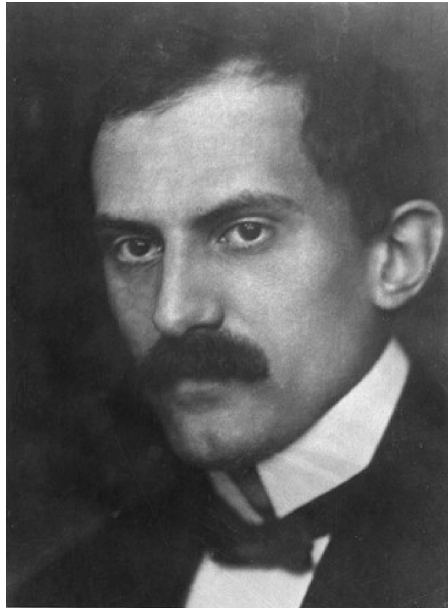

Róna Judit

NAP NAP UTÁN

2.

A Babits-portré Máté Olga 1914-ben készített felvétele
(OSZK Fond III/253/693., III/2252/64.; részletképiája: PIM Művészeti Tára Ltsz. 2645/1.;
PIM Művészeti Tára Ltsz. 2645/2.; PIM Művészeti Tára Ltsz. 2300/1., 2.)

KÉSZÜLT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETÉBEN

Róna Judit

NAP NAP UTÁN

Babits Mihály életének kronológiája

1909–1914

MTA BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZET–BALASSI KIADÓ
BUDAPEST

A kötet megjelenését
a Magyar Tudományos Akadémia Könyv- és Folyóirat Bizottsága

Nemzeti Kulturális Alap

és a Nemzeti Kulturális Alap Könyvkiadás Kollégiuma
5. Klasszikus Irodalmi Örökségünk kritikai kiadása (3432/60) támogatta

Lektorálta

BUDA ATTILA

KELEVÉZ ÁGNES

A kiadásért felel a Balassi Kiadó igazgatója

Felelős szerkesztő Ruttkay Helga

Műszaki szerkesztő Harcsár Magda

A borítót Szák András tervezte

Tördelte Csizi Renáta

A nyomdai munkálatokat a László és Tsa Bt. végezte

Felelős vezető László András

© Balassi Kiadó, 2013

© Róna Judit, 2013

ISBN 978-963-506-895-1

TARTALOM

Előszó	7
Rövidítések és források	11
KRONOLÓGIA 1909–1914	27
Mutatók	
Versek	723
Verseskönyvek	727
Novellák, elbeszélések	728
Regények	728
Drámák	729
Tanulmányok, cikkek, kritikák	729
Egyetemi szakdolgozat	729
Tanulmánykötetek	730
Ismertetések	730
Nekrológok	731
Előadások	731
Vallomások, önéletrajz, személyes dokumentumok	732
Műfordítások	732
Műfordításkötet	734
Babits Mihály verseinek német és angol fordításai	734
Babits Mihály regényének német fordítása	734
Babits Mihály fordítói	734
Arany János és Vörösmarty Mihály művei Babits Mihály görög, latin és francia fordításában	735
Babits Mihály lakásai és iskolái (1908–1916)	736
Helynevek	738
Nevek	744

Előszó

„Engem nem látott senki még. S az évek / zuhantak. Minden évben egy-egy fátyol / hullott le rólam: mégis csupa fátyol / a lelkem; s búsan hátrálnak az évek” – írja 1925-ben Babits Mihály *Síremlék* című versében.

S valóban, Babits Mihály életének kronológiája mintha megannyi lehulló fátyol mögül igyekezne megragadni a babitsi élet és életmű szinte minden mozzanatát.

Az életrajzi kronológia második kötete 1909-től 1914-ig követi nyomon „nap nap után” Babits életének eseményeit. A 20. század eleje az első világháború kitöréséig továbbra is hatalmas anyag földolgozását kínálja, különösen mert Babits ekkor már elismert költőként, kritikusként, tanulmányíróként jelenik meg; a családon, barátokon kívül kiterjedt levelezést folytat a *Nyugat* és más lapok szerkesztőivel; *A Holnap új versei* című antológiában megjelenő költeményei után két verseskötényvét, 1909-ben a teljes költői arzenált fölvonultató *Levelek Iris koszorujából*-t, majd 1911-ben a *Herceg, hátha megjön a tél is!* címűt adják ki. 1910 februárjában nagy sikerrel vesz részt a *Nyugat* felolvasóestjén, 1911-ben *Két kritika* címmel tanulmánykötete jelenik meg, s 1912 novemberében lát napvilágot a hatalmas vállalkozásnak, Dante *Isteni Színjátéka* első részének, *A Pokolnak* nagy elismerést kiváltó fordítása.

A kronológia első kötete, az életút kezdetének bemutatása a későbbiekénél érthetően nagyobb teret szentelt annak a mikrokörnyezetnek – a szülővárosnak, Szekszárdnak, a szűkebb-tágabb családnak, a pécsi középiskolai éveknek –, mely a gyermek Babits személyiségét meghatározó módon formálta. A második kötet a fogarasi, majd az újpesti és tisztteltelepi tanárság révén értékes adalékokkal betekintést enged a század második évtizedének vidéki és fővárosi gimnáziumi viszonyaiba is, ám Babits tanári működésének bemutatása mellett elsősorban költői-írói-műfordítói pályájának alakulása jut igazán fontos szerephez. Már nem az asztalfióknak dolgozó, hanem a rendszeresen publikáló költő műveit veszik számba a kronológia egyes tételei. A *Nyugat* folyóirat körüli viták, elsősorban a mecénás Hatvany Lajos és a szerkesztő Osvát Ernő párbajig (?) fajuló szerkesztéspolitikai nézetkülönbségének részletesebb bemutatása – noha ebben Babits nem vesz részt – a későbbi, akkor már Babits és Osvát között kialakuló ellentét szempontjából érdekes előzmény.

A mikrotörténet állandó kitekintést nyújt a makrovilág eseményeire, a kettő immár fokozottabb, elválaszthatatlanabb egységben mutatkozik meg.

Bár már korántsem érzi szükségét Babits, hogy olyan pontosan – mint korábban, első verseskötényve megjelenése előtt – számon tartsa, s hogy időben és térben elhelyezze azokat a tényeket, külső és belső élményeket, amelyek emberi és művészi sorsát meghatározták s alkotásait ihlették, a Szabó Lőrincnek és Szilasi Vilmosnak

később tollba mondott keletkezéstörténeti följegyzések bizonyítják, hogy évtizedes távolságból is megőrzi emlékezetében ihlető forrásait.

Másfajta fejlődéstörténet legapróbb, legrejtettebb mozzanatait világítja meg e korszak eseményeinek számbavétele. Az előző időszakhoz képest kevésbé rejtőzködve mutatkoznak meg benne a viselkedés és gondolkodás folyamatai.

A Babits-mikrotörténet továbbra is kor- és kultúrtörténetbe ágyazva az ember/a művész életének eseményeire, az emberre és életművére összpontosítja a figyelmet, s miközben újabb ösvényeket kíván nyitni a kutatás számára, regisztrálja a már közölt, hatalmas mennyiségű adatot.

A tájékoztatás két, a *valós* és a *kikövetkeztetett tények* síkján valósul meg. Növekszik a pontos adatokat tartalmazó, többé-kevésbé hiteles *valós tények* száma, ezek azonban mégis fölvethetnek ellentmondásokat, amelyeket nem minden esetben lehet megnyugtatóan megoldani, csupán jelezni. Továbbra sem lehet lemondani az átmeneti érvénnyel bíró *kikövetkeztetett tények*, illetve *kikövetkeztetett dátumok* regisztrálásáról, hiszen jelzésértékük később fontossá válhat.

Egy esemény lefolyása – a benne szereplők szemszögéből nézve – más- és másféle lehet, így nem erőltethető rá egyetlen látásmód. Ezért ha több, esetleg kiegészítő vagy olykor ellentmondó forrás is rendelkezésre áll, a „kritikus” pontokon elsősorban szó szerinti idézetek szerepelnek, melyeket a kronológia készítője esetenként kénytelen (kritikai) megjegyzéssel ellátni.

A meglévő adatok fényében hol teljes, hol töredékes a közlés, ami helyenként az olvashatóságot is befolyásolhatja, pedig méltánylandó óhaj, hogy a kronológia a tudományos igényesség mellett élvezetes olvasmány is legyen, hiszen csupán akkor tekinthető irodalomtörténeti narratívának.

Technikai megjegyzések

A dátumoknak (ha ismeretes: év, hónap, nap, sőt óra is)¹ a lehetőségek szerinti pontosítása a dokumentumok, a közlések, a szakirodalom, valamint olykor a kronológia készítőjének saját kutatásai alapján történt. Bár ezek bonyolult, olykor zavaró vagy egyenesen kivitelezhetetlen jelöléséről le kellett mondani, a forráshivatkozások és a kronológia „önmozgása” – vagy maga a szöveg – az olvasó és a kutató számára egyértelművé teszi a végső dátumok kialakulásának útját. Az időrendbe sorolás a tágabb időperiódusok esetében az első adatot részesíti előnyben, tehát például az 1909–1910-es jelölésű események az 1909-es év végéhez kerülnek, 1909 tavasza

¹ Bár a datálások problémáját – 19. század végi és 20. századi anyagokról lévén szó – aligha érinti a történetírás számára elengedhetlenül fontos segédtudomány, a naptári rendszerekkel is foglalkozó *kronológia*, SZENTPÉTERY Imre *A kronológia kézikönyve* (*A Chronologia és az Oklevéltani naptár összevont, javított és bővített kiadása*). A szerző hagyatékának felhasználásával sajtó alá rendezte GAZDA István. Könyvértékesítő Vállalat, Budapest, 1985 – Tudománytár) című munkájának öröknaptárait – elsősorban a változó ünnepek: Húsvét, Pünkösd, Úrnapja kiszámításánál – haszonnal forgattam.

1909. március előtt áll. (Ez a fölfogás csupán *egy* lehetőség, lényeges viszont, hogy az egész munkán következetesen érvényesüljön.)

Az időpontok alá sorolt kronológiai tételek *két* (egymástól tipográfiaiilag is megkülönböztetett) *részből* állnak:

1. az életesemény pontos leírása: idézőjelben, betűhíven csak a szó szerinti idézetek szerepelnek; a szakirodalom megállapításai összefoglalva, sokszor számos munkából „összeollóзва”, szabadon idézett formában jelennek meg, a kronológia szerzőjének kiegészítő szövegei/adatai szögletes zárójelben szerepelnek;

2. (*lásd*) minden feldolgozott forrás pontos megjelölése: amennyiben ismeretes, a kézirat(ok) jelzete áll elől, ez(eke)t követik a publikációk (monográfiák, tanulmánykötetek, szövegközlések, folyóirat- és napilapcikk) adatai, megjelenésük időrendjében, függetlenül attól, hogy teljes vagy csupán részinformációt közölnek; a *lásd még* további kiegészítő adatok leelőhelyét adja, illetve ha szükséges, előre-hát-ra utal bizonyos kapcsolódó dátumokra, a *vö.* pedig a főszöveggel ellentétes információt tartalmazó forrás(ok)ra hívja föl a figyelmet, röviden azt is megjelölve, miben áll az eltérés, például ha a forrás eltérő dátumot vagy nevet stb. ad, vagy nyilvánvaló elírás szerepel benne.

A megjelent kézirat-katalógusok és a bibliográfia² eredményei beépültek a kronológiába, melynek adatai az esetek többségében megegyeznek az ott közöltekkel, de a kronológia természetéből fakadó kíváncsiak vagy a katalógusok elkészülte után előkerült dokumentumok tanulságai olykor komoly eltéréseket eredményeznek. A kézirat-katalógusokra és a bibliográfiára való utalás elmaradását az indokolja, hogy eltérő rendjük – ott ugyanis műfajok szerint, alfabetikus rendben sorakoznak az egyes tételek – lehetőséget ad a párhuzamos használatra. (Mindazonáltal, ha a kézirat-katalógus vagy a bibliográfia téves információja határozza meg a szakirodalmi források közlését, annak jelzését fontosnak ítéltém.)

A bevezetőt követő *forrásjegyzék* a hivatkozott művek teljes leírását adja (a napilapokban, folyóiratban megjelent cikkek, tanulmányok a rövidítésjegyzékben nem szerepelnek, bibliográfiai adataik – a címek kivételével – az egyes napokhoz kapcsolódó forrásmegjelölésben található); a kronológiát a kötetben szereplő *Babits-művek, helynevek és nevek mutatója* zárja.

Köszönet

Köszönetet mondok lektoraimnak, *Buda Attilának* és *Kelevéz Ágnesnek*, akik önzetlenül rendelkezésemre bocsátották kutatási eredményeiket, és tanácsaikkal, javaslataikkal segítették munkámat. Mindkettejüket külön köszönet illeti, amiért megjelenés előtt álló könyvük anyagába is betekintést engedtek (Buda Attila: „Ta-

² *Babits Mihály kéziratai és levelezése. 1–4.* (katalógus) Összeállította CSÉVE Anna, KELEVÉZ Ágnes, MELCZER Tibor, NEMESKÉRI Erika. Argumentum–Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 1993; *Babits Mihály Bibliográfia.* Összeállította STAUDER Mária és VARGA Katalin. Argumentum Kiadó–Magyar Irodalom Háza–MTA Irodalomtudományi Intézete. Budapest, 1998.

vaszi s nyári késelések”. Dokumentumok a *Nyugat* sajtótörténetéből 1907–1944; Kelevéz Ágnes: a versek kritikai kiadásának második kötete).

Hálával tartozom *Stauder Máriának* és *Tverdota Györgynek* odaadó, minden apróságra kiterjedő figyelmükért, javaslataikért.

Köszönetemet fejezem ki szerkesztőmnnek, *Ruttkay Helgának*, áldozatos, magas szakmai színvonalú munkájáért.

Köszönettel tartozom a tördelésért *Csizi Renátának* és a megjelentetésért a *Balassi Kiadónak*.

Végül hálámat fejezem ki *Pálinkás Józsefnek*, a Magyar Tudományos Akadémia Elnökének és *Paládi-Kovács Attilának*, a Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya, valamint az MTA Könyv- és Folyóirat Bizottsága elnökének a könyv megjelentetéséhez nyújtott anyagi támogatásukért.

2012. december

Róna Judit

RÖVIDÍTÉSEK ÉS FORRÁSOK

Rövidítések

MTAK – Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára (Kézirattára)

OSZK – Országos Széchényi Könyvtár (Kézirattára)

PIM – Petőfi Irodalmi Múzeum

WMMM – Wosinsky Mór Megyei Múzeum (Szekszárd)

Források

A napilapokban, folyóiratban megjelent cikkek, tanulmányok a rövidítésjegyzékben nem szerepelnek, bibliográfiai adataik teljes leírása (a címek kivételével) az egyes napokhoz kapcsolódó forrásjegyzékben megtalálható.

Ady Lajos 1923

Ady Lajos: *Ady Endre*. Amicus, Budapest, 1923.

Ady-Múzeum I. 1924

Ady-Múzeum I. Szerkesztették Dóczy Jenő és Földessy Gyula. Athenaeum, Budapest, 1924.

Alpár Ágnes 1978

Alpár Ágnes: *A fővárosi kabarék műsora 1901–1944*. Magyar Színházi Intézet, Budapest, 1978.

Angyalos könyv

Angyalos könyv OSZK Fond III/2356.

A magyar irodalom története II. 2007

A magyar irodalom története II. 1800-tól 1919-ig. A kötet szerkesztői Szegedy-Maszák Mihály, Veres András. A szerkesztők munkatársai Jeney Éva, Józán Ildikó. Gondolat Kiadó, Budapest, 2007.

Apró 1983

Apró Ferenc: *Babits Szegeden*. Somogyi-könyvtár, Szeged, 1983. (Somogyi-könyvtár kiadványai 28.)

Babits 1936

Babits Mihály: *Az európai irodalom története*. Nyugat, Budapest, 1936. hasonmás kiadás: Auktor Könyvkiadó, Budapest, 1993.

Babits Emlékkönyv 1941

Babits Emlékkönyv. Szerkesztette Illyés Gyula. Negyven fényképmásolattal. Nyugat Kiadó és Irodalmi R. T. kiadása, Budapest, 1941. október

Babits-olvasókönyv I. 1999

„*Engem nem látott senki még.*” Babits-olvasókönyv I. Szerkesztette, válogatta, a szöveget gondozta, az utószót és a jegyzeteket írta Sipos Lajos. Historia Litteraria Alapítvány–Korona Kiadó, Budapest, 1999.

Babits és Karinthy Frigyes 1988

Babits és Karinthy Frigyes. Szerkesztette, válogatta, a szöveget gondozta, a jegyzeteket írta Téglás János. A „Szabálytalan előszót” írta Karinthy Ferenc. Nyomdaipari Szakközépiskola, Budapest, 1988.

Babits–Szilasi levelezés 1979

Babits–Szilasi levelezés. Összeállította és a bevezetőt írta Gál István, sajtó alá rendezte Kelevész Ágnes. Petőfi Irodalmi Múzeum és a Népművelési Propaganda Iroda közös kiadványa, Budapest, 1979.

Balázs Béla 1982

Balázs Béla: *Napló. I. 1903–1914.; II. 1914–1922*. Válogatta, szerkesztette és a szöveget gondozta, a jegyzeteket írta Fábri Anna. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1982. (Tények és tanúk)

Békássy 1917

Békássy Ferenc: *Magyar költészet 1906 óta (Tanulmány és szövegek)*. Békássy Ferenc hátrahagyott írásai. Budapest, 1917.

Békássy 2010

Békássy Ferenc egybegyűjtött írásai. Szerkesztette és az utószót írta Weiner Sennyei Tibor. A szövegeket gondozta Lőrincz Gergely, Kocsi Lajos, Stenszky Cecília, Weiner Sennyei Tibor. Az angol verseket fordította Balogi Virág, Gál Emese, Gömöri György, Gyukics Gábor, Szöcs Géza, Weiner Sennyei Tibor. Kiadja a Concord Media Jelen Aradon. Budapest–Zsennye, 2010. (Irodalmi Jelen Könyvek)

Belia 1983

Belia György: *Babits Mihály tanulóévei*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1983.

Belia/Ady 1983

Ady Endre levelei I–III. – II. (1909–1913); III. (1914–1918). Szerkesztette, a szöveget gondozta, a bevezetőt és a jegyzeteket írta Belia György. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1983.

Benedek 1969

Benedek Marcell: *Babits Mihály*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1969. (Irodalomtörténeti Kiskönyvtár, Magyar Írók 6.)

Beszélgetőfüzetek I., II. 1980

Babits Mihály Beszélgetőfüzetei. I–II. A szöveget gondozta, a bevezetőt és a jegyzeteket írta Belia György. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1980.

BJKL 1959

Babits–Juhász–Kosztolányi levelezése. Török Sophie gyűjtése alapján sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Belia György. A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézete, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1959. (Új Magyar Múzeum 3.)

BMÖV 1982

Babits Mihály Összegyűjtött versei. Második kiadás. Összegyűjtötte, a szöveget gondozta, az utószót és a jegyzetet írta Belia György. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1982. (Babits Mihály Művei)

Bölöni 1974

Bölöni György: *Az igazi Ady*. Magyar Helikon, Budapest, 1974.

Buda 1996

A Babits család levelezése. Szerkesztette, válogatta, a szöveget gondozta, a bevezetést és a jegyzeteket írta Buda Attila. Universitas Kiadó, Budapest, 1996.

Buda 2000

Buda Attila: *A Nyugat Kiadó története*. Borda Antikvárium, Budapest, 2000.

Buda 2005

„Áll az idő és máll a tér”. *Babits István levelei a keleti frontról és a hadifogságból 1915–1920*. Szerkesztette Buda Attila. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2005.

Buda 2006

„Különös emberi háló”. *Ami a Babits család levelezéséből kimaradt*. A leveleket összegyűjtötte, válogatta, sajtó alá rendezte Buda Attila. A szülőház történetét írta Lovas Csilla. Universitas Kiadó, Budapest, 2006.

Buda 2007

Buda Attila: *Teremtő utánzás. Babits-tanulmányok*. Ráció Kiadó, Budapest, 2007.

Buda (kézirat) 2012

Buda Attila: „*Tavaszi s nyári késelések*”. Dokumentumok a *Nyugat* sajtótörténetéből 1907–1944. (kézirat) Budapest, 2012.

F. Csanak Dóra 1963

Móricz Zsigmond levelei. I–II. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta F. Csanak Dóra. Akadémiai Kiadó, A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézete, Budapest, 1963. (Új Magyar Múzeum Irodalmi dokumentumok gyűjteménye 7 – Szerkeszti Diószegi András és Vargha Kálmán)

F. Csanak Dóra 1990

Fülep Lajos levelezése I. 1904–1919. Szerkesztette, a jegyzeteket és a mutatókat összeállította F. Csanak Dóra. MTA Művészettörténeti Kutató Csoport, Budapest, 1990.

Csányi 1990

Csányi László: *Babits átváltozásai*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990. (Egyéniség és alkotás – Sorozatszerkesztő Furkó Zoltán)

Csiszár–Vendel-Mohay 1991

Dallá ringott bennem kétség és láz. Babits Mihály (és Török Sophie) szekszárdi levelei. Szerkesztő Vadas Ferenc. A leveleket sajtó alá rendezte és jegyzetekkel ellátta Csiszár Mirella és Vendel-Mohay Lajosné. Wosinsky Mór Megyei Múzeum, Szekszárd, 1991.

Csokonai-Illés 2010

Csokonai-Illés Sándor: *Babits Mihály és Fogaras*. Argumentum Kiadó, Budapest, 2010. (Babits Kiskönyvtár – Szerkeszti Sipos Lajos)

Dienes Valéria 1966

Dienes Valéria: *Ilyennek láttam...* In *Magvető Almanach*. I. kötet. Szerkesztette Sík Csaba. Magvető Kiadó, Budapest, 1966. 243–260.

Dienesék 1982

Dienesék levelei Babitshoz. Szerkesztette, a szöveget gondozta, az életrajzokat és a jegyzeteket írta Téglás János. Az 54. sz. Ságvári Endre Nyomdaipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet kiadása. Kézirat gyanánt. Budapest, 1982. (mnikönyv)

Éder 1966/2002

Éder Zoltán: *Babits a katedrán*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1966. Újra-közölve: Éder Zoltán: *Régi napok illata*. Babits-tanulmányok. Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Budapest, 2002. 17–165.

Éder 1989

Egy angol–magyar műveltségközvetítő. Válogatás Békassy Ferenc hátrahagyott írásaiból. Válogatta, szerkesztette Éder Zoltán. Budapest, 1989. (Hungarológiai ismertető 4.)

Éder 1997

Babits Mihály: *A gólyakalifa*. Sajtó alá rendezte Éder Zoltán. *Kártyavár*. Sajtó alá rendezte a Babits Kutatócsoport. Historia Litteraria Alapítvány–Korona Kiadó, Budapest, 1997. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Regényei I. – Szerkeszti Sipos Lajos) Újra-közölve: Éder Zoltán: *Régi napok illata*. Babits-tanulmányok. Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Budapest, 2002. 205–268.

Elek Artúr 1984

Elek Artúr Babitsról. Levelek, tanulmányok. Összeállította, a jegyzeteket írta Téglás János. Ságvári Endre Nyomdaipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet, Budapest, 1984. (Nyomdaipari Szakközépiskola kiadványai 9.)

EmlAE III–IV. 1987, 1990

Emlékezések Ady Endréről. III–IV. Gyűjtötte, sajtó alá rendezte és magyarázatokkal kiegészítette Kovalovszky Miklós. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987., 1990.

Esti kérdés – Babits Mihály olvassa fel műveit – CD 2008

Esti kérdés – Babits Mihály olvassa fel műveit. CD az MR és a Petőfi Irodalmi Múzeum archív hanggyűjteményéből. Szerkesztette, a bevezetőt írta Kelevéz Ágnes. Budapest, [2008].

Fekete/Karádi 1981

Lukács György levelezése 1902–1917. Válogatta, szerkesztette, a Bevezetőt írta, a Jegyzeteket, az Életrajzi mutatót, az Időrendi áttekintést és a Névmutatót készítette Fekete Éva–Karádi Éva. Magvető Kiadó, Budapest, 1981. (Lukács György Összes Művei)

Feljegyzések és levelek a Nyugatról 1975

Feljegyzések és levelek a Nyugatról. Szerkesztette Vezér Erzsébet. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975. (Új Magyar Múzeum/Irodalmi dokumentumok gyűjteménye 10. – Szerkeszti Diószegi András és Illés László)

Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008

Babits Mihály levelezése 1914–1916. Sajtó alá rendezte Fodor Tünde, Topolay Ágnes. Argumentum, Budapest, 2008. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Levelezés – Szerkeszti Sipos Lajos)

Füst Milán 1967

Füst Milán: *Emlékezés a fiatal Babits Mihályra.* In Füst Milán: *Emlékezések és tanulmányok.* Magvető Kiadó, Budapest, 1967.

Gál István 1942

Gál István: *Babits és az angol irodalom.* Kiadja a Tisza István Tudományegyetem Angol Szemináriuma, Debrecen, 1942. (Debreceni Angol Dolgozatok VII.)

Gál István 1975

Babits Adyról. Dokumentumgyűjtemény. Válogatta és szerkesztette Gál István. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1975.

Gellért 1954

Gellért Oszkár: *Kortársaim.* Művelt Nép Kiadó, Budapest, 1954.

Gellért 1958, 1962

Gellért Oszkár: *Egy író élete. I.* Bibliotheca, Budapest, 1958, *Egy író élete. II.* Gondolat Kiadó, Budapest, 1962.

Halálfiái 2006

Babits Mihály: *Halálfiái.* Sajtó alá rendezte Szántó Gábor András, Némédiné Kiss Adrien, T. Somogyi Magda. Argumentum Kiadó, Budapest, 2006. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Regényei IV–V. – Szerkeszti Sipos Lajos)

Hatvany Lajos levelei 1985

Hatvany Lajos levelei. A szöveget válogatta és gondozta Hatvany Lajosné és Rozsics István, a jegyzeteket Hatvany Lajos és Rozsics István írta, az előszó Illés Endre munkája. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1985.

Hegy Katalin/Vitályos László 2001

Ady Endre levelezése II. (1908–1909). Sajtó alá rendezte Hegyi Katalin és Vitályos László, a jegyzeteket írta Vitályos László. Akadémiai Kiadó–Argumentum Kiadó, Budapest, 2001. (Ady Endre Összes Művei – Szerkesztőbizottság: Koczkás Sándor, Láng József, Vezér Erzsébet)

Hendel 1915

Hendel Ödön: *Az újpesti főgimnázium krónikája (1905–1914), Az Újpesti Állami Főgimnázium Értesítője, 1915.* Közli Újpesti Helytörténeti Értesítő 1995. szeptember, II. évf. 5. szám.

Hibsch/Pienták 2009

Babits Mihály: *Esszék, tanulmányok, kritikák 1900–1911*. Sajtó alá rendezte Hibsch Sándor, Pienták Attila. Argumentum Kiadó, Budapest, 2009. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Esszék, tanulmányok, kritikák – Szerkeszti Sipos Lajos)

Ilia (kézirat)

Ilia Mihály: *A Holnap története*. Doktori disszertáció. (kézirat)

Jankovics 2005

Babits Mihály: *Tanulmányok, esszék*. A válogatás, szöveggondozás és a jegyzetek Jankovics József, a név- és szómagyarázat Jankovics József és Nyerges Judit munkája. Kortárs Könyvkiadó, Budapest, 2005. (Magyar Remekírók Új folyam – Sorozatszerkesztők Mátyás Lívia, Szalai Anna)

JGYÖM 1968

Juhász Gyula *Összes Művei. Prózai írások 1898–1917*. 5. kötet. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Grezsa Ferenc és Ilia Mihály. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1968.

JGYÖM Lev. 1981

Juhász Gyula *Összes Művei. Levelezés I. 1900–1922*. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Belia György. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981.

Juhász Géza 1928

Juhász Géza: *Babits Mihály*. A „Studium” kiadása, Budapest, 1928. (Kortársaink)

Kardos 1972

Kardos Pál: *Babits Mihály*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1972.

Kardos László 1969

Tóth Árpád: *Prózai művek. Tanulmányok, bírálatok, hírlapi cikkek 1914–1928*. Szerkesztette Kardos László. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969. (Tóth Árpád Összes Művei 4. kötet)

Kelevéz 1983

Mint különös hírmondó. Tanulmányok, dokumentumok Babits Mihály születésének 100. évfordulójára. Szerkesztette Kelevéz Ágnes. Az ikonográfiát szerkesztette Láng József. Petőfi Irodalmi Múzeum–Népművelési Propaganda Iroda, Budapest, 1983.

Kelevéz 1998

Kelevéz Ágnes: *A keletkező szöveg esztétikája. Genetikai közelítés Babits költészetéhez*. Argumentum Kiadó, Budapest, 1998.

Kelevéz 2001

Kelevéz Ágnes: *Bensőséges tájképek, felhővel*. Ismeretlen versek a fiatal Babits műhelyéből. In *Dombormű*. Esszék, tanulmányok Poszler György 70. születésnapjára. Szerkesztette Bárdos Judit. Kiadja a Liget Műhely Alapítvány, Budapest, 2001. 253–274. (Liget Könyvek)

Kelevéz 2008

Kelevéz Ágnes: „*Kit új korokba küldtek régi révek*” – *Babits útján az antikvitástól napjainkig*. Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 2008.

Kelevéz (kézirat)

Kelevéz Ágnesnek a Babits-versek kritikai kiadása 2. kötetéhez írt jegyzetei

Keresztury 1988

Keresztury Dezső: *Babits*. Levelek, tanulmányok, emlékek. Szerkesztette, válogatta, a szöveget gondozta és a jegyzeteket írta Téglás János. 54. sz. Ságvári Endre Nyomdaipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet, Zrínyi Nyomda, Budapest, 1988.

Keresztül-kasul az életemen 1939

Babits Mihály: *Keresztül-kasul az életemen*. (Török Sophie: *Költészet és valóság* – utószó) Nyugat Kiadó és Irodalmi R. T. kiadása, Budapest, 1939.

Kocztur Gizella/Kardos László/Kardos Pál 1973

Tóth Árpád levelei. Szerkesztette Kocztur Gizella, Kardos László, Kardos Pál. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1973. (Tóth Árpád Összes Művei 5.)

Kosztolányi 1996

Kosztolányi Dezső: *Levelek – Naplók*. Egybegyűjtötte, sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Réz Pál, Kelevéz Ágnes, Kovács Ida. Osiris Kiadó, Budapest, 1996. (Osiris Klasszikusok)

Kosztolányiné 1990

Kosztolányi Dezsőné: *Kosztolányi Dezső*. Holnap Kiadó, Budapest, 1990.

Kőszeg/Márványi 1985

Osvát Ernő a kortársak között. Válogatta, összeállította, sajtó alá rendezte Kőszeg Ferenc és Márványi Judit. Az előszót írta Márványi Judit. Gondolat Kiadó, Budapest, 1985.

Kuncz Aladár 1982

Kuncz Aladár: *Levelek (1907–1931)*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1982.

Lakner Lajos 2002

Oláh Gábor Naplók. Szerkesztette, a jegyzeteket és az utószót írta Lakner Lajos. Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2002.

Láng József 1982

Ady Endre Összes Prózai Művei. Újságcikkek, tanulmányok XI. Sajtó alá rendezte Láng József. (Főszerkesztő Földessy Gyula és Király István), Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982.

Láng József/Vezér Erzsébet 1973

Ady Endre Összes Prózai Művei. Újságcikkek, tanulmányok X. Sajtó alá rendezte Láng József és Vezér Erzsébet. (Főszerkesztő Földessy Gyula és Király István), Akadémiai Kiadó, Budapest, 1973.

Levelek Hatvany Lajoshoz 1967

Levelek Hatvany Lajoshoz. Válogatta, szerkesztette Hatvany Lajosné. Az előszót írta Nagy Péter. Hatvany Lajos kommentárjait kiegészítő jegyzetekkel Belia György látta el. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1967.

Lisztóczy 2002

Lisztóczy László: „Ajánlom jó szívvel...” *Dedikált könyveim könyve.* Pallas Kiadó, Gyöngyös, 2002.

Litván/Varga F. 1991

Jászi Oszkár válogatott levelei. Szerkesztette Litván György és Varga F. János. Magvető Kiadó, Budapest, 1991.

Magyarország történeti kronológiája III. 1982

Magyarország történeti kronológiája III. 1848–1944. Főszerkesztő Benda Kálmán. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982.

Marosi 1974

Marosi Barna: *Fogarasi napló.* In *Megbolygatott világ.* Kriterion, Bukarest, 1974. 49–76.

Marosi Ildikó 1973

A marosvásárhelyi Kemény Zsigmond Társaság levelesládája. Sajtó alá rendezte és jegyzetekkel ellátta Marosi Ildikó. Bukarest, 1973.

Melczer 1985

Babits Mihály: *Aki a kékes égbe néz.* Kötetkből kimaradt versek és töredékek. A szövegeket válogatta, gondozta, az utószót és a jegyzeteket írta Melczer Tibor. Magvető Kiadó, Budapest, 1985.

Melczer 1993

Melczer Tibor: *Babits Mihály: Jónás könyve és más költemények*. Pályakép versekkel. Ikon, Budapest, 1993.

Móser 2009

Móser Zoltán: „*Mikor kezdődik a Bartók?*” Babits Mihály és Bartók Béla kapcsolatáról. In *Engem nem tudtak eloltani*. Tisztelet Babits Mihály születésének 125. évfordulóján. Szerkesztette Fekete Sas Kiadó, Székely Sz. Magdolna. Illyés Gyula Megyei Könyvtár, Szekszárd, 2009. 33–42.

Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010

Babits Mihály: *Kisprózai alkotások*. Sajtó alá rendezte Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András. Argumentum Kiadó, Budapest, 2010. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Szerkeszti Sipos Lajos)

Nemes Nagy Ágnes 1984

Nemes Nagy Ágnes: *A hegyi költő*. Magvető Kiadó, Budapest, 1984.

Nyugat népe 2009

Nyugat népe. Tanulmányok a *Nyugatról* és koráról. A PIM–MTA Irodalomtudományi Intézet–ELTE BTK Irodalom- és Kultúratudományi Intézet konferenciája 2008. október 8–10. Szerkesztőbizottság: Angyalosi Gergely, E. Csorba Csilla, Kulcsár Szabó Ernő, Tverdota György. Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 2009.

Paku 1962

Juhász Gyula 1883–1937. Emlékkönyv. Szerkesztette, a kísérő szöveget és a jegyzeteket írta Paku Imre. Magvető Kiadó, Budapest, 1962.

Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007

Babits Mihály levelezése, 1912–1914. Sajtó alá rendezte Pethes Nóra, Vilcsek Andrea. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Levelezés – Szerkeszti Sipos Lajos)

Pienták 2003

Babits Mihály Arany Jánosról. Szerkesztette, válogatta, a szöveget gondozta, az előszót és a jegyzeteket írta Pienták Attila. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003. (Babits könyvtár – Szerkeszti Sipos Lajos)

Pók 1970

Pók Lajos: *Babits Mihály alkotásai és vallomásai tükrében*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1970. (Arcok és vallomások)

Rába/Vezér 1967

Rába György–Vezér Erzsébet: *Beszélgetés Dienes Valériával*. In *Emlékezések*. Sajtó alá rendezte Vezér Erzsébet. Népművelési Propaganda Iroda, Budapest, 1967.

Rába 1969

Rába György: *Szép hűtlenek (Babits, Kosztolányi, Tóth Árpád versfordításai)*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969. (Irodalomtörténeti könyvtár 23.)

Rába 1981

Rába György: *Babits Mihály költészete 1903–1920*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1981.

Rába 1983

Rába György: *Babits Mihály*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1983. (Nagy magyar írók)

Rába 2008

Rába György: *Az ünneptől a hétköznapi ünnepek felé. Babits és a százéves Nyugat költői*. Argumentum Kiadó, Budapest, 2008. (Babits kiskönyvtár 3. – Szerkeszti Sipos Lajos)

Sáli 2003

Babits Mihály levelezése, 1911–1912. Sajtó alá rendezte: Sáli Erika. Magyar Könyvklub, Budapest, 2003. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Levelezés – Szerkeszti Sipos Lajos)

Sáli/Tóth 2005

Babits Mihály levelezése, 1909–1911. Sajtó alá rendezte Sáli Erika, Tóth Máté. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2005. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Levelezés – Szerkeszti Sipos Lajos)

Sipos 1976

Sipos Lajos: *Babits Mihály és a forradalmak kora*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976. (Irodalomtörténeti füzetek 91. – Szerkeszti Bodnár György)

Sipos (Kelemen Péter) 1990

Kelemen Péter: *Hermeneutikai analízis. Babits Mihály: Vakok a hídon*. In *Műelemzés, műértés*. Szerkesztette Sipos Lajos. Sport Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 1990. 85–106.

Sipos 1994

Sipos Lajos: *Babits Mihály: Esti kérdés*. In *99 híres magyar vers értelmezése*. Szerkesztette Székely Éva. Móra Kiadó, Budapest, 1994. 312–314.

Sipos 2002

Sipos Lajos: *Új klasszicizmus felé...* Argumentum Kiadó, Budapest, 2002. (Babits Kiskönyvtár – Szerkeszti Sipos Lajos)

Sipos 2003

Sipos Lajos: *Babits Mihály*. Elektra Kiadóház, Budapest, 2003. (Élet-kép sorozat – A sorozatot szerkeszti: Fráter Zoltán)

Sipos 2004

„...*Kínok és álmok közt...*” Czeizel Endre, Gyenes György, Harmati Lídia, Németh Attila, Rihmer Zoltán, Sipos Lajos, Szállási Árpád Babitsról. Szerkesztette Sipos Lajos. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004. (Babits könyvtár – Szerkeszti Sipos Lajos)

W. Somogyi 1983

„...*Külön tér... külön idő...*” Babits Mihály fényképei (ikonográfia). Összeállította W. Somogyi Ágnes. Az előszót írta Keresztury Dezső. Népművelési Propaganda Iroda, Budapest, 1983. (Fotótéka)

Szabó Dezső 1982

Szabó Dezső: *Életeim II*. Kriterion, Bukarest, 1982.

(Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85., 127., 129.

[Önéletrajz a gyermek- és ifjúkor éveiből] Szabó Lőrinc lejegyzésében; a versek keletkezését taglaló részek nélkül közli: „*Itt a halk és komoly beszéd ideje.*” Interjúk, nyilatkozatok vallomások. Sajtó alá rendezte Téglás János. Pauz–Westermann, Celldömölk, 1997. 57–79., 463–466.; a versek keletkezésére vonatkozó följegyzéseket közli: Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 443–462.

Szabó SJ 2001

Szabó Ferenc SJ: *Dienes Valéria önmagáról*. Agapé, Szeged, 2001. (Mai írók és gondolkodók 9.)

Szalatnai 1962

Szalatnai Rezső: *Juhász Gyula hatszáz napja*. Magvető Kiadó, Budapest, 1962.

(Szilasi)

Babits Szilasi Vilmosnak dedikált kötetei (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is, Recitativ*) OSZK Fond III/2357.

Szőke Mária 2005

Babits Mihály levelezése 1907–1909. Sajtó alá rendezte Szőke Mária. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2005. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Levelezés – Szerkeszti Sipos Lajos)

Téglás 1976

Babits tanár úr. Írta és összeállította Téglás János. Széchenyi István Nyomdaipari Szakközépiskola, Budapest, 1976. (minikönyv)

Téglás 1987

Babits Mihály: *Tanulmányok, interjúk.* Szerkesztette, válogatta, a szöveget gondozta és a jegyzeteket írta Téglás János. 54. sz. Ságvári Endre Nyomdaipari Szakközépiskola, Budapest, 1987. (minikönyv)

Téglás 1988

Babits és Balázs Béla. Levelek, cikkek, tanulmányok. Szerkesztette és a jegyzeteket írta Téglás János. 54. sz. Ságvári Endre Nyomdaipari Szakközépiskola, Budapest, 1988. (minikönyv)

Téglás 1991

Haza a Telepre. Néhány dokumentum a költő tisztviselőtelepi éveiről. Szerkesztette, válogatta, a szöveget gondozta és a jegyzeteket írta Téglás János. Zrínyi Nyomda, Tótfalusi Nyomdaipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet, Budapest, 1991.

Téglás 1995

A vádlott: Egy Babits-vers. A Fortissimo-ügy aktái 1917. Szerkesztette, válogatta, a szöveget gondozta és a jegyzeteket írta Téglás János. Tótfalusi Tannyomda, Budapest, 1995.

Téglás 1997

Babits Mihály: „*Itt a halk és komoly beszéd ideje.*” Interjúk, nyilatkozatok vallomások. Sajtó alá rendezte Téglás János. Pauz–Westermann, Celldömölk, 1997.

Téglás 2000

„*most én vagyok hang helyetted...*” Török Sophie Babits Mihályról. A kötetet összeállította, a szöveget gondozta, az utószót és a jegyzeteket írta Téglás János. Palatinus, Budapest, 2000.

Téglás 2005

Téglás János: *Babits-epizódok.* Tótfalusi Kis Miklós Nyomdaipari Szakközépiskola és Szakiskola, Budapest, 2005.

Téglás 2007

Téglás János: *Babits-epizódok II.* Klauzál Gábor Műszeripari Szakközépiskola és Szakiskola, Budapest, 2007.

Tersánszky 1962

Tersánszky Józsi Jenő: *Nagy árnyakról bizalmasan*. Magvető Kiadó, Budapest, 1962.

Török Sophie 1942

Babits Mihály: *A Második ének*. Szerkesztette Török Sophie. Nyugat Kiadó és Irodalmi R. T., Budapest, 1942.

Töttös 2003

Dienes Valéria. *Az első magyar professzornő ifjúkora*. A bevezető tanulmányt írta, a kötet anyagát gyűjtötte, a szöveget gondozta és összeállította dr. Töttös Gábor. GraphisPress, Szekszárd, 2003.

Töttös 2004

Töttös Gábor: *Mozaikok egy ismeretlen Babits-képhez*. (Újabb és nagyon is régi kutatási problémák) In *Wosinsky Mór Megyei Múzeum Évkönyve*. Szerkesztette Gaál Attila. Wosinsky Mór Megyei Múzeum, Szekszárd, 2004. 59–63.

Tüskés 1984

Babits és Pécs. Vallomások, dokumentumok, emlékek. Válogatta és összeállította Tüskés Tibor. Baranya Megyei Könyvtár, Pécs, 1984.

Vendel-Mohay 1974

Vendel-Mohay Lajosné: „*Áll a régi ház még...*” *Babits Mihály szülőháza*. Kiadja a szekszárdi Balogh Ádám Múzeum, Szekszárd, 1974.

Vendel-Mohay 1983

Vendel-Mohay Lajosné: „*Áll a régi ház még...*” *Babits Mihály szülőháza*. Szekszárd, 1983. (Múzeumi Füzetek)

Veres András 2012

Veres András: *Kosztolányi Ady-komplexuma*. Filológiai regény. Balassi Kiadó, Budapest, 2012.

Vezér Erzsébet 2004

Rába György és Vezér Erzsébet Dienes Valériával 1965-ben készült interjúja. In Vezér Erzsébet: *Megőrzött öreg hangok*. Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 2004. 34–51.

Vilcsek 2003

Babits Mihály: *Drámák. A Simóné háza, Laodameia, A második ének, A literátor*. Sajtó alá rendezte Vilcsek Béla. Magyar Könyvklub, Budapest, 2003 (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Drámái. – Szerkeszti Sipos Lajos)

Vilcsek 2008

Vilcsek Béla: *A drámaíró Babits Mihály*. Argumentum Kiadó, Budapest, 2008. (Babits Kiskönyvtár – Szerkeszti Sipos Lajos)

Vitályos 2009

Ady Endre levelezése III. (1910–1911). Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Vitályos László. Akadémiai Kiadó–Argumentum Kiadó, Budapest, 2009. (Ady Endre Összes Művei – Szerkesztőbizottság: Koczkás Sándor, Láng József, Vezér Erzsébet)

Zsoldos 1998

Babits Mihály levelezése, 1890–1906. Sajtó alá rendezte Zsoldos Sándor. Historia Litteraria Alapítvány–Korona Kiadó, Budapest, 1998. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Levelezés – Szerkeszti Sipos Lajos)

KRONOLÓGIA 1909–1914

Fogaras, 1909 eleje

Bende Lászlónak 1928-ban adott interjúja/vallomása szerint Babits a fogarasi évek remeteségében a könyvekben éli ki magát. „Ekkor jutottam el a görögökhöz – az angolokon át. Megcsapott Swinburne s más angol költők lázas, izzó görög hangulata, és úgy találtam, hogy ez a hangnem a magyar költészetből hiányzik.” Úgy véli: „Az igazi költészet [...] azért száll vissza a múltba, hogy röptében végigélje valamennyi elmúlt kor lelkivilágát, hogy leszálljon az emberi érzéseknek az ősidőkben fakadó gyökereig.”

A *Laodameia* című verses tragédia/dráma terve bizonyára már az Osvát Ernőnek 1908. december 1-jén följánlott Swinburne-tanulmány írása közben fogamzik Babits lelkében-fejében, lévén annak mintája a „leggörögebb tragédia”, Swinburne *Atalantája*. Tóth Árpád is egy 1922-es írásában Babitsot Swinburne-nel „rokonlélek”-nek tartja: „s mint Swinburne, ő is egy nagy drámai izzásba hevíti a halvány fényű lírai csillámlásokat, *Atalanta in Calydon* példájára megírja a *Laodameiát*...” Szabó Lőrinc 1941-ben, Babitsot búcsúztató írásában azonban úgy véli: „a *Laodameia* görögösebb és tisztább, mint az *Atalanta in Calydon*. Ha Babits angolnak születik, Swinburne többe tanulhatott volna tőle, mint amennyit adott neki.”

Ugyancsak a Swinburne-tanulmány keletkezése idején kezdi Babits elmélyíteni görög ismereteit, amire nem kevés ösztönzést kaphat ifjúkora egyik bálványától, Friedrich Nietzsche-től.

Lásd Esti Kurir 1928. jún. 27. 144. sz. 13.; Szabó Lőrinc, *Babits Emlékkönyv* 1941. 13.; Éder 1966. 68.; Kardos 1972. 67.; Téglás 1997. 231., 486–487. (87. tétel), *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 160., 558. (160. tétel)

Lásd még *Fogaras, 1908. december 1.; 1909. február 1.; Fogaras, 1910. tavasz; Budapest, 1937. április 5.*; Aurora 1922. 1. sz. 48–49.; Kardos László 1969. 187.; Swinburne: Bartal, *Literatura* 2008. 3. sz. 332–349.

A Babitsban mély nyomokat hagyó kapcsolat a Chyba/Chiba cukrászda később Emmának nevezett felszolgáló kisasszonyával (esetleg Róth Mici fiatal színésznővel) bizonyára csupán néhány hónapig tart, s lehetséges, hogy 1908 decemberére, de mindenesetre a következő év elejére már végképp megszakad. „Úgy utazott ismeretlen városba, hogy még csak nem is említette célját s búcsúcsók nélkül hagyott itt engem, magános, szomorú kis hónapos szobámban. Olyan egyedül voltam – sírtam is utána! s verseket írtam sugar szépségéről” – vallja Babits Török Sophie-nak (való-

színűleg közvetlenül házasságkötésük után), aki a „keretes elbeszélés”-ben írja meg a röpke, titkos szerelem történetét. Azt, hogy a szépséges leány cukrász kisasszony-e, s valóban Emmának hívják-e, vagy csupán Babits adja utóbb neki ezt a nevet, a különféle találgatások ellenére homály fedi.

Lásd Marosi Barna, Előre 1969. ápr. 27. 6682. sz. 4.; Csányi 1990. 98. (úgy véli, 1909 márciusára „már eltűnt életéből a szépséges leány”); Rába 1981. 353–354.; Rába 1983. 70. – „A valószínű kapcsolat átnyúlt 1909-be, de 1910 végét semmiképp sem érte meg.”; Kelevéz (kézirat)

Lásd még *Fogarás, 1908. ősz vagy tél eleje, október vége, november eleje*; Róth Micire: Csányi 1990. 96.; Chiba cukrászdára: Csokonai-Illés 2010. 102–103. (26., 29. fényképmelléklet szövege), 281. lap után *Képek* (26., 29. fénykép)

Az *Egy szegény magára maradott* című verspár „Szívem magába szívott...” kezdetű, első költeményének keletkezése. (Az *Angyalos könyv* lapjára ragasztott korábbi kézirat.)

Lásd OSZK Fond III/2356. 76. f. rektó; Kelevéz (kézirat)

Lásd még *Fogarás, 1909. szeptember–október közepe*; az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: *Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt*

1909 eleje (?)

A *Nyugat* Osvát mellett másik szerkesztője, Fenyő Miksa, a Gyáriparosok Országos Szövetségének másodtitkára szervezi a folyóirat pénzügyeit, s biztosítja többek között olyan iparmágnások támogatását, mint Weiss Manfréd, Chorin Ferenc, Kornfeld Móric. Bárány Hatvany Lajos – az iparmágnás, főrendiházi tag Hatvany Sándor dúsgazdag fia – szintén bekapcsolódik a lap fönntartásába. Megszervezik a *Nyugat* Könyvkiadó Részvénytársaságot, amely Gellért Oszkár, Kemény Simon és Móricz Zsigmond kötete után megjelenteti Babits *Levelek Iris koszorújából* című első verseskönyvét. (Ignotusét is tervezik, amely azonban végül mégsem jelenik meg.)

A *Nyugat* Kiadó kettős céllal jön létre: egyrészt, hogy a folyóirat előállításának költségeit a részvénytársaság alapítása során bevonható tőke segítségével csökkentse, másrészt, hogy profilbővítéssel a *Nyugat* jelentős szerzőinek műveit könyv alakban is megjelentethessék.

Lásd *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 23.; Pienták, Irodalomismeret 1999. 1–2. sz. 124–126.; Buda 2000. 19–30.; utal rá Sipos 2003. 49.; Buda 2007. 247. és 3. lábjegyzet

Lásd még Babits első verseskönyvére: Fenyő Miksa 1909. február 8.–március 16. között írt leveleit: OSZK Fond III/438/2., 3.; Buda, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 606.

Fogarás, 1909 első fele

A korábban 1911-re (szeptember 1. előtt-re) keltezett *Szent Mihály* című Babits-vers keletkezése. Az önmaga legsötétebb erőivel harcot vívó költő a mennyei seregek kardos angyalát segítségül hívó költeményét majd csak 1920 őszén összeállított verseskönyvébe, a *Nyugalanság völgyébe* veszi föl. Ihletője a kolozsvári Szent Mihály-

templom és a képzőművészeti ábrázolások sárkánykígyóval csatázó főangyala lehet; többek között a költemény is említette „Böcklin-mintázta torzó”, azaz Arnold Böcklin *Angelika az örökdő sárkánnyal* (1880) című festménye.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 72. f. verzó–73–74. f. rektó (tintaírású fogalmazvány ceruzairású kiegészítésekkel); ny = PIM Kézirattára V. 1612.; Kelevéz 1998. 82. 204. lábjegyzet, 163–165., 252–253.; Kelevéz 2008. 52–53.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: *Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt; 1911. szeptember 1.; Budapest, 1920 ősze*

Vö. BMÖV 1982. 267–268. (1911)

1909. január 1. előtt vagy január 1. körül

Fenyő Miksa Juhász Gyulának írt levelében Babits-kéziratot kér tőle.

Lásd Juhász Fenyőnek írt január 1. utáni válaszlevelét: JGYÖM Lev. 1981. 206., 424. (198. levél)

1909. január 1.

Babits *Tél* című novellája, benne a *Téli képzetek* című betétverssel, egy fordítása és versei jelennek meg a *Nyugatban: Léthe*. Charles Baudelaire nemrég megjelent hátrahagyott műveiből, *Ő éjszaka [Éjszaka!]*, *Sírvers*, *Mozgófénykép (másképp: Amerikai leányszöktetés – szenzációs szerelmi tragédia mozgófényképben előadva)*. Egyes példányokon az *Ő éjszaka* utolsó versszakának első sora és a *Sírvers* második versszakának első sora sajtóhibával jelenik meg, mert a 45. lap nyomás közben megsérül.

(Babits 1910 decemberében terveiről többek között ezt nyilatkozza: „Novelláim középkori és modern katolikus hangulatok lesznek: a katolicizmus egész hangulati mélyét szeretném átélni, mint egy költő átélheti. E novellákból néhány már megjelent [*Tél, Karácsonyi Madonna, Éliás testvér, Mese a Decameronból*].”)

Lásd *Léthe*: OSZK Analekta 289. (Baudelaire *Le Léthe* című versének fordítása: tintaírás, Babits autográf aláírásával; a cím alatt: „Ch. Baudelaire nemrég megjelent hátrahagyott műveiből”; a rektón Osvát Ernő ceruzairású nyomdai utasítása); *Nyugat* 1909. I. jan. 1. 1. sz. 1–5.; 44–47.; Éder 1966. 62.; Apró 1983. 102.; Szőke Mária 2005. 444.; Kelevéz, Holmi 2008. január, 1. sz. 76.; Kelevéz 2008. 31., 69. és 13. lábjegyzet, 198., 205.; Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 66–72., 759. (13. tétel)

Lásd még Fenyő Miksa 1909. január 5-i levelét: OSZK Fond III/438/1. és a *Sajtóhibák* című jegyzetet: *Nyugat* 1909. I. jan. 16. 2. sz. 112.; *Független Magyarország* 1910. dec. 25. 306. sz. 40.; Sáli/Tóth 2005. 242–243. (609. levél jegyzetében); Kelevéz 2008. 205. (a *Léthe* kéziratát „elkalódott”-nak tekinti); *Léthe: 1904–1906 között; Fogaras, 1908. december 1.*

Vö. Sáli/Tóth 2005. 242. (609. levél jegyzetében – Babitsnak ugyanezen a napon a *Nagyvárad* című lapban megjelenő *Újév* című versét a *Nyugatban* közöltnek jelzi)

Megjelenik Fenyő Miksa *Hadi készülődések* című cikke, amely válasz Rákosi Jenő *Budapesti Hírlap*-beli tárcájára (*A Holnap*), címe azonban Mikszáth azonos című, 1908. december 10-i írására utal. Fenyő „filiszternek” nevezi Rákosi gondolkodás-

és „harci” módját, s a holnaposok közül név szerint Babits költészetét veszi védelmébe. Nehezményezi, hogy Rákosi a *Fekete ország* olvastán a „viccnél nem jutott tovább”, s hozzáteszi: „mért nem olvasta el a *Golgotai csárda* című verset, mely egyszerre, minden feleslegesnek vélt fáradság nélkül megtanította volna, hogy kivel van dolga”.

Lásd Nyugat 1909. I. jan. 1. 1. sz. 48–51.; BJKL 1959. 185., 311. (138. levél); Szőke Mária 2005. 444., 461.; Kelevéz 2008. 63. és 23. lábjegyzet; Kelevéz, Holmi 2008. január, 1. sz. 77.; Kelevéz 2008. 207.

Lásd még **1908. december 20.**

Vö. Szőke Mária 2005. 402. (úgy véli, Fenyő írása „válasz [!] Mikszáth azonos c., 1908. dec. 10-én az Újs-ban megjelenő lekezelő írására”)

Közzlik Babits *Újév* című versét (az *Angyalos* könyvben a *Szonettek és canzonék* ciklus II. *Canzonék* részének nyolcadik darabja), amelyet Babits „1904 újév”-ére keltez.

Lásd Nagyvárad 1909. jan. 1. 1. sz. 1.; Rába 1981. 26., 576. 67. lábjegyzet; Kelevéz 1998. 200. és 533. lábjegyzet; Szőke Mária 2005. 403. (557. levél jegyzetében), 444.

Lásd még kéziratát: OSZK Fond III/2356. 37. f.; az *Angyalos* könyv leírását: **1903. tavasz–1906 nyara; 1904. január 3–20. között**

Vö. Sáli/Tóth 2005. 242. (609. levél jegyzetében a verset a *Nyugat*-ban közöltnek jelzi)

Amikor a [Bányai Elemér] Zuboly készítette interjúbán (*Írók az irodalomról – Eötvös Károly, Gyulai Pál, Mikszáth Kálmán*) Gyulai Pál a fiatal írókról, költőkről kifejtett véleményében megemlíti egy „vidéki poéta” verseit, amelyek a *Nyugat* 23. számában jelentek meg, valószínűleg Babits verseire, *Az örök folyosóra*, a *Sunt lacrimae rerumra*, a *Hegeso sírjára* és a *Szöllőhegy télen*-re utal. A versekbe beleolvastva kijelenti: „Szamárság! Nagy szavak és nagy ürességek! Mért nevezik ezt modernnek. Régen az ilyen költeményeknek klapancia [!] volt a neve.”

Lásd Pesti Napló 1909. jan. 1. 1. sz.; Szőke Mária 2005. 444., 461.

Lásd még Nyugat 1908. II. dec. 1. 23. sz. 393–394., 395.; *A Budapesti Újságírók Egyesülete 1909-ik évi almanachja* 1908. 215–217.

1909. január 1. körül–január 12. előtt

Kedves szegedi tanítványa, Zimmermann Artúr Szekszárdra küldi Babitsnak újévi jókívánságait.

Lásd Babits Angyal és id. Babits Mihályné Babitsnak 1909. január 12-én írt levelét: OSZK Fond III/35/22.; Szőke Mária 2005. 185., 398. (549. levél)

1909. január 1.–december 16.

A *Nyugat* címlapján főszerkesztőként Ignotust, szerkesztőként Fenyő Miksát és Osvát Ernőt tünteti föl. (Felelős szerkesztő Osvát Ernő; a folyóirat minden hónap

1-jén és 16-án jelenik meg, előfizetés egy évre 20 korona, fél évre 10 korona, egyes szám ára 1 korona [a június 1-jei 10–11. dupla szám ára 2 korona], a szerkesztőség címe: VII. Sajtó u. 5/a – Május 1-jétől a VII. Aréna út 66. földszint 2.-be, augusztus 1-jétől a VIII. Rákóczi út 9. II. em. 3. alá költöznek.)

Lásd Nyugat 1909. I. jan. 1. 1. sz. és dec. 16. 24. sz. között minden szám címlapján

1909. január 1. után

Juhász Gyula írja Fenyő Miksának Nagyváradról: „...szíves levelére egyelőre azt válaszolom, hogy Babits Mihály barátom drámáját [*A Simóné háza*] pár nap alatt önköltségemre kész örömmel elküldöm a Nyugat számára”.

Lásd JGYÖM Lev. 1981. 206., 424. (198. levél)

Lásd még **1908. november 16. után**

Vö. *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 389., 521. (1909 elejére datálja, és feltételesen a *Laodameiát* jelöli meg, amelynek keletkezése azonban: 1910. tavasz)

Fogarás, 1909. vagy 1910. január 1. után

Kontesveller Károly névjegyen kéri, Babits egy fél órára adja kölcsön a *Nyugat* január 1-jei számát; [Fridrich] András van nála és kíváncsi a már többször említett versre. (Nem tudni, mely költeményre utal.)

Lásd OSZK Fond III/1577/29.; Sáli/Tóth 2005. 37., 270. (640. levél – 1910. január 1. után-ra datálja)

Lásd még a *Nyugat*-ban megjelent Babits-versekre **1909. január 1.; Fogarás, 1910. január 1. után**

Fogarás, 1909. január 3.

Megjelenik Babits *Fekete ország* című verse.

Lásd Fogarás és Vidéke 1909. jan. 3. 1. sz. 2.; Szőke Mária 2005. 390., 444.

Lásd még **Szeged, 1906 vége, december 14. előtt**

Vö. **Szeged, 1906. október 14.;** Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303. (a fogarasi versek közé sorolja); Rába 1981. 210. (1906 nyara és karácsonya között-re datálja)

Szekszárd–Budapest–Felsősebes–Fogarás, 1909. január 3–4.

Babits a karácsonyi szünidőt otthon töltve, Szekszárdról január 3-án indul, s Budapesten át utazik vissza Fogarasra. A Budapest–Nagyszeben–Fogarás vasútvonalon 1909. január 4-én 6 óra tájban Felsősebes közelében a közvetlen kocsi tengelye eltörik, a kocsi leszakad és keresztbe fordul a sínen, a mögötte lévő teherkocsi lefordul a töltésen, de a többi megáll. A kisiklott kocsiban négyen utaznak: Széll József főispán, Babits Mihály, László Béla tanár és egy hölgy. Senkinek sem esik baja. A vonat eleje berobog Felsősebesre, és a vezető csak ott veszi észre, hogy a szerelvény egy része leszakadt.

Valószínűleg ez a szerencsés kimenetelű vasúti baleset az életrajzi háttere a korábban 1919-re datált *Kisiklani* című versnek (expresszionista kísérletnek), melyet Kelevéz Ágnes a kézirat alapján is a fogarasi születésű költemények közé sorol.

Lásd Fogaras és Vidéke 1909. jan. 10. 2. sz.; Szőke Mária 2005. 227., 239., 395. (544. levél jegyzete); Csokonai-Illés 2010. 50.; *Kisiklani*: kézirat MTAK Ms 4699/1.; Kelevéz 2008. 175–176. és 20. lábjegyzet

Lásd még Buda 2007. 173. és 31–32. lábjegyzet

Vö. *Kisiklani*: Gál István, Új Írás 1973. december, 12. sz. 13–18. (1919-re datálja)

Fogarásra visszaérkezve, Babits január 4-én válaszol szegedi barátja, Kún József előző évi december 1-jei levelére (anélkül, hogy a vonat aznapi kisiklásáról egyetlen szót is szólna!). Karácsonykor nem Szeged felé utazott, a baja–bátaszéki híd ugyanis nem készült el, s ezért nem találkozhattak. Jelzi, hogy megkapta *A Hét* január 1-jei számát (lehetséges, hogy inkább az 1908. december 27-it – Kún bizonyára azért küldi *A Hét* számait, mert Babits 1908. november 16. után írt levelében jelezte, hogy a fogarasi kaszinóba nem járatják a lapot). Beszámol arról is, hogy Kún levele után két verset küldött Kiss Józsefnek, aki közölte őket: a *Galáns ünnepséget [Fête galante]* – amelyet hajdan visszautasított – és a *Vásár* címűt; az előbbi kapcsán említi Franyó Zoltán „sértően simfelő” levelezőlapját. „Az irodalmi hercehurcák [*A Holnap* körüli hírlapi vita], s az, hogy Rákosiék, Gyulaiék, általam megbecsült kiváló emberek épen [!] belém ütköznek, mint botránykőbe [...] annyira elkedvetlenítenek, hogy alig írok valamit, s a régieket is a fiókomban tartogatom, szinte szégyellve, hogy költő vagyok...” A Wilde-fordításokat küldi, s kéri, Kún fordítsa hozzá a többi, és állítsa össze a kötetet saját ízlése szerint. Juhászlól két hónapja semmi híre, Kosztolányi viszont újra fölvette levelezésük „megszakadt fonálát”. Juhász állítólag *Holnap* címen lapot szerkeszt, de Babits sem ennek megjelenéséről, sem a *Magyar Szemle* újjáéledéséről nem tud.

Lásd OSZK Kézirattár Levelestár; Belia, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 148. (és 43. lábjegyzet); BJKL 1959. 303–304. (a 128. levél jegyzetében); Pók 1970. 59.; hasonmását is közli Apró 1983. 189–192. (Függelék 10. levél); Kelevéz 1998. 131. és 331. lábjegyzet, 213. és 578. lábjegyzet; Szőke Mária 2005. 180–181., 393–394. (543. levél), 234. (26. lábjegyzet), 236. (35. lábjegyzet); Kelevéz 2008. 144. és 39. lábjegyzet

Lásd még *Fogarás, 1908. november 16. után; 1908. december 13., 1908. december 27.*; Kosztolányiné 1990. 142. (említi Kosztolányi és Babits egyre gyűrűlő levelezését); Szőke Mária 2005. 227. (1909. januárban)

1909. január 5.

Fenyő Miksa levelében sajnálkozik, hogy a *Nyugat*-ban megjelent Babits-versekbe (*Éjszaka, Sírvers*) „fertelmes sajtóhibák” csúsztak. Természetesen újra közlik őket. „Vigasztalásul” kéri a Swinburne-cikket – sürgősen. Osvát még szeretne Babitstól egy Milton-tanulmányt, egy Mereditht, az illatokról régebben írtat (*Szagokról, illatokról*), a Nagyváradon előadandó egyfelvonásost (*A Simóné háza*) és Kosztolányi

Maupassant-fordításainak bírálatát. Később kéri az ígért Dante-részletet és az Alexander-könyv kritikáját.

[Babits Miltonról nem ír tanulmányt, *A Simóné házát* nem közli a *Nyugat*, és Nagyváradon sem kerül színre, s végül Alexander Bernát *A művészet, a művészet értékéről, a művészeti nevelésről* című, 1908-as kötetéről sem ő ír recenziót a lapba.]

Lásd OSZK Fond III/438/1.; Basch, Irodalomtörténet 1958. 2. sz. 237.; közli Kőszeg/Márványi 1985. 142., 555–556.; Sipos 2003. 48.; Szőke Mária 2005. 182., 395–396. (545. levél); Kelevéz, Holmi 2008. január, 1. sz. 77.; Kelevéz 2008. 207.; Hibschi/Pienták 2009. 566. (54. tétel); 569. (55. tétel); 570. (56. tétel); 591. (68. tétel)

Lásd még a *Nyugat* helyreigazítását: 1909. jan. 16. 2. sz. 112.; Swinburne-re: **1909. február 1.**; Kosztolányi Maupassant-fordításaira: **1909. február 16.** Meredithre: **1909. október 16.**; Danté-ra: **1912. április 16.**; **1917. január 1.**; **1919. december**

Mint hogy a tervezett *A Holnap* című revü végül nem jelenik meg, a holnaposok közös megjelenésére csupán egy újabb antológia közreadásával nyílhat lehetőség. Már az év elején hír adja tudtul: „A Holnap egyébként buzgón készülődik, hogy új antológiával és színpadai művekkel lépjen a közönség és a kritika elé.”

Lásd Nagyvárad 1909. jan. 5.

1909. január 5.–1911. október 16.–1916

Noha Fenyő 1909. január 5-i levelében a január 1-jén közölt Babits-versekbe került sajtóhibák miatt kilátásba helyezi, hogy „a nyomdát nyilván ott hagyjuk” – a *Nyugatot* még több mint két esztendeig továbbra is a Jókai nyomdában nyomják. (1911. október 16-tól a Révai és Salamon Nyomda veszi át, amely a *Nyugat* Irodalmi és Nyomdai Rt. létrejötte után fölveszi a *Nyugat* Nyomda nevet és megszűnéséig, 1916-ig állítja elő a lapot.)

Lásd Szőke Mária 2005. 396. (545. levél jegyzetében); Buda 2007. 253.

1909. január 6.

Kelemen Imre, Bimbis aggódó sorokat küld Babitsnak Fogarasra, mert olvasták, hogy a vonat, amelyikkel alighanem Babits is utazott, kisiklott. Kéri, tudósítsa azonnal, nem „törött-e be az orra”, s írjon haza (Szekszárdra) is, mert ők is olvashatták a hírt.

Lásd OSZK Fond III/1485/14.; Kelevéz 1998. 158. és 407. lábjegyzet; Szőke Mária 2005. 181., 395. (544. levél)

Lásd még *Szekszárd–Budapest–Felsősebes–Fogaras, 1909. január 3–4.*

Babits nagynyja, özv. Kelemen Józsefné Raács Cenci – bizonyára értesülve a vonat kisiklásáról – táviratban érdeklődik: „Hogyan érkezett?”

Lásd OSZK Fond III/1729/1.; Kelevéz 1998. 158. és 407. lábjegyzet; Szőke Mária 2005. 182–183., 396. (546. levél)

Lásd még *Szekszárd–Budapest–Felsősebes–Fogaras, 1909. január 3–4.*

1909. január 6–8.

A Petőfi Társaság január 6-i ülésén Kenedi Géza fölolvassa *A Holnap* antológiáról készült *Fagyöngyök* című elmélkedését, valamint Lampérth Géza a holnaposok ellen írt versét: *Magyar virágharc*.

A *Budapesti Hírlap* másnap többek között így számol be a gyűlésen történetekről: „Reflexiók hangzottak el azokról a jelenségekről, amelyek ma a modernség cégerét maguknak követelik. [Kenedi Géza] *Fagyöngyök* című elmélkedésében igen éles és ostorozó kritikát mondott a magát forradalminak nevező legújabb költőnemzedék irányáról, művészi erkölcséről és törekvéseiről. Ezek az új énekesek rombolást, pusztulást és átkot dalolnak zavaros és érthetetlen nyelven. A kétségbeesést hirdetik, holott nekünk enyhülésre, biztatásra és bizalomra van szükségünk. A szellemük idegen, sőt ellenséges. [...] Hasonlóan nagy sikere volt Lampérth Gézának, aki erős lendületű, ötletes versben csipkedte meg a *dekadenseket*.”

Herczeg Ferenc a nagygyűlésen – *A Holnapra* és Adyra utalva – kijelenti: amit „irodalmi iskolának vagy iránynak szokás nevezni, az a valóságban rendszerint nem egyéb, mint tehetségtelen utánzók csoportosulása valamely erős egyéniség körül”. A *Budapesti Napló* január 8-i mellékletének névtelen szerzője pedig úgy véli: „Igazán szerencsénk a moderneknek, hogy csak ilyen ellenfeleik vannak, akik az irodalmat csak mint legelőt tudják kezelni, s a modernekben csak olyan éhes fickókat látnak, akik az ő kenyérüket akarják elenni.”

Lásd Budapesti Hírlap 1909. jan. 7. 5. sz. 7.; Az Újság 1909. jan. 10. 8. sz. 33–35.; BJKL 1959. 185., 310. (138. levél); Szőke Mária 2005. 444., 461–462.

Lásd még **1909. január 15.**

Fogaras, 1909. január 9. szombat

Babits Zrinyi Miklós *mint hadvezér és hadtudományi író* címmel délután 4 és 5 között a főgimnázium 4. osztályának tantermében ismeretterjesztő előadást tart a honvédsázlóalj altiszteinek.

Lásd Fogaras és Vidéke 1908. nov. 15. 46. sz. 5–6. (Zrinyi Miklós *a hadvezér és hadtudományi író* címmel); Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1908–1909. iskolai évről, Fogaras 1909. 29., 70.; Pók 1970. 51.; Szőke Mária 2005. 227.; Buda 2007. 43.

Vö. Hibsches/Pienták 2009. 170., 564. (51. tétel – a kéziratot Babits-kronológiára [!] hivatkozva tévesen úgy véli, hogy az előadás a *Fogaras és Vidéke* tudósításának napján, azaz 1908. november 15-én hangzik el)

1909. január 10.

Közlök Kenedi Géza január 6-án elhangzott elmélkedését (*Fagyöngyök*) *A Holnap* antológiáról, melyben szerintem „dekadens, szimbolikus és beteges irodalmi irány”

jelenik meg: „Valamennyi a vigasztalanságot, a lerombolást, a menthetetlen pusztulást és ami több: annak kínos gyönyörűségeit éneкли. [...] Azért fekete, fekete és fekete nekik minden: a város, a zongora, a víz, a madár, a hegedű, a hajó, az ég, a virág, az asszony, az egész világ. [...] valamiféle újmódi fekete, dekadens világfájdalmat lehel ez a szörnyű költészet.” Hogy minden ellenérzése dacára mégsem tudja kivonni magát a versek hatása alól, annak bizonyosságául hozzáteszi: „Tartózkodás nélkül bevallom azonban, hogy bizarrságukkal a magyar nyelvből olyan fordulatokat, összetételeket, hasonlatokat, zenét és ritmust tudnak kicsikarni, ami meglep.”

Lásd Az Újság 1909. jan. 10. 8. sz. 33–35.; BJKL 1959. 185., 310. (138. levél); Szőke Mária 2005. 444., 462.

Lásd még 1909. január 6–8.; 1909. január 15.

Fogaras, 1909. január 10.–február 9.

„Egyszer defektet kapott a városi villanytelep dinamója, s egy hónapig tartott, míg a gépet Pestről pótolhatták. Ebben a hónapban gyertya mellett ültünk. A külsői [bor] még sűrűbben ürült, a vaskályha vérvörösre izzott, a gyertyák lobogtak és füstöltek. Künn tombolt a nemere. [Erdélyben, különösen Háromszék vármegyében uralkodó erős, viharos keleti szél, mely nevét a *Nemere* hegytől veszi, minthogy fújásának iránya e hegy felől jön, néha hetekig is eltart, s embert, állatot, sőt házakat is elsöpör.] [...] Úgy éreztem magam, mintha a Fekete-tengernek nem is a partján, hanem a fenekén ülnék, egy rossz levegőjű búvárharangban” – emlékezik Babits több évtized múltán *Fogaras* című esszéjében.

Lásd *Keresztül-kasul az életemen* 1939. 39–40.

Lásd még H. Gy. [Halmy Gyula], *Fogaras és Vidéke* 1909. jan. 17. 3. sz. 5.; febr. 14. 7. sz. 6.; Kelevéz 1998. 158. és 405., 406. lábjegyzet

Fogaras, 1909. január 11.

A Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium tanártestülete a „f. évi rendes tan-szerátalány felhasználása tárgyában” értekezletet tart; a jegyzőkönyvet Babits is el-látja kézjegyével.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 158–159. (Függelék 44. tétel)

1909. január 12. előtt

Babits Angyal levelében kéri, hogy Babits öccse osztályfőnökének (magyar–latin szakos) tanárának, „Hauk”-nak [Haugh Bélának] küldje el *A Holnapot*. Közli to-vábbá, hogy a szekszárdi újságban a gimnázium magyar–német tanári állást hirdet, s azt javasolja, bátyja pályázza meg. Érdeklődik, ki szerkeszti a *Nyugatot*, s Babits küldhet-e belőle. Aggódik, bátyja nehogy tifuszt kapjon a szebeniektől. [Angyal le-vele bizonyára édesanyjuk soraival együtt érkezik Fogarasra.]

Lásd OSZK Fond III/35/171.; Szőke Mária 2005. 184., 397–398. (548. levél)

Lásd még *Fogaras, 1908. november 22.; 1908. december 6.*

Id. Babitsné nagyon aggódik fiáért („Csak hogy a jó Isten megőrzött! – utal a január 4-i vonatkisiklásra), szeretné, ha a közelében élne. Levelében, Angyalhoz hasonlóan ő is említi, hogy ismét egy magyar–német szakos tanár megy el Szekszárdról. Holub [Holub János, a szekszárdi polgári fiúiskola igazgatója] mondta neki, hogy Bodnár [Bodnár István, a *Tolnavármegye és a Közérdek* felelős szerkesztője, költő, újságíró] elismeréssel beszélt Babitsról, s elküldte a *Nyugatot*, benne Babits cikkével [*Halálesztétika*]. A *Pesti Hírlapban* id. Babitsné olvasta, hogy megjelent a *Nyugat* 2. évfolyama, novellát írt bele Babits [*Tél, a Téli képzetek* című betétverssel] és verseket is [Baudelaire-fordítás: *Léthe*, valamint az *Ó éjszaka* (*Éjszaka!*), *Sírvers*, *Mozgófénykép*], ezért ő is, akárcsak Angyal, szeretné, ha fia eljuttatná hozzájuk a *Nyugat*-számot. Kérdezi, Molnár Mór küldött-e Babitsnak a *Garay Képes Naptárból* [melyben az *Édes az otthon* jelent meg]. Panaszolja, hogy Angyus arca a rossz fogától földagadt. Inti fiát, vigyázzon a tifusz miatt, és a korcsolyázásnál se hűtse meg magát. A ruhásműkről érdeklődik, s kéri, Babits – ígérte szerint – minden szombaton írjon.

Lásd OSZK Fond III/179/213.; Kelevéz 1998. 158. és 407. lábjegyzet; Szőke Mária 2005. 183–184., 397. (547. levél)

Lásd még *Fogaras, 1908. november 22.; Fogaras, 1908. november 24.; Fogaras, 1908. november 24. után; 1908. december 6.; 1908. december 25. előtt; 1909. január 1.*; Szőke Mária 2005. 444. (január elejére datálja a *Garay János Képes Naptára* 1909 megjelenését)

1909. január 12.

Babits Angyal elküldi bátyjának a *Szekszárdi Újság* január 6-i számában megjelent pályázati hirdetést a szekszárdi állásra, mert szeretnék, ha „megfolyamodná”. Beszámol arról is, hogy az arca még mindig dagadt, így nem lehet korcsolyázni, öcscsük, Pista azonban egymaga is lejár a jégre. Aggódva kéri: „Írj. Nincs-e már Fogarason a tifusz.” Tudatja, hogy egyik (volt szegedi) tanítványa – Zimmermann [Artúr] – Szegedről Szekszárdra kívánt boldog új évet Babitsnak (a lap ismeretlen). Érdeklődik a küldött cipőről, ruháról, s hogy jól megy-e a korcsolyázás. Id. Babitsné üdvözlősorokat fűz a levélhez.

Lásd OSZK Fond III/35/22.; Szőke Mária 2005. 185., 398. (550. levél)

Lásd még *Fogaras, 1908. november 22.; 1908. december 6.; 1909. január 12. előtt*

Balázs Béla levelében kéri Babicsot [!], írja meg részletes véleményét *Halálesztétikájáról*, amely – úgy hiszi – hamarosan németül is megjelenik. Sajnálja, hogy Babits hangsúlyozza viszonyuk „irodalmiságát”, és túlzottnak találja, „szinte szemére veti” az ő [ti. Balázs] őszinteségét.

Lásd OSZK Fond III/190/2.; Téglás 1988. 62–64., 283.; Szőke Mária 2005. 186., 399. (551. levél), 231. (15. lábjegyzet)

1909. január 14. (és január 14. körül)

Úgy tűnik, a holnaposok nem bocsátanak meg Adynak, és az új antológiánál mellőzni kívánják. Kollányi Boldizsár – Ady „szeretett embere”, váradi kataszteri mérnök és újságíró –, aki Antal Sándortól átveszi a második *A Holnap* antológia szerkesztését, ismeretlenül ír levelet Nagyváradról Babitsnak: „»A Holnap« múlt heti ülésén elhatározta, hogy egy újabb Antológiát ad közre. Ady kivételével a hat poétától 15-15 verset hoz egy olyan irányú tanulmánnyal, amely kifejtene a mai irodalmi helyzet kialakulását, a »Holnap« szükségképpen eljövételét, törekvéseit – szóval igazolná a sok ostoba fecsegéssel szemben a társaság létjogát. [...] Teljes szeretettel kérem tehát Önt, legyen szíves 15 verset, olyan összeállításban hozzám küldeni, ahogyan akarja, hogy azok megjelenjenek [...], a költemények között olyanok is legyenek, amelyekben új formai törekvések jutnak érvényre.” „...ölelem a »Tél«-ért, pedig nincs igaza” – írja Babits novellájáról.

Kollányi ugyanebben az időben írhatja levelét barátjának, Kner Imrének is, melyben tévesen, az üzleti elszámolásokkal ellentétben – úgy véli: „Az első kötetünk egy szálig elfogyott 4 hónap alatt...”, s a hat költő felsorolásának élén Babitsról szólva, nem kis elégedettséggel jegyzi meg: „mi vetettük fel s egy csapásra elismerték a leg-hatalmasabb egyéniségek...” S amit a Babitsnak szóló levélben csak utóiratban említ, itt indokolja is, ti. hogy bár Adyt ki akarják hagyni, mégis tisztelni szándékoznak előtte: „Az új kötetünket Ady Endrének, a társaság legtöbbet szenvedett Messiásának fogjuk ajánlani...” (Végül az ajánlás elmarad, és Ady is szerepel a kötetben, Babitshoz hasonlóan 15 verssel.)

Lásd a Babitsnak szóló levelet: OSZK Fond III/740.; BJKL 1959. 311. (a 139. levél jegyzetében); a Kner Imrének írt levél: Szeged Városi Levéltár Kner-hagyaték; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 148., 556. (146. tétel); Szőke Mária 2005. 186–187., 399–400. (552. levél)

Lásd még **1909. április 9. előtt**; Ady ingadozására a második Holnap-antológiában való megjelenést illetően: Marton Manó, Magyar Hírlap 1927. okt. 2.; Ilia (kézirat)

1909. január 14., 15.

Vermes Ernő – (v. e.) – *Modernek és öregek. Egy darab irodalom-magyarázat* című írásában „fiatal óriások”-nak nevezi *A Holnap* költőit, akik ellen „[p]ozícióba jutott középszerűségek most ezer vádat röptenek [...]”. Érthetetlenek, nemzetietlenek, túl komorak és beteges ízlésűek. Ezeket vágja a szemükbe a hivatalos irodalom.”

Lásd Bácsmegyei Napló 1909. jan. 14., 10. sz. 1–2.; Szőke Mária 2005. 415. (576. levél jegyzetében), 445., 462.

1909. január 15.

Dolgozik a Holnap címmel a *Független Magyarország* hírt ad a második *Holnap* antológia készültéről.

Lásd *Független Magyarország* 1909. jan. 15. 11. sz.

Hatvany Lajos ismét tollat ragad Ady és a holnaposok védelmében (*Irányok és tehetségek*), nem kímélve a Petőfi Társaság hatalmasságait: „A Petőfi Társaság rokkantjai *egészséget* hazudnak. Ezért nincs köztük igazi költő. [...] A mi ifjúságunk költői kimondták az igazat. Nem is annyira a magukét, de amazokét, akik egy életen át hazugságban éltek [...]. S nem veszi-e észre Kenedi [Géza], hogy csak Ady Endre hatalmas termékenységében, változatosságában, élet- és hangulatgazdagságában mennyi a fiatalság, a tülekedő élet, a boldog, rugaszkodó, virgonc erő?”

Lásd Népszava 1909. jan. 15.

1909. január 15-től

Minét címen nagy sikerrel szerepel Babits *Galáns ünnepség* című verse a Modern Színpad Nagy Endre Kabaréjában (Andrássy út 69.), mely a magyar költészet népszerűsítését az irodalmi kabaré műfajával szándékozik szolgálni. A verset Szirmai Albert megzenésítésében Medgyaszay Vilma színésznő, sanzonénekesnő (Horvát Henrik műfordító későbbi felesége) adja elő – Babits a verset kötetbe rendezésekor majd neki ajánlja.

Lásd Alpar Ágnes 1978. 48., 55.

Lásd még **1910. szeptember 10. előtt; 1910. szeptember 10.; 1911. március 19. vasárnap**

Vö. Sáli/Tóth 2005. 305. (688. levél jegyzetében – úgy véli, Medgyaszay a megzenésített verset már 1908. április 1-jétől előadja)

1909. január 16. előtt

Babits elküldi verseit – köztük föltehetőleg az *Anyám nevére* címűt is – Schöpflin Aladárnak, a *Vasárnapi Újság* számára. „Az akkori magyar irodalmat mélyen magam alatt állónak éreztem és nem óhajtottam közibe ereszkedni. »Kellek én itt?« – kérdeztem dacosan. Egyetlen szerkesztőt ítéltem méltónak, hogy elküldjek hozzá néhány verset: az Schöpflin Aladár volt” – nyilatkozta Babits egy 1923-as interjújában.

Lásd Schöpflin 1909. január 16-i válaszlevelét: OSZK Fond III/1115/1.; Pesti Napló, 1923. dec. 25. 291. sz. 4–5.; Belia, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 147.; Kelevéz 1998. 27.; Sipos 2003. 48.; Szőke Mária 2005. 227.

Lásd még **Fogarasz, 1908. október 7. után–október 14. előtt**

1909. január 16.

Különös véletlen, hogy Schöpflin Aladár éppen levelet készül írni Babitsnak, amikor az asztalán találja küldeményét. Ígéri, két-három hétnél nem hosszabb idő múlva „okvetlenül jönni fognak”. Csak a kisbetűs verskezdetekkel van megakadva, nem szereti ezt a „németeskedés”-t – nem csinálna belőle ügyet, de már másoknak is szólt, s nagy kezdőbetűkkel szedette a verseket. Érdeklődik, vajon Babits elvi kérdésnek tekinti-e, mert ő csupán helyesírási ügynek látja. Ha Babits ragaszkodik írásmódjához, akkor ő megadja magát, de kéri, ha lehet, Babits engedjen. Nagy öröm-

mel kísérte eddigi munkáját, s örül, hogy nekik [ti. a *Vasárnapi Újságnak*] akar dolgozni.

„Ő [ti. Schöpflin] hosszú és hízelgő levélben válaszolt, de a jó öreg *Vasárnapi Újság*ban nem tehetné közzé kissé különös írásaimat” – kommentálja Babits 1923-ban a levelet, emlékezetének azonban ellene mond, hogy néhány héttel később, február 7-én az *Anyám nevére* című vers megjelenik a *Vasárnapi Újság*ban.

Lásd OSZK Fond III/1115/1.; Pesti Napló, 1923. dec. 25. 291. sz. 4–5.; Belia, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 147. és 37. lábjegyzet; Kelevéz 1998. 27.; Szőke Mária 2005. 187–188., 400. (553. levél)

Lásd még 1909. február 7.

A *Nyugat*ban a *Sajtóhibák* című jegyzet a január 1-jei számban szerepelt Babits-versek két sorát (*Ó Éjszaka* – utolsó versszak 1. sora, *Sírvers* – 2. versszak 1. sora) egészíti ki, mert – egyes példányokban – a 45. lap nyomás közben megsérült.

Lásd *Nyugat* 1909. I. jan. 16. 2. sz. 112.

Lásd még Fenyő Miksa 1909. január 5-i levelét: OSZK Fond III/438/1.; Sáli/Tóth 2005. 243. (609. levél jegyzetében)

Balázs Béla levelében érdeklődik, Babics [!] részt vesz-e a *Holnap új versei* antológiájában, mert ő csak akkor kíván szerepelni benne, ha Babits is ott lesz. „Az a bizonyos undor, mely önt az első *Holnap* megjelenésével elfogta, elfogott vala engem is. [...] – Viszont nem volna éppen lovagias cserben hagyni őket, utóvégre ők adtak ki bennünket először” – jegyzi meg.

Lásd OSZK Fond III/190/3.; Téglás 1988. 65–67., 284–285.; Sipos 2003. 47. (Juhászt és barátait említi); Szőke Mária 2005. 188., 401. (554. levél)

Kapossy Lucian *A modern magyar irodalom* című elmélkedésének első részében gúnyolódva idézi Babits *Fekete ország* című versét: „áll a vers 10 sorból, 37 szóból, s ebből 15 szó fekete szó, e szakra vonatkozólag csak ismételni tudom Rákosi Jenő megjegyzését, az egykori német, aki magyarul tanult, végre kétségbeesetten kiáltott föl: Istentelen nyelv ez a magyar nyelv, nem lehet eligazodni rajta: svarc is fekete, der Hun disz fekete, du Hauben isz fekete, und jetzt haszt der szolgabíró fekete. Hozzá tehetné, hogy most már a vers is fekete.” Majd *Az örök folyosó* című költeményt állítja pellengérré: „aki megérti, legyen szíves magyarázza meg nekem. [idézi a verset] Méltóztassanak idefigyelni, ugyanezt a verset utolsó során kezdve, visszafelé ismét felolvasom; éppúgy értelmetlen marad, vagy talán megérthetőbb lesz?”

Lásd Pápai Hírlap 1909. jan. 16. 3. sz. 1–3. ; Szőke Mária 2005. 445., 463.

Lásd még Rákosi, Budapesti Hírlap 1908. dec. 20. 304. sz. 1–5.; Fenyő, *Nyugat* 1909. I. jan. 1. 1. sz. 48–51.

Juhász Gyula *Atalanta* című darabjának bemutatója alkalmából nyilatkozik (*A mai bemutató*), s többek között szól Babits Mihály fölfedezéséről is.

Lásd Nagyvárad 1909. jan. 16. 13. sz. 6.

1909. január 16. után

Hatvany Lajos Oláh Gábornak írt levelében megemlíti, hogy Adyn kívül egyetlen költő „izgatja és érdekli”: Babits Mihály.

Lásd *Hatvany Lajos levelei* 1985. 276. (312. levél)

1909. január 17.

Megjelenik Oscar Wilde *La fuite de la lune (Impressions II.) [Benyomások II. A hold eltűnése]* című verse Babits fordításában.

Lásd A Hét 1909. jan. 17. 3. (984.) sz. 36.; Szőke Mária 2005. 412. (572. levél jegyzetében jelzi), 445.; Sáli/Tóth 2005. 245. (609/a levél jegyzetében)

A nagyvárad *Szabadság* *A magyar kritika a Holnapról. Írta és összegyűjtötte „Egy modern költő”* címmel az antológiát bíráló írásokból válogat (Babits nevének említése nélkül).

Lásd Szabadság (Nagyvárad) 1909. jan. 17. 14. sz. 1–3.; Szőke Mária 2005. 445.

1909. január 20.

A ma és a Holnap című írás névtelen szerzője úgy véli, a holnaposoknak „a Budapesti Napló küldi a legsúlyosabb kritikát”, mondván: „irodalmi munkásság helyett csak a feltűnést keresik”.

Lásd Szabadság (Nagyvárad) 1909. jan. 20. 17. sz.; Szőke Mária 2005. 445., 463.

Fogaras, 1909. január 22. előtt és 22.

Babits görög–latin szakos tanártársa, László Béla kisújszállási tanár barátjának, Borzsák Józsefnek írt levelében beszámol a fogarasi gimnáziumban történekről is: az igazgatónak [Major Károlynak] „az a hülye passziója” támadt, hogy átnézi az összes dolgozatot, és a tanárok után még egyszer kijavítgatja őket, sőt még a tanárok írását is; többek között kék ceruzával javít bele Babits vörös tintás megjegyzéseibe a diákok füzetében. Ezen a kezdő tanár fölháborodik, s keményen megmondja véleményét: „Babits, a dekadens költő, addig gyakorolta velem az összeveszéseket – így László Béla –, hogy mintegy próbát teendő ebbéli készségéről, szörnyen össze ment az igazgatóval.” László szerint Babitsnak van igaza, csak az a hiba, hogy az ügyet, természeténél fogva, a módszeres konferencián kellett volna elintézni.

A tanári szobában zajló heves összeszólalkozásnak csak azért nincs következménye, mert a hasonló módon megbántott tanártársak valamennyien Babits mellé

állnak, s kijelentik, Major eljárása pedagógiaellenes. Az affért végül maga az igazgató simítja el.

Lásd a levél részletét: Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 436.; Kardos 1972. 38.; Csokonai-Illés 2010. 47.

Lásd még **1909. február 2.**; László Bélára és Babitscsal való kapcsolatára: Csokonai-Illés 2010. 46–59.; Major Károly igazgatóra: Csokonai-Illés 2010. 47.

1909. január 23.

Bársony István *Irodalmi „modernség”* című cikkében (Ignotusnak címzett nyílt levelében) a holnaposokat támadja: „Magyarul van és mégis gyakran küszködöm a megértésével”, majd sommás ítéletet mond: „Homályos, kapkodó, bizzar, erőltetett, beteges szenvedés”, Ady idézett verseit pedig erkölcstelennek és magyargyalázónak nevezi.

Lásd Magyar Hírlap 1909. jan. 23.; *Ady-Múzeum I.* 1924. 98–99.; BJKL 1959. 185., 311. (138. levél); Szőke Mária 2005. 402. (556. levél jegyzetében), 445., 464.

Lásd még Ignotus válaszát: **1909. január 25.**

1909. január 24.

Közlík Edgar Allan Poe *The Bells* című versét Babits fordításában, *A harangok* címmel.

Lásd A Hét 1909. jan. 24. 4. (985.) sz. 54–55.; Apró 1983. 189.; Szőke Mária 2005. 412. (572. levél jegyzetében), 445.

Fogarás, 1909. január 24.

A *Szabad Liceum* híre szerint Babits március 6. helyett február 28-án tartja meg szabadliceumi előadását (*Shakspeare [!] egyénisége*). (Végül azonban mégis március 6-án kerül sor az előadásra.)

Lásd Fogarás és Vidéke 1909. jan. 24. 4. sz. 6.

Lásd még a szabadliceumi előadásokra: **Fogarás, 1908. december, a karácsonyi szünet előtt**; Csokonai-Illés 2010. 38–39., 153. (Függelék 36. tétel)

Megjelenik másodközlésben Babits *Vásár* című verse.

Lásd Fogarás és Vidéke 1909. jan. 24. 4. sz. 2.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 441.; Salló, Iskolakultúra 1996. 8. sz. 106.; Jankovics 2005. 687.; Szőke Mária 2005. 390., 445.; Kelevéz 2008. 156., 161.

Lásd még **1908. december 27.**

Fogaras, 1909. január 25.

A fogarasi főgimnázium tanártestülete I. félévi osztályozó értekezletét tartja; az ekkor készült jegyzőkönyvet „Babics [!] Mihály” is aláírja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 43.; Csokonai-Illés 2010. 159. (Függelék 45. tétel)

Lásd még az osztályozó értekezlet eredményéről szóló kimutatást: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 251. (Függelék 4. táblázat)

1909. január 25.

Ignotus – szintén *Irodalmi modernség* címmel – higgadt, józan hangnemben válaszol Bársony Istvánnak: „Ady Endre meglepő egyéniség, ragyogó tehetség, fényes újíto, Petőfi óta legerősebb lírikusunk [...] Babits Mihály szinte kápráztatóan művészi [...]. Két valóságon nem lehet változtatni. Az egyik az, hogy vannak íróink, akiknek más mondanivalóik vannak, mint elődeiknek s ezeket más módokon mondják el. A másik az, hogy van közönség, mely másképp érez, mást keres, másra kíváncsi, mint apái s a hozzá való szólásnak másféle idegbeli lehetőségei vannak, mint voltak tegnap.”

Lásd Magyar Hírlap 1909. jan. 25.; *Ady-Múzeum I.* 1924. 99–100.; Szőke Mária 2005. 445., 464. (1909. január 26-ra datálja)

1909. január 26.

Csizmadia Sándor *Hadüzenet* – *Gyagyovszky Emil újabb kötete* című írásában – mely a holnaposok, elsősorban Ady költészete elleni támadás – *A Holnapról* szólva megjegyzi: „beteg idegzet”, mely „terjed, mint a ragályos nyavalya”. Bár a „Megy az Egér [...]” karikatúrája nem nevezi meg Babitsot, Bresztovszky Ernő a *Népszava* következő számában a karikatúrát vele azonosítja.

Lásd *Népszava* 1909. jan. 26. 21. sz. 2–3.; Szőke Mária 2005. 445., 464.

Lásd még **1909. január 27.**; *Ady-Múzeum I.* 1924. 103–110.

1909. január 27. előtt

Babits hosszú hallgatás után „rövid, de velős” választ ír Juhász Gyula valószínűleg Nagyváradon 1908. november 16. után kelt levelére.

Lásd Juhász 1909. január 27. után írott levelét: OSZK Fond III/658/5.

Lásd még JGYÖM Lev. 1981. 208., 425. (201. levél); Szőke Mária 2005. 189., 401. (555. levél – Babits hiányzó levelét Fogaras, 1909. január közepére datálja)

1909. január 27.

Szabó Endre levélben gratulál Bársony Istvánnak a holnaposok ellen írt *Irodalmi „modernség”* című cikkéhez. (A levél föltehetőleg nyílt levél formájában is megjelenik, másként Juhász január 27. után írott levelében aligha említhetné.)

Lásd BJKL 1959. 185., 311. (138. levél); Szőke Mária 2005. 402. (556. levél jegyzetében)

Lásd még **1909. január 23.**

Bresztovszky Ernő *A modernek* című cikkében Csizmadia Sándor *Hadüzenet. Gyagyovszky Emil újabb kötete* című írása kapcsán a modern költészetről és közönségéről szólva – nevének említése nélkül, ám a *Tél* című novella versbetétjéből, s a *Téli képzetekből* vett idézettel Babitsot azonosítva – úgy véli, Csizmadia Babits-karikatúrája „[f]ölösleges is, ha az igazság maga is elég torz. Csizmadia beszélhetett volna arról a nagyon tehetségesnek mondott költőről, akinek nevééről nekem mindig egy hírhedt verse jut eszembe, amelynek érdekessége: minden három szó közül kettő »fekete, fekete, jaj, fekete, fekete, fekete«. [...] Ha az összes verseit olvasom majd együtt, talán én is nagyon tehetségesnek fogom tartani ezt az embert [...]. De most kísért a gondolat: ez az úr türelemjátékot játszik a publikummal, s a görög filozófus nyugodt, derűs mosolyával várja, mikor üti meg a guta a türelmetlenebb temperamentumú olvasót”. S kijelenti: „Keresve keresett bakugrásai”-t semmi sem kapcsolja Adyhoz.

Lásd Népszava 1909. jan. 27. 22. sz. 2–3.; Éder 1966. 95.; Szőke Mária 2005. 445., 464.

Lásd még Csizmadia, Népszava 1909. jan. 26. 21. sz. 2–3.

1909. január 27–30.

„Kiállíttatott anyakönyvi kiigazítási ügyben... Babics Mihály törvényszéki bírósági Kelemen Aurora 1882. december 16-i esküvői anyakönyvi kivonata a Szekszárd-belvárosi róm. kath. egyház esketési anyakönyvéből.” A jegyzet rovatban: „A házasságra lépett férfi családi neve »Babics«-ról »Babits«-ra helyesbítettett. A bejegyzést a pécs-egyház. hatóság 1909. január 27-én 345/1909. a. rendelte el.” Babits az iratot január 30-án kapja kézhez.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény

Lásd még *Szekszárd, 1882. december 16.; Pécs, 1901. június 20–24. között; 1910. április 25.*; Kelevéz, Holmi 1996. július, 941–955.

Vö. Kelevéz 2008. 137. („...1907-ig, a hivatalos helyreigazításig...”)

1909. január 27. után

Juhász Gyula „hosszú hallgatás” után válaszol Nagyváradról Babitsnak, aki „nagy poétává” nőtt az utóbbi időben. *A Holnap* antológiáról megjelent újabb elismerő és ellenséges hangú kritikákat említi: „Rákosi Jenőtől, Kenedi Gézától Lampérth Gézáig és Szabolcska Mihályig mindenki rólad ír, beszél, dalol és dadog, a *Nyugatnak* – akarod, nem akarod – szellemi primadonnája lettél...” Ígéri, hogy megrendezi Babits darabját [*A Simóné háza*] a nagyvárad Szigligeti Színházban (végül azonban mégsem lesz belőle előadás). Az *Új Holnap* antológiához – amelynek megjelenését, Ady nélkül, február végére tervezik – ő is kér 15 verset Babitstól, akinek a ter-

vek szerint elől lesznek a költeményei. (Az antológia csak húsvétra jelenik majd meg, s Adytól is 15 vers szerepel benne.) Érdeklődik, Babits mit szól „ahhoz az egész örülden nagy irodalmi kavarodáshoz és forradalomhoz, amely *A Holnap* révén keletkezett és tombol”. Megemlíti, hogy Kiss József nagy poétának tartja Babitsot, és szívesen közöl tőle *A Hétközben*. Kíváncsi Babits véleményére Oláh Gáborral kapcsolatban (bizonyára mert Oláh elhatárolja magát a holnaposoktól).

Utal Szabolcska Mihálynak a *Budapesti Újságírók Egyesülete 1909. évi Almanach*-jában megjelent *Ma, holnap, holnapután* című írására is, aki – *Fiaim, csak énekeljétek* című versparódiája után – ismét gúnyosan háborog különösen Ady és *A Holnap* modernjei ellen: „Az a költészet, mely arabusul van a magyar ember fülének és lelkének egyaránt, mely nem a nemzet lelkében gyökeredzik, sőt amely kifejezetten holmi nyugati hóbortokon akar itt »új világot« teremteni: nincs tisztában saját magával, és nem lehet egyéb ideig-óráig tartó irodalmi eltévelyedésnél.”

Lásd OSZK Fond III/658/5.; BJKL 1959. 184–185., 310–311. (138. levél – január végére datálja); JGYÖM Lev. 1981. 208–209., 425–426. (201. levél); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 148–149., 556–557. (147. tétel); idézi Sipos 2003. 47.; Vilcek 2003. 361.; Szőke Mária 2005. 189–190., 401–402. (556. levél)

Lásd még 1908. február 27. körül; 1908. december 20.; 1908. december 23.; 1909. január 1.; 1909. január 6–7.; Babits véleményére Oláh Gáborról: *Fogarasz, 1910. december 13.*

Fogarasz, 1909. január 31. előtt (28–31.)

Babits Juhásznak szóló válaszában érdeklődik, nem adná-e ki a *Nyugat* még a tervezett előadás előtt *A Simóné házát*, s hogy vajon megjelentek-e a Karácsony előtt Juhásznak küldött versei és karácsonyi novellája. (A szóba jöhető versek: *Sunt lacrimae rerum*, *Megállj*, *Októberi ájtatosság*, *Újév*, illetve a *Karácsonyi Madonna* című novella.) Kérdezi, mikorra küldje az *Új Holnap* antológiába szánt verseket.

„Nyugatban jelennék meg. Nálad van. Küldd el nekik. Új verseimet, ugy látom, roszaknak [!] találtad, mint magam. Nem baj. Fogok én még külömbeket [!] is írni. De most egyelőre nem verseket. A régieket szeretném elhelyezni: Az *Uszodát*, a *Párist* stb. Hová?”

Utóiratként jegyzi meg: „A kritikák, melyek a *Holnap*ról a lapokban jöttek, valószínűleg kétségbejuttató viszonyokat tártak fel. A dicséretet a hányásig izléstelenek voltak, a támadások félreértők és felületesek.” De Horkayné/Herczeg Ferenc kritikáját, úgy véli, megérdemelték: „egy goromba és találó szó”. „Valóban irodalmi mozgalmunk kissé az izléstelenség jegyében született, s ezt legalább magunknak meg kell vallanunk, ha jövőre meg akarjuk edzeni magunkat e betegség ellen. Végre ilyesmi minden hasonló irodalmi lázadással velejár [...]. Amen – mondom a prédikáció után.” A főlíó verzőjának alján többszörösen áthúzva álló mondat: „Ady egyedül többet ér, mint heten együtt. Ez az én lázadásom.”

Lásd a levél első része csak másolatként ismert a Kilényi-gyűjteményben (Somogyi-könyvtár, Szeged); OSZK Fond III/86/8. (3. főlíó rektó/verző); közli Péter László, *Tiszatáj* 1965. 2. sz. 142–149.; JGYÖM Lev. 1981. 209., 426. (202. levél); Szőke Mária 2005. 190–191., 403. (557. levél), 235. (27., 32. lábjegyzet), 241.

Lásd még *Fogaras, 1908. november 14. előtt; 1909. január 1. után; 1909. január 5.; Októberi ájtatosság*: Éder 1966. 61.

Vö. a levél második részét tévesen Babits Juhász Gyulának Fogarasról 1908. november 14. előtt kelt soraihoz fűzve, OSZK Fond III/86/8. (3. fólió) jelzettel közli: BJKL 1959. 182. (133. levél – téves, Budapest helymegjelöléssel); JGYÖM Lev. 1981. 209., 426. (202. levél – téves, Budapest helymegjelöléssel); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 132. (132. tétel – bizonyára a BJKL 1959 vagy a JGYÖM Lev. 1981 nyomán 1908. november 14. előtt-re datálja)

1909. január

Hatvany Lajos *A nagyváradi holnaposok és a budapesti hírlaposok harca* című írásában számba veszi, hogy a *Pesti Napló*ban 1908 szeptemberében közölt tárcája óta hogyan „vonszolták végig” a kis kötetet „az összes napilapokon rengeteg hűhóval”. Úgy véli, akár tetszik, akár nem: „A holnaposok ma éppúgy irodalmi irányt jelölő fogalom lett, mint volt egykor a Tízeké, az Auróra köré s a Testőröké.” A felszólalások közül Mikszáthét tartja a legderűsebbnek, a legbölcsebbnek, némi iróniával megjegyezve: „a kérdések szüzi nem-ismerésének érintetlenségében, sőt meg se közelítésében mindenha ragyogó”. „Herczeg Ferencé mutatja majd a konok bizalmatlanságú világhi állásfoglalását az új irányokkal szemben, de a hazai elmaradott parlagiasság gondolkozására legjellemzőbb adalék bizonyonnyal Rákosi Jenő cikke lesz” – jelenti ki. A továbbiakban pedig elsősorban Ady védelmében vitázik Rákosi írásával, melyen olykor szánakozik, mert az világos bizonyítéka annak, hogy a tehetségeket felfedezni vágyó Rákosi és az előtte elrohanó nagy tehetségű írók között ott a „meg nem értés örvénye”, pedig „van benne ízlés”, hiszen a nemtelen gáncsoskodások közepette kénytelen bevallani, hogy „Egy-egy versük a legjobbak közé tartozik, amit valaha írtak”. Rákosi szemére veti azt is, hogy Ady és a holnaposok ellenében méltatlanul magasztalja Oláh Gábor verseit, akinek ő viszont *Keletiek Nyugaton* című prózai írását méltányolja, benne a „bámuló, irigykedő megjegyzésekkel” teli, mégis „pompás Ady-jellemzés”-t. Oláh verseit azonban „szolgai Ady-utánzásnak” tekinti, s elveri rajta a port a *Budapesti Hírlap*ba nagy vehemenciával írt, a holnaposoktól magát elhatároló levele kapcsán, mondván: „Ami Adynak tán megengedhető, örökre *non licet* marad Oláhnak. Nem kívánok Oláhtól embertelenséget, hogy megtegye, amit még poéta sohse tett, s ridegen visszautasítsa Rákosi biztatását. Csak eredetiséget szeretnék látni, kis eredetiséget, nem csupán verseiben, de egész föllépésében. Igaz, hogy Ady önmaga adminisztrálásában nem mutatkozott tehetségnek – de Oláh, ki őt még e tekintetben is utánozza, mi jogon meri az Ady–Oláh korszak világra virradtát bejelenteni ama bizonyos pökhendi nyílt levélben?”

Lásd Huszadik Század 1909. január, 1. sz. 66–74.; utal rá Lakner Lajos 2002.

Lásd még *1908. szeptember 23.; 1908. október 25.; 1908. december 20.; 1908. december 23.; 1909. január 1.*

Fogaras, 1909. január

Az [*Azt álmodtam, hogy álmodtam*] című, a tenger emlékét idéző Babits-verstörődék keletkezése. A ceruzairású fogalmazványon Babits rajzai, a rajzok alsó részére

írt megjegyzése: „Egy reggel”, Török Sophie „909. jan. levélen” rájegyzése lehet a datálás forrása, a levél – melyet talán éppen ő választ le a verskéziratról – ismeretlen.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/1969/91.

A korábban 1910 decemberére/1911 januárjára vagy 1911 tavaszára keltezett *Levél Tomiból* című vers keletkezése: születési helyéül Babits „Fogaras”-t, idejéül többszörös átjavítás után (1911-ből 1910-re, majd vissza) „1911. január”-t jelöli meg Szilasi Vilmos kötetében. (A különböző idősíkokat egymásba játszó fiktív verses levél – melynek első címvariánsa csupán *Levél* – címében a Tomiba száműzött kegyvesztett Ovidius verses levelének címét idézi.)

Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „Mint Tizifoné Orkuszt falain = ez Vergiliusból vett kép. Mikor ezt a verset írtam, tanítottam. Három rabló felöltözött török basának, csak most vette észre, hogy... Mayláthot úgy fogták el, hogy Fogarasba mentek e törökök, lehítták őt beszélgetni. Nem ment, csak hogyha a három török basát elfogják helyébe, akik oláh parasztok voltak, csak török ruhában. Apafi = ő ivott-evett és írta alá a halálos ítéleteket, Bánfi Dénesét is. Fogaras volt a főhadiszállás. A vár áll teljes épségben. A felmentő követ hozott egy díszes szemfedőt is. Béldi Pál ott volt becsukva. Ezt leírja Cserei Mihály [*Erdély története*, 1709–1712]. Sok bivaly van erre és tifuszbaj volt akkortájt: ezért van »tifusszal mérgezi a kutakat«. A pontok ütemet jeleznek, másrészt közönséges zokogást.”

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 72. f. rektó–verzó (tintairású fogalmazvány ceruzaírási kiegészítésekkel, a rektón a keletkezési hely és a téves időmegjelölés Török Sophie írása: „Fogaras” „1911. tavasz”); (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 454.; Rába 1981. 385.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 755.; Kelevéz 1998. 119., 122., 152–165., 252–253., Melléklet 5., 11.

Lásd még a tifuszbajnyira Babits Angyal 1909. január 12-én írt levelét: OSZK Fond III/35/22.; az *Angyalos* könyv harmadik füzetének leírását: **Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek**; megjelenésére: **1911. szeptember 1.**; „Szántszándékos anachronizmusok” mta.hu/fileadmin/I_osztaly/eloadastar/Babits_Kelevez.pdf; Jankovics 2005. 686–697.

Vö. (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303. (1911. január); Kardos 1972. 44. (1910. december); Rába 1981. 384. (1911. január); BMÖV 1982. 155–157. (1911. jan.–márc.); Rába 2008. 140. (1910)

1909. február előtt

Megjelenik a *Budapesti Újságírók Egyesülete 1909. évi Almanachja* (elnök Herczeg Ferenc, szerkeszti Szerdahelyi Sándor), melynek *Az új nemzedék (Költők bemutatása)* című fejezetében közlik Babits *Paris* című versét és a költő fényképét. Bányai Elemér író, újságíró az *Almanach* előszavát Zuboly álnéven jegyzi.

Írók és költők az 1909. évi Almanachban aláírással a költők – Ábrányi Emil, Apáthy István, Bodor Aladár, Ady Endre, Balla Károly – portréi között Babits

Mihályé – Madácsi Gyula fényképésznek Fogarason, a Stolp-házban készített fotója – áll az élen.

Lásd *Budapesti Újságírók Egyesülete 1909. évi Almanachja*. 1909. 241–243., Babits fényképe: 97.; az első ismertetést a kötetről: **1909. február 6.**; Babits fényképét: WMMM Fotógyűjtemény 81. 2. 84.; **Fogarás, 1908–1911**; Papp, Dunatáj 1983. augusztus, 3. sz. 80.

Lásd még **1908. október 24.** Szűts Dezső levelét, melyben a *Kútban* című versről írja, hogy átadta Bányai Elemérnek: OSZK Fond III/1877/1.; Bányai Elemér 1908. november 20-i levelét: OSZK Fond III/208.; **1908. október 25.**; **1908 vége–1909. február előtt**; Babits Angyal 1909. április 21-i levelét: OSZK Fond III/35/160. („Tegnap a Krammer boltban voltam ott láttam arcképetet az újságírók albumában...”); Sáli/Tóth 2005. 242. (609. levél jegyzetében); Szőke Mária 2005. Illusztrációk 13.

Vö. Szőke Mária 2005. Illusztrációk 16. (a Babits-fotót 1910 körül-re datálja)

1909. február 1.

Közzlik a *Megállj* című Babits-verset.

Lásd Magyar Közélet 1909. febr. 1. 3. sz. 23.; Szőke Mária 2005. 445.

Megjelenik a *Swinburne*-esszé, melyen belül egy versrészletet – [*mert fenséges szívében rejti ő...*] – és egy egész verset – *Árny, csönd és a tenger* – fordít le Babits. Nem véletlenül, bizonyára már a *Laodameia* gondolatát érelve, véli úgy: „Örök, görög szépségekkel vesztegették meg Shelley és Keats a nemesvérű gyermek [ti. Swinburne] füleit, aki, ott a tenger mellett, közelebb volt az örök szépségekhez, mint bárki, bárhol. De az angol lantosok s az északi gyermek lelkében ködöt kaptak a görög szépségek, ködöt és új szint, amely a betegséghez hasonlított. A görög tragédiák fátuma a skót balladák félhomályába borult, s a nemes görög nevek szomorú zengést nyertek a frissen hajlított angol ütemekben. S a végzetes szépség, a végzetes élet gondolatai megmozdíthatták a költőlélek méhében *Atalantát*, a leggörögőbb angol tragédiát.” Az angol arisztokrata költők kapcsán Babits kijelenti: „A művészet a teremtés folytatása: új kombinációkat teremteni, új képeket adni, új érzéseket költeni, újat, újat! Az a művészlélek, akiben új módon csoportosulnak a világtól nyert képzetek: a többiekétől eltérő módon. S a nagy költőnél új módon csoportosulnak a szavak is, hogy új képzet-egymásutánt költsenek az olvasóban. Minden nagy költő dekadens volt. (Horatiustól a görögökön, Vörösmartyn, Aranyon át valamennyien!)” S hozzászói: „De e kor dekadens költői betegek is voltak. Betegségük a koré volt s a neve talán pesszimizmus. S minden, ami a költők pesszimizmusával jár: fájdalmas titkok, romantikus untság, megtévedt szerelmek. S Byron után, a Swinburne korában, a legdekadensebb, legáldóbb, s talán legköltőbb költő: a legbetegebb – Baudelaire volt.” Babits Kosztolányi 1908-as, ugyancsak a *Nyugatban* megjelent írásával ellentétben – miszerint Swinburne Baudelaire-ben „magát szerette és magát bámulta” – azt állítja, hogy „Baudelaire himnikus lendülete Swinburne lelkének legmélyében lelt rokon húrokat. De legjobban hatott rá Baudelaire (sötétvörös)

erőtikája”. S a versfordítás előtt kiemeli Swinburne tenger iránti „vallásos rajongását” is.

(Babits 1937. április 5-i *Swinburne, a nagy angol költő* című rádió-előadásához a fenti esszé egyes elemeit is fölhasználja. Az illusztrációként elhangzó egyik Swinburne-vers [*In the Water*], *A vízbe* című, valószínűleg ebből az időből származó kiadatlan „ifjúkori” „merész fordításkísérlet”, amely Babits szerint megsejtetheti „a swinburne-i tenger-vers ízét”.)

Lásd g = OSZK Fond III/1873. (8 f. rektó, gépiratos tisztázat ceruzairású javításokkal; az 5. főlió verzóján autográf ceruzairású rájegyzés: „Swinburne”; aláírás „Babits Mihály”); Nyugat 1909. I. febr. 1. 3. sz. 113–119.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 162–163. (162. tétel); Jankovics 2005. 205–212., 615–616.; Kelevéz 2008. 22. és 50. lábjegyzet; Kelevéz, Holmi 2008. január, 1. sz. 77.; Hibschr/Pienták 2009. 491., 174–182., 565–569. (54. tétel)

Lásd még Kosztolányi, Nyugat 1908. II. 446–447.; *Fogarás, 1909 eleje; 1922; Budapest, 1937. április 5.*; Csányi 1990. 94.; Szőke Mária 2005. 445.; Sáli/Tóth 2005. 243. (609. levél jegyzetében), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 226.; *A magyar irodalom története II.* (Szegedy-Maszácz) 2007. 711.; *A vízbe* kézírata: OSZK Fond III/1703/35.) szövegét is közli: Vezér, Irodalomtörténet 1969. 1. sz. 160–163.; Kelevéz 2008. 108. és 84. lábjegyzet

Fogarás, 1909. február 2. előtt

Babits anyjának írt levele szerint náthás, s beszámol arról is, hogy igazgatójával nézeteltérésbe keveredett. Talán panaszkodik Kosztolányi manipulációi (?) miatt verseivel kapcsolatban, s írhatja, hogy másik állásra való folyamodása nem lehetséges, mert nem az ő szakja van üresedésben.

Lásd id. Babitsné 1909. február 2-án írt válaszát: OSZK Fond III/179/223.

Lásd még *1909. január 22. előtt és 22.*

Babits ugyan válaszol Kollányi Boldizsár levelére, aki 15 verset kért tőle az *Új Holnap* számára, mivel azonban nem tudja biztosan a nevét és a címét (vagy barátjában jobban bíz), a verseket Juhász Gyulának küldi el.

Lásd Babits Juhász Gyulának 1909. február 2-án írt levelét: OSZK Fond III/86/9.

Lásd még Szőke Mária 2005. 227.

1909. február 2.

Babits István és id. Babitsné közös levelet küldenek Babitsnak Fogarasra. Édesanyjuk panaszkodik, hogy Pista örökké Vernét olvas, és latinból a leggyengébb. Reméli, csak lustaság, mert már nincs semmi baja, a tornába is beállították [Babits öccse a hastífusz egyik fajtáján, typhoidon esik át előző nyáron és össze]. Kéri, Babits írjon öccsének, és beszéljen a lelkére. Beszámol arról is, hogy Angyal megszabadult a helyettesítéstől, fogorvoshoz kell járnia, és mindig fáj a gyomra [lehetséges, hogy a későbbi, végül halálát okozó bélrák visszatérő gyomorpanaszaival függ össze]; de a február 1-jei bálon reggelig táncolt. Babits küldjön *Nyugatot*, mert ő is

szeretné élvezni, [özv.] Korbonits [Dezső]né – akit a *Tolnamegyei Közlöny* az újabb, február 8-i bálról tudósítva a bálozó asszonyok között említ – pedig előfizetné, de nagyon drágának találja. A *Holnapot* is igen várják Babits arcképével. Nem tartja nagy dolognak, hogy fia nézeteltérésbe keveredett az igazgatóval, de inti, legyen előzékeny és mindenkor udvarias. Óvja Kosztolányi manipulációtól a verseivel kapcsolatban (?), kéri, ne hagyja, hiszen olyan ember az, aki visszaél Babits jószágával. Állásügyben azt tanácsolja, bátran folyamodjon olyan helyre, ahol üresedés van, nem baj, ha nem az ő szakján, mert az egész csak protekció kérdése.

Pisti beszámol a bizonyítványáról: négy elégséges van. Büszkén tudatja bátyjával, hogy „a köépítő szekrényből még egy darab kő sem veszett el”, s hogy *Vakáció* címmel „szerkesztőként és íróként” kéziratot szépirodalmi lapot is (3–4 oldalas rajzos füzeteket) készít, melyben *Utazás a föld alatt* címmel regényét és *Thaeseusz* című színművét közli folytatásokban.

Lásd OSZK Fond III/179/223.; Szőke Mária 2005. 191–193., 404–405. (559. levél), 239.

Lásd még *Fogarás, 1909. január 22. előtt és 22.; 1910;* Babits Angyal halálára: *1935. március 29. és utána*

Fogarás, 1909. február 2.

Babits Juhász Gyulától levélben érdeklődik, szükség van-e még verseire az *Új Holnap* antológiához, mert ő Kollányi Boldizsár levelére, amelyben kéri a verseket, azt válaszolta, hogy mivel címét nem tudja biztosan, a verseket Juhásznak küldi. „De elkéstem: beteg is voltam, dolgaim is voltak; féltem is, hogy az illető versek közzététele nagyon is nagy kritikai lármát fog csapni (*igen-igen* modernnek) s ez engem igen bosszant” – vallja be, de ha a versekre még szükség van, küldi őket, hiszen azóta letisztázta. Dühöng, hogy a lapok akarata ellenére gyenge, kezdő műveit közlik, a jókat pedig nem, s aggódik, hogy kézirateit nem kapja vissza.

Lásd OSZK Fond III/86/9.; Paku, Magyar Nemzet 1941. dec. 25.; BJKL 1959. 185–186., 311–312. (139. levél); JGYÖM Lev. 1981. 210., 426–427. (203. levél); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 149., 557. (148. tétel); Szőke Mária 2005. 193–194., 405–406. (561. levél)

Lásd még Kelevéz 1998. 25.

Vö. Paku, Magyar Nemzet 1941. dec. 25. (1909. február 1-jére datálja); BJKL 1959. 185–186., 311–312. (139. levél); JGYÖM Lev. 1981. 210., 426–427. (203. levél) – (az utóbbi kettő „a verseket neked [ti. Juhásznak] küldöm” helyett téves olvasatot – „a verseket nem küldöm” – közöl)

1909. február 3.

Marx Ferenc, a Marx és Mérei Tudományos Műszerek Gyárának egyik tulajdonosa – aki levele szerint Babits távoli rokona (illetve távoli rokonának férje) – közli, hogy olvasta, Babitsék intézete (a fogarasi gimnázium) új épületet kap. Írtak az igazgatónak, küldtek árjegyzéket, és Babitsra hivatkoztak mint aki ismeri őket. Kéri, hogy esetleg szaktanárnak is adjon megfelelő felvilágosítást. „Amint Imrétől [Kelemen Imre, Bimbis] hallom, már megszoktad a buczkák után a hegyeket” – jegyzi meg a fogarasi havasokra utalva. [Az új épület felszerelése ügyében Major Károly

igazgató már 1908 szeptemberében tesz lépéseket Budapesten, így ez a megkeresés okafogyottá válik.]

Lásd OSZK Fond III/1577/5.; Szőke Mária 2005. 194., 406. (562. levél)

Lásd még A Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1908–1909. iskolai évről, Fogaras, 1909. 324.; *Fogaras, 1909 ősze*

Az *Alkotmány* című katolikus napilapban Y. szignóval jelenik meg a *Nagyvárad hírek* című írás, mely szerint: „Itt állt össze két [!] fiatal, vékonydongájú legény, aki hívatlanul leült Ady Endre terített asztalához, mielőtt még egyáltalán tudva lenne, vajon ehető ételek vannak-e ős-Kaján barátjának tálaiban. A »Holnap« társaságára célzunk, a két [!] epigonra, Babits Mihályokra és Miklós Jutkákra, nyugat felé szálló nosztalgikus sóhajok elsőhajtóira. Csepülnek őket okkal és ok nélkül, riogatják őket a más mezőiről, de ők a garázda madarak konokságával csipegetik a más vetését s erőtlen csipogással utánozzák a más dalát. [...] Nagyváradon ilyen a modern kultúra.”

Lásd Alkotmány 1909. febr. 3. 37. sz. 3–6.; Szőke Mária 2005. 445., 465.; Bíró-Balogh, Tiszatáj 2008. 11. sz. 125. és 39. lábjegyzet

1909. február 4.

Juhász Gyula Nagyváradról Fogarasra táviratozik Babitsnak: „express” küldje el a verseket az *Új Holnap* antológiához. (Ígéri, hogy levelet is meneszt.)

Lásd Szegedi Tudományegyetem Irodalomtörténeti Intézet (Szeged); BJKL 1959. 186., 312. (140. levél); JGYÖM Lev. 1981. 210., 427. (204. levél); Szőke Mária 2005. 194., 406–407. (563. levél)

1909. február 4. vagy 5.

Babits expressz levélben küldi el Juhász Gyulának az *Új Holnap* antológiába szánt verseket. A *Kútban* című is egyike annak az elküldött 15 versnek, amelyek márciusban az antológiában (*A Holnap új versei*) megjelennek. (A kéziratok elkallódtak.)

Lásd Juhász Gyula 1904. február 4-i táviratát: Szegedi Tudományegyetem Irodalomtörténeti Intézet (Szeged); Szőke Mária 2005. 227.; Kelevéz (kézirat)

Lásd még *Szekszárd–Fogaras, 1908. augusztus 26. körül, szeptember 14. előtt; Fogaras, 1908. október 7. után–október 14. előtt; 1908. október 18.; 1908. október 24.; 1908. november 2.; 1908. december 1.*; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.

Budapest vagy Fogaras, 1909. február 4. után

Babits Juhásznak (vagy esetleg Emőd Tamásnak, illetve Kollányi Boldizsárnak) írott (korábban tévesen 1909. február 4. után-ra keltezett) levele és az utóbb elküldött kifelejtett vers (amely nem ismert) még az első *A Holnap* antológiára vonatkozik; a helyes datálás tehát: *Szeged, 1908. május 8. körül*

Lásd Szőke Mária 2005. 92., 322–323. (417. levél), 240.

Vö. BJKL 1959. 186., 312. (141. levél); JGYÖM Lev. 1981. 211., 427. (205. levél) (Belia mindkét közlésben tévesen 1909. február 4. után-ra datálja)

1909. február 4. után

Juhász Gyula levelében (melyben Babits február 2-i soraira, illetve február 4-i vagy 5-i küldeményére válaszol) megnyugtatta Babitsot, hogy minden régebben küldött versét elhelyezte (azok megjelentek a *Nyugatban*, a váradi lapokban és a *Független Magyarországon*), drámáját (*A Simóné házát*) pedig elküldte a *Nyugatnak*. Köszöni az *Új Holnap* antológiának küldött tizenöt verset: „Őszinte nagy gyönyörűséget szereztek mindnyájunknak.” Az antológia egy hónap alatt kész lesz (végül 1909 hús-vétjára jelenik meg), s „Ady is jön benne”.

(A holnaposok megbékélnek Adyval: Bölöni György úgy emlékezik, hogy 1909 januárjában Pesten járva békülnek ki vele, ami egyben Ady részvételét is jelenti az antológiában.)

Lásd OSZK Fond III/659/16.; BJKL 1959. 187., 312. (142. levél); JGYÖM Lev. 1981. 212., 428. (207. levél); Szőke Mária 2005. 195., 407. (564. levél – a régebben küldött Babits-verseknek csak 1909-es megjelenését említi, holott Juhász válasza a még 1908-ban küldött verskéziratokra és megjelentetésükre vonatkozik)

Lásd még *Fogarasz, 1908. október 7. után–október 14. előtt; 1908. október 18.; 1908. október 24.; 1908. október 25.; 1908. november 2.; 1908. december 1.; 1908. december 25.; 1909. április 9. előtt*; Ady és Juhász újabb összeshálkázására: Paku (Bölöni) 1962. 149–150.

1909. február 6.

Újságírók almanachja címmel ismertetés jelenik meg a *Budapesti Újságírók Egyesülete Almanachjának* 1909. évi kötetéről, melyben Babits Mihály *Páris* című verse és a költő fényképe is szerepel.

Lásd *Újság* 1909. febr. 6. 31. sz. 14.

Lásd még *1908. október 24.; 1908 vége–1909. február 6. előtt*

1909. február 7.

Megjelenik az *Anyám nevére* című vers, minden sorában nagybetűs kezdettel, ami jelzi, hogy bár Babits válaszát Schöpflin érdeklődésére a kis-, illetve nagybetűs sorkezdet ügyében nem ismerjük, végül a lap szerkesztői gyakorlata érvényesül.

Lásd Vasárnapi *Újság* 1909. febr. 7. 6. sz. 106–107.; Kelevéz 1998. 27., 33. 60. lábjegyzet; Szőke Mária 2005. 400. (553. levél jegyzete), 445.

Lásd még *1909. január 16.*

1909. február 8. előtt–1926. február 14. előtt

Babits *A holló* címmel megpróbálkozik Edgar Allan Poe *The Raven* című versének fordításával. 1926 februárjában a *Pesti Napló* újságírójának kérdésére idézi föl, milyen nagy hatással volt Poe költészete az ő generációjára: „Fiatalkorunkban mind-

nyáján foglalkoztunk *A holló* lefordításával. Én is. *Néhány strófa egészen fiatal koromból származik*, hogy most befejeztem és közrebocsátottam, annak közvetlen oka az, hogy az Athenaeum fölszólított Poe novelláinak lefordítására. *A holló* – verses formája dacára – a legszebb Poe-novella...” [Kiemelés tőlem – R. J.] Szabó Lőrinc ugyancsak 1926 februárjában, a vers megjelenése előtt írja feleségének, Mikes Klárának: „Babits lefordította Poe Edgar *A holló*-ját; szép, nagyobb munka, szörnyű nehéz...”

(A bizonyára már 1926 elején keletkező gép- és ceruzairású kézirat rektóján az első három versszak, a verzón a harmadik versszak variánsa, a 7. utolsó két sora és a 8. egy variánsa gépirással, valamint a 9. versszak 2 sora áthúzva és a 14. versszak 3 sora ceruzairással.)

Lásd g+k = OSZK Fond III/1703/27.; **1926. február 10.**; R.[áskay] L.[ászló] interjúját és a versfordítást: Pesti Napló 1926. febr. 14. 36. sz. 14.

1909. február 8.

Fenyő Miksa levelében tudatja Babitscal, hogy a *Nyugat* mint kiadóvállalat „nehány verses és elbeszélő füzetet” akar kiadni, az első három között (Ignotus [végül Ignotus tervezett kötete helyett Gellért Oszkáré jelenik meg] és Kemény Simon mellett) Babits verseit is. Kéri, állítson össze három ívre valót, s küldje el [ez lesz majd a *Levelek Iris koszorújából*]. Honoráriumot előre nem adhatnak, de az eladott példányokból befolyt összeg fele – „vagyis minden egy koronával eladott példány után [...] ötven fillér” – illetné meg Babitsot. Március közepén szeretnék hozni a füzeteket, gyorsan kérik az anyagot és egy arcképet is. Érdeklődik, húsvétra Pestre jön-e Babits. Swinburne-cikke tetszett, a Maupassant–Kosztolányi-cikket „Osvát kissé túlzónak találja”, ha Babits hajlandó elhagyni „a bekerített részt”, akkor megjelenteti – ez esetben küldje vissza a korrektúrát [a korrektúra nem maradt fenn]. A következő számban Elek Artúr Poe-tanulmányával szeretnék közölni Babits *A holló* fordítását (utóbb Babits más Poe-fordításait adják közre). Végül megjegyzi, hogy őt, de nem mint szerkesztőt, érdeklik Babits Nietzsche-fordításai.

Lásd OSZK Fond III/438/2.; közli Kőszeg/Márványi 1985. 143., 556.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 149–150., 557. (149. tétel); Szőke Mária 2005. 195–196., 407–408. (565. levél); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 224.; utal rá Buda 2007. 250. és 10. lábjegyzet (a hivatkozás kezdeti „15”-ös lapszáma helyesen 195); Kelevéz, Holmi 2008. január, 1. sz. 77.; Kelevéz 2008. 207–208.; Hibsich/Pienták 2009. 566. (54. tétel), 569. (55. tétel)

Lásd még **1909. február 8. előtt–1926. február 14. előtt**; **Fogarás, 1909. február 8. után–március 16.**; **1909. február 9.**; **1909. február 16.**; **1909. március 16.**; **1909. március 26.**; **1909. március 26. után–1909. április 7. előtt**; **1909. április 7.**; **Fogarás, 1909. április 7. után**; **1909. április 8.**; **Fogarás, 1909. április 9–11.**; **1909. július 1.**; **1909. július 16.**; **1909. augusztus 1.**; **1909. szeptember 1.**; Buda 2000. 16. és 28. lábjegyzet; Buda (kézirat) 2012

Fogarás, 1909. február 8.(–június 24-ig)

A fogarasi főgimnázium tanári karának II. módszeres értekezletét tartják. Az erről készült jegyzőkönyv szerint: „Az igazgató kérésére a szaktanárok jelentik, hogy az

első félévre előírányzott tananyagot és olvasmányokat elvégezték-e [...]? Csak az V. osztályban [Babitsban], a latin nyelvi olvasmányokból (Cicero: Oratio Pompeiana) maradt el, az osztály gyenge előkészülete miatt egy részlet, amely azonban két hét alatt elvégezhető.”

Az igazgató kívánságára a szaktanárok „előírányzatai” között Babits a következőket terjeszti elő: „*IV. osztály, Magyar nyelv. Tanár:* Babics M. *Olvasmányok:* Mátyás deák (Kisfaludy K.) Leírások: költői: A közelítő tél (Berzsenyi), Ének a végekről (Balassa) Prózái: A magyar ház (Baksai). A madárhegy (Hermann O.) Jellemzések: Kullancs úrfi (Jókai). Magyar faj (Hunfalvy). Milyen a magyar iparos (Mikszáth). Perikles (Plutarkhos). Vörösmarty szülői (Gyulai). Jámborság és középszer; Megelégedés (Berzsenyi). Az igazi bölcs (Verseghy). Zsugori uram (Csokonai). Pató Pál úr (Petőfi). Epigrammák (Vörösmarty). Wesselényi hamvaihoz (Berzsenyi). Himfy egy dala. Toldi VII–XII. *Kötelező magánolvasmány:* Mátyás deák (színmű Kisfaludy K.-tól) *Könyv nélkül megtanulandók:* Toldi X. XI. XII. – Közelítő tél, Vörösmarty epigrammáiból, Pató Pál úr. *Az írásbeli dolgozatok száma* 8. *ideje* kedd 9–10. és tárgya: 1. Téli mulatságok. Leírás (házi) 2. Homályosságok és idegenszerűségek eltávolítása. 3. Mi újat látott Toldi M. útközben és Pesten? Leírás (házi) 4. Ugyanazon gondolatok kifejezései különböző szólamokkal. 5. Az öreg szolga. Jellemrajz: Bence alakja (házi) 6. Adott verssorok ütemezése. 7. Milyen ember Toldi Miklós? Jellemzés (házi) 8. Polgári ügyiratok. – *V. osztály, Magyar ny. Tanár:* Babics M. *Olvasmányok:* Irányművek: Parainesis (Kölcsey) Széchenyi Hiteléből. Beszéd: Emlékbeszéd Kőrösi Csoma S. felett (Eötvös) A nemzeti védelemről. (Kossuth) Deák első felirati beszéde. *Magánolvasmány:* Arany: Toldi estéje. *Könyv nélkül:* Toldi estéje első és végső strófái; Részletek a Parainesisből és Kossuth beszédéből. *Írásbeli dolgozatok száma:* 4. (3 házi, 1 isk.) *ideje* a hó utolsó órája, és tárgya: 1. Összehasonlítás a nándorfehérvári győzelem Heltai-féle krónikás, és Salamon-féle oknyomozó elbeszélések között. 2. Kőrösi Csoma pályája. (a beszéd adatai alapján írt életrajz) 3. A szónoki mű fő részei. (elméleti összefogl.) (isk.) 4. Az ifjú Toldi és az öreg Toldi (összehasonlító jellemzés). *Latin ny. Tanár:* Babics M. *Olvasmányok:* Cicero: Pro Archia poeta oratio. Ovidius: Gabii elfoglalása. Janus. *Könyv nélkül:* Ovid. Janus. *Az isk. írásb. Dolgozatok száma* 8. *ideje* kedd 8–9. és tárgya: 7 magyarból latinra fordítás, az olvasott szöveg szókinsének és kifejezésének begyakorlására; 1 latinból magyarra, az olvasott auctor nem olvasott részéből.”

A jegyzőkönyvet „Babits Mihály” is ellátja kézjeggyel.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 37., 43.; Csokonai-Illés 2010. 159–161. (Függelék 47. tétel)

Fogarasi, 1909. február 8. után–március 16.

Babits – Fenyő Miksa fölkérésére – összeállítja *Levelek Iris koszorújából* című első, szigorúan megkomponált verseskönyvét.

A Szilasi Vilmosnak dedikált és az egyes verseknél keletkezéstörténettel ellátott *Iris...* kötet tartalomjegyzékében Babits a biztos dátumú verseket időrendbe, 1-től 18-ig beszámozza; *A lírikus/lyrikus epilógja* című utolsó verset tintával 1-es szám

jelöli, jelezve, hogy a kötet záródarabja a legrégibb. A kötetkompozíciónak tudatos jelentést szánva teszi e verset, az időrendet fölborítva, a kötet végére.

Lásd Fenyő Miksa 1909. február 8.–március 16. között írt leveleit: OSZK Fond III/438/2., 3.; Rába 1981. 238., 246–247.; Rába 1983. 12–51. (Fogarás, 1909 eleje), 28.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 747.; Szőke Mária 2005. 227., 236.; Sipos, Tiszatáj 2007. 11. sz. 17. <http://www.lib.jgytf.u-szeged.hu/folyoiratok/tiszataj/07-11/diak.pdf>

Lásd még **1903 eleje; 1909. február 9.**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hát-ha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint az *Alkonyi prolóógus* keletkezése: „Fogarás, szobában (az ablakból látszottak a havasok alkonyfényben).” A vers töredék jellegére utal a cím is, de Babits szó szerint föl is tárja Szabó Lőrincnek: „Szántén alkonyatkor írtam, ugyanott. *Akkor, mikor az első kötetet gondoztam.* [Kiemelés tőlem – R. J.] Először töredéknek maradt. Napok múlva vettem észre, hogy tulajdonképpen befejezett vers. Nagyon rövid időn belül írtam a következő verseket: *Vasárnap* és *Esti kérdés.*” (Az *Éji dal* keletkezése kapcsán mondja Babits Szabó Lőrincnek: „Nagyon szép kilátás volt ablakomból a havasokra, az *Alkonyi prolóógus*ban van.”)

Lásd (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; (Szabó L.) MTAK Ms 4699/129.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 458–459.; Rába 1981. 35., 323., 339–340., 627. 62. lábjegyzet; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.

Lásd még az első kötet, a *Levelek Iris koszorujából* gondozásának idejére Fenyő Miksa 1909. február 8.–március 16. között írt leveleit: OSZK Fond III/438/2., 3.; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hát-ha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Vö. Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 302. (Bisztray Török Sophie-t idézi, aki a zárójeles megjelenés-közlésnél összekeverheti az *Alkonyi prolóógust* az *Alkony* [*Az erdő hallgatóg*] című verssel, amely *A Hét* 1909. február 14-i számában jelenik meg); *A magyar irodalom története II.* (Lőrincz) 2007. 9. (1908-ra datálja az *Esti kérdés* című verset); *Alkonyi prolóógus*: BMÖV 1982. 79. (1908)

1909. február 9.

Fenyő Miksa Hatvany Lajosnak írott levele tanúsága szerint Babits verseskötetének (*Levelek Iris koszorujából*) kiadása 2-3 ív terjedelemben, „eldöntött ügy”.

Lásd *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 63., 620.

Lásd még Buda, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 604–626.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 224.; Buda 2007. 250. és 11. lábjegyzet

1909. február 10. és 12.

Tudósítás jelenik meg *Babits Mihály Temesvárott* címmel, mely tévesen úgy véli, Babitsot a temesvári főreáliskolához helyezték át.

Lásd Temesvári Hírlap 1909. febr. 10. 32. sz. 5.; Szegedi Napló 1909. febr. 12.

Lásd még **1909. február 10. után–15. előtt**; Szőke Mária 2005. 227.

1909. február 10. után–15. előtt

Franyó Zoltán ír Temesvárról levelet Babitsnak, mert „egy tanárcimborája” azzal a hírrel örvendeztette meg, hogy Babitsot „e hó 15.-ével” a temesvári főreáliskolához helyezik át Fogarásról. Kéri, írja meg, igaz-e a hír. Szereti Babits verseit, s azt hiszi, az ő neve sem ismeretlen Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/463.; Szőke Mária 2005. 197–198., 409–410. (568. levél – február 12.)

Lásd még ***1909. február 10. és 12.***

1909. február 11.

Vincze Sándornak *A modern írásokról* című, az „osztályharc” jegyében született cikke szerint „Bodler, Verlén [sic!], Dutka Ákos, Kosztolányi, Gellért Oszkár meg Babits a maguk beteges, érthetetlen költészetével jók lehetnek a burzsoáziának. Az elfáradt, kimerült. Nemcsak a gerince impotens, az agya is”. S határozottan kijelenti: „Modern írás szerintünk csak az, mely a legmodernebb törekvést, az osztályharcot szolgálja.”

Lásd Népszava 1909. febr. 11. 35. sz. 2–4.; Komlós, Irodalomtörténeti Közlemények 1963. 2. sz. 171–172.; Szőke Mária 2005. 445., 465.

1909. február 12. előtt

Babits 1908 augusztusától szép kártyákat küld Szegedre Resch Aurélnak, s őt kéri meg, hogy a kikölcsonzott könyveket szedje össze (Babits lévén az ifjúsági könyvtár őre Szegeden, eljövetelekor kollégáinál és nála is maradtak könyvek).

Lásd Resch Aurél 1909. február 12-i levelét: OSZK Fond III/1064/3.; Szőke Mária 2005. 409. (567. levél jegyzetében)

Lásd még ***1908. augusztus 4. után és 1909. február 12. között***

1909. február 12.

Resch Aurél, latin–görög szakos egykori tanártársa Szegedről írt levelében köszöni Babits elválásuk óta küldött szép kártyáit. A könyvekkel még nincsenek rendben – sem Kún József, sem Bérczi Ede „nem mozgatja a fülét”, de ígéri, hogy ő „kérlelhetetlen szigorral” összeszedi a könyveket. Említi, hogy a *Szegedi Napló* tévesen Babits áthelyezéséről ír Nagyváradról Temesvárra (ami bizonyára Juhász Gyulára vonatkozik). A szegedi élet olyan, mint volt: „szorgalmasan járok bálba. De unalmas mesterség! Ez azonban a nagyság átka. Így kívánja a reglement [*latin* ’szabályzat’, ’előírás’]. Hál’ Istennek 20.-án szigorú kath. álláspontra helyezked(het)em s magamba szállok” – jegyzi meg tréfásan, talán a farsangot követő nagyböjtre utalva. A fiatal tanárok Tisza kávéházbeli társaságáról számol be: sokat beszélnek Babitsról; legutóbb a *Hegeso sírja* című versből indult ki a vita. Utolsó verse a *Vasárnapi Újságban* – [*Anyám nevére*] – még Lukács (László)-nak is tetszett. Érdeklődik Babits fogarasi életéről; Ambrózy Pálról, Fridrich Andrásról, Krebsz Ernőről, s mint régi kollégáit üdvözli őket (hiszen 1902 őszétől az 1906/1907. tanév elejéig ő is Fo-

garason tanított). Végül közli, hogy Homoréknál (Homor István szegedi igazgató-nál) este nagy borozás lesz.

Lásd OSZK Fond III/1064/3.; Szőke Mária 2005. 196–197., 409. (567. levél)

Vö. Apró 1983. 75., 76. (1909. február 22-re datálja a levelet – Resch tréfás mondatából „külsőséges katolicizmusára” következtet, ami „karrierjét jól segítette”)

1909. február 14.

Megjelenik Babits *Alkony* [*Az erdő hallgatója...*] című verse (a *Paysages intimes* 3. darabja; azonos a *Tájkép* című verssel).

Lásd A Hét 1909. febr. 14. 7. (988.) sz. 110.; Apró 1983. 189.; Szőke Mária 2005. 412. (572. levél jegyzetében), 445.; Kelevéz 2008. 28–30. és 23. lábjegyzet

1909. február 15.

Juhász Gyula Nagyváradra kerülésének egyéves évfordulóját – s annak lehetőségét, „hogy A Holnap antológiájában Babits Mihály a bámuló világ elé lépjen!” – ünnepelve az Emke kávéházból [EMKE = Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület] az egész társaság üdvözlőlapot küld Babitsnak. A lapot aláírja: Gózon Gyula (ekkor a nagyváradi Szigligeti Színház művésze), Marton Manóné, Kollányi (Boldizsár), dr. Böszörményi (Andor, nagyváradi ügyvéd), Manojlovics Theodor, Mezey Zsiga (hegedűművész, egy ideig Juhász szállásadója), Marton Manó (újságíró, költő), Emőd (Tamás). Emőd idéz Babits *Turáni induló* című versének 8. versszakából egy sort: „Zabolátlan akarattal virradunk mi virradattal!” Juhász – kissé elhamarkodottan – március 15-re ígéri az új antológiát. (A rektón Babits ceruzáírású számai.)

Lásd OSZK Fond III/659/17.; BJKL 1959. 187–188., 312. (143. levél); Paku 1962. 145.; Rába 1969. 90.; JGYÖM Lev. 1981. 212–213., 428. (208. levél); Szőke Mária 2005. 198–199., 410. (569. levél)

1909. február 16.

Babits *Maupassant* – *Kosztolányi* című ismertetésében – bár nem tartja igazán Kosztolányi alkatahoz valónak a Maupassant-verseket – a Kosztolányi-féle magyar nyelvet, s fordítási készségét dicséri.

Lásd Nyugat 1909. I. febr. 16. 4. sz. 228.; Hibsich/Pienták 2009. 183., 569–570. (55. tétel)

Lásd még **1909. február 8.**; Szőke Mária 2005. 445.; Sáli/Tóth 2005. 243. (609. levél jegyzetében); *A magyar irodalom története II.* (Szegedy-Maszák) 2007. 711.; Kelevéz 2008. 207.

1909. február 18.

Kollányi Boldizsár írja Nagyváradról Adynak *A Holnap új versei* című antológia előkészületeivel kapcsolatban: „Babits nekem csalódást hozott, ámbár elég erős, de többet gondoltam róla. Egyáltalában nem látom indokoltnak azt a nagy rajongást, amivel iránta viseltettek. Hideg és bravuros [!], de nem vérbeli lírikus.”

Lásd OSZK Levelestár; Melczer, Irodalomtörténeti Közlemények 1977. 1. sz. 119. (február 18.); Hegyi Katalin/Vitályos László 2001. 153., 444–445. (722. levél)

Fogaras, 1909. február 21.

Megjelenik harmadközlésben Babits *Anyám nevére* című verse.

Lásd Fogaras és Vidéke 1909. febr. 21. 8. sz. 2.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 441.; Kelevéz 1998. 33. 60. lábjegyzet; Szőke Mária 2005. 445.

Közlík Juhász Gyula *Egy almanach olvasásakor* című cikkét a Budapesti Újságírók Egyesülete 1909-ik évi almanachjáról, melyben Rákosi Jenő, Eötvös Károly és Herczeg Ferenc bírálják a fiatal magyar irodalmat, különösen a Nagyváradon megjelent *A Holnap* íróit. Kiemeli Ady és Babits nevét.

Lásd Független Magyarország 1909. febr. 21. 44. sz. 3.

Fogaras, 1909. február 28. előtt

Babits Kosztolányinak írt levelében bizonyára „melankóliájáról”, elkeseredéséről panaszodik, s megemlítheti, hogy valamely írásait, verseit habozik elküldeni Kiss Józsefnek.

Lásd Kosztolányi 1909. február 28-i válaszelevelét: MTAK Ms 4621/2.

Fogaras, 1909. február 28.

A Fogadóórak híre szerint Babits március 4-én csütörtökön 8–9 között fogad.

Lásd Fogaras és Vidéke 1909. febr. 28. 9. sz. 5.

1909. február 28.

Kosztolányi Babitsnak írott levelében beszámol arról, hogy Bíró Lajossal – aki aznap délután Budapesten van, s másnap utazik vissza Berlinbe – meghányták-vetették a mai magyar irodalom sorsát: „rólad, Te rólad beszélt majdnem egész idő alatt. Velem közölte és engem kért meg, írjam meg a nevében, micsoda elragadtatással olvassa minden sorodat [...]. Vedd tehát az ő üdvözlétét (azt hiszem, jól esik a melankóliádnak), s írd neki, ha teheted.” (Bíró akart levelet írni, de nem tudva, Babits hogyan venné az ilyesmit, inkább hallgatott.) „Egyébként nem értem elkeseredésedet. [...] a te pályád szeszélyesen kanyargó, fölfelé kigyózó vonala büszkeséget keltet benned és irigységet mindenkiben, bennem is. Kaphat-e többet valaki, mint te? Az egész fiatal Magyarország tereád tekint.” Kéri, hogy Babits a levelében említett írásokat adja az ő címére postára. Aggodalmait közölte Kiss Józseffel, aki már semmiben sem kerékkötő. Ha Babits mégsem akarja őket kiadni, ő [ti. Kosztolányi] elolvassa, és postafordultával visszazármaztatja azokat. Magáról azt írja, hogy csügged, rossz a kedve, novelláskönyvét [*Boszorkányos esték*] rendezi sajtó alá, „robotol”. A könyvéről írt értő, kedves kritikát [Maupassant-fordítások: *Maupas-*

sant – Kosztolányi] köszöni. Rainer Marie Rilke-ről ír tanulmányt a *Nyugat*nak, s ajánlja Babitsnak, olvassa, mert neki is „új szenzációkat hozna”.

Lásd MTAK Ms 4621/2.; BJKL 1959. 188–189., 313. (144. levél); utal rá Kosztolányiné 1990. 142.; Kosztolányi 1996. 169–170., 895. (193. levél); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 150., 557. (150. tétel); idézi Sipos 2003. 47.; Szőke Mária 2005. 199–201., 411–412. (572. levél – a jegyzetben Babits és *A Hét* kapcsolatának rövid összefoglalásával); Veres András 2012. 25., 343. és 55. láb-jegyzet

Lásd még Babits, *Nyugat* 1909. I. febr. 16. 4. sz. 228. (*Maupassant – Kosztolányi*); **1909. szeptember 16.**

Vö. Babits-katalógus 8050. tétel; MTAK Kézirattárának katalógusa (Ms 4621/2. – tévesen 1904. [!] február 28-ra datálják)

Io. *Gondolatok felhőfutása (Aktuális jegyzetek az új lírához)* címmel írt kritikájában többek között Babits Mihályra utal mint komoly, új tehetségre: „az örökkévalóság mélyen búgó dallama, az örök emberi és örök-új csak itt-ott csendül fel lopva-félve, észrevétlenül néhány komoly, újonnan jelentkezett egész tehetség (Babits Mihály, Kemény Simon, Juhász Gyula) lírájában, aki nem üzletből modernkedik, de még a különködésben is becsületes és új”.

Lásd *A Hét* 1909. febr. 28. 9. (990.) sz. 155–156.; Szőke Mária 2005. 445., 466.

A Nyugat, Fenyő Miksa és Osvát Ernő folyóiratának most [!] jelent meg a harmadik száma... címmel a *Tolnavármegye* kissé megkésve (hiszen február 16-án már a negyedik szám is megjelent) jelzi, hogy benne szerepel Babits Swinburne-esszéje.

Lásd *Tolnavármegye* 1909. febr. 28. 9. sz. 6.

Lásd még **1909. február 1.**

Fogaras, 1909. február vége, március 1. előtt

Babits (ismeretlen) levelében verseket (valószínűleg az *Óda a bűnhöz*, a *Sugár*, a *San Giorgio Maggiore*, a *Zrínyi Velencében* és az *Itália* címűt), valamint műfordítást (Baudelaire: *Parfum exotique*) küld Kosztolányinak.

Lásd Kosztolányi 1909. február vége, március 1. előtt kelt válaszlevelét; MTAK Ms 4621/89.

Lásd még **1909. március 1.**

1909. február vége, március 1. előtt

Kosztolányi „póstafordultával” válaszol Babits levelére: verseit (valószínűleg az *Óda a bűnhöz*, a *Sugár*, a *San Giorgio Maggiore*, a *Zrínyi Velencében* és az *Itália* címűt), valamint a műfordítást (Baudelaire: *Parfum exotique*) elvitte Andor Józsefhez, az *Élet* szerkesztőjéhez, akinek azonban „az eredeti [ez talán Babits-verset és nem műfordítást jelent] nem tetszett”. „Teljesen nem-intelligens ember – írja Kosz-

tolányi. – A lapot pedig igazán úgy szerkeszti, mintha szemetes villával hányná össze.” Ezért inkább Osvátnak adta át Babits versét (?), s az most a *Nyugat*-ban fog jönni. Az elfogadott műfordításért [lehetséges, hogy *A Hérben* március 7-én megjelenő Oscar Wilde-fordításra, a *Les silhouettes* címűre] járó honoráriumot még másnap útnak indítja. Ujjongva ír Babits népszerűségéről: „Gyönyörű most élni és látni a felpeszdlő életet és hallani még a burzsoázsalonokban is a te nevedet és a te verseidet. Múltkor Szabadkán egy lánytársaság olvasta fel a *Nyugat*-ban megjelenő költeményeidet, anélkül, hogy tudta volna, ki vagy te és én ki vagyok (vagy: *voltam*) neked.” (A rektón talán Babits utólagos ceruzaírású datálása: „1908? tavasz.”)

Lásd MTAK Ms 4621/89.; BJKL 1959. 189–190., 313. (145. levél – március elejére datálja); Kosztolányi 1996. 170–171., 895. (194. levél – március elejére datálja); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 150., 557. (151. tétel); Szőke Mária 2005. 202–203., 413–414. (575. levél – március elejére datálja), 412. (572. levél jegyzetében), 445., Illusztrációk 7–8.; Veres András 2012. 47. és 3. lábjegyzet (1909. március elejére datálja)

1909. február

A *Katolikus Szemlé*-ben Friedrich István Görcsöni Dénes álnéven, gd. szignóval jelzett *Folyóiratok szemléje* (1909. január) című írása Berki Miklósnak a *Budapesti Szemlé*-ben megjelent kritikájával vitázik az új költészet, *A Holnap* megítélésében: nem érthetlenségük, nemzetietlenségük vagy bizarr voltuk okán kárhozzátja őket – különösen Ady „néha igazán nagy erővel zuhogó strófái”-t, melyek „a pálinkától és hazug izgatók szellemi maszlagától fosztogatásra föltüzelt munkások vad énekéhez hasonlatosak” –, hanem mert „elrúgták lábuk alól a keresztény morált s hirdetik a bujaság, a testiség, a pénz, az elvtelenség s az anyagiság kultuszát”. Mindazonáltal hozzáteszi: „A Holnap költőit azonban nem merném mind egy kalap alá venni Ady Endrével. [...] erősen hiszem, hogy Juhász Gyuláról, Babits Mihályról vagy Dutka Ákosról sok elismeréssel fog még szólni a magyar irodalomtörténet.”

Lásd *Katolikus Szemle* 1909. február, 2. füzet. 203–204.; *Ady-Múzeum I.* 1924. 100–101. (1909. február 1.)

Lásd még Ilia (kézirat); Szőke Mária 2005. 445., 466–467.

Fogarás, 1909. február, március 1. előtt

Babits több lapot meneszt Szekszárdra, melyekben ígéri, hogy hosszabb levelet ír, sőt egy sürgönyben jelzi, hogy már el is ment a levél, s 60 koronát is eljuttat családjának. Szekszárdról is érkezik izgatott sürgöny Fogarasra, amikor Babits temesvári áthelyezésének álhíre megjelenik a temesvári lapban.

Lásd Babits Angyal 1909. március 1-jei levelét: OSZK Fond III/172/103.

Lásd még Szőke Mária 2005. 227., 413. (573. levél jegyzetében)

1909. tavasz

Babits [*A csüggedt kapitány*] – *Magamhoz* című, korábban 1909 tavaszára keltezett versének keletkezése Kelevéz Ágnes új datálási javaslata alapján: **1909. október második fele után, december vége előtt**

Lásd Kelevéz 1998. 127., 152., 254–255.

Vö. Rába 1981. 253. (*A Holnap* megjelenése utáni elkedvetlenedés, önbizalomvesztés verseként értékelve 1909 tavaszára keltezi)

Fogaras, 1909 tavasza–július eleje

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Pictor Ignotus* című vers keletkezése: „1909. Fogaras szobában.” A költeményt – úgy véelve, hogy azt Babits második itáliai útjának képtári/képzőművészeti benyomásai (például a versben is szereplő Michelangelo Mózes-szobra) ihletik – korábban az olaszországi utazás dátumához, s az őszi megjelenéshez igazítva Fogaras, 1909. nyárvég–ősz, szeptember 7. előtti-re datálták. A verset az előző nyári velencei út múzeumi élményei éppúgy inspirálhatják, mint az erre a vakációra Ambrózy Pállal tervezett, Rómán át egészen Nápolyig vezető utazásra készülődés: hiszen Babits bizonyára képzőművészeti albumokat is forgat, s a már látott alkotások élménye keveredhet a könyvekből szerzett benyomásokkal. Az alkotás és hírnév problémáját középpontba állító vers talán nem független a *Holnap új versei* áprilisi és az *Iris*... kötet május közepi megjelenésétől sem. (Kézirata idegen kéz tintaírású tisztázata, Babits autográf tintaírású aláírásával.)

Lásd kéziratát: Balassa Bálint Múzeum (Esztergom) H. 6621–1–2.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.; Kelevéz (kézirat)

Lásd még *Fogaras, 1909. szeptember 1. után–16. előtt; 1909. szeptember 16.*; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorújából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Kelevéz 1998. 212–213.; Kelevéz 2008. 41., 143–144.; utal rá Rába, Holmi 2008. január, 1. sz. 83.

Vö. Éder 1966. 66. („az olasz »nagy képtárak« emlékéből sarjadt ki”); Rába 1981. 333., 626. 48., 49. lábjegyzet (1909. ősz); BMÖV 1982. 90–92. (1909. ősz)

Fogaras, 1909. március 1.

A fogarasi főgimnázium tanári karának „a húsvéti szünidőben célba vett tanulmányi kirándulás ügyében tartott rendkívüli értekezletéről” készült jegyzőkönyvet „Babits Mihály” is ellátja kézjegyével.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 161. (Függelék 48. tétel)

1909. március 1.

Megjelenik Babits már 1907-ben letisztázott *Szagokról, illatokról* című esszéje, amely szinte a dekadens túlfinomultság apoteózisa: „Mért ne lehetne tapintás-zene? [...] és miért ne lehetne – illatzene? Zene – az érzékeny orrnak?” Az esszé mottója

egy szakasz Baudelaire *Une phantome* című verséből, az esszén belül egy teljes Baudelaire-vers fordítása (*Parfum exotique*), valamint Babits *Idyll* című, 1903 áprilisában írt verse olvasható. Ugyanebben a számban még öt költeménye jelenik meg: *Óda a bűnhöz*, *Sugár*, *San Giorgio Maggiore*, *Zrínyi Velencében*, *Itália*.

Kerecsényi Dezső *A tanulmányíró* Babitsra emlékező 1941-es írásában úgy véli, hogy az esszé „el-elsüllyedő” műfaját Babits, a költő hasonítja magához. „A probléma-esszé, amely az igazságot inkább a gondolatok ritmikájával és a kérdés lebegve tartásával sugalmazza, mint a megnyugtató és közérthető megoldásokkal, irodalmunkban egészen Babits Mihály alkotása.” Első esszéi, mint például a *Szagokról, illatokról* is, „játékosságot mímelő kezdemények”. „Olyan, mint egy pozitivistá irodalomtörténeti értekezés. Dokumentáló idézetek és filologikus ábrázatú jegyzetek tömege áll benne helyt az átlagolvasó előtt hihetetlennek és különcknek tetsző mondanivalóért, holott az író nem közölt, nem magyarázott, hanem merész hódító utakra indult. [...] Az első esszék vallomástevések voltak egy új művészet mellett...”

Lásd Nyugat 1909. I. márc. 1. 5. sz. 240–253., 277–280.

Lásd még kéziratát: MTAK Ms 4699/71. [*Szagokról, illatokról*] – *A szagokról* – („Kezdttem 1906. szept.; befejeztem 1907. jan.”); **1903 eleje, március (?)**; **1903. április**; **Baja, 1905. október–1906. szeptember–1907. január (?)**; Kerecsényi, *Babits Emlékkönyv* 1941. 23–24.; BJKL 1959. 144., 286.; Apró 1983. 175. (a *Szagokról, illatokról* Babits Juhász Gyulának Szekszárd, 1907. július 7. után írt levele tanúsága szerint a levél írásakor már le volt tisztázva); utal rá Sipos 2003. 48.; Szőke Mária 2005. 227., 445.; Sáli/Tóth 2005. 243. (609. levél jegyzetében), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 226.; Jankovics 2005. 11–27., 596–600.; Buda 2007. 222–223.; Kelevéz 2008. 41–42. és 4. lábjegyzet, 69.; Hibschr/Pienták (Pienták) 2009. 482. (úgy véli, a *Szagokról, illatokról* csak ekkor nyeri el végleges formáját), 184–203., 570–577. (56. tétel); *Nyugat népe* (Földes Györgyi) 2009. 253–262.; utal rá: Csokonai-IIIés 2010. 81. (4. lábjegyzet)

Babits Angyal ír édesanyjuk nevében is szemrehányó sorokat bátyjának, aki csak ígéreti, hogy hosszabb levéllel örvendezteti meg őket. Bimbis [Kelemen Imre] előző vasárnap írt nekik Babits temesvári áthelyezéséről, ezért sürgönyöztek akkor Fogarasra, de Babits azóta egy sort sem küldött nekik. Vigand [Wigand János, a szekszárdi gimnázium igazgatója] édesanyjukat kérte, írják meg Babitsnak, folyamodjon a szekszárdi állásra – nem baj, hogy nem német szakos –, ő támogatni fogja. Érdeklődik, bátyja mennyire halad a korcsolyázásban. Babits István („Lucifer”) és édesanyjuk fűz egy-egy sort a levélhez.

A zárt levelezőlapba illesztett kitépelt noteszlapon tudatja ismét Angyal, hogy időközben megkapták Babits levelét és a küldött 60 koronát. Most hallották, hogy már kineveztek tanárt a megüresedett állásra, sajnálják, hogy Babits nem folyamodott. Közli még, hogy a suszternál kifizetik a Fogarasra küldött cipőt, s hogy nagyanyjuk sokat búsul, mert nem tudja eladni a bort. Továbbra is hosszú levelet és „szellemi táplálékot: Nyugat, Holnap stb.” várnak Babitstól.

Lásd OSZK Fond III/172/103.; Szőke Mária 2005. 201–202., 412–413. (573. levél)

1909. március 3.

„Holnap-tagga való bevélasztásom alkalmával szívből üdvözöllek. Szerető pajtásod Franyó Zoltán.” Dr. Szávay Zoltán közgazdász, költő, Vermes Ernő és Miklós Jutka is aláírja a Temesvárról küldött lapot. „Egy asszony” aláírással ismeretlen közli: soha „oly szép dolgot” nem olvasott, mint a *Nyugatban* a *Tél*-cikket [!].

Lásd OSZK Fond III/1938/1.; Szőke Mária 2005. 203–204., 414–415. (576. levél)

Lásd még 1909. január 14., 15.

Fogarás, 1909. március 4. csütörtök

Babits 8–9 között fogadóórát tart a gimnázium tanári szobájában.

Lásd Fogarás és Vidéke 1909. febr. 28. 9. sz. 5.

Fogarás, 1909. március 6. szombat

Shakspere [!] *egyénsége* címmel – a szabadliceumi előadások II. sorozatában hatodikként – Babits „vetített képes” előadása hangzik el. A később megjelenő szövegben előforduló Shakespeare-idézeteket hol fejből, pontatlanul idézi, hol saját fordításában adja, olykor pedig – elégedetlen lévén – átjavítja a már meglévő átültetéseket. Bizonyára nem a filológiai pontosság a célja, inkább látványos, nagy Shakespeare-„szövegszöttest” kíván bemutatni a hallgatóságnak, ráadásul Fogarason nem áll rendelkezésére valamennyi Shakespeare-fordítás sem. (A főgimnázium tanári könyvtárában – a fennmaradt nyilvántartás szerint – a következő kötetekhez juthat hozzá: *Antonius és Cleopatra* [fordította Zigány Árpád, Budapest, 1898], *Shakspere színművei* [Bevezetés és jegyzetek: Csiky Gergely], *A makrancos hölgy – tévedések vígjátéka* [Ráth Mór, Pest, 1866], *Coriolanus* [fordította Petőfi Sándor, bevezeti Radó Antal, Lampel, Budapest, é. n.], *Macbeth, A velencei kalmár* [2. kiadás, Ráth Mór, Budapest, 1882], *Minden jó, ha vége jó* [és mások, Budapest, 1872], *Othello, A szentivánéji álom* [Ráth Mór, Budapest, 1879], *Hamlet dán királyfi* [Fordította Arany János], *Víg és regényes színjátékok* [1–2. kötet, Ráth Mór, Budapest, é. n.]

Lásd Fogarás és Vidéke 1908. nov. 8. 45. sz. 5.; 1909. márc. 7. 10. sz. 4–5.; Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1908–1909. iskolai évről, Fogarás 1909. 29., 70., 80.; Gál István 1942. 27.; Pók 1970. 51.; Sipos 2003. 43.; Jankovics 2005. 612.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 212.; Buda 2007. 43., 168.; Hibsich/Pienták 2009. 579. (59. tétel)

Lásd még Szőke Mária 2005. 227.; Sáli/Tóth 2005. 248. (612/a levél jegyzetében); Jankovics 2005. 179–201., 611–615.; Buda 2007. 40–41.; Csokonai-Illés 2010. 39., 81., 97. (A Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium tanári könyvtárában a Shakespeare-fordítások kötetei), 153. (Függelék 36. tétel)

1909. március 7.

Megjelenik Babits fordításában Oscar Wilde *Les silhouettes (Impressions I.)* [Be nyomások I. Árnyékképek] című verse.

Lásd A Hét 1909. márc. 7. 10. (991.) sz. 161.; Apró 1983. 189.; Szőke Mária 2005. 412. (572. levél jegyzetében), 445.; Sáli/Tóth 2005. 245. (609/a levél jegyzetében)

Fogaras, 1909. március 7.

Hírcikk számol be Babits előző nap, március 6-án tartott szabadlíceumi előadásáról (*Shakspere [!] egyénisége*).

Lásd Fogaras és Vidéke 1909. márc. 7. 10. sz. 4–5.

1909. március 9.

Manojlovics Teodor ír Nagyváradról elragadtatott hangú lapot Babits *Szagokról, illatokról* című tanulmánya olvastán. Kollányi Boldizsár tárgyyszerűbb sorokat fűz „Todi ömlengéseihez”. Tudatja, hogy az új kötet [*A Holnap új versei*] már a kiadónál van, s még „e hónapban” [végül április 9. előtt, húsvétra] megjelenik; Babits rövidesen megkapja a korrektúrát. Jelzi, címe a borítékon volt; bizonyára arra utalva, hogy Babits Juhásznak s nem neki küldte a kért 15 verset, azzal az indokkal, hogy nem tudja biztosan a címét.

Lásd OSZK Fond III/867.; Szőke Mária 2005. 204., 415. (577. levél)

Lásd még *Fogaras, 1909. február 2. előtt; Fogaras, 1909. február 2.*

1909. március 13.

Id. Babits Mihályné neheztel, hogy fia ígérete ellenére sem ír gyakrabban. Röviden beszámol a családról. Kéri, Babits csináltasson egy jó felsőkabátot, vigyázzon az egészségére és írjon sokat nekik.

Lásd OSZK Fond III/179/26.; Szőke Mária 2005. 205., 415–416. (578. levél)

Bródy Miksa *Verseskönyvekről és költőikről* címmel szájalmasan élcélódik az új irodalomról: „Lám, milyen zsvaj, piros harci riadó (és kék és lila és betegzöld és halvérszínű) harsogó hullámai [...] jöttek az impresszionisták, a szimbolisták, a hedonisták, a betegek, dekadensek [...] az Ady-utánzók és akik nem vallják be. [...] Tudomást vesznek róluk. Adyról és Babicsról [!] és Juhászról, Miklós Jutkáról, Péterről-Pálról, Babicsról és Adyról, meg mindazokról, akiről ma már illetlenség azt mondani – tudom is kicsodák. [...] A Babicsok és Juhászok meghonosították a nyugatot nálunk és nem vették észre, hogy hála istennek van itt nyugat elegendő...”

Lásd Magyar Hírlap 1909. márc. 13. 61. sz. 1–3.; Szőke Mária 2005. 445., 467.; utal rá Kelevéz 2008. 182.

Fogaras, 1909. március 14.

Megjelenik Babits *Itália* című verse.

Közlük Babits *Shakspeare* [!] *egyénisége* című szabadlíceumi előadásának első részét. Továbbá a Szabadlíceum rovat tudósít „lebilincselő és tartalmas” Shakespeare-előadásának sikeréről is.

A Fogadóórák rovat tudósítása szerint Babits fogadóórája minden hónap első hetének szombatján 8–9 között van.

Lásd Fogaras és Vidéke 1909. márc. 14. 11. sz. 2–3., 5., 6.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 307.; 1956. 4. sz. 441.; Jankovics 2005. 179–201., 611–615., 612.; Szőke Mária 2005. 390., 445.; Sáli/Tóth 2005. 248. (612/a levél jegyzetében); Hibschr/Pienták 2009. 206–232., 579(–582.) (59. tétel); Csokonai-Illés 2010. 39. (20. lábjegyzet)

Vö. Csokonai-Illés 2010. 37. (16. lábjegyzet – az első rész közlését nem jelzi)

1909. március 14.

Megjelenik *A Holnapból* főcím alatt Babits *Kútban* című verse.

A Holnap nagygyűlése című tudósítás beszámol *A Holnap új versei* készülő kötetéről – Babits nevét is említve –, továbbá a közgyűlés eseményeiről, és a tagnévsort is közli.

Lásd Független Magyarország 1909. márc. 14. 62. sz. 15., 33.; Szőke Mária 2005. 359., 445.

1909. március 15.

Kollányi Boldizsár *A Holnap új versei* című beharangozó írása számba veszi a kötetben szereplő költőket: „A nemzet felébredt lelkiismerete sír Ady Endre lantján. – Egész nevelési rendszerünk és kispolgári társadalmunk csödjé tükröződik vissza Juhász költészetén [...]. Dutka pasztellszerű, üde színein keresztül is átborong valami szláv bánat; Balázs Béla egész felfogását tükrözteti szerelmén keresztül [...]. Miklós Jutka közelében érezzük a jövő Asszonyát [...]. Emőd Tamásban a régi Kávin-szírt ereje, sajátos, impozáns egyszerűsége, becsülete kér szót [...]. És végül, véletlenül végül, mert ki akarna itt osztályozni, Babits Mihály hindu világszemlélete. Néha úgy tetszik nekünk, mintha a modern epikus megjelenését látnánk, de az abszolút nyugalmat szarkasztikus éllel zavarja fel gúnyja, mintha ő maga kéjelegne a hiábavaló világrend megzavarásában.”

Lásd Nagyvárad 1909. márc. 15.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 151., 557. (152. tétel)

Fogaras, 1909. március 16.

A fogarasi főgimnázium tanártestületének III. ellenőrző értekezlete zajlik. Az erről felvett jegyzőkönyvet Babits is aláírja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 43.; Csokonai-Illés 2010. 161. (Függelék 49. tétel)

Lásd még az ellenőrző értekező eredményéről szóló kimutatást: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 252. (Függelék 5. táblázat)

1909. március 16.

Fenyő Miksa levelében dicséri Babitsnak a *Nyugat*-ban legutóbb megjelent verseit (*Idyll, Óda a bűnhöz, Sugár, San Giorgio Maggiore, Itália, Zrinyi Velencében*), melyekkel mindig újabb híveket szerez magának. A kötet (*Levelek Iris koszorújából*) anyagát megkapta, s kéri a címet. A korrektúrát ő maga fogja lelkiismeretesen végzezni. A május 16-i Ady-számba [végül a június 1-jei 10–11. szám lesz az Ady-szám] kér Babitstól bármilyen írást (*Ady*). (Fenyő a Hatvany Lajosnak napokkal később, március 20-án írt levelében április 16-ra jelzi a *Nyugat* Ady-számát.) Érdeklődik, Babits húsvétkor nem jönne-e Pestre, a költségeket a *Nyugat* szívesen előlegezi [Babits azonban a húsvéti ünnepeket Fogarason tölti], s hogy mi igaz a temesvári áthelyezéssel kapcsolatban.

Lásd OSZK Fond III/438/3.; Szőke Mária 2005. 205–206., 416. (579. levél); Hibschr/Pienták 2009. 584. (62. tétel)

Lásd még Belia/Sándor, Irodalomtörténeti Közlemények 1953. 4. sz. 331.; Éder 1966. 84.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 224.; Buda 2007. 250. és 13. lábjegyzet

Vö. Szőke Mária 2005. 227. (Fenyő Ady-cikk írására szóló felkérését áprilisra datálja)

1909. március 19.

Másodközlésben jelenik meg Babits *Kútban* című verse.

Lásd Szeged és Vidéke 1909. márc. 19. 62. (2263.) sz. 2.; Apró 1983. 174.; Szőke Mária 2005. 445.

1909. március 20.

Fenyő Miksa levelet küld Hatvany Lajosnak a *Nyugat* tervezett Ady-száma [előbb 1909. április 16., végül június 1.] ügyében, s jelzi, hogy abba többek között Babits is ír. (Fenyő a Babitsnak napokkal korábban, március 16-án írt levelében május 16-ra jelzi a *Nyugat* Ady-számát.)

Lásd *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 67., 621. (62. levél)

Fogaras, 1909. március 21.

Megjelenik Babits *Shakspere* [!] *egyéniisége* című szabadlíceumi előadásának második része.

A *Fogadóórák* tudósítása szerint Babitsé március 27-én szombaton 8–9 között lesz.

Lásd Fogaras és Vidéke 1909. márc. 21. 12. sz. 2–3., 5.; Szőke Mária 2005. 445.; Sáli/Tóth 2005. 248. (612/a levél jegyzetében); Jankovics 2005. 179–201., 611–615.; Hibschr/Pienták 2009. 579. (59. tétel); Csokonai-III. 2010. 37. (16. lábjegyzet)

1909. március 21.

Kún József „[b]eteg, szanatóriumba utaztában” névjegyére írt pár sorban kéri Babitsot, hogy neki elküldött könyvét, a *Kék hegyeket* ismertesse vagy a *Nyugat*-ban,

vagy a *Független Magyarorszá*gban. Említi Babits antik ódáját [*Óda a bűnhöz*] és a *Sugár* című verset, melyek „igen tetszettek” neki.

Lásd OSZK Fond III/809/13.; közli Apró 1983. 192–193. (Függelék 11. levél); Szőke Mária 2005. 206., 416–417. (580. levél)

Lásd még **1909. április 16.**

Bíró Lajos levélben áradozik Fenyő Miksának, hogy amit a *Nyugat* különösen a versírók felfedezése terén művel, az bámulatos. Úgy érzi, nincs a világon olyan ország, ahol annyi jó verset írnának, mint Magyarországon. „Babitsról nem szólva (akit imádok)...”

Lásd *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 321.

Fogarás, 1909. március 23.

A fogarasi főgimnázium tanári kara rendkívüli értekezletet tart, melynek témája: szülői beadvány az osztatlan tanítás kapcsán. A felvett jegyzőkönyvet Babits is aláírja.

Ugyanezen a napon a következő, „az 1909/10. tanévben használandó tankönyvek megállapítása tárgyában” is értekeznek, Babits ennek jegyzőkönyvét is ellátja kézjegyével.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 162. (Függelék 51., 52. tétel)

1909. március 26.

Id. Babits Mihályné levelében ismét szemrehányást tesz fiának, hogy „ilyen rémítő sokáig” nem ír. Érdeklődik, hazamegy-e húsvétra – kéri, tudassa vele. [Babits ebben az esztendőben a húsvéti ünnepeket Fogarason tölti.] A Nagyhétben id. Babitsné férje sírját készül fölkeresni (ekkor még) Pécsen.

Lásd OSZK Fond III/179/27.; Szőke Mária 2005. 207., 417. (581. levél)

Fenyő Miksa Babits első verseskötetének [*Levelek Iris koszorújából*] címadása ügyében ír levelet. Közli, hogy a Babits ajánlotta „Fanyar gyümölcsök”-et Osvát, az „Iris koszorújából”-t („Levelek” nélkül) Ignótus kedveli, tehát Babits a döntés sora. [A „Fanyar gyümölcsök” Arany László *Délibábok hőse* című elbeszélő költeményéből való: „Hogy a száraz való rosszúl ne essék, / Az ember ábrándok után tekint; / (Fanyar gyümölcsöt is, hogy íze tessék, / Egy kis cukorral a mamánk behint) / Sovárgunk élni, féljük a halált, / S csinálunk menyországot, ideált.” – Babits a kötet végleges címét – *Levelek Iris koszorújából* – nem változtatja meg.]

Lásd OSZK Fond III/436.; Kardos 1972. 41.; közli Kőszeg-Márványi 1985. 144., 556.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 155–156., 557. (156. tétel); Szőke Mária 2005. 207., 417–418. (582. levél); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 224.; Buda 2007. 250. és 14. lábjegyzet

Fogaras, 1909. március 26. után–1909. április 7. előtt

Föltehetőleg első kötetének címe kérdésében válaszol Babits Fenyő Miksának (bizonyára ragaszkodik a *Levelek Iris koszorujából* változathoz), s valószínűleg azt is jelzi, hogy a *Helios*, a *Memento* és a *Példabeszéd* című verseket ki akarja hagyni a verseskönyvből.

Lásd Fenyő Miksa 1909. március 26-i (OSZK Fond III/436.) és április 7-i Babitsnak szóló levelét (OSZK Fond III/438/4.)

Lásd még Rába 1983. 28.; Szőke Mária 2005. 418. (582. levél jegyzete)

Fogaras, 1909. március 27. szombat

8 és 9 között Babits fogadóórát tart a gimnázium tanári szobájában.

Lásd Fogaras és Vidéke 1909. márc. 21. 12. sz. 5.

1909. március 28.

Megjelenik a *Haláltáncz* [*Ha a pusztán zug a tél...*] című Babits-vers.

Lásd A Hét 1909. márc. 28. 13. (994.) sz. 212.; Rába 1981. 285–286., 618. 24. lábjegyzet; Apró 1983. 189.; Kelevéz 1998. 161. és 419. lábjegyzet; Szőke Mária 2005. 412. (572. levél jegyzetében), 446.

Lásd még Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.

Fogaras, 1909. március 28.

Közlík Babits *Shakspeare* [!] *egyénisége* című szabadlíceumi előadásának harmadik részét.

Lásd Fogaras és Vidéke 1909. márc. 28. 13. sz. 2–3.; Sáli/Tóth 2005. 248. (612/a levél jegyzetében); Jankovics 2005. 179–201., 611–615.; Hibsches/Pienták 2009. 579. (59. tétel)

Vö. Csokonai-Illés 2010. 37. (16. lábjegyzet – ezt a közlést nem jelzi)

1909. március 28. után–április 9. előtt

Babits Angyal és id. Babitsné küld levelet Fogarasra. Angyal „beárulja” Pistát, hogy megrótták latinból, szorgalomból és figyelemből, de öccsük nem törődik vele. Beszámol arról is, hogy Nenne [Kelemen Ilona] beteg volt. Kéri, Babits húsvétra írjon kártyát nagyanijáéknak, s szokás szerint figyelmezteti: „Anna néniék [Halász Béláné Babits Anna] kártyáján [Kapu Jenőné Halász] Gizit [Kapu] Jenőt is megemlítsd.” Id. Babitsné jelzi, hogy [Ujfalussy?] Imrének is írhatna húsvétra, aki nagyon örült, hogy Babits munkája [*Levelek Iris koszorujából*] kiadóra talált, és közölte, ő lesz az első megrendelő – Halász Gizi is ugyanezt mondta. Bimbistől [Kelemen Imrétől] tudják, hogy Babits *Haláltánc* címen írt „valamit” [!], a pesti ismerősöknek tetszik, de ő kéri fiát: „ilyen borzalmas címeket ne használj!!!”

Lásd OSZK Fond III/35/189.; Szőke Mária 2005. 214., 422–423. (591. levél – 1909. április 10. előtt-re datálja)

Lásd még **1909. március 28.**

1909. március vége

Emőd Tamás rövid levélben arra szólítja föl Babitsot, hogy a többi holnaposhoz hasonlóan ő is küldjön egy-egy verset a *Független Magyarországnak* és a *Népszavának* (Révész Bélának). Megnyugtatta: nagy gonddal korrigálta verseit, s hat-hét nap alatt meg fog jelenni az *Új Holnap*.

Lásd OSZK Fond III/399/1.; BJKL 1959. 313. (a 146. levél jegyzetében); Szőke Mária 2005. 208., 418. (583. levél)

Lásd még **Fogaras, 1909. március vége; 1909. április 11.**

Fogaras, 1909. március vége

Babits Juhász Gyulának és a nagyváradiaknak (Emőd Tamásnak, Kollányi Boldizsárnak, Manojlovits Teodornak stb.) ír levelet. Emőd kérésére verseket küld (bizonyára a *Mi az, mi az?* és *Az őszi tücsökhöz* [*Őszi tücsök*] címűeket). Bár a *Népszavától* sérelem, méltatlanság érte, amikor a Kosztolányi útján kért *Fekete országot* nem közölték, de a kedvükért legyőzi bosszúságát.

Szeretné látni az *Új Holnap* korrektúráját; ha ez nem lehetséges, szövegmódosítást kér az *Emléksorok egy régi pécsi uszodára* című versnél: „Ó szerelem, szerelem könnyű heved oly vad” helyett „Szenvedély, ó szenvedély, könnyű heved oly vad”. [Juhásznak még sikerül javítania a vers harmadik sorát.]

Fogarason tölti a húsvéti ünnepeket „görögül tanulva és Dantét fordítva még mindig”.

A levél hátoldalán kék ceruzával áthúzva Babits levélfogalmazványa Emőd Tamásnak, Juhásznak szóló megjegyzéssel: „Ez egy régi levelem hozzád, amelynek tartalmát azóta nagyrészt Emődnek írtam meg. Fordíts a tulsó [!] oldalra.”

[Babits 1908 augusztusában fog hozzá az *Isteni Színjáték* első részének, *A Pokolnak* fordításához. Lehetséges, hogy a munkához német fordítást és kommentárt is használ; a Philalethes álnéven publikáló „János szász király” munkáját, akire 1912-es *Dante fordítása* című műhelytanulmányában utal is. – 1927-es, *Az én könyvtáram* című vallomásában külön említi saját Dante-könyvtárát: „életem egy egész epocháját őrzi; noha a legszükségesebb kézikönyveken, néhány fontos kiadás, kommentár, fordítás és tanulmány kollekcióján alig terjed túl”.]

Lásd csak másolata ismert a Kilényi-gyűjteményben (Somogyi-könyvtár, Szeged); Losonczy, *Népszava* 1941. aug. 17. 186. sz. 11. (részazonmással; nem közli az Emődnek szóló szöveget); Belia, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1956. 2. sz. 147–148.; BJKL 1959. 190–191., 313–314. (146. levél); JGYÖM Lev. 1981. 213., 428–429. (209. levél); Szőke Mária 2005. 227., 208–209., 418–419. (584. levél – nem jelzi a levél hátoldalán Emődnek szóló, áthúzott levélfogalmazványt)

Lásd még **Szekszárd, 1906. július** (*Emléksorok egy régi pécsi uszodára*); a *Fekete országra*: **Szeged, 1907. december 3. után; 1907. december 21. előtt; Az őszi tücsökhöz: 1909. április 11.** [*Őszi*

tücsök]; 1909. december 25. [Őszi tücsökhöz]; Dante fordítása: 1912. április 16.; Sipos (Németh–Rihmer–Harmati) 2004. 256.; Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 336. (1312. levél jegyzetében: Babits „referenciaszövegének” a *La Divina Commedia di Dante Alighieri riveduta nel testo e commentata da G. A. Scartazzini*. 2° edizione intieramente rifatta I–IV. Brockhaus, Leipzig, 1900-as kiadást tekint); Buda 2007. 47.; Kelevéz 2008. 214. és 26. lábjegyzet

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése a *Vasárnap* című Babits-vers keletkezése kapcsán elsősorban a helyszínekre utal: „Fogaras. Elejét Szegeden, vasárnap az utcán.” Babitsnak az *Angyalos könyv* harmadik füzetébe való besorolása alapján vélhető, hogy a Szegeden, 1908-ban egy vasárnap kezdett verset 1909. március végén fejezi be. Az *Alkonyi prológus*ról szólván, Babits megjegyzi Szabó Lőrincnek: „Nagyon rövid időn belül írtam a következő verseket: *Vasárnap* és *Esti kérdés*.”

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 87. f. rektó (tintáírású fogalmazvány két fólióra ragasztott papíron; Babits ceruzáírású rájegyzése: „Vasárnapi Újság”); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 302.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 458–459.; Rába 1981. 322–326.; BMÖV 1982. 74–75. (1908–1909); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 753.; Kelevéz 1998. 254–255., 267.

Lásd még *Szeged, 1908. (vasárnap)–Fogaras, 1909. március vége*; az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: *Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt*; a Szilasi-kötetek (*Levelek Irisz koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: *1916. április 16-i hét után*

Vö. Apró 1983. 177. (Szilasi hiányosan idézi, Fogarast nem említve)

1909. március

Megjelenik Babits *Anyám nevére* című verse, átvételként a *Vasárnapi Újság* 1909. február 7-i számából.

Lásd Képes Folyóirat (a *Vasárnapi Újság* füzetekben) 1909. március, 45. kötet, 11. füzet, 658.; Szőke Mária 2005. 446.

Fogaras, 1909. március

Babits Szilasi Vilmosnak tett vallomásában egy évvel korábban, 1909 márciusára teszi azoknak a verseknek – *Két nővér, A Danaidák, Csipkerózsza, Klasszikus álmok*, valamint a minden bizonnyal korábban, 1908 nyarán–1909 első felében születő *A sors-hoz* címűnek (melyet Szabó Lőrinc Babitsot búcsúztató 1941-es írásában [*A költő*] „jelentéktelennek” gondol) – keletkezését, amelyeket az 1910. februári *Nyugat*-matiné előtti napokban ír. Más emlékezők is tőle veszik át a téves dátumot. A helyzetre, a versek születési körülményeire igen jól emlékezik, csupán az évet téveszti el. A helyes dátum: *Fogaras, 1910. február 19. előtti napokban*

Lásd Babits „tévedő emlékezetére”: Kelevéz 1998. 105–109.; 256–259.

Lásd még *A sorshoz*: Szabó Lőrinc, *Babits Emlékkönyv* 1941. 15.

1909. április 1.

Megjelenik Biró Lajos (Ludwig Biro) *Ungarischer Brief* című ismertetése *A Holnap* antológiáról.

Lásd Das Literarische Echo 1909. ápr. 1. 13. sz. 939–942.

1909. április 2.

Gellért Oszkár [eredeti nevén Goldmann Oszkár] Osvát tanácsára *A deltánál* című verseskötetét (Nyugat, 1909) ajánlással küldi el: „Babits Mihály úrnak / mély tisztelettel / Gellért Oszkár”. (Gellért emlékezete szerint Babits Nagypénteken, április 9-én válaszol a küldeményre.)

Lásd WMMM (Babits Emlékház), Szekszárd (földszinti bal szekrény); Gellért 1958. 232.; Szőke Mária 2005. 227.

Lásd még *Fogarás, 1909. április 9. Nagypéntek*

1909. április 3. előtt

Lovász Károly egész kötetre való paródiát ír a holnaposokról; 1909 elején a *Holnap után kiskedden* (*Modern poéták verses könyve, melyből a nyájas publikum megtudja, mi módon pöngetik a lantot Magyarhon új dalosai*) című kötete egymás után két kiadást is megér. Lovász hangja nem igazán ellenséges az Ady-táborral szemben, inkább csipkelődő, talán – akaratán kívül – jobban hozzájárul a modernnek népszerűsítéséhez, mint bármely tessék-lássék akadémikus értékelés.

Lásd OSZK Kézirattár Fond 74/89.

Lásd még **1909. április 3.**; *Ugat: 1912*; Ilia (kézirat)

1909. április 3.

Névtelen szerző Lovász Károly paródiakötetéről (*Holnapután kiskedden*, 1909) úgy véli, hogy *A Holnapot* „nevetségessé tette örökre”, s reméli, hogy vége „az egész dadogó iránynak. A holnap levonul oda, ahová való: az élclapok rovatába”.

Lásd Tiszántúl (Nagyvárad) 1909. ápr. 3.; Szőke Mária 2005. 467.

Lásd még **1909 eleje**

Fogarás, 1909. április 4.

Megjelenik Babits *Shakspeare* [!] *egyénisége* című szabadlíceumi előadásának 4. része.

Lásd Fogarás és Vidéke 1909. ápr. 4. 14. sz. 2–3. Jankovics 2005. 179–201., 611–615.; Szőke Mária 2005. 446. (III. résznek jelzi); Sáli/Tóth 2005. 248. (612/a levél jegyzetében); Hibschr/Pienták 2009. 579. (59. tétel); Csokonai-Illés 2010. 37. (16. lábjegyzet)

1909. április 7.

Fenyő Miksa jobbnak látva, ha Babits maga korrigálja a *Levelek Iris koszorujából* kötet verseit, levélben küldi a kiszedettek egy részét, és másnapra ígéri a többi. Postafordultával kéri vissza az anyagot. Ő is amellett van, hogy a *Helios*, a *Memento* és a *Példabeszéd* maradjon ki és talán az *Emléksorok egy régi pécsi uszodára* is (ez végül mégis benne marad a verseskönyvben). Közli: a kötet cím hosszúság „meghányás vetés után” *Levelek Iris koszorujából* lett. A *Nyugat* nagy érdeklődéssel várja Babits *Ady*-cikkét „és azt a másikat (?)” is. Kellemes húsvéti ünnepeket kíván.

Lásd OSZK Fond III/438/4.; Szőke Mária 2005. 210–211., 419–420. (586. levél); Buda 2007. 250. és 15. lábjegyzet; Hibsches/Pienták 2009. 584. (62. tétel)

Lásd még 1909. március 26.; 1909. március 26. után–1909. április 7. előtt

Id. Babitsné várta fiát, szerette volna, ha édesapja sírjához ő is elmegy vele Pécsre. Ő maga három éve járt ott, így a sírkövet még nem látta. Közli, hogy Pirnitzernél kaphat Babitsnak egy öltözékre való anyagot, s André [István szekszárdi férfiszból] megvarrhatja Húsvét után. Szövetmintákat küld, s kéri, fia írja meg, melyik tetszik neki. Babits még azonnal írhatja Pécsre – hangzik az anyai kívánság –, hogy legalább ott is hallana róla. [Kelemen] Miska bácsihoz szállnak [bizonyára Angyal-lal] és másnap, azaz csütörtökön indulnak, s az ünnep másnapján, legkésőbb kedden mennek haza. Kéri, hogy a tifusz miatt a Szebenben készült kabátot Babits dezinficiáltassa [*latin* ’fertőtlenít’]. Reméli, fia az ünnepek alatt sokat lesz szabad levegőn. Hallotta, hogy igen szép „versikéje” (!) jelent meg megint *A Hétben* [a *Haláltánc* vagy a korábban közölt *Alkony*] és a *Vasárnapi Újságban* [Anyám nevére]. A hiányos levél alján megfordítva Babits kézírásával: „Dante *Purg* X.”

Lásd OSZK Fond III/179/212., 217.; Szőke Mária 2005. 211–212., 420–421. (587. levél); Sáli/Tóth 2005. 241. (609. levél jegyzetében)

Lásd még *Anyám nevére*: 1909. február 7.; 1909. március; *Haláltánc* [*Ha a pusztán zug a tél...*]: 1909. március 28.; [*Tájkép*] *Alkony* [*Az erdő hallgatag...*]: 1909. február 14.

Fogaras, 1909. április 7. után

Babits maga korrigálja *Levelek Iris koszorujából* című verseskönyvét.

Lásd Fenyő Miksa 1909. április 7-i levelét: OSZK Fond III/438/4.

Lásd még Csányi 1990. 74–75., 80.; Szőke Mária 2005. 236.

1909. április 8.

Lengyel Menyhért Berlinből ír Fenyő Miksának többek között arról, hogy „Az Ignotus- [*Kísérletek*] s Babits-kötet [*Levelek Iris koszorujából*] boríték-papírja [borítója] [...] nagyon szép – Falus [Elek] nagy ambícióval csinálja – egész egyszerűen, de nagyon ízlésesen”.

Lásd *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 428., 528. (231. levél)

1909. április 9. előtt

Húsvétra megjelenik Kollányi Boldizsár *Számadás* című bevezetőjével Budapesten, a váradi Deutsch Zsigmond cég kiadásában (Márkus nyomda), 1700 példányban *A Holnap új versei* kötet a következő, szám szerint 15 Babits-verssel: *In Horatium* (71–72. – e négysoros strófákra bontott versnél – sem előbb a kéziraton, sem utóbb a további közléseknél nem szereplő – mottó áll; Horatiusnak *A mértékletesség dicseretéből* kiemelt fél sora „Carmina non prius audita”, azaz: „[...] soha nem hallott dal”), *Óda a bűnhöz* (73–75. – a vers itt a következő zárójeles mottóval bővül: „Minden nagy, nemes merény a maga ko- / rában bűnnek látszott. Sokrates, Krisztus, / Kolumbus, Galilei, Spinoza, Darwin – mind / bűnösök voltak. Ezt a bűnt dalolom.”), *Himnusz Irishez* (76–78.), *Paris. Fantázia* (79–81.), *Recanati* (82–84. – mottó: „Leopardi szülőfalva”), *Strófák a Wartburgi dalnokversenyből. Wolfram így énekelt, Tannhäuser pedig így énekelt* (85–88. – alatta a zárójeles megjegyzés: „Lesznek, akik e versben is pornografiát akarnak majd látni. A hiba bennük lesz. E vers célja magas művészi cél, s így nem lehet erkölcsellenes. Ha tudnám, hogy csak egy sort is más célból írt vagy piszkos forrásokba mártotta a tollat: levágnám kezemet.”), *A templom röpül!* (89–90.), *Kútban* (91–93.), *Apróságok I. Luna* (Paysages intimes 5.) (94.), *II. Hesperus [= Találka előtt]* (Paysages intimes 7.) (95.), *Szőllőhegy télen* (96.), *A világosság udvara* (97–101. – a vers a következő mottóval jelenik meg: „Értőknek, nem félreértőknek. Csonka világtükör volna a mű- / vészet, ha a rútat mindig kikerülné. Aki más szempontot keres / a naturalista költeményekben, mint tisztán művészt, ne olvas- / sa a verset, melyben egyébként semmi pikantéria nem lesz.”), *Emléksorok egy régi pécsi uszodára* (102–106., mottó: „Somno mollior unda” [„álomnál puhább a hab...”: a Vergiliusnak tulajdonított sort Babits valószínűleg Swinburne-től veszi át, akinek *A Swimmer's Dream* című verse mottójaként szerepel] – a 2. rész előtt: „D. e. 8–11-ig / nőknek 11–12-ig férfiaknak”), *Névjegymre* (107–108.).

Kollányi bevezetője eredetileg Ady-tanulmánynak készül a *Husadik Századba*. A művészetek egyetemes megújhodását hirdeti, Ady mozgalmát Lechner Ödönéhez és Bartók Bélához kapcsolja, és igyekszik visszaverni azokat a rágalmakat, melyek szerint a holnaposok egyszerű Ady-epigonok lennének: „Juhász, Babits, Balázs, Dutka, Emőd és Miklós Jutka formaművészete oly *egyéni* és oly tökéletes, hogy mindegyik külön tanulmányt érdemelne” – jelenti ki. Babitsról azonban nem a legszerecsébb jellemzést adja: „És végül, véletlenül végül, mert ki akarna itt osztályozni, Babits Mihály hindu világszemlélete. Néha úgy tetszik nekünk, mintha a modern epikus megjelenését látnánk, de az abszolút nyugalmat szarkasztikus éllel zavarja fel gúnyja, mintha ő maga kéjelegne a hiábavaló világrend megzavarásában.”

Emőd Tamásnak a nagyváradi újságíró klubban majd két évtizeddel később, 1935. március 19-én tartott előadása szerint a kötet könyvsiker, de nem anyagilag: mindössze 61 darabot adnak el belőle. A bevétel 146, a kiadás 2047 korona, s a Deutsch cég 1500 példány árával nem tud elszámolni.

Lásd BJKL 1959. 313. (146. levél jegyzete – 1909. április 10. körül); Éder 1966. 63–64.; Rába 1981. 16., 573–574. 29., 32. lábjegyzet, 577. 90. lábjegyzet, 578. 116. lábjegyzet; Apró 1983.

194–195. (május vagy előtte datálással!); Rába 1983. 55., 315.; Péter László, Irodalomtörténet 1983. 2. sz. 433.; Csányi 1990. 78–79.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 31., 42., 81. („A Holnap új versei, 1909. ápr. 10.”); Jankovics 2005. 797.; Szőke Mária 2005. 227., 446. (április 10. előtt-re/április 10-re datálja), 399–400. (552. levél jegyzetében); Sáli/Tóth 2005. 242. (609. levél jegyzetében – 1909. márciusra datálja), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 222.; Sipos, Tiszatáj Diákmeléléklete 2007. november; *Hesperus*: Békássy 2010. 306.

Lásd még *Szekszárd, 1906. július*; Emőd, Szabadság 1935. márc. 21.; Kelevéz 1998. 27.; Kelevéz, Holmi 2008. január, 1. sz. 77.

1909. április 9. előtt, 5–9. között, Nagyhét

Juhász Gyula levélben kéri, hogy Nagyszombaton Babits menjen át Nagyváradra, „*A Holnap* délelőtti nagy irodalmi matinéjára, amelyen fővárosi értékes egyéniségek is ott lesznek s ahol neked is [ti. Babitsnak] be kell mutatkoznod”. Kétszer is kéri, Babits táviratozza meg a választ.

Lásd OSZK Fond III/658/4.; BJKL 1959. 191., 314. (147. levél); JGYÖM Lev. 1981. 215., 429. (212. levél – április 5–10. között-re datálja); Szőke Mária 2005. 212–213., 421–422. (589. levél – 1909. április 10. előtt-re datálja)

Fogarás, 1909. április 9. előtt

Babits Juhász Gyulának Nagyváradra küldött válaszában szabadkozik, hogy *A Holnap* matinéjára nem mehet: „...tudod, mennyire irtózom az ily személyes nyilvánosságtól – vallja be. – Bocsáss meg és kérj bocsánatot nevemben a Holnap embezeitől – de tökéletesen lehetetlen. Fizikai és pszichológiai lehetetlenség.” Kéri Juhászt, hogy az *Új Holnap* antológiába küldött verseihez írt prózai jegyzeteit törölje ki. (Juhász azonban nem teljesíti a kérést, bizonyára mert későn érkezik a levél.)

Lásd újságkivágatát: OSZK Fond III/86/11.; Losonczy, Népszava 1941. aug. 17. 186. sz. 12. (hasonmás); BJKL 1959. 192., 314. (148. levél); JGYÖM Lev. 1981. 216., 429–430. (213. levél); Csányi 1990. 78–79. (1909. április); Szőke Mária 2005. 213., 422. (590. levél – másolata: Kélnyi-gyűjtemény [Somogyi-könyvtár, Szeged])

Húga és édesanyja kívánságára Babits húsvéti üdvözlöt küld a család tagjainak: nagyanyjának, Kelemen Józsefné Raács Cencinek, Buday Dezsőnek, Kelemen Mihálynak, Halász Béláné Babits Annának, Babits Konstanciának és Ujfalussy Imrének.

Lásd Babits Angyal és id. Babits Mihályné 1909. március 28. után–április 9. előtt írt levelét: OSZK Fond III/35/189.; **1909. április 10.; 1909. április 16.; 1909. április 18.**

Lásd még Szőke Mária 2005. 214–215. (592., 593., 594., 595., 596., 597., 598. levél)

Fogarás, 1909. április 9. Nagypéntek

Babits a *Nyugat* szerkesztőségébe küldi – nem mindennapi stílusú bravúrral megfogalmazott – köszönőlevelét Gellért Oszkárnak: „Vártam egy percre, egy hangulatra [...] valami szuggesztív és plasztikus mondatot szerettem volna [...], amelyen áttessék az Ön verseinek közvetlen hatása. Nem lehet, szegény vagyok, nincs sza-

vam [...]. Egyszerűen megköszönöm tehát. [...] csupa meglepetés volt maga a verskötet [*A deltánál*]: most láttam csak, mennyire nem ismerem még Gellért Oszkárt a költőt.”

Lásd PIM Kézirattára V. 3195/514.; Gellért 1958. 232., 233–234. (hasonmása); Szőke Mária 2005. 227., 212., 421. (588. levél)

Lásd még **1909. április 2.**

1909. április 9.

„Babits Mihályt vendégükül várják a Holnap poétái. Ha megérkezik, úgy ő is szerepel a program előadói közt” – írja *A Holnap* irodalmi matinéjének aznapi beharangozójában a *Nagyváradai Napló*. Babits azonban Juhásznak írt szabadkozó levele tanúsága szerint nem jelenik meg a nagyváradai ünnepen.

Lásd Nagyváradai Napló 1909. ápr. 9.

Lásd még **1909. április 9. előtt, 5–9. között, Nagyhét; Fogaras, 1909. április 9. előtt**

A Holnap második kötetének megjelenését – noha jelentősége cseppet sem kisebb – kevésbé heves viták kísérik, mint az elsőét. *A Holnap új kötete* címmel a *Független Magyarország* közli az első ismertetést (mely Babitsot is megemlíti): „Tévedtek, akik a fiatalokat betörni gondolták. A magyar líra hét újjáteremtője jelent meg újra. Csupa gyönyörűség minden vers. A költők, az igazi csatázók, kemény legények – halomra lövik a múlt kísérteteinek kártyavárát.”

Lásd Független Magyarország 1909. ápr. 9. 84. sz. 13.

Fogaras, 1909. április 9–11.

Babits Fogarason tölti a húsvéti ünnepeket.

Lásd Babits Juhász Gyulának írott, 1909. március végi levelét: BJKL 1959. 191., 314. (146. levél); Sáli/Tóth 2005. 241. (609. levél jegyzetében)

Fogaras, 1909. április 9. Húsvét után

A Holnap új verseit Babits elküldi barátjának, Kún Józsefnek Szegedre (bizonyára dedikáció nélkül, hiszen Kún, aki a kötetet mindjárt megjelenésekor megveszi, följajánlja, hogy a küldött példányt Babits nevében szívesen átadja valakinek Szegeden).

Lásd Kún József 1909. május 13-i levelét: OSZK Fond III/809/8.

„Kedves barátomnak / Dr László Bélának” dedikálja Babits *A Holnap új versei* egyik kötetét.

Lásd Lisztóczy László tulajdona; Lisztóczy 2002. 97.; Buda 2006. 699.; utal rá: Csokonai-IIIés 2010. 49. (11. lábjegyzet)

1909. április 10.

Babits István áprilisi/húsvéti tréfa gyanánt Fogarasra küldött cötheni képeslapon kíván kellemes ünnepeket bátyjának (a lap német, a bélyeg azonban magyar, s a postabélyegző szerint április 13-án érkezik Fogarasra).

Lásd OSZK Fond III/41/4.; Szőke Mária 2005. 216., 424–425. (600. levél)

Babits Angyal Pécsről küldi csókjait bátyjának, s érdeklődik, megkapta-e édesanyjuk levelét, amelyet még Szekszárdról írt. Remélik, hogy az ünnepekben Babits is gondol rájuk és küld nekik levelet.

Lásd OSZK Fond III/35/23.; Szőke Mária 2005. 216–217., 425. (601. levél)

Lásd még id. Babits Mihályné 1909. április 7-i levelét: OSZK Fond III/179/212., 217.

Kis Licc (Kelemen Gizella) Babits kártyáját megkapva, képeslapján boldog ünnepeket kíván: „Hát maga már sohase jön mihozzánk?” – jegyzi meg kedves szemrehányással.

Lásd OSZK Fond III/1729/66.; Szőke Mária 2005. 215–216., 424. (599. levél – „sohase” helyett „mikor” áll a szövegben)

Nagyváradon tartják a második kötet ünnepévé lett *A Holnap* 2. matinéját, melyen többek között Babits verseit is elszavalják.

Lásd Szilágy 1909. ápr. 22. 16. sz. 3.

Lásd még **1909. április 9. előtt, 5–9. között; Fogaras, 1909. április 9. előtt**

Fogaras, 1909. április 11. előtt

A Szekszárdon 1907. vagy 1908. augusztus végén született *Az őszi tücsökhöz* című Babits-vers kéziratának kelte (tintairású tisztázata, aláírás „Babits Mihály”, az aláírás alatt idegen kéz tintairású rájegyzése: „[Népszava]”).

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 71. 6. 6.; Rába 1981. 226.

Lásd még ***Szekszárd, 1907. vagy 1908. augusztus vége, augusztus 29. előtt (?)***; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.

Fogaras, 1909. április 11.

Az aktuális közlemények kiszorítják Babits *Shakspeare [!] egyénisége* című írásának folytatását. A következő szám – ígéri a szerkesztőség – föltétlenül közli.

Lásd Fogaras és Vidéke 1909. ápr. 11. 15. sz. 4.; Csokonai-Illés 2010. 43.

1909. április 11.

Megjelenik a *Mi az? mi az?* – *[Magam sem tudom titkomat]* című Babits-vers.

Lásd Független Magyarország 1909. ápr. 11. 86. sz. 33.; BJKL 1959. 314.; Éder 1966. 61.; Szőke Mária 2005. 359. (484. levél jegyzetében), 446.

Lásd még Rába 1981. 254., 615. 6. lábjegyzet

A *Népszava* több verset közöl a holnaposoktól, köztük Babits *Az őszi tücsökhöz* című költeményét *Őszi tücsök* címmel.

Lásd *Népszava* 1909. ápr. 11. 86. sz. 18.; BJKL 1959. 314.; Szőke Mária 2005. 418. (583. levél jegyzetében), 446.

Lásd még **1909. december 25.**

Ignotus *Über Verse* címen – még Babits első kötete előtt, *A Holnap új versei* kapcsán – cikkben méltatja a „vidéki tanár” költeményeit (*Fekete ország*); különösen verstechnikáját dicséri: „Babits olyan virtuóza a verselésnek, aminőről a mi magyar nyelvünk lehetőségeinek olyan fanatikusa sem mert álmodni, mint e sorok írója, amilyen verselésre az átlagos műveltség számára hozzáférhető nyelvek közül eddig a görögöt s az angolt hihettük alkalmasnak.” Szóvá teszi a költő sanyarú fogarasi helyzetét is: „fiatal évei gyertyáját iskolai dolgozatok javításával fogyasztja”.

Lásd Pester Lloyd (Morgenblatt) 1909. ápr. 11. 86. sz. 33–34.; Basch, Irodalomtörténet 1958. 2. sz. 235.; BJKL 1959. 192., 314.; Éder 1966. 64., 84.; Apró 1983. 193–194.; Rába 1983. 315.; Sipos 2003. 48.; Szőke Mária 2005. 446., 467.; utal rá Sáli/Tóth 2005. 255. (621. levél jegyzetében); Kelevéz 2008. 181. és 6. lábjegyzet

Vö. Veres András 2012. 127. 92. lábjegyzet (úgy véli: „Ignotus a *Pester Lloyd*-ba írt recenziót Babits Mihály *Levelek Írisz koszorújából* [!] című verseskötetéről)

A Húsvéti melléklet közli Bucsy Istvánnak, a szegedi állami főgimnázium erősen konzervatív irodalomszemléletű tanárának ismertetését *Az Új-Holnap* antológiáról, melyben a holnaposok által hirdetett irodalmi elvek ellen foglal állást; különösen Babits verseit marasztalja el. Úgy véli: „Hiába a hadüzenet, hiába a szakítás a régi formákkal, ha ez a felszabadulás semmi újat és eredetit és értékeset nem nyújt ellenérték gyanánt [...]. Csak vissza, vissza oda, ahol Petőfiekkel társaloghatunk: ahonnan csak Szász Károlyék, Reviczkyék, Endrődi és Szabolcska integetnek felénk.”

Lásd Szegedi Napló, 1909. Húsvéti melléklet; Vág Sándor, Irodalomtörténet 1961. 2. sz. 172–173.

Közreadják Babits *Szöllőhegy télen* című versét.

Lásd Nagyvárad Napló 1909. ápr. 11. 86. sz. Melléklet V.; Szőke Mária 2005. 446.

1909. április 11. után, 14–22. között

Párizsból panaszolja Ady Hatvany Lajosnak: „a hozzám legközelebb állók is elhagytak, mint Ignotus egy tegnapi levele s a Babitsról írott P. Ll-i [*Pester Lloyd*] tárcája mutatja”. [Ignotus „tegnapi levele” ismeretlen.]

Lásd MTAK Ms K 14/62.; *Hatvany Lajos levelei* 1985. 65., 437. (46. levél); Hegyi Katalin/Vitályos László 2001. 178., 461. (764. levél – 1909. április 15. [?]); Kelevéz 2008. 181. és 7. lábjegyzet; Veres András 2012. 127. és 92. lábjegyzet, 150. és 50. lábjegyzet

Lásd még **1909. április 11.; 1909. április 22.**

Vö. Veres András 2012. 127. 92. lábjegyzet (úgy véli: „Ignotus a *Pester Lloyd*-ba írt recenziót Babits Mihály *Levelek Írisz koszorújából* [!] című verseskötetéről)

1909. április 13.

Kún József – Ignotus *Pester Lloyd*-beli cikkétől felvillanyozva – a purkersdorfi szanatóriumból küld képeslapot Babitsnak Fogarasra, melyben dicséri *Sugár* című versét.

Lásd OSZK Fond III/809/7.; közli Apró 1983. 193–194. (Függelék 12. levél); Szőke Mária 2005. 217., 425–426. (602. levél)

Lásd még **1909. április 11.**

1909. április 15.

Buday Dezső Pécsről húsvéti üdvözléttel viszonzza Babits jókívánságait.

Lásd OSZK Fond III/319/2.; Szőke Mária 2005. 218., 426. (603. levél – 1909. április 16-ra datálja)

Szilágyi Sándor *A „Holnap” új versei (Poetika és poezis)* című írásában szánalmasnak tartja azt a „vergődést”, mellyel a kötet költői igyekeznek „az utánazandó ideált”, Adyt megközelíteni. „Vezet ebben Babits Mihály, aki határozottan eredeti ember” – jelenti ki némi ironiával, amikor úgy véli, még a versei elé írt prózai magamentésében sem eredeti, hiszen a bírái előtt a *Dorian Gray*t védelmező Wilde-ot utánozza. *A Strófák a wartburgi dalnokversenyből* című költeményt egyáltalán nem látja pornográfiának, inkább „nehézkés, döcögő vers”-nek, s úgy gondolja, hogy az „erkölcsellenesség”-re utaló megjegyzéssel „remélheti a költő, hogy mindenki végigolvassa a versét”. A *Lichthof [A világosság udvara]* a recenzens szerint nem „tisztán művészi” (ahogyan szerzője véli) naturalista költemény, hanem „undorító szemétdomb-költészet”.

Lásd Magyar Szó 1909. ápr. 15. 85–86. sz. 1.; Szőke Mária 2005. 446., 467–469.

1909. április 16.

Babits *Én is Shaw Caesarjáról* cikke (melynek címével Karinthynek az előző, április 1-jei számban megjelent írására – *Shaw Bernát Caesarja* – utal) Shaw-t „min-dent kora ízlésére látni, mindenáron kora nyelven beszélni akaró saltim banque-nak” tartja [saltimbanque – *francia* ’bohóc, bűvész, kötél-táncos’].

Rövid ismertetését is közlik Kún József *Kék hegyek* című, a Singer és Wolfner kiadónál megjelent verseskötényéről. A kötetben Babits hét verset gyönyörűnek talál, de sajnálja, hogy gyöngébbeket is fölvelt könyvébe a szerző.

Lásd Nyugat 1909. I. ápr. 16. 8. sz. 449. (aláírt lapkivágata autográf ceruzairású javításokkal: OSZK Fond III/1483/25.), 453.; *En is Shaw Caesarjáról*: Hibschr/Pienták 2009. 232–234., 582–583. (60. tétel), *Kék hegyek*: 234., 583–584. (61. tétel)

Lásd még Nyugat 1909. I. ápr. 1. 7. sz. 393–394. (Karinthy cikke); Kún József 1909. március 21-i levelét: OSZK Fond III/809/13.; közli Apró 1983. 193. (Függelék 11. levél jegyzetében); Szőke Mária 2005. 420. (586. levél jegyzetében), 446.; Sáli/Tóth 2005. 243. (609. levél jegyzetében)

Kelemen Mihály köszöni Babits szíves húsvéti jókívánatait; „sajnos beteges állapotban” van. Édesanyja és Angyalka ott járt, (Buday) Dezső útján hallotta Babits szép verseinek hírét, szeretné, ha bemutatna neki is közülük néhányat. Egy Mendlik Béla nevű, Aradon élő MÁV-hivatalnok rokont ajánl Babits figyelmébe, aki egy-ids vele – ismerkedjenek össze. (Tépett, hiányos levél.)

Lásd OSZK Fond III/1729/82.; Szőke Mária 2005. 218., 426. (604. levél)

1909. április 18.

András Ernő recenziója *A Holnap új versei* antológiájáról úgy véli: „el kell ismer-
ni, hogy a Holnap második kötete sokkal erősebb, mint az első. [...] az egész kötet
egy alapeszmét fejez ki, egy gondolatot, amely megjelöli a társaság céljait, jelentő-
ségét és összefüggését: úttörés az egységes, specifikusan magyar művészet megalapítá-
sára, új formák alkotása, szociális jellege, tiszta látása a múltnak, melyből ki-
sarjadzott és mai ember mai érzésvilágának a letükrözése.” „Babits Mihály és Juhász
Gyula rokonoknak tetszenek előttem. Mindkettő a nyugodt, mozdulatlan, hideg, me-
rev vagy lassú légysággal mozgó témák megrögzítője. Mind a ketten görögök. A Ba-
bits Wolframja és Tannhäuser nem járkal a színpadon, nem gesztikulál és nem ido-
mítja az arcúit. Ugyanabban a pózban állanak, amelybe Babits szobrászkeze
beállította őket. Nála megéneklésre talál a sima, mozdulatlan kúttükr, amelynek ti-
tokzatos törpe lakói csak egy lépést tesznek, aztán megállanak, a »lichthof«, amely-
nek szürke, rugékonyság nélküli, unalmas történetű népeisége van, vagy egy név-
jegy, a beléje szoruló óriási szimbólummal.”

Lásd Bács megyei Napló (Szabadka) 1909. ápr. 18. 88. sz. 2–3.; Szőke Mária 2005. 446., 469.

Közlök Babits *Shakspeare [!] egyénisége* című szabadlíceumi előadásának ötödik ré-
szét.

Lásd Fogaras és Vidéke 1909. ápr. 18. 16. sz. 2–3.; Jankovics 2005. 179–201., 611–615.; Szőke
Mária 2005. 446. (IV. résznek jelzi); Sáli/Tóth 2005. 248. (612/a levél jegyzetében); Hibschr/
Pienták 2009. 579. (59. tétel); Csokonai-Illés 2010. 37. (16. lábjegyzet)

Közreadják az *Óda a bűnhöz* című Babits-verset.

Lásd Független Magyarország 1909. ápr. 18. 92. sz. 1.; Szőke Mária 2005. 359., 446.

A Holnap új kötetéből összefoglaló cím alatt jelenik meg Babits *Szóllőhegy télen* című költeménye.

Lásd Nagyvárad 1909. ápr. 18. 90. sz. 1.; Szőke Mária 2005. 446.

Vö. Sáli/Tóth 2005. 242. (609. levél jegyzetében – ezt a verset is a *Nyugatban* megjelentek közé sorolja)

A Pesti Hírlap névtelen szerzője az 1908-as útszéli hangnemet hozza vissza; *A nagyvárad-i versesboltról* címmel ír *A Holnap új versei* antológiájáról: visszaidézi az első *Holnap* körüli vitákat, az Ady-epigonság vádját, a duk-duk affért, az Ady által megtagadott holnaposokat és a holnaposok megtagadta vezért. Úgy véli: mindezek után a holnaposokat „komoly támadásokra” méltató Kisfaludy Társaság, Petőfi Társaság, Rákosi Jenő, Kenedi Géza stb. összekovácsolta őket: „Hopp! – kiáltották kórusban a *Holnap* többi tagjai, mégis csak ki kell adni és pedig Adyval a *Holnap* második verseskönyvét is. [...] És most mi várjuk, hogy ez ellen is vonuljon fel minden irodalmi tényező.” Gúnyosan jegyzi meg: „És a holnapék versesboltja tovább fog virágozni; a *Holnap* tovább hiszi, hogy irodalmi kultúrmisszió letéteményese. Hogy mi van a boltjukban? Istenem, semmi kultúrmisszió. Mert néhány jó vers és több rossz vers csak nem kultúrmisszió?” A jó versek szerzői közé sorolja, természetesen Adyn kívül, Emőd Tamást, akit „talpig tehetséges poétá”-nak tart. Nem így Babits Mihályt, „akit igen tekintélyes kritikusok úgy állítanak be, mint egy kivételes tehetséget: holott az itt kapott versei, amennyiben jók, nem közönséges intelligenciára valló, *kigondolt poémák*, szív, lendület, ritmus nélkül, a többi pedig?... No de ne beszéljünk róluk...”

Lásd *Pesti Hírlap* 1909. ápr. 18. 92. sz. 34–35. (kiemelés az eredetiben); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 151–152. (153. tétel); Szőke Mária 2005. 446., 469.

Vö. Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 222. (a *Babits-olvasókönyvre* hivatkozva – ahol pedig helyesen szerepel – *Pesti Naplót* ír)

Anna és Stánczi nénéi [Halász Béláné Babits Anna és Babits Konstancia] örülnek „a helyes kis levelező lapnak”, melyet Babits küldött, de még jobban annak, hogy gondolt rájuk és kellemes ünnepeket kívánt. Ők is minden jót kívánnak, sokat emlegetik Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/2448/36.; Szőke Mária 2005. 219., 427. (605. levél – a Babits-katalógus 10367. tétele tévesen az 1901-ben elhunyt Ujfalusy Imréné Raács Anna lapjaként regisztrálja)

1909. április 20.

Harmadközlésben jelenik meg Babits *Óda a bűnhöz* című verse.

Lásd Szeged és Vidéke 1909. ápr. 20. 88. (2289.) sz. 2.; Apró 1983. 174.; Szőke Mária 2005. 446.

Közzéteszik a *Szőlőhegy télen* című Babits-verset. (*A Holnap új versei* című antológiából.)

Lásd Temesvári Hírlap 1909. ápr. 20. 89. sz. 1.; Szőke Mária 2005. 446.

Fenyő Miksa Rivából küldött levelében közli, hogy Babits kötetének (*Levelek Iris koszorujából*) egész anyaga készen van. Nagyon szép kötet, szeretné hinni, hogy sikere is lesz. Falus Elek rajzolt hozzá „nagyon ízléses” címlapot. Fenyő 26-án ér vissza Pestre, és akkor hamarosan elkészül a kötet. Sürgeti a *Nyugat*nak ígért cikket és az Ady-írást is. A legközelebbi *Nyugat*-szám, a május 1-jei [végül csak a június 1-jei!] már az Ady-szám lesz. Érdeklődik, Babits olvasta-e Ignótus húsvéti cikket a *Lloyd*-ban, melyet leveléhez mellékel.

(A levél hátoldalán Babits ceruzairású betűrejtvénye [játékos elrendezésű betűi négyzetekkel] és képjegyzék – a sorrendet jelző számozással – aláhúzott nevekkal – talán Babits valamely előadása illusztrálásához: „1. Latouche [Gaston La Touche] nászút / Picard [Georges Picard] ibolyák / 4. Lang [Louis Lang] Szorg. Kezek / Reifferscheid [Heinrich Reifferscheid] estebéd / 5. Caros Delvaille [Henry Caro-Delvaille] Nagymama / 6. Gay Delfli [?] porcellán / Leibl [Wilhelm Maria Hubertus Leibl] parasztlány / Messonier [Jean-Louis-Ernest Meissonier] ló / 7. Friedrich [Caspar David Friedrich] ablaknál / Shesmon [?] virágzás / 8. Mackensen [Fritz Mackensen] Halász / 9. Overbeck [Johann Friedrich Overbeck] Gesztenyefák / 10. Menzel [Aldolph Menzel] Templom előtt / P. Charomes [?] Genovéva / 11. Rudi Lnor [?] Krisztus / Sargent [John Singer Sargent] Carmencita / 12. Thome [Hans Thoma] völgy őrzője / [kiemelve:] 905 / 1. Thaulow [Frits Thaulow] veres fedelek / 2. Rosetti [Dante Gabriel Rossetti] Angyali üdv. / 3. Chaplin [Charles Chaplin (1825–1891)] Macskás lány / 5. Munkácsi [Mihály] elbeszélés / 7. Lavery [Sir John Lavery] arc-kép / 9. Lenbach [Franz von Lenbach] és gyermeke / 10. Thoma [Hans Thoma] ön-arckép / Baskircsef [?] megbeszélés / Cézanne [Paul Cézanne] csendélet / [kiemelve:] 904 / 2. Buchner [Georg Buchner] mignon / 3. Rusignol [Santiago Rusiñol] Spanyol kert / 5. Hengeler [Adolf Hengeler] üdvözlő / Whittler [James McNeill Whistler] anyja / 7. Max [?] lantoló nő / Tyndale [Walter Tyndale] Angol falu / 9. Chéret [Jules Chéret] táncosnők / Degas [Edgar Degas] vasalónők / 12. László [László Fülöp Elek] Vay / Manet [Édouard Manet] boulognei hid”)

Lásd OSZK Fond III/1694/5.; Szőke Mária 2005. 219., 427–428. (606. levél); Buda 2007. 250–251. és 16. lábjegyzet; Hibschr/Pienták 2009. 584. (62. tétel)

Lásd még **1909. április 11.**; Szőke Mária 2005. 227.

1909. április 21. szerda

Juhász Gyula Nagyváradról küldött lapján sajnálkozik, hogy Babits nem mehetett a *Holnap*-estélyre. Kérdezi, megkapta-e az *Új Holnap* antológia szerzői példányait, s Ignótus *Pester Lloyd*-beli tárcájára hívja föl barátja figyelmét.

Lásd OSZK Fond III/659/18.; BJKL 1959. 192., 314. (149. levél); JGYÖM Lev. 1981. 216., 430. (214. levél); Szőke Mária 2005. 220., 429. (607. levél)

Lásd még *Fogarasz, 1909. április 9. előtt; 1909. április 11.*

Babits Angyal levélben köszöni meg Babits küldeményét (30 forintot) és az olvasnivalót: örültek volna, ha Babits saját cikkeit nem vágja ki belőlük és *A Holnapot* is benne találják. Anyjuk legjobban azért haragszik, mert Babits egyetlen sort sem írt küldeményéhez. Érdeklődik, kell-e a ruha, amelyhez szövetmintát is küldtek. Buday Dezsőnek nagyon tetszenek Babits versei. Angyal kíváncsi, volt-e Fogarason gyermeknap. Kéri, bátyja küldjön munkáiból. Láta Babits arcképét az újságírók albumában (Krámer János boltjában), de *A Holnapot* még nem tudta megszerezni, pedig olvasta a *Pesti Napló*ban, hogy „a második Holnap” is megjelent. Kérdezi, a *Nyugat* mikor adja ki Babits verseit [*Levelek Iris koszorujából*], s bátyja hogyan töltötte a húsvéti szünidőt. Pista öccsükre panaszkodik, aki rosszul tanul, különösen a latint nem kedveli.

Lásd OSZK Fond III/35/160.; Szőke Mária 2005. 220–221., 429–430. (608. levél)

Lásd még az *Újságírók Almanachjára: 1908 vége–1909. február 6. előtt*

1909. április 22.

Berlinből vigasztalólag írja Hatvany Lajos Adynak, aki előzőleg arról panaszkodott, hogy Ignótus Babitsról írt *Über Verse* című tárcájából az derül ki, hogy őt „elhagyta”: „Ne hidd, hogy Ignótus haragszik reád, vagy nem szeret. Csak szereti Babitsot is. Ezt én is megteszem. Ami nem von le semmit irántad érzett bámulatomból és abból az érzésből, hogy számomra ma te vagy: Magyarország.”

Lásd MTAK Ms K 7/18.; *Hatvany Lajos levelei* 1985. 66. (47. levél); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 153., 557. (154. tétel); Hegyi Katalin/Vitályos László 2001. 180., 462. (767. levél); Kelevész 2008. 181. és 8. lábjegyzet

Lásd még *1909. április 11.*

A Holnap irodalmi társaság... híre beszámol *A Holnap* április 10-én Nagyváradon tartott 2. matinéjáról, melyen többek között Babits Mihály verseit is elszavalták.

Lásd Szilágy 1909. ápr. 22. 16. sz. 3.

Névtelen szerző *Tegnap vagy Holnap* címmel tudósít: „Miskolcon Kaffka Margit vezetésével megalakult egy társaság. *Heten vagyunk* című programverssel jelentkeztek.”

(A Bán Jenő, Faragó József, Kaffka Margit, Miskolczi Simon János, Péry Ilona, Reichard Piroska, Sassy Csaba verseit közreadó, ugyancsak *Heten vagyunk* című antológiát ebben az esztendőben Miskolcon jelenteti meg a Szelényi és Társa könyvnyomdája.)

Lásd Független Magyarország 1909. ápr. 22. 32. sz.; Szőke Mária 2005. 446., 469–470.

Fogaras, 1909. április 24.

A fogarasi főgimnázium tanári testülete „Walther Béla tanker. kir. főigazgató elnöklete alatt” tart értekezletet. A jegyzőkönyv – melyet Babits is aláír – az osztályai-ra vonatkozó következő szakfelügyelői véleményt adja: „a.) *Magyar nyelv*. A IV. osztályban *Toldi*-ből a XI. éneket tárgyalták, igazán mélyreható tárgyi és stilisztikai magyarázatok kíséretében; a tanulók pontos tartalmi kivonatokat készítenek és szó-csoportokat, valamint szóképeket gyűjtenek, amelyek mutatják, hogy teljesen megfelelő stilisztikai készséggel rendelkeznek. Hátra van még az anyagból a polgári ügyiratok tárgyalása. [A főigazgató] Részéről helyesebbnek tartja, hogy ezeket, tekintve nagy gyakorlati fontosságukat, már az év folyamán tárgyalja a tanár, és ismételten, főleg írásbeli dolgozatok keretében, visszatérjen rájuk.” „b.) *Latin nyelv*. Az V. oszt.ban Cicero *Pro Archia poeta* c. beszédét fordították bőséges tárgyi magyarázatokkal, a fordítás kissé lassan haladt.”

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 39., 43.; Csokonai-Illés 2010. 163. (Függelék 53. tétel)

Fogaras, 1909. április 25.

Megjelenik Babits *Shakspeare [!] egyénisége* című szabadlíceumi előadásának hatodik része.

Lásd Fogaras és Vidéke 1909. ápr. 25. 17. sz. 2–3.; Jankovics 2005. 179–201., 611–615.; Szőke Mária 2005. 446. (V. résznek tekinti); Sáli/Tóth 2005. 248. (612/a levél jegyzetében); Hibschr/Pienták 2009. 579. (59. tétel); Csokonai-Illés 2010. 37. (16. lábjegyzet)

1909. április 25.

Schöpflin Aladár ismerteti *A Holnap új verseit*, s röviden, némi kritikai éllel szól Babitsról is, aki szerinte „elsősorban a nyelvnek, mint a költői alakítás eszközének virtuóza egészen a szavakkal való játszásig; igen erős intellektusa uralkodik fantáziáján és érzékenységén, a gondolatnak megvan nála az a lendülete, amely hangulatokat kelt és fantáziát serkent, sajátképpen intellektuális lírát csinál, de nem mindig tudja elkerülni a kiszámítottság veszedelmét, néha pedig bogarasnak, különcködőnek látjuk”.

Lásd Vasárnapi Újság 1909. ápr. 25. 17. sz. 358–359.; idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 152–153. (153. tétel); Szőke Mária 2005. 400. (553. levél jegyzetében), 446., 470.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 223. (Schöpflin nevét nem említi)

A *Szegedi Híradó*-ban Tömörkény Istvánt – aki a Dugonics Társaság főtítkári jelentésében szól az új magyar irodalomról – nyilatkoztatják *A Holnap „erőszakos beteg titánjai”*-ról (*Az új magyar irodalom kritikája*): kiderül, hogy nem ismeri az új irodalmat, s csak általánosságban beszél a modern irodalmi törekvésekről, amelyeknek túlzásai majd fönnakadnak az idő rostáján.

Lásd Szegedi Híradó 1909. ápr. 25. 99. sz. 3.; Szőke Mária 2005. 446., 470.

Fogarás, 1909. április 27.

Minthogy Babits neve is szerepel a jegyzőkönyvet aláírók között, bizonyára ő is részt vesz a fogarasi főgimnázium tanártestületének „Gremesperger Tibor VI. o. tanulónak a Széchenyi győri püspök-féle ösztöndíjra benyújtott pályázati kérvénye tárgyában tartott rendkívüli értekezlet”-én.

Ugyanezen a napon „az intézet állandó tanmenetének módosítása tárgyában” is rendkívüli értekezletre kerül sor, Babits az erről készült jegyzőkönyvet is aláírja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 163–164. (Függelék 54., 55. tétel)

1909. április 29.

Megjelenik negyedközlésben a *Szöllőhegy télen* című Babits-vers.

Lásd Szilágy 1909. ápr. 29. 17. sz. 1.; Szőke Mária 2005. 446.

Névtelen szerző *Holnapután kiskedden* című írása Lovászy Károly paródiakötetét ismerteti. Ezután a lap folyamatosan közöl gúnyverseket Adyról, Juhászról és *A szőlőhegy nyáron (A Holnap szerint)* címmel, Yaj, Yajj. aláírással Babitsról is.

Lásd Tiszántúl (Nagyvárad) 1909. ápr. 29. 3.; Szőke Mária 2005. 446., 470.

Pogány Mihály *Irodalmi háborúság* című írása szerint: „A hivatalos bíraskodók, az értelmetlen tagadók és a mindenért lelkesedők csoportja mellé beálltak hadakozni a gúnyolódók is. A vezérük Szabolcska Mihály lett...”

Lásd Temesvári Hírlap 1909. ápr. 29. 92. sz. 1.; Szőke Mária 2005. 446., 470.

1909. április 30.

(S. E.) [Sas Ede] *A Holnap új kötete* címmel hosszabb cikket szentel az antológiának: „A Holnap megjelenését irodalmunkban szükséges jónak – nem szükséges rossznak tartom; érdekes és értékes talentumait őszintén becsülni, élvezni tudom; s ha látok is az irányukban, modorukban túlzásokat, napfoltokat, éppen olyan túlzásokat látok a háborúban is, ami ellenük folyik.” Amikor egyenként számba veszi a költőket, közvetlenül Ady után – „akinek költészete egyre tisztultabbá, nemesebbé válik: a klasszikusokhoz érik” – Babits következik: „Élvezem Babits Mihály bizarrságait is, a legbravúrosabb játékot a formával, amit képzelni lehet.”

Lásd Nagyvárad 1909. ápr. 30.; Szőke Mária 2005. 446., 470.

1909. április

Nagyváradról írja Adynak Kollányi Boldizsár *A Holnap új versei* kapcsán: „Babicsal [!] sohasem tudtam megbarátkozni. Hidegen hagy – haragszik is érte Juhász rám, de hát nem tudok egyikükért se nagyon lelkesedni. Tetszenek, tetszenek – de hol maradnak a Te irtó egyéniségedtől?”

Lásd OSZK Fond 74/9.; Hegyi Katalin/Vitályos László 2001. 182., 462–463. (769. levél)

Lásd még 1909. február 18.

Fogaras, 1909. április

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint Babits *Esti kérdés* című verse (a helyszínmegjelölésből kikövetkeztethető) befejezésének ideje: „Fogaras, szobában”. Az *Alkonyi prológos* kapcsán mondja Babits: „Nagyon rövid időn belül írtam a következő verseket: *Vasárnap* és *Esti kérdés*.” Szabó Lőrincnek a következőképp emlékezik: „Ugyanilyen esti hangulatban, de már lámpagyújtás után. Az első sorai, azt hiszem, régebbiek, mint az egész. Ezek sokáig álltak... Mikor az első sorait írtam, sejtelmem sem volt, hogy mi jön ki belőle. Velencei reminiscenciák, amik benne vannak, ezek akkoriban nagyon sokat háborgattak. Azonkívül vannak ott dolgok, amikre még emlékszem, »barna, bús szoba« az én szobám. »Napfényű gáz«, kávéház = ez a szegedi Tisza kávéház emléke, ahol én sokat ültem szegény Kún Józseffel. »Domb oldalán ebekkel...« Itt a hangulat bajai időkre nyúlik vissza, mikor sokat utaztam kocsin. Ekkor gondoltam ki és az eb csak későbbi hozzáköltés. Vadász-benyomásaim csak gyermekkoromban voltak. Egy nagybátyám vadász volt és én sokat jártam vele, úgy, hogy nálam volt egy flóberpuska és együtt sétálgattunk. A »bűvös lámpa« gyermekkoromból maradt emlék, mert akkor a laterna magica egyik legkedvesebb játékom volt. Rendkívül sok élményem van ebben a versben, ezért szeretem. Nagyon a lelkemhez nőtt! Rendkívül gyorsan írtam. Egészen gyerekkori ez a kép is: »az utcalángok kettős vonalát«. Két évig laktam elemista koromban Pesten és így iszonyú éles benyomásom maradt az esti hosszú utcásorokról, az Andrássy-útról. [Szabó Lőrinc megjegyzése: „Egyik kérdésem, hogy »hát az utcalányok.«” – A *Herceg, hátha megjön a tél is!* első kiadásának szövegébe „utcalángok” helyett „utcalányok” került, erre céloz Szabó Lőrinc ugratása.]

A Babits emlegette „barna, bús szoba” arra utal, hogy a verset még valószínűleg az első Lenkert utcai (30-as [ma 32-es] szám alatti) szobában fejezi be.

Bár Babits az ihletőt itt sem jelzi, Szabó Lőrinc szerint – akinek Babits szoros barátságuk idején, 1919–1921 között a vers egyik kéziratát ajándékba adja – a költemény alapja Nietzsche Ewige Wiederkehr/örök visszatérés gondolata, „amelyhez hasonlót jó néhány ezret vagy milliót csináltak már a földön. Csak nem olyan nagyszabásút, olyan szimfonikusot, olyan színdús-káprázatosat, mint ebben a legegyszerűbb gondolattengelyen forgó óriási Babits-versben”. „Egyébként azt hiszem – teszi hozzá –, hogy ez a vers – mondjuk – wagneri nagyított mása Hugo von Hofmannsthal versének, a szintén szép, de minden vonatkozásában igénytelenebb „*Und Kinder wachsen auf...*”-nak [az 1896-ban megjelent, *A külső élet balladája (Ballade des äusseren Lebens)* című költeménynek].”

A vers többszörösen összetett, késleltetett mondatfölpépítése a Swinburne versbeszédében döntő szerepet játszó hasonló szerkezetek ösztönzésének is köszönhet egyet s mást.

Ugyancsak jelentős minta lehet Victor Hugo *Le monde et le siècle* című verse, melynek az *Esti kérdés*hez hasonlóan ismétlődő, hosszú kérdéssorában a sorok élén még a kérdőszavak is megegyező módon, kicsit változva követik egymást.

A vers a Biblia, „az ősi példabeszédek nyelvét kölcsönkérve” teszi fel a végső kérdéseket, mintha a prédikátorok szavai nyernének modern költői megfogalmazást. A *Zsoltárok* könyvében többször is előfordul a gyorsan kihajtó és elszáradó fű mint a mulandóság jelképe; a legismertebbek a 90. zsoltár sorai Szenci Molnár Albert fordításában (*Tebenned bízunk eleitől fogva...*): „Kimúlni hagyod őket olly hirtelesen, / Mint az álom, melly elmúlik azontól, / Mihelt az ember fölserken álmából, / És mint az zöld füvecske az mezőben, / Az melly nagy hamarsággal elhervad, / Reggel virágzik s’ estve megszárad.”

Lásd kéziratait: k_1 = MTAK Ms 848/4.; k_2 = ifj. Szabó Lőrinc örökösének tulajdonában; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85., 129.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 302.; Éder 1966. 66.; Horváth János, *Studia Litteraria* V. 1967. 18–19.; Pók 1970. 52.; Kardos 1972. 95.; Gál István, *Irodalomtörténet* 1975. 2. sz. 458–459. és 39. lábjegyzet; Szabó Lőrinc, *Nagyvilág* 1975. 461.; Rába 1981. 315–324., 624. 7. lábjegyzet; BMÖV 1982. 76–77. (1909. tavasz); Nemes Nagy Ágnes 1984. 46.; Melczer 1993. 23.; Kelevéz, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1994. 5–6. sz. 753.; Sipos 1994. 312–314.; Kelevéz 1998. 32., 39.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 169–172. (171. tétel); *A magyar irodalom története II.* (Eisemann) 2007. 607.; *A magyar irodalom története II.* (Lőrincz) 2007. 723–737.; a Victor Hugo-versre: Kelevéz 2008. 115. és 2. lábjegyzet; Kelevéz, Holmi 2009. 4. sz. 476–489. és 11. lábjegyzet <http://www.holmi.org/2009/04/keleve-z-agnes-%E2%80%9Eszantszandekos-anachronizmusok%E2%80%9D>

Lásd még *Szeged, 1908 eleje; Fogaras, 1908. augusztus 28., 28. után–1909. májusig/nyár végéig*; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: *1916. április 16-i hét után*; [Alszeghy Zsolt] Vas Tamás, *Magyar Kultúra* 1925. március, 3. sz. 123.

Vö. Marosi 1974. („...itt írta Babits az *Esti kérdést*, a néhai *Lenkert utca* 9. szám alatti házban, özvegy Tomskóné, született Olmitzer [sic] Ida lakásán...”); Sipos 1994. 312–314. (a vers első 12 sora feltehetőleg Szegeden [!] készül); *A magyar irodalom története II.* (Lőrincz) 2007. 9. (a Tartalomjegyzék 1908-ra datálja a verset); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 169–172. (171. tétel – a vers első 12 sora feltehetőleg Szegeden [!] készül)

Fogaras, 1909. április–május

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Ballada Iris fátyoláról* című Babits-vers keletkezése: „Fogaras, szobában.” Az ófrancia balladaforma hatását mutató költemény allegorikus hercege Villont idézi, bár a Villont is fordító Swinburne inspirációja – ahogyan Reichard Piroska írja 1924-ben – bizonyára meghatározóbb.

Lásd kéziratát: MTAK Ms 848/3. (idegen kéz tintairású tisztázata, Babits autográf tintairású név-aláírásával); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Reichard, *Nyugat* 1924. ápr. 1. 7. sz. 544.; Bisztray, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1956. 3. sz. 303.; Rába 1969. 78.; Rába 1981. 328–329., 625. 35. lábjegyzet; BMÖV 1982. 73. (1909. tavasz); Kelevéz, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1994. 5–6. sz. 753.

Lásd még a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: *1916. április 16-i hét után*

Vö. Kosztolányi, *Nyugat* 1924. I. ápr. 1. 7. sz. 484. (az egyetemet 1908-ban abbahagyó Kosztolányit megcsalja az emlékezete: „Amint kihullott hozzám intézett leveléből, melyet egy reggel diákszobámban [!] bontottam föl, az »Iris koszorúja«-nak kézírata.”)

1909. május 1.

A *Nyugat* szerkesztősége a VII. kerületi Aréna út 66. földszint 2.-be költözik.

Lásd *Nyugat* 1909. I. máj. 1. 9. sz. címlapja

Kepes Ernő név nélkül jelentet meg kritikát *A Holnap újabb verseiről*, amelyben Ady mellett részletesen méltatja Babits verseit.

Lásd *Egyetértés* 1909. máj. 1. 103. sz. 35.

Lásd még Kepes 1909. június 14-én Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/715.; Sáli/Tóth 2005. 242. (609. levél jegyzetében), 257. (623. levél jegyzetében)

Vö. Kunszery, Irodalomtörténeti Közlemények 1963. 3. sz. 342., 355. (Kepes följegyzése nyomán az *Egyetértés*-beli kritikát a *Levelek Irisz koszorujából* kötetre vonatkoztatja)

Böszörményi Andor *A Holnap. A 2. verskötet* című, hibásan [„klanziázmus”] megjelenő írásában a „forradalmi klasszicizmus” kifejezést használva stílusára, így méltatja Babitsot: „Azok a széljegyzetek, amelyek például Babits Mihály versei mellett szerepelnek, szinte megnehezítik a verskötet tisztán szociológiai értékelését. [...] A forradalomnak ez a dala már egészen másképpen hangzik föl a legújabb renaissance egyik legnagyobb poétájának, Babics [!] Mihálynak lantjáról. Babits [!] formában, hangban és gondolatvilágban a klanziázmus [! helyesen: klasszicizmus] forradalmára, az új, a modern klanziázmusé [klasszicizmusé], amely legbántóbb, legkihívóbb a művészet kispolgárainak szemében. Ez az, amit őbenne nem akarnak meglátni – éppúgy, mint Adyban a pártszocializmust. Amikor a következőképpen dalol: S ha Tibor gazda egykor ily / mértékbe zengte a megelégedést, / hadd dalljam rajt ma himnuszát / a soha meg nem-elégedésnek – ugyanannak az elkeseredésnek a dala ez, mint amely Adynál a proletárfiú versében felzendül. Babits azonban nem szociálista, neki nincsenek álmai a jövő társadalomról, csak arisztophaneszi gúnnyal és görögösen őszinte elkeseredéssel dalolva dalait követi a bünt, amelytől a magyar társadalom halálos rettegéssel fél, amelyhez ódai lendülettel mondja: Mert te vagy a nagy, te vagy új és bátor...”

Lásd Nagyváradai Napló 1909. máj. 1. 103. sz.; idézi Szőke Mária 2005. 233–234. (25. lábjegyzet), 446.

Fogarás, 1909. május 2.

Közlük Babits *Shakspeare [!] egyénisége* című szabadliceumi előadásának 7., befejező részét.

Lásd Fogarás és Vidéke 1909. máj. 2. 18. sz. 2–3.; Jankovics 2005. 179–201., 611–615.; Szőke Mária 2005. 446. (VI. résznek tekintti); Sáli/Tóth 2005. 248. (612/a levél jegyzetében); Hibscht/Pienták 2009. 579. (59. tétel); Csokonai-Illés 2010. 37. (16. lábjegyzet)

1909. május 2.

Szilágyi Géza durva, támadó kritikája *A Holnap új verseiről* elsősorban Kollányi Boldizsár előszavát marasztalja el, de nem kíméli Miklós Jutkát, Balázs Bélát, Emőd Tamást, Juhász Gyulát sem. Babitsról említést sem tesz.

Lásd A Hét 1909. máj. 2. 307–308.; Apró 1983. 195. (Függelék 13. levél jegyzetében); Szőke Mária 2005. 412. (572. levél jegyzetében)

1909. május 7.

A Brassói Lapokban Modern dal – Énekli egy „Holnap”-os – címmel paródia jelenik meg, talán Ady *Fekete zongora*, illetve Babits *Fekete ország* című versére is utalva: „Az ég egy lila zongora, / a billentyűk a felhők, / Rajta lila kézzel játszanak / A délvidéki szellők. / Amit dalolok, ön nem érti, / Csupán a fehér csillagok... / Mert ön oly buta, mint az éjjel, / Én pedig „Holnap”-os vagyok.”

Lásd Brassói Lapok 1909. máj. 7. 2.; Csokonai-Illés 2010. 41. (27. lábjegyzet)

Fogaras, 1909. május 7.

A jegyzőkönyvben szereplő aláírása tanúsága szerint Babits is részt vesz a fogarasi főgimnázium tanári testületének „Krebsz Ernő [magyar–német szakos] intézeti r. tanárnak külföldi tanulmányúti ösztöndíj folyamodványa ajánlata tárgyában tartott rendkívüli értekezletén”, valamint az ugyanezen a napon „megtartott IV. ellenőrző értekezleten” is.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 43.; Csokonai-Illés 2010. 164. (Függelék 56., 57. tétel)

Lásd még az ellenőrző értekezlet eredményéről szóló kimutatást: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 253. (Függelék 6. táblázat)

Fogaras, 1909. május 9.

A Tanári fogadóórák híre szerint Babitsé május 15-én, szombaton 8–9 között lesz.

Lásd Fogaras és Vidéke 1909. máj. 9. 19. sz. 5.

Névtelen kritika a holnaposok „önütötte lármájá”-ról beszél, a „hetmogerok” [*A Holnap* első kötetének eredetileg a *Hétmagyarok* címet szánták] csödjéről, s a *Szélpál Margit házassága* [!] bukásának örvend. (Balázs Béla *Doktor Szélpál Margit* című drámáját 1909. április 30-án mutatja be a Nemzeti Színház.)

Lásd A Hét 1909. máj. 9.; Szőke Mária 2005. 412. (572. levél jegyzetében)

Lásd még **1908. február 27. körül**

1909. május 10.

Id. Babitsné régen nem írt, s most aggódó levelet küld fiának. Szeretné már látni, félti a megfázástól. Gyönyörködnek a verseiben, [Ujfalusy] Imre bácsinak is nagyon tetszett a *Páris*, fölolvasta neki [*A Holnap új versei*]. Haidekker/Heidekker Béla [szekszárdi ügyvéd, id. Babits Mihály barátja] is meghozatta *A Holnapot*, s mikor többször olvasta, akkor vette észre, Babits milyen tudós. Olvasták az *Egyetértés* kritikáját. Az első *Holnapot* még mindig nem sikerült megkapniok. Angyalnak kellene valami protekció, hogy legalább segédtanítónő legyen óraadóból; és jó lenne, ha Babits is Fogarasról közelebb jöhetne. Tudatja, hogy „a jövő hóban ide Bársony Istvánt várják az evangélikusok előadására”. Szokás szerint figyelmezteti fiát, ne felejtse el május 7-én a Gizellákat [Kelemen Imre feleségét, Weininger Gizellát és leányát, a kis Liccet] meggratulálni. Érdeklődik a vakációról, arról, hogy Babits most kiknél lakik, s hogy a főispáni titkárral [Deáky Loránddal] gyakran összejön-e. A levél hátoldalán Angyal küldi üdvözlétét.

Lásd OSZK Fond III/179/28.; részletét közli Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 307. (1909. május 10. körül); Sáli/Tóth 2005. 7–8., 241–244. (609. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 209.

Lásd még 1909. január 23.; 1909. május 1.; *Fogaras, 1909. május 10. körül–1911. június 26-ig (?)*

Vö. Sáli/Tóth 2005. 7–8., 241–244. (609. levél – „Imre bácsi” – Ujfalusy Imre helyett Kelemen Imrére vonatkoztatja, holott Babits sohasem nevezi anyai nagybátyját „bácsi”-nak, hanem Bimbisnek; a levélben említett özv. Korbonits Dezsőné nem azonosítja a február 8-i bálon is részt vevő asszonnyal – lásd Szőke Mária 2005. 404. [559. levél jegyzetében])

Fogaras, 1909. május 10. körül–1911. június 26-ig (?)

Babits már fél évvel az iskolakezdés előtt az új gimnáziumi épület közelébe költözik. (Id. Babitsné – bizonyára értesülve a költözésről – május 10-i levelében érdeklődik, kiknél lakik most fia.) Ambrózy Pál szerint a két utolsó évben „a Malom-patak mellett lakott, a Papírmalomhoz vezető utca utolsó bal oldali saroképületében. Ebben a világos, földszintes házban bérelt egy csinosan berendezett szobát”. Ambrózyt azonban megcsalja az emlékezete: Babits ekkor a Lenkert utca 9.-be költözik (talán mert a téli fűtéssel, a szellőztetéssel és a környezettel is elégedetlen), özvegy Tomtschkónénál bérel lakást (leánykori neve Ida Olmützer). Lehetséges, hogy az új lakásba költözéskor vásárol egy pácolt diófa könyvszekrényt is.

A lakásadó unokahúga, Helene Tomek elbeszélése szerint: „Egy gang volt a tanár úr szobája előtt, a kapu melletti szobában lakott. [...] Volt egy vaságy, fönt szép rézgombokkal. Az pont, ahogy az ember bement, az ajtó mögött volt. Utána volt egy szekrény, akkor volt az ablak az utca felé, két ablak volt. A két ablak között volt egy kis állvány, virágoknak, de könyveket is, mindenfélét tartott ottan a tanár úr. Egy asztal a másik falon. Ott volt egy közlekedőajtó a másik két szobához, ahol a nénémnek volt még a két szobája. És ott volt még egy ottomán, egy olyan kis dívány. És az ajtó mögött mindjárt, bal kéz felől, ahogy bement az ember, ott volt egy kályha. A kályha mellett volt egy fehér, festett, vas mosdó. Alul volt a vizeskorsó.

Egy tükör is volt ottan. [...] Babitscsal a nagynéném magyarul beszélt. Babits Mihály tanár egy nagyon csendes, rendes, visszahúzott [!] ember volt. Nem járkált erre-arra, mikor hazajött, pihent, olvasott. [...] gyermekszerető, népszerű ember volt.”

Lásd Ignác, Új Idők I. 1947. 364–365.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 307.; BJKL 1959. 173., 175.; Éder 1966. 55.; Marosi, Előre (Bukarest) 1969. ápr. 27. 6682. sz. 4.; Csányi, Dunatáj 1983. augusztus, 3. sz. 39.; [Csokonai-]Illés Sándor, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 581–586.; Sipos 2003. 41–43.; Sáli 2003. 235.; Szőke Mária 2005. 348.; Sáli/Tóth 2005. 243. (609. levél jegyzetében), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 208. (Ida *Tomschko* bizonyára elírás), 209.; *Halálfiái* 2006. II. 405., 406.; Buda 2007. 224.; Csokonai-Illés 2010. 25., 27., 30–32., 101. (5., 6., 7. fényképmelléklet szövege), 281. lap után: *Képek* (5., 6., 7.)

Vö. Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 307. (Ambrózy téves adatát idézi); Marosi 1974. 49–76. („Amíg a Bethlen utcai régi épületben tanít, alig két lépésre lakik [...] a Lenkert utca 9. alatt, Tomskónénál” – helyesen: Babits csak 1909 májusától költözik ebbe a házba)

Fogaras, 1909. május 13. előtt

Babits levelet küld Kún Józsefnek. (A levél ismeretlen.)

Lásd Kún József május 13-i válaszlevelét: OSZK Fond III/809/8.

1909. május 13.

Kún József már Szegedről küldött levélben köszöni meg Babits ismertetését *Kék hegyek* című verseskötetéről. Hálás *A Holnap új versei* megküldött példányáért, de minthogy ő az antológiát mindjárt megjelenésekor megvette, szívesen átadja valakinek Babits nevében Szegeden. Említi „rég, kedves ismerősei”-t, az antik ódákat, *A templom röpül* című verset „megkapó” „apokaliptikus vízió”-nak tartja, az *Emléksorok egy régi pécsi uszodára* azonban nem nyeri el tetszését, úgy véli, kár volt fölvenni a kötetbe. Szilágyi Géza *A Hétben* megjelent kritikáját *A Holnapról* megdöbbenéssel fogadta: „Innen nem vártam támadást, hiszen mind *A Hét* munkatársai vagytok! Én ugyan már régen tudom, hogy a hála és Kiss József nem ismerik egymást, ez azonban egy kicsit sok volt.” Őszre tervezi Babitscsal közös Wilde-fordításkötetük kiadását a Singer és Wolfnernél. Beszámol arról is, hogy „egy kiváló német versíróval”, Stefan Georgéval most ismerkedett meg: „Talán a legnagyobb artista [formaművész] most a német poéták között – amolyan német Babits.” Bár továbbra is betegeskedik, reménykedik a nyári találkozásban, sőt – az előző évi, számára elmaradt helyett – a Babitscsal közös itáliai utazásban.

Lásd OSZK Fond III/809/8.; közli Apró 1983. 194–195. (Függelék 13. levél); Sáli/Tóth 2005. 8–10., 244–246. (609/a levél)

Lásd még Szilágyi Géza kritikájára: **1909. május 2.**; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 223.

Vö. Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 223. („1909. május 3-i [!]” levelet ír)

Friedrich István Göröcsöni Dénes álnéven elsősorban a minden hagyományt lerombolva újító Adyt gyalázó kritikájában (*A Holnap új versei*) úgy véli, az antológia

többi költői, így másokkal együtt megnevezetten Babits is, Adynál kevésbé modernnek, kevésbé „destruktívak”. Hamisnak tartja az antológiát szerkesztő Kollányi Boldizsár azon igyekezetét, hogy a szerinte nem világrengető tehetségű, mégis igazi költőket bevezetőjében Adyhoz kapcsolja. (Babits számára ez az „elkülönítés” talán nem sértő, őt inkább az feszélyezi, hogy egyesek Ady-epigonnak tartják.)

Lásd Alkotmány 1909. máj. 13. 112. sz. 10.

1909. május 15. előtti napok

A Nyugat kiadásában (Jókai Nyomda), Falus Elek címlapjával/borítójával (közepén kis képcske: egy fa, ágain lángokkal, s egy lugas, hosszú farkú pávával) megjelenik Babits első verseskötete, a *Levelek Iris koszorujából* a következő versekkel: *In Horatium* (5–6.), *Óda a bűnhöz* (7–8.), *Himnusz Irishez* (9–11.), *Messze... messze* (12–13.), *Paris. Fantázia* (14–16.), *Tüzek* (17–19.), *Éjszaka!* (20–21.), *Sunt lacrimae rerum* (22–23.), *Anyám nevére* (24–25.), *Sírvers* (26–27.), *Darutörpeharc* (28–29.), *Hegeso sírja. Egy görög emlékre* (30.), *Aliscum éjhaju lánya. Irtam Aliscumban* (31–33.), *Golgotai csárda* (34–35.), *Theosophikus énekek. Keresztény, Indus* (36–38.), *Strófák a wartburgi dalnokversenyből. Wolfram így énekelt, Tannhäuser így énekelt* (39–43.), *Turáni induló* (44–46.), *Galáns ünnepség* (47–48.), *Recanati* (49–51.), *San Giorgio Maggiore* (52.), *Zrinyi Velencében* (53.), *Itália* (54.), *Aestati hiems* (55.), *Szöllőhegy télen* (56.), *Vásár* (57–58.), *A csendéletekből. Asztalfiók, Cumulus* (59–60.), *Mozgófénykép* (61–63.), *Régi szálloda* (64–67.), *Városvég* (68–70.), *A világosság udvara* (71–74.), *Emléksorok egy régi pécsi uszodára* (75–79.), *Vérivő leányok* (80–81. – a vers teljes szövege ebben a kötetben jelenik meg először), *Sugár* (82–83.), *Hunyt szemmel* (84.), *Fekete ország* (85–86.), *A halál automobilon. Egy képhez* (87–89.), *Az örök folyosó* (90–91.), *A templom! Röpül!* (92–93.), *A lírikus epilógja* (94.).

Babits 1925-ben, ötödik verseskötönyve, a *Sziget és tenger* megjelenésekor számba veszi előző köteteit: „elképzelem régi könyveimet, s meglep, hogy mind-mind más [...]. Az első – *Iris* – a fiatalság önkénytelen kiömlése volt, csupa tarkaság, minden látvány, inger, történet, gondolat azonnal verssé vált.”

Lásd Fenyő Miksa 1909. május 15-i levelét: OSZK Fond III/438/5.; Éder 1966. 64.; Pók 1970. 59.; Rába 1983. 315.; Apró 1983. 53–54.; Vendel-Mohay, 1983. 53.; Téglás 1997. 148–149., 475. (55. tétel); Kelevéz 1998. 34. és 61. lábjegyzet; Jankovics 2005. 797.; Sáli/Tóth 2005. 242. (609. levél jegyzetében); Buda 2007. 43.; *Hegeso sírja*: Kelevéz 2008. 8. és 5. lábjegyzet, 45.; *Vérivő leányok*: Kelevéz 2008. 19. és 41. lábjegyzet; Kelevéz, Holmi 2008. január, 1. sz. 77.

Lásd még a kötet címlapjának fotóját: Rába 1983. 64. lap után; Kelevéz 1998. 28., 33. 60. lábjegyzet; Buda 2007. 272–273. és 120. lábjegyzet, 277.

Vö. Rába 1981. 17. (úgy véli, a programszerűséget a tipográfia is jelzi: az *In Horatium*, az *Óda a bűnhöz*, a *Himnusz Irishez*, a *Hunyt szemmel*... és *A lírikus epilógja* című versek dőlt betűvel szedettek – ez azonban csak a legutolsó, 1937. szeptemberi *Összes versek* [Athenaeum] kiadására igaz); Sipos 2003. 49. (Lukács György *Husadik Században* megjelent cikkét május 1-jére – lásd **1909. november** –, s ennek alapján a Babits-kötet megjelenését 1909. április végére teszi); 209. (áprilusra datálja itt is!); Szőke Mária 2005. 418. (582. levél jegyzetében – a verseskötöny

megjelenését 1909. május végére datálja); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 224. (a megjelenést „1909. május utolsó napjai”-ra teszi); Sipos, Tiszatáj Diákmelléklete 2007. november (az 1914-es és 1922-es [helyesen 1923-as] kiadás tipográfiai kiemelésére vonatkozó téves utalást átveszi Rába 1981-től)

Fogaras, 1909. május 15. szombat

Előzetes hír szerint Babits ezen a napon reggel 8 és 9 között fogadóórát tart a gimnáziumban.

Lásd Fogaras és Vidéke 1909. máj. 9. 19. sz. 5.

1909. május 15.

Fenyő Miksa levél kíséretében küldi el Babitsnak a *Levelek Iris koszorujából* kötet egy példányát. A nyomdai kiállítás több lényeges, főként tördelési hibája miatt elnézést kér. Egyébként szépnek találja a kötetet, melynek címlapját Falus Elek rajzolta. Kéri, Babits intézkedjék a tiszteletpéldányok ügyében: hányat küldjenek neki; ha azonban ad névsort, ők is szétküldhetik. Jelzi, hogy a *Nyugat* Ady-száma csak 29-én jön. Kéri, Babits küldjön valamit a Figyelő rovatnak (de nem Adyról!).

Lásd OSZK Fond III/438/5.; Sáli/Tóth 2005. 10–11., 246. (610. levél)

Lásd még a Nyugat Kiadóhivatalának reklámnyomtatványát a megjelent/megjelenő Nyugat-könyvekről, köztük a 3 koronáért árusított *Iris*-kötetről: PIM V. 4138/35/26.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 224.

1909. május közepe után, nyár

Az [*Egy könyvet adtam, kulcsot egy világba...*] kezdetű Babits-vers keletkezése a kézirat-katalógus „1905 vége előtt” datálása helyett, a *Levelek Iris koszorujából* (Nyugat, Jókay nyomda) című első verseskötet megjelenéséhez igazodva (1909. május 15. előtti napok), Kelevéz Ágnes új keltezése szerint: ***1909. május közepe után, nyár***

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/1969/35. 1. f. rektó (tintairású fogalmazvány); Kelevéz (kézirat)

Lásd még a verseskötet megjelenésének idejére: ***1909. május 15. előtti napok***

Vö. ***1905 vége előtt***

1909. május közepe után

Bölöni György tudósít közvetve arról, hogy Ady talán magával viszi Párizsba Babits első verseskötetét, a *Levelek Iris koszorujából*-t: ugyanis Ilosvai Varga István festőművész egy párizsi antikváriumban fölfedezi Babits első kiadású kötetének egy példányát kék ceruzával írt bejegyzéssel: „Ady”.

Lásd Bölöni 1974. 579.; Rába 1981. 272., 617. 50. lábjegyzet

Lásd még Ady és Hatvany levélváltását: ***1909. április 11. után, 14–22. között; 1909. április 22.***

Vö. Gál István 1975. 11. (Gál István már úgy interpretálja a közlést, miszerint Bölöni Ady párizsi éjjeliszekrényén [!] látja Babits verseskötetét!)

1909. május 19.

Közlik Babits *Névjegyemre* című versét, valamint Pogány Béla *Vihar után* című írását *A Holnap új versei* megjelenése kapcsán. Pogány megvédi Babitsot az Ady-utánzás vádjával szemben. Ebben a számban még egy kritika jelenik meg: Branyiczky Dezső ír *A Holnap új verseiről*, köztük Babitséiról is.

Lásd Független Magyarország 1909. máj. 19. 117. sz. 1., 1–2.; 10–11.

1909. május 20.

[Rákosi Jenő] –ő ismertetése *A Holnap új verseiről* *Versek* címmel jelenik meg. Babitsról továbbra sincs túl jó véleménye, *A világosság udvarát Légyudvar* címen és a *Vérivő leányokat* külön is említi.

Lásd Budapesti Hírlap 1909. máj. 20. 118. sz. 1–5.

Lásd még Babits Rákosi Jenőnek a *Levelek Iris koszorujából* kötetbe írt ajánlását: **Fogarás, 1909. május 22. után–május 31. előtt**; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 152. (153. tétel – a Babitsról mondottakat nem idézi); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 222.

Fogarás, 1909. május 22. előtt

Babits Fenyő Miksának írt levelében kéri a *Levelek Iris koszorujából* tiszteletpéldányait. Elismeréssel nyilatkozik Falus Elek címlapjáról, és „figyelőket” küld a *Nyugatba*.

Lásd Fenyő Miksa 1909. május 23-i válaszlevelét: OSZK Fond III/438/6.; Sáli/Tóth 2005. 11., 247. (611. levél), 247–248. (612. levél jegyzete), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 225.

1909. május 22. előtt

Borosnyay Károly, Babits szegedi tanártársa augusztusra tervezett eljegyzéséről/házasságkötéséről értesíti Babitsot.

Lásd Babits Borosnyaynak Fogarás, 1909. május 22. után–31. előtt írt levelét és a *Levelek Iris koszorujából* kötet dedikációját: **Fogarás, 1909. május 22. után–május 31. előtt**; Sáli/Tóth 2005. 250. (615/a levél jegyzetében – 1909 tavaszára, áprilisára datálja a hiányzó levelet)

Lásd még **1909. július 7.**; **1910. szeptember 27.**

Fogarás, 1909. május 22. után–május 31. előtt

Babits ekkor kaphatja meg Fenyő Miksa május 22-én postázott küldeményét, húsz tiszteletpéldányt az *Iris...* kötetből, s ekkor küld többek között Borosnyay Károlynak, Bérczi Edének, édesanyjának, Balog Károlynak, Buday Dezsőnek, Ujfalusy Imrének, Kelemen Mihálynak, Rákosi Jenőnek, valamint Kún Józsefnek is dedikált példányt.

Kelemen Mihálynak a belső címlap előtti előzéklapra tintával írja az ajánlást: „Kedves Miska bácsinak / mély tisztelettel / és hálával / Babits Misi.”

Rákosi Jenőnek ugyancsak a belső címlap előtti előzéklapra tintával írja, bizonyára *A Holnap* kötetbeli verseire vonatkozó Dunántúli-kritikára utalva: „Méltóságos / Rákosi Jenő / urnak / régi bámulata és a / szigorú kritikáért való / tiszteletteljes há-
lája jeléül / Babits Mihály.”

Lásd Fenyő Miksa 1909. május 23-i (OSZK Fond III/438/6.) és Kún József 1909. május 31-i (OSZK Fond III/809/9a) Babitsnak írott levelét; a Kelemen Mihálynak szóló ajánlásra: Janus Pannonius Tudományegyetem Könyvtára (Pécs); közli Tüskés 1984. 52.; Tüskés, Jelenkor 1959. jún., 6. sz. 85.; a Rákosi Jenőnek szóló ajánlásra: PIM Könyvtára B. 13.244.

Lásd még **1909. június 2.; 1909. június 3.; 1909. június 5. után;** Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 224. (1909. május 22. körül-re, a 20 tiszteletpéldány elküldésének idejére datálja az *Iris...* kötet megjelenését)

Barátja, Borosnyay Károly (augusztusra tervezett) eljegyzése-házasságkötése alkalmából Babits levélben küldi szerencsekívánatait, és mellékeli első verseskötetének, a *Levelek Iris koszorujából* címűnek dedikált példányát: „Kedves barátomnak Borosnyay Károlynak tiszteletem és szeretetem jeléül Babits.”

Lásd Borosnyai, Borsodi Szemle 1961. 1. sz. 110. (a dedikált kötet Borosnyay Károly miskolci mérnök tulajdona); hasonmását is közli Apró 1983. 78–79., 199. (Függelék 2. levél – 1909. május); Sáli/Tóth 2005. 15., 250–251. (615/a levél – Fogaras, 1909. május 23. és 31. között)

Lásd még **1909. július 7.; 1910. szeptember 27.**

Szegedi tanártársának, Bérczi Edének is elküldi Babits első kötetét a következő ajánlással: „Bérczi Ede tanár úrnak legnagyobb tisztelete jeléül Babits Mihály.”

Lásd Apró, Délmagyarország 1982. jan. 23. 19. sz. 7. (a kötet az unokaöcs, Bérczi László [Baja] tulajdonában); idézi Apró 1983. 54., hasonmását: 55.

1909. május 23.

Fenyő Miksa levélben értesíti Babitsot, hogy előző nap 20 példányt küldetett Fogarasra a *Levelek Iris koszorujából* című kötetből. A lapoknak, Juhász Gyulának és a *Szeged és Vidékének* ők küldenek. Érdeklődik, Babits küld-e Ignotusnak, Osvátnak – „nem is szólván Fenyő Miksáról” (!). Szeretné, hogy amit Falus Elek címlapjáról írt, megírná közvetlenül neki is. Köszöni a „figyelőket”, amelyek az Ady-számban, 29-én jönnek. Kérdezi, Fogarason nincs-e könyvkereskedő, akinek bizományba lehetne küldeni a kötetből.

A 2. fólió verzóján Babits ceruzairású följegyzései: „IX. 5. Gilb. bekezdés (3) (6) (11) (12) 10 16 (30) 31 (33) (36) / Macr. (41) (45) 50 53 (57) 59 (60) 52 / Aet. 62 (64) (65) (67) (72) 73 76 (77) 84 / Phil. 90 (94) / Anaximenes 103. (114) 120 124. / Philarète Charles Etudes sur Shakespeare Paris / 4 9 13 37 61 79 82 83.” – Majd Babits a levélre bizonyára azok nevét jegyzi föl (többnyire egymás alá), akiknek verseskönyvéből tiszteletpéldányt akar eljuttatni: „György O[szkár], Csáth [Géza], Balázs [Béla], Bérczy [Ede], K [?], Gellért [Oszkár], Fenyő [Miksa], Rákosi [Jenő], Osvát [Ernő], Ignotus, Kosztolányi [Dezső], Kun [József], Schöpflin

[Aladár], Buday [Dezső], Miklós [Jutka], Babits A[ngyal], Ujfalusy [Imre], Kelemen I[mre], Borosnyai [Károly], Kelemen M[ihály].”

Lásd OSZK Fond III/438/6.; *Babits olvasókönyv I.* 1999. 156., 558. (158. tétel); Sáli/Tóth 2005. 11–12., 247–248. (612. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 224–225., 238.; Buda 2007. 251. és 17., 18. lábjegyzet

Lásd még **1909. június 1.**

1909. május 24.

Id. Babitsné képeslapján örömmel nyugtázza fia küldeményét, amelyet élveztek, s kívánták, „bárcsak tőle hallhatták volna” Fogarason (eszerint Babits ekkor még csak a *Fogaras és Vidékében* megjelent Shakespeare-előadás szövegét küldi el). Panasz-kodik, hogy Pista nagyon rosszul áll latinból. Alig várják már, hogy Babits hazautazzon; érdeklődik fogarasi lakása felől; s hogy lehet-e a vakációra lakása dolgát megnyugtatóan intézni.

Lásd OSZK Fond III/179/29.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 307.; Sáli/Tóth 2005. 12., 248. (612/a levél)

Lásd még a Shakespeare-előadásra és megjelenéseire: *Fogaras, 1909. március 6. szombat; Fogaras, 1909. március 14.; Fogaras, 1909. március 21.; Fogaras, 1909. március 28.; Fogaras, 1909. április 4.; Fogaras, 1909. április 18.; Fogaras, 1909. április 25.; Fogaras, 1909. május 2.*

1909. május 26–27.

Kosztolányi Párizsból képeslapon küldi üdvözetét Babitsnak Fogarasra.

Lásd MTAK Ms 4621/97.; BJKL 1959. 193., 314. (150. levél); Kosztolányiné 1990. 142.; Kosztolányi 1996. 180., 897. (219. levél); Sáli/Tóth 2005. 13., 248–249. (613. levél – 1909. május 26-ra datálja)

Lásd még *Fogaras, 1909. május 29.; 1910. április*

1909. május 28.

Bródy Miksa *A Nyugat két költőjéről* együtt szól: Babits mellett Kemény Simon *Lamentációk* kötetéről is, melynek szerzőjét Babits ellenében magasztalja. A *Levelek Iris koszorujából* megjelenése után is zordan ítéli meg Babitsot: bár a verstechnikában virtuóznak tartja, mégis kijelenti: „Elvitatok tőle minden költőiséget [...] nem költő, hanem dilettáns.”

Lásd Magyar Hírlap 1909. máj. 28. 125. sz. 1–3.; Rába 1981. 7., 571. 3. lábjegyzet; Kelevéz 1998. 135. és 344. lábjegyzet; Buda 2007. 251. 17. lábjegyzet; Kelevéz 2008. 182., 184. és 17. lábjegyzet

Karinthy Frigyes (-inti) szignóval *Tapintofónia* címmel Babits *Szagokról, illatokról* című esszéjének paródiáját adja.

Lásd Fidibusz 1909. máj. 28. 22. sz.

Fogarasz, 1909. május 29.

A postabélyegző szerint Babits ekkor kapja meg Kosztolányi május 26–27-én küldött párizsi üdvözlétét.

Lásd MTAK Ms 4621/97.; BJKL 1959. 193., 314. (150. levél)

1909. május 29.

Közlík Babits *Itália* című versét.

Lásd Alkotmány 1909. máj. 29. 126. sz. 11.

A *Nyugat* Ady-száma június 1-jei dátummal már május 29-én kijön a nyomdából.

Lásd *Nyugat* 1909. I. jún. 1. 10–11. sz.; Fenyő Miksa Babitsnak írt 1909. május 15-i és 23-i leveleit: OSZK Fond II/438/5–6.

Lásd még **1909. május 31.**

1909. május 30.

A *Holnap új versei* felcímmel a pünkösdi melléklet adja közre a *Hegeso sírja. Egy görög emlékre* című Babits-verset.

Lásd Független Magyarország (melléklet) 1909. máj. 30. 127. sz. 33.

Közlík [Nádai Pál] N. P. kritikáját az *Iris*... kötetéről: előkelőnek és hidegnek tartja Babits költészetét, hiányolja versei mögöl az életet; „szomorú, álmodozó, begubózott magyar”-nak titulálja Babitsot, aki szerint „a legelőkelőbb és leghidegebb mosolyú attaséja a – dilettantizmusnak”. (Babitsot nemcsak a lekicsinylő kritika bánthatja, hanem az is, hogy éppen onnan, a *Hét* hasábjairól érkezik a támadás, ahonnan talán legkevésbé várja.)

Lásd A Hét 1909. máj. 30. 22. (1003.) sz. 370–371.; Kelevéz 1998. 134–135. és 342., 343. lábjegyzet; Kelevéz 2008. 183–184. és 16. lábjegyzet

Lásd még Rába 1981. 7., 571. 3. lábjegyzet

Kelemen Imre, Bimbis – megkapva Babits *Levelek Iris koszorújából* című verseskönyvét – képeslapján lelkendezve írja: „Köszönöm a figyelmet, már olvasgatjuk, sic itur ad astra! [a. m. így jutunk a csillagokig – ti. ez a nagyság útja – Vergilius *Aeneis* című művének 9. énekéből (641. sor) vett idézet] Kis Licc a címlap íródeákjában a te vonásaidat keresi [a Beck Ö. Fülöp tervezte „a bujdosó Mikes” Kelemen ábrázoló íródeák-emblémában, amely nemcsak a *Nyugat* folyóirat címlapját, hanem *Nyugat* Kiadó könyveinek szennycímlapját is díszíti].”

Lásd OSZK Fond III/1485/15.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 157. (159. tétel); Sáli/Tóth 2005. 13., 249. (614. levél – Vergilius *Aeneis*-ének 640. sorát jelzi), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 238.; Buda 2007. 251. 17. lábjegyzet

Lásd még **1909. május 23.**; Rába 1981. 7., 571. 3. lábjegyzet

1909. május 31.

Kún József levélben mond köszönetet az elküldött *Iris*... kötetért: „Mint az éhes farkas a prédára, úgy vettem magam a kötetre és újra meg újra élveztem verseid eredetiségét, nyelvét, zenéjét és páratlan mélységeit. A gyönyörű kiállítás [...] még becsesebbé és rokonszenvesse tette előttem a becses tartalmat.” Ismét említi a Wilde-fordítások ügyét és Babits Adyról írt *Nyugat*-beli cikkét (ami bizonyossága annak, hogy a *Nyugat*-szám május 29-én már megjelenik).

Lásd OSZK Fond III/809/9a; közli Apró 1983. 195–196. (Függelék 14. levél); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 157. (159. tétel); Sáli/Tóth 2005. 14., 249–250. (615. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 224., 225.

Lásd még **1909. május 23.**; **1909. június 1.**

1909. május

Átvételként a *Vasárnapi Újság* 1909. április 25-i számából megjelenik Schöpflin Aladár *A Holnap új verseit* ismertető írása, melyben röviden szól Babitsról is.

Lásd Képes Folyóirat 46. kötet 1909. május, 16. füzet. 252–254.

Lásd még **1909. április 25.**

Fogarás, 1909. május vagy június

Az 1908/1909-es tanév végén az érettségikhez Sebestyén Károlyt, a neves dramaturgot küldik ki miniszteri biztosnak a fogarasi gimnáziumba. Sebestyén megkülönböztetett figyelemmel viseltetik a szerény, fiatal Babits iránt, amely figyelmet viszont egyáltalán nem tanúsítja a tankerületi főigazgatóval, Walther Bélával szemben. Az érettségiző társaság és a tanári kar az igazgatói szobában gyűlik össze. Babits költeményeivel szerzi meg Sebestyén megbecsülését.

Lásd Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 301–302.; Sebestyén Károly, Szabadság (Nagyvárad) 1941. aug. 16. 32–33. sz. 5.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 212. (nem hivatkozta Bisztrayt!)

1909 májusától–decemberéig

A *Levelek Iris koszorujából* című első Babits-verseskönyv májusi megjelenése után az esztendő végéig szám szerint 10 ismertetés/bírálat jelenik meg róla.

Lásd **1909. május 28.**; **1909. május 30.**; **1909. június 5.**; **1909. június 6.**; **1909. június 27.**; **1909. július 11.**; **1909. július 18.**; **1909. július 30.**; **1909. november 20.**; **1909. december 25.**

1909. nyár (?)

Babits *A karperec. Ízléstelen történet függelékül egy elmélkedéssel, mely az esztétika alapproblémáját érinti* című novellatörredékének keletkezése.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/1682. (tintairású töredék ceruzairású javítással); Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 73., 757–758. (14. tétel)

1909. nyár eleje

Az Olt partján című Babits-vers keletkezése.

Lásd BMÖV 1982. 560.

1909. június 1.

A *Nyugat* Ady-számában – mely június 1-jei dátummal, de már május 29-én megjelenik – közlik Babits *Ady (Analízis)* című cikkét, amelyben nagyságát elismerve a modernség vezéregyéniségeként méltatja, de a róla felrajzolt képen áttekint, érzékelhetővé válnak Babits eltérő költészeti elvei. Párhuzamot von Petőfivel, akivel szerinte Adyt lázadásának természete rokonítja, akárcsak korábban olykor „petőfiesen pongyola” verselése. „Most azonban már a magyar ütemek szoros zenét adnak, s vége a bizonytalan ringásnak, mely néha kissé émelyítő volt, a hajók ringásához hasonlatos. S a nyelv is nyert, erőben, szabatos hangzásban” – jelenti ki. A „magából táplálkozó lélek”, a „semmi irodalmi hatást nem árul el” megjegyzések – egyesek szerint – legalább annyira értelmezhetők bírálatként, mint elismerésként. Végül – csillag alatt, mintegy személyes „utóhangként” – szokatlanul kemény stílusban szögezi le: „Adyt sohasem utánóztam, Adyt személyesen nem ismerem. Adynak irányát nem vallom, mert egyáltalán semmi költői irányt nem vallok, Adyról teljesen elfogulatlanul beszéltem. A *Nyugat* szerkesztője midőn felszólított, hogy írjak lapjába valamit Adyról, egyszersmind kifejezte, hogy véleményem minden fenntartás nélküli elmondását kívánja. Íme. Megpróbáltam megkeresni a faculté maître-t [Hyppolite Taine kifejezése: az a fő lelki tulajdonság, mely egy alkotó életművének kulcsa] Ady költészetében és a lírikus és magyar *dacot* találtam annak. S talán először próbáltam elfogulatlanul, polemiátlanul elemezni azt a poézist, melyről még igen sokan és igen soká fognak beszélni és írni.”

Az ismertetések között Babits Berzeviczy Albert könyvéről *Beatrix királynő* címmel ír. „[E] sorok írója emlékszik, hogy legrégibb kritikáinak egyike, mely a *Nyugat*-ban megjelent, annak legforradalmibb első korszakában – gondolom 1909-ben – épp az Akadémia elnökének egy könyvéről [a Beatrix királynéről] szóló elismerő kritika volt – jegyzi meg Babits *A kettészakadt irodalomban*.

A hátsó borítón hirdetik a *Nyugat* kiadásában megjelent Babits-kötetet: *Levelek Iris koszorujából*.

Lásd *Nyugat* 1909. I. jún. 1. 10–11. sz. 565–568., 601–602.; Fenyő Miksa 1909. május 15-i és 23-i leveleit: OSZK Fond III/438/5–6.; *Ady-Múzeum I.* 1924. 36–37.; *Nyugat* 1927. I. ápr. 1. 7. sz. 527–528.; Gál István 1975. 31–38.; Apró 1983. 196.; Fráter 1987. 122–133.; Kelevész 1998. 131–132.; Jankovics 2005. 326–331., 642–643.; Szőke Mária 2005. 420. (586. levél jegyzetében);

Sáli/Tóth 2005. 246., 248. (610–611. levél jegyzetében); *Ady (Analízis): Babits-olvasókönyv I.* 1999. 153–155., 557. (155. tétel – 1909. május 16.–június 1. dátumot ad); Kelevéz 2008. 70. és 16. lábjegyzet; Hibsches/Pienták 2009. 235–240., 584–585. (62. tétel), *Beatrix királynő*: 240–242., 585–586. (63. tétel); Csokonai-Illés 2010. 81–82. (5. lábjegyzet)

Lásd még az Ady–Babits viszonyra: Hibsches/Pienták (Pienták) 2009. 485.

Vö. Jankovics 2005. 642.; Sáli/Tóth 2005. 246. (610. levél jegyzetében) (bizonyára a Babits-bibliográfia 397. tétele alapján mindkettő tévesen Babits fogarasi szabadliceumi előadásának tekinti); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 224. (úgy véli, a *Nyugat* „már május elejétől” hirdeti az *Iris*... kötetet)

1909. június 2.

Miklós Jutka Nagyváradról a következő sorokat küldi az *Iris*... kötet megjelenése alkalmából: „Hódolattal köszöntöm a bátor kalózt, aki a leveleket úgy tudta elrabolni *Iris* koszorújából, hogy meg sem halványodott szent tüzük és égi ragyogásuk.”

Lásd OSZK Fond III/897/1.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 157. (159. tétel); Sáli/Tóth 2005. 16., 251. (617. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 225.

Ujfalussy Imre levelezőlapján írja, hogy a pünkösdi ünnepekre [május 30–31.] nagy meglepetést és örömet keltett lelkében Babits első verseskönyve. Köszöni a megemlékezést (dedikációt). Reméli, kívánja, hogy Babits szorgalma hozza meg a megérdemelt sikert.

Lásd OSZK Fond III/1729/91.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 157. (159. tétel); Sáli/Tóth 2005. 15., 251. (616. levél); Buda 2007. 251. 17. lábjegyzet

Lásd még *Fogarás, 1909. május 22. után–május 31. előtt; 1909. május 23.*

1909. június 3.

Buday Dezső Pécsről küldött levelében megköszöni Babits szíves megemlékezését. Gyönyörködve olvassa a szép verseket [*Levelek Iris koszorújából*]. Ha Babits vakációzni megy Velence felé, kéri, látogassa meg őket is. (Babits tanárkollégájával, Ambrózy Pállal július 15-én indul itáliai útra.)

Lásd OSZK Fond III/319/1.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 158. (159. tétel); Sáli/Tóth 2005. 16., 252. (618. levél)

Lásd még *1909. május 23.*

1909. június 5.

Megjelenik a *Hunyt szemmel...*, az *Anyám nevére, A lyrikus epilógja* és az *Itália* című Babits-vers, továbbá ismertetést közölnek a *Levelek Iris koszorújából* kötetéről. A névtelen recenzius úgy véli, Babitscsal „még sok baja lesz a kritikának”. „A fiatalság, élén az öreg Kiss Józseffel, a jövő, sőt már a jelen büszkeségének hirdeti őt, s Rákosi Jenő vitatja tőle még a – *megérthetőséget* is. Én azt hiszem, középen van az igazság, sőt talán egyik részen sincs. De még csak Babits Mihálynak sincsen iga-

za, mert ő még most nem akarja, hogy igazsága legyen: egyszerűen – mókázik velünk. Némelyik verse olyan pogány eredeti, hogy huj... huj, sőt fekete, fekete, százötvenszer is fekete. Tehetsége azonban kétségtelen. [...] Forr, forr, mint az édes must, lehet belőle aszú, de lehet belőle – ecet is. Fanyar már most is, sőt csípős, így valószínűleg – aszú lesz belőle...” – kockáztatja meg a jóslatot. [Ekkortájt ajánlhatja Babits a *Közérdek* szerkesztőjének Juhász Gyula az *Öreg költőnek* című versét megjelentetésre.]

Lásd *Közérdek* (Szekszárd) 1909. jún. 5. 23. sz. 1., 5.

Lásd még Csányi 1990. 28.; Kelevéz 1998. 33. 60. lábjegyzet

1909. június 5. körül

Babits szép képeslapot küld Angyal húgának.

Lásd id. Babits Mihályné (és Angyal) 1909. június 5. után írott levelét: OSZK Fond III/179/218.; Sáli/Tóth 2005. 16., 252. (618/a levél)

1909. június 5. után

Id. Babitsné levelében tudatja, hogy Pünkösdpénntén [Pünkösdpénntén: május 30.] vették Babits verseskötetét (*Levelek Iris koszorujából*), előző szombat (június 5-én) a neki szánt is megérkezett, de „oly gyászos fekete”, s a versek is szomorúak [lehetőséges, hogy – akárcsak Ady ekkoriban a Nyugatnál megjelent köteteiből – Babits verseskönyvéből is készül egy-két fekete borítós példány]. Balog bácsi [bérma-keresztapja, a Madách-rokon Balog Károly, apja pécsi bírótársa] is örül a küldött verseskötetnek (mintegy maga igazolására megjegyzi: ő is szomorúnak ítéli a verseket), s szeretné, ha Babits Pécsen meglátogatná őt. Hallotta, hogy fiának a szekszárdi *Közérdek*ben is megjelent egy-két [helyesen négy! – *Hunyt szemmel...*, *Anyám nevére, A lyrikus epilógja, Itália*] verse. Beszámol arról is, hogy Angyal most teniszezni jár, s [Ujfalussy] Imre bácsi írt Babitsnak és a verseit bekötötte. Pista továbbra is rosszul – bukásra – áll latinból. Újból előhossa: a következő iskolaévre Angyalnak is „előmenetelt kéne szerezni”; s érdeklődik, Babits tudna-e segíteni neki. Ő kérte már [Kelemen] Miska bácsit, akinek egyik keresztfia a Kultuszminisztériumban tanácsos. Szokásos anyai tanácsokkal látja el fiát (meghűlés, kabát, holmijai stb.), és nagyon várja haza. Angyal is fűz pár sort a levélhez: örül Babits verseinek és „a szép képeslapot” is köszöni, s tudatja, Krammer [Vilmos] könyvkereskedő is megrendelte a verseskötet; az ismerősök tőlük kérik kölcsön, ám Angyal biztatja őket, hogy Krammernál megvásárolhatják. Ő is beszámol arról, hogy [Ujfalussy] Imre bácsi is örült a verseknek, s hozzáteszi: a bekötött könyvön Babits neve arany betűkkel áll. Két nap múlva bál lesz Szekszárdon, melyet a törvényszéki elnök rendez az építendő evangélikus templom javára, de ők nem mennek el. Bimbis [Kelemen Imre] írta, hogy Licinek 16-án lesz a vizsgája, utána azonnal hazaviszi Szekszárdra. Angyal egy szép új pályára jár teniszezni; Pisti pedig most kezdi az uszodába járást. Félnék, hogy Pistit megbuktatják latinból, mert a latintanárra szerint ő a leggyengébb az osztályban.

Lásd OSZK Fond III/179/218.; Sáli/Tóth 2005. 17–18., 252–254. (619. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 238.; a fekete borító magyarázata Buda Attila szíves közlése

Lásd még *Fogaras, 1909. május 22. után–május 31. előtt; 1909. május 23.; 1909. június 2.; 1909. június 5.*

Vö. Buda 2007. 251. 17. lábjegyzet (úgy véli, Babits Angyal június 2-án köszöni meg a *Levelek Iris koszorujából* neki küldött példányát)

1909. június 6.

Megjelenik a *Ballada Iris fátyoláról* című Babits-vers.

Lásd A Hét 1909. jún. 6. 23. (1004.) sz. 374.; Apró 1983. 189.

Közlík Babits *Sugár és Golgotai csárda* című versét.

Miklós Jenő *Két verseskönyv...* című írásában ismerteti az *Iris...* kötetet (Kemény Simon *Lamentációk* kötetével együtt, amely tőle is a „mélyebb érzésű” méltánylást kapja): dicséri Babits formaművészetét, s a *Golgotai csárdát* a kötet „egyik legértékesebb versé”-nek nevezi.

Lásd Egyetértés 1909. jún. 6. 133. sz. 14.; Kelevéz 1998. 135. és 346. lábjegyzet; Kelevéz 2008. 184. és 18. lábjegyzet

Vö. Kelevéz 2008. 63. és 24. lábjegyzet (Miklós Jenő ismertetését a *Herceg, hátha megjön a tél is!* kötet megjelenését követő recenzióknak tekinti)

1909. június 7.

Gellért Oszkár írja Babitsnak: szombaton kapta meg a *Levelek Iris koszorujából* kötetet Osváttól, s a vasárnapját egészen a könyvnek szentelte. Még sokszor fog rá visszatérni, olyan versekhez, mint a *Sugár*, a *Sírvér*, a *Fekete ország*, a *Hegeso sírja*, a *Golgotai csárda*. A *Nyugatban* megjelent „első sorától” nagyon figyelt Babitsra, s akkor is, amikor *A Holnap* első kötetét Kemény (Simon) ismertette, s Osvát „kitűnő szimattal” adott Babitsnak „egy vonal alatti csillagot”. Úgy véli: „Magyarországon ilyen *első* könyve még senkinek meg nem jelent...”

Babits utóbb a belső címlap előtti előzéklapra tintával ajánlást ír: „Gellért Oszkár urnak / nagy tisztelettel / Babits Mihály.” (Gellért a *Herceg, hátha megjön a tél is!*, valamint a *Recitativ* című kötet első kiadásával együtt kötetbe az *Irist* is.)

Lásd OSZK Fond III/498/1.; *Babits olvasókönyv I.* 1999. 158. (159. tétel); Sáli/Tóth 2005. 19., 254–255. (620. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 225.; az amatőr kötésű verseskönyvek: PIM Könyvtára B. 9784.

Lásd még **1908. október 1.; 1909. május 23.;** Buda 2007. 251. 17. lábjegyzet

Vö. Sáli/Tóth 2005. 19., 254. (620. levél) jegyzetében úgy véli, Babits első megjelenése a *Nyugatban* a *Memento* című vers 1908. november 8-án – a később Heine-átköltésnek tekintett költemény a *Nagyváradban* jelenik meg ezen a napon, Babits első megjelenésére a *Nyugatban*: **1908. november 16.;** Gellértnek *A Holnapra* utalását *A Holnap új verseire* érti)

1909. június 10.

Hírt adnak *A Nyugat Ady-számáról*, amely Pünkösdre jelent meg, s melyben Babits *Ady* című írásával szerepel.

Lásd Szilágy 1909. jún. 10. 23. sz. 3.

1909. június 11.

Ignotus levélben köszöni meg az *Iris...* kötetet. Hogy milyennek látja Babits költészetét, már megírta és még egy párszor megírja majd, de hogy mekkora „gyönyörűsége telik” Babits minden egyes versében, azt ő is csak versben tudná megfogalmazni. „Számomra nagy öröm, hogy kegyed a világon van, s még nagyobb, hogy oly hamar tudomására jutott” – jelenti ki a tőle később is megszokott közvetlenséggel.

Lásd OSZK Fond III/610/1.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 158. (159. tétel); Sáli/Tóth 2005. 19., 255. (621. levél); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 225.

Lásd még 1909. április 11.; 1909. július 16.

Megjelenik *Mabits Bihály: Anatómia. [A Fidibusz Ady-száma. Egy kezdő író vázlatkönyvéből: XXIV.]* címmel Karinthy Frigyes paródiája.

Lásd Fidibusz 1909. jún. 11. 24. sz.

1909. június 14.

Kepes Ernő (névjelzéses levélpapíron) hosszú levelében emlékezteti Babitsot, hogy az egyetemen „Bunovszkynál” találkoztak, Zalai Bélával együtt. Azóta megírt egy könyvet, melyet mellékelten küld, továbbá egy kritikát is az „újabb Holnap” megjelenése alkalmából az *Egyetértés*be. Úgy érzi, Babits új kötetéhez [*Levelek Iris kószorujából*] már „banalitás” lenne gratulálnia. A „reális üzleti szellem” jegyében két kívánsággal áll elő: az első kapcsán fölidézi, hogy Babits még az egyetemen beszélt neki disszertációjáról [bizonyára *Arany János az 1877. év második felében* című szakdolgozatáról], ami azért jutott eszébe, mert most Babits „methodusá”-hoz hasonlatosan megírta a magyar irodalom történetét, alapos „filológus” vizsgálódással kimutatva, „mi újat hozott egy-egy új poéta, író”. Talán ennek a címe „a magyar irodalom fejlődése” lehetne. Részletezi elképzeléseit, melyekről várja Babits véleményét. Másik kérése: Babits írjon Ritoók Emma *A nagy véletlen* című könyvéről *A Hét*-be, nem az ő, hanem a könyv kedvéért, amely „finom és nemes”. Megjegyzi, hogy a régiek közül ő csak Zalaival szokott találkozni, aki „egyébként szintén el van ragadtatva [Babits] verseitől” (s szomorúan közli, hogy [Neumann] Elza, Zalai Béla első felesége egy éve, két kisgyermeket árván hagyva, halt meg).

Lásd OSZK Fond III/715.; Kepes *Egyetértés*-beli kritikája: 1909. május 1.; Sáli/Tóth 2005. 20–22., 255–256. (622. levél); Hibscht/Pienták 2009. 590. (66. tétel)

Lásd még Babits disszertációjára: 1904 ősze–1905 tavasza–1907 (?); Babits Ritoók-kritikáját: 1909. szeptember 12.

Fogaras, 1909. június 14. után

Babits levélben köszöni meg Kepes Ernőnek „szép és megértő kritiká”-ját *A Holnap új versei* kötetéről (melynek szerzőjét, amikor olvasta, nem sejtette). „Meleg üdvözlét” küldi Zalai Bélának, „akire mindig a legszívesebben emlékszem s akit Pesten ha címét sikerül megtudnom okvetlen fel fogok keresni”. Figyelmezteti Kepeset, ha irodalomtörténetet óhajt írni, ahhoz előbb legalább tíz évet olvasnia kell: „Semmi sem jogosíthat arra, hogy olyan dologról írjunk, amit csak felületesen ismerünk – ha egyáltalán komolyan akarjuk vétetni magunkat.” Hosszan taglalja, milyen résztanulmányokra és világirodalmi ismeretekre van szükség, s kijelenti: „aki nem filológus egyáltalán nem írhat irodalomtörténetet hozzáértéssel.” Közli, hogy Ritoók Emma könyvéről szívesen ír *A Hétkébe*, ha Kepes megküldeti a könyvet, de hozzáteszi: „csak még e hóban: mert a vakációt utazással külföldön töltöttem s ott nemigen érek rá”.

Lásd PIM Kézirattára V. 967.; közli Kunszery, Irodalomtörténeti Közlemények 1963. 3. sz. 354–355. (még nem tud a június 14-i Kepes-levélről, így személyes ismeretségüket is bizonytalanul tekinti); Sáli/Tóth 2005. 22–24., 257. (623. levél); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 232.; utal rá Hibschr/Pienták 2009. 590. (66. tétel)

Lásd még ***1909. június 14.***

Vö. Kunszery, Irodalomtörténeti Közlemények 1963. 3. sz. 342., 355. (Kepes följegyzése nyomán az *Egyetértés*-beli kritikát a *Levelek Iris koszorujából* kötetre vonatkoztatja)

Fogaras, 1909. június 15.

A fogarasi főgimnázium tantestületének „év végi előleges [...] osztályozó tanácskozásáról” készült jegyzőkönyvet (kiegészítve a „végleges”-sel), jelenlétét bizonyítandó, Babits is aláírja. (A „végleges osztályozó tanácskozás”-t június 24-én tartják.)

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 43.; Csokonai-III. 2010. 165. (Függelék 59. tétel)

Lásd még ***Fogaras, 1909. június 24.***

1909. június 16.

A *Nyugat* belső borítóján hirdetik a június 1-jei kettős Ady-számot, amelyben Babits-cikk is olvasható: *Ady (Analízis)*.

Pour mieux connaître Homère címmel Babits ismerteti Michel Bréal francia nyelvész könyvét, amely – egyetértésére – bebizonyítja az *Íliász*ról, hogy az nem népi alkotás. Babits ebben az ismertetésben a német szellem bírálatát adja az „irodalmi babonaszágok” kapcsán, „amelyekkel a magyarra is átokként neheztelő körmönfont német elméletezés valósággal terrorizálta a tűnt század irodalmi közvéleményét. Ezúttal éppen arról a babonáról van szó, amely nálunk a mai irodalmi küzdelmekben is oly nagy szerepet játszott, a népköltészet és egyszerűség bálványozásáról az irodalomban”. Bréal nyomán Babits a világirodalom kezdetének, a *par excellence* kezdetnek tekintett Homérosz kapcsán a kortárs klasszika-filológusok véleményével

szemben (ahogyan később, *Az európai irodalom történetében* is) azt hangsúlyozza: a Homérosz nevéhez kapcsolt eposzok nem primitív, népi ősköltészetből összeillesztett szövegek, hanem egy-egy költőhöz köthető, egységes, artisztikus, művésziileg rafinált kompozícióval bíró költemények: „Egy kulturált kor gazdag szellemű költőjének stilizáló nosztalgiája... Művészi visszavágyódás az ős egyszerűség felé, egy elképzelt, gyermetes és boldog életbe... Mert a valóságos ős-élet nyilván egész más volt: barbár, fél-állati. S a valóságos népköltészet is más.”

Tóth Árpád *A Holnap új könyvéről* írva Adyt, Babitsot – akiknek költészete az antológia két fő erőssége –, Balázs Bélát és Juhász Gyulát dicséri, Emődről, Dutkáról és Miklós Jutkáról lesújtó a véleménye; a társasággal kapcsolatban pedig kijelenti: „A Holnap több tagját nagyon szeretem, de a Holnap mint társaság talán mégsem olyan fontos és nagy dolog.”

A hátsó borítón hirdetik a Nyugat kiadásában megjelent Babits-kötetet: *Levelek Iris koszorujából*.

Lásd Nyugat 1909. jún. 16. 12. sz. belső borító, 657–658., 664–666., hátsó borító; *Iris*: Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 224.; *Pour mieux connaître Homère*: Hibsch/Pienták 2009. 242–244., 586–587. (64. tétel); Babits 1936. 16., 17.

Lásd még jelzi Szőke Mária 2005. 420. (586. levél jegyzetében); *A magyar irodalom története II.* (Szegedy-Maszáék) 2007. 709.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2011. 1. sz. 43–92.

1909. június 21.

Fenyő Miksa Bécsből küldött levelében kedvesen nehezményezi, hogy az Ady-szám óta nem kaptak írást Babitstól („talán valami okot adtunk a neheztelésre?”), s irigykedve látták pompás költeményét *A Hérben* (*Ballada Iris fátyoláról*). Mielőbb verseket várnak tőle. Ígéri, hogy Elek Artúr Poe-cikke elkészültekor hozzák Babits fordításait is. Nagyvonalúan érdeklődik, kér-e Babits 100 korona előleget kötetére (*Levelek Iris koszorujából*), közölve, hogy bár még nincs elszámolás a könyvkereskedőkkel, „de meg tudnám csinálni”.

Lásd OSZK Fond III/438/7.; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 24., 463. (téves OSZK-jelzettel: OSZK Fond III/435.); Sáli/Tóth 2005. 24., 258. (624. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 225. (túlozva úgy véli, Fenyő „számon kéri [!] Babitstól, hogy miért *A Hérnek* adott verset és nem nekik”)

Lásd még *Ballada Iris fátyoláról*: **1909. június 6.**

Fogarás, 1909. június 24.

A jegyzőkönyvi aláírás szerint Babits részt vesz a fogarasi főgimnázium 1909. június 15-én kezdett „és folytatólag június 24-én tartott év végi [...] végleges osztályozó tanácskozásán”.

(Míg 1908 elején a 31-es létszámú osztályban 15-en nem felelnek meg egy vagy két tárgyból, s így „kevésbé kielégítő” minősítést kapnak, 1909 nyarán Babits következetes oktatási és nevelési elveinek köszönhetően 29 diák közül már csak 7 nem felel meg, így ekkor „kielégítő” minősítést nyernek.)

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 34–35., 43.; Csokonai-Illés 2010. 165. (Függelék 59. tétel)

Lásd még az év végi osztályozó tanácskozás eredményéről szóló kimutatást: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 254. (Függelék 7. táblázat)

Fogarás, 1909. június 26.

Babits is aláírja a fogarasi főgimnázium tanártestületének évzáró tanácskozásáról felvett jegyzőkönyvet.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 165. (Függelék 61. tétel)

Fogarás–Budapest–Szekszárd, 1909. június 26. után–július 7. előtt

Az iskolaév befejeződésével Babits Budapesten keresztül érkezik haza Szekszárdra. Kosztolányinak írt július 8-i sorai szerint rövid időt tölt Budapesten: „Pesten nem volt időm hogy felkeresselek, s nem is tudtam, merre.”

Lásd Babits Kosztolányinak Szekszárdról 1909. július 8-án küldött lapját: OSZK Fond III/96/14.

1909. június 27.

Megjelenik Babits *Ma délelőtt, ma délelőtt* című verse.

Lásd A Hét 1909. jún. 27. 26. (1007.) sz. I. 422.; Apró 1983. 189.

Schöpflin Aladár ír ismertetést Babits *Levelek Iris koszorujából* című kötetéről; áprilisi kritikájához képest már árnyaltabban ítéli meg: „Kiválóképpen intellektuális lélek, minden az értelmen, a tudaton szűrődik át benne. De kiválóképpen lírikus is, mert értelmének minden terméke, minden gondolat, minden megfigyelés, minden tudás külön, saját ritmust kap agyában, már érzéssé melegedve jelenik meg. Sokféle ismerete – bár inkább rejt, mint hirdeti – bámulatot kelt” – jelenti ki, s még az ebből következően olykor „könyvtárszagú” verseket sem érzi zavarónak, hiszen azok egy lírikus egyéniségének természetéhez tartoznak. Kiemeli nyelvművészete tudatos voltát: „Mindenre megvan a kellő szava, amely pontosan összevág azzal, amit mondani akar: ebben a tekintetben szemmel láthatóan Arany Jánoshoz járt iskolába...” Alapjellemvonásából származó hibájaként jelzi, hogy olykor mégsem tudja teljesen lirává oldani a gondolatot, s „értekezésszerűvé” válik, „nyelvművészete pedig néha mesterkedéssé fajul”. S amint azt már áprilisi kritikájában is megjegyezte: „Ehhez járul egy kis különködés, egy úgy látszik csaknem kizárólag belső életet élő ember aprólékossága, amellyel túlságosan ízekre bont minden keze ügyébe eső ötletet, olyanokat is, amelyeket jobb volna összefogni egy erős vonalban.”

Lásd Vasárnapi Újság 1909. jún. 27. 26. sz. 551–552.; Rába 1981. 7., 571. 5. lábjegyzet; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 159. (159. tétel – csupán *Vasárnapi Újság* 1909 dátumot ad); Kelevész 1998. 135–136. és 347. lábjegyzet

Fogaras, 1909. június (?)

A főgimnázium értesítőjében megjelenik Babics (!) Mihály aláírással a *Stiliztika és retorika a gimnáziumban. Egy tantárgy filozófiája tanulók számára* [később *Irodalmi nevelés*] című tanulmány, valamint Babits tanári és „társadalmi” működésére vonatkozó adatok. A tanulmány szellemesen és sokoldalúan bizonyítja: „Gondolkodni és beszélni: nem lehetne rövidebben és mégis teljesebben megjelölni egész középiskolai tanításunk célját.”

Babits az *Irodalmi problémák* kötet első kiadásának előszavában írja: „Az *Irodalmi nevelés* eredetileg iskolai program-értekezés.” Az *Írás és olvasás* kötetben (Athenaeum, Budapest, 1938) hosszabb jegyzetet fűz a tanulmányhoz (ugyanis először fontolgatja az írás kihagyását a gyűjteményből): „Eredetileg csakugyan a fogarasi főgimnázium értesítőjében jelent meg ezen a címen: *Stiliztika és retorika a gimnáziumban*. Itt tehát a dolog természeténél fogva kényszerültem az akkori gimnáziumi tantervben megállapított sorrendhez ragaszkodni s a tantervet általában glosszáim számára bírálhatatlan alapul elfogadni. Maguknak a glosszáknak eszmei függetlenségén és érvényességén ez mit sem változtat.”

Lásd Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1908–1909. iskolai évről, Fogaras, 1909. 1–14., 26., 29., 30., 36., 38., 40., 70., 75., 79., 80., 95.; Pók 1970. 51.; Kardos 1972. 36., 593. (a *Nyugat*-beli 1910. február 1-jei közlést is *Irodalmi nevelés* címmel adja); Sipos 2003. 43.; részletét közli Pienták 2003. 115., 183.; Hibsch/Pienták 2009. 244–259., 587–590. (65. tétel)

Lásd még **Budapest, 1938. március 13.**

Vö. Sipos 2003. 43. (úgy véli, a tanulmány eredetileg szabadlíceumi előadásként hangzik el 1908-ban)

1909. július 1.

A *Nyugat* belső címlapján hirdetik az *Ady*-számot (amelyben többek között Babits *Ady (Analízis)* című cikke is olvasható), hátsó címlapján pedig az *Iris...* kötetet. Megjelenik Babits fordításában, *Lee Annácska* címmel Edgar Allan Poe *Annabel Lee* című verse, melyet közvetlenül megelőz Elek Artúr *Poe Edgar költeményei* című tanulmányának első része.

Lásd *Nyugat* 1909. II. júl. 1. 13. sz. belső címlap és hátsó borító, 16–17.; *Lee Annácska*: g = OSZK Fond III/1703/30. (gépirás ceruzairású javítással, kiegészítéssel és „Babits Mihály” névaláírással; a rektón ceruzairású nyomdai jelzések)

1909. július 4.

Közlük Babits *Vasárnap* című versét.

Lásd Vasárnapi Újság 1909. júl. 4. 27. sz. 559.

Másodközlésben jelenik meg Babits Poe-fordítása, a *Lee Annácska*.

Lásd Független Magyarország 1909. júl. 4. 157. sz. 1.

Szekszárd, 1909. július 6.

„Ami kész kéziratban van: a Poe-fordításokat [*Ulalume, Anni, Valakinek a Paradicsomban*], egy hosszú Wilde-fordítást (igen jellemző Wilde-vers) [*Charmides*], és egy eredeti verset (Pictor Ignotus) sietek elküldeni. Holnap valószínűleg megy a Dante-részlet [?] és a próza-vers [*Úti napló*]” – írja Babits – „Igen tisztelt Uram” megszólítással – névjegyén Osvát Ernőnek. [A nyár folyamán a Poe-fordítások megjelennek, a *Pictor Ignotus* és az *Úti napló* azonban csak Babits szeptember 1. után–16. előtt írt reklamáló levele után, szeptember 16-án, illetve november 1-jén.]

Lásd OSZK Fond III/253/708/4.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 91. (1909. július 7.); Sáli/Tóth 2005. 25., 258–259. (625. levél – Szekszárd, 1909. július 7. előtt); Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 761. (1909. július 7. előtt)

Lásd még Poe-fordítások: **1909. július 16.; 1909. augusztus 1.; 1909. szeptember 1.; Fogaras, 1909. szeptember 1. után–16. előtt; Pictor Ignotus: Fogaras, 1909 tavasza–július eleje; Úti napló: 1909. november 1.; Oscar Wilde [*Charmides*]: 1911. április 16.**

1909. július 7.

Borosnyay Károly Brassóból küldött képeslapján „kissé későn, de nem kevésbé őszintén” mond köszönetet Babits kedves gratulációjáért és verseskötetéért [*Levelek Iris koszorujából*]. „Élveztem az új hangokat.” Augusztus közepi esküvőjéről tudósít, és kellemes vakációt kíván barátjának. [Borosnyay augusztus 16-án köt házasságot.]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.154.; Sáli/Tóth 2005. 25–26., 259. (626. levél)

Lásd még ***Fogaras, 1909. május 22. után–május 31. előtt; 1910. szeptember 27.***

Szekszárd, 1909. július 7.

Babits elküldi Osvát Ernőnek Dante-fordításai kész, lemásolt részeit, s nem tudván dönten, a választást a szerkesztőkre bízta. A közlemény keretét a mellékelt prózai összefoglalások képeznék, melyek közé a számokkal jelzett versrészeket kell ékelni (a számokat Babits zöld ceruzával húzza alá).

„Holnap-holnapután eredeti prózát küldök [*Úti napló*]. A Meredith-tanulmányt most nem tudom megcsinálni: idő és források híján [!]. 15-én elutazom. Címem azért: Szekszárd, László u. marad.” [Igen szokatlan, hogy a levélben jelzett „kész” Dante-fordítások megjelentetése három esztendeig húzódik a *Nyugat*mál.]

Lásd OSZK Fond III/ 253/708/14.; Kelevéz 1998. 164. és 431. lábjegyzet; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 91. (1909. július 7.); Sáli/Tóth 2005. 27., 260–261. (627. levél – 1909. július 7. és 15. között); Hibschr/Pienták 2009. 591. (68. tétel – a levelet 1909. július közepére teszi); Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 761. (1909. július 7. és 15. között-re datálja)

Lásd még **1912. április 16.**

Vö. Sáli/Tóth 2005. 27., 260–261. (627. levél – az OSZK Fond III/253/708/2. jelzet bizonyára tévedésből kerül a kéziratleírásba)

Szekszárd, 1909. július 8.

Babits levelezőlapon köszöni meg Kosztolányinak *Boszorkányos esték* című könyvét. Pesten átutaztában nem volt ideje fölkeresni, ráadásul nem is tudta, hol keresse. Érdeklődik, hogy Szabadkára küldött verseskötetét, az *Irist* Kosztolányi megkapta-e. „15-én Rómába megyek” – írja mentegetőzve a rövid levélért.

Lásd OSZK Fond III/96/14.; Színházi Élet 1931. április, 16. sz. 26.; BJKL 1959. 193., 314–315. (151. levél); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 164., 558. (163. tétel); Szőke Mária 2005. 412. (572. levél jegyzetében); Sáli/Tóth 2005. 26., 260. (626/a levél)

1909. július 11.

Szilágyi Géza *Versekről* című recenziójában többek között Babits *Levelek Iris koszorujából* című kötetéről is szól: „Babits Mihály [...] A nyelvnek és a verselésnek akkora művésze, hogy formájának olykor ijesztő tökéletessége nemegyszer szinte egészen elvonja figyelmünket verseinek tartalmáról. [...] Nagyívű lendület nincs a verseiben, sokszor valami hidegség és szárazság teszi rideggé vagy bágyadtá sorait, viszont gyakran csodálatos szírmű, bár illattalan virágok kandikálnak ki meszteri rímek ágyából és sokszögletűvé csiszolt szavak gyémántjai csillognak ki holt közetekből. Egy hatalmas érzés bizonyára emberibbé és melegebbé bővíülhetné költészetét úgy, hogy talán – amire eddig nem volt eset – megindulást érezhetnénk majd olvastán.”

Talán a legmélyebb sebet Szilágyi Géza ezekkel a szavakkal ejti Babits lelkén. Az *Arany János*hoz és a *Szonettek*, „a sértett önérzet válasza” – melyet Ady felháborodása nyomán egyesek Ady-ellenes versnek hisznek –, többek között ennek a bírálóknak szavait használják fel: „Ezek hideg szonettek. Mind ügyesség / és szenvtelen, csak virtuozitás.” És: „S kiáltanak: Nincs benne tűz! Sem érzés! / nem takart seb kell, inkább festett vérzés!” (Török Sophie szerint *A Holnapban* megjelent versei miatt éri Babitsot az első „támadássorozat, az elefántcsonttorony miatt. Még a fogarasi száműzetésében [...] írta a *Szonettek* című verset, abban ez a fiatalosan gúnyos véleménye”.)

Lásd Szilágyi Géza, Új Idők 1909. júl. 11. 28. sz. 30–33.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 159–160. (159. tétel); *Szonettek*: Rába 1981. 270–271., 274–276.; Kelevéz 1998. 131., 134–137., 140–141.; Sipos 2003. 209.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 225.; Kelevéz 2008. 77., 179–188.

Lásd még **1909. május 2.**; *Szonettek: Török Sándor beszélgetése Török Sophie-val a félreértett elefántcsonttoronyról*, Budapest I., 1947. április 27. 18.10–18.30 (gépirata: OSZK Fond III/2245.), közli Téglás 2000. 199., 242. és 2. lábjegyzet; utal rá Éder 1966. 61.

Szekszárd, 1909. július 15. előtt

Azoknak az üres borítékoknak tanúsága szerint, melyeknek dátumából csak az „1909. július” maradt meg, Babits olaszországi útja előtt több küldeményt adhat postára Osvát Ernőnek.

Lásd OSZK Fond III/253/708/4.; Sáli/Tóth 2005. 27., 261. (627/a levél – hat üres boríték)

Róma–Tivoli–Nápoly, 1909. július 15-től–augusztus elejéig

„15-én Rómába megyek” – írja Babits Kosztolányinak. (Ugyanezt a dátumot adja Osvát Ernőnek július 7-én küldött levelében is.) Ambrózy Pál fogarasi tanárkollégájával Olaszországba utazik; bejárják Rómát, egészen Nápolyig lemennek. *A Campagna éneke* című vers keletkezési körülményeit is rögzítő Szilasi Vilmos-kötet bejegyzése szerint – „Tivoliba menve a nagyon forró vicinálison” – a Rómától mintegy harminc kilométerre fekvő, reneszánsz kertjeiről, különösen a Villa d’Estérről nevezetes városba is kilátogatnak. Útikalauzunk részben Stendhal *Promenades dans Rome* című könyve lehet. (Az utazás részleteit bizonyára Fogarason beszélük meg, ezért nincs nyoma a levelezésben, Babits utazásukról hazaküldött levelezőlapjait Ambrózy pedig nem írja alá.)

Lásd Babits Kosztolányinak 1909. július 8-án küldött levelezőlapját: OSZK Fond III/96/14.; valamint Osvátnak július 7-én írt levelét: OSZK Fond III/253/708/14.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 301.; 4. sz. 434.; Kunszery, Irodalomtörténeti Közlemények 1963. 3. sz. 355.; Éder 1966. 65–66.; Marosi, Előre (Bukarest) 1969. ápr. 27. 6682. sz. 4.; Rába 1983. 315.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 755.; Kelevéz 1998. 136.; utal rá Sáli/Tóth 2005. 252. (618. levél jegyzetében), 403. (838. levél jegyzetében), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 215.; Buda 2007. 168.; Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 761.

Lásd még *Szekszárd, 1909. július 8.; Szekszárd, 1909. július 9.; A Campagna éneke: 1909. augusztus–1909 vége, 1910 eleje*

1909. július 16.

Babits két Poe-fordítása jelenik meg: *Ulalume, Anni*. A fordításokat megelőzi Elek Artúr *Poe Edgar költeményei* című tanulmányának második része.

Ignotus rövid Babits-cikkének első mondata a kritikák „artista” jelzőjére reagál: „Babitsról jobbra úgy emlékeznek meg, mint valami úribb fajta artistáról; költétáncosról, aki azonban – ezt megengedik – Blondin [19. századi francia költétáncos és akrobata]”, s azt igyekszik bizonyítani, hogy a „pedáns” költő igazi művész: „Pedantériája és tudálékossága heves és teremtő, valósággal vizionárius.” Az írás a következő lábjegyzettel jelenik meg: „E pár sor bejelentése kíván lenni Babits Mihály első kötetének, mely *Levelek Iris koszorujából* címen most jelent meg a Nyugat kiadásában.”

A *Nyugat* hátsó címlapján hirdetik az *Iris...* kötetet.

Lásd Nyugat 1909. II. júl. 16. 14. sz. 78–82., 97–98., hátsó borító; Kelevéz 1998. 131. és 332. lábjegyzet (úgy véli, Ignotus Bresztovszky „artista” szavára reagál, bár a *Nyugat* megjelenési dátuma ez ellen szól), 223. és 611. lábjegyzet; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 158. (159. tétel); Sáli/Tóth 2005. 255., 265. (621., 633. levél jegyzetében); Buda 2007. 251. és 22., 23. lábjegyzet; Kelevéz 2008. 182. és 14. lábjegyzet

Lásd még **1909. július 18.; 1911 vége;** Éder 1966. 64.

Vö. *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 158. (159. tétel – a *Nyugat*-számot július 1-jére datálja)

1909. július 18.

Új emberek új könyvei címmel Bresztovszky Ernő ismerteti többek között Babits *Levelek Iris koszorujából* című kötetét, valamint *A Holnap új verseit*. Úgy véli, az Adyra jellemző érzelmek „nagy skálája” „fagyos tudatossággá változik” Babitsnál, aki „artistája a költészetnek: dróton sétál, halálugrást csinál, kérlelhetetlen pontossággal lök keresztül az elé tartott gyűrűn. Pompás verstechnikájával visszaél: ez teszi artistává. Hideg és tudatos marad”. Babits legnagyobb bajának azt tekinti, hogy nem egyéniség, szemben például Kemény Simonnal, aki igazi lírikus. *A Holnap új versei* kritikájában pedig Babitsnak – Balázs Bélával együtt – azt rója fel, hogy „könyvtár-arisztokraták”-ként verseik érthetetlen klasszikus utalásokban bővelkednek, s gúnyolódik Babitsnak a versekhez fűzött, „filológusra valló, pedáns széljegyzetein” is. (Bresztovszky kritikáját bizonyára az a régi konfliktus, sértettség is motiválja, melyet közös egyetemi éveik idején, a Négyesy-szemináriumban Babitsnak az ő költészetét maradnak, szürkének ítélő bírálata vált ki.)

Lásd Népszava 1909. júl. 18. 169. sz. 5–6.; Kelevéz 1998. 131., 137–141.; Kelevéz 2008. 185–186. és 23. lábjegyzet

Lásd még *1903 tavasza, ősze, legkésőbb 1904*

Még mindig egy számmal lemaradva hirdetik *A Nyugat 13-ik számát*, benne Babits Poe-fordítását, a *Lee Annácskát*.

Lásd Tolnavármegye 1909. júl. 18. 29. sz. 6.

1909. július 20.

„Már régen készülök írni és íme most is csak annyit írok [...], hogy veled szeretnék tartani Itáliába. [...] örülnék, ha csak jövő hó elején indulnál. Mindenesetre írd meg, hogy mikor indulsz, mert Fiumében szeretnék veled találkozni” – írja Babitsnak Szekszárdra – kissé megkésve – Kún József Palicsról. (Minthogy Babits Ambrózy Pállal már július 15-én útnak indul Olaszországba, Kún nem csatlakozhat hozzájuk, s Babits a levelét sem kaphatja meg elutazása előtt.)

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.153.; Sáli/Tóth 2005. 28., 261–262. (628. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 215.

Nápoly, 1909. július 27.

Babits utcai makaróniárusokat ábrázoló nápolyi képeslapot küld Kelemen Imrének, s a képes oldalra ráírja: „így esznek az olasz gyerekek makarónit”.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 71.8.5.; közli Csizsár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 40–41. (33. levél – kérdőjelesen 1909 nyarára datálja); Kelevéz 1998. 136.; Sáli/Tóth 2005. 28–29., 262. (629. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 215.

A Corso Umberto I. képét ábrázoló nápolyi lapon küldi üdvözlét Babits Kelemen Imréné Weininger Gizellának Szekszárdra.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 71.8.6.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 41. (34. levél – kérdőjelesen 1909 nyarára datálja); Sáli/Tóth 2005. 29., 262. (630. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 215.

Szekszárd, 1909. július 27. után, augusztus eleje–augusztus 30. előtt-ig

A Nápolyból július végén küldött képeslapok nyomán vélhető, hogy Babits augusztus elején már hazaérkezik itáliai útjáról, s a vakáció hátralévő hónapját Szekszárdon tölti.

Lásd Kelemen Imrének (WMMM Kéziratgyűjtemény 71.8.5.) és Kelemen Imréné Weininger Gizellának (WMMM Kéziratgyűjtemény 71.8.6.) 1909. július 27-én küldött nápolyi lapjait; ***Szekszárd–Budapest, 1909. augusztus 30. előtt***

1909. július 30.

Baráth Sándor Babits *Iris*... kötetéről írva plasztikus stílusát és a „talányszerű élet” verseit dicséri, előbb azonban „márványszerűen hideg”-nek és „kicirkalmazott”-nak találja.

Lásd Kelet Népe 1909. júl. 30. 4–5. sz. 275–276.; Kelevéz 1998. 135. és 345. lábjegyzet

1909. július

A *Vasárnapi Újság* 1909. június 27-i számából átvételként ismét közlik Schöpflin Aladár ismertetését Babits *Levelek Iris koszorujából* című kötetéről, valamint a július 4-i számból Babits *Vasárnap* című versét.

Lásd Képes Folyóirat 46. kötet, 1909. július, 19. füzet 444.; 20. füzet 470.

1909. augusztus 1.

Megjelenik Babits fordításában *Valakinek a Paradicsomban* címmel Edgar Allan Poe *To One in Paradise* című verse. A fordítást megelőzi Elek Artúr *Poe Edgar költeményei* című tanulmányának harmadik része.

A hátsó borítón hirdetik a Nyugat kiadásában megjelent és a kiadóhivatalban is kapható Babits-kötetet, az *Irist*.

(A *Nyugat* szerkesztősége a VIII. kerület Rákóczi út 9. II. em. 3.-ba költözik.)

Lásd Nyugat 1909. II. aug. 1. 15. sz. 155.; hátsó borító, címlap

–andi *Írásokról való írás* címmel a modern irodalom szerzőiről, műveiről, köztük Babitsról is ír, s fölteszi a kérdést: „De miért olyan szomorú az új magyar líra?”

Lásd Erdélyi Helikon 1909. aug. 1. 14. sz. 353.; Szőke Mária 2005. 227. (1. lábjegyzet)

Szekszárd–Budapest, 1909. augusztus 30. előtt

Budapesten jártában Babits talán találkozik Kosztolányival, vagy levélben írja meg neki, hogy bizonyára Szekszárdról Fogarasra utaztában megáll a fővárosban, de senkivel sem sikerül beszélnie a *Nyugat*nál.

Lásd Babits Osvát Ernőnek Fogaras, 1909. szeptember 1. után–16. előtt írt levelét: OSZK Fond 253/708/3.; Kelevéz 1998. 136.; Sáli/Tóth 2005. 265. (633. levél jegyzetében)

Fogaras, 1909. augusztus 30.

A fogarasi főgimnázium tanári testülete „alakuló értekezletet” tart, melyen az erről felvett jegyzőkönyv aláírásának tanúsága szerint Babits is részt vesz.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 43.; Csokonai-Illés 2010. 166. (Függelék 62. tétel)

1909. augusztus–1909 vége, 1910 eleje

A korábban 1908. július–augusztusra keltezett *A Campagna éneke* című Babits-vers keletkezése Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint: „Tivoli–Fogaras Tivoliba menve a nagyon forró vicinálison.” A vers biztosan datálható életrajzi eseményhez kötődik: Babits *második* olaszországi útjának élményein alapul. Bár 1908 nyarán is jár Itáliában, de útvonalának ismeretében e vers a következő nyárhoz kapcsolódik, ugyanis Rómáig először 1909 nyarán utazik le, tehát csak ekkor látogathatja meg az olasz fővároshoz közeli Tivolit is. A költemény a következő évben, 1910 áprilisában jelenik meg, tehát gondolata bizonyára 1909 nyarán születik, s a következő őszön vagy télen, Fogarason nyeri el végleges formáját. (Kevés javítást tartalmazó fogalmazványa az *Angyalos könyv* harmadik füzetének azon a részén található, mely ennek az időpontnak felel meg.)

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 95. f. rektó–verzó (tintairású tisztázata javításokkal, a cím Babits ceruzairásával; a fólió rektóján Babits ceruzairásával: „Hét”); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Éder 1966. 66.; Rába 1981. 310–312.; Kelevéz 1998. 83–85., 93., 103., 150., 256–257.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: ***Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt***; A Hét 1910. ápr. 17. 16. sz. 250.; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: ***1916. április 16-i hét után***

Vö. ***1908. július–augusztus***; BMÖV 1982. 116–117. (1909. júl.–aug.)

Babits lefordítja Giosuè Carducci *Dinanzi all terme di Caracalla* című versét: *A Caracalla thermái előtt*.

Lásd OSZK Fond III/2356. 96. f. rektó–verzó (tintairású tisztázata); Kelevéz 1998. 256–257.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: ***Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt***

Fogaras, 1909. nyárvég–ősz, szeptember 7. előtt

A korábban elsősorban Babits második itáliai útjának képtári benyomásai által inspiráltnak vélt *Pictor Ignotus* című vers keletkezése Kelevéz Ágnes új datálása szerint: ***Fogaras, 1909 tavasza–július eleje***

Lásd Kelevéz (kézirat)

1909 ősze előtt [1908. ősz]

A korábban 1909–1910 (?) vagy 1911-re datált *Széchenyi* című Babits-vers keletkezése. (Elkeseredett tartalma, gondolatainak iránya, egyes rokon motívumok *A Holnap* megjelenése utáni válsághoz kötik.)

Lásd kéziratait: k_1 = MTAK Ms 5077/44. (tintairású fogalmazvány Babits autográf aláírásával); k_2 = OSZK Fond III/2356. 88. f. verzó (fólióra ragasztott papíron tintairású fogalmazvány ceruzaírású javításokkal, Babits autográf aláírásával); Kelevéz 1998. 256–257.; Kelevéz (kézirat)

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: ***Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt***

Vö. Gál István, *Tiszatáj* 1973. 11. sz. 68. (1906–1908); Melczer 1985. 48., 97. (1911)

1909 ősze előtt [1908 ősze–1909 ősze között]

Az *Alla Musa* című Babits-vers keletkezése. A korábban 1907–1908-ra, majd főltehetőleg a „kisujjadat nem adnám egy világért” sor alapján 1911 nyarára datált, nyomtatásban nem megjelent vers – mely az első változatában 1911 nyarán születő *Játszottam a kezével* befejező soraival rokon: „nagyobb örömmel ontanám / kis ujjáért a csobogó vért, / mint száz királyért, lobogóért!” – az *Angyalos* könyv harmadik füzetébe utólag beragasztott kézirat alapján vélhető, hogy 1909 őszénél korábbi keletkezésű.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 87. f. verzó (tintairású tiszttázat a fólióra ragasztva); Kelevéz 1998. 254–255. (1909 ősze előtt); Kelevéz (kézirat – 1908 ősze–1909 ősze között)

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: ***Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt***

A korábban 1910 körül-re datált *Térítőők* című, kiadatlanul maradó Babits-vers keletkezése.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 85. f. verzó (tintairású fogalmazvány a fólióra ragasztott papíron); Kelevéz 1998. 254–255.; Buda 2007. 231.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: ***Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt***

Vö. Gál István, *Vigilia* 1975. 5. sz. 327.; Melczer 1985. 38–39. (1910 körül)

Fogaras, 1909 ősze

Megnyílik Fogarason az új, kétemeletes gimnáziumi épület a Berivoji-patak mellett, a Teleki utca elején. (A régi vármegyei kórház telkére Alpár Ignác tervei szerint emelt iskolaépületet – mely föltehetőleg Mikszáth Kálmán képviselőiségének [1892–1910] köszönhető – modern berendezésével együtt 1909 augusztusában adják át.) Babits még májusban átköltözik a Lenkert utca 9.-be, az új gimnáziumi épület közelébe.

Lásd Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 307.; Marosi, Előre (Bukarest) 1969. ápr. 27. 6682. sz. 4.; Csokonai-Illés 2010. 101–102. (8., 9., 10. fényképmelléklet szövege), 281. lap után *Képek* (8., 9., 10. kép)

Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt

Babits föltehetőleg 1909 őszén Fogarason kezdi el vezetni az *Angyalos* könyv harmadik füzetét, melybe – mintegy „munkafüzet”-ként, keltezés és cím nélkül – valószínűleg 1912-ig (?) már nem utólag, hanem keletkezésükkor írja verseit: nemcsak tisztázatok, hanem áthúzásokkal, betoldásokkal tarkított fogalmazványokat, vázlatokat, odavetett versötleket is. A napilapoknak és folyóiratoknak elküldött, jól olvasható tisztázatokkal szemben a maga számára lejegyzett versek kéziratán kevésbé törődik a külalakkal és a központosítással.

A 202 főlíós, tíz ívből álló, könyvnyi vastagságú füzet azonos vízjelű és minőségű papírlapjai egyforma elszíneződést, szennyeződést mutatnak, az ívek újrafűzésének nincs nyoma.

Első ránézésre ez a harmadik füzet is – akárcsak az első kettő – utólag megkomponált gyűjteménynek tűnhet, részben, mert ez is szimbolikus jelentésű, latin nyelvű mottóval indul (a Francis Bacon-idézet szerint akarat és érzelem homályosítja el értelmünket), másrészt tartalmilag szoros kapcsolatot mutató verstisztázatok állnak az első főlíókon, s ráadásul – felborítva ezzel a kronológiát – ebbe a füzetbe is beragaszt utólag verseket, akárcsak a másodikba. (Török Sophie versekre vonatkozó – elsősorban Szilasi Vilmos kötetéből származó – utólagos, olykor datálási bizonytalanságok, tévedések forrásául „szolgáló” bejegyzései is szerepelnek az *Angyalos* könyv harmadik füzetében.)

Kelevéz Ágnes az 1909 és 1911 között született versek keletkezését az *Angyalos* könyv kézirataira támaszkodva vizsgálja, s a harmadik füzet „munkafüzet” jellegét hangsúlyozza, minek következtében új kronológiai rendbe sorolja elsősorban a fogarasi verseket. Ezt az elképzelést erősíti az a tény is, hogy a három legnagyobb terjedelmű párbeszéd műve, a *Laodameia*, *A Második Ének* és *A literátor* keletkezésük sorrendjében követik egymást. Figyelemre méltó, hogy a bonyolult szerkezetű és ritmikájú *Laodameia* szövegében milyen kevés a lejegyzés közbeni korrigálás – ami ékes példája annak, hogy Babits ilyen hosszú művet is sokáig „hordoz”, érlel magában leírása előtt –, mindazonáltal bizonyos, hogy a harmadik füzetben a verses dráma első lejegyzése, fogalmazványa áll. (Babitsnak ez a versíró sajátossága keltette többek között azt a benyomást, hogy az *Angyalos* könyv harmadik fülete tisztázatok gyűjteménye.)

A füzet több vers egy időben készült tisztázatával indul (72–76. fólió), „amelyeknek elkeseredett és személyes hangvétele hasonló. [...] A költő addig publikálatlan, de költészete szempontjából kulcsfontosságú, már Fogarason keletkezett verseit válogatta össze tisztázás céljából, s új versesfüzetének megnyitását egy ars poetica értékű csoportosítással önmaga számára hangsúlyossá és szimbolikussá tette. Ezért kerültek a füzet élére a következő művek: *Levél Tomiból*; *Szent Mihály*; *A sorshoz*; *Arany Jánoshoz*”. A tisztázatok megszakítás nélkül sorakoznak; „az elrendezés a megtervezett és koncepciózus másolás módszerét mutatja”. (A Babits „tévedő emlékezete” szerint 1911 januárjára vagy tavaszára datált versek tehát a füzetben való elhelyezkedésük tanúsága szerint korábban keletkeznek!) Ezek után kezdi el Babits a füzet rendszeres vezetését néhány olyan vers (*Thamyris*, *Szonettek*, *Bolyai*) fogalmazványával (77–84. fólió), amelyeket már születésükkor, 1909 őszén–telén jegyez a füzetbe.

Az *Angyalos könyv* 78. fóliójának verzőjára Babits első ránézésre összefüggéstelen „jelhalmazt” jegyez föl: ám – mint arra Kelevéz Ágnes kutatásából fény derül – a 38 számozott sor pontos rend szerint Arany János *Keveháza* című művének 38 szakaszára utal, a görög betűk és arab számok pedig az *Íliász*, egy strófánál az *Odüsszeia* egyes énekeinek sorait jelölik; a homéroszi eposzok azon részleteit, melyeket Babits Arany János művével kapcsol össze. Az énekeket a klasszika-filológia követelményéhez igazodva görög betűvel jelöli. Minthogy a jegyzet az 1909 őszén–telén születő két homéroszi ihletésű vers, a *Thamyris* és a *Homérosz* tintaírású tisztázata közé íródik, följegyzésének ideje bizonyára ugyancsak 1909 ősze. Babits Homérosszal és a görög nyelvvel Fogarason kezd elmélyülten foglalkozni, az eposzok olvasásával fejleszti nyelvtudását: „Rengeteg szabad időm volt, amelyet mind az olvasásra fordítottam. Ekkor tanultam meg görögül és lassan megismerkedtem a görög irodalommal” – emlékezik 1929-ben. Az egyik 1933-as *Nyugat*-beli *Könyvről könyvre* írása arról is vall, hogy ennek a nyelvnek tökéletes megtanulása szinte lehetetlen: „Görögül olvasni mindig munka: lehetsz »perfekt« német vagy francia; de értheted-e »perfekt« a nagy hellén irodalom nyelvét? Ilyen nyelv nem egy van: majd minden auktorért újat kell tanulni.” „*Aranyt* [...] nem olvasom: kívülről tudom” – jelenti ki Babits Kóhalmi Bélának olvasmányairól szóló vallomásában (*Könyvek könyve*), s ahhoz az aprólékos kutatómunkához, melyet Aranyról írt egyetemi szakdolgozatához (*Arany János az 1877. év második felében*) és azzal párhuzamosan készült tanulmányához (*Arany, mint arisztokrata*) folytatott, hasonló elmélyült kutatásról tanúskodnak ezek a jegyzetei, melyekben a *Keveháza* eposzi gyökereit vizsgálja; a mű homéroszi vonatkozásainak tételes jegyzékét adja; 98 homéroszi helyet gyűjtve össze. Az 1917-es *Irodalmi problémák* kötetének *Dante fordítása* című tanulmányához fűzött jegyzetben saját [bizonyára Fogarason készül] fordításában görögül, „Homérosz stíljében”, hexameteres formában közli az Arany-mű első két szakaszát. Révay József a *Nyugat* 1924-es április elsejei Babits-számában közzétett *Musarum sacerdos* [latin ’Múzsák papja’] című írása (mely Babits költészetének latin elemeiről és vonatkozásairól szól) egyik lábjegyzetében elismerően főlemlegeti, hogy Babits „latinra fordította, disztichonokban Vörösmarty *Hal-dokló leányát*, s görögre, hexameterekben Arany *Keveházát* [...]”. Ezek az érdekes

kísérletek pompás bizonyítékai nagyszerűen edzett görög és latin stílus-készségének. E fordítások filológiai hibái nem jelentékenyek s nem perdöntőek.” [Kiemelés tőlem – R. J.]

„Az az elmélyült kutatás, mellyel Babits feltárja a lehetséges összefüggéseket Arany *Keveházja* és Homérosz *Íliásza* között, természetesen nem öncélú filológiai adatgyűjtés, hanem sokkal inkább [...] Arany múltidéző módszerét, a klasszikus eposzi közvagyon költői birtokbavételének titkait akarja kifürkészni, hogy a [...] mesterfogásokat ellessesse, megtanulhassa, alkalmazhassa.”

Az *Angyalos könyv* harmadik füzetének lapjaira ragasztva (a 85–92. fólión) egymástól és a füzet papírjától eltérő kéziratok is találhatók, melyek legtöbbje korábbi keletkezésű; Babits már régebben leírt, nem megjelent, az *Angyalos könyv* második füzetében még nem szereplő verseit, illetve korai Verlaine- és Baudelaire-műfordításait gyűjti egybe, valószínűleg a megőrzés szándékával. A beragasztások közé kerül két költeménynek az *Angyalos könyv* fólióira jegyzett kézirata is: az 1909-ből való *[A költő szól]*-nak, valamint az 1908 nyarán születő Lisztynek *[Illusztrációk mindenféle könyvekhez. 3. Régi magyar irodalom]*. – A beragasztásokat az 1909 végétől 1910 tavaszáig keletkezett – közvetlenül születésükkor lejegyzett – versek fogalmazványa (93–109. fólió), majd pedig a három nagyobb mű (*Laodameia*, *A Második Ének*, *A literátor* – 110–227. fólió) – a keletkezés sorrendjében – követi. A füzet további 47 fólióját a tízes évek közepén Babits üresen hagyja, évek múlva 10 fólióra ő vagy Török Sophie, illetve Babits halála után esetleg mások is különböző kéziratosokat ragasztanak.

Babits a harmadik füzet rendszeres vezetését valószínűleg 1912 körül hagyja abba; 1912–1913-tól gyakran írógéppel tisztázza le verseit, 1913 tájától pedig inkább különálló lapokra jegyzi le verseinek fogalmazványát.

Az *Angyalos könyv* három füzetét föltehetőleg Babits kötetli egybe, talán még a tízes évek folyamán vagy a húszas évek legelején. Török Sophie pedig borítólappal és rajzzal díszíti: az 1. fólió rektóján az ő bejegyzése: „Angyaloskönyv. Mihály versei 1900–1912-ig és a Literátor (megj. 1916. Nyugat II. 813–849.) Carpaccio zenélő angyalát rajzolta Török Sophie 935-ben.” [A lantját pengető angyal a velencei festő, Vittore Carpaccio *Jézus bemutatása a templomban* című, 1510-ben készült művének részlete – Velence, Accademia delle Belle Arti.]

Lásd OSZK Fond III/2356.; Kelevéz 1998. 25., 60–61., 71–80. és 195. lábjegyzet, 102–103.; a 78. fólió „jelhalmazá”-nak közlését, aprólékos megfejtését, s a lejegyzett utalások visszakeresését, értelmezését: Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2011. 1. sz. 43–92.; Buda 2007. 202., 203., 204.

Lásd még **1903. tavasz–1906 nyara–1908; Szekszárd, 1904 nyara, augusztus vége előtt; 1904–1906 között**; Török Sophie, Magyar Csillag 1942. I. 199–205.; idézi Téglás 2000. 135., 137., 233.; az *Angyalos könyv*ben szereplő versek időrendjének kérdésére (változására), a három füzet részletes leírására: Kelevéz 1998. 14–15., 24., 26., 52., 58., 59–111., 203., 245–266.; Függelék 241–268., Melléklet 1–5., Babits datálási tévedéseinek természetére: 103–111.; az Arany-dolgozatokra: **1904 ősze–1905 tavasza–1907 (?)**; a *Keveháza* görög fordítására: **Baja, 1906. május előtt**; a görög tanulmányokra: **1908–1911; 1909. június 16.**; Köhalmi, *Könyvek könyve* 1918. 83–86.; Révay József, Nyugat 1924. I. ápr. 1. 7. sz. 556–560.; Babits, Nyugat 1933. I. szept. 1–16.

17–18. sz. 251–258.; Szilágyi Ödön, Délibáb 1929. febr. 29. 6. sz. 8–9.; Éder 1966. 67–68.; Téglás 1997. 35., 459–460. (12. tétel); *Liszt*: Kelevéz 1998. 256–257. (1906 nyara 1908 nyara helyett véletlen elírás!); Vilcsék 2008. 334.; Kelevéz, Irodalomtörténet 2012. 2. sz. 222–234.

Vö. Szőke Mária 2005. 239., Illusztrációk 15. („Angyalos könyv 138. számú kis verse: *Huszonöt év!... Messze, messze [...] laktam akkor*” – az 1930-as évek első feléből fogalmazványtörődék: OSZK Fond III/1969/139.)

HARMADIK FÜZET

71–237. f. lió

71. f. rektó

Verscímek Babits ceruzairásával: *Miként szélcsendben a hajó / Új könyvekre / Magam se tudom a titkomat / Vigasztalás*

71. f. verző

Móttó: Francis Bacon (Baconus de Verulamius): „Intellectus autem [humanus] Luminis sicci non est; sed recipit infusionem a voluntate & affectibus. Baconus de Verulamius.” (*Novum Organum* [Aforizmák a természet magyarázatáról és az ember uralmáról] – Lib. I. XLIX. – „Az emberi értelem nem lát tisztán; az akarat és érzelmek párja homályosítja el.”)

72. f. rektó–verző

Levél Tomiból – Fogaras, 1909. január

72. f. verző–73–74. f. rektó

Szent Mihály – 1909 első fele

74. f. rektó–verző

A sorshoz – Szekszárd–Fogaras, 1908. nyár–1909 első fele

74. f. verző–75. f. rektó–verző

Arany Jánoshoz – Fogaras, 1909. szeptember–október közepe

76. f. rektó

Egy szegény magára maradt 1–2. – Fogaras, 1909 eleje; Fogaras, 1909. szeptember–október közepe

76. f. verző

Lucifer csillagfénynél. G. Meredith – 1909. szeptember–október közepe

77. f. rektó

Thamyris – Fogaras, 1909. szeptember–október közepe

77. f. verző

[Homérosz. XX. század] – *Homeros a XX. században* – **Fogaras, 1909. október közepe, második fele**

78. f. rektó

[*Beloved, o beloved*] *Belovöd, o Belovöd* – **1909. október második fele vagy utána**

78. f. verző

38 számozott sor: utalás Arany János *Keveháza* című művének 38 szakaszára; görög betűk és arab számok: az *Íliász* (egy strófánál az *Odüsszeia*) egyes énekei sorainak jelzése – **Fogaras, 1909 ősze**

79. f. rektó

[*Héphaisztosz*] – *Hephaistos* – **1909. október második fele vagy utána**

79. f. verző

Szonettek – **Fogaras, 1909. október második fele vagy utána**

80. f. rektó

Bolyai – **Fogaras, 1909. október második fele vagy utána, december vége előtt**

80. f. verző

[*Szerénység és Kegyesség és Okosság*] – **1909. október második fele után, december vége előtt**

81. f. rektó

Feljegyzéstörödékek a *Bergson filozófiája* című esszéhez [L'Évolution créatrice főbb filozófiai fogalmai] – **Fogaras, 1909. október második fele után, december vége előtt**

81. f. verző–82. f. rektó

[*A csüggedt kapitány*]- *Magamhoz* – **1909. október második fele után, december vége előtt**

82. f. verző

Egy rövid vers – **1909. október második fele után, december vége előtt**

[*Paysages intimes. 6.*] *Mennyei színjáték* – **Budapest vagy Szeged (?), 1906 nyara–1908**

[az *Angyalos könyv* lapjára ragasztott korábbi kézirat]

83. f. rektó

[*Szimbolumok. Stanzák. 1. Ne mondj le semmiről*] – **Fogaras, 1909. október második fele után, december vége előtt**

83. f. verzó

Nervus urbis – 1909. október második fele után, december vége előtt

84. f. rektó

[Milyen zenét szeret az Isten?] – 1909. október után, december vége előtt

84. f. verzó

üres

85. f. rektó

[Hanton, dombon, dombvidéken jártam] – 1906 első felében, ősz előtt

[az Angyalos könyv lapjára ragasztott korábbi kézirat]

85. f. verzó

Térítők – 1909 ősze előtt

[az Angyalos könyv lapjára ragasztott korábbi kézirat]

86. f. rektó

Palinódia – 1908 ősz

[az Angyalos könyv lapjára ragasztott korábbi kézirat]

86. f. verzó

[Egy dal] – Chanson – Szeged, 1906. ősz–1908. június

[az Angyalos könyv lapjára ragasztott korábbi kézirat]

87. f. rektó

Vasárnap – Szeged, 1908. egy vasárnap–Fogaras, 1909. március

[az Angyalos könyv lapjára ragasztott korábbi kézirat]

87. f. verzó

Alla Musa – 1908 ősze–1909 ősze között [lásd 1909 ősze előtt]

[az Angyalos könyv lapjára ragasztott korábbi kézirat]

88. f. rektó

[Mi az? Mi az?] – Magam se tudom titkomat – 1908. ősz–1909. április 11. előtt

[az Angyalos könyv lapjára ragasztott korábbi kézirat]

88. f. verzó

Széchenyi – 1909 ősze előtt [1908. ősz]

89. f. rektó

[Lenge légbe veté vasfogú csolnakát...] – 1909 vége körül

89. f. verzó

[*A költő hajdan víg fiú volt...*] – **1909 vége**

[az *Angyalos könyv* lapjára ragasztott korábbi kézirat]

[*Rügyek csírák...*] – **1909 vége körül**

[*Nem az énekes szüli a dalt...*] – **1909 vége körül** – *Mint forró csontok a máglyán:*

1932. december

90. f. rektó

A költő szól – **1909 vége**

90. f. verzó

[*Festett cél, pusztá semmi*] – **Szekszárd, 1906–1907**

[az *Angyalos könyv* lapjára ragasztott korábbi kézirat]

91. f. rektó

[*Illusztrációk mindenféle könyvekhez. 3. Régi magyar irodalom*] – **Szekszárd, 1908 nyara**

[az *Angyalos könyv* lapjára ragasztott korábbi kézirat]

91. f. verzó

[*Én nevezem Adeodátnak...*] – **1909 vége**

92. f. rektó

[*Illusztrációk mindenféle könyvekhez. Világhistória*] – *Álom* – **Szekszárd, 1906. nyár**

[az *Angyalos könyv* lapjára ragasztott korábbi kézirat]

92. f. verzó

[*Arany kísértetek*] – **Fogarás, 1909 vége** [lásd *Fogarás, 1909 vége és 1910 tavasza, április 16. előtt*]

[*Kék Quarnerónak vizén...*] – **Fogarás, 1909–1910 tele, 1909 vége**

93. f. rektó

[*Késő májusi tél volt...*] – **1909 vége**

Ceruzaírású feljegyzések a lap jobb felső sarkában: „Hor. Epod. XVI. / Verg. Ecl. IV. / Messina” – ceruzaírású feljegyzések a lap jobb alsó sarkában: „Tea on the mountain / Rice in the valley / Japanese landscape / Sakktáblaszerű rizsföldek”

93. f. verzó

[*Kincses Kolozsvár, hova lett a kincsed?*] – **1909 vége**

94. f. rektó

Mindenek szerelme – **1910. előtt; 1909 vége, 1910 eleje**

[*Hajrá cégérezett holnaposok*] – **1909 vége előtt**

[az *Angyalos könyv* lapjára ragasztott korábbi kézirat]

94. f. verzó

[*Minthogyha ebben a kis udvarban...*] – **1909 vége előtt**
[az *Angyalos könyv* lapjára ragasztott korábbi kézirat]

95. f. rektó–verzó

A Camp.[agna] éneke – **1909. augusztus–1909 vége, 1910 eleje**

95. f. verzó

[*S az egyik óra vígan illan...*] – **1909 vége, 1910 eleje**

96. f. rektó–verzó

A Caracalla thermái előtt (Giosuè Carducci versének fordítása) – **1909. augusztus–1909 vége, 1910 eleje**

97. f. rektó

Romulus Augustulus (vers) – [ceruzairású följegyzés, bizonyára egy ideszánt mű címe és műfajmegjelölése]

97. f. verzó

[*Ma délelőtt, ma délelőtt*] – **1909. június előtt**
Esti dal – **Szeged, 1906–1907**

[az *Angyalos könyv* lapjára ragasztott korábbi kézirat]

98. f. rektó

Éji dal – **Fogarás, 1909 vége, 1910 eleje**

[*Minden színekből összetéve...*] – **1909 vége, 1910 eleje**

[*Hahó hahó májusban újra...*] – **1909 vége, 1910 eleje**

[*A magyar fának magyar ága*] – **1909 vége, 1910 eleje**

98. f. verzó

[*Példa a holdvilágról*] – *Példabeszéd a Holdvilágról* – **1909 vége, 1910 eleje**

99. f. rektó

Puella moriens [Vörösmarty Mihály *A haldokló leány* című versének latin fordítása] – **1909 vége, 1910 eleje**

[*Az egy lélekben összegyűlt zene*] – **1909 vége, 1910 eleje**

[*Az én lelkem esti madár*] – **1909 vége, 1910 eleje**

99. f. verzó

Csipkerózsa – **Fogarás, 1910. február 19. előtti napokban**

100. f. rektó

Két nővér – **Fogarás, 1910. február 19. előtti napokban**

100. f. verzó–101. f. rektó

Óda a szépségről – Fogaras, 1910. február 19. előtti napokban

101. f. verzó–102. f. rektó

A Danaidák – Fogaras, 1910. február 19. előtti napokban

102. f. verzó

Klasszikus álmok – Fogaras, 1910. február 19. előtti napokban

103. f. rektó

[Fület nekem aki hallani tudja...] – Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt

[Örök dolgok közé legyen híred beszótt] – töredék – Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt

[Böjt szele verdesi bus szivedet...] – Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt

[A kis fejekben hogy feszül az ész] – Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt

103. f. verzó

[Egy szomorú vers] – Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt

104. f. rektó

Kabaré – Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt

104. f. verzó

Arany kísértetek – Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt

105. f. rektó

Dal, régimódi – Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt

[Régi tojás, régi vaj...] – Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt

105. f. verzó–106. f. rektó

Vonaton – Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt

Protesilaos – Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt

106. f. verzó

[Szimbolumok. Stanzák. 2. Szimbolum a holdvilágról] – Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt

[Szimbolumok. Stanzák. 3. Másik szimbolum (Új magyar költészet)] – Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt

107. f. rektó

[Örök dolgok közé legyen híred beszótt] – Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt

107. f. verzó

O lyric love – Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt, március (?)

108. f. rektó

[*Szimbolumok. Stanzák. 4. Nunquam revertar*] – **Fogaras, 1910. tavasz, április**

108. f. verzó

[*Ha eltörik az edény...*] – **1910. tavasz**

109. f. rektó

Üres

109. verzó

Török Sophie Babits elmondásán alapuló jegyzete a *Laodameia* keletkezési körülményeiről

110–128. f. rektó–verzó

Laodameia – **Fogaras, 1910. tavasz**

129. f. rektó–verzó

Üres

130. f. rektó

Pensées dans la bibliothèque [Vörösmarty Mihály: *Gondolatok a könyvtárban*] – **1910. tavasz körül vagy ősz**

130. f. verzó

[*Szimbolumok. Stanzák. 5. Sárga lobogó*] – **Fogaras, 1910. tavasz vagy ősz**

131. f. rektó

[*Lelekem mint a kiveret gyerek*] – **1910. tavasz vagy ősz**

132. f. rektó

[*Ősz, kriptá, ciprus, szüret, tánc, kobold*] – **Fogaras, 1910. ősz**

132. verzó

Új könyvekre – [*Óda új könyvekre*] – **Fogaras, 1910. november közepe–december**

133. f. rektó–verzó

Divina machina – **1910. december**

134. f. rektó–verzó–135. f. rektó

[*Egy verseskönyv epilógusa*] – *Naiv csömör* – **Fogaras, 1910. december**

135. f. rektó

[*Hiába akartok megismerni*] – **Fogaras, 1910 legvége, 1911 eleje**

135. verzó

Naiv ballada – Fogaras, 1910 legvége, 1911 eleje

136. f. rektó

[Minden sikerülni fog...] – Fogaras, 1910 legvége, 1911 eleje

[Lám a macska talpra áll...] – Fogaras, 1910 legvége, 1911 eleje

[Oly sóvár szemmel nézek...] – Fogaras, 1910 legvége, 1911 eleje

136. f. verzó

Üres

137. f. rektó

Les hommes [Vörösmarty Mihály: Az emberek] – Fogaras, 1910 legvége, 1911 eleje

137. f. verzó

Üres

138. f. rektó

Luk[ács evangéliuma] XX 35–36 [Babits ceruzaírású feljegyzése, a jelzett bibliai vers szövege: „Azok pedig, akik méltók lesznek elnyerni a másik világot és a halálból való föltámadást, nem házasodnak és férjhez sem mennek, hiszen többé már meg sem halhatnak. Hasonlók lesznek ugyanis az angyalokhoz, és Isten fiai lesznek, mert a feltámadás fiai.” – Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2006]

139. f. rektó–138. f. verzó–139. f. verzó

Ékszerláda – Fogaras, 1910 legvége, 1911 eleje

140. f. rektó

Egy kuruc a XX. században – 1911 eleje

140. f. verzó

[Miként szélcsendben a hajó] – Baja, 1906. január–Fogaras, 1911. március, május 21. előtt – Baja, Fogaras, 1906, 1911 eleje

141. f. rektó

[Vágyak és soha] – Fogaras, 1911. tavasz

141. f. verzó

Cigánydal – Fogaras, 1911. tavasz

142. f. rektó

[Aranyfürdő, Aranyeső, Danaé] – Fogaras, 1911. tavasz

142. f. verzó–143. f. rektó

[Hiszekegy] – 1911. tavasz

143. f. verzó–144. f. rektó
[Babona, varázs] – **Fogarás, 1911. tavasz**

144. f. verzó
[Minden reggel a városon...] – **1911. tavasz**

145. f. rektó
Üres

145. f. verzó–146. f. rektó
[Magdolna szeretője] – **1911. tavasz vagy nyár**

146. f. verzó–147. f. rektó
Üres

147. f. verzó
Jegyzetek, fogalmazványok *A Második Ének* című színműhöz

148. f. rektó–195. f. verzó
A Második Ének – **Szekszárd, 1911. augusztus után, október 1. előtt**

196. f. rektó
Egy idézet Musset-től: „Partout ou j’ai, comme un mouton...” Alfred de Musset:
La Nuit de décembre (1835) [ceruzaírású följegyzés]

196. f. verzó
Babits feljegyzése: „Két kardot nem bír egy hüvely soha – Vörösm[arty] Salamon
kir[ály] I. 1. Arany B[uda] H[alála]”

197. f. rektó
[Új esztendő beköszön...] – **1911 vége, december [23. előtt?]**

197. f. verzó
[Bánom is én...] – **1911 vége**

198. f. rektó
[Illusztrációk mindenféle könyvekhez. 4. Modern vázlat – B. M. verskötetéhez] –
Babits Mihály modorában – **Rákospalota, 1911 vége–1912 tavasz**

198. f. verzó
Üres

199. f. rektó
Vigasztalás – **Rákospalota, 1911 vége–1912. tavasz**

199. f. verzó

[*Ha korábban elcsitítom...*] – **Rákospalota, 1911 vége–1912. tavasz**

200. f. rektó

Üres

200. f. verzó

Palotai est – **Rákospalota, 1912. tavasz**

201. f. rektó

[*Nem bűnös ki szíve szerint...*] – **1912 körül, 1912. tavasz (?)**

201. f. verzó

Üres

202. f. rektó–227. f. rektó

A literátor – **1916. ősz**

227. f. verzó

Üres

228. f. rektó

[*Sok a város háztetője*] – **1900 (?)**

229. f. rektó

Utólag beragasztott 1 fóliós kiegészítés *A jubiláns Babits Mihály elmondja, hogyan lett költővé* című interjúhoz (Bende László interjútát lásd *Esti Kurir* 1928. jún. 27. 144. sz. 13.)

229. f. verzó

Bende Lászlónak az *Esti Kurir* nevében Babitsnak [1928. június 27. előtt] írt, eredetileg a 230. f. rektójára – utólag – ragasztott levele

230. rektó–verzó

Üres

231. f. rektó

Utólag beragasztva: *A semmi vágya*. Charles Baudelaire versének fordítása – ***Szekszárd, 1904 nyara, augusztus vége előtt***

231. f. verzó–232. f. rektó

Utólag beragasztva: *Moesta et errabunda*. Charles Baudelaire versének fordítása – ***Szekszárd, 1904 nyara, augusztus vége előtt***

232. f. rektó

Utólag beragasztva: *Messze... messze...* Charles Baudelaire versének fordítása – ***Szekszárd, 1904 nyara, augusztus vége előtt***

232. f. verzó

Utólag beragasztva: *Spleen*. Charles Baudelaire versének fordítása – ***1904–1906 között***

233. f. rektó–verzó

Utólag beragasztva: *Kísértet*. Charles Baudelaire versének fordítása – ***1905***

234. f. rektó

Utólag beillesztett négyzethálós fólión Gál István kézírásával az *Angyalos könyv* kiadatlan verseinek jegyzéke

234. f. verzó–235. f. rektó

Üres

235. f. verzó

Gál István kézírásával a *Trubadúrkor* című ciklus címeinek jegyzéke

236. f. rektó

[*Mindig kissé elfogultan érzem magamat...*] – [bevezető szavak egy felolvasóest-hez] – ***1920-as, 1930-as évek***

236. f. verzó

[*Sokszor az élet rémes erdő*] – *Bözsikének* – ***1911. január 1.***

237. f. rektó

Ismeretlen kéz bejegyzése a fólió verzóján levő *A sorshoz* című Babits-vers fotokópiájához: „Az ered[et]i a Magyar Nemzeti Múzeum Orsz. Széchenyi Könyvtára Kézirattárában.”

237. f. verzó

A sorshoz című Babits-vers fotokópiája – eredetije 74. f. rektó–verzó: *A sorshoz* – ***Szekszárd–Fogaras, 1908. nyár–1909 első fele***

Lásd OSZK Fond III/2356.; Kelevéz 1998. 83–202.; 242–244., 252–268. (az *Angyalos könyv* legutolsó, harmadik füzeté kéziratainak vizsgálata, írásmódjuk elemzése a verseknek a szakirodalomban eddig elfogadott időrendjét jelentősen módosítja; a leírásban a könnyebb tájékozódás kedvéért a kéziratok fóliószáma is, illetve – ha Babits nem jelöli, vagy eredeti keltezésétől eltérő – az a dátum is szerepel, ahol a kronológiában az egyes versek részletes leírása található); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 62–92.; Kelevéz 2008. 79–114.

Lásd még az *Angyalos könyv* első és második füzetének leírását: ***1903. tavasz–1906 nyara–1908***; Francis Bacon: [www.filozofia.bme.hu/.../Bacon%20\(1620\)%20-%20Novum%20Org...](http://www.filozofia.bme.hu/.../Bacon%20(1620)%20-%20Novum%20Org...)

1909. szeptember 1.

Megjelenik Babits két Poe-fordítása: *Himnusz (Hymn)*, *Álomország (Dream-Land)*; előttük Elek Artúr *Poe Edgar költeményei* című tanulmányának ötödik (befejező) részével. Az *Álomország* fordításába sajtóhibák kerülnek, melyeket Babits Osvátnak szeptember 1. után–16. előtt írott levelében panaszol föl, s javít ki.

Lásd Nyugat 1909. II. szept. 1. 17. sz. 262–263.

Lásd még Babits Osvát Ernőnek írt 1909. szeptember 1. után–16. előtt írt levelét: OSZK Fond 253/708/3.

Fogarás, 1909. szeptember 1. után–16. előtt

Babits Osvát Ernőnek írt hosszú, panaszos levelében küld egy figyelőt (*Az illatok filozófiája*) a *Nyugat* számára. Van néhány új verse, tudakolja, elküldje-e, s hogy a *Pictor Ignotus*, s az *Úti napló* vajon nem kerülhet-e sorra – ha nem, kéri vissza a kéziratokat. Fölpanaszolja, hogy legutóbbi Poe-fordításába (*Álomország*) sajtóhiba csúszott; leírja a kimaradt és hibás részeket (k₂). Ígéri, a Meredith-cikk pár hét múlva készen lesz. [George Meredith angol író, költő a Babits-tanulmány készülte idején, 1909. május 28-án hal meg.] A Mikszáth-cikk megírásában azonban gátolja, hogy Mikszáth legújabb művei nincsenek kéznél. Beszámol arról is, hogy egy nagyobb dolgozatot ír Bergsonról, s érdeklődik, volna-e helye a *Nyugat*ban. Mint Kosztolányi emléthette, Pesten járt és igen sajnálta, hogy a *Nyugattól* senkivel sem beszélhetett. „Kérek hacsak lehet azonnal választ. Mindenáron fel szeretném rázni magam abból a rettenetes szellemi lethargiából, amelybe Fogarason létem óta bele süppedtem.” Kéri továbbá, míg ő ráveszi magát a köszönőlevél megírására, Osvát tolmácsolja köszönetét Ignotus szép és megértő soraiért a *Nyugat*ban.

Lásd OSZK Fond 253/708/3.; közli Nemeskéri, *Kritika* 1979. 8. sz. 9.; Kelevéz 1998. 136. és 349. lábjegyzet, 140. és 360. lábjegyzet, 151., 164. és 432. lábjegyzet, 168. és 444. lábjegyzet; Sáli/Tóth 2005. 31–32., 264–265. (633. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 236.; Buda 2007. 251. és 25. lábjegyzet; *Meredithre*: Hibsch/Pienták 2009. 591. (68. tétel); Bergsonra: Hibsch/Pienták 2009. 608–609. (82. tétel), 491.; Ignotusra: **1909. július 16.**

Lásd még *Álomország*: k₁ = OSZK Analekta 292/1.; **1904 körül; Budapest, 1909. augusztus 30. előtt; 1909. szeptember 1.**; Bergsonra: az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; Dienesék 1982. 187.; Rába 1981. 313–345.; Kelevéz 1998. 145–146. és 372. lábjegyzet

Vö. Kardos 1972. 72–73. (1910-re, a tanulmány megírásának idejére datálja Babits megismerkedését Bergson filozófiájával); Nemeskéri, *Kritika* 1979. 8. sz. 9. (Ignotus cikkének július 16-i megjelenése nyomán nyár elejére datálja)

1909. szeptember 2.

Veszy Miska aláírású, levelezőlapra nyomtatott gúnyverset küldenek Szekszárdról Fogarasra Babitsnak. A *Falusi kép* című Holnapi verzesetet „(A legtöbb olvasó kép telenségnek fogja találni, de az ma már nem baj.)”. A 4. strófa: „Buta falu, buja falú! / Csizmás, barbár, keleti fajú! / Nyugati szél itten sohse fú; / Nyugati holnapi szél sohse fú! / Elfog a fekete, fekete bú. / Népek agyát nem fogja gyalú! / Hazám,

hazám, te amazulú! / Mind buta, mind buta, bamba zulú! / Ám bánja a lú! / Nadrágja, nadrágja ha nem pantalú: / Hadd rágja, hadd rágja, hadd rágja a szú”.

Lásd OSZK Fond III/2448/17.

1909. szeptember 4. előtt

Babits levélben küldi el Kosztolányinak kis cikkét, a *Ritoók Emma, A nagy véletlen* című könyvismertetést, hogy továbbítsa Kiss Józsefnek, s még több ügy elintézésével bízza meg.

Lásd Kosztolányi 1909. szeptember 4-i válaszát: MTAK Ms 4621/99.; jelzi Sáli/Tóth 2005. 29., 263. (631. levél)

1909. szeptember 4.

Kosztolányi levelezőlapon értesíti Babitsot, hogy *A Hérben* „valószínűleg még e héten” meg fog jelenni könyvismertetése (*Ritoók Emma, A nagy véletlen*), s a többi ügyét is elintézi. (Az ekkor ígért „hosszabb levél”-ről nem került elő adat.)

Lásd MTAK Ms 4621/99.; BJKL 1959. 194., 315. (153. levél); Sáli/Tóth 2005. 30., 263. (632. levél)

Lásd még **1909. szeptember 4. és 1910. április között**

1909. szeptember 4. és 1910. április között

Babits két levelet is küld Kosztolányinak, melyekben barátja „csüggedő hitét szítja”, s valamely Kosztolányi-műről mond őszinte kritikát. Azonban ekkor hosszú időre, 1910 áprilisáig megszakad köztük a levelezés, s többé már nem is újul meg.

Lásd Kosztolányi 1910. áprilisi válaszlevelét: MTAK Ms 4621/101.; BJKL 1959. 195., 315. (155. levél)

Vö. Kosztolányiné 1990. 142. (levelezésük első abbamaradását 1909 májusára datálja)

Fogarás, 1909. szeptember 7.

A fogarasi főgimnázium tanári testülete „I. módszeres értekezlet”-ét tartja, melyen a jegyzőkönyvi aláírás tanúsága szerint Babits is részt vesz. A jegyzőkönyvben rögzítik többek között a Babits által összeállított tananyagot: V. osztály – magyar nyelv, VI. osztály – magyar nyelv, latin nyelv, VIII. osztály – görögépítő irodalom.

„Elnök, anélkül, hogy már most részletes programmal állana elő, felsorolja az isk. ünnepeket: okt. 4. 6. nov. 19. [1910.] márc. 15. ápr. 11. máj. 18. jún 8. Jelzi, hogy ezen ünnepeket, miután már alkalmas helyiség áll rendelkezésre, megfelelő programmal, az ifjúság bevonásával fogjuk megtartani. / Elnök felhívására az értekezlet kijelöli azon tanárokat, akik egyes alkalmakkor beszédet fognak tartani. [...] máj. 18-án Babits M. [...] Elnök végül kéri, hogy jelentkezzenek a testület azon tagjai, akik a Szabad Líceum előadásában részt szándékoznak venni. / Ebbéli készségüket jelzik: Babits, Krebsz, dr. László, Papp István, Tas és Vodráska.”

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909/1910. (másolatát PIM Kéz-
írártára V. 5417/1–3.); Csokonai-III. 2010. 167–169. (Függelék 64. tétel)

Lásd még a jegyzőkönyvben szereplő tananyag felsorolását: *Fogarás, 1909. szeptember 7.–1910. június, 1909/1910. iskolai év*; iskolai ünnepek: *Fogarás, 1909. október 4.*; *Fogarás, 1909. október 6.*; *Fogarás, 1909. november 19.*; *Fogarás, 1910. március 15.*; *Fogarás, 1910. május 18.*; *1910. június 8.*; szabadliceumi előadás: *Fogarás, 1910. január 15. szombat*

Fogarás, 1909. szeptember 7.–1910. június, 1909/1910. iskolai év

Babits a IV. osztályban – nem szakosként – „történetet” heti 3 órában, az V. osztályban magyart heti 3 órában, a VI. osztályban heti 5 órában latint és heti 3 órában magyart, a VIII. osztályban heti 2 órában görögpótló irodalmat tanít. A heti 16 órán kívül a VI. osztály osztályfőnöke, valamint az V–VIII. osztály ifjúsági könyvtárának őre.

A második tanévtől már általánossá válik a *Babits* névalak használata, s az Értesítőben is így szerepel.

A „Végzett tananyag” című fejezet szerint „a tantárgyak elméleti részét a Gimnáziumi Tanítás Terve és a reá vonatkozó Utasítások szerint végeztük, s így itt csak az olvasmányokat közöljük”. (Ezért Babits IV. osztálybeli történeti óráiról nincs közelebbi adat.)

„V. osztály. *Magyar nyelv és irodalom. Olvasmányok*: Plinius, Mikes 3 levele. Petőfi második levele Aranyhoz és a válasz. Aristoteles: A harag. Pázmány: Teremtett állatokról való elmélkedés. Salamon: Daliás idők és Hunyadi János. Heltai: A nándorfehérvári győzelem. Tinódi: Terek B. [Török Bálint] fogsága. Kemény: Idősb Wesselényi Miklós. Parainesis. Szemelvények a Hitelből. Eötvös: Körösi Csoma Sándor. Kossuth: A nemzeti védelemről. Deák első felirati beszéde. Gyulai: Arany János. – *Magánolv. Kötelező házi olvasmány*: Az új földesúr, Toldi Estéje. – *Könyv nélkül*: Arany: Török Bálint. *Írásbeli dolgozatok*: 1. Levél szüleimhez az iskolaév elején. 2. Török B. fogsága (Tinódi alapján). 3. Honnan meríti anyagát a történetíró? 4. Hunyadi J. jellemzése a tört. olvasmányok alapján. 5. Az új földesúr jellemalakjai, mint korjellemező típusok. 6. A leírás módja Jókainál. 7. Széchenyi kora (A Hitel alapján). 8. Kossuth érvei júl. 11-i beszédében. 9. Toldi és Toldi estéje (összehasonlítás).

VI. osztály: *Magyar nyelv és irodalom. Olvasmányok*: Arany balladái. Zrínyi: Szigeti veszedelem. Vörösmarty: Cserhalom. Arany: Buda halála. Petőfi leíró költeményei és dalai. Berzsenyi és Vörösmarty ódái. Arany elégiái. Epigrammák Kazinczytól és Vörösmartytól. Sophokles: Antigone. Shakespeare: Julius Caesar. – *Magánolv./Kötelező házi olvasmányok*: Toldi szerelme. Kisfaludy: Csalódások. *Könyv nélkül*: Szép Ilonka. Zalán előhangja, Walesi bárdok. V. László. Petőfi dalából. – *Írásbeli dolgozatok*: 1. Arany és Tinódi Török Bálintja. 2. A modern élet rajza a Hídatatásban. 3. Az eposz külső szerkezete. (iskolai) 4. Zrínyi és Vergilius (néhány olvasott részek összehasonlítása). 5. A viszály csirái Etele és Buda jellemében. 6. Petőfi életfolyása hogyan tükröződik dalaiban? 7. A vén cigány és a kor eseményei. 8. A római nép Shakespeare Julius Caesarjában. 9. A külső szerkezet különbsége az antik és modern drámában.

Latin nyelv és irodalom. Olvasmányok: Vergilius: Aeneis I. 1–120, 494–630. II. 1–370, 510–566, 634–804. IV. 1–129, 331–450, 522–554, 555–670. *Könyv nélkül:* I. 1–33. II. 1–56. Livius XXI. 1–5, 7–15, 18, 37–38. XXII. 11–18, 44–50. Dolgozatok kéthetenként az olvasott részek szókincsének begyakorlására, magyarból latinra való fordítás, az 5-ik latinból magyarra (Verg. V. énekéből). Ideje: péntek 8–9.

VIII. osztály. Görögpótló irodalom. Olvasmányok: Platón: Apologia, Kriton. Gorgias. Az állam. Aristoteles Etikájából. – *Írásbeli dolgozatok:* 1. görög művészet egyes korainak rövid összehasonlítása és jellemzése. 2. Platón és Aristoteles főbb etikai gondolatainak összehasonlítása. (Határidő a félév utolsó órája.)”

Az 1909/1910. tanévi Értesítő adatai: „A tanárok társadalmi és irodalmi működése” című fejezetben: „*Babits Mihály:* Számos verset írt a helybeli és fővárosi lapokba. Előadást tartott a Fogarasi Magyar Dalegylet hangversenyén a kurucorról.”

Beszámoló a Szabad Líceumról: „Ez évi szabadliceumi előadásaink iránt közönségünk fokozott érdeklődést tanúsított, amire kétségkívül nem csekély befolyással volt új intézeti helyiségünk, mely az előadásokhoz megkívánt külső és belső feltételeknek teljes mértékben megfelel. Legkitartóbb vendégeink természetesen ez alkalommal is a hölgyek voltak, emellett több előadáson igen szép számmal jelent meg általában is kis városunk intelligens társadalma. Intézetünk tanulóira és a helybeli polgári leányiskola növendékeire is hozzáférhetővé kívánván tenni az előadások hallgatását, az előadó tanárok számukra külön ifjúsági előadást tartottak. Előadásaink most immár harmadik évi sorozata 1910. jan.–márc. havában a következő sorrendben folyt le: I. jan. 15. *Babits Mihály tanár: A filozófia főbb problémái napjainkig...*”

Ismeretterjesztő előadások a honvédaltiszteknek: „A tanártestület tagjai az előző évek gyakorlatához képest ezidén is tartottak ismeretterjesztő előadásokat a honvédaltisztek számára dec.–febr. hónapokban, minden hét szombatján du. 4–5-ig. Előadtak: Albert János A katona-költőkről, *Babits Mihály A vitézi költészetről...*, Krebsz Ernő A nyelv életéről, László Béla dr. A római hadszervezetről...” stb.

Tanulságos előadások, szórakozások című beszámolóban: „Ez iskolai évben is két ifjúsági színielőadáson vettek részt tanítványaink, melyeket Fehér Károly városunkban időző szintársulata rendezett. Színre került nov. 28-án Szigligeti E.[de] *Liliomfi* bohózata, melyhez a bevezető előadást Krebsz Ernő tanár tartotta, és dec. 19-én Földes Imre háromfelvonásos drámája, *A császár katonái*, amelyet ismertetővel *Babits Mihály* tanár látott el...”

A Mikszáth Kálmán Önképzőkör működéséről szóló referátum azt a meglepő új-ságot közli, hogy a fiatal Babits Fogarason mecénásként is szerepel! A hét pályadíj egyikét, a húszkoronás díjat, ő tüzi ki (egyedül az egész tanári karból!) a következő feladatra: műfordítás latinból vagy görögből (az iskolában nem olvasott rész). A kör Babits pályadíját megosztja egy VIII. és egy VII. osztályos diák nyertes munkája között.

(Görög Zoltán helyébe Bausz Gyula kerül, Nádasdy Dániel, matematika–fizika szakos tanár október 1-jétől tanít, Haan József októbertől betegsége miatt nem tud-

ja állását elfoglalni, helyette 1910. február 7-én [6-án] dr. Szentirmay Imre okl. helyettes tanár érkezik.)

Babits osztályának, a VI. osztálynak 22 diákja közül a „névkönyv” szerint Román János 1891. decemberi születésű, tehát már ez év végén 18 esztendő, öten, Fekete Jenő, Gabor Aurél, Kovács László, Peptea György és Stroia Miklós 1892-es születésűek, azaz 17 esztendősek, 11-en 1893-ban születtek (ők 16 évesek): Czecz János, Deutsch Vilmos, Fazekas Gyula, Gavra Sándor, Győrbíró János, Helmu Péter, Hódi Károly, Karres György, Metian Szilviusz, Schul Náthán és Steiner József, öten pedig – 1894-ben születve – 15 esztendősek ekkor: Bucska Hugó, Buzeczky Ernő, Majer János, Pokol Jenő, Turcu Titusz. (Ekkor az osztályban a bukottak száma már csupán négy és hét között ingadozik.)

Lásd Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1909–1910. iskolai évről, Fogaras, 1910. 9., 33., 37., 38., 39., 41., 42., 43., 45., 46., 48., 49., 52., 69.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 308–309.; 4. sz. 431.; Éder 1966. 66–67.; Sipos 2003. 42–43.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 210., 211., 213.; *A vitézi költészetről*: Hibsches/Pienták 2009. 278., 597. (71. tétel); *Előadás a kuruc korról*: 323., 608. (81. tétel); *VI. osztály névsora*: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 35., 38., 41.; Csokonai-Illés 2010. 166–167. (Függelék 63. tétel)

Lásd még *Fogaras, 1909. június 24.*; *Fogaras, 1910. március 16.*; *Fogaras, 1910. december 6.*; Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 85/1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Sáli 2003. 241.; Buda 2007. 31. és 61. lábjegyzet, 33.; Csokonai-Illés 2010. 40. (24. lábjegyzet)

1909. szeptember 12.

Megjelenik Babits recenziója Ritoók Emma *A nagy véletlen* című regényéről.

Lásd A Hét 1909. szept. 12. 37. sz. 620.; Hibsches/Pienták 2009. 260–261., 590. (66. tétel)

Lásd még Kepes Ernő 1909. június 14-i felkérőlevelét: OSZK Fond III/715.; Kosztolányi 1909. szeptember 4-i levelét: MTAK Ms 4621/99.; Kunszery, Irodalomtörténeti Közlemények 1963. 3. sz. 355.

1909. szeptember 14.

Közvetteszik Babits fordításában Charles Baudelaire *Egy pogány imája (La Prière d'un païen)* című versét.

Lásd Független Magyarország 1909. szept. 14. 217. sz. 1.

1909. szeptember 16.

A *Nyugat* hirdeti a saját kiadásában megjelenő *Iris...* kötetet.

Közvetteszik a *Pictor Ignotus* című Babits-verset.

Kosztolányi Rilkeről szóló tanulmányában írja Babitsról: „Ha megzendül a nyelv, fogalmak zenélnek. Csak Poe Edgarnak vannak ilyen kincses szavai. Nálunk meg Babits Mihály szó-idomító, blazírt és kesernyes [!] verseiben talállok hasonlót, amelyekben érzéki és értelmi hatások zenévé, fogalmi értéké csendülnek.”

Babits ismertetést közöl Charles Régismanset *Az illatok filozófiája* (Sansot, Paris, 1907) című könyvéről, melyben többször hivatkozik saját, e témában írt *Szagokról, illatokról* című tanulmányára.

Lásd Nyugat 1909. II. szept. 16. 18. sz. első borító 3. lapja; 285–286., 312., 334.; Rába 1969. 84. (a 80. lábjegyzetben a II. 18. félreérthető jelzése bizonyára a Nyugat II. kötetére és a 18. számra vonatkozik); Kelevéz 1998. 164. 432. lábjegyzet; Hibschr/Pienták 2009. 261–262., 590–591. (67. tétel)

Lásd még **1909. február 28.**; *Szagokról, illatokról*: Nyugat 1909. I. márc. 1.

1909. szeptember 21.

Adiádák. Babits Mihály: Egy pogány imája. Ch. Baudelaire címmel versparódia jelenik meg bizonyára a szeptember 14-én a *Független Magyarországnak* közölt Babits-fordítás apropóján.

Lásd Ellenzék (Koloszvár) 1909. szept. 21. 213. sz. 4.

Fogarasz, 1909. szeptember 29. és 1910. szeptember 29. körül

Ambrózy Pál visszaemlékezése szerint Babitsnak Mihály-napkor kötelességszerűen, tanártársaihoz hasonlóan házi ünnepet illik rendeznie.

Lásd Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 301.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 217.

1909. szeptembertől

Babits húga, Angyal a nők számára ebben a korban szokatlan foglalkozást választ, tornatanár lesz, s a szekszárdi újság személyi hírei között is szerepel neve: „A szekszárdi polgári leányiskolánál az 1909/10. tanévre ismét Babits Angyalka bízott meg”, ami azt jelenti, hogy állásában ekkor még nem véglegesítik.

Lásd Csányi 1990. 47.

Lásd még Sáli/Tóth 2005. 243. (609. levél jegyzetében)

Fogarasz, 1909. szeptember–október közepe

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint az *Arany Jánoshoz* című Babits-vers keletkezése: „Fogarasz szobájában”. A vers „nem takart seb kell / inkább festett vérzés!” sorai keserű-fájdalmas reakció az *Iris...* kötet őszinte érzelmeket hiányoló-követelő bírálataira.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 74. f. verző–75. f. rektó–verző (három számozott szonett tintairású tisztázata, a 74. f. verzőjén Török Sophie följegyzése: „Írta Fogarason, szobájában”, a 75. f. rektóján Babits rájegyzése: „Nyugat”); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303., 307.; *Beszélgetőfüzetek II.* 1980. 218., 246–249.; Rába 1981. 271–272., 617. 43., 44., 48–50. lábjegyzet; BMÖV 1982. 104. (1909 vége); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.; Kelevéz 1998. 134–135., 136.; 252–253.; Pienták 2003. 116–117., 118., 183–184.; Kelevéz 2008. 179–188.

Lásd még **1910. január 17. előtt és január 17.**; Ady Fenyő Miksának 1910. január 17-én [19-én] írt levelét: PIM Kézirattára A. 205/18.; az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hát-ha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után; Budapest, 1940. december 6.; Budapest, 1940. december 11.**

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint Babits *Egy szegény magára maradt* című versének – mely az elhagyott szerelmes érzelmi állapotának költői képe – keletkezése: „Fogarás. Részben álmatlan éjjel.”

Babits a vers 1909 elején születő első, [*Szívem magába szívott...*] kezdetű résznek tinta- és ceruzairású fogalmazványát (k_1) utólag ragasztja az *Angyalos könyv*-be, a második részt *Naptalan* címmel korábban írja be a füzetbe, a végleges címet ceruzairással a második rész eredeti címe fölé, jobbra jegyzi be. A fölióra Babits a megjelenés helyét is rájegyzi: „Nyugat”. Tintairású aláírt tisztázatának (k_2) a *Dal* címet adja. [Ezzel a verssel kezdődik a már külön-külön lapra írt lejegyzések sora, vagyis a füzetet bevezető költemények folyamatos tisztázása itt ér véget.]

Lásd kéziratait: k_1 = OSZK Fond III/2356. 76. f. rektó; k_2 = *Dal* címmel: PIM Kézirattára V. 1618.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Rába 1981. 353–354.; BMÖV 1982. 100–101. (1909); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.; Kelevéz 1998. 252–253.; Kelevéz (kézirat)

Lásd még **Fogarás, 1909 eleje**; az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hát-ha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Babits George Meredith-fordításának – *Lucifer csillagfényénél* (*Lucifer in Starlight*) – keletkezése.

Lásd OSZK Fond III/2356. 76. f. verzó (tintairású tisztázat); Kelevéz 1998. 252–253.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Thamyris* című vers keletkezése: „Fogarás Homeros hatás, szobában, elkedvetlenedve, azt hívén, hogy vesztettem a tehetségemből. L.[ásd] Arany Jánoshoz címűt.”

Babits ekkoriban Arany *Keveházájának* homéroszi vonatkozásait kutatva, maga is tudatosan építi versszövegeibe az eposzi részleteket. A *Thamyris* kéziratán ugyanazzal a betű- és számkombinációval utal Homérosz *Íliászára*, mint a *Keveháza* esetében teszi – a tisztázat ceruzairású címe mellett szintén ceruzával jelzi – „B 595.” – az *Íliász* 2. énekének (görög betűjele B) 595. sorát, amelyben „a Thamürosz név a költeményben feldolgozott történettel együtt előfordul”. Babits egy görög mítosz dalnokát idézi, „akit Apollón azért sújtott vaksággal s zavarral, mert földi hangjait versenynek eresztette a szent Múzsák égi kórusában”.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 77. f. rektó (tintairású tisztazat, a cím ceruzairással; Török Sophie rájegyzése: „Írta Fogarason, szobában”); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Éder 1966. 68.; Rába 1969. 80.; Rába 1981. 276–277., 306., 618. 65. lábjegyzet (1909 vége); BMÖV 1982. 111. (1909); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 755.; Kelevéz 1998. 109., 141. és 362. lábjegyzet, 252–253., Melléklet 8.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2011. 1. sz. 90–91.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Kelevéz 2008. 72.

1909. október 1.

A *Nyugat* hirdeti a saját kiadásában megjelenő *Iris*... kötetet.

Lásd *Nyugat* 1909. II. okt. 1. 19. sz. első borító 4. lapja

Fogarás, 1909. október 1.–1910. február 6.

„Intézetünk I. osztálya az 1909/10. tanév okt. 1-től fogva párhuzamosítatván, mivel az ily módon szükségessé vált nyelvi szakképesítésű [...] Szentirmai Imre dr. okl. tanárjelölt állását csak f. évi febr. 6-án foglalta el, a jelzett idő alatt a mellékelt Tárgyfelosztás szerint a köteles [heti] 18 órán felül 1-1 óratöbblettel szakszerűen Babics [!] Mihály, Halmy Gyula, Krebsz Ernő és László Béla dr. tanárok helyettesítettek...” – áll a fogarasi főgimnázium iratanyagában.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 86/1910. (másolatát PIM Kézirtára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 176. (Függelék 82. tétel)

Lásd még az „Átnézet a fogarasi m. kir. állami főgimnáziumnál rendszeresített a hetenkénti tanórák felosztásának az alább nevezett személyzet közz. Az 1909/10. tanévben, a helyesírás kitüntetése céljából”: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára ad 86/1910. (másolatát PIM Kézirtára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 261. (Függelék 13. táblázat); **Fogarás, 1910. március 21.**

Fogarás, 1909. október 4.

A fogarasi gimnázium tanári testületének I. módszeres értekezletéről felvett jegyzőkönyv szerint ezen a napon iskolai ünnepséget tartanak [Ferenc József neve napjának tiszteletére].

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909/1910. (másolatát PIM Kézirtára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 168. (Függelék 64. tétel)

Lásd még **Fogarás, 1909. szeptember 7.**

Fogarás, 1909. október 6.

A fogarasi főgimnázium tanári testületének I. módszeres értekezletéről felvett jegyzőkönyv szerint iskolai gyászünnepséget tartanak a tizenhárom aradi vértanú tiszteletére/emlékére.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909/1910. (másolatát PIM Kéz-
írártára V. 5417/1–3.); Csokonai-III. 2010. 168. (Függelék 64. tétel)

Lásd még *Fogarás, 1909. szeptember 7.*

Fogarás, 1909. október 8. előtt

Babits névjegy kíséretében küldi el Osvát Ernőnek Meredithről szóló értekezését,
„addig is míg egyebet küldhetnek” – teszi hozzá.

Lásd OSZK 253/708/5.; Sáli/Tóth 2005. 32., 265–266. (633/a levél); Hibschi/Pienták 2009. 591.
(68. tétel)

1909. október 8.

Az egykori egyetemi társ, a Négyesy-szemináriumon is részt vevő Kulcsár Gyula,
A Holnap-kötet kapcsán írja Juhász Gyulának: „Babits Mihály szintén költő a ja-
vából.”

Lásd JGYÖM Lev. 1981. 221., 431. (222. levél)

Fogarás, 1909. október 10.

Megjelenik másodközlésben a *Pictor Ignotus* című Babits-vers.

A Szülői fogadóórák híre szerint Babits október 11-én hétfőn 9–10 között fogad.

Lásd Fogarás és Vidéke 1909. okt. 10. 41. sz. 2., 6.

Lásd még Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 307.; 1956. 4. sz. 441.

Fogarás, 1909. október 11. hétfő

9–10 között Babits szülői fogadóórát tart a gimnázium tanári tanácskozó helyisé-
gében.

Lásd Fogarás és Vidéke 1909. okt. 10. 41. sz. 6.

1909. október 15.

Babics (!) Mihály aláírással jelenik meg egyik Nietzsche-fordítása: *Délen (Im Süden)*.

Lásd Független Magyarország 1909. okt. 15. 244. sz. 1.

Fogarás, 1909. október közepe, második fele

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a [*Homérosz. XX. század*] – *Homeros a XX. században* című Babits-vers keletkezése: „Fogarás szobában.”

A maradandó klasszikus értékeknek és a szenzációt keltő modern technikai bra-
vúroknak feszítő ellentétét ábrázoló szonett ihletője bizonyára Louis Blériot francia
mérnök merész vállalkozása, a La Manche átrepülése 1909. július 25-én, s még in-
kább szenzációt kiváltó bemutató repülése Budapesten 1909. október 17–18-án.

Lásd kéziratát: *Homerós a XX. században – 1909.* OSZK Fond III/2356. 77. f. verzó (tintairású fogalmazvány, a fölión Babits rájegyzése: „Nyugat”); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Éder 1966. 68.; Rába 1981. 305–306., 623. 50. lábjegyzet; BMÖV 1982. 105. (1909); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.; Kelevéz 1998. 142–143., 252–253.; Bartal, Literatura 2008. 3. sz. 332–349.; Kelevéz 2008. 88–89. és 41. lábjegyzet

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Fogarás, 1909. október második fele vagy utána

Babits több hónapig írja [*Beloved, o beloved*] *Belovéd, o Belovéd* című versét, „feszült erotikus himnuszát”, melynek műzsája föltehetőleg a fogarasi Chyba cukrászda (később Emmának nevezett) felszolgálókisasszonya. Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a vers keletkezési helye: „Fogarás Templomban.”

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 78. f. rektó (tintairású tisztázát); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Rába 1981. 346., 349., 627. 9. lábjegyzet; BMÖV 1982. 102. (1909); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.; Kelevéz 1998. 252–253.; utal rá Sipos (Czeizel) 2004. 54.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; a cukrászkiasszonyra: **Fogarás, 1908. ősz vagy tél eleje, október vége, november eleje**

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint Babits [*Héphaisztosz*] – *Hephaistos* című versének keletkezése: „Fogarás Szobában”. Ez a vers, a *Thamyrishoz* hasonlóan homéroszi ihletésű, az *Íliás*nak azt a híres részletét idézi, amelyben Thetisz a kovácsisten Héphaisztoszt fölkeresi, arra kérve, készítsen új fegyverzetet Trójában harcoló fiának, Akhilleusznak. Babits fogarasi magányának, kitisztottságérzésének fájdalmas rokonérzete a tenger fenekére „hullócsillag”-ként taszított Héphaisztosz sorsa.

Lásd kéziratát: *Hephaistos*: OSZK Fond III/2356. 79. f. rektó (tintairású fogalmazvány részben ceruzairású javításokkal, a vers alatt Babits írásával: „Nyugat”); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Éder 1966. 68.; Rába 1981. 304–305., 623. 47. lábjegyzet; BMÖV 1982. 104–105. (1909); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.; Kelevéz 1998. 143., 252–253.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2011. 1. sz. 91.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; utal rá Rába, Holmi 2008. január, 1. sz. 83.

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint Babits *Szonettek* című versének keletkezése: „Fogarás szobában”.

Szerb Antal a „minden szonett egy miniatűr oltár” sorában Dante Gabriel Rossetti-áthallást, azaz a preraffaeliták ünnepi művészete iránti vonzalmat vesz észre.

A vers Szilágyi Géának a *Levelek Iris koszorujából* című kötetről írt bírálata szavait – „Sokszor valami hidegség és szárazság teszi rideggé vagy bágyadtá [...]. Sokszögletűvé csiszolt szavak gyémántjai csillognak ki holt közetekből” – használja fel: „Ezek hideg szonettek. Mind ügyesség / és szenvtelen, csak virtuozitás.”

Lásd k₁ = OSZK Fond III/2356. 79. f. verzó (tintairású fogalmazvány ceruzairású kiegészítésekkel; a vers alatt Babits rájegyzése: „Nyugat”; k₂ = MTAK Ms 5077/30.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Belia/Sándor, Irodalomtörténeti Közlemények 1953. 4. sz. 330–331.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Rába 1981. 274–275.; 617. 62. lábjegyzet; BMÖV 1982. 103. (1909 vége); Rába 1983. 55–56.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.; Kelevéz 1998. 130. és 330. lábjegyzet, 134–136.; 254–255.

Lásd még 1909. július 11.; az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: 1916. április 16-i hét után; Szerb Antal, Széphalom 1927. apr.–jún. 4–6. sz. 124–139.

Fogarás, 1909. október második fele, vagy utána, december vége előtt

Szilasi Vilmos kötetének téves bejegyzése szerint a *Bolyai* keletkezése: „1911. febr.–márc.” (Az évszámot – mely inkább a megjelenésre vonatkozhat – valószínűleg Szilasi, a hónapokat – amelyek pedig talán az 1911-es megjelenést megelőző átdolgozásra utalnak – Babits írja a vers alá.) Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „Nem szeretem, de nagyon sokaknak tetszik. Fogarasi, »Boldogollak« = Ponori Thewrewk Emil: »Tücsökember, be' boldogollak!« fordítása ez, nem gondoltam, hogy én csináltam. A »villámölyv« szót később szőttem bele, nem tudom, mi helyett. Bolyai fedezte föl, hogy Euklidész geometriáján kívül is lehet mást feltételezni. Ezután szabadon vette a tapasztalatot, tehát a rab törvény helyén volt, nem tudott a szemléletén túl látni. Nagy matematikai képzelet kell hozzá.”

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 80. f. rektó (tintairású fogalmazvány, a vers alatt Török Sophie rájegyzése, Szilasi nyomán a téves datálással: „Írta 1911-febr. márc. Fogaras”); (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–85.; Rába 1969. 40. (Baudelaire lehetséges hatására utal); Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 454–455.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 755.; Kelevéz 1998. 119., 144–145., 254–255.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: 1916. április 16-i hét után

Vö. (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 454. (a versben szereplő „villámölyv” (= villamos áram gyorsaságú) helyett „villámölyv”-ként fejt meg Szabó Lőrinc gyorsírási följegyzését); Rába 1981. 336–338., 626. 54., 56. lábjegyzet (1911 eleje); BMÖV 1982. 157. (1911. febr.–márc.)

Fogarás, 1909. október második fele után, december vége előtt

Babits [*Szerénység és Kegyesség és Okosság*] című versének keletkezése.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 80. f. verzó (tintairású tisztázatot); Kelevéz 1998. 146., 254–255.

Lásd még az *Angyalos* könyv harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; Kelevéz 2008. 72.

Szilasi Vilmos kötetének (téves) bejegyzése szerint az *Egy rövid vers* keletkezése: „1911. jan.”

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 82. f. verző (tintairású fogalmazvány, a vers mellett Babits rájegyzése: „Nyugat”); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.; Kelevéz 1998. 148., 254–255.

Lásd még a versfüzére **1906–1911. január**; az *Angyalos* könyv harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Rába 1981. 357., 366.; Kelevéz 2008. 72.

Vö. (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; BMÖV 1982. 162. (1911. jan.)

A korábban 1910-re (október 15. előtt-re) keltezett *Szimbolumok*. Stanzák. 1. *Ne mondj le semmiről* című vers keletkezése Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint: „Fogarás”.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 83. f. rektó (tintairású tisztázat, két, eredetileg ceruzával írott szó tintával történt átírása; a vers alatt Babits bejegyzése kék írónnal: „Nyugat”); Kelevéz 1998. 92., 149–150., 254–255.

Lásd még a stanzák többi darabját: 2. *Szimbolum a holdvilágról* [Fogarás, 1910. tavasz, április 16. előtt], 3. *Másik szimbolum (Új magyar költészet)* [Fogarás, 1910. tavasz, április 16. előtt]; *Nunquam revertar* [1910. tavasz, április], *Sárga lobogó* [Fogarás, 1910. tavasz vagy ősz]; az *Angyalos* könyv harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Kelevéz 2008. 72.

A korábban 1904–1905-re datált *Nervus urbis* című Babits-vers keletkezése.

Lásd kézirateit k_1 = OSZK Fond III/2356. 83. f. verző (tintairású fogalmazvány, Babits rájegyzése a fölión: „Az Újság”, alatta Török Sophie írásával a téves dátum: „1910. jan.”); k_2 = OSZK Fond III/1698/4. (a versszöveg Komjáthy Aladár tintairása, a cím a 2. f. verzőjában Babits kézírása – kézirat kelte: 1911 után [?]); Kelevéz 1998. 150., 254–255.

Lásd még az *Angyalos* könyv harmadik füzetének leírását: **Fogarás 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

Vö. **1904–1905 (?)**; **1910. január**; BMÖV 1982. 525–526. (1904–1905 [?])

Babits utóbb *A csüggedt kapitány* címen közölt *Magamhoz* című versének keletkezése.

Lásd kéziratát: [*A csüggedt kapitány*] – *Magamhoz*: OSZK Fond III/2356. 81. f. verző–82. f. rektó (tintairású fogalmazvány; Török Sophie írásával a kissé zavaros dátumok: „[1909?] [1911?]”); gépiratait: g_1 = OSZK Fond III/1698/2.; g_2 = MTAK Ms 376/22. (a gépiratok kelte:

1917. május 27. előtt); Éder 1966. 61.; Kelevéz 1998. 127. és 326., 327. lábjegyzet, 147–148. és 377., 378. lábjegyzet, 152., 254–255.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt; 1917. május 27. előtt; 1917. május 27.;** Kelevéz 2008. 72.

Vö. Rába 1981. 253. („1909 tavaszára valószínűsített” vers); BMÖV 1982. 559–560. (1909. tavasz)

1909. október 16.

Babits *George Meredith* című, 14 hosszabb-rövidebb pontba szedett tanulmánya „a természetleírásokban remeklő”, a természetet és társaságot hirdető Meredith-nek, „a józanság ihletett prófétájá”-nak gondolkodásmódját, szellemét mutatja be (a bevezetőben talán egy valószínűsítő kirándulás emlékét kapcsolja a tanulmányhoz): „George Meredith optimizmusa: angol optimizmus, hódítóké és vidám sportmaneké. Ez egyúttal az utazók optimizmusa, akik újat kívánnak látni. És voltaképpen nem optimizmus ez, legalább ő maga nem tud semmit róla, hogy az volna. Ezen a határon az optimizmus és pesszimizmus megszűnnek; »e szónak nincs többé értelmük« – mondja Meredith. Az ember a föld fia – mondja Meredith: a Föld az a hatalmas She [a nőnemet jelölő angol névmás, amely minden szeretett/tisztelt dolognak kijár], akit verseiben folyvást megjeleníteni hallunk; mihelyt az ember a földtől elszakad, pesszimista lesz; s aztán, talán hogy meneküljön a pesszimizmustól, optimista lesz.”

A hátsó borítók hirdetései között fölhívják a figyelmet a Nyugat kiadásában megjelent *Iris...* kötetre is.

Lásd Nyugat 1909. II. okt. 16. 20. sz. 393–401., hátsó borító; utal rá Sipos 2003. 48.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 226.; Hibsich/Pienták 2009. 491., 262–276., 591–596. (68. tétel)

Lásd még a kirándulásra: **Fogaras, 1908. szeptember 8. előtt, szeptember 6. körül; Fogaras, 1909. november 5.**

Föltehetőleg átvételként teszik közzé Babits Nietzsche-fordítását, a *Délen-t*.

Lásd Függetlenség (Arad) 1909. okt. 16. 237. sz. 1.

1909. október 22.

A New Yorkban megjelenő *Bevándorló* című lap közli Babits *Messze... messze...* című versét.

Lásd *Bevándorló* (New York) 1909. okt. 22. 85. sz. 10.

Vö. Sipos 2003. 48. (október 25-re teszi)

1909. október 23.

Megjelenik Babits két Detlev von Liliencron-fordítása: *Várakozás, Két szicilián. I. A boldogok szigete, II. Fecske-szicilián.*

Lásd Független Magyarország 1909. okt. 23. 251. sz. 1.

Fogaras, 1909. október 26.

A fogarasi főgimnázium tanártestületének „I. ellenőrző értekezlete” zajlik. Az erről felvett jegyzőkönyvet Babits is aláírja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 44.; Csokonai-Illés 2010. 169. (Függelék 65. tétel)

Lásd még az ellenőrző értekezlet eredményéről szóló kimutatást: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 255. (Függelék 8. táblázat)

Fogaras, 1909. október 31.

A *Szülői fogadóórák* hírcikke közli, hogy Babits fogadóóráját november 8-án hétfőn 9–10 között tartja.

Lásd Fogaras és Vidéke 1909. okt. 31. 44. sz. 5.

1909. október

Baranyai Zoltán [B. Z.] a *Zarathustra* Wildner Ödön-féle fordításáról szóló ismeretében megemlíti, hogy Babits és Juhász – föltehetőleg 1907 végén, 1908 elején Nietzsche-fordítást tervezgetett, az első teljes *Zarathustra*-fordítást akarták elkészíteni. Néhány mutatvány, főleg Babits fordításaiból jelent meg, de végül az egész fordítás töredékben maradt.

Lásd Huszadik Század 1909. október, 10. sz. II. 341–342.; (idézi) Apró 1983. 132.

Lásd még *1906. április 29. előtt; 1907 vége, 1908 eleje*

„Itt járt a kis agyas-fejes Móricz Zsigmond, a *Hét krajcár* írója, aki egészen új szemmel kezd nézni a falusi magyarságot. Csöndesen iddógáltunk az Angol királynő udvarán, míg Móricz Pál, a hajdúság percegős pennája, rózsaszínű ködében táncolt előttünk a mómornak. Valami héttagú banda húzta a fülünkbe, őszies melankóliával. Ahogy hangtalankodva elnéztem ezeket a barna fiúkat: lassanként a *Nyugat* bandája alakult ki belőlük előttem. Az az affektáltan hajladozó-rengedező primás, aki azért meg tudja cifrázni: az Ady Bandi. A kontrása: Babits Mihály; a cimbalmos: ravasz szemű Móricz Zsiga; az öreg bögös: Lengyel Menyhért; a brácsás: Balázs Béla, a pénzkunyeráló impresszárió: báró Hatvany Lajos úr. Sokszor igen hamisan húzták, sokszor hamiskásan, sokszor magyarmiskásan. Közben az öreg Móricz Palyának ellopták »selyem köpönyegét«; s ez olyan hatással volt rá, hogy kijózanodva elkullogott a szerkesztőségbe. Mi is kereket oldottunk hamarost, mert a *Bánk bán* előadására nem kaptunk jegyet. S a nyavalyás Zilahy mégis szűkül. – Móricz Zsigmond különben kapacitált a *Nyugat* nevében: térjek vissza hozzájuk. Nem. Most is fáj még az Isten nyomorultja, Fenyő Miska [*sic!*] marása. Majd. Valamikor. Vagy semmikor. Vagyok én már az, aki vagyok, úgyis. Minek lajtorja, mikor repülőgépem is van? Nem igaz?” – írja naplójába Oláh Gábor.

[A „Fenyő Miksa marása” kitétel Oláh Gábornak a *Hadi készülődések*-ben fölrott, Rákosi Jenőnek írt „bőszült ízléstelenségű levelé”-re utalhat, valamint Fenyőnek Rákosit kárhoztató soraira, amiért „Oláh Gábort egy napon emlegeti Ady Endrével”.]

Lásd Lakner Lajos 2002. I. 147–148., 127–131. (223., 224. lábjegyzet); 128.

Fogaras, 1909. október után, december vége előtt

A [*Milyen zenét szeret az Isten?*] című Babits-vers keletkezése.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 84. f. rektó (tintairású tisztázat); Kelevéz 1998. 89., 254–255.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: ***Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt***

1909. november 1. előtt

Az *Úti napló* című elbeszélés versbetétei közül ekkor keletkezik a *Fellegszerű hegyek*, a *Haris harsog*, a *Mint a halász amott*, a *Vasúton* és az *Én is fa vagyok...* című Babits-vers.

Lásd *Én is fa vagyok...*: k = OSZK Fond Analekta 287. (tintairású fogalmazvány)

Lásd még ***1909. november 1.***

1909. november 1.

Megjelenik Babits *Úti napló* című elbeszélése; a naplószerű, esszéisztikus prózai szövegek között a következő tájleíró versbetétekkel: [*Jövő, te szép jövő...*], [*Tájkép*] – *Egyszer, például, alkonyattal járok* [*A vérvörös nap ködbe süllyed...*], [*Én is fa vagyok...*] – *A szelek istene...*, *A nagy szobában*, [*Egy teknő itt a völgy az ég alatt...*], *Kék faluk*, *Az Olt partján*, *Egy vers, amit a porvárosban írtam*, [*Mond, van-e, van-e szebb, mint...*], *Márciusi reggelen* – [*Izzik az ablak...*], *A pályaudvaron* – [*Közel, közel a gyorsvonat...*], *Vasúton*. Babits úgy véli: a táj gyönyörködető szemlélése nem közönséges ember sajátja: ti. az „a legbiztosabb hőmérője az esztétikai érzőképeségnek”, s kijelenti, „a jó vers szintén tájkép: a mikrokozmosz belső tájainak képe”.

Lásd Nyugat 1909. II. nov. 1. 21. sz. 492–503.; Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 74–93., 761. (15. tétel)

Lásd még [*Jövő, te szép jövő...*]: ***Szekszárd, 1904. szeptember***; [*Tájkép*] – *Egyszer, például, alkonyattal járok* [*A vérvörös nap ködbe süllyed...*]: ***Szekszárd, 1903. június***; *A nagy szobában: 1907–1908, 1908. január 26. előtt*; [*Egy teknő itt a völgy az ég alatt...*]: ***Szekszárd, 1904. szeptember***; *Kék faluk: Fogaras, 1908–1909, 1909. november 1. előtt*; *Egy vers, amit a porvárosban írtam: 1907–1908, 1909. november előtt*; [*Mond, van-e, van-e szebb, mint...*]: ***1906. eleje***; *Márciusi reggelen* – [*Izzik az ablak...*]: ***1906. március***; *A pályaudvaron* – [*Közel, közel a gyorsvonat...*]: ***Baja, 1906. május***; *Vasúton: Velence, 1908. augusztus 5–15. között, 26. előtt*; Éder 1966. 66.; Vendel-Mohay, 1974. 103.; BMÖV 1982. 557–558. (1908–1909); Csányi 1990. 10., 78.;

Apró 1983. 202.; Kelevéz 1998. 163–164. és 427. lábjegyzet; Buda 2007. 168–169. és 14. lábjegyzet; Kelevéz, Holmi 2008. január, 1. sz. 76.; Kelevéz 2008. 24. és 7. lábjegyzet (tizenkettő helyett tizenhatra teszi a versbetétek számát), 41. és 3. lábjegyzet, 206.

Fogarasz, 1909. november 5. előtt

Babits – bár levelet nem ír Szekszárdra – pénzküldeményével kifejezi, mennyire tördök gondokkal küszködő édesanyjával és testvéreivel.

Lásd id. Babits Mihályné 1909. november 5–15. között kelt levelét: OSZK Fond III/179/211.

Fogarasz, 1909. november 5.

Babits Kelemen Imrének, Bimbisnek képeslapon kíván minden jót névnapjára. A Királykő látképét ábrázoló lapra ráírja még: „Ezt láttam!”

„A Vacaria csúcsán álltam, majdnem kétezer méternyi magasságba; előttem a Királykő, rengeteg fehér kötömeg a déli napban áttetszően ragyogott, csiszolt, elképzelhetetlen gyémánthegey. Balra a sztinában zsendicét kínált a csobán felesége [szatina: a fejszűhaszat szállásgazdasága; zsendice: a juhtej feldogozása során kicsapódó, majd felforralt savó a benne úszó túrócsomókkal, hidegen kanalazva kedvelt étel; csobán: hegyi pásztor]; mögöttem, lentebb, az elmaradt társaság, vidámra fáradt szász lányok emelgették szöges botjaikat, lihegve hozta a kapitány legénye a konzervekkel, hideg hússal megbélelt hátizsákot; a nevető karaván úgy tűnt fel a fenyvesek mögöl, mint valami újfajta hegyi patak, mely fölfelé csörren: bugyborékos élet a mohos köveken. E nap nem folytattam George Meredithet, akit ekkor már hónapok óta bűjtöm –, de aznap kezdtem igazán megérteni. / A vér persze vígan folyt eremben, mint megint egy újmódi hegyi patak; lábaimat acéllá edzé a fáradság; nevetni, kiáltani, futni akartam; éreztem, hogy mily badarság búsulni ez életben; mikor ez élet oly szép, természetben és társaságban” – írja Babits a *George Meredith* első, bevezető szakaszában, talán egy valóságos kirándulás emlékét összekapcsolva a Meredith-tanulmánnyal.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 71.8.7.; közli Csizsár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 41–42. (35. levél); Sáli/Tóth 2005. 33., 266. (634. levél)

Lásd még **1909. október 16.**

1909. november 5–15. között

Id. Babitsné, aki naponta vár levelet fiától, köszöni pénzküldeményét, melyre nagy szükségük van, ugyanis Angyal pénze még nincs kiutalványozva, ráadásul a takaréktári részvényekre november 15-ig kétszeres névértéket kell fizetni, s még egy év alatt összesen 600 koronát. Angyal kinevezésének ügye rosszul áll, „kicsapott óradónak” érzi magát. Fájlalja, hogy a *Vasárnapi Újságban* hiába keresték Babits írásait. [Ebben az évben február 7-én az *Anyám nevére* és július 4-én a *Vasárnap* című verse jelenik meg a *Vasárnapi Újságban*.] Érdeklődik, hogy van beosztva Babits napja, jut-e idő a szabad levegőre. „Pista olvasta miszerint mennyi neves írónk költőnk ideg gyöngeségben sinlődött sőt egyik másik agylágyultan halt el, egész éjjel

nem aludtam annyira aggodtam, mert te is megerőltetheted magad, de ugye nincs semmi bajod” – riogatja, szokása szerint, anyai aggodalmaival fiát. Kérdezi, írt-e [Ujfalusy] „Imre bácsi”-nak és [Kelemen] Imrének neve napjára, s beszámol arról, hogy [Buday] Kálmán most volt egy párizsi orvoskongresszuson. Kéri, ha van Pista számára átalakítható ruhája, küldje. Az 1. főlíó rektóján Angyal néhány sora olvasható.

Lásd OSZK Fond III/179/211.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 164., 558. (164. tétel); Sáli/Tóth 2005. 33–35., 266–267. (635. levél); idézi Sipos (Czeizel) 2004. 40–41.

Vö. *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 558. (164. tétel – téves OSZK-jelzettel: összekeverve az 1910. november 24-i levéllel)

Fogaras, 1909. november 7.

A Szülői fogadóórák hírcikke szerint Babits másnap, november 8-án hétfőn 9–10 között fogad.

Lásd Fogaras és Vidéke 1909. nov. 7. 45. sz. 5.

1909. november 7.

A *Nyugat* címmel – továbbra is egy szám késéssel – hírcikk közli, hogy a folyóirat szeptemberi (! – helyesen október 16-i) 2. füzetében megjelent Babits írása George Meredithről.

Lásd Tolnavármegye 1909. nov. 7. 45. sz. 4.

Fogaras, 1909. november 8. hétfő

Babits 9–10 között szülői fogadóórát tart a gimnázium tanári tanácskozó helyiségében.

Lásd Fogaras és Vidéke 1909. okt. 31. 44. sz. 5.; 1909. nov. 7. 45. sz. 5.

Fogaras, 1909. november 9.

A berni óratornyot ábrázoló képeslapot küld Babits húgának, Angyalnak Szekszárdra, s ráírja: „Az óráiról híres sveiczi város a berni tó mellett. Francia levelezőlap. Misi.” (Babits csak 1913-ban jár majd Svájcban és Franciaországban.)

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.95.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 42–43. (37. levél – kérdőjellel 1909 novemberére datálja, téves jelzettel: 78.1.96.); Sáli/Tóth 2005. 35., 267–268. (636. levél – 1909. november 9. előtt-re datálja)

Fogaras, 1909. november 19.

A fogarasi gimnázium tanári testületének I. módszeres értekezletéről felvett jegyzőkönyv szerint ezen a napon iskolai ünnepséget tartanak Erzsébet királyné nevűnne alkalmából. Beszédet tart Vodráska Vencel.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 168. (Függelék 64. tétel)

Lásd még *Fogarás, 1909. szeptember 7.*

1909. november 20.

Megjelenik Dutka Ákos ismertetése *A Nyugat könyveiről*: a hat kötet Babits Mihály, Lesznai Anna, Kemény Simon és Gellért Oszkár verseskönyve, Móricz Zsigmond novellái, valamint Balázs Béla *Doktor Szélpál Margit* című drámája. Úgy véli, bár „közülük három kimagasló tehetség, akik az új magyar irodalomban irányt jeleznek”, egy sincs Babitshoz fogható, akit „mélységesen nagy intellektusú költőnek” tekint. „Babits Mihály szeme mindennek a mélységeibe lát. Az ember, a város, a bútor, a szálloda ócska szobája, ócska íróasztalának lemez fiókja minden, minden él. És ezeknek az életeknek a törvény- és kényszerűségét Babits egy hindu bölcs nyugalmaival nézi, és keserű mosollyal a saját életének szimbolikus képét látja [a] mindenség életében.”

Lásd Nagyvárad 1909. nov. 20. 268. sz. 1–2.

1909. november 24. előtt

Fogarásra küldött levelében Babits Angyal megírhatja, hogy „jól tölti a telet”, s talán arról is beszámol, hogy Pisti öccsüket hittanból megintették.

Lásd Babits Fogarás, 1909. november 24-én id. Babits Mihálynénak írt lapját: WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.96.; Sáli/Tóth 2005. 35., 268. (636/a levél)

Fogarás, 1909. november 24.

Babits képeslapot küld édesanyjának: jól érzi magát, a cipőt és a képeket megkapta, de a cipő bélése kiszakadt. Nem érti, Pisti hogyan lehet hittanból megintve. Angyus nem írta, több pénzt kap-e idén, vagy ugyanannyit, mint tavaly. S megjegyzi: Fogarason most kezdődött a havazás.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.96.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 42. (36. levél); Sáli/Tóth 2005. 36., 268. (637. levél)

1909. november

A Huszadik Században megjelenik Lukács György az *Új magyar líra* című tanulmányának második része, amelyben *A Holnap új versei* és az *Iris...* kötet kapcsán kijelenti: „Babits Mihály talán a legnagyobb nyelvűvész és legtudatosabb nyelv-virtuóz költőink között. Az ő ezer színben csillogó képei az egész világot magukba képesek zárni [...]. És a kis kötet határtalan világának szinte a végtelenbe vesző kertjeként, ott az ezer színben ragyogó Irisz himnusza és a másik oldalon Feketeország izzóan sötét elégiája.”

Lásd Huszadik Század 1909. november, 11. sz. II. 420–422. (az egész tanulmány: 286–292., 419–424.); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 156., 557. (157. tétel); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 223.

Vö. *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 156., 557. (157. tétel); Sipos 2003. 49. (mindkét közlés Lukács tanulmányát május 1-jére datálja)

Fogaras, 1909–1910 tele, 1909 vége

Az *Angyalos könyv* harmadik füzetében elfoglalt helye alapján feltételezhető, hogy ekkor születik Babits *Kék Quarnerónak vizén...* kezdetű verstöredéke. A tinta- és ceruzairású töredéket a beragasztott verseket követő fölióra jegyzi föl, fölötte pedig az *Arany kísértetek* című versben utóbb felhasznált két tintairású sort – „Láttam a delfineket cicázni / láttam az édes Adriát” – tintával kihúzza. Mindkét töredék a fogarasi tél közepén a nyári olasz utazások, a tenger emlékét idézi.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 92. f. verzó (tinta- és ceruzairású töredék)

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: *Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt; Szekszárd–Zágráb, 1908. augusztus 3.*

1909. december 1.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris...* kötetet.

Lásd Nyugat 1909. II. dec. 1. 23. sz. első borító 2. lapja

1909. december 3.

Révész Béla Juhász Gyulának írott levelében kéri Babits címét, mert szeretné, ha Babits a *Népszava* karácsonyi számába írna.

Lásd JGYÖM Lev. 1981. 205., 424. (196. levél)

Lásd még Révész Béla Babitsnak ugyanezen a napon kelt levelét: OSZK Fond III/1074/1.

Vö. JGYÖM Lev. 1981. 205., 424. (196. levél – 1908. decemberre datálja, ebből következően úgy véli, Babitsnak nem jelenik meg verse a *Népszavában*)

Révész Béla levelezőlapra írt soraiban kéri föl Babitsot, hogy a *Népszava* karácsonyi számába írjon verset – bizonyára talál olyan poémát, amely nyíltságánál fogva az ő egyszerű embereiknek való. A határidő december 12. Értesítést kér, számíthat-e a versre.

Lásd OSZK Fond III/1074/1.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 165., 558. (165. tétel); Sáli/Tóth 2005. 36., 269. (638. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 230.

Fogaras, 1909. december 3. után

Babits pár sor kíséretében elküldi Révész Béla, a *Népszava* szerkesztője fölkérésére három versét (valószínűleg *Az őszi tücsökhöz*, az *[Ima]* – *Szonett*, valamint a *Mézkirálynő* címűt): „kiválasztottam verseimből a három legegyszerűbbet. [...] A választás nehéz volt: bevallom, hogy verseim nagyrészt éppen az egyszerűség híján szűkölködnek.” [A karácsonyi számban végül csak két vers, az április 11-én *Őszi tücsök* címen már közzétett *Az őszi tücsökhöz* és az *[Ima]* – *Szonett* jelenik meg.]

Lásd Scheiber, Élet és Irodalom 1963. nov. 30. 48. sz. 6. (a levél szövege és a *Mézkirálynő* című vers hasonmása a New Brunswick-i [New Jersey] Rutgers State University magyar tanszékének gyűjteményéből)

Lásd még **1909. március; 1909. április 11.; 1909. december 25.**

Vö. Szőke Mária 2005. 209–210., 419. (585. levél – a *Mézkirálynő* szövegközlésével – úgy véli, Babits 1909. március végén küldi el levél kíséretében a verseket Révésznek, valószínűleg mert nem tud Révész 1909. december 3-án kelt felkérőleveléről); Sáli/Tóth 2005. 269. (638. levél jegyzetében – Babits Révésznek írt néhány sorát nem jelzi, s úgy véli, csak *Az őszi tücsökhöz* című verset küldi el, s csupán az jelenik meg a *Népszava* karácsonyi számában)

1909. december 5.

Megjelenik Babits *Sunt lacrimae rerum* című verse (sajtóhibával a címben: „lacrimae”).

Lásd Sárretyi Lapok 1909. dec. 5. 49. sz. 1.

Fogaras, 1909. december 10.

A fogarasi főgimnázium tanártestületének II. ellenőrző értekezletét tartják. A felvett jegyzőkönyvet Babits is ellátja kézjegyével.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 44.; Csokonai-Illés 2010. 169. (Függelék 67. tétel)

Lásd még az ellenőrző értekezlet eredményéről szóló kimutatást: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1909. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 256. (Függelék 9. táblázat)

Fogaras, 1909. december 12.

A *Szülői fogadóórák* közli, hogy Babits másnap, december 13-án hétfőn 9–10 között fogad.

Lásd Fogaras és Vidéke 1909. dec. 12. 50. sz. 4.

Fogaras, 1909. december 13. hétfő

Babits 9–10 között szülői fogadóórát tart a gimnázium tanári tanácskozó termében.

Lásd Fogaras és Vidéke 1909. dec. 12. 50. sz. 4.

Fogaras, 1909. december 15.

Képeslapgyűjteményének újabb darabját küldi el Babits húgának, Angyalnak Szekszárdra: „Ísmét olyan genreű [genre – *francia* – itt: ’jellegű’] képes levelezőlap, mint a sveiczi és ezúttal megint Sveiczból, a Cervin hegyet [*németül* Matterhorn] mutatva be Cornergrat falu mellett.”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.97.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 43. (38. levél); Sáli/Tóth 2005. 37., 269–270. (639. levél – 1909. december 15. előtt-re datálja)

1909. december 16.

Hirdetik a Nyugat kiadásában megjelent *Iris*... kötetet.

A szám élén közlik Babits *Karácsonyi Madonna (Regényes legenda)* című elbeszélését. (Babits 1910 decemberében terveiről nyilatkozza: „Novelláim középkori és modern katolikus hangulatok lesznek: a katolicizmus egész hangulati mélyét szeretném átélni, mint egy költő átélheti. E novellákból néhány már megjelent [*Tél, Karácsonyi Madonna, Éliás testvér, Mese a Decameronból*]).”

Lásd Nyugat 1909. II. dec. 16. 24. sz. első borító 2. lapja; 641–645.; Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 94–100., 760–761. (16. tétel)

Lásd még *Szeged, 1907; 1910*; Független Magyarország 1910. dec. 25. 306. sz. 40.; **1911. július 19.**; Buda 2007. 169. és 17. lábjegyzet

1909. december 19.

A Holnap fejezetcím alatt jelenik meg Babits *Esti kérdés* című verse.

Lásd Az Újság 1909. dec. 19. 300. sz. 61.

Fogarás, 1909. december 19.

Fehér Károly színtársulata Fogarason előadja Földes Imre *A császár katonái* című darabját, amelyhez a bevezető előadást Babits tartja.

Lásd Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1909–1910. iskolai évről, Fogarás, 1910. 48.; Fogarás és Vidéke 1909. dec. 25. 52. sz.; 1910. jan. 2. 1. sz. 2–3.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 431.; közli Gál István, Irodalomtörténeti Közlemények 1976. 4. sz. 520–521.; Sipos 2003. 43.; Hibsche/Pienták 2009. 276–278., 596. (69. tétel – az előadás első része nélkül)

Vö. Gál István, Irodalomtörténeti Közlemények 1976. 4. sz. 520–521. (1908/1909-es tanévre datálja); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 213. (1910. [!] december 19-re datálja tévesen hivatkozva Bisztray 1956-ra); Hibsche/Pienták 2009. 276–278., 596. (69. tétel – a *Fogarás és Vidéke* 1909. decemberi számának híján az előadás első részét nem közli – Gál István közlése alapján pedig közölhetné)

Bodnár József tollából ismertetés jelenik meg Halmy Gyuláról (1868–[1924?]), a *Fogarás és Vidéke* szerkesztőjéről, Babits tanártársáról.

Lásd Fogarás és Vidéke 1909. dec. 19. 51. sz. 1–3.

Lásd még Major Károly igazgató véleményét Halmy Gyula újságírói és tanári munkájával kapcsolatban: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 409/1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-III. 2010. 243–244. (Függelék 169. tétel)

Fogarás, 1909. december 25.

Megjelenik a *Bevezető beszéd a „Császár katonái” című ifjúsági előadáshoz* (első része). „Tartotta: Babits Mihály áll. főgimn. tanár.”

Lásd Fogaras és Vidéke 1909. dec. 25. 52. sz.; Hibsch/Pienták 2009. 596. (69. tétel – a *Fogaras és Vidéke* 1909. decemberi számának híján az előadás első részét nem közli – pedig Gál István, Irodalomtörténeti Közlemények 1976. 4. sz. 520–521. alapján közölhetné)

Lásd még *Fogaras, 1909. december 19.; Fogaras, 1910. január 2.*

Vö. Csokonai-Illés 2010. 37. (14. lábjegyzet – 1909. december 26-ra datálja)

1909. december 25.

Másodközlésben jelenik meg a *Karácsonyi Madonna (Regényes legenda)* című Babits-elbeszélés.

Lásd Bács megyei Napló (Szabadka) 1909. dec. 25. 299. sz. 5–6.

Közreadják *Az örök folyosó* című Babits-verset és Halasi Andor recenzióját az *Iris...* kötetről. Halasi szerint éppúgy bűne [!], mint erénye Babitsnak a formai-ritmikai tökéletesség.

Lásd Egyetemi Lapok (Budapest) 1909. dec. 25. 14–15. sz. 7.; 20–22.

Lásd még Kritika 1910. 6. sz. 92–95.

Megjelenik az *[Ima] – Szonett* és (ebben az esztendőben másodszor) *Az őszi tű-
csökhöz* című Babits-vers.

Lásd Népszava 1909. dec. 25. 305. sz. 19.

Lásd még *1909. április 11.*

1909. december 29.

Friedrich Nietzsche *Im Süden* című versét Babits fordításában, *Délen* címmel jelentetik meg.

Lásd Pesti Napló 1909. dec. 29. 307. sz. 18.

Fogaras, 1909. december–1910. február (valamelyik szombat délután 4–5-ig)

Babits ismeretterjesztő előadást tart a honvédaltiszteknek *A vitézi költészet*ről.

Lásd Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1909–1910. iskolai évről, Fogaras, 1910. 46.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 431.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 213.; Hibsch/Pienták 2009. 278., 597. (71. tétel – datálása: „1910. február vége előtt”)

1909 vége előtt

A *[Hajrá cégérezett holnaposok]* című, ceruzaírású Babits-vers/rögtönzés keletkezési ideje. (Az 1910 elejénél nem későbbi *Mindenek szerelmének Angyalos könyv*-beli kézirata fölé ragasztja be a korábbi kéziratot.)

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 94. f. rektó; Rába 1983. 55.; Szőke Mária 2005. 233.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

Babits a [*Minthogyha ebben a kis udvarban...*] kezdetű versének keletkezése.

Lásd OSZK Fond III/2356. 94. f. verzó (tintairású kézirata a fólióra ragasztva)

1909 vége

[*A költő hajdan víg fiú volt...*] kezdetű Babits-töredék keletkezése.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 89. f. verzó (tintairású rögtönzés a fólióra ragasztott papíron); Kelevéz 1998. 256–257.; Kelevéz (kézirat)

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

A kézirat alapján az [*Én nevezem Adeodátnak...*] kezdetű verstöredék valószínű keletkezési ideje, melyet föltehetőleg az *Angyalos könyv* harmadik füzetének vezetésével párhuzamosan jegyez föl ceruzával Babits a beragasztott korábbi versek közé.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 91. f. verzó; Kelevéz 1998. 242.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint *A költő szól* című – akár a bergsoni intuíció illusztrációjának is tekinthető – Babits-vers keletkezése: „Fogaras szobában”.

Lásd kéziratát: k_1 = OSZK Fond III/2356. 90. f. rektó (tintairású tisztázat – a vers alatt Babits ceruzairású bejegyzése: „Vasárn.[api] Újság”); k_2 = OSZK Fond III/120. (tintairású tisztázat Babits autográf aláírásával, az 1. f. rektóján: „8”, a 2. f. rektóján Babits ceruzairásával: „Vas.[árnap]i Újs.[ág] 1910, 502”); k_3 = *Magyar Parnasszus. Gara Arnold rézkarcai* (Budapest, 1926. 4.) kalligrafált tintairású kézirat hasonmása, aláírás: „Babits Mihály” (a kézirat bal felső sarkába montírozva Gara Arnold Babits-portréja, a szemközti oldalon Gara szignált illusztrációja a vershez); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Horváth János, *Studia Litteraria* V. 1967. 19.; Rába 1981. 335–337.; Kelevéz, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1994. 5–6. sz. 754.; Kelevéz 1998. 99., 146., 256–257.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt; 1909;** a Szilasi-kötetek (*Levelek Irisz koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után; 1926. január 16. előtt;** Kelevéz 2008. 72.

Vö. BMÖV 1982. 83. (1910 [?])

A [*Késő májusi tél volt...*] kezdetű Babits-vers keletkezése.

Lásd OSZK Fond III/2356. 93. f. rektó (ceruzairású töredék)

Lásd még az *Angyalos könyv* leírását: **1903. tavasz–1906 nyara–Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

A [*Kincses Kolozsvár, hova lett a kincsed?*] című Babits-vers keletkezése.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 93. f. verző (tinta- és ceruzairású fogalmazványtöredék)

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

Babits *Odysseiabeli tájkép* című versének keletkezése. Az eposzi utalásokkal átszőtt költeményt nem jelenti meg. A vallomásos bevezető szakasz után a továbbiak az *Odüsszeia* 5. és 6. énekének cselekményére játszanak rá, „maivá lényegítve” epizódjait.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/1728/8. (tintaírású fogalmazvány ceruzairású javításokkal, Babits autográf aláírásával); Melczer 1985. 41–42. (1909–1910); Kelevéz 1998. 173–174. és 455. lábjegyzet; Kelevéz 2008. 132. és 30. lábjegyzet; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2011. 1. sz. 92.

1909 vége körül

Babits [*Lenge légbe veté vasfogú csolnakát...*] kezdetű, a *Helios* című vershez szánt utólagos vázlattöredékének keletkezése.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 89. f. rektó (ceruzairású vázlattöredék); Kelevéz 1998. 242.; Kelevéz (kézirat)

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

A [*Rügyek csírák...*] kezdetű Babits-vers keletkezése.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 89. f. verző (ceruzairású töredék)

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

A korábban 1910-re datált, az *Angyalos könyv* harmadik füzetének beragasztott versei közé lejegyzett kétsoros ceruzairású töredék – *Nem az énekes szüli a dalt / a dal szüli énekesét* – keletkezése: alkotó és mű szövevényes kapcsolatának e tömör megfogalmazását Babits majd az 1932 decemberében születő *Mint forró csontok a máglyán* című vers első két sorává teszi meg.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 89. f. verző; Kelevéz 1998. 150., 256–257.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt; Mint forró csontok a máglyán: 1932. december 10.; december 10. után–december 25. előtt**

Vö. Kelevéz 1998. 150., 256–257. (az első megjelenés [!] dátuma – *Nyugat* 1911. szeptember 1. – bizonyára véletlenül kerül ebbe a sorba)

1909 vége, 1910 eleje

[*S az egyik óra vigan illan...*] kezdetű Babits-vers keletkezése.

Lásd OSZK Fond III/2356. 95. f. verzó (tintairású rögtönzés)

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

Babits [*Minden színekből összetéve...*], a [*Hahó hahó májusban újra...*], [*A magyar fának magyar ága*]; [*Az egy lélekben összegyűlt zene*], [*Az én lelkem esti madár*] című verseinek című verseinek keletkezése.

Lásd [*Minden színekből összetéve...*]: OSZK Fond III/2356. 98. f. rektó; [*Hahó hahó májusban újra...*]: OSZK Fond III/2356. 98. f. rektó (ceruzairású töredék); [*A magyar fának magyar ága*]: OSZK Fond III/2356. 98. f. rektó (tintairású töredék); [*Az egy lélekben összegyűlt zene*]: OSZK Fond III/2356. 99. f. rektó; [*Az én lelkem esti madár*]: OSZK Fond III/2356. 99. f. rektó (ceruzairású töredék)

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

Puella moriens címmel Babits latinra fordítja Vörösmarty Mihály *A haldokló lány* című románcát, amelyet Albius Tibullus versmértékében [disztichonban] ültet át.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 99. f. rektó (tintairás); *Nyugat* 1911. II. dec. 16. 24. sz. 1042. (Babits lábjegyzete *A férfit Vörösmartyhoz*)

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt; 1911. december 16. előtt**

Fogarás, 1909 vége, 1910 eleje; 1910 előtt

Babits *Mindenek szerelme* című versének keletkezési helyszíne Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint: „Fogarás, Papírmalom nevű ligetben.”

Szabó Lőrincnek Babits a több részletben születő vers keletkezési idejét is jelzi: „Fogaron írtam a mezőn, a Papírmalom nevű liget mellett kóborolva. A két első strófa régebben megvolt már. Kéjgő vers, de nem egy határozott tárgyra irányuló vágyakkal.” (Ezt erősíti meg, hogy az *Angyalos könyv* 94. főlíóján az első két versszak egy korábbi kézirat kivágata, melyet Babits ragasztással illeszt a szövegbe.) Az 1–2. versszak 1910 előtt, a további részek 1909 végén és 1910 elején születnek.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 94. f. rektó; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; Rába 1981. 16. 573. 30., 31. lábjegyzet, 292–293.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.; Kelevéz 1998. 76–77., 111., 197–199., 256–257., 267–268.; Kelevéz 2008. 129–131.

Lásd még az *Angyalos* könyv harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Vö. Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 460. (1–2. versszak 1910 előtt, a további részek 1910. május 1. előtt keletkeznek); BMÖV 19802. 81–82. (1908–1909)

Fogarás, 1909 vége, 1910 eleje

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint az *Éji dal* keletkezése: „Fogarás, szobában, Nietzsche olvasása után.” Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „Fogarason írtam, a szobámban. Nietzsche Zarathustráját olvastam akkoriban, akkor olvastam újra, aznap du. vagy biztosan este olvastam, nem tudom: hatott-e rá? Alkonyatkor, mikor nem gyújtottam lámpát, akkor gondoltam ki a verset. Nagyon szép kilátás volt ablakomból a havasokra, az *Alkonyi prológban* van.”

Angyalos könyv-beli tintairású fogalmazványa mellé Babits ceruzával följegyzi a megjelenés helyét: „Magyar Dél?”

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 98. f. rektó; (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Rába 1969. 79–80.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 458.; Rába 1981. 339–341.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.; Kelevéz 1988. 256–257.

Lásd még **1910. február 1.**; az *Angyalos* könyv harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Vö. BMÖV 1982. 84. (1910 [?]); Kelevéz 1988. 256–257. (a „Babits bejegyzései” rovatban a „Magyar dal?” téves olvasata a megjelenés helyének, a *Magyar Dél* című lapnak)

A [*Példa a holdvilágról*] – *Példabeszéd a Holdvilágról* című Babits-vers keletkezése.

Lásd kéziratait: k_1 = OSZK Fond III/2356. 98. f. verző (ceruzairású fogalmazvány); k_2 = OSZK Fond III/1728/14. (tintairású tisztázat Babits autográf aláírásával); Melczer 1985. 39–40. (1909–1910); Kelevéz 1998. 89., 256–257.

Lásd még az *Angyalos* könyv harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

Fogarás, 1909 vége és 1910 tavasza, április 16. előtt

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint az *Arany kísértetek* című Babits-vers keletkezése: „Bethlen falu felé sétálva.” (Fogarásbethlen Fogarástól nyugatra fekszik.) A k_1 tintairású fogalmazványtöredéke (a vers 17–18. sora ceruzával áthúzva) Fogarason, 1909 végén születik. A k_2 egyfóliós papír verzőjára ceruzával írt fogalmazványrészletének első négy sora áthúzva, ezen az oldalon áll a [*Miként szélcsendben a hajó*] – valószínűleg 1911 elején születő – befejezése. A fólió rektóján a [*S melyet már annyi régi legény tiport...*] kezdetű ceruzairású fogalmazványtöredék. A k_3 tintairású tisztázata (tintairású javításokkal) Fogarason, 1910 tavaszán, április 16. előtt készül.

Lásd k₁ = OSZK Fond III/2356. 92. f. verzó; k₂ = OSZK Fond III/1969/68. 1 f. verzó; k₃ OSZK Fond III/2356. 104. f. verzó (a fölión Babits ceruzairású bejegyzése: „Vasárn.[api] Újság); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 302.; Rába 1981. 341–342., 627. 64. lábjegyzet; BMÖV 1982. 74. (1909–1910 telén); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 753.; Kelevéz 1998. 90–92.; 256–257., 258–259.; 262–263.; Kelevéz (kézirat)

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

1909

A Török Sophie nyomán 1909 tájára datált *Reggeli szél* című Babits-vers keletkezése: **1920. január 30. előtt**

Vö. BMÖV 1982. 562–564. (1909 [?])

Az *Angyalos könyv* harmadik füzetébe beragasztott *[Mi az? Mi az?] – Magam sem tudom a titkomat* című költeménynek a kézirat-katalógus szerinti 1909 (?)-es datálása helyett – a kézirat alapján – Kelevéz Ágnes által javasolt új dátuma: **1908. ősz–1909. április [11. előtt]**

Lásd Kelevéz 1998. 256–257.

Lásd még az *Angyalos könyv* leírását: **1903. tavasz–1906 nyara–1908; Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

1909 körül

Babits „érzékiséget és gyöngédséget vegyítő” bibliai parafrázisának, *Énekek éneke* című versének keletkezési ideje. (Gépiratos tisztázata – mely a *Nyugalanság völgye* 1920-ban készülő nyomdai kéziratának része – utólag ceruzával áthúzott aláírás: „Babits Mihály”, valamint autográf ceruzairású lapszámozás: „36”.)

Lásd gépiratát PIM Kézirattára V. 1612.; Rába 1981. 347–348.

Lásd még a *Nyugalanság völgye* összeállítására: **Budapest, 1920 ősze**

Babits *[Smelyet már annyi régi legény tiport...]* kezdetű versének keletkezése. (Egy-fóliós papír rektójára írt fogalmazványtöredék, a kézirat verzóján az *Arany kísértetek* ceruzairású fogalmazványrészlete, valamint a *[Miként szélcsendben a hajó]* című vers befejezése.)

Lásd kéziratát OSZK Fond III/1969/68.

Fogarás, 1909–1911. június 26. előtt

Major Mariska (valószínűleg a Fogarasi Állami Főgimnázium igazgatójának, Major Károlynak a leánya) kis levélkártyán azzal a kéréssel fordul Babbitshoz, mint

a felsőbb osztályosok iskolai könyvtárának őréhez, hogy Eugène Scribe *Egy pohár víz* című színdarabját küldje el neki.

Lásd OSZK Fond III/2392/48.; Sáli/Tóth 2005. 199., 413. (851. levél – bár a 849. levél jegyzetében azt jelzi, hogy valamennyi kártya 1909 után íródik, néhányat, így ezt is 1908–1911 dátummal lát el); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 211.

Babits tréfásan válaszol Major Mariskának: összekutatta a várost „egy pohár vízéért”, mely a könyvtárban nincs meg. Remélte, hogy neki otthon megvan, de úgy látszik, elkallódott.

Lásd PIM Kézirattára V. 3262/1.; Sáli/Tóth 2005. 199., 413. (852. levél); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 211.

Major Mariskát Babits névjegykártyán arról értesíti, hogy egy könyvet (a *Várkastély a Kárpátokban* címűt) elloptott [!] Ambrózy Pál könyvtárából, aki, reméli, hogy nem fog haragudni. A másik könyvet most nem küldheti, mert nincs benn az iskolai könyvtárban.

Lásd PIM Kézirattára V. 3262/3.; Sáli/Tóth 2005. 199., 414. (853. levél); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 211.

Babits Major Mariskának néhány sorban válaszol: a kért könyvek nagyobb része jelenleg nincs benn a könyvtárban, ha visszakerülnek, küldi őket.

Lásd PIM Kézirattára V. 3262/4.; Sáli/Tóth 2005. 200., 414–415. (854. levél)

Major Mariska újabb könyvkérésekkel fordul Babitshoz: az *Új Zrínyiászt*, *A fészek regényeit* Mikszáthtól és az *Ingoványt* Bársony Istvántól szeretné, ha „beküldené”.

Lásd OSZK Fond III/2392/49.; Sáli/Tóth 2005. 198., 412. (849. levél – 1909–1911)

Babits sajnálattal tájékoztatja Major Mariskát, hogy könyvtárukban az *Új Zrínyiász* nincs meg. Ígéri, a *Fészek regényeit*, mielőtt visszakerülnek, küldi. Most az *Ingoványt* s még néhány más regényt juttat el hozzá, amelyekről hiszi, hogy még nem olvasták.

[Walther Béla, a nagyszebeni tankerületi főigazgató 1908. október 27-én, a fogarasi főgimnázium ifjúsági könyvtára számára beszerzendő művek jegyzékét megkapva, 3. pontként a következő észrevételt teszi: „Mikszáth »Új Zrínyiász«-át, bár rendkívül szellemes, finom ironiával megírott, élvezetes olvasmány, én magam már kétszer elolvastam, nem tartom az ifjúság kezébe valónak, Zrínyi szerelmi viszonya egy férjes asszonnyal. Ez természetesen csak egyéni véleményem, melyet nem akarok a Tanári Testületre reáoktroynálni (!), de mindenesetre kötelességemnek tartom az Igazgatóság figyelmét ezen körülményre felhívni.”]

Lásd PIM Kézirattára V. 3262/2.; Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1262/1908. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Sáli/Tóth 2005. 198., 412–413. (850. levél – 1909–1911); Csokonai-Illés 2010. 147–148. (Függelék 29. 3. pont)

Fogarás (?), 1909–1911

[A gyerek, aki bűgőcsigáját elereszti...], valamint a *[Görög Pál főgimnáziumi tanár...]* kezdetű Babits-novellatöredékek keletkezése.

Az előbbi talán gyermekkori emlék fölidézése (hiszen Babits édesanyja, Kelemen Auróra szinte minden esztendőben hosszabb időt töltött különböző fürdőkben); a második két tanár párbeszéde, akik egy júniusi délután kinn ülnek az erdélyi „városka egyetlen cukrászdája előtt, a főtéren”, ahol Görög Pál szokás szerint „ozsonnáját fogyasztotta, a kitűnő bivalytejes kávé”. Az alakmások játékos névcseréje ellenére – ti. Görög Pál Babitsot, a másik tanár, Aradi Mór pedig barátját, a Komáromban született Ambrózy Pált (a lehetséges magántudósok egyikét) formázza – a valós szerepek fölismerhetők: a Görög Babitsot jelzi, hiszen Fogarason mélyül el a görög irodalom tanulmányozásában – ám egyben a görög szakos Ambrózyra is utalhat, a történetbeli kolléga keresztnéve M-mel kezdődik, mint Babitsé, a vezetőkéneve A-val, mint Ambrózyé. A dialógusban Aradi Mór/Ambrózy biztatja Görög Pált/Babitsot: fel kell törekednie a fővárosba, az ő tudását nem szabad parlogon hevertetnie „ebben a fészekben”.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/1800. (tintaírású, cím nélküli töredék); OSZK Fond III/1805. (cím nélküli tintaírású fogalmazvány); *[A gyerek, aki bűgőcsigáját elereszti...]*: Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 65., 757. (12. tétel – úgy véli, talán nem Fogarason születik, tehát korábbi töredék); *[Görög Pál főgimnáziumi tanár]*: Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 111–112., 758. (18. tétel – esetleg Fogarás után, a *Magántudósok* című 1912-ben megjelenő tanulmányhoz közelebb, az újpesti tanév első felében is keletkezhet)

1910 előtt; 1910. május 1. előtt

A korábban 1910 előtt-re és 1910. május 1. előtt-re keltezett *Mindenek szerelme* című Babits-vers Kelevéz Ágnes által, a kézirat alapján javasolt keletkezési ideje: 1–2. versszak: **1910 előtt; további részek: 1909 vége, 1910 eleje**

Lásd Kelevéz 1998. 199., 256–257.

1910-es évek eleje

Babits [*A különbözőség fogalmáról*] című fogalmazványtöredékének – Török Sophie műfajmegjelölésével: „befejezetlen filológiai tanulmány”-ának – keletkezése. „[E]z a két szó: *különbözőség* és *érzés* a lelki életről szólva teljesen felcserélhető. *Egyetlen* érzet nem képzelhető el: az érzet önmagának a *különbözőségével* azonos.” (A *Mese a nagyvilágról*, kötetben *Játékfilozófia* című 1912-es írásában majd játékosan fogalmazza meg ugyanezt a gondolatot: „A tudat a különbségnél kezdődik – ezt mondja a pszichológusok. Az érzet a változásnál kezdődik – ezt mondja a fiziológusok. A lét a kettőnél kezdődik – mondom egyszóval.”)

Babits ezt a töredékben maradt filozófiai igényű tanulmányát kétségtelenül a *Bergson filozófiája* című, Bergson eszmerendszerét bemutató dolgozatát követően írja, ugyanis „Bergson taná”-ra mint széles körben ismertre hivatkozik. Valószínűleg azonban még később, az írásban szereplő „régbbi tanulmány” utalása szerint, feltehetőleg a *Játékfilozófia* 1912. nyári közlése után. Hivatkozik Eugenio Rignano (1870–1931) „legújabb” kutatásaira is az értelem eredetének kérdésében (valószínűleg az olasz pozitivisták filozófus *Sulla Trasmissibilità dei caratteri acquisiti: ipotesi d'una centro-epigenesi* című könyvére [Zanichelli, Bologna, 1907] vagy folyóiratban olvasható tanulmányára).

Lásd kéziratos és gépiratos tisztázattöredékeit: k, g₁, g₂ = OSZK Fond III/1450.; közzéteszi Kelevéz, Holmi 1997. 2. sz. 202–204.; Kelevéz 1998. 191–192.; Kelevéz 2008. 124. és 9. lábjegyzet; Hibsch/Pienták 2009. 491.

Lásd még *Bergson filozófiája: 1910. július 16.; Játékfilozófia: 1912. június 16.*; Babits és a filozófia: Hibsch/Pienták 2009. 491–492.

Vö. Zsoldos 1998. 423. (95. levél jegyzete – a Babits Kosztolányinak Szekszárd, 1904. május vége–június 3. előtt írt levelében említett hosszú filozófiai értekezést [*A különbözőség fogalmáról*] című töredékkel azonosítja)

1910-es évek

A [*XIX. század költészetéről*] szóló Babits-írás aláírás nélküli ceruzairású tisztázata keletkezése. A fólió felső szélén autográf ceruzairással rájegyezve: „XIX. sz. költészetéről.” Autográf ceruzairású lapszámozás a latin ábécé kisbetűivel: „b, c, d, e”.

Lásd kéziratát MTAK Ms 10.506/45.

Babits az *[Álmok találgatója mind a költő...]* kezdetű 1904-es verstördékének kéziratára írja *[A szellemet kancsóval szokta inni...]* kezdetű műfordítás-tördéket, az *[Egy jól nevelt intézeti hölgy...]* kezdetű verstördéket és a *[Hordja a kútra a korszót...]* kezdetű rögtönzést. (Két francia nyelvű, a *Vörös és fekete* című regényből való Stendhal-idézetet ugyancsak 1904-ben jegyez fel a lapra.) A fólió verzóján Komjáthy Aladár ceruzairású fogalmazványa, valamint rajzok.

Lásd kéziratukat OSZK Fond III/1969/59.

Lásd még **1904**

Az *[Ő de hát így szenved minden ember?...]* kezdetű Babits-fogalmazvány keletkezése.

Lásd kéziratát MTAK Ms 4699/27. (ceruzairású fogalmazványok)

Babits *Prológ – [Komoly deszkák előtt komoly közönség!]* című versének keletkezése; a költemény egy drámatördék (az 1. felvonás) része.

Lásd OSZK Fond III/1500. (a vers tintaírású fogalmazványa, a drámakezdemény szintén tintaírású)

Babits lefordítja Geoffrey Chaucer *Canterbury Tales – Canterbury mesék* című műve prologusának egy részletét: *A prologus*.

Lásd OSZK Fond III/1784. (tintaírás, az 1. fólió rektóján ismeretlen kéz ceruzairása, a 2. fólió verzóján Török Sophie tintaírásával a cím)

1910. január 1.

A *Nyugat*ban hirdetik az *Iris...* kötetet.

A következő Babits-versek jelennek meg: *Arany Jánoshoz (Egy megzavart verselő a XX. században)*, *Szonettek*, *Héphaisztosz*, *Homérosz (XX. század)*, *Belovöd O Beloved*. *Erzsébet-éra*, *Új leoninusok*, *Egy szegény magára-maradt*.

Megváltozik a *Nyugat* címlapja: Falus Elek igazi szecessziós borítót tervez; megtartja a szürke alapszint, a tartalommutatót és – ugyan élénkvörösre váltva, moarés szalaggal átkötött rózsakoszorú közepére helyezve – a Mikes-emblémát is. A nyomtatott fekete betűket szabadkézi, kalligrafikus vörös és fekete betűk és kétoldali, indázó könyvdísz váltja fel.

Lásd *Nyugat* 1910. I. jan. 1. 1. sz. 2. számozatlan előzéklap, 12–15., címlap

Lásd még **1910. január 17. előtt és január 17.**; Kelevéz 1998. 144. és 368. lábjegyzet; Csokonai-III és 2010. 77–78.; *Arany Jánoshoz*, *Szonettek*: Veres András 2012. 49. és 14. lábjegyzet; *Arany Jánoshoz*: Pienták 2003. 183–184.; *Új leoninusok*: Kelevéz 2008. 115–119.

A Holnap fejezetcím alatt közlik Babits *Nervus urbis* című versét.

Lásd Az Újság 1910. jan. 1. 1. sz. 58.

Vö. Sáli/Tóth 2005. 270. (640. levél jegyzetében – tévesen a *Nyugat*ban ekkor megjelenő versek közé sorolja)

1910. január 1.–december 16.

A *Nyugat* címlapján főszerkesztőként Ignotust, szerkesztőként Fenyő Miksát és Osvát Ernőt tünteti föl. (Felelős szerkesztő Osvát Ernő; a folyóirat minden hónap 1-jén és 16-án jelenik meg, előfizetés egy évre 20 korona, fél évre 10 korona, egyes szám ára 1 korona. A szerkesztőség címe 1910. január 1-jétől továbbra is a Rákóczi út 9. II. em. 3., május 16-tól költöznek át az V. kerület Mérleg u. 9. I. emeletére.)

Lásd *Nyugat* 1910. I. jan. 1. 1. sz. és dec. 16. 24. sz. között minden szám címlapján

Fogaras, 1910. január 1. után (vagy 1909. január 1. után?)

Fogarasi gyógyszerész barátja, Kontesveller Károly névjegyen kéri, Babits egy fél órára adja kölcsön a *Nyugat* január 1-jei számát. [Fridrich] András van nála és kíváncsi a már többször említett versre. (?)

Lásd OSZK Fond III/1577/29.; Sáli/Tóth 2005. 37., 270. (640. levél – 1910. január 1. után-ra datálja); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 214.

Fogaras, 1910. január 2.

Megjelenik Babits szabadlíceumi előadásának – *Bevezető beszéd a Császár katonái című ifjúsági előadáshoz* – folytatása és vége.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. jan. 2. 1. sz. 2–3.; Csokonai-Illés 2010. 37. (14. lábjegyzet)

A Nyugat című hírcikk a folyóirat karácsonyi számáról (december 16.), benne Babits *Karácsonyi Madonna* című elbeszéléséről tudósít.

Lásd Tolnavármegye 1910. jan. 2. 1. sz. 6.

Fogaras, 1910. január 7.

Major Károly, a fogarasi főgimnázium igazgatója „Fogaras, 1910. januárius 7-én” a kir. Főigazgatósághoz fölterjeszti a „vidéki közművelődési előadások tárgyában hozott [1906, 1907, 1908] körrendelet” értelmében az 1909/1910-es iskolai évi előadások listáját, kérve annak „tudomásulvétel céljából” való bemutatását a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak. A lista élén: „I. 1910. januárius 15. Babics [!] Mihály, áll. főgimn. tanár: A jelenkori filozófia főbb problémái” című előadása áll.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 10/1910. (másolatát PIM Kézirat-tára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 44.; Csokonai-Illés 2010. 170. (Függelék 69. tétel)

Fogarás, 1910. január 9.

A Főgimnáziumunk serényen készül estélyére... kezdetű hír arról tudósít, hogy a február 1-jén tartandó estélyen Babits Mihály fölolvasást tart.

A Szabad Líceum rovat előzetes hírben közli, hogy Babits előadásával kezdődik a sorozat a *Jelenkori filozófia főbb problémáiról*, január 15-én, szombaton délután 5–6 között a II. emeleti természetrajzi előadóteremben.

Lásd Fogarás és Vidéke 1910. jan. 9. 2. sz. 6., 7.

Fogarás, 1910. január 12.

A fogarasi főgimnázium tanártestülete „f. évi rendes tanszerátalány felhasználása tárgyában” tart értekezletet. Ugyanezen a napon rendkívüli értekezlet is összehív-
nak „Gusieille András, IV. o. tanulónak a polgárosított magyar határőrvidék tanul-
mányi alapjából fenntartott ösztöndíjra benyújtott pályázati kérvényé”-ről. Babits
mindkét jegyzőkönyvet aláírja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 171. (Függelék 70., 71. tétel)

1910. január 13.

Elek Artúr körlevelében egy általa szerkesztendő antológia számára – mely az „utol-
só két évtized magyar lírai költését” gyűjti egybe – kér többek között Babbitól is
„eddig megjelent költeményei közül közlésre kiszemelteket”, melyeket „egyénisé-
gére nézve legjellegzetesebbeknek” vél. Sürgetőleg közli, hogy az antológia meg-
jelenését a Nyugat kiadásában már tavaszra tervezik.

Lásd a körlevél egy példányát: PIM V. 4140/432/1.; Babits 1910. január 21-i válaszlevelét: OSZK Kézirattár Levelestár; Buda 2000. 29–30.

Lásd még **1911. április eleje**

Ignotus Hatvany Lajosnak írt levelében érdeklődik: „Mit szólsz Babits legutóbbi verseihez? Főnségesek!” [A Nyugat január 1-jei számában megjelent költemények-
re utal: Arany Jánoshoz (*Egy megzavart verselő a XX. században*), Szonettek, Hé-
phaisztosz, Homérosz (XX. század), Belovöd O Beloved [!]. Erzsébet-éra, Új leoni-
nusok, Egy szegény magára-maradt.]

Lásd MTAK Ms 383/31.

Fogarás, 1910. január 14.

„[A] gróf Löwenburg-féle ösztöndíjra beadott pályázati kérvény”-t a fogarasi fő-
gimnázium tanártestülete rendkívüli értekezleten tárgyalja. A jegyzőkönyvben az
aláírók között Babits is szerepel.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 171–172. (Függelék 72. tétel)

Fogaras, 1910. január 15. szombat

A fogarasi főgimnázium tanártestülete „rendkívüli értekezletet” tart Babits tanítványának, „Schul Náthán VI. o. tanulónak a Schenk Adolf-féle ösztöndíjra beadott pályázati kérvénye tárgyában”. Az értekezlet jegyzőkönyvét Babits is aláírja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 40. (csupán keresztnevét, Náthánt írja), 43.; Csokonai-Illés 2010. 172. (Függelék 73. tétel)

17–18 óra között hangzik el Babits szabadliceumi előadása a jelenkori filozófia főbb problémáiról (*A filozófia főbb problémái napjainkig*). Az előadás olyan nagy sikert arat, hogy a gimnázium II. emeleti természetrajzi előadóterme szűknek bizonyul, noha az első előadás tárgya miatt maga az előadó is aggodalommal várja, vajon a közönségben lesz-e fogékonyság és érdeklődés iránta – mint erről január 23-án a tanártárs László Béla a *Fogaras és Vidékében* Babitsot is idézve beszámol: „Nagyon komoly, ún. száraz dolgokról fogok beszélni – így kezdte Babits Mihály felolvasását –, s felolvasásom címével el akartam ijeszteni mindenkit, aki a komoly dolgokat nem szereti; kérem tehát a bátrakat, akik minden ijesztés dacára idejöttek, hogy a tag kilátás reményében meredek útra legyenek elszánva.”

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. jan. 9. 2. sz. 7.; 1910. jan. 16. 3. sz. 6.; Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1909–1910. iskolai évről, Fogaras, 1910. 46.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 431., 439.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 212.; Buda 2007. 41.; Hibschi/Pienták 2009. 278., 596. (70. tétel); Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 168–169. (Függelék 64. tétel)

Lásd még *Fogaras, 1909. szeptember 7.; Fogaras, 1910. január 23.*

Vö. Hibschi/Pienták 2009. 278., 596. (70. tétel – a kéziratot Babits-kronológiára [!], valamint Sáli/Tóth 2005-re [212.] tévesen hivatkozva 1909. [!] január 15-re datálja a Babits-előadást); Csokonai-Illés 2010. 39. (1910 tavaszára datálja)

1910. január 16.

Hirdetik a *Nyugatban* az *Iris...* kötetet.

Lásd Nyugat 1910. I. jan. 16. 2. sz. 2. számozatlan előzéklap

Fogaras, 1910. január 16.

Hír jelenik meg Babits előző napi szabadliceumi előadásáról (*A filozófia főbb problémái napjainkig*), amelynek nagy sikerére való tekintettel a sorozat többi előadását a tornacsarnokban fogják tartani.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. jan. 16. 3. sz. 6.; Csokonai-Illés 2010. 39. (21. lábjegyzet)

1910. január 17. előtt és január 17.

Ady igen zokon veszi Babitsnak a *Nyugat* január 1-jei számában megjelent verseit, különösen az *Arany Jánoshoz* és a *Szonettek* címűt, amelyeknek egyes sorait maga ellen irányulónak érez, holott Babits nem róla, hanem az Ady-utánzókról írja. „Bement a *Nyugathoz* és jelenetet csinált” – emlékezik Babits 1940. december 6-i, majd egyik december 11-i beszélgetőlapján.

Ady nem „megy be” a *Nyugathoz* (hiszen éppen Párizsban jár), de 1910 januárjában (17-én) még szintén Párizsból Fenyő Miksának írt levelében – Babits nevének említése nélkül – már szabadkozik tiltakozása miatt: „Levelemet és táviratomat már bánóan visszavontam [...]. Dehogyn csináltam vagy akartam csinálni új duk-duk affért. Nekem csak az fájt s fáj, hogy még te is folytonos elnézésekkel és megbocsátásokkal barátkozol velem. Ha ehhez hozzátesszük azt, hogy a *Nyugat*-nak esetleg már fél év múlva nem lesz szüksége Adyra, mindent megérthetsz. Miért ne dobátok ki majd egy üzletileg be nem váló s egyénileg nektek kellemetlen embert? Ne haragudj, ezt az egész világon így csinálják, s én már elég elhasznált, öreg fiú vagyok, hogy eszembe juthasson a vén primadonnák sorsa. Minden lehetőség megvolt, hogy én egy versíró Herceg [!] Ferenc okos példáját kövessm. Én szívem és sorsom szerint mellétek álltam, s örültem, ha töletek néha egy kis barátságot kaptam. Ma is örülök, s hozzátok való ragaszkodásom teszi azt, hogy nagyon érzékeny vagyok, ha rólátok s rólam van szó. Kérlek újból, hogy pénzem úgy, mint a múlt hónapban, hamarabb kapjam. A két figyelőmet is küldeni fogom. És kérlek benneteket, ne engedjétek a *Nyugat*-ban bántani.”

Hogy valóban Babits verseiről lehet szó, azt bizonyítja Fenyő február 28-án Adynak küldött levele is, mely szerint Babits tiltakozik, hogy bárki a verseket Adyra vonatkoztassa.

(Babits kétszer is fölleveníti az incidenst; 1923-ban csupán Ady „kezdeti ellenérzéseit” említi: „Egy versemet egyenesen ellene irányulónak érezte, alap nélkül, s haragudott közléséért rám és a *Nyugatra*. De nagyszerű ítéletét nem sokáig homályosíthatták el ezek az érzések.” 1926-ban Sándor Dezsővel beszélgetve részletesebben idézi föl a szonett kiváltotta konfliktust: „Egyetlen egyszer volt félreértés közöttünk, ami átmeneti elhidegüléshez vezetett. Még Fogarásról küldöttem a *Nyugatnak* *Arany Jánoshoz* című versemet, amelyben néhány célzást tettem a modernekre. Egyes kitételeket Ady magára vett, pedig nem reá vonatkoztak, hanem a környezetére, amelyet ő maga sem becsült sokra. Ady mégis megharagudott, sőt mindent elkövetett, hogy a *Nyugat* ne közölje a verset, ami azonban mégis megjelent. Ez volt tán a legnagyobb incidens, ami közöttünk volt.”)

Lásd Ady Fenyő Miksának 1910. január 17-én [19-én] írt levelét: PIM Kézirattára A. 205/18.; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 281., 499.; Fenyő Miksa Adynak küldött 1910. február 28-i levelét: MTAK Ms 6/99.; *Beszélgetőfüzetek II.* 1980. 218., 246–249.; Kelevéz 1998. 132–133. és 335. lábjegyzet; Kelevéz 2008. 180–182. és 4., 9., 10., 11. lábjegyzet, 188.

Lásd még *Fogarás, 1909 vége*; F.[azekas] I.[mre], Magyarország 1923. dec. 8. 278. sz. 5.; Sándor Dezső, Prágai Magyar Hírlap 1926. jan. 31. 25. sz. 7–8.; Téglás 1997. 119., 471. (40. tétel – *Magyarország* helyett *Pesti Naplót* ír), 161., 477. (59. tétel); Veres András 2012. 49. és 14. lábjegyzet

1910. január 20.

Hírcikk tudósítása szerint Beregi Oszkár január 30-án a Royal Szálló dísztermében fölolvasóestet rendez, amelyen többek között Babits verseit adja elő. [Az estet végül február 5-én tartják.]

Lásd Magyar Hírlap 1910. jan. 20. 16. sz. 13.

Lásd még **1910. február 5. szombat**

Fogarasz, 1910. január 21.

Babits Elek Artúrnak írt levelében szabadkozik, hogy elfoglaltsága miatt csak késve válaszol. Beleegyezik költeményeinek az antológia céljaira való átengedésébe, s a választás jogát a szerkesztőre hagyja. Ő maga a következő verseket tartja a legjobbaknak és legjellemzőbbeknek: *Óda a bűnhöz*, *Himnusz Irishez*, *Sírvers*, *Golgotai csárda*, *Sugár*, *Fekete ország*, *Esti kérdés*. Megadja életrajzi adatait is. Az *Újabb magyar költők. Lyrai antológia 1890–1910* című kötet összeállításakor csak félig veszi figyelembe Babits listáját; az általa választott öt vers: a *Sugár*, az *Aestati hiems*, az *Esti kérdés*, *A Danaidák* és a *Két nővér*. Elek Artúr visszaemlékezése szerint Babits ezzel a válogatással is „teljesen elégedett”.

Lásd OSZK Kézirattár Levelestár; Elek Artúr, *Babits Emlékkönyv* 1941. 231–234.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 165., 558. (166. tétel); Sáli/Tóth 2005. 38–39., 271. (641. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 230.

Lásd még **1910. január 13.; 1911. április eleje**

Vö. Sáli/Tóth 2005. 271. (úgy véli, az antológia időhatára 1890–1911 [!])

1910. január 21.

Megjelenik Babits *Az őszi tücsökhöz* című verse.

Lásd Temesvári Hírlap 1910. jan. 21. 16. sz. 3.

Fogarasz, 1910. január 23.

Lb. monogrammal László Béla, Babits tanártársa és barátja ad részletes beszámolót a szabadlíceumi sorozat első előadásáról (január 15.), amelyen – az előadó Babits Mihály személyének köszönhetően – szűknek bizonyult a természettani előadóterem. „Fogarasz kezdi érezni azt a ritka szerencsét, hogy falai közt tudhatja ezt a bámulatos intelligenciájú és immár országszerte nagyrabecsült fiatal költőt...”

Lásd Fogarasz és Vidéke 1910. jan. 23. 4. sz. 4.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 439.; Salló, Iskolakultúra 1996/8. 107.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 212.; idézi Csokonai-Illés 2010. 39. (22. lábjegyzet), 50.

Fogaras, 1910. január 26.

A fogarasi főgimnázium tanártestülete I. félévi osztályozó értekezletét tartja, az ekkor készült jegyzőkönyvet Babits is aláírja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 44.; Csokonai-Illés 2010. 172. (Függelék 74. tétel)

Lásd még az osztályozó értekezlet eredményéről szóló kimutatást: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 257. (Függelék 10. táblázat)

Fogaras, 1910. január 28. vasárnap

A Fogarasi Állami Főgimnázium tanárai Károly-nap alkalmával üdvözlik Major Károly igazgatót. Az ünnepülésen valószínűleg Babits is részt vesz.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. jan. 30. 5. sz. 6.

1910. január

Az *Angyalos* könyv harmadik, Fogarason nyitott füzetében szereplő *Nervus urbis* című Babits-vers keletkezésének – a Török Sophie által bejegyzett „1910. jan.”-ral, valamint Belia György és az ő nyomán a kézirat-katalógus „1904–1905 (?)”-ös datálásával ellentétben – a kézirat alapján Kelevéz Ágnes által javasolt új dátuma: ***1909. október második fele után, december vége előtt***

Lásd Kelevéz 1998. 254–255.

1910. február 1.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris...* kötetet.

Megjelenik az először a fogarasi főgimnázium 1908–1909-es Értesítőjében közzétett *Stilisztika és retorika a gimnáziumban. Egy tantárgy filozófiája tanulók számára* [később *Irodalmi nevelés*] című Babits-tanulmány, amely szellemesen és sokoldalúan bizonyítja elképzelését, miszerint: „Gondolkodni és beszélni: nem lehetne rövidebben és mégis teljesebben megjelölni egész középiskolai tanításunk célját.” A retorika tanításának szerepét elemzi a diákok beszélni és gondolkodni tanulásában, és ezen keresztül az életre való fölkészülésben. „Gondolkodni és beszélni: voltaképp egy [...]. Akinek több szava van, több ismerete van.” Ha ez igaz, „akkor megértjük, miért volt a művelt ókor szellemi nevelésének egyetlen és fő tárgya a retorika, s be fogjuk látni, hogy ami a lényegét illeti, manapság sincs ez másképp” – jelenti ki.

Közlük Lukács György *Az utak elváltak* című cikkét az impresszionizmusról, amely – eredménytelenül ugyan – elvi vitát igyekszik provokálni Ignotusszal és Babitscsal. (Utolsó mondatával félreérthetetlenül Babits *A lírikus epilógja* című versére céloz. – A Galilei Körben 1910. január 9-én *A kutató művészet* címmel Kernstok Károly tart előadást a művészet és a természet kapcsolatáról, majd január 16-án az előadás nyomán keletkezett vita ad alkalmat Lukács Györgynek, hogy ő is elő-

adást tartson az impresszionizmusról – melyben az impresszionizmusnak mint éncentrikus, pusztán érzelem- és hangulatkeltésre és -közlésre irányuló művészetnek – minden formáját elveti. Ennek az előadásnak a szövege jelenik meg a *Nyugatban*.)

Külön kis hirdetőfüzetben közölnek néhány soros kritika- és észleleteket a *Nyugat* kiadványairól, köztük az *Iris...* kötetéről is. Részlet olvasható Ignotusnak a *Nyugatban* megjelent Babits-cikkéből és a *Vasárnapi Újság* recenziójából.

Lásd *Nyugat* 1910. I. febr. 1. 3. sz. 4. számozatlan előzéklap, 177–188., 190–193.; Hibsich/Pienták 2009. 244–259., 587–590. (65. tétel)

Lásd még **Fogarás, 1909. június (?)**; *Nyugat* külön füzet 4.; Éder 1966. 64–65.; Pók 1970. 51.; Kardos 1972. 36., 593. (tévésen a későbbi *Irodalmi nevelés* címet adja ennek a közlésnek); *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 33., 464.; Sipos 2003. 43.; részletét közli Pienták 2003. 115., 183.; *A magyar irodalom története III.* (Szegedy-Maszácz) 2007. 254.

A nagyváradi *A Holnap* mintájára létrejött temesvári Dél-csoport fiatal költői, műfordítói és prózaírói adják ki 1910-ben a csupán 11 lapszámot megérő *Magyar Dél* című havi folyóiratot, amely ekkor Babits *Éji dal* című versét közli.

Lásd *Magyar Dél* (Temesvár) 1910. febr. 1.

Lásd még Franyó Zoltán Babitsnak írt 1910. március 17-i levelét: OSZK Fond III/464/1.

Fogarás, 1910. február 1.

Előzetes hír szerint Babits fölolvastatást tart a Fogarasi Állami Főgimnázium estélyén. [További tudósítás híján, nem tudni, valóban sor került-e a fölolvastásra.]

Lásd Fogarás és Vidéke 1910. jan. 9. 2. sz. 6.

1910. február 5. szombat

Beregi Oszkár a Royal étteremben tartja szavalóestélyét; a *Budapest* című lap W. tudósítója szerint a műsoron Babits *Fekete ország* című verse is szerepel.

Lásd *Budapest* 1910. febr. 5. 30. sz. 10–11.; *Az Újság* 1910. febr. 5. 30. sz. 12.; *Független Magyarország* 1910. febr. 4. 29. sz. 10.; 1910. febr. 5. 30. sz. 11.; *Magyar Hírlap* 1910. febr. 6. 31. sz. 13.; *Budapesti Napló* 1910. febr. 6. 31. sz. 8. (tévésen *Fekete, fekete, fekete* című verset ír); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 230.

1910. február 6.

Tudósítás jelenik meg Beregi Oszkár előző esti Royal étteremben tartott előadóestéről, amelyen többek között Babits verseit (!) (*Fekete, fekete, fekete* = *Fekete ország*) szavalta.

Lásd *Magyar Hírlap* 1910. febr. 6. 31. sz. 13.; *Budapesti Napló* 1910. febr. 6. 31. sz. 8.

Fogarás, 1910. február 9. (–június 17-ig)

A fogarasi főgimnázium tanártestülete II. „módszeres értekezlet”-et tart. Az erről készült jegyzőkönyv – melyet Babits is ellát kézjegyével – többek között a következő, hátralévő tananyagot rögzíti: „V. osztály. *Magyar nyelv*. Tanár: Babits Mihály. *Olv.*: Parainesis (Kölcsey. Szemelvények a Hitelből. Eötvös: Kőrösi Csoma Sándor. Kossuth: A nemzeti védelemről. Deák első felirati beszéde. Gyulai: Arany János. *Köt. Magánolv.*: Arany: Toldi estéje. *Könyv n.*: Részletek a Parainesisből és Kossuth olvasott beszédéből. *Írásb. d. száma*: 4. Minden hó utolsó órája. *Tárgya*: A leírás módja Jókainál. Széchenyi kora. Jellemzés a Hitel adatai alapján. Kossuth érvei júl. 11. beszédében. Toldi és Toldi estéje (összehasonlítás). VI. osztály. *Magyar nyelv*. Tanár: Babits Mihály. *Olv.*: Petőfi leíró költeményei és dalai. Berzsenyi és Vörösmarty ódái. Arany elégiái. Epigrammák Kazinczytól és Vörösmartytól. Sophokles: Antigoné. Shakspeare [!]: Julius Caesar. *Köt. Magánolvasmány*: Kisfaludy: Csalódások. *Könyv n.*: Petőfi dalaiból. Vörösmarty: Vén cigány és epigrammák. Arany: Ősszel. *Írásb. dolg. száma*: 4. A hó utolsó óráján. *Tárgya*: Petőfi életfolyása hogyan tükröződik dalaiban? A vén cigány és a kor eseményei. A római nép Shakspeare [!] Julius Caesarjában. A külső szerkezet különbsége az antik és modern drámában (iskolai). *Latin nyelv*. Tanár: Babits Mihály. *Olv.*: Liv. XXI. 1–5. 7–15. 18. 32–38. XXII. 11–18. 44–50. *Könyv n.*: Hannibal beszéde. *Írásb. dolg. száma*: 8. Péntek 8–9. *Tárgya*: A tanár által készített szöveg fordítása magyarból latinra az olvasmány kifejezéseinek begyakorlására. Egy dolgozat latinból magyarra való fordítás Livius egy nem olvasott fejezetéből. VIII. osztály. *Görög ny. pótló magyar*. Tanár: Babits Mihály. *Olv.*: – *Írásb. dolg. tárgya és ideje*: A görög művészet egyes korainak rövid összehasonlítása és jellemzése. Április utolsó órája.”

Az ekkori *Tantárgyfelosztás* szerint „Babics [!] Mihály végl. r. tanár” képesítése: magyar–latin, a IV. osztályban történelmet 3 órában, az V. és VI. osztályban magyart 3-3 órában, a VI.-ban latint 5 órában és a VIII. osztályban görög-pótló irodalmat 2 órában tanít. Heti óráinak összege 16, a VI. osztály osztályfőnöke, s az ifjúsági könyvtár felső csoportjának öre.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 173–174. (Függelék 76. tétel); a *tantárgyfelosztást*: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 49/1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 38.; Csokonai-Illés 2010. 258. (Függelék 11. táblázat)

Lásd még *Fogarás, 1909. szeptember 7.–1910. június, 1909/1910. iskolai év*

1910. február 10.

Előzetes hír jelenik meg *A Nyugat felolvasása* címmel, mely szerint a *Nyugat* február 23-án szerdán, a Royal Szálló nagytermében felolvasóestet rendez, melyen Heltai Jenő, Hatvany Lajos, Jób Dániel, Szép Ernő mellett közreműködik Babits Mihály is. Előadó: Varsányi Irén.

Lásd Budapest 1910. febr. 10. 34. sz. 13.; Kelevéz 1998. 106. és 265. lábjegyzet; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 63.; Kelevéz 2008. 79.

1910. február 12.

A *Nyugat estéje* című tudósítás szerint február 23-án fél 8-kor a Royal Szálló dísztermében a *Nyugat* előadóestet rendez, melyen Babits is közreműködik.

Lásd Magyar Hírlap 1910. febr. 12. 36. sz. 11.; Kelevéz 1998. 106. és 265. lábjegyzet

1910. február 16.

A *Nyugat* kiadványaként hirdetik az *Iris...* kötetet.

Lásd *Nyugat* 1910. I. febr. 16. 4. sz. 4. számozatlan előzéklap

Fogaras, 1910. február 19. előtti napokban

Babits egy évvel korábban, 1909 márciusára teszi azoknak a verseknek a keletkezését, amelyeket a *Nyugat*-matiné előtti napokban ír (s más emlékezők, illetve Szilasi Vilmos is tőle veszi át a téves dátumot). A helyzetre, a versek születési körülményeire Babits igen jól emlékezik, csupán az évet téveszti el.

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint – itt még évmegjelölés nélkül, de a többihez hasonlóan 1909 márciusához sorolva – Babits *Csipkerőzsa* című versének keletkezése: „Fogaras szobában”. Babits vallomása Szabó Lőrincnek a *Csipkerőzsa* kapcsán az ekkor készülő versekről: „Fogarason írtam egy este, szobámban, akkor amikor felolvasást kellett tartanom a *Nyugat*-estén, s ez volt az első felolvasásom. Azok számára csináltam a *Danaidákat*, a *Két nővért*, ezt a *Csipkerőzsát* és a *sorshoz* címűt [Babits „tévedő emlékezete” ezt a korábbi (1908 nyarán–1909 első felében születő) verset is a *Nyugat*-est előtt készületekhez kapcsolja, föltehetőleg összetévesztve az *Óda a szépségről* című verssel] és a *Klasszikus álmokat*, a *Danaidákat* direkt erre, az első nap, s ugyanakkor a *Két nővért* is. *Csipkerőzsát* egy pár nap múlva, nem éppen direkt, de éreztem, hogy jött még egy vers, erre az az egy kép hatott: Beardsley arcképe. A *Csipkerőzsa*-téma már egyszer szerepelt nálam, s meg is mutatom neked Tennyson versét is, aminek ehhez semmi köze sincs, azonban hathatott rám. A »*Nappali álom*« címűt fordítottam. De mondom: semmi köze sincs hozzá. Ez még egy pár évvel ezelőtt megvolt, aztán elveszett. Egyik legjobb fordításom, Kosztolányinak adtam. (Szabó Lőrinc megjegyzése: Fernand Gregh hasonló versét nem ismeri.)”

Lásd k₁ = OSZK Fond III/2356. 99. f. verzó (tintairású tisztázat javításokkal, Babits ceruzairású rájegyzése: „*Nyugat*”); k₂ = Balassa Bálint Múzeum (Esztergom) H. 66-20-1/66-22-1. (idegen kéz tintairású tisztázata Babits autográf tintairású aláírásával); Éder 1966. 68.; Rába 1969. 84–87.; Rába 1981. 283–284. (a *Csipkerőzsa* azonosítható képzőművészeti forrása Edward Burne-Jones festménye); Rába 1983. 57–58., a kép: 64. lap után; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 755.; Kelevéz 1998. 106., 109., 122–123., 256–257.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 62–63.; Kelevéz 2008. 21., 47–51., 222–223. (Beardsley), 78., 79–80. és 2. lábjegyzet

Lásd még a *Nappali álom*hoz: **1905. február 17. előtt; 1906 eleje–augusztus; 1905–1906;** BJKL 1959. 282.; az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt;** a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Vö. (Szabó L.) MTA Ms 4699/78–82., 83–85.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; BJKL 1959. 282. (Belia a javított nyomdai levonatot [OSZK Analekta 291/3.] ismeretében is azt jelzi: „nem találtam nyomát, hogy megjelent volna” – lásd a megjelenést: Nyugat 1924. jan. 16. 2. sz. 87–91.); Vendel-Mohay, 1974. 102. (1909 végére vagy 1910 elejére teszi); Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 457–458.; Rába 1981. 283–284., 618. 23. lábjegyzet, 623. 43. lábjegyzet; BMÖV 1982. 92–93. (1909. tavasz); Rába 1983. 57. (a Szilasi-kötet téves datálását követve: „szinte egy nap alatt ír öt verset: *A Danaidák*, *Két nővér*, *A sorshoz*, *Csipkerózsa*, *Klasszikus álmok*”); *A sorshoz*: Éder 1966. 68. (1910. január elejére datálja)

Szilasi Vilmos kötetének (téves) bejegyzése szerint Babits *Két nővér* című versének (*A Danaidák* testvérversének) keletkezése: „Fogaras szobában 1909 [!] (Swinburne-hatás [a Halál és Születés ikerversei: *Death and Birth* és *Birth and Death*]) márciusban [!].”

A vers tintaírású tisztázata Babits – autográf aláírásával – Rozsnyai Kálmánné Dapsy Gizella 525 főlíós emlékkönyve 22. főlíójának rektójára és verzójára írja.

Lásd kéziratát: k₁ = OSZK Fond III/2356. 100. f. rektó (tintaírású fogalmazvány, a főlíón Babits rájegyzése: „Nyugat”, alatta Török Sophie [téves datálásával]: „Szobában, Swinburne hatás. Írta Fogarason 1909 [!] márc.”); k₂ = PIM Kézirattára V. 2107.; Rába 1969. 99–101.; Rába 1981. 298–301.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.; Kelevéz 1998. 83., 256–257., hasonmását: Melléklet 6.; Jankovics 2005. 797.; Buda 2007. 229–230. és 232. lábjegyzet

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt; 1911. március 9. és utána**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából*, *Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Vö. (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Rába 1981. 298–301., 622. 35. lábjegyzet (Szilasi bejegyzése nyomán 1909-re datálja); Rába 1983. 57., 298–301. (a Szilasi-kötet téves datálását követve: „szinte egy nap alatt ír öt verset: *A Danaidák*, *Két nővér*, *A sorshoz*, *Csipkerózsa*, *Klasszikus álmok*”); BMÖV 1982. 108. (1909. márc.); Csányi 1990. 98. (1909. márciusra datálja)

A korábban tévesen – 1909 márciusától 1910. március 13. előtt-re – datált *Óda a szépségről* című Babits-vers keletkezése – évmegjelölés nélkül – Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint: „Fogaras, szobában”. (Ezt a verset Babits Szabó Lőrincnek nem említi, helyette *A sorshoz* címűt sorolja az ekkor készülőkhöz.)

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 100. f. verzó–101. f. rektó (tintaírású tisztázat javításokkal, a 101. f. verzóján Babits ceruzaírású rájegyzése: „Vasárnapi Újság”; a kézirat kelte: 1910); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 302.; Rába 1981. 354–356., 628. 21. lábjegyzet; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.; Kelevéz 1998. 107., 109., 258–259.

Lásd még *A sorshoz*: **Szekszárd–Fogaras, 1908. nyár–1909 első fele**; az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából*, *Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; utal rá Rába, Holmi 2008. január, 1. sz. 83.

Vö. (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85. (Babits Szabó Lőrincnek is 1909 márciusára teszi ezeknek a verseknek keletkezését); BMÖV 1982. 98–99. (1909–1910); Csányi, Dunatáj 1983. augusztus, 3. sz. 39. (Fogarás, 1909. március–1910. március 13. előtt)

Szilasi Vilmos kötetének (téves) bejegyzése szerint *A Danaidák* című vers keletkezése: „Fogarás 1909. márc. [sic!] Szobában a Nyugat matiné számára. – Ugyanaznap a *Két nővér* címűt.”

Az *Angyalos könyv*-beli tintaírású tisztázaton (102. fólió rektó) a vers négy szava ceruzairással: „fák, mákvirág, Alabastrom amphorák”, valamint Babits szintén ceruzairású rájegyzése: „Nyugat”.

Ascher Oszkár Babits halála után, a *Babits Emlékkönyv*ben közölt visszaemlékezése szerint 1920 táján Babits egyszer elszavalja neki *A Danaidákat*, kis túlzással hozzátéve: „ezt a költeményt sokszor előadta nagyközönség előtt, mielőtt egy sorát is papírra vetette volna, tehát valósággal »akusztikai születés« volt ez.” Benedek Marcell ugyancsak följegyzi: Babits verseit tökéletesen végiggondolja a megírás/leírás előtt, s nyilvánosan elmond olyan nehéz, még papírra sem vetett verseket is, mint például *A Danaidák*.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 101. f. verzó–102. f. rektó; *Babits Emlékkönyv* 1941. 249.; Éder 1966. 68.; Rába 1969. 100–102.; Benedek 1969. 23.; Rába 1981. 294–299., 622. 22., 23. lábjegyzet, 326–327.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 755.; Kelevéz 1998. 107–108. és 270. lábjegyzet; Bartal, Literatura 2008. 3. sz. 332–349.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; utal rá Rába, Holmi 2008. január, 1. sz. 83.

Vö. (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Rába 1981. 294. (1909. márciusra datálja); BMÖV 1982. 111–115. (1909. márc.); Rába 1983. 57. (a Szilasi-kötet téves datálását követve: „szinte egy nap alatt ír öt verset: *A Danaidák, Két nővér, A sorshoz, Csipkerózsza, Klasszikus álmok*”)

Szilasi Vilmos kötetének (téves) bejegyzése szerint Babits *Klasszikus álmok* című versének keletkezése: „Fogarás, szobában 1909. [!] márc.” A költemény Pheidiasz tizenkét méteres Athéné-szobrát (*Athéné Parthenosz*) idézi meg, arca elefántcsont, ruhája arany – kezében Nikének, a győzelem istennőjének aranyszobrocskájával.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 102. f. verzó (tisztázat tintaírású javításokkal, a fólión Babits ceruzairásával: „Nyugat”); (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; Éder 1966. 68.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 457–458.; Rába 1981. 289–291.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.; Kelevéz 1998. 106–107., 174., 258–259.; Kelevéz 2008. 21., 46–47.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Rába 1969. 87.

Vö. (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Vendel-Mohay, 1974. 102. (1909 végére vagy 1910 elejére teszi); Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 457–458.; BMÖV 1982. 107. (1909. márc.); Rába 1983. 57. (a Szilasi-kötet téves datálását követve: „szinte egy nap alatt ír öt verset: *A Danaidák, Két nővér, A sorshoz, Csipkerózsza, Klasszikus álmok*”)

Fogarás–Budapest, 1910. február 19. szombat

Babits Fogarásról Budapestre utazik, hogy részt vegyen a *Nyugat* felolvasásán.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. febr. 20. 8. sz.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 439.

Lásd még Buda 2007. 44.

1910. február 20.

Halmy Gyula tudósít arról, hogy Babits előző nap, szombaton Budapestre utazott, hogy részt vegyen a *Nyugat* felolvasó estélyén.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. febr. 20. 8. sz.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 439.; Kelevéz 1998. 106. és 266. lábjegyzet

A *Felolvasó-est* a *Nyugat* következő estélyéről ad hírt, melyen Babits, Heltai Jenő, Szép Ernő és Hatvany Lajos közreműködik.

Lásd Magyarország 1910. febr. 20. 43. sz. 15.

Budapest, 1910. február 23. szerda

Babits – Osvát meghívására – részt vesz a *Nyugat* este fél 8-kor kezdődő előadó/felolvasó-estjén a Royal Szálló nagytermében/dísztermében, ahol elsőként *Két nővér* című versét olvassa föl (saját visszaemlékezése szerint: ez „első megjelenésem Budapest előtt” szóban). Mint újságíró tanártársa, Halmy Gyula a *Fogarás és Vidékében* hírül adja: „óriási hatást ér el”, „frenetikus tapssal” fogadják a *Klasszikus álmok*, a *Két nővér*, a *Csipkerózsza* és a *Lent a csöndes alvilágban* [*A Danaidák*] című versét.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. febr. 27. 9. sz. 5.; *Nyugat* 1923. I. jún. 16. 11–12. sz. 727.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 439.; Éder 1966. 68., 73.; Pók 1970. 58.; Gál István, Irodalomtörténet 1979. 4. sz. 910.; Kelevéz 1998. 106. és 261. lábjegyzet; 107. (a február 24-i datálás itt bizonyára véletlen elírás!); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 230.; Kelevéz 2008. 45.

Lásd még ***1910. február 10.***; ***1910. február 12.***

„Először egy nagyon kulturált helyen találkoztam vele: a Royal épület ragyogó nagy hangversenytermében. *Nyugat*-estély volt, s ő is felolvasott. Hallatlanul érdekes volt a dobogón. Sovány, fekete ember, hosszú kabátban, olyan Paganini-jelenség, izzó arc, amely befelé remeg, nem szuggerál, de magára vonz; nagyon egyéni deklamálás; egy sötétben élő ember, magános, önmagának szóló közlési modor, semmi megalkuvás és semmi kinyilatkoztatás: művészi játékban való megnyilatkozás: abszolút lelki élet” – emlékezik Móricz Zsigmond 1924-ben.

„Még ma is emlékezetes az a meglepetés, majd magával ragadó siker, amelyet Babits Mihály egészen eredeti, saját költői lényéből kialakított szavalásmódja keltett...” – írja Schöpflin 1936-ban az első *Nyugat*-esteket fölidézve.

Az idősödő Füst Milán megvallja, hogy a Royal Szálloda nagyterme „úgy él ma is lelkem legmélyén emlékezetemben, mintha ezernyi gyertya lobogna benne”. Babits „[s]zent emberként hatott rám, vagy hogy is mondjam? örök diákként, a gondolat, a betű, a szépség révültjeként. [...] Akkor szórta a világ elé ifjúsága legszebb remekeit: a *Két nővér*-t, a *Danaidák*-at, *Csipkerózsá*-t, *Héphaisztosz*-t [ez utóbbit ekkor nem mondja el Babits], amelyek, ki is akarná letagadni értéküket? az egész világ legszebb versei közé tartoznak. S ahogy ő szavalta őket még akkor, az páratlan szépségű volt, klasszikusan szép. [...] A szavalás méltó volt a versek szépségéhez. A ritmikus érzék netovábbjáról tett tanúságot ez a recitáció”.

Lásd Móricz, *Nyugat* 1924. I. ápr. 1. 7. sz. 481.; Schöpflin, *Nyugat* 1936. I. május, 5. sz. 397.; Füst Milán 1967. 74–75.; Gál István, *Irodalomtörténet* 1979. 4. sz. 910.; Kelevéz 1998. 105. és 260. lábjegyzet; Sipos 2003. 121.; utal rá Sáli 2003. 318. (927. levél jegyzete); Móriczot idézi Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 218., 230.; *Esti kérdés – Babits Mihály olvassa fel műveit* – CD 2008. 6., 27. (5., 6. jegyzet)

Vö. Rába 1983. 315. (Babits két [!] versét mondja el); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 176. (Móricz *Nyugat*-beli írását tévesen 1924. május 3-ra datálja); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 213., 218. (a *Nyugat*-estet 1910. február 27-re datálja); Sáli/Tóth 2005. 276. (649. levél jegyzetében – 1910. február 27-ét jelöli meg a *Nyugat* Royal Szálló-beli estjének időpontjául, amely a *Fogaras és Vidéke* beszámolójának dátuma)

Budapest–Fogaras, 1910. február 24.

A *Nyugat* felolvasóestje után Babits mindjárt másnap visszautazik Fogarasra.

Lásd Gál István, *Irodalomtörténet* 1979. 4. sz. 910.

Fogaras, 1910. február 27.

Halmy Gyula tudósításban számol be Babits nagy sikeréről Budapesten a *Nyugat* felolvasóestjén, s közli, hogy az elhangzott „szép verseket”: *Klasszikus álmok*, *Két nővér*, *Csipkerózsá*, *Lent a csöndes alvilágban* [*A Danaidák*] „lapunk olvasói előtt sem zárja el Babits Mihály, hiszen közöttünk él, így Fogaras is részt vesz az ő dícsőségéből”.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. febr. 27. 9. sz. 5. (február 24-et ír!); Bisztray, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1956. 4. sz. 439.; Éder 1966. 73.; Kelevéz 1998. 106. és 267. lábjegyzet; Kelevéz, *Irodalomtörténeti Közlemények* 2000. 1–2. sz. 63.; Buda 2007. 251. és 24. lábjegyzet; Kelevéz 2008. 80.

Vö. Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 213. (a *Nyugat*-estet datálja 1910. február 27-re)

1910. február 28.

Fenyő Miksa – január 17-i [19-i] levelére utalva – írja Adynak, aki Babits *Arany János*hoz és *Szonettek* című versét személye ellen való burkolt támadásnak véli: „Babits Pesten, s beszélgetés közben rátértünk az Arany-versre; a legélénkebben, s valószínűleg megsértődve tiltakozott az ellen, hogy ezt bárki is rád vonatkoztassa. Őszinte fiúnak látszik.”

Lásd MTAK Ms 6/99.; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 499. (kissé eltérő szöveg); Kelevéz 1998. 132. és 336. lábjegyzet; Kelevéz 2008. 180. és 5. lábjegyzet; Vitályos 2009. 44–45., 373–374. (1039. levél)

Lásd még Ady Fenyő Miksának 1910. január 17-én [19-én] írt levelét: PIM Kézirattára A. 205/18.; **1910. január 17. előtt és január 17.**

1910. február

Emőd Tamás Babitsnak írt levelében a *Független Magyarország* kérését tolmácsolja: a lap március 15-i számába küldjön néhány verset, esetleg prózát is: „Nem sablonos, piros-fehér-zöld szám lesz, hanem olyasmi, ami irodalmi és zsurnalisztikai tüntetés. [...] a fiatal írógárda színe-javát igyekeznek összegyűjteni és együtt felvonnatni ebben a számban...” Tisztában van vele, hogy Babits „különálló és idegenkedő érzéseiben és gondolataiban” az ő lármás, „örökké szót-időt fecsérő, naplopó” életmódjuktól, de „valami zsványbecsület-félére” vágyakoznak tőle.

Lásd OSZK Fond III/399/2.; Sáli/Tóth 2005. 39–40., 271–272. (642. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 230.

Lásd még **1910. március 15.**

Fogaras, 1910. február–1911. június 26. hétfő

Szentirmai Imre gimnáziumi tanár névjegykártyán tudatja Babitscsal és a t. asztaltársasággal [Ambrózy Pál, Fridrich András és László Béla tartozik ebbe a fogarasi baráti körbe], hogy aznap nem mehet el, mert Fitos Vilmos *Filozófia és anthropológia* című munkáját olvassa, s nem akarja félbeszakítani. [Szentirmai 1910 februárjától 1913-ig tanít Fogarason.]

Lásd OSZK Fond III/1217.; Sáli/Tóth 2005. 197–198., 411. (848. levél – 1911-re datálja)

Lásd még Babits fogarasi barátaira: Rába 1981. 313. (Fridrich *Károly* bizonyára elírás); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 213–216.

1910. tavasz

A korábban, Török Sophie nyomán kérdőjelesen 1909-re datált [*Ha eltörik az edény...*] kezdetű Babits-vers keletkezése.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 108. f. verzó (tintairású fogalmazvány, Babits rájegyzése kék írónnal: „Népszava”, Török Sophie írásával a datálás: „megj[elent] 910 írta 909?”); Éder, Alföld 1966. 8. sz. 63–65.; Kelevéz 1998. 258–259.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

Szilasi Vilmos kötetének (téves) bejegyzése szerint a *Protesilaos* című Babits-vers keletkezése: „Fogaras 1909. szobában.” (Babits valószínűleg a *Klasszikus álmok* folytatásaként emlékszik a versre, s a *Nyugat*-felolvasóest téves, 1909-es dátumához kapcsolja.)

A vers „gondolatát Lukianos pár sora adta” – emlékszik Babits Szabó Lőrincnek a *Laodameia* keletkezése kapcsán, amelyhez pedig e verse adja majd az ötletet.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 106. f. rektó (tintairású fogalmazvány tinta- és ceruzairású javításokkal, kék írónnal Babits rájegyzése: „Renaissance”); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; (Szabó L.) MTA Ms 4699/78–82., 83–85./129.; Rába 1981. 306–307., 623. 54. lábjegyzet; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.; Kelevéz 1998. 92.; 258–259. (Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 63., 71.; Kelevéz 2008. 78., 80., 82.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt; Fogaras, 1910. tavasz;** a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Vö. (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303. (1909); Éder 1966. 68. (1909); Rába 1981. 306. (1909 végére datálja); BMÖV 1982. 106. (1909)

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint Babits fogarasi angol és görög tanulmányai legjelentősebb termékének, a *Laodameia* című verses drámának/tragédiának keletkezése: „Fogaras 1910 tavasz. Pár nap. Mezőn sétálva és szobában. Éjjel is. Első gondolata ötletszerű. *Protesilaos* című versemből, amelynek gondolatát Lukianos pár sora adta. Az első jelenet azonnal megvolt, s még az este meg is mutatam. Swinburne *Atalantája* a karénekekre hatással volt. Homerosz összes idevágó helye. Catullus, Sappho, Horatius, Aischylos.” Forrásait Babits lapszéli jegyzeteiben megnevezi: „Epodos” – Teljes kor: Milyen bort adtak... = „Swinburne” / Hírnök: Tovább hajóztunk akkor, s jó szelet... = „Mikor először Velencébe érkeztem hajnalban” / Lányok: Érc és hármass erő... = „Horatius” / Fiúk: Három szűz ül messze... = „Swinburne” / Kar: Remegek reájuk nézni... = „Aischylos” / Kar: Mert senkise tér onnan soha vissza... = „Danaidák, Vasárnap” / 1. antistrófa: Ott semmi sem éled... = „Homerosz” / 2. antistrófa: Sohse láttam ilyen asszonyt... = „Horatius: Me séranum est... (Le is fordítottam)” / Semichorus: Artemis követői = „Catullus, a vers már III. gimnazista koromban nagyon tetszett” / Semichorus: Büszke székedben... = „Sappho Kölcsey és F. fordítása” / ...ívör székedben s nézed ott az árnyakat... = „Vergilius”

A vízbe, Swinburne *The Water* című versének kiadatlan ifjúkori „merész fordítás-kísérlete” tömörített változata lesz a *Laodameia* 314–315. sorának, a verses dráma 822–845. sora pedig Swinburne *Atalanta* című művéből az *An evil blossom was born* kezdetű kardal szabad fordítása: „Több ez mint fordítás, a legnagyobb síri ajándék, amellyel versíró áldozhat egy távoli társ és mester nagyságának, vallomás arról, hogy lelke bennem is élt, és az én lelkemet is alakította hatásával” – emlékezik Babits 1937. áprilisi rádió-előadásában.

Babits – ahogyan maga is szól erről – képes lejegyzés nélkül, fejben kigondolni egész költeményeket, így e verses dráma számos részletét is.

A *Laodameia* legfőbb ihlető forrása, Swinburne *Atalantája*, mint Babits írja 1909-es *Swinburne*-esszéjében: a mitológiai Meleager története, „a szerelem végzete: ennek mély sejtelve s égő iszonya izzik át a tragédia csodálatos szépségű kórusain és nemesen, görögösen egységes nagy koncepcióján”. A *Laodameia* tárgya

sztintén a szerelem végzete; a szerelmes asszony a szerelem és az emlékezés hatalmával idézi meg a föld színére megholt férjének árnyát. Ahogyan az *Atalanta* történetét Swinburne Aiszkhülosz *Áldozatvivők* című darabjának egy kicsiny részletéből, éppúgy Babits is csupán utalásokból, Lukianosz és Homérosz néhány soros leírásából építi föl a *Laodameia* világát. Arra törekszik, hogy a Nietzsche által leírt apollóni és dionüszoszi erők szintézise valósuljon meg, s a dráma „a líra szelleméből” bontakozzon ki, s „csupa líra maradjon”.

A drámai költemény *Angyalos* könyv-beli tinta- és ceruzairású fogalmazványára (109. fólió verzó) Török Sophie Babits elmondása alapján jegyzi majd föl a mű keletkezési körülményeit. A 110. fólió rektójára Babits ceruzával írja a megjelenés helyét: „Nyugat”, Török Sophie pedig kiegészíti a keletkezés időpontjával: „Írta Fogarason 1910. tavasz”. A 128. fólió verzójára Babits ismét feljegyzi ceruzával: „Nyugat”, Török Sophie pedig itt a pontos megjelenést írja mellé: „910. II. 1161.”

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 110–128. f. rektó–verzó; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Gál István 1942. 41.; Éder 1966. 68–69.; Rába 1969. 103–109.; Kardos 1972. 102.; Rába 1981. 307–310., 623. 55–58. lábjegyzet; BMÖV 1982. 123–151. (1910. tavasz); Rába 1983. 61.; Keresztury 1988. 183.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 755.; Tverdot, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 566–573.; Kelevéz 1998. 74–77., 85–86., 92., 102., 108–109., 111., 122., 243., 244., 258–261.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 62–92.; Kelevéz 2008. 22., 78., 79–114.; Vilcsék 2008. 110–237.

Lásd még *Fogarás, 1909 eleje*; Babits, *Nyugat*, 1909. I. febr. 1. 3. sz. 113–119.; az *Angyalos* könyv harmadik füzetének leírását: *Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt*; *Fogarás, 1909 vége*; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából*, *Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: *1916. április 16-i hét után*; *Budapest, 1937. április 5.*; Éder 1966. 69., 171., 174.; Éder (Mattyasovszky Erzsébet Frideczky Józsefné), *Irodalomismeret* 1999. 1–2. sz. 11., 17–19.; Sipos (Németh–Rihmer–Harmati) 2004. 256.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 223.; Buda 2007. 47.; „Szantszándékos anachronizmusok” mta.hu/fileadmin/I/osztaly/eloadastar/Babits/Kelevéz.pdf; *A vízbe* kézírata: OSZK Fond III/1703/35.) szövegét is közli: Vezér, *Irodalomtörténet* 1969. 1. sz. 160–163.

Vö. Bisztray, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1956. 3. sz. 303. (Megtévesztően jelzi: „1911. [!] Bemondása szerint írta 1910. tavasz. Pár nap mezőn sétálva és szobában, éjjel is.”; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 212., 30. (1910 nyarára datálja)

Szabó Dezső *Életeim* című önéletrírásában kissé nagyvonalú időkezeléssel emlékezik a *Nyugattal* és Osvát Ernővel való kapcsolatának kezdeteire: „Már a tavasz elején levelet kaptam Kuncz Aladártól, melyben írta, hogy előre várja párizsi találkozásunkat. Én visszaírtam, hogy erről a találkozásról nem vagyok bizonyos, mert a pénzügyek nem a legpirosposzgasabbak. Kis idő múlva négyszáz koronát kapok postán és egy csomagot. A csomagban egynéhány könyv volt és egy levél. A levél Osvát Ernő, a *Nyugat* szerkesztője írta. Kért, hogy a megküldött könyvekről írjak bírálatot. A négyszáz koronát mint előzetes írói díjat küldi. / Tüszköltem, mint a macska a forró étel előtt. A négyszáz korona igen derűlátató jelenség volt. De a küldött könyvek nemigen keltettek bennem olvasási gerjedelmet. De volt köztük, ha jól emlékszem, egy antológia-féle, amelyben egyebek közt Ady- és Babits-versek is voltak [talán még *A Holnap új versei*, esetleg a *Budapesti Újságírók Egyesü-*

lete Almanachja]. Írtam tehát egy hosszabb tanulmányt az új magyar líráról, amelyben megadtam Ady teljes jelentését. De Babitsról úgy írtam, amint őt máig is látom. / Erre Osváttól levelet kaptam. Cikkeim majd minden állításával egyetért, de a Babits-rész miatt nem közölheti. De cikkeimtől olyan étvágyat kapott írásaimra, hogy kér: küldjek neki tanulmányokat a külföldi lírikusokról, különösen a franciákról. [...] Természetes, mint minden mozdulatomnál, itt is akadtak elkeseredett ellenzőim. Magánál a Nyugatnál Babits és több társa halálosan ellenem voltak. De Osvát és Ignótus szilárdan tartottak mindennek ellenére.” [Szabó Dezső írásai *Jules Laforgue*-ról és *Jean-Arthur Rimbaud*-ról a *Nyugatban* később, 1911-ben jelennek meg.]

Lásd Szabó Dezső 1982. 338–339. (a Szabó Dezső–Kuncz Aladár, illetve Szabó Dezső–Osvát Ernő levélváltás híján a datálás Kuncz Aladár 1910. augusztus 6-án Adynak Párizsból írt levele alapján: „Párizsban sok magyar hernyó mászkál [...] egyetlen vigasztaló jelenség köztük Szabó Dezső, ki most a francia modern lírával foglalkozik, s arról fog könyvet írni.” – Kuncz Aladár 1982. 10. [5. levél])

Fogarasz, 1910. tavasz, április 16. előtt, március (?)

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint az *O lyric love* című vers keletkezése: „Fogarasz szobában”. Babits Robert Browning tizenkét énekből álló *The Ring and the Book* című műve első éneke utolsó strófája kezdősorának szavait emeli költeménye címéül: „O lyric Love, half angel and half bird / and all a wonder and a wild desire” („Ó lírai szerelem, félig angyal és félig madár / egyszerre csoda és vad vágyakozás”).

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 107. f. verzó (tintaírású fogalmazvány ceruzairású javításokkal, a cím Babits ceruzairásával, ugyancsak Babits ceruzairásával a megjelenés helye: „Nyugat”, Török Sophie írásával az időpont: „meg[jelent] 1910 elején”); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 302.; Rába 1981. 349–350.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.; Kelevéz 1998. 92., 258–259.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 63., 65.; Kelevéz 2008. 221–222. és 50., 52., 54–56. lábjegyzet

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: ***Fogarasz, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt***; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: ***1916. április 16-i hét után***

Vö. BMÖV 1982. 97. (1909)

Fogarasz, 1910. tavasz, április 16. előtt

Babits [*Fület nekem aki hallani tudja...*], [*Böjt szele verdesi bus szivedet...*], [*A kis fejekben hogy feszül az ész*], [*Régi tojás, régi vaj...*] kezdetű töredékeinek keletkezése.

Lásd kézirateit [*Fület nekem aki hallani tudja...*]: OSZK Fond III/2356. 103. f. rektó (ceruzairású töredék); [*Böjt szele verdesi bus szivedet...*]: OSZK Fond III/2356. 103. f. rektó (ceruzairású töredék); [*A kis fejekben hogy feszül az ész*]: OSZK Fond III/2356. 103. f. rektó (ceruzairású töredék); [*Régi tojás, régi vaj...*]: OSZK Fond III/2356. 105. f. rektó (ceruzairású töredék)

Lásd még az *Angyalos* könyv leírását: **1903. tavasz–1906 nyara–Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

Vö. *[Régi tojás, régi vaj...]*: OSZK Fond III/2356. 105. f. rektó (a fólión Török Sophie téves rájegyzése: „Egy szegény magára maradt”; „Fogarás, álmatlan éjjel”).

Szilasi Vilmos kötetének (téves) bejegyzése szerint az *Egy szomorú vers* keletkezése: „1911. jan.” Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „Fogarason egy este írtam szobámban, egyfolytában. Nagy feltűnést keltett a *Nyugatban*. Nem sajnálom, hogy így írtam. Nem bizonyos, hogy egy strófát nem később szúrtam bele. Karinthy a viccét már erre írta.” Babits Karinthy alliterációs gúnyverseire – *Így írtok ti – Futurum exactum, Önéletrajz, Antik szerelem, Dana Idák* – utal, aki bizonyára a „barangoló borongó, / ki bamba bűn borong, / borzongó bús bolyongó, / baráttalan bolond” alliterációval teli részt karikírozta.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 103. f. verzó (tintairású fogalmazvány, a cím és a téves, 1911. januári dátum Török Sophie írásával); (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; Gál István, *Irodalomtörténet* 1975. 2. sz. 455. és 27. lábjegyzet; Rába 1981. 365–366.; Kelevéz, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1994. 5–6. sz. 756.; Kelevéz 1998. 119., 166., 180–182., 258–259.

Lásd még az *Angyalos* könyv harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Vö. (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1956. 3. sz. 303.; Gál István, *Irodalomtörténet* 1975. 2. sz. 455. és 27. lábjegyzet; BMÖV 1982. 163. (1911. jan.); idézi Sipos (Németh–Rihmer–Harmati) 2004. 235. (1911)

A talán egy fogarasi farsangi est hangulatát idéző *Kabaré* című Babits-vers keletkezése.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 104. f. rektó (tintairású fogalmazvány); Kelevéz 1998. 89–90.; 258–259.; Kelevéz, *Irodalomtörténeti Közlemények* 2000. 1–2. sz. 64–65.; Kelevéz 2008. 82. (1910. tavasz, március)

Lásd még az *Angyalos* könyv harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

Szilasi Vilmos kötetének (téves) bejegyzése szerint a *Dal, régimódi* keletkezése: „Fogarás, 1911. tavasz.” Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „Játékvers, semmi különös. Cukrász-kisasszonyra talán? Nem nagyon komoly. Mellézköngé: várakozás, a magányosság kínja. »Kofa« – tavasz = tarka rukák.”

Angyalos könyv-beli tintairású fogalmazványán 2 sor ceruzával áthúzva, s a fólión Török Sophie téves rájegyzése: „Egy szegény magára maradt” „Fogarás, álmatlan éjjel”.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 105. f. rektó; (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; Gál István, *Irodalomtörténet* 1975. 2. sz. 456.; Kelevéz, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1994. 5–6. sz. 756.; Kelevéz 1998. 119–120., 258–259.; Kelevéz, *Irodalomtörténeti Közlemények* 2000. 1–2. sz. 65.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Vö. (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 456. (Szilasi adatát közli); Rába 1981. 376. (1911. tavasz); BMÖV 1982. 172. (1911. tavasz)

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Vonaton* című költemény keletkezése: „Fogarás, szobában.” Babits Szabó Lőrincnek részletesebben szól a vers születésének körülményeiről: „Fogarás, este, lámpa mellett, sétálva a szobámban írtam, egészen friss úti benyomásból, ami pontosan le van írva. Egy távoli emlék még mindig a cukrász-kisasszonyra célzott.”

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 105. f. verzó–106. f. rektó (tintairású fogalmazvány; a fólión Babits rájegyzése kék irónnal: Renaissance”, alatta tintával: „1910”, a fólió alján Török Sophie írásával: „Vonaton, írta Fogarás, szobában”); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 461.; Rába 1981. 352–353.; BMÖV 1982. 101–102. (1910. tavasz); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.; Kelevéz 1998. 123. 313. lábjegyzet, 258–259.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; a cukrászkisasszonyra: **Fogarás, 1908. ősz vagy tél eleje, október vége, november eleje**

A korábban 1910. október 15. előtt-re keltezett *Szimbolumok*. Stanzák. 2. *Szimbolum a holdvilágról*, 3. *Másik szimbolum (Új magyar költészet)* című Babits-versek keletkezésének helyszíne Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint: „Fogarás”. Fenyő Miksa az 1941-ben még birtokában lévő (azóta eltűnt) kéziratról nem egészen szakszerű leírást ad a *Babits Emlékkönyv*ben: „A második versszak alcíme eredetileg *Szimbolum* volt, a költő így változtatta: *Szimbolum a holdvilágról*, s a harmadik vers alcíme alatt zárójelben eredetileg az volt írva (*Paris*); a költő áthúzta és helyébe azt írta: *(Új magyar költészet)*.”

Lásd kézirateit: *Szimbolum a holdvilágról*: OSZK Fond III/2356. 106. f. verzó (tintairású fogalmazvány; a fólión Babits ceruzairású rájegyzése: „Nyugat”); *Másik szimbolum (Új magyar költészet)*: OSZK Fond III/2356. 106. f. verzó (tintairású fogalmazvány; a fólión Babits ceruzairású rájegyzése: „Nyugat”); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; *Babits Emlékkönyv* 1941. 130.; Rába 1981. 344.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.; Kelevéz 1998. 258–259.; Kelevéz 2008. 68. és 6. lábjegyzet

Lásd még a stanzák többi darabját: 1. *Ne mondj le semmiről* [Fogarás, 1909. október második fele után, december vége előtt]; 4. *Nunquam revertar* [1910. tavasz, április], 5. *Sárga lobogó* [Fogarás, 1910. tavasz vagy ősz]; az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint az *Örök dolgok közé legyen híred beszótt* című vers keletkezése: „Fogaras, szobában.” Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „Fogaras. A tárgy, akire vonatkozik, sokkal jelentéktelenebb, mint a vers látszik jelezni. Ez is a fogarasi cukrász-kisasszony. Nem volt nehéz célt érni nála. Már tanár voltam. Szép lány volt, német.” A vers egyiptomi nőalakjának leírását a falfestmények szépséges Nefertari királynője is inspirálhatja.

Lásd kéziratait: k_1 = OSZK Fond III/2356. 103. f. rektó (töredék, a vers első sorának ceruzairású változata); k_2 = OSZK Fond III/2356. 107. f. rektó (tintairású fogalmazvány, a cím Babits ceruzairásával, Babits ugyancsak ceruzairású rájegyzése: „Nyugat”); (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 302.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 461.; Rába 1981. 350–352.; 628. 13. lábjegyzet; BMÖV 1982. 98. (1910. eleje); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.; Kelevéz 1998. 85., 92., 258–259.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 63., 65.; Buda 2007. 216. és 195. lábjegyzet; Kelevéz 2008. 53–55., 82.

Lásd még a „cukrász-kisasszony”-ra: *Fogaras, 1908. ősz vagy tél eleje, október vége, november eleje; 1910. április 20.*; az *Angyalos* könyv harmadik füzetének leírását: *Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt*; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: *1916. április 16-i hét után*

Fogaras, 1910. tavasz, április

A korábban 1910. október 15. előtt-re keltezett *Szimbolumok*. Stanzák. 4. *Nunquam revertar* című Babits-vers keletkezésének helyszíne Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint: „Fogaras”. A latin cím utalás Dante egy 1313-as levelére, aki a kiátkozás ellenére sem hajlandó bűnösnek vallani magát, hogy ennek fejében visszatérhessen szülővárosába, Firenzébe: „*Nunquam in Florentiam introibo*” [’soha vissza nem térni’] – az indulattal teli stanzában Fogaras a száműzetés helye; Babits művészetének megítélését pedig éppúgy igazságtalanságnak tartja, mint Dante, tőle kölcsönzi, szenvedélyesen ismétli a megalkuvást nem ismerő önérzet szavait: „*Nunquam revertar* – mondta Dante hajdan / *nunquam revertar* – mondanám bár én is”.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 108. f. rektó (tintairású fogalmazvány, a cím ceruzával; a fölión Babits ceruzairású rájegyzése: „Nyugat”); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Rába 1969. 113–114.; Kelevéz 1998. 258–259.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 91.; Kelevéz 2008. 76. és 41. lábjegyzet, 113. és 101. lábjegyzet

Lásd még a Stanzák többi darabját: 1. *Ne mondj le semmiről* [Fogaras, 1909. október második fele után, december vége előtt], 2. *Szimbolum a holdvilágról* [Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt], 3. *Másik szimbolum (Új magyar költészet)* [Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt], *Sárga lobogó* [Fogaras, 1910. tavasz vagy ősz]; az *Angyalos* könyv harmadik füzetének leírását: *Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt*; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: *1916. április 16-i hét után*

Fogaras, 1910. tavasz vagy ősz

A korábban 1910. október 15. előtt-re keltezett *Szimbolumok*. Stanzák. 5. *Sárga lobogó* című Babits-vers keletkezésének helyszíne Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint: „Fogaras”.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 130. f. verzó (tintairású fogalmazvány; a fólión Babits cenzúráirású rájegyzése: „Nyugat”); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Kelevéz 1998. 260–261.

Lásd még a Stanzák többi darabját: 1. *Ne mondj le semmiről* [Fogarás, 1909. október második fele után, december vége előtt], 2. *Szimbolum a holdvilágról* [Fogarás, 1910. tavasz, április 16. előtt], 3. *Másik szimbolum (Új magyar költészet)* [Fogarás, 1910. tavasz, április 16. előtt], 4. *Nunquam revertar* [1910. tavasz, április]; az *Angyalos* könyv harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hát-ha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Babits kiadatlanul maradó, keserű hangulatú filozofikus önelemzésének, [*Lelkem mint a kiverit gyerek...*] kezdetű versének keletkezése.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 131. f. rektó (tintairású fogalmazvány); Kelevéz 1998. 92., 175. és 457. lábjegyzet; 260–261.

Lásd még az *Angyalos* könyv harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

1910. tavasz körül vagy ősz

Pensées dans la bibliothèque címmel kísérli meg Babits franciára fordítani Vörösmarty Mihály *Gondolatok a könyvtárban* című versét.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 130. f. rektó (tintairású töredék); Kelevéz 1998. 260–261.; Kelevéz 2008. 119. és 21. lábjegyzet

Lásd még az *Angyalos* könyv harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

1910. március 1.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris...* kötetet.

Kitüntetett helyen (Ady versei előtt!) a következő Babits-költemények állnak: *Klasszikus álmok, Két nővér, Csipkerózska, A sorshoz, A Danaidák*. (*A sorshoz* kivételével valamennyi elhangzik a február 23-i Nyugat-estélyen.)

Lásd Nyugat 1910. I. márc. 1. 5. sz. 4. számozatlan előzéklap, 294–299.

Lásd még **Budapest, 1910. február 23. szerda**; Éder 1966. 68.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 63.; a *Két nővér* című versre utal Kelevéz 2008. 19. és 41. lábjegyzet

Fogarás, 1910. március 6.

A *Szülői fogadóórák* rovatban adják hírül a gimnáziumi tanárok fogadóórái között Babitsét, amely március 9-én, szerdán 9–10 között lesz.

Lásd Fogarás és Vidéke 1910. márc. 6. 10. sz. 5.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 307.

1910. március 7.

Tóth Árpád írja barátjának, Nagy Zoltánnak (aki előző levelében a *Nyugat*-felolvasásról, s többek között Babits elhangzott verseiről számol be): „Babits versei tényleg gyönyörűek, különösen a *Klasszikus álmok* és a *Két nővér*. De a másik három [*Óda a szépségről*, *A Danaidák*, *Csipkerózsza*] is teteje-munka, például a *Csipkerózsza* pompás zenéje és a fekete-fehér színezése.”

Lásd Nagy Zoltán, *Nyugat* 1938. II. 6. sz. 408–409., 410–423.; Kocztur Gizella/Kardos László/Kardos Pál 1973. 54. (49. levél)

1910. március 8. előtt

A *Nyugat* több könyvet, köztük Oláh Gábor *Korunk hőse* (1909) című verses regényét, Csudáky Bertalan *Kultúrtörténeti rajzok* (1910) című munkáját, valamint az *Aeroplánok* című futurista kötetet Paolo Buzzi verseivel küldi el Fogarasra Babitsnak, hogy ismertesse őket.

Lásd Babits Osvát Ernőnek 1910. március 8-án küldött névjegykártyáját: OSZK Fond III/253/708/7.

Lásd még a recenziókra: **1910. április 1.**

Vö. Sáli/Tóth 2005. 273. (643. levél jegyzetében – a recenzió alapján is tévesen úgy véli, Oláh Gábor 1908-ban megjelent verseskötetét [!] küldik el Babitsnak)

Fogaras, 1910. március 8.

Babits névjegy kíséretében postázza Osvát Ernőnek Ignotus új könyvéről (*Kísérletek*) írt méltatását. A küldött könyveket megkapta, s közülük többről szándékozik mielőbb „referátát” [*latin* ’ismertetés’] küldeni a *Nyugat*nak.

Lásd OSZK Fond 253/708/7.; Sáli/Tóth 2005. 40–41., 272–273. (643. levél)

Lásd még **1910. március 8. előtt; 1910. március 16.; 1910. április 1.**

Fogaras, 1910. március 9. szerda

Babits 9–10-ig fogadóórát tart a gimnázium tanári tanácskozó termében.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. márc. 6. 10. sz. 5.

1910. március 13.

Megjelenik az *Óda a szépségről* című Babits-vers.

Lásd Vasárnapi Újság 1910. márc. 13. 11. sz. 218.

Budapest vagy Szeged (?), 1910. március 15. előtt

A korábban Budapest vagy Szeged, 1910. március 15-re keltezett *Mennyei színjáték* című Babits-versnek, a *Paysages intimes* 6. darabjának keletkezése Kelevéz Ágnes új datálása szerint: ***Budapest vagy Szeged, 1906 nyara–1908***

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 82. f. verzó (tintairású fogalmazvány Babits autográf aláírásával; a kéziratlap a fólióra ragasztva; melyre Babits kék írónnal jegyzi a kötetcímet: „Herceg”); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.

Lásd még a ciklus 1–5. és 7. darabját: 1. *Olvasás* (1908. karácsony előtt [?]), 2. *Tavaszi előtt* (1908–1910. február), 3. *Alkony* (1905. május), 4. *Őszi csengő* (1906–1907 [?]), 5. *Luna* (1905. július–augusztus), 7. *Találka előtt* (1906. március); az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarasi, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából*, *Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

A *Vágy ered* című Babits-vers keletkezési ideje.

Lásd kéziratait k_1 = MTAK Ms 5077/45. (*Várakozás*) (tintairású fogalmazvány, Babits autográf aláírásával); k_2 = OSZK Analekta 300. (*Vágy*) (tintairású fogalmazvány, az első autográf aláírás „Babits” áthúzva, a második: „Babits Mihály”)

Fogarasi, 1910. március 15.

A fogarasi gimnázium tanári testületének I. módszeres értekezletéről felvett jegyzőkönyv szerint ezen a napon iskolai ünnepséget tartanak az 1848/49-es forradalom és szabadságharc tiszteletére (melyen bizonyára Babits is részt vesz). A beszédet Krebsz Ernő tartja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 168. (Függelék 64. tétel)

Lásd még **Fogarasi, 1909. szeptember 7.**

1910. március 15.

A *Független Magyarország* ünnepi X. évfolyama 120 oldalas *Irodalmi mellékletében* *A Holnap* főcímmel közlik Babits, Juhász Gyula és Miklós Jutka néhány költeményét. Babitstól a *Mennyei színjáték* (*Paysages intimes* 6.) és a *Vágy ered* című vers szerepel a válogatásban.

Lásd *Független Magyarország* 1910. márc. 15. 62. sz. 33.; Komlós, Irodalomtörténeti Közlemények 1966. 5–6. sz. 645. (a *Vágy ered* szövegével)

Lásd még Emőd Tamás 1910. februári felkérő levelét: OSZK Fond III/399/2.; Sáli/Tóth 2005. 272. (642. levél jegyzetében), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 231.

1910. március 16. előtt

Megjelenik Ignótus *Kísérletek* című kötete a *Nyugat Könyvtár* sorozatában, benne *Versekről* című cikke, melyben többek között Babitsról és *Fekete ország* című verséről is ír, valamint *Babits* című 1909-es kritikája a *Levelek Iris koszorujából* kötetéről.

Lásd *Kísérletek – Czikkek és képek*. A *Nyugat* kiadása, Budapest, 1910. 152–158., 221–224.

Lásd még **1910. március 16.**

Fogaras, 1910. március 16.

A fogarasi főgimnázium tanártestülete értekezletet tart a következő, „az 1910/11. tanévben használandó tankönyvek megállapítása tárgyában”. Ugyanezen a napon zajlik a „III. ellenőrző értekezlet”. Mindkét jegyzőkönyv aláírói között Babits kézzel írt jegye is szerepel. (Babits osztályának egyik tagja, Schul Náthán, tanulmányi előmenetele miatt dicséretben részesül; rajta kívül csupán még egy hasonló diákja van a gimnáziumnak.)

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 35. és 67. lábjegyzet, 44.; Csokonai-Illés 2010. 174–175. (Függelék 78., 79. tétel)

Lásd még az ellenőrző értekezlet eredményéről szóló kimutatást: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 260. (Függelék 12. táblázat – 175. oldal 80. tételének „Kimutatás” helyett „Tantárgyfelosztás” megjelölése bizonyára véletlen elírás)

1910. március 16.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris*... kötetet.

Megjelenik Babits *Kísérletek. Ignotus új könyve* című „csöpp ismertetése”. Ignotus könyve „sem tudományos, sem költői mű, hírlapi cikkek gyűjteménye, de egy tudós eszével és egy költő szívével megírva” – véli Babits –, „mélyreható és szomorú diagnózis” az igazi *morbus hungaricus*nak [’magyar kór’-nak].

Fenyő Miksa Horváth János *Ady és a legújabb magyar lyra* című füzetéről írván fölrója, hogy Horváth „nem vette észre, hogy a Holnap-kötetek Babits Mihálytól is hoztak verseket, egy gazdag léleknek s különös művészi képzetnek remekműveit”.

Lásd Nyugat 1910. I. márc. 16. 6. sz. 4. számozatlan előzéklap, 405–406., 406–409.; *Kísérletek*: Hibsich/Pienták 2009. 278–281., 597–598. (72. tétel)

1910. március 17.

Franyó Zoltán „rokonságos szeretettel”, „ismeretlen barát”-ként (!) üdvözli levelében Babitsot az Ignotus új könyvéről írott cikkéért [*Kísérletek*]. A *Függetlenség* című aradi lap – melynek ebben az időben Franyó dolgozik – húsvéti számába –, amelyben a tervek szerint „»A Holnap« egész ciklussal szerepel” – kér verset vagy prózát. Babits tudósítását várja, megkapta-e a versért a honoráriumot a „*Magyar Dél*”-től és a lapszámokat. Várja versét és magáról beszámoló levelét. [Föltehetőleg erre a felkérésre küldi el Babits *Nervus urbis* című versét az aradi újságnak.]

Lásd OSZK Fond III/464/1.; Sáli/Tóth 2005. 41., 273–274. (644. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 231.

Lásd még ***1910. április 13.***

Vö. az „ismeretlenül”-re: ***1908. november 7.; 1908. december 14.; 1909. március 15. előtt***

Fogaras, 1910. március 17.

Babits a *Budapesti Napló* körkérdésére (*A legújabb magyar irodalomról*) Fogarásról küldi el válaszat Ábrányi Kornélnak.

Lásd Budapesti Napló 1910. márc. 27. 73. sz. Melléklet I. (*A legújabb magyar irodalomról* – Fogarás, 1910. március 17.); Téglás 1997. 11–12., 455. (2. tétel)

1910. március 18.

A Galilei-kör márciusi ünnepe hírcikke a március 20-án a Vigadóban rendezendő estről ad előzetest, mely szerint a műsoron Babits néhány verse is elhangzik.

Lásd Független Magyarország 1910. márc. 18. 65. sz. 11.

Fogaras, 1910. március 20.

Major Károly, a fogarasi főgimnázium igazgatója jelentést küld a Kir. Főigazgatóságnak „az 1909/10. iskolai évre tervezett közművelődési előadások”-ról, melyek „f. évi januárius 15.–márc. 19. megtartattak”. Köztük első helyen szerepel „Babics Mihály, áll. főgimn. tanár” 1910. január 15-én elhangzott *A filozófia főbb problémái napjainkig* című előadása. A jelentés rögzíti továbbá, hogy „[a]z előadások iránt a közönség érdeklődése ezen már harmadik esetekben örvendetesen fokozódott – 110-120 volt állandóan hallgatóink száma”. Az igazgató úgy véli, ez a főgimnázium új épületének, az előadások megtartására alkalmasabb feltételeknek köszönhető, illetve „meggyőző bizonyítéka annak, hogy számbajöhető kis magyar társadalmunk az előadások intézményében hovatovább felismeri a helyi kulturális szükségletek érdekét szolgáló fontos tényezőt”. Kéri továbbá, hogy az előadóknek, így „Babics [!] Mihály”-nak „a szokásos 20 kor. tiszteletdíj utalványozása iránt” a miniszternél előterjesztést tegyenek.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 85/1910. (másolatát PIM Kézirat-tára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 44.; Csokonai-Illés 2010. 175–176. (Függelék 81. tétel)

1910. március 20.

A Galilei-kör Vigadó-beli estjén Babits néhány verse is elhangzik.

Lásd Független Magyarország 1910. márc. 18. 65. sz. 11.

Fogaras, 1910. március 21.

Major Károly, a fogarasi főgimnázium igazgatója a Kir. Főigazgatóságnak címzett levelében az 1909. október 1-jétől február 6-ig, „Szentirmai Imre dr. okl. tanárjelölt”-nek a főgimnáziumba érkezéséig „a köteles 18 órán felül 1-1 óratöbblettel szakszerűen [helyettesítők]”, köztük „Babics [!] Mihály” számára az őket erre az időre megillető „szabályszerű jutalomdíj” utalványozását kéri. (A levélhez mellékeli az „Átnézet[et] a fogarasi m. kir. állami főgimnáziumnál rendszeresített a hetenkénti

tanórák felosztásának az alább nevezett személyzet közr. az 1909/10. tanévben, a helyesírás kitüntetése céljából”.)

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 86/1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 176–177. (Függelék 82., 83. tétel)

Lásd még „Átnézet”: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára ad 86/1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 261. (Függelék 13. táblázat); **Fogarás, 1909. október 1.–1910. február 6.**

1910. március 23.

Walther Béla tankerületi főigazgató levelet küld a fogarasi főgimnázium igazgatóságának: az 1910. március 16-i III. ellenőrző értekezlet jegyzőkönyvét „jóváhagyólag tudomásul véve örömmel értesült [...] arról, hogy a tanulmányi előmenetel az I/a, I/b és VI. osztályokban [Babits osztálya] megjavult”. Felhívja azonban az igazgatóság figyelmét, hogy a VII. osztály tanulmányi előmenetelének és általános magaviseletének, szorgalmának rosszabbodása miatt az itt tanító tanárok „különös figyelembe részesítésék” ennek az osztálynak tanulóit.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 89/1910. 310. sz. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 39–40., 44.; Csokonai-Illés 2010. 177. (Függelék 84. tétel)

Lásd még **Fogarás, 1910. március 16.**

1910. március 24.

Megjelenik Babits *Az őszi tücsökhöz* című verse.

Lásd Pesti Napló 1910. márc. 24. 70. sz. 30.

1910. március 27.

Babits a *Budapesti Napló* húsvéti körkérdésére írt nyílt levelében kijelenti: az új magyar irodalom, az új irányzat kimozdította a magyar irodalmat a holtpontról és lendületet adott az írói fejlődésnek. Mindazonáltal úgy véli, „az új iránynak mint iránynak semmi esetre sem lehet igénye arra, hogy tartós legyen: egy iránynak sem lehet. De a mozgás, melyet megindított, a lendület, melyet adott, eredményeiben el nem veszhet...”

Lásd Budapesti Napló 1910. márc. 27. 73. sz. Melléklet I. (A legújabb magyar irodalomról – Fogarás, 1910. március 17.); Téglás 1997. 11–12., 455. (2. tétel)

Lásd még Kelevéz 2008. 72–73. és 26., 27. lábjegyzet

Közzéteszik Babits *Hegeso sírja (Egy görög emlékre)* című versét.

Lásd Egyetértés 1910. márc. 27. 73. sz. 47.

Fogarás, 1910. március 28.

Babits *Tavaszc előtt* (*Paysages intimes* 2.) című verse értelemzavaró sajtóhibákkal jelenik meg.

Lásd Fogarás és Vidéke 1910. márc. 28. 13. sz. 2–3.

Lásd még az újraközlést helyreigazítással: Fogarás és Vidéke 1910. ápr. 3. 14. sz. 2–3.; ***Fogarás, 1908–1910. február***; BMÖV 1982. 87–88. (1910. március)

Vö. a Babits-bibliográfia március 28. helyett április 2-ra teszi a számot (noha a *Fogarás és Vidéke* hetilap); Csokonai-Illés 2010. 37., 44. (12. lábjegyzet – március 27-i dátumot ad)

1910. március 30.

„Radikális sajtó nélkül nincs radikális közvélemény” – ennek a jelmondatnak jegyében indul a *Világ* című, a szabadkőműves Eötvös-páholy alapította radikális napilap. A szabadkőművesség alapszabályai „a közügyek körül kifejtendő hasznos munkára” serkentenek, s „kizárnak köréből minden politikai és vallási kérdést”. Ennek eltérő felfogású értelmezésével működnek ekkor Magyarországon konzervatív páholyok, amelyek kizárólag a jótékonykodást tekintik feladatuknak, és sovíniszta, ún. „nemzeti” páholyok, valamint több radikális is. Tagjaik között vannak hivatásos újságírók, akik a legkülönbözőbb érdekeltségű lapokba írnak, óvatosan igazodva a szerkesztés irányához. A progresszívek viszont sürgetik a haladásra, szabadgondolkodásra veszedelmesnek tekintett „klerikális irányzat” ellenében az egyenlőség, testvériség, szabadság eszméjének erélyesebb védelmezését. A *Világ* kiadóvállalatának vezetője dr. Bálint Lajos, szerkesztője ekkor Yartin József, a szellemi irányítás és a szerkesztés jórészt azonban Gerő Ödönre hárul. Első szerkesztőségének belső munkatársai közé tartozik többek között Bölöni György és Csáth Géza is; a lap fejlécét a kiváló grafikus Falus Elek rajzolja.

Lásd Fabó Irma, Magyar Könyvszemle 1966. 4. sz. 317–330.; Berényi Zsuzsanna, Magyar Könyvszemle 2002. 2. sz. 186–187.

1910. március vége

Beregi Oszkár Budapesten szavalóestet tervez; „Babitsot, Ignótust mondatok vele rajtad kívül” – írja Adynak Berlinből március 11-én Hatvany Lajos.

Lásd *Hatvany Lajos levelei* 1985. 75., 438. (63. levél)

1910. április 1.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris...* kötetet.

Megjelenik Babits *Kezdődik Éliás testvér hiteles története* című elbeszélése. Három recenziója olvasható még a *Nyugatban*: *Korunk hőse, Múlt és jelen, Futurizmus*. Az első Oláh Gábor „hőskölteményéről” (verses regényéről) szól; Oláht „teljesülésre váró” ígéretnek tartja; a második Csudáky Bertalan *Kultúrtörténeti rajzok* című könyvét elemzi, amelyet ízléstelennek és bombasztikusnak talál. A harmadik az *Aeroplánok* című olasz futurista kötet, a Filippo Tommaso Marinetti bevezetésével,

a második futurista proklamációval együtt közreadott Paolo Buzzi-versek; a könyvet Marinetti saját kezű ajánlásával küldi el a *Nyugatnak*, amely a folyóirat első szembesülése az avant-garde-dal: a futuristák modernsége érezhetően irritálja Babitsot: „[a]mit az olasz az ő sajtóságos gyermekes entuziaszmusával most próbál-gat, nálunk már túlhaladott dolog, s mi azokban nem modernséget, hanem a modernség paródiáját látjuk”. S többek közt megemlíti, hogy „[a]z automobil is elég avult költői rekvizitum már, mióta ráültették többen is a halált [bizonyára utalás a maga 1905 decemberében született *A halál automobilon* című versére]”.

(Babits 1910 decemberében terveiről nyilatkozza: „Novelláim középkori és modern katolikus hangulatok lesznek: a katolicizmus egész hangulati mélyét szeretném átélni, mint egy költő átélheti. E novellákból néhány már megjelent [*Tél, Karácsonyi Madonna, Éliás testvér, Mese a Decameronból*].”)

Lásd *Nyugat* 1910. I. ápr. 1. 7. sz. 4. számozatlan előzéklap, 422–428., 473–474., 484–485., 487–488.; *Kezdődik Éliás testvér hiteles története*: Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 101–110. (17. tétel); *Korunk hőse*: Tóth Endre, *Kritika* 1980. 8. sz. 19., 22. (10. lábjegyzet); Hibschr/Pienták 2009. 281–285., 598–599. (73. tétel); *Múlt és jelen*: 285–286., 599. (74. tétel – aláírt lapkivágata egy fólióra fölragasztva, autográf ceruzairású javításokkal: OSZK Fond III/1483/75.), *Futurizmus*: 287–289., 599–600. (75. tétel)

Lásd még *Független Magyarország* 1910. dec. 25. 306. sz. 40.; ***Budapest, 1913. január 1.***; utalás a *Futurizmusra*: Sipos 2003. 48.; *A magyar irodalom története II.* (Szegedy-Maszácz) 2007. 710.; Buda 2007. 169. és 17. lábjegyzet; *Nyugat népe* (Kappanyos) 2009. 200–210.

Vö. Sáli/Tóth 2005. 273. (643. levél jegyzetében – tévesen úgy véli, hogy Babits Oláh Gábor 1908-ban megjelent verseskötetéről [*Az élet lobogója alatt*] ír ismertetést), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 234.

Fogarasz, 1910. április 3.

Helyreigazítással másodszor tesz közzé a *Tavaszi előtt* (*Paysages intimes* 2.) című Babits-verset, az előző közlés (a március 28-i 13. számban) értelemzavaró sajtóhibái miatt.

Lásd *Fogarasz és Vidéke* 1910. ápr. 3. 14. sz. 2., 3.; Bisztray, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1956. 4. sz. 441.

Lásd még ***Fogarasz, 1908–1910. február; Fogarasz, 1910. március 28.***

Vö. a Babits-bibliográfia az előző számot március 28. helyett április 2-ra teszi, noha a *Fogarasz és Vidéke* hetilap

Lb. [László Béla] *Visszapillantás* címmel vezércikkben méltatja többek között Babits *A jelenkori filozófia főbb problémái* című szabadlíceumi előadását, a „*Szabad líceum*” elmúlt ciklusát értékelve.

Lásd *Fogarasz és Vidéke* 1910. ápr. 3. 14. sz. 1–2.

1910. április 5. előtt

Szilasi Vilmos, a 21 éves szerző, akinek legelső tanulmányát, a *Görög derűt* a *Nyugat* 1908-as évfolyama közli, ismeretlenül küldi el a Franklin Társulat Olcsó Könyvtár sorozatában megjelent Platón-könyvét [*Tartalom és forma párhuzamossága Platon dialógusaiban*] Babitsnak Fogarasra.

Lásd Babits 1910. április 5-i válaszát: OSZK Fond III/108/1.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 27., 18.; Kelevéz 1998. 112.; Sipos 2003. 63.

Lásd még Szilasi, *Nyugat* 1908. II. szept. 16. 18. sz. 128–135.; Bartal, *Literatura* 2008. 3. sz. 332–349.; Fekete/Karádi 1981. 193. (81. levél 5. jegyzete)

Fogaras, 1910. április 5.

Babits levélben köszöni meg Szilasi Vilmosnak Platón-könyvét: elragadtatással olvasta, s írni szándékozik róla a *Nyugat*nak. Örül, hogy – „ha csak ily távolból is” – megismerkedhetett Szilasival.

[Balázs Béla Lukács Györgynek 1910. április 11-én kelt levelében megemlíti: „Szilasinak különben nagy sikerei vannak. A legnagyobb, hogy Babits írt neki egy levelet (megmutatta persze) feleletül arra, hogy ő kéri, írjon a könyvről, melyben a legnagyobb elragadtatással ír a könyvről.”]

Lásd OSZK Fond III/108/1.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 27., 18. (1. levél); Fekete/Karádi 1981. 191. (81. levél); Sipos 2003. 63.; Sáli/Tóth 2005. 42., 274. (645. levél); Híbsch/Pienták 2009. 611. (83. tétel – nem jelzi, hogy Szilasi küldi el Babitsnak a Platón-könyvet, így a hangsúlyeltolódással úgy tűnik, mintha Babits kezdeményezze: „1910. április 5-én maga fordul levélben Szilasihoz”)

Lásd még **1910. október 15.**

1910. április 5.–május 30. között

Szilasi Vilmos levél kíséretében küldi el valamely értekezését Fogarasra Babitsnak. (Esetleg a majd 1912-ben, az *Alexander Emlékkönyv*ben megjelenő *A kritika elmélete* című művének kéziratáról kéri Babits véleményét – ekkoriban ugyanis Szilasinak nem jelenik meg értekezése.)

Lásd Babits 1910. május 30-i válaszát: OSZK Fond III/108/2.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 4., 27. (a Szilasi-levél eredetije elveszett)

Lásd még Sáli/Tóth 2005. 287. (663. levél jegyzetében pontatlan megfogalmazással)

1910. április 7.

A Nyugat... kezdetű hírcikk a folyóirat április havi 1. számát hirdeti Babits írásaival.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1910. ápr. 7. 16. sz. 4.

1910. április 11. előtt

Kosztolányi hétfői (április 11-i) Olaszországba indulása előtt írja sorait Babitsnak; nagy köszönettel vette két korábbi levelét [ismeretlenek]: „csüggedő hitét” szinte csak Babits szítja benne. Ha elkészül, elküldi új drámáját [*Julianus Apostata, Lótoszevők (?)*], amelyről őszinte kritikát kér. „Szeretném, ha újra megkezdenők a régi levelezést. Irj magadról és a terveidről, legalább minden hónapban egyszer” – kéri barátját (a régi, intenzív levelezést azonban már nem lehet újratekdeni).

Lásd MTAK Ms 4621/101.; BJKL 1959. 195., 315. (155. levél); Kosztolányiné 1990. 142.; Kosztolányi 1996. 204–205., 901. (263. levél); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 207. (1910. április 10-re datálja), 43., 275. (646–647., 648. levél – 1910. április 11. előtt-re keltezi)

Lásd még **1909. szeptember 4. és 1910. április között**

1910. április 13.

Megjelenik a *Nervus urbis* című Babits-vers. (Bizonyára Franyó Zoltán március 17-i levélbeli kérésére küldi el Babits a költeményt az aradi lapnak.)

Lásd Függetlenség (Arad) 1910. ápr. 13. 83. sz. 1.

Lásd még Franyó Zoltán 1910. március 17-i felkérő levelét: OSZK Fond III/464/1., Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 231.

1910. április 15.

Walther Béla tankerületi főigazgató a fogarasi főgimnázium igazgatóságának írt levelében a következő, 1910/11. tanévben használandó tankönyvek jegyzékét jóváhagyó levelet küld. Hozzájárul továbbá – bizonyára a megküldött „szaktanári vélemény” alapján, melyeknek egy részét valószínűleg Babits fogalmazza –, hogy egyes korábban használt tankönyveket másokkal váltsanak ki (többek között a VI. osztályban Dávid [István] *Herodotos műveiből* helyett Geréb [József] *Szemelvények Herodotos, Xenophon és Platon irataiból*; VII. osztályban a Beöthy-féle magyar irodalomtörténet helyett Váczi [Váczy] János magyar irodalomtörténete). A VII. osztályban Zsámboky [János] *Cicero IV. beszéde Verres ellen* című munkája helyett a következő évre ajánlott tankönyv, Boros Gábor dr. *M. Tullii Ciceronis in L. Sergium Catilinam oratio quatuor* című művének használatba vételéhez kéri a hiányzó szaktanári vélemény pótlólagos betérjesztését.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 126/1910. 357. szám (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 178. (Függelék 85. tétel)

Lásd még Major Károly 1910. április 22-i válaszlevelét: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 129/1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Sáli 2003. 285., 286. (878. levél jegyzetében); Csokonai-Illés 2010. 183. (Függelék 90. tétel)

1910. április 16.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris*... kötetet.

Két Babits-vers jelenik meg; az *O lyric love* és az *Örök dolgok közé legyen híred beszótt*.

Lásd Nyugat 1910. I. ápr. 16. 8. sz. 4. számozatlan előzéklap; 508., 509.

Megindul *Az Est*, a magyar sajtóélet egyik legnagyobb vállalkozása; tulajdonosa és főszerkesztője, Miklós Andor korábban a *Pesti Napló* közgazdasági rovatvezetője, miután a laptulajdonos Surányi József elbocsátja, saját merész hangú, haladó szellemű, széles olvasóközönség igényeit kielégítő újságjával a következő 20-25 év leg-sikeresebb napilapját, igazi bulvárlapját teremti meg. Az újság délben vagy kora délután jelenik meg, és még aznap eljut a vidéki városokba is. A lap egyik fő erőssége megbízható hírszolgálat. Az aktualitások, a szenzációként tált leleplező írások, bűnügyek, a gazdasági és tőzsdei hírek mellett az irodalmi szerkesztőnek, Mikes Lajosnak köszönhetően is a kor jeles íróinak, többek között Molnár Ferencnek, Bródy Sándornak, Ambrus Zoltánnak, Herczeg Ferencnek, Heltai Jenőnek, Móricz Zsigmondnak művei emelik a lap színvonalát, s később Babits is rendszeresen publikál benne. (1911-ben a *Világ* mellett *Az Est* is tudósít Babits Újpestre kerüléséről.) Ennek a lapnak a címét és tipográfiáját is Falus Elek rajzolja.

(Az ezzel a népszerű bulvárlappal megteremtett alapokra épül majd az ország legnagyobb újságkonszernje Az Est Lapkiadó Részvénytársaság, amely három napilapot [*Az Est*, *Pesti Napló*, *Magyarország*], a legnagyobb és legkorszerűbb nyomdaüzemet és a legtekintélyesebb könyvkiadó vállalatot foglalja magába.)

Lásd Az Est-lapok – www.ektf.hu/remittenda/.../72_vasarhelyi_miklos_az_... – Tárolt változat

Lásd még **1911. augusztus 9.**

Fogaras, 1910. április 16.

A fogarasi főgimnáziumban „az Érettségi Vizsgálati Utasítás 4 §-a értelmében összehívott” értekezletet tartanak a VIII. osztályban tanító tanároknak, köztük – a felvett jegyzőkönyv tanúsága szerint – Babitsnak is.

A jegyzőkönyv rögzíti, hogy a tanév végi „érettségi vizsgálatra” a főgimnáziumból 18 tanuló jelentkezett, köztük ketten, Socolu András és Trimbitas György görögölből kívánnak vizsgát tenni. Az írásbeli érettségi vizsgálat idejéül magyar nyelvből május 17-ét, latin nyelvből május 18-át, matematikából május 19-ét („reggeli 7 órától kezdődőleg”) tűzi ki az értekezlet.

Major Károly igazgató a Nagyszebeni Tankerületi Felügyelőséghez küldött leveléhez mellékeli az értekezlet jegyzőkönyvén kívül többek között „az érettségire jelentkezett tanulók névsorát, a VIII. osztály vizsgálati rendjét, az érettségi írásbeli tételeket külön-külön lepecsételt borítékban [...] s ellenőrzés céljából a VIII. osztályban a f. tanévben kidolgozásra feladott magyar nyelvi, mennyiségtani feladatok és az V–VIII. osztályban az 1906/7–1909/10. tanévben felvett latin nyelvi olvasmányok jegyzékét”.

A VIII. osztály vizsgálati rendje szerint május 12-én csütörtökön 9–10 órakor latin nyelvből, illetve 10–11 órakor görög nyelv- és görögpótló irodalomból elnök az igazgató, bizottsági tagok László (Béla) dr. és Babics (!). Május 14-én szombaton délután 2-kor tartják az osztályozó értekezletet, 5 órakor pedig az eredmény kihirdetésére és a bizonyítványok kiosztására kerül sor.

Lásd az értekezlet jegyzőkönyvét: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 44.; Csokonai-Illés 2010. 179–180. (Függelék 86. tétel)

Lásd még Major Károly Fogaras, 1910. április 16-i levele: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 125/1910.; az érettségire jelentkező tanulóknévlistát: ad. 125/1910., a VIII. osztály vizsgálati rendje: ad. 125/1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 180–181., 182. (Függelék 87., 88., 89. tétel)

1910. április 17.

Megjelenik Babits *A Campagna éneke* című verse.

Lásd A Hét 1910. ápr. 17. 16. (1049.) sz. 250.

Fogarasz, 1910. április 17.

A fogarasi magyar dalegylet című hírcikk [talán Halmy Gyula tollából] arról tudósít, hogy a II. Rákóczi Ferenc emlékére tartandó hangverseny rendezősege megnyerte Babitsot a bevezető megtartására. A hangversenyt Pünkösöd első napján, május 15-én tartják.

A *Szülői fogadóórak* rovat hírül adja, hogy Babits legközelebb április 20-án szerdán 9–10 között fogad.

Lásd Fogarasz és Vidéke 1910. ápr. 17. 16. sz. 4–5.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 439.

1910. április 19.

Közreadják Babits *Nervus urbis* című versét.

Lásd Pesti Napló 1910. ápr. 19. 92. sz. 25.

Fogarasz, 1910. április 20. szerda

9–10-ig tart fogadóórát Babits a gimnázium tanári tanácskozó helyiségében.

Lásd Fogarasz és Vidéke 1910. ápr. 17. 16. sz. 5.

Babits első levelét írja Móricz Zsigmondnak, melyben Móricz gyermekverseit tartalmazó könyvét kéri (*Erdő-mező világa* – verses állatmese-gyűjtemény, Franklin, Budapest, 1908): „Igen hálás lennék Irántad ha utbaigazításoddal megadnád egy nagy gyerekeknek a lehetőséget arra, hogy kedves meséidet hallgassa.”

Lásd PIM Kézirattára M. 100/52/1.; Rádics, Dunatáj 1983. december, 4. sz. 30–31., 38.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 177., 559. (176. tétel – a Babits–Móricz 1938-as hivatkozás elírás 1983 helyett); Sáli/Tóth 2005. 43–44., 275–276. (649. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 230.

Vö. Sáli/Tóth 2005. 276. (649. levél jegyzetében – Móricz mesegyűjteményének megjelenését 1910-re datálja)

1910. április 24.

Megjelenik Babits *Esti dal* című verse.

Lásd Vasárnapi Újság 1910. ápr. 24. 17. sz. 350.

Fogarás, 1910. április 25.

Babits neve a főgimnázium hivatalos irataiban és a *Fogarás és Vidéke* hivatalos híranyagában – például a tanári fogadóórak közlésekor – 1909 novemberéig *cs*-vel szerepel, versei megjelentetésekor azonban a *ts* alakot használják. E kettősség megszűnése Major Károly főigazgató 1910. április 25-i felterjesztésének köszönhető: „Babics [!] Mihály intézeti r. tanárnak a nm. Minisztériumhoz nevének hivatalos használatban a keresztlevél adatai szerint való írása iránt hivatalom szintjén beadott kérelmét felterjesztem. 2 drb. melléklet.”

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 134/1910. (másolata: PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Kelevéz 1998. 205–207.; Buda 2007. 32. és 64. lábjegyzet; Kelevéz 2008. 137–138. és 14. lábjegyzet; Csokonai-Illés 2010. 38. (18. lábjegyzet), 183. (91. tétel)

Vö. Kelevéz 2008. 137. (a hivatalos helyreigazítást 1909. január 27. helyett, jóval korábban, 1907-re datálja)

1910. április 27.

Seyfert Ottó könyvtervező, illusztrátor „Kedves Mester” megszólítással, levelező-lapon fordul Babitshoz, hogy engedje át verseit egy „illusztrált Könyvtár” számára. A legújabb s értékes fiatal írókat eredetiben, a külföldieket fordításban akarják kiadni. Várja válaszat.

[A *Modern Könyvtár* sorozata az akkor mindössze 20 esztendő, még egyetemi hallgató Gömöri Jenő (Tamás) szerkesztésében 1910 júniusában indul. Fenyő Miksa 1911. március 4-én kelt Hatvany Lajosnak szóló levele szerint a Nyugat Könyvtár konkurenciáját látja Gömöri sorozatában: „A Modern Könyvtárban egyik füzet szemetebb a másíknál, de nagyon sok füzetrel jönnek és ez az előnyük.” Az Athenaeum nagy példányszámú, „filléres” sorozatában 1915-ig 490 kötet jelenik meg, Babits verseskötete azonban ebben a sorozatban, talán a *Nyugattal* való kizárólagos szerződés okán, nem lát napvilágot. 1913-ban azonban előbb egy fordításantológia, majd a végül 1916-ban kiadott Oscar Wilde-fordítások ügyében folytat Babits tárgyalásokat Gömörivel (a Modern Könyvtárral), illetve Ranschburg Viktorral, az Athenaeum igazgatójával.]

Lásd OSZK Fond III/1577/6.; Sáli/Tóth 2005. 44., 276. (650. levél); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 227–228.

Lásd még *Fogaras, 1910. június 17. előtt; 1910. június 17.; 1910. november 27. után; Budapest, 1911. november 1.; 1912. október 18.; 1912. október 30.; 1913. január 3.; Budapest, 1913. november 22. szombat (és előtte); Budapest, 1913. november 23. vasárnap; Budapest, 1913. november 24. hétfő; Budapest, 1913. november 28. előtt; Budapest, 1913. november 30. vasárnap; Budapest, 1913. december 11.; Szekszárd (?), 1913. december 29.; 1914. január 2.; Budapest, 1914. május 11. előtt*; Bálint Gábor, Magyar Könyvszemle 2002. 2. sz. 188–192.

1910. április 30.

Móricz Barsendrédről válaszol Babits április 20-i soraira: „faluzok egy kicsit, gyűjtöm a virágport és a port. Szellemileg s fizikailag.” A *Nyugattól* csak most küldték utána Babits levelét; igéri, rögtön ír a Franklinnak, hogy küldjenek a kis könyvből [*Erdő mező világa*, Lampel, 1908] Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/926/1.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 665. (1. levél); F. Csanak Dóra 1963. I. 102., 347–348. (59. levél – Móricz gyermekverseinek kötetét tévesen 1906-ra datálja); Rádics, Dunatáj 1983. december, 4. sz. 31., 38.; Sáli/Tóth 2005. 45., 276–277. (651. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 230.

1910. április

Átvételként a *Vasárnapi Újság* 1910. március 13-i számából megjelenik Babits *Óda a szépségről* című verse.

Lásd Képes Folyóirat 1910. 48. kötet, április, 13. sz. 20.

1910. április–május

Babits *Az irodalom halottjai* című tanulmánya 3. részének keletkezése. (Tintaírás néhány szó törlésével, javításával. A cím és az oldalszámozás kék, illetve fekete ceruzairással. Aláírás: „Babits Mihály”.)

Lásd Réz Pál (Budapest) tulajdona; Hibschi/Pienták 2009. 278., 601. (76. tétel)

1910. április–június

A Halley-üstökös a Föld látóközelébe kerül („Ezt Nyugat küszöbén álmodta egy poéta, / hatezer év után, az üstökös előtt” – *Örök dolgok közé legyen híred beszótt*). A *Költészet és valóságnak* a Kiss Böske iránti szerelemre utalása szerint – „Akkor talán egy halott lányt szerettem, és egy régi kertet láttam, nyári éjjel, az üstökös évében, júliust, augusztust, hosszú sétákat, hulló csillagok alatt” [kiemelés tőlem – R. J.] – 1911-re lenne datálható az esemény. Babits talán szándékosan téved/csúsztat: az üstökösről, mely névadója, Edmond Halley (1656–1742) csillagász, matematikus szerint 76 évenként jelenik meg az éjszakai égen, a korabeli újságok, például a *Tolnai Világlapja* is 1910-es évfolyamában cikkezik.

Lásd Tolnai Világlapja 1910. 1051.; Rába 1981. 627–628. 11. lábjegyzet; Rába, Irodalomtörténet 1982. 3. sz. 664.; Kelevéz 1998. 85.; csillagaszattortenet.csillagaszat.hu/egyvetemes_19-20._sz._csillagaszata/halley_kozelsege_1910_20100529.html

Lásd még *Fogaras, 1910. május 18.*

Vö. *Költészet és valóság: Budapest, 1921. január 1.*

1910. május 1.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris...* kötetet.

Megjelenik *Az irodalom halottjai* című Babits-tanulmánynak Komjáthy Jenőről szóló része, mely Sikabonyi Antal *Komjáthy Jenő* című könyvének bírálata kapcsán értékeli Komjáthy költészetét, s adja Babits személyes vallomását a költőről: „Komjáthy képzelete szegény és egyoldalú; de viszont ragyogó. A képzelet gazdagságát a külső világ adja, ragyogását a belső világ. Komjáthy költészete csupa fény és semmi szín. A fény a nap dolga, a színek a tárgyaké; a fény: a lélek, a szín: a benyomások. Ehhez képest nyelve sem színes és mégis ragyogó. Az ilyen költőnek voltaképp nem is a nyelv az erőssége, hanem a zene.”

Lásd Nyugat 1910. máj. 1. 9. sz. 4. számozatlan előzéklap, 606–613.; idézi Rába 1969. 54–55.; Kelevéz 1998. 177. és 467. lábjegyzet; utal rá Sipos 2003. 49.; Kelevéz 2008. 22. és 51. lábjegyzet, 25–26. és 13. lábjegyzet; Hibsich/Pienták 2009. 289–299., 601–604. (76. tétel – a teljes írás)

Lásd még **1905. szeptember 21.**; Földi, Nyugat 1929. II. dec. 16. Karácsonyi szám, 24. sz. 689.; Rába 2008. 86–87.; *A magyar irodalom története II.* (Eisemann) 2007. 598., 603.

Megjelenik a *Mindenek szerelme* című Babits-vers.

Lásd A Hét 1910. máj. 1. 18. (1051.) sz. 282.

Fogaras, 1910. május 1. után

„Itt küldöm a legkedvesebb gyermekemet. Kérem jól banni a buksival: azt hiszem, szép gyerek – sohase volt még ilyen szép gyerelem. Ez egy valóságos dráma, antik modorban kórusokkal; de csupa líra s valóban à la manière de *Babits* [*francia* 'Babits modorában']” – írja Babits névjegyén Osvát Ernőnek a *Laodameiáról*.

Lásd OSZK Fond 253/708/6.; Kelevéz 1998. 86.; Kelevéz, *Irodalomtörténeti Közlemények* 2000. 1–2. sz. 63–64.; Sáli/Tóth 2005. 45–46., 277. (652. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 223.; Kelevéz 2008. 78. és 46. lábjegyzet, 81. és 9. lábjegyzet

Lásd még *Fogaras, 1910. tavasz; 1910. szeptember 1.*

1910. május 3.

Schöpflin Aladár levelében közli: az a két vers, melyet Babits a *Vasárnapi Újság* számára küldött, „elfogyott”, kéri, küldjön újakat. Nagyon érdekelte Babits *Nyugat*-ban megjelent cikke [*Az irodalom halottjai. Komjáthy Jenő*], a Komjáthy-probléma őt régen nyugtalanítja, de Babits most „elmondott előle” néhány dolgot. Azt hitte, Dömötör Jánost – aki ifjúkorában igen nagy hatást tett rá – csak ő ismeri, s most „íme, kiderül, hogy ezt a tulajdonomat meg kell osztanom Önnel”. Szeretné tudni, „[h]ogy botlott Dömötör” Babits útjába, s kíváncsi, mit fog írni róla: „Az Ön fölfedezése úgy hat rám, mint valami mystikus csuda, egy beteljesült álom.” Várja, ked-

vesen sürgeti Babits verseit: „Tehát verset, uram, verseket küldjön s ha azok elfogytak, küldjön újra.”

[A költő, kritikus, műfordító Dömötör János (1843–1877) – korán elhunyt parasztszülők gyermeke, a nagykőrösi gimnáziumban Arany János tanítványa – az edinburgh-i református teológián papnak készül, de vallásos hitét elveszítve tanár, majd tanfelügyelő lesz. 34 esztendő korában, végletes kiábrándultságában felakasztja magát.]

Lásd OSZK Fond III/1115/40.; Sáli/Tóth 2005. 46–47., 278–279. (653. levél)

Lásd még *1910. március 13.*; *1910. április 24.*; *1910. május 1.*; *1910. június 1.*; *1910. június 12.*; *1910. július 10.*; Rába 1969. 113–114.

Fogaras, 1910. május 6.

A fogarasi főgimnázium tanártestületének IV. ellenőrző értekezlete zajlik. Az erről felvett jegyzőkönyvet Babits is aláírja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 44.; Csokonai-Illés 2010. 185. (Függelék 94. tétel)

Lásd még az ellenőrző értekezlet eredményéről szóló kimutatást: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 264. (Függelék 14. táblázat)

1910. május 6.

Szentimrei István „áll. főgimnáziumi igazgató főigazgatóhelyettes” aláírásával a fogarasi főgimnáziumnak küldött levél jelzi, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter április 21-én 34 249. számú rendeletével utasította a fogarasi adóhivatalt, hogy az 1909. október 1-jétől 1910. február 6-ig végzett helyettesítésekért „Babics [!] Mihály, Halmy Gyula, Krebsz Ernő és László Béla dr. intézeti tanárok részére heti 1-1 óra után egyenként harminchét (37) K[orona] 30 fillér órátöbbleti díjat nevezetteknek kellően bélyegelt s az intézet igazgatója által láttamozott nyugtáira fizessen ki”.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 157/1910. 512. szám/1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 44.; Csokonai-Illés 2010. 184–185. (Függelék 93. tétel)

Lásd még *Fogaras, 1909. október 1.–1910. február 6.*; *Fogaras, 1910. március 21.*

1910. május 7. előtt

Az 1908 nyarán, augusztusban Szekszárdon született *Új leoninusok* című Babits-verset, mely a *Nyugat*ban 1910. január 1-jén jelenik meg, a *Nyugat* levelezőlapjára is kinyomtatják Babits fényképével és aláírásával, alatta: „a *Nyugat* főmunkatársa” megjelöléssel. A portréfelvételen csak a Jókai Nyomda által készített levelezőlap-nyomata – *Nyugat anziksz* – ismert, a lap hátoldalán a *Nyugat* Falus Elek által tervezett, kétszínnyomású, ornamensekkel díszített reklámszövege. [Ekkor több, a *Nyugat*ban publikáló, fontosnak tartott szerzőnek is megjelenik hasonlóan tervezett, arcképes, szöveges levelezőlapja.]

Lásd PIM Művészeti Tára Ltsz. 2924.; Vendel-Mohay, 1974. 96. (hasonmás); Kelevéz (W. Somogyi) 1983. 307. (1. kép); Kelevéz 2008. 115.

Fogaras, 1910. május 7.

Babits a *Nyugat* képeslapján – melyen arcképe névalírásával és az *Új leoninusok* című versével áll – emlékezik meg Kelemen Imréné Weininger Gizella neve napjáról: „Gizella-napra / minden jót / kíván / Misi”.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 71.8.8.; Vendel-Mohay, 1974. 96. (hasonmás); közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 44. (40. levél); Sáli/Tóth 2005. 49., 280. (655. levél); Kelevéz 2008. 115. és 1. lábjegyzet

Ugyanezen a napon Babits unokahúgának, a Kis Liccnek, Kelemen Gizellának is ír egy (nyírfák közt vezető utat ábrázoló) képeslapot, melyen neki is névnapjára küldi jókívánságait.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 71.8.17.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 43. (39. levél); Sáli/Tóth 2005. 48., 279–280. (654/a levél)

Móricz Barsendréről 1910. április 30-án írott sorait és elküldött gyermekkönyvét köszöni meg levelében Babits: „Pompás rigmusaid egészen felüdítettek: éppen azt kaptam bennük, amit vártam, amiért rég epedtem. [...] e könyvednek én is olyan olvasója voltam, mint egy gyerek.”

Lásd PIM Kézirattára M. 100/52/2.; Rádics, Dunatáj 1983. december, 4. sz. 31., 38.; Sáli/Tóth 2005. 47–48., 279. (654. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 230.

1910. május 7.

Kleiszner Pál, aki még polgárista korában „Anna néniéknél” [Babits nagynénjénél, a szekszárdi tanítónő Halász Béláné Babits Annánál] lakott Szekszárdon, most a paedagogium [valószínűleg a budapesti Állami Polgári Iskolai Tanítóképző Intézet] II. éves hallgatója, s szépirodalmi lapjuk, a *Paedagogiumi Lapok* – mely szép múlt-ra tekint vissza – számára kér egy költeményt Babitstól. Lapjuk büszke lesz, ha „ily hírneves költő munkáiból egyet közölhet”. A szépirodalmi és tudományos folyóirat 1903-tól 1912-ig jelenik meg; Babits a kérésre *A Danaidák* című versét küldi el.

Lásd OSZK Fond III/1577/7.; Sáli/Tóth 2005. 49–50., 280–281. (656. levél)

Lásd még ***1910. május–június***

Fogaras, 1910. május 8.

A *Fogaras és Vidéke* büszkén hivatkozik Babitsra, aki az „egyik első helyet foglalja el a *Nyugat* gárdájában”. A *nyugat (!) anziksza*i című hírcikkében beszámol a *Nyugat* fiatal írókról készített képeslapjairól, hátoldalukon verseikkel, s közli Babits képét a *Nyugat* anziksza*i* között.

A *Szülői fogadóórák* föltünteti, hogy Babits legközelebb május 11-én szerdán 9–10 között fogad.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. máj. 8. 20. sz. 5.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 439.; Kelevéz (W. Somogyi) 1983. 307. (1. kép)

Lásd még **1910. május 7. előtt**

1910. május 10.

Horvát (Lemberger) Henrik, magyar–német szakos tanár, műfordító, modern magyar írók-költők műveinek német tolmácsolója Nagyváradról írt levelében beszámol arról, hogy egy antológián dolgozik – a magyar líra német fordításban –, melyben szeretné Babits költeményeit is bemutatni. Köteten kívül megjelent verseit és *A Danaidákat* kéri, mert „domináló helyet” kíván neki juttatni az antológiában. Mellékeli három fordítását: „Felette értékes volna rám nézve megismerni annak a művésznak a véleményét, akinek elragadtatással hódolok.” (A három műfordítás közül – Babits május 14-i válasza szerint – kettő bizonyos: *Az őszi tücsökhöz* és a *Cumulus* átültetése; a harmadik az *Itália*, a *Golgotai csárda*, a *Szonettek* vagy a *Téli dal* lehet.) Horvát antológiája, a *Neue Ungarische Lyrik (in Nachdichtungen Heinrich Horvát)* végül Münchenben, Georg Müller kiadásában csak 1918-ban (!) jelenik meg (*A Danaidák* nélkül, melyet majd 1911-ben Hatvani Pál fordít le Babits nagy meglepedésére!).

Lásd OSZK Fond III/598/1.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 177. (177. tétel); Sáli/Tóth 2005. 50., 281–282. (657. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 237.

Lásd még *Fogaras, 1910. május 14. (és a következő hetek); 1910. május 14. után; 1911. május 15.*; Hatvani Pál fordításának megjelenésére: *1911. szeptember 15.; 1918. június 9. után*

1910. május 10.–augusztus 25.

A *Renaissance* folytatásokban közli Ady kritikai, tanulmányírói munkái egyik legjelentősebbjét, *Petőfi nem alkuszik* című tanulmányát, melynek Petőfi-portréja önvallozás is, a költőelőd koráról éppúgy szól, mint a magáéről, s amely a művészet felelős volta, s a nagy egyéniség joga védelmében hadakozik, tiltakozva a magyar viszonyok szűkössége ellen. A *Nyugat* erre – mintegy feleletként – jelenteti majd meg Babits *Petőfi és Arany* című esszéjét.

Lásd *Renaissance* 1910. I. kötet V. 10. 246–251., V. 25. 337–340., VII. 10. 428–431., VII. 25. 509–512., VIII. 10. 622–624., VIII. 25. 745–749.; Belia/Sándor, Irodalomtörténeti Közlemények 1953. 4. sz. 331.; Kardos 1972. 71–72.; Sipos 2003. 49.; Rába 2008. 87–88.; Kelevéz 2008. 187. és 25. lábjegyzet; Hibschr/Pienták 2009. 486–487., 355–375., (85.); Csokonai-Illés 2010. 81–84. (6., 7. lábjegyzet)

Lásd még **1910. november 16.**; Veres András 2012. 50. és 16. lábjegyzet, 343. 57. lábjegyzet

Fogaras, 1910. május 11. szerda

Babits 9–10-ig fogadóórát tart a gimnázium tanári tanácskozó helyiségében.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. máj. 8. 20. sz. 5.

Fogaras, 1910. május 12. csütörtök

A fogarasi főgimnázium érettségiző VIII. osztályának vizsgálati rendje szerint a 9–10 órakor latin nyelvből, illetve 10–11 órakor görög nyelv- és görögpótló irodalomból tartott vizsgán elnök az igazgató, Major Károly, bizottsági tagok László (Béla) dr. és Babics (!).

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára ad. 125/1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 182. (Függelék 89. tétel)

Lásd még Major Károly Fogaras, 1910. április 16-i levele: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 125/1910.; az érettségire jelentkező tanulók névsorát: ad. 125/1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 40.; Csokonai-Illés 2010. 180–181. (Függelék 87., 88. tétel)

1910. május 13.

A londoni The Imperial Fine-Art Corporation Ltd.-től W. H. B. szignóval érkezik angol nyelvű értesítés: Babits kérésére megküldik *Illustrated Catalogue*-jukat (illusztrált katalógusukat), csatolnak egy reprodukciót eladásra, vagy visszavárolag, hogy bemutassák a képek stílusát. Kérik, vagy küldje vissza, vagy fizesse ki. A műnyomat megvásárlóit egy pompás ingyenes festménnyel is megajándékozni szándékoznak, ezt a lehetőséget Babitsnak is fölajánlják, amennyiben a csatolt kupont kitöltve, az elmaradással egyetemben visszaküldi.

Lásd OSZK Fond III/1732/1.; Sáli/Tóth 2005. 51–52., 282–283. (658. levél – a *Companion Subjectet*, a szakkatalógust az illusztrált katalógus címének véli)

„Szekszárd r. t. város árvaszéke véghatározata szerint Babits Angyal (szül. 1886. máj. 15.) nagykorúsága tudomásul vétetvén [...] a kiskorúak lajstromából töröltetni rendeltetik.”

Lásd a határozatot: 658/910. WMMM Kéziratgyűjtemény

Fogaras, 1910. május 14. szombat

A fogarasi főgimnáziumban az érettségiző VIII. osztály vizsgálati rendje szerint délután 2 órakor tartják az osztályozó értekezletet, 5 órakor pedig az eredmény kihirdetésére és a bizonyítványok kiosztására kerül sor.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára ad. 125/1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 182. (Függelék 89. tétel)

Lásd még Major Károly Fogaras, 1910. április 16-i levele: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 125/1910.; az érettségire jelentkező tanulók névsora: ad. 125/1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 180–181. (Függelék 87., 88. tétel)

Fogaras, 1910. május 14. (és a következő hetek)

Babits Horvát Henriknek szóló válaszlevelében közli, hogy a fordításba örömmel egyezik bele; „annál is inkább mert fordításait szépeknek és művészieknek találom.

[...] az *Őszi Tücsökhöz* [*Az őszi tücsökhöz*] írt vers fordítása szinte-szinte még az eredeténél is jobban tetszik nekem. Alig hittem hogy ily jól hangzanak ezek a versek németül” – fejezi ki elismerését. A *Cumulus* című vers fordítása kapcsán azonban bizonyos kompromittáló „filológiai és történeti képtelenségek”-re hívja föl a figyelmet, s ha lehetséges, kéri ezek kihagyását.

Versei kéziratát előbb csupán ígéri, hogy lemásoltatva rövid idő alatt elküldi, majd az utóirat tanúsága szerint, a visszatartott, „rég [május 14-i dátummal] megírt levelet” csak a lemásoltatott versekkel együtt adja postára Horvát Henriknek. A kéziratokat a kiválasztás után visszaküldeni kéri. [Nem ismeretes, hogy Babits mely verseit küldi el ekkor Horvát Henriknek; de vélhető, hogy a *Jung Ungarn* 1911. májusi füzetében megjelenőket, ahol a levélben említett kettő is megjelenik.]

Lásd MTAK Ms 848/1.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 177–178., 559. (178. tétel); Sáli/Tóth 2005. 52–53., 283–284. (659. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 237.

Lásd még *1911. május*

1910. május 14. után

Horvát Henrik Nagyváradról köszöni meg Babits küldött verseit és levelét. Ígéri, mielőtt lemásolta a kiválasztott verseket, visszaküldi a kéziratokat. Örül, hogy fordításai tetszenek, büszke rá, hogy *Az őszi tücsökhöz* tolmácsolását Babits az eredeti mellé állítja. „Igen: művészi kifejezésre törekszem elsősorban: az eredeti benyomásának felébresztésére a fordító nyelvének eszközeivel...” Hálás a *Cumulus*ra vonatkozó megjegyzésekért is, kijelentve: „Kellemetlen lett volna, ha ezek a lapsusok [*latin* ’hibák’, ’tévedések’] benne maradnak, könnyen kikorrigálom a dolgot...”

Lásd OSZK Fond III/599/30.; Sáli/Tóth 2005. 53–54., 284. (660. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 237.

Fogarás, 1910. május 15. Pünkösdszombat

A Fogarasi Magyar Dalegylet hangversenyt ad II. Rákóczi Ferenc emlékére. A bevezető előadást Rákóczi koráról Babits tartja.

Lásd Fogarás és Vidéke 1910. ápr. 17. 16. sz. 4–5.; Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1909–1910. iskolai évről, Fogarás, 1910. 39.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 439.

Vö. Buda 2007. 41. (1910. áprilisra datálja); Hibschi/Pienták 2009. 608. (81. tétel – csupán a kéziratot Babits-kronológia [!] Fogarasi Főgimnázium Értesítő-adatára hivatkozik: „a tanéven belüli pontosítás híján az ismeretlen szöveg datálása a tanév végéig, illetve az értesítő elkészültéig: 1910 közepéig”)

1910. május 15.–június 9. között

Rozsnyay Kálmánné Dapsy Gizella – Nil – levélben köszöni meg Babitsnak, hogy „tudomást vett” róluk (lehetséges, hogy Babits 1910 Pünkösdjén, május 15-én vagy 16-án tartott házasságkötésükhöz gratulált). Még jobban köszönné, ha Babitsnak eszébe jutna Nagyváradnak készülni hazafelé a vizsgák után, és feláldozná magát

egy vicinális-kirándulás erejéig Szeghalomra. Igen boldog lesz, ha otthonukban kiűnteti őket „Rex Babits” ([*latin* ’Babits király’] – az ura [Rozsnyay Kálmán] hívja így Babitsot *A Danaidák* óta). Nem igényelheti, hogy Babits emlékezzen rá (bizonyára utalás az 1908. február 11-i, vasárnapi szegedi Kiss József-vacsorára, amikor személyesen ismerkedtek meg), de ezt a látogatást „egy új ismerős” kedvéért is megteheti, aki rajong poéziséért.

Lásd OSZK Fond III/956.; Sáli/Tóth 2005. 57., 287–288. (665. levél)

Lásd még *Szeged, 1908. február 11. vasárnap*

1910. május 16.

A Nyugat kiadásában hirdetik az *Iris*... kötetet.

Lásd Nyugat 1910. I. máj. 16. 10. sz. 4., számozatlan előzéklap

Az alapító szerkesztő, Zigány Árpád író, műfordító abban a reményben ír Babitsnak, hogy a kiadóhivatal bizonyára megküldte már neki a *Renaissance* első számát. Ha tetszik a folyóirat és az irány, kéri, Babits dolgozzon bele. „Ha van valamije”, küldje el már a második számba, „a »Renaissance« hasábjai mindenkor nyitva állanak Ön előtt, s én csak örülni fogok, ha Önt is munkatársaim sorában tisztelhetem” – jelenti ki. [Babitsnak versei és műfordításai jelennek meg a folyóirat harmadik és negyedik számában, de Lukács György *A lélek és a formák* című esszékötetéről írt *Nyugat*-beli kritikája miatt hamarosan megromlik viszonya a lappal.]

Lásd OSZK Fond III/1578/1.; Sáli/Tóth 2005. 54., 285. (661. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 231.

Lásd még *1910. június 10.; 1910. június 25.; 1910. november 1.; 1910. november 10.*

Fogaras, 1910. május 17.

A fogarasi főgimnáziumban 1910. április 16-án az érettségiző VIII. osztályban tanító tanároknak tartott értekezlet jegyzőkönyve szerint ezen a napon „reggeli 7 órától kezdődőleg” zajlik az írásbeli érettségi vizsgálat magyar nyelvből.

Lásd az értekezlet jegyzőkönyvét: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-III. 2010. 179–180. (Függelék 86. tétel)

1910. május 17.

A Nyugat Szerkesztősége értesíti Babitsot: „Osvát úr kéri”, hogy a Reviczky-könyvet és Rédey Péterfy-tanulmányát, ha Babitsnak már nem lesz szüksége rájuk, kivételesen bocsássa rendelkezésére.

[Lehetséges, hogy Reviczky Gyula összes verseinek kötetére vonatkozik a kérés; Babits Reviczkyról szóló írása azonban csak 1911. április 1-jén jelenik meg. Viszont már a *Nyugat* 1910. június 1-jei számában Rédey Tivadar 1909-ben meg-

jelent könyve alapján szól *Az irodalom halottjai* második részében Péterfy Jenőről – bizonyára ezért tartja magánál gyermek- és ifjúkori barátja munkáját.]

Lásd OSZK Fond III/1816/1.; Sáli/Tóth 2005. 55., 285–286. (662. levél)

Lásd még *1910. június 1.; 1911. április 1.; 1911. április 3.*

Fogaras, 1910. május 18.

A fogarasi főgimnáziumban 1910. április 16-án az érettségiző VIII. osztályban tanító tanároknak tartott értekezlet jegyzőkönyve szerint ezen a napon „reggeli 7 órától kezdődőleg” zajlik az írásbeli érettségi vizsgálat latin nyelvből.

Lásd az értekezlet *jegyzőkönyve*: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 179–180. (Függelék 86. tétel)

Magyarországon az iskolákban Apponyi Albert gróf 1907. április 29-én kelt 48/431/906 rendelete alapján ünneplik a Békenapot minden év május 18-án, az 1899-es hágai I. Nemzetközi Békekonferencia megnyitásának évfordulóján. A fogarasi főgimnázium tornatermében rendezett ünnepségen Babits mond beszédet, melyben az erkölcs uralmát mindenre kiterjesztve érvel – már a háború előtt – a béke mellett. Utal az ekkor a Föld közelében elhaladó Halley-üstökösre: mely ha harcot jelent, „remélnünk és munkálnunk kell, hogy csak a szellem harcát jelenthesse. [...] ez az üstökös a tudósok szerint éppen az a betlehemi csillag, amely a születését jelentette Annak, aki a béke erkölcsét, azt az erkölcsöt, amelyet mi vallunk, hozta a világra”. (Kemény Ferenc főiskolai tanár, a békemozgalom elkötelezett harcosa 1911-es írásában, melyben megemlíti Babits beszédét is, kijelenti: „ezzel nem a szünnapok és a tantárgyak számát akarják a békebarátok könnyelműen szaporítani; a békenap ne legyen vakáció, a béketanítás ne legyen külön tantárgy! Ők beérik azszal, hogy évenként egy órát szenteljenek lelkiismeretesen erre a célra, ha egyébként az egész tanítást, főleg pedig a történelem tanítását egy békés, engesztelő, szóval igazán kulturális és humánus szellem hatja át.”)

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. máj. 29. 23. sz. 3–4.; Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1909–1910. iskolai évről, Fogaras, 1910. 41.; Kemény, *A világbéke*. Magyar Könyvtár 1911; Éder 1966. 70.; Gál István, *Filológiai Közlöny* 1967. júl.–dec., 3–4. sz. 358–359.; Sipos 1976. 13. (16. lábjegyzet); Kelevéz 1998. 85.; Sipos 2003. 43.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 212.; Buda 2007. 41., 44.; Hibschi/Pienták 2009. 605. (77. tétel); Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 168. (Függelék 64. tétel)

Lásd még *Fogaras, 1909. szeptember 7.; 1910. április–június; Fogaras, 1910. május 29.; 1911*

Vö. közli Gál István, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1976. 4. sz. 521–523. (1908–1909-es tanévhez sorolja)

Fogaras, 1910. május 18–21.

Walther Béla nagyszebeni tankerületi főigazgató hivatalos látogatást tesz a fogarasi főgimnáziumban. Május 21-én az elnöklete alatt tartott értekezleten az igazgató és a teljes tanári kar, így Babits is részt vesz.

A felvett jegyzőkönyv – melyet Babits is ellát kézjeggyével – a sokvallású, soknyelvű diákságot oktató főgimnázium következő jellemző adatait rögzíti: miután a főigazgató örömeinek ad kifejezést, hogy az intézet végre új otthonába költözhetett, s üdvözlí az új tanárokat, figyelmeztetve arra a „magasztos kultúrmunká”-ra, „melyet végezni ezen nemzetiségiektől lakott vidéken kétszeresen hazafias kötelesség”, az ezekben a napokban megtartott hivatalos látogatásának tapasztalatait és észrevételeit közli (intézeti épület és felszerelés, bútorzat); a tanszerfelszerelés éves gyarapodásának tételei között szerepel: „Tanári könyvtár 82 mű, 22 folyóirat 164 K[orona] 10 f-ért”. Megjegyzi, hogy a „tanári könyvtárt a tanárok szorgalmasan használják, azonban az ifjúsági könyvtárt, különösen az alsó osztályok, gyéren veszik igénybe”. Úgy véli, a „tanulókat az önképzésnek és a jó könyvek olvasása fontosságának hangoztatásával, továbbá felvilágosító útbaigazítással buzdítani kell a szorgalmas olvasásra”. A „*Belső élet*” fejezet számot ad arról, hogy a beíratott 329 tanuló közül 76 esik az I. osztályra, ami a „párhuzamosítást tette szükségessé”. A tanulók nemzetiségi megoszlása: magyar 126, német 44, olasz 1, román 158, valás szerint: római katolikus 77, görögkeleti 84, református 38, ágostai hitvallású evangélikus 37, unitárius 3, izraelita 49. A tanulók életkorát illetően megjegyzi, hogy még mindig akadnak egy-egy osztályban „túlkoros ifjak”, ami „gyakran morális veszélyt rejt magában a fiatalabb tanulókra nézve”. A tanítás értékelésére térve úgy véli, „elsősorban nyelvi nehézségekkel kell küzdeni még a felsőbb osztályokban is”. A tanításra vonatkozó általános észrevétele szerint „a tanulók előadó képessége többnyire gyenge”, ennek fokozására tesz javaslatokat. Az egyes tárgyakra vonatkozó megjegyzései között név nélkül, csak az osztály megjelölésével Babits munkáját is értékeli: „A VI. osztályban [ahol Babits heti 5 órában tanít latint] Liviust jól fordították, de túl sokat grammatizáltak.”

Lásd a látogatásról: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 45.; Csokonai-Illés 2010. 185–193. (Függelék 96. tétel)

Vöröstorony, 1910. május 25.

Babits „[e]gy kirándulás alkalmából” küldi üdvözlétét Kelemen Imrének Vöröstoronyból, a román határról.

Ezen a napon az *Értesítő* szerint a Fogarasi Állami Főgimnázium felsőbb osztályosai közül 35–40-en Albrich János torna- és Tas Kálmán természetrajztanár kíséretében torna-turisztikai kirándulást tesznek az Olt szurdokvölgyébe, mai román nevén Turnu Roşuhoz [Porcsesd].

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 71.8.10.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 44–45. (42. levél); Sáli/Tóth 2005. 55., 286. (662/a levél)

Lásd még Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1909–1910. iskolai évről, Fogaras, 1910. 41.

Fogaras, 1910. május 29.

Megjelenik Babits *Békenapon* című beszéde, melyet május 18-án olvasott föl a gimnáziumi ünnepélyen.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. máj. 29. 23. sz. 3–4.; Éder 1966. 70.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 212.; Hibsich/Pienták 2009. 312–316., 604–605. (77. tétel); Csokonai-Illés 2010. 37. (15. lábjegyzet)

Lásd még ***Fogaras, 1910. május 18.; 1911***

Fogaras, 1910. május 30.

Babits levélben köszöni meg Szilasi Vilmosnak az elküldött értekezést (esetleg *A kritika elmélete* című munkáját). „A kis tanulmány” igen tetszett neki, különösen mert hasonló gondolatokkal azelőtt maga is foglalkozott. „De a tárgy érdekességét nem is tekintve, lekötött a biztos logika, a mély és türelmes gondolkodás, mely oly fiatal embernél mint ön kétszeresen meglepő és bevallom, bennem Önre nézve a legnagyobb reményeket kelti” – jelenti ki, megelőlegezve azt a nagyrabecsülést, mellyel talán még ebben a hónapban ismertetheti a *Nyugat*-ban a Platón-könyvet. Szabadkózik: válaszlevele késésének oka „folyton, idegesen változó kedélyállapota”, mely úgy véli, „költőnél megbocsátható jelenség”.

Lásd OSZK Fond III/108/2.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 27–28. (2. levél); Sáli/Tóth 2005. 56., 287. (664. levél)

Lásd még ***1910. április 5.–május 30. között***

1910. május–június

Megjelenik másodközlésben Babits *A Danaidák* című verse, melyet Kleiszner Pál kérésére küld el az Állami Polgári Iskolai Tanítóképző Intézet szépirodalmi és tudományos lapja számára.

Lásd Paedagogiumi Lapok 1910. május–június, 9–10. sz. 6.

Lásd még ***1910. május 7.***

1910. június 1.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris...* kötetet.

Megjelenik Rédey Tivadar 1909-ben publikált könyve kapcsán Babits *Az irodalom halottjai* című tanulmánya második, Péterfy Jenőről és Dömötör Jánosról szóló része. Úgy véli, „Péterfyt már a magyar esszé-irodalom klasszikusai közé sorozzák, s talán nem alaptalanul nevezhetnők őt az ifjabb magyar irodalom egyik nevelőjének”. Rédey munkáját „a szorgalmas tanuló könyvé”-nek tartja, akinek mesterét utánzó stílusa olykor zavart, mondatai gyakorta helytelenek, s aki amikor végigvezet

Péterfy egész írói pályáján, nem ad képet egyéniségéről, csupán „adatokat gyűjt, tartalmat mond el, és iskolai dolgozatot csinál”. Babits – Komjáthy Jenőre visszautalva – a közös jellemvonást, a zárkózottságot nála intellektuálisnak, Péterfynél esztétikai karakterűnek látja. Mellettük harmadikként a morális zárkózottságra hozza fel példának az elfeledett Dömötör Jánost (a parasztfiút, aki Péterfyhez hasonlóan öngyilkos lett), s akinek versei „rendkívül mély vallomásai egy magába zárkózott léleknek”.

Két recenzióját – *Shakespeare drámái hazánkban*, *Két fordítás* – is közléseztetik. Az első tárgya Bayer József bibliográfiai munkája, amelyet – mint pontos, gondos adatgyűjteményt – Babits nagyra becsül; a második Goethe *Tassójának* (Csengeri János) és a *Kudrun-eposz*nak (Körös Endre) magyar fordításáról szól, melyeket színtelennek talál, s melyek kapcsán saját műfordítói elveit is fejtegeti.

Lásd Nyugat 1910. I. jún. 1. 11. sz. 4. számozatlan előzéklap, 734–742., 783–785.; *Az irodalom halottjai*: Hibsch/Pienták 2009. 488., 289–299., 601–604. (76. tétel – a teljes írás); *Shakespeare drámái hazánkban*: 316–319., 605–606. (78. tétel); *Két fordítás*: 319–320., 606–607. (79. tétel)

Lásd még Földi, Nyugat 1929. II. dec. 16. Karácsonyi szám, 24. sz. 689.; *A magyar irodalom története* III. (Józan) 2007. 58–59.; Rába 2008. 86–87.

Fogarás, 1910. június 8.

A fogarasi gimnázium tanári testületének I. módszeres értekezletéről felvett jegyzőkönyv szerint ezen a napon iskolai ünnepséget tartanak Ferenc József 1867. június 8-i magyar királlyá koronázásának tiszteletére. Az ünnepi beszédet László Béla tartja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 168. (Függelék 64. tétel)

Lásd még *Fogarás, 1909. szeptember 7.*

Fogarás, 1910. június 9.

Babits Nilnek, Dapsy Gizellának köszöni kedves levelét és megtisztelő meghívását. Nem tudja, mikor élhet a meghívással, mert a nyarat valószínűleg külföldön tölti. „Őszintén bevallom, hogy folytonos hipochondria gyötör, mely majdnem az embe-
rektől való félelemig fokozódott. Hiúságból szinte félek oly olvasóimmal megismerkedni, akik becsülnek valamire: félek egészen kiábrándítani őket. Minden pesti időzésemkor kínoz ez az ideges félelem és lámpaláz, úgy hogy már Pestet is kerü-
löm” – hárítja el a közeledést.

Lásd OSZK Kézirattár Levelestár/1.; Sáli/Tóth 2005. 57–58., 288. (666. levél)

1910. június 10.

Megjelenik Babits *Protesilaos* és *Vonaton* című verse.

Lásd Renaissance 1910. jún. 10. 3. sz. 245–246.

Lásd még Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 63.; Sáli/Tóth 2005. 285. (661. levél jegyzetében)

Fogarás, 1910. június 12. előtt

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint *A költő szól* című Babits-vers keletkezése: „Fogarás szobában”. *Angyalos könyv*-beli besorolása alapján a korábban közvetlenül a megjelenés – Fogarás, 1910. június 12. – előttre keltezett vers születése Kelevéz Ágnes új datálása szerint: **1909 vége**

Lásd Kelevéz 1998. 99., 146., 256–257.

1910. június 12.

Közlík *A költő szól* című Babits-verset.

Lásd Vasárnapi Újság 1910. jún. 12. 24. sz. 502.; Kelevéz 1998. 99., 146., 256–257.

Lásd még **1909 vége**

Fogarás, 1910. június 12.

Hírcikk közli a fogarasi állami főgimnáziumban „az évzáró vizsgálatok” sorrendjét. Babits június 17-én pénteken 9–11, június 21-én kedden 8–11, június 22-én szerdán 8–11, június 23-án csütörtökön 8–11 között vizsgáztat.

Lásd Fogarás és Vidéke 1910. jún. 12. 24. sz. 5.

1910. június 14.

Fenyő Miksa Hatvany Lajosnak a *Nyugat* ügyében ír levelet, melyben többek között kijelenti: a *Nyugat*nak érdeke volna Babits írásait kizárólagosan lekötni.

Lásd *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 94.

Lásd még Buda 2007. 169. és 16. lábjegyzet

1910. június 14–25. között

Fenyő Miksa levelében kezdeményezi, hogy Babits állapodjon meg a *Nyugattal*, miszerint kizárólagos közlési joggal a lap munkatársa lesz, s jelzi azt is, hogy következő levelében előterjeszti „azt az anyagi kárpótlást, melyet a *Nyugat* önnek a kizárólagos munkatársi viszonyért nyújtana”.

Lásd Fenyő Miksa 1910. június 14-i és 25-i, valamint Babits július 4-i Hatvany Lajosnak írott levelét: *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 94., 96–97., 626.; Fenyő Miksa 1910. június 26-i levelét: OSZK Fond III/58/6b; Sáli/Tóth 2005. 60. (670. levél)

Lásd még **1910. június 25.; 1910. június 26.;** Sáli/Tóth 2005. 291. (669/a levél); Buda 2007. 169.; Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 762.

Vö. Sipos 2003. 122. (úgy véli, 1910-től Ignotus [!] hathatós támogatásának köszönhetően Babits 1910-től külön honoráriumot kap a folyóirattól, s minden írását „a lehető legnagyobb skála” szerint fizetik)

Fogaras, 1910. június 15.

A fogarasi főgimnáziumban a tanártestület év végi „előleges osztályozó tanácskozását” tartják (melyet folytatólag 24-én követ a végleges osztályozó tanácskozás), az erről készült jegyzőkönyvet Babits is aláírja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 45.; Csokonai-Illés 2010. 193. (Függelék 97. tétel)

Lásd még ***Fogaras, 1910. június 24. péntek***

1910. június 16.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris*... kötetet.

Tanulmányok Pascalról címmel megjelenik Babits recenziója Medveczky Frigyes könyvéről, amelyet átgondoltnak, de stílusában zavarosnak talál.

Lásd Nyugat 1910. I. jún. 16. 12. sz. 4. számozatlan előzéklap, 850–852.; *Nyugat*-beli lapkivágata autográf ceruzairású javításokkal: OSZK Fond III/1483/96.; Kelevéz 1998. 187. és 496. lábjegyzet; Hibschr/Pienták 2009. 492., 320–323., 607–608. (80. tétel)

Fogaras, 1910. június 17. előtt

Horvát Henrik német nyelvű antológiája kapcsán Babits levelet vált Gömöri Jenővel, a Modern Könyvtár szerkesztőjével.

Lásd Gömöri 1910. június 17-i Babitsnak szóló levelét: OSZK Fond III/519/1.; Sáli/Tóth 2005. 58., 289. (666/a, 667. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 227.

Lásd még ***1910. május 10., 1910. május 14. (és a következő hetek); 1910. június 17.***

Fogaras, 1910. június 17. péntek

Előzetes hír szerint Babits 9 és 11 között, valószínűleg latinból vizsgáztatja a VI. osztályosokat.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. jún. 12. 24. sz. 5.

1910. június 17.

Laczkó Géza (kritikus, író, műfordító), Tóth Árpád, Feleky Géza (író, esztéta), Os-vát Ernő, Kernstok Károly (a Nyolcak festőcsoportjának egyike) „sok szíves üdvözl-etet” küldenek Babitsnak az ebben az esztendőben megnyílt budapesti Angol Park bajor sörkertjéből, az „Alpesi Falú”-ból.

Lásd OSZK Fond III/1314/9.; Sáli/Tóth 2005. 59–60., 290–291. (669. levél)

Gömöri Jenő (Tamás), a Modern Könyvtár szerkesztője levélben köszöni meg Babits válaszsorait. Megerősíti ő is, hogy Horvát Henrik igen szépen fordít. Tájékoztatja arról, hogy most két antológiája fog megjelenni. Az egyik – melyhez a kormány támogatását akarják megnyerni – reprezentatív díszmunka, Bánóczy László, a Thália Társaság volt igazgatója kezdeményezte, Balassától egészen a jelenkorig felöleli a magyar költészetet, és még vagy ebben az évben, vagy a következőben fog megjelenni. A másik a Modern Könyvtaré, amely sorozatos lesz, s az első füzetben Babits, Balázs Béla, Heltai Jenő, Karinthy, Kosztolányi, Szép Ernő, Szilágyi Géza szerepel. Úgy reméli, hogy ez a füzet is még ebben az évben megjelenhet. Babits jóindulatába ajánlja továbbra is a Modern Könyvtárat.

[A tervezett antológiák közül csupán a *Neue ungarische Lyrik* (Georg Müller, München) készül el, s jelenik meg évekkel később, 1918-ban.]

Lásd OSZK Fond III/519/1.; Sáli/Tóth 2005. 59., 289–290. (668. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 227–228., 237.

Lásd még **1912. október 18.; 1918. június 9. után**

1910. június 20.

A Nyugat... kezdetű hírcikk Babits *Tanulmányok Pascalról* című június 16-án megjelent ismertetésére hívja föl a figyelmet.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1910. jún. 20. 38. sz. 5.

Fogaras, 1910. június 21. kedd; 22. szerda; 23. csütörtök

Babits mindhárom nap 8–11-ig a VI. osztályosok történelem, latin és természetrajz évváró vizsgáján vesz részt.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. jún. 12. 24. sz. 5.

Fogaras, 1910. június 24. péntek

A fogarasi főgimnáziumban 15 órától a tanártestület év végi végleges osztályozó értekezletét (mely a június 15-én tartott előleges osztályozó tanácskozás folytatása), valamint évváró tanácskozását tartják. Az ezekről készült jegyzőkönyveket Babits is aláírja. (Babits osztályának minősítése még mindig „kielégítő”.)

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 35. és 67. lábjegyzet, 45.; Csokonai-Illés 2010. 193. (Függelék 97., 98. tétel)

Lásd még Fogaras és Vidéke 1910. jún. 12. 24. sz. 5.; **Fogaras, 1910. június 15.;** az év végi osztályozó értekezlet eredményéről szóló kimutatást: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 265. (Függelék 15. táblázat)

Fogaras, 1910. június 25. szombat

Babits 9-től részt vesz a gimnázium évváró tanácskozásán.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. jún. 12. 24. sz. 5.

1910. június 25.

Fenyő Miksa levélben számol be Hatvany Lajosnak, hogy Babitscsal a *Nyugat* munkatársaként évi 400 koronában egyeztek meg. [Babitsnak azonban csak másnap, június 26-án írja meg a pontos összeget.]

Lásd *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 96., 625–626.; Buda 2007. 169. és 16. lábjegyzet

Lásd még **1910. június 14–25. között; 1910. június 26.; 1910. augusztus 18.**

Vö. Sipos 2003. 122. (úgy véli, 1910-től Ignotus [!] hathatós támogatásának köszönhetően Babits 1910-től külön honoráriumot kap a folyóirattól, s minden írását „a lehető legnagyobb skála” szerint fizetik)

Megjelenik Babits két versfordítása: Gisoué [! helyesen: Giosuè] Carducci: *A Caracalla thermái előtt (Dinnanzi alle Terme di Caracalla)*, valamint George Meredith: *Lucifer csillagfényénél (Lucifer in Starlight)*.

Lásd *Renaissance* 1910. jún. 25. 4. sz. 335–336.; Sáli/Tóth 2005. 285. (661. levél jegyzetében – nem javítja Carducci hibásan megjelent keresztnévét)

Kerülés címmel ismertetés jelenik meg többek között Babits *Esti dal (Vasárnapi Újság* 1910. április 24.) és *A költő szól (Vasárnapi Újság* 1910. június 12.) című versének bírálatával, valamint *Az irodalom halottjai* című tanulmányának (*Nyugat* 1910. május 1.) értékelésével.

Lásd *Kritika* 1910. jún. 25. 5. sz. 82–84.

1910. június 26.

Fenyő Miksa részletesen tájékoztatja Babitsot az előző levelében jelzett anyagi kárpótlás ügyében, melyet a *Nyugat* „a kizárólagos munkatársi viszonyért” nyújtana: Babits műveit a *Nyugat*nál a legmagasabb honoráriummal díjazták; ezenkívül évente 400 korona külön honoráriumot kap, két részletben. A megállapodás 1910. augusztus 1-jétől 1911. augusztusig áll. Az első 200 korona felől Babits máris rendelkezhet. Érdeklődik Babits nyári terveiről, reméli, hogy Pesten átutazik, s akkor megbeszélhetik a Taine-fordítás dolgát is. (A levél aljára Babits ceruzával fejjel lefelé följegyzi: „Renaissance VII. Damjanich u. 12.” – talán a kizárólagos viszony és a *Renaissance*-ban való megjelenés kérdésessége miatt.)

[Babits július közepétől fogarasi barátaival, Fridrich Andrással és Kontesveller Károllyal hosszabb nyugat-európai utazásra indul, s bár átutazóban kétszer is jár Budapesten, nem ekkor, hanem augusztus végén, Fogarasra visszatérőben keresi föl a *Nyugat* szerkesztőségét, s Hippolyte Taine francia filozófus, irodalom- és művészettörténész műveiből sem készít fordítást.]

Lásd OSZK Fond III/58/6b; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 178., 559. (179. tétel); Sáli/Tóth 2005. 60–61., 291–292. (670. levél); Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 762.

Lásd még a *Renaissance*-ra Balázs Béla 1910. szeptember 26-i levelét: OSZK Fond III/190/4.; Sipos 2003. 48.; Buda 2007. 169. és 16. lábjegyzet; Buda (kézirat) 2012

Vö. Sipos 2003. 122. (úgy véli, 1910-től Ignotus [!] hathatós támogatásának köszönhetően Babits 1910-től külön honoráriumot kap a folyóirattól, s minden írását „a lehető legnagyobb skála” szerint fizetik); Sáli/Tóth 2005. 292. (670. levél jegyzetében – valószínűleg Szüllő Géza levelével összekeverve [bizonyára a kézirat-katalógus téves adata nyomán], úgy véli, hogy Babits ezt a levelet később elküldi édesanyjának 1910. október 4. után [ilyen datálású levelet pedig nem közzöl, mert az helyesen Fogaras, 1910. október 20. előtt datálású!] Fogarásról küldött saját levelével, valamint Ignotus neki szóló 1910. október 4-i soraival)

Fogaras, 1910. június 29. szerda

9-től Babits részt vesz a gimnázium évváró ünnepélyén.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. jún. 12. 24. sz. 5.

Fogaras, 1910. június vége, 1909/1910. iskolai év

A főgimnázium értesítőjében megjelennek Babits tanári és „társadalmi” működésére vonatkozó adatok.

Lásd *Fogaras, 1909. szeptember–1910. június, 1909/1910. iskolai év*; Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1909–1910. iskolai évről, Fogaras, 1910. 9., 38., 39., 41–43., 46., 48., 49., 52., 69.

1910. június vége

Babits – „folyton úton lévén” – távol van Szekszárdtól, amint ezt Fenyő Miksának július 4-én írt levelében panaszolja.

Lásd Babits Fenyő Miksának Szekszárd, 1910. július 4-i levelét: MTAK Ms 376/1.

Vö. *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 97. (88. levél – Babits 1910. július 4-i levele címzettjének tévesen Hatvany Lajost jelöli meg)

1910. június

A ciszterci szerzetes Tordai Ányos *A modern líra* című tanulmányában azt veti az új líra szemére, hogy a költészetet száműzték a fehér lányszobákból és az ezeréves nemzeti ideálokat semmibe sem veszik. A francia szimbolizmus hatását a legfőbb kóros tényezőként kárhoztatja: „A francia poézis elfeledte nemzetének világtörténelmi hivatását: eszméket, gondolatokat adni az emberiségnek, [...] belemerült abba a sajnálatos, lelket-testet romboló érzékiségbe, melynek jelenségeit életünk minden vonatkozásában [...] föltalálhatjuk.” Ennek fényében Babits verseit „az érzékiség piros kéjétől habzó írások”-nak nevezi. A *Holnap új versei* kapcsán kijelenti: a „moderne ideálja Páris”, s „Babits Mihály is Párisról ír Fantáziát”, mely „körmönfont hasonlatok magasztaló halmaza”, Párizs pedig „rothadó test, trágyadomb – s ebből vájkálják ki az új költészet új eszméit”. Majd a sokat gúnyolt verset

veszi célba: „ugyan melyik a régi poézison nevelődött ember viseli el Babits Mihály immár elhíresült versét mosoly nélkül, a *Fekete országot*.”

Lásd Katolikus Szemle 1910. június, 6. sz. 596–623.; Kelevéz 2008. 75. és 39. lábjegyzet (a folyóiratszám megjelenését június 5-re datálja)

Átvételként a *Vasárnapi Újság* 1910. április 24-i számából megjelenik Babits *Esti dal* című verse.

Lásd Képes Folyóirat 1910. 48. kötet, 1910. június, 17. sz. 281.

1910. július 1.

A Nyugat-kiadványok között hirdetik az *Iris*... kötetet is.

Lásd Nyugat 1910. II. júl. 1. 13. sz. 4. számozatlan előzéklap

Fogaras–Szekszárd, 1910. július 4. előtt

Babits Fogarasról egyenesen Szekszárdra, kollégája, Fridrich András pedig Temes megyébe utazik haza, mielőtt Pestről együtt elindulnának Olaszországba és Franciaországba.

Lásd Babits Fenyő Miksának Szekszárdról 1910. július 4-én küldött levelét: MTAK Ms 376/1.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 434.

Lásd még Sipos 2003. 43. (a közös utazásra utal)

Fogaras vagy Szekszárd (?), 1910. július 4. előtt

Nyugat-beli közlését kérve, Babits Osvát Ernőnek névjegy kíséretében küldi el értekezését Bergson filozófiájáról: „népszerű ismertetés[e], mely úgy [!] hiszem nagy szolgálatot tehet a filozófiában járatanabb, de a hatalmas gondolatok iránt mégis érdeklődő olvasónak”.

Lásd OSZK Fond 253/708/8.; Sáli/Tóth 2005. 64–65., 295–296. (675. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 236.

Lásd még *Fogaras, 1909. szeptember 1. után–16. előtt; Szekszárd, 1910. július 4.*; Dienesék 1982. 187.

Vö. Sáli/Tóth 2005. 295. (675. levél); Hibsch/Pienták 2009. 609. (82. tétel) (mindkettő – az érkezési postabélyegző nyomán – úgy véli, hogy az Osvátnak szóló levél július 12. előtt íródik és ebben már a végleges szöveget küldi – holott július 4-én már a korrektúrát kéri Fenyőtől)

Szekszárd, 1910. július 4.

Babits „folyton uton lévén”, megkésve válaszol Fenyő Miksának: elfogadja a *Nyugat* kizárólagos munkatársi ajánlatát a „levélileg megbeszélt feltételekkel”. Közli, hogy Szekszárdra utaztában most nem járt Pesten, de július 10-én vagy 15-én készül fölmenni, s majd tiszteletét teszi a „redakcióban” [erre csak augusztus végén

kerül sor]. A megállapodott összegből a 200 koronát szeretné, ha még ezen a héten elküldenék Szekszárdra; párizsi útjához jól jönne. Köszöni Fenyő intézkedését a *Nyugat* Szekszárdra küldése ügyében. Kéri, ha a Bergson-tanulmányt még elutazása előtt kinyomják, a korrektúrát is postázzák, mert néhány vonással élénkíteni szeretné. [Valószínűleg a késedelmes válasz miatt a pénzt, a *Nyugat*-számokat, s a korrektúrát már nem küldik el Szekszárdra.]

Lásd MTAK Ms 376/1.; Sáli/Tóth 2005. 61–62., 292–293. (671. levél); Buda 2007. 169. és 16. lábjegyzet; Hibschr/Pienták 2009. 609. (82. tétel)

Lásd még *Fogarasz vagy Szekszárd (?)*, 1910. július 4. előtt; 1910. augusztus 29.; 1910. szeptember 3.

Vö. *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 97., 626. (88. levél); Buda 2000. 22. 44. lábjegyzet (mindkettő Hatvany Lajosnak szólóként regisztrálja)

1910. július 4.

Fridrich András a Temes megyei Varjasból ír hosszú levelet „Kedves Misel!” megszólítással, elsősorban közösen tervezett olaszországi útjuk részleteiről. Szerencsésen hazaérkezett, a fiumei postatiszt is otthon van, de csak most beszélhetett vele: nem utazhat vele Fiuméig, mert beteg, fürdőbe megy. Az elutazás napjául 14-ét, a következő csütörtököt ajánlja: reggel elutaznak Pestről, este Fiumében mindjárt hajóra szállnak Velencébe, feltéve, ha ezen útirány mellett maradnak. Jobban szeretne volna, ha már vasárnap este indulnak, de neki még valami levelezést le kell bonyolítania, mielőtt elindul az útra. 18-ra halasztani pedig kissé későnek tartja, mert az út – „Párizsra 10, Münchenre 5 napot számítva, minimum 30 napot tesz ki”, így későn érnének vissza. Ő 13-án, szerda délután 1 óra 25 perckor érkezik a Nyugati pályaudvarra; kéri, Babits várja a pályaudvaron vagy a New York kávéházban. 3-ig még tanácskozzanak, azután vegyenek jegyet. Éjjel Pesten alszanak, s reggel indulnak. Vagy utazhatnak azonnal este és másnap Fiumében időzhetnek. Kéri Babits véleményét, s ha elfogadja a tervet, értesítheti gyógyszerész barátjukat, Kontesveller Károlyt [aki szintén velük utazik]. Érdeklődik, hogy érzi magát Babits otthon, s vajon [Ambrózy] Pállal voltak-e Brassóban. Fogarason sem volt zajos az élet, de Varjason egyenesen kihalt a falu; folyik az aratás. Tervezgeti, hogy „ügyes kirándulást” fognak rendezni München környékére. Felveti, hogy San Remót és Monacót megnézzék-e? Nizzától Marseille-ig esetleg hajóval mehetnének. Kéri, Babits írja meg pesti címét, s várja mielőbbi levelét.

Lásd OSZK Fond III/1650/1.; részletét közli Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 435. (a közlésben Varjas helyett egyszer Varas szerepel); Éder 1966. 71.; Éder alapján a levelet idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 178–179., 559. (180. tétel); Sáli/Tóth 2005. 62–63., 293–294. (672. levél); Buda 2007. 173. és 34. lábjegyzet

Lásd még Párizsra: Deáky Loránd Fogarasz, 1911. január 18-i (OSZK Fond III/1577/8.) és Fogarasz, 1911. február 23-i (OSZK Fond III/1577/9.) névjegyet

A Nyugat... kezdetű hírcikk felsorolja a folyóirat főmunkatársait, köztük Babitsot is.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1910. júl. 4. 42. sz. 5.

Szekszárd, 1910. július 4. után, július 8. előtt

Babits válaszol Fridrich András levelére a közös olasz út részleteiről. Valószínűleg ő javasolja, hogy ne Fiume, hanem Bécs felé menjenek.

Lásd Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 435.; Sáli/Tóth 2005. 63., 294. (673. levél)

1910. július 7.

Major Károly igazgató a fogarasi főgimnáziumban a következő, 1910/11. iskolai év rendkívüli tárgyaitól való felmentését célzó levelében „A francia nyelv tanítására pedig, ha az idén elegendő számú tanuló jelentkezne, Babits Mihály r. tanárt, aki erre hajlandó vállalkozni” javasolja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 260/1910. (másolatát PIM Kézirat-tára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 194. (Függelék 100. tétel)

1910. július 8.

Fridrich András megkapva Babits sorait újabb levelet (lapot) küld Varjasról Szekszárdra olasz úttal kapcsolatban: édesanyja kívánságára, aki a szerda 13-at „szencsétlen napnak tartja”, inkább kedden, július 12-én érkezik, este 7 óra 40 perckor a Nyugatba. Ismerve Babits szórakozottságát, atyáskodva inti barátját, el ne feledje pesti címét megírni és „természetesen az érkezési oldalon [...] tehát ne az indulási oldalon várj!”. Ha Babits nem várja meg, másnap reggel 8-kor a New York kávéházban találkozzanak. „Egyebekben nem bánja”, ha Bécs felé mennek [ahogy bizonyára Babits ezt javasolta levelében].

Lásd OSZK Fond III/1650/2.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 435.; Sáli/Tóth 2005. 64., 295. (674. levél)

1910. július 10.

A Bácsmegyei Napló *A Nyugat* írógárdája felolvasást rendez Szabadkán hírcikke arról tudósít, hogy az esten fellép többek között Ady, Babits és Móricz Zsigmond. Babits majd' egy hónapos olasz- és franciaországi útjára készülve nem utazik Szabadkára.

Lásd Bácsmegyei Napló 1910. júl. 10. 155. sz. 4.; Temesvári Hírlap, 1910. júl. 10. 7.; Tolnavármegye és a Közérdek, 1910. júl. 25. 4.

Megjelenik a *[Festett cél, pusztá semmi]* Szonett című Babits-vers.

Lásd Vasárnapi Újság 1910. júl. 10. 28. sz. 582.; Kelevéz 1998. 256–257.

Változtatásokkal megjelenik Halasi Andornak az *Egyetemi Lapok*ban közzétett recenzioja Babits *Levelek Iris koszorujából* című kötetéről.

Lásd Kritika 1910. júl. 10. 6. sz. 92–95.

Lásd még Egyetemi Lapok 1909. dec. 25. 14–15. sz. 20–22.

Tudósítás jelenik meg *A Nyugat felolvasó körútja* címmel arról, hogy az ország nagyobb városaiban fellép Ignotus, Ady Endre, Móricz Zsigmond, Ambrus Zoltán, Hatvany Lajos, Heltai Jenő, Kaffka Margit, Juhász Gyula, Lengyel Menyhért, Molnár Ferenc mellett Babits is. [Babits majd’ egy hónapos olasz- és franciaországi útra indul fogarasi barátaival, így nem vehet részt a felolvasó körúton.]

Lásd Temesvári Hírlap 1910. júl. 10. 154. sz. 7.

Szekszárd–Budapest, 1910. július 10–12. között (?)

Babits Budapestre utazik (hogy innen induljanak Fridrich Andrással nyugat-európai útjukra), de a Fenyő Miksának tett levélbeli ígérettel ellentétben, ekkor nem látogat el a *Nyugat* szerkesztőségébe. Bizonyára nagybátyjáéknál, Kelemen Imrééknél száll meg (Aréna út 11. II. emelet 18.), ahol egyetemi évei alatt is lakott.

Lásd Babits Fenyő Miksának Szekszárdról 1910. július 4-én írott levelét: MTAK Ms 376/1.

Lásd még Sáli/Tóth 2005. 294. (672. levél jegyzetében)

Budapest, 1910. július 12.

Este 7 óra 40 perckor Varjasról a Nyugati pályaudvarra érkező tanárbarátját, Fridrich Andrást Babits valószínűleg az állomáson várja.

Lásd Fridrich július 8-i Babitsnak szóló levelét: OSZK Fond III/1650/2.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 435.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 215.

Budapest–Bécs–Nizza–Monte-Carlo–Avignon–Párizs,

Schaffhausen–München–Bécs–Budapest, 1910. július 13.–augusztus közepe

Babits elindul Fridrich Andrással Bécsen keresztül Olaszországba. Kontesveller Károly, fogarasi gyógyszerész barátjuk is csatlakozik hozzájuk. Bejárják Bécset, Felső-Itáliát, Közép-Olaszországot, feltehetőleg eljutnak San Remóba, majd Franciaországba, a francia Riviérára, Monacóba, Nizzába, onnan (hajóval) Marseille-be, s Dél-Franciaországon (Avignonon) át Párizsba utaznak. „Láttam Ödipusz királyt Párizsban, a Théâtre Française színpadán. A rendezés [Max Reinhardt] egészében véve sablonos volt” – írja majd Babits 1911 októberében. Tervük szerint 10 napi párizsi tartózkodás után Schaffhausennél a Rajna vízésését megcsodálva Münchenbe

utaznak, ahol még öt napot töltenek. Majd valószínűleg ismét Bécsen keresztül érkeznek vissza Budapestre.

Lásd Babits, Nyugat 1911. II. okt. 1. 17. sz. 587.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 301., 4. sz. 434., 435.; Éder 1966. 71.; Marosi, Előre (Bukarest) 1969. ápr. 27. 6682. sz. 4.; Rába 1983. 315.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 165–166., 558. (167. tétel); Sipos 2003. 43.; Sáli/Tóth 2005. 292. (670. levél jegyzetében), 403. (838. levél jegyzetében), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 215.; Jankovics 2005. 797.; Buda 2007. 169. (a Friedrich név bizonyára elírás)

Lásd még *Monte-Carlo, 1910. július 24. előtt; Nizza, 1910. július 24. előtt; Avignon, 1910. július 24.; 1910. augusztus 24.*; Bajomi Lázár Endre, Dunatáj 1982. március, 1. sz. 17.

1910. július 16.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris...* kötetet.

Megjelenik a *Bergson filozófiája* című tanulmány, amelyben Babits Magyarországon először ismerteti Bergson eszmerendszerét.

A tanulmány 12 pontba szedve tárgyalja Bergson írásainak lényegét. Babits zárogondolataival Bergson mint szabadítót jeleníti meg, aki az ember szabad uralmát hirdeti az anyag felett, s mindezt úgy, hogy a filozófiát emberközelié, józan emberi gondolkodással befogadhatóvá teszi: „Aki jól átgondolja Bergson elméletét, látja, hogy semmi filozófiai fantasztikum, amit józan embernek nehéz volna hinnie, voltaképp nincs benne. Annyi sem, amennyi a legmetafizikaellenesebb rendszerekben van. Nem a metafizika ellenkezik a józan ember ösztönével (amit a francia bon-sensnak [*francia* ’józan ész/ítélőképesség’] nevez), hanem a mechanisztikus felfogás erőltetése az életjelenségekre: ez az, ami józan embernek nevetséges vagy abszurdum szokott lenni a filozófiában.”

Babits lelkes elragadtatással magyarázza a bergsoni életlendület bölcsletét: „A mi időnk teremti, újat alkot minden pillanatban. Ez azért van, mert minden pillanatunkban benn van – tudunkkal vagy anélkül – egész múltunk, sőt őseink egész múltja. A múlt nem halt meg, hanem hat reánk; él testünkben, lelkünkben; egész valónk az egész múlt eredője; minden jelen pillanat magában foglalja az egész múltat és valamit ad hozzá. Eszerint minden jelen pillanat lényegileg különbözik az összes megelőzőktől, mert egyik sem foglalhatott magában annyit, mint emez és sohasem térhet vissza *ugyanaz, éppen úgy*, ami már egyszer elmúlt.”

Bergsonnak az időről alkotott koncepcióját, az életlendületről szóló elméletét és intuicionizmusát Babits olyan forradalmi tanításnak fogadja el, mely lehetővé teszi költészet és tudomány, intuíció és értelem, idealizmus és realizmus összehangolását.

Lásd Nyugat 1910. II. júl. 16. 14. sz. 4. számozatlan előzéklap., 945–961.; Gál István, Irodalomtörténet 1974. 3. sz. 596–597.; Dienesék 1982. 187.; Vendel-Mohay 1983. 53.; Kelevéz 1998. 167–168.; Sipos 2003. 49.; Jankovics 2005. 27–48., 600–601.; Rába 2008. 137.; Hibschr/Pienták 2009. 324–349., 608–611. (82. tétel)

Lásd még *Fogarasz vagy Szekszárd (?)*, 1910. július 4. előtt; *Szekszárd, 1910. július 4.; 1910. július 16. után*; Henri Bergson: *Teremtő fejlődés*. Fordította Dienes Valéria. Budapest, 1930; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 236.; Kelemen János, Élet és Irodalom 2009. dec. 4. 49. sz. 7.; utal rá Csokonai-Illes 2010. 81.

1910. július 16. után

Babits *Nyugatban* közzétett Bergson-tanulmányát a Párizsban tartózkodó Dienes Valéria hevenyészett francia fordításában ismerteti meg Bergsonnal, aki így is bölcséletének legvilágosabb összefoglalását látja benne: „Nagyon figyelmesen hallgatta, láthatóan nem kívánta, hogy rövidítsem, és amikor befejeztem, így válaszolt: – Ez az ismertetés annyira jó, hogy – amennyiben általánosan ismert nyelven volna írva –, mindenkinek ezt ajánlanám, aki röviden ismerkedni akar gondolataimmal. – A francia mondatra nem emlékszem már – »avec mes pensées« [francia ’gondolataimmal’], így végezte, és így szerette emlegetni művét. Hiszen ismerjük ezt a szavát: »Je n’ai pas de système« [francia ’nincs rendszerem’]. Babits munkájáról való véleménye oly nagy örömet okozott nekem, hogy azonnal megírtam ezt Mihálynak (akit már családi kapcsolataink alapján is ismertem). Azonnal válaszolt. Ezt a levelét sok más értékkel együtt Budapest ostroma elsodorta” – emlékezik Dienes Valéria egy 1964 novemberében kelt levelében. Bergson dicsérő véleményére Babits igen büszke.

Egy 1965-ben készült interjúban Dienes Valéria egy fontos kiegészítéssel megismétli a már-már legendává vált történetet: „Ő [ti. Babits] hamarabb írt Bergsonról, mint én. Ő írt legeslegelőször magyarul Bergsonról a *Nyugatban*. És akkor, amikor ez megjelent, akkor utána, nemsokára én kint voltam Párizsban, és elmentem Bergsonhoz, és neki elvittem azt a magyar szöveget, és magyarból kivonatossan lefordítottam neki. Bergson annyira el volt ragadtatva ettől, hogy azt mondta: »Nézzé, ha ez elfogadható nyelven volna, amelyen az emberek olvasnak, mindenkinek ezt ajánlanám, aki röviden tájékozódni akar az én gondolataimról.« Szóval ez annyira megfelelt magának a szerzőnek. Pedig én csak úgy, ahogy a *Nyugatban* a fejezetek jöttek egymás után, mindegyiknek a kvintesszenciáját franciául elmondtam neki és ez elég volt arra, hogy ezt így felismerje; mert abban az időben még nagyon sokféleképpen nem értették őt és nagyon sokféle oldalról kezdték ki. Például próbálták alakjai megértését a művészet oldaláról kezdeni, holott az egész a tartalom oldaláról kezdődött. És ezt Babits abban a pillanatban megfogta, és a tartalom felől építette ki az egész gondolatfolyamatot.”

Lásd Kardos 1972. 117.; Vitányi Iván, Valóság 1975. 8. sz. 88–89.; *Beszélgetőfüzetek II.* 1980. 60.; Téglás 1991. 292.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 167., 558. (169. tétel); Szabó SJ 2001. 228–229.; Sipos 2003. 62.; Vezér Erzsébet 2004. 37.; Hibschr/Pienták 2009. 609. (82. tétel)

Lásd még Bajomi Lázár Endre, Dunatáj 1982. március, 1. sz. 18.; Tóttós 2003. 22.; Vezér Erzsébet 2004. 37–43.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 167.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 236.

1910. július 20.

Megjelenik Babits *Szöllőhegy télen* című verse.

Lásd Debreceni Főiskolai Lapok 1910. júl. 20. 15–16. sz. 121.

Monte-Carlo, 1910. július 24. előtt

Babits a monte-carlói kaszinót ábrázoló képeslapot küld öccsének Szekszárdra: „Itt a híres játékbárlang. Misi.”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.94.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 40. (32. levél); Sáli/Tóth 2005. 65., 296. (676. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 215.

Vö. Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 40. (32. levél – kérdőjelesen 1909 nyarára datálja)

Nizza, 1910. július 24. előtt

Nizzából képeslapon küldi üdvözlétét Babits Miskolcra Kapu Jenőné Halász Gizellának és Kapu Jenőnek.

Lásd Kapu Jenőné Halász Gizella 1910. szeptember 29-i köszönőlevelét: OSZK Fond III/1729/70.; Sáli/Tóth 2005. 65., 296. (677. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 215.

Avignon, 1910. július 24.

Babits Kelemen Imréné Weininger Gizellának Avignonból küldött üdvözlőlapja képes oldalára ráírja: „Ez a pápák vára”.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 71.8.9.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 44. (41. levél – 1910-re datálja); Sáli/Tóth 2005. 66., 296–297. (678. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 215.

1910. július 25.

A Nyugat felolvasó körútjáról szóló újabb hír Babitsot is a résztvevők között tudja, noha Babits majd’ egy hónapos olasz- és franciaországi útja miatt nem vehet részt a körúton.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1910. júl. 25. 48. sz. 4.

1910. július

Átvételként a *Vasárnapi Újság* 1910. június 12-i számából megjelenik Babits *A költő szól* című verse.

Lásd Képes Folyóirat 48. kötet, 1910. július, 20. sz. 466.

1910. augusztus 1.

A *Nyugat* kiadványaként hirdetik az *Iris*... kötetet.

Lásd *Nyugat* 1910. II. aug. 1. 15. sz. 4. számozatlan előzéklap

1910. augusztus 1.–1911. augusztusig

A *Nyugat* egy esztendőre szóló megállapodást köt Babitscsal „a kizárólagos munkatársi viszonyért”. Mindazonáltal egy-egy versét, tanulmányát, egyéb prózai írását ekkor is közli a *Vasárnapi Újság*, a *Délmagyarország*, az aradi *Jövő*, a *Fogarás*

és Vidéke; a Világ, a Népszava, a Debreceni Főiskolai Lapok, a Budapesti Újságírók Almanachja és a Jung Ungarn.

Lásd Fenyő Miksa 1910. június 25-én Hatvany Lajosnak (*Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 96., 625–626.), valamint 1910. június 26-án Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/58/6b és Babits Fenyő Miksának Szekszárd, 1910. július 4-én (MTAK Ms 376/1.) küldött válaszáat; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 226.

1910. augusztus 16.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris*... kötetet.

Megjelenik Hatvany Lajos *Az úri hölgyhöz* című tanulmánya a kortárs magyar irodalomról, melyben utal Babits pályakezdésére, Aranyhoz való viszonyára is.

Lásd Nyugat 1910. II. aug. 16. 16. sz. 4. számozatlan előzéklap; 1132–1143.; idézi Sáli/Tóth 2005. 348. (757. levél jegyzetében)

1910. augusztus 18.

A *Nyugat*ban közzétett meghívó szerint a Nyugat Könyvkiadó Részvénytársaság alakuló közgyűlését délelőtt 11 órakor tartják a Mérleg utca 9. I. emeletén, a *Nyugat* szerkesztőségében. „A legtökéletesebb és legmagasabb színvonalú magyar folyóirat- és könyvkiadó vállalat, a *Nyugat* ma részvénytársasággá alakult. Akadtak kultivált érzékű és lelkes emberek, akik ennek az exkluzíven irodalmi és modern vállalkozásnak a céljaira százötvenezer korona alaptőkét fektettek be. Az igazgatóság tagjai lettek: Hatvany Lajos, Szüllő Géza, budai Goldberger Leó dr., Osvát Ernő, Ignótus-Veigelsberg Hugó, Miklós László, Fenyő Miksa dr., Elbogen Károly, Helvey Tivadar dr., Willheim Artúr, ifj. Chorin Ferenc dr., Brüll Alfréd. A felügyelőbizottság tagjai: Lengyel Menyhért, Sugár Elemér, Thein Zsigmond. Ügyész: Veigelsberg Viktor” – adja hírül a *Magyar Hírlap*.

Ekkor bocsátják ki a Nyugat Könyvkiadó és Nyomdai Rt. száztíz, egyenként ezer koronás részvényét, melyekből hatvankettőt Hatvany Lajos – az Rt. elnöke – vásárol meg. Hatvany és Fenyő Miksa egyik legfontosabb célja a Nyugat Könyvtár füzetsorozatának szerkesztése. Mindazonáltal elsősorban Osvát szerkesztői elképzelése érvényesül a *Nyugat* folyóirat, majd – Hatvany gyakori külföldi tartózkodása okán – a kiadó működésében is.

Lásd Nyugat 1910. aug. 16. 16. sz. 1160.; Magyar Hírlap 1910. aug. 19. 11.; a Babits-füzetre: **1911. április 1. előtt**; Buda, Irodalomismeret 1999. 3–4. sz. 155–164.

Lásd még a megalakulásra utal Sipos 2003. 116.; *A magyar irodalom története II.* (Szegedy-Maszák) 2007. 704.; Buda (kézirat) 2012

Szekszárd, 1910. augusztus 24. előtt

Az olasz- és franciaországi utazást követően Babits néhány napot Szekszárdon tölt. Útitársának, Fridrich Andrásnak Varjasra küldött levelezőlapján a fogarasi tanári alakuló értekezlet időpontjáról, s bizonyára az útjuk idején poste restante [*francia* 'postán maradó'] érkezett leveleiről érdeklődik.

Lásd Fridrich András két 1910. augusztus 24-i levelezőlapját: WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.155.; 78.1.156.

1910. augusztus 24.

Fridrich András két lapot is küld ezen a napon Szekszárdra, melyek közül a másodikat már válaszul írja Babits időközben érkezett érdeklődő lapjára. „Ime Varjas képen! Az út fáradalmait elfelejtettem [...]. Milyen jó pl. a por és hőség közepette visszaemlékezni a Rajna vízesésre!” Közli, hogy szombaton vagy vasárnap utazik Fogarasra. „Na ugy-e, hogy [Ambrózy] Pál írt és valószínűleg hazulról is írtak. Sőt a fiumei postatiszt blind-re [*német* 'vaktában'] Párizsba és Münchenbe poste restante [*francia* 'postán maradó'] lapokat menesztett – persze hiába.”

A második lap szerint: „Ép feladtam volt a másik lapot, midőn levelezőlapodat megkaptam. Az alakuló értekezlet a rendtartás szerint aug. 29. tartatik [!], még pedig régi szokás szerint aként, hogy az aznap reggel érkező tanárokat bevárják. Így hát, ha más értesítést nem kapsz az igazgatótól, 29. azaz hétfő reggel 10 órakor lesz az értekezlet. [...] Egyéb kérdésekre már eleve megfeleltem a másik lapon.”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.155.; 78.1.156.; Sáli/Tóth 2005. 66–67., 297–298. (680. levél); 67., 298. (681. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 215.

Lásd még *Fogaras, 1909. augusztus 30. kedd*

1910. augusztus 29.

A Nyugat Kiadóhivatala igazgatójának, Faragó Lajosnak Fogarasra küldött levele a részvénytársaság körüli munkálatok miatt megkésétt válasz Babits Fenyő Miksának (valószínűleg Szekszárdról, 1910. július 4-én vagy esetleg augusztus 30. előtt, a szerkesztőségben járva) írt soraira. Értesíti, hogy összes járandóságát a következő hét elején küldik, s Babits válaszát kéri, mely *Nyugat*-számokat küldjék el pótlólag számára.

Lásd OSZK Fond III/963.; Sáli/Tóth 2005. 68., 299. (682. levél); Buda (kézirat) 2012

Lásd még *Szekszárd, 1910. július 4.; Szekszárd–Budapest, 1910. augusztus 30. előtt*

Szekszárd–Budapest, 1910. augusztus 30. előtt

Babits Szekszárdról Budapestet megjárva utazik Fogarasra. Pesten keresi a találkozást Fenyő Miksával: a *Nyugat*-nál a pénzügyek elintézéséről érdeklődik, s új novellákat ígér a folyóiratnak. Fenyővel, aki éppen külföldön van, nem találkozik.

Lásd Fenyő Miksa 1910. szeptember 3-i Babitsnak szóló levelét: OSZK Fond III/438/8.

Lásd még *1910. szeptember 3.*

Fogaras, 1910. augusztus 30. kedd

Bár a rendtartás szerint a Fogarasi Állami Főgimnáziumban augusztus 29-én reggel 10 órakor („az aznap érkező tanárok bevárása”-val) kezdődik a tanári alakuló érte-

kezlet, ebben az esztendőben a jegyzőkönyv és az értesítő tanúsága szerint egy nappal később tartják, s az erről fölvett jegyzőkönyvet Babits is aláírja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); utal rá Sáli/Tóth 2005. 298. (680., 681. levelek jegyzetében); Buda 2007. 45.; Csokonai-Illés 2010. 194. (Függelék 101. tétel)

Lásd még Fridrich András 1910. augusztus 24-i lapját: WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.156. (1910. augusztus 29.)

1910. augusztus

Átvételként megjelenik a *Vasárnapi Újság* 1910. július 10-i számából Babits [*Festett cél, pusztá semmi*] *Szonett* című verse.

Lásd Képes Folyóirat 48. kötet, 1910. augusztus, 22. sz. 591.

1910. augusztus után

A *Mese a Decameronból* című elbeszélés – melyben Babits „mintegy újraolvassa” Boccaccio egyik csipős és sikamlós, olykor szabad szájú történetét – bizonyára a nyári utazás befejezését követően születik. (Az 1908-as itáliai út élményét őrző *Egy régi szerelmes Velencében* és a [*Palotáknak, templomoknak...*] kezdetű költemények tematikailag az elbeszélés előzményének tekinthetők.)

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/1953/1. (a 2. fólió verzóján Babits ceruzairású feljegyzései a novellához; a fólióra írt vegyes feljegyzések mellett még a [*Mi a tudás?...*] és a [*...tok, doboz, szelence mélye...*] kezdetű versfogalmazványok); Buda 2007. 169.; 185., 205., 207.; Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 762. (kissé zavaró, félreérthető módon a Buda 2007-re való hivatkozásnál a novella címe nem szerepel)

Lásd még *Velence, 1908. augusztus 5–15. között, 26. előtt; 1910. november 1.*

1910. nyár vége

Lukács György – Ignótustól hallván, hogy Babitsot érdeklik írásai – levél kíséretében elküldi *A lélek és a formák* című esszékötetét [Franklin, Budapest, 1910 – erre utal, hogy Babits október 20-án Szekszárdra küldött levelében közli, miszerint – bizonyára nyári utazásából hazatérve – Kelemen Imrééknél felejtette a könyvet] és a *Megjegyzések az irodalomtörténet elméletéhez* [Dolgozatok a modern filozófia köréből. Emlékkönyv Alexander Bernát 60. születése napjára. Budapest, 1910. 385–422.] című dolgozata különlenyomatát. Megköszöni Babits „nyári” Bergson-tanulmányát, úgy véli, „kevés magyar cikk végzett még ilyen hasznos munkát”.

Lásd OSZK Fond III/851/3.; Gál István, *Irodalomtörténet* 1974. 3. sz. 596–597.; Fekete Éva, *Irodalomtörténet* 1974. 3. sz. 605.; Fekete/Karádi 1981. 246. (105. levél – a keltezés szerint úgy vélik, Lukács Budapestre hazajöve, 1910 szeptemberében küldi a levelet és a könyveket); *Babits-olvasókönyv* 1999. 181–182., 560. (184. tétel); Gál István 2003. 666–667.; Sáli/Tóth 2005. 92., 316–317. (708. levél – a szövegközlésnél Berlin [?] 1910. szeptemberre datálja, a jegyzetben azonban Budapestet jelzi), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 232., 236.; Hibsich/Pienták 2009. 609. (82. tétel – 1910 szeptemberére datálja a levelet)

Lásd még *Fogarasi, 1910. október 20. előtt; 1910. november 1.; Fogarasi, 1910. november 7.*

Fogaras, 1910. ősz

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint az *Ősz, kriptá, ciprus, szüret, tánc, kobold* című Babits-vers keletkezésének helyszíne: „Fogaras szobában”.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 132. f. rektó (tintairású fogalmazvány, Babits ceruzairású rájegyzése: „Világ”; Török Sophie írásával: „910. dec. 25.”, valamint „Ősz, kriptá...”); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 302.; Rába 1981. 342., 627. 65. lábjegyzet; BMÖV 1982. 78. (1910. ősz); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 754.; Kelevéz 1998. 92., 175., 260–261.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Vö. Vendel-Mohay 1974. 97. (1909)

Az unokaöcs Babits Sándor egy hölgy kérését tolmácsolja levelében: két mellékelt kártyára kéri Babits aláírását. Kolozsvári életéről, tanulmányairól számol be. Tőle a harmadik szobában Adynak egy unokaöccse lakik: „ezen épületben összetalálkoztak a Nyugat unokaöccsei”. Hallotta, hogy Babits a szünidő nagy részét ismét külföldön töltötte; az ő nagy óhaja is megismerni a világot.

Lásd OSZK Fond III/183/18.; Sáli/Tóth 2005. 92–93., 317–318. (709. levél – téves OSZK-jelzettel: III/138/18.)

Fogaras, 1910. szeptember [1.] 8.–1911. június, 1910/1911. iskolai év

A Fogarasi Állami Főgimnázium 1910. szeptember 8-i *Tantárgyfelosztása* (és az értesítő adatai) szerint Babits órái: „Babics Mihály végl. r. tanár (magyar–latin) VI. osztály: magyar 3, görögptólló irodalom 3, VII. osztály: latin 5, magyar 3, görögptólló 3, heti óráinak összege 17.” A VII. osztály osztályfőnöke, az ifjúsági könyvtár felső csoportjának (V–VIII. osztály) öre.

A főgimnázium névkönyveiben szerepel Babits osztályának (VII. osztály) a névsora is, születési évük föltüntetésével: Brandschott Dezső (1890), Buzeczky Ernő (1894), Czech János (1893), Deutsch Vilmos (1893), Fazakas Gyula (1893), Gabor Aurél (1892), Gavra Sándor (1893), Helmu Péter (1893), Hódi Károly (1893), Majer János (1894), Peptea György (1892), Román János (1891), Schul Náthán (1893), Steiner József (1893), Turcu Titusz (1894), Hófer Jenő (1894). (A 16 fős osztályban ekkor hárman túlkorosak.)

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 195. (Függelék 102. tétel); *Tantárgyfelosztás*: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 341/1910., Csokonai-Illés 2010. 266–267. (16. táblázat); Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1910–1911. iskolai évről, Fogaras, 1911. 32., 33., 37., 38., 43., 45., 46., 48., 49., 52., 69., 88.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 307., 309.; 4. sz. 432.; Éder 1966. 71–72.; Pók 1970. 51.; Sipos 2003. 42–43.; Sáli 2003. 285. (878. levél jegyzetében)

Lásd még **Fogaras, 1911. június, 1910/1911. iskolai év**

1910. szeptember 1. előtt

A fogarasi polgári iskolai tanítónő Hajtay/Hajtmann Etelka – valószínűleg Déváról – valamelyik verse kéziratának megküldését kéri Babitstól.

Lásd Hajtay Etelka 1910. szeptember 1-jei képeslapját: OSZK Fond III/539/1.

Lásd még Sáli/Tóth 2005. 300. (684. levél jegyzete)

1910. szeptember 1.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris*... kötetet.

Megjelenik Babits *Laodameia* című verses drámája.

(Az első világháborúban 22 évesen elesett Békássy Ferenc *Versek bírálása* című 1913-as tanulmányában az eredetiség természete kapcsán jegyzi meg: „Babits *Laodameiája* például színig van görög drámák utánzásával, görög formák, szokások, sőt görög módra szerkesztett szólásokkal is; mégis eredeti, mert egy egyéniség van benne kifejezve úgy, hogy az átvett tulajdonságok lényegükben megváltoznak: ennek a drámának egy egész alkímiája van.” „A természetet Babits drámáinak látja: szereti az érzések miatt, melyeket az emberben kelt. [...] A természet drámai jellemvonásainak oly mélyen érzett megértését is már egy drámába szötte bele. [...] nagy szenvedélyekkel is tud bánni. *Laodameia* [...] mozgalmas és indulatokkal teletöltött.)

Schöpflin Aladár az önálló kötetben megjelenő *Laodameiát* méltatva, a görög dráma szerkezetétől való lényegi eltérést, a „modern elem”-et abban látja, hogy a darab központjában egyetlen személy, Laodameia áll, „ő a darab tartalmának hordozója, ő tulajdonképpen a darab”, „[m]inden, ami a darabban valóban történik, belül történik, Laodameia lelkében, teljesen egy belső cselekmény alaprajzára van építve a mű. Ezzel válik lírai költeménnyé – talán klasszikai formájú s lírai szimfóniának lehetne nevezni”. Babits ugyancsak 1922-ben, majd 1923-ban nem előadásra szánt műnek, hanem műfaja szerint „könyvdrámá”-nak tekinti. Kósa György, aki 1926-ban megzenésíti és színre viszi, műfaját „kantaté”-nak jelöli.

Lásd Nyugat 1910. II. szept. 1. 17. sz. 4. számozatlan előzéklap; 1161–1183.; Vendel-Mohay 1983. 53.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 62–92.; Vilcsik 2003. 431–556.; Békássy 2010. 268., 307–308.

Lásd még Mohácsi Jenő, Kassai Napló 1922. dec. 24. 301. sz. 33.; Schöpflin, Szózat, 1922. jan. 29., 24. sz. 16.; F.[azekas] I.[mre], Magyarország 1923. dec. 8. 278. sz. 5.; Kallós Ede, Nyugat 1924. I. ápr. 1. 7. sz. 552–555.; a *Laodameia* megzenésítésére: 1926. szeptember 29.; 1926. október 1.; Budapest, 1926. október 17. előtt és október 17.; 1926. október 17.; Budapest, 1926. október 23.; Budapest, 1926. október 24. vasárnap; Budapest, 1926. november 1.; Buda 2007. 169. és 18. lábjegyzet; Vilcsik 2008. 83–86.; Kelevéz 2008. 83–84. és 17. lábjegyzet, 84–85. és 21. lábjegyzet

Hajtay/Hajtmann Etelka – aki Babitscsal egy időben a fogarasi polgári leányiskolában nyelvet és történettudományt tanít – Déváról tíz kihajtható képesképből álló „Képes Albumán” (képeslapján) megkésve mond köszönetet egy Babits-vers –

remélhetőleg – „eredeti”, ti. Babits-kézírású kéziratáért. Ekkor még „*Ismeretlenül* bár, de szíves üdvözetet küld”. (Kiemelés tőlem – R. J.)

Lásd OSZK Fond III/539/1.; Sáli/Tóth 2005. 69., 300–301. (684. levél – a jegyzet szerint Hajtay Etelka 1908 [!] és 1915 között a fogarasi polgári leányiskolában tanít, a kezdődátum kérdéses, ti. valószínűtlennek tűnik, hogy akkor még 1910-ben is *ismeretlenül* küldi üdvözetét)

Lásd még Sáli 2003. 275. (863. levél jegyzete)

1910. szeptember 3.

Fenyő Miksa levelében sajnálkozik, hogy elmulasztotta Babitscsal a budapesti találkozást, mert Belgiumban volt. A pénzdolgok ügyében intézkedett; szabadkozik, hogy a *Nyugat*nál történt szervezeti átalakulások [ti. a részvénytársasággá alakulás] miatt történt a halasztás. Megjegyzi, hogy a nyarat „idegesen, kelletlen” töltötte, s úgy véli, ez már nem is lesz másképp. Nagyon tetszik neki Babits „görög tragédiája” [*Laodameia*]: „Vannak benne részek, melyeknek fenséges komorsága igazán megragadó.” Babits novelláit és „minden dolgát” érdeklődéssel várják.

Lásd OSZK Fond III/438/8.; Sáli/Tóth 2005. 70., 301. (685. levél); Buda (kézirat) 2012

1910. szeptember 4.

Szilasi Vilmos levelében részletes elemzését adva, csodálatát fejezi ki Babits klasszikus témájú költői drámája, a *Laodameia* iránt: „nagy boldogságom, hogy Önben megvalósulni látom esztétikai ideáljaimat, hogy itt csodálkozó szemeim előtt nő ki ebben a formailag kusza és fejvesztett világban egy mester, – aki szigorú, mint a görög nagy mesterek és Dante – s aki méltó lenne, mint azok, új Aristotelesre, aki formájának belső törvényeit hirdethesse. Az Ön szigorúsága és formabiztonsága, ez a nagy dolog.” Lírikum és tragikum, fájdalom és zene összetartozásáról értekezik; s úgy véli, „olyan finomságokat”, mint Babits, „senki sem tud elérni”. „Egész könyvet tudnék írni a *Laodameia*ról és Önről” – jelenti ki lelkes ragaszkodással.

Lásd OSZK Fond III/1236/1.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 28–30. (3. levél); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 175–176., 559. (174. tétel); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 66.; Vilcsék 2003. 436–439.; Sáli/Tóth 2005. 70–74., 301–303. (686. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 224.; Kelevéz 2008. 83. és 16. lábjegyzet, 97. és 56. lábjegyzet

Megjelenik Sik Sándor párbeszédes formában írott elmélkedése a magyar verselésről. Babits költészetét példaként említi arra, ahogyan a klasszikus vers be tudott illeszkedni a modern költészetbe is.

Lásd Élet 1910. szept. 4. 36. sz. 314–316.

Fogaras, 1910. szeptember 5.

Reggel Babits bizonyára részt vesz az iskolaév ünnepélyes megnyitásán.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. szept. 11. 37. sz. 4.

1910. szeptember 6.

Walther Béla tankerületi főigazgató a fogarasi főgimnázium igazgatóságának címzett levelében közli, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter augusztus 19-én 34 248. számú rendeletével utasította a fogarasi adóhivatalt, „hogy Babits Mihály, Krebsz Ernő, Nádasdi Dániel, Papp István, László Béla dr., Albert János, Vodráska Vencel otthelyi állami főgimnáziumi tanároknak, Lesmann Henrik dr. állami főgimnáziumi iskolaorvos-egészségtanárnak és Ábel Janka állami polgári leányiskolai tanítónőnek az általuk az 1909/10-dik iskolai évben tartott ismeretterjesztő előadásokért 20-20 korona tiszteletdíjat kellően bélyegelt nyugtáikra fizessen ki”.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 342/1910. 1101. szám 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 45. (az igazgató, Major Károly utasítását jelzi); Csokonai-Illés 2010. 196. (Függelék 104. tétel)

Lásd még *Fogaras, 1909. szeptember 7.–1910. június, 1909/1910. iskolai év; Fogaras, 1910. január 15. szombat*

1910. szeptember 7. előtt

Babits Angyal levélben tudatja bátyjával, hogy pakkot küldtek neki: felsőruhát, inget, gallért, meleg fekete harisnyát. Puszedlit is süített számára. Édesanyjuk aggódik, mert azt olvasta, Romániában kolera van. Bimbist, Kelemen Imrét kérték, hogy „Pestről kolera elleni labdacsoport [pirulákat] küldjön”. Beszámol arról is, hogy a szekszárdi iskolák vörhenyjárvány miatt csak szeptember 16-án nyílnak meg, aminek öccsük, Pista és ő is örül.

Lásd OSZK Fond III/35/168.; Sáli/Tóth 2005. 68–69., 299–300. (683. levél – 1910. augusztus vége)

Fogaras, 1910. szeptember 7. előtt

Babits szép képeket és 400 koronát küld haza Szekszárdra.

Lásd Babits Angyal szeptember 7-i és 13-i levelét: OSZK Fond III/35/26., III/35/24.

1910. szeptember 7.

Babits Angyal és Babits István írnak levelet Fogarasra. Előző nap kapták meg a képeket, melyek igen szépek, Angyal köszöni őket. Nagyanyjuk kis hordó bort adott föl (hétfőn) Babitsnak. Néhány gallért, mandzsettát otthon hagyott Babits, ígéri, hogy majd utánaküldik. Ők még vakációznak. Pista kéri, bátyja írja meg postaformulával, tudna-e küldeni neki néhány tankönyvet, s felsorolja azokat, amelyek már megvannak.

Lásd OSZK Fond III/35/26.; Sáli/Tóth 2005. 74–75., 303–304. (687. levél)

Fogaras, 1910. szeptember 8.

A fogarasi főgimnázium 1910/11-es tanéve heti órarendjében Babits Mihály órái a következők: *hétfő*: a VII. osztályban 8–9-ig latin, 11–12-ig magyar, a VI. osztályban 9–10-ig görög-pótló irodalom 12–1-ig magyar; *kedd*: a VII. osztályban 9–10-ig latin, 10–11-ig görög-pótló irodalom; *szerda*: a VII. osztályban 8–9-ig latin, VI. osztályban 9–10-ig magyar, 3–4-ig az V–VIII. osztály ifjúsági könyvtárának őre; *csütörtök*: a VII. osztályban 8–9-ig latin, 10–11-ig görög-pótló irodalom, 11–12-ig magyar, a VI. osztályban 9–10-ig görög-pótló irodalom; *péntek*: a VII. osztályban 8–9-ig latin, 9–10-ig görög-pótló irodalom, a VI. osztályban 11–12-ig magyar; *szombat*: a VII. osztályban 8–9-ig magyar, a VI. osztályban 9–10-ig görög-pótló irodalom.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirat-tára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 196–197. Babits osztályának, a VII. osztálynak teljes heti órarendje: 198–199. (Függelék 105. tétel – a VII. osztály órarendjében a „hétfő 8–10 [!] latin Babits” bizonyára elírás)

Fogaras, 1910. szeptember 9.

A fogarasi főgimnázium tanári testülete „I. módszeres értekezés”-ét tartja, melyen a jegyzőkönyvi aláírás tanúsága szerint Babits is részt vesz. A jegyzőkönyvben rögzítik többek között a Babits által összeállított tananyagot: VI. osztály – magyar nyelv, görög-pótló; VII. osztály – magyar nyelv, latin nyelv, görög-pótló irodalom.

VI. osztály. „Magyar nyelv. Olv.: Szilágyi és Hajmási különb. feldolgozásai. Vörösmarty: Szép Ilonka, Cserhalom. Arany balladái. Buda halála, Zrínyi: Szigeti veszedelem, Arany: Első lopás, Csokonai: Dorottya. Szemelvények egyéb eposzokból. Petőfi lírai versei. Magánolv.: Népballadák. Arany: Toldi szerelme. Könyv. n.: Vörösmarty: Szép Ilonka. Zalán előhangja. Arany balladáiból és Petőfiből szabad választás. Dolg. 5.: 1. Valamely kép vagy szobor (az isk. műv. gyűjteményben látott) leírása. 2. Hogyan simul Arany balladáiban a versforma a hangulathoz? 3. Rozgonyi Piroska jellemzése. 4. Miben különbözik Buda halála a régebbi eposzoktól? (isk.) 5. Regény-e vagy eposz Toldi szerelme? – Görög-pótló. Szemelvények a görög elégia, epigramma és iambos költészetből, az aiol dalokból és a dór karénekekből. Szemelvények a magy. klassz. formájú költ. úttörőinek és művelőinek verseiből. Könyv. n.: Ledőlt diófa. Wesselényi hamvaihoz. Mohács. Dolg.: Melyek a magy. nemzeti vonások a magy. klassz. isk. alkotásaiban? (Jan. 14.)” *VII. osztály.* „Magyar nyelv. Olv.: A tankönyv szemelvényei. Nagyobb olvasmányok: Margit-legenda. Balassi Menyhárt árultatásáról. Ilosvai, Tinódi, Balassi versei. Zrínyi: Török áfium. Kuruc dalok. Magánolv.: Gyöngyösi Murányi Venus vagy Kemény János. Könyv. n.: Balassi: A végekről, Borivóknak, Boldogtalan vagyok. – Kuruc tábori dal. Kölesdi harc. Dolg. 5.: 1. Eposzi elemek mondáinkban és legrégebbi históriás énekeinkben. 2. Középkori legendáink mint a novellaírás ősei. 3. A XVI. sz. és a szatíra. 4. Az époszi csodás elem Zrínyinél és Gyöngyösinél. 5. Hogyan ismerhetjük meg a kuruckort a kurucversekből?” „Latin nyelv. Olv.: Verg.[ilius] Aen[eis] VI. 42–155. 264–330. 384–425. 450–475. 680–900. VII. 40–105. VIII. 310–370.

610–720. IX. 140–180. 530–595. XII. 890–951. Cic[ero]: Cat[ilina] I. Könyv. n.: Aen[eis] VI. 867–886. Cic[ero] Cat[ilina] I. 1. Dolg. 9. (szerda 8–9) Felváltva lat.–magy. és magy.–lat. az olvasm. kifejezéseinek begyakorlására.” „Görögpótló. Olv.: Szemelvények, Virág [Benedek], Kazinczy [Ferenc], Jászay [Pál?], Teleki [László vagy József?], Horváth [Mihály?], Szalay [László?] és Salamon [Lajos vagy Ferenc?] történeti, Kölcsey, Wesselényi, Széchenyi, Eötvös, Kossuth, Deák, Toldi [Ferenc] és Gyulai [Pál] szónoki műveiből. Könyv n.: Szemelvények Kölcsey Mo-hácsából. Dolg.: A szónoklás szerepe a történelemben. (Jan. 14.)”

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Éder 1966. 71–72.; Buda 2007. 38.; Csokonai-Illés 2010. 199–201. (Függelék 106. tétel)

Lásd még a jegyzőkönyvben szereplő tananyag felsorolását: *Fogarasi, 1911. június, 1910/1911. iskolai év*; Kelevéz 1998. 160. és 415. lábjegyzet

1910. szeptember 10. előtt

Nagy Endre (a Nagy Endre Cabaretje nyomtatott fejléces levélpapírján) levélben kér utólagos engedélyt Babitstól, hogy *Galáns ünnepség* című versét Medgyaszay Vilma számára megzenésíttette „és stílusos keretben” elénekeltette, s hozzáteszi: „A dalnak nagyon nagy sikere van; talán nagyobb, mint bármely eddig előadott dalnak.” Reméli, hogy Babits megadja neki „ezt az engedelmet”, melyet azért nem kérhetett előzetesen, mert nem tudta Babits címét. Egyben fölkéri, hogy az *Öreg anyánk* címmel tervezett kis dalciklushoz öt verset írjon. [Babits nem tesz eleget a fölkérésnek.]

Lásd OSZK Fond III/934/5.; Téglás 1981. 135–137., 206–207. (35. levél); Sáli/Tóth 2005. 75–76., 304–305. (688. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 230.

Lásd még *Szekszárd, 1906. július; 1908. november 2.; 1908. december 13.; 1909. január 15-től*; Kardos 1972. 80–81.; Alpár Ágnes 1978. 48., 55.

Vö. Sáli/Tóth 2005. 75–76., 304–305. (688. levél – úgy véli, Osvát Ernő mutatja meg Nagy Endrének a birtokában lévő kéziratot és Medgyaszay már 1908. április 1-jétől [!] előadja a sanzont; a levelezés tanúsága szerint azonban Osvát csak nem sokkal *A Hét*-beli megjelenés előtt, 1908. november elején kapja meg Juhász Gyulától a kéziratot, tehát valószínűbb, hogy 1909. január 15-től tűzik műsorra a sanzont, nem különösebben szigorúan véve a szerzői jogot)

1910. szeptember 10.

Szirmai Albert zeneszerző (operettek, kabarédalok, szonok komponistája) ír levelet: Babits bizonyára tudja Nagy Endre révén, hogy egyik verse [*Galáns ünnepség*] *Minét* címen esténként előadásra kerül, Medgyaszay Vilma énekli „krinolinban” [*francia* ’vékony acélabroncsokkal kifeszített bő szoknya’-ban] és nagy sikere van – ő „csinált” hozzá zenét. „[I]gazi élvezet volt” az önmagában is zeneszerző költeményt zenei formába önteni, hiszen az egyébként korlátokat nem tűrő Babits „e kis versében oly tökéletesen, oly konzekvensen ragaszkodott a menüett ritmusához”. Szeretnék, ahogyan Nagy Endre talán már megírta, ha megzenésítésre egy pár ha-

sonlóan „antik-hangulatú” verset küldene. „Oly illatos és bájos dolgot szeretnénk, mint aminő az Ön »Gáláns ünnep«-e.”

Lásd OSZK Fond III/1247.; Téglás 1981. 157–160. (45. levél); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 179., 559. (181. tétel – a Téglás 1981. hivatkozásban elírás az 54. levél 45. helyett); Sáli/Tóth 2005. 76–77., 305–306. (689. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 230.

Lásd még **1911. március 19. vasárnap**

Fenyő Miksa elküldi Babitsnak ifj. Leopold Lajos levelét, aki szerint bizonyára egyike a *Nyugat* legintelligensebb olvasóinak.

(A levél verzőján Babits ceruzaírású számolásai és egy háromszög rajza.)

[Ifj. Leopold Lajos szekszárdi szociológus, író, gazdálkodó egyike annak a néhány „különcnek”, aki Szekszárdon olvassa a *Nyugatot*, az ő vendégeként tölt 1910-ben Ady néhány napot Szekszárdon. Bizonyára innen datálódik Babits kapcsolata Leopolddal.]

Lásd OSZK Fond III/438/9.; Csányi 1990. 27.; Sáli/Tóth 2005. 77., 306. (690. levél)

Lásd még Babits Angyal 1911. január 9-én Babitsnak írt levelét (OSZK Fond III/41/5. – „Hogy milyen elmaradt hely Szekszárd: alig ismerik Ady és Babits verseit...”) Leopoldra: **1912. március 2.; 1912. május 1.; 1912. június 1.**

Vö. Tóttós 2003. 32. (Ady látogatását 1909-re datálja)

1910. szeptember 11.

Megjelenik az *Arany kísértetek* című Babits-vers.

Lásd Vasárnapi Újság 1910. szept. 11. 37. sz. 762.

Fogarás, 1910. szeptember 11.

Hírt adnak az iskolaév ünnepélyes megnyitásáról a fogarasi főgimnáziumban.

Lásd Fogarás és Vidéke 1910. szept. 11. 37. sz. 4.

1910. szeptember 13. előtt és szeptember 13.

Babits Angyal először táviratot, majd levelet küld bátyjának Fogarasra, Kovács Dávid [a szekszárdi polgári iskola tanára] rábeszélésére: Babits azonnal folyamodjon Gyergyai [J. Dezső] helyébe, aki Szekszárdon latint, magyart, görög-pótlót és görögöt tanított. Menjen föl Pestre, és nézzon utána a dolognak, s írjon Ignotusnak, talán ő tenne valamit Babitsért. Remélik, megkapta a bort, ők a küldött 400 koronának nagyon örültek, de édesanyjuk aggódik, maradt-e Babitsnak pénze. A járvány miatt csak október 1-jén kezdődik Szekszárdon a tanítás, így Babits talán még iskolakezdésre odajuthat. A képeket köszöni, majd berámáztatják őket. Reméli, hogy sürgönye nem ijesztette meg bátyját, de a folyamodás sürgős, s boldoggá tenné az egész családot.

Lásd OSZK Fond III/35/24.; Éder 1966. 72., 84.; Dienesék 1982. 186.; Sipos 2003. 50.; Sáli/Tóth 2005. 77., 78–79., 307. (691., 692. levél – Babits Angyal táviratát 1910. szeptember 7–13. között-re datálja), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 219.; Buda 2007. 47–48. és 87. lábjegyzet

Fogaras, 1910. szeptember 13.

Babits a buleai hegyi patakot ábrázoló képeslapot ír öccsének, Pistinek. Nem tud semmilyen könyvet küldeni neki, mert szüksége van a hatodikos könyvekre saját magának is. Érdeklődik, megkapták-e a napokban föladott 400 koronát. A csomagokat és a bort köszönettel megkapta.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.100.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 45. (43. levél); Sáli/Tóth 2005. 79., 308. (693. levél)

Vö. Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 45. (43. levél – 1910. szeptember 15-re datálja)

Fogaras, 1910. szeptember 14.

Major Károly, a fogarasi főgimnázium igazgatója Babits folyamodványát a minősítő táblázattal egyetemben a kérelmet támogató levél kíséretében terjeszti föl (valószínűleg a hivatali ügymenetet betartva a Nagyszebeni Tankerületi Főigazgatósághoz, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumhoz továbbítás céljából): „Babits Mihály fogarasi m. kir. állami főgimnáziumi r. tanárnak a szekszárdi állami főgimnáziumhoz hasonló minőségben leendő áthelyezése iránti kérelmét, azon teljes méltánylást érdemlő körülményre tekintettel, hogy nevezett tanár szekszárdi születésű, s így áthelyezésével legfőbb óhajta menne teljesülésbe, ami másrészt hivatásának odaadással és fokozott munkakedvvel végzésére csak kedvező kihatással járhat, pótlólag terjesztem fel.”

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 351/1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 41., 45.; Csokonai-III és 2010. 201. (Függelék 107. tétel)

Lásd még ***1910. szeptember 20. és utána***

Fogaras, 1910. szeptember 14–29. között és utána

Angyal húga táviratát megkapva – melyre válaszlevelében panaszkodik, hogy rossz éjszakát okozott neki – Babits folytatódik a szekszárdi állásra. Ignotusnak is küld levelet az állás ügyében.

Lásd Ignotus 1910. szeptember 24-i (OSZK Fond III/610/45.), valamint Babits Angyal 1910. szeptember 26-i (OSZK Fond III/35/25.) levelét; Sáli/Tóth 2005. 81., 309. (696. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 219.; Buda 2007. 47–48. és 87. lábjegyzet

Lásd még ***1910. október 1. szombat; 1910. október 4.; 1910. október 4–20. között; Fogaras, 1910. október 20. előtt;*** Éder 1966. 72., 84.; Sipos 2003. 50

Fogaras, 1910. szeptember 20.

Babits képeslapra írt pár sorban megköszöni Szilasi Vilmosnak a *Laodameiáról* írt elemzését: „annyi finom megértést a szépségek, előzékeny elnézést a hibák iránt – találtam benne, mindent, ami egy szerzőnek jólesik!”

Lásd OSZK Fond III/108/3.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 31. (4. levél); Sáli/Tóth 2005. 80–81., 309. (695. levél)

1910. szeptember 20.

Hegedüs-Bite Gyula ír levelet Babitsnak; előző nap Surányi Józseffel, a *Pesti Napló* főszerkesztőjével róla beszélt. Szeretnék, ha Babits állandó tárcairójuk lenne. Napilaptárcát kérnek, rendes tárcahonoráriumért, a nagyközönség számára, de végül is Babits írhat, amiről s ahogyan akar.

Lásd OSZK Fond III/559/1.; Sáli/Tóth 2005. 79–80., 308–309. (694. levél)

1910. szeptember 20. és utána

Major Károlynak, a fogarasi főgimnázium igazgatójának 1911. június 24-én kelt kérvényéből (melyet a vallás- és közoktatásügyi miniszternek címez) kiderül, hogy Babitsnak 1910. szeptember 14-én beadott (s az igazgató által támogatott) első át-helyezési kérelme ügyében – hiába érkeznek Budapestről kedvező hírek – azért nem történik előrelépés, mert bár a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium „1910. szeptember 20-án 101 645 sz. leiratához képest előjegyzésbe” veszi – hanyagságból vagy csupán azért, mert a kérelmezőnek nem találnak megfelelő állást –, a folyamodványt elfektetik.

Lásd Buda, Újpest 2004. dec. 9. 7.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 221.; Buda 2007. 48–49.

Lásd még *Fogaras, 1910. szeptember 14–29. között és utána; Fogaras, 1910. szeptember 14.; Fogaras, 1911. május 6.; Fogaras, 1911. június 24. szombat*

1910. szeptember 22.

A Nyugat... kezdetű hírcikk a folyóirat főmunkatársai között említi Babitsot.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1910. szept. 22. 65. sz. 4.

1910. szeptember 24. szombat

Ignotus háromhetes szabadságáról hazajöve aggódik, hogy későn vette Babits levelet és óhajátását áthelyezésével kapcsolatban. Levelezőlapján ígéri, hétfőn utánanézi, hogyan áll az ügy és mit tehet, s mihamarabb értesíti Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/610/45.; Sáli/Tóth 2005. 81., 310. (697. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 219.

Lásd még *Fogaras, 1910. szeptember 14–29. között és utána; 1910. október 1. szombat; 1910. október 4.; 1910. október 4–20. között; Fogaras, 1910. október 20. előtt*; Sipos 2003. 50.; Buda, Újpest 2004. dec. 9. 7.; Buda (kézirat) 2012

Fogaras, 1910. szeptember 25.

A *Szülői fogadóórák* hírcikkben a gimnázium tanárainak fogadóórái között közlik Babitsét is, amely legközelebb október 6-án csütörtökön 10–11 óra között lesz („az intézeti Fogadó Szoba helyiségében”).

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. szept. 25. 39. sz. 4.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 307.; Buda 2007. 45.

Lásd még Major Károly igazgató 1910. szeptember 26-i *Értesítését* e tárgyban: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 369/1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csonkai-Illés 2010. 201–202. (Függelék 108. tétel)

1910. szeptember 26.

Babits Angyal levélben gratulál bátyja névnapjára, s ígéri, hamarosan pakkot is küldenek. Mire Babits folyamodó levele Szekszárdra ért, ők már megtudták, hogy mást neveztek ki helyettes tanárnak. Mégis örültek, hogy Babits folyamodott és Ignotusnak is írt, így majd figyelnek rá, s alkalomadtán talán Szekszárdra helyezik – tavasszal ismét mozgolódnia kell. Angyal is folyamodott, szeretne éneket is tanítani. Beszámol a lezajlott szüretéről, mondván, a termés elég jó. Anyjuk érdeklődik, Babits olvasta-e, Hatvani Deutsch [azaz Hatvany Lajos] milyen nagy alapítványt tett. Sajnálják, hogy a sürgöny rossz éjszakát okozott Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/35/25.; Éder 1966. 72.; Sáli/Tóth 2005. 82–83., 310–311. (699. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 219.

Lásd még Buda, Újpest 2004. dec. 9. 7.; Buda 2007. 47–48. és 87. lábjegyzet

„Ön nem szokott ugyan felelni leveleimre...” – kezdi hosszú levelét Balázs Béla, melyben kéri Babitsot, írjon az „egészen reformált” *Renaissance* című lapba, amelynek szerkesztését most ő vette át Lukács Györggyel (bár „[n]évleg, politikailag és technikailag Zigány [Árpád] szerkeszti tovább”). Új programot, új stílust és ennek megfelelő új írógárdát szándékoznak toborozni. „A lap, szellemének megfelelően, szívesen közöl egész nagy formájú dolgokat. Regényt és drámát és nagy esszét is. Lesz egy filozófiai rovata. Nyílt zászló bontás.” Adyt kivéve, akit, úgy véli, „a Nyugat egészen megvásárolt”, a folyóirat minden komolyan veendő munkatársa dolgozni fog nekik, hiszen ők nem a *Nyugat* ellen lépnek fel: „Itt két világnézet két orgánusáról van szó melynek léteznie kell egymás mellett mert van és mely két egész különböző emberréteget szól.” Bizonyára értesülve a *Nyugat* részvénytársasággá alakulásáról és Babits ottani „kizárólagos munkatársi” státusáról, egy oldalvágást tesz: „nem hiszem, hogy a Nyugatnak jussa volna bármily címen is önt egészen lekötöni és evvel kényszeríteni arra, hogy kéziratának java fiókban heverjen, mert

hiszen nem közölhet annyit amennyit ön ír.” Hallott Browning-fordításáról, a *Pippa Passes*ről, kéri, küldje el neki.

Lásd OSZK Fond III/190/4.; Téglás 1988. 68–87., 285–287. (7. levél); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 181., 559. (183. tétel – a *Babits és Balázs Béla* hivatkozás 1983-as dátuma elírás 1988 helyett); Sáli/Tóth 2005. 84–87., 311–312. (700. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 231.

Lásd még *Pippa Passes: 1905. nyár; Fogaras, 1910. november 28. és december 1. után*; utal rá Fekete/Karádi 1981. 204., 206. (86. levél 8. jegyzet)

Vö. részletét közli Gál István, Irodalomtörténet 1974. 2. sz. 442–443. (1910. november 26-ra datálja)

1910. szeptember 27.

Hosszú idő után ír Borosnyay Károly, „akit talán [Babits] ki is törölt barátai sorából”. Illett volna legalább a szép könyvet megköszönnie, melyet Babits az előző évben [!] küldött, s amely annyi élvezetet szerzett; „hát még azokat a baráti sorokat, amelyeket eljegyzésemkor írtál”. (Bizonyára elfeledkezett 1909. július 7-én írt leveléről/lapjáról, melyben megkésve ugyan, de már köszönetet mondott, s augusztusi esküvőjéről is tudósította Babitsot.) Beszámol az eltelt egy esztendőről: született egy kislánykaja, s megismerkedett a családi boldogsággal; nagyszerű felesége által kedves hölgytársaságba jutott, mert az asszony [Gyertyánffy Adrienne] a szegedi felsőbb leányiskola tanítónője. Heti 15 órában csak történelmet tanít, az osztályfőnökségtől megszabadult. „Horváth [Lajos – matematika–fizika szakos tanár] felcsapott az igazság bajnokának, Babost/Bakost [István] áthelyezték, Czimert [Károly – a szegedi felsőbb leányiskola igazgatója] két hónapra szabadságolták. Babos latin szakos, nem jönne a helyére?” – veti föl az ötletet. Babits közelgő neve napja alkalmából minden jót kíván.

Lásd OSZK Fond III/1650/10.; Sáli/Tóth 2005. 88–89., 314. (703. levél)

Lásd még *Fogaras, 1909. május 22. után–május 31. előtt; 1909. július 7.*

Képeslapon „[s]zeretetteljes üdvözetekkel a nagyanya és nenne meg a nagybácsi”, özvegy Kelemen Józsefné Raacz Cenci, Kelemen Ilona és Kelemen Imre köszöntik Babitsot névnapján.

Lásd OSZK Fond III/1729/3.; Sáli/Tóth 2005. 87., 313. (701. levél)

Ujfalusy Imre „szerető bátyád” aláírással névjegykártyáján kíván jó egészséget és „megelégedést” Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/1729/92.; Sáli/Tóth 2005. 88., 313. (702. levél)

1910. szeptember 28.

Kelemen Ilona feladóként édesanyját, Kelemen Józsefné Raács Cencit megjelölve írja a feladóvevényre: „A szállót tessék *jól megmosva* élvezni!”

Lásd OSZK Fond III/1729/4.; Sáli/Tóth 2005. 90., 314–315. (704. levél)

Id. Babitsné levelében tudatja fiával, hogy csak most küldi a pakkot, mert mint minden ősszel, most is beteg. Angyalt nagyon izgatta a gondolat, hogy Babits oda kerülhetne, ezért sietett a sürgönnyel, azután expressz levelet is akart írni. Szerintük még most is tehetnének a „Nyugaték” Babits érdekében, vagy talán Ignotus révén esetleg „Hatvani báró” segitene. *Másnap* [szeptember 29. Mihály-nap] is sokat fog fiára gondolni, „hogya a jó isten tartsa meg”. Érdeklődik, hogy ért oda a szőlő, s Babits vajon írt-e Kelemen Mihálynak. Úgy véli, az ingek, melyeket küld, már nagyon javítottak, s hozzáteszi: „ha lesz több szakadt ruhád úgy azt mind együtt [!] lehet haza küldeni”.

Lásd OSZK Fond III/179/226.; Sáli/Tóth 2005. 90–91., 315. (705. levél – 1910. szeptember 28. után-ra datálja), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 219–220.

Fogaras, 1910. szeptember 28. után

Babits képeslapot küld nagyanyjának, özvegy Kelemen Józsefné Raács Cencinek, melyen köszöni „a kitűnő szállót” a jókívánságokkal együtt.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.99.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 45–46. (44. levél); Sáli/Tóth 2005. 94., 318. (710. levél)

Lásd még **1910. szeptember 27.**; **1910. szeptember 28.**

1910. szeptember 29. csütörtök

Kapu Jenőné Halász Gizella [Babits unokatestvére] és Kapu Jenő Miskolcra minden jót kívánnak Babits névnapjára. Köszönik a szép nizzai lapot. Érdeklődnek, volt-e Párizsban, s hogy tetszett. K. (talán Kaffka) Margit szerint „ott túl könnyű az élet, Reád is ezt a hatást tette?” – kérdezik.

Lásd OSZK Fond III/1729/70.; Sáli/Tóth 2005. 91–92., 316. (707. levél)

Lásd még **1910. július 13.–augusztus közepe**

Levelezőlapján Ignotus tájékoztatja Babitsot, hogy a miniszter [gróf Zichy János], mint a lapokból tudható, anyja temetésén járt. Ezzel áthelyezésének dolga pár napot halasztódik, „[d]e nem múlik”. Biztosítja Babitsot arról, hogy mihamarabb értesíti őt.

Lásd OSZK Fond III/610/38.; Sáli/Tóth 2005. 91., 315–316. (706. levél)

Lásd még Éder 1966. 84.; Buda (kézirat) 2012

1910. szeptember

Átvételként a *Vasárnapi Újság* 1910. szeptember 11-i számából megjelenik az *Arany kísértetek* című Babits-vers.

Lásd Képes Folyóirat 48. kötet, 1910. szeptember, 24. sz. 720.

1910. október 1. szombat

Ignotus „szombaton” (a *Nyugat* fejléces papírján) tudatja Babitscsal, hogy levelét és kérvényét magához vette Szüllő Géza képviselő, aki „bizalmas em[bere] Zichy János grófnak [itt hiányos a papír] a dologban okvetlen eljár, a legnagyobb melegséggel, legkésőbb csütörtökig értesíti, mit végzett”. Ugyanakkor Ignotus is megírja majd, tud-e már valami biztosit.

Lásd OSZK Fond III/610/46.; Éder 1966. 84.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 229–230. (234. tétel); Sipos 2003. 50.; Sáli/Tóth 2005. 94., 318–319. (711. levél); Buda, Újpest 2004. dec. 9. 7.; Buda 2007. 48. és 94. lábjegyzet; Buda (kézirat) 2012

Lásd még Szüllő Gézának a *Nyugat* igazgatósági tagságáról való lemondására: **1911. március 25.**

Vö. Éder 1966. 137. (1912-re datálja); Sáli/Tóth 2005. 319. (711. levél jegyzete – bizonyára *Hatvany Lajos levelei* 1985. 471. [327. levél jegyzete] nyomán úgy véli, Szüllő Géza 1911. szeptember 25-ig a *Nyugat* igazgatósági tagja)

1910. október 4.

Ignotus nagy örömmel tudatja levelében Babitsot, hogy éppen ekkor, délután 4-kor kapta Szüllő Géza képviselő telefonüzenetét, miszerint délelőtt beszélt a miniszterrel [gróf Zichy Jánossal], s Babitsot rövidesen vagy Szekszárdra, vagy Budapestre áthelyezik. Erről ő maga is értesíteni fogja levélben Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/58/6a; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 182., 560. (185. tétel); Sáli/Tóth 2005. 95., 319. (712. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 220.

Lásd még Éder 1966. 72–73.; Buda, Újpest 2004. dec. 9. 7.; Buda 2007. 48. és 94. lábjegyzet; Buda (kézirat) 2012

1910. október 4–20. között

Szüllő Géza képviselő is levélben értesíti Babitsot, hogy áthelyezése Szekszárdra vagy Budapestre okvetlenül megtörténik. [Végül ebben az iskolai évben mégsem kerül sor iskolaváltásra.]

Lásd Babits id. Babitsnének október 20-án írott levelét: OSZK Fond III/58/6.

Lásd még *Fogarás, 1910. szeptember 14–29. között és utána*; Éder 1966. 84.; Sáli/Tóth 2005. 96., 320. (714. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 220.

Fogarasz, 1910. október 6. csütörtök

Babits 10–11 között fogadóórát tart a gimnázium tanári tanácskozó termében.

Lásd Fogarasz és Vidéke 1910. szept. 25. 39. sz. 4.; Buda 2007. 40.

1910. október 10.

A Nyugat október 1-én megjelent száma... kezdetű hír Babitsot mint a folyóirat főmunkatársát említi.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1910. okt. 10. 70. sz. 4.

1910. október 15. előtt

Az *Egyetemes Philologiai Közlöny*ben Hornyánszky Gyula bírálata jelenik meg Szilasi Vilmos Platón-könyvéről. Ezzel a lesújtó véleménnyel szembehelyezkedve írja majd meg saját bírálatát Babits.

Lásd Egyetemes Philologiai Közlöny 1910. október, 10. sz. 579–580.

Lásd még Babits ismertetését: Nyugat 1910. II. okt. 15. 20. sz. 1478–1479.

Fogarasz, 1910. október 15. előtt

A korábban 1910-re keltezett *Szimbolumok*. Stanzák. 1. *Ne mondj le semmiről*, 2. *Szimbolum a holdvilágról*, 3. *Másik szimbolum (Új magyar költészet)*, 4. *Nunquam revertar*, 5. *Sárga lobogó* című Babits-versek keletkezése Kelevéz Ágnes új datálása szerint: *Ne mondj le semmiről*: **Fogarasz, 1909. október második fele után, december vége előtt**; *Szimbolum a holdvilágról* és *Másik szimbolum (Új magyar költészet)*: **Fogarasz, 1910. tavasz, április 16. előtt**; *Nunquam revertar*: **Fogarasz, 1910. tavasz, április**; *Sárga lobogó*: **Fogarasz, 1910. tavasz vagy ősz**

Lásd Kelevéz 1998. 254–261.; Kelevéz 2008. 65. és 1. lábjegyzet

1910. október 15. előtt és október 15.

Megjelenik Halasy Imre *A szörnyűséges harcz. Szatirikus hősi legenda 10 énekben* [Kilián Frigyes utóda, Temesvár, 1910. 103 lap] című könyve *A Holnap* körüli irodalmi vitáról, modernnek és konzervatívok harcáról. Az egyik „hős” Babits Mihály. „»A szörnyűséges harc« tíz énekben a legvidámságtalanabb »satirikus hősi legenda« e világon, de kedves könyv s az ára két korona. Írta Halasy Imre, mely név nálunk, a csupa-ismert nevek országában álnév is lehet, de igazi, polgári név is. Száz és néhány oldalon valami irodalmi harcot tárgyal és csúfol, melyet Don Merész és bizonyos Mihály úr vívtak volna meg. Don Merészt sikerült megtalálnom s módomban van helyette elmondani egy-két evangéliumos szót. Változott ez országban a politika, kezdi ismét bolondítani az embereket, tehát ez a könyv elkésett. A koalíciós, üdvös csömör idején kis kávéházi hitelnökök megélhettek Ady-paródiákból. Az ugyan ma se valótlán, hogy megöltük harminc esztendő holt és élő írókufárait.

De a rang az övék ma is, a pénz is, ami igen kíváncsú és jó, a szakáll, az úri anal-fabéták elismerése. Szóval győztünk, de törököt fogtunk s úgy látszik, hogy nem csináltunk semmit s amit kivívtunk, azt majd elleneink méltó fiai fogják élvezni. De örvideni tudok e könyvnek: ennyi idő, izzadság, pénz, rizikó azért, hogy versekről íródjék egy rossz verses könyv. [...] Azonban, hölgyeim és uraim, jegyezzék meg, hogy 1910-ben, amikor száz politikai röpirat jelent meg s egyetlen igazi tudós könyv sem, verses könyvet írtak verses küzdelmekről. Rossz könyv, rossz versek, de az dobja rám s Halasy Imrére az első követ, aki sok jót talál ma Magyarországon [...]” – írja nem kis keserűséggel Ady Endre.

Lásd Ady, Nyugat 1910. II. okt. 15. 20. sz. 1476.

1910. október 15.

Megjelenik Babits *Szimbolumok (Stanzák)* 1. *Ne mondj le semmiről*; 2. *Szimbolum a holdvilágról*; 3. *Másik szimbolum (Új magyar költészet)*; 4. *Nunquam revertar*; 5. *Sárga lobogó* című versciklusa. (*Nunquam revertar* – ’Sosem fordulok vissza’: latin idézet Dantétól; a Babits-vers szövegében is többször visszatér.)

Közlík *Platon* című bírálatát is Szilasi Vilmos (*Platon: Tartalom és forma párhuzamossága dialógusaiban*. Franklin, Budapest, 1910) könyvéről. Hivatkozik az *Egyetemes Philologiai Közlöny* lesújtó bírálatára, s ezzel szemben értékeli a fiatal-ember merészségét és lelkesedését. Ez az ismertetés jelenti barátságuk kezdetét.

Lásd Nyugat 1910. II. okt. 15. 20. sz. 1446–1447., 1478–1479.; Kelevéz 1998. 112.; Sáli/Tóth 2005. 274. (645. levél jegyzetében); Hibsches/Pienták 2009. 492., 349–351., 611. (83. tétel)

Lásd még *Fogarás, 1910. április 5.*

Vö. *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 210. (1910. szeptember 4. előtt-re datálja, talán az 1910. szeptember 4-i Szilasi *Laodameiát* dicsérő leveléhez igazítva); **1931. július 16.** (Szilasi számítása szerint barátságuk ekkor lesz 20 éves)

„Mennyi lélekpusztítás rejtőzik egy ilyen stanzában” – idézi s kárhoztatja név nélkül Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök az *Élő vizek forrása* című, 1927-ben, halála napján közzétett elmélkedésében Babits *Ne mondj le semmiről* kezdetű stanzáját. Majd az ítélet szinte apokaliptikus vízióba fordul: „Szerencsétlen evangélium! Az emberi vágyak zűrzavaros, szennyes forgataga volna a lélek erkölcsi irányítója? Akár összetévesztenők a romboló, tépő vihart a célja felé küszködő hajóval! Az ember zavaros, tisztátalan ösztönösségei, a lélek felkavart indulatai, a vágyak szerszámtalan, hámtalan szertekapkodása és úttalan futkosása volna a belénk helyezett felső szózat, mely mutatná, hogy merre rendeltetett mennünk? Testvérem, az ilyen evangélium megmutatja, hogy merre kell menned a lelked feloszlása felé, életednek besötétítése, gonosz kétségekkel benépesítése, fosztogató árnyak házádba hívogatása felé. Megmutatja, merre kell menned személyes erődinek, akaratodnak, lelki épiségednek porba fecsérlése felé, merre a lélekrontás, nemzetmétélyezés, társadalmi felbomlások felé, az emberi ösztönállat erkölcsi fertőzetének testi-lelki ragályokat lehelő árkai felé. Mutatja, merre kell mennünk leányaink eladása, asszonyaink

megbecstelenítése, családjaink megmételtyezése felé, merre kell mennünk az egyéni és társadalmi meghasonlás, minden emberközösség feloszlása, minden lélektisztaság megcsúfolása felé, merre a végleges lelki halál, az örök gyötrelmek, a maga szörnyű realitásában váró kárhozat felé.”

Lásd *Prohászka Ottokár Összegyűjtött Munkái*. VII. kötet. Sajtó alá rendezte Schütz Antal, Szent István Társulat, Budapest, 1928. 283. – www.ppek.hu/k24.htm – Tárolt változat

Szó-kamra címmel, kommentár nélkül, Babits-versekből kigyűjtött, a költőt jellemző szavak, szóösszetételek felsorolása jelenik meg.

Lásd *Kritika* 1910. okt. 15. 11. sz. 169–170.

1910. október 17.

Nagybátyja, Buday László [jogász, statisztikus, egyetemi tanár, költő, Kelemen Mihály testvérének, Kelemen Teklának és Buday Bélának fia] zárt levelezőlapra értesíti Babitsot, hogy szerdán este [október 19-én] Fogarasra érkezik, s ha nem viseli meg nagyon a hosszú út, 7–8 körül a Mercur Palace éttermében lesz. Kéri, Babits esetleg nézzon oda.

Lásd OSZK Fond III/333/1.; Sáli/Tóth 2005. 95., 319–320. (713. levél)

Lásd még a Hotel Mercurra: Csokonai-Illés 2010. 102. (27. fényképmelléklet szövege), 281. lap után *Képek* (27. fénykép)

1910. október 18.

A Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság számlát állít ki Babits 10 korona könyvtartozásáról (Magyar Remekírók XI. kötete). A lap alján Babits ceruzaírású rájegyzése: „Végkép [!] törlesztve 1910. nov.”

Lásd OSZK Fond III/1858/1.

Fogaras, 1910. október 19. szerda

Lehetséges, hogy Babits este 7–8 között nagybátyjával, Buday Lászlóval találkozik a Mercur Palace éttermében.

Lásd Buday László október 17-i levelét: OSZK Fond III/333/1.

Fogaras, 1910. október 20. előtt

Babits elküldi édesanyjának Szüllő Géza képviselő és Ignotus (október 4-i) levelét, melyekben egymástól függetlenül értesítik őt, hogy áthelyezése Szekszárdra vagy Budapestre rövid időn belül megtörténik. Kéri, őrizték meg a leveleket. Bimbisnek [Kelemen Imrének] külön ír, hogy küldje el a nyáron náluk felejtett könyvet: Lukács György *A lélek és a formák* című kötetét, mert sürgős szüksége van rá (ha éppen

otthon, Szekszárdon volna, értesítsék őt erről). Körülbelül karácsonyra várja áthelyezését.

Lásd OSZK Fond III/58/6.; Éder 1966. 72–73.; Sáli/Tóth 2005. 96., 320–321. (715. levél), 97., 321. (716. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 220.

Lásd még Ignotus és Szüllő Géza levelére: *1910. október 4.; 1910. október 4–20. között; Fogaras, 1910. október 22.; 1910. november 1.*; Buda, Újpest 2004. dec. 9. 7.

1910. október 20.

Id. Babitsné kártyáján írja fiának, hogy vette a leveleket [Ignotus és Szüllő Géza értesítését az áthelyezés lehetőségéről], melyeknek nagyon megörültek. Kéri, ha Babits még nem köszönte meg őket, tegye meg azonnal. Bimbis [Kelemen Imre] is ott van Szekszárdon, s haragosan üzeni, nem tudja, megvan-e még s melyik az a könyv, hiszen ő mindjárt mondta, hogy Babits vigye el tőle a könyveit, aki akkor azt válaszolta, nincs rájuk szüksége. Inti fiát, vigyázzon magára; s megnyugtatta, hogy ő a leveleket megőrzi.

Lásd OSZK Fond III/179/30.; Sáli/Tóth 2005. 97., 321. (717. levél)

Lásd még Ignotus és Szüllő Géza levelére: *1910. október 4.; 1910. október 4–20. között*

1910. október 20. után–november 2. előtt

Id. Babitsné és Angyal ír levelet Babitsnak. Angyal kezdi a beszámolót: már régen írtak, de sok a dolguk, édesanyjuk mindig beteges, az ebédet is hozatniuk kell. Közli még, hogy Anna néniéknek [Halász Béláné Babits Anna] két kosztos diákjuk van, s hogy az elemi iskolák sarlach-járvány [skarlát] miatt januárig zárva lesznek. Pista éppen német verset tanul – igen keservesen. Angyal folyamodványa még nem jött vissza; Stankovánszky [Imre] írt az érdekében gróf Zichy János miniszternek, fia pedig személyesen fog nála közbenjárni. Örülnek Babits leveleinek, „csak igazán megvalósulna, amit abban neked ígérnek” – teszi hozzá. Kérlik, küldje haza a fölösleges ruhákat, amint egyik levelében jelezte. A levelet folytató id. Babitsné panaszkodik, hogy Pista nem szeret tanulni. Érdeklődik, Babits gratulált-e Miska bácsinak [Kelemen Mihály]. „[Igazán] fáj a szívem hogy én halottak napjára [november 2.] sem mehetek jó apikátok sírjához.” Sajnálja, hogy nem olvashatta Babits versét a *Vasárnapi Újságban* [Arany kísértetek], mert csak októbertől járhatja a lapot. A *Nyugatot*, melybe Babits szintén írt, nem kapták meg „Krámertől” [Krammer Vilmos szekszárdi könyvkereskedőtől].

Lásd OSZK Fond III/35/192.; Sáli/Tóth 2005. 99–100., 322–324. (720. levél)

Lásd még *1910. szeptember 11.*

Fogaras, 1910. október 21.

Major Károly, a fogarasi főgimnázium igazgatója felterjeszti a Nagyszebeni Tankerületi Főigazgatósághoz az ifjúsági könyvtár (V–VIII. osztály) 1910/11. iskolai

évre szóló beszerzésének tervezetét. Az irattári tőpéldány a Babits által három oldalon, kézírással, kitépett füzetlapokra – az árak föltüntetésével – lejegyzett könyvlista, melynek darabjait antikváriumokról („Kostyál Jenő Bpest Erzsébet-körút 32. antiq[uarium]”, „Szilágyi Béla antiq. Károly-körút 26.”, „Gámán Könyvkereskedése Kolozsvár”) és kiadóktól („Magyar Könyvtár, Olcsó Könyvtár, Jeles Írók Iskola Tára, Franklin Társulat, Athenaeum) kívánják 192 korona 60 fillér értékben beszerezni.

„(Endrődi Sándor: *Magyar költészet kincsháza, Századunk magyar irodalma képekben, Magyar költészet kis kincsháza*; Vende Ernő: *Magyar irodalom története képekben I–II.*; Solomon Reinach: *Művészet kis tükre*; Ludovico Ariosto: *Őrjöngő Lóránt* (Radó Antal fordítása) 2 kötet; Beöthy Zsolt: *A magyar irodalom kis tükre*; *Irodalmi kincsek* 5 kötet bőrkötésben; Kemény Zsigmond tanulmányai 3 kötet; Gubányi Károly: *Öt év Mandzsúországbán*; Palágyi Menyhért: *Madách élete; Pázmány Péter műveiből* díszkötés; Sebestyén Gyula: *Regős énekek*; Tóth Béla: *Magyar anekdotakincs* 6 kötet [ebből a listából Madách összes műveinek 3, valamint Kármán József műveinek 2 kötetét kihúzták]; Katona: *Középkori legendák és példák* 10 darab; Shakspeare [!]: *Coriolanus* 5 darab; Arany: *Szemelvények a Toldi szerelméből* 5 darab; Puskin *Anyegin*; Taine: *Eszmény a művészetben, Olasz művészet bölcsellete; Görög művészet bölcsellete; Németalföldi művészet bölcsellete*; Riedl Frigyes: *Magyar irodalom főirányai* 5 darab; Arany: *Buda halála* 5 darab; Fazekas: *Ludas Matyi* 5 darab; Pázmány: *Kalauz*; Pázmány válogatott beszédei; Zlinszky Aladár: *Szemelvények a magyar nemzeti líra köréből* 5 darab; Toncs Gusztáv: *Szemelvények a magyar klasszikus iskola költőiből*; Ferenczi Zoltán: *Régi magyar költészet. Képek* 2 kötet; *Petőfi költeményei* Baditz Ottó, Benczur Gyula stb. rajzaival 4 kötet; Luigi Barzini: *Pekingtől Parisig automobilon*; Sebők Imre: *Öt világrészen keresztül*; Cs. Papp József: *Dante pokla.*)”

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 404/1910. (másolatát PIM Kézirat-tára V. 5417/1–3.); Csokonai-III. 203–205. (Függelék 109. tétel)

Major Károly, a fogarasi főgimnázium igazgatója a Nagyszebeni kir. Főigazgatósághoz fölterjeszti a „vidéki közművelődési előadások tárgyában hozott [1906, 1907, 1908] körrendelet” értelmében az 1910/1911-es iskolai évi előadások listáját, kérve annak „tudomásulvétel céljából” való bemutatását a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak. A listában „I. Sorozat 1910. november 19. Babits Mihály, áll. főgimn. tanár: A modern impresszionizmus (vetítéssel)” című előadása áll.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 405/1910. (másolatát PIM Kézirat-tára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 41., 45.; Csokonai-III. 205–206. (Függelék 110. tétel)

Fogarás, 1910. október 22.

Babits képeslapon köszöni meg Kelemen Imréné Weininger Gizellának (Budapestre) valamely könyv [talán Lukács György: *A lélek és a formák*] gyors és szíves elküldését. (Bizonyára Kelemen Imre, Bimbis értesítése nyomán.)

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 71.8.11.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 46. (45. levél); Sáli/Tóth 2005. 98., 322. (718. levél)

Lásd még **1910. október 20.**

Fogaras, 1910. október 23.

A *Szabad Líceumi Előadások* című hírcikkben jelzik, hogy Babits vetítéssel egybekötött előadást tart a gimnázium rajztermében november 19-én 5–6 óra között *A modern impresszionizmus [Modern impresszionisták]* címmel.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. okt. 23. 43. sz. 4–5.; Fogarasi M. Kir. Áll. Főgimnázium értesítője az 1910–1911. iskolai évről, 1911. 43.

[Juhász Gyula] (j.) *Nagyvárad* című cikkében írja: „Ady Endre a Vér városának keresztelte el [Nagyváradot] egy átlátszóan izgató, furcsa, de csak megkezdett regényében. [...] Babits Mihály, aki remek rajzokat vázolt a vidéki magyar városokról (Szeged porváros, Pécs közsénaváros, Kolozsvár múltváros) [*Úti napló* című novellájában], Nagyváradot, amelyet csak röptében látott, úgy jellemzi, mint Szent László hűtlen városát, ahol autó robog az utcákon, melyeken egykoron, Arany verse [*Szent László – Legenda*, 1853. szept. 19.] szerint, a nagy király lovainak acél-körme csattogott. Találó jellemzés messziről.”

Lásd Szabadság (Nagyvárad) 1910. okt. 23. 244. sz. 3–4.; JGYÖM 1968. 393–394., 663. (518. tétel)

Lásd még *Úti napló*: Nyugat 1909. II. nov. 1. 21. sz. 492–503.

Fogaras, 1910. október 26.

A fogarasi főgimnázium tanártestületének „I. ellenőrző értekezlete” zajlik. Az erről felvett jegyzőkönyvet Babits is aláírja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 45.; Csokonai-Illés 2010. 206. (Függelék 111. tétel)

Lásd még az ellenőrző értekezlet eredményéről szóló kimutatást: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 268. (Függelék 17. táblázat)

1910. október 26.

Henri Bergson 1910. október 26-án írt francia nyelvű levelében tudatja a Firenzében tartózkodó Fülep Lajossal, miszerint „éppen a minap adtam meg a felhatalmazást Fogarasi B. úrnak Budapestről, aki nem sokkal Ön előtt kérte tőlem, hogy lefordíthassa az *Introduction à la Métaphysique* című művemet. Kénytelen vagyok tehát elhárítani nekem tett szíves javaslatát, hogy lefordítja a cikket folyóirata részére, amelynek kitűzött célja egyébként oly érdekes”. [Fülep Lajos és Lukács György ez idő tájt váltott levelei szerint Fülep igencsak fájjalja, hogy Fogarasi Béla „elhálaszta” előle a Bergson-fordítás jogát.]

Lásd MTAK Ms 4585/65.; a francia nyelvű levelet és magyar fordítását közli F. Csanak Dóra 1990. 184. (150. levél)

Lásd még Lukács Fülepnek írt 1910. október 28-i, valamint Fülep Lukácsnak 1910. október 30-i levelét: F. Csanak Dóra 1990. 185. (151. levél), 186. (152. levél); **1910. december 13. előtt**

Fogaras, 1910. október 29.

Molnera György [?] a Fogarason állomásozó „zászlóalj legénységének közhasznú, és a látókörük szélesbítésére szolgáló, alacsonyabb értelmi fokukhoz mért előadásoknak decembertől április végéig terjedő időben való tartására” kéri föl (mint eddig minden esztendőben) a fogarasi főgimnázium igazgatóságát.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 419/1910. 316. szám kt. 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 207. (Függelék 113. tétel)

Lásd még ***Fogaras, 1910. november 11.***

Fogaras, 1910. október 30.

A *Szülői fogadóórák* című hírcikkben a gimnáziumi tanárok fogadóórái közt jelzik, hogy Babits legközelebb november 8-án kedden 8–9 között fogad.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. okt. 30. 44. sz. 4.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 307.

A *Szabad Liceumi Előadások* között hirdetik, hogy Babitsé – *A modern impresszionizmus [Modern impresszionisták]* címmel – november 19-én lesz.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. okt. 30. 44. sz. 4–5.

Vö. Sipos 2003. 43. („...novemberben, decemberben és 1911 januárjában a modern impresszionistákról prelegált a szabad liceumban” – a megjelenés adatai [***Fogaras, 1910. november 27.; december 4.; december 11.; december 18.; december 25.; 1911. január 8.***] keverednek az egyetlen [!] előadásával [***Fogaras, 1910. november 19. szombat]***)

1910. október 30.

Özv. Gávra Miklósné Vaskútról ír Babitsnak Fogarasra, mert az „intvényt” kézhez kapta, amely nagyon elszomorította. Kéri, hogy fiát, Gávra Sándort fogja minél szigorúbban, és mint osztályfőnöke „a többi tanár Uraknál is” intézkedjen.

Lásd OSZK Fond III/2411.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 182., 560. (186. tétel); Sáli/Tóth 2005. 98., 322. (719. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 210.

1910. november 1.

Megjelenik Babits *Mese a Decameronból* című elbeszélése.

A Boccaccio-történet stilizáló példázatában Babits narrátori közbevetésekkel, „a szövegmagyarázat fikciójával” bírálja felül a középkor végi pajzán történet fölfogását, s a már Boccaccio által is kölcsönzött keleti eredetű mesét forrásától eltérő befejezéssel és értelmezéssel formálja át. (Babits terveiről nyilatkozta ez év decemberében:

„Novelláim középkori és modern katolikus hangulatok lesznek: a katolicizmus egész hangulati mélyét szeretném átélteni, mint egy költő átélheti. E novellákból néhány már megjelent [*Tél, Karácsonyi Madonna, Éliás testvér, Mese a Decameronból*].”)

Lukács György könyvéről, *A lélek és a formák*-ról írott bírálatát is közreadják. Lukács könyvét értékesnek és érdekesnek tartja, csak éppen nem Lukács saját szempontjai alapján. Úgy véli, egy finom gondolkodó filozófiai, esztétikai, metafizikai gondolatait olvashatjuk – bécsies, homályos formában.

Lásd Nyugat 1910. II. nov. 1. 21. sz. 1535–1540., 1563–1565.; *Mese a Decameronból*: OSZK Fond III/1953/1.; Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 113–121., 762. (19. tétel); *A lélek és a formák*: OSZK Fond III/1483/60. (*Nyugat*-beli lapkivágata; a főlíó rektójának felső szélén autográf ceruzairással: „Lukács György”, a cikk befejező része a főlíó aljára utólag hozzáragasztva, aláírás „Babits Mihály”); keletkezés- és recepciótörténetét, szövegkritikáját: Buda 2007. 167–244.; Hibsich/Pienták 2009. 492., 351–355., 611–616. (84. tétel)

Lásd még *Velence, 1908. augusztus 5–15. között, 26. előtt*; Független Magyarország 1910. dec. 25. 306. sz. 40.; **1910**; Schöpflin, Nyugat 1931. II. aug. 1. 15. sz. 171–173.; Belia, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 2. sz. 150.; Kardos 1972. 71.; Sipos, Irodalomtörténet 1978. 2. sz. 457–470.; Melczer, Irodalomtörténeti Közlemények 1980. 1. sz. 75.; Rába 1983. 171–173.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 232.

1910. november 2.

Fenyő Miksa Hatvany Lajosnak írott levelében jelzi, hogy meghozatja Verhaerent; „Babits bizonyval szívesen fordítja”.

Lásd *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 100.

1910. november 3.

A Nyugat Miskolcon című cikk szerint november 12-én Miskolcon bemutatkozik Ady Endre, Babits Mihály és Tersánszky J. Jenő. [Babits bizonyára nem vesz részt az esten.]

Lásd Mai Színlap (Miskolc) 1910. nov. 3. 20. sz. 4.

Fogarás, 1910. november 5. előtt

Babits névnapj jókívánságait küldi Kelemen Imrének, Bimbisnek.

Lásd Kelemen Imre 1910. november 24-i lapját: OSZK Fond III/1485/16.

Fogarás, 1910. november 6.

A Szülői fogadóórak hírcikke a gimnázium tanárainak fogadóórái között jelzi, hogy Babitsé november 8-án kedden 8–9 között lesz.

Lásd Fogarás és Vidéke 1910. nov. 6. 45. sz. 5.

Fogarás, 1910. november 7.

Babits levelet ír Lukács Györgynek, válaszul arra a levélre, melyben Lukács könyveket küldött neki [*A lélek és a formák; Megjegyzések az irodalomtörténet elméletéhez (Alexander-émlékkönyv)*]. Sajnálja, hogy az Alexander-émlékkönyvbe írt értekezést nem előbb olvasta; más oldalról látja Lukácsot, mint az előbbi kötetéből. Megköszöni Lukács figyelmességét; s bár saját kritikáját *A lélek és a formákról* „igénytelen sorok”-nak, s „egyoldalú”-nak nevezi, hozzáteszi: „azt hiszem az Ön gondolatainak mélységét és szubtilitását [*latin* ’árnyalt megfogalmazását, kifinomultságát, műgondját’] kevés ember élvezhette úgy, mint én, s elvégre talán ez a fődolog”.

Lásd Lukács Archívum és Könyvtár B.11.; Fekete Éva, *Irodalomtörténet* 1974. 3. sz. 610–611.; hasonmását a 614. lap után, a könyvküldeményre: 605.; Fekete/Karádi 1981. 264. (114. levél); Sáli/Tóth 2005. 100–101., 324. (721. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 232.

Lásd még **1910. nyár vége**; utal rá Hibsches/Pienták 2009. 616. (84. tétel)

Fogarás, 1910. november 8. kedd

Babits 8 és 9 között fogadóórát tart a gimnázium tanácskozó termében.

Lásd Fogarás és Vidéke 1910. okt. 30. 44. sz. 4.; 1910. nov. 6. 45. sz. 5.

1910. november 10.

A *Renaissance*-ban Pogány József *Polémia* címmel válaszol Babits *Nyugat*-beli kritikájára Lukács György esszékötetéről, *A lélek és a formák*-ról. Pogány szembeállítja Babits „metafizikus” gondolkodását Lukács „dialektikus” gondolkodásával.

Lásd *Renaissance* 1910. nov. 10. 13. sz. 445–447.; Fekete Éva, *Irodalomtörténet* 1974. 3. sz. 612.

Lásd még **1910. november 21. után, november 28. előtt**; Sáli/Tóth 2005. 285. (661. levél jegyzetében)

1910. november 10. után, november 28. előtt

Lukács György levélben köszöni meg – fenntartásaival együtt is – Babits kritikáját *A lélek és a formák*-ról. Írt egy válaszcikket, melyet a *Nyugat* nem közölt; ebben a német metafizika módszeréről vitatkozik Babitscsal: „Mondom, szerettem volna egyszer egy elvi kérdéssel kapcsolatban komoly emberrel komolyan vitatkozni. Ez azonban úgy látszik a Nyugatban lehetetlen” – magyarázza vitázó szándékkal írt válaszáat. Utal a *Renaissance*-ban megjelent válaszra, melyet még nem olvasott, de jelzi, hogy a folyóirattal minden kapcsolata megszűnt. (Lukács pár hónappal korábban, 1910. május 24-i Fülep Lajosnak küldött levelében rosszabbnak látja a *Nyugatot* a *Renaissance*-nál, mondván, ez utóbbiban több jó érzés és komolyság iránti tiszteltet van.)

Lásd OSZK Fond III/851/5.; Gál István, *Irodalomtörténet* 1974. 3. sz. 597–598.; hasonmását a jegyzet után; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 465.; Fekete/Karádi 1981. 277–278.

(120. levél – 1910. november 18. körül); Sáli/Tóth 2005. 103–104., 325–326. (724. levél – 1910. november 16. után-ra datálja), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 232–233.

Lásd még **1910. november 10.; 1910. november 21. után, november 28. előtt; 1910. december 1.;** utal rá Hibschr/Pienták 2009. 616. (84. tétel); F. Csanak Dóra 1990. 158.; Csokonai-Illés 2010. 69. (22. lábjegyzet)

Fogarás, 1910. november 11.

Major Károly, a fogarasi főgimnázium igazgatója „a Nagytekinetű Parancsnokságnak” megkeresésére „a főgimnázium tanártestülete által tartandó, a legénység ismereteit fejlesztő 1910/11. isk. évi előadások sorrendjét” küldi meg, melyben hatodiként, 1911. január 21-i dátummal Babits Mihály *Petőfi* című előadása szerepel.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 425/1910. (másolatát PIM Kézirat-tára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 45.; Csokonai-Illés 2010. 207–208. (Függelék 114. tétel)

Lásd még ***Fogarás, 1910. október 29.***

1910. november 11.

Domokos Lászlóné [Lölbach Emma, Domokos László szegedi újságíró felesége] ír Szegedről zavaros-ömlengő sorokat, magasztalva Babits *Mese a Decameronból* című elbeszélését: „Köszönöm magának, hogy az asszony lelkének titokzatos szomorú szomjas vágyódását meglátta.” – Idéz a novellából: „És félelemben remegve gyötördő gyönyörrel dobog az asszony vágya messze fények felé.” – „E nem földi gyökerekből nőtt, a csókkal, munkával, valóság-örömmel nem olthatót. [...] Köszönöm minden írását és azt, hogy itt volt.” [Az „itt volt” bizonyára utalás megismerkedésük idejére, Babits szegedi tanárkodására.]

Lásd OSZK Fond III/1827/38.; Sáli/Tóth 2005. 102., 324–325. (722. levél); Buda 2007. 170. és 19. lábjegyzet, 217. és 199. lábjegyzet; Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 762–764. (Lölbach Emma életének rövid bemutatásával)

Lásd még *Mese a Decameronból*: **1910. november 1.**

Vö. Sáli/Tóth 2005. 324–325. (722. levél – biztosra veszi, hogy Babits részt vesz a *Nyugat* felolvasókörtúján, s úgy véli, esetleg Szegedet is útba ejtik – bár mindkettő igen valószínűtlen; *Lölbach* [!] bizonyára elütés); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 230. (bár jelzi, hogy a levelezésben nincs nyoma, mégis úgy véli, Babits jár Szegeden és Miskolcon is)

1910. november 12.

A Nyugat Miskolcon című cikk szerint Miskolcon bemutatkozik Ady Endre, Babits Mihály és Tersánszky J. Jenő. [Klein Kázmér] k. k. *A Nyugat* címmel írt cikkében közli, hogy aznap érkeznek az új irodalom képviselői, Ady, Babits, Csáth Géza, Lesznai Anna és mások a miskolci felolvasóestre. Babits Mihályról – kis arcképpel – méltató cikk is megjelenik. [Babits bizonyára nem vesz részt az esten.]

Lásd Mai Színlap (Miskolc) 1910. nov. 12. 29. sz. 3., 5.

Lásd még Mai Színlap (Miskolc) 1910. nov. 3. 20. sz. 4.; *Fogarás, 1910. november 27. előtt; 1910. november 27.*; Buda (kézirat) 2012

Vö. Sáli/Tóth 2005. 325. (722. levél jegyzetében – biztosra veszi Babits részvételét a *Nyugat* felolvasóköriútján, ami igen valószínűtlen); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 230.

1910. november 13.

Sík Sándor ismertetése jelenik meg Begyáts László, Darvas János és Komlós Aladár verseinek közös kötetről. Begyátsban Babits-utánzót vél fölfedezni.

Lásd Élet 1910. nov. 13. 46. sz. 636.

Fogarás, 1910. november 15. körül

Babits „szép sorokat” ír Gellért Oszkárnak, aki megküldte új kötetét neki [talán az 1911-es évszámmal megjelent *Ofélia térdein* című verseskötnyvet].

Lásd Gellért Oszkár november 30-i köszönőlevelét: OSZK Fond III/498/2.; Sáli/Tóth 2005. 102., 325. (723. levél)

Lásd még *1910. november 30.*

Fogarás, 1910. november 15.

Major Károly igazgató a MÁV Igazgatóságának írott leveléhez csatolja a fogarasi főgimnázium tanártestületének arcképes igazolványait „az 1911. évre leendő érvényesítés végett”. Azoknak az állami alkalmazottaknak a jegyzékét mellékeli, rajta Babits névvel, „akik a m. kir. államvasutak vonalaira szóló félárú jegy váltására jogosító arcképes évi igazolványaiknak az 1911. évre való megújítását [...] kéri”.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 428/1910. *Jegyzék*: ad. 428/1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 208., 209., 269. (Függelék 115., 116. tétel, 18. táblázat)

Fogarás, 1910. november közepe–december

Szilasi Vilmos kötetének (kissé pontatlan) bejegyzése szerint az *Óda új könyvekre [Új könyvekre]* keletkezése: „1910. dec. [1911. jan.-ból javítva] Fogarás.” Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „Ezt akkor írtam, mikor Balázs Béla »A vándor énekel« c. kötetét megkaptam Fogarason. Hasonlít a kép nagyjából a *Völgy alvói* című versre. De azt még nem ismertem, csak később, Pesten.”

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/2356. 132. f. verzó (tintaírású tisztázat javításokkal; Babits ceruzairású rájegyzése: „Vasárnapi Újság”, Török Sophie tintaírásával: „911. 102. 1.”, „910. dec. Fogarás”); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; Török Sophie, Magyar Csillag 1942. I. 199–205.; Szabó Lőrinc, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 454.; Rába 1981. 273–274., 617. 56. lábjegyzet (1910. december); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 755.; Kelevéz 1998. 86., 175. és 459. lábjegyzet, 260–261.; Téglás 2000. 134., 233.; Kelevéz (kézirat – Fogarás, 1910. november közepe–december)

Lásd még Franyó Zoltán 1910. december 1. előtt Babitsnak írt levelét (melyben felkéri Balázs Béla *A vándor énekel* című kötetének ismertetésére): OSZK Fond III/464/6.; az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 454.; *Beszélgetőfüzetek I.* 1980. 639.; BMÖV 1982. 155. (1910. dec.); Belia 1983. 155.; Téglás 1988. 269–270., 287–288.

Fogarás, 1910. november 16. előtt

Babits Haraszthy Lajos *Arany János szobra Nagykörsön* című *Vasárnapi Újság*-beli cikkéből értesül a nagykörsői Arany-szobor [Stróbl Alajos bronzból készült Arany-mellszobrának 1910. szeptember 25-i] leleplezéséről. Erre utal *Petőfi és Arany* című tanulmányának elején.

Lásd Nyugat 1910. II. nov. 16. 22. sz. 1577.

Lásd még *Vasárnapi Újság* 1910. okt. 2. 40. sz. 821–822.; Jankovics 2005. 638.; Hibschr/Pienták 2009. 619. (85. tétel)

Vö. Pienták 2003. 186. („A Babits által említett cikknek [*Vasárnapi Újság* 1910. október 2.] nem akadtunk nyomára”)

1910. november 16.

A Nyugat-kiadványok között hirdetik az *Iris*... kötetet is.

Megjelenik Babits *Petőfi és Arany* című tanulmánya, amely Hartmann (Keményfy) János *Petőfi-tanulmányok* című kötete (Franklin, 1910) és a Pap Károly tanár kiadásában, bevezetésével közreadott Arany János-féle magyar irodalomtörténet kapcsán (Franklin, 1910) elemzi a két alkat különbségét. (A szigorú bíráló miatt Hartmann ettől kezdve ellenségesen viselkedik Babitscsal, aki még 1941-ben, a Weiss Fülöp-jutalom odaítélése kapcsán is fölemlíti Hartmann nem múló ellenszenvét, haragját.)

A *Renaissance*-ban folytatásokban közölt (1910. május 10.–augusztus 25.) *Petőfi nem alkuszik* című Ady-tanulmányra mintegy feleletként – közli a *Nyugat* Babits *Petőfi és Arany* című esszéjét. Babitsot érezhetően foglalkoztatja a közte és Ady közti, már-már ellentétnek tűnő különbség. Viharos utóéletű tanulmányában a Petőfit és Aranyt egymástól elválasztó, követőiket két táborra osztó személyiség- és alkotáslélektani eltéréseiket taglalva, „pszichológiájukba behatolva”, az Arany-portréban félreérthetetlenül önnön alkotói kínjainak láttelejét adja.

Babits úgy véli „az örök kontroverzia Petőfi vagy Arany elsőbbségéről [...]”, a vérmérsékletek alapvető különbsége utat tör magának az irodalmi esztétikába is, s két-féle felfogáskülönbségben nyilvánul meg. A túlzók vagy az egyik, vagy a másik fajta költészetet (mert a vérmérsékletfajtákból költészet-fajtákat csinálnak) egyáltalán nem tartják költészetnek; így mondják Ady túlzóbb követői, hogy az Arany-féle költészet egyáltalán nem költészet s ez újabb költői iskola részben talán költői gyakorlatával is azt akarja igazolni, hogy objektivitás és művészet nem tartoznak a költészethez. Viszont az ellenkező párt túlzói a naiv Petőfire tekintenek bizonyos kicsinyléssel, s a művész Aranyt bizonyos arisztokratikus magasságba helyezik e

népszerű költő fölé”. S fölhívja a figyelmet „a kontroverziának egy sokkal rejtettebb s még sokkal fontosabb formájá”-ra, kérdésfeltevésére: „mi a költészet lényeges értéke? A tűz – feleli az egyik párt – új tüzek és új lobogások, mennél újszerűbb egyéniségnek mennél szabadabb, mennél korlátalanabb, mennél pongyolább kifejezése. A művészet – mondja a másik párt – művészi világítás, művészi vers és nyelv, tanulmány, arisztokratikus érzések és ízlés, s formák, művészi formák. [...] Ilyen világításban az Arany–Petőfi-kontroverzia tipikus jelensége a magyar irodalmi életnek mind e mai napig.”

Babits szerint: „Petőfi nyárspolgár a zseni álarcában. Arany zseni a nyárspolgár álarcában.” Petőfiben a forradalmiság és a nyárspolgáriság két véglete egészséges kedélyéből fakad, akárcsak „erőtől és önbizalomtól duzzadó túlzásai” és „mély erkölcsi érzése és optimizmusa”. „Petőfi őszinte és kíméletlen [...]. Ezzel szemben az agyonsebzett lelkű dekadens költészete fátyolos: szimbolikus vagy (művészien) impasszibilis, szemérmes és l’art pour l’art-os. S ilyen voltaképp az Arany Jánosé.” Az egészséges lélek – mint Petőfi – „nem befelé néz, önmagát kínosan vizsgálva, hanem kifelé, benyomásokat várva. [...] nem szubjektív költő”. Mindazonáltal nem tagadja meg tőle, hogy a benyomások iránti fogékonysága okán „leíró költeményei a magyar költészet legmagasabb szintjén állanak”. Ezzel szemben a nagy tépelődő, „titkolt sebekkel” teli Arany, a „túlérző fájvirág”, visszahúzódó. „Az ily végtelenül sértékeny [!] szenzitív lélek valóban nem szeret önmagáról beszélni, mint a beteg nem szeret sebeiben turkálni. Az ily arisztokrata lélek nem viszi sebeit a piacra. Sőt a költészet neki voltaképpen csak menekvés a valóság kínzó, sebző világából, mely iránt haj! nagyon is eleven érzéke van és érzékenysége.” S az örökké szemben álló „két szellemirány”-ból Aranynak, „a sebhedt modern lélek”-nek költészetét „határtalanabban modern”-nek ítéli Petőfiénél.

Hatvany Lajos *Könyvek* című ismertetéssorozatának első részében ugyancsak Arany irodalomtörténetéről ír, s Arany „keserves, időrabló” hivatalát említve a következő lábjegyzetet fűzi a mondathoz: „Babitsnak is így kell tanítania Fogarason!” [Ezért a sorért mond majd köszönetet Babits 1911. január 18-i, Hatvanyanak írott levelében.]

Lásd Nyugat 1910. II. nov. 16. 22. sz. 4. számozatlan előzéklap, 1577–1590., 1638.; Kelevéz 1998. 177–178. és 468. lábjegyzet; Pienták 2003. 119–137., 184–189.; Jankovics 2005. 302–319., 638–640.; Hibsches/Pienták 2009. 486–487., 355–375., 616–621. (85. tétel)

Lásd még **1910. május 10.–augusztus 25.; Fogaras, 1911. január 18. szerda; Babits Petőfiről: 1911. november 16.**; Szász Zoltán, Nyugat 1912. I. jún. 16. 12. sz. 1026–1038.; Szabó Dezső, Nyugat 1912. II. okt. 1. 19. sz. 510–521.; **Esztergom, 1941. május 8.**; Belia/Sándor, Irodalomtörténeti Közlemények 1953. 4. sz. 331.; Éder 1966. 85.; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 106.; Kardos 1972. 71–72.; *Beszélgetőfüzetek II.* 1980. 328.; Rába 1983. 74.; EmlAE III. 1987. 588.; Sipos 2003. 49.; Rába 2008. 87–88.; Kelevéz 2008. 24–25. és 9. lábjegyzet, 187. és 26. lábjegyzet; Hibsches/Pienták 2009. 488.; Veres András 2012. 50. és 16. lábjegyzet

Vö. Pienták 2003. 186.; Hibsches/Pienták 2009. 355–375., 616–621. (85. tétel – Pap Károly *Arany János magyar irodalomtörténete* című, a Franklin kiadásában 1910-ben megjelent könyvét 1911-re datálja)

Fogaras, 1910. november 19. szombat

Babits vetített képes szabadlíceumi előadást tart *A modern impresszionizmus [Modern impresszionisták]* címen 17–18 óra között a fogarasi gimnázium rajztermében. Az előadás elsősorban a francia klasszicizáló festők apológiája, akiknek irányát a szecesszióval rokonítja. A *Fogaras és Vidéke* november 27-i beszámolója szerint az este „a hangulatok estéje volt. Költő beszélt nekünk, művészetről beszélt nekünk. Költői nyelven művészi meglátásokat és megérzéseket közölt velünk. Impresszionizmusról szólt a felolvasás, amely nem akart sem tudományos, sem tisztára mulató lenni. Babitsnak más szándékai voltak. Elmondta nekünk prózában és versben a classicizmus [!], romanticizmus, impresszionista, realista, naturalista és szecessziós művészeti irányok festészeti és költői credóját [*latin* 'hitvallását'], de úgy mondta el, hogy inkább éreztette, végigtapasztaltatta velünk, inkább a képek és versek hangulatát öntötte belénk, semhogy tanítani akart volna. A terem forró levegőjében impressziók és hangulatok úsztak, hallottuk Babits sajátságosan éneklő olvasását, éreztük a képek és a magyarázat szuggesztív erejét és csakhamar rabjai lettünk az előadónak, az ő érzéseinek, az ő hangulatainak”.

Lásd *Fogaras és Vidéke* 1910. okt. 23. 43. sz. 4–5.; 1910. okt. 30. 44. sz. 4–5.; 1910. nov. 27. 48. sz. 4.; Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1910–1911. iskolai évről, Fogaras, 1911. 43.

Lásd még *Fogaras, 1911. június 29. előtt, 1910/1911. iskolai év*; Babits id. Babits Mihálynénak 1910 decemberében írott levelét: OSZK Fond III/58/7.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 432.; Rába 1969. 87. 82. lábjegyzet; Pók 1970. 51.; Melczer, Irodalomtörténeti Közlemények 1980. 1. sz. 69.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 212.; Rába 2008. 44.; Kelevéz 2008. 26. és 15. lábjegyzet, 41. és 2. lábjegyzet; 51.; Csokonai-Illés 2010. 39–40. (23. lábjegyzet)

Vö. Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 439. (a november 27-i tudósításban november 20-ra datálja az előadást); Rába 1969. 87. 82. lábjegyzet (Bisztray nyomán november 20-ra datálja az előadást); Sipos 2003. 43. („...novemberben, decemberben és 1911 januárjában a modern impresszionistákról prelegált a szabad líceumban” – a megjelenés adatai [*Fogaras, 1910. november 27.; Fogaras, 1910. december 4.; Fogaras, 1910. december 11.; Fogaras, 1910. december 18.; 1910. december 25.; Fogaras, 1911. január 8.]* keverednek az egyetlen [!] előadásával [*Fogaras, 1910. november 19. szombat]*)

1910. november 20.

Megjelenik *Őszi tücsök* címmel harmadközlésben *Az őszi tücsökhöz* című Babits-vers.

Lásd Délmagyarország 1910. nov. 20. 152. sz. 17.

Vö. Apró 1983. 174. (*A tücsökhöz*)

1910. november 21.

Ignotus küld néhány megnyugtató sort Lukács Györgynek: „Kedves fiam, ne siessen úgy a tragikusan vétellel; a kis cikk Babitsnál van, hogy a »külföldi nagy revue-k szokása szerint« együtt jöjjön az ő viszontválaszával. Éspedig a dec. 1-i számban.”

Lásd Fekete/Karádi 1981. 278. (121. levél)

Lásd még **1910. december 1.**

1910. november 21. után, november 28. előtt

Lukács György ismét levelet ír Babitsnak Berlinből, megtudván, hogy az a válasz, melyet ő *A lélek és a formák*-bírálatra írt, most Babitsnál van. Úgy véli, minden, amit előző levelében írt, így tárgytalan. „Érdeklődéssel várja” Babits reakcióját, válaszáat a *Nyugat*-ban. S megjegyzi, kezébe került a *Renaissance*: „most különösen örülök, hogy azt a választ megírtam, mert még inkább válasz a R[enaissance] »védelmére« mint az Ön »támadására«.”

Lásd OSZK Fond III/851/4.; Gál István, Irodalomtörténet 1974. 3. sz. 599.; Fekete/Karádi 1981. 279–280. (122. levél); Sáli/Tóth 2005. 106–107., 328–329. (728. levél – 1910. november 10. és 27. között-re datálja), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 233.

Lásd még **1910. november 10.; 1910. november 10. után, november 28. előtt; 1910. december 1.;** utal rá Hibsches/Pienták 2009. 616. (84. tétel)

1910. november 24.

Angyal születésnapj jókívánságait küldi bátyjának. Féltik Babitsot a fogarasi hideg téltől, szeretnék, ha „városi bundát” venne magának. Kérik, küldje haza használt ruháit Pistának. Érdeklődik, miért nem ír Babits mostanában a *Vasárnapi Újság*-ba. Karácsonyra nagyon várják haza. Id. Babitsné aggódó sorokat fűz a levélhez, vajon Babits megkapta-e előbbi levelét.

Lásd OSZK Fond III/35/27.; Sáli/Tóth 2005. 105–106., 327–328. (726. levél – a korábban írt levelet Babits Angyal [és id. Babitsné] 1910. október 20. után–november 2. előtt-i levelével azonosítja)

Lásd még **1910. október 20. után–november 2. előtt**

Kelemen Imre, Bimbis – a mihamarabbi viszontlátás reményében – küld képeslapon születésnapj jókívánságokat Babitsnak, melyet „öreg [!] Licc” [a már felnőtt Kelemen Gizella, a korábbi „kis Licc”] és „öreg Gizi” [Kelemen Imréné Weininger Gizella] is aláír.

Lásd OSZK Fond III/1485/16.; Sáli/Tóth 2005. 104., 326–327. (725. levél)

Lásd még Babits id. Babits Mihálynénak Fogaras, 1910. december 14. után–december 22. előtt írt levelét: OSZK Fond III/58/7.

A Nyugat... hírcikke a folyóirat november 16-i számát, benne Babits tanulmányát hirdeti, s nevét a folyóirat fõmunkatársai között említi.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1910. nov. 24. 83. sz. 4.

1910. november 25.

Megjelenik Pogány József cikke (*Arany kontra Petőfi*) Babits *Petőfi és Arany* című tanulmányáról. „Babits kolléga védi Arany kollégát a tanárnemtisztelő, nyelvöltögető Petőfi ellen. És, mint bizonyításának perdöntő tanúit, idézi a többi tanárt is, Beöthy [Zsolt] kollégát, meg Riedl [Frigyes] kollégát; s a tudós professzorok e gyülekezete előtt ott áll szálnalmasan, nyurgán, beesett arccal, ványadt ruhában a szegény Petőfi diák” – támad gúnyosan Pogány, „akinek a gáncsa dicséret” Babits szemében, ahogyan ezt Lukács Györgynek 1910. november 28. és december 1. után írt levelében írja.

Pogány a Petőfi vagy Arany elsőbbségéről való kontroverziában Ady–Babits elentétet vél fölfedezni, célozva arra, hogy Babits Ady Endre „trónjára” tör: „És az Arany és Petőfi közt való hamis párhuzam mögött ott lappang a másik párhuzam Ady és Babits között. A nagy elsőbbség kérdésében, ahogy jezsuita ügyességgel rúg egy-egy Petőfin, mikor komplementumokat karcol előtte a lábával és hamis, nem rá igaz dolgokért földicséri Aranyt: a háttérben voltaképpen Ady költészetéről és Babits költészetéről igaz dolgok vannak.”

Lásd Renaissance 1910. nov. 25. 14. sz. 514–522.; EmlAE III. 1987. 522.; idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 184–185. (189. tétel); Sáli/Tóth 2005. 111., 333. (733. levél jegyzetében)

Lásd még *Fogarás, 1910. november 28. és december 1. után*; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 231., 233.; Pogány József: *Harcok emberei*. Népszava Könyvkereskedés, Budapest, 1911. 5–15.

Fogarás, 1910. november 27. előtt

Babits levélben tesz ígéretet egy fölolvasásra Fenyő Miksának, noha nem szeret nyilvánosan szerepelni. Érdeklődik újabb verseskötete [*Herceg, hátha megjön a tél is!*] kiadási lehetőségeiről. [Ez a levél is azt látszik alátámasztani, hogy Babits a november 12-i miskolci fölolvasáson nem vesz részt.]

Lásd Fenyő Miksa Babitsnak szóló november 27-i levelét: OSZK Fond III/438/10.; Buda (kézirat) 2012

Rövid „lábjegyzetet”, megjegyzést fűz Babits Lukács György *Arról a bizonyos homályosságról* című cikkéhez – amely *A lélek és a formák*-kritika viszonzválasza. Megjegyzi, hogy Lukács egészen másról beszél, mint amiről ő írt cikkében, s hozzáteszi: „a szép és mély gondolatokkal teli választ az én igénytelen megjegyzéseim alig érdemelték”. Lukács válaszának levonatát néhány sor kíséretében – „anélkül hogy polémiaiba elegyedni hajlandó volnék” – visszaküldi Osvát Ernőnek. A *Laodameiát* és újabb verseit „(talán *Klasszikus álmok* címen)” szeretné kötetben közrebocsátani. Érdeklődik: „Vajjon [!] minő feltételek mellett adná ki a *Nyugat*?” S hozzáteszi: „Érdekem van benne, hogy a választ mielőbb tudjam. Igen kérem tehát hogy erről akárhogyan értesítsen.” Fenyőnek akart írni ez ügyben, de tőle egy régebbi levelére sem kapott választ, gondolja, hogy nincs Pesten. „Én igen szomorú és terméketlen szezonban élek át [...] én Fogarast okolom. De bizom magamban és remélem hogy

nem fog egészen megölni ez a böjtölés a pusztában. Ki tudja? másutt kétségkívül más panaszaim lennének. Az én műfajom: a *jeremiádok*.”

[Babits második kötetének a *Klasszikus álmok* címet szeretné adni, a kiadó kívánságára születik meg a végleges, Karinthy által az *Így írtok ti*-ben karikírozott cím: *Herceg, hátha megjön a tél is!*: „Főtisztelendő úr, kérem, az esti takarmányszállítás minden valószínűség szerint megérkezik...” Mattyasovszky Erzsébet, bizonyára vagy barátnőjétől, Révész Ilustól, vagy egyetemi társától, Szabó Lőrincztől hallja a *Herceg...* kötet címadásának történetét: „Babits akkor még annyira csak az ókori világban élt, hogy második kötetének a *Klasszikus álmok* címet szánta, s ez lett volna a vezérköltemény. De a költő álmaiba mindig beleszól a kiadó – rendszerint illetéktelenül –, viszont üzleti szempontból többnyire az illetéktelennek van igazsága. Hatvány Lajos is jól tudta, hogy a klasszikus műveltségtől mindinkább eltávolodó olvasóközönség nem kapkod majd az ilyen című verseskötet után. Babitsot mélyen sértette ez az anyagi okvetetlenkedés és lemondott ugyan a *Klasszikus álmok* címről, de kikötötte, hogy ott, ahol felcsapja a kéziratot, onnan veszi a címet, akármilyen groteszk lesz is. Fel is csapta és rábökött ujjával a »*Herceg, hátha megjön a tél is!*« sorra. Ez lesz a kötet címe – mondta és süket maradt minden további kéréssel szemben.”]

Lásd OSZK Fond 253/708/9.; közli Nemeskéri, Kritika 1979. 8. sz. 11.; Kelevéz 1998. 151. és 385. lábjegyzet, 174. és 456. lábjegyzet (1910. december 1. előtt); Sáli/Tóth 2005. 107–108., 329–330. (729. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 217–218., 227., 228.; Buda 2007. 251. és 26. lábjegyzet, 252. és 29. lábjegyzet; Kelevéz 2008. 78. és 47. lábjegyzet

Lásd még 1910. december 1. előtt; 1910. december 1.; Éder 1966. 73.; Gál István, Irodalomtörténet 1974. 3. sz. 599.; Rába 1983. 56–57.; Éder (Mattyasovszky Erzsébet Frideczky Józsefné), Irodalomismeret 1999. 1–2. sz. 17–19.; közli a „lábjegyzetet” Sáli/Tóth 2005. 329. (728. levél jegyzetében); Hibschr/Pienták 2009. 615–616. (84. tétel); Karinthy paródiájára: *Így írtok ti. Babits Mihály, a klasszikus*. 1912; idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 203., 561. (205. tétel); Vezér Erzsébet 2004. 41.

Vö. Pók 1970. 66. (1909-re teszi); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. [107.], 227. (talán félreértve/félreolvasva Babits Fenyőről írt sorait [„Fenyő urnak írtam volna ez ügyben, de egy régebbi levelemre még nem kapván tőle választ, azt gondolom, talán nincsen Pesten ismét” – kiemelés tőlem – R. J.] úgy véli, ez már a második érdeklődő levele második kötetének megjelentetése ügyében)

1910. november 27.

Fenyő Miksa elnézést kér, hogy Babits levelére nem előbb válaszol. Köszöni felolvasásra vonatkozó ígérteit (noha nem szeret nyilvánosan szerepelni); élni fognak vele. A *Petőfi és Arany* tanulmány „pompás volt; mindenki elragadtatással olvasta” – újságolja. Babits verseskötetét [*Herceg, hátha megjön a tél is!*] szívesen kiadják 1500–2000 példányban, fizetni azonban „sajnos nagyon keveset”, csak 250 koronát tudnak. Érdeklődik, mi a helyzet az esetleges szekszárdi tanári kinevezéssel. Kéri, Babits írja meg, elfogadja-e a kötetre vonatkozó ajánlatot.

Lásd OSZK Fond III/438/10.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 185., 560. (190. tétel); Sáli/Tóth 2005. 108., 330. (730. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 227; Buda 2007. 251–252. és 27. lábjegyzet; Hibschr/Pienták 2009. 618. (85. tétel)

Vö. *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 24., 463. (1910. december; téves OSZK-jelzettel: III/436.)

Fogarás, 1910. november 27.

Megjelenik Babits *Modern impresszionisták* című szabadlíceumi előadásának első része. A szövegben Théophile Gautier *Ce que disent les hirondelles/Mit beszélnek a fecskék* című verse Babits fordításában olvasható.

Lásd Fogarás és Vidéke 1910. nov. 27. 48. sz. 2–3.; Hibschi/Pienták 2009. 375–398., 621–624. (86. tétel – a teljes szöveg); Csokonai-III. 2010. 37. (17. lábjegyzet)

Lásd még Hibschi/Pienták 2009. 491.

Szid. aláírással (talán Ambrózy Pál tollából) beszámoló jelenik meg Babits november 19-i szabadlíceumi előadásáról, *A modern impresszionistákról*, mely a költő előadásának szuggesztív hatását, megejtő, varázsos hangulatát emeli ki: „Vibráló hangja úgy belerezegte a lelkünkbe, hogy szívesen hallgattuk volna, akármit, akármiről beszél. Szívesen hallgattuk a költőt akkor is, amikor tanított. A képek rajza, a versek ritmusa, a felolvasó hangja egybeforrt, eggyé olvadt – a szuggesztio teljes volt.”

Lásd Fogarás és Vidéke 1910. nov. 27. 48. sz. 4.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 439.; idézi Sáli/Tóth 2005. 339. (746. levél jegyzetében); Hibschi/Pienták 2009. 622. (86. tétel); idézi Csokonai-III. 2010. 39–40. (23. lábjegyzet)

Fogarás, 1910. november 28. és december 1. után

Babits válaszol Lukács György két levelére, amelyekben *A lélek és a formák* ismeretetéséhez való hozzászólását előlegezte Lukács.

A *Renaissance* „támadásai”-nak [Pogány József november 10-i, valamint november 25-i kritikájára utal] okát többek között abban látja, hogy elutasította munkatársi felkérésüket „és a »konkurrens« Nyugatnál” maradt. „Ez az ember hol erővel modernkedőnek néz engem, hol »iskolamesternek«, hol azt mondja, hogy irigykedem Adyra és le akarom taszítani a trónusról...” Egyértelmű nyíltsággal fogalmazza meg véleményét Lukács írásával kapcsolatban: „Ami az Ön által leírt transzcendens [...] filozófiának az alkalmazását az irodalmi életre illeti: az kétségtől kívül jogos és így jogos »az a bizonyos homályosság« is a kritikában. De figyeljünk rá, hogy az a homályosság más, mint az, mely nekem az Ön könyvében nem tetszett: lehet, hogy csalódom, de nem úgy tetszik hogy Önnél nem a gondolatok mélyében hanem a kifejezésekben és mondatszerkezetekben van a homályosság [...]. Minden nagy filozófus világos, *amenyire* [!] tud: Ön világosabb tudna lenni, mint amilyen.”

A levélhez később megjegyzést fűz, amelyből kiderül, hogy olykor „hetekig” nem adja fel a leveleit, ahogy most is történt, így már meg is jelent Lukács válasza az ő megjegyzésével a *Nyugaton* [december 1.], mire ezt a levelet postára teszi. Még egyszer elolvasta Lukács irodalomtörténet-elméletét, s újra köszöni. Abban a könyvben nincs semmi homályosság, s mégis az egész könyv filozófia. „[A] ro-

konérző elvtárs és bajtárs kézszorítását küldi” Lukácsnak, s örül, hogy a polémia közel vitte őket egymáshoz.

[Lukács György Berlinből 1910. december 10. körül Popper Leónak írt levelében kéri – iránta korántsem elfogulatlan – barátja véleményét: „Magyarországon »szerepeltem«, Babits írt rólam a Nyugatba. Én feleltem neki. Közben a R.(enais-sance) megvédett engem. Elküldöm neked az egész anyagot. Főleg azért, hogy mondd meg, csakugyan olyan lehetetlenül ügyetlen az én válaszem – mint például Baumgarten mondja, hogy mi az impressziód Babits jó-, illetve rosszindulatáról. És még egyet: abban a »modern könyvtárban« meg fog jelenni Ernst (*Paul Ernst*) és Philippe (*Charles-Louis Philippe*) egy füzetben (Lukács esszéi). Ne adjam hozzá előszónak a Babits-válasz érdemleges részét?”]

Lásd Lukács Archivum és Könyvtár B.11.; Fekete Éva, Irodalomtörténet 1974. 3. sz. 611–613.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 185–187., 560. (191. tétel); Fekete/Karádi 1981. 280–282. (123. levél – csak a november 28-i dátumot jelzi); Sáli/Tóth 2005. 110–112., 332–333. (733. levél – a jegyzetben már csak az 1910. december 1. után dátum szerepel), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 233. (itt csak az 1910. november 28-i dátum szerepel)

Lásd még a *Renaissance* felkérésére: **1910. május 16.**; **1910. szeptember 26.**; Sáli/Tóth 2005. 285. (661. levél jegyzetében); Hibschi/Pienták 2009. 616. (84. tétel); Lukács Popper Leónak 1910. december 10. körül írt levelét: Fekete/Karádi 1981. 289., 292. (127. levél)

1910. november 30.

Gellért Oszkár fiai súlyos betegsége miatt megkésve köszöni meg Babits két héttel korábbi szép sorait, melyekkel új verseskönyvét [*Ofélia térdein*] megkapva örvendeztette meg őt.

Lásd OSZK Fond III/498/2.; Sáli/Tóth 2005. 109., 331. (731. levél)

Szekszárd, 1910 tele

Kézirat híján csupán feltételezhető, hogy a *Szerenád* című vers nagyrészt 1908 végén vagy 1909 folyamán keletkezik (még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének megnyitása előtt), majd Babits éveken keresztül alakíthatja tovább, ahogyan erről Szabó Lőrincnek vall: „Ez a kitétel: »igen keserű!«, Balassa és a régi magyar költészet hangja. Körülbelül ez is a cukrász-kisasszony idejéből, de nem vonatkozik senkire. Tó nem is volt. Képzlet. Ez a vers teljesen játékosnak készült. Nem egészen Fogarason írtam meg, közben Szekszárdon is voltam, szóval hosszabb ideig készült, toldozott-foldozott vers. Őszikének a tücsköt hívják.” Szilasi Vilmos kötetében az 1911-es dátum mellett – amely bizonyára a megjelenés évét jelöli – Babits kezétől származó kiegészítés áll: „(1910. telén Szekszárdon íródott)”. A költemény 1911 januárjában Fogarason – a régi magyar irodalomból ismerősen hangzó alcím-magyarázattal: „melyben a költő kedvese szépségét dicséri és a saját szomorú bujdosásait és egyéb bánatait igen keserűi” – kerül egy „lírai regényt” alkotó füzerbe.

Lásd (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; Török Sophie, Magyar Csillag 1942. I. 199–205.; idézi Téglás 2000. 134., 233.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 452.; Rába 1981. 346.,

357–360.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.; Kelevéz 1998. 183–184.; a versfüzér egyes verseinek datálására és azok fényében másféle értelmezésükre: Kelevéz 1998. 119., 179–187.; Buda 2007. 229. és 229. lábjegyzet

Lásd még a versfüzérre **1906–1911. január**; a cukrászkisasszonyra: **Fogarás, 1908. ősz vagy tél eleje, október vége, november eleje; Fogarás, 1908 vége–1909–Szekszárd (?), 1910 telén; Fogarás, 1911. január**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Koós István, Alföld 2005. 8. sz. 76–87.

Vö. Rába 1981. 358. („1910 telén, Fogarason kezdte el s fejezte be a költő, közben Szekszárdon folytatta”); BMÖV 1982. 167–168. (1910. ősz)

1910. december 1. előtt

Hosszú hallgatás után Franyó Zoltán ismét ír Babitsnak. December 1-jén *Korunk* címmel „arisztokratikusan finom” folyóiratot készül megjelentetni, amely „erős konkurenciát fog jelenteni a »Nyugat«-nak és a »Renaissance«-nak”, s eddig 900 előfizetőjük van. Babits megnyerésére sorolja a neveket: kizárólagos belső munkatárs Kosztolányi, zenereferens Csáth, továbbá Juhász, Ady, Balázs, Lukács, Cholnoky [László vagy Viktor], Szilágyi [Géza], Szini [Gyula], Nádain [Pál], Kóbor [Tamás], Karinthy stb. az állandó munkatársak. Szeretné, ha Babits is küldene néhány új verset vagy „szenzációs cikket bármiről”. Kéri, írjon bírálatot Balázs Béla *A vándor énekel* című kötetéről.

Bár Franyó a levelet a *Korunk* (amely természetesen nem azonos az 1926-ban induló neves kolozsvári folyóirattal) nyomtatott levélpapírjára írja, a fejlécben jelzettek szerinti „társadalmi, szépirodalmi, művészeti és kritikai szemlé”-nek egyetlen száma sem lát napvilágot.

Lásd OSZK Fond III/464/6.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 183., 560. (187. tétel – 1910 második fele); Sáli/Tóth 2005. 109–110., 331–332. (732. levél – 1910. november 27. és december 1. között-re datálva), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 231.

Vö. *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 560. (187. tétel – a téves OSZK-jelzet: OSZK Fond III/463. – Franyó egy korábbi, 1909. február 10. után–február 15. előtt írt levele, s e tévedés miatt jelezheti úgy, hogy a levelet a Babits-katalógus nem regisztrálja)

1910. december 1.

A Nyugat-kiadványok között hirdetik az *Iris...* kötetet is.

Lukács György válaszol *A lélek és a formák*-bírálatra: *Arról a bizonyos homályosságról – Válasz Babits Mihálynak* címmel ír arról, hogy minden filozófia szükségképpen homályos, hiszen fogalmi nyelvet kell használnia. Babits nem vitatkozik tovább Lukáccsal, csak lapalji jegyzetben udvariaskodik, s úgy véli: „A dolog itt annyira elmélyült, annyira a legáltalánosabb kérdésekre ment vissza, hogy annak megvitatása egyáltalán nem tartozik pusztán irodalmi fórum elé...” –, de jelezve a vita meddő voltát, azt is hozzáteszi: „én egészen másnemű »homályosságról« beszéltem...”

Lásd Nyugat 1910. II. dec. 1. 23. sz. 4. számozatlan előzéklap, 1749–1752.; közli Fekete/Karádi 1981. 279–280. (122. levél 3. jegyzetében), 274. (118. levél 1. jegyzete); Sáli/Tóth 2005. 329. (728. levél jegyzetében); Hibschr/Pienták 2009. 612–616. (84. tétel jegyzetében)

Lásd még *Fogaras, 1910. november 7.; 1910. november 10.; 1910. november 10. után, november 28. előtt; 1910. november 21.; 1910. november 21. után, november 28. előtt; Fogaras, 1910. november 27. előtt; Fogaras, 1910. november 28. és december 1. után; Fogaras, 1910. december 1. után; Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 33., 464.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 232–233.

Fogaras, 1910. december 1. után

Babits földjára Lukács Györgynek még november 28-án kezdett levelét, melyben *A lélek és a formák*-bírálatával foglalkozik.

Lásd Fekete Éva, Irodalomtörténet 1974. 3. sz. 611–613.

Lásd még *Fogaras, 1910. november 28. és december 1. után*

1910. december 1. után

Balázs Béla Lukács Györgynek *Arról a bizonyos homályosságról* címmel Babitsnak írt válasza kapcsán levelében közli Lukáccsal: „A »feleletednek« nagy sikere volt. Azonban Osvát mégis a legostobább emberek egyike. Kérem tőle: Hogy tetszett? – Azt mondja: Kérem, nem méltó Babits kritikájához. Ezt egy ostoba embernek kell magyarázni, nem Babitsnak. Amit ő ott a homályosságról mond, azt mindenki tudja – ???! – Kibuktam az ajtón!”

Lásd közli Fekete/Karádi 1981. 294. (128. levél – 1910. december közepén); Kőszeg/Márványi 1985. 155., 558. (1910. december közepén)

1910. december 3.

Hatvany Lajos Babits *Arany Jánoshoz* című versére is utalva (melyet Ady – indokolatlanul – személye elleni burkolt támadásnak vél) írja Ady Endrének: „azt szeretném, ha volna benned valami Aranyból. Az élet miatt szenvedsz, a munkád miatt nem. Fordítva szeretném. Ha Arany nem tetszik, Babits óta, mondjuk Flaubert”.

Lásd *Hatvany Lajos levelei* 1985. 80. (72. levél)

Lásd még Adyra *Fogaras, 1909 vége; 1910. február 28.*

Fenyő Miksa Babits második verseskötetének [*Klasszikus álmok = Herceg, hátha megjön a tél is!*] megjelentetése ügyében ír levelet Hatvany Lajosnak, mondván, Babits gyors választ vár, mert a Franklin is megkereste ajánlatával. [A Franklin érdeklődésének hivatalos írásos nyoma nem ismeretes; lehetséges, hogy Fenyő csupán „mézesmadzag”-nak szánja, hogy ezzel Hatvany érdeklődését fölkeltsse, aki nem nézi jó szemmel Osvát újabb és újabb ifjú tehetségeket felkutató és publikáló szerkesztői attitűdjét „Ady rovására”. De Babits Osvátnak írt levele azon, a költőtől szokatlan kitétele, mely szerint: „[é]rdekem van benne, hogy a választ mielőbb megtudjam” – arra is utalhat, hogy más kiadó valóban ajánlatot tesz a megjelentetésre.] Fenyő azt is megemlíti, hogy a *Nyugat* előző évi felolvasásán a legnagyobb sikert „az orrhagon éneklő Babits” aratta, ezzel is indokolva, szorgalmazva a megjelen-

tetéshez való hozzájárulását, annál is inkább, mert Babitsnak az 1500-2000 példányra, 250 korona honoráriumra tett ajánlatát előzetesen nem beszélte meg Hatványval. [Az sem zárható ki, hogy a Gömöri Jenő (Tamás) szerkesztésében 1910 júniusa óta megjelenő Modern Könyvtár sorozat ajánlatára számít Babits.]

Lásd MTAK Ms 380/83.; Buda, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 607. és 23., 24. lábjegyzet; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 227–228.; Buda 2007. 252. és 30. lábjegyzet; Buda (kézirat) 2012

Lásd még Babits Osvát Ernőnek Fogaras, 1910. november 27. előtt (OSZK Fond 253/708/9.) és Fenyő Miksa Babitsnak 1910. november 27-én (OSZK Fond III/438/10.) írt levelét

1910. december 4. előtt

Babits Angyal és valószínűleg id. Babits Mihályné levelet és kártyát küldenek Fogarasra, melyeket Babits válasz nélkül hagy.

Lásd Babits Angyal 1910. december 4-i levelét: OSZK Fond III/35/162.; Sáli/Tóth 2005. 112., 333. (734. levél)

1910. december 4.

Babits Angyal szemrehányó lapot küld Fogarasra bátyjának, akitől semmi hírt nem kaptak (pedig levelet és kártyát is küldtek neki, sürgetve sorait), s nagyon aggód-
nak miatta. A *Vasárnapi Újság*ban hiába keresték verseit. Karácsonyra hazavárják. Öccse kétségbeesett sort fűz a levélhez: „Küldj ruhát, mert nagy szükségben vagyok: Pista.”

Lásd OSZK Fond III/35/162.; Sáli/Tóth 2005. 113., 333–334. (735. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 238.

Fogaras, 1910. december 4.

B. M. jelzéssel, *Szabad Lyceum* címmel ismertetés jelenik meg Albert János Arany Jánosról tartott előadásáról. (A minősíthetetlenül rossz cikket szinte bizonyos, hogy a szignó ellenére nem Babits írja.)

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. dec. 4. 49. sz. 4.; Csokonai-Illés 2010. 44.

Megjelenik Babits *Modern impresszionisták* című előadásának 2. része.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. dec. 4. 49. sz. 2–3.; Hibschr/Pienták 2009. 375–398., 621–624. (86. tétel – a teljes szöveg); Csokonai-Illés 2010. 37. (17. lábjegyzet)

Fogaras, 1910. december 4. után–december 14. előtt

Babits – öccse kérésének eleget téve – ruhákat küld neki haza Szekszárdra, de egyetlen sort sem ír küldeményéhez.

Lásd Babits Angyal 1910. december 4-i (OSZK Fond III/35/162.), valamint id. Babitsné 1910. december 14-i (OSZK Fond III/179/31.) Babitsnak írt levelét

1910. december 8.

Fenyő Miksa Hatvanyynak írott levelében jelzi, hogy „Babits karácsony előtt nem jöhet”. Bizonyára a végül 1911-ben megjelenő *Herceg, hátha megjön a tél is!* kötetre vonatkozik a megjegyzés, különösen a zárójeles közlés figyelembevételével: „(Érdekes, hogy az Iris koszorújából kötet most kezd fogyni.)”, vagy arra, hogy Babits nem vehet részt a december 10-i felolvasáson.

Lásd *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 102.

1910. december 10. szombat

A *Nyugat* első (!) budapesti felolvasása a Royal Szálló dísztermében [nem tudni, mire vonatkozik az „első”, hiszen már 1910 februárjában tartottak *Nyugat*-estet a Royalban]. Lengyel Menyhért, Lesznai Anna, Bródy Sándor, Bíró Lajos, Szomory Dezső felolvasnak, Somlay Artúr és Medgyaszay Vilma szavalnak a *Nyugat* költőinek, többek között Babitsnak [*Két nővér*] verseiből (Fenyő Miksa szerint Medgyaszay „rosszul” szavalja a Babits-verset). Babits nem vesz részt a fölolvadáson.

Lásd *Nyugat* 1910. II. dec. 16. 24. sz. 1920.

Lásd még Magyar Hírlap 1910. dec. 13. 296. sz. 13.; Fenyő 1910. december 17-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/438/11.; Buda (kézirat) 2012

Fogarasi, 1910. december 11.

Megjelenik Babits *Modern impresszionisták* című szabadlíceumi előadásának 3. része.

Lásd Fogarasi és Vidéke 1910. dec. 11. 50. sz. 2–3.; Hibscher/Pienták 2009. 375–398., 621–624. (86. tétel – a teljes szöveg)

Vö. Csokonai-Illés 2010. 37. (17. lábjegyzet – ezt a közlést nem jelzi)

1910. december 11.

Tudósítás jelenik meg *A Nyugat felolvasása* címmel, mely szerint előző este a Royal Szállóban Medgyaszay Vilma előadásában hangzottak el többek között Babits Mihály versei.

Lásd *Független Magyarország* 1910. dec. 11. 294. sz. 10.

1910. december 13. előtt

Bizonyára Babits *Nyugat*-beli Bergson-tanulmányának/könyvismertetésének hatására Fogarasi Béla filozófus levél kíséretében küldi el Babitsnak Fogarasra az első magyar Bergson-fordítást [*Bevezetés a metafizikába*. Fordította Fogarasi Béla, Politzer, Budapest, 1910], s annak a reményének ad hangot, hogy azt sokan fogják olvasni. Bizonyára Dienes Valéria Bergsonnal kapcsolatos munkásságára is felhívja Babits figyelmét.

Lásd Babits Fogaras, 1910. december 13-án kelt válaszlevelét: MTAK Ms 4744/127.; Sáli/Tóth 2005. 113., 334. (736. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 236.

Lásd még Henri Bergson Fülep Lajosnak írt levelét: MTAK Ms 4585/65.; közli F. Csanak Dóra 1990. 184. (a francia nyelvű levél és magyar fordítása)

A Négyesy-szemináriumban megismert egykori egyetemi társ, Oláh Gábor a fordításában megjelent Henrik Ibsen-drámát, a *Rosmersholm* címűt (Singer és Wolfner, Budapest, 1910) küldi el Babitsnak. „*Rosmersholm*-ot kinyomattam, 150 példányban. 1905-ben jelent meg az *Egyetemi Lapok*ban; most a nyáron a norvég eredetivel szigorúan összevettem, sokat javítottam rajta, s így bocsátottam – nem a világ, hanem néhány ismerősöm kezébe. Régi, régi vágyam: hogy Ibsent a maga teljességében adjuk ki már valahára magyarul” – jegyzi fel októberben naplójába Oláh Gábor.

Lásd Babits Fogaras, 1910. december 13-i válaszát: Debreceni Irodalmi Múzeum, Oláh Gábor-hagyaték 153/d.; K. X. 93. 12.4.177.; Lakner Lajos 2002. 170. 63. lábjegyzet

1910. december 13.

A Kolozsvári Irodalmi Matiné Bizottság küld táviratot Babitsnak: „Erdély mágnsainak védnöksége alatt tizennyolcadikán nagyszabású irodalmi matiné lesz, rögtön értesítést kérünk, felolvasása lehetőségét és feltételeit nagyon kérjük elfogadni.”

Lásd OSZK Fond III/1877/3.; Sáli/Tóth 2005. 116., 335–336. (739. levél)

Tudósítás számol be arról, hogy szombaton (december 11-én – helyesen 10-én) a Royal Szálló dísztermében a *Nyugat* felolvasásán többek között Babits verseit szavalta el Medgyaszay Vilma.

Lásd Magyar Hírlap 1910. dec. 13. 296. sz. 13.

Fogaras, 1910. december 13.

Babits Fogarasi Bélának írt levelében megköszöni az elküldött „első magyar Bergson-fordítást” [*Bevezetés a metafizikába*. Fordította Fogarasi Béla, Politzer, Budapest, 1910], s szabadkozik: „Bocsásson meg, hogy értekezésemben nem említettem az Önök működését; de falusi magányomba akkor még ennek a híre nem hatott el.” Közli, hogy Dienes Valériát ismeri és Bergsonnal kapcsolatos működéséről is tudomást szerzett már. Elismeréssel szól Fogarasi fordításáról, kiemelve, „mennyi nehézséggel jár ez [ti. filozófiai szöveg átültetése] nyelvünkön, melynek sem kifejezései, sem hajlékonysága ily irányban nem fejlődtek”.

Lásd MTAK Ms 4744/127.; Sáli/Tóth 2005. 114., 334. (737. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 236.; Hibschr/Pienták 2009. 609. (82. tétel)

Ugyancsak levélben mond köszönetet Babits Oláh Gábornak, hogy Henrik Ibsen drámájának, a *Rosmersholm*-nak fordítását elküldte neki. „Rég szerettem volna alkalmat nyerni, hogy megírjam önnek, mily nagyrabecsülést, mily bámulatot érzek Ön iránt. Mindig szerettem az ön írásait, a legelsőktől kezdve, melyeket megismertem” – vallja meg szokatlanul túláradó lelkesedéssel. Fájjalja, hogy mikor „a nagy nyilvánosság előtt” nyílt alkalmá szólni Oláh munkájáról [1910. április 1-jén jelent meg Babits kritikája a *Korunk hőse* című verses regényről, „hőskölteményről”], éppen nem azokról a dolgokról írhatott, amelyeket a legjobban szeret irodalmi működésében. Mindazonáltal reméli, hogy „itt-ott talán nyers” szavain keresztül is érezhető volt a megbírált iránti tisztelete.

Lásd Debreceni Irodalmi Múzeum, Oláh Gábor-hagyaték 153/d.; K. X. 93. 12.4.177.; Nagy János, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 1. sz. 113., 120. (15. levél); Tóth Endre, 1980. 8. sz. 19., 22. (11. lábjegyzet); Lakner Lajos 2002. 170. 63. lábjegyzet; Sáli/Tóth 2005. 115., 335. (738. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 234.

Lásd még **1910. április 1.**

Vö. Sáli/Tóth 2005. 335. (738. levél – a jegyzetben a Babits-kritikát tévesen Oláh Gábor 1908-as *Az élet lobogója* alatt című verseskötetére vonatkoztatja; Nagy János közlését figyelmen kívül hagyva, a levelet kiadatlanak tekinti)

1910. december 14. szerda

Id. Babitsné kétségbeesve írja zárt levelezőlapján fiának, hogy a ruhákat megkapták, de hiába kerestek bennük levelet. Úgy véli, ha Babits előbb mehetne Pestre, talán most utánanézhethetne „ügyének” [áthelyezésének] a kultuszminisztériumban, „mert nagy zaklatás kell mostanában oda fenn ha igazán akarunk valamit” – fűzi hozzá indoklásul.

Lásd OSZK Fond III/179/31.; Sáli/Tóth 2005. 116., 336. (740. levél)

Lásd még **1910. december 4.; Fogaras, 1910. december 4. után–december 14. előtt**

Fogaras, 1910. december 14. után–december 22. előtt

Babits bocsánatot kér édesanyjától, hogy sokáig nem írt: a gyomrával volt és van állandóan baja, ami rosszkedvűvé teszi, ráadásul sokféle elfoglaltsága miatt igen fáradt volt. Valószínűleg Karácsony estére lesz otthon, Budapesten azonban nem tud időzni. Beszámol arról, hogy – orvosi tanácsra is – sokat jár korcsolyázni, és hogy Fogarason sok színház és hangverseny van. Néhány hete [november 19-én] a Szabad Líceumban előadást tartott a modern impresszionizmusról. Gondolja, az újságokban olvastak a tanárok küzdelméről és ügyük jobbra fordulásáról [miszerint „az állami tanító állami tisztviselő” megnevezés ne csak papíron éljen, hanem „a fizetés, a lakbér és végellátás tekintetében” érvényre is jusson]. Még abban a hiszemben, hogy Budapesten át utazik haza, érdeklődik, mit vigyen karácsonyra. Jelzi, hogy Bimbis [Kelemen Imre] írt neki születésnapjára és hívta, nézzen be hozzájuk, de csak visszautaztában lesz ideje fölkeresni őket.

Lásd OSZK Fond III/58/7.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 188., 560. (192. tétel – Fogaras, 1910. december); Sipos (Németh–Rihmer–Harmati) 2004. 256.; Sáli/Tóth 2005. 119., 338–339. (746. levél – Fogaras, 1910. december 14. és 23. között), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 212., 216.

Lásd még **Fogaras, 1910. november 19. szombat; 1910. november 24.**; Fogaras és Vidéke Állami Tanügyi Lapmelléklete 1910. nov. 27. 1.; Téglás, Dunatáj 1984. május, 2. sz. 45.

Fogaras, 1910. december 16.

A fogarasi főgimnázium tanártestületének II. ellenőrző értekezletét tartják. (Babits 15 fős osztályából már csak két diák bukik, ezzel a második legjobb eredményt és „jó” minősítést érnek el.) Ugyanezen a napon „Hirschhorn Nándor, VIII. oszt. végzett tanuló ismétlő érettségi vizsgálatának a fogarasi főgimnáziumban való engedélyezése iránt benyújtott kérvénye tárgyában” pedig rendkívüli értekezletre is sor kerül. A felvett jegyzőkönyveket Babits is ellátja kézjegyével.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 35. és 67. lábjegyzet, 45.; Csokonai-Illés 2010. 210. (Függelék 118., 120. tétel)

Lásd még az ellenőrző értekezlet eredményéről szóló kimutatást: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 270. (Függelék 19. táblázat)

1910. december 16.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris*... kötetet.

Lásd Nyugat 1910. II. dec. 16. 24. sz. 4. számozatlan előzéklap

1910. december 17.

Fenyő Miksa levélben tájékoztatja Babitsot, hogy verseskötete [*Herceg, hátha megjelen a tél is!*] „elrendezését” várják; január végére vagy február elejére kijönnek vele. A füzetes Nyugat-könyvtárban is szeretnének 4-5 íves füzetet hozni Babitstól, a *Petőfi és Arany* tanulmánnyal az élen a magyar tárgyú tanulmányokat [*Két kritika – Petőfi és Arany; Az irodalom halottjai*]. Honoráriumot, ívenként 25 koronát, tehát 100-125 koronát ajánl. Jelzi, hogy Babits versei a következő *Nyugat*-számban jönnek. Beszámol arról, hogy Medgyaszay Vilma a [december 10-i] *Nyugat*-felolvasáson Babits *Két nővér* című versét szavalta – szerinte rosszul.

Lásd OSZK Fond III/438/11.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 188., 561. (193. tétel); Sáli/Tóth 2005. 117., 336–337. (741. levél – 1910. december 11-re datálja a *Nyugat*-felolvasást), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 228–229., 230.; Buda (kézirat) 2012

Lásd még **1910. december 10. szombat; 1911. február 15.; 1911. április 1. előtt**

Vö. *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 561. (193. tétel – a *Két kritika* megjelenését – április 1. előtt helyett – tévesen 1911 februárjára datálja, noha 1911. február 15-én még csak a kéziratot sürgetik)

Fogaras, 1910. december 18.

Megjelenik Babits *Modern impresszionisták* című előadásának 4. része.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. dec. 18. 51. sz. 2–3.; Hibsches/Pienták 2009. 375–398., 621–624. (86. tétel – a teljes szöveg)

Lásd még Nyugat 1910. I. jan. 16. 2. sz. 95–99. (Kernstok Károly előadása); febr. 1. 3. sz. 190–193. (Lukács György előadása)

Vö. Csokonai-Illes 2010. 37. (17. lábjegyzet – ezt a közlést nem jelzi)

1910. december 18.

Költői ankét a télről (Negyedévi tisztogatás a papírkosárban) címmel megjelenik néhány versparódia/gúnyvers (Pósa Lajos, Szabolcska Mihály, Ábrányi Emil, Ady Endre és Babits Mihály verseiről, cím nélkül), köztük a *Fekete ország* paródiája is: *Fekete földön fekete ácsok...*

Lásd Élet 1910. dec. 18. 51. sz. 779–780.

Lásd még ***1910. december 25.; 1910. december 28.***

1910. december 19.

A Nyugat... kezdetű hírcikk a folyóirat főmunkatársai között Babits nevét is említi.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1910. dec. 19. 90. sz. 4.

1910. december 20. előtt

Ligeti Ernő erdélyi író két sürgönyt is meneszt Babitsnak, melyben valamely folyóirat [talán a *Nagyváradi Napló*] felolvasásán való részvételre kéri föl. Babits – aki bár az első táviratból még nem tudja pontosan, ki rendezi a matinét – elhárítja a föl-kérést.

Lásd Babits Ligeti Ernőnek szóló Fogaras, 1910. december 20-i keltezésű levelét: OSZK Fond III/98.; Sáli/Tóth 2005. 117–118., 337–338. (742., 743., 744. levél)

Fogaras, 1910. december 20.

Babits Ligeti Ernőnek írt levelében szabadkozik, „hogy kedves és megtisztelő formában tett felszólításokra ismét tagadó választ kell adn[ia]”. Az első sürgönyből még nem tudta, ki rendezi a matinét, másképp azonnal megírta volna, hogy a *Nyugattal* való kapcsolata kizárja, hogy egy másik folyóirat felolvasásán szerepeljen. [Ligeti Ernő korábbi levelei híján nem tudni, mely folyóirat matinéjára hívják Babitsot. Szóba kerülhet a *Nagyváradi Napló*, amelynek Ligeti a munkatársa. Kérdéses, hogy valóban a *Nyugattal* kötött „kizárólagos munkatársi viszony” az akadály a Babits szereplésének, vagy csupán „kapóra jövő” mentség a nyilvánosságtól már-már betegesen irtózó költőnek.]

Lásd OSZK Fond III/98.; Sáli/Tóth 2005. 118., 338. (745. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 226. (biztosra veszi, hogy a Nyugattal kötött szerződés az oka annak, hogy Babits lemondja a matinén való szereplést – nem jelzi, hogy mivel Babits nem írja rá a borítékra a feladót, továbbá „elégtelen” címre küldi a levelet, a posta fölbontja azt és visszairányítja Fogarasra)

Fogaras, 1910. december 22.

Babits föltehetőleg ekkor indul Fogarasról, hogy Szekszárdon, családjá körében töltse a karácsonyi ünnepeket.

Lásd Babits öccsével és húgával 1910. december 23-án írt közös lapját Kelemen Gizellának: WMMM Kéziratgyűjtemény 71.8.18.

Lásd még ***Szekszárd, 1910. december 23.–december 31. előtt***

Vö. Sáli/Tóth 2005. 343. (751. levél jegyzetében – úgy véli, a téli vakáció december 24-én kezdődik)

Szekszárd, 1910. december 23.

Öccsével, Istvánnal és Angyal húgával közös, a párizsi Moulin-Rouge-t ábrázoló lapon küld Babits karácsonyi üdvözetet Kelemen Gizellának [Liccnek]: „Mindnyájatoknak jókívánságait küldi Misi, aki ép [!] most érkezett meg s az új menetrend miatt nem szakíthatta meg Pesten útját”, hogy fölkeresse nagybátyja családját.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 71.8.18.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 46–47. (46. levél); Sáli/Tóth 2005. 120., 339–340. (747. levél)

Szekszárd, 1910. december 23.–december 31. előtt

Babits a karácsonyi szünidőt Szekszárdon tölti, de Szilveszterkor már nincs ott. Ekkor határozza el (s ezt Angyallal meg is osztja), hogy egy szép Madonna-képpel szerez örömet édesanyjának februári neve napjára.

Lásd Babits Angyal bátyjának 1911. január 9-én írt levelét: OSZK Fond III/41/5.

Lásd még Fogaras és Vidéke 1911. jan. 1. 1. sz. 5.; ***1911. február 23. csütörtök***

1910. december 25.

Megjelenik Babits *Modern impresszionisták* című előadásának 5. része.

Lásd Fogaras és Vidéke 1910. dec. 25. 52. sz. 2–3.; Hibschi/Pienták 2009. 375–398., 621–624. (86. tétel – a teljes szöveg)

Vö. Csokonai-Illés 2010. 37. (17. lábjegyzet – ezt a közlést nem jelzi)

Megjelenik az [*Ősz, kriptá, ciprus, szüret, tánc, kobold*] *Szürke ég, ciprus, tánc, kobold* című Babits-vers.

Lásd Világ 1910. dec. 25. 232. sz. 36.; Kelevéz 1998. 175. és 458. lábjegyzet

Közlík Babits *Ha eltörik az edény...* című versét.

Lásd Népszava 1910. dec. 25. 306. sz. 25.

A kulcslyuk előtt. Mi készül a magyar művészetben című körkérdésre Babits is nyilatkozik: „Tervem annyi van, hogy bajos őket leírni. Új formám talán prózavers lesz vagy valami egészen új kísérlet, mert minden eddigitől egy kissé megcsömörlöttem. Évek óta dolgozom Dante alakhű fordításán, s bár mostani hangulatom talán nem kedvez e tervnek, remélem, előbb-utóbb célhoz tudom vinni. [...] Novelláim középkori és modern katolikus hangulatok lesznek: a katolicizmus egész hangulati mélyét szeretném átélni, mint egy költő átélheti. E novellákból néhány már megjelent (*Tél, Karácsonyi Madonna, Éliás testvér, Mese a Decameronból*).”

Lásd Független Magyarország 1910. dec. 25. 306. sz. 40.; Téglás 1997. 12–13., 455. (3. tétel); idézi Buda 2007. 230. és 234. lábjegyzet

A szabadkai *Bácsmegyei Napló* átveszi az *Élet* című lap *Költői ankét a télről (Negyedévi tisztogatás a papírkosárban)* címmel december 18-án megjelent gúnyverseit (köztük Babits *Fekete országának* paródiáját is).

Lásd Bácsmegyei Napló (Szabadka) 1910. dec. 25. 294. sz. 17–18.

Lásd még *Élet* 1910. dec. 18. 51. sz. 779–780.; **1910. december 28.**

Megjelenik Hatvany Lajos *Heinrich Horvát* című cikke a *Pester Lloyd*-ban a német fordító Horvát Henrikről, melyben Babitsról a következőket írja: „Az Arany nyomdokain haladó, egyik napról a másikra híressé lett ifjú költőnek, Babits Mihálynak van három olyan verse, melyek bebizonyították, hogy a határtalan tehetség és a mély érzés nem egymást kizáró ellentétek. Minő ironiája a sorsnak! Míg e költemények szerzője Budapesttől 18 órányi iskolai órákat ad, addig a hasonló adottságokkal megáldott fordító Nagyváradon teszi ugyanezt. Nem halálos vétek, hogy ilyen emberek idejüket pazarolják? Nem ment tönkre épp elég tehetség Magyarországon? Nem volt elég bizonyíték Péterfy [Jenő] szörnyű példája, mivé fajulhat az alkotóerő és a tanítási kényszer közötti nehéz küzdelem? Nem hangzott elég messzire pisztolyának dörrenése?”

Lásd *Pester Lloyd* 1910. dec. 25. reggeli kiadás, 71.; idézi Sáli/Tóth 2005. 348. (757. levél jegyzetében), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 220.

1910. december 28.

A *Szeged és Vidéke* a *Költői ankét a télről* című paródiacsokorban megjelenteti Babits Szent György utcában írt *Fekete ország* című versének irodalmi görbe tükrét (*Fekete földön fekete ácsok...*). Föltehetőleg valamelyik fővárosi lapból ollózzák át, szerzője ismeretlen (lehetséges, hogy az *Élet* december 18-i számából való).

Lásd Szeged és Vidéke 1910. dec. 28. 296. sz. 3.; közli Apró 1983. 88.

Lásd még **1910. december 18.**

1910. december 30.

Kún József Bécsből küld újévi üdvözlőlapot Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/809/9b; közli Apró 1983. 196. (Függelék 15. levél); Sáli/Tóth 2005. 120., 340. (748. levél)

Szekszárd–Budapest–Fogaras, 1910. december 31. előtt–január 5. előtt, január 2. (?)

Babits a karácsonyi ünnepeket Szekszárdon tölti, de (Babits Angyal 1911. január 9-i levelének tanúsága szerint) már Újév napja előtt elutazik. Fogarasra visszatérőben – ugyancsak Angyal levelének kérése alapján: „Nagyanya pedig azt izeni, hogy írj valamit Bimbisékről hogy találad őket?” – kétségtelen, hogy Pesten fölkeresi Kelemen Imrééket, s bizonyára náluk száll meg egy-két napra. A látogatás megtörténtét támasztja alá id. Babitsné 1911. január 12-i levelének beszámolója: „Bimbis tegnap azt írja hogy nagyon ideges voltál féltél és hogy ugy sajnál téged hogy olyan beteges vagy...”

[Babits január 5-én már bizonyosan Fogarason tartózkodik; onnan írja Osvát Ernőnek címzett levelét. – Tehát ellentétben a szakirodalom egy részében elterjedt vélekedéssel, Babits január legelején *nem* jár Szegeden.]

Lásd Babits István 1911. január 8-i levelét (OSZK Fond III/41/5.), Babits Angyal 1911. január 9-i levelét (OSZK Fond III/41/5.) és id. Babitsné 1911. január 12-i levelét (OSZK Fond III/179/32.)

Lásd még ***Szekszárd, 1910. december 23.; Fogaras, 1911. január 5.; 1911. január legeleje;*** Rába 1983. 72.; Kelevéz 1998. 117–118.

Vö. Apró 1983. 177. (Szilasi Vilmos följegyzésére hivatkozva: „Babits 1911 januárjában – Szegeden átutaztában – dolgozott a *Téli dal* című versén, és itt írta az *Egy dal*”)

1910. december 31. Szilveszter

Babits Angyal 1911. január 9-i levelében említi Babitsnak, hogy a szekszárdi szilveszteri kabaré-estélyen róla is szó esett: bár Szekszárdon még „alig ismerik Ady és Babits verseit míg Pesten már mindenki őket dicsóíti”.

Lásd OSZK Fond III/41/5.

1910. december

A *[Divina machina]* című Babits-vers keletkezése.

Lásd kéziratait: k_1 = OSZK Fond III/2356. 133. f. rektó–verzó (tintairású fogalmazvány, a rektón Török Sophie ceruzairásával a cím és a dátum); k_2 = OSZK Fond III/1698/5. (tintairású tiszta-
táza Babits autográf aláírásával); korrektúra = OSZK Fond III/1958/6. (nyomdai levonat Babits ceruzairású javításaival, Török Sophie írásával: „1910”, valamint a vers kiadatlan voltára vonat-

kozó megjegyzés); Rába 1981. 382.; Kelevéz 1998. 86., 260–261.; Kelevéz 2008. 174. és 19. láb-jegyzet

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; BMÖV 1982. 567–568. (1910); Sáli/Tóth 2005. 342–343. (751. levél jegyzetében – 1910. november 27.–1911. január 5. között-re datálja)

A korábban 1911 elejére datált [*Egy verseskönyv epilógusa*] *Naiv csömör* című Babits-vers keletkezése.

Lásd k_1 = OSZK Fond III/2356. 134. f. rektó–verző–135. f. rektó (tintairású variáns), k_2 = dr. Radnai Béláné (Budapest) tulajdona (tintairású tisztázat, Babits autográf aláírásával); ny = MTAK Ms 4699/16. I–III. (aláírt nyomdai levonat); k = MTAK Ms 4699/74. (1920. június–1921. április [?] között Szabó Lőrinc ceruzával írt gyorsírási lejegyzése, ceruzairású autográf aláírás: „Babits”); Szabó Lőrinc, Nyugat 1921. I. jan. 1. sz. 49.; Rába 1981. 382–384.; Sáli/Tóth 2005. 342–343. (751. levél jegyzetében – a *Naiv csömör* című vers keletkezését 1910. november 27.–1911. január 5. között-re teszi); Kelevéz 1998. 28., 86–88., 127., 146., 181–183., 231., 260–261.; Kelevéz 2008. 173–174. és 16. lábjegyzet

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

Vö. Dévényi, Új Forrás 1971. 2. sz. 84–86.; Gál István, Új Írás 1973. 12. sz. 13–18. (1910-es évek végére, 1920 körülre datálják); Sipos 1976. 129. (az 1920-ban megjelenő *Nyugalanság* völgye „epilógusá”-nak tekint)

Fogarás, 1910. december–1911. január 5. között

Decemberben megküldik Babitsnak a *Nyugatban* 1911 januárjában megjelenésre tervezett verseinek korrektúráját („...ezektől a versektől most valóságos idioszinkráziám van; sehogysem tudom magamat rávenni, hogy a Nyugatban való megjelenésükbe belenyugodjam”: a *Naiv csömör* – *Egy verseskönyv epilógusa*, a *Divina machina*, valamint a *Pro mortuis ignotis* [*Esti imádság*] című költeményekre utal – az alkotói válságát megfogalmazó *Naiv csömör* [*Egy verseskönyv epilógusa*] szélsőséges indulatkitörését utóbb bizonyára elhamarkodottnak ítélve vonja vissza). A három nyomdai levonat külleme egymással és a *Nyugat* 1910-es szedéstükrével megegyező; a *Divina machina* levonatán Török Sophie ceruzairású datálása és a főlió verzőjén megjegyzése: „1910 végén”, „*Divina machina* címen kihagyottak közt volt a Nyugat levonatban”.

Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* című verseskönyvének rendezésén is dolgozik. 1911. január 5-én Fogarasról Osvát Ernőnek írt levele szerint bár „[n]agyon sokat szerettem volna beszélni”, karácsonykor nem találkozhatnak.

„Legszigorúbban klasszikus második kötetének idejéből [*Herceg, hátha megjön a tél is!*] ismernek barátai egy kiadatlan verset [*Naiv csömör* – *Egy verseskönyv epilógusa*], mely valósággal kulcsa régi formáitól való elfordulásának” – írja Szabó Lőrinc 1921-ben, a *Nyugalanság völgye* kötetet méltatva.

Lásd Babits Osvát Ernőnek Fogaras, 1911. január 5-én írt levelét: OSZK Fond III/253/708/15. [*Egy verseskönyv epilógusa*] – *Naiv csömör*: k_1 = OSZK Fond III/2356. 134. f. rektó–verző–135. f. rektó (tintairású variáns), k_2 = dr. Radnai Béláné (Budapest) tulajdona (tintairású tisztázat,

Babits autográf aláírásával); ny = MTAK Ms 4699/16. I–III. (aláírt nyomdai levonat); Kelevéz 1998. 260–261.; Kelevéz 2008. 173–174.; k = MTAK Ms 4699/74. (1920. június–1921. április [?] között Szabó Lőrinc ceruzával írt gyorsírási lejegyzése, ceruzairású autográf aláírás: „Babits”); Szabó Lőrinc, Nyugat 1921. I. jan. 1. sz. 49.; *Pro mortuis ignotis [Esti imádság]*: OSZK Fond III/1958/21.; *Divina machina*: OSZK Fond III/1958/6.; Rába 1981. 382–385., 630. 3. lábjegyzet; Melzer 1985. 43–46., 96–97. (1911 eleje); Kelevéz 1998. 28–29., 86–88., 146., 176–177. és 460–465. lábjegyzetek, 260–261.; Kelevéz 2008. 174. és 19. lábjegyzet; Szőke Mária 2005. 231. (14. lábjegyzet), 237. (37. lábjegyzet); Sáli/Tóth 2005. 342–343. (751. levél jegyzetében – a *Naiv csömör* című vers keletkezését 1910. november 27.–1911. január 5. között-re teszi)

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt; 1920. június–1921. április (?)**

Vö. [*Egy verseskönyv epilógusa*] *Naiv csömör*: Dévényi, Új Forrás 1971. 2. sz. 84–86.; Gál István, Új Írás 1973. 12. sz. 13–18. (1910-es évek végére, 1920 körülre datálják); Sipos 1976. 129. (az 1920-ban megjelenő *Nyugtalanág völgye* „epilógusá”-nak tekinti); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 228. (a *Herceg, hátha megjön a tél is!* kötet összeállításának megkezdését [!] 1911 januárjára teszi)

Fogarás, 1910 legvége, 1911 eleje

A [*Hiába akartok megismerni...*] kezdetű Babits-töredék keletkezése.

Lásd OSZK Fond III/2356. 135. f. rektó (ceruzairású töredék); Kelevéz 1998. 181., 190., 260–261.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

Babits [*Minden sikerülni fog...*], [*Lám a macska talpra áll...*] és az [*Oly sóvár szemmel nézek...*] kezdetű töredékeinek keletkezése.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 136. f. rektó (ceruzairású töredékek)

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

Szilasi Vilmos kötetének (nem egészen pontos) bejegyzése szerint a *Naiv ballada* című vers keletkezési ideje: „1911. jan.” Babits Szabó Lőrincnek is szól erről a versről: „Semmit se tudok mondani. Éreztem, hogy nehezen érthető, azért tettem elébe magyarázatot. Nehéz, mint Dante, akkortájt olvastam a *Vita Nuova*-t. Ez talán hatással is volt rá; de nem biztos. Általában: a mozzanatok [helyesen *magyarázatok*] tónusa összevág a *Vita Nuova* szellemével és hangjával.” (Gál István úgy emlékezik, hogy Fülep Lajos szerint – akinek nincs „föltétlen jó véleménye” Babits Dante-fordításáról – Babitsnak a *Vita Nuova*-t kellett volna fordítania, az neki való lett volna.)

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 135. f. verzó (tintairású fogalmazvány; a fólión kék írónnal Babits rájegyzése: „Nyugat”, Török Sophie írásával a dátum); (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Rába 1969. 82–83.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 446., 456.; Rába 1981. 360–363.,

BMÖV 1982. 164–165. (1911. jan.); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.; Kelevéz 1998. 177., 181., 184–186., 260–261.; Kelevéz (kézirat)

Lásd még a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Sipos (Németh–Rihmer–Harmati) 2004. 256.

Babits *Les hommes* címmel megkísérli Vörösmarty Mihály *Az emberek* című versét franciára fordítani. (A fordítás egyik kézirata [k₂] első fóliójának rektóján és verzóján, valamint a második fólió rektóján áll Szabó Dezső Babitsnak szóló levele.

Lásd k₁ = OSZK Fond III/2356. 137. f. rektó (tintaírású töredék; a Vörösmarty-vers első versszaka és annak francia fordítása); k₂ = OSZK Fond III/1162/5. (ceruzairású töredék; a Vörösmarty-vers első versszaka és annak francia fordítása); Szabó Dezső levelének első fele: OSZK Fond III/120., második része: („12 év óta...” =) III/1162/5.; csak a levél második felét közli Gál István, Jelenkor 1970. 2. sz. 152–153.; Sáli 2003. 121–123., 385–387. (1032. levél – nem jelzi a Vörösmarty-vers fordítását a kéziratot); Kelevéz, Kalligram, 2011. 10. sz. 51–62.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; Kelevéz 1998. 260–261.; k₂: **1912. április 16. után**

Az *Ékszerláda* című Babits-vers keletkezése.

Lásd k = OSZK Fond III/2356. 139. f. rektó–138. f. verzó–139. verzó (tintaírású fogalmazvány, részben ceruzairású javítással); g = OSZK Fond III/1698/3. (a gépirású tisztázatot indigómásolatának kelte: 1928. december 25. előtt); BMÖV 1982. 565–566. (1910); Kelevéz 1998. 127. és 325. lábjegyzet, 186., 260–261.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt; Budapest, 1928. december 25.**

Fogarás, 1910

Babits *Az elveszett kincs* című versének gépirású tisztázatára az 1910-es dátumot Török Sophie írja, aki az indigós másolatra már Babits halála után jegyzi föl: „Mihály maga gépelt házasságunk előtt 1921 előtt az első Erika gépen, amelyik elégett a Baumgarten-házban és a roncsát elhoztam, itt van.” A kézirat alapján Kelevéz Ágnes új datálása szerint a vers keletkezési ideje: **1920 táján**

Lásd Kelevéz 1998. 217. és 592. lábjegyzet; Kelevéz 2008. 147–148. és 53. lábjegyzet

Vö. Éder 1966. 61. (1909-re datálja); Rába 1981. 254., 615. 7. lábjegyzet (Török Sophie 1910-es datálását hivatkozva)

1910

„[A]z új irodalom dönget »kaput s falat« – meghallják-e Szekszárdon? A Nyugatot csak néhány különc olvassa, mint a jeles Leopold Lajos, akinek vendégeként 1910-ben néhány napot Szekszárdon töltött Ady...” [Babits föltehetőleg akkor nem jár otthon. Az azonban különös, hogy ezt a látogatást a mindent regisztráló családi levelezés nem említi.]

Lásd Csányi 1990. 27.

Lásd még **1910. szeptember 10.**

Vö. Tóttós 2003. 32. (Ady látogatását 1909-re datálja)

Babits *[Mi a tudás?...]* kezdetű rögtönzésének keletkezése. Tintairású kéziratán vegyes feljegyzések, köztük ceruzairású följegyzés Babits *Mese a Decameronból* című novellájához, valamint a *[...tok, doboz, szelence mélye...]* kezdetű vers fogalmazványrészlete.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/1953/1.

Lásd még **1910. november 1.**

Megjelenik a *Szőlőhegy télen* című Babits-vers.

Lásd Debreceni Főiskolai Lapok 1910. 52. évf. 15–16. sz. 121.

Babits István *Vakáció* címmel, 1908 júliusától készített kéziratú újságjának 1910. 4. számában közli bátyja *Asztalfiók* című versét, valamint két Babits által küldött képrejtvényt. Ebben az esztendőben folyamatosan „szerkesztői üzenetek”-et menteszt bátyjának Fogarasra.

Lásd Szőke Mária 2005. 405. (559. levél jegyzetében), Illusztrációk 18.; Buda 2005. 11.

Lásd még **1909. február 2.**

A Franklin Társulat megjelenteti Hazay Olivér magyar–német–filozófia szakos tanár *Egy könyv szülők, tanárok és volt diákok számára* című művét, melynek egy fejezetét szenteli Babitsnak: „ceruzarajzot” kíván adni a költőről, akinek negatív jellemzőjeként tudós voltát emeli ki a *Fekete ország*, az *In Horatium* és *A lírikus epilógja*, pozitív vonásaként pedig leírásainak szemléletességét a *Sunt lacrimae rerum*, *A világosság udvara* és *A Danaidák* részletei alapján. A *Karácsonyi Madonna* olvastán korántsem szokványos elragadtatásának ad hangot: „Ha a földön túl van mennyország, akkor ott az én áhítatomnak e rövid óráját nagy és engesztelő érdemül tudják be – Babitsnak.”

Lásd Hazay Olivér: *Egy könyv szülők, tanárok és volt diákok számára*. – Babits Mihály. Franklin, Budapest, 1910. 117–123.; idézi Sáli 2003. 279–280. (870. levél jegyzetében)

1910 körül

A korábban 1910 körül-re datált *Téritők* című, kiadatlanul maradó Babits-vers keletkezési ideje Kelevéz Ágnes új datálása szerint: **1909 őszé előtt**

Lásd Kelevéz 1998. 254–255.

Babits [*Szerénység és Kegyesség és Okosság*] című, korábban 1910 körül-re keltezett versének keletkezése Kelevéz Ágnes új datálása szerint: **1909. október második fele után, december vége előtt**

Lásd Kelevéz 1998. 147., 254–255.

A [*Ha lelkemről, e tábláról...*] kezdetű Babits-vers keletkezése.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/1969/29. (tintaírású fogalmazvány)

A korábban 1910 körül-re datált [*Aki a kékes égbe néz...*] kezdetű Babits-vers keletkezésének ideje Kelevéz Ágnes új datálása szerint: **1906. augusztus, szeptember–1907 nyara**

Lásd kéziratát MTAK Ms 2283/1. 1. f. rektó (tintaírású tisztázata); Komjáthy Aladár másolatát: OSZK Fond III/1969/26. közli dátum nélkül: Melczer 1985. 35–36., 95., 119.; Kelevéz 2001. 266.; Kelevéz 2008. 33–40.

Vö. Melczer 1985. 35–36., 95., 119. (a másolatot Babits kézírásának tekinti)

Babits gépírású (ceruzairású javításokkal) [*Forgatókönyv*]ének keletkezése. A két-fóliós töredék 1. fóliójának verzóján görög nyelvű feljegyzések, valamint „coelum” [*latin* ’ég’, ’menny’]; a párbeszéddek valószínűleg egy készülő forgatókönyv töredékei.

Lásd OSZK Fond III/1839.

1910 vagy 1919 nyara után

A korábban 1910 vagy 1919 nyara után-ra keltezett [*Ki járt már, ki járt már Bergengóciában?...*] kezdetű Babits-vers keletkezése – kézírata alapján, mely „a lejegyzés szempontjából” a *Guérin* című, 1906–1910 táján született költemény „iker-testvére” – Kelevéz Ágnes javaslata alapján: **1906–1910 táján**

Lásd kéziratát OSZK Fond III/1969/40. (tintaírású tisztázata); Kelevéz, Új Dunatáj 2000. 3. sz. 52–64.

Lásd még *Guérin*: **1900-as évek**

Vö. Szalatnai, Magyar Nemzet 1973. nov. 24. 275. sz. 4. (1919-re datálja); Gál István, Tolna megyei Népújság 1977. dec. 25. 10. (1932-re datálja)

1900-as évek vége (?)

Babits [*Látván szürke tudakosság porával...*] kezdetű versének keletkezése.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/1969/39. (tintaírású fogalmazványtöredék)

1911

1911 előtt

Babits csak *Herceg, hátha megjön a tél is!* kötetébe veszi föl egyik legrégebbi versét, az 1903-ban keletkezett *Ima* című szonettet és az egyetemista korában írt *Éhszomj* című költeményét.

Lásd *Ima: Szekszárd, 1903. június*; BMÖV 1982. 84–85. (1903. jún.); *Éhszomj: Budapest, 1908. október 18. előtt*; Rába 1981. 15., 16., 573. 27. lábjegyzet

Vö. *Éhszomj*: BMÖV 1982. (1903–1905 [?])

1911 eleje

Az *Egy kuruc a XX. században* című Babits-vers keletkezése.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 140. f. rektó (tintaírási fogalmazvány); Kelevéz 1998. 260–261.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: *Fogarasz, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt*

Hatvany Lajos elküldi Babitsnak Fogarasra a Nyugat Könyvtár 9. füzeteként megjelent Gyulai Párról szóló könyvét (*Gyulai Pál estéje*. Nyugat, Budapest, 1911).

Lásd Babits Hatvanynak szóló 1911. január 18-i levelét: MTAK Ms 376/2.

A Nyugat Kiadóhivatalának feladóvevénye Babits 1911. évi első félévi honoráriumairól tanúskodik.

Lásd OSZK Fond III/1745/7. (nyomtatvány tintaírási rovatkitöltéssel)

Fogarasz, 1911 eleje

Babits szembajjal küszködik: „Szemfájásom miatt legtöbb írásbeli munkámat mostanában csak diktálva végezhettem...” – írja már maga Dapsy Gizellának 1911. február 21-én.

Lásd Fenyő Miksa Babitsnak 1911. február 12-én (OSZK Fond III/438/13.) küldött, valamint Babits Rozsnyay Kálmánné Dapsy Gizellának Fogaras, 1911. február 21-én (OSZK Levelestár 2.) írt levelét

A *Miként szélcsendben/szélcsöndben a hajó* különböző, csak címükben és első négy sorukban egyező kéziratai az *Angyalos könyv*ben jelzik, hogy a vers születése nem csak Babits első datálásához – „1906. jan.” – köthető (a *Versek 1903. jan.–1906. jul. Vile potabis I.* ciklusának 9. darabja, illetve a *Tartalomjegyzék*et követő *Vala-mely oknál fogva a gyűjteményből kihagyandóknak véltem a következő verseket és töredékeket* részben – az utóbbi címként leírt megjegyzése visszaul a ciklushelyre: „A Vile Potabis 9. számú, a »Miként szélcsöndben« kezdetű verséből: a jelen füzet 41. oldalán.”). Az *Angyalos könyv* harmadik füzetében (a 140. fólió verzóján) található kézirat alapján valószínű, hogy a vers első sorai még 1906-ban, bajai szerelme, Kollár Gizike ihletésére születnek, de a költeményt már egy másik, fogarasi szerelem bűvöletében, 1911 elején fejezi be, újítja meg.

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése elsőként a „Fogaras” helyszínt jelöli meg. (Babits az első szakasz mellé húzott ceruzavonallal jelzi, hogy a lapszélre írt „Baján” megjelölés mely sorokra vonatkozik: „Miként [...] Talán megállt a vén Idő”-ig: „Baján”).

A k_4 kéziratának verzójára ceruzával írt 1909–1910-es *Arany kísértetek* fogalmazványrészletének első négy sora áthúzva. A fólió rektóján a *[S melyet már annyi régi legény tiport...]* kezdetű fogalmazványtöredék.

Lásd kéziratait k_1 , k_2 = OSZK Fond III/2356. 46. f. rektó-verzó, 69. f. rektó (1906. január – tintaírású fogalmazvány, valamint a vers kihagyott második versszakának tintaírású tisztázata föltehetőleg a korábbi variáns helyén, a fólióra ragasztva); k_3 = OSZK Fond III/253/620. (a kézirat kelte: 1906. március 25. előtt); k_4 = OSZK Fond III/1969/68. (ceruzairású fogalmazványrészlet, a vers befejezése); k_5 = OSZK Fond III/2356. 104. f. verzó (tintaírású fogalmazvány ceruzairású javításokkal, a cím, valamint „Baja és Fogaras”, alább „Szekszárd” Török Sophie kézírásával); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Rába 1981. 323. (a vers elejét 1906 januárjában írja, s az egész verset megjelenése, 1911. május 21. előtt nem sokkal fejezi be); Belia 1983. 237.; Kelevéz 1998. 250., 265. 20. lábjegyzet, 266. 39. lábjegyzet; 262–263. („Az első sorok: 1906, befejezve 1911 eleje”)

Lásd még az *Angyalos könyv* leírását: **1903. tavasz–1906 nyara–1908; Baja, 1906. január–Fogaras, 1911. március, május 21. előtt; Baja, 1906. március 25. előtt; az Angyalos könyv** harmadik füzetének leírását: **Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Vö. Belia, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 2. sz. 147., 149. („A *[Tar kertünk dermedett füvén...]* kezdetű vers azonos az *Angyalos könyv*ben a Vile Potabis 9. számú, *Miként szélcsendben...* kezdetű verséből felirattal szereplő variánssal”); Vendel-Mohay 1974. 98. (Szekszárd, 1911. tavasz); BMÖV 1982. 182–183. (1906. januárra datálja az egész verset); Zsoldos 1998. 510. (a 201. levél jegyzetében csak az 1911-es megjelenés dátumát adja)

1911. január legeleje

Török Sophie *A Második Ének* című Babits-mesedráma 1942-es kiadásához írt előszavában úgy véli, Babits 1911. január elején Szekszárdról Fogarasra utaztában megáll Szegeden, hogy a Nagyváradról otthon szünidőző Juhász Gyulával találkozzon. S itt írja az *Egy dal* című versét. (Babits ekkori szegedi látogatását cáfolják Kún József 1910. december 30-i Bécsből és 1911. március 20-i Szegedről írt lapjai, vala-

mint a Szekszárdról küldött levelek is.) „A *Téli dal* is elkezd, ezt a verset Baján folytatja, ahol szintén megáll, volt tanártársai és barátai körében még növelve kissé a fénytartalékot; s a *Téli dal* végül csak Fogarason fejezi be” – folytatja Török Sophie, noha sem a szegedi, sem az ekkori bajai látogatásnak nincs nyoma (Babits majd 1930. április végén jár Baján).

Az *Angyalos könyv* harmadik füzetének elején, a beragasztott versek közé illesztett *Egy dal Chanson – Egy dal, amelyet a franciák chanssonnak neveznek* – című költemény – Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint: a vers alatt Szilasi írásával szerepel az évszám: „911”, s Babitséval a hónap: „január”, majd a dátum alá zárójelben Babits még azt is följegyzi: „(Szegeden íródott)” – az ekkori szegedi látogatást feltételező 1911. január eleji datálás helyett Kelevéz Ágnes javasolt új dátuma: ***Szeged, 1906. ősz–1908. június***

A vers 1911. február 16-án jelenik meg a *Nyugatban* (a Szilasínál szereplő dátum erre utalhat).

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 86. f. verzó (a tintairású fogalmazvány egésze a fólióra ragasztott papíron, a papír és így az aláírás egy része levágva, kék írónnal Babits rájegyzése: „Nyugat”); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; Kelevéz 1998. 53–54., 112., 117–118., 166., 180., 254–255.; Sáli/Tóth 2005. 342. (751. levél jegyzetében)

Lásd még *Szekszárd–Budapest–Fogarás, 1910. december 31. előtt–január 5. előtt, január 2. (?)*; a „lírai regényt” alkotó versfüzérre: *1906–1911. január; Fogarás, 1911. január*; az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: *Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt*; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: *1916. április 16-i hét után; Baja, 1930. április 27–28.; Egy dal*: Rába 1981. 362–365.

Vö. Török Sophie, Magyar Csillag 1942. I. 199–205.; idézi Téglás 2000. 134., 233.; Vendel-Mohay 1974. 96–97. (1910-re datálja); Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 455. és 28. lábjegyzet (Török Sophie nyomán datálja); BMÖV 1982. 165–166. (1911. jan.); Apró 1983. 73., 97. (Török Sophie nyomán úgy véli, Szegeden átutaztában írja az *Egy dal* főcímű verset), 134., 177.; Téglás 1983. 169–170.

1911. január 1.

A Babits *Modern impresszionisták* című tanulmánya kapcsán megjelenő hírcikk közli: „Olvasóinkhoz. Kiváló munkatársunk Babits Mihály áll. főgimn. tanár a karácsonyi szünidőre elutazván, tárcacikkének befejezése visszaérkezése utáni időre maradt.”

Lásd Fogarás és Vidéke 1911. jan. 1. 1. sz. 5.; Csokonai-Illés 2010. 44.

A *Nyugat* kiadványaként hirdetik az *Iris*... kötetet.

Ismét a szecesszió jegyében változik a *Nyugat* címlapja: továbbra is Falus Elek a tervező, aki ekkor már a sűrke alapszint napsárgára változtatja, melyre háromszoros fekete keretet helyez, benne tulipános, rózsás, leveles, mezőkövesdi hímzést idéző könyvdisszel. A folyóirat, a főszerkesztő és a szerkesztők neve, valamint Falus szignója rajzolt betűkkel áll; Beck Ö. Fülöp emblémája és az eddig itt szereplő tar-

talom ebbe a látványba már nem fér bele (fél évvel később azonban az újabb Falusborítóra visszakerül az embléma).

Megjelenik Ady Endre *Strófák „Buda halálá”-ról* című írása, melyről Hatvany Lajos szerint „a beavatottak tudták, hogy az írás nem Arany ellen, hanem Babits ellen szól”. Tíz pontban foglalja össze véleményét, úgy véli: „Isten mindig ama ritka esetben adott Arany Jánosnak is erőt, amikor nem szégyenelte, hogy él s önmagáról merészelt vallomást tenni. Hogy ő lett volna idejének, sőt az idejebeli Magyarországának legnagyobbja – nem állítom és nem tagadom, de hogy hatását, ahogyan hatott, nem akarhatta s nem érdemelte, ez is bizonyos. Szemérmes, magyar úr-paraszt volt, kálvinista teológus, fegyelmezett és önvesztére visszatartott, önmaga előtt rejtgetett lírikus. Igen, lírikus, mert minden más csak a lírájának elfajtázása, s Arany János boldogabb ember lett volna, ha nem Etelék és Budák által, de önmaga által s önmaga belső eposzaival nyilatkozhatik. Talán, talán, mert nagyon lehetséges, hogy ez a rendkívüli ember a legátlagosabb embertípusra ütött, csupán hogy véletlenül a versírás ajándékozott neki.” Végül kijelenti: „Az emberi létezés: változás és harc, s istenem, ki tudja, talán halálomig egészen megtérek én is Aranyhoz. Hiszen olyan nagy akarattal akartam már eddig is jóvátenni egy és más kegyetlenséget, mikre szüksége volt a harcunknak, »ez csak az én tettem« volt, mert irodalmi barátaim szinte valamennyien s a legháborúsabb napokban is alázatos hódolók voltak. Ha majd Arany már nem lesz elég tápláló az élősdieknek, végre majd azoké is lehet, akiket eddig elkergettek tőle.”

Lásd Nyugat 1911. I. jan. 1. 1. sz. 3. számozatlan előzéklap, címlap, 32–34.

Lásd még *Fogarás, 1911. február 12. előtt; 1911. február 12.; 1911. július 1.*; Kelevéz 2008. 187. és 27. lábjegyzet; Csokonai-Illés 2010. 78.; Veres András 2012. 50. és 16. lábjegyzet

A *Bözsikének – Sokszor az élet rémes erdő* című Babits-vers, illetve tintaírású tisztázatának (Babits autográf aláírásával) keletkezési ideje. A kézirat emlékkönyv kitépott lapja, melynek verzóján F. Margit Miklósvár, 1908. IX/VI-ra keltezett „emlékverse” Kiss Böske részére. [Ezt a verset említheti id. Babitsné január 12-i levelében: „Kiss Ernő bácsi nagyon megdicsérte a versikét mit Böskének írtál”. Babits pedig a *Pargoletta* című versben utal rá: „És te majd dicsekszel / a verssel amit a könyvedbe irtam / amikor még alig ismertelek.”]

Az *Angyalos* könyv-beli kézírra Török Sophie a keletkezés vélhető körülményét jegyzi föl: „Kiss Böske emlékkönyvébe írt vers. Ezt alighanem emlékezetből kérésemre írta le, de lehet, hogy már régebben le volt írva, s így adta nekem.” Alább, ugyancsak Török Sophie írásával verscíme (azok, melyeket Babits Kiss Böskéhez ír): „*Játszottam a kezével* [ennek a versnek nemcsak Kiss Böske, hanem Révész Ilus is a műsája], *Július, Augusztus, Emlékezés.*”

Lásd kézirateit: k_1 = WMMM Kéziratgyűjtemény 71.7.1. (a testvér, Kiss István hagyatékából); k_2 = OSZK Fond III/2356. 236. f. verzó (ceruzaírású „önidézet”)

Lásd még az *Angyalos* könyv harmadik füzetének leírását: *Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt; 1911. január 12.; Pargoletta: 1911. augusztus eleje után–1911. ősz; Július: Szek-*

szárd (?), 1911. július–Budapest, 1915. tavasz; *Augusztus: Szekszárd, 1911. augusztus–Budapest, 1915. tavasz*; *Emlékezés: 1915 (?)*; *Játszottam a kezével: Szekszárd (?)*, 1911. július–1914 vége–1915 eleje–Budapest–Bécs, 1915. augusztus 16. előtt – július; Éder 1966. 80., 165.; Rába 1981. 475–476.

Megjelenik átvételként az *Élet* 1910. december 18-i számában közölt gúnyversekből Babits *Fekete ország* című költeményének paródiája (*Fekete földön fekete ácsok...*).

Lásd Mai Színlap 1911. jan. 1. 78. sz. 8.

1911. január 1.–december 16.

A *Nyugat* címlapján főszerkesztőként Ignotust, szerkesztőként Fenyő Miksát és Osvát Ernőt tünteti föl. (Felelős szerkesztő Osvát Ernő; a folyóirat minden hónap 1-jén és 16-án jelenik meg, előfizetés június 1-jéig egy évre 20 korona, fél évre 10 korona, egyes szám ára 1 korona, július 16-tól egy évre 24 korona, fél évre 12 korona, egyes szám ára 1 korona 20 fillér. A szerkesztőség címe továbbra is V. Mérleg u. 9. I. emelet.)

Lásd *Nyugat* 1911. I. jan. 1. 1. sz. és dec. 16. 24. sz. között minden szám címlapján

Fogarás, 1911. január 2. (?) után–január 8–9. előtt

Babits „képes kártyá”-t küld haza Szekszárdra: „ami most igazán hamar megérkezett” s „kellemes utazásodról hozott hírt” – nyugtázza Babits Angyal 1911. január 9-én bátyjának írt soraiban.

Lásd Babits István és Babits Angyal 1911. január 8–9-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/41/5.; Sáli/Tóth 2005. 124., 344. (754. levél)

Fogarás, 1911. január 5.

Osvát Ernőnek szóló levelében elnézést kérve, Babits elkeseredetten jelzi, hogy ebben a levélben nem juttatja vissza a megküldött korrektúrát, mert „ezektől a versektől most valóságos idioszünkráziám [*görög* ’indokolatlan, ideges ellenszenv’] van; sehogysem tudom magamat rávenni, hogy a Nyugatban való megjelenésükbe belenyugodjam”: valószínűleg a *Naiv csömör – Egy verseskönyv epilógusa* és a *Divina machina*, valamint talán a *Pro mortuis ignotis* [*Esti imádság*] című költeményekre utal. Ígéri, hogy egy részüket talán mégis kiválasztja, de úgy véli, a legjobb, ha többségük csak a könyvében [*Herceg, hátha megjön a tél is!*] jelenik meg, s így a (nyomdai) szedés sem veszne kárba. A verseskönyv rendezését még ezen a napon befejezi, s másnap azt is küldeni szándékozik. „[S]zíves közlés végett” egy novellát, bizonyára a *Huszdik, huszdik század* címűt mellékel. Igen sajnálja, hogy karácsonykor nem találkozhattak, mert nagyon sokat szeretett volna Osváttal beszélni.

Lásd OSZK Fond III/253/708/15.; Sáli/Tóth 2005. 122., 342–343. (751. levél); Kelevéz 2008. 174–175. és 19. lábjegyzet

Lásd még *Divina machina: 1910. december*; Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 764.; Buda (kézirat) 2012

Vö. Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 228. (úgy véli, a *Herceg, hátha megjön a tél is!* kötet verseinek összeállítását 1911 januárjában kezdi meg [!])

Fogaras, 1911. január 7. előtt

Babits a latin–görög–német szakos tanár Bielek (1936-tól Dezséry) Dezsőnek – aki az 1910/1911-es tanévben a budapesti X. kerületi kőbányai magyar királyi állami főgimnázium tanára – írt levelében a *Latin genus-szabályok. Tanítványai számára rímes-ütemes sorokba szedve* (Lepage Lajos, Békéscsaba, 1900) című könyve iránt érdeklődik, s annak megküldését kérheti.

Lásd Bielek Dezső 1911. január 7-i válaszelevelét: OSZK Fond III/1894/7.

Fogaras, 1911. január 7.

Fenyő Miksától hallva, hogy érdekli az ő véleménye a *Nyugat* karácsonyi számában megjelent sorstragédiájáról [*Aggok a lakodalmon*], Babits Füst Milánnak írt levelében közli, hogy a dráma neki „nagy élvezetet szerzett”. Igazán azonban az „örvendeztette meg”, hogy „[a]zokat a művészi ideálokat látom az Ön művében, melyekért magam is (mily eredménnyel [!]: az nem tartozik ide) küzdöttem [!...]. Végtelen örömet okoz nekem, hogy nem vagyok egészen egyedül”. Valószínűleg itt cím nélkül Babits az 1910 tavaszán született és 1910. szeptember 1-jén megjelent *Laodameia* című, ugyancsak „sorstragédiá”-nak tekinthető művére utal.

[A feladási és érkezési postabélyegző tanúsága szerint a levél két nap alatt érkezik Fogarásról Budapestre.]

Lásd PIM Kézirattára V. 4140/178/1.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 188–189., 561. (194. tétel); Sáli/Tóth 2005. 123., 343–344. (752. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 234.

Lásd még Füst Milán 1911. január 19-i válaszelevelét: OSZK Fond III/469/1.; Rába 1981. 244. (úgy véli, Babits csak Fenyő Miksa unszolására írja meg udvarias gesztusként a levelet)

1911. január 7.

Bielek Dezső Babits „szíves érdeklődéseért” köszönetét kifejezve levél kíséretében küldi *Latin genus-szabályok* című, diákok számára készített munkájának egyik példányát Babitsnak, egy másikat pedig volt tanártársának, az ekkor Fogarason Babits-csal együtt tanító Papp Jánosnak, valamint egy harmadikat a fogarasi gimnázium könyvtára számára.

Lásd OSZK Fond III/1894/7.; Sáli/Tóth 2005. 124., 344. (753. levél)

Fogaras, 1911. január 8.

Megjelenik Babits *Modern impresszionisták* című tanulmányának 6., befejező része.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. jan. 8. 2. sz. 2–3.; Hibschr/Pienták 2009. 375–398., 621–624. (86. tétel – a teljes szöveg); Csokonai-Illés 2010. 37. (17. lábjegyzet)

A *Szülői fogadóórák* hírcikk a gimnázium tanárainak fogadóórái között jelzi, hogy Babits legközelebb január 10-én kedden 8–9 között fogad.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. jan. 8. 2. sz. 5.

1911. január 8. vasárnap

Babits István levelében érdeklődik, hogy bátyja korcsolyázik-e megint, s mikor jelenik meg verseskötete [*Herceg, hátha megjön a tél is!*].

Az 1. fólió verzóján és a 2. fólió rektóján és verzóján Babits Angyal egy nappal későbbi datálású levele.

Lásd OSZK Fond III/41/5.; Sáli/Tóth 2005. 124–125., 345. (755. levél); Buda 2007. 252. és 31. lábjegyzet

Lásd még Babits Angyal levelét: ***1911. január 9.***

Fogaras (?), 1911. január 9. előtt

Babits képeslapot küld húgának, Angyalnak.

Lásd Babits Angyal 1911. január 9-i levelét: OSZK Fond III/41/5.; Sáli/Tóth 2005. 124., 344. (754. levél)

1911. január 9.

Öccse, Babits István január 8-i levelének hátoldalán köszöni meg Babits Angyal bátyjának képeslapját. Mellékelten csomagot küld egy pár új cipővel. Beszámol a szilveszteri kabaré-estélyről, ahol Babitsról is szó esett (bár az „elmaradt” [!] Szekszárdon még alig ismerik Babits és Ady verseit, „míg Pesten már mindenki őket dicsőíti”) és Heidekker [Haidekker] Lajos VIII. osztályos gimnazistáról, aki fel akarta keresni Babitsot Szekszárdon, de újév napján már nem találta otthon. Érdeklődik a korcsolyázásról és készülő verseskötetéről [*Herceg, hátha megjön a tél is!*]. „Anyi várta, hogy küldsz egy kis pénzt mert az enyim bizony még mindig nem jön” – jelzi kérésüket. Nagyanyjuk szeretne hallani Bimbisékről, Kelemen Imrééről, „hogyan találta” újévkor őket. Ha pedig bátyja akar szekszárdi vörösbort, kéri, küldje haza a hordót.

Lásd OSZK Fond III/41/5.; Sáli/Tóth 2005. 125–126., 345–346. (755. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 238.; Buda 2007. 252. és 31. lábjegyzet

Lásd még ***1911. január 12.***

Fogaras, 1911. január 9. után–január 12. előtt

Babits (öccse és) húga levelének vétele után – ahogyan máskor is, ha módjában áll – azonnal küld pénzt Szekszárdra a családnak.

Lásd id. Babitsné 1911. január 12-én Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/179/32.

Lásd még Babits pénzküldeményeire: *Fogaras, 1909. november 5. előtt; 1909. november 5–15. között; 1910. szeptember 13. előtt és szeptember 13.; Fogaras, 1910. szeptember 13.*

Fogaras, 1911. január 10. kedd

8–9 óra között Babits fogadóórát tart a gimnázium fogadószobájában.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. jan. 8. 2. sz. 5.

1911. január 10.

Megjelenik az *Éhszomj* című Babits-vers.

Lásd A Jövő (Arad) 1911. jan. 10. 1. sz. 15.

Fogaras, 1911. január 11. előtt

Ábel Janka, a fogarasi polgári leányiskola tanítónője névjegyén megerősíti a László Béla „tanár úr” útján Babitsnak küldött üzenetet, mely szerint: „Megtisztelve éreznők magunkat, ha holnap, szerdán d. u. egy barátságos oszonnára eljönne.” [A Bethlen utcában lakó Ábel Jankáék Babits tanártársának és barátjának, László Bélának szállásadói. Ignác Rózsának az idős Ábel Jankával készített interjújában (melyben tévesen a másik barát, Ambrózy Pál neve szerepel!) elhangzók szerint Babits és László Béla „[i]gaz barátok voltak”, s László Béla „mindig az álmai hatása alatt élt”.]

Lásd OSZK Fond III/1577/30.; Sáli/Tóth 2005. 121., 341–342. (750. levél – 1910, 1911. január 11. előtt-re datálja); Csokonai-Illés 2010. 49. (13. lábjegyzet), 54.

Lásd még Babits Angyal 1911. január 30-i levelét: OSZK Fond III/35/29.; Ignác, Új Idők 1947. ápr. 19. 364–365.; Csokonai-Illés 2010. 59. (51. lábjegyzet), 103., 281. lap után (31. képaláírás és fénykép – Ábel Janka tablóról kinagyított fényképe)

Fogaras, 1911. január 11.

A Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium tanártestülete a „f. évi rendes tan-szerátalány felhasználása tárgyában” értekezletet tart. Ugyancsak ezen a napon kerül sor rendkívüli értekezletre „Krauss Emma, V. o. magántanulónak tandíjmentességi folyamodványa” ügyében. A felvett jegyzőkönyveket Babits is aláírja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 211. (Függelék 121., 122. tétel)

Fogarás, 1911. január 11. szerda, éjjel 11–12 óra között–reggelig

A. Ilona vacsorán látja vendégül Babitsot és két tanárkollégáját, Szentirmai Imrét és László Bélát. A nagy társaság előtt a gazdag bánsági, római katolikus családból származó Theisz Vilma [a polgári leányiskola segédtanítónője] megalázó módon kosarazza ki [az izraelita vallású] László Bélát. A földúlt férfi két barátja kíséretében eltávozik. Bethlen utcai otthonához érve megnyugodni látszik, de amikor Babitsék elindulnak tőle hazafelé, pisztolylövést hallanak. Azonnal visszamennek, s vérben fekvő barátjukat – aki egy kis forgópisztollyal mellbe (?) lövi magát, s a bal oldalon befürödő golyó az egyik veséjét széttroncsolja – az utca végén álló városi kórházba szállítják. Babits reggelig mellette marad. Bár azonnal orvosi ellátásban részesül, pár nap múlva vesesérülésébe, illetve hashártyagyulladásába belehal.

Kontesveller Károlynak családjára hagyományozott emlékei szerint László Béla Botta Anna, a leánylíceum igazgatónője Király utca 37. alatti házának boltíves kapujában lövi meg magát, talán bosszúból, mert Theisz Vilma katolikus családján kívül az igazgatónő is ellenzi kapcsolatát tanítónőjével. A Király utcai helyszín a *Fogarás és Vidéke* közleménye alapján tévesnek mondható, az igazgatónő érintettsége azonban kétségtelen.

Lásd Fogarás és Vidéke 1911. jan. 15. 3. sz.; 1911. jan. 22. 4. sz. 1–2.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 436.; Marosi, Előre (Bukarest) 1969. ápr. 27. 6682. sz. 4.; Marosi 1974. 72.; Rába 1981. 313., 369., 629. 52. lábjegyzet; Dienesék 1982. 186.; Rába 1983. 77. („késő este, Babits szeme láttára [!] követ el váratlan és motiválatlan [!] öngyilkosságot kedves tanártársa, László Béla”, s úgy véli, a megrázó élmény egyidejű azzal, hogy Babits abbahagyja az Emma-élményből írt verssorozatát); Téglás, Dunatáj 1984. május, 2. sz. 45.; Sáli/Tóth 2005. 347. (757. levél jegyzetében), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 216.; Csokonai-Illés 2010. 54–55. (37., 38. lábjegyzet)

Lásd még *Fogarás, 1911. január 16.; Fogarás, 1911. január 18. szerda; 1911. január 22.; 1913. november 17.*

1911. január 12.

Id. Babitsné nagyon örült a pénznek, amelyet Babits küldött, s levelezőlapján beszámol arról, mi mindenre költötték. Bimbis [Kelemen Imre] előző napi leveléből tudja, hogy Babits nagyon ideges volt, mikor náluk járt, félt és megint betegeskedik. Aggódik fiáért: „az Istenért édes Misikém ird meg mi bajod konzultálj az orvossal és kérj szabadságot hogy kipihenhesd magad, most már azt kell gondolnom hogy csak nekem nem lehet tudni hogy mi a bajod, hát ne hagyj aggodalmak közt és segíts magadon hisz férfinak születél és addig kell meggyógyulnod míg el nem hatalmasodik a baj...” Majd vigasztalólag teszi hozzá: Kiss Ernő bácsi megdicsérte a versikét [bizonyára az 1911. január 1-jén született *Bözsikének* címűt], melyet Babits a lányának, [Kiss] Böskének [harmadfokú unokatestvérének] írt, s a kislány és a mamája is el vannak ragadtatva. Pirmitzeréknél [a neves szekszárdi kereskedőcsaládnál] beszéltek, milyen előkelő Babits; úgy vette észre, „ez a zsidó asszonyok fölfogása”, akik olvassák a *Nyugatot*, s így akarnak neki gratulálni. Kéri, Babits vigyázzon az egészségére, „örizkedj[en] a túl sok szellemi foglalkozástól [!]”.

Lásd OSZK Fond III/179/32.; Sáli/Tóth 2005. 126–127., 346–347. (756. levél – a Kiss Böskéniekt írt verset nem megjelent költeménynek tekintti), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 217.

Lásd még **1911. január 1.**

Fogarás, 1911. január 14.

A fogarasi főgimnázium 1910. szeptember 9-én tartott I. módszeres értekezletéről felvett jegyzőkönyv előírása szerint ezen a napon Babitsnak két dolgozatot is íratnia kell görögpótló irodalomból: a VI. osztályban: „Melyek a magy. nemzeti vonások a magy. klassz. isk. alkotásaiban?“, a VII. osztályban: „A szónoklás szerepe a történelemben.”

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Ilés 2010. 200., 201. (Függelék 106. tétel)

Lásd még ***Fogarás, 1910. szeptember 9.***

1911. január 15.

„Marosvásárhely közönsége a Nyugat íróit – Hatvany Lajost, Szép Ernőt s az elhangzott szavakaton keresztül Adyt, Babitsot – látja vendégül” – írja Dávid Gyula. Szakács Rózsi adja elő Babits és Ady verseit. Ezek szerint Babits nem vesz részt az esten.

Lásd Marosi Ildikó 1973. 28., 371., 372.

Az 1911-től (1914-ig) Berlinben élő Hatvany Lajos, megválva a *Nyugat* szerkesztőségétől, Vészi Józseffel (1913-tól a *Pester Lloyd* főszerkesztőjével) *Jung Ungarn* címmel német nyelvű, havonta megjelenő folyóiratot alapít. „A *Nyugat* német mását” a berlini Paul Cassirer Verlag adja ki, Hatvany az irodalmi rész szerkesztője. A *Jung Ungarn* alcíme szerint „Monatsschrift für Ungarns politische, geistige und wirtschaftliche Kultur” [A magyar politikai, szellemi és gazdasági kultúra havi folyóirata]; célja pedig, hogy „a kultúrák közötti falba ablakot vágjon”. A mindössze 12 számot megért folyóirat 1911. január 15-én jelenik meg először, utolsó száma pedig december 15-én. Ignotus a *Nyugatban* a berlini folyóirat jelentőségéről szólva úgy véli, az itthon is megerősíti a modernség állásait.

(A folyóirat május 15-i száma Horvát Henrik fordításában Babits-verseket, a szeptember 15-i szám pedig Hatvani Pál fordításában *A Danaidákat* közli.)

Lásd Ignotus, *Nyugat* 1911. I. febr. 16. 4. sz. 508–509.; **1911. május 15.**; Rózsa Mária, Magyar Könyvszemle 2002. 3. sz. 318–322.; *Nyugat népe* (Széchenyi Ágnes) 2009. 178–199.

Lásd még ***Fogarás, 1910. május 14. (és a következő hetek); 1911. március 23.; 1911. április 3.; Fogarás, 1911. május 5.; 1911. június 16.; 1911. július előtt; Szekszárd, 1911. július; 1911. szeptember 15.; 1911. október 16.; 1911. november 9. előtt; 1911. november 9.***

Fogarás, 1911. január 16.

László Béla – bár kórházba szállítása után azonnal megoperálják – hashártyagyulladás következtében „este 8 órakor” meghal.

Lásd Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 433., 436.; Marosi, Előre (Bukarest) 1969. ápr. 27. 6682. sz. 4.; Sáli/Tóth 2005. 347. (757. levél jegyzetében), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 216.; Buda 2007. 45.; Csokonai-Illés 2010. 55., 212. (Függelék 124. tétel)

Lásd még *Fogarás, 1911. január 11. szerda, éjjel 11–12 óra között–reggelig*

1911. január 16.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris*... kötetet.

Megjelenik a *Huszdik, huszdik század (Novella, semmi más)* című, első személyben megfogalmazott elmélkedés a század tudományának, politikai életének, a vallásnak és a kultúrának lehetőségeiről, bizonyosságául annak, Babitsot mennyire foglalkoztatja az a 20. század eleji, a katolikus megújulás ismét fölébresztette gondolata, miszerint a modern tudomány, politika, technika, orvoslás eredményei, s az általa is megénekelte érzéki szerelem „mind-mind semmisnek bizonyul az egyház kínálta lelki üdvösséggel szemben”. Noha a novellában megfogalmazott gondolatokkal való azonosulását egy megjegyzéssel – hogy ti. a följegyzéseket egy „hitetlen ember írásai között” találta – hátrítja, mégis az írás az új katolicizmusához való megtérésként is értelmezhető. (Mindazonáltal Babits korántsem enged a hivatalos katolikus körök, így például az *Élet* című folyóirat meg-megújuló „csábításának”).

Lásd Nyugat 1911. I. jan. 16. 2. sz. 5. számozatlan előzéklap, illetve 156–160.; Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 122–128., 764–765. (20. tétel)

Lásd még *Szeged–Fogarás, 1908; 1911. január 21.; 1911. február 12.*; Kardos, *Studia Litteraria* V. 1967. 129–133.; Sáli 2003. 247. (a novellát inkább a későbbi *Játékfilozófia* előzményének, semmint elbeszélésnek tekinti); Buda 2007. 230. és 233. lábjegyzet

Fogarás, 1911. január 16., január 16. után–január 18. előtt

Az *Új Korszak* című tanügyi lap közli Ady Endre *A magyar tanítókhoz* című fölrázó erejű költeményét: „Itt volna hát a szent, a várt Szélvész, / tespedt tavat mely fenéig zavar? / Alázását ki oly bünyösen tűrte, / Lázad hát már az élet alágyúrtja, / A tanító, a legrababb magyar? [...] S ha itt van már a szent, a várt Szélvész, / Köszöntjük ezt a zárka-nyitót. / Lelkünknek fényét ezer éve orzák, / Kapja meg végtén szegény Magyarország / A szabadító magyar tanítót.”

Az amúgy is rossz idegállapotú Babits levelet ír Fenyő Miksának, mert aggódik a megjelent vers esetleges következményei miatt. (Úgy vélheti, hogy az ő Fogarásról való elhelyezését is kétséggé teheti Adyval való azonosítása.)

Lásd *Új Korszak* 1911. jan. 16. 1.; Fenyő Miksa válaszlevelét: OSZK Fond III/438/12.

Fogaras, 1911. január 17.

A fogarasi főgimnázium tanártestülete „Dr. László Béla h. tanár elhunytá alkalmából” rendkívüli értekezletet tart, melyen jelen van Major Károly igazgató és a teljes tanári kar. Az igazgatónak a halálessettel kapcsolatos további intézkedéseit is tartalmazó jegyzőkönyvet Babits is aláírja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 212–213. (Függelék 124. tétel)

Fogaras, 1911. január 18. szerda

Délelőtt 11-kor Babits részt vesz elhunyt barátjának, dr. László Bélának búcsúztatásán. (Budapesten másnap rendezik a temetést, Fogarason csak előzetes szertartásra kerül sor.) Babits föltehetőleg nem utazik Pestre a temetésre.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. jan. 22. 4. sz. 2.; Csokonai-Illés 2010. 56. (42., 43. lábjegyzet), 212. (Függelék 124. tétel)

Lásd még Csokonai-Illés 2010. 213–214. (Függelék 125., 126. tétel)

Babits Hatvany Lajosnak írt levelében megköszöni, hogy elküldte Gyulai Pálról szóló könyvét [*Gyulai Pál estéje*]. A köszönet késedelmességét egy öt közlőről sújtó halálessettel [László Béla öngyilkosságával – január 11.] okolja meg. Hálás köszönetet mond azért is, hogy Hatvany 1910 őszén Aranyról írván [*Könyvek*], egy jegyzetben néhány sorral róla is megemlékezett: „egy jegyzet a Nyugatban, egy célzás a fogarasi tanárra valamely könyvbírálatban – nem az író érdeklik bennem, hanem az embert, épen [!] azt a szegény távoli professzort, akit már-már előnt az apathia minden tengernél fojtóbb tengere. Ugy érzem magamat, mint a fuldokló, akit valaki megsajnál a parton, mint a beteg, akinek minden részvét jólesik.”

Lásd MTA Ms 376/2.; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 106. (98. levél); Sáli/Tóth 2005. 127–128., 347–348. (757. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 220.; idézi Csokonai-Illés 2010. 55. (40. lábjegyzet)

Lásd még **1910. augusztus 16.; 1910. november 16.; 1910. december 25.**

Komáromi Deáky Loránd dr. „belügyministeri segédfogalmazó”, főispáni titkár névjegyén érdeklődik Babitsról az egyszer említett könyv iránt, melyet Párizsra vonatkozólag tanulmányozott. Kéri, ha kéznél van, rövid időre adja kölcsön neki. (Babits 1910 nyarán hosszabb utazást téve, fogarasi barátaival Párizsba is eljut, melyre készulve valószínűleg Karl Baedeker *Baedeker's Paris* című Lipcsében megjelent útikönyvének vagy 1905-ös, vagy 1909-es kiadását forgatja.)

Lásd OSZK Fond III/1577/8.; Sáli/Tóth 2005. 128–129., 349–350. (759. levél – noha közli Deáky köszönő sorait is a kölcsönkapott könyv címével együtt, mégis – indoklás nélkül – a baedeker-sorozat egy 1894-es kiadású darabját említi)

Lásd még ***Budapest–Bécs–Nizza–Monte-Carlo–Avignon–Párizs, Schaffhausen–München–Bécs–Budapest, 1910. július 13.–augusztus közepe; Fogaras, 1911. február 23.***

1911. január 18.

Fenyő Miksa levelében megnyugtatta Babitsot, hogy a *Korszakban* megjelent vers „nem tesz semmit”. (Az *Új Korszak* 1910. december 16-i, majd a *Világ* december 17-i számában jelenik meg Ady Endre *A magyar tanítókhoz* című verse.) Közli azt is, hogy Osvát előző nap találkozott Angyal Dáviddal [történész, egyetemi tanárral], aki szerint a III. kerületi [Zsigmond utcai] gimnáziumban Óbudán van egy Szabó István nevű [magyar–latin szakos] tanár, aki hajlandó lenne állást cserélni Babitscsal. Babits írjon neki, az igazgató: Morvay Győző.

Lásd OSZK Fond III/438/12.; Basch, Irodalomtörténet 1958. 2. sz. 237.; Éder 1966. 85.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 189., 561. (195. tétel); Sáli/Tóth 2005. 128., 348–349. (758. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 220.; Buda 2007. 48. és 95. lábjegyzet

Lásd még *Fogaras, 1911. február 5. előtt; 1911. február 5–12. között*; Sipos 2003. 50.; Buda (kézirat) 2012

Fogaras, 1911. január 18. után–január 22. előtt

Babits Fenyő Miksa buzdítása nyomán bizonyára küld Morvay Győzőnek, az óbudai főgimnázium igazgatójának az álláscsere lehetőségéről érdeklődő levelet.

Lásd Fenyő Miksa 1911. január 18-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/438/12.

Lásd még *1911. január 21.; 1911. január 22.; Fogaras, 1911. február 2. előtt; Fogaras, 1911. február 5. előtt*

1911. január 19.

Füst Milán levelében hálatalt szívvel mond köszönetet Babits megtisztelő szíves leveléért, mely „sikertelen és egyhangú élete kivételesen kedves emléke marad”, hiszen Babits benne méltónak találta őt, hogy magához hasonlítsa.

Lásd OSZK Fond III/469/1.; Sipos, Hevesi Szemle 1987. 5. sz. 71.; Petrányi Ilona, Kortárs 1992. 12. sz. 34–35.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 189–190., 561. ([194]/196. tétel); Sáli/Tóth 2005. 129., 350. (760. levél)

Lásd még Babits Füst Milánnak Fogaras, 1911. január 7-én írt levelét: PIM Kézirattára V. 4140/178/1.

1911. január 20.

Egykori pécsi iskolatársa, Balta Béla, a tamási királyi járásbíróság jegyzője levelében közli, hogy 1911. július 4-én reggel 8 órakor a pécsi Nádor kávéházban tízéves érettségi találkozóra jönnek össze, melyre okvetlenül elvárják Babitsot, s választ kérnek. (Balta visszaemlékezése szerint Babits nem jelenik meg az osztálytalálkozón. Soós Nándor pedig 1913. január 30-án Babitsnak írt levelében szemére veti: „Amint tán emlékezel, 1911. júl. havában 10 éves találkozót tartottunk, amelyen azonban sem részt nem vettél, sem magadat ki nem mentetted.”)

Lásd OSZK Fond III/1650/50.; Tüskés 1984. 23–24.; Sáli/Tóth 2005. 129–130., 350. (761. levél)

Lásd még *1913. január 30.*

Fogaras, 1911. január 20.

Minthogy Babits neve is szerepel a jegyzőkönyvet aláírók között, bizonyára ő is részt vesz a fogarasi főgimnázium tanártestületének „Albrich Ottó V. o. tanulónak [Babits kedves tanítványának] a Bésán-féle ösztöndíjra beadott pályázati kérvénye tárgyában tartott rendkívüli értekezlet”-én.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 214. (Függelék 127. tétel)

Lásd még Albrich Ottóra: **1911. szeptember 27.**

1911. január 21.

Talán nem véletlenül a *Nyugatban* közzétett *Huszdik, huszdik század* című írás megjelenése után, Pethő Sándor, a budapesti VIII. kerületi állami főgimnázium tanára (1912-től a katolikus *Élet* szerkesztője) mint „ismeretlenül is tisztelője” ajánlja föl levelében Babitsnak a segítségét, hogy Fogarasról Budapestre kerülhessen középiskolai tanárnak. Akárcsak Fenyő Miksa pár nappal korábbi levelében, ő is a III. kerületi állami főgimnázium tanárát, Szabó Istvánt nevezi meg, aki „authenticus” [*latin* ’hiteles’] értesülése szerint kész lenne cserélni bárki vidéki tanárral, Morvay Győző igazgató pedig „nagyon szívesen látná” Babitsot a tantestületében. Felszólítja Babitsot, hogy a „nevezett idősebb kollegához” intézzen levelet az ügyben, s egyben közli, hogy közvetítő megbízatásáról Angyal Dávidnak [történelemsz professzornak] s talán Riedl Frigyesnek [Babits egykori irodalomtörténész professzorának] is tudomása van.

Lásd OSZK Fond III/1011/4.; Kardos, *Studia Litteraria* V. 1967. 130.; Kardos 1972. 83–84.; utal rá Sáli 2003. 352. (982. levél jegyzete); Sáli/Tóth 2005. 130–131., 351. (762. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 220.

Lásd még **1911. január 18.; 1911. január 22.; Fogaras, 1911. február 2. előtt; 1911. február 3.**

Fogaras, 1911. január 21.

Babits ismeretterjesztő előadást tart *Petőfiről* a honvédaltisztek számára „a főgimnázium II. o. tantermében”. „Ismeretterjesztő előadások a honvédaltiszteknek: (dec.–febr. hónapokban, minden hét szombatján du. 4–5 óráig): Előadtak: [...] 6. (sz. előadás): Babits Mihály tanár: *Petőfiről*” – áll a főgimnázium értesítőjében.

Lásd Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1910–1911. iskolai évről, Fogaras, 1911. 43.; a 10 előadásból álló sorozat felterjesztett programját Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 425/1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3. V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 207–208. (Függelék 114. tétel); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 213.; Hibsches/Pienták 2009. 398., 624. (87. tétel); Csokonai-Illés 2010. 38. (19. lábjegyzet)

Lásd még **Fogaras, 1910. november 11.;** Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1910–1911. iskolai évről, Fogaras, 1911. 88.; Bisztray, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1956. 4. sz. 432.; utal rá Pók 1970. 51.; Buda 2007. 41.

Vö. Hibsches/Pienták 2009. 398., 624. (87. tétel – a fogarasi főgimnázium értesítőjét nem jelzi; Sáli/Tóth 2005-re – lapszám nélkül – hivatkozva: „a szöveg javasolt datálása: 1910. második fele [?].

Természetesen lehetséges, hogy a tanév második felében, tehát már 1911-ben hangzott el az előadás [...] korábbi feltételezéséhez némi indokot ad a *Petőfi és Arany* megjelenése”)

Fogaras, 1911. január 22. előtt

Babits bizonyára megírja édesanyjának László Béla öngyilkosságának esetét, amely nagyon megrázza őt.

Lásd id. Babits Mihályné 1911. január 22-i levelét: OSZK Fond III/179/33.

Lásd még *Fogaras, 1911. január 11. szerda, éjjel 11–12 óra között–reggelig*

Fogaras, 1911. január 22.

Dr. László Béla meghalt. 1884–1911 címmel nekrológ jelenik meg, mely szerint a gimnázium tanárát egy „eltévedt” revolvergolyó ölte meg. A lövés pillanatában Babits Mihály is jelen volt. [Lehetséges, hogy a diákok miatt igyekeznek szépíteni a történeteket.]

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. jan. 22. 4. sz. 1–2.; Csokonai-Illés 2010. 56.

Lásd még *Fogaras, 1911. január 11. szerda, éjjel 11–12 óra között–reggelig*

1911. január 22.

Hatvany Lajos – a debreceni nőegylet meghívására – felolvassa *Az úri hölgyhöz* című cikkét, melyben Babits pályakezdéséről is szól: „Babits Mihály Pesten az egyetemen, majd Szegeden tanul minden megtanulhatót s egyelőre még mint nagyszerű receptív képesség dönt le határsorompókat, hogy későbbi alkotásában minden nyelv és kor szellemét magyarrá olvasszon, eddig nem ismert, nem is sejtett tökéletességű formákban...”

Lásd a felolvasásról szóló hírt: Nyugat 1911. I. febr. 1. 3. sz. 320.; *Az úri hölgyhöz*: Nyugat 1910. II. aug. 16. 16. sz. 4. 1132–1143.; idézi Sáli/Tóth 2005. 348. (757. levél jegyzetében)

A Budapest III. kerületi m. kir. állami főgimnázium igazgatója, Morvay Győző (valószínűleg válaszul Babits érdeklődésére) levélben tudatja, hogy bár örvendene, ha „oly kiváló tehetséges uri ember volna a testület tagja”, tanári álláscsereére való hajlandóságról nincs tudomása.

Lásd OSZK Fond III/1894/8.; Éder 1966. 85.; Sáli/Tóth 2005. 131., 351–352. (763. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 220.

Lásd még *1911. január 18.; Fogaras, 1911. január 18. után–január 22. előtt; 1911. január 21.; Fogaras, 1911. február 2. előtt; Fogaras, 1911. február 5. előtt*

Id. Babitsné igen sajnálja, hogy Babits szemtanúja volt egy szörnyűségnek [László Béla január 11-i öngyilkosságának]. Levelezőlapján próbálja megnyugtatni fiát: „így edződik az ember az életre”, s reméli, hogy most már a rendes kerékvágásba jöttek. Érdeklődik, vajon korcsolyázik-e, s hol tölti a farsangot: „remélem te is csak

részt vesz a hosszú farsangban valami mulatságon...” Örülne, ha Babits Pestre utazhatna, és saját ügye után menne a minisztériumba és a képviselőhöz is. (Tudatja, hogy ő is beszélt Perczel Dezsővel [ekkor Tolna vármegye bonyhádi kerületének országgyűlési képviselője] Angyal véglegesítése érdekében.)

Lásd OSZK Fond III/179/33.; részletét közli Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 436.; Sáli/Tóth 2005. 131–132., 352–353. (764. levél – csak arra utal, hogy a levél első mondatát idézi Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 497.), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 216.; idézi Csokonai-Illés 2010. 55. (39. lábjegyzet)

1911. január 22. után

Babits Angyal édesanyjuk levele után maga is beszámol az otthoni dolgokról bátyjának. Közli, hogy a hordó még nem ért oda, nagyanyjukat „járják a borkereskedők, mindennap annyi zsidó van itt”. Pista naponta jár tánciskolába [január 8. után iratkozott be]. Kiss Pista, dacára, hogy gimnazista, „Mátyás király szerepet ad egy élőképben”. Fekete Bélát [aki ekkoriban Kiss Böske udvarlója] mint Babits számára sem ismeretlent említi, mondván ő szintén szerepel a farsangi multság élőképeiben. Jó lenne, ha Babits is részt venne a – bizonyára farsangi – készülődésben. Közli, hogy Kareninát [Lev Tolsztoj *Anna Karenina* című regényét] olvassa, de „borzasztó hosszú”-nak tartja. Babits István is aláírja a levelet.

Lásd OSZK Fond III/35/179.; Sáli/Tóth 2005. 132–133., 353–354. (765. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 239.

1911. január 25.

Megjelenik Halassy Géza *Új magyar írók. Babits Mihály* című tanulmánya.

Lásd A Jövő (Arad) 1911. jan. 25. 2. sz. 41–44.

Fogarás, 1911. január 25.

A fogarasi főgimnázium tanártestülete I. félévi osztályozó értekezletét tartja; az ekkor készült jegyzőkönyvet Babits Mihály is aláírja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 45.; Csokonai-Illés 2010. 215. (Függelék 128. tétel)

Lásd még az osztályozó értekezlet eredményéről szóló kimutatást: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 271. (Függelék 20. táblázat)

1911. január 29.

Vágó Béla, a kissebesi vasútállomás hivatalnoka Brassóból küldött levelében szabadkozik, hogy nem köszönt el Babitstól, mert hirtelen haza kellett utaznia. Figyelmezteti Babitsot: „elmenjen ám Szebenbe! Roppantul érdekes és tanulságos az az elmeegógyintézet. *Dr Hollós István főorvos* és felesége várják önt s arra kérik ha

átmegy [!] előzőleg írja meg mikor érkezik, hogy otthon legyenek. A vonattól kocsin elmehet oda 1 koronaért.”

[Hollós (Hesslein) Istvánt 1911-ben nevezik ki a nagyszebeni elmeagyógyintézet főorvosává, Babits csak fogarasi tanársága idején tervezhet átmenetelt Szebenbe. Lehetséges, hogy *A gólyakalifa* írására készülve a tudathasadásos elmeállapotról kíván tájékozódni, de az sem elképzelhetetlen, hogy a maga depressziós időszakainak szorongásait akarja megosztani az elmeagyógyással. Nem ismeretes, vajon Babits végül fölkeresi-e Hollósékat.]

Lásd OSZK Fond III/1577/31.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 190. (197. tétel); Sáli, Magyar Napló 1996. 7–8. sz. 38–39.; Éder 2002. 243.; Sáli/Tóth 2005. 133., 354–355. (766. levél)

Lásd még *Nagyszeben, 1911. június 27. kedd*

1911. január 30.

Babits Angyal levelében köszönetet mond bátyjának a küldött 180 koronaért. „A Nyugatéktól kaptál pénzt, hogy ilyen sokat küldhettél ebben a hónapban?” – érdeklődik. Tudatja, hogy a hordó is megérkezett, és szekszárdi életük minden apróbb-nagyobb ügyéről szót ejt. Többek közt megemlíti a farsangi estély kapcsán: „megjön Fekete Béla [Kiss Böske udvarlója] is s így persze [Kiss] Bözsi is rávehető volt a szereplésre.” Beszámol egy Ábel [Janka] nevű polgári iskolai tanítónőről [nem is sejtve, hogy bátyja jól ismeri], aki a Babitsék utcájában lakó szekszárdi barátnőjének Fogarásról „magasztalólag írt” Babitsról „mint a fogarasiak tudós professzoráról”.

Lásd OSZK Fond III/35/29.; Sáli/Tóth 2005. 134–135., 355–356. (767. levél)

Lásd még Ábel Janka Fogaras, 1911. január 11. előtt Babitsnak küldött névjegykártyáját: OSZK Fond III/1577/30.

Fogaras, 1911. január 31.

A fogarasi főgimnázium tanártestülete „a gróf Löwenburg-féle ösztöndíjra beadott pályázati kérvény tárgyában” tart rendkívüli értekezletet; az erről felvett jegyzőkönyvet Babits is aláírja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 217. (Függelék 131. tétel)

Fogaras, 1911. január

A korábban 1910 decemberére/1911 januárjára vagy 1911 tavaszára keltezett *Levél Tomiból* című vers – amelynek keletkezési helyül Babits „Fogaras”-t, idejéül (többszörös átjavítás után: 1911-ből 1910-re, majd vissza) „1911. január”-t jelöli meg Szilasi Vilmos kötetében – Kelevéz Ágnes új datálása szerint – amely elsősorban a költeménynek az *Angyalos könyv* harmadik füzetében elfoglalt helyére és az 1909-es tifuszciklus tényére támaszkodik – **1909 januárjában** születik.

Lásd Kelevéz 1998. 119., 122., 152–165., 252–253., hasonmását: Melléklet 5.

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint Babits *Téli dal* című versének keletkezése: a 4. versszak (= S talán a víz temet bennünket el...) mellett Babits ceruzaíráásával: „Baja 1905–1906”. A vers végén föltehetőleg Szilasi írásával (a befejezés dátuma): „911”, melléje ismét Babits jegyzi fel a hónapot: „január”, alá pedig a két város nevét: „Szeged”, „Fogaras”.

A költemény Baján–Szegeden 1906-ban készül, s 1911 januárjában Fogarason csak végleges formáját, helyét nyeri el abban „lírai regényt” alkotó füzerben, melynek verseit a régi magyar irodalomból ismerősen hangzó alcímmagyarázatokkal látja el. (Valószínűleg ez a versfüzér legrégebbi darabja, amelynek Babits talán az elejét és végét írja/véglegesíti Fogarason.)

Lásd kéziratát *Modern költészet* címen: OSZK Fond 253/921.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 452–453.; Rába 1981. 323., 366–367., 629. 48. lábjegyzet; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.; Kelevéz, Irodalomismeret 1996. 3–4. sz. 98–104.; Kelevéz 1998. 57., 76., 118., 119., 179–187.

Lásd még *Baja–Szeged–Fogaras, 1905–1906–1911. január*; a versfüzérre *1906–1911. január*; valamint a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: *1916. április 16-i hét után*; Kelevéz 2008. 70., 206.

Vö. Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303. (Török Sophie szerint a vers keletkezése: „Írta Szeged, Fogaras, Baja, 1911. jan.”); Török Sophie, Magyar Csillag 1942. I. 199–205.; idézi Téglás 2000. 134., 233. (1911 januárjában Szegeden kezd, majd Baján folytatja, végül Fogarason fejezi be); BMÖV 1982. 161–162. (csak a 1911. jan. dátumot adja)

Szilasi Vilmos kötetének (téves) bejegyzése szerint „911. jan.”-ra keltezett *Egy rövid vers* keletkezése Kelevéz Ágnes új datálása szerint: *1909. október második fele után, december vége előtt*

Lásd Kelevéz 1998. 148., 254–255.

A korábban Szilasi Vilmos kötetének (téves) bejegyzése nyomán 1911 januárjára datált *Egy szomorú vers* keletkezése Kelevéz Ágnes új datálása szerint: *Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt*

Lásd Kelevéz 1998. 119., 166., 180–182., 258–259. (Fogaras, 1910 eleje, március [?]); Kelevéz (kézirat – Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt)

Babits Dante *Vita Nuovájának* mintájára az 1906 és 1911 közötti öt esztendőben keletkezett hét versét – *Téli dal* melyben a költő magát és társait bányászokhoz hasonlítja; *Egy rövid vers* melyben a költő saját lelkét szólítja meg és nagyon kegyetlen dolgokat mond neki; *Egy szomorú vers* melyben a költő azon panaszodik, hogy nincsen barátja; *Naiv ballada* melyben a költő elbeszéli, hogy egyszer nagy sereg lányokat látott...; *Egy dal* amelyet a franciák chansonnak neveznek; *Esti imádság* melyben a költő kéri a Múzsát, hogy az elköltözött lelkéért imádkozzék; *Szerenád* melyben a költő kedvese szépségét dicséri –, melyeknek tárgya a „belső élet” (utóbb

a fenti magyarázó alcímekkel ellátva) egy Fenyő Miksának 1911. február 5–12. között írt levél hátoldalán – hevenyészett följegyzésben – egységes versfüzerré alakítja.

(A versek közül a legkorábbiak 1906-ból valók – *Modern költészet [= Téli dal]*, *Egy dal, Pro mortuis ignotis [= Esti imádság]* –, a Szerenádot hosszabb ideig, 1908 végétől 1909 folyamán Fogarason, majd Szekszárdon, 1910 telén írja, a legkésőbbi a *Naiv ballada*, mely 1910 legvégén, 1911 elején születik.)

Lásd (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 460., 452.; Rába 1981. 357–369.; Rába 1983. 72. (Babits Emma-élményéből született versfüzérnek tartja); az egyes versek datálására és azok fényében másféle értelmezésükre: Kelevéz 1998. 179–187.; Kelevéz 2008. 206.

Lásd még *Téli dal: Baja–Szeged–Fogarás, 1905–1906–1911. január; Egy rövid vers: Fogarás, 1911. január; Egy szomorú vers: Fogarás, 1910. tavasz, április 16. előtt; Naiv ballada: Fogarás, 1910 legvége, 1911 eleje; Egy dal: Szeged, 1906. ősz–1908. június; Esti imádság: Baja, 1906–Fogarás, 1911. január; Szerenád: 1906–1911. január, Fogarás, 1908 vége–1909–Szekszárd (?), 1910 telén; 1911. február 5–12. között*; a versfüzér megjelenését Nyugat 1911. febr. 16. 4. sz. 331–336.

A *Magyar Nyelvben* megjelenik Horváth János *A Nyugat magyartalanságairól* című írása, melyben úgy ítéli, Babits a *Nyugat* írói közül a magyarul tudók közé tartozik, bár a neologizmusokat, a Babitsnak oly kedves szóösszetételeket is kárhoztatja.

Ignotus majd egy esztendővel később, 1911 decemberében tartott előadásában tér vissza Horváth János tanulmányára, melyben elvi alapon kérdőjelezi meg – többek között Vörösmarty és Arany példájára hivatkozva is –, hogy a nyelvész/grammatikus a félreértett nyelvörzési hagyomány jegyében ítélkezzen az írók fölött: „Rettenetes volna, ha, pusztán a grammatika kedvéért, a magyar író kénytelen volna másnak festeni az életet, mint aminő az valóban. Rettenetes volna, ha pusztán a grammatika kedvéért, a magyar írónak rossz kicsengésű mondatokkal kellene letennie a reményről, hogy az embereknek a fülükön át a lelkükhöz szólhat. Rettenetes cenzúra volna ez, bilincs volna a lelkeken, s örökérvényűségével hiábavalóvá tenné minden szabadságharcot. Ám, ha a grammatika csakugyan ily szűkkeblű, akkor annál rosszabb a grammatikára nézve. Az írók nem fogják föbe lőni magukat – inkább a grammatika akassza föl magát. / Itt értem az elvi okhoz, amért nem szállok perbe a Horváth János egyes kifogásaival s nem mulatok elég ideig annál az osztályozásnál, hogy *vannak a Nyugatnak írói, akik tudnak magyarul és jól írnak magyarul – ilyen Ady és Móricz, és bár kacérságtól megrontva, Babits Mihály* – vannak, akik tudnak magyarul, de nem írnak jól magyarul – ilyen Kaffka Margit, s ilyen vagyok én; vannak továbbá, akik tudtak magyarul, amíg akartak, de ma már nem tudnak, mert nem akarnak – ilyen Hatvany Lajos; s vannak végre olyanok, akik nem tudnak magyarul – ilyen többek közt és főképp Szomory Dezső. [Kiemelés tőlem – R. J.] Lehet, hogy Horváth Jánosnak mindezekben igaza van. [...] De az már nem lehet, hogy a grammatikus beleüsse az orrát az író dolgába. [...] a nyelv nemcsak anyaga, hanem terméke is az íróművészetnek, s mentül inkább hatalma alá kerül az irodalomnak, annál inkább belekerül abba a szép és boldog szigetébe az anarkiának, mely a művészet egyéni természetének törvényszerű következése. / [...] a gramma-

tikusnak tisztelettel kell tudomásul és számba vennie, hogy a nyelvanyag, melynek törvényszerűsége az ő tudományának tárgya, állandóan változik, s változhatik minden törvényestül együtt, az írók tetszése szerint.”

Lásd Magyar Nyelv 1911. január, 1. sz. 61–74.; Ignatus, Nyugat 1911. II. dec. 16. 24. sz. 1028–1040.; Rába 1969. 40–41. (42. lábjegyzet)

Lásd még **1911. december 21.**

1911. február 1.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris*... kötetet.

Lásd Nyugat 1911. I. febr. 1. 3. sz. 5. számozatlan előzéklap

Barna [Sándor, 1909-től a *Nyugat* titkára] aláírásával a Nyugat Kiadóhivatala küld levelet, melyhez mellékelik Babitsnak a Nyugat Könyvtár részére szánt tanulmányait [*Petőfi és Arany, Az irodalom halottjai*], s kéri, hogy azt sajtó alá rendezve mihamarabb küldje vissza. Osvát Ernő kívánságait is továbbítja: Babits írjon cikket Gyulai Pálról Riedl Frigyes és Hatvany Lajos füzeteinek ismertetésével, figyelt Paulovics Reviczky-könyvéről, továbbá Michael Joseph Eisler verskötetéről [*Elefántcsonttorony*].

Lásd OSZK Fond III/1816/2.; Sáli/Tóth 2005. 135., 356–357. (768. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 229.; Buda 2007. 254. és 38., 39. lábjegyzet; utal rá Csokonai-Illés 2010. 53. (32. lábjegyzet – Sáli/Tóth 2005. 133. lapra hivatkozás bizonyára elírás); Buda (kézirat) 2012

Lásd még **1911. február 16.; 1911. április 1.; 1911. május 16.**

Hevesi Sándor a Berlinben tartózkodó Lukács Györgynek írt levelében némi malíciával többek között beszámol arról, hogy „[a] Nyugaték nagyon élénkek és sokat mozognak, de azért nem haladnak. Úgy hallom, hogy Babits jóllakott a neoimpresszionizmussal s távolodik tőlük”.

Lásd Fekete/Karádi 1981. 339. (147. levél)

Fogarasz, 1911. február 2. előtt

Babits levelében tájékoztatja az érdekében tekintélyeket is – Angyal Dávid és Riedl Frigyes professzorokat – megmozgató Pethő Sándort a III. kerületi főgimnázium igazgatójának, Morvay Győzőnek az álláscsereére vonatkozó elutasító sorairól.

Lásd Pethő Sándor 1911. február 3-i Babitsnak szóló levelét: OSZK Fond III/1011/1.; utal rá Sáli 2003. 352. (982. levél); Sáli/Tóth 2005. 135., 357. (769. levél)

Lásd még **1911. január 18.; Fogarasz, 1911. január 18. után–január 22. előtt; 1911. január 21.; 1911. január 22.; 1911. február 5–12. között**

1911. február 2.

Babits „[Fogaras], 1911. február 2”-i dátummal látja el a majd 1913-ban, Kardos Albert szerkesztésében a *Magyar irodalomtörténeti életrajzok* első kötetében megjelenő *Balassa Bálint* című biográfiájának autográf – áthúzásokkal, alá- és föléírással tűzdelt – kéziratát.

(A 25,5×21×3 cm-es, fekete színű, vászonkötésű kéziratgyűjtemény első lapjának jobb sarkába grafitceruzával írva ez áll: „5 – 5 évenként”, alatta középen kék színű ceruzával a cím: „Magyar irodalomtörténeti Életrajzok. Szerkesztette Dr. Kardos Albert.” A cím alatt egyszer aláhúzva a tervezett példányszám is szerepel: „3000 péld.” A gyűjtemény hatvannégy életrajzából négy nyomtatásban is megjelenik, a többi kéziratban marad. A szerzők gyakorló tanárok: Benedek Marcell, Horger Antal, Madzsar Gyula, Oláh Gábor, Pintér Jenő, Rubinyi Mózes és a gyűjtemény második darabját [két 33,5×20,5 cm-es, fényes felületű, sima lapra írt], a Balassáról szóló életrajzot dátummal és aláírásával ellátó Babits Mihály.) Kardos Albert nem változtat Babits szövegén, ahogyan a többi életrajz esetében teszi (csupán a „vérfertezés”-t javítja a szokványos „vérfertőzés”-re, valamint a „bucsu”-t látja el hosszú ékezetekkel). A kézirat tetejére odaírja, hogy úgy nyomtatható, ahogyan van.

Lásd Debreceni Irodalmi Múzeum Kézirattára K. X. 74. 174.1.1.; Topor István, 2005 (kézirat) és Irodalomtörténeti Közlemények 2010. 4. sz. 362–368.; Hibsches/Pienták 2009. 490.

Lásd még **1913**

1911. február 3.

Pethő Sándor (aki az elégtelen címezés miatt csak előző nap veszi Babits sorait) levelében tudatja, hogy még előző este fölkereste Angyal Dávidot a Bristol kávéházban és tájékoztatta Babits levelének Morvay Győzőre vonatkozó részéről (ti. az álláscsere elutasító sorairól). „Ezen urakat [ti. Riedl Frigyes és Angyal Dávidot] is mód felett felizgatta ez a kétszínű viselkedés, melynek okairól vagy körülményeiről legyen szabad Önt még egy alkalommal majd tájékoztatnom...” Továbbra is biztatja Babitsot, mondván, az ő iskolájában, a VIII. kerületi állami gimnáziumban is lesz üresedés Babits szakmájában: „Mert Önnek át kell jönnie Fogarasból!” – jelenti ki.

Lásd OSZK Fond III/1011/1.; Basch, Irodalomtörténet 1958. 2. sz. 237.; Kardos 1972. 84.; utal rá Sáli 2003. 352. (982. levél); Sáli/Tóth 2005. 136., 357–358. (770. levél – a Duna-parti [Petőfi tér 1.] V. kerületi Bristol kávéházat a IV. kerületbe helyezi), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 220–221.

Lásd még *Fogaras, 1911. január 18. után–január 22. előtt; 1911. január 21.; 1911. január 22.; Fogaras, 1911. február 2. előtt; 1911. február 5–12. között*; Basch, Irodalomtörténet 1958. 2. sz. 237.

Fogaras, 1911. február 5. előtt

Babits levelében beszámol Fenyő Miksának az óbudai tanárral való álláscsere kellemetlenségéről, s a *Nyugat* ügyeiről is érdeklődik.

Lásd Fenyő Miksa 1911. február 5–12. között írt levelét: OSZK Fond III/437.; Sáli/Tóth 2005. 136., 358. (771. levél)

Lásd még *1911. január 18.; Fogaras, 1911. január 18. után–január 22. előtt; 1911. január 21.; 1911. január 22.*

Fogaras, 1911. február 5.

A *Szülői fogadóórák* hírcikkben a gimnázium tanárainak fogadóórái között jelzi, hogy Babitsé legközelebb február 10-én pénteken 10–11 között lesz.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. febr. 5. 6. sz. 6.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 307.

1911. február 5.

Megjelenik Babits *Új könyvekre* című verse, mely Balázs Béla *A vándor énekel* című kötetének talán egyféle baráti visszhangja.

Lásd Vasárnapi Újság 1911. febr. 5. 6. sz. 102.; Köszeg/Márványi 1985. 559.; Kelevéz 1998. 175–176. és 459. lábjegyzet; Sáli/Tóth 2005. 360. (772. levél jegyzetében – a 102. oldal helyett 2. oldal jelzése bizonyára elírás)

1911. február 5–12. között

Fenyő Miksa levelében sajnálkozik, hogy az óbudai Szabó tanár-féle ügy [álláscsere] kellemetlenségbe sodorta Babitsot; s szabadkozva teszi hozzá: ők jóhiszeműen írták meg neki a lehetőséget.

Előbb még azt közli, hogy a „Nyugat-viharokra” vonatkozó kérdésekre érdemlegesen nem válaszolhat, mert szolidaritást vállalva, Osváttal együtt kilépett a *Nyugat* szerkesztőségéből. Részletezi a Hatvany–Osvát ellentétet: Hatvany a tehetségkultuszt pártolja, üzletpolitikai szempontokat is figyelembe véve (hiszen „nagyrészt az ő agitációja folytán – az előfizetők száma 1800...” [a *Nyugat* előfizetőinek számáról csupán az emlékezők egymásnak ellentmondó adatai ismeretesek]), Osvát pedig – szerkesztői függetlenségének biztosítását kívánva – inkább új írókat igyekszik fölfedezni. Fenyő fontosnak tartja Babits véleményét, ezért az előzményeket [*Magyar Génusz, Figyelő*], Osvát 12 évvel korábban kezdett, pénzt és „temérdek munkát” nem sajnáló működését is vázolja. Hozzáteszi: szívesen fogadták Hatvany ajánlatát, hogy övé legyen a *Nyugat*, „mert egy pillanatig sem képzeltük, hogy ennek szerkesztésében változás álljon be, hogy [...] a kiadói szempontok az irodalmiak elé kerüljenek...” Ám levélírás közben változik a helyzet: február 5-én délelőtt az Andrassy úti Palermo kávéházi összejöveten valamennyi *Nyugat*-író szolidaritást vállal Osváttal, ez Hatvanyt a kívánt koncessziók [*latin* ’engedmény’] megtételére készíti, azaz Osvát szerkesztéspolitikai elvei győzedelmeskednek ekkor, de „bár látszólag el van simítva az ügy, egészen biztos, hogy elintézetlenebb, mint valaha” – foglalja össze a kínos helyzetet.

Végül közli, hogy Babits versét a *Vasárnapi Újságban* [*Új könyvekre*] gyönyörűnek találta, s kötetéről [*Herceg, hátha megjön a tél is!*] és egyebekről a napokban ír majd.

(A 2. fólió verzóján Babits ceruzairásával: „1.) [...] 2.) Ó lélek 3.) Baráttalan 4. Naiv ballada 5.) Chanson 6.) Pro mortuis 7.) Szerenád”). [Ez azoknak a verscímeknek listája, melyeket Babits – utóbb egységesen kialakított címeket és alcímeket adva – versfüzérére alakít. Itt még a korábbi címeket, illetve a kezdősorokat jegyzi föl: *Téli dal* [cím nélkül], *Egy rövid vers* [A cím nélküli vers kezdősorára utal: „Ó lélek, lélek, mivé kelle válnod!”, *Egy szomorú vers* [a cím nélkül lejegyzett versnek adott, eddig nem ismeretes *Baráttalan* cím a költemény tartalma alapján elképzelhető], *Naiv ballada*, *Egy dal* [korábbi címe: *Chanson*, ez a cím utóbb az alcím része lesz], *Esti imádság* [a korábbi kézirat: *Pro mortuis ignotis*], *Szerenád*. Bizonyára ezt a listát, már végleges címekkel és alcímekkel adja postára Fenyő Miksának február 12. előtt küldött levelében.]

Lásd OSZK Fond III/437.; Kőszeg/Márványi 1985. 168–170., 559.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 197–199., 561. (203. tétel); Sáli/Tóth 2005. 137–139., 358–360. (772. levél – a *Vasárnapi Újság* téves 2-es lapszáma – 102. helyett – bizonyára elírás); Kelevéz (kézirat)

Lásd még **Fogarás, 1911. február 12. előtt**; Hatvany és Osvát szembenállására: **1912. január 2. kedd**; a Palermo kávéházban történetekre: Szini Gyula Elek Artúrnak 1911. február 6-án írt levelét: PIM V. 1606.; közli Kőszeg/Márványi 1985. 170–172., 560.; Basch, Irodalomtörténet 1958. 2. sz. 237.; Buda, Irodalomismeret 1999. 3–4. sz. 155–164.; Buda 2007. 48. és 95. lábjegyzet; Buda (kézirat) 2012

Vö. Kőszeg/Márványi 1985. 168–170., 559. (1911. január végére datálja); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 197–199., 561. (203. tétel – kérdőjelesen 1911. márciusra datálja)

1911. február 7.

Id. Babitsné levelében aggódik, hogy fia Fogarason megfázhat a nagy hidegben („a ruháid nem nagyon meleg, kellene venned meleg also ruhát [jégert]...”). Pistával, aki igen megfázott, nagy gondja van, mert kettőből bukott és mindenre lusta. Azt hallotta Hauk [Haugh Béla] gimnáziumi tanártól, hogy ottani [szekszárdi] régebben szolgált tanárokból akarnak igazgatót, s akkor megint üres hely lesz. „...már most kellene megint kocolodni [mozgolódn?] e miatt”: Babits, ha el akar kerülni Fogarásról, írjon ismét Ignotusnak és Szüllő [Géza] képviselőnek, hogy ne feledkezzenek el róla. Érdeklődik, a *Vasárnapi Újság* miért nem hoz Babitstól semmit.

Lásd OSZK Fond III/179/25.; Sáli/Tóth 2005. 139–140., 360–361. (773. levél)

Lásd még *Vasárnapi Újság* 1911. febr. 5. 6. sz. 102. (*Új könyvekre*)

Fogarás, 1911. február 7. után

Lehetséges, hogy Babits – anyja unszolására – Fogarásról való áthelyezése ügyében ismét levelet ír Ignotusnak és Szüllő Géza képviselőnek.

Lásd id. Babits Mihályné 1910. február 7-i levelét: OSZK Fond III/179/25.

Lásd még Tóttós 2004. 62. (jelzi, hogy a szakirodalom állításával ellentétben Szüllő nem Szekszárd és környéke képviselője)

Vö. Sipos 2003. 50. (Szüllőt Szekszárd parlamenti képviselőjének tekinti)

Fogarás, 1911. február 8.

A fogarasi főgimnázium tanári testülete „II. módszeres értekezletét” tartja, melynek jegyzőkönyvét Babits is aláírja. A felvett jegyzőkönyv többek között kritikával illeti az V–VIII. osztályok jeles tanulóit is, megjegyezve, hogy még ők is ejtenek „szó és mondatjelzési hibákat”, továbbá hogy „[a] felső osztályú magyar dolgozatok [...] a kétségkívül megtörtént előkészítés és közös megbeszélés dacára nem mentek a szerkesztési és stílusbeli gyarlóságoktól”, s hogy a diákok ismereteiket nem tudják bizonyos szempontok szerint összefoglalni, és gyakran vétenek a „tárgyi egység ellen”. (Minthogy Babits a VI. és VII. osztályban is tanít magyar irodalmat, a fenti bírálat az ő tanári teljesítményére is vonatkozik.)

A szaktanárok között Babits bejelenti, hogy az „előírányzott anyagot elvégezték, csak a VI. o. magyar nyelvi anyagból maradt el egy rész, melynek elvégzésére körülbelül két hét szükséges. Az elmaradás oka az anyag nagysága”.

Rögzíti még a jegyzőkönyv Babitsnak a második félévre előírányzott magyar nyelvi, görögpótló irodalmi és latin nyelvi tananyagát is:

VI. osztály. „Magyar nyelv. Olv.: Petőfi dalaiból, Berzsenyi és Vörösmarty ódáiból. Arany elégiáiból. Az olvasókönyv szemelvényei. Sophokles: Elektra, Shakspeare [:]: Coriolanus. Magánolv.: Kisfaludy: Kérők. Könyv. n.: Petőfi három dala (választás szerint). Vörösmarty: Vén cigány. Dolg. 4.: 1. Farsang. (Életkép a Dorottya leírásai nyomán.) 2. Az alkoholokról. (Természetrajzi előadások nyomán.) 3. Tragikum és komikum (isk.). 4. Mi okozta Coriolanus bukását? – *Görögpótló.* Olv.: Aischylos: Oresteia. Sophokles: Elektra. Könyv. n.: Részlet az Oresteiaból. Dolg.: Klytaimnestra Aischylosnál és Sophoklesnél. (Május utolsó hete.)”

VII. osztály. „Magyar nyelv. Olv.: A tankönyv szemelvényei. Mikes levelei. Berzsenyi: A filozófus. Gvadányi: Falusi notárius. Csokonai: Lírai versei. Dorottya. Lélek halhatatlansága. Kazinczy: Pályám emlékezete. Berzsenyi és Kölcsey versei. Magánolv.: Fazekas: Ludas Matyi. Kármán: Fanny hagyom[ányai]. Könyv. n.: Kölcseyből, Csokonaiból és Berzsenyiből egy-egy vers szabad választás szerint. Dolg. 4.: 1. A légnyomás bemutatására szolgáló kísérletek. 2. Mikes Kelemen, mint humorista. 3. Balassa és Csokonai. Két lírikus összehasonlítása. 4. Kölcsey, mint ódaköltő.”

„Latin nyelv. Olv.: Sall[ustius] Crispus C. Iugurtha [A Iugurtha-háború], egy pár fejezet kihagyásával. Cic[ero]: Cat[ilina] IV. Könyv. n.: Sall.[ustius] Iug.[urtha-háború] 10. Dolg. 8. (csütörtök 8–9.) Felváltva latinból magyarra és magyarból latinra való fordítás.”

„Görögpótló. Olv.: Thukydidesből, Demosthenes olynthusi beszédeiből és Philippikáiból a tankönyv szemelvényei. Könyv. n.: Részletek Perikles halotti beszédéből. Dolg.: Athén és Spárta szembeállítása Thukydidesnél. (Május utolsó hete.)”

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Éder 1966. 71–72.; Csokonai-Illés 2010. 217–219. (Függelék 132. tétel)

Lásd még ***Fogarás, 1911. április 1.***

Fogaras, 1911. február 10. péntek

10–11 között Babits fogadóórát tart a gimnázium fogadóhelyiségében.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. febr. 5. 6. sz. 6.

1911. február 11.

László Jenő bankhivatalnok, László Béla fivére, aki testvérének öngyilkossága után édesanyjával és egyik nővérével Fogarasra utazott s utolsó napjaiban mellette maradt, már Budapestről küldi szabadkozó levél kíséretében Babitsnak (Fridrich Andrásnak és a fogarasi gimnázium könyvtárának) azokat a könyveit, melyeket László Béla hazaszállíttatott ládáiban találtak. Még további három könyvről érdeklődik, melybe senkinek a neve nincs beleírva: kéri Babitsot, értesítse, ha ezek is valakit illetnének Fogarason.

Lásd OSZK Fond III/2437.; Sáli/Tóth 2005. 140–141., 361. (774. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 216.; Csokonai-Illés 2010. 49. (12. lábjegyzet)

Fogaras, 1911. február 12. előtt

Fenyő Miksának írt levelében Babits filozófiai dolgozatokat ígér, szembajáról panaszkodik, verseket is küld [valószínűleg az 1911. február elején, 5–12. között Fenyő Miksa levelének hátoldalán, hét költeményből összeállított lírai versfüzért], és Ady Arany-cikkére [*Strófák „Buda halála”-ról*] tesz megjegyzést. Lehetséges, hogy több címvariáció mellett, ekkor írja meg (talán mérgében): végül a *Klasszikus álmok* helyett a *Herceg, hátha megjön a tél is!* címet kívánja verseskönyvének adni.

Lásd Fenyő Miksa 1911. február 12-i (OSZK Fond III/438/13.) és a Nyugat Szerkesztősége 1911. február 15-i (OSZK Fond III/1816/3.) Babitsnak szóló levelét; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 228.; Buda 2007. 252–253. és 32., 33. lábjegyzet; Buda (kézirat) 2012

Lásd még a lírai versfüzérre: **1911. január; 1911. február 12.; Fogaras, 1910. november 27. előtt**; Ady, Nyugat 1911. jan. 1. 1. sz. 32–34.

1911. február 12. előtt–körül

Babits második kötetét – *Herceg, hátha megjön a tél is!* – ez idő tájt szedik.

Lásd Fenyő Miksa 1911. február 12-i levelét: OSZK Fond III/438/13.

1911. február 12.

Fenyő Miksa levelében elnézést kér, hogy Babitsot fogarasi magányában előző „lamentáló” levelével megzavarta. Nem látta tisztán a dolgokat, de úgy érezte, Babitsot mindenről értesítenie kell. „Beschwichtigungs-Hofrath”-ként [*német* ’békeszerző udvari tanácsos’] minden erejével azon van, hogy a *Nyugat* ügyét (mely szerintre Osváttól elválaszthatatlan) mentse. Hatvany működését is értékesnek ítéli, de ha kellene, ismét Osvát mellé állna.

Közli: Babits kötetének a szedése a napokban kész lesz; s hogy neki tetszik a cím: „Herceg, megjön a tél is...” [!], a többieknek azonban kevésbé, de ő mégis ezt javasolja Babitsnak. Az ígért filozófiai dolgozatokat várják. Tudatja, hogy a legutóbb megjelent filozófiai novellának [*Husadik, huszadik század*] nagy volt a sikere. Kéri, mielőtt Babits szembaja javul, küldje írásait. A verseket [bizonyára a hét költeményből álló versfüzért] köszönik. Úgy véli, „Ady Arany cikke [*Strófák „Buda halála”-ról*] nem épen [!] sikerült dolog, s nem kell túlkomolyan [!] venni”.

(A 2. fólió verzóján Babits ceruzarajza Török Sophie magyarázó sorával.)

Lásd OSZK Fond III/438/13.; Kőszeg/Márványi 1985. 176–177., 560.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 191–192., 561. (199. tétel – a Kőszeg/Márványi 1985-re hivatkozás lapszáma téves); Sáli/Tóth 2005. 141–142., 362–363. (776. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 216., 228.; Buda 2007. 253. és 33. lábjegyzet; Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 764.

Lásd még Ady Arany-cikkére: Nyugat 1911. I. jan. 1. 32–34.; **1911. február 5–12. között**; a versfüzérre **1911. február 16.**

1911. február 15.

A Nyugat Szerkesztősége Faragó [Lajos] aláírással levélben értesíti Babitsot, hogy az aznapi postával küldik „verseskötetének [*Herceg, hátha megjön a tél is!*] hasáb korrekturáját. – Szíveskedjék azt kijavítva mielőbb beküldeni”. Tolmácsolja Osvát Ernő kérését is: adjon kötetének más címet, mert az előző levelében írt „tervek a szerkesztő uraknak nem tetszenek” – ehhez fűz a levél végére Fenyő Miksa helyesbítést: „Nekem tetszik a czim.” Faragó sürgeti még a Nyugat Könyvtár kéziratát [*Két kritika*] is.

Lásd OSZK Fond III/1816/3.; Sáli/Tóth 2005. 142–143., 363. (777. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 228., 229.; Buda 2007. 253. és 34. lábjegyzet, 254. 39. lábjegyzet; Buda (kézirat) 2012

1911. február 16.

Babits Angyal aggódó kártyát küld bátyjának; sokat gondolnak rá, s félnek, hogy beteg. Figyelmezteti Babitsot, hogy nagyanyjuknak február 21-én lesz a születésnapja – feltétlen írjon neki és nekik is. (A fólió rektóján Babits tintarajzai: férfiportrék.)

Lásd OSZK Fond III/35/30.; Sáli/Tóth 2005. 143., 363–364. (778. levél)

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris...* kötetet.

Lásd Nyugat 1911. I. febr. 16. 4. sz. 5. számozatlan előzéklap

Hét Babits-vers jelenik meg a *Nyugatban*: *Téli dal*, melyben a költő magát és társait bányászokhoz hasonlítja, *Egy rövid vers*, melyben a költő saját lelkét szólítja meg és nagyon kegyetlen dolgokat mond neki, *Egy szomorú vers*, melyben a költő azon panaszkodik, hogy nincsen barátja, *Naiv ballada*, melyben a költő elbeszéli, hogy egykor nagy sereg lányokat látott, akik liliummal lelket ölteni tudtak, és hogy félt

tőlük, és hogy kérte őket, ne bántsák a lelkét, mert a költők lelke e világnak kincse, *Egy dal*, amelyet a franciák chanssonnak neveznek, *Esti imádság*, melyben a költő kéri a Múzsát, hogy az elköltözött lelkekért imádkozzék, *Szerenád*, melyben a költő kedvese szépségét dicséri és a saját szomorú bujdosásait és egyéb bánatait igen keserüli.

Lásd Nyugat 1911. I. febr. 16. 4. sz. 331–336.; Apró 1983. 177. (*Egy dal*); Rába 1983. 72. („Babits Emma-élményből született versfüzére”); Kelevéz 1998. 124., 179–187.; Sáli/Tóth 2005. 342–343. (751. levél jegyzetében); Kelevéz, Holmi 2008. január, 1. sz. 76.; Kelevéz 2008. 63.

Megjelenik *Az igazság Gyulai Pálról* című ismertetés, amelyben Babits Riedl Frigyes *Gyulai Pál*, valamint Hatvany Lajos *Gyulai Pál estéje* című könyvének kapcsán fejti ki véleményét Gyulairól. Gyulai konzervatív alkat, ítéletei nem élék túl a maguk aktualitását, de ugyanezen konzervativizmus miatt a megfogalmazásai mindig pontosak és költőiek, stílusa egyszerű és szilárd. „Gyulai meghal mint kritikus és élni fog mint költő” – jelenti ki Babits, mindössze két oldalon félresöpörve egykori professzora irodalomtörténeti, kritikusi munkásságát.

Lásd Nyugat 1911. I. febr. 16. 4. sz. 402–403.; Hibschr/Pienták 2009. 488., 399–401., 626–627. (90.)

Lásd még 1911. március 1.; 1911. március 23. után–április; Fogaras, 1911. április; Sáli/Tóth 2005. 356. (768. levél jegyzetében), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 234.; Buda 2007. 61.

1911. február 18.

Kosztolányi Budapestről írt levelében gratulál Babitsnak a *Nyugat*-ban megjelent új verseihez [*Téli dal*, *Egy rövid vers*, *Egy szomorú vers*, *Naiv ballada*, *Egy dal*, *Esti imádság*, *Szerenád*]. „Elszakadt és romlandó” barátságuk ellenére áhítattal olvasta őket: „Ezek a versek egy új korszakot jeleznek poéziseldben: egy eljövendő teljes primitívség aranykorát.”

Lásd MTAK Ms 4621/103.; BJKL 1959. 196–197., 315. (158. levél); Rába 1981. 357., 628. 26. lábjegyzet; Apró 1983. 178. (csak az *Egy dal* megjelenésére vonatkoztatja a gratulációt); idézi Rába 1983. 73.; Kosztolányi 1996. 216., 904. (291. levél); Kelevéz 1998. 179. és 475.; Sáli/Tóth 2005. 143–144., 364. (779. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 207. (úgy véli, valószínűleg tévesen, hogy a Kosztolányival való régi barátság nem törik meg ekkor)

1911. február 19.

Pista [Babits István], Bimbis [Kelemen Imre], Babits Angyal és a Nenne [Kelemen Ilona] tréfás szövegű székszárdi képeslapot küldenek Babitsnak Fogarasra, sürgetve, hogy adjon hírt magáról: „ÓDA / A / KÖLTŐHÖZ / Szólalj meg hát / rubintos virágom! / Pista / Bim / bis / Mi nem elégszünk meg azzal, hogy a távolban tudjunk ... de kell, hogy jelt adj magadról / mert aggodunk miattad / szeretettel üdvözl a Nenne / Ha nem írsz sürgöny meg. / Angyal.”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.157.; Sáli/Tóth 2005. 144., 365. (780. levél)

Fogaras, 1911. február 21.

Babits levélben fejezi ki köszönetét Rozsnyayné Dapsy Gizellának [Nilnek] elküldött, „csupa érzés és muzsika” verseiért: „melyek egy napomat ünnepnappá tették” [*El nem küldött levelek*. Szeghalom, 1910]. Közli, hogy szemfájása miatt írásos munkáit csak diktálva végezhetette, ezt a levelet azonban „*manu propria*” [*latin* ’saját kezűleg’] akarta megírni.

Lásd OSZK Levelestár 2.; Sáli/Tóth 2005. 145., 365–366. (781. levél – a „versgyűjtemény” nem az ebben, hanem a 787. levélben szereplő „anthológiá”-ra vonatkozik), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 216.

Fogaras, 1911. február 23. előtt

A Könyves Kálmán magyar műkiadó részvénytársaságon keresztül – amely magyar művészek festményeinek sokszorosításával is foglalkozik – Babits bizonyára február 29-i neve napjára ajándékozza meg édesanyját egy Madonna-festménnyel.

Ugyanezekben a napokban kaphat hűgától, Babits Angyaltól ő is egy képet.

Lásd id. Babitsné 1911. február 23-án Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/179/200.

Lásd még Babits Angyal 1911. február 24-i levelezőlapját: OSZK Fond III/35/31.

1911. február 23. csütörtök

Ignotus Hatvany Lajosnak írott levelében érdeklődik, vajon Hatvany mit tud Babits ellen vetni a Gyulai-ügyben, azaz Babitsnak *Az igazság Gyulai Pálról* című tanulmányával kapcsolatban, amelynek legfőbb megállapításaival Ignotus egyetért, s úgy véli, Hatvany is.

Lásd *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 109., 629.

Id. Babitsné meghatott levelet ír fiának, milyen meglepetés volt számára, amiről Angyal már Karácsony óta tudott: a szép Madonna megérkezése, mellyel Babits örömet akart neki szerezni: „igazán nagyon köszönöm neked édes Misikém, ebből úgy érzem hogy mégis csak szerethetsz egy kicsit hogy nem restellted édes anyádnak örömről gondoskodni”. Szeretne hírt hallani fiáról, nagyanyja már három hete nem mozdult az emeletről, most azonban lejött megnézni a képet, és ő is nagyon szépnek találja. Ha tudná, hogy Babits is megy februárban Pestre „a Nyugaték miatt”, ő is felmenne, mert van intéznivalója. Sajátságos, hogy Babits akkor kaphatta meg Angyus képét, mikor ők a Madonnát. Pisti hanyag tanulása miatti aggodalmát is megosztja Babitscsal.

Lásd OSZK Fond 179/200.; Sáli/Tóth 2005. 146–147., 366–367. (783. levél)

Fogaras, 1911. február 23.

A fogarasi főgimnázium műsoros estélyén az egyik tanuló, Stan Virgil Goethe *Der Fischer* [*A halász*] című versét – melynek szövegét Babits fordítja – énekli [Moritz]

Hauptmann [német zeneszerző] zenéjével. *Az állami főgimnázium műsoros estélye* hírcikkének beszámolója szerint Babits betegsége miatt nem tud részt venni az eseten. (Húgának, Angyalnak írt levele tanúsága szerint nagyon meghűlt.)

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. febr. 26. 9. sz. 3–4.; Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1910–1911. iskolai évről, Fogaras, 1911. 45.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 432., 439–440.; utal rá Pók 1970. 51.; Buda 2007. 41.

Lásd még *Fogaras, 1911. február 24. előtt; Fogaras, 1911. június 29. előtt, 1910/1911. iskolai év*

Deáky Loránd névjegy kíséretében hálás köszönettel juttatja vissza Babitsnak a kölcsönadott *Baedekers Paris*-t.

Lásd OSZK Fond III/1577/9.; Sáli/Tóth 2005. 145., 366. (782. levél)

Lásd még *Fogaras, 1911. január 18. szerda*

Fogaras, 1911. február 24. előtt

Babits levelet ír húgának, Angyalnak, s továbbküldi Nil [Rozsnyay Kálmánné Dapsy Gizella] hozzá eljuttatott költeményeit [*El nem küldött levelek*. Szeghalom, 1910], s beszámol arról, hogy nagyon meghűlt.

Lásd Babits Angyal levelét: OSZK Fond III/35/31.; Sáli/Tóth 2005. 147., 367. (784. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 239.

Lásd még Dapsy Gizellára: *Fogaras, 1911. február 21.*

1911. február 24.

Babits Angyal küld levelezőlapot Fogarasra, előző nap megkapván Babits levelét és Nil [Rozsnyayné Dapsy Gizella] költeményeit, melyeknek igen örül. Szinte érezték, hogy Babits meg van hűlve, édesanyjuk nagyon aggódott. Pista végzett a tánciskolával, a némettel, számtannal, latinnal nem áll jól. A Madonna gyönyörű. Érdeklődik, hogy az ő képe jó-e, s Babits megy-e Pestre felolvasni. Hétfőn, kedden egy dalárdával s egy kaszinó-estéllyel fejezik be a farsangot.

Lásd OSZK Fond III/35/31.; Sáli/Tóth 2005. 148., 367–368. (785. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 239.

Lásd még *Fogaras, 1911. február 21.; Fogaras, 1911. február 23. előtt; 1911. február 23. csütörtök; Fogaras, 1911. február 24. előtt*

Fogaras, 1911. február 26.

Beszámoló jelenik meg a fogarasi főgimnázium február 23-i műsoros estélyéről.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. febr. 26. 9. sz. 3–4.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 439–440.

1911. február 27.

Ignotus Hatvanynak írott levelében meglepődésének ad hangot Hatvany *Még egy igazság Gyulai Pálról* című cikke kapcsán, melyet Babits *Az igazság Gyulai Pálról* című tanulmányára írt válaszul, mert bár Ignotus osztotta Babits korlátoltsági elméletét, Hatvany cikke sokban megterítette őt.

Lásd *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 111., 630.

Lásd még Hatvany, *Nyugat* 1911. I. 5. sz. Buda 2007. 61.

Fogarasz, 1911. február, április előtt

Babits nem sokkal Adynak a *Nyugat* január 1-jei számában megjelent *Strófák „Buda haláláról”-ról* című cikke után megírja *Két kritika* című könyvének előszavát [*Megjegyzés*], melyben a *Nyugat*-ban megjelent könyvbírálatairól szólva jelzi, hogy azok jelentéktelen könyvek bírálatai, s végül nem változtatott rajtuk, mert az irodalmi életre jellemzőknek tartja őket. Kijelenti továbbá: „A szerző tiltakozik azon vádelLEN, mintha Petőfit kisebbiteni akarta volna [nem volt célja teljes méltatást adni róla] [...]”. Adyról pedig „más helyütt írta meg véleményét”.

Lásd Belia/Sándor, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1953. 4. sz. 331–332.; részletét közli Gál István 1975. 43., 44. ([*Válasz a támadásokra*] címet adja); Rába 1981. 272.; Pienták 2003. 184–185.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 229.; Buda 2007. 254.; Hibsches/Pienták 2009. 406., 628. (93. tétel)

Fogarasz, 1911. február–március

A Szilasi Vilmos kötetében „1911. febr.–márc.”-ra datált *Bolyai* című vers keletkezése Kelevéz Ágnes új datálása szerint: **Fogarasz, 1909. október második fele vagy utána, december vége előtt**

Lásd Kelevéz 1998. 119., 144–145., 254–255.

Fogarasz, 1911. tavasz

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Vágyak és Soha* keletkezése: „1911. tavasz.” Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „Fogarasz. Mindaz, amit el lehetne mondani, benne van, benne a versben. Én nem szeretem, nem rossz vers pedig.” (A költemény a szinte egy időben íródó *Hiszekegy* „pogányos hitvallásának” ellenkezője, mely „Dante sugallatáról tanúskodik”.)

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 141. f. rektó (tintairású fogalmazvány; a cím, továbbá a dátum és a megjelenés helye Török Sophie írásával: „*Nyugat* 911. 1. 1056”); (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1956. 3. sz. 303.; Gál István, *Irodalomtörténet* 1975. 2. sz. 456.; Rába 1981. 375–376., 630. 61. lábjegyzet; BMÖV 1982. 170–171. (1911. tavasz); Kelevéz, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1994. 5–6. sz. 756.; Kelevéz 1998. 188. és 497., 498. lábjegyzet; 262–263.; Kelevéz 2008. 120–121.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Sipos (Czeizel) 2004. 48–49.

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Cigánydal* keletkezése: „1911. tavasz.” Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „Fogarason írtam. Akkor valami módon a pizstráng-halászatot néztem. Ott volt egy ismerősömnek egy nagy pizstráng halásztelepe, Bet[h]lenben. Délután volt. A cigány-motívumot Fogaras melletti más helyen, a cigánytelep adta. Útközben eszembe jutott. Ez a vers szegény Kaffka Margitnak tetszett nagyon. Ő kitűnő írónk, letagadhatatlanul. Szép vers ez azért, nagyon. »Csípőn kötve« – ezt én Szekszárdon láttam. Egy balladafordításom refrénje ez: »Jár a szél és zörg az ág.«” [Babits a Bethlen utca egyik mellékutcájában lakik Fogarason. Ezt és a Teleki utca felső végét a cigánysor – Cigánia/Cigónia – köti össze.] A vers világirodalmi előzménye Jean Richopin *Le vieux lapin* [*A vén ravasz*] című, a vidám csavargó figuráját leíró életképe.

A k_1 áthúzott tintaírási fogalmazványrészlet, négy sor variánsa, ugyancsak a főlió rektóján az 1906 nyarán született [*Nyári idill*] fogalmazványrészlete, a verzón Török Sophie írásával ez utóbbi vers incipitje: „A város izzad...” A k_2 tintaírási fogalmazványa az *Angyalos könyv* 131. főliójának verzóján, valamint egy ebből kiszakított és megsemmisült vagy lappangó főlión; a dátum és a megjelenés helye Török Sophie írásával: „Nyugat II. 364. [1]911.” A kiszakított főlió *Angyalos könyv*-beli maradáknál három sorkezdő „se” szó olvasható. A költemény 4. versszakának 5–8. sora gépirat, kétfóliós papír 2. főliójának rektóján (1 sor a verzón megismételve), Babits Kardos Albertnek szóló keltezés nélküli levele szövegén belül (aláírás a levél végén tintával: „Babits Mihály”).

Lásd kéziratait k_1 = OSZK Fond III/1969/32.; k_2 = OSZK Fond III/2356. 141. f. verzó; g = OSZK Fond III/88.; (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Rába 1969. 93.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 453. és 23. lábjegyzet; Rába 1981. 329–333., 625. 43. lábjegyzet; BMÖV 1982. 158–160. (1911. tavasz); Rába 1983. 65.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 755.; Kelevéz 1998. 119., 187., 262–263.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Rába 2008. 137.

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Danaé* (*Aranyfürdő, Aranyeső, Danaé*) keletkezése: „1911. tavasz.” Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „A vár körül Fogarason, a város sétányán, ott írtam, talán a cukrász-kisasszonyról, de inkább egy képzelt alakról. Sok medencés: csonka kút, amelyben egyik medencéből a másikba folyik le a víz. Nagyon sok görögöt olvastam. Ez ugyan a korábbi korszak végén volt, amikor már a »Herceg, hátha megjön a tél« verset írtam. De ez nem sokkal az után való versem.” [*Herceg, hátha megjön a tél is* című Babits-vers nincs, ez egy sora a *Ballada Iris fátyoláról* című versének, amely az említett kötet bevezető költeménye.]

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 142. f. rektó (tintaírású fogalmazvány – a cím, a dátum és a megjelenés helye „Nyugat 1911. I. 1056.” Török Sophie írása); (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 455–456. és 29. jegyzet; BMÖV 1982. 169–170. (1911. tavasz); Rába 1981. 373–375.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.; Kelevéz 1998. 92–93., 262–263., Melléklet 10.; Bartal, Literatura 2008. 3. sz. 332–349.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt; 1911. június 1.**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Hiszkegy* című vers keletkezése: „1911. tavasz.” Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „Egyik sora célozza. De nem a tiszta klasszikum, mint a másik költeményemé. Nagyon sok szennyes modernség van. Példám nem volt. Ebben az időben szoktam mondogatni, hogy a görög valás híve vagyok, Zeuszt hiszem. Ezt mindenkinek mondtam. Sokistenség híve vagyok. Móricz Zsigmondnak tetszett.” (Alszeghy Zsolt 1925-ben úgy véli, Babits „Sturm und Drang”-ja idején ebben a versében „panspichistaként [minden létezőnek lelket tulajdonítóként] mutatkozik be”.)

(*Angyalos könyv*-beli fogalmazványára Török Sophie *Az elbocsátott vad* című Babits-vers első sorára utal: „Nem hiszek az elrendelésben első gondolata?”)

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 142. f. verzó–143. f. rektó (tintaírású fogalmazvány); (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 456.; idézi Rába 1981. 29. és 576. 83. lábjegyzet; BMÖV 1982. 171. (1911. tavasz); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.; Kelevéz 1998. 187–197.; 197–201., 262–263.; Kelevéz 2008. 120–126., 129., 133.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; [Alszeghy Zsolt] Vas Tamás, Magyar Kultúra 1925. március, 3. sz. 116.

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Babona, varázs* című vers keletkezése: „Fogarás, 1911. tavasz.” Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „Fogaron íródott. Kedves versem, éppúgy, mint az *Édes az otthon*. A *Gretna Greent* is szeretem... [olvashatatlan rész] és az már a *Július* volt. Vallásos célzat nincs az elején. A menny üressége gyakran foglalkoztatott régi versekben. »Elborult az élet« = sötétedett. Fogaron írtam, szerte sétálva a »kertek alatt«, ott így hívják a város végét, közel laktam oda. Színt ad néki az »égő gyümölcs« stb. »Elnyomja a későt« = az éj keze; aki fennmarad, elálmosodik és azt elnyomja. (Ezt a fogarasi cukrász-kisasszonyra írtam, de nem mondtam meg neki, nem értette volna.) »Amerikáról« = épp az imént Amerikában volt (a hold). Valami hangulati dolog: a Fogaras városkörnyéki síkságon, csupa közelieknek látszó havasok között, az egész környéken valami baljós van és furcsaság. Azért van ez így.”

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 143. f. verzó–144. f. rektó (tintairású fogalmazvány ceruzaírásu kiegészítésekkel, a cím, a dátum és a megjelenés helye – „Nyugat [1911.] I. 1055.” – Török Sophie írása); (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Török Sophie, Magyar Csillag 1942. I. 199–205.; idézi Téglás 2000. 135., 233.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Kardos 1972. 137.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 452.; Rába 1981. 370–373., 629. 54. lábjegyzet; BMÖV 1982. 168–169. (1911. tavasz); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.; Kelevéz 1998. 93., 262–263.; Rába 2008. 121.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

A [*Minden reggel a városon...*] kezdetű Babits-töredék keletkezése.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 144. f. verzó (tintairású töredék); Kelevéz 1998. 262–263.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

A Szilasi Vilmos kötetének (téves) bejegyzése nyomán „Fogarás, 1911 tavaszára datált *Dal, régimódi* című Babits-vers keletkezése Kelevéz Ágnes új datálása szerint – elsősorban a vers kéziratának *Angyalos könyv*-beli helye alapján –: **Fogarás, 1910. tavasz**

Lásd Kelevéz 1998. 117–118.; 258–259.

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Spleen* című vers keletkezése: „1911. tavasz.” Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „A versnek mindig utólag adok címet, nem tudtam jobbat. Baudelaire-hez nincs semmi köze. A Fogarásról Galac felé vezető úton írtam. Van egy domb, ahová fel szoktam mászni. »Tetőket« = hegytetőket. Baudelaire-hez lehetne köze a felhőknél.”

Lásd (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Rába 1969. 120.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 453.; Rába 1981. 369–370.; BMÖV 1982. 160–161. (1911. tavasz); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 755.; Kelevéz 1998. 201.

Lásd még a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

1911. tavasz

Hatvany Lajos rokoni és hivatali kapcsolatait – (nagy)bátyja, Moskovitz Geyza, Lesznai Anna földbirtokos édesapja, Barkóczy Sándor miniszteri tanácsos (1904 és 1912 között a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium V. ügyosztályának főnöke, akihez a tankerületi főigazgatóságok és iskolák tartoznak), Zichy [János vallás- és közoktatásügyi miniszter], Szabó Ervin a Fővárosi Könyvtár igazgatója, Szüllő Géza képviselő segítségét – is latba veti Babits Budapestre helyezése érdekében.

A Hatvanyval a *Nyugat* ügyei miatt feszült viszonyba került Ignótus szintén közbenjár Wildner Ödönnél, a főváros oktatásügyének vezetőjénél és Barkóczy Sándornál, anélkül, hogy a báró erőfeszítéseiről tudomása lenne.

Lásd Buda, Újpest 2004. dec. 9. 7.; Buda 2007. 49., 61.

Lásd még 1911. július 23.; 1911. július 24. hétfő; 1911. július 27. után, július 30. előtt; *Szekszárd*, 1911. július 27. után, július 30. előtt vagy 30.; Éder 1966. 86.; Sáli 2003. 242.

1911. tavasz vagy nyár

A *Magdolna szeretője* című, kiadatlanul maradó Babits-vers keletkezése.

Lásd k_1 = OSZK Fond III/2356. 145. f. verző–146. f. rektó (tintairású fogalmazvány); k_2 = OSZK Fond III/1728/13. (tintairású tisztázat Babits autográf aláírásával; a verzőn Babits tintairásával: „Fogaras”, „Babits Mihály”, „Babits”, „Babits”, „Ki tudja?”, „Babits Mihály”, ugyanitt fordítva Babits ceruzairásával görög szavak); Melczer 1985. 46–47., 97.; Kelevéz 1998. 121., 262–263.; Buda 2007. 231. és 239. lábjegyzet

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

1911. március 1.

A *Nyugat* kiadványaként hirdetik az *Iris...* kötetet.

Megjelenik Hatvany Lajos *Még egy igazság Gyulai Pálról* című cikke, amely Babitsnak az előző *Nyugat*-számban megjelent ismertetésére reagál [*Az igazság Gyulai Pálról*]. „Babits cikkében többször fordul elő ez a szó: korlátolt. Rosszul megválasztott szónak tartom Gyulai Pál jellemzésére. Éppoly joggal mondhatni korlátoltnak akár Deák Ferencet is. Deák is, Gyulai is csak szűk körűek voltak. De e szűk körön belül föltétlen urai szavuknak, tettüknek, gondolataiknak. Innét ez a nem tétovázó ép érzék minden iránt, ami kitűnő, még ha a kitűnőség számos megnyilvánulása sokban meghaladta is a megértésük szűk körét. (Gyulai, teszem, kitűnő költőnek tartotta Verlaine-t.)” S Babits ellenében úgy véli, minden későbbi irodalomtörténeti ítélet számára Gyulai adta meg az alapokat, hiszen: „felismerő képessége és az a szerencsés kor, mely e képessége játszatására annyi alkalmat adott, nagy kritikussá, történelmi jelentőségű kritikussá avatják.” [Kiemelés tőlem – R. J.]

Lásd *Nyugat* 1911. I. márc. 1. 5. sz. 2. számozatlan előzéklap, 501–502.

Lásd még Babits, *Nyugat* 1911. I. febr. 16. 4. sz. 402–403.; Buda 2007. 61.

Fogaras, 1911. március 2.

A fogarasi főgimnázium igazgatósága jegyzőkönyvben rögzíti a szülői fogadóórak márciusi időpontjait, köztük Babitsét, aki március 10-én 10 és 11 óra között fogad.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 86/1911. (másolatát PIM Kéziratára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 45.; Csokonai-Illés 2010. 220–221. (Függelék 134. tétel)

Fogaras, 1911. március 5.

A *Szülői fogadóórák* hírcikke a gimnázium tanárainak fogadóórái között jelzi, hogy Babitsé legközelebb március 10-én pénteken 10–11 között lesz.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. márc. 5. 10. sz. 5.

Lásd még *Fogaras, 1911. március 2.*

Fogaras, 1911. március 6.

A fogarasi főgimnázium tanártestülete „Steinburgi Pildner Viktor, fogarasi gyógyszerésznek magánvizsgálati, és Matlák József alsóúcsai állami tanítónak magánvizsgálati és tandíjmentességi folyamodványa tárgyában” tart rendkívüli értekezletet, melynek jegyzőkönyvét jelenléte bizonyosságául Babits is aláírja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 221. (Függelék 135. tétel)

1911. március 8.

Hatvani Pál [eredetileg Paul Hirsch, német anyanyelvű újságíró, műfordító, aki ekkor, 1911-ben Bécsben az egyetemen matematikát és kémiát tanul] elküldi Babitsnak *A Danaidák* fordítását (*Die Danaiden*): „Csekély kis erőmmel lefordítottam; igaz, hogy nagy merészség volt, azt a verset, mely addig előttem ismeretlen hullámokon utakat mutatott, hatalmas széles áramlatokat a Szépség partjai felé. [...] Arra a nyelvre fordítottam le, melyen először dadogtam el kis kívánságaimat, anyanyelvemre, németre. [...] és most elküldöm Önnek, ajándékképpen...” (Megjegyzi még: „Levelek privát okok miatt poste restante.”)

Lásd OSZK Fond III/558/1.; Sáli/Tóth 2005. 148–149., 368–369. (786. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 237.

Lásd még *1911. március 23. után–április; Fogaras, 1911. április; 1911. május 5. előtt; Fogaras, 1911. május 5.; 1911. szeptember 15.*

Fogaras, 1911. március 9.

A fogarasi főgimnázium tanártestülete „Girscht Henrik, V. o. magántanulónak tandíjmentességi kérvénye tárgyában” tart rendkívüli értekezletet. Az erről felvett jegyzőkönyvet Babits is aláírja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 221. (Függelék 136. tétel)

1911. március 9. és utána

Felesége elfoglaltsága miatt, az ő nevében Rozsnyay Kálmán [1899-ig van der Hoschke/színészként Sidney Carton], író, műfordító, színész, Dapsy Gizella férje mond köszönetet Babitsnak leveléért. Küldi Nil „anthológiáját, kéri a nevére jelzett

lapra szíveskedjék beírni a »Két nővér« című versét és a könyvet lehetőleg rögtön vissza küldeni [!], hogy tovább vándoroljon”. Hívják-várják Babitsot Szeghalomra. Dapsy Gizella kedves költőitől műveik saját kezű beírását kéri versgyűjteményébe, Babits dátum nélkül, Fogaras helymegjelöléssel az antológia 71–72. oldalára másolja be *Két nővér* című – a *Nyugat*ban 1910. március 1-jén megjelent – költeményét.

Lásd OSZK Fond III/1091/1.; a 280 szerző művét tartalmazó versgyűjtemény: PIM Kézirattára V. 2107/1–280.; Sáli/Tóth 2005. 149., 369. (787. levél), 365. (781. levél „versgyűjteményébe” jegyzete ide vonatkozik)

Lásd még *Fogaras, 1910. február 19. előtti napokban*

Fogaras, 1911. március 10. péntek

Babits 10–11 között fogadóórát tart a gimnázium fogadótermében.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. márc. 5. 10. sz. 5.; Buda 2007. 40.

1911. március 11. és 31. között

A hónap végéig 4 füzet jelenik meg a *Nyugat* kiadásában, köztük Babitsé: *Herceg, hátha megjön a tél is!*

Lásd Fenyő Miksa Hatvany Lajosnak 1911. március 11-én írt levelét: *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 118.

Lásd még Dienesék 1982. 187.

1911. március 16.

A *Nyugat* kiadványaként hirdetik az *Iris...* kötetet.

Megjelenik az *Életfilozófia* című ismertetés (Szitnyai Elek *Életfilozófia problémái* című könyvéről): Babits a szerzőt „cédulázó” tudósnek tartja, akiben nincs eredetiség: „Mert céduláz ő, nem gondolkodik...”

Lásd *Nyugat* 1911. I. márc. 16. 6. sz. 2. számozatlan előzéklap, 601–602.; Hibschr/Pienták 2009. 492., 402–403., 627. (91. tétel)

Lásd még Sáli/Tóth 2005. 362. (776. levél jegyzetében)

Fogaras, 1911. március 16.

A fogarasi főgimnázium tanártestületének III. ellenőrző értekezlete zajlik. (Babits 15 fős osztálya a második legjobb eredményt éri el az iskolában.) A jegyzőkönyvet Babits is aláírja.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 35. és 67. lábjegyzet, 45.; Csokonai-Illés 2010. 221–222. (Függelék 137. tétel)

Lásd még az ellenőrző értekeztet eredményéről szóló kimutatást: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 40.; Csokonai-Illés 2010. 272. (Függelék 21. táblázat)

Fogarás, 1911. március 17.

Major Károly, a fogarasi főgimnázium igazgatója jelentést küld a Kir. Főigazgatóságnak „az 1910/11. isk. évben tervbe vett közművelődési ismeretterjesztő előadások”-ról, melyek „1910. nov. 5.–dec. 10-ig, és 1911. febr. 4.–márc. 11-ig megtartottak”. Közöttük szerepel „Babits Mihály, áll. főgimn. tanár” 1910. november 19-én elhangzott *A modern impresszionizmus* (vetítéssel) című előadása. A jelentés beszámol arról is, hogy „[a]z előadások iránti érdeklődés közönségünk részéről, úgy látszik e ciklusban érte el a tetőpontot, amennyiben 140-150-re ment a hallgatók száma, kivált az előadások I. sorozatában [amelyben Babits fenti előadása is elhangzott!]”. Az igazgató szokás szerint kéri, hogy az előadóknak, így „Babits Mihály”-nak „a szokásos 20 kor. tiszteletdíj utalványozása iránt” a miniszternél előterjesztést tegyenek.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 113./1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 45.; Csokonai-Illés 2010. 222–223. (Függlek 139. tétel)

1911. március 17.

Ujfalussy Imre ügyvéd – Babits nagynője, Raács Cenci testvérének, Raács Annának férje – elhalálozik.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 80.3.19.; Buda 1996. 318. (3. lábjegyzet); Buda 2007. 53. 106. lábjegyzet

Vö. Sáli 2003. 235. (Babits „távol rokoná”-nak tekinti)

Az 1911 májusában induló kolozsvári *Haladás* szerkesztősége küld levelet Babitsnak a szerkesztők, Csiky Jenő és Domokos [-Haraga Balázs] aláírásával. Az ekkor még áprilisra tervezett „tudományos, irodalmi, művészeti és kritikai” folyóirat céljait vázolja, s egyelőre honoráriumot nem ígérve „egy szerény küldeményt” kérnek Babits költeményeiből, könyvismertetéseiből vagy kritikáiból. (A 2. főlió verzőjára Babits ceruzával két oszlopba jegyzeteket ír: „7 chem 84 / 3 chem de mit 21 / 18 coll 64 / 9 p manch 54 / 5 caley 30 / 11 monch 22 / 11 p baj 44 / 11 essuinary 2 / 339”.) [Babits valószínűleg nem küld írást a lapnak.]

Lásd OSZK Fond III/1578/2.; Sáli/Tóth 2005. 150–151., 369–370. (788. levél)

Lesmann Ella (a kolozsvári egyetem orvosi fakultásán diplomát szerzett Heinrich [Henrik] Lesmann-nak), Fogarás vármegye főorvosának, a Fogarasi Állami Főgimnázium iskolaorvosának kitűnően zongorázó-éneklő leánya, Brassóból küld levelezőlapot Babitsnak: kéri, tisztelje meg jelenlétével 19-én vasárnap a Brassói Leányegylet „Five o Clok-ján” (öt órai teáján), ahol a „Minéte” [*Galáns ünnepség*] fogja előadni.

Lásd OSZK Fond III/1527/1.; Sáli/Tóth 2005. 151., 370–371. (789. levél)

Lásd még *Minét: 1909. január 15-től; 1910. szeptember 10. előtt; 1910. szeptember 10.*

1911. március 19. vasárnap

Ujfalusy Imrét fél 4-kor Szekszárdon a családi sírboltba helyezik örök nyugalomra.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 80.3.19.; Sáli/Tóth 2005. 379. (802. levél jegyzete)

A „Brassói Leányegylet Five o Clock-ján”, vasárnapi műsorral egybekötött öt órai teáján a brassói Vigadóban Lesmann Ella Babits *Galáns ünnepség* című versének *Minét* címen, Szirmai Albert megzenésítésében híressé vált szonójával lép fel: „Lesmann Ella néhány dalt adott elő igen kedves, megnyerő előadással. Különösen tetszett Babics [!] Mihály kedves költeménye a *Minét*” – számol be a teadélutánról a *Brassói Lapok* március 21-én.

Lásd Brassói Lapok 1911. márc. 21. 3.; Sáli/Tóth 2005. 371. (789. levél jegyzete)

Lásd még **1911. március 17.**; *Minét: 1909. január 15-től; 1910. szeptember 10. előtt; 1910. szeptember 10.*

1911. március 19. után

Lesmann Ella, akit Babits „kitüntető figyelme” hálára kötelez, névjegyén „holnap este 8 órára szerény, családi zenés teára” hívja Babitsot magukhoz. (Kérdés, hogy Brassóba vagy Fogarasra szól-e a meghívás. A kitüntető figyelem vonatkozhat arra, hogy Babits esetleg részt vett a Brassói Leányegylet egyik műsoros öt órai teáján.)

Lásd OSZK Fond III/1527/5.; Sáli/Tóth 2005. 151., 371. (790. levél)

Lásd még **1911. március 17.**; **1911. március 19. vasárnap**

1911. március 20.

Kún József szegedi képeslapon kedvesen szemrehányó sorokat küld Fogarasra Babitsnak, aki még újívi lapjára sem felelt.

Lásd OSZK Fond III/809/10.; közli Apró 1983. 196–197. (Függelék 16. levél); Sáli/Tóth 2005. 152., 372. (791. levél)

Fogaras, 1911. március 22.

A fogarasi főgimnázium tanártestülete értekezletet tart a következő, „az 1911/12. tanévben használandó tankönyvek megállapítása tárgyában”. A jegyzőkönyv aláírói között Babits kézjegye is szerepel.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 225. (Függelék 141. tétel)

Fogaras, 1911. március 23. előtt

Babits megkésve köszöni meg Hatvani Pál levelét és a gyönyörű műfordítást [*A Danaidák*], melyet elküldött neki. Nagyon büszke erre a műfordításra, s talán a legjobban tetszik neki verseinek fordításai közül: „Ugy érzem hogy valóságos nagy nyelv-

művészet van benne, mely mély érzésből nyer erőt.” Érdeklődik, közzétette-e már Hatvani, ha nem, felhatalmazást kér, hogy elküldhesse, például a *Jung Ungarn*nak.

Lásd eredeti kézirata Stephen Jeffries professzor, Monash University (Ausztrália) tulajdonában; Magyar Nemzet 1988. febr. 27. 49. sz. 9. hasonmása a közlő Rozsics István tulajdona; fénymásolata PIM Kézirattára V. 5158/1.; Sáli/Tóth 2005. 152–153., 372–373. (792. levél – 1911. március 20. [!]) és 23. között-re datálja; a 793. levél jegyzetében: 1911. március 8. és 23. között-re teszi); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 237.

Lásd még Horvát Henrik Babits-fordításaira: *1910. május 10.; 1911. március 8.*; Hatvani Pál fordításának megjelenésére: *1911. szeptember 15.*

1911. március 23.

Hatvani Pál Budapestről küld „hálás, őszinte köszönetet” Babitsnak kedves soraiért. Ha valóban közlésre méltónak ítéli a fordítást, teljesen rá bízta, hol jelenjen meg. Jelzi, hogy a verset már beküldte egyszer a *Jung Ungarn*nak, de úgy véli, az nem került a szerkesztő kezébe.

Lásd OSZK Fond III/558/2.; Sáli/Tóth 2005. 153–154., 373. (793. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 237.

Fogarás, 1911. március 23. után–április

Babits a fordítótól felhatalmazást nyerve, valószínűleg elküldi Hatvany Lajosnak Hatvani Pál *A Danaidák*-fordítását, hogy a Vészi József által alapított német nyelvű havilapban (mely a magyar irodalmat és művészetet hivatott népszerűsíteni, s melynek Hatvany az irodalmi szerkesztője), a *Jung Ungarn*ban közzétegye.

Lásd Hatvani Pál 1911. március 23-i (OSZK Fond III/558/2.) és Hatvany Lajos 1911. március 23. után–április-ban Babitsnak írt levelét (OSZK Fond III/557/1.)

Lásd még *1911. március 23. után–április; Fogarás, 1911. április 3. előtt; 1911. április 3.*

1911. március 23. után–április

Hatvany Lajos Berlinből ír levelet Babitsnak, melyben érdeklődik Hatvani Pál címe után: „Hova írjak névrokonoknak?” Nagyszerűnek találja *A Danaidák* fordítását (mindazonáltal a német szövegben megjelöli a hibás szavakat); egyebet is szeretne látni a fordítótól.

Közli, hogy beszélt Gajári Ödönnel [országgyűlési képviselővel] Babits Fogarásról Pestre helyezése ügyében, s kérdi, milyen szakos tanár.

Örül, hogy a Gyulai-perben (utalás Babits *Az igazság Gyulai Pálról* című *Nyugorban* megjelent írására) ötven százalékra megegyeztek. Tudatja még, hogy tanulmányokat szándékozik írni, „[e]lsősorban: Önről”.

Lásd OSZK Fond III/557/11.; Éder 1966. 85–86. (ezt a Hatvany-levelet és Babits ezt követően édesanyjának írt levelét is 1911 márciusára datálja); *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 631.; *Hatvany Lajos levelei* 1985. 284., 470–471. (322. levél – 1911. áprilisra datálja); Sáli/Tóth 2005. 156., 375–376. (796. levél – 1911. áprilisra datálja), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 221., 234.; Buda 2007. 49. és 97. lábjegyzet (1911. április ?)

Lásd még Sipos 2003. 50. (Hatvany „Gajáry Ödön révén a házelnök Tisza Istvánnál interveniált Babits áthelyezése ügyében”); **1911. február 16.**; *Még egy igazság Gyulai Pálról: 1911. február 27.*; **1911. szeptember 15.**; Buda 2007. 61.

Fogaras, 1911. március 24.

Major Károly, a fogarasi főgimnázium igazgatója „Fogaras rend. tanácsú szab. kir. város Polgármesteri Hivatalának” kimutatást küld „azon tisztviselőknek és alkalmazottaknak, kik fizetésük alapján az országgyűlési képviselők választására jogosultak névjegyzékébe felveendők”, melyen 5.-ként szerepel: „Babits Mihály / Lenkert utca / Áll. főgimn. r. tanár / 28 éves / 2600 K.[orona fizetés]”

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 123/1911. (másolatát PIM Kézirat-tára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 45.; Csokonai-Illés 2010. 225. (Függelék 142. tétel)

Lásd még a kimutatást: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirat-tára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 273. (Függelék 22. táblázat)

1911. március 25.

Szüllő Géza munkapárti képviselő Hatvany Lajoshoz intézett levelében lemond a *Nyugat* igazgatósági tagságáról. Ez talán arra is utalás, hogy ekkor (!) a *Nyugat* emberei eredménytelenül kéri Szüllő közbenjárását Babits áthelyezése ügyében.

Lásd *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 122. (112. levél); JGYÖM Lev. 1981. 438. (251. levél jegyzete)

Vö. Sáli/Tóth 2005. 319. (711. levél jegyzete – úgy véli, Szüllő Géza 1911. szeptember 25-ig a *Nyugat* igazgatósági tagja)

Franyó Zoltán „Rozsnyayék kedves társaságából” (melynek tagjai főként hírlapírók) Aradról küld képeslapot Babitsnak, melyet még Nil [Rozsnyay Kálmánné Dapsy Gizella], Mohos [Ágoston], Mohosné, dr. Czank [vagy Rank?] Dezső, Bruckner Lajos, Bodzasy Pista, Dr. Vass István, Schmidt [Béla?] Mihály, Sydney Carton [Rozsnyay Kálmán], [Dapsy] „Böske”, Nil húga, végzős színinövendék, Irinyi [Zrinyi] Jenő és Zádor Jenő ír alá.

Lásd OSZK Fond III/1938/2.; Sáli/Tóth 2005. 154–155., 373–374. (794. levél)

1911. március 28.

A *Nyugat* Szerkesztősége Faragó (Lajos) aláírásával értesíti Babitsot, hogy az aznapi postával címére postautalvánnyal 115 koronát küldenek: a *Nyugat* 1911. február 16-i számában megjelent cikk [*Az igazság Gyulai Pálról*] tiszteletdíját, 75 koronát, a március 16-i számban megjelent cikk [*Életfilozófia*] tiszteletdíját, 10 koronát, a további 30 korona pedig még az előző évből fel nem vett tiszteletdíj, melynek késedelmes utalásáért bocsánatát kéri.

Lásd OSZK Fond III/1745/1.; Sáli/Tóth 2005. 155., 374–375. (795. levél); Buda (kézirat) 2012

Fogaras, 1911. március 29.–április 1.

Kistétényi Walther Béla, nagyszebeni tankerületi királyi főigazgató tesz látogatást a Fogarasi Állami Főgimnáziumban.

Lásd Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1910–1911. iskolai évről, Fogaras, 1911. 34.

1911. március vége

Április 1-jén már megjelentként hirdetik Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* kötetét, amely ezek szerint március végén jelenhet meg a Nyugat (Világosság nyomda) gondozásában, Falus Elek címlapjával/borítójával (rajta kettős keretben a cím-adatokkal): *Ballada Iris fátyoláról* (5–6.), *Arany kísértetek* (7.), *Vasárnap* (8–9.), *Esti kérdés* (10–11.), *Az őszi tücsökhöz* (12.), *Ősz, kriptá, ciprus, szüret, tánc, kobold* (13.), *Alkonyi prológus* (14.), *Névjegyemre* (15.), *Éhszomj* (16.), *Mindenek szerelme* (17–18.), *A költő szól* (19.), *Esti dal* (20.), *Éji dal* (21.), *Ima* (22.), *Szimbolumok (Stanzák)* 1. *Ne mondj le semmiről*, 2. *Szimbolum a holdvilágról*, 3. *Másik szimbolum (Új magyar költészet)*, 4. *Nunquam revertar*, 5. *Sárga lobogó* (23–24.), *Paysages Intimes*. 1. *Olvasás*, 2. *Tavaszi előtt*, 3. *Alkony*, 4. *Őszi csengő*, 5. *Luna*, 6. *Mennyei színjáték*, 7. *Hesperus [Találka előtt]* (25–29.), *Pictor Ignotus* (30–32.), *Csipkerózsa* (33–34.), *Kutban* (35–36.), *Haláltánc* (37–38.), *O Lyric Love* (39.), *Őrök dolgok közé legyen híred beszótt* (40.), *Óda a szépségről* (41–42.), *Egy szegény magára-maradott* (43–44.), *Vonaton* (45–46.), *Beloved, o Belovéd* [!] (47.), *Festett cél, pusztá semmi* (48.), *Szonettek* (49.), *Arany Jánoshoz (Egy megzavart verselő a XX. században)* (50.), *Héphaisztosz* (51.), *Homérosz (XX. század)* (52.), *Protesilaos* (53.), *Klasszikus álmok* (54–55.), *Két nővér* (56–57.), *A sorshoz* (58–59.), *Bakhánslárma* (60.), *Thamyris* (61.), *A Danaidák* (62–64.), *Uj leoniniusok* (65.), *A Campagna éneke* (66–67.) A 68–104. lapon jelenik meg a Nyugat-beli közlés után először kötetben a *Laodameia* című verses dráma.

Babits 1925-ben, ötödik verseskönyve, a *Sziget és tenger* megjelenésekor számba veszi előző kötetét: „...elképzelem régi könyveimet, s meglep, hogy mind-mind más [...]. A másodikban – *Herceg hátha megjön a tél is!* – klasszikus szépséget kerestem; szobrot faragni, zenévé olvasni akartam.”

„A Nyugat könyvek közül megkaptam néhányat. A Babits kötet tipográfiaiailag rossz – szélesre kellett volna csinálni, nagyon finom papírra s szép apró betűkkel. Ezek a csiszolt és szép versek – én legalább úgy érzem – ordítanak a csinos és megfelelő külső után – így a hosszú sorok minduntalan megnyomorodnak – mintha szegényeknek kezüket, lábukat törte volna a szedő. Tudja-e, hogy a *Laodameia*, melyet a Nyugatban elolvasni se tudtam, egyszerűen remek. És rendkívüli módon *színpadra való* – és ha a Nyugat előadja, a legnagyobb sikere lesz vele. Roppant fellelkesített – majd meglátja, ennek a kis darabnak jövője lesz s nemcsak itthon. Pompás színpadi feladat s úgy suhog benne a drámaiasság s a szinte perverz és sötét erő, hogy szinte borzaszt. Olvassa el, nyugodtan – én csodálom, hogy annak idején nem vettük észre” – írja Lengyel Menyhért Hatvany Lajosnak Párizsból 1911 áprilisában.

Lásd Nyugat 1911. I. ápr. 1. 7. sz. 2., 3., 6.; **Fogarás, 1911. április 2.**; március végi megjelenésére lásd Fenyő 1911. április 3-i levelét: OSZK Fond III/438/14.; Éder 1966. 73.; Rába 1981. 17. (úgy véli, hogy a *Klasszikus álmok* című vers „dőlt szedésű [...] s már ez a tipográfiai jelzés is programot ígér” – [elképzeltető, hogy készült példány ezzel a tipográfiával is, bár valószínűbb, hogy ez csupán az Athenaeum 1937. szeptemberi *Összes versek* kiadására igaz]), 289–291.; Apó 1983. 197.; Rába 1983. 56., 315.; Vendel-Mohay 1983. 53.; Téglás 1997. 148–149.; Jankovics 2005. 797.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 228.; Kelevéz 2008. 8.

Lásd még Lengyel Menyhért levele Hatvany Lajosnak: MTAK Ms 385/149.; **Mennyei színjáték: Budapest vagy Szeged (?), 1906 nyara–1908**; Kelevéz 1998. 28.; 35–36., 37.; Sipos 2003. 52., 209.; Buda 2007. 253., 272., 277.; Buda (kézirat) 2012

Vö. Sáli/Tóth 2005. 388. (815. levél jegyzetében – nem tudni, miért, *Nonquam* [!] *revertarra* javítja Babits verscímét)

1911. március után–1913

Horváth János – kéziratban maradt – tanulmány/kritikát ír Babitsról, második verseskötete, a *Herceg, hátha megjön a tél is!* megjelenése után. Bizonyára ezt az írást is abba a tanulmánykötetbe szánja, amelynek összeállítására az *Élet* kéri föl. „Tán 1913-ban akart tőlem az Élet-sorozat egy kötet kritikát kiadni: *Két korszak határán*. Ebben jöttek volna a Nyugatról, Adyról és a hozzátartozókról addig megjelent cikkeim, Babicsról [!], Ignótusról kézirateim...” – írja Horváth János Szekfű Gyulának 1920. november 12-én kelt levelében. Megjelentetését – amint ez ugyancsak a Szekfűnek írt levélből derül ki – nem a háború kitörése és Horváth bevonulása hiúsítja meg: „El volt fogadva. De aztán alkudozni kezdtek: hogy kellene bele egy pár katolikusról is cikk (Sík Sándorról). Erre aztán visszavettem.”

Úgy véli, az első, 1909-es *Levelek Iris koszorujából* kötet és az 1911-es második verseskötet „feltűnő fejlődésbeli különbségeket árul el” Babits költészetéről, ezért külön-külön elemzi őket. Bár aligha olvashatja Babits egyetemi szakdolgozatát, Babits pedig csak 1917-ben teszi közzé *Arany, mint arisztokrata* című, még egyetemi hallgató korában, a szakdolgozat „melléktermékeként” készült dolgozatát, Horváth tanulmányában kiemeli: „A színes, szabatos ábrázolások művésze ő, s egyszersmind az egyetlen társai között, kinek művészi gyakorlata Arany János közvetlen hatását, sőt tanulmányozását árulja el.”

Az első kötet elemzése nyomán arra a következtetésre jut, hogy az „szabatos másolónak mutatja Babitsot”, aki a „plasztikus ábrázolásban leli kedvét”, a „változhatatlan tárgyi valóság megismerésére és utánzására törekszik”, tehetsége meghatározó jegyei „a *forma*, a *stílus*”. A spontán lírikussal ellentétben, az ő lírájának „jelentékeny része [...] a művészi tudatosság érzelmi következménye”. „[C]sak akkor alkot értékeset, akkor tudja szerencsésen kifejezni önmagát, ha valamely külső szemlélet, forma, stílus: valami rajta kívül álló is közrejátszik a költemény létrehozásában.” Éppígy a *Herceg*... kötetben: „ha nem helyettesíti is magát egészen egy líraiságát átvevő objektummal, legalábbis társat talál, kivel megosztja s egyúttal kifejezteti lelkiállapotát. [...] Szerelmi költészete is nem vallomásszerű megnyilatkozása a szerelem érzésének, hanem a testi szépség, az eleven *forma* kultusza. [...] Ő nem *dalol*, neki hangszerre van szüksége, hogy kifejezhesse magát.” A „lírai egyöntetűség hiányát” és „a szójáték érthetetlenül mohó kedvelését” rója

fel Babitsnak. Mindazonáltal költészete gyöngéit „egy igazi költői tehetség visszái”-nak tekinti, aki önmaga tudott maradni abban a korban is, amelynek minden lírai próbálkozása „az Ady Endrétől vágott mederbe ragad”.

Lásd közli Barta János, *Studia Litteraria* V. 1967. 3–23. [kiemelések az eredetiben]; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 202–203. (204. tétel); Pienták 2003. 5–6.; Hibsches/Pienták (Pienták) 2009. 481.; Korompay H. János, *Irodalomismeret* 2011. 4. sz. 12.

Lásd még Horváth János *Titkári jelentés[ét] a Magyar Irodalomtörténeti Társaság I. rendes közgyűlésén*: *Irodalomtörténet* 1913. 207.; Barta János szerkesztői jegyzetét: *Studia Litteraria* V. 1967. 22–23.; Rába 1981. 8–9., 572. 10., 13., 14. lábjegyzet; Horváth János Szekfű Gyulának írt levelét: Dénes Iván Zoltán: *A „realitás” illúziója. A historikus Szekfű Gyula pályafordulója*. 1976. 141.; *Kiadatlan írások a Két korszak határán című kötetből*: *Literatura* 1993. 5–6.

Vö. *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 202–203. (204. tétel – 1912-re datálja a tanulmányt, a közlés forrását nem jelzi); Hibsches/Pienták (Pienták) 2009. 481. (1910-re datálja)

1911. április eleje

Megjelenik a Nyugat kiadásában, Elek Artúr válogatásában az *Újabb magyar költők. Lyrai anthologia 1890–1910* című kötet, melyben a *Sugár* (17–18.), az *Aestati hiems* (18–19.), az *Esti kérdés* (19–20.), *A Danaidák* (20–22.) és a *Két nővér* (22.) című Babits-versek szerepelnek.

Lásd *1910. január 13.; Fogaras, 1910. január 21.*; Buda 2000. 29–30.

1911. április 1. előtt

A Nyugat könyvtár 18. köteteként (Világosság nyomda), Falus Elek sorozatborítójának első változatával (a jellegzetes Falus-féle virágdíszítésen belül és kívül, keretben a sorozat adatai, a cím és a kiadás éve áll) *Két kritika* címmel megjelenik Babits két tanulmánya: *Petőfi és Arany* (Hartmann János *Petőfi-tanulmányok* című könyvéről) (5–32.) és *Az irodalom halottjai* – Sikabonyi Antal: *Komjáthy Jenő*. Bp., 1909; Rédey Tivadar: *Péterfy Jenő*. Bp., 1909, és *Dömötör János munkái*. Bp., 1878 című kötetekről (33–66.). A kötet élén: *Megjegyzés* (3.).

Lásd Éder 1966. 73.; Gál István 1975. 44.; Rába 1983. 315.; Jankovics 2005. 797.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 228.; *Petőfi és Arany*: Pienták 2003. 119–137., 184–189.; Hibsches/Pienták 2009. 355–375., 616. (85. tétel – 532. lapszám bizonyára elírás 5–32. helyett!); *Az irodalom halottjai*: 298–312., 601–604. (76. tétel); *Megjegyzés*: 406., 628. (93. tétel)

Lásd még *1911. április 5.; 1911. április 13. csütörtök; 1911. május 1.*; Buda 2007. 273., 277.

Vö. *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 561. (193. tétel – a *Két kritika* megjelenését 1911 februárjára datálja)

Fogaras, 1911. április 1.

A fogarasi főgimnázium tanártestülete Walther Béla tankerületi főigazgató elnökletével értekezletet tart, melynek jegyzőkönyvét Babits is aláírja.

A Babitsot is érintő följegyzések között szerepel a „könyvtárak és a szertárak évi gyarapodása”, mely szerint: „A) Tanári könyvtár 110 mű, 28 folyóirat 996 K. 16

fillér [bár a tanári könyvtár Ambrózy Pál terrénuma, Babits minden bizonnyal részt vesz abban is] / B) Ifjúsági könyvtár 131 mű 338 K. 49 fillér”. A tankerületi főigazgató nehezményezi, hogy bár „[a]z ifjúsági könyvtárnál is a múlthoz képest javulás állott be, akadnak azonban még mindig tanulók, kik egész évben nem vesznek ki könyvet. Oda kell hatni, hogy a tanulókkal a jó könyveket megkedveltessük, különösen szükséges ez nyelvi szempontból is az idegen ajkú tanulóknál”. Név nélkül Babits tanári munkáját is méltatja a jegyzőkönyv: „c) *Latin nyelv*. A VII. oszt.-ban a praeparálás [szótározás] folyt Sallustius »Bellum Jugurthinum«-ából, elég jó eredménnyel. e) *Görögpótló irodalom*. A VII. oszt.-ban Thukydides II. könyvét jó eredménnyel tárgyalták. A tanulók az olvasottakról tartalmi kivonatokat készítenek.” Az írásbeli dolgozatokkal kapcsolatban a felsőbb osztályosokat is jellemző csúnya írást kárhoztatják. A tanárok, köztük Babits munkamódszerét méltányolják: „A javítás általában gondos; a tanárok az irodalmi dolgozatoknál bírálatot írnak, jellemezvén néhány szóval a dolgozat jó és rossz oldalát. A témák jól vannak megválasztva; a felsőbb osztályokban az irodalmi dolgozatoknál a tanulók vázlatot készítenek. Az írásbeliek eredménye a közepes mértéket alig üti meg. A VII. [Babits osztálya] és VIII. osztályban a magyarból egy-egy dolgozattal hátra vannak.”

Lehetséges, hogy Babits ekkor dedikálja (a belső címlapon tintairással) *Két kritika* című kötetét Walther Bélának: „Nagyságos / kistétényi Waltherr [!] Béla / tank. Főigazgató urnak / kiváló tisztelete jeléül / Babits Mihály.”

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 46.; Csokonai-Illés 2010. 226–227. (Függelék 144. tétel); a Walther Bélának szóló ajánlásra: PIM Könyvtára A. 5221.

Lásd még *Fogarasi, 1911. február 8.*

1911. április 1.

A *Nyugat* hirdeti Babits könyveit: a *Levelek Iris koszorujából* és a *Herceg, hátha megjön a tél is!* című versesköteteket és a *Két kritika* című tanulmánygyűjteményt. Megjelenik Babits *Reviczky Gyula* című ismertetése, amely Paulovics István dr. könyve kapcsán beszél Reviczkyről. A könyvet nem sok szóra tartja érdemesnek – értékes adatok szentimentális „ömlengésekbe” fojtva. Reviczky „legfőbb irodalomtörténeti érdeme” Babits szerint: küzdelme a népiesség ellen.

Lásd *Nyugat* I. 1911. ápr. 1. 7. sz. 2., 3. és 6. előzéklap, 692–693.; Hibsches/Pienták 2009. 488–489., 403–405., 628. (92. tétel)

Lásd még *1911. április 3.*; utal az írásra Sipos 2003. 49.; Sáli/Tóth 2005. 356. (768. levél jegyzetében), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 234–235.; Buda 2007. 254.; utal rá (valamint László Béla *Egyetemes Philológiai Közönybe* [1911. III. 271–273.] írt recenziójára) Csokonai-Illés 2010. 53. (32. lábjegyzet – Sáli/Tóth 2005. 133. lapra hivatkozás 135. helyett bizonyára elírás)

Fogarasi, 1911. április 2.

Hosszabb, méltató hangú ismertetés jelenik meg a *Herceg, hátha megjön a tél is!* kötetéről. A névtelen cikket – mely Babits fogarasi visszahúzó életéről, költészete

fogadtatásáról is szól – talán Halmy Gyula vagy Babits valamelyik másik tanártársa (esetleg Ambrózy Pál) írja. Kiemeli a kötet hangulati változatosságát, az érzelmek előkelőségét, valamint a gondolatok finom szövedékét, s hangsúlyozza, hogy Babits nemcsak költő, hanem tudós is. Megemlíti, hogy több verse már német fordításban is megjelent. Az elismerő hangok mellett szól az olykor föltűnő értetlenségről, az ócsárló hangokról és a gúnyos paródiákról is.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. ápr. 2. 14. sz. 2–4.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 440.; Éder 1966. 73.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 213.; Buda 2007. 253.; Csokonai-Illés 2010. 40. (dátum nélkül)

Fogaras, 1911. április 3. előtt

„[N]agyon borús hangulat árad” Babits Fenyő Miksának írt leveléből, melyben feltehetőleg még további példányokat kér megjelent kötetéből, a *Herceg*...-ből, és minden bizonnyal elküldi Hatvani Pál *A Danaidák*-fordítását.

Lásd Fenyő Miksa 1911. április 3-i válaszlevelét: OSZK Fond III/438/14.; Sáli/Tóth 2005. 157., 376. (798. levél)

Lásd 1911. szeptember 15.

1911. április 3.

Fenyő Miksa levelében tájékoztatja Babitsot, hogy a kiadóhivatallal még 25 példányt küldet a *Herceg*... kötetből, amely egy-két sajtóhibától eltekintve – amelyeket alighanem Babits felejtett benne – gyönyörű. Ady, aki Pesten betegen fekszik, „meleg elismeréssel” beszélt a kötetéről.

A fordítás [bizonyára Hatvani Pál német *A Danaidák*-fordítása] neki is tetszik, átadja közlésre a *Jung Ungarn*nak.

Megjegyzí, hogy a fogarasi könyvkereskedővel, Thierfeld [Dávid]-dal elégedetlen, tehetségtelen embernek tartja. Várja Babits levelét, az utóbbiból „nagyon borús hangulat árad”, szeretné, ha Babits jobb kedvű lenne.

(A 2. fölió verzóján Babits ceruzairású számai.)

Lásd OSZK Fond III/438/14.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 199. (204. tétel); Sáli/Tóth 2005. 157–158., 377. (799. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 228.; Buda 2007. 253. és 35. lábjegyzet; Kelevéz 2008. 188. és 30. lábjegyzet

Lásd még Sipos 2003. 52.; Buda (kézirat) 2012

Dr. Paulovics István Selmezbányáról felháborodott hangú levelet küld Babitsnak, melyet az ő Reviczky-könyvéről írt *Nyugat*-beli kritikája váltott ki. Szerinte Reviczky „százszor nagyobb poéta volt, mint Ady Endre és hűséges uszályosa Babits Mihály”. A *Nyugat*ot, a modern költészetet „beteg agy beteg szüleményeinek” ítéli. S nevetséges-kioktatólag közli: „Tanulni kell előbb, igen t. uram, azután írni és kritizálni.”

Lásd OSZK Fond III/1002.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 196–197., 561. (202. levél); Sáli/Tóth 2005. 158–159., 377–378. (800. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 234–235.; Hibsches/Pienták 2009. 628. (92. tétel); utal Babits könyvismertetésére (valamint László Béla *Egyetemes Philológiai Közlöny*be [1911. III. 271–273.] írt recenziójára, melyet név nélkül kárhoztat levelében Paulovics) Csokonai-Illés 2010. 53. (31. lábjegyzet)

Lásd még *1911. április 1.*

Fogaras, 1911. április 3–4.

A nagyszebeni tankerület igazgatóinak III. értekezletét tartják a Fogarasi Állami Főgimnáziumban. Walther Bélának, a tankerület főigazgatójának az igazgatókhoz intézett 1911. január 30-i körlevele szerint „[a]z igazgatói értekezlet mindkét napján délelőtt 9–11 óráig a fogarasi állami főgimnázium tanítási óráit” látogatják meg. A Major Károly által 1911. március 17-én a tankerületi főigazgató megbízásából „A m. kir. állami főgimn. Főreáliskola tekintetes Igazgatóságának” elküldött végleges napirend szerint a kétnapos igazgatói értekezlet programjában április 4-én kedden „d. e. 9–11 óráig hospitálás a főgimnáziumban: [...] 10–11. magyar a VII. oszt.-ban (Tanár: Babits Mihály)”.

[Elképzelhető, hogy a napirendben jelzett (április 3. hétfői) programon: „*Este 8 órakor* vacsora a fogarasi állami főgimnázium tanártestületével a Mexikó vendéglő éttermében” tanártársaival együtt Babits is részt vesz.]

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. márc. 26. 2–3.; Buda 2007. 40., 46.; Csokonai-Illés 2010. 215–217., 224–225. (Függelék 130., 140. tétel)

Lásd még *Fogaras, 1911. április 25. után–május 4. előtt*

Fogaras, 1911. április 4. előtt

Hosszú hallgatás után Babits levelet ír Szekszárdra. Jelzi, hogy 120 koronát küldött, és az Ujfalusy Imre halálával megürült lakásra is ajánlatot tesz. [Valószínűleg a *Nyugat*tól cikkeiért 1911. március 28-án kapott 115 koronát toldja meg 5-tel, s adja postára a családnak.]

Lásd Babits Angyal 1911. április 4-i levelét: OSZK Fond III/35/32.; Sáli/Tóth 2005. 160., 378. (801. levél)

Lásd még *1911. március 28.*

Nenne, Kelemen Ilona levélben tudósítja Babitsot, hogy az „otthoniak” elfogadják Babitsnak az Ujfalusy Imre halálával megürült lakásra tett ajánlatát.

Lásd Babits Angyal 1911. április 4-i levelét: OSZK Fond III/35/32.

1911. április 4.

Babits Angyal küld levelet bátyjának Fogarasra. Babits levele, hosszú hallgatása után, nagy örömet szerzett, megkapták a 120 koronát és Babitsnak a lakásra vonatkozó ajánlatát, amelyet az otthoniak is elfogadtak, s Nenne [Kelemen Ilona] talán

már tudósította is Babitsot róla. Angyal nagyon örül a jobb lakásnak és köszöni bátyja róluk való gondoskodását. [Ujfalusy] „Imre bácsi” lakását fölújítják, s talán a húsvéti szünidőben behurcolkodhatnak. Szeretnék, ha Babits is hazamenne, s együtt rendezkedhetnének be. Imre bácsi végrendeletéről, az örökségről és az örökösökről is beszámol. Tudatja azt is, nagyanyjuknak – mint 48-as főhadnagy özvegyének – kilátása van 400 forintos nyugdíjra, a „Kiss Ernő bácsi” által beadott folyamodvány sikerében bíznak. Kéri, Babits küldjön verseskötetéből, a *Herceg...*-ből Kiss Ernőnek, aki szereti verseit, s olvassa őket a *Nyugat*-ban. A Gyulai-cikk [*Az igazság Gyulai Pálról*] igen tetszett neki. Bimbis [Kelemen Imre] „nemzetiszínű mosolyát” küldi Babitsnak. Öccse, Pista pár sort fűz a levélhez: ruhákat vár bátyjától.

Lásd OSZK Fond III/35/32.; Sáli/Tóth 2005. 160–161., 378–379. (802. levél – téves OSZK-jelzettel: Fond III/36/32.; úgy véli, a *Herceg*-kötetért kapott honoráriumot küldi el Babits)

Lásd még **1911. március 28.**; Buda 2007. 53. 106. lábjegyzet

1911. április 4. után

Ujfalusy Imre halála után, 1911 tavaszán Babits édesanyja – fia anyagi támogatásának köszönhetően – az utcai szobákat foglalja el gyermekeivel, Angyallal és Pistával – ahol fiatalasszony korában is lakott –, és itt él haláláig.

Lásd Kelemen József Pécs, 1911. március 17. után id. Babitsné Kelemen Aurórának írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény; Vendel-Mohay 1983. 6.; Belia 1983. 262.; Buda 1996. 318. (176. levél – 2., 3. lábjegyzet); Sáli 2003. 235.; Sáli/Tóth 2005. 379. (802. levél jegyzete); Buda 2007. 53. 106. lábjegyzet

Lásd még **1911. március 17.**; **1911. április 4.**; **1911. május 10.**

1911. április 5.

A *Nyugat Könyvtár új számai* között méltatják Babits kötetét is: „A 18. szám Babits Mihály, a nagynevű poéta kritikai tanulmányait tartalmazza *Két kritika* címen. Az első tanulmány Petőfi és Arany között von párhuzamot [...]. E tanulmány nagy feltűnést keltett, s a munka gyönyörűségkeltően nemes stílusa bizonyára nagy hatással lesz mostan is. A füzetbe foglalt második tanulmány *Az irodalom halottai* című. Elfeledett nagy értékű magyar poétákat ismertet e cikke keretében. A kis tanulmányok mindegyike műremek, amelyek bizonyára szaporítani fogják a Babits-tisztezők máris igen nagy számát...”

Lásd Magyar Hírlap 1911. ápr. 5. 80. sz. 12.; Buda (kézirat) 2012

Fogarasz, 1911. április 6. előtt

Babits *Két kritika* című kötetét dedikálja Kún Józsefnek: „Kedves, régi barátjának / Kún Józsefnek, / a legnagyobb szeretettel és / tisztelettel küldi / Babits Mihály.” Ekkor adja postára, bizonyára ajánlással, *Herceg, hátha megjön a tél is!* című kötetét is.

Lásd a *Két kritika* ajánlása: Péter László (Szeged) tulajdona; szövegét és hasonmását közli Apró 1983. 71.; közli Sáli/Tóth 2005. 380. (803. levél jegyzetében)

1911. április 6.

Kún József levélben köszöni meg Babits két megküldött kötetét [*Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Két kritika*], melyeket örömmel vett. „...te vagy az egyetlen számottevő modern magyar költő, aki teljesen független Adytól” – jelenti ki.

Lásd OSZK Fond III/809/11.; közli Apró 1983. 197. (Függelék 17. levél); Sáli/Tóth 2005. 161–162., 380. (803. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 229.

1911. április 8.

Megjelenik Kosztolányi esszéreflexiója Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* című kötetéről. Védelmébe veszi Babitsot a szavakkal való nem tartalmas játék ostoba vádjával szemben, hitet tesz a Babits-líra tragikus mélysége, eredetisége, férfiassága és nagysága mellett. „1911-ben magyarul ő fejezi ki legmegrendítőbben a modern célok ideges, beteg hánykódását, harmóniával a disszonanciát, s mindazt, ami örökkévaló részünk.”

Lásd Aurora 1911. ápr. 8. 4. sz. 37–38.; idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 199–200. (204. tétel); Kelevéz 2008. 69. és 14. lábjegyzet

Lásd még Sipos 2003. 52.

1911. április 9.

Babits tanártársa, a fogarasi osztályában mennyiségtant és fizikát tanító Nádasdi Dániel Nagyszebenből küld üdvözlőlapot Babitsnak, melyet Theisz Vilmosné, Borbély Gyula és [Hajtmann] Hajtay Etelka is aláír. Utalnak Babits *Bakhánszlárma* című versére, s idéznek a *Laodameiá*ból, valamint a *Recanati* című költeményéből. „A szívvidámító szekszárdi mellett gondolunk Reád s kívánjuk: Isten tartsa meg jó szokásodat – értve a szekszárdit...” – a köszönet annak szólhat, hogy Babits az ott-honról kapott borból barátainak is juttat.

Lásd OSZK Fond III/1827/195.; Sáli/Tóth 2005. 162–163., 380–381. (804. levél)

Lásd még a szekszárdi hordóra: **1911. január 22. után; 1911. január 30.**

Fogaras, 1911. április 9–18.

A húsvéti szünidő Virágvasárnaptól Húsvét keddjéig tart, Babits – bár családja mindennap várja – az ünnepeket nem tölti Szekszárdon.

Lásd id. Babitsné 1911. április 13. csütörtöki Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/179/227.

1911. április 13. csütörtök

Id. Babitsné szemrehányólag írja levelében, hogy mindennap várták Babitsot (most már nem remélik jövetelét) – legalább írhatna. Angyal sütött neki húsvétra kenyér-

tortát [cukor, tojás, mandula, reszelt csokoládé, pirított barna kenyér, liszt, fahéj, szerecsendió, citrom és szegfűszeg hozzáadásával készülő édesség], piskótát, házi bábót [= mézeskalácsot], pörkölt tortát [olvasztott cukor és dió vagy mandula keverékéből készülő, tejszínhabbal töltött édesség], spanyol puszedlit [cukor és tojás felhasználásával készülő, számtalan változatban ismert habcsókféle], amelyet Kiss Böskétől tanult, s most [csütörtök van] elküldik neki. Krammer könyvkereskedő nagy reklámot csinál Babits könyvének [*Herceg, hátha megjön a tél is!*], Babits neve nagy betűkkel van üveg alatt a kirakatban. Közli, hogy „annyira széthordták a példányokat hogy az inasok nem tudtak elő adni [Kiss] Ernő bácsinak” – kéri, küldjön neki (és nekik is), hogy ne kelljen megvennie. „...látod, édes Misikém nekem már a legkedvezőbb számítással is egy évtizedem lehet itt e földön [id. Babitsné 1945. december 1-jén hal meg; nemcsak férjét, hanem három gyermekét, a másfél éves korában elhunyt Olgát, az 1935-ben meghalt Angyalt és az 1941-ben elhunyt Mihályt is túlélve], már e miatt is érdekem volna hogy közelebb tudhassalak és többször láthassalak...” – sürgetné Babits áthelyezését Szekszárdra, ahol a következő évben változás lesz („Vigand [Wigand János, a szekszárdi gimnázium igazgatója] nyugdíjba megy” stb.), Hauk tanár [Haugh Béla] sürgönyöz Babitsnak, ha biztosat tud. „...ünnepek után pingaltatunk az új lakásba, adná a jó Isten hogy te is itt lehetnél velünk” – zárja levelét.

Lásd OSZK Fond III/179/227.; Sáli/Tóth 2005. 163–164., 381–382. (805. levél)

1911. április 8–16. között a Fogarasi Állami Főgimnázium tanulóinak kirándulást szerveznek Budapest–Visegrád–Pozsony–Bécs útvonallal, amelyen 22 diák vesz részt a két kísérő tanárral, Krebsz Ernővel és Albrich Jánossal. A kirándulás utolsó három napját Bécsben töltik, ahonnan VII. osztályos tanítványai, Peptea György, Schul Náthán és Turcu Titus a schönbrunni kastélyt ábrázoló lapjukon „üdvözlétüket és tiszteletüket” küldik „Babics [!] tanárúrnak”.

Lásd OSZK Fond III/1577/32.; Sáli/Tóth 2005. 165., 383–384. (807. levél)

A Nyugat Könyvtár új számai címmel ismertetés jelenik meg Babits *Két kritika* című kötetéről.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1911. ápr. 13. 30. sz. 3.

Kelemen Imréné Weininger Gizella, „öreg Gizi” ír képeslapot Szekszárdról Babitsnak, melyet „kis Gizi”, Kelemen Gizella, „Bimbis”, Kelemen Imre és „Cenci nénéd” (!) (nagyanyja, özvegy Kelemen Józsefné) ír alá, „nenne”, Kelemen Ilona pedig egy sort fűz a laphoz: „Szeretettel üdvözlünk azzal a köz ohajjal hogy ezentul mindnyájan veled együtt ünnepelhessünk.”

Lásd OSZK Fond III/1729/5.; Sáli/Tóth 2005. 164–165., 383. (806. levél)

Fogarasz, 1911. április 13.

Babits „régén érzett tisztelete és csodálata csekély jelöl” ismeretlenül két új könyvét [*Herceg, hátha megjön a tél is!*; *Két kritika*] küldi el Riedl Frigyesnek, remélve, hogy nem veszi azt toakodásnak. A *Két kritika* című kötetbe a külső címlapra tintairással írja az ajánlást: „Nagyságos Riedl Frigyes tanár úrnak / tisztelete és csodálata jelöl / Babits Mihály.”

Lásd OSZK Levelestár; Sáli/Tóth 2005. 165–166., 384. (808. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 229.; a *Két kritika* ajánlására: MTA Könyvtára 542.916.

1911. április 13. után

Riedl Frigyes egyetemi tanár képeslapra írt rövid levelében kifejezésre juttatja: „Nagyon szeretném, ha hozzájárulhatnék ahhoz, hogy Ön a fővárosban állást kapjon.” Közli, hogy a minisztériumhoz nincs „drót”-ja, de a budapesti középiskolai igazgatókat jól ismeri. [Riedl valószínűleg két képeslapot küld; a szöveg eleje azonban hiányzik, a képeslap csonka.] ([...]*fnak, Reichard Piroška k. s. nak. A Nyugatban mindent elolvastam amit Ön írt...*”)]

Lásd OSZK Fond III/1078, 1077/6.; Sáli/Tóth 2005. 166., 384–385. (809. levél)

Fogarasz, 1911. április 13.–május 7. között

Lev Tolsztojt ábrázoló színes lapon köszöni meg Babits nagyanyjának és Nennének [Kelemen Ilonának] a „megemlékezést”. Várja múltkori levelére a feleletet, hogy a lakás árát azonnal küldhesse.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.98.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 47. (47. levél – kérdőjelesen 1911 áprilisára datálja); Sáli/Tóth 2005. 179–180., 394–395. (826. levél)

Lásd még ***1911. április 13. csütörtök***

Bizonyára ekkortájt küldi el Babits Szekszárdra hűgának, Angyalnak *Herceg, hátha megjön a tél is!* című verseskönyvét. Az ajánlást a belső címlap előtti előzéklapra tintával írja: „Angyusnak / nagy szeretettel ajánlja / Misi.”

Lásd PIM Könyvtára B. 4604.

Fogarasz, 1911. április 15. előtt

Babits dedikációval küldi el Schöpflin Aladárnak *Herceg, hátha megjön a tél is!* című verseskönyvét és *Két kritika* című tanulmánykötetét.

Lásd Schöpflin Aladár 1911. április 15-i köszönőlevelét: OSZK Fond III/1115/2.

1911. április 15.

Schöpflin Aladár (a *Vasárnapi Újság* nyomtatott fejléces levélpapírján) levélben köszöni meg Babitsnak a küldött könyveket [*Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Két*

kritika], felesége nagyon örült, mert gyűjti a dedikált köteteket. Remélte, hogy új verseket is kap közlésre Babitstól. A *Herceg*... kötet „nagyon szép, nagy lendület az *Iris*-könyv után”. Az *Arany–Petőfi*-tanulmányban van egy-két dolog, amit ő is a „begyében” tartogatott, de jó, hogy Babits megírta.

Lásd OSZK Fond III/1115/2.; Sáli/Tóth 2005. 166–167., 385. (810. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 229.

Megjelenik *Az őszi tücsökhöz* és a *Csipkerózsa* című Babits-vers.

Lásd A Jövő (Arad) 1911. ápr. 15. 7. sz. 209., 210.

1911. Húsvét/április 16. előtt

Hatvany Lajos levelet ír Berlinből Horvát Henriknek, melyben megemlíti, hogy fordítót keres Babits Bergsonról szóló nagyszerű filozófiai cikkének [*Bergson filozófiája*] fordítására. Érdeklődik a Horvát Henrik által korábban ajánlott fiatal fordító [Storch Ernő] felől.

Lásd *Hatvany Lajos levelei* 1985. 283., 470. (321. levél)

1911. április 16.

A *Nyugat* hirdeti az *Iris*... kötetet, a *Herceg*...-et és a *Két kritikát* mint Nyugat-kiadványokat.

Megjelenik Babits fordításában a *Charmides*. „Írta: Wilde Oszkár.” (A fordítás közlése mintegy megerősíti azokat a magasztalásokat, amelyekkel a *Nyugat* már korábban elhalmozta Wilde-ot.)

Lásd *Nyugat* 1911. I. ápr. 16. 8. sz. 1., 2. és 6. számozatlan előzéklap, 705–718.

Lásd még *A magyar irodalom története* II. (Szegedy-Maszák) 2007. 710.; Békassy 2010. 211.

Az *Új könyvek* között hirdetik Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* című verses-könyvét és a *Két kritika* című tanulmánykötetet.

Lásd *Új Idők* 1911. ápr. 16. 16. sz. 403.

Fogarás, 1911. április 19. előtt

Babits Dienes Valériának Párizsba küldött levelében költői-lelki problémákkal kapcsolatos kérdéseket vet fel („mosolygásról, nevetségesről beszél”), fogarasi magányára panaszkodik, s ígéri könyvét, a *Herceg, hátha megjön a tél is!* címűt.

Lásd Dienes Valéria 1911. április 19-i válaszelevelét: OSZK Fond III/378/1.; Sáli/Tóth 2005. 167., 386. (811. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 237.

Fogarás, 1911. április 19. (és április 19-től–1910/1911. tanév végéig)

László Béla halála után a fogarasi főgimnázium igazgatója részben új órarendet kénytelen összeállítani. Az irattári feljegyzésben Babits órái a következők (kurzívval kiemelve a saját osztályában, a VII.-ben tartottak): „*Hétfő 10–11 VII. o. Latin / Kedd 8–9 VII. o. Latin / 9–10 VII. o. Magyar / 10–11 V. o. Görög / Szerda 8–9 VII. o. Latin / 9–10 VI. o. Magyar / 11–12 V. o. Görög / 3–4 V–VIII. o. Ifj. könyvtár / Csütörtök 8–9 VI. o. Magyar / 9–10 VII. o. Magyar / 10–11 VII. o. Latin / 11–12 V. o. Görög / Péntek 10–11 V. o. Görög / 12–1 VII. o. Latin / Szombat 9–10 VII. o. Magyar / 11–12 VI. o. Magyar*”.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 228–231. (Függelék 146. tétel)

Fogarás, 1911. április 19-től (és április 28.)

A görög tanítását László Béla öngyilkossága után előbb Ambrózy Pál, majd április 19-től az V. osztályban Babits veszi át: szemelvényeket olvasnak az *Odüsszeiából*. „Végzett anyag: V. osztály. Görög nyelv és irodalom. Olvasmányok: *Odysseia*: I. 1–95., II. 413–433., III. 51–101., IV. 37–70., V. 55–90., V. 228–261., V. 291–312., V. 365–375., VI. 1–12., 71–126., 136–210., 290–332. – Emlézés [könyv nélkül megtanulandó]: *Od.* I. 1–95. VI. 71–126.”

Az új tantárgyfelosztásról ad számot Major Károly igazgatónak László Béla halála után, 1911. április 28-án a Nagyszebeni kir. Főigazgatósághoz írott levele: „[A]ddig is, míg a szakirány helyreállítására a legközelebb mód nyílik, az V. osztály görög nyelvi 5 óráját Babits Mihálynak osztottam be, akinek, bár e tárgyból nincs szakképesítése, de képzettsége egyébként kellő biztosíték e tárgynak sikeres tanítására is, már azon körülménynél fogva is, hogy görög nyelvi tanulmányokkal eddig is foglalkozott, s különben is tudori [doktori] szigorlatot készül tenni e tárgyból.”

Lásd Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1910–1911. iskolai évről, Fogarás, 1911. 49.; Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 176/1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 309.; Éder 1966. 72.; Buda 2007. 34.; idézi Csokonai-Illés 2010. 56–57. (45. lábjegyzet), 235. (Függelék 151. tétel), 274–275. (Függelék 23. táblázat)

Lásd még a helyettesítésre Major Károly 1911. január 15-i levelét: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 21/1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Sáli 2003. 286. (878. levél jegyzetében); Csokonai-Illés 2010. 211. (Függelék 123. tétel); Babits doktorálási terveire: *1906. november 25.; 1906. december 6. előtt; 1906. december 6.; Szekszárd, 1908. július 25. után (?)*; *Szekszárd, 1908. augusztus 26. előtt*

1911. április 19.

Dienes Valéria Párizsból – kissé megkésve – küldi válaszlevelét. Amikor Babits sorai hozzá érkeztek, éppen első nagy munkája befejezése előtt állt, melyet azóta elküldött Bergsonnak (s most aggódik, talán „korán volt megírni, korán volt odaadni” – lehetséges, hogy ez Bergson *A nevetés. Tanulmány a komikum jelentéséről és négy lélektani értekezés* című művének fordítására és az eléje írt bevezetőre vonatkozik).

Igyekeznek „lelki vigaszt” küldeni a nála fiatalabb Babits problémáira, melyeket a magáéihoz hasonlóknak érez – barátságát ajánlja és várja Babits könyvét [*Herceg, hátha megjön a tél is!*]. „Mért hallgassam el, jólesik megmondanom, hogy amit oda-sejtek a szavaid mögé, az félelmesen hasonlít az én nagy átélt sírásaimhoz [...]. Engem máshol kezdett ki az élet, nem volt egy olyan parancsoló valamim, mint neked a poézis.”

Lásd OSZK Fond III/378/1.; Éder 1966. 135.; Dienesék 1982. 9–14., 186–187. (1. levél); részletét közli Élet és Irodalom 1982. szept. 24. 39. sz. 8.; Téglás, Dunatáj 1984. május, 2. sz. 48–49.; Sáli/Tóth 2005. 167–170., 386. (812. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 236–237.; idézi Csonkai-Illés 2010. 56. (41. lábjegyzet)

1911. április 20. előtt

Két kritika című, a Nyugat Könyvtárban megjelent kötetét Babits elküldi Pethő Sándornak is.

Lásd Pethő Sándor 1911. április 20-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/1011/2.

Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* című kötetét „Nagy tisztelettel és bámulattal” ajánlja „Gellért Oszkár urnak / a költőnek” (a belső címlap előtti előzéklapon tintával).

Lásd Gellért Oszkár Babitsnak küldött 1911. április 20-i köszönőlevelét: OSZK Fond III/498/3.

Lásd még a Gellértnek dedikált *Levelek Iris koszorújából, a Herceg, hátha megjön a tél is!*, valamint a *Recitativ* együttes, amatőr kötésű példányát: PIM Könyvtára B. 9784.

Még Húsvét előtt elküldi Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* című verseskönyvét nagybátyjának, Kelemen Imrének.

Lásd Kelemen Imre 1911. április 20-i Babitsnak szóló levelét: OSZK Fond III/1485/17.

1911. április 20.

Gellért Oszkár levélben köszöni meg Babitsnak, hogy új verseskötetét [*Herceg, hátha megjön a tél is!*] elküldte neki. „Most legalább kettő van belőle, az értékesebbik mindenesetre az, amellyel Ön megtisztelt” – ezzel talán azt jelzi, hogy mert érdekelte, ő már előbb megvette/megkapta a kötetet. Fölsorolja cím szerint azokat a verseket, amelyek a legjobban tetszenek neki, s túlfűtött érzelmekkel teli „egy szót [fűz hozzájuk], a legtöbbet, amit adhatok: én nemcsak bámulom, de szívemből szeretem is ezeket a verseket s velük Önt”.

Lásd OSZK Fond III/498/3.; Gellért 1958. 267.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 200–201. (204. tétel); Sáli/Tóth 2005. 171–172., 387–388. (815. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 229.

Bimbis, Kelemen Imre a húsvéti ünnepek múltán, Szekszárdról Budapestre hazatérve kapja meg Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* című verseskönyvét. A ké-

peslapon mondott köszönetbe némi kritika vegyül: „még csak keveset olvastunk belőle. Majd később, ha ráérek, tán még visszatérek reá. A címe, a címe!” Főlemlegeti, hogy otthon (Szekszárdon) mind együtt voltak, csak Babits hiányzott.

Lásd OSZK Fond III/1485/17.; Sáli/Tóth 2005. 170–171., 387. (814. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 229.

Pethő Sándor Budapestről írott levelében mond köszönetet Babitsnak, hogy *Két kritika* című kötetét elküldte, amellyel „nagy örömet és tisztességet szerzett” neki. Kijelenti, hogy „[a] Petőfi–Arany tanulmány valóságos reveláció volt, melyet ún. *irányadó* körökben még most is emlegetnek”.

Lásd OSZK Fond III/1011/2.; Kardos, *Studia Litteraria* V. 1967. 130.; utal rá Sáli 2003. 352. (982. levél); Sáli/Tóth 2005. 170., 386–387. (813. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 229.

Fogarasz, 1911. április 21. előtt

Babits egykori egyetemi professzorának, Négyesy Lászlónak „szép levél” kíséretében küldi el *Herceg, hátha megjön a tél is!* című verseskötényvét és *Két kritika* című tanulmánykötetét.

Lásd Négyesy László 1911. április 21-én Babitsnak írt válaszát: OSZK Fond III/946/2.; Sáli/Tóth 2005. 172., 388. (816. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 229.

1911. április 21.

Négyesy László Budapestről küldött levelében köszönetet mond Babitsnak a kötet versért (*Herceg, hátha megjön a tél is!*), a *Két kritikáért* és a „szép levélért”. „Hálás vagyok érte, hogy Ön, a ki előtt olyan szép pálya áll, szívesen gondol rám. Örvendtem az érzelmek találkozásának, mert én mindenkor nagyrabecsültem, az első Heine-fordításoktól és eredeti mutatóványoktól az Ön tehetségét és hangulatfestő erejét és rokonszenzvvvel kísértem pályáját.” A verseskötényvet gyakran lapozgatja, hagyja, hogy a lelke rezonáljon rájuk, mint például *A Danaidák* olvastán. Javasolja, aki előbb kerül a másik városába, az föltétlen látogassa meg a másikat.

Lásd OSZK Fond III/946/2.; *Babits-olvasókötényv I.* 1999. 201. (204. tétel); Sáli/Tóth 2005. 172–173., 388–389. (817. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 229.

Lásd még a Négyesy-szemináriumban elhangzott Heine-fordításokra: ***Budapest, 1902. február 28.***

Babits Gellért Oszkárral, Schöpflin Aladárral, Tóth Árpáddal, Bródy Miksával és Laczkó Gézával együtt (ceruzával) aláírja a Bedcsula Olivíának arcképük képes levelezőlap alakjában való sokszorosítására és eladására kizárólagos engedélyt adó iratot.

Lásd PIM Kézirattára V. 956/20.

Fogarasz, 1911. április 22. előtt

Babits „kedves ajánlással” elküldi nagybátyjának, Buday Lászlónak a *Két kritikát* és *Herceg, hátha megjön a tél is!* című verseskötetét.

Lásd Buday László 1911. április 22-i köszönőlevelét: OSZK Fond III/333/2.

1911. április 22.

Buday László levelében megköszöni Babits könyveit [*Két kritika, Herceg, hátha megjön a tél is!*], s a kedves ajánlást. Elfoglaltsága miatt ő még nem tudta őket elolvasni. A kritikákhoz hozzájutott, s élvezte, Babits milyen éleslátással ítéli meg a dolgokat. Babits könyvei addig is kézről kézre jártak, a *Laodameia* mindnyájukat egyformán elragadta. (Vargha Gyula [költő, műfordító, a Statisztikai Hivatal igazgatója, Buday László főnöke] nagyon magasztalta.) Lírájából kinek-kinek habitusa szerint tetszett egyik vagy másik vers, de „a ki legkevésbé [!] volt is összehatimielve veled, az is kiérezte az erős egyéniséget és költőiséget” – jelenti ki.

Lásd OSZK Fond III/333/2.; Sáli/Tóth 2005. 173–174., 389. (818. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 229.

1911. április 23.

Babits Mihály új versei címmel névtelen recenzió jelenik meg a *Herceg...* kötetéről. Szerzője [bizonyára Kosztolányi Dezső] védelmezi Babitsot a „hidegség” vádja ellenében, „a modern lélek ideges, beteg hánykódását, harmóniával a disszonanciát” kifejező verseskötvet ünnepeelve.

Lásd A Hét 1911. ápr. 23. 17. (1102.) sz. 280.; Rába 1981. 7., 571. 8. lábjegyzet

1911. április 24. előtt

Babits elküldi gyermekkori barátjának, egykori egyetemi társának, Rédey Tivadar-nak is *Két kritika* című tanulmánykötetét.

Lásd Rédey Tivadar 1911. április 24-i köszönőlevelét: OSZK Fond III/1043/1.

1911. április 24. hétfő

Rédey Tivadar Budapestről küldött levelezőlapján mond köszönetet Babitsnak „szíves figyelméért”, hogy megküldte szép tanulmányait, „melyek egyikében rólam is szó esik [*Az irodalom halottjai* többek között Rédey Tivadar *Péterfy Jenő*ről szóló, 1909-es munkáját is méltatja], és amelyeket most már három példányban fogok őrizni, mert – természetesen – a Nyugat kérdéses számát is, meg a most küldött Ny. könyvtár füzetet is nyomban megszereztem” – jelezve, annyira érdekelték Babits írásai, hogy nyomban megvette a kötetet. „Mindenesetre örülök, hogy sikerült excitálnom [*latin* ’feltüzeli’, ’ösztönöz’] a Péterfyről való mondanivalóidat. Ezt tartom írásom egyik legüdvösebb eredményének.” (Megjegyzí még, hogy a Múzeum Könyvtárában „kuli-munkát” végez gyakornokként.)

Lásd OSZK Fond III/1043/1.; Sáli/Tóth 2005. 174–175., 390. (819. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 229.

Lásd még **1910. május 17.; 1910. június 1.; 1911. április 1. előtt**

1911. április 25.

Id. Babitsné szemrehányó sorokat küld, mennyire rosszul esik neki, hogy Babits nem ír, és a húsvéti ünnepekre nem ment haza, pedig annyi megbeszélőnivalója lenne vele. Angyal ügyében kéri segítségét, ne vigyék el őt is túl messzire (ti. tanítónőnek).

Lásd OSZK Fond III/179/34.; Sáli/Tóth 2005. 175., 390–391. (820. levél)

Fogarás, 1911. április 25. után–május 4. előtt

Babits elnézést kér édesanyjától, hogy sokáig nem írt, de nagyon el volt foglalta. Főigazgatói látogatás, majd igazgatói konferencia volt Fogarason. Verseskönyve [*Herceg...*] példányainak szétküldését még mindig nem fejezte be, anyjának szép kötött példányt akar küldeni. A gyakorlatjavítások tömege jött össze, egy cikken dolgozik a *Nyugat* számára [talán a *Nietzsche mint filológus* címűre utal], rengeteg könyvről kellene bírálatot írnia ugyancsak a *Nyugat*-ba, és a *Vasárnapi Újság* szerkesztője [Schöpfung Aladár] is verset sürget tőle [*Miként szélcsendben a hajó*]. Szeretné tudni, mennyibe kerül az új lakás, már tartogatja rá a pénzt egy hónapja; kéri, írják meg mielőbb, hogy azonnal küldhesse az összeget. Örül, hogy ajánlatát (a lakásra vonatkozóan) elfogadták.

Beszámol Hatvany Lajos, Riedl Frigyes és Négyesy László leveléről, akik valamilyen segíteni szeretnének Pestre helyezése ügyében. Megnyugtatta anyját, hogy semmi komoly baja nincs; a szemei „kissé gyengék voltak, de most már az is egészen elmúlt”.

Lásd OSZK Fond III/58/9.; Sáli/Tóth 2005. 176., 391–392. (821. levél); Buda 2007. 53. 106. lábjegyzet

Lásd még **Fogarás, 1911. március 29.–április 1.; Fogarás, 1911. április 3–4.**; Hatvany Lajos 1911. március 23. után–április-ban (OSZK Fond III/557/1.), Riedl Frigyes 1911. április 13. után (OSZK Fond III/1078., 1077/6.) és Négyesy László 1911. április 21-én (OSZK Fond III/946/2.) Babitsnak írt levelét; **1911. május 21.**; Éder 1966. 85–86.

Fogarás, 1911. április 27.

A fogarasi főgimnázium igazgatósága a májusi szülői fogadóórák rendjében (az irattárnak készült feljegyzés szerint) Babitsét május 3. szerda 10 és 11 óra közé teszi.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára ad 170/1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 46.; Csokonai-Értékelés 2010. 234–235. (Függelék 150. tétel)

Fogarás, 1911. április 30.

A *Szülői fogadóórák* hírcikkében a gimnázium tanárainak fogadóórái között szerepel Babitsé is: május 3. szerda 10–11 között.

Lásd Fogarás és Vidéke 1911. ápr. 30. 18. sz. 5.

Fogarás, 1911. április

Babits Hatvany Lajosnak írt válaszlevelében közli, hogy Hatvani Pál „kilétét és címét” ő sem tudja. Poste restante-levelezésben kérte tőle (ti. Hatvani Páltól), hogy *A Danaidák* kérdéses helyeit a német szövegben változtassa meg. Egyúttal megírta neki Hatvany Lajos címét is. Megköszöni, hogy Hatvany érdeklődött Pestre kerülése ügyében (közli, hogy magyar–latin szakos tanár), s rendkívül örül, hogy írni szándékozik róla. Gyulairól írt válasza is igen érdekelte: „az Ön véleményére mindenben, mindig kíváncsi vagyok”.

Lásd MTAK Ms 376/3.; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 123. (113. levél); *Hatvany Lajos levelei* 1985. 284., 471. (323. levél); Sáli/Tóth 2005. 156–157., 376. (797. levél); Buda 2007. 49. és 97. lábjegyzet; Buda (kézirat) 2012

Lásd még **1911. május 5. előtt; Fogarás, 1911. május 5.**

1911. május 1.

A Nyugat kiadásaként hirdetik az *Iris...* és *Herceg...* kötetet, valamint a *Két kritikát*. Lengyel Menyhért külön ismertetést ír a *Herceg...* kötetben megjelent *Laodameiá*-ról. A darabot nagyon költőinek, s amellett színpadszerűnek tartja, „gazdag és hosszú” színpadi életet jósol neki.

Schöpflin Aladár ismerteti a *Két kritika* című kötetet, mindkét tanulmányt elemzi (*Petőfi és Arany, Az irodalom halottjai*), s dicséri Babits objektív prózastílusát.

Lásd Nyugat 1911. I. máj. 1. 9. sz. 1., 2. és 5. számozatlan előzéklap, 886–887., 887–889.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 67.; utal rá Sáli/Tóth 2005. 385. (810. levél jegyzete); 393. (823. levél jegyzete); Buda 2007. 253. és 36. lábjegyzet, 254.; Kelevéz 2008. 84. és 20. lábjegyzet

Lásd még **1911 vége**

Sztrakoniczky Károly *Két költő* címmel ír ismertetést Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* kötetéről (és Komjáthy Jenő *A homályból* című verseskönyvéről).

Lásd Magyar Figyelő 1911. máj. 1. 9. sz. 243–250.

Fogarás, 1911. május 2.

Major Károly igazgató, tiszttában lévén Babits áthelyeztetése iránti továbbra sem szűnő vágyával, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez 186. számon tett előterjesztésében „tekintettel a szakirány helyreállításának fontos érdekére”, kéri, hogy intézetükhöz görög–latin szakképesítésű tanárt alkalmazzon.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.)

Fogaras, 1911. május 3. szerda

Babits 10–11 között fogadóórát tart a gimnázium fogadószobájában.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. ápr. 30. 18. sz. 5.; Buda 2007. 40.

Lásd még **Fogaras, 1911. április 27.**

1911. május 4. csütörtök délelőtt

Id. Babitsné nagyon örült fia levelének, hogy nagy idő múltával hírt hallott róla. Boldog lenne, ha Babitsnak sikerülne közelebb kerülni. Kéri, küldjön Kapu Jenőéknek egy példányt a könyvéből [*Herceg, hátha megjön a tél is!*] és írja bele, hogy „atyafiságos szeretettel” (!), mert már húsvétkor megígérte nekik, most viszont Gizella-napra (május 7.) elküldheti. Figyelmezteti arra is, hogy Kelemen Imréné Weininger Gizellát se felejtse el megköszönteni. (Jelzi, hogy „Ilonka Nenne” is ír vagy írt Babitsnak.) Sok költségbe verték magukat az új lakással, de Angyal boldog, élvezettel rendezkedik, s a következő héten hurcolkodnak. Mire Babits hazamegy, úgy hiszi, egészen rendben lesznek; érdeklődik, fiának jó lesz-e a szélső utcai szoba.

Lásd OSZK Fond III/179/35.; Sáli/Tóth 2005. 177., 392. (822. levél)

Lásd még Buda 2007. 53. 106. lábjegyzet

Fogaras, 1911. május 4.

Schöpflin Aladárnak küldött levelében Babits szabadkozik, hogy halogatta a választ „igen kedves és engem végtelenül megörvendezettő levelére”; mert mindenképpen küldeni akart valamit: „és csak most küldhetek, most végre küldhetek” (bizonyára [*Miként szélcsendben a hajó*] *Egyedül... Messze...* című versét) – írja felszabadultan. Köszöni a szokatlanul komoly kritikát, melyet Schöpflin a könyvéről (*Két kritika*) a *Nyugat*-ba írt: úgy véli, a fölhozott hiányban (ami Petőfi *Szeptember végén* című versének gondolatsorára vonatkozik) tökéletesen igaza van. Örül, hogy Schöpflin a *Herceg...* kötetet jobbnak találja, mint az elsőt, az *Irist*. „Ön nem is képzeled, hogy milyen fontos a hiú – és magányos – poétának egy szó, egy odavetett szó, amely a verseiről szól! Az Ön szavai nekem erőm, vigaszom és ösztönzésem voltak” – vallja be kendőzetlenül.

Lásd OSZK Levelestár 1.; Sáli/Tóth 2005. 177–178., 392–393. (823. levél)

Lásd még *Két kritika: 1911. május 1.*; [*Miként szélcsendben a hajó*] *Egyedül... Messze ...: 1911. május 21.*

Este Babits megjelenik a fogarasi színházban Hídvégi Ernő társulatának búcsúelőadásán. A *Babits ünneplése* című beszámoló szerint Hídvégi be akarja jelenteni, hogy Raffai/Raffay [István] Babits-verseket fog szavalni, a színész azonban – értesülvén arról, hogy Babits a közönség soraiban ül – nem meri „hódolatával” kitenni magát a költő kritikájának. A két Ady-, illetve Babits-rajongó színész hatására a közönség tomboló tapsal ünnepli Babitsot, értékelvén, milyen nagy dolog, hogy a híres költő Fogarason él.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. máj. 7. 19. sz. 6.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 440.; említi Éder 1966. 73.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 213.; Csokonai-Illés 2010. 42. (30. lábjegyzet)

Lásd még Hídvégi Ernő társulatára: Nagykörös és Vidéke Hirdetési Közlönye 1911. nov. 2. 36. sz. 5.

Fogaras, 1911. május 4. után

Édesanyja kívánságának eleget téve Babits *Herceg*... kötetéből küld egy példányt Kapu Jenőnek.

Lásd Kapu Jenő és Kapu Jenőné Halász Gizella 1911. május 4. után Babitsnak küldött képeslapját (OSZK Fond III/1729/71.), valamint Babits id. Babitsnének Fogaras, 1911. május 14. után–május 26. előtt írt levelét: OSZK Fond III/58/8.

Lásd még **1911. május 4. csütörtök délelőtt**

1911. május 4. után

Kapu Jenő és felesége Halász Gizella, Babits unokatestvére Miskolcra küldött képeslapjukon megköszönik Babitsnak a nagy örömet, amelyet szép könyve [*Herceg, hátha megjön a tél is!*] megküldésével szerzett nekik.

Lásd OSZK Fond III/1729/71.; Sáli/Tóth 2005. 178–179., 393–394. (824. levél)

Fogaras, 1911. május 5. előtt

Babits születésnapjára ajándékol talán pénzt, esetleg képet küld húgának, Angyalnak.

Lásd Babits Angyal 1911. május 10-i köszönetét: OSZK Fond III/35/33.

1911. május 5. előtt

Hatvani Pál levél kíséretében elküldi Babitsnak *A Danaidák* műfordítását a kívánt változtatásokkal.

Lásd Babits Hatvany Lajosnak Fogaras, 1911. május 5-én írt levelét: MTAK Ms 376/4.; Sáli/Tóth 2005. 179., 394. (824/a levél)

Fogaras, 1911. május 5.

Babits Hatvany Lajosnak írott levelében mellékelve küldi Hatvani Pál levelét és műfordítását [*A Danaidák*], melyben a Hatvany által kért változtatásokat megteszi, hogy a költemény a *Jung Ungarnban* megjelenhessen. „Elég bonyodalmas uton sikerült vele összeköttetésbe jutnom” – szabadkozik, bizonyára a késedelmes válasz miatt.

Lásd MTAK Ms 376/4.; utal rá Sáli 2003. 284. (877. levél jegyzetében); Sáli/Tóth 2005. 179., 394. (825. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 237.

Lásd még a megjelenésre: **1911. szeptember 15.**

Vö. Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 237. (úgy véli, a fordítás a *Jung Ungarn* 1911. októberi számában jelenik meg)

Fogaras, 1911. május 6.

Major Károly igazgató a fogarasi főgimnáziumban az 1910/11. iskolai évben működő helyettes tanárokról küld kimutatást a nagyszombati tankerületi főigazgatóságnak. Előterjesztésében hangsúlyozza, hogy a „László Béla dr. helyettes tanár halálával megüresedett harmadik kl.[asszika-] filológiai tanszék ugyanolyan szakképesítésű tanerővel az 1911/12 isk. évre leendő betöltését” „szükségesnek és mellőzhetetlennek” tartja. S indoklásul hozzáteszi: „Éppen ezért, amennyiben, mint értesültem, ha Babits Mihály intézeti r. tanár, kinek ez iránt innen még a m.[últ] év szept. hó 14-én benyújtott folyamodványa a nm.[nagyméltóságú] vall.[ás-] és közokt.[atásügyi] m. kir. Minisztérium 1910. évi szept. 20-án 101.645. sz. a kelt leírásához [leiratához] képest előjegyzésbe vétetett, a jövő isk. évtől kezdve akár a szekszárdi, akár pedig a fővárosi állami főgimnáziumok egyikéhez áthelyeznék, helyére nem magyar–latin, de görög–latin szakképesítésű tanerő alkalmazását kérem.”

[Az előterjesztés szerint Major Károly ekkor már szinte biztosra veszi Babits áthelyezését.]

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 186/1911. (másolatát PIM Kézirat-tára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 46.; Csokonai-Illés 2010. 236. (Függelék 153. tétel)

Lásd még **1910. szeptember 20. és utána; Fogaras, 1911. június 24. szombat**

Fogaras, 1911. május 7. előtt

Tanártársának felesége, Halmy Gyuláné, egy fiúval küldött levélben fordul Babits-hoz, javasoljon olyan verset, amelyet a Gyermekvédő Liga ünnepélyén elszavalhatnak.

Lásd Babits Fogaras, 1911. május 7. előtt írt válaszelevelét: OSZK Levelestár; Sáli/Tóth 2005. 180., 395. (827. levél)

Halmy Gyulánénak írott levelében Babits szabadkozik, hogy megtisztelő soraira késve válaszol. A fiú, aki a levelet hozta, eltűnt, mielőtt felbonthatta volna, s akkor már nem akart addig válaszolni, mielőtt megfelelő költeményt talál. Kettőt is javasol: az egyik kéznél van, s ünnepélyen nem lehet jobbat szavalni, *A dajka sírja* Arany Jánostól. Ha otthon nincs meg, átadja „Halmy kollégának”. A másik Ignotus verse: *Bölcsődal*, de ennek megszerzése Fogarason nehézségbe ütközik.

Lásd OSZK Levelestár; Sáli/Tóth 2005. 180–181., 395–396. (828. levél); Csokonai-Illés 2010. 43. (34. lábjegyzet)

Lásd még ***Fogaras, 1911. május 7.***

Fogaras, 1911. május 7.

Ő. hírcikke szerint a Gyermekvédő Liga matináján Babits Mihály verseiből olvas föl. H. Gy. [Halmy Gyula] későbbi részletes beszámolója szerint a Transsylvánia Szálló nagytermében délelőtt 11-től rendezett matinén Babits Szép Ernő egy versét (*Gyermekjáték*), majd három saját, új, *Herceg, hátha megjön a tél is!* című kötetében megjelent költeményét – „az ő sajátosan éneklő hanghordozásával, verseinek szimbolikuságával, szójátékaival, szóismétléseivel mintegy elkábítva hallgatóit” – olvassa föl, melyek elhangzása után „elementáris erővel tör ki a taps”.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. máj. 7. 19. sz. 4–5.; [Halmy Gyula] H. Gy., Fogaras és Vidéke 1911. máj. 14. 20. sz. 2–3.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 440.; Éder 1966. 74.; Sáli/Tóth 2005. 396. (828. levél jegyzete); Buda 2007. 41. (dátum nélkül, de 1910-re is érthető); Csokonai-Illés 2010. 42. (31. lábjegyzet)

Lásd még *Fogaras, 1911. május 18.; Fogaras, 1911. június 29. előtt, 1910/1911. iskolai év*

Babits ünneplése címmel adják hírül, hogy május 4-én Hídvégi Ernő társulatának búcsúestjén a színészek kezdeményezésére a színház közönsége „tomboló tapsal” ünnepelte Babitsot.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. máj. 7. 19. sz. 6.; Csokonai-Illés 2010. 42. (30. lábjegyzet)

Lásd még *Fogaras, 1911. május 4.*

1911. május 7.

[Balla Ignác] Gereblye *Két verseskötet* című ismertetése Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!*, valamint Kosztolányi *Őszi koncertek. Kártya* című kötetét mutatja be: „Babits Mihály és Kosztolányi Dezső verseiben művészi tökéletességgel olvad össze az őszinteség a formai tökéletességgel, sőt már-már a virtuozitással. Ez utóbbival különösen Babits verseiben találkozunk. Babits a nyelvnek és a formának olyan bosszorkányos készütséggű művésze, hogy sokszor úgy érezzük, ez a tökéletessége szinte kárára van érzései őszinteségének. Pedig mélyen érző poéta, örök emberi érzések igazi költő-tolmácsolója. [...] Fojtott szavú, férfias hangú és ízig-vérig modern poéta Babits, akinek minden gondolata ritmussá nemesül és gyönyörű líra lesz belőle. [...] Az én, a legnagyobb probléma izgatja főként és nem a világot nézi, hanem önmagát: e külön rejtelmes világot. *Névjegyemre* című gyönyörű versében is [melyet ezután a recenzius közöl] e titokzatosságokat fürkészi.”

Lásd Új Idők 1911. máj. 7. 19. sz. 479.

Nenne, Kelemen Ilona kissé megkésve válaszol Babits levelére: „A lakásért [ti. amelybe id. Babitsné Angyallal és Pistával költözik] édes anyám 280frtot. számít évenként, de azért te ne erőltess meg magadat, csak a fölöslegesből küldj [!] reá anyikádnak s azt sem mind, hogy ott a messzeségben idegenek közt pénz dolgába zavarba ne jöjj...” [Ujfalusy] Imre bácsi elvesztésén keseregnek, melyet a hagyaték

körüli családi viszálykodás terhel. Nagyon aggódnak Babitsért, kéri, „hetenként csak egyszer” küldjön lapot pár sorral hogylétéről.

Lásd OSZK Fond III/1729/6.; Sáli/Tóth 2005. 181–182., 396–397. (829. levél)

Fogaras, 1911. május 8.

A fogarasi főgimnázium tanártestülete IV. ellenőrző értekezletét tartja, az erről felvett jegyzőkönyvet Babits is aláírja. (Babits 15 fős osztályában egyetlen diák sem kap megrovást; ez az első legjobb eredmény a gimnáziumban.)

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 35. és 67. lábjegyzet, 46.; Csokonai-Illés 2010. 236–237. (Függelék 154. tétel)

Lásd még az ellenőrző értekezlet eredményéről szóló kimutatást: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.)

Vö. Csokonai-Illés 2010. 276. (Függelék 24. táblázat – május 18. VI. ellenőrző értekezlet)

Fogaras, 1911. május 10. előtt

Húga kérésének eleget téve, Babits elküldi (id.) Kiss Ernőnek *Herceg, hátha megjön a tél is!* című verseskötetét, melyre Kiss Ernő „őszinte sorokat” ír.

Lásd Babits Angyal 1911. április 4-i és május 10-i levelét: OSZK Fond III/35/32., 33.; Sáli/Tóth 2005. 182., 397. (830. levél)

1911. május 10.

Angyal levelében megköszöni Babits születésnap ajándékát (talán pénzt, esetleg képet), mely igen jólesik most a lakásrendezésnél. Előző nap kezdték meg a hurcolkodást, Babitsnak a kapu melletti utcai szobát rendezték be. Előző hónapban református koncerten jártak Kissékkal (akikkel sokszor együtt vannak – beszámol Kiss Böske udvarlójáról, Fekete Béláról, aki virágcsokorral kedveskedik neki), különben Kiss Pista a leggyakoribb látogatójuk. (Id.) Kiss Ernő bácsi érdeklődött, vajon Babits nem apprehendál-e [*latin* ’neheztel’, ’zokon vesz’] az ő őszinte soraiért verseskötetét, a *Herceg*...-et illetően. Gondolja, hogy Babits már megkapta Nenne [Kelemen Ilona] levelét. 20-án lesz [Ujfalusy] Imre bácsi hagyatékának tárgyalása. Nagyanyjuk megkapta a főhadnagyi nyugdíjat; havi 31 forintot. Félnék, hogy Pista meg fog bukni, mert bár egy osztálytársa jár hozzá mindennap, maga nem akar tanulni.

Lásd OSZK Fond III/35/33.; Sáli/Tóth 2005. 182–184., 397–398. (831. levél)

Lásd még Sáli 2003. 235.

Vö. Rába, Irodalomtörténet 1982. 3. sz. 665. (15. lábjegyzet –1911. május 21-re datálja)

Fogaras, 1911. május 12. péntek

Major Károlynak, a fogarasi főgimnázium igazgatójának a nagyszebeni tankerületi főigazgatósághoz intézett 1911. április 21-i fölterjesztése szerint „A VIII. osztály [érettségi] vizsgálati rendje”: „Május 12. péntek 9–10. *Tantárgy*: Magyar nyelv, *Elnök és bizottsági tagok*: Igazgató, Krebsz, Babits.”

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára ad. 166/1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 46.; Csokonai-Illés 2010. 232. (Függelék 148. tétel)

Fogaras, 1911. május 13. szombat

A fogarasi főgimnázium igazgatójának, Major Károlynak a nagyszebeni tankerületi főigazgatósághoz intézett 1911. április 21-i fölterjesztése szerint „A VIII. osztály [érettségi] vizsgálati rendje”: „Május 13. szombat d. u. 3 órakor Osztályozó értekezéslet”, melyen Babits is részt vesz.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára ad. 166/1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 232. (Függelék 148. tétel)

Fogaras, 1911. május 14. előtt

Babits valószínűleg pénzt küld kedves nagynénjének, Nennének [Kelemen Ilonának] az új lakás fejében, melybe édesanyja testvéreivel beköltözött.

Lásd id. Babitsné 1911. május 14-i levelét: OSZK Fond III/179/36.

Lásd még **1911. május 7.**

1911. május 14.

Id. Babitsné írja levelezőlapján, hogy Nenne megkapta Babits küldeményét (bizonyára a Kelemen Ilona 1911. május 7-i levelében jelzett összeget az új lakás fejében). Az új lakásba beköltöztek, csak Babits hiányzik a boldogságból, jó lenne, ha a következő tanévre hazakerülhetne (biztatja, írjon újabb segítségkérő leveleket). Ujfalusy Imre hagyatékának 20-án lesz a tárgyalása. A nagymama igen gyengén van, nagyon féltik őt.

Lásd OSZK Fond III/179/36.; Sáli/Tóth 2005. 184., 398. (832. levél)

Lásd még **1911. május 7.**

Részletes beszámoló jelenik meg [Halmy Gyula] H. Gy. tollából *A matiné* címmel a Gyermekvédő Liga május 7-i matinéjáról, amelyen Babits fölolvastott.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. máj. 14. 20. sz. 2–3.

Lásd még ***Fogaras, 1911. május 7.***

Fogarás, 1911. május 14. után–május 26. előtt

Édesanyjának írt levelében Babits közli, hogy a *Budapesti Újságírók Almanachja* számára lefotografáltatta magát, és mellékelve küld egy képet, amely szerint jobb, mint a legutóbbi [valószínűleg a *Nyugat anzix*]. Nagyanyjának is készül küldeni, de egyelőre csak kettő van kész, s az egyik az Almanaché. Megnyugtatóként közli, hogy anyja kívánságára Kapu Jenőéknek küldött a *Herceg...* kötetből. Kéri, hogy Szűrőnél [Szűr Sándor szekszárdi cipésznél] egy sárga és egy fekete félcipőt rendeljenek, és küldjék el neki „*lehető hamar*”. Nagyon örül, hogy az új lakás szép lett.

Lásd OSZK Fond III/58/8.; Sáli/Tóth 2005. 185., 399. (833. levél – 1911. május 14. és 26. között)

Lásd még **1911. május 26.; 1911. július; 1911 vége**

Fogarás, 1911. május 15. hétfő

Major Károlynak, a fogarasi főgimnázium igazgatójának a nagyszebeni tankerületi főigazgatósághoz intézett 1911. április 21-i fölterjesztése szerint „A VIII. osztály [érettségi] vizsgálati rendje”: „Május 15. hétfő 8 órakor Az eredmény kihirdetése és bizonyítványok kiosztása”, melyen Babits is megjelenik.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára ad. 166/1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-III. 2010. 232. (Függelék 148. tétel)

Vö. Buda 2007. 46. (az 1910/11. iskolaévi záróvizsgálatok sorrendjében a hónapmegjelölés téves)

1911. május 15.

Megjelenik az *Arany kísértetek*, az *Alkonyi prológos*, az *Örök dolgok közé legyen híred beszótt* és az *Éhszomj* című Babits-vers.

Lásd A Jövendő (Hódmezővásárhely) 1911. máj. 15. 5–6. sz. 113–115.

[Gondos József] dr. g. j. ír ismertetést Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* című kötetéről.

Lásd A Jövendő (Hódmezővásárhely) 1911. máj. 15. 5–6. sz. 129. („Herceg hátha eljő [!] a tél is”)

A *Jung Ungarn* Horvát Henrik fordításában közli Babits verseit: *An die Herbstgrille* [Az őszi tücsökhöz], *Wirtshaus am Galgenberg* (Alte Passionsmelodie) [Golgotai csárda], *Cumulus*, *Sonette* [Szonettek], *Italien* [Itália], *Winterlied* [Téli dal].

Lásd Jung Ungarn 1911. máj. 15. 5. füzet, 609–612.; Egyetemes Philologiai Közlöny 1936. ápr.–jún., 4–6. füz. 170.; a *Jung Ungarn* májusi füzetének hirdetése: *Nyugat* 1911. I. jún. 16. 12. sz. 3. számozatlan előzéklap; Sáli 2003. 284. (878. levél jegyzetében); Sáli/Tóth 2005. 281–282., 283–284. (657., 659. levelek jegyzetében), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 237.; utal rá Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 255. (Horváth [!] Henriket ír)

Lásd még **1911. január 15.**; a *Jung Ungarn* méltatását: *Ignotus*, *Nyugat* 1911. I. febr. 16. 4. sz. 508–509.; Rózsa Mária, Magyar Könyvszemle 2002. 3. sz. 318–322.

Fogarás, 1911. május 16. előtt

A *Könyvek angol költészetéről* tintairású tisztázatának keletkezése (áthúzásokkal, betoldásokkal; az 1. fólió bal szélén piros tintával írott, angol nyelvű autográf betoldás, aláírás: Babits Mihály). Az 1. fólió felső szélén Osvát Ernő szerkesztői bejegyzései.

Lásd PIM Kézirattára V. 1221.

1911. május 16.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris*- és a *Herceg*-kötetet.

Egy nagyobb és két kisebb Babits-ismertetés jelenik meg. A nagyobb (*Könyvek angol költészetéről*) Elek Artúr *Poe Edgar* és Raymond Laurent *Études Anglaises* című könyvről szól. Elek az egyénre helyezi a hangsúlyt Poe-elemzésében, Laurent inkább a szellemi háttérre. Babits Elek könyvét találja rokonszenvesebbnek. Babits – akárcsak Elek Artúr – szerint „Poe távolról sem oly speciálisan amerikai költő, mint vélik; teljesen az angol hagyományokból nőtt fel és onnan magyarázható; szerette Cowpert, Shelleyt, Coleridge-et, Keatsset, mint Elek megemlíti; szerette Elisabeth Browningot is (the noblest of her sex [„nemének legnemesebbje”]), Tennyson (the noblest poet that ever lived [„a valaha élt legnemesebb költő”]), rajongott a régi angol költészetért, hatással volt rá Byron – és ami fő, csakugyan mélységesen szellemi rokona volt a korabeli angol költőknek, magán hordva minden jellemvonását annak a csodálatos művészi fellendülésnek, melyet az angol Victorian-age-nek nevez, s melyhez az emberiség történetében kevés hasonlót találhatunk”. (Babitsot Budapestre kerülve éveken át a *Nyugat* angol szakértőjének tekintik, számos angol, illetve angol tárgyú könyvről ír. Ebből a recenzióból kitűnik, hogy véleménye ellentétes az angolszász kortársakéval, T. S. Eliotéval vagy Aldous Huxley-ével, akik Poe költészetét nem becsülik sokra.)

Kisebb ismertetései: a *Carducci magyarul* Zoltán Vilmos fordítását, a *Vörösmarty olaszul és más dolgok* pedig Silvino Gigante (a fiumei születésű olasz műfordító, történelem–földrajz–latin szakos tanár, majd fiumei reáliskolai igazgató) Vörösmarty-átültetését (a *Zalán futása* 1. éneke), valamint egy olasz válogatását a magyar népköltészetből elemzi verstani szempontból is. *Elefántcsonttorony* címmel Michael Joseph Eisler Magyarországon, német nyelven írt, kifinomult nyelvezetű szonettkötetéről szól.

Lásd Nyugat 1911. I. máj. 16. 10. sz. 1. számozatlan előzéklap, 955–957., 983–985., 985–986.

Lásd még Babits angol tárgyú írásaira: Gál István 1942. 19.; Sáli/Tóth 2005. 356. (768. levél jegyzetében: csak a *Könyvek az angol költészetéről* című ismertetést jelzi); *A magyar irodalom története II.* (Szegedy-Maszák) 2007. 709–710.; Kelevéz 2008. 60. és 12. lábjegyzet

Fogarás, 1911. május 18.

Az Országos Gyermekvédő Liga 1911. május 7-i matinéjának rendezői, dr. Schul (Richárd) és dr. Dániel (Ödön) küldenek köszönőlevelet Babitsnak „a jótékony cél érdekében kifejtett nemes, buzgó fáradozásáért és közreműködéséért”.

Lásd OSZK Fond III/1902/73.; Sáli/Tóth 2005. 185–186., 399–400. (834. levél)

Lásd még *Fogaras, 1911. május 7.*

Fogaras, 1911. május 21. előtt

Babits *Miként szélcsendben/szélcsöndben a hajó* című, 1906 januárjában Baján kezdett versét nem sokkal megjelenése, 1911. május 21. előtt fejezi be.

Lásd Rába 1981. 323.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.

Lásd még *Baja, 1906. január–Fogaras, 1911. március, május 21. előtt*

1911. május 21.

Megjelenik a [*Miként szélcsendben a hajó*] *Egyedül... Messze...* című Babits-vers.

Lásd Vasárnapi Újság 1911. máj. 21. 21. sz. 414.

Ismertetés jelenik meg Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* című kötetről, melynek végén közlik [*Beloved, o beloved*] – *Szerelmem, ó szerelmem!* című versét.

Lásd Világ 1911. máj. 21. 119. sz. 17.

Fogaras, 1911. május 21.

A *Szülői fogadóórak* hírcikke a gimnázium tanárainak fogadóórái között jelzi Babitsét is: május 24. szerda 10–11.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. máj. 21. 21. sz. 5.

1911. május 22.

Bodnár István, a *Tolnavármegye és a Közérdek* felelős szerkesztője levélben küldi el Szekszárdról Babitsnak „ősdi, divatból kiment poemáit”, legújabb verseskötetét. Kéri, hogy Babits – kihasználva a *Nyugattal* való szoros kapcsolatát – írjon a kötetről „lapjába”. (Babits nem ír a kötetéről a *Nyugatra*.)

Lásd OSZK Fond III/287.; Sáli/Tóth 2005. 186., 400–401. (835. levél)

Fogaras, 1911. május 24. szerda

Babits 10–11 között fogadóórát tart a gimnázium fogadószobájában.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 204/1911. (másolatát PIM Kézirat-tára V. 5417/1–3.); Csokonai-IIIés 2010. 237–238. (Függelék 158. tétel)

Lásd még Fogaras és Vidéke 1911. máj. 21. 21. sz. 5.

Vö. Buda 2007. 40., 46. (1911. május 22-re teszi)

1911. május 26.

Id. Babitsné franciául kezdi levelezőlapját: Babits nagy örömet szerzett fényképével, írjon többet, érdeklődik, vajon idén milyen nagy útra készül, s közli, ő azt szeretné, ha fia hazamenne a nyári szünetre. Majd magyarul folytatja: jó lenne, ha a vakációban Babits végre kipihenné magát a sok szellemi munka után. Pistát félti a sok szekundától. A vizsgákat minden iskolában siettetik a „sarlah” (skarlát)-járvány miatt. Angyus is jónak találja Babits fényképét, csodálkoznak, hogy Fogarason ilyen jó fényképész működik.

Lásd OSZK Fond III/179/37.; Sáli/Tóth 2005. 186–187., 401. (836. levél)

Lásd még *Fogaras, 1911. május 14. után–május 26. előtt*

Vö. Sáli/Tóth 2005. 401. (836. levél – a szekszárdi skarlátjárványra – zavarba ejtően – fogarasi adatot jelöl meg: Fogarasi Állami Főgimnázium értesítője az 1910–1911. évre, Fogaras, 1911. 79.)

Walther Béla tankerületi főigazgató a fogarasi főgimnázium igazgatóságának címzett levelében közli, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter május hó 9-én 38 231. szám alatt kelt rendeletével utasította a fogarasi adóhivatalt, „hogy Krebsz Ernő, Szentirmai Imre dr., Babits Mihály, Albert János, Papp István, Vodráska Vencel, Bausz Gyula fogarasi állami főgimnáziumi tanároknak, Lesmann Henrik dr. állami főgimnáziumi iskolaorvos-egészségtanárnak és Ábel Janka fogarasi állami polgári leányiskolai tanítónőnek egy-egy felolvasásért egyenként 20 (húsz) korona tiszteletdíjat kellően bélyegelt nyugtáikra fizessen ki”.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 342/1910. 1101. szám 1910. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 46.; Csokonai-Illés 2010. 238–239. (Függelék 159. tétel)

Lásd még Babits előadására: *Fogaras, 1910. november 19.*; Major Károly igazgató felterjesztésére: *Fogaras, 1911. március 17.*

Fogaras, 1911. május 28.

Megjelenik másodközlésben Babits *Egyedül... Messze... [Miként szélcsendben a hajó]* című verse.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. máj. 28. 22. sz. 5.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 441.

1911 nyara

Angyalos könyv-beli besorolása alapján a korábban 1907–1908-ra vagy 1911 nyarára datált *Alla Musa* című Babits-vers keletkezése Kelevéz Ágnes javaslata szerint: **1908 ősze–1909 ősze között**

Lásd Kelevéz 1998. 254–255. (1909 ősze előtt); Kelevéz (kézirat)

1911. június 1. előtt néhány héttel

Pintér Jenő főiskolai tanár „ismeretlenül, de bizalommal” ír Babitsnak: „most alakul meg Budapesten egy »Magyar Irodalomtörténeti Társaság«”; szeretnék „Kolléga Úrat” szintén tagjaik közé számíthatni. Vasárnapig kéri Babits válaszát. Az évi tagdíj január 1-jétől 10 korona. Ezért havi folyóirat fog járni, amelynek „dús kritikai rovata lesz”. Ha Fogarason akadna még tagtárs, kéri, Babits tudassa a nevét, hogy a néhány hét múlva megjelenő nyomtatott felhívásuk névsora teljesebb legyen. (A 2. főlíó verzóján Babits ceruzáíráásával: „felelve”.)

[Az Országos Középiskolai Tanáregyesület Közlönyében 1911. június 1-jén jelenik meg a „toborzó” *Felhívás*. – 1911. december 11-én, kétszáz évvel Czwittinger Dávid *Specimen Hungariae Literatae/A magyar tudományosság összefoglalásának kísérlete* című művének megjelenése után, Horváth János, az Eötvös Collegium tanára, Pintér Jenő és Baross Gyula gimnáziumi tanárok alapítják meg a Magyar Irodalomtörténeti Társaságot.]

Lásd OSZK Fond III/1018/24.; Sáli/Tóth 2005. 121., 340–341. (749. levél)

Vö. Sáli/Tóth 2005. 121., 340–341. (749. levél – annak ellenére, hogy a jegyzetben minden megalakulással kapcsolatos 1911-es [!] adatot pontosan közöl, ezt a levelet – indoklás nélkül – 1910 végére datálja)

1911. június 1. előtt

Franyó Zoltán a „régis tisztelet” és rajongás okán „zaklatja” Babitsot. A *Jövő* című lapot (1911. június 1-jétől) átvette: értékes, előkelő revüt akar csinálni belőle. Kéri, Babits támogassa írásaival, rendes honoráriumot ad. Legújabb verseket és műfordításokat kér – olyan szenzációsán újat, mint *A Danaidák* vagy a nemrégiben megjelent hét vers, köztük a „Téli vers” [*Téli dal*]. Postafordultával kér kéziratot. Kérdezi, nyáron hova utazik Babits, jó lenne, ha Aradon át utazna, mert nagyon szeretné személyesen megismerni őt. A következő héten általa németre fordított Babits-verseket küld.

Lásd OSZK Fond III/464/8.; Kelevéz 1998. 179–180. és 476. lábjegyzet; Sáli/Tóth 2005. 194–195., 407–408. (844. levél – 1911. június)

1911. június 1.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris*- és a *Herceg*-kötetet.

A következő Babits-versek jelennek meg: *Babona, varázs; Aranyfürdő, Aranyeső, Danaé; Vágyak és Soha; Hiszekegy; Dal, régimódi; Egy régi szerelmes Velencében; Egy kuruc a XX. században*.

Lásd Nyugat 1911. I. jún. 1. 11. sz. 1. számozatlan előzéklap, 1055–1059.; utal rá Sáli/Tóth 2005. 402–403. (838. levél jegyzete); Buda 2007. 201–202. és 163. lábjegyzet; *Hiszekegy, Vágyak és Soha*: Kelevéz 2008. 120–121.

Lásd még *Aranyfürdő, Aranyeső, Danaé: 1911. tavasz*

1911. június 5. előtt

Babits föltehetőleg *Herceg, hátha megjön a tél is!* című kötetét küldi el Móricz Zsigmondnak, aki június 5-i levelében mond köszönetet érte.

Lásd Móricz 1911. június 5-i köszönőlevelét: OSZK Fond III/926/2.

1911. június 5.

Kissé késedelmesen ugyan, de közvetlen, meleg hangú levélben köszöni meg Móricz Zsigmond Budapestről Babits figyelmességét [valószínűleg a *Herceg*-kötetet], és dicséri a *Nyugat*-ban megjelent új verseit, különösen a *Hiszekegyet*. „Most megint napok óta a verseiden élek [...]. Szeretném, ha közelebb fűzne minket kettőnket valami, de magánosok nehezen találkoznak. Szeretnék tudni Rólad, szeretnék beszélni magamról [...] ha tudnád milyen közelim vagy nekem!” – vallja meg keresetlen közvetlenséggel.

Lásd OSZK Fond III/926/2.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 665. (2. levél); F. Csanak Dóra 1963. I. 106–107., 350. (64. levél); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 204., 561. (206. tétel); utal rá Sáli 2003. 318. (927. levél jegyzete); Sáli/Tóth 2005. 189., 403. (839. levél), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 230.

Lásd még Babits *Nyugat*-ban megjelent verseire: **1911. június 1.**

Id. Babitsné fiának Fogarasra küldött lapján örvendezik, hogy egy hónap múlva Babits köztük lehet. Érdeklődik, pontosan mikor jöhet, s mit csinált a kettős ünnepen [ti. Pünkösdkor, június 2–3-án]. Elújságolja, hogy unokahúga, Kiss Böske is náluk van, mert a húga vörhenyben fekszik. Angyal, valamint a „2 Pista” (Babits István és Kiss István) is aláírja a lapot. Húga még [Babits] Anna néni kérését is tolmácsolja, aki arképet vár Babitstól.

Lásd OSZK Fond III/179/38.; részletét közli Rába, Irodalomtörténet 1982. 3. sz. 664.; Sáli/Tóth 2005. 187–188., 402. (837. levél)

Ismeretlen hölgy, B. B. szignóval küld Babitsnak levelet: „ha ma nem lennék ilyen pompásan egyedül, maradnék a jól nevelt kisasszony és nem merném megírni, hogy nagyon szeretem és mindig örülök, ha felfedezem a nevét s az utolsó Nyugat [1911. június 1.] mindig a legkedvesebb emlékem lesz, pedig nincs benne semmi, csak a maga versei. Valami egészen más a muzsikájuk, mint a többinek” – írja az akár vallo-másnak is beillő sorokat. Firenzéről úgy véli: „Sehol nem lehet úgy álmodva élni.” Szeretné, ha Babits is elmenne Firenzébe, s „maradjon fenn harangszó után a Piazzalén [Piazzale Michelangelo] és várja meg a holdat. Azok a versek az enyeim lesznek” – jelenti ki „bolond bizakodás”-sal.

Lásd OSZK Fond III/1827/23.; Sáli/Tóth 2005. 188–189., 402–403. (838. levél)

Lásd még *1909. július 15-től; Budapest–Bécs–Nizza–Monte-Carlo–Avignon–Párizs, Schaffhausen–München–Bécs–Budapest, 1910. július 13.–augusztus közepe*; az utolsó Nyugat-szám: *1911. június 1.*

1911. június 5. után–19. előtt (?)

Id. Babitsné Fogarasra küld képeslapot fiának. Gyakran emlegetik, s szeretnék, ha Babits köztük lenne. Angela, [Kiss István] Pista, [Babits] Pisti és [Kiss] Böske is aláírja a lapot. Angyal ismét hozzáfűzi, hogy [Babits] Anna néni szeretne Babitstól egy arcképet.

Lásd OSZK Fond III/179/233.; Sáli/Tóth 2005. 190., 404. (840. levél – 1911. június)

Fogaras, 1911. június 7., 8., 9. szerda–csütörtök–péntek

Major Károlynak 1911. május 20-án készített, az 1910/11. iskolai év évváró vizsgálatának sorrendjét tartalmazó kimutatása szerint a fogarasi főgimnáziumban ezen a napokon zajlanak az érettségi szóbeli vizsgák.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 277–278. (Függelék 25. táblázat)

Fogaras, 1911. június 10. szombat

Major Károlynak 1911. május 20-án készített, az 1910/11. iskolai év évváró vizsgálatának sorrendjét tartalmazó kimutatása szerint a fogarasi főgimnáziumban ezen a napon délután 5 órától zajlik az I–VIII. osztály házi tornaversenye.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 277–278. (Függelék 25. táblázat)

Fogaras, 1911. június 14. szerda

Major Károlynak 1911. május 20-án készített, az 1910/11. iskolai év évváró vizsgálatának sorrendjét tartalmazó kimutatása szerint a fogarasi főgimnáziumban ezen a napon 1 órakor van „A rendes tanítás befejezése”. Délután 3 órakor „előzetes osztályozó értekezlet”-et tartanak, melyen bizonyára Babits is részt vesz.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 46.; Csokonai-Illés 2010. 277–278. (Függelék 25. táblázat)

Lásd még *Fogaras, 1911. június 23. péntek*

1911. június 15.

A *Herceg*... kötet megjelenése kapcsán Sík Sándor *Babits Mihály* címmel ír Babits költészetéről. A sokak által „hidegnek” tartott formaművész lírájának „kettős élete”-ről beszél: „Kívül rengő rímek, pattogó, bűgő, elringató muzsika, belül mélyen elrejtőzve, egy hányódó remete-lélek, egy különös és forrongó intellektus lázas vívódásai.” Úgy véli, e versek „a legnagyobb gondolatokat és a legmélyebb érzéseket egyesítik”, s a kötetnek a görög világból eredő szellemét emeli ki. „Babitsban

egy nagy klasszikus él [...]. Abban, hogy a legnagyobb gondolatokat és a legmélyebb érzéseket rejtí hídgen csillogó szavak és szinte fagyosan kristályos formák köntösébe: egyenes utódja Aranyrak” – jelenti ki. A kötetben először megjelenő *Laodameiáról* úgy véli: „A cselekmény ideges feszültsége, borzongató félhomálya, egy-egy percre sötétén megvillanó szimbolizmusa és az egész művészien kísérteties színezés szinte kívánczik az impresszionista színpadművész kezébe.”

Lásd Élet 1911. jún. 15. 24. sz. 697–698.; Rába 1981. 7–8., 572. 9. lábjegyzet; idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 201–202. (204. tétel); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 67.; utal rá Sáli/Tóth 2005. 405. (841. levél jegyzetében); Kelevéz 2008. 84. és 19. lábjegyzet

Lásd még erre utal mint „dicsériádára” Angyal 1911. június 19-i levelében: OSZK Fond III/35/34.

Vö. *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 201–202. (204. tétel – 1911. június 11-i dátumot ad); utal rá Sáli/Tóth 2005. 405. (841. levél jegyzetében – bizonyára a *Babits-olvasókönyv I.* nyomán 1911. június 11-i számot jelöl meg)

1911. június 16.

A Nyugat kiadványaiként hirdetik az *Iris-* és a *Herceg*-kötetet.

Hirdetik a *Jung Ungarn* májusi füzetét, amelyben Babits-versek is olvashatók.

A Nyugat-könyvtár megjelent füzetek között hirdetik Babits *Két kritikáját* (18. szám).

Lásd Nyugat 1911. I. jún 16. 12. sz. 1., 3. és 6. számozatlan előzéklap

Lásd még **1911. május 15.**

Fogaras, 1911. június 17. szombat

Major Károlynak 1911. május 20-án készített, az 1910/11. iskolai év évrzáró vizsgálatának sorrendjét tartalmazó kimutatása szerint a fogarasi főgimnáziumban ezen a napon a VI. osztály magyar, latin és német vizsgái zajlanak, ahol „Ambrózy, Babits, Krebsz felváltva” elnökök, illetve vizsgálóbizottsági tagok.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 277–278. (Függelék 25. táblázat)

Vö. Buda 2007. 46. (májusra datálja)

1911. június 18.

[Kosztolányi Dezső] P-n szignóval *Rímszótár, rímek stb.* címmel ír elmarasztaló kritikát Füredi Ignác *Magyar rímszótár* című könyvéről, melyben megemlíti: „Rövid húsz év alatt három oly tündöklő nyelvművész jelentkezett, mint *Makai Emil*, *Heltai Jenő* és *Babits Mihály*.”

Lásd A Hét 1911. jún. 18. 25. (1110.) sz. 407–408.

1911. június 19.

Angyal ír levelet az „emberemlékezet óta” hallgató Babitsnak. Az *Élet* című [katolikus képes hetilapban] folyóiratban olvastak róla „dicsériádá”-t [Sík Sándor június 15-i ismertetése a *Herceg...* kötetéről], melyet édesanyjuk éppen most másol mellette. Remélik, hogy a tanévzáró, június 29. után Babits mindjárt hazamegy. Beszámol a családról [részben megismételve id. Babitsné 1911. június 5-i levelének „híreit”]: Pista szerencsére nem bukott meg, s most naponta uszodába jár, Kiss Böske (továbbra is) náluk lakik, mert a családjukban sarlah [skarlát] betegség fordult elő, megismétli, hogy [Babits] „Anna néni” arcképet vár Babitstól (kéri, hogy bátyja küldjön vagy hozzon), s közli, hogy per lesz Ujfalusy Imre hagyatéka miatt (mert az örökösök másként értelmezik a végrendeletet). Valamennyien érdeklődnek Babits nyári tervei iránt. Kiss Böske és Babits István fűz pár kedves sort a levélhez.

Lásd OSZK Fond III/35/34.; Éder 1966. 79.; részletét közli Rába, Irodalomtörténet 1982. 3. sz. 664.; Sáli/Tóth 2005. 190–191., 404–405. (841. levél)

Vö. Sáli/Tóth 2005. 190–191., 404–405. (841. levél – az *Élet* cikkét tévesen 1911. június 11-re datálja június 15. helyett)

Fogaras, 1911. június 19. hétfő

Major Károlynak 1911. május 20-án készített, az 1910/11. iskolai év évzáró vizsgálatának sorrendjét tartalmazó kimutatása szerint a fogarasi főgimnáziumban ezen a napon 8–11 között a II. osztály magyar és latin vizsgái zajlanak, ahol „Babits, Papp János, Szentirmay dr.” elnököl, illetve a vizsgáló bizottság tagjai.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 277–278. (Függelék 25. táblázat)

Vö. Buda 2007. 46. (májusra datálja)

Fogaras, 1911. június 20. kedd

Major Károlynak 1911. május 20-án készített, az 1910/11. iskolai év évzáró vizsgálatának sorrendjét tartalmazó kimutatása szerint a fogarasi főgimnáziumban ezen a napon 8–11 között Babits osztályának, a VII. osztálynak magyar, latin és német vizsgái zajlanak, ahol az „Igazgató [Major Károly], Babits, Krebsz” elnököl, illetve a vizsgálóbizottság tagjai.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 277–278. (Függelék 25. táblázat)

Vö. Buda 2007. 46. (májusra datálja)

Fogaras, 1911. június 23. péntek

Major Károlynak 1911. május 20-án készített, az 1910/11. iskolai év évzáró vizsgálatának sorrendjét tartalmazó kimutatása szerint a fogarasi főgimnáziumban ezen a napon 8–11 között az V. osztály „Görög görögöltő irod. és történet” vizsgája

zajlik, ahol „Igazgató [Major Károly], Babits, Halmy, Vodráska” elnököl, illetve a vizsgálobizottság tagjai.

Babits délután 3 órától minden bizonnyal részt vesz a gimnázium végleges osztályozó értekezletén is. (Babits 16 fős osztályából 15 megfelelt, 1 nem felelt meg; ezzel holtversenyben az első legjobb eredményt éri el a gimnáziumban.)

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Buda 2007. 35. és 67. lábjegyzet; Csokonai-Illés 2010. 277–278. (Függelék 25. táblázat)

Lásd még Fogaras és Vidéke 1911. jún. 11. 24. sz. 5.; az év végi osztályozó értekezlet eredményéről szóló kimutatást: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 279. (Függelék 26. táblázat)

Vö. Buda 2007. 46. (májusra datálja)

Borsai J. Rezsőné Lux Ilona [a fogarasi polgári leányiskola tanára, Ábel Janka kolléganője, férje nagyenyedi Borsai Rezső vármegyei irodaigazgató] névjegykártyáján „Vasárnap d. u. 5 órai uzsonnára szívesen látja” Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/1577/10.; Sáli/Tóth 2005. 192., 405–506. (842. levél)

Fogaras, 1911. június 24. szombat

Reggel 9-től Babits bizonyára részt vesz a gimnázium évváró tanácskozásán.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 277–278. (Függelék 25. táblázat)

Lásd még Fogaras és Vidéke 1911. jún. 11. 24. sz. 5.

Major Károly igazgató e napon „pártolólág” terjeszti fel „Babits Mihály intézeti rendes tanárnak [...] áthelyezés iránti kérelmét”. Emlékeztet Babits első ez irányú, 1910 szeptemberében (14-én) felterjesztett kérvénye indokainak méltányolható voltára. „Épen azért, amennyiben kérelmét a n[agy]m[éltóságú]. vall. és közokt. Minisztérium ez alkalommal teljesítené, s őt akár a fővárosba, akár annak közelségébe, vagy szülőföldjére Szekszárdra áthelyezné a jövő 1911/12. isk. évre, bátorkodom f. évi máj. 2-án [helyesen: május 6-án] 186. sz. előterjesztésemben tett kérésemet megismételni avval, hogy tekintettel a szakirány helyreállításának fontos érdekére, méltóztassék egyidejűleg helyére intézetünkhöz görög–latin szakképesítésű tanárt alkalmazni.”

A felterjesztést – a szolgálati út betartásával – az igazgató a Nagyszebeni Tankerületi Felügyelőséghez küldi el, amely egyedül jogosult a fennhatósága területéről az ilyen jellegű iratok továbbítására.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 281/1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 239–240. (Függelék 162. tétel), tantárgyfelosztás: 280–281. (27. táblázat); Buda, Újpest 2004. dec. 9. 7.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 221.; Buda 2007. 48–49., közli 50. (1. irat)

Lásd még *Fogarás, 1910. szeptember 14–29. között és utána; Fogarás, 1910. szeptember 14.; Fogarás, 1911. május 6.; 1911. július 4.*; Nagyszebeni Tankerületi Felügyelőség válaszáat: *1911. július 19.*

1911. június 25.

Megjelenik Harsányi Lajos ismertetése Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* című kötetéről, melyben a költő szemére veti, hogy „költészete olyan, mint a hideg ötvösmesterség vagy márványrelief-művészet. Merev, mozdulatlan és művésziiesen kikalapácsolt. Szinte élettelen [...]”. Azt is hibájául rója fel, hogy „[n]incs egyetlen valamirevaló magyar témája” sem.

Lásd Kultúra (Sopron) 1911. jún. 25. 6. sz. 364–365.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 202. (204. tétel)

Fogarás, 1911. június 26. előtt

Babits hosszú hallgatás után válaszol Dienes Valériának, akinek, bevallása szerint, minden levele nagy hatással van rá, s bár tudja, hogy igaza van, „egyuttal borzadva látom mily rengeteg akaratra volna szükségem hogy azzá váljak, aminek látni szeretnél”. Úgy véli, „minden gyerek egy kicsit filozófus”, voltaképpen ő is filozófus volt gyermekkorától: bármily hihetetlen, a leghíresebb filozófiai fogalmakat (Ding an Sich, a schopenhaueri akarát stb.), anélkül, hogy tudta volna, mi a filozófia és kik alkották meg, maga is megalkotta magának, s később gyakran csodálkozva ismert rájuk. Ám alapvetően mindig poéta volt. Bevallja: az, hogy költő lett, egy cseppet sem elégti ki, ám nem tudja, vajon a másik, a filozófia kielégítené-e. „A filozófia nekem elsősorban hatalmas kothurnus [görög – az ókori görög tragédiák színészeinek magasított talpú cipője, amely természetüket jócskán megemelte, hogy magasabb, fenségesebb alakot nyerjenek] volna, amellyel megpróbálnék kilépni önmagamból. A dolog nem fog sikerülni: de jól fog esni a próbálás is.” Tart azonban az előbb-utóbb minden filozófiával foglalkozót utolérő körbenforgás és tehetetlenség érzésétől. „Én valóságos nihilista vagyok – és ez igen bátorlalanító tudat” – vallja meg.

Lásd Dienes Gedeon örökösének tulajdona; Téglás, Dunatáj 1984. május, 2. sz. 47–48.; utal rá: Sáli 2003. 278–279. (869. levél jegyzetében); Sáli/Tóth 2005. 192–193., 406–407. (843. levél)

Lásd még Babits filozófiai stúdiumaira: *Budapest, 1901. szeptember 7. után–1905. június között; 1905. június*; Dienes Valéria előző levelét: *1911. április 19.*

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint Babits *E komor június havon* című versének keletkezési helye: „Fogarás.” Az első két szakasz mellé korábbi helyszínként „Bajá”-t jelöli meg, bizonyosságául annak, hogy a verset még ott kezdi írni, s öt év múltán visszagondolva az akkori élményre, Fogarason fejezi be. („E komor június havon / mely mord akár a november, / emléked mely tájakra von, / te mord novemberi ember? / Emlékszel, egykor, mint folyott / Pünkösöd két napja [1906-ban Pünkösöd június 3–4-re esik] vidáman, / s az örömökre, miket ott / alig vettél vala számon?”)

Lásd kéziratát MTAK Ms 1244/4.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 303.; Rába 1981. 375., 422., 630. 60. lábjegyzet, 635. 8. lábjegyzet; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.; Melzer, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 579.; Buda 2007. 255–256.

Lásd még *Baja–Fogarás, 1906. június–1911*; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: *1916. április 16-i hét után*

Vö. Belia, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 2. sz. 149. (csak 1906. nyárra datálja); BMÖV 1982. 186–187. (csak 1906 júniusára keltezi)

Fogarás, 1911. június 26. hétfő

Babits nem várja meg a június 29-i tanévzáró ünnepélyt, már június 26-án elbúcsúzik tanítványaitól (biztos információ híján is, annak tudatában, hogy *mindenképpen* eltávozik Fogarásról, mert valamilyen álláshoz bizonyára hozzásegítik – bejelenti diákjainak távozását). Osztályával utolsó együtt töltött napja a fiúknak, kedves tanítványainak levele szerint „kivéshetetlen marad szívükből”.

Fogarásra már vissza sem megy, holmiját később (szeptemberben) küldi utána egyik fogarasi barátja, Kontesveller Károly.

„Feltűnés nélkül érkezett a városba, s amikor végre szabadulhatott: feltűnés nélkül távozott” – jegyzi meg visszaemlékezésében a tanártárs-barát Ambrózy Pál. Babits 1930-ban *Önmagamról* című nyilatkozatában bizonyára a fogarasi „száműzés” idejére is érvényesnek tekinthető kettős küldetésről is vall: „A szabad tudós pályájára vágytam, és sokáig két életet éltem, a komoly és lelkiismeretes fiatal tanárét s a felelőtlenül dúdolgató költőét, egyszerre.”

Lásd Czecz János, Maier János, Helmu Péter Fogarás, 1911. szeptember 13-i levelét: OSZK Fond III/1895/7., 10.; Sáli 2003. 277., 297. (866., 895. levél jegyzetében)

Lásd még *1911. szeptember 14.*; Babits, Pásztortűz 1930. okt. 5. 20. sz. 454.; Téglás 1997. 285.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 217.; Buda 2007. 46.; Csokonai-III. 2010. 46. (1. lábjegyzet), tanévzáró: 277–278. (Függelék 25. táblázat)

Vö. Sáli 2003. 242. (úgy véli, Babits azért hagyja Fogarason a holmijait, mert „június végén nem tudhatta biztosan, nem kell-e visszatérnie Fogarásra” – ennek azonban ellentmond, hogy Babits végleg elbúcsúzik tanítványaitól)

Nagyszeben–Vajdahunyad–Arad–Orsova–Herkulesfürdő–Temesvár, 1911. június 27. kedd–július 3. hétfő

Mielőtt július 4-én hazatérne Szekszárdra, Babits rövid erdélyi körutazást tesz.

Lásd Babits édesanyjának és Kelemen Imréné Weininger Gizellának küldött lapjait: WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.101.; 71.8.14.; 78.1.102.; 71.8.13.; 78.1.103.; 71.8.12.; 78.1.104.

Nagyszeben, 1911. június 27. kedd

Babits majd egyhetes erdélyi körútjának első állomásáról, Nagyszebenből – az evangélikus templomot és fiúiskolát ábrázoló lapon – küldi üdvözlétét édesanyjának, s ígéri, hogy mindenholnan küld majd levelezőlapot. Körülbelül egy hét múlva ott-hon lesz.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.101.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 47. (48. levél); Sáli 2003. 235., 277. (866. levél jegyzetében); Sáli/Tóth 2005. 200., 415. (855. levél)

Vajdahunyad, 1911. június 29. csütörtök

Babits a várudvart ábrázoló képeslapon küldi üdvözlétét Vajdahunyadról Kelemen Imréné Weininger Gizellának Pestre.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 71.8.14.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 48. (49. levél); Sáli 2003. 277. (866. levél jegyzetében); Sáli/Tóth 2005. 200–201., 416. (856. levél), 415. (855. levél jegyzetében)

Fogaras, 1911. június 29. előtt, 1910/1911. iskolai év

A Fogarasi Állami Főgimnázium értesítőjének adatai: „*A tanárok társadalmi és irodalmi működése* című fejezetben: Babits Mihály számos kritikát írt a helybeli és fővárosi lapokba, folyóiratokba. Előadást (!) tartott a Gyermekvédő Liga matinéján.” A Mikszáth Kálmán Önképzőkör „ajándékol kapta a *Renaissance* és *Jövő* című folyóiratokat Babits Mihály tanár úrtól...”

Beszámoló a Szabad Líceumról: „A szabad líceumi előadások iránti érdeklődés közönségünk részéről a lefolyt ciklusban érte el a tetőpontot, amennyiben 140–150-re ment a hallgatók száma [...] A sorozatban a 3. előadás: 1910. november 19-én: Babits Mihály tanár: *A modern impresszionizmus* című előadása.”

„Ismeretterjesztő előadások a honvédtanítványoknak: (dec.–febr. hónapokban, minden hét szombatján du. 4–5 óráig): Előadtak: [...] 6. (sz. előadás): Babits Mihály tanár: Petőfiről.”

„Téli műsoros estély a gimnáziumban: 1911. febr. 23-án. A műsor 6. száma: *Der Fischer*. Írta Goethe. Ford. Babits Mihály. Dallamát írta Hauptmann. Szoprán szóló, zongora- és hegedűkísérettel, énekl. Stan Virgil V. o. t.”

„Az intézetet érdeklő fontosabb rendeletek lajstromában: 216. igazgatói, 659. főigazgatói és 38.231. V. 9. miniszteri szám alatt: a VKM Krebsz E., Szentirmai I. dr., Babits M., Albert J., Papp I., Vodráska V., Bausz Gy. tanároknak és Lesmann H. dr. isk. orvos és egészségtan tanárnak az 1910–11. isk. évben tartott ismeretterjesztő előadásokért 20–20 Kor. jutalomdíjat utalványoz.” [Ennyi egy-egy szabadlíceumi előadás tiszteletdíja.]

„Végzett anyag: V. osztály. Görög nyelv és irodalom. Olvasmányok: *Odysszia*: I. 1–95., II. 413–433., III. 51–101., IV. 37–70., V. 55–90., V. 228–261., V. 291–312., V. 365–375., VI. 1–12., 71–126., 136–210., 290–332. – Emlézés [könyv nélkül megtanulandó]: Od. I. 1–95. VI. 71–126. – VI. osztály. Magyar nyelv és irodalom. Olvasmányok: Szilágyi és Hajmási különböző feldolgozásai. Vörösmarty: Szép Ilonka, Cserhalom. Arany balladái. Buda halála, Zrínyi: Szigeti veszedelem, Arany: Első lopás, Csokonai: Dorottya. Egyéb eposzok. Petőfi lírai versei. Berzsenyi és Vörösmarty ódáiból. Arany elégiáiból. Az olvasókönyv szemelvényei. Sophokles: Elektra, Shakespeare: Coriolanus. – Emlézés: Petőfi három dala. Vörösmarty: A vén cigány, Szép Ilonka, Zalán előhangja. Arany balladáiból. – Kötelező házi olvasmány: Népballadák. Toldi szerelme. Kisfaludy: A kérők. – Írásbeli dolgozatok: 1. Valamely

kép vagy szobor leírása. 2. Hogyan simul Arany balladáiban a versforma a hangulathoz. 3. Rozgonyi Piroska jellemzése. 4. Miben különbözik Buda halála a régibb eposzoktól? 5. Regény-e vagy eposz Toldi szerelme? 6. Farsang. 7. Életkép a Dorottya leírásai nyomán. 8. Az alkoholokról. 9. Tragikum és komikum. 10. Mi okozta Coriolanus bukását? – VI. osztály: Magyar nyelv és irodalom. Olvasmányok: A tankönyv szemelvényei. Margit legenda. Balassi Menyhárt árultatásáról. Ilosvai, Tinódi, Balassi versei. Zrínyi: Török áfium. Kuruc dalok. Mikes levelei. Bessenyei: A filozófus. Gvadányi: Falusi nótárius. Csokonai lírai versei, Dorottya, A lélek halhatatlansága. Kazinczy: Pályám emlékezete. Berzsenyi és Kölcsey versei. – Emlézés: Kölcseyből, Berzsenyiből és Csokonaiból egy-egy vers. Balassi: A végekről. Borivóknak. Boldogtalan vagyok. Kuruc tábori dal. Kölesdi harc. – Kötelező házi olvasmány: Gyöngyösi: Murányi Vénusz. Fazekas: Ludas Matyi. Kármán: Fanny hagyományai. – Írásbeli dolgozatok: 1. Eposzi elemek mondáinkban és legrégebb történeti énekeinkben. 2. Középkori legendáink mint a novellaírás ősei. 3. A XVI. század és a szatíra. 4. Az eposzi csodás elem Zrínyinél és Gyöngyösinél. 5. Hogyan ismerhetjük meg a kuruckort a kurucversekből? 6. A légnymás bemutatására szolgáló kísérletek. 7. Mikes Kelemen mint humorista. 8. Balassi és Csokonai. 9. Kölcsey mint ódaköltő. – Latin nyelv és irodalom. Olvasmányok: Vergilius Aeneis VI. 42–155., 264–330., 384–425., 450–475., 680–900. VII. 40–105. VIII. 310–370., 610–730. IX. 140–180., 530–595. XII. 890–951. Cicero: Catilina I. IV. Sallustius Jugurtha, egy pár fejezet kihagyásával. – Emlézés: Aeneis VI. 867–886. Catilina I. 1. Jugurtha 10.”

Lásd Fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium értesítője az 1910–1911. iskolai évről, Fogaras, 1911. 32., 33., 37., 38., 43., 45., 46., 48., 49., 52., 69., 88.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 307., 309.; 4. sz. 432.; Éder 1966. 71–72.; Pók 1970. 51.; Sipos 2003. 42–43.

Lásd még *Fogarasi, 1910. szeptember [1.] 8.–1911. június, 1910/1911. iskolai év; Fogarasi, 1910. szeptember 9.; Fogarasi, 1910. november 19.; Fogarasi, 1911. január 21.; Fogarasi, 1911. május 7.*; Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 113/1910. (másolatát PIM Kéziratára V. 5417/1–3.); utal Babits folyóirat-ajándékára: Sáli/Tóth 2005. 408. (844. levél jegyzetében), Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 213.; Buda 2007. 38–39.; Csokonai-Illés 2010. 38. (19. lábjegyzet), 40. (25. lábjegyzet)

1911. június 29.

Reggel 9-től zajlik a fogarasi állami főgimnázium évről-évre, amelyen Babits már nem vesz részt, mert kis körutat tesz, s föltehetőleg éppen Vajdahunyadon jár.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. jún. 11. 24. sz. 5.

Arad, 1911. június 30.

Babits Aradról küldi képeslapon kécsókáját édesanyjának.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.102.; közli Csizsár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 48. (50. levél); Sáli 2003. 277. (866. levél jegyzetében); Sáli/Tóth 2005. 201., 416. (857. levél), 415. (855. levél jegyzetében)

1911. június

A *Világ* című polgári radikális napilap a szerkesztő/kiadó, dr. Bálint Lajos aláírásával küld levelet Babitsnak, melyben közli, hogy a lap „ezentul, főleg vasárnapi és ünnepnapai számaiban verseket is fog közölni”, s nagyon lekötelezné, ha költeményeivel Babits megtisztelné őket. Jelzi, hogy eddig Ady Endre, Dutka Ákos, Juhász Gyula, Kaffka Margit és Kosztolányi Dezső jelezték, hogy hajlandók a közreműködésre. Megemlíti még, hogy Babits műfordításait, tárcáit és „bárminő cikkeit” örömmel fogadnák és illően honorálnák. (Ez azonban nem akadályozza a lapot abban, hogy Babits Fogarásról való áthelyezésekor a kongreganizmus vádjával támadást indítson ellene.)

Lásd OSZK Fond III/1578/3.; Sáli/Tóth 2005. 195., 408–409. (845. levél)

Lásd még Babits szereplésére a *Világ* hasábjain: 1910. december 25.; 1911. május 21.; 1911. július 30.; 1911. augusztus 9.; 1911. szeptember 15.; 1911. szeptember 22.; 1911. december 24. vasárnap; 1911. december 30–31.

1911. június

Bár Babits és egykori egyetemi társa, György Oszkár kapcsolata meglazul, György Oszkár *In memoriam* című kötetét (Singer és Wolfner, Budapest, 1911) Debrecenből írt levelével egyidejűleg adja postára neki. (A kötet egyik verséhez, a *Meddő szépség*hez Babits költeményéből, a *Sugár*ból választ mottót. Kéri, Babits olvassa „megbocsátó türelemmel”, s írja meg róla a véleményét akár levélben, akár a *Nyugat*-ban. (A 3. fólió verzóján Babits görög nyelvű, olvashatatlan, talán játékos szóalkotásai, rímei.)

Lásd OSZK Fond III/532/44.; Sipos, Árgus 1995. 6. sz. 52.; Sáli/Tóth 2005. 197., 410–411. (847. levél)

Lásd még *Budapest, 1901. szeptember 7. után, 1901/1902-es tanév I. félév; 1912. április 30. előtt és után*

1911. június (?)

Hatvany Lajos hozzákezd a *Nyugat* „tanügyi” számának előkészítéséhez. Babits, Juhász Gyula és Szabó Dezső örömmel fogadja a tervet. A szám azonban mégsem valósul meg, végül csak néhány pedagógiai cikk jelenik meg.

Lásd EmlAE III. 1987. 583.; utal rá Sáli 2003. 285. (878. levél jegyzetében)

Lásd még *Szekszárd, 1911. július 27. előtt*

Babitsnak írott leveléhez Hatvany Lajos mellékeli a *Nyugat* [ismeretlen] körlevelét a tervezett tanügyi számmal kapcsolatos tankönyvbírálatról, és segítségét kéri a szerkesztés munkájában (mondván „[r]ég voltam philosofter [görög ’bölcsészhallgató’] – activ tanár sohse”), valamint hogy a maga számára kijelölt öt-hat könyvön kívül készítse el a megbírálandó könyvek listáját. Négy pontban megadja a *Nyugat* szempontjait (a tanterv kritikája, mi a tankönyvíró függetlensége, illetve függése

a tantervtől, a tudomány jelenlegi állása és a tankönyv, valamint a tankönyv pedagógiai és stiláris értéke).

Lásd OSZK III/557/13.; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 632.; Antal Gábor, *Kritika* 1980. 8. sz. 15.; *Hatvany Lajos levelei* 1985. 285., 471. (324. levél, 326. levél jegyzete); Sáli 2003. 241.; Sáli/Tóth 2005. 196., 409–410. (846. levél)

Lásd még *Szekszárd, 1911. július 27. előtt*

Vö. Antal Gábor, *Kritika* 1980. 8. sz. 15. (1910 decemberére datálja)

1911. július előtt

Hatvani Pál javításaival együtt visszaküldi Babitsnak *A Danaidák* fordítását, majd levelében érdeklődik, miért nem jelent még meg a *Jung Ungarnban*. Elküldi továbbá új Babits-fordítását (?) is.

Lásd Babits 1911. júliusi válaszlevelét (másolat): PIM Kézirattára V. 5158/2.

Orsova, 1911. július 1.

Babits képeslapon küldi üdvözetét az Al-Dunáról Kelemen Imréné Weininger Gizellának.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 71.8.13.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 49. (53. levél – 1911. július); Sáli 2003. 277. (866. levél jegyzetében); Sáli/Tóth 2005. 201., 417. (858. levél), 415. (855. levél jegyzetében)

1911. július 1.

A *Nyugat* előzéklapjain hirdetik az *Iris...* és a *Herceg...* kötetet, valamint a *Két kritikát*.

Megjelenik a *Nietzsche mint filológus* című Babits-tanulmány, amely Nietzsche egész későbbi filozófiáját kezdeti munkálkodásából, filológiai működéséből vezeti le. Babits a *Geburt der Tragödie*-t, *A tragédia születését* „filozófiai remek”-nek tartja; a „dionysosi és apollói költészet” megkülönböztetését – mely Nietzsche „esztétikájának alapja” – „hatalmas gondolat”-nak nevezi, s úgy véli, az a költészetnek „egy új, sokkal mélyebb felosztás”-át eredményezi, mint az addig használt, külsőleges műfaji felosztások. (A nietzschei felosztás szerint – a görögségből vett elnevezéssel – a művészetet a szemléletes apollóni művészet és a zene, Dionüszosz nem szemléletes művészetének kettőssége, álom és a mámor kettőssége jellemzi. Apollóné a szép látszat, a plasztikus formaadás, a benső képek világa, Dionüszosz ezt a látszatot és a szép formákat szétöri, s a mámor önkívületében az ember kilép, kiárad önmagából, eggyé válik az örökös termékenységgel és pusztulással, s a mámor állapotában a zenével beszél. E kétféle művészi törekvés új meg új műalkotásokra ösztönözve halad egymással ellentétben, „mígnem a hellén akarat metafizikai csodátette folytán, egymással párban jelennek meg, s ez az egyesülés végül létrehozza az attikai tragédia éppoly dionüszoszi, mint amennyire apollóni művészetét”, ti. az dialógusait az apollóni, kórusait a dionüszoszi formából veszi.)

Végül Babits azt is megemlíti, hogy újabb tanulmányt akar írni *Nietzsche, a nevelő* címmel.

A *Nyugat* újabb Falus-címlapjára visszakerül Beck Ö. Fülöp jellegzetes emblémája, rózsakoszorúba foglalva, szalagok nélkül, zöld változatban. Marad a napsárga alap, a tartalommutató továbbra is a belső oldalra kerül, de a vörös színt zöld váltja fel. A fekete keretek eltűnnek, a folyóirat címét az alatta húzódó zöld levélfüzér teszi hangsúlyossá.

Lásd *Nyugat* 1911. II. júl. 1. 13. sz. címlap, 1., 3. és 6. számozatlan előzéklap, 57–62.

Lásd még Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 84–85.; Sáli/Tóth 2005. 362–363. (776. levél jegyzetében); Kelevéz 2008. 14. és 24. lábjegyzet, 20., 105–107. és 74. lábjegyzet; Csokonai-Illés 2010. 78.

Herkulesfürdő, 1911. július 2.

Babits Herkulesfürdőről – a gyógyházat és a sétányt ábrázoló színes – képeslapon küldi kézcsókját édesanyjának.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.103.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 48–49. (51. levél); Sáli 2003. 277. (866. levél jegyzetében); Sáli/Tóth 2005. 202., 417. (859. levél), 415. (855. levél jegyzetében)

A szállodat ábrázoló képeslapon küldi üdvözlétét Babits Herkulesfürdőről Kelemen Imréné Weininger Gizellának Budapestre.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 71.8.12.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 49. (52. levél); Sáli/Tóth 2005. 202., 418. (860. levél), 415. (855. levél jegyzetében)

1911. július 2.

Fogarasi tanítványa, Deutsch Vilmos Előpatakról már Szekszárdra küld lapot Babitsnak: „Mivel a búcsúzkodásnál nem lehettem jelen, üdvözlöm most a távoból.”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.158.; Sáli/Tóth 2005. 203., 418. (861. levél)

Lásd még *Fogarasi, 1911. június 26.*

Temesvár, 1911. július 3. hétfő

A temesvári Liget-hidat ábrázoló képeslapon tudósítja édesanyját Babits: „Holnap otthon leszek.”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.104.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 49–50. (54. levél); Sáli 2003. 277. (866. levél jegyzetében); Sáli/Tóth 2005. 203., 419. (862. levél), 415. (855. levél jegyzetében)

1911. július 4.

Babitsnak „áthelyezés iránt benyújtott kérelme” (melyet dr. Major Károly, a Fogarasi Állami Főgimnázium igazgatója terjeszt fel 1911. június 24-én) a Vallás- és

Közköztatásügyi Minisztérium e napon kelt 79 635. számú leirata szerint „feljegyeztetett”.

Lásd Buda, Újpest 2004. dec. 9. 7.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 221.

Lásd még *Fogarás, 1910. szeptember 14–29. között és utána; Fogarás, 1911. június 24. szombat; 1911. július 19.*

Szekszárd, 1911. július 4.

Babits vakációra hazaérkezik Szekszárdra.

(Az ezen a napon reggel 8 óra a pécsi Nádor kávéházban szervezett tízéves értelességi találkozóra egykori iskolatársa, Balta Béla emlékezete szerint Babits nem megy el.)

Lásd Babits 1911. július 3-i képeslapját édesanyjának: WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.104.; utal rá Sáli 2003. 277. (866. levél jegyzetében); Sáli/Tóth 2005. 415. (855. levél jegyzetében)

Lásd még az osztálytalálkozóra: *1911. január 20.*; Tüskés 1984. 23–24.

Szekszárd, 1911. július 4. után

A vakációt Szekszárdon töltő Babits és harmadfokú unokahúga, Kiss Erzsébet, Böske között szerelem szövődik; a leány azonnal betölti „vigasztalan szívét”.

A szokatlanul őszinte *Pargoletta* című, kéziratban maradt versében – melyet már a visszautasítás után ír – földézi Böske alakját („Mert te leány vagy. Finom, tiszta, forró / tizenhét év játékos gyermeke”), a találkozás, a szerelem kezdetének pillanatát („mikor minden kincset neked kínáltam / és mondtad: [egy szavad se vesztetett el / eszemből és ugye mind versbe illik] / „Te ki oly nagy ember vagy mit találhatsz / rajtam, a mindennapi kis leányon?”), és az egy hétig tartó reménységet („egy hétig ugy-e te is szerettél” [...] „és édes volt mindennél édesebb / szegény lelkemnek egy hétig lakozni / szivedben amely forró puha fészek / egy sugár fa gyümölcsös kebelében”).

Szóba kerül a házasság is, a családi „nőuralom” azonban nem engedélyezi a „föülletes és nagyralátó” leánnyal kötendő frigyét, így a család ellenkezése, a lány megbetegedése (tüdőcsúcshurut, majd tuberkulózis), valamint egy másik fiatalember [a Babits Angyal leveleiben rendre említett Fekete Béla] iránti elköteleződése miatt kapcsolatuk nem jut el a boldog beteljesedésig. Az 1911 nyarán születő *A Második Ének*ben mindazonáltal megjelenik a viszonzásra talált szerelem élménye. *A gólyakalifa* barna hajú, „olajszín arcú”, „bársonyos szemű” Etelkáját is Böskéről mintázza. (Több vers őrzi a korán, 1917-ben elhunyt leány emlékét a *Recitativ* kötetben [a *Július, Augusztus, Az életemet elhibáztam, A költő életének pusztájáról*], valamint a fent említett, kiadatlan *Pargoletta*, s az 1915-ös vagy 1917-es [?] *Emlékezés* is a „később is visszafájó szomorú szerelem”-ről szól.)

Lásd Éder 1966. 79–81.; Pók 1970. 65.; Kardos 1972. 186.; Vendel-Mohay 1974. 84.; Rába 1981. 376.; Rába, Irodalomtörténet 1982. 3. sz. 661., 664.; Rába 1983. 81., 98–99., 315–316.; Kelevéz

1998. 88.; Éder 2002. 248.; Sipos (Czeizel) 2004. 51.; Jankovics 2005. 797.; Buda 2006. 154. 3. lábjegyzet; Buda 2007. 220–221., 222. és 212. lábjegyzet

Lásd még *Pargoletta: Szekszárd (?), 1911. július–Budapest, 1915. tavasz; 1911. augusztus eleje után–1911. ősz; A Második Ének: Szekszárd, 1911. augusztus után, október 1. előtt*

A nyári vakációban, Szekszárdon születik Babits *Örökségem [Ilyenkor szünidőn járok a vén szobákban...]* című verse (melyet kötetbe nem vesz föl).

Lásd Vendel-Mohay 1974. 98.; utal rá Csányi 1990. 10.

Lásd megjelenését: **1912. július 1.**

Vö. Sipos (Németh–Rihmer–Harmati) 2004. 251. („1912-ben a családjáról ezt írta...”)

Id. Babitsné Török Sophie-nak idézi föl többek között a fia szórakozottságára utaló jellemző esetet: „Egyszer mikor vakációra jött haza, de már tanár volt akkor, mi ebédre vendéget vártunk, s Angyus vajaskifliket sült baracklekvárral töltve, s ezt meg egy tál uborkasalátát jóval ebéd előtt beraktuk az ebédlőkredencbe a hűsre. Mi, persze, kint voltunk a konyhában, ő meg, ahogy szokta, fel és alá sétált magában az utcai szobákban [ez legkorábban 1911 nyarán lehet], és el volt foglalva az ő gondolataival. Mikor aztán terítünk, nincs egy szem kifli se, meg egy csöpp saláta se! Hát amint járkált, együtt megette az egészet. De ne gondold ám, hogy tudta, mit evett!”

Lásd Török Sophie, *Babits- emlékkönyv* 1941. 202.; Téglás 2000. 68., 223.

1911. július 5.

[Hajtay/Hajtmann] Etelka Déváról Szekszárdra küldött képeslapján sajnálkozik, hogy Babits nem látogatta meg őket. „Pedig ha tudná, hogy vártuk! Az öcsém és hugaim a Költőt, Mama a fáradt utast, Apa [Hajtmann Pál, a dévai tanítóképző gyakorlóiskolájának tanára] a Kollegát! – Jó kedvvel, jó ebéddel, jó borral. – Azóta mindennap egy terítéssel többet teszünk az asztalra. – Hátha egy fáradt vándor betéved és hajlékot kér.”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.160.; Sáli 2003. 7., 275. (863. levél)

1911. július 10. előtt és július 10.

„Kedves Kollegám, köszönöm jóságos és tetterős részvétét” – kezdi Ignó Babitsnak szóló levelét (ami arra utal, hogy Babits talán egy korábbi levélben együttérzéséről biztosítja őt, tudva, hogy a Hatvány és Osvát között kiobbant szerkesztési elmentések Ignó és Hatvány kapcsolatát is megtépázzák), majd arról tájékoztatja, hogy Wildner Ödön barátjával, ez idő szerint a fővárosi főjegyző helyettesével szót ejtett Babitsról is, aki úgy véli, nem lenne nehéz őt „az államtól átvenni a főváros-hoz”, ami „utópikusan egyszerű” volna nemcsak Fogarashoz, hanem az állami tanársághoz képest is, hiszen nagyobb politikai szabadságot s jobb anyagi ellátottságot jelentene. Kéri, Babits értesítse, ha Pestre jön, hogy összehozhassa Wildnerrel.

(Az író, műfordító Wildner Ödön 1908-ban megjelenő Nietzsche-fordítását, a *Zarathustra* magyarrá ültetését éppen Ignotus méltatja a *Nyugat*-ban.)

Lásd OSZK Fond III/610/2.; Éder 1966. 86.; Kardos 1972. 84.; részletét közli Laczkó, Irodalomtörténeti Közlemények 1975. 5–6. sz. 584.; Sáli 2003. 8., 276. (865. levél); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 221.; Buda 2007. 49. és 98. lábjegyzet

Lásd még Ignotus, *Nyugat* 1908. II. nov. 16. 22. sz. 388–389.; **1911. tavasz; Szekszárd, 1911. július 20. előtt; 1911. július 20.; 1911. július 23.; 1911. július 24. hétfő;** Sipos 2003. 51.; Buda (kézirat) 2012

1911. július 13.

Kedves barátja, fogarasi tanártársa, Ambrózy Pál küld Babitsnak Komáromból szabadkozó sorokat, mert ügyeit „úgy, ahogy” elintézte, kivéve, amit Babits a legjobban lelkére kötött, „Freund urat”, de ígéri, őszre őt is elintézik. Érdeklődik, hogy volt Babits meglegedve útjával [bizonyára a kis erdélyi körútra utal], mikorra ért haza, s áthelyezése dolgában tett-e már valamit. [Freund Ervin fogarasi vegyeskereskedő – akinek Babits Lenkert utcai lakásával átellenben van az üzlete – bizonyára valamely tartozás kiegyenlítésére tart igényt.]

Lásd WMM Kéziratgyűjtemény 78.1.159.; Sáli 2003. 8–9., 276–277. (866. levél)

Lásd még az erdélyi körútra: *Nagyszeben, 1911. június 27. kedd; Vajdahunyd, 1911. június 29. csütörtök; Arad, 1911. június 30.; Orsova, 1911. július 1.; Herkulesfürdő, 1911. július 2.; Temesvár, 1911. július 3. hétfő;* a hazaérkezésre: *Szekszárd, 1911. július 4.*

Szekszárd (?), 1911. július 14. előtt, július 8. körül

Babits jókívánságait küldi Bimbisnek, Kelemen Imrének 41. születésnapja alkalmából.

Lásd Kelemen Imre Babitsnak 1911. július 14-én írt lapját: OSZK Fond III/1485/18.

1911. július 14.

Bimbis, Kelemen Imre Babitsnak Szekszárdra küldött képeslapján köszöni a gratulációt, melyről úgy remélte, szóban teheti meg, mert (Szekszárdon vakációzó) leánya, a kis Licc [Kelemen Gizella] kártyái okán már három este hiába várták Babitsot (gondolva, hogy Budapesten keresztül utazik haza). Kéri, ha mégis meglátogatja őket, írja meg előre, hogy vacsorával várhassák.

Lásd OSZK Fond III/1485/18.; Sáli 2003. 9., 277–278. (868. levél)

1911. július 15.

Dienes Valéria Párizsból hosszú, biztató, lelki dolgokról értekező levelet küld Babitsnak: „tudod azt te is, mint mindenki, aki nemcsak éli az életét, hanem olykor rá is eszmél, hogy hogyan éli –, hogy vannak elhatározások, amik nem reflexiókból születnek, hanem mindenféle megfontolásoktól függetlenül úgy nőnek ki belőlünk,

és visznek előre egy-egy hosszú begubózás után; mint a lepke szárnya. Ezeket nem lehet megállítani, mi magunk vagyunk ezek az akarások, és ha fárasztók is, előre félelmesek is, sohasem térünk ki előlük.” Úgy véli, Babits elméje a filozófiára születt, levele meggyőzte őt arról, hogy Babitsnak csakis önmagára van szüksége, és arra fog menni, amerre egy kereséssel teli gyermekkor viszi. „Ha ma nihilista vagy, lehetetlen, hogy ne legyenek meggyőződéseid később, az csak jó jel, ha nehezen fogamzanak” – írja biztatásul. Érdeklődik, Babits a következő évben nem próbálna-e Párizsba menni; „Bergson januárban kezd beszélni, valószínű, hogy akkorra mi is újból itt leszünk”.

[Dienesék, ahogyan e levélben Valéria jelzi, 1911 szeptemberében visszatérnek Magyarországra. Valéria 1912 januárjától ismét Párizsban végzi tudományos munkáját, férje, Dienes Pál itthon írja matematikai értekezését; a tisztviselőtelepi gimnázium értesítője szerint az 1911/12-es tanévben tanulmányi szabadságon van.]

Lásd OSZK Fond III/378/2.; Éder 1966. 136.; Dienesék 1982. 15–20., 187. (2. levél); Téglás, Dunatáj 1984. május, 2. sz. 50–51.; Sáli 2003. 10–12., 278–279. (869. levél); Hibsches/Pienták 2009. 609. (82. tétel)

1911. július 16.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris*... és a *Herceg*... kötetet.

A Nyugat-könyvtár 18. számaként hirdetik a *Két kritikát*.

Babits legújabb versesköteteként hirdetik a *Herceg*...-et.

Lásd Nyugat 1911. II. júl. 16. 14. sz. 1., 3. és 6. számozatlan előzéklap

Hauser Arnold *Babits Mihály költészete, vagy az objektivitás a lírában* címmel ír cikket.

Lásd Temesvári Hírlap 1911. júl. 16. 160. sz. 6–7.

1911. július 19.

A Nagyszebeni Tankerületi Felügyelőség (Szentimrei István főigazgatóhelyettes) Major Károlynak Babits áthelyezése ügyében június 24-én kelt folyamodványát visszaküldi Fogarasra: „Ezidei 281. számú előterjesztése mellől Babits Mihály rendes tanár folyamodványát tudomás és további eljárás végett azzal az értesítéssel küldöm idezártan vissza az Igazgatóságnak, hogy a vallás- és közoktatásügyi m. kir. Minisztériumnak folyó évi július hó 4-én 79 635. szám alatt kelt leiratához képest folyamodónak áthelyezés iránt benyújtott kérelme feljegyeztetett.”

Lásd Buda, Újpest 2004. dec. 9. 7.; Buda 2007. 49. (a július 9-i dátum bizonyára elírás), közli 50–51. (2. irat)

„Szerdán” „Gizi nénéd” aláírással küld levelet Kelemen Imréné Weininger Gizella Babitsnak. Gondolja, azóta már megkapta a Hazay-féle „Egy könyv”-et (Hazay Olivér: *Egy könyv szülők, tanárok és volt diákok számára*), melyben a szerző Babits-

ról is szól – s elbeszéli, hogyan jutott a könyvhöz: dr. Mikovich Lajos törvényszéki bíróékkal vasárnap [július 16-án] együtt várták Hűvösvölgybe Babitsot, s ott róla beszélve, megkérdezte a bírótól a könyv címét, aki másnap elküldetett egy példányt Babitsnak. Kéri, Babits pár szóval köszönje meg a figyelmességét. [Dr. Mikovich Lajos törvényszéki bíró, Kelemen Imre „kartársa” majd 1917. március 6-án tárgyalja a *Fortissimo* című vers miatt istenkáromlással vádolt Babits ügyét.]

Lásd OSZK Fond III/1729/62.; Sáli 2003. 13., 279–280. (870. levél)

Lásd még 1910

Szekszárd, 1911. július 20. előtt

Babits köszönőlevelet ír Ignotusnak, amiért az ő Budapestre helyezésén fáradozik. Valószínűleg közli, hogy nem szeretne hűtlenné válni, s továbbra is inkább állami, semmint fővárosi iskolában kíván tanári állást vállalni. Érdeklődhet, vajon jöjjön-e azonnal föl Budapestre.

Lásd Ignotus 1911. július 20-i válaszlevelét: OSZK Fond III/610/3.; Basch, Irodalomtörténet 1958. 2. sz. 235.

Lásd még 1911. tavasz; 1911. július 10. előtt és július 10.; 1911. július 23.; 1911. július 24. hét-fő; 1911. október 4. és 5.; Ignotus, Nyugat 1911. II. okt. 16. 20. sz. 683.

1911. július 20.

Ignotus válaszlevelében megnyugtatta Babitsot, noha szívesen venné, ha egyszer „kibeszélhetnék magukat”, de ezért nem kell Babitsnak egyenesen felmennie Pestre. A levélből az is kiderül, hogy Ignotus tervével szemben Babits vonakodik állami helyett fővárosi iskolában állást vállalni. (Föltehetőleg a nagyobb véleményesszabadságra hivatkozást bizonyos elkötelezettségnek foghatja föl a baloldal irányába, s ez nincs így.) Megjegyzi, hogy bár továbbra is fenntartja, hogy „a városnál való perspektívák [...] művészember számára kedvezőbbek, nagyon nehéz volna [Babitsnak] most válnia hűtlenné az államhoz”. Barátja, Wildner Ödön, a főváros oktatásügyének vezetője és Barkóczy Sándor miniszteri tanácsos nevét említi, akik elismeréssel gondolnak Babitsra, s akikre alkalomadtán mint értő barátokra számíthat. „[U]gyanúgy boldog volnék, mint mindenki, aki önre úgy gondol, mint, mondjuk Wildner vagy Barkóczy, ha valami kézen-közön hozzájárulhatnék genieje kibontakozásához – teljes kibontakozásához. Ön tehetségének tartozik azzal, hogy önmagától is, másoktól is mint köteles adót várjon el mindent” – jelenti ki.

Lásd OSZK Fond III/610/3.; Basch, Irodalomtörténet 1958. 2. sz. 235.; Éder 1966. 86.; Kardos 1972. 84–85.; Sáli 2003. 14., 280–281. (872. levél); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 221.; Buda 2007. 49. és 98. lábjegyzet

Lásd még Buda (kézirat) 2012

1911. július 23.

Hatvany „utazás előtt firkantott” levelében tudatja Babitscsal, hogy pesti kinevezésének ügye, Moskovitz Geyza [nagy]bátyja [Lesznai Anna édesapja] szerint – aki „Barkóczy, Zichy [János vallás- és közoktatásügyi miniszter] intimusa” – jól áll. Tolmácsolja Szabó Ervin üzenetét, aki mint igazgató, a Fővárosi Könyvtárban ajánl föl Babitsnak 2400 koronás állást. Kéri, Babits írjon neki, mert a részletkérdésekben ő ad majd felvilágosítást. (Hatvany majd 1921 elején írt levelében felelegeti, mennyit „lótott-futott Babits Mihály ügyében”).)

Lásd OSZK Fond III/557/14.; Éder 1966. 86–87.; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 126., 632.; Antal Gábor, *Kritika* 1980. 8. sz. 15. (1911 nyara); *Hatvany Lajos levelei* 1985. 285., 471. (325. levél); Sáli 2003. 15., 281–282. (873. levél), 242.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 221. (1911 júliusának második fele); Buda 2007. 49. és 100. lábjegyzet

Lásd még **1911. tavasz**; Ignó 1911. július 24-én, hétfőn Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/610/25.; **1921. február 1. után**; Sipos 2003. 50–51. (Éder 1966-ra hivatkozva 1911. júliusra datálja); Buda (kézirat) 2012

1911. július 24. hétfő

Ignó – értesülve, hogy Hatvany előző nap levelet küldött Babitsnak „egy fővárosi állás dolgában” – pár sort meneszt Szekszárdra, nehogy Hatvany közlése Babitsot „zavarba ejtse”: „Még nem beszéltem vele [ti. Hatvanyval] – de ő semmi esetre sem tudhatja, hogy mi köztünk e dolog vagy efféle dolog már szóban volt s mint intéződött el.”

Lásd OSZK Fond III/610/25.; Sáli 2003. 15., 282. (874. levél); Buda 2007. 49. és 99. lábjegyzet

Lásd még **1911. tavasz**; **1911. július 23.**; Buda (kézirat) 2012

Ismeretlen Gazsi [talán egy szekszárdi ismerős?] küld képeslapot Babitsnak Budapestről, az Új Szent János Kórház ábrázoló képeslapon, melyen nyíllal jelöli meg azt a „pavillont”, amelynek ágyát nyomja „Péter-Pál óta a szupervizit eredményeként”. Bár egyre javul, teljesen bizonytalan, mikor enged ki a kórházból. Érdeklődik, Babits merre jár, tervez-e nagyobb utazást, s megjegyzi, okosabb, ha a szekszárdi dombok árnyékában üdül, mint ha barangolna a nagyvilágban.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.161.; Sáli 2003. 16., 282. (875. levél)

Szekszárd, 1911. július 27. előtt

Babits a késedelemért mentegetőző levelet ír Hatvanynak, válaszul annak két levelére [az egyik bizonyára a *Nyugat* tervezett tanügyi számával, a másik pedig Babits áthelyezésével kapcsolatos]. A *Nyugat* tanügyi számának „eszméjét” helyesnek tartja, de jelzi, hogy teljes tankönyvlistát Szekszárdon, ahol semmi forrás nem áll rendelkezésére, elkészíteni nem tud, ráadásul ilyesmivel „szakszerűen” sosem foglalkozott. „Sokkal nagyobb és kuszább erdő a magyar tankönyvirodalom, hogysem olyan könnyű [!] volna benne eligazodni.” Jelzi, hogy augusztus elején Budapestre

készül, s akkor személyesen mindezt jobban megvitathatnák. Mindazonáltal fölso-rolja azokat tankönyveket, melyeket örömmel ismertetne, vállalna elbírálásra; olyan könyveket, amelyek alapján tanított, s „amelyek hiányait és erőnyeit úgyszólván a sa-ját bőrömmön tapasztaltam” (Négyesy László: *Stilisztika* [Lampel, Budapest, 1895], *Rhetorika* [Lampel, Budapest, 1901], *Poétika olvasmányokkal* [Lampel, Budapest, 1901], Váczy János: *A magyar nemzeti irodalom története* [Franklin, Budapest, 1902], Cserép József: *Szemelvények P. Vergilius M. Aeneiséből* [Budapest, 1898], Arany János: *Toldi*. Iskolák számára nyelvi jegyzetekkel ellátta Lehr Albert [Franklin, Budapest, 1880], a görög olvasókönyvek közül: Maywald József: *Görög nyelvtan, Görög gyakorlókönyv* [Kókai kiadó, 1887] című munkái összehasonlítva Wilamowitzéval [Ulrich von Wilamowitz-Möllendorf: *Die Textgeschichte der grie-chischen Lyriker*, Weidmann, Berlin, 1900] és Sztinyai Elek filozófia-tankönyvé-ről: *Lélektan és logika* [3. kiadás, Franklin, Budapest, 1902]). Kéri Hatvanyt, vá-lassza ki a célnak megfelelőket. Fontosnak ítéli azt a kérdést, mi az illető tantárgy iskolai tanításának célja; külön cikket íratna minden tantárgyról „modern gondol-kodású szakember által”; „izgató dolog”-nak tartja a hittant és a klasszikus nyelve-ket, s „minden politikai szín kerülését, és az előkelő, komoly tónus” kívánalmát hangsúlyozza.

Köszöni, hogy Hatvany az ő pesti áthelyezése érdekében tevékenykedik, ígéri, írni fog Szabó Ervinnek is, de hogyha van némi kilátása, nem szeretné elhagyni az államot (ti. nem fővárosi állást szeretne, hanem továbbra is államit).

Lásd MTAK Ms 376/5.; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 126. (116. levél); *Hatvany Lajos levelei* 1985. 286., 471. (326. levél); Sáli 2003. 18–19., 285–286. (878. levél – a jegyzetben közli a Ba-bits által használt tankönyvek pontos adatait és használatuk idejét is); Sáli/Tóth 2005. 410. (846. levél jegyzetében közli a tankönyvek listáját)

Lásd még **1911. június (?)**; Buda 2007. 58–59. és 121. lábjegyzet, 61.; Buda (kézirat) 2012

1911. július 27. és utána

A vallás- és közoktatásügyi miniszter e napon kelt 94.074-es számú rendeletével Babitsot – „saját kérelmére” – elhelyezi Fogarásról az Újpesti Állami Főgimnázium-ba.

Ebben az időben sokak véleménye szerint Barkóczy Sándor, a Vallás- és Közok-tatásügyi Minisztérium középiskolai osztályának vezetője elsősorban a Mária Kong-regáció tagjait nevezi ki a megüresedett gimnáziumi tanári helyekre. A *Világ* és a *Népszava* támadást indít Babits ellen, s a költőt is a kongreganizmus vádjával illeti.

[P. Leunis János németalföldi jezsuita alapítja meg a Mária-tisztelet egyik legel-terjedtebb vallásos társulatát, a Mária Kongregációt 1563-ban, amely a katolikus hí-vők, elsősorban a fiatalok vallási, erkölcsi alapokon nyugvó nevelését, a hitélet erő-sítését, a Mária-kultusz ápolását tekinti céljának. Magyarországon a 16. század második felében a jezsuita tanintézetek révén terjed el; egy-egy kongregáció általá-ban azonos korú, műveltségű, társadalmi helyzetű, érdeklődési körű embereket fog össze, ezért férfi, női, ifjúsági stb. kongregációk alakulnak. Szervezeti kiteljesedé-sük 1907-tel, a magyar Mária Kongregációk egyesülésével indul meg, noha a ma-

gyar falu, elsősorban a parasztfiatalság életére gyakorolt komoly hatásuk már a 19. század második felétől érzékelhető.]

Lásd G.[ulyás] P.[ál], Irodalomtörténet 1941. 192.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 310.; 4. sz. 432.; Éder 1966. 81–95.; Marosi, Előre (Bukarest) 1969. ápr. 27. 6682. sz. 4.; Pók 1970. 64.; Kardos 1972. 86.; Dienesék 1982. 187.; Rába 1983. 316.; *Hatvany Lajos levelei* 1985. 287., 288., 471. (327. levél – 1911. július); Téglás 1987. 221–222.; Téglás 1997. 457. (8. tétel); Téglás 2000. 138., 233. 2. jegyzet; Sáli 2003. 287. (879. levél jegyzetében); Jankovics 2005. 797.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 221.; Buda 2007. 109.; Hibschi/Pienták 2009. 560.

Lásd még Sipos 2003. 51. (úgy véli, „1911 augusztusában” fogadja el [!] az állást – vázolja az önálló Újpest település rövid történetét is), 209. (1911. augusztus)

1911. július 27. után, július 30. előtt

Hatvany Lajos levélben gratulál Babits budapesti kinevezéséhez („Önnek és *magunknak* sokszor gratulálok”), és kéri, hogy írjon néhány sort Szüllő Géza országgyűlési képviselőnek („a Váczi utca 73-ba”). [Ezek szerint Szüllő segítségével adja meg a végső lökést az áthelyezéshez.] Érdeklődik, vajon Babits megkapta-e előző levelét.

Lásd OSZK Fond III/557/5.; *Hatvany Lajos levelei* 1985. 287., 471. (327. levél); Sáli 2003. 19., 286–287. (879. levél); Buda 2007. 49. és 100. lábjegyzet

Lásd még Szüllő Gézának a Nyugat igazgatósági tagságáról való lemondására: **1911. március 25.**; Buda (kézirat) 2012

Vö. Éder 1966. 137.; Téglás 1991. 67. (mindkettő 1912. október 31. utánra datálja a levelet, mint-ha az Babitsnak a Tisztviselőtelepre kerülésére vonatkozna); Sáli 2003. 287. (879. levél jegyzetében: bizonyára *Hatvany Lajos levelei* 1985. 471. (327. levél) nyomán úgy véli, Szüllő Géza 1911. szeptember 25-ig a *Nyugat* igazgatósági tagja)

Szekszárd, 1911. július 27. után, július 30. előtt vagy 30.

Babits névjegykártyán köszöni meg Hatvany Lajosnak értesítését budapesti kinevezéséről és gratulációját: „mondanom sem kell mekkora örömet okozott”. Érdeklődik, hogy a tanügyi számmal kapcsolatos részletes válaszát Hatvany megkapta-e. A következő héten Budapestre készül, reméli, hogy találkozhatnak.

Lásd MTAK Ms 376/14.; *Hatvany Lajos levelei* 1985. 287. (328. levél); Sáli 2003. 20., 287–288. (880. levél)

Lásd még Buda (kézirat) 2012

Szekszárd, 1911. július 30.

Szüllő Géza képviselőnek levélben mond köszönetet Babits Újpestre való áthelyezéséért, melyről Hatvany Lajostól tudja, hogy neki köszönheti: „Engedje meg hogy addig is amíg személyesen lesz alkalmam megköszönni fáradhatatlanul buzgó közbenjárását, így is néhány szóval kifejezzem, mennyire érzem a nagy tartozást, amelyben a Képviselő Urral szemben vagyok. / Hogy milyen jót tett velem, azt csak ma-

gam érzem igazán; hogy mennyi sok függött, szellemi és anyagi érdekem, ettől az egy dologtól, más alig képzelheti.”

Lásd OSZK Fol. Hung. 1821/p. 45.; Sáli 2003. 20., 288. (881. levél)

1911. július 30.

A jól értesült *Világ* már ekkor hírt ad arról, hogy Babits ősszel Budapestre kerül.

Lásd Világ 1911. júl. 30. 179. sz. 20.; Buda, Újpest 2004. dec. 9. 7.; Buda 2007. 50.

Lásd még **1911. augusztus 9.**

Vö. Sáli 2003. 290. (886. levél jegyzetében – úgy véli, hogy „a fővárosi lapok [pl. Világ] [...] csak augusztus 9. után adták hírül” Babits Újpestre való áthelyezését)

Kelemen Mihály – bizonyára a napilapokból értesülve – id. Babitsné Kelemen Aurórának Pécsről küldött levelében írja: „Örvendek Misi áthelyezésének”.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; Buda 1996. 320. (178. levél – 4. lábjegyzet), utal rá Sáli 2003. 287. (879. levél jegyzetében)

1911. július vége (?)

Szilasi Vilmos 1931. július 16-án kelt levelében idézi Babits emlékezetébe barátságuk kezdetét: „Életem legnagyobb ajándéka a Te barátságod, amely a közeli napokban *húszéves* lesz...” [Nincs nyoma annak, hogy 1911. július végén Babits és Szilasi Vilmos levelet váltana vagy találkozna – mindazonáltal lehetséges, hogy az Eötvös Collegiumban zajló ismerkedési esten, melyre Babits Szekfű Gyula társaságában megy el, találkoznak először személyesen.]

Lásd *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 131.; Eötvös Collegium: *Budapest, 1911 késő nyara után*

Lásd még/vö. **1910. április 5. előtt; 1910. április 5.; 1910. október 15.; 1910–1914 között**

1911. július vagy előtte

Babits levélben gratulál Kosztolányinak a *Világhoz* való kinevezéséhez, esetleg *Őszi koncert. Kártya* című verseskötete megjelenéséhez, illetve a *Vasárnapi Újságban* közölt *Új versek*-hez. Ígéretet tesz, hogy küld írást vagy verset a *Világnak*.

Lásd Kosztolányi 1911. júliusi válaszlevelét: OSZK Fond III/780/12.

1911. július

Kosztolányi Budapestről (a *Világ* nyomtatott fejléces levélpapírján) írt levelében köszöni meg Babitsnak gratulációit és ígéretét; biztatja, küldjön a *Világnak* műveiből, hangsúlyozza, hogy a napilap mennyire más, mint a „revü”, az óriási példányszám és az illő honorárium miatt: „Új szenzációkat hoz neked, ha egy rosszabb pa-

piroson látod meg a nevedet és tudod, hogy nem ezer, de húsz, harminc ezer ember olvassa.” (Az 1. fólió verzóján Babits két alakot formázó ceruzarajza.)

Lásd OSZK Fond III/780/12.; BJKL 1959. 197., 315–316. (159. levél); Kosztolányi 1996. 222–223. (303. levél); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 204–205., 562. (207. tétel); Sáli 2003. 21., 288–289. (883. levél)

Lásd még **1911. július vagy előtte; 1911. december 24. vasárnap**

A Budapesti Újságírók Egyesülete Almanachja (1911) közli Babits *Önéletrajz helyett* című írását, melyet a következő mondatokkal zár: „Aki az életemre kíváncsi, olvassa verseimet. Amit még mondhatnék, csak untatná a publikumot.” Az *Almanach*-ban megjelenik Babits fényképe is (melynek egy kópiáját még 1911. május 14. után–május 26. előtt édesanyjának írt levelében küldi el a családnak).

Lásd Budapesti Újságírók Egyesületének *Almanachja* 1911. 283–284., 280. (Babits fényképe); Téglás 1997. 15., 455. (4. tétel)

Lásd még **Fogarás, 1911. május 14. után–május 26. előtt; 1911 vége**; Sáli 2003. 348. (975. levéljegyzete)

Szekszárd, 1911. július

Babits levélben értesíti Hatvani Pált, hogy *A Danaida*-fordítást Hatvani javításaival visszaküldte a *Jung Ungarn*hoz. Valószínűleg azért nem jelent meg eddig, mert nemrég (májusban) Horvát Henrik fordításában közöltek néhány Babits-verset. Hatvani új fordítása, melyet elküldött, Babitsnak nem tetszik annyira, mint *A Danaidák*: „Némely helyen nem ismertem rá a saját gondolataimra és képeimre. De lehet, hogy ez csak a költő elfogultsága a saját művével szemben...” Ennek ellenére, ha kíváncsi, ezt is elküldi a *Jung Ungarn*nak, bár jobban szeretné, ha Hatvani előbb kijavítaná vagy mást küldene. (Nem ismeretes, Hatvani mely versfordítása nem nyeri el Babits tetszését.)

Lásd másolatát PIM Kézirattára V. 5158/2. (Stephen Jeffries professzor, Monash University – Ausztrália tulajdona); Rozsics, *Magyar Nemzet* 1988. febr. 27. 49. sz. 9.; Sáli 2003. 17., 283–284., hasonmása: 547. (877. levél – indoklás nélkül július 24-re datálja); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 237–238.

Lásd még **1911. május 15.**

Szilasi kötetének bejegyzése szerint: *A költő életének pusztájáról* keletkezése: „Szekszárd 1911. júl.”

Lásd (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Török Sophie, *Magyar Csillag* 1942. I. 199–205.; idézi Téglás 2000. 137., 234.; Vendel-Mohay 1974. 98.; Rába 1981. 376., 379–380., 630. 68. lábjegyzet; BMÖV 1982. 185. (1911. júl.); Kelevéz, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1994. 5–6. sz. 756.

Lásd még a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Szekszárd (?), 1911. július–Budapest, 1915. tavasz

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Július* című vers keletkezése: „1911. július”. Befejezése: 1915. tavasz. Babits Szabó Lőrincnek tett vallomása szerint a vers „Ugyanakkor íródott [ti. mint az *Augusztus* című]. Ugyanaz a nő [Kiss Böske]. Nem mondhatom el. Ua. helyzet, csak később íródott. Ugyanazon hónapban még egy csomó verset írtam, ugyanazon kézről..., de nagyon rosszak. Jelentéktelen szerelmes versek. Ebből csak egy pár sort írtam meg, és évek múlva, mikor az a nő egészen közönyös volt, fejeztem be ezt a verset. Ugyanakkor, mikor az *Augusztust*.” „Ezen a szekszárdi nyáron [1911] írta a *Július*, *Augusztus*, *Az életemet elhibáztam* s *A költő életének pusztájáról* című verseket. E versekben megtalálni vélem a modellt is, akiről Babits Mihály *A Második Ének* királylányának ideges, gyöngéd és merész nőalakját rajzolhatta. [...] egy új varázsból született, egy furcsa, ideges és boldog nyáron, amikor – az ő elbeszéléséből tudom – a Véletlenségek királya hosszú sétára vitte őt egy tizenhét éves leánnyal, aki rokona is volt, s akivel már-már eljegyezték egymást. [...] a boldogság ideges haragba s bánatba fül, s az *Augusztus*, mikor a vonat Pestre indul vele, már nem tudja: »enyém lesz-e, vagy már veszve, kedvesem?«” – írja Török Sophie *A Második Ének*hez írt bevezetőjében Kiss Erzsébetre, Babits harmadfokú unokatestvérére utalva.

Lásd (Szabó L.) MTA Ms 4699/78–82., 83–85.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Török Sophie, Magyar Csillag 1942. I. 199–205.; idézi Téglás 2000. 137., 234.; Éder 1966. 80., 161.; Vendel-Mohay 1974. 98.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 449–450.; Rába 1981. 376–378., 380–381., 630. 65. lábjegyzet; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.

Lásd még *Szekszárd, 1911. július 4. után; A költő életének pusztájáról: Szekszárd, 1911. július; Az életemet elhibáztam: Szekszárd, 1911. augusztus*; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Vö. BMÖV 1982. 180–181.; Éder 2002. 248.; Sipos (Czeizel) 2004. 51. (csak 1911. júl.-ra datálja mindhárom)

Szekszárd (?), 1911. július–1914 vége–1915 eleje– Budapest–Bécs, 1915. augusztus 16. előtt – július

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Játszottam a kezével* című Babits-vers keletkezése: „915. hajón Bpest–Bécs”. [A „915” Szilasi írása, s akárcsak a többi versnél, itt is a megjelenés évére vonatkozik, de azzal, hogy Babits melléírja a helyszínt, föltehetőleg jóváhagyja az évszámot.]

A Szabó Lőrincnek adott, s gyorsírásban fennmaradt ihlettörténeti vallomás – látszólag ellentétben a Szilasi-kötet feljegyzésével a vers születését a *Júliussal* közvetlen összefüggésbe hozza: „*Játszottam a kezével*: ugyanaz a helyzet, csak később íródott. Ugyanazon hónapban még egy csomó verset írtam ugyanazon kézről...”

A költeményt valószínűleg a Kiss Böske-szerelme hatása alatt 1911 júliusában kezdi írni Babits, valódi ihletője azonban Babits plátói szerelme, a mozdulatművésztel foglalkozó Révész Ilus, akivel 1913-ban ismerkedik meg (valószínűleg Dienesék tisztviselőtelepi otthonában), „és azonnal felismerte benne azt a női lelket, aki igazán bele tudja élni magát az ő költői álmaiba”. Babits megvallja szerelmét, de

Révész Ilus hűséges marad távolban levő vőlegényéhez (a visszautasítás azonban nem töri meg barátságukat).

Mattyasovszky Erzsébet véleménye szerint: „Babits jóakarói igyekeztek menteni a *Játszottam a kezével* című verset, hogy azt egy rokonához, K[iss] Bözsihez írta és Magyarországon egész hamis legenda keletkezett e vers körül.” Révész Ilusnak „igézően finom, nemes vonalú, hallatlanul kifejező erejű kezei voltak. [...] Babits, az istenáldotta esztétikus, rögtön felfedezte az elefántcsont- vagy még inkább alabástromszerű, alig láthatóan kékeres, keskeny, hosszúkás kezeknek hajlékony, beszédes szépségét...” – így a szemtanú barátnő, Mattyasovszky Erzsébet.

Utóbb a költeményt az *Intermezzo (Szekszárd)* című ciklusba sorolja, melynek utolsó sora miatt – „nagyobb örömmel ontanám / kis ujjáért a csobogó vért, / mint száz királyért, lobogóért!” – Rákosi Jenő/Dunántúli támadást indít ellene a *Buda-pesti Hírlapban*.

Lásd (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Éder 1966. 166–175.; Kardos 1972. 154.; Vendel-Mohay, 1974. 103. (1915. nyár); Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 450.; Rába 1981. 380., 630. 70. lábjegyzet; Dienesék 1982. 178–179.; Kelevész 1998. 35.; Éder (Mattyasovszky Erzsébet Friedeczy Józsefné), Irodalomismeret 1999. 1–2. sz. 17–19. és 8., 9., 10. lábjegyzet

Lásd még **1911. január 1.**; a Révész Ilussal való megismerkedésre: **1913; Budapest–Bécs, 1915. augusztus 16. előtt – július**; megjelenése: **1915. augusztus 16.**; Rákosi támadására: **Budapest, 1915. október 20. és utána**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Vö. Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 450. (a lábjegyzetben a Szilasi-kötet bejegyzését tévesen „1911. július”-ra teszi); BMÖV 1982. 176–180. (1915. július – nem jelzi a keletkezés korábbi éveit)

Budapest, 1911. augusztus eleje, első hete

Babits Szekszárdról Budapestre utazik. [A Kiss Böske-szerelem kudarcra miatti csatlódástól lehangolt utazásra utalnak az *Augusztus* című vers sorai: „A vasúton szálllok messze, / messze, messze csöndesen, / és tűnődöm, enyém lesz-e, / vagy már veszve, kedvesem?]

Lásd Hatvany Lajosnak névjegyére írott 1911. július 27. után, július 30. előtt vagy 30-i sorait: MTAk Ms 376/14.; **1911. augusztus–Budapest, 1915. tavasz**

Hatvany Lajos ismerteti össze Adyt és Babitsot: „A Nyugatnak valami pedagógiai számát akartam összeállítani, azaz hogy olyan számot, melyben a tankönyveket bírálják. A munkatársaknak meghívót küldtem szét [...] Babits még akkor vidéken tanárkodó poéta, Pesten vakációzott, s meglátogatott. Beszélgetünk, nyílik az ajtó, belép Ady: – Ismeritek egymást? – mondtam én, s folyik tovább a diskurzus. A két úr kezet nyújt egymásnak, talán a nevüket is elmorogták. De Babits nem tudta, hogy Adyval ül szemben. Ady se tudta Babitsról. Végül kipattant a dolog. Kissé zavart konverzáció fejlődött, zavart, elfogult nevetés a *qui pro qui fölött*” (*qui pro quo* [latin]: *a. m.* ’egyik a másik helyett’, személycsere tévedésből; amikor valamit/valakit

valami/valaki másnak gondolnak; *qui* azt jelenti: 'ki', a *quo* ennek az archaikus formája dativusban [részes esetben]).

Babits 1926-ban kissé másként idézi föl a megismerkedés suta esetét: „Hatvany Lajos a lakásán bemutatott engem egy nagyobb író társaságnak. Utólag tudtam csak meg, hogy ebben a társaságban Ady is ott volt, én azonban sem a fényképei alapján nem ismertem rá, sem pedig a bemutatkozásnál nem értettem meg a nevét. [...] Halom, hogy neheztelt annak idején reám, hogy én nem közeledtem feléje...”

Lásd Kardos 1972. 165.; Gál István 1975. 10. és 4. lábjegyzet; EmlAE III. 1987. 579., 655.

Lásd még Sándor Dezső, Prágai Magyar Hírlap 1926. jan. 31. 25. sz. 7–8.; Téglás 1997. 160., 477. (59. tétel)

1911. augusztus eleje után–1911. ősz

Babits *Pargoletta* című versének keletkezési ideje. A százötvenegy soros költemény címe *Pargoletta*, azaz fruska; ő a „mindennapi kislány”, Kiss Böske, róla és neki szól ez a Babbitstól szokatlan őszinteségű, s bizonyára éppen ezért kiadatlanul maradó vers: „Talán jobban szerettelek / mint minden asszonyt akit énekeltem / és édes volt mindennél édesebb / szegény lelkemnek egy hétig lakozni / szivedben amely forró puha fészek”. Fölidézi a fiatal lány csodálkozó zavarát, ijedelmét is: „»Te, ki oly nagy ember vagy mit találhatsz / rajtam a mindennapi kisleányon?«” Majd Babits a *Purgatórium* V. énekében (130–136.) szereplő egyik dantei hősnőnek, Pia de’ Tolomeinek a maga vágya szerint átforgatott történetével illusztrálja annak az egyetlen hétnek érzelmi viharát. Az eredeti história szerint Piát vélt vagy valódi hűtlensége miatt férje bezárja kastélyába, és egy ablakból lelöketi a sziklákra. Babits költeménye szerint a férj együtt zárkózik be a lázat árasztó mocsáron emelt várába, asszonya az ő szeme előtt fonnyad halálra, és tükörképeként sorvad vele ő is. „Ah én is nézném Pargoletta tested / telt tested úgy angyallá finomodni / s hazug és földi szerelemre temett / lelked felérni égi szerelemre / és én is fonnyadnék el így veled / lassan és némán, egyedül, sötétben / szerelmes kegyetlenség gyönyörében / mocsárban, lázban gyűlöletben égve.”

(A k_1 ceruzairású fogalmazványán a 2. fólió verzóján áthúzza a vershez szánt kommentár 5 sora idegen kéz írásával: „Nos, ezt a verset nem magyar, nem én, hanem [...] költő írta. Persze Dantét ismerte jól. És szeretett egy tizenhét éves leányt. Akkor élt még, mikor a költők szüzeket szerettek”, továbbá a vers elejére szánt tercinek, a későbbi *Őszi harangozó* néhány strófájának a *Pargoletta*-témába ágyazott variánsa, valamint fordítva egy sor: „mindők”. – A k_1 kézíraton a vers elé írt, utóbb kihúzott kezdősorok [„Az őszi szél a fáknak levelét / csak söpri, söpri, melankolikussan”], melyek később az *Őszi harangozó* szövegébe épülnek be, az őszi kiegészítésre, befejezésre utalnak. – A k_2 tintairású másolat Komjáthy Aladár kézírása, a vers címe Babits ceruzairásával; az első fólió rektóján Török Sophie írása: vörös írónnal: „[Kiss] Böske”, fekete írónnal: „911?”, az 5. fólió verzóján szintén Török Sophie írásával: „Pargoletta”, a számozás idegen kéz írásával.)

Lásd k_1, k_2 = OSZK Fond III/1728/15.; Rába, Irodalomtörténet 1982. 3. sz. 661–672.; Sipos (Czeizel) 2004. 52–53.; *Költészet és valóság*: Nyugat 1921. I. jan. 1. 1. sz. 43.

Lásd még *Őszi harangozó: Szekszárd, 1912. augusztus 5. után–augusztus 29.*; a Pargoletta datálásának pontosítását: Kelevéz (kézirat)

1911. augusztus eleje–1911 vége között

Föltehetőleg ekkor keletkezik Babits *Gyöngylelet* című verse, amelynek ihletője Kiss Böske. Később (minden bizonnyal 1912 után) a verset Babits Horvát Henrik egy névjegyére másolja, hogy az elolvashassa. Egy 1940. október végi–november eleji beszélgetőlapjának tanúsága szerint Babits nem tartja jónak a verset, ezért nem is adja ki: „Esetleg leírtam Henriknek, dehát [az] később lehetett az / 911 előtt nem, mert a lányt akkor még nem ismertem / nem adtam ki, s talán azért írtam le Henriknek hogy lássa. / Nem tartottam jónak, s igazam volt.”

Lásd kéziratát MTAK Ms 4699/18. (tintaírású fogalmazvány ceruzairású javításokkal Horvát Henrik névjegyének rektóján); *Beszélgetőfüzetek. II.* 1980. 122. (Belia a fenti sorokat feltételelesen a *Gyöngylelet* című versre vonatkoztatja); BMÖV 1982. 558. (1911); Csányi 1990. 96.

Vö. Az Írás (Nagyvárad) 1932. aug. 28. 1. sz. 4. (a Huzella Ödön szerkesztette, mindössze két számot megért lap 1908-ból valóként „menti meg az utókor számára” a verset; s tévesen úgy véli, Babits ekkor ismerkedik meg Nagyváradon Horváth [!] Henrikkel); Világ 1947. ápr. 27. 573. sz. 6. (az újságírói képzelet szülte történet szerint: „Negyven évvel ezelőtt, 1907-ben Nagyváradon járt Babits Mihály és egyik este ő is elment Ady Endrével és irodalmi csoportjával, a híres *Pollák Bodegába*, a színház mellett lévő falatozóba, ahol esténként Ady híres cigánya, a *Vak Gyula* húzta a nótát. Ezen az éjszakán is, úgy, mint máskor, egymást követték a viták. A forró hangulat elkapta Babitsot is. Pársoros verset akart írni, de a sok író közül egyiknél sem volt egy szelet papiros. Horváth [sic] Henrik, akkor fiatal váradi tanár – aki később Ady verseinek művészi német fordításával szerzett hírnevet, Medgyaszay Vilma férje – nyújtott át egy névjegyet Babitsnak. Babits erre írta le a rögtönzött sorokat: [idézi a *Gyöngylelet* című verset]. A névjegyre írt vers hónapokig lappangott Horváth [sic] Henrik zsebében, majd egy kedvelt tanítványának ajándékozta, aki 1940-ig őrizte. Ekkor a nagyváradi Ady Múzeumnak ajándékozta, ott a mai napig őrzik. A vers kiadására senki nem gondolt.”)

1911. augusztus 1.

A *Nyugat* előlapjain hirdetik az *Iris*... és a *Herceg*... kötetet, valamint a *Két kritikát*.

Lásd *Nyugat* 1911. II. aug. 1. 15. sz. 1., 5., 8. számozatlan előzéklap

A *Szegedi Híradó* az első oldalon adja hírül, hogy Babitsot az „egyik budapesti iskolához helyezték át”.

Lásd *Szegedi Híradó* 1911. aug. 1. 1.

1911. augusztus 1. után

Tersánszky Józsi Jenő „szubjektív írói historizálásá”-ban, az 1962-es *Nagy árnyakról bizalmasan* című visszaemlékezésében valószínűleg ekkori találkozását idézi föl Hatvanyval: „Hatvany *Nyugat*-beli sérelméről kezdett beszélni. Osvát Ernő műkö-

dését bírálta főleg. Körülbelül az *Irodalompolitika* című cikkében hangoztatott nézeteit közölte velem nagy vonásokban. / Osvát tehetségfölfedező ténykedése, amely áldásos volt kezdetben, olyan félrehúzássá válik lassanként. Hiszen ha már egy folyóiratot túlsúfoltunk munkatárssal annyira, hogy a közepesen jó teljesen kiszorít jó írásokat, minőségileg és üzletileg is kártékony. Ültessük nyeregbe a már fémjelzett tehetségeket, és csak nagyon ritka kivételnek engedjünk teret a társaságunkban. Erről lehet szó! [...] – Végeredményben ez az egész vita mellelleges. Kivéve annak a tényét, hogy Osvátban különös eszelősség rejtezik. Ő például egyetlen műfajt tart irodalomnak: a komor, sötét prózát vagy lírát. Humoreszk, színdarab előtte silányság.” Tersánszky, akinek Hatvany szerint sincs köze az ő „belső torzsalkodásaikhoz”, védelmébe veszi Osvátot.

Lásd Tersánszky 1962. 266–267.

Lásd még *Irodalompolitika*: Nyugat 1911. II. aug. 1. 15. sz. 169–176.; 1911. december 30–31.; 1912. január 3., január 6., január 13.; 1912. január 4.; 1912. január 7.; 1912. január 8.; 1912. január 16.

Szekszárd, 1911. augusztus 2. előtt

Babits levelezőlapot küld fogarasi tanítványainak.

Lásd Turcu Titus Fogaras, 1911. augusztus 2-i Babitsnak küldött lapját: WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.162.

1911. augusztus 2.

Juhász Gyula Hatvany Lajosnak írott levelében meglehetősen irigységgel jegyzi meg, hogy „Babitsnak – úgy látszik – sikerül mint rendes tanárnak az államnál Budapesten lennie...”, neki pedig nincs állása.

Lásd *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 129.; JGYÖM Lev. 1981. 239. (250. levél), 438.

Egykori osztályának diákja, Turcu Titus (immár leendő VIII.-os) a maga és osztálytársai nevében küld Fogarasról képeslapot Babitsnak: köszönetet mond „a nemrég küldött lapért”, amellyel Babits nagy örömet szerzett nekik, s hozzáteszi: „Mindig hálával fognak szeretett tanárunkra gondolni...”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.162.; Sáli 2003. 22., 290. (885. levél)

1911. augusztus 7.

A Tolnavármegye és a Közérdek már egy nappal a hivatalos lap, a *Budapesti Közlöny* megjelenése előtt hírt ad Babits áthelyezéséről, az áthelyezés dátumáról és ügyirat-számáról is.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1911. aug. 7. 64. sz. 2.; Buda, Újpest 2004. dec. 9. 7.; Buda 2007. 50.

1911. augusztus 8.

Babitsnak az Újpesti Magyar Királyi Állami Főgimnáziumba való áthelyezéséről szóló 1911. július 27-i 94 074. számú miniszteri rendelet megjelenik a *Budapesti Közlöny*-ben. (Az újpesti gimnázium tanárának, Frencz Gézának helyére kerül, aki egyéves szabadságot és külföldi tanulmányútra szóló ösztöndíjat nyer el.)

Lásd Budapesti Közlöny 1911. aug. 8. 180. sz. 1.; Éder 1966. 87.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 221.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 262.; Buda 2007. 54. és 108. lábjegyzet

Lásd még Az Újpesti Magyar Királyi Főgimnázium értesítője az 1911–1912. tanévről. Újpest, 1912. 15–16., 19. (1487. főigazgatói és 94 074. 1911. július 27-i miniszteri rendelet alapján); Sáli 2003. 235.

Vö. Buda 2007. 109. 183. lábjegyzet (a 108. lábjegyzettel ellentétben itt a *Budapesti Közlöny* augusztus elsejei számát jelöli meg)

Talán a *Budapesti Közlöny*ből, esetleg a *Tolnavármegye és a Közérdek* híradásából „örömmel értesülve” Traiber Vince, id. Babits Mihály egykori kollégája, ekkor a szegedi főügyész főügyésze, a család régi barátja, Szegedről névjegykártyán kíván sok szerencsét és sikereket Babitsnak Újpestre való áthelyezése alkalmából.

Lásd OSZK Fond III/2392/73.; Sáli 2003. 22., 290. (886. levél)

1911. augusztus 9.

A *Világ* július 30-án hírül adja Babits Fogarásról Újpestre helyezését, a hírt ezt követően a többi fővárosi lap, többek között *Az Est* is átveszi.

Lásd *Az Est* 1911. aug. 9. 188. sz. 4.; Éder 1966. 87.; Buda, Újpest 2004. dec. 9. 7.

Lásd még Éder 1966. 91.

Vö. Sáli 2003. 290. (886. levél jegyzetében – úgy véli, hogy „a fővárosi lapok [pl. Világ] [...] csak augusztus 9. után [!] adták hírül” Babits Újpestre való áthelyezését)

1911. augusztus 10.

A Nagyszebeni Tankerületi Felügyelőség (Boukuár Ernő igazgatóhelyettes) a fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium Igazgatóságát értesíti: „A vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter Úr Ö Nagyméltósága folyó évi július hó 27-én 94 074. szám alatt kelt rendeletével *Babits Mihály* fogarasi állami főgimnáziumi rendes tanárt saját kérelmére az újpesti állami főgimnáziumhoz áthelyezte és felhívta, hogy új állásának elfoglalása végett a nevezett intézet igazgatójánál az 1911/12-ik tanév elején jelentkezzen. / Babits tanár illetményeinek átutalása iránt Ö Excellenciája akkor fog intézkedni, ha az új állásának elfoglalásáról szóló jelentés magas helyen beérkezik. Miről az Igazgatóságot tudomás és további eljárás végett értesitem.”

Lásd Buda, Újpest 2004. dec. 9. 7.; Buda 2007. 49., közli 51. (3. irat)

1911. augusztus 11.

Megérkezik Fogarasra a Babits áthelyezéséről rendelkező leirat.

Lásd Rába 1981. 379.; Rába 1983. 86.; Buda, Újpest 2004. dec. 9. 7.; Buda 2007. 49.

1911. augusztus 12.

Az újpesti M. Kir. Állami Főgimnázium igazgatója, Klima Lajos küld értesítést a fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium Igazgatóságának, rajtuk keresztül főlhíva Babitsot, „hogy állomásának elfoglalása végett nála[m] 1911. aug. 29-én jelentkezék”. Tudatja továbbá, hogy „Illetményei átutalása iránt akkor fog a n[agy]m[éltóságú]. miniszterium intézkedni, ha az új állásának elfoglalásáról szóló jelentés hozzá beérkezik”. Egyben kéri „nevezett tanár minősítő táblájának s eskülevelének szives átterjesztését”.

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 337/1911. (másolatát PIM Kézirat-tára V. 5417/1–3.); Buda, Újpest 2004. dec. 9. 7.; Buda 2007. 49., közli 51. (4. irat); Csokonai-Illés 2010. 241–242. (Függelék 166. tétel)

1911. augusztus 13.

Az újpesti lapok: az *Újpest (Babits Mihály Újpesten)*, az *Újpest és Vidéke (Babits Mihály újpesti tanár)*, valamint az *Ellenzéki Hírlap (Babits Mihály újpesti tanár)* örömmel, az *Újpesti Figyelő (A nagy modern, Babits Mihály Újpesten)* gúnyos glosszában (a *Tudtára adjuk minden számárnak...* kezdetű gúnyvers közlésével) adja hírül Babitsnak a városba helyezését. Szemére hányja, hogy az Alföld helyett a „lichthófról” írt verset – „Babits Mihály, a nagy modern, aki a lichthofról szebb verset ír álmában, mint Petőfi ébren a nagy magyar Alföldről, Babits Mihály Újpestre kerül” –, s hogy kétes egzisztencia, mert „a szabadkőműves, erkölcstelen, zsidó, destruktív” folyóirathoz, a *Nyugathoz* tartozik. Az *Újpest* más hangnemet üt meg: „Babits Mihályt, a kiváló költőt, mint azt a hivatalos lap jelenti, a fogarasi főgimnáziumtól a közoktatásügyi miniszter az újpesti állami főgimnáziumhoz helyezte át. Ezt a hírt örömmel kell fogadni, mert nemcsak hogy gimnáziumunk Babits Mihályban kiváló tanerőt fog nyerni, hanem városunk egy olyan polgárt, akire méltán büszke lehet majd.”

Lásd *Újpest* 1911. aug. 13. 34. sz. 3.; *Újpest és Vidéke* 1911. aug. 13. 31. sz. 3.; *Ellenzéki Hírlap* 1911. aug. 13. 32. sz. 2.; *Újpesti Figyelő* 1911. aug. 13. 13. sz. 2.; Éder 1966. 87–90.; Pók 1970. 66.; idézi a gúnyverset: *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 213–214., 562. (214. tétel); Sipos 2003. 52.; Sáli 2003. 307. (910. levél jegyzete); Buda 2007. 109.

Id. Kiss Ernő, Tolna vármegye tisztí főügyésze – Babits távoli rokona, Kiss Böske édesapja – (névjelzéses levélpapíron) Balatonvilágosról küld gratuláló levelet Babitsnak Fogarasról Újpestre való áthelyezése alkalmából: „őszintén kívánjuk, hogy nagyra hivatott tehetséged a fővárosi irodalmi élet közvetlen hatása alatt találja meg érvényesülésének legszebb formáit...”

Ugyanezen a napon Kiss Ernő id. Babitsné Kelemen Aurórának írott levelében is Babits áthelyezése (illetve Babits Angyal „rendszeresített állásra” kinevezése) alkalmából osztozik anyai örömeiben.

Lásd a Babitsnak szóló levelet: OSZK Fond III/1729/95.; az id. Babitsnénak írott levél: WMMM Kéziratgyűjtemény; Buda 1996. 320–321. (179. levél – 1., 2. lábjegyzet); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 211., 562. (211. tétel); Sáli 2003. 22–23., 291. (887. levél)

Lásd még Sáli/Tóth 2005. 243. (609. levél jegyzetében)

1911. augusztus 14.

A fogarasi M. Kir. Állami Főgimnázium Igazgatósága, Major Károly igazgató az újpesti M. Kir. Állami Főgimnázium Igazgatóságának augusztus 12-i felszólítására postafordultával „Babits Mihály r. tanár minősítőtabláját és esküokmányát” átküldi.

[A hivatali eskü szövege: „Én, ... esküszöm az élő Istenre, hogy ő császári és apostoli királyi Felségéhez, Ő Felsége uralkodó házához, a magyar korona országainak alkotmányához hű leszek, a törvényeket, a törvényes szokásokat, rendeleteket, utasításokat és szabályokat megtartom, hivatali előjáróimnak engedelmeskedem, a hivatali titkot megőrzöm, a hivatalommal járó kötelességeket részrehajtatlanul, lelkiismeretes pontossággal és legjobb tehetségem szerint teljesítem. Isten engem úgy segítjen!”]

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 338/1911. (másolatát PIM Kézirtára V. 5417/1–3.); Buda, Újpest 2004. dec. 9. 7.; Buda 2007. 49., közli 52. (5. irat); Csokonai-Illés 2010. 242. (Függelék 167. tétel)

Lásd még az eskü szövegét: Csokonai-Illés 2010. 220. (Függelék 133. tétel)

1911. augusztus 16.

A *Nyugat* előzéklapjain hirdetik az *Iris...* és a *Herceg...* kötetet, valamint a *Két kritikát*.

Lásd *Nyugat* 1911. II. aug. 16. 16. sz. 1., 2. számozatlan előzéklap

1911. augusztus 20.

A *Fogaras és Vidéke Áthelyezés* című írása közli, hogy Babits Mihályt Fogarasról az Újpesti Állami Főgimnáziumba helyezték. Tanártársa és a lap szerkesztője, Halmy Gyula – bár Babits fogarasi tartózkodása alatt mindvégig távolságtartóan viselkedik vele – meleg hangon búcsúztatja Babitsot: nagy szeretettel remélik további „töretlen fejlődését, maradéktalan boldogulását”. „Fogaras társadalma a nagyszerű költőt, a felolvasó-asztal elragadó tehetségű szereplőjét vesztí el, az állami királyi főgimnázium pedig egyik sokoldalú képzettségű, szeretetreméltó valóságos »elő lexikonját« nélkülözi Babitsban, aki úgy is mint kartárs, úgy is mint az ifjúság nevelője általános elismerést vívott ki magának.” Majd a tanári erények sorolása és a nagy hatású költő méltatása után megjegyzi: „Lapunknak mindenkor büszkesége,

hogy Babitsot munkatársai között láthatta, és éppen ezért a mi veszteségünk a legnagyobb Babits távozásával.” Remélik, szívből kívánják, hogy áthelyezésével sok szép terve, reménye valóra válik.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. aug. 20. 34. sz. 4.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 440.; Éder 1966. 74.; Salló, Iskolakultúra 1996. 8. sz. 109.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 213.; idézi Csokonai-Illés 2010. 42–43. (32. lábjegyzet)

Lásd még Babits és Halmy Gyula viszonyára, Halmy tanári és szerkesztői munkájára: Csokonai-Illés 2010. 43–45.; Major Károly igazgató véleményét Halmy Gyula újságírói és tanári munkájával kapcsolatban: Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 409/1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 243–244. (Függelék 169. tétel)

1911. augusztus 26. előtt és augusztus 26.

Fogarasi tanártársa, barátja, Fridrich András már otthonról, Varjasról küld táviratot Babitsnak Szekszárdra, aki valószínűleg elintézetlen fogarasi ügyeit bízta barátaira: „Kívánságaidat Fogarast illetőleg teljesítjük. Pestre nem mehetek. [Ambrózy] Pali átutazik Pesten.”

Lásd OSZK Fond III/1650/3.; Sáli 2003. 23., 291–292. (888. levél)

1911. augusztus 29. előtt

Hivatalos levél híján, nem ismeretes, hogy a Szekszárdon vakációzó, majd augusztus első hetében már Budapesten tartózkodó Babits kitől szerez tudomást arról, hogy augusztus 29-én, igazgatója, Klima Lajos utasítása szerint köteles megjelenni új állandó lakhelyén, az Újpesti Főgimnáziumban.

Lásd Buda, Újpest 2004. dec. 9. 7.

Újpest, 1911. augusztus 29.

Babits részt vesz az újpesti állami főgimnázium „alakuló tanácskozásián”, azaz tanévnyitó értekezletén. (A gimnázium a Venetianer utcai épületben működik 1909–1914 között. Az 1911/12-es tanévben tizenegy osztályába 422 diák jár, érettségi vizsgát pedig 11-en tesznek.)

Lásd Hendel 1915.; közli: Újpesti Helytörténeti Értesítő 1995. szeptember, II. évf. 5. sz. 17., 19.; Éder 1966. 105–106.; Buda 2007. 54., 109.

Lásd még Téglás 1997. 457. (8. tétel jegyzetében); Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 264. (1202. levél jegyzetében 1911. július 27-től, az áthelyezés hírértől 1912. október 26-ig számítja Babits újpesti tanárságát)

1911. augusztus 30.

Major Károly igazgató a fogarasi főgimnázium tanártestületének alakuló értekezletéről felvett jegyzőkönyv tanúsága szerint „a következő szókkal nyitotta meg az értekezletet: »Az új iskolaév a szokottnál nagyobb mérvű személyi változásokat hozott intézetünkbe. A VKM 1911. júl. 27-én 94 074. sz. rendeletével Babits Mihály

r. tanárt saját kérelmére az újpesti állami főgimnáziumhoz helyezte át [...] a testületünkől megvált két tisztárral [ti. Babits és Bausz Gyula helyettes tanár] szemben a magam és úgy hiszem az egész tanártestület nevében is a távolban is táplált kollegialitást és jó emlékezés érzését tolmácsolom...»

Lásd Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium levéltára 1911. (másolatát PIM Kézirattára V. 5417/1–3.); Csokonai-Illés 2010. 242–243. (Függelék 168. tétel)

1911. augusztus

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint *Az életemet elhibáztam* című Babits-vers keletkezése: „1911. aug.”

Lásd kézirateit k_1 = MTAK Ms 5086/253. (ceruzairású fogalmazvány, aláírás: „Babits”); k_2 = MTAK Ms 5077/41. (tintaírású fogalmazvány, aláírás: „Babits Mihály”); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Török Sophie, Magyar Csillag 1942. I. 199–205.; idézi Téglás 2000. 137., 234.; Rába 1981. 380., 630. 72. lábjegyzet; BMÖV 1982. 188. (1911. aug.); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.

Lásd még a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: 1916. *április 16-i hét után*; Sipos (Németh–Rihmer–Harmati) 2004. 257.

1911. augusztus–Budapest, 1915. tavasz

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint az *Augusztus* című vers keletkezése: „[a vers végére írva:] 1911. aug., [a 4–5. versszak mellé húzott ceruzavonal jelzi:] befejezve Budapest, 1915 tavasz.” Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „Életem egyik fontos és nehéz helyzetében írtam (házassági terv is volt!), a *Júliust* is akkor írtam, egy hónapon belül. Gondolom, Nagydorog volt a környéken egy állomás Tolna (vagy Fehér) megyében, amit ott láttam. Nem Nagydorog, mégse... [a vers tehát már nem Szekszárdon íródik!]. A zene hozzá volt képzelve. Ez a vers csonkán maradt évekig, két évig. Az utolsó két strófát később írtam. Borzasztó volt megírni, legalább öt-hat-féleképpen csináltam meg. Az »elmóricázásnál« gondoltam Móricz Zsigmondra, a szó létezik, úgy is mondják, hogy móríká. Mondtam is neki, hogy írok egy verset, amiben benne lesz a neved! Akkor még nem jelent meg, de megvolt. (A kedvesem meghalt lány, létező volt, de három év múlva meghalt)” – utal a rokonlány Kiss Böskére.

Az 1–4. szakasz egyfóliós papír verzójára írt ceruzairású fogalmazványa kék ceruzával áthúzva, a rektón az *Ady Endrének* című költemény fogalmazványának részlete.

Lásd kézirateit k = OSZK Fond III/1683/18.; $g+k$ = MTAK Ms 10.506/23. (gép-, illetve ceruzairású fogalmazvány ceruzairású címmel és kiegészítésekkel, aláírás „Babits Mihály”); (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; Török Sophie, Magyar Csillag 1942. I. 199–205.; idézi Téglás 2000. 137., 234.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 449.; Rába 1981. 376., 378–379., 630. 66. lábjegyzet, 422–423.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.

Lásd még *Szekszárd (?)*, 1911. július–1915. tavasz; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: 1916. április 16-i hét után; Éder 1966. 165.

Vö. Vendel-Mohay 1974. 98. (csak a szünidő végére, 1911. augusztus végére, Szekszárdra datálja); BMÖV 1982. 181–182. (csak 1911. aug.-ra datálja); Éder 2002. 248. (csak 1911 nyarára datálja)

Budapest, 1911. augusztus vége/szeptember eleje–szeptember 12. előtt

Babits átmenetileg anyja bátyjához, Kelemen Imréhez, az Aréna út 11. II. emelet 18.-ba költözik, ahol egyetemista éveit is töltötte.

Lásd Babits Angyal 1911. szeptember 12-i levelét: OSZK Fond III/35/35.

Lásd még *Rákospalota, 1911. október közepétől*; Éder 1966. 114.; Sáli 2003. 235.

Vö. Éder 1966. 114. (augusztus vége–október közepére teszi)

A *Ligeti részlet* (az *Illusztrációk mindenféle könyvekhez* 6. darabja) Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint „1911. Bpest”-en íródik.

Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „Amikor ezt írtam, akkoriban jöttem Újpestre, ott laktam az Aréna-úton a nagybátyámnál s az újpesti villamos felé sétálva menet közben csináltam. A megálló a Lehel-utcában van, tehát messze kellett menni. Hogy csavargók voltak-e, nem emlékszem. De szoktak ott ácsorogni elegenden! Kocsik azonban tényleg voltak ott.”

Lásd (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; Rába 1981. 392.; Buda 2007. 104. és 162. lábjegyzet (1911. szeptember végére datálja)

Lásd még a ciklus 1–5., 7. darabját: [1. *Világhistória*] – *Álom* – 1906 nyara; [2. *Detektívregény*] – *Egy kép, csak egy pillanatra* – [1912–1913], [3. *Régi magyar irodalom*] – *Liszy/Régi magyar arckép* – [1908. nyár], [4. *Modern vázlat – B. M. verskötetéhez*] – *B. M. modorában* [1911 vége–1912. tavasz], [5. *Nyugalmas téli kép*] – [1912. november 16. után–1912. tele], [7. *Utolsó kép*] – [1912]; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: 1916. április 16-i hét után; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 757.

Vö. Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 445. (szeptember–október közepe előtt); Rába 1981. 392., 631. 19. lábjegyzet (1911. szeptember vagy október eleje); BMÖV 1982. 209–210. (1911. szept.–okt.)

Budapest, 1911 késő nyara után

Babits Szekfű Gyulával „ismerkedési estre” megy az Eötvös Collegiumba. (Lehetőséges, hogy itt ismerkedik meg az Eötvös-kollégista Szilasi Vilmossal.)

Lásd Híd (Budapest) 1944. aug. 1. 15. sz. 6.

Szekszárd, 1911. augusztus után, október 1. előtt

Babits *A Második Ének* („Mese négy részben”) című négyfelvonásos verses mesedramáját, „az alkotói válság lélektanának vallomását” írja. Ezt a fiatalkori művét soha nem adja ki, csupán harmadik részét, *A vihart* (*Egy balatoni mesedráma töredéke*) jelenteti meg (Nyugat 1911. október 1.), amely egy balatoni mondára és Gáray ismert versére (*Rege a tihanyi visszhangról*) alapul a kecskekörmökről és a tihanyi echóról. (Török Sophie szerint „*A Második Ének* királylányának ideges, gyöngéd és merész nőalakját” a tüdőbajban fiatalon meghalt Kiss Erzsébetről, Böskéről rajzolhatja, akit ezen a nyáron már-már eljegyez, s feleségül is akar venni.)

1919 végén, 1920 táján Babits a mesedramát a *Hadjárat a Semmibe* című versével együtt tervezi kiadni. A hozzájuk írt előszóban közli, hogy a költemények 1911-ben keltek, évekig hevertette őket, azután jött a háború. Akkor szomorú költeményeknek tetszettek ezek: „az oromról a semmibe láttunk. De Istenem mégis csak kilátás volt ez...” – A teljes verses mesedráma végül csak Babits halála után, 1942-ben jelenik meg Török Sophie előszavával.

„Hogy végül, különböző tervei dacára is, miért nem adta ki e fiatalkori szép művét, s miért nem mutatta meg senkinek, nekem se, holott minden apróságot szívesen, sőt sokszor szenvedéllyel szeretett megmutatni és felolvasni – erre nem tudok magyarázatot mást, mint hogy ő csak a Készet és a Tökéleteset becsülte, s ezt a művét nem tartotta késznek és így tökéletesnek sem. Ez az egyetlen írása, amit életében nem ismertem meg, de sokszor beszélt róla, különösen abban az időben, amikor bizonyos népiesek támadták őt, s poeta doctusnak, művelt tudós költőnek bélyegezték – akkoriban hol gúnyosan, hol keserűen többször mondta, hogy írt ő »népiest« hamarabb, mint hogy ezek megszülettek!”

Lásd k_1 = OSZK Fond III/2356. 148–195. f. rektó, verző (tintairású fogalmazvány, ceruzairású kiegészítésekkel, javításokkal; a 148. számozott fólió rektóján Török Sophie ceruzairású rájegyzése); k_2 = [*A Második Ének*] – *A „dalnokverseny”-ből* címmel: MTAK Ms 4699/74. (a színmű *A beteg királylány* című második részének töredéke; a fólió verzőjén az *Egy verseskönyv epilógusa* című költemény gyorsírással lejegyzésben, „átolvasatban” *Csömör* címmel, Babits ceruzairású aláírásával; g = OSZK Fond III/2283. (bár az 1919 vége–1920 körül keletkező gépiratmásolat címlapján „*A Második Ének. Hadjárat a Semmibe*. Két költemény” áll, a 3–52. fólión csak *A Második Ének* szövege szerepel; a 2. fólión Babits előszava a tervezett kötethez, a 6–8. f. verzőjén a 3–5. fóliók gépiratmásolata két ceruzával többször áthúzva); Török Sophie, Magyar Csillag 1942. ápr. 1. 199–205.; Pók 1970. 65.; Vendel-Mohay 1974. 103.; Rába 1981. 388–392., 631. 11–13., 15. lábjegyzet; Vendel-Mohay 1983. 53.; Rába 1983. 83. (1911 nyarának végére, őszenek elejére datálja); Keresztury 1988. 183.; Kelevéz 1998. 88., 138., 168–170., 262–263.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 208–210., 562. (209., 210. tétel); Téglás 2000. 127–139., 233., 234.; Sáli 2003. 249. (keletkezését 1911 szeptemberére teszi); Vilček 2008. 238–333.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: *Fogarasz, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt; Szekszárd, 1911. július 4. után; Szekszárd (?), 1911. július–1915. tavasz; A Második Ének* harmadik részének megjelenésére és előadásának tervére **1911. október 1.**; kiadásának tervére, előszavára: **1919 vége–1920 (?)**; Sipos (Németh–Rihmer–Harmati) 2004. 246–247.; a Kiss Böske iránt érzett vonzalomra: Buda 2007. 54. 109. lábjegyzet, 271. és 116. lábjegyzet

1911 ősze

Babits és Kosztolányi ismeretlen célból Kosztolányi névjegyére, feltehetőleg egy kávéházi asztalnál számtalan nevet és címet írnak össze.

Lásd BJKL 1959. 233–234., 331. (függelékben)

Babits levelet vagy lapot küld fogarasi barátjának, Fridrich Andrásnak.

Lásd Fridrich András Fogaras, 1912. február 23-i képeslapját: OSZK Fond 1650/5.

1911. szeptember 1. előtt

Babits *Szent Mihály* című versének keletkezése az 1920 decemberében megjelent *Nyugtalanság völgye* kötetben szereplő alcíme szerint: „Régi vers: 1911”. Babits a kötet nyomdai kéziratába illesztett 1911. szeptemberi *Nyugat*-lapkivágotra írja ceruzával az évszámot, amely a vers első megjelenésére utal. A költemény azonban az *Angyalos könyv*ben elfoglalt helye okán, Kelevéz Ágnes új datálása szerint **1909 első felében** születik.

Lásd Kelevéz 1998. 82. 204. lábjegyzet, 163–165., 252–253.; hasonmásrészletét: Melléklet 5.

Újpest, 1911. szeptember 1.

Babits hivatalosan ugyan elfoglalja tanári állását az újpesti Magyar Királyi Állami Főgimnáziumban, de mint a gimnázium történetének összefoglalásában (*Az Újpesti Főgimnázium krónikája 1905–1914*) Hendel Ödön jelzi: „[a tanítást] az 1911. év nyarán fellépett kolerajárvány miatt nem lehetett a rendes időben megkezdeni. A felsőbb osztályokban a tanítás csak október 10-én, az alsóbb osztályokban október 23-án vette kezdetét. E miatt természetesen a tananyagot meg kellett rövidíteni és külön tanmenetet készíteni.” A tantestületben történt változásokról szólva nem leplezi Babits iránti elismerését: „Az új iskolaév a tantestületet illetőleg ismét a változások jegyében folyt le. Először is Frencz Géza külföldi tanulmányút céljából egy év szabadságot, azonfelül 1800 korona ösztöndíjat kapott. Megürült tanszékére a miniszterium Babits Mihályt, a kiváló poétát helyezte át Fogarasról. Nem kicsinyíthetem őt azzal, hogy hangsúlyozzam: minő szerencse érte ezzel iskolánkat.”

Lásd Hendel 1915.; közli Újpesti Helytörténeti Értesítő 1995. szeptember, II. évf. 5. sz. 17.; Éder 1966. 115.; JGYÖM Lev. 1981. 438. (250. levél jegyzete – 1911. szeptembertől); *Hatvany Lajos levelei* 1985. 471. (329. levél jegyzetében: 1911. szeptember); EmlAE III. 1987. 589–590.; Téglás 1995. 97.; Sáli 2003. 235., 287. (879. levél jegyzetében)

Lásd még *Újpest, 1911. október 10.*

1911. szeptember 1.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris*... és a *Herceg*... kötetet, valamint a *Két kritikát*.

A következő Babits-versek jelennek meg: *Levél Tomiból*, *Szent Mihály (Groteszk)*, *Bolyai*, *Cigánydal*, *Spleen*. A *Bolyai* az *Angyalos* könyv-beli kéziratból eltérően itt „Bolyai János atyjához” intézett leveléből vett mottóval jelenik meg: „Semmiből egy új, más világot teremtettem.” (Babits 1920 őszén a *Nyugat*nak ebből a számából kivágja a *Szent Mihály* szövegét, a fíliók verzóján szereplő többi verset ceruzával keresztben áthúzza, a nyomtatott cím alá ceruzairással adja a dátumot, valamint utólag ceruzával aláhúzza az aláírást. A kivágot a *Nyugtalanosság völgye* nyomdai kéziratának része.)

Lásd Nyugat 1911. II. szept. 1. 17. sz. 1. és 2. számozatlan előzéklap, 361–366.; a *Szent Mihály* kivágata: PIM Kézirattára V. 1612.; **Budapest, 1920 ősz**; Kelevéz 1998. 99., 130., 144–145., 163. és 425. lábjegyzet; Sáli 2003. 245.; Buda 2007. 61.

Lásd még Rába 1981. 626. 54. lábjegyzet

1911. szeptember 3.

Az *Új tanárok* című hírcikk Babits Mihály távozását is említi a Fogarasi Állami Kiváltsági Főgimnáziumból.

Lásd Fogaras és Vidéke 1911. szept. 3. 36. sz. 4.

1911. szeptember 6. előtt

Babits a szekszárdi bútorok közül talán legjobban orvos dédapja szép mahagóni íróasztalát szereti. Édesapja is ezt használja, majd halála után Pécsről a családdal kerül haza, Szekszárdra. A copf stílusú, vörös fa, redőnnyel zárható masszív bútordarabot Babits, amikor 1911 nyarán Fogarasról Újpestre helyezik, elkéri édesanyjától. (A családi bútordarabhoz ragaszkodásának bizonyossága, hogy *Csendéletek* és *Levél* című versében is említést tesz róla. Az 1911. szeptember végén hozzá megérkező bútordarab harminc éven át elkíséri további öt budapesti otthonába.)

Anyjának és Angyalnak írt levelében bizonyára beszámol már Rákospalotán a Fő utcában talált lakásról is, melyet bérelni szándékozik, s az íróasztal, ágymatrac és ágynemű, valamint könyvei megküldését sürgeti. (A levél nem ismert.)

Lásd Babits Angyal 1911. szeptember 6-i levelét: OSZK Fond III/35/182.; Vendel-Mohay 1974. 58., 59.; Vendel-Mohay 1983. 27.; Kelevéz (Sára Péter) 1983. 393–395. (az íróasztal képével); Sáli 2003. 292. (889. levél jegyzetében)

Lásd még **Budapest, 1911. augusztus vége/szeptember eleje–szeptember 12. előtt; Rákospalota, 1911. október közepétől**; Sáli 2003. 235.

Babits ekkor írhatja *Prológ egy jótékonycélú mulatságra* című versét a szekszárdi Nőegylet felkérésére, amely 1911. október 5-én ünnepli fennállásának 50. évfordulóját.

Lásd k_1 = WMMM Kéziratgyűjtemény 71.6.8. (tinta- és ceruzairású fogalmazvány); k_2 = WMMM Kéziratgyűjtemény 71.6.7. (tintaírási tisztázata egy javítással, Babits autográf aláírásával)

Lásd még *1911. szeptember 6. (?) szerda; 1911. szeptember 7.; Budapest–Szekszárd, 1911. október 5.; 1911. október 6.; 1911. október 6. után, október 22. előtt*; összefüggését az 1914. novemberi *Prológus* című verssel: Rába 1981. 461.

1911. szeptember 6. (?) szerda

Babits Angyal küld levelet bátyjának: a varrónő még nem készítette el az ágyneműt, a kárpitos is csak másnap jön a matracot elkészíteni, s Babits ráadásul nem írta meg az ágy méretét, az íróasztalt megnézték az asztalossal, aki nem javasolja a szállítást, mert a fája régi és könnyen eltörhet, ráadásul igen nehéz. Úgy vélik, inkább vegyen, vagy csináltasson magának kedvére valót Pesten, édesanyjuk küld pénzt is, ha szüksége lenne rá.

Beszámol a szekszárdi otthon „keserves hangulatá”-ról: édesanyjuk beteg, felküldnie kell, nagyanyjuk pedig igen gyenge. Megismétli, Babits gondolkozzon el, s beszélje meg Bimbissel [Kelemen Imrével] is vajon érdemes-e ragaszkodnia az otthoni íróasztalhoz. Ígéri, hogy az ágyneművel sietnek, két nap múlva talán már küldhetik. Az otthoni nehéz helyzet és sok iskolai munkája miatt nem tudja, mi lesz nőegyleti szereplésével. [Angyal, noha rendes tanítónő kinevezése augusztusban kelt, a tanévet még óraadó segédtanítónőként kezdi meg a szekszárdi polgári leányiskolában, s csak év közben véglegesítik.] Érdeklődik, „Mit csinál Pesten a kolera?” Reménykednek, hogy Babits ismét hazamegy a kolera miatti késedelmes évkezdetre való tekintettel. Örülnek, hogy az alkóvos szobát „magában” megkaphatta. Kéri, ha bátyja vett már ágyat, küldje meg a méreteit.

Lásd OSZK Fond III/35/182.; Sáli 2003. 23–24., 292–293. (889. levél)

Lásd még *Rákospalota, 1911. október közepétől*; a nőegyleti ünnepélyre: *Budapest–Szekszárd, 1911. október 5.*; Sáli 2003. 293. (889. levél jegyzetében); Buda 2007. 55. és 111. lábjegyzet

1911. szeptember 6. (?) után– október közepe (?)

Az akkor még önálló, nem Budapesthez tartozó Rákospalotán, a Fő út végén álló 2. számú egyemeletes házban (s nem a sokkal zajosabban fejlődő, közigazgatásilag még szintén nem a fővároshoz tartozó Újpesten!) bérlő Babits első lakását. Annak nincs nyoma, hogyan talál rá a rákospalotai házra. Minthogy a lakást már szeptember elejétől bérlő, a Szekszárdról kért bútorokat – a mahagóni íróasztalt, az ágyat –, valamint Fogarásról az ott hagyott könyveit, ruháit már az új lakásba küldeti. Miközben berendezkedik, valószínűleg október közepéig még nagybátyjáéknál az Aréna úton lakik: id. Babitsné október 16-án érdeklődik fiától, vajon már az új lakásban alhat-e.

Lásd Babits Angyal 1911. szeptember 6-i (OSZK Fond III/35/182.) és id. Babitsné 1911. szeptember 14-i, valamint október 16-i levelét (OSZK Fond III/179/39.; III/179/40.); Éder 1966. 110–114.; Vendel-Mohay 1974. 58., 59.; Vendel-Mohay 1983. 27.; Sáli 2003. 235., a Fő út 2. számú ház képei: 552–553.; Jankovics 2005. 797.

1911. szeptember 7.

A nőegylet 50 éves jubileuma című hírcikk közlése szerint október 5-én a Szekszárd Szálló nagytermében tartandó ünnepi esten Babits Mihály elszavalja majd *Prológ [egy jótékonycélú mulatságra]* című versét.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1911. szept. 7. 72. sz. 2.

Lásd még **1911. szeptember 6. előtt; 1911. szeptember 6. (?) szerda; Budapest–Szekszárd, 1911. október 5.; 1911. október 6.; 1911. október 6. után, október 22. előtt;** Sáli 2003. 293. (889. levél jegyzetében)

Az Újpestre került Babitsnak a fogarasi gimnáziumot ábrázoló képeslapot küldenek „elárult” fiai (a lapot Hofer J. Miklós írja): Buzeczky Ernő, Schul Náthán, Román János, Steiner József, Brandschott Dezső, Hofer (Jenő) Miklós, Deutsch Vilmos, Hódy Károly, Peptea György, Fazekas Gyula, Turcu Titus, Gábor Aurél, Gavra Sándor. „Szeretett osztályfőnökükre gondolnak” „az első előadási napon [szeptember 6.]”. (Három fiú hiányzik az aláírók közül, akik külön levelet írnak Babitsnak.)

Lásd OSZK Fond III/1577/11.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 442. (1911. szeptember); Éder 1966. 74.; Sáli 2003. 25., 293–294. (890. levél), 242.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 211. (Babits 2003. hivatkozása helyesen: BML 1911–1912)

Lásd még a három fiú külön írt levelére: **1911. szeptember 13. szerda**

1911. szeptember 8. Kisasszonynap

Juhász Gyula ír Szakolcáról fájdalmasan lehangoló levelet Babitsnak: „Tomiból írok, Szakolcáról, a morva sorompó mellől és te megértesz. Évek előtt Te írtál és éreztél így: Tomiba menve, Fogarasra.” Irigyli Babitsot, hogy ő „már az ország szívébe jutott”, elnyerve az újpesti kinevezést. Resch Auréllal – aki ekkor már a szakolcai gimnázium igazgatója – sokat beszélnek „Misiről, a barátról, Babitsról, az egyetlenről”. Dicséri Babits legújabb verseit [melyek a *Nyugat* szeptember 1-jei számában jelentek meg – *Levél Tomiból, Szent Mihály, Bolyai, Cigánydal, Spleen*], és sajátjait küldi, abban a reményben, hogy Babits beajánlja őket a *Nyugat*-ba (ugyanis Osváttal mint szerkesztővel „egy rossz órában” összekülönbözött, aki ezért melőzi a verseit).

Lásd OSZK Fond III/659/19.; BJKL 1959. 197–198., 316. (160. levél); Szalatnai 1962. 137–138.; Paku 1962. 183–184.; JGYÖM Lev. 1981. 240–241., 439. (253. levél); Apró 1983. 77.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 214., 562. (215. tétel); Sáli 2003. 25–26., 294–296. (891. levél), 245–246.

Lásd még Buda 2007. 62. és 130. lábjegyzet

Újpest, 1911. szeptember 8.

Rendkívüli értekezletet tart az Újpesti Főgimnázium tantestülete, amelyen bizonyára Babits is megjelenik. A kolerajárvány miatt a felső osztályosoknak csak egy hónapos késéssel, október 10-én kezdődik a tanítás.

Lásd Az Újpesti Magyar Királyi Főgimnázium értesítője az 1911–1912. tanévről. Újpest, 1912. 12.; Éder 1966. 115.

Lásd még *Újpest, 1911. október 9.*; Hendel 1915; közli Újpesti Helytörténeti Értesítő 1995. szeptember, II. évf. 5. sz. 17., 19.; Buda 2007. 109. (a gimnázium jegyzőkönyvei nyomán szeptember 9-re datálja)

1911. szeptember 12. előtt

Babits levelet küld Angyal húgának és édesanyjának, melyben bizonyára közli, hogy ragaszkodik a számára kedves családi bútordarabhoz, az íróasztalhoz. Talán sürgeti az ágy, az ágynemű és könyvei elküldését.

Lásd Babits Angyal és id. Babitsné 1911. szeptember 12-i válaszát: OSZK Fond III/35/35.

1911. szeptember 12.

Babits Angyal bátyja levelére válaszoló lapján megnyugtatta, hogy a kért dolgokat lehetőleg gyorsan elintézik. Ha már vett Babits ágyat, mérje meg, hogy hozzá való matracot vehessenek. Az íróasztalt küldik, vegyen mahagóni utánzatból széket hozzá. Az ágynemű készül már, a könyvek is mennek. Id. Babitsné fűz egy sort a levélhez: naponta sürgeti az ágyat, és „dunnát” is küld.

Lásd OSZK Fond III/35/35.; Sáli 2003. 27., 296. (893. levél)

Lásd még Buda 2007. 55. és 111. lábjegyzet

1911. szeptember 13. előtt

Lehetséges, hogy Babits egész fogarasi osztályának szeptember eleji üdvözlétére válaszlevelet küld nekik.

Lásd Babits három román ajkú tanítványának, Czecz Jánosnak, Maier Jánosnak, Helmu Péternek szeptember 13-i levelét: OSZK Fond III/1895/7., 10.; Éder 1966. 74–75.

1911. szeptember 13. szerda

Babits három román ajkú volt fogarasi tanítványa (Czecz János, Helmu/Helmut Péter és Maier János) levelet ír szeretett osztályfőnökének, amelyben szinte mindenről beszámolnak, ami Babits elmenetele óta történt velük és a gimnáziumban. Az utolsó együtt töltött napjuk [június 26.] – írják – „kivéshetetlen marad szívünkben”. Kérik, Babits ne vegye rossz néven, hogy az előző lapot nem írták alá, de arra „egy tízperc alkalmával odahánytak egynéhány szót”. Tudatják a szomorú hírt, hogy Hofer Jenő édesapja elhunyt, továbbá, hogy Babits tantárgyait Krebsz Ernő (magyar) és Albert János (latin) vette át, hogy az önképzőkörben milyen tisztségeket és mi-

ként választottak meg, hozzátéve még: „az egész VIII. osztály gavallérrá lett, látogatjuk a tánciskolát mind (ámbár elég drága)”. A levél zárásaként közlik: megfogadják, hogy a tanár úr oktatásait követni fogják. Utóiratban kéri Babits diszkrécióját az önképzőköri választásokról írtakkal kapcsolatban, nehogy kényes helyzetbe kerüljenek.

Lásd OSZK Fond III/1895/7., 10.; részletét közli Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 442.; Éder 1966. 74–75.; Sáli 2003. 28–30., 297–298. (895. levél), 242.

Lásd még az osztály levelére: *1911. szeptember 7.*

1911. szeptember 14. előtt

Babits kisebb-nagyobb szívességgért fordul fogarasi barátainak szinte mindegyikéhez; levelet küld a gyógyszerész Kontesveller Károlynak is, akitől Fogarason hagyott könyvei és ruhái utánaküldését kéri (természetesen utánvéttel, hogy ne legyen költsége emiatt), s neki ajándékozza két könyvvállványát. „Bővebb levelet” is ígérhet barátjának.

Lásd Kontesveller Károly 1911. szeptember 14-i válaszát: OSZK Fond III/1577/12., és 1911. november 18-i képeslapját: OSZK Fond III/1577/16.

1911. szeptember 14.

Kontesveller Károly levelében tudatja barátjával, hogy Fogarasról két nappal korábban [szeptember 12-én] postán küldte Babits után hat ládányi könyvét és ruháit (ezekről úgy véli, ajánlatos lenne azonnal kicsomagolni, mert a csomagolás és az utazás bizonyára megviseli őket). Még Babits egy-két kalapja, esernyője és botja van nála, ezeket másnap „teszi útra”. Gratulál és minden jót kíván új állomásán, de sajnálja, hogy elment Fogarasról, s kéri, ne feledkezzen meg róluk, „vidékiekről”. Szeretné tudni a szekszárdi címet, ahová Babits boroshordócskáját elküldheti. Megnyugtatta barátját, semmi kiadása nem volt a csomagok elszállításakor, azokat kívánságára úgy küldte el, hogy a díjat majd Babits egyenlíti ki. A maga és felesége nevében köszöni a két könyvvállványt, amelyet Babits nekik ajándékozott. Közli, hogy „további hasonló és más szolgáltatokra” is készen áll.

Lásd OSZK Fond III/1577/12.; közli Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 310.; Sáli 2003. 30–31., 298–299. (897. levél)

Lásd még Éder 1966. 111.; Buda 2007. 55. és 112. lábjegyzet; Kelevéz 2008. 161. és 21. lábjegyzet

Vö. Sáli 2003. 298–299. (897. levél – szerinte Babits nem úgy távozik Fogarasról az iskolaév végén, mint aki végleg elmegy, noha közli a diákjai által írt leveleket, amelyek világosan mutatják, hogy Babits elbúcsúzik tőlük)

Id. Babitsné (az Aréna útra küldött) képeslapján értesíti fiát, hogy találtak egy asztalost, aki csigára fektetett ládában elszállítja az íróasztalt, így nem lehet baj, az ágyat azonban csak a napokban küldhetik. Aggódik Babits egészségi állapota miatt.

Lásd OSZK Fond III/179/39.; Sáli 2003. 31–32., 299., hasonmása: 548. (898. levél)

Lásd még Buda 2007. 55. és 111. lábjegyzet

Vö. Sáli 2003. 299. (898. levél – úgy véli, Babits már szeptember 14. körül költözik Rákospalotára); Buda 2007. 54. 110. lábjegyzet, 109. (1911. szeptember 27. előtt-re, szeptember 14. körülre datálja a költözést)

1911. szeptember 14–21. között

Id. Babitsné ír levelet fiának, hogy végre mégis elment neki az ágy, s ez nagy megnyugvás számukra (mert sajnálták, hogy Babitsnak ennyi ideig kellett várnia és Kelemen Imrééknél „alkalmatlankodnia”. Most mindene új: matrac, vánkos stb. Fehérneműt, harisnyát, kalapot is pakolt. Érdeklődik, Babits mit szól „a vörös felső dunnához”, s biztatja, az új lószőr matrac majd megpuhul. A könyveket nem tették az ágy közé, és az íróasztalfiókba sem lehet, mert nagyon nehéz lesz. Ha még nem kezdődik az iskola, kéri, Babits menjen haza, hiszen az útiköltség nem sok.

Lásd OSZK Fond III/179/222.; Sáli 2003. 32–33., 299–300. (899. levél)

Lásd még Babits Angyal szeptember 21-i levelét: OSZK Fond III/35/36.; Buda 2007. 55. és 111. lábjegyzet

1911. szeptember 15.

Megjelenik Hatvani Pál német fordításában Babits *A Danaidák (Die Danaiden)* című verse.

Lásd Jung Ungarn 1911. szept. 15. 9. füzet 1034–1035.

Lásd még a lapot hirdeti Nyugat 1911. okt. 16. 20. sz. 7. számozatlan előzéklap, nov. 16. 22. sz. 2. számozatlan előzéklap; Sáli/Tóth 2005. 373. (792. levél jegyzetében); **Fogarás, 1911. április 3. előtt; 1911. április 3.**; Rózsa Mária, Magyar Könyvszemle 2002. 3. sz. 318–322.

Vö. Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 237. (úgy véli, hogy a *Jung Ungarn* októberi számában jelenik meg a fordítás)

A *Világ* vezércikkében (*Fogarastól Újpestig*) rosszhiszeműen úgy véli, Babits Mihály sem poétai, sem tanári érdemeivel nem tudta kiharcolni, hogy Fogarásról elhelyezzék, csak azzal ért célt, hogy belépett a Mária Kongregációba. A lap *Újpest is megér egy misét* című glosszájában is a klerikalizmus felé tett lépése jutalmaként interpretálja Babits Újpestre helyezését, ismét azzal gyanúsítva meg őt, hogy belépett volna a Mária Kongregációba.

Lásd Világ 1911. szept. 15. 219. sz. 1–2., 13.; G.[ulyás] P.[ál], Irodalomtörténet 1941. 192. (saját kérelmére helyezik át Babitsot); Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 310., 4. sz. 432.; Éder 1966. 91–92.; Pók 1970. 64.; Kardos 1972. 86.; Dienesék 1982. 187.; Rába 1983. 316.; *Hatvany Lajos levelei* 1985. 287., 288., 471. (327., 328., 329., 330. levél); Téglás 1987. 221–222.; Téglás 2000. 233. 2. jegyzet; Sáli 2003. 307–308. (910. levél jegyzete), 239.; Buda 2007. 52–55.; Kelevéz 2008. 63. és 25. lábjegyzet; Hibschr/Pienták 2009. 560.

Lásd még **1912. március 9.**

1911. szeptember 16.

A Nyugat kiadványaként hirdetik az *Iris...* és a *Herceg...* kötetet, valamint a *Két kritikát*.

Lásd Nyugat 1911. II. szept. 16. 18. sz. 1., 2. számozatlan előzéklap

1911. szeptember 17.

A *Népszavában* gúnyos hangvételi írás jelenik meg *Fekete ország* címmel (talán Bresztovszky Ernő tollából), amely azzal vádolja Babitsot, hogy újpesti állásáért eladta magát a klerikális reakciónak. A cikk Babits korán híressé vált költeményét használja föl, kiforgatva a vers értelmét.

Lásd Népszava 1911. szept. 17. 221. sz. 6.; Kardos 1972. 86.; Buda 2007. 52–55.; Kelevéz 2008. 63. és 25. lábjegyzet

A *Följegyzések. Regnum Marianum* című glossza a kultuskormány irodalmi érzé-
kéről „értekezik” (gúnyolódik), abból az alkalomból, hogy Babits Mihályt Újpest-
re helyezték.

Lásd Független Magyarország 1911. szept. 17. 221. sz. 9–10.

Budapest, 1911. szeptember 19. este

Babits ezen a napon nézheti meg Szophoklész *Ödipusz/Oidipusz király* című tragédiáját, amelyről kritikát ír a *Nyugat*-ba. A darabot a Magyar Színház társulata mutatja be, Max Reinhardt rendezésében, Csiky Gergely fordításában. A bemutatót a Be-
ketow-Cirkuszban tartják (s nem tudni, hányszor adják elő).

Lásd Nyugat 1911. okt. 1. 19. sz. 586–589.

1911. szeptember 21.

Angyal sok dolga közepette ír levelet Babitsnak. Édesanyjuk folytonosan beteg, ezért késtek az ágyküldéssel, remélik, meg van vele elégedve. Gondolták, hogy a hé-
ten hazamegy, mert még nem kezdődhettek meg az (iskolai) előadások. Érdeklődik,
most hova címezzék bátyjának a leveleket: Rákospalotára, Pestre vagy Újpestre?
A zene múzsjáról kér egy képet az október 5-i nőegyleti estély élőképéhez, mert
az azt alakító Török Ottóné (a szekszárdi tiszti ügyész felesége) nem tudja, milyen
„toilett” kellene hozzá. Úgy volt, hogy ő rózsaszín, de édesanyjuk betegsége és a sok
dolga miatt végleg lemondott róla. Pista ezen a napon ünnepli 16. születésnapját.
Kérdezi, küldjék-e már az asztalon maradt könyveket is.

Lásd OSZK Fond III/35/36.; Sáli 2003. 33–34., 300–301. (900. levél)

Lásd még Sáli 2003. 236.; Buda 2007. 55. és 111. lábjegyzet, 63. és 137. lábjegyzet

1911. szeptember 21–29. között

Babits Angyal küld újabb levelet bátyjának: „Végre megindul az íróasztal. Most várjuk az asztalost, hogy bepakolja. Talán majd szerencsésen odaér.” Küldik a könyves ládát is, azokkal a könyvekkel, melyeket Babits a szobájában hagyott, s Angyal beletette Babits régi bizonyítványait, indexmásolatait is. Nenne [Kelemen Ilona] egy dugóhúzó is küld az általa szintén ezen a napon feladott vörösborok felnyitásához, melyeket Babits neve napjára küldenek. Angyal is kifejezi névnapi jókívánságait: az új lakás hangolja jókedvre bátyját, az íróasztal mellett pedig mindig úgy dolgozhasson, hogy abban igazi öröme legyen.

Figyelmezteti Babitsot, hogy a frakkját vasaltassa ki azonnal, hogy október 5-re (a nőegyleti estélyre) készen legyen, esetleg küldje haza a szennnyessel, s akkor ők Andréval [André István szekszárdi szabóval] kivasaltatják. (A levél végén a meseteremberek, különösen az asztalos megbízhatatlansága miatt panaszkodik.) Kéri, bátyja írjon, ha a csomagok megérkeznek.

Lásd OSZK Fond III/35/167.; Sáli 2003. 34–35., 301–302. (901. levél)

Lásd még Buda 2007. 55. és 111. lábjegyzet, 63. és 137. lábjegyzet

1911. szeptember 22.

Babits – akinek újpesti beilleszkedését a helyi sajtó, majd a *Világ* és a *Népszava* támadása is nehezíti – nyilatkozatban válaszol a *Népszava* és a *Világ* újpesti áthelyezésével kapcsolatos rosszhiszemű közleményeire. „A *Fogarastól Újpestig* című cikküknek áthelyezésem történetére vonatkozó adatai téves és sértő feltevések. Azért, hogy pályámon előbbre jussak, soha semmi irányban meg nem kötöttem meggyőződésemet” – a *Világ* a közlés után megjegyzi, miszerint a hírt „föltétlenül hitelt érdemlő forrásból” szerezte. A *Népszavában* Babits tiltakozását újabb gúnyos kommentár kíséretében adják közre, mely korántsem egyértelműnek, hovatovább kétszínűnek tünteti föl szavait.

Lásd *Népszava* 1911. szept. 22. 225. sz. 7.; *Világ* 1911. szept. 22. 225. sz.; *Nyugat* 1911. II. okt. 16. 20. sz. 686.; Éder 1966. 92.; Kardos 1972. 86.; Rába 1983. 87.; Téglás 1987. 221–222.; Téglás 1997. 16., 455–456. (5. tétel – *Világ* 1911. szeptember 22.); Téglás 2000. 233. 2. jegyzet; Sipos 2003. 53.; Sáli 2003. 307–308. (910. levél jegyzete), 239.

1911. szeptember 24.

Rövid kommuniké emlékezik meg a Komjáthy Jenő Társaság megalakulásáról.

Lásd *Budapesti Napló* 1911. szept. 24. 11.; Kunszery, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1967. 2. sz. 201.

1911. szeptember 25.

A *Jubileumi ünnepély* újabb beharangozó híre az Egyesült Szekszárd–Tolna megyei Nőegylet október 5-i ünnepélyére hívja fel a figyelmet, mely este fél 9-kor a Szek-

szárd Szálló nagytermében kezdődik. Az első szám: Babits Mihály *Prológ [egy jó-tékonycélú mulatságra]* című verse, „a fiatal költő előadásában”.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1911. szept. 25. 77. sz. 4.

Lásd még Tolnavármegye és a Közérdek 1911. szept. 28. 78. sz. 4.; **1911. szeptember 6. előtt; 1911. szeptember 6. (?) szerda; 1911. szeptember 7.; Budapest–Szekszárd, 1911. október 5.; 1911. október 6.; 1911. október 6. után, október 22. előtt**

Schöpflin Aladár, a *Vasárnapi Újság* irodalmi rovatvezetője levélben kér „valami szép verset a V. U. karácsonyi albuma számára”, vagy önálló részletet egy nagyobb műből. (Babitsnak végül nem jelenik meg írása az újság karácsonyi mellékletében, csak január végén az *[Anyám nagybátyja régi pap] Örökségem* című vers.)

Lásd OSZK Fond III/1115/3.; Sáli 2003. 35–36., 302. (902. levél)

Lásd még **1912. január 21.**

A Nyugat Szerkesztősége küld levelet Babitsnak: a tanügyi számba (Hatvany Lajosnak) ígért *Latin olvasmányok* című összefoglaló cikket – melyet az elterjedt, vezető tankönyvek kapcsán, rövidre fogva, lehetőleg 6 oldalon írjon meg – kéri, hogy november 15-ig a szerkesztőségnek adja át.

Lásd OSZK Fond III/1816/4.; Sáli 2003. 36., 303. (903. levél)

Lásd még *Szekszárd, 1911. július 27. előtt*

1911. szeptember 27.

Babits Fogarasról névnapi üdvözlétet kap Albrich Jánosnak, torna-ének szakos tanártársának fiától, egykori kedves tanítványától, Albrich Ottótól. A jókívánságokat az „öreg barát”, Albrich János is aláírja.

Lásd OSZK Fond III/1577/13.; utal rá Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 438.; Sáli 2003. 38., 305. (906. levél), 241.

A fogarasi tanítványok, Turcu Titus és Deutsch Vilmos latin nyelvű sorokban üdvözlík Babitsot: *Mittimus navem prora puppique carentem* [Küldünk egy hajót, melynek nincs se eleje, se hátulja! Ciceró rébusza; a *navem/hajó* szó első és utolsó betűjét elhagyva az *ave/üdvöz légy* köszöntést rejti.] A lapot a következők írják még alá: Román [János], Buzeczky [Ernő], Fazekas Gyula, Gábor A[urél], Hody Károly, Steiner József, Cordiel, Czecz [János], Schul Náthán, H[elmu] Péter, Gávra S[ándor], Maier János, Peptea György.

Lásd OSZK Fond III/1577/15.; Sáli 2003. 37., 304–305. (905. levél)

Vö. Sáli 2003. 37., 304–305. (905. levél – „carentem” helyett „raventem” olvasatot ad)

Kovács László [negyedéves joghallgató, Babits földije és későbbi barátja] Szekszárdról küld magázó hangú levelet (zárt levelezőlapon) Babits „Tanár Úrnak”: egyetemi ügyekben Pestre kell utaznia, s nagyon szeretne vele találkozni. Másnap, csütörtökön este a Magyar Színházban nézi meg a *Kis Lordban* [Burnett Hodgson regényéből készült színmű] Fényes Annuskát [ekkor még 12 esztendőes gyerekszínészt], érdeklődik, Babits nem tartana-e vele. Közli, hogy csütörtökön dél körül benéz a New Yorkba, megadja minden lehetséges elérhetőségét, de följánlja, „ha [Babits] már rendben van” (ti. a lakás berendezésével), szívesen kimegy hozzá.

Lásd OSZK Fond III/791/1.; Sáli 2003. 36–37., 303–304. (904. levél – úgy véli, Babits szeptember 14. körül költözik Rákospalotára); Buda 2007. 54. 110. lábjegyzet

Lásd még utal a Kovács Lászlóval való barátságra: Sipos (Czeizel) 2004. 56–57.

1911. szeptember 28.

Újabb hír jelenik meg a Szekszárd–Tolna megyei Nőegylet október 5-i ünnepélyének előkészületeiről, többek között Babits *Prológ [egy jótékonycélú mulatságra]* című verséről és a vershez tervezett élőképéről.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1911. szept. 28. 78. sz. 4.

Lásd még Tolnavármegye és a Közérdek 1911. szept. 25. 77. sz. 4.; **1911. szeptember 6. előtt; 1911. szeptember 6. (?) szerda; 1911. szeptember 7.; Budapest–Szekszárd, 1911. október 5.; 1911. október 6.; 1911. október 6. után, október 22. előtt**

1911. szeptember 29. előtt

Fogarasi tanártársa, barátja, Fridrich András képeslapon küldi jókívánságait Babitsnak Mihály-nap alkalmából. „Az ígért levelet várva várom; kíváncsi volnék új helyzetedre. Igaz, a kolera miatt még nem alakult ki teljesen.” Beszámol a fogarasi gimnáziumban bekövetkezett változásokról, s arról, hogy ő is reménykedve, de eddig hiába böngészte az áthelyezéseket.

Lásd OSZK Fond III/1650/4.; utal rá Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 435.; Sáli 2003. 38–39., 305–306. (907. levél)

1911. szeptember 29.

Fogarasi hetedik osztálya küld táviratot Babitsnak, a „volt felejtethetlen tanárnak”, névnapja alkalmából.

Lásd OSZK Fond III/1577/14.; Sáli 2003. 39., 306. (908. levél); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 211. (Babits 2003. hivatkozása helyesen: BML 1911–1912)

Mennyiségtan–fizika szakos fogarasi tanártársa, Nádasdi Dániel Debrecenből képeslapon küldi névnapjára „jókívánatait”, főlemlegetve „a jó fogarasi Mihály-napot”. Egyúttal ahhoz is gratulál, hogy Babitsnak legalább célja egy része sikerült [ti. hogy az isten háta mögötti Fogarasról a fővárosba kerüljön; a cél másik része köl-

tői kiteljesedésére, az irodalmi életbe való bekapcsolódására vonatkozhat]. (Nádasdi még közli, hogy gyomorhuruttal küszködve csak a következő héten megy vissza Fogarasra.)

Lásd OSZK Fond III/2448/39.; Sáli 2003. 39–40., 307. (909. levél), 241.

1911. (?) szeptember 29.

Id. Babits Mihályné „*Édes Misim neved napján is sokat gondolok reád...*” kezdettel küld levélkártyát fiának, a verzón a „nenne” [Kelemen Ilona] sorai, aki „a nagya”, Kelemen Józsefné nevében is aláírja a lapot.

Lásd OSZK Fond III/179/224.

Szekszárd, 1911. szeptember vége felé

Babits Juhász Gyula Szakolcán, szeptember 8-án írt levelére válaszolva szabadkodik, hogy sokáig nem felelt kedves levelére. Szeretett volna valami véglegeset írni a neki küldött verseiről, melyeket átadott Osvátnak, aki azonban véleményt még nem mondott róluk (utóbb hozzáteszi, hogy bár Osvát „nagyon melegen beszélt” Juhásztól, nem titkolta, hogy újabb dolgai nem mind tetszettek neki). Babits örömének ad hangot, hogy Juhász nem feledkezett meg teljesen róla. „Mióta elváltunk, én igen magányosan élem körülbelül azt az életet, amelytől most te félsz Szakolcán. Senki sem volt, akinek beszélhettem volna terveimről, gondolataimról, mint hajdan neked, senki, aki azokról őszintén megmondta volna a véleményét. Irodalmi barátaim egyáltalán nem voltak, annál több irigység és ellenségeség, akik csak legújabbban is felhasználták az alkalmat a legképtelenebb híreket hozni rólam forgalomba” – kesereg a Fogarasról Újpestre való áthelyezése kapcsán fellángolt sajtótámadások, a kongreganizmus vádja és a gúnyolódások miatt. Vigasztalja Juhászt Szakolcára helyezése miatt, s kéri, írjon többször is, üdvözlí Resch Aurél barátjukat, s gratulál neki a szakolcai igazgatósághoz.

Lásd másolatát a szegedi Somogyi-könyvtár Kilényi-gyűjteményében; Péter László, Tiszatáj 1965. 2. sz. 148. (1911. szeptember); JGYÖM Lev. 1981. 241–242., 439–440. (254. levél); Sáli 2003. 40–41., 307–308. (910. levél)

Újpest, 1911. szeptember

Megjelenik *A költő szól* című Babits-vers a következő lábjegyzettel: „Babits Mihályt, a jeles költőt és tanárt most helyezte át a közokt. miniszter az újpesti főgimnáziumhoz.”

Lásd Lujza Leány-Egyesület Lapja/Hölgyek Lapja 1911. szeptember, 9. sz. 131.

1911. október eleje

A nyugatos esztéticizmust szinte egy időben éri támadás Pogány Józseftől (*A harcok emberei – Irodalom és politika*) és Bresztovszky Ernőtől (*Tünetek*), akik „a mar-

xista kritika fegyverzetében” lépnek fel többek között Babits költészete ellen. A későbbi, 1919-es kommunista népbiztos Pogány az irodalomban „nem tud egyebet látni, mint végső soron mégiscsak politikát és ökonómiát; az embernek a maga élete nagy harcát könnyítő fegyvert”. Úgy véli: „A Nyugat forradalommal, meg nem alkuvással jött, és ma reakció és csúnya paktum.” – „A magyar protestálás, a magyar ugar, az éhes város, a magyar burzsoá helyébe került Párizs és London úri csőcselékének párizsi és londoni rosszul mázolt mintára furcsálkodó rajza. A finomság szocializmusát elpusztította az első dér, és íme ott van a *Nyugat*-ban a pluralizmus politikája, a mindenbe belenyugvó szkepszis, az így is lehet, úgy is jó cinikussága. [...] Jött egy ország fájó hangulatának, vérző érzéseinek kiharsonálására, és lett néhány furcsa, bogaras, gyanús betegségű ember szeszélyének a lerakódóhelye. Jött politikus irodalomként: termékenyen – és ma végzi esztéta irodalomként: meddőn.” S meghirdeti a harcot az ellen az irodalom ellen, „mely bevallottan csak formákkal való játék, csak játékokkal való komolykodás. Helyre kell állítani az író és a világ kapcsolatát, a költő és a társadalom együvértartozását... Le kell szakítanunk a mai modernség cégérét: a minden mindegy esztétikáját, és helyére célokat, a társadalom nagy dolgaival összefüggő nagy problémákat kell tűznünk a művészetek elé.”

Bresztovszky Ernőnek a *Népszavában Tünetek* címmel megjelenő éles hangú, olykor durvaságig fajuló tárcacikkei az egész *Nyugatot* a társadalmi haladás ügyének cserbenhagyásával, Babitsot az eredetiség hiányával, a világirodalom utánérző másolásával vádolják.

Lásd Bresztovszky, *Népszava* 1911. okt. 4. 235. sz. 2–4.; okt. 5. 236. sz. 2–4.; Bresztovszky: Éder 1966. 93–98.; Pogány Józsefet idézi Komlós, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1963. 2. sz. 173–175.; Kelevéz 1998. 140. és 359. lábjegyzet; Kelevéz 2008. 130. 26. lábjegyzet

Lásd még *1911. október 4. és 5.*; *1911. október 15.*

1911. október 1.

A *Nyugat* e számának élén „*Tisztelt Olvasó!*” kezdettel szerkesztőségi cikk (?) áll, melyben számvetést készítenek a negyedik évfolyamának vége felé közeledő lapról. A *Nyugat* mindig a legmagasabb esztétikai szempontokat tartotta szem előtt. Megemlíti többek között, hogy Babits irodalmi esszéi szenzációk voltak. Az irodalom mellett szociológiai és politikai kérdésekről is írtak. Hirdetik a legközelebbi számokból Babits filozófiai tanulmányait, s közlik, hogy a *Nyugat* megismétli színielőadásait, s köztük bemutatják Shakespeare *A vihar* című drámáját. Az előadásokat a Vígszínházban a *Nyugat* egy-egy főmunkatársa vezeti be.

Lásd *Nyugat* 1911. II. okt. 1. 19. sz. 1–4. előzéklap; Buda (kézirat) 2012

Vö. A bibliográfia tévesen úgy jelzi, mintha Babits fordításában mutatnák be Shakespeare *A vihar* című drámáját, amelyet azonban ő csak később fordít le: *Szekszárd, 1914. augusztus–szeptember 22. előtt*

A *Nyugat* kiadványaként hirdetik az *Iris...*, a *Herceg...* és a *Két kritika* című kötetet.

Gellért Oszkár *Babits, a költő* címen – Babits Fogarasról Budapestre kerülése alkalmából, amit szerinte némelyek „kicsinyességgel” fogadtak – ír cikket: „máris bárki magyar társánál” messzebbre jutottnak kiáltja ki Babitsot „a magyar költészet útján”. Többek között utal a *Golgotai csárda* világirodalmi párhuzamára is, kiemelve, hogy „Az Anatole France Júdása pár év múlva már nem emlékszik bizonyos názáretire, elfeledte. Íme Babits katonáinak közönye a golgothai csárdában, mialatt kockáznak a Jézus Krisztus köntösére, még ennél is továbbmegy, mert idő s hely tekintetében még ijesztőbb közelségű. A Júdás-féle közöny kihűlt már, s kristályos, e katonák közönye még forró s véres...”

Megjelenik Babits „egy készülő mesedramá”-jának [*A Második Ének*] 3. felvonása [része]: *A vihar*.

Lásd Nyugat 1911. II. okt. 1. 19. sz. 5., 6. számozatlan előzéklap, 505–506., 507–523.; Éder 1966. 92–93.; Pók 1970. 65.; Kardos 1972. 86–87.; Vendel-Mohay 1974. 103.; Vendel-Mohay 1983. 53.; Rába 1983. 83.; Keresztury 1988. 183.; Sipos 2003. 53.; Kelevéz 2008. 63. és 26. lábjegyzet

Lásd még *A Második Énekre: Szekszárd, 1911. augusztus után, október 1. előtt*

Közzli Babits *Ödipusz király* című ismertetését a Max Reinhardt által rendezett budapesti előadásról. Nem tetszett neki a darab, mert Reinhardt rendezését túlzottan hatásra törekvőnek látja, s szerinte nem jól mondják a szöveget sem. Megemlíti, hogy Párizsban (1910 nyarán) látta az *Ödipuszt* a Théâtre Française színpadán. Kifejti, hogyan kellett volna a görög klasszikust játszani, s összehasonlítást tesz az *Ödipusz* és Poe detektívnovellái között.

Lásd Nyugat 1911. II. okt. 1. 19. sz. 586–589.; Éder 1966. 71.; Sáli 2003. 249.

Lásd még *Budapest, 1911. szeptember 19. este*

Budapest, 1911. október 3.

Az istenfáját címmel megjelenő jegyzet ellenséges hangon emlegeti, hogy miután Babits belépett a Mária Kongregációba (!), a *Nyugat* ahelyett, hogy „széttépte” volna, dicsőítette, és még azokat nevezte Júdásnak, akik kifogásolták Babits magatartását [ez bizonyára utalás Gellért *Nyugat*-beli cikkének Anatole France-párhuzamára].

Lásd Budapesti Napló 1911. okt. 3. 232. sz. 12.

Lásd még *1911. október 1.; 1912. március 9.*

Budapest, 1911. október 4.

A Tudomány. Irodalom. Ignótus nem antisemita című jegyzet Ignótus egy Reinhardtrol szóló cikke kapcsán a „Babits-iskola hódítását” emlegeti. „Maholnap az egész Nyugat szőröstől-bőröstől beléphet valamelyik kongregációba. Hiszen máris ott tart, hogy művészi kinövéseket felekezeti és faji szempontokból bírál el.”

Lásd Budapesti Napló 1911. okt. 4. 233. sz. 11–12.; Buda (kézirat) 2012

Lásd még **1912. március 9.**

1911. október 4. és 5.

Babits költészetét és személyét gátlástalanul kegyetlen támadás éri: Bresztovszky Ernőnek a *Népszavában Tünetek* címen közölt két cikke. A személyes sértődöttségtől is fűtött írások [a Négyesy-stílusgyakorlaton ugyanis annak idején Babits bírálta rossz verseit, ráadásul 1911 elején teljesen kiszorul a *Nyugatból*] azt állítják, hogy a *Nyugat* hanyatlóban van, s a hanyatlásért Babits „filozopter lírizmusa” felelős, akit miszticizmussal, önmagának Ady ellen való kijátszásával, kongreganista szellemmel is vádol. Babits Ady-, Petőfi- és Arany-értékelésének, valamint költészetének bírálatát adja, utal a *Nyugatban* megjelent *Huszadik, huszadik század* című írására és Gellért Oszkárt is támadja Babitsot védelmező *Nyugat*-beli írása miatt.

Babits egy hónappal később a *Nyugatban* csupán a támadások elvi részére válaszul, követelve magának a jogot, hogy ne kelljen semmiféle klikkbe tartoznia. Szíve mélyén klasszikusnak és konzervatívnak érzi magát, s félszeggé teszi híre mint hipermodern és forradalmár költőé. „Az én fajom fájdalmasan félreértett engem, s meg kell mondani, hogy első igazi megértőim zsidók voltak, akiket mintha azért rendelt volna a sors ide miközénk, hogy legyen, aki értékeink tudatára keltsen bennünket. Ezzel az igazsággal tartozom nekik. Ők hívtak, hoztak, kényszerítettek fel a fővárosba, ahol még egy darabig – előbb Újpesten, majd Budapesten – tanárkodtam...” – emlékezik egy 1923-as interjújában. A *Holnapot* ért bírálatok kapcsán megjegyzi: „A kritika keveset adott nekem: többször bizony majdnem szajkók magasztalása vagy hökkent pulykák rikácsolása volt.”

Lásd *Népszava* 1911. okt. 4. 235. sz. 2–4.; okt. 5. 236. sz. 2–4.; Éder 1966. 87., 93–98. (október 1-jei és 5-i számát jelzi); Pók 1970. 67.; Kardos 1972. 87–88.; Téglás 1987. 222.; Sáli 2003. 239–240. (a *Népszava* október 1-jei [!] és 5-i számát jelzi)

Lásd még Babits Bresztovszky-bírálatára a Négyesy-stílusgyakorlaton: **1903. március, 1904 körül; 1911. október 1.**; Babits válaszát a *Tünetekre*: *Nyugat* 1911. II. nov. 1. 21. sz. 782.; **1912. március 9.**; F[azekas] I[mre], Magyarország 1923. dec. 8. 278. sz. 5.; Buda 2007. 62. és 129. lábjegyzet; Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 764–765.

Budapest–Szekszárd, 1911. október 5.

Babits két napra Szekszárdra utazik: az Egyesült Szekszárd–Tolna megyei Nőegylet 50 éves jubileuma alkalmából a Szekszárd Szálló nagytermében fél 9-kor kezdődő ünnepi esten elsőként ő szavalja el/olvassa föl *Prolog [egy jótékonycéli mulatságra]* című versét, háttérben a költemény hangulatát megjelenítő élőképpel (a költő „érzéseit” és Charitast, a szeretet asszonyát, valamint az őt körülvevő kilenc műzsát szekszárdi asszonyok és lányok elevenítik meg, Babits Angyal, aki rózsának készül, végül édesanyja betegsége miatt lemondja a szereplést). Az esten Kovács László – Babits földije és egyre szorosabb barátja – *Szent Erzsébet legendáját* olvassa föl. Az ünnepség elnöke Apponyi Gézáné grófnő, díszvendége Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1911. szept. 7. 72. sz. 2.; 1911. okt. 6. 80. sz. 1–5.; Sáli 2003. 293. (889. levél jegyzetében); Buda 2007. 63.

Lásd még **1911. szeptember 6. előtt; 1911. szeptember 6. (?) szerda; 1911. szeptember 7.; 1911. október 6.; 1911. október 6. után, október 22. előtt**; összefüggését az 1914. novemberi *Prológus* című verssel: Rába 1981. 461.

1911. október 6.

Megjelenik Babits *Prológ [egy jótékonycélú mulatságra]* című verse, melyet előző nap az Egyesült Szekszárd–Tolna megyei Nőegylet 50 éves jubileuma alkalmából rendezett esten olvasott föl. Bodnár István tollából pedig részletes beszámolót közölnek az ünnepségről.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1911. okt. 6. 80. sz. 1–5.

Lásd még **1911. szeptember 6. előtt; 1911. szeptember 6. (?) szerda; 1911. szeptember 7.; Budapest–Szekszárd, 1911. október 5.; 1911. október 6. után, október 22. előtt**; Sáli 2003. 246.

Resch Aurél közös barátjuk, Juhász Gyula révén a Babitstól kapott üdvözlőlevelet viszonozza Szakolcáról küldött képeslapján. Nagyon örült a találkozásuknak, de a sors másként akarta: ti. amikor Babits Újpestre került, őt Szakolcára helyezték. Hívja Babitsot, látogassa meg őket Szakolcán. Közli, nagy dologban törik a fejüket: az „Oidipos királyt” akarják színre vinni és Babitsot meghívni az előadásra.

Lásd OSZK Fond III/1064/4.; Sáli 2003. 41–42., 308–309. (911. levél)

1911. október 6. után, október 22. előtt

Megjelenik a *Tolnavármegye és a Közérdek* különlenyomataként *Az Egyesült Szekszárd–Tolna megyei Nőegylet 50 éves jubileuma 1911. április 28.* című kötet (Bodnár István munkája), benne Babits *Prológ [egy jótékonycélú mulatságra]* című versével.

Lásd *Az Egyesült Szekszárd–Tolna megyei Nőegylet 50 éves jubileuma 1911. április 28.* Molnárféle könyvnyomdai műintézet részvénytársaság, Szekszárd, 1911. 30–31.

Lásd még **1911. szeptember 6. előtt; 1911. szeptember 6. (?) szerda; 1911. szeptember 7.; Budapest–Szekszárd, 1911. október 5.; 1911. október 6.**

1911. október 7. előtt

Babits három román ajkú fogarasi tanítványa (Czecz János, Helmu/Helmut Péter és Maier János) szeptemberi leveléből értesül a diáktárs, Hofer Jenő Miklós apjának haláláról, s pár részvevő sort küld az özvegynek és volt tanítványának, akit azzal az intelmmel lát el, hogy „Úgy éljen, ahogy Ő [ti. édesapja] kívánná, ha élne”.

Lásd Hofer Jenő Miklós 1911. október 7-i válaszelevelét: OSZK Fond III/1895/11.; Éder 1966. 75.; Sáli 2003. 309. (912. levél jegyzete)

Lásd még **1911. szeptember 13. szerda**

1911. október 7.

Hofer Jenő Miklós, Babits volt fogarasi tanítványa a maga és édesanyja nevében meleg szeretettel áthatott levélben köszöni meg Babits részvételét, melyet apja elhunytá alkalmával írt: „Szomorúságomban is boldog voltam és most is könnyebb viselni azt a csapást, melyet rám mért az Úr mióta szeretett tanár úr sorait elolvastam.”

Lásd OSZK Fond III/1895/11.; részletét közli Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 442–443.; Éder 1966. 75–76.; Sáli 2003. 42–43., 309. (913. levél)

Juhász Gyula ír ujjongó sorokat Szakolcáról Újpestre Babitsnak: „Nem az a fő, hogy a Nyugat közli-e a verseimet, hanem hogy Babits Mihály gondol reám és szeret.” (A lapon említett gratuláció jogcímei: Babits szeptember 29-i névnapja, a *Nyugat* októberi számában megjelent mesedráma-részlet, *A vihar*, illetve az *Ödipusz király* című figyelő vagy akár a *Herceg...* és a *Két kritika...* kötet, amelyeket Babits elküldhetett neki.)

Lásd OSZK Fond III/658/6.; BJKL 1959. 199., 316. (161. levél); Szalatnai 1962. 139.; JGYÖM Lev. 1981. 243., 440. (257. levél); Sáli 2003. 43., 309–310. (914. levél), 249.

Újpest, 1911. október 7.

Az újpesti gimnázium tantestülete tanácskozmányán – melyre bizonyára Babits is visszaérkezik Szekszárdról – megbeszéli a tanévkezdéssel kapcsolatos tennivalókat, az első négy hét lemaradásának bepótlását, a szülői fogadóórákat, a rendkívüli tárgyakat, az iskolai könyvtár gyarapításának szempontjait, valamint meghallgatják az iskolaorvos intelmeit (bizonyára tekintettel a még nem teljesen elmúlt kolera-veszélyre).

Lásd Az Újpesti Magyar Királyi Főgimnázium értesítője az 1911–1912. tanévről. Újpest, 1912. 12.; Buda 2007. 109.

Újpest, 1911. október 9.

A koleraveszély miatt egy hónapos késéssel induló tanév nyitóértekezletét (felső tagozat) tartják, melyen Babits is részt vesz.

Lásd Az Újpesti Magyar Királyi Főgimnázium értesítője az 1911–1912. tanévről. Újpest, 1912. 12.; Hendel 1915; közli Újpesti Helytörténeti Értesítő 1995. szeptember, II. évf. 5. sz. 17., 19.; Buda 2007. 109.

Újpest, 1911. október 10.

A kolerajárvány miatt csak ezen a napon indul az újpesti gimnáziumban a tanítás. Babits megkezdi – a költői híre miatt őt különös izgalommal váró – tanítványai oktatását.

Az osztályába járó Komjáthy Aladár – akivel a tanár–diák viszony hamarosan barátsággá alakul – 1924-ben, a *Nyugat* Babits-számában emlékezik vissza „Babits tanár úr”-ra: „mi néhányan, diákok, akik lelkesedtünk az új költészetért, nagy izga-

lommal vártuk személyes megérkezését, mikor Fogarásról való áthelyezésének híre elterjedt. Egy szép napon végre a derék Jakube, másod-iskolaszolga, leereszkedő bizalmatlansággal közölte velünk, hogy az új »tanár úr« megérkezett s egyben kedélyes tót vigyorgással mindjárt be is mutatta, hogy milyen különösen mozgatja járás közben a nyakát. / Persze nekünk sem kellett több s a következő tízpercben mindent elkövettünk, hogy megpillanthassuk Babits tanár urat. Egyszerre csak megjelent hallatlanul barnán, fehér panama kalapban s fűrgé, apró léptekkel átsietett az udvaron a tanári szoba felé. Mondhatom, kevés embert vizitált valaha is annyi és olyan mohó szem, mint őt. Rögtön konstatáltuk, hogy a betyár Jakubenak igaza van, járás közben tényleg furcsán mozgatja a nyakát, bár most utólag visszagondolva nem vagyok benne biztos, hogy ezt a megállapítást nem az a tekintély szuggerálta-e csak, aminek Jakube fölényes helyzete folytán előttünk örvendett.”

Szabó Tivadar emlékezete szerint „a csöngetés után [...] egyszerre csak egészen váratlanul belépett Babits tanár úr. Halálos csend támadt és titkos izgalom. Amikor Babits tanár úr felment a katedrára [...] egyszerű szavakkal adta tudtunkra, hogy ezentúl ő fogja tanítani a latint és a magyart [...] és én leszek az osztályfőnök, mondta...”

Troján Pál is érzékletes képet fest az osztályba első alkalommal belépő Babitsról: „A régen várt első órán Babits sietős, ideges lépésekkel ment a katedrára, végigpillantott az osztályon [...]. Most is előttem van nyurga alakja, csapott, szinte nőies válla, hosszúkás, sovány arca és borostás álla. Nyírott kis fekete bajuszt viselt, és rövidre vágott sötét haját oldalt elválasztva hordta. A szeme csodaszép volt. Ritkán láttam ilyen mélytűzű, lelkes és szomorú szemet [...]. Papos, magasan záródó zakóöltönyt, és magas, elől kihajtott, ún. álló gallért hordott, amit akkortájt fiatalabb emberek már nemigen viseltek. Mindig kifogástalanul tisztán járt, de meglátszott, hogy a külsőségekkel nem nagyon törődik.”

Komjáthy Aladár így folytatja: „felment a katedrára, amennyire csak tehette, kinyújtózott”, lábjegyzetben még hozzáteszi: „Ez különben állandó szokása maradt. Minden óráját úgy kezdte, hogy a katedra szélére állt, magasra emelte a fejét, s meglehetősen szigorral végignézett az osztályon.” A valóban szigorú tanárra egész egykori osztálya nevében a legnagyobb elragadtatás hangján emlékezik: „az a hév és komolyság, amellyel csodálatosan gazdag tudásának tárházát igyekezett számunkra megnyitni, mindannyiunkban először a tisztelet, azután pedig a tárgy iránti heves érdeklődés érzését keltette fel. A legtöbbet mondom róla, ha megállapítom, hogy tanítványait komolyan vette, ami pedig ritka, nagyon ritka dolog tanároknál. Páratlanul nagyszerű módszerével, fényes előadásaival lassanként elérte, hogy a latin és a magyar órákat nem mint kellemetlen drukkolásokra alkalmat szolgáltató valamiket tekintettük, hanem mint nemes élvezetek forrását, amiken kitűnni dicsőség volt, szégyenben maradni ellenben leverő dolog, amit hamarosan reparálni kellett. Sohasem fogom elfelejteni, hogy milyen bámulatosan tudta megmutatni nekünk Zrínyi költői és írói nagyságát s csodálatra ragadott Pázmány stílusának erőteljes, természetes szépségei iránt.”

Babits szigorú fegyelmet követel diákjaitól, ám magától is: „egész újpesti tanároskodása alatt órát nem mulasztott s egyetlenegyszer sem késett el. Később, mikor

baráti viszonyba kerültünk egymással, szerény mélabúval vallotta be, hogy ezért a pontosságért jelentékeny áldozatokat hozott, amennyiben igen gyakran nem reggelizett s ő szegény, korgó gyomorral magyarázott nekünk, míg mi, igaz ugyan, hogy sokszor drukkolva, de mégiscsak jóllakottan, lapultunk a padokban. [...] utóbb azt is bevallotta, hogy ilyen esetekben néha hosszúnak találta az időt, amíg a megváltó csöngetés felhangzott” – idézi Komjáthy Aladár az olykor „az utolsó pillanatban szélvészként berobogó” Babits alakját.

Lásd Komjáthy, Nyugat 1924. I. ápr. 1. 7. sz. 561–563.; Troján, Pesti Hírlap 1942. dec. 3., 274. sz. 5.; Troján, Magyar Hírlap (Pozsony) 1942. dec. 8. 332. sz. 6.; Éder 1966. 115–133.; Rába 1983. 87., 316. (1911 ősze); Buda, Újpesti Helytörténeti Értesítő 1994. 2. sz. 4–6.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 214–215., 562–563. (216. tétel); Sáli 2003. 235., 237.; Buda 2007. 52. és 101. lábjegyzet

Lásd még Rába 1981. 392.; Sipos (Czeizel) 2004. 57.

Újpest, 1911. október 10-től, 1911/1912-es tanév

Újpest 1911–1912-ben önálló városi jogú település (majd csak 1950-től csatolják negyedik kerületként Budapesthez). Babits 1923-ban így emlékezik: „A városi élet ellenszenvesen s mégis izgatónan csapott meg: mint a magyarság életének egy új és különös fázisa. Újpest, Budapest életének e nagy kicsapódása és lecsapódása feltárta előttem a Város legmélyebb, legvégzetesebb, legkeserűbb ízét, mint egy végzetes italét s keserű salak. [...] ezekből a benyomásokból szűrődött le *Kártyavár* című regényem.”

A Venetianer utcai Magyar Királyi Állami Főgimnázium (ma Könyves Kálmán Gimnázium) éppen 1911-ben lesz főgimnázium, azaz szerez jogot érettségi bizonyítvány kiadására. Az egyik első újpesti telepes, Mildener Márton unokája, az ifjúsági regényeket és pedagógiai tanulmányokat író Klima Lajos igazgatja. Az énektanár Erkel Sándor, Erkel Ferenc unokája. A testületben Babits hamar összebarátkozik Dékány Árpáddal, a halasi varrott iparművészeti csipke tervezőjével (számítan-, rajzológeometria-, szépírástanár), Szigeti Gyulával, aki a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából görög szótárt állított össze (a görög nyelv és irodalom tanára), a klasszika-filológus Fischer Izidorral (magyar–latin szakos tanár), a történelem–földrajz szakos Hendel Ödönnel, aki osztozik Babits Itália és az olasz kultúra iránti szeretetében.

A főgimnázium értesítője szerint Babits heti 3-3 órában magyart tanít az V., VI., VII. és VIII. osztályban, heti 5 órában latint a VII. osztályban, melynek osztályfőnöke (rövid ideig az I/b osztályfőnöke), valamint az 1910/1911-es tanévben működését megkezdő Mátyás király Ifjúsági Önképző Kör vezetője. V.-ben a retorika, VI.-ban a poétika, a felső osztályokban pedig az irodalomtörténet a tananyag: VII.-ben a magyar irodalom és képviselői Kisfaludy Károlyig, VIII.-ban Széchenyi fellépésétől a jelenkorig. Heti 17 órája mellett részt vesz az iskolai ünnepek szervezésében is.

Magyarból az V. osztályban tizenkét, a VI. osztályban tizenhárom, a VII.-ben tíz, a VIII.-ban hét, latinból pedig kéthetenként egy, vagyis évi tizenhat dolgotat kell íratnia, melyeket otthon javít.

A főgimnázium értesítőjében szerepel többek között a Babits által a VII. osztályban előadott tananyag: „*Magyar nyelv*. Hetenkint 3 óra. Végzett tananyag. *I. Olvasmányok*: Hősmondák. Halotti beszéd. Szent Ferenc legendája. Komédia Balassi Menyhárt árulatasáról. Tinódi S. históriás énekeiből. Ilosvai Selymes Péter Tholdi históriája. História egy Árgirus nevű királyfiról. Balassi Bálint költeményeiből. Salamon és Markalf. Magyar István: Az országokban való sok romlásoknak okairól. Pázmány Péter műveiből. Zrinyi Miklós: Idyllek, A török áfium, Gyöngyösy István műveiből. A kuruc költészet. Mikes K. leveleiből. Faludi F. műveiből. Bessenyei Gy.: A philosophus. Ányos. Virág. Csokonai. Kölcsey. Berzsenyi. Kisfaludy Károly költeményeiből. Kazinczy Ferenc leveleiből, Tövissek és virágok. Katona J.: Bánk bán. – *II. Magánolvasmány*: Arany J.: Naiv eposzunk, Alexandriai Sz. Katalin legendája. Gyöngyösi: Murányi Vénusz. Dugonics A.: Etelka. Gvadányi: Peleskei nótárius. Kazinczy F.: Pályám emlékezete. Kármán J.: Fanni hagyományai. Csokonai: Dorottya. – *III. Elmélet*: A magyar nemzeti irodalomtört. főbb irányai s képviselői Kisfaludy Károly fellépéséig. – *IV. Dolgozatok száma*: 10. – Tankönyv: Prónay Antal: A magyar irod. története I. r.” Ugyanebben az osztályban a „*Latin nyelv*. Hetenkint 5 óra. Végzett tananyag. *I. Prózai olvasmányok*: Sallustius Bellum Jugurthinum. Cicero Orationes quattuor in Catilinam, oratio prima et quarta. *II. Költői olvasmányok*: Vergilius: Aeneis VI., VIII., XII. ének. Fordítás magyarról latinra. IV. Régiségtan. V. Írásbeli dolg. kéthetenként 1, egész évben 16. Tankönyv dr. Cserép [József]: Sallustius, Köpesdy: Cicero Orat. 4. in Cat., Pirchala: Vergilius, Cserép [József]: Régiségtan, Vagács: Stílusgyakorlatok”.

A VII. osztály 35 diákja közül a legtöbb rossz tanulmányi eredményű és magaviseletű fiú, akik többsége megrovást és gyenge osztályzatot kap Babitstól, aki ritkán feleltet, nem szereti sem a tankönyveket, sem a „kalkuluskönyvet”, az írásbeli feladatokat túlságosan szigorúan javítja, de valamennyi tanítványa szerint remek előadó. A december 22-én még alig kielégítő tanulmányi eredményük azonban Babits lelkiismeretes tanári munkájának eredményeként év végére már jónak minősíthető. Babits utóbb szívesen emlékszik úpesteri diákjaira: „Hosszú tanároskodásom alatt legjobban az úpesteri tanulóifjúsággal voltam megelégedve. Boldogan emlékezem, mert tudni vágyó, nagy akaratú legénykéek voltak. Szerették a matematikát, éltek-haltak az irodalomért. Az önképzőköriben sokat ígérő versekkel, novellákkal és algebrai dolgozatokkal brillíroztak. Régi tanítványaim közül többekkel ma is közelebbi nexust tartok. Tanítványaim közé tartoztak Komjáthy Aladár, Hevesy Iván [a később a *Nyugat*ba is képző- és filmművészeti cikkeket író tanítvány a *Kárvavár* inspirálója] is.”

Lásd Az Úpesteri Magyar Királyi Főgimnázium értesítője az 1911–1912. tanévról. Újpest, 1912. 5., 8., 9., 15–16., 19., 21., 31–38., 66.; Éder 1966. 105–109., 115–133. (az egykori diákok visszaemlékezésével), 134.; Pók 1970. 66., 212.; Kardos 1972. 113.; Dienesék 1982. 187.; Vendel-Mohay 1983. 53.; Buda, Úpesteri Helytörténeti Értesítő 1994. 2. sz. 4–6.; Téglás 1997. 212., 484. (82. tétel); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 214–215., 562–563. (216. tétel); Sáli 2003. 243.; Sipos 2003.

55.; Buda 2007. 52–53. (a „Ventianer” utcanév bizonyára elírás), Babits tanártársaira, diákjaira: 55–56., 59. és 122. lábjegyzet, a tananyagra: 58–59., 105–106. és 169. lábjegyzet; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 248.

Lásd még F[azekas] I[mre], Magyarország 1923. dec. 8. 278. sz. 5.; Babits véleményét a tankönyvekről: *Szekszárd, 1911. július 27. előtt*; Tieff Géza, Újváros (Újpest) 1927. dec. 29. 3.; Hevesy Ivánra: Gellért 1954. 144.; Sáli 2003. 243.

Hendel Ödön írja névjegyén valamely szombaton: „Bosszantó, hogy hagyományos szerencsém éppen ma hagyott cserben.” Bizonyára ismét hiába keresi föl Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/2392/33.

A tanév során az iskola pap hitoktatója, Thúry Károly becsmérő megjegyzéseket tesz Babits *Óda a bűnhöz* című versére és szerzőjére, mondván, erkölcsi fertő veszi körül azt az embert, aki ilyesmit le tud írni.

Lásd Éder 1966. 107.

Babitsnak kellemetlenségei támadnak a tanév során Klima Lajossal, egy értekezleten éles szóváltásba keveredik basáskodásra hajlamos igazgatójával. Nem érzi jól magát Újpesten, noha az 1912 nyarán érkező képeslapok tanúsága szerint a tanév során nemcsak diákjai, hanem tanártársai közül is többen megkedvelik.

Lásd Éder 1966. 106–107.; Dienesék 1982. 192. (az igazgató keresztnéve – Klima Ferenc – bizonyára elírás); Sáli 2003. 243.

Lásd még tanártársai, Fischer Izidor 1912. július 3-i (OSZK Fond III/1577/19.); Hendel Ödön 1912. július 23-i (OSZK Fond III/2448/27.); 1912. július 26-i (OSZK Fond III/567/4.); Jolesz Béla 1912. augusztus 14-i (OSZK Fond III/2448/42.) és Lengyel Károly 1912. augusztus 27-i (OSZK Fond III/1650/41.), valamint tanítványa, Gärtner Ferenc 1912. július 21-i (OSZK Fond III/2412/1.), 1912. július 26-i (OSZK Fond III/2412/2.) és 1912. augusztus 30-i (OSZK Fond III/1827/59.) lapját

Újpest, 1911. október 10-től–1912. november

Babits különösen szuggesztíven olvassa a diákoknak a *Zrínyiász* szövegét és Vörösmarty *Vén cigányát*. Főleg Vörösmartyt, Petőfit és Aranyt kedvelteti meg diákjaival, legkivált Vörösmartyt. Pázmányért és Zrínyiért is lelkesedik. A modernnek közül Komjáthy Jenőt szereti, kortársairól nem nyilatkozik.

Az írásbeli munkában megköveteli az egyszerű, természetes, érdekes stílust. Egyik tanítványa olvasmányai kapcsán Babits beismeri, hogy stílusuk érdekessége miatt szívesen olvassa maga is Jókait és Nick Cartert (detektívregényeket), és tanult belőlük érdekesen írni. Unalmassága miatt idegenkedik Jósikától.

Az iskolai önképzőköri üléseken elmondja, hogy matematikai stúdiumokkal is foglalkozik, szinte zenei tanulmányoknak tekinti a matematikai törvényszerűségeket. Ekkoriban Henri Poincarét tanulmányozza.

Igen komolyan veszi latinóráit, különösen Horatiust hozza közel tanítványaihoz.

Lásd Éder 1966. 120–133.; Komjáthy, Nyugat 1924. I. ápr. 1. 7. sz. 561–563.

Lásd még Poincaréra: *1913. június 1.*

Budapest, 1911. október 10. után

Babits eljár a *Nyugat* körének kedvelt találkozóhelyeire, többek között a Bristol és a Centrál kávéházba. (A Duna-parti – V. Petőfi tér 1. – Bristol kávéház tulajdonosa 1912-ben Illits Gyula.) „Szorosabb személyes érintkezésünk csak akkor vált lehetőségessé, mikor áthelyezték Újpestre. Innen sűrűn bejárt közénk a Bristol kávéházba. Különösen eleinte, de később is feszélyezve érezte magát ebben a társaságban, sokan jártak ide olyanok, akik nem voltak egészen kedvére valók. Az újságíró típusú fiatal emberekkel tudott legnehezebben kontaktust találni. A *Nyugat* vezető emberei közül Ignotusszal szemben mindig érzett egy kis feszélyezettséget, nem annyira a gondolataikban, mint inkább az eszük járásában volt közöttük ellentét, s ezt érezték mind a ketten. Fenyő Miksát fenntartás nélkül szerette és becsülte. Osvát Ernőt is szerette, őszintén elismerte tehetségét és érdemeit. Néha volt közöttük, rendszerint kéziratkérdések miatt, egy vagy más nézeteltérés, ezek azonban közbelépésünkre hamar eloszlottak. [A *Nyugat*nak] Majd minden számában volt Babitstól vers, vagy tanulmány, vagy könyvbírálat. Csakhamar ő lett az egész vállalkozás egyik tartóoszlopa Ady és Móricz Zsigmond mellett. [...] A szerkesztőséggel inkább csak telefonon érintkezett, személyesen nagyon ritkán ment oda” – idézi föl Schöpflin Aladár ezt a kezdeti időszakot, hozzátéve, hogy Babits soha nem vesz részt a *Nyugat* „palotaforradalmaiban”, „intrikáiban”.

Lásd Schöpflin, *Babits Emlékkönyv* 1941. 226–227.; Gál István, Irodalomtörténet 1979. 4. sz. 910–911.; Schöpflint idézi Buda 2007. 60. és 123. lábjegyzet

Lásd még Laczkó, *Babits Emlékkönyv* 1941. 143–144.

1911. október 14.

Kovács László Szekszárdról küld lapot Babitsnak, melyen közli, hogy október 24-ig fel kell mennie Pestre, s szeretné, ha együtt néznék meg az *Attila* című darabot [Márkus László drámáját, melyet 1911. október 13-án mutat be a Nemzeti Színház Hevesi Sándor rendezésében]. „A szekszárdi Nyugat olvasók kezdenek nyilatkozni. Roppant lelkesedéssel beszélnek a »Vihar«-ról ma egy fiú elfogott a korzón és részleteket recitált, amiket teljes kiélvezés céljából magának lekopogtatott. *Nagyon* meg vagyok elégedve a szekszárdi hatással; van itt egynéhány intelligens ember” – írja Babits *A Második Ének* című mesedráma harmadik részének, *A vihar* címűnek – mely a *Nyugat* október 1-jei számában jelent meg – fogadtatásáról. Hozzáteszi még az ugyancsak az október 1-jei számban megjelent *A rabról, aki király volt* című költeményről: „Igaza volt, a Tóth Árpád verse mesés.” [Bizonyára az október 5-i nőegyleti ünnepélyen váltanak szót a legújabb *Nyugat*-számban megjelent művekről.]

Lásd OSZK Fond III/791/2.; Sáli 2003. 44., 310–311. (915. levél), 249.

Lásd még *A Második Ének: Szekszárd, 1911. augusztus után, október 1. előtt*

Rákospalota, 1911. október közepétől

Babits Rákospalotára költözik, a Fő utca/út 2. szám alatti Reich Miklós-féle ház első emeletén bérel, már nem bútorozott szobát, hanem egy teljes lakást előszobával, két mellékhelyiséggel és egy nagy alkóvos szobával (6. számú lakás). A berendezés nagy része Szekszárdról származik, könyveit hat ládában Kontesveller Károly küldi utána Fogarásról, könyvespolcot azonban már itt csináltat magának. Török Sophie *A Második Ének* előszavában hozzáteszi még: „rézagyat vesz, bőrfotelt, saját lakás, saját bútor, otthon!” Az újpesti gimnáziumban osztályába járó Komjáthy Aladár emlékezete szerint: „A község végén lakott egy óriási szobában, melyet vörös függöny osztott két részre, s egy könyvekkel teli óriási, többsoros könyvespolc töltött ki. Az ablakon már a mező mosolygott be, édesen, kis patak fényes kanyargását lehetett látni, s a hegyektől koszorúzott háttérből derék, magyar jegenyék integettek barátságosan a mesternek s a kis tanítványának.” Innen a BÚR-vasúton (Budapest–Újpest–Rákospalota Villamos Közúti Vasút) jut be a Nyugati pályaudvarig. (A villamos Babits lakása előtt „A” jelzéssel [a mai Árpád úton halad] az István [ma Szent István] útig, Babits itt száll le, ha tanítani megy, majd ezen tovább Angyal földön [a mai Béke úton] és a Lehel úton érkezik el a Berliini [ma Nyugati] térre.) „Ez a rákospalotai vidék, amely már nem főváros, de még nem falu, hanem szomorú, mint a főváros és szegény, mint a falu, alkalmas arra, hogy a poéta a lámpája mellett visszatazzon a múltba” – írja Kosztolányi 1912-ben az *Élet* című lapban Babits rákospalotai otthonáról.

Lásd Kosztolányi, *Élet* 1912. okt. 13. 41. sz. 1–4.; Belia/Móricz Virág, *Csillag* 1956. 4. sz. 661–662.; Török Sophie 1942. 12.; Éder 1966. 111–114.; Pók 1970. 66., 212.; Rába 1981. 420.; Téglás 1981. 178. (1911–1912-ben lakik Rákospalotán a Fő u. 2-ben); Dienesék 1982. 187–188.; Rába 1983. 87., 316. (1911 ősze); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 211–212., 212–214., 562. (212., 213., 214. tétel); Komjáthyt idézi Sipos 2003. 55–56., 209.; Sáli 2003. 235–236.; Török Sophie-t idézi Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 209.; Buda 2007. 55. és 113., 114. lábjegyzet, 113. és 190. lábjegyzet

Lásd még **1912. október 13.; 1912. november 16.–1916. május; Budapest, 1914. február 18.**

Vö. Sáli 203. 236. (Babits költözését 1911. szeptember 21. és 27. között-re datálja); Buda 2007. 109. (szeptember 14. körül-re datálja a költözést)

Kedves tanítványát, Komjáthy Aladárt – aki tagja az iskolai önképzőkörnek, érdeklődik az irodalom iránt, s versel is – Babits „lélek szerinti” gyermekének tekinti, ahogyan majd 1912–1913-ban született és 1915-ben a *Nyugatban* megjelent *A „Fiamhoz”* című versében írja. Valóban fiaként kezeli, ő neveli költővé, majd bizalmas barátjává fogadja. Délutánonként magához hívja rákospalotai lakásába (kulcsot is ad neki a bérelt lakáshoz), és „a filozófiától kezdve” mindenről beszél neki. (*Herceg, hátha megjön a tél is!* című verseskönyvét a következő [tintairású] ajánlással ajándékozza neki: „Kedves fiamnak és / barátomnak / Komjáthy Aladárnak / nagy szeretettel és várákozással / Babits Mihály”. Az újpesti fényképész Faragó által készített mellképének paszpartujára tintairással írja: „Mihály bátyád”.)

A kitüntetett diák 1924-ben idézi vissza a „külszínre kissé zárkózott embert [...]”, aki ösztönszerűleg úgy igyekezett érzékenységet védeni, hogy az embereket általában távol tartotta magától”. „[T]udtommal én vagyok az egyetlen volt tanítványai közül, aki – már magam sem tudom, milyen okok és véletlenek során – közelebb kerültem a lelkéhez, mégpedig már akkor, mikor még tanárom volt s mikor még az a nemes szeretet és érdeklődés, amellyel fejlődésemet figyelemmel kísérte fiatalos szegyenkezésem folytán inkább érthetetlen, mint örömdetes dolognak tűnt fel előttem. / Mert valóban mindig zavarban voltam, mikor valamelyik órájának a végén osztálytársaim előtt bizalmas hangon azt mondta: »Fiam, ha ma délután ráérsz, gyere el hozzám.« »Igenis, tanár úr« feleltem eleinte titkos kis kelletlenséggel, mert semmi okát sem tudtam adni ennek a megkülönböztetésnek, s mert nem voltam stréber természet, bántott, hogy osztálytársaim előtt, akikkel pedig egynek éreztem magamat, ennyire kitüntet. Később, mikor hozzászoktam a dologhoz, repeső örömmel vettem e felszólításokat, mert azok a gátló érzések, melyek a tanítványt a tanártól elválasztották, lassanként megszűntek, helyet adva mélységes tisztelettel párosult szeretetnek. Délután tehát szépen fölszedelőzködtem s elmentem rákospalotai lakására.” Bensőséges kapcsolatuk Komjáthy egész életének meghatározó élménye: „Ha az iskolában pontos, lelkiismeretes tanára volt minden tanítványának, de csak tanára, ezeken a magánbeszélgetéseken ellenben a poéta doctus végtelenül, meleg szívének kincsei tárultak fel s én soha nem fogom tudni elfelejteni ezeket a boldog időket, mikor a legnagyobb magyar szellemek egyike méltatott egy nagyon-nagyon jelentéktelen kis diákot arra, hogy törődjön vele, hogy számovárján teát főzzön neki, hogy lassanként bevezesse az élet szokásaiba s felfedje a titkokat, amik előtt borzongó kíváncsisággal állt.”

Lásd a dedikált kötet Komjáthy Aladárné (Budapest) tulajdona; a fotó: WMMM (Szekszárd) Fotógyűjtemény; Komjáthy, Nyugat 1924. I. ápr. 1. 7. sz. 561–563.; Kardos 1972. 113.; Buda, Újpesti Helytörténeti Értesítő 1994. 2. sz. 4–6.; Sipos 2003. 64.; Sáli 2003. 236.; Pethes Nóra/Vilcses Andrea 2007. 262.; Sipos (Czeizel) 2004. 57–58.; Buda 2007. 56–57. és 117. lábjegyzet

Lásd még *Budapest, 1915. november 16.*

Vö. Sipos 2003. 64. (Móricznak a *Kelet Népe*-ben 1941-ben megjelent, *Babits Mihállyal a Garda-tón* című írását hivatkozva Komjáthy Aladár kapcsán, noha a kedves tanítvánnyal való utazást Móricz a *Babits Emlékkönyv*-ben közölte, *Babits Mihály* című visszaemlékezésében említi)

1911. október 15.

[Hevesi Sándor] Tytlyl ismertetése jelenik meg Pogány József *Harcok emberei – Irodalom és politika* című könyvéről. Véleménye szerint Pogány a pártpolitikus szemével nézve az irodalmat, „szinte fanatikus hévvel” támadja a *Nyugatot*, többek között „az arisztokratikus Babitsot” is – ám mint megjegyzi: „A mi világnézetünk egyetemes nagy szempontjainak fényességében elhomályosul Pogány József meggyőződéseinek kicsinyes egyoldalúsága.”

Lásd *Élet* 1911. okt. 15. 42. sz. 1273–1274.

1911. október 16.

Id. Babitsné az Újpesti Állami Főgimnáziumba címzi aggódó levelét. Naponként várja Babits tudósítását: megkapta-e a bútorokat, vigyáz-e az egészségére, rendszeren eszik-e, alhat-e már a lakásban, s odaért-e a bor is.

Lásd OSZK Fond III/179/40.; Sáli 2003. 45., 311. (916. levél), 238.

A *Nyugat*ban hirdetik a *Két kritika* című kötetet, valamint a *Jung Ungarn* szeptemberi füzetét, amelyben többek között *A Danaidák* is megjelenik németül.

Bresztovszky Ernőnek a *Népszavában Tünetek* címmel a *Nyugatot*, illetve Babitsot támadó két tárcájára válaszol a Disputa rovatban Ignotus és Gellért Oszkár.

„[M]ielőtt Babitsnak Újpestre való áthelyeztetése kitudódott, valakinek meghatalmazása volt arra, hogy neki mai állásával egyező, sőt anyagiakban jobb és biztosítottabb állást ajánljon fel, az államtól függetlent, meggyőződéseit meg nem kötöt, s nem Újpesten, hanem Budapesten – s Babits Mihály azzal tért ki ez ajánlat elől, hogy köszöni s hálás volna érte, de nem lehet hálátlan az államhoz, mely törődik vele, s nincs oka más gazdát keresni, mikor a mostani sem kíván tőle meggyőződéseibe vágó áldozatot” – írja Ignotus válaszul Bresztovszky Ernő *Népszava*-beli cikkére, megvédve Babitsot a Mária Kongregációba való elvtelen belépés vádjától is.

Gellért elsősorban a saját korábbi cikkét (*Babits, a költő*) ért vádak utasítja vissza, s ő is tényszerűen cáfolja, hogy Babits kongregációs lenne.

Fenyő Miksa Ady *Vallomások és tanulmányok* című kötetének megjelenése kapcsán ír Adyról, s itt említi meg Babits *Petőfi és Arany* című tanulmányát, amely Ady Petőfi-tanulmányával együtt szinte egyedül képviseli „Petőfi-irodalmunkat”.

Lásd *Nyugat* 1911. II. okt. 16. 20. sz. 7. számozatlan előzéklap, 677., 683–686.; Kardos 1972. 88.

Lásd még **1911. július 10. előtt és július 10.**; Gellért, *Nyugat* 1911. II. okt. 1. 19. sz. 505–506.; **1911. október 4. és 5.**; **1912. március 9.**; Éder 1966. 98–101. (Ignotus és Gellért cikkét október 15-re teszi); Sáli 2003. 280. (871. levél jegyzetében), 240.; Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 765.

1911. október 16.–1916

A *Nyugat* nyomását a Jókaitól a Révai és Salamon Nyomda veszi át, amely a *Nyugat* Irodalmi és Nyomdai Rt. létrejötte után fölveszi a *Nyugat* Nyomda nevet és megszűnéséig, 1916-ig állítja elő a lapot.

Lásd Szőke Mária 2005. 396. (545. levél jegyzetében); Buda 2007. 253.

1911. október 18. szerda

Kovács László értesíti Babitsot, hogy pénteken [20-án] a reggeli gyorsal utazik Pestre, s még aznap este szeretné Babitscsal megnézni az *Attilát*. Szokásához híven megadja minden elérhetőségét, érdeklődik, Babits járt-e már Dieneséknél, akikhez – bár nehéz lesz időt szakítani – feltétlenül kimegy [Dienesék ekkor a Tisztviselőtelepen, a Delej utca 1.-ben laknak].

Lásd OSZK Fond III/791/37.; Sáli 2003. 45–46., 311–312. (917. levél)

Lásd még Babits és Dienesék találkozására: *Szekszárd, 1911. december 31.*; Dienesék 1982. 157. (Dienesék tisztviselőtelepi lakásai: Delej utca 1., Szabóky utca 59., 1913-tól 1916-ig Villám utca 19., 1919-ig Család utca 28.)

Budapest, 1911. október 20. vagy 21.

Babits föltehetőleg találkozik Kovács Lászlóval [hogya az *Attila* előadását megnézi-e, kérdéses], bizonyára ekkor tegeződnek össze, s Babits 3 koronát is kölcsönözhet barátjának. Kovács László ekkor látogathat ki a Tisztviselőtelepre, Dienes Valériához és Pálhoz is, ahol a náluk tartózkodó Zalai Béla filozófussal, Babits egykori egyetemi társával találkozik.

Lásd Kovács László Szekszárdról 1911. október 25-én küldött csekkszelvényére írt sorait: OSZK Fond III/791/3.

Budapest, 1911. október 21. előtt

Húgának, Angyálnak írhat levelet Babits többek között arról, hogy felolvasást fog tartani a Kereskedelmi Kaszinóban; ám lehetséges, hogy a Pesten Babitscsal találkozó Kovács László viszi Szekszárdra a felolvasás hírért.

Angyal október 21-i leveléből vélhető, hogy Szekszárdról pénzt küldtek Babitsnak, s hogy édesanyjuk levelében szerdára [október 25.?] újabb pénzküldeményt ígér.

Lásd Babits Angyal 1911. október 21-i levelét: OSZK Fond III/35/37.

Lásd még *Budapest, 1911. november 1., Budapest, 1911. november 18.*

1911. október 21.

Angyal – gondolva, hogy Babits az édesanyjuk által küldött pénzt megkapta – levelében érdeklődik, bátyja hogy jön ki belőle. Édesanyjuk írta, hogy szerdán [október 25-én?] ismét küld. Angyal fizetését már utalványozták, s amint fölveszi, küldenek belőle; addig ne csináljon nagyobb kiadást, de ha mégis szüksége van pénzre, sürgönyözzön. „[É]l rendesen, mert féltünk, hogy megbetegszel ha nem eszel jól és fázol.” [A lakás bérlése és berendezése Babits anyagi lehetőségeihez képest bizonyára sok pénzt emészt föl.] Érdeklődik, miről tart fölolvasást bátyja a Kereskedelmi Kaszinóban. Jelzi, hogy könyvei, ruhaneműi másnap „mennek”, s kéri, a szennyest küldje haza. Angyal most kapta meg a vasúti féljegyet, így talán Minden-szentekre [november 1.] felmehet Pestre [segíteni bátyjának a lakás további berendezésében].

Lásd OSZK Fond III/35/37.; Sáli 2003. 47–48., 313–314. (920. levél)

Lásd még *1911. október 27. péntek 10 óra; Budapest, 1911. október 29. vasárnap*; a „Kereskedelmi Kaszinó”-ra: *Budapest, 1911. november 1., Budapest, 1911. november 18., Budapest, 1911. november 19.*

Vö. Sáli 2003. 47–48., 313–314. (920. levél – téves OSZK-jelzettel!, továbbá a jegyzetben az október 22-én Szekszárdról érkező pénzküldeményt 100 korona helyett 200-nak jelzi)

A Nyugat Szerkesztősége küld levelet Babitsnak, melyben a tanügyi számba november 15-re ígért cikkére figyelmeztetik: „Engedje meg, hogy e dátumot kegyes figyelmébe ajánljuk.” [A tanügyi szám végül mégsem valósul meg, noha a *Nyugat* október 1-jén már reklámozza is.]

Lásd OSZK Fond III/1816/5.; Sáli 2003. 46., 312. (918. levél); utal rá Sáli/Tóth 2005. 409–410. (846. levél jegyzete); Buda 2007. 61. és 125. lábjegyzet

1911. október 22. vasárnap

Babits Angyal újabb levelet küld bátyjának: aznap, vasárnap délelőtt 100 koronát adtak fel címére, amelyet bizonyára már meg is kapott Babits. Részletesen beszámol a ruhaneműkről, melyeket csomagban adtak fel. Ekkor még azt közli, hogy valószínűleg másnaphoz, hétfőhöz egy hétre [október 30-án] este érkezik Pestre és Kelemen Imréékhez megy, akik várni fogják a pályaudvaron és másnap náluk találkozhatnak, hogy a további programot megbeszéljék. Családi látogatásokról tudósít és arról, hogy unokatestvérüknek [Kapuné] Halász Gizellának elküldték a Nőegylet történetéről készült könyvet.

Lásd OSZK Fond III/35/193.; Sáli 2003. 48–49., 314–315. (921. levél)

Lásd még a Nőegylet történetére: ***1911. október 6. után, október 22. előtt***

1911. október 22. vagy 29. vasárnap este

Ignotus küld pár sort Babitsnak: örülne, ha végre szóban is kibeszélhetnék magukat, s „hogyan kéntelen indiskreciói[m]” nem bántották túlságosan. Úgy véli, Babitsban is van, akárcsak benne, s főként a szociáldemokráciában, „egy konzervatív ér”, „melynek szervező törekvése a legkonzervatívabb princípiumon épül: az engedelmességen”. [Bizonyára Bresztovszky Ernőnek a *Népszavában* megjelent október 1-jei és 5-i cikkére válaszoló október 16-i *Nyugat*-beli írására utal, melyben Babitsot a kongreganizmus vádjától védelmezve fölfedte, hogy Babits a fővárosi, függetlenebb álláslehetőséget az államhoz való hűség okán elutasította.]

(Az 1. fólió verzóján és a 2. fólió rektóján ceruzával rajzolt térkép, a 2. fólió verzóján Babits ceruzairásával: „Zöld céna, bordó selyem, gyűszű varrottú teásk Savon lábtörlió tintatartó mosdó fogas függöny előszoba ágyra ruhakefe cipő piszkafa Luxróka.”)

Lásd OSZK Fond III/610/47.; Sáli 2003. 49., 315–316. (922. levél)

1911. október 25. szerda

Kovács László Szekszárdról feladóvevényen/csekkszelvényen küld immár tegező hangvételű gépelt sorokat [melyek bizonyára helyhiány miatt megszakadnak] Babitsnak: „Kedves Mihály, a feledékenység nagyon előnyös poétatulajdonság, sajna

nyárs lelkiismeretem még ponderábilisabb [*latin* 'mérhető', 'kézzel fogható', 'súlyos', 'esedékes']. Itt küldöm a 3 kroncsit [bizonyára pesti találkozásukkor Babits kölcsönzött neki]. Nagyszerű passziónak tartja a gépírást: „tanulj meg okv.[etlennül]”. Javasolja Babitsnak, menjen ki Dienesékhez, most Zalai Béla náluk lakik, „az orrát operálták s nagyon unatkozik”. Kéri, Babits karácsonyig menjen haza.

Lásd OSZK Fond III/791/3.; Sáli 2003. 49–50., 316–317. (923. levél)

Lásd még *Budapest, 1911. október 20. vagy 21.*

1911. október 27. péntek 10 óra

Angyal levelezőlapján röviden tájékoztatja Babitsot, hogy vasárnap [29-én] délben fél 12-kor indul Szekszárdra, és este fél 8-kor ér Pestre. Bimbiséknél [Gizi néni, Kelemen Imréné] fog megszállni. Kéri, hogy várják őt.

Lásd OSZK Fond III/35/38.; Sáli 2003. 51., 317–318. (925. levél); Buda 2007. 63.

Vö. Sáli 2003. 51., 317–318. (925. levél – tévesen 1911. október 28-ra datálja, noha az szombat!); Buda 2007. 63. és 136. lábjegyzet (1911. október 28-ra datálja)

Újpest, 1911. október 27.

Babits zárt levelezőlapot küld Újpestről Angyalnak, melyben szabadkozik, hogy soká nem írt, mert roppant el volt foglalva. Egy cikket [*Művészet és szabadság, Ifjú Vörösmarty?*] kellett megírnia a *Nyugat* elsejei [november 1.] számába, amelynek a korrigálása még hátravan. „Most csak azt írom hogy jöjj ám *bizonyosan*. Várunk én is, Bimbisék is.” Köszöni a küldött pénzt, előre örül, hogy Angyal jön, és együtt gondoskodnak arról, ami még hiányzik. Közli, hogy a *Nyugattól* is megkapta a pénzt, s érdeklődik, Angyal nem hozza-e fel „Anyit”, id. Babits Mihályt.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.105.; közli Csiszár, Dunatáj 1991. április, 1. sz. 50. (55. levél); Sáli 2003. 50., 317. (924. levél)

Lásd még a Szekszárdra küldött pénzre: **1911. október 22. vasárnap**; Buda 2007. 63. és 136. lábjegyzet

Vö. Sáli 2003. 50., 317. (924. levél – indokolatlanul itt közli, hivatkozás megjelölése nélkül, hogy Babitsnak 1912. [!] október 3-án a *Nyugat* 30 koronát küld)

Budapest, 1911. október 29. vasárnap

Kelemen Gizella, „Licc” küld levelezőlapot Babitsnak, melyen tudatja, ekkor értesültek arról, hogy Angyal nem hétfőn, hanem még aznap este érkezik, ezért másnap, hétfőn délután mennek ki [Rákospalotára] Babitshoz.

Lásd OSZK Fond III/1729/67.; Sáli 2003. 51., 318. (926. levél)

Lásd még Buda 2007. 63. és 136. lábjegyzet

Rákospalota, 1911. október 30. hétfő–1911. november 5. előtt

A Szekszárdról megérkezett Angyal és Kelemen Gizelláék október 30-án hétfőn kimennek Babitshoz Rákospalotára, hogy segítségére legyenek lakása berendezésében. Angyal, akit állandóan gyengélkedő édesanyjuk el sem akar engedni maga mellől, csupán néhány napot tölt Pesten, hogy vásárlásokat is intézzon.

Lásd Kelemen Gizella, „Licc” 1911. október 29-i lapját: OSZK Fond III/1729/67., valamint Babits 1911. november 5-én húgának küldött levelezőlapját: OSZK Fond III/2002.

Lásd még Babits Angyal 1911. október 27-i és Babits ugyanaznap kelt levelét: OSZK Fond III/35/38., WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.105., Kelemen Gizella, „Licc” 1911. október 29-i sorait: OSZK Fond III/1729/67.; valamint Babits Angyal november 10-i levelét: OSZK Fond III/35/39.

Budapest, 1911. november 1.

Az *Irodalmi estély* tudósítása szerint a Magyar Kereskedelmi Csarnok november 18-án irodalmi estélyt rendez, amelyen Babits is részt vesz.

Lásd Magyar Hírlap 1911. nov. 1. 259. sz. 14.

Megjelenik Babits *Az ifjú Vörösmarty* című tanulmánya, amely nem titkoltan csupán előkészítője, bevezetője a később megjelenendő *A férfi Vörösmarty*-nak: „A Vörösmarty-irodalom száználmasan csekély. Gyulai Pál egy mintaszerű kiadással és egy eleven és tiszta nyelven művészileg megírt életrajzzal ajándékozott meg bennünket, de a kiadás jegyzetei csak nyers adatok; s az életrajz inkább kor- és milió-rajz [...]. Gyulai nem mert Vörösmarty lelkének mélységeibe lehatolni [...]. Líráját mintha nem mernék vizsgálni; pedig legtöbbször itt érzik őt nagynak – érzik, ha nem is ismerik. / [...] Vörösmarty a *Szózat* költője – egy olyan költeményé, amelynek szépségeit a megszokástól nehezen érezzük –, Vörösmarty a *Zalán futásának* költője, egy hosszú eposzé, amely (mondjuk csak ki) számunkra unalmas. De Vörösmarty a *Vén cigány* költője is, kétségtávol a legcsodálatosabb magyar versé, amelyet ismerünk; s ezért Vörösmarty nagy ember és izgató talány [...]” Úgy véli, tragikus filozófia, teljesen fejlett világnézet nyer majd végleges kifejezést a férfi Vörösmarty első műveiben, az epigrammákban és a *Csongor és Tündében*. „Csak azért, hogy aztán rettenetes események hatása alatt a veszedelmes mély végleg felforrjon, a tragikum kiégjen minden klasszikus nyugalom bilincsei alól, s a művészettel fékezett képzetek, a lélek hadserege örült lázadásban törjön ki. Mintha egy gyönyörű és nyugodt csillag szétrobban az égen. Ez lesz a férfi, a tragikus, a filozófus, a lázas Vörösmarty.” (Babits az 1938-as *Írás és olvasás* kötetben a következő megjegyzést fűzi Vörösmarty-esszéihez: „Az első, aki Gyulai Vörösmarty-képének elégtelenségét és, hogy így mondjam, Vörösmarty arcának kettősségét észrevette, Schöpflin Aladár volt, már 1907-ben. [Lásd Schöpflin: *Magyar írók, A két Vörösmarty*.] Cikkeim írásakor ezt a tanulmányt nem ismertem.”

Maga Babits is bekapcsolódik a Bresztovszky *Tünetek*-cikkei által kiváltott vitába: *Művészet és szabadság* címmel a személyét ért támadásokat elméleti síkra

tereli, s kifejti nézeteit művészetről és politikáról. Ignotus „szabadsági politika” ki-fejezését – melyet írása mottójaként idéz – tarthatatlannak ítéli, mert a művészet lé-nyegével ellentétes, hiszen az maga a szabadság, a politika pedig maga a türelmet-lenség. A türelmetlen, mindenkor célratörő, a szabadságot korlátozó politikát elutasítja, ezzel szemben a művész, aki az intuíció révén a világ lényegét képes meg-ismerni, a teljes szabadság embere, semmiféle klikkhez nem tartozhat, „ahol a sza-badságot megkötik”. Kijelenti: „Uraim! ha nekem tetszik a katolicizmus, önöknek abba semmi beleszólásuk; ha önök a művészet iránt érzékkel bírnának, gyönyör-ködnének velem abban, amiben én is gyönyörködöm, s ezzel talán nem is vétené-nek a szent szocializmus ellen. Követelem magamnak azt a jogot, hogy mindenben gyönyörködhessem, még az önök mulatságos korlátoztságában is. És követelem magamnak azt a jogot, hogy ne kelljen tartoznom semmiféle klikkbe, ahol a sza-badságot megkötik. Nem is vagyok tagja egyiknek sem. A kongregációnak persze leg-kevésbé.”

A *Nyugat* címlapján, Beck Ö. Fülöp Mikes-emblémája alatt hirdetés jelenik meg: „Olvasóink figyelmébe! / Az ország legnagyobb / KÖLCÖNKÖNYVTÁRA / a »MODERN KÖNYVTÁR« / Budapest, Andrássy-út 38., I. em. Telefon 82-24. / Prospektust vidék-re is ingyen küld a Nyugat Kiadóhivatala vagy a Könyvtár vezetősége.”

Lásd *Nyugat* 1911. II. nov. 1. 21. sz. 689–701., 782.; Éder 1966. 101–104.; Kardos 1972. 88–89.; Téglás 1987. 222. (1911. november); Kelevéz 1998. 98.; Jankovics 2005. 244–262., 626–630.; *A magyar irodalom története* II. (Kappanyos) 2007. 342–343.; Hibschr/Pienták 2009. 489.

Lásd még *Nyugat* 1911. II. okt. 16. 20. sz. 683–686.; Sipos, Hevesi Szemle 1987. 5. sz. 67–68.; Sipos 2003. 49. (Vörösmarty-tanulmányok), 53–54. (*Művészet és szabadság*); Sáli 2003. 240.; Sáli/Tóth 2005. 363. (776. levél jegyzetében); Rába 2008. 94.; Csokonai-Illés 2010. 78.

Vö. Éder 1966. 101. (a *Művészet és szabadságot* a *Nyugat* november 15-i számában megjelent-nek jelzi)

Budapest, 1911. november 4.

Móricz Zsigmond névjegykártyáján (Üllői út 95.) kedvesen ismétli meg, és sürgeti Babitsot, hogy „minél előbb s minél gyakrabban” látogasson el hozzájuk: „nyitva előttem házam és szívem kapuja”.

[Lehetséges, hogy ekkor hagyja Rákospalotán névjegyével együtt *Az Isten háta mögött* című regényének egy példányát/vagy utóbb postán küldi el.]

Lásd OSZK Fond III/926/3.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 665. (3. levél); F. Csanak Dóra 1963. I. 108., 350. (66. levél); Éder 1966. 113–114. (Rákospalota, 1911–1912 telére datál-ja); Rádics, Dunatáj 1983. december, 4. sz. 31., 38.; Sáli 2003. 52., 318. (927. levél)

Lásd még Babits Újpest, 1911. november 14-i válaszát: PIM Kézirattára M. 100/52/3.; Sipos 2003. 54. (többek között Móriczsal való szorosabb kapcsolatára utal); Buda 2007. 62. és 132. jegyzet

Vö. Rádics, Dunatáj 1983. december, 4. sz. 31., 38. (úgy véli, bár a névjegyből nem derül ki, de lehetséges, hogy ezzel együtt küldi el *Sárány* [!] című regényét)

1911. november 5. előtt

Babits Angyal küld képeslapot Babitsnak: „Tehát megérkeztem! Éljen!”, a lapon még [ifj. Kiss István] Pista, [Kiss Erzsébet] Böske, [Kiss Ernőné Kelemen] Brigitta, valamint [Kelemen Ilona] Nenne üdvözlése és [Babits István] Pistika aláírása.

Lásd OSZK Fond III/35/178.; Sáli 2003. 55–56., 322–323. (933. levél – november 10. előtt-re datálja, noha Babits november 5-én már Szekszárdra küldi neki a „háromgalléros” lapot)

Lásd még Babits Angyal november 10-i levelét: OSZK Fond III/35/39.

Budapest, 1911. november 5. előtt

„Háromgalléros” arckép készül Babitsról.

Lásd OSZK Fond III/2002.; W. Somogyi 1983. 216–217. (6. kép)

Vö. W. Somogyi 1983. 216–217. (6. kép – 1912. [?] november 5. előtt-re datálja)

Budapest, 1911. november 5.

Babits arcképét levelezőlapként küldi húgának Szekszárdra: „Megismered-e ki ez a háromgalléros ur.” Licc [Kelemen Gizella], Bimbis [Kelemen Imre], valamint Gizi [Kelemen Imréné] aláírása szerepel még a lapon.

Lásd OSZK Fond III/2002.; Sáli 2003. 52., 319., hasonmása: 549. (928. levél)

Lásd még a datáláshoz Babits Angyal 1911. november 10-i levelét (OSZK Fond III/35/39.): „Ki csinálta azt a háromgalléros képet?”

Vö. W. Somogyi 1983. 216–217. (6. kép – 1912. [?] november 5 előtt-re datálja)

1911. november 6.

Ifj. Kiss Ernő ígéretéhez híven képeslapján két tanár, Riedl Frigyes és Négyesy László óráiról tájékoztatja Babitsot. [Lehetséges, hogy a *Nyugat* tervezett tanügyi számába készítenő cikke kapcsán szeretne Babits konzultálni egykori egyetemi professzoraival. Négyesy ekkor a budapesti tanárképző intézet gyakorlógimnáziumának vezetőtanáraként tanárjelöltek képzésével is foglalkozik, s ekkor írja szám-talan kiadást megért tankönyveit.]

Lásd OSZK Fond III/1729/96.; Sáli 2003. 53., 319–320. (929. levél – téves OSZK-jelzettel)

Újpest, 1911. november 8.

Babits levelezőlapon értesíti Osvát Ernőt, hogy pénteken [10-én] este 6 óra tájban a Korona kávéházban lesz. Igen szeretne találkozni vele, ha „szerkesztő úr”-nak ide-je és kedve van. [Az egyetemi tanárok és a „város krémje” által szívesen látogatott IV. kerületi Váci utca 14. alatti Korona – cégérén a magyar koronával – Budapest leghosszabb életű kávéháza (1783–1912), melyet ekkor Harkai Mór, a pesti kávé ipartestület elnöke vezet, mígnem az öreg épületet egy évvel később lebontják.]

Lásd OSZK Fond III/253/708/11.; Sáli 2003. 53–54., 320. (930. levél)

1911. november 7.

A Nyitrán ügyvédi irodát fenntartó dr. Halasi Lipótnak (aki kedvtelésből műfordítással foglalkozik, s elküldte neki *Két nővér* című költeménye fordítását) ír Babits elismerő sorokat – „a fordítás nekem nagyon tetszett és mindenkinek, akinek megmutattam. Valóban művészi munkának tartom” –, s engedélyét kéri, hogy valamely fordítását a *Jung Ungarn*nak vagy más német lapnak elküldhesse.

Lásd Halasi Lipót 1911. november 9-i (OSZK Fond III/2647.) és 1916. július 19-i (OSZK Fond III/540/1.) levelét

Lásd még Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 256.

1911. november 9.

Dr. Halasi Lipót ügyvéd Nyitráról küld levelet Babitsnak (melyet nem maga ír, hanem diktál), beleegyezését adva, hogy valamely fordítását a *Jung Ungarn*nak vagy más német lapnak elküldje. Olvasta Hatvany „szép cikkét” a *Pester Lloyd* karácsonyi számában [1910. december 20.] a fordítók értékéről és fontosságáról, s ennek hatására 2-3 hónappal korábban elküldte 10 fordítását a *Jung Ungarn*nak, köztük Reviczky Gyula *Sátánját* is, ezeket Hatvany elhárította, mondván, fordítani csak a legjobbat szabad, s Reviczky, Kozma Andor, Czöbel Minka, Peterdi Andor nem nyújt semmit a németeknek, majd a legközelebbi számban mégis megjelentette Reviczky versét Sponer Andor fordításában. Bár Halasi ügyvéd lévén csupán kedvtelésből foglalkozik műfordítással, mégis úgy véli, a maga fordítása jobb és hívebb. Babits érdeklődésére számítva további fordításait küldi. / Örömet okoz neki, hogy küldeménye „a poétának okozott örömet”, s ezen fölbuzdulva ígéri, hogy „más alkalommal is beküldi költeményei fordítását”. [A *Jung Ungarn* nem közli Halasi egyetlen fordítását sem.]

Babits a 2. fólió verzójára ceruzával följegyzí: „Betettem őket a relikv. fiókba.”

Lásd OSZK Fond III/2647.; Sáli 2003. 54–55., 320–322. (932. levél)

Lásd még 1916. július 19.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 256.

1911. november 10. este

Babits Angyal szerencsés hazaérkezéséről tudósító lapja után hosszabb levelet küld bátyjának. Bevásárlásaival otthon meg voltak elégedve. Babits vegytant tanító kollégájától egy a gyertya lángjával végzett kísérletről szeretne általa érdeklődni, de még a levél megírása alatt sikerül megoldania a problémát. Szűrnél [Szűr Sándor szekszárdi cipésznél] járt, s érdeklődik, Babits megkapta-e tőle már a cipőt. Legközelebb küldik a kimosott ruhát is. Szeretné tudni, ki csinálta a háromgalléros arcképet. „Engem is levett a Pap Gyula, de az se nagyon sikerült” – jegyzi meg, amiből vélhető, hogy a „háromgalléros” kép nem nyeri meg a tetszését. Panaszskodik öccsükre, aki nem tanul, s tréfásan kérdezi, „megy-e már a tea főzés” Babitsnak. „Írj már egyszer Te is levelet!” – méltatlankodik kedvesen. Pista egysoros üdvözlötet fűz a levélhez.

Lásd OSZK Fond III/35/39.; Sáli 2003. 56–57., 323–324. (934. levél)

Lásd még Sáli 2003. 237.

Vö. „háromgalléros”: W. Somogyi 1983. 216–217. (6. kép – 1912-re datálja)

Újpest, 1911. november 14.

Valószínűleg Móricz Zsigmond 1911. november 4-i névjegyre írt soraira válaszol Babits, megköszöni könyvküldeményét [föltehetőleg *Az Isten háta mögött* című – Babits sorai szerint „új” és „remek” – regényét]. Ígéri, hogy „pénteken” [november 17-én] este 6 tájban fölkeresi Móriczot. Ha nem alkalmas Móricznak ez az idő, kéri, értesítse róla. A kölcsönös „udvarlás” jegyében „A viszontlátásig üdvözöl nagy rokonérzéssel híved és bámulód” sorral zárja levelét.

Lásd PIM Kézirattára M. 100/52/3.; Rádics, Dunatáj 1983. december, 4. sz. 31., 38.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 215., 563. (217. tétel); Sáli 2003. 58., 324. (935. levél)

Lásd még Móricz 1911. november 4-i névjegyt: OSZK Fond III/926/3.; Buda 2007. 62–63. és 132. lábjegyzet

Vö. Rádics, Dunatáj 1983. december, 4. sz. 31., 38. (úgy véli, Móricz 1910-ben [!] megjelent *Sárarany* [!] című regényét küldi el Babitsnak); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 215., 563. (217. tétel – nem közli Babits „péntek”-re vonatkozó ígéretét, de a szöveg hiányát sem)

Újpest, 1911. november 15.

Az első ellenőrző tanácskozmányt tartják az újpesti gimnáziumban.

Lásd Az Újpesti Magyar Királyi Főgimnázium értesítője az 1911–1912. tanévről. Újpest, 1912; Buda 2007. 109.

1911. november 16.

Megjelenik a *Petőfiről* című Babits-ismertetés Földessy Gyula Adynak ajánlott *Petőfi*-könyvéről. Földessy Babits *Petőfi és Arany* című tanulmányával szemben, Babitscsal polemizálva írja meg munkáját. „Egyébiránt nem ezért írok róla, hanem azért, mert ez a roppant sovíniszta, rajongó és nagy túlzásokban mozgó könyvecske tetszik nekem, s minden naiv túlzása mellett is van benne néhány jó gondolat” – jelenti ki Babits, aki Földessy alapelképzelésével, miszerint Petőfi „ösköltő”, egyetért: „Petőfi valóban ilyen ösköltő, az ösköltő kezdetlegességével, banalításával és gyermekességével; olyan, amilyennek egy gyermek vagy egy egyszerű nyárspolgár képzelheti a költőt; olyan, amilyennek maga képzelte el a költő típusát. Petőfi ebben a világitásban is gondtalan gyermek és naiv nyárspolgár – amivel semmi rosszat sem akarok mondani.” De mert Földessy Petőfit mint művészt Arany fölé akarja állítani, kijelenti: „Arany kétségtelenül Petőfi-utánzóként lépett föl; [...] később egészen új, nagyon művészi és egyáltalában nem népies stílust alkotott, mely sokkal egyénibb a Petőfi stílusánál.”

A *Nyugat* címlapján a Modern Könyvtár kulturális hirdetése mellett már föltűnik a Budapest, IV. Párisi u. 3. szám alatt működő Elsner divatáruház kereskedelmi

reklámja. Ettől kezdve állandó kereskedelmi reklámok, hirdetések „díszítik” a címlapot.

Lásd Nyugat 1911. II. nov. 16. 22. sz. 863–864.; Pienták 2003. 185–186.; Hibschr/Pienták 2009. 617–618. (85. tétel jegyzetében)

Vö. Gál István 1975. 47. (téves lapszámmal: 813–814.); EmlAE III. 1987. 589.

Budapest, 1911. november 17. péntek

Bizonyára sűrű elfoglaltsága (és talán rossz hangulata) miatt Babits nem tesz eleget ígéretének és „este 6 tájban” nem keresi föl Móriczot.

Lásd Babits 1911. november 14-i, valamint december 1-jei Móricznak írt levelét: PIM Kézirat-tára M. 100/52/3.; M. 100/52/4.

Budapest, 1911. november 18.

Babits Ignótus, Heltai Jenő, Móricz Zsigmond társaságában a Magyar Kereskedelmi Csarnok nagytermében rendezett irodalmi estélyén vesz részt, s „nagy tetszés közepette” olvassa fel néhány versét. Az esten Medgyaszay Vilma Szirmai Albert zongorakíséretével Szép Ernő-dalokat énekel. [Lehetséges, hogy Móricz ekkor hívja meg Babitsot a november 26-i 11-kor kezdődő vígszínházi *Nyugat*-matinéra, melynek ő a főszereplője.]

Lásd Magyar Hírlap 1911. nov. 1. 259. sz. 14.

Lásd még Az Újság 1911. nov. 19. 275. sz. 11.; Babits Angyal 1911. október 21-i levelét: OSZK Fond III/35/37.; **1911. november 1.**; **Budapest, 1911. november 19.**; utal rá Sáli 2003. 314. (920. levél jegyzete); Buda (kézirat) 2012

1911. november 18.

A gyógyszerész barát Kontesveller Károly Fogarasról küld képeslapot Babitsnak: naponta várja ígért „bővebb” levelét – bizonyára elfoglaltságai miatt – mindhiába. Arra kíváncsi, vajon megérkeztek-e a könyvek és ruhák, s Babits meg volt-e elégedve a csomagolással.

Lásd OSZK Fond III/1577/16.; Sáli 2003. 58–59., 324–325. (936. levél)

Budapest, 1911. november 19.

Hírcikk és tudósítás számol be az előző nap a *Nyugat*nak a Magyar Kereskedelmi Csarnok nagytermében tartott *Irodalmi estélyéről*.

Lásd Független Magyarország 1911. nov. 19. 275. sz. 16.; Az Újság 1911. nov. 19. 275. sz. 11.

Lásd még utal rá Sáli 2003. 314. (920. levél jegyzete); Buda (kézirat) 2012

1911. november 24.

Babits Angyal és id. Babits Mihályné írnak levelet születésnapj jókívánsággal Babitsnak, aki régen adott hírt magáról. Kiss Ernő (Kiss Pista testvére) hazaérkezve Szekszárdra, megnyugtatta őket, hogy járt Babitsnál, akinek nincs semmi baja. Leopold Lajos az iskolában kérte Angyaltól Babits címét, Kiss Ernő bácsi pedig olvasta az újságban, hogy Babits felolvasása igen nagy hatást keltett. Érdeklődik, bátyja a csomagot megkapta-e, s jó-e az új télikabát. Id. Babitsné – bár nem születésnapra szánja a szemrehányást – elégedetlenkedik, hogy mástól kell hallania, fia milyen kedvesen és ízlésesen rendezte be a lakását. Imádkozik érte, különösen, hogy az egészsége „kiállhassa nagyon soká a sok szellemi munkát”, amelyben Babitsnak gyönyörűsége telik. Inti, mindig tartson otthon valami ennivalót, ha a hosszú „vilányos utazásból” hazatér, s a kis kályhára is ügyeljen, hogy a szoba ki ne hűljön, vagy ha aludni készül, égő szén ne maradjon, mert az „fullasztó gőzt terjeszthet”.

Lásd OSZK Fond III/35/195.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 13–14., 269. (1208. levél)

Lásd még a levélben említett hosszú „vilányos utazás”-ra: *Rákospalota, 1911. október közepétől*; Babits Kereskedelmi Kaszinó-beli előadására: *1911. október 21.; Budapest, 1911. november 1.*; Kiss Ernőre: *1911. november 6.*

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 13–14., 269. (1208. levél – Szekszárd, 1912. november 24-re datálja, noha akkor Babitsnak nincs a levélben említett fölolvassása, hosszú villamosutat is Rákospalotáról kell tennie, s az 1912-es költözködésben Dienesék vannak nagy segítségére)

1911. november 24. péntek este

Kelemen Imre levelezőlapon küld tréfás ebédmeghívást Babitsnak [valószínűleg születésnapja alkalmából]: „Vasárnap [november 26.] ebédre gyere hozzánk! Kezdeté d. u. 1 óra 5 perc 10 mperc!”

Lásd OSZK Fond III/2448/43.; Sáli 2003. 59., 325. (937. levél)

Lásd még *1911. november 26. vasárnap*

Rákospalota, 1911. november 26. előtti hét

Babits betegeskedik: „Influenzám volt s oly fej- és szemfájásom, mely minden jókedvemet elrabolta. Végtelen melankoliával tekintettem az egész világra s ennek a melankoliának ma sincs vége. Kezdem érezni az élet rövidegét. Minden nap rövid, s a betegségek és a haszontalanságok és a depressziók még jobban rövidítik” – számol be lelkiállapotáról Móricznak december 1-jei levelében.

Lásd Móricznak 1911. december 1-jén írott levelét: PIM Kézirattára M. 100/52/4.

1911. november 26. vasárnap

A Vígszínházban délelőtt 11-kor *Nyugat*-matinét tartanak, melynek középpontjában Móricz művei szerepelnek, többek között az *Aranyos öregek* című egyfelvonásos, melyet Blaha Lujzának és Ujházi Edének írt. Móricz meghívja Babitsot is, aki

december 1-jén kelt levelében menti ki magát: „A matinén lehetetlenség volt megjelennem [...] Egy látogatás jött közbe, teljességgel áttehetetlen más terminusra, és mely több volt számomra mint »egyszerű társadalmi kötelesség...«” [Lehetséges, hogy az utóbbi megfogalmazás Kelemen Imréék ebédmeghívására vonatkozik, ám az is, hogy Babits részéről mindez csupán udvarias kifogás.]

Lásd a levelet: PIM Kézirattára M. 100/52/4.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 666. (4. levél); F. Csanak Dóra 1963. I. 351–352. (68. levél jegyzetében); Rádics, Dunatáj 1983. december, 4. sz. 32., 38.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 216., 563. (218. tétel)

Betegsége és rossz hangulata miatt kérdéses, Babits vajon él-e Kelemen Imréék ebédmeghívásával.

Lásd Kelemen Imre november 24-i lapját: OSZK Fond III/2448/43.

1911. november 27.

Egykori kedves tanítványa, Hofer Jenő Miklós küld levelet Fogarasról: aggódik, hogy Babits biztató részvétleveleire írt válasza esetleg elkallódott a postán, ezért megismétli köszönetét, majd beszámol azokról az „apróságokról, amik talán érdeklik szeretett Tanár urat”. Komolyabban kezdi venni az osztály a „rémesen közelgő maturát”; Nádasdi [Dániel] betegsége miatt mennyiségtanból és fizikából lemaradtak, magyarból Petőfit végezték el, s most Tompát tárgyalják. Megjegyzi azt is, hogy a soron következő magyar dolgozati tétel – „A kereszténység átalakító hatása a magyar nemzetre, úgy politikai, mint társadalmi tekintetben” – a többségnek nagy gondot okoz. Az önképzőkörben csupán ő adott be eddig írásművet (a Fogarasi Főgimnázium Értesítőjének ismeretében ez kissé túlzás!); az elbeszélés címe *Igaz história*, melynek témáját családi hagyományból a Bach-korszakból merítette, s melyet a kör elég sikerültnek minősített. Babits másik tantárgyára, a latinra terve némi öniróniával közli: „az olvasatlan részt is elég jól fordítják még a gyengék is kiknek sorában magam is ott törtetek”. Végül tudatja Babitscsal: ősszel Pestre költöznek, hogy az egyetemet látogathassák [Hofer az érettségi után a jogra iratkozik be].

Lásd OSZK Fond III/1895/13.; Sáli 2003. 60–61., 325–326. (938. levél)

Vészi József, ez idő szerint a *Budapester Presse* főszerkesztője, néhány sorban érdeklődik Babitsról a műfordító Hatvani Pál címe iránt.

Lásd OSZK Fond III/1356.; Sáli 2003. 61., 326–327. (939. levél)

1911. november 28.

Borbély Gyula, utóda az ifjúsági könyvtárban, küld levelezőlapot Fogarasról Babitsnak a könyvtár hiányai ügyében. Kéri, Babits nézzen utána, nem maradt-e néhány az ő könyvei között. Kiemeli a Holzwarth-féle *Világtörténet* IX. kötetét, melyet pótolni sem lehet, valamint Dante *Purgatóriumát*.

Lásd OSZK Fond III/1577/17.; Sáli 2003. 61–62., 327. (940. levél), 242.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 212. (Babits 2003. hivatkozás helyesen: BML 1911–1912)

Rákospalota, 1911. november 30.

Babits levélben köszöni meg Hatvany Lajosnak a *Die Wissenschaft des nicht Wissenswerten* [német – Tudni nem érdemes dolgok tudománya] című – először 1908-ban megjelent – kötete új kiadásának [Concordia, Berlin, 1911] ajándékba küldött példányát. A könyv kapcsán a filológia tudományos értékéről – melyben nem ért teljesen egyet Hatvanyval – fejti ki véleményét: „valóban nagy fontosságúnak tartom a legaprólékosabb filológiát is, mint adatgyűjtést egy leendő lélektan, zseni- és néplélektan számára...”

Lásd MTAK Ms 376/6.; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 137. (129. levél); Sáli 2003. 62., 328. (941. levél – átveszi Babits téves német helyesírását: „Wissenswerthen”)

1911. november vége

Kosztolányi Budapestről írt levelében újra hívja Babitsot a Lloyd Társaság szabadkai estélyére, amely szombaton este lesz. Beszélt Szebenyi/Szebenyei Józseffel [Lajossal?], aki „ezúttal 200 koronát ígért” – teszi hozzá a bizonyára „csábító” honorárium összegét. Babits azonnali válaszát kéri, lemegy-e, hozzátéve, hogy neki is szívességet tesz vele. (Címét is megadja: „József krt. 14. III. 6.”)

[A Lloyd Társaság Edward Lloyd 17. század végi angol üzletemberről kapja nevét. A hagyományos értelemben vett biztosítás kezdetleges formája az ún. felosztó-kirovó rendszer; ennek a biztosítási elvnek megfelelően védik magukat azok a tengeri kereskedők, akik Edward Lloyd 1688-ban nyílt kávéházában összegyűlnek és megállapodásokat kötnek arra nézve, hogy amennyiben valamelyikük hajóját kár éri (például kalózkodás vagy az időjárás viszontagságai miatt), a veszteséget felosztják egymást közt. Ez a rendszer később háttérbe szorul és a kockázatvállalásra szakosodott cégek (biztosítók) létrejöttével a biztosítási védelem megszervezése üzleti alapokra kerül. Az osztrák, német és angol hajózási vállalatok Edward Lloyd hajózási és kereskedelmi szaklapjáról nevezik el magukat „Lloyd”-nak. Budapesten 1853-tól működik a Pesti Lloyd Társaság, melynek lapja, a *Pester Lloyd*, az 1854. január 1-jén indult német nyelvű politikai napilap.]

Lásd OSZK Fond III/780/13.; BJKL 1959. 199., 316. (162. levél); Bácsmegyei Napló 1911. dec. 5. 278. sz. 1., dec. 12. 283. sz. 4.; Szabadkai Hétfői Hírlap 1911. dec. 11. (szintén december 10-re teszi); Kosztolányi 1996. 225., 906. (311. levél); Sáli 2003. 63., 328–329. (942. levél)

Lásd még **1911. december 6.**; *Szabadka, 1911. december 9. szombat*; Buda 2007. 62. és 131. lábjegyzet

Vö. BJKL 1959. 199., 316. (162. levél – december 10-re, szombatra teszi az estét, pedig 9. esik szombatra)

Rákospalota, 1911. november (?)

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint az *Ady Endrének* című vers keletkezése: „Rákospalota, 1911.” A verset a *Nyugat*-ban 1915-ben Babits így vezeti be: „Ez és a következő versek pro domo íródtak, igazában nem is nyilvánosság elé. Az Ady-hoz írt vers kiadását ma épp az indokolja, hogy tartalma teljesen elavult, s már kizárólag művészi szempontok szerint értékelhető. Nagy elkedvetlenedések idején született ez, alig látott akkor valamit tőlem a közönség, azt hittem, talán sohasem fogok többet verset írni. (Adyt még akkor személyesen nem ismertem.)” [Az utóbbi megjegyzés kérdéses, hiszen Hatvany ismerteti össze őket még augusztus első hetében – igaz, egy furcsa találkozáson!]

Az 1916 áprilisában megjelenő *Recitativ* kötetbe fölvelt vers magyarázó „motó”-ját Babits utóbb a következőre változtatja: „E rég elavult verset, melyet kedvetlen órában az ismeretlen Adynak írtam: ajánlom ma a bajtársnak és a jóbarátnak.”

(A k_2 ceruzairású fogalmazvány tintairású javításokkal, aláírás nélkül 3 föliós papír rektóján – az 1. fölió verzóján az [*Úgy szimatolták a zenét is...*] kezdetű töredék áthúzva, a 3. fölió verzóján ugyancsak áthúzva az [*Augusztus*] című vers fogalmazványrészlete – a kézirat kelte: 1915. november 16. előtt)

Lásd kéziratait: k_1 = OSZK Fond III/1417. (tintairású tisztázata autográf tintairású aláírással); k_2 = OSZK Fond III/1683/16–17–18.; k_3 = OSZK Analekta 282. (tintairású tisztázata, autográf tintairású aláírással – a kézirat kelte: [1915. november 16. előtt]); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; *Nyugat* 1915. II. nov. 16., 22. sz. 1245.; Éder 1966. 104.; Rába 1969. 119–120.; Benedek 1969. 14–15.; Rába 1981. 272–273., 617. 53., 54. lábjegyzet, 424–425., 635. 13., 14. lábjegyzet; BMÖV 1982. 227–229. (1911. ősz); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 757.; Janovics 2005. 642–643.

Lásd még **1911. augusztus eleje, első hete**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 205–207. (208. tétel – bár a *Nyugat*-közlést adja hivatkozással, a vers alatti kommentárt nem abból, hanem a *Recitativ* kötetből [*Nyugat, Budapest, 1916. 93.*] veszi)

Vö. Rába 1981. 425. (Dienes Valériát tévesen Babits unokanővéreinek nevezi)

1911. december 1.

A *Nyugat* közli, hogy következő száma december 16. után, Karácsony előtt pár nappal, kettős számként jelenik meg.

Lásd *Nyugat* 1911. dec. 1. 23. sz. 960.

Újpest, 1911. december 1.

Babits feltett szándéka, hogy maga megy Móriczékhoz „levél gyanánt”, de „a legkülönbözőbb és legotrombább dolgok” minden percét elvették. Sajnálataát fejezi ki, hogy a november 26-i *Nyugat*-matinén nem vehetett részt egy közbejött látogatás miatt; reméli, a matinét megismétlik és Móricz darabját látni fogja. Az azelőtti héten pedig beteg, influenzás volt, fej- és szemfájással kínlódott, „mely minden jókedv[ét] elrabolta” – panaszolja mintegy magyarázatként. Ígéri, hogy a következő héten személyesen is fölkeresi Móriczékát. Titokban azonban reméli, hogy egyszer

„kicsalhatja” őket Palotára. Megjegyzi, hogy Osvát „hétfőre ígérte látogatását”. Külön pár sorban köszöni meg Móricz feleségének, Holics Jankának „szíves és kedves hívását”. Aláírása alatt zárójelben hozzáteszi: „aki ekkora levelet esztendőök óta senkinek sem írt”.

Lásd PIM Kézirattára M. 100/52/4.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 666. (4. levél); F. Csanak Dóra 1963. I. 351–352. (68. levél jegyzetében); Rádics, Dunatáj 1983. december, 4. sz. 31–32., 38.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 216., 563. (218. tétel); Sáli 2003. 63–64., 330–331. (944. levél), 238.

Lásd még Buda 2007. 63. és 133. lábjegyzet

1911. december 4. hétfő

„A Szabadkai Kereskedelmi Egyesület meghívására a *Nyugat* írói gárdájának több tagja felolvasást tart Szabadkán – adja hírül a *Reggeli Újság* hírcikke (*A Nyugat es-télye a Lloydban*) – A *Nyugat* írói közül Babits Mihály az országos nevű költő, Kosztolányi Dezső mindnyájunk jó ismerőse, Karinthy Frigyes a fiatal magyar irodalom pompás humoristája, továbbá Szebenyei József és Vásárhelyi Tessa a szabadkai közönség kedvence szerepelnek. Babits Mihály új verseket olvas fel, Kosztolányi a szabadkai irodalmi viszonyokról fog csevegni, Karinthy Babitsról és Kosztolányiról olvas fel karikatúrákat, Vásárhelyi Tessa Ady és francia dalokat ad elő, Szebenyei pedig mint konferanszié szerepel.”

Lásd *Reggeli Újság* (Szabadka) 1911. dec. 4. I. évf. 48. sz. 3.; Buda (kézirat) 2012

„Osvát hétfőre [azaz december 4-re] ígérte látogatását” – írja Babits Móricznak Újpesten, 1911. december 1-jén kelt levelében; december 4. után Osvátnak küldött soraiból kiderül, hogy Osvát mégsem megy ki Rákospalotára: „Végtelen sajnálom, hogy nem lehetett szerencsém.”

Lásd Móricznak írt levelét: PIM Kézirattára M. 100/52/4.; Osvátnak névjegykártyán küldött sora: OSZK Fond III/253/708/34.

Móricz Zsigmond névjegyén közli, hogy kedden [december 5.], szerdán [december 6.] vagy csütörtökön [december 7.] délután várják Babits látogatását: „délutánonként külön ajtónállót állítunk neked”.

Lásd OSZK Fond III/926/4.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 666. (5. levél); F. Csanak Dóra 1963. I. 108., 351–352. (68. levél); Sáli 2003. 65., 331. (945. levél)

Újpest, 1911. december 4. után

Babits névjegyén pár sort küld Osvát Ernőnek, sajnálva, hogy nem lehetett szerencséje hozzá [a megbeszélte 4-i, hétfői időpontban]. Közli, hogy vasárnap [december 10-én] délből a New York kávéházban lesz, odaviszi a korrektúrát is [valószínűleg a *Nyugat* december 16-i számában megjelenő *A férfi Vörösmarty* című tanulmányának levonatát]. Kéri, ha Osvát teheti, jöjjön oda, máskülönben beküldi a korrektúrát

a szerkesztőségbe [Mérleg utca 9.]. Hozzáteszi: „(Mindazonáltal nem mondtam le egészen a reményről, hogy önt egyszer nálam tisztelhetem.)”

Lásd OSZK Fond III/253/708/34.; Sáli 2003. 65., 331–332. (946. levél)

Lásd még Buda (kézirat) 2012

1911. december 5.

A Nyugat írói Szabadkán előzetes hírcikke közli, hogy a Szabadkai Kereskedelmi Egyesület (Lloyd Társaság) irodalmi estet rendez december 9-én, szombaton, az egyesület szezonnyitó estélyén, amelyre meghívják Babitsot, Kosztolányi Dezsőt és Karinthy Frigyeszt. Vásárhelyi Tessa Ady-dalokat ad majd elő.

Lásd Bácsmegyei Napló (Szabadka) 1911. dec. 5. 278. sz. 1.; Buda (kézirat) 2012

Lásd még **1911. december 6.**

1911. december 5–7. között

Lehetséges, hogy Babits „személyesen tesz[i] tisztelet[ét]” Móriczéknál.

Lásd Babits 1911. december 1-jén kelt levelét és Móricz válaszul küldött névjegyét: Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 666. (4., 5. levél)

1911. december 6. előtt

Babits sürgönyben biztosítja Kosztolányit, hogy részt vesz a szabadkai Lloydban rendezendő *Nyugat*-estélyen.

Lásd Kosztolányi 1911. december 6-i válaszát: MTAK Ms 4621/105.

1911. december 6.

Kosztolányi – köszönve sürgönyét – Rákospalotára küldött lapján megismétli, hogy Babits „okvetlen” jöjjön el a Lloyd Társaság szabadkai estélyére. Érdeklődik: új verset olvas-e föl, vagy prózát mutat-e be, majd hozzáteszi: „Minden jó lesz.” Tudatja, hogy ők Karinthyval szombat reggel 7 órakor indulnak, de a biztonság kedvéért közli, hogy a másik vonat délután 3 óra 20-kor indul a Keleti pályaudvarról.

Lásd MTAK Ms 4621/105.; BJKL 1959. 199–200., 316. (163. levél); Sáli 2003. 66., 332–333. (948. levél)

Lásd még Buda 2007. 62. és 131. lábjegyzet

A Lloyd irodalmi estélye hírcikke szerint: „Az újonnan nagy lendülettel nekiinduló Kereskedelmi Egyesület szombat esti irodalmi estélye az egész városban élénk érdeklődésre talál, aminek főképp az a bizonyossága, hogy a jegyeknek jó részét, (a rendezőség csak 200 jegyet bocsájtott ki) már előjegyzésben lefoglalták.”

Lásd Reggeli Újság (Szabadka) 1911. dec. 6. I. évf. 49. sz. 2.

1911. december 8.

A december 9-i *Nyugat*-est kapcsán sz. l. kis cikke – *A szombati irodalmi est. Csevegés Babicsról [!] és a többiekről* – jelenik meg arról, milyen furcsa, hogy a „kongregációs” Babits vezető szerepet visz a *Nyugat*-ban, a „zsidó fiúk” között. De úgy vélik, ez mégis Babits magánügye, és csak a költészete számít, az, hogy „a hitét vagy a hitetlenségét olyan szépen tudja leírni, mint ahogy Babits tudja”. Az est ekkor közreadott programja szerint Kovács Lili Babits *Szüret* című dalát [talán az 1902 októberében születő *Szüret idején* versciklus 8., *Dal* című darabját] adja elő, Kosztolányi a *Szegény kisgyermek panaszai*ból olvas fel részleteket, s a Lloyd Társaság estélyén Karinthy Frigyes konferál.

Lásd Bács megyei Napló (Szabadka) 1911. dec. 8. 281. sz. 1–2.; a kissé megváltozott programra: *Szabadka, 1911. december 9. szombat*; Buda (kézirat) 2012

Lásd még *Szekszárd, 1902. október*

Szabadka, 1911. december 9. szombat

Babits vagy Kosztolányival és Karinthy Frigyesel együtt reggel 7 órakor utazik Szabadkára, vagy a délután 3 óra 20-kor a Keleti pályaudvarról induló vonattal egyedül kel útra.

Kosztolányi szülővárosában a Szabadkai Kereskedelmi Egyesületben (a Lloyd Társulatban) irodalmi estet tartanak, amelyen először Szebenyi Lajos konferál, majd Kosztolányi olvas fel szabadkai ihletésű verseiből, valamint elhangzik Szabadkáról szóló írása is, ezután „Babits Mihály szintén verseiből citált. Közülök különösen »Hajnalka volt édesanyám« [*Anyám nevére*] című hatott erősen az igazi költészet szuggesztív erejével”, majd Sáron [Schwimmer] Etel szaval Ady-, Kosztolányi- és Babits-verseket, Kovács Lili pedig elénekli a *Minétet* [*Galáns ünnepség*], Karinthy Frigyes pedig „rögtönöz”; a nagyképű szabad előadásokat figurázza ki.

Lásd Reggeli Újság (Szabadka) 1911. dec. 10. I. évf. 51. sz. 7.; Szabadkai Hétfői Hírlap 1911. dec. 11. 4.; Bács megyei Napló (Szabadka) 1911. dec. 12. 283. sz. 4., 2. (az est szervezési problémáiról); Sáli 2003. 329. (942. levél jegyzete – kissé eltérő programot közöl); Buda (kézirat) 2012

Lásd még Kosztolányi 1911. december 6-i lapját: MTAK Ms 4621/105.

Vö. BJKL 1959. 199., 316. (162. levél jegyzetében december 10-re datálja a *Szabadkai Hétfői Hírlap* nyomán); Veres András 2012. 352. és 89. lábjegyzet (a *Bács megyei Napló* nyomán szintén december 10-re datálja)

1911. december 10.

„E »véghetetlen portikusban« [*latin* ’oszlopcsarnok’] egy magyar költő versére gondolva, szívélyesen üdvözlí Horvát Henrik” – írja verseinek egyik jeles fordítója Veronából Babitsnak küldött lapján, *Az örök folyosó* című 1906 végén született verset citálva. A képeslap felirata: „Verona Chiostro di S. Zeno” [a San Zenokolostor faragványos kettős oszlopokkal övezett kerengője].

Lásd OSZK Fond III/2422/1.; Sáli 2003. 66., 333. (949. levél)

A Nyugat estéje összefoglaló tudósítása a szabadkai Lloydban rendezett estről: „Elegáns hölgyek, feketébe öltözött urak, érdeklődés, figyelem és taps.”

Lásd Reggeli Újság 1911. dec. 10. I. évf. 51. sz. 7.

1911. december 11. hétfő

Beszámoló jelenik meg a Lloyd Társaság előző napi [!] estélyéről, amelyen Babits, Kosztolányi és Karinthy vett részt.

Lásd Hétfői Hírlap (Szabadka) 1911. dec. 11.; BJKL 1959. 316.

1911. december 12.

Két cikk is (*Kultúra füzértáncsal...*, *Művészet a Lloydban*) megjelenik a december 9-én Szabadkán megrendezett irodalmi estről. Az egyik az est részleteiről számol be, a másik szerint Babitsot, Kosztolányit és Karinthyt becsapta az est szervezője, s nem kapták meg az ígért honoráriumot: „Szebenyei megállapodott Babits Mihállyal, Karinthy Friggyessel és Kosztolányi Dezsővel, hogy lejönnek Szabadkára felolvasni. Babitsnak a megállapodás értelmében 200 korona, Karinthynek és Kosztolányinak 120 korona járt volna. [...] Itthon Kovács Lilivel, Sáron Etellel, Vásárhelyi Tessával állapodott meg, hogy ezek is fellépnek az estélyen. Vásárhelyi Tessa később lemondott a szereplésről. A többiek azonban szombaton este pontosan megjelentek. Előadás előtt kérték Szebenyeitől a fellépési díjat. Az impresszárió úr azonban azzal nyugtatta meg őket, hogy a dolog rendben van, a pénzt Heumann Mór őrzi, aki a jegyárusítást végeztette. Ebben megbízott mindenki s a felolvasások közben, igazi művészi sikerek közepette hangzottak el. / Mikor a műsornak vége volt, – újból kérték a szereplők a pénzt. Kiderült azonban, hogy Heumann Mór már régen elszámolt. Szebenyei költő és író erre nagy nehezen 40-40 koronát fizetett a három budapesti írónak, a 440 koronányi bevétel többi részét pedig elszámolta. / Babitséknak nem volt más tennivalójuk – elfogadták a 40 koronákat, s jókívánságok kíséretében bocsátották útnak Szebenyei Lajost, aki elsietett Szabadkáról. / A három budapesti író becsapta Szebenyei, nekik óvatosabbaknak kellett volna lenniük, de bizonyos, hogy a Lloyd is óvatosabb lehetett volna, s megnézhetné volna, hogy kinek a működését fedezi a maga nevével.”

Lásd Bácsmegyei Napló (Szabadka) 1911. dec. 12. 283. sz. 2., 4.; Buda (kézirat) 2012

Lásd még Veres András 2012. 352. és 89. lábjegyzet

A szervező Szebenyei József *A Lloyd estélyhez* címmel, a *Bácsmegyei Naplót*/Fenyves Gábort sajtóperrel fenyegető viszonzóválaszt ad közre a honoráriumok ügyében, melyben kijelenti: „Az írók a honoráriumnak nagyobb részét – Babitsot kivéve – megkapták. A fennmaradt összegre úgy állapodtunk meg, hogy hétfőn Budapesten fogják megkapni. A velük való régi barátságom és kölcsönös szeretet alapján ez valóban egy árnyalatnyi elkeseredést sem szült bennük, és bizonyára ők botrányoztak

meg leginkább azon az ízléstelen és buta támadáson, amibe Fenyves Gábor nevű szabadkai szerkesztő úr engem ezért részesíteni kegyeskedett.”

Lásd Reggeli Újság 1911. dec. 12. I. évf. 52. sz. 5.; Buda (kézirat) 2012

Balázs Béla Párizsban jegyzi föl naplójába: „Móricz Zsigmond-ünneplés volt otthon. Matiné, melyen »csupa keresztény« szerepelt. Állítólag megütköztek ezen, mondván, hogy ki akarják szorítani Ady–Móricz... nem tudom, még kik, a zsidókat. Ady levelet írt a *Világ*ban, melyben azt állította, hogy e megütközés ostoba és kártékony volt. Ebben igaza van. És azt állítja, hogy alaptalan is. Ebben nincs igaza. Én tudom még régről, hogy utálják a Pest nyakába ült szemita irodalmat, ezért gyanakvóak minden íróval szemben, aki zsidó. Szövetkezni akarnak, és az irányító befolyást magukhoz ragadni. Onnan tudom ezt, mert Adyval ebben a meggyőződésben találkoztam, e közös utálat hozott egy időben kicsit össze bennünket [...]. De énvelem mi lesz? A mostani zsidó irodalmat jobban utálom, mint ők, idegenebb vagyok tőle, mint ők – viszont hozzájuk sem tartozom. Nem fogadnak be. Német a nevem, zsidó a fajtám, az írásaim sem fogják soha a magyar faj speciális karakterét tükrözni. [...] Mindenképpen kirekesztve, izolálva, gyökértelenül, szomszéd és folytatás és visszhang nélkül? [...] Sem itt, sem ott nem fogok kelleni. Rám nézve az újabb, jobb rezsim rosszabb. Ez a könnyű zsidó zsurnalizmus mindig ideiglenes, alakítható, folytatható, impresszionálható, elkergethető volt. De az Ady–Móricz–Babits-kultúra kész, a maga nemében tökéletes, keményen álló, hozzáférhetetlen lesz, és mégis tőlem éppoly távol álló, mint a másik. [...] Nagy a tehetségük – de mit jelent? Felületet, felületet, felületet. [...] a magyar kultúra megint csak a felület, a temperamentum és dekorativitás kultúrája marad. Mélység nélkül való, könnyű. / Ady, Móricz és Babits klasszikus típusok. 1. A pusztaság temperamentum felületessége. 2. A pusztaság megfigyelés felületessége. 3. A pusztaság dekorativitás felületessége. Egyik se mély. De Ady, lírikus lévén, a lehetőségek maximumát érte el, maradék nélkül felmegy a formába. De a másik kettő alig számít. Mégis ők hárman egy roppant egységes felületet alkotnak – egy külső kultúrát, és elég tehetségesek ahhoz, és elég frivol publikumuk van ahhoz, hogy ezt hosszú időre állandóvá tegyék. És én?! Ebben a kultúrában lehetetlen a tragédia, és lehetetlen a metafizika, lehetetlen minden lelki mélység és nagy világnézet.”

Lásd Balázs Béla I. 1982. 540–542., 708–709.

Lásd még a Móriczot ünneplő *Nyugat*-matinéra: **1911. november 26. vasárnap**; Ady, Világ 1911. november 30.

Vö. Gál István 1975. 9. (1911. szeptemberre datálja)

1911. december 13.

A Lloyd estélye. Fenyves Ferenc nyilatkozata címmel folytatódik a vita a *Nyugat*-est honoráriumára körül: „Kosztolányiék már itt a hangverseny után meg akarták pofozni [Szebenyei Józsefet], amikor kiderült, hogy Heumann Mórtól felvette az

eladott jegyek árát, de fizetni nem akar, azonban ettől a tervtől elállottak, mert Szebenyein egy helybeli színész ruhája volt s azt féltették.”

Lásd Reggeli Újság 1911. dec. 13. I. évf. 53. sz. 4.; Buda (kézirat) 2012

Budapest, 1911. december 13.

Lehetséges, hogy Babits este fél 8 és fél 9 között a Club kávéházban megbeszélésük szerint várja Mohácsi Jenőt, aki – következő nap írt sorai szerint – elfoglaltsága miatt csak telefonálni tud, de a pincérek azt állítják, hogy Babits nincsen a kávéházban. [A Katona Gyula vezette Club kávéház az V. kerület Lipót körút 16. alatt áll.]

Lásd Mohácsi Jenő 1911. december 14-i levelét: OSZK Fond III/901/8.

1911. december 14.

Mohácsi Jenő – aki fiatalabb, mint Babits, de joghallgatóként egykor a híres Négyesy-szemináriumon ismerik meg egymást – ír magázó hangvétellű, szabadkozó sorokat, hogy előző napi találkozásuk az ő hibájából meghiúsult. „Szerkesztőségi kiküldetésben” járva háromszor is telefonált a Club kávéházba, de a pincérek, hiába írta le Babitsot nekik, azt állították, hogy nincs ott. Kéri, Babits engedje meg, hogy egyszer ebéd után, bejelentés nélkül kiutazzon hozzá Rákospalotára.

Lásd OSZK Fond III/901/8.; Sáli 2003. 67., 333–334. (950. levél)

Lásd még Mohácsi Jenőre: *Budapest, 1904. november 4. előtt; Budapest, 1905. április 20.; Zugliget, 1905. április vége (?)*; *1905. szeptember 21.*

Újpest, 1911. december 14.

Rendkívüli tanácskozmányt tartanak az újpesti gimnáziumban arról a kérdésről, vajon mi az oka annak a nagy különbségnek, amely az elemi iskolából – akár jó bizonyítvánnyal is – érkezők tudása és a középiskolák követelménye között tátong. Fischer Izidor ennek a problémának megszüntetésére a *progimnázium* külföldön már bevált intézményét javasolja, ami a jegyzőkönyv vitát ismertető része szerint elnyeri Babits tetszését; örömmel üdvözli Fischer új eszméjét, mely „az elemi és középiskola szorosabb kapcsolatát teremtené meg”.

Lásd Buda 2007. 109.

1911. december 16. előtt

Babits megkísérli latinra fordítani Vörösmarty néhány versét, többek között *A haladkló leány* című románcot, amelyet Albius Tibullus versmértékében [disztichonban] ültet át.

Lásd Nyugat 1911. II. dec. 16. 24. sz. 1042. (Babits lábjegyzete *A férfi Vörösmartyhoz*)

Lásd még *1909–1910 (?)*

A mérnök Buday Béla, Babits másod-unokatestvére és családja nyomtatott meghívót küld Babitsnak december 16-i, szombat este 6 órakor kezdődő táncestélyükre, melyet a II. kerületi Lipthay utca 3. II. 11. alatti lakásukban rendeznek.

Lásd OSZK Fond III/1650/20.; Sáli 2003. 67., 334. (951. levél)

1911. december 16.

Fenyő Miksa Hatvany Lajosnak írott levelében visszatér a *Nyugat*-ügyre; Hatvany véleményét cáfolja – miszerint a *Nyugat* nem úgy fejlődik, ahogyan ezt ő helyeselné –: hiszen a *Nyugat* valóban Ady, Babits, Ignótus, Móricz útját egyengeti. Felhívja Hatvany figyelmét arra, hogy bizonyára rosszul olvasta Babits figyelőjét (Petőfiről), amely szerinte – ellentétben Hatvany véleményével – a legnagyobb meghajlás Ady zsenije előtt.

Lásd *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 139., 638.

A *Nyugat* 1911. december 16-i száma nem ekkor, hanem pár nappal később jelenik meg.

Lásd *1911. december 1.; 1911. december 21. után, Karácsony előtt pár nappal: 22–23. (?)*

1911. december 18.

Kovács László Szekszárdról küldött levelezőlapján tudatja, hogy kedd déltől péntek délig [19-től 22-ig] Pesten lesz, s egy estét szeretne Babitscsal tölteni. Szokásához híven színházi előadásokra invitálja magával Babitsot és „a kis Komjáthy fiut is” [Babits kedves újpesti tanítványát, Komjáthy Aladárt], akit szeretne megismerni. „Különb en akármilyen programot csinálsz, bármelyik este megyek veled akár hozzád ki is d. u. csak írd meg mikor fogadsz.”

Lásd OSZK Fond III/791/4.; Sáli 2003. 67–68., 335. (952. levél)

1911. december 20. szerda

Már Budapestről meneszt lapot Kovács László Babitsnak, aki bizonyára elfelejtett válaszolni előző lapjára. Közli, hogy este 6–7 között a lakásművészeti kiállításon megtalálható, s másnap délelőtt pontban 10-kor telefonál Babits iskolájába, bár jobban szeretné, ha Babits írna neki pár sort a Szentkirályi utcai Tanítók háza portása címére. Másnap este ellátogatna vele Dienesékhez, s ha Babits ráér, még délután ki-menne hozzá. „Igaz, ha kimegyek, úgy – amint ígérted, ismertess meg azzal a kis Komjáthyval” – ismétli meg az előző levélben már említett kérést. (Az expressz lap verzóján a postás rájegyzése és aláírása: „Kézbesítés megkísérelve nem volt otthon Gelencsér.”)

Lásd OSZK Fond III/791/29.; Sáli 2003. 68–69., 335–336. (953. levél – „Kézbesítés megkísértve...” olvasatot ad)

Megjelenik Babits *Esti dal* című verse Elsa Kondor német fordításában: *Abendlied* címmel, valamint Franyó Zoltán átültetésében a *Szimbolumok* című versciklus 5. *Sárga lobogó* című része *Gelbe Fahne* címmel.

Lásd Budapesti Presse 1911. dec. 20. [1.] sz. 21.

1911. december 21.

A Nyugat magyartalanságairól címmel olvas fel előadást a Társadalomtudományi Társaság Szabad Iskolájában Ignotus, amely válasz Horváth János azonos című, a *Magyar Nyelvben* megjelent cikkére. Említi Babitsot is, aki Horváth szerint a *Nyugat* írói között a magyarul tudók közé tartozik.

Lásd Ignotus előadásának szövegét: *Nyugat* 1911. II. dec. 16. (!) (a december 1-jei közlemény szerint ezzel a dátummal, de minthogy később, Karácsony előtt pár nappal jelenik meg ez a szám, így közölheti a december 21-én tartott előadás szövegét!) 24. sz. 1028–1040. Babitsról: 1035.

Lásd még Horváth János tanulmányát: *Magyar Nyelv* 1911. január, 1. sz. 61–74.; **1911. január**

1911. december 21. után, Karácsony előtt pár nappal: 22–23. (?)

A december 1-jei közlemény szerint a *Nyugat* e száma december 16-i dátummal, de csak Karácsony előtt pár nappal jön ki a nyomdából. Megjelenik Ignotus *A Nyugat magyartalanságairól* című előadásának szövege.

Közzéteszik Babits *Az ifjú Vörösmarty* című tanulmányát követő második és harmadik részt, *A férfi Vörösmartyt*: amíg az ifjú Vörösmarty műveinek a kifejezés minden klasszicitása ellenére „a képek zavaros bősége valami romantikus kuszáltságot ad [...], addig a harmincéves költőnek már nemcsak egyes sorai, hanem egész versei teszik a klasszikus tökéletesség benyomását” – írja Babits, s úgy véli, Vörösmarty ehhez a szellemhez megteremti azt a lírai műformát, a göröghöz közel álló epigrammát, amely „nyugodt művészettel drágakőbe metszett kis kép”. Bár költészete ekkorra „valamelyes tetőpontra” jut, mélységes csalódással kell tudomásul vennie, hogy nem találta meg azt, amit keresett. Ekkor a „hol van a boldogság, mely az embert kielégítheti” örök kérdésére a világirodalom egyik legnagyobb szerűbb filozófiai költeményével, a *Csongor és Tündével* próbál meg választ adni. E tanulmány középpontjában elsősorban a *Csongor és Tünde* elemzését adja Babits (s majd a Laura-szerelem jegyajándék versével, a *Merengőhöz* cíművel folytatja és az eltiport szabadságharc traumájával, *A vén cigány* című költemény „szent örületével” zárja a maga Vörösmarty-képét). A „földies és nőies” Ilma alakja kapcsán írtakat – „Tévednek, akik azt hiszik, hogy a szimbólum csak valamely gondolat kifejezése: ellenkezőleg, a szimbólum az elsődleges lelki tény és a gondolat csak gyenge kifejezése a szimbólumnak” – Ignotus 1912. január 2-i levelében „valóságos trouvaille”-nak nevezi. (Babits 1935-ben is úgy emlékezik: „Egy új Vörösmartyt fedeztünk fel [...], egy nemzeti költőt, aki európaibb minden nyugatosnál.”)

Lásd *Nyugat* 1911. II. dec. 16. 24. sz. 1028–1040., 1041–1061.

Lásd még **1911. november 1.**; a Nyugat megjelenésének idejére: Nyugat 1911. II. dec. 1. 23. sz. 960.; **1912. január 2.**; Sáli 2003. 348. (975. levél jegyzete); Jankovics 2005. 262–291.; 630–635.; Sáli/Tóth 2005. 363. (776. levél jegyzetében); *A magyar irodalom története II.* (Kappanyos) 2007. 342–343.; utal rá Rába, Holmi 2008. január, 1. sz. 81.; Kelevéz 2008. 74. és 35. lábjegyzet; Hibsches/Pienták 2009. 489.

Újpest, 1911. december 22.

A második ellenőrző tanácskozmányt tartják az újpesti gimnáziumban.

Lásd Buda 2007. 109.

Rákospalota, 1911. Karácsony

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Kabala* című vers keletkezése: „Rákospalota 1911 Karácsony”. Nietzsche *Zarathustrája Másik táncdal* című fejezetének betéte adja a vers ötletét. Utóbb a *Líra, kalendárium, mese, vers, kabala* című novella része lesz. (Egyik tintairású tisztázata [k₁] előbb Reichard Piroskához, majd Juhász Jenőnéhez, a másik [k₂] – amely a *Líra, kalendárium, mese, vers, kabala* című novella korrektúrájának végén áll – Osvát Ernőhöz, majd Elek Artúrhoz kerül.)

Lásd k₁ = PIM Kézirattára V. 950. (tintairású tisztázat, autográf aláírással); k₂ = OSZK Fond III/253/918/1. (tintairású tisztázat 7 főlíós papír 7. f. rektóján, aláírás Osvát Ernő ceruzairásával: „Babits Mihály”); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Rába 1981. 35., 578. 113. jegyzet; BMÖV 1982. 212. (1911); Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 129–163., 765–766. (21. tétel – k₁-et nem jelöli)

Lásd még **1911. december 23. előtt (?)**; **1911. december 23–26. (?)**; **1912. január 1.**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Szekszárd, 1911. Karácsony

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint az [*Örökségem*] *Anyám nagybátyja, régi pap* keletkezése: „Szekszárd, 1911. karácsony”. A vers Kelemen József nagyprépost portréjáról készül; Boros Ferenc szekszárdi festő műve édesanyja szobájában függ, Babits elkéri, s néhány családi festménnyel együtt rákospalotai otthonába viszi.

Lásd (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; Kardos 1972. 9.; Vendel-Mohay 1974. 98.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 448–449.; Rába 1981. 334., 626. 50. lábjegyzet; BMÖV 1982. 184.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.

Lásd még **Budapest, 1914. február 18.**; **1915. június 26.** (Hoffmann Edith levele Boros Ferencről: OSZK Fond III/582/1.)

Vö. Vendel-Mohay 1983. 22. (úgy véli, a festő Karl Atzker, 1868)

Szilasi Vilmos kötetének (téves) bejegyzése szerint az [*Örökségem*] *Oly szomorú, hogy oly nehéz megélni* keletkezése: „1912. karácsony, Szekszárd.” (Babitsot meg-

csalja az emlékezete, a vers ugyanis már 1912 áprilisában megjelenik.) Babits valomása Szabó Lőrincnek: „*Kettő van* [utalás az ugyancsak 1911 karácsonyán, Szekszárdon születő *Örökségem* *Anyám nagybátyja, régi pap* című versre]; nem akarom elmondani. Szegény voltam, tanár és robotnak éreztem a dolgot. Szekszárdon írtam, de csak két napig voltam ott [!] és nem a szekszárdi viszonyokra vonatkozik. A magát eladó múzsa jut eszembe a második versnél [*Örökségem – Oly szomorú, hogy oly nehéz megélni*] = »múzsum így kiáll«. Baudelaire-nek van ilyen verse, a *La Muse vénale* [*francia – Az eladó/kelendő múzsa*]. »Gyáros fejemet« Fenyő gyászosan igazította ki a *Vasárnapi Újság*ban. De jókor visszaigazítottam.” (Babits „tévedő emlékezete” a történetet – amely bizonyára a Nyugat kiadásában megjelenő, 1916-os *Recitativ* kötet korrektúrája idején esik meg – a *Vasárnapi Újság*hoz kapcsolja, noha annak szerkesztője nem Fenyő, hanem Schöppflin Aladár. Mindazonáltal Szabó Lőrinc emlékezetében olyannyira megragad a „gyáros”, a szüntelenül munkáló fej ritka jelzője, hogy a *Babits Emlékkönyv* élén álló, *A költő* című visszaemlékezésében/tanulmányában „a gyáros fej szakadatlan munkáját” méltatja.)

Lásd (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; *Babits Emlékkönyv* 1941. 10.; Kardos 1972. 9.; Vendel-Mohay 1974. 98.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 448–449. Rába 1981. 422.; BMÖV 1982. 186. (1911. karácsony); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.; Kelevéz 1998. 110–111.

Lásd még **1912. április 7.**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Irisz koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Babits szekszárdi tartózkodására: **Szekszárd, 1911. december 31.**

Vö. (Szilasi) OSZK Fond III/2357. (Szekszárd, 1912. karácsony); Rába 1981. 422. (bizonyára Babits „tévedő emlékezete” nyomán úgy véli: „1911 karácsonyi, kétnapos [!] szekszárdi tartózkodásának terméke”); közli Sipos (Czeizel) 2004. 49. (tévesen „gyászos fejem” áll a szövegközlésben!)

1911. december 23. előtt (?)

Babits [*Líra, kalendárium, mese, vers, kabala*] – *Szilveszteri novellájának* keletkezése. (A 11. fólió rektójára írt novellán belül a 2. fólió rektóján [*A naptár az év himnusza...*], a 3–6. fólió rektóján az [*Új esztendő beköszön...*], a 10. fólió rektóján a [*Klepetusán...*] kezdetű, a 11. fólió rektóján az *Epilóg* című vers szerepel. Ezt a tinta- és ceruzairású fogalmazványt [tintairású névaláírással előbb a 10., majd azt át húzva a 11. fólión] küldi el legelőbb Babits Osvátnak.)

Lásd kéziratát OSZK Fond III/253/918/2. (az Elek Artúrhoz került Osvát-hagyaték része); Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 129–163., 765–766. (21. tétel)

[*A naptár az év himnusza...*] című Babits-vers keletkezése. Utóbb a *Líra, kalendárium, mese, vers, kabala* című novella része lesz.

Lásd k = OSZK Fond III/253/918/2. (tintairású fogalmazvány, Babits autográf tintairású aláírásával); ny = OSZK Fond III/253/918/1. (7. fóliós papír 1. f. rektóján: korrektúra tintairású javítá-

sokkal, a 7. f. alján ceruzával Babits aláírása) (mindkettő az Elek Artúrhoz került Osvát-hagyaték része); Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 129–163., 765–766. (21. tétel)

Lásd még **1912. január 1.**

Babits [*Epilóg*] – *Farsang* című verse keletkezésének ideje. Utóbb a *Líra, kalendárium, mese, vers, kabala* című novella része. Tintairású fogalmazványán (k_1) az eredetileg a „Farsang elején” cím második szava áthúzva.

Lásd k_1 = OSZK Fond III/253/910. (tintairású fogalmazvány, Babits autográf tintairású aláírásával); k_2 = OSZK Fond III/253/918/2. (tintairású tisztázat 11 föliós papír 11. f. rektóján, a 11. f. alján Babits Mihály aláírása); ny = OSZK Fond III/253/1. (7 föliós papír 6–7. föliójának rektóján a *Nyugat* nyomdai levonata javításokkal, a 7. fölió alján Osvát Ernő ceruzairásával az aláírás: „Babits Mihály” (mindhárom az Elek Artúrhoz került Osvát-hagyaték része); Kelevéz 1998. 29.; Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 129–163., 765–766. (21. tétel)

Lásd még **1912. január 1.**

A [*Hova lett lelkem régi tisztasága...*] kezdetű Babits-verstöröredék és az [*Új esztendő beköszön...*] kezdetű vers keletkezése. Babits saját névjegyének rektójára ceruzával írja a töröredéket, valamint szintén ceruzával a rektóra és a verzóra az [*Új esztendő beköszön...*] fogalmazványtöröredékét (k_1). Az utóbbi vers a *Líra, kalendárium, mese, vers, kabala* című novella része lesz.

Lásd [*Hova lett lelkem régi tisztasága...*]: k = MTAK Ms 10.506/35.; [*Új esztendő beköszön*]: k_1 = MTAK Ms 10.506/35. (ceruzairású fogalmazványrészletek); k_2 = OSZK Fond III/2356. 197. f. rektó (ceruzairású fogalmazványrészlet; a második versszak első négy sorának változata); k_3 = OSZK Fond III/253/918/2. (tintairású fogalmazvány ceruzairású javításokkal 11 föliós papír 3–6. föliójának rektóján; a 3. fölión a szöveg egy része beragasztva, aláírás a 11. fölión „Babits Mihály” – a *Líra, kalendárium, mese, vers, kabala* című novella része; az Elek Artúrhoz került Osvát-hagyaték töröredékéből); ny = OSZK Fond III/253/918/1. (a *Nyugat* nyomdai levonata tintairású javításokkal 7 föliós papír 2–5. föliójának rektóján; aláírás Osvát Ernő ceruzairásával: „Babits Mihály” – a *Líra, kalendárium, mese, vers, kabala* című novella része; az Elek Artúrhoz került Osvát-hagyaték töröredékéből); Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 129–163., 765–766. (21. tétel)

Lásd még [*Új esztendő beköszön*]: az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt; 1912. január 1.**; [*Új esztendő beköszön...*]: Kelevéz 1998. 262–263. (1911 vége)

A [*Klepetusán...*], az *Új esztendő beköszön...* kezdetű vers utolsó négy sorának variánsa utóbb a *Líra, kalendárium, mese, vers, kabala* című novella betétverse lesz.

Lásd k = OSZK Fond III/253/918/2. (ceruzairású fogalmazvány 11 föliós papír 10. föliójának rektóján, Babits autográf aláírásával a 11. fölió alján); ny = OSZK Fond III/253/918/1. (7 föliós papír 6. f. rektóján: a *Nyugat* nyomdai levonata tintairású javításokkal, a 7. f. alján Babits aláírása) (mindkettő az Elek Artúrhoz került Osvát-hagyaték része); Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 129–163., 765–766. (21. tétel)

Lásd még **1912. január 1.**

Vö. BMÖV 1982. 572. (Belia indoklás nélkül *Szilveszter* címen közli)

Budapest–Szekszárd, 1911. december 23.

Babits valószínűleg már szenteste előtti nap hazautazik Szekszárdra. Osvát Ernőnek december 26-án írt expressz levele tanúsága szerint „útközben – vonat zörgés mellett, sötétben” írja a *Kabálát*, a *Líra*, *kalendárium*, *mese*, *vers*, *kabala* című elbeszélés záróversét. A karácsonyi szünetet és még a szilvesztert is Szekszárdon tölti.

Lásd Babits Osvát Ernőnek Szekszárd, 1911. december 26-i levelét: OSZK Fond III/253/708/19.

Lásd még Babits szekszárdi tartózkodására: *Szekszárd, 1911. december 31.*; Buda 2007. 63.

1911. december 24. vasárnap

Közlík Komlós Aladár *Babits Mihály versei* című kisebb tanulmányát, amelyben ír Adyhoz való viszonyáról, illetve Babits egyéniségének és formaművészetének összefüggéséről.

Lásd Debreceni Főiskolai Lapok 1911. dec. 24. 4–5. sz. 17–18.

Megjelenik Babits *Sugár* című verse.

Lásd Világ 1911. dec. 24. 305. sz. 101.; BJKL 1959. 316.

Lukács György *Die romantische Gefahr* [*német* – A romantika veszélye] című tanulmánya érvelésében – név nélkül – Babitscsal vitázik (elsősorban *A lélek és a formák* és *Az ifjú Vörösmarty* című tanulmány „hallható” Lukács-sorai mögött) a magyar kultúra diszkontinuitásának problematikáját vizsgálva.

Lásd Pester Lloyd 1911. dec. 24. 39–41.

Lásd még a Lukács-tanulmány magyar fordítását: Irodalomtörténet 1974. 3. sz. 619–626. (*A francia veszély*); a tanulmány bevezetőjét (Timár Árpád) 618–619.

Paródia jelenik meg: *Adyáda. Japán vers*. Írta Tokerano. De írhatta volna Babits Mihály is.

Lásd Aszódi Hírlap 1911. dec. 24. 52. sz. 4.

Szekszárd, 1911. december 25. hétfő

Babits expressz levelet küld Osvát Ernőnek (lakására, a Peterdi utca 39.-be), mely szerint másnap, kedden (december 26-án) délután 5 órakor keresni fogja őt a Korona kávéházban. Kéri, ha nem lehet ott, értesítse őt. A korrektúrát [valószínűleg a *Nyugat* 1912. január 1-jei számában megjelenő *Líra*, *kalendárium*, *mese*, *vers*, *kabala* című elbeszélését] a választott Dante-résszel együtt küldi. Még két választott részt másnap szándékozik magával vinni. [A találkozásra nem kerül sor, Osvát valószínűleg értesíti erről, így Babits újév napjáig Szekszárdon marad.]

A *Líra, kalendárium, mese, vers, kabala* című novella *Nyugat*-beli 7 főlíós nyomdai levonatán Babits tintairású javításai, az 1. főlíó rektóján [*A naptár az év himnusz-sza...*], a 2–5. főlíó rektóján az [*Új esztendő beköszön...*], a 6. főlíó rektóján a [*Klepetusán...*] kezdetű, a 6–7. főlíó rektóján az *Epilóg* című versbetét korrektúrája, melyekhez Babits a szekszárdi vonatúton költött [*Kabala...*] kezdetű verset tintával írja hozzá.

Lásd az Osvátnak szóló levelet: OSZK Fond 253/708/12.; Sáli 2003. 69., 336–337. (954. levél – 1911. december 24-re datálja, holott az vasárnap); *Líra, kalendárium, mese, vers, kabala*: korrektúra/ny = OSZK Fond III/253/918/1. (az Elek Artúrhoz került Osvát-hagyaték része); Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 129–163., 765–766. (21. tétel)

Lásd még a novellára és a versbetétekre: **1911. december 23. előtt (?)**; *Rákospalota, 1911. Karácsony*; *Budapest–Szekszárd, 1911. december 23.*

Szekszárd, 1911. december 26. kedd

Névjegyén Babits újabb pár sort küld expressz ajánlva Osvát Ernőnek: „Utközben – vonat zörgés mellett, sötétben – csináltam a mellékelt Kabalát. Talán jó lesz a Szilveszteri novella végére. Azért küldöm azonnal.”

Lásd OSZK Fond III/253/708/13.; Sáli 2003. 70., 337., hasonmása: 550. (955. levél – OSZK Fond III/253/708/19. jelzet bizonyára elírás), 247.; Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 129–163., 765–766. (21. tétel)

1911. december 30–31.

A *Világ* hasábjain *Irodalom-politika* címmel ankét indul. Hatvany Lajos még 1911. szeptember elején írott levelében kéri, hogy Ady az ő augusztus 1-jei *Nyugat*-beli írására [*Irodalompolitika*] adott válaszát karácsonykor adja be a *Világnak*, „én is megteszem majd a magamét, hogy a karácsonyi ankétek idején a *Nyugat* egzisztenciális kérdéseit adja fel kérdéseikül [...]. Addig tegyük el az ügyet” – így Hatvany. Végül nem a karácsonyi, hanem az év végi számokban közlik Ady, Bíró Lajos, Ignóty, Kabos Ede, Móricz és Révész Béla nyilatkozatát, Hatvany nyílt levelét Ady Endréhez, majd – 1912. január 3-án Osvát Ernő válaszát.

A *Világ* indító körkérését *A győzelmes forradalom aktái* alcímmel Ady szövegezi, s felteszi többek között a kérdést: „Van-e szüksége és jussa talán a legzseniálisabb íróművésznek, hogy okos propagandával hozzá, műveihez sietessék a lassú publikumot [...]. És egyáltalában szabad-e, szükséges-e irodalompolitikát csinálni, más szóval melléállni az igazi művész-íróhoz, s hozzájuttatni őt legalábbis egy kis percentjéhez annak, ami halála után úgyis kijár, késetten...” Ady válaszában Osvát nevének említése nélkül, az ő ellenében Hatvany érvei mellett kardoskodik, amikor kijelenti: „Két-három-négy ember piacra vitte a bőrét, s mondjuk egy anticipált, szép öreg frázissal: fölbresztette a magyar irodalmat, mely egy fertályszázadig horkolva aludt, s ekkor jönnek lakomára gyülekezve a jó fogú és jó gyomrú ifjak. Hiszen jöjjenek az ifjak, *mindig*, örökösen jöjjenek, újjal, ébresztővel, naggyal, valamivel, de ne csupán sokféle éhségükkel [...] ne felejtsek el, hogy mi még nem nyertük meg a csatát [...] legyenek hát a fiatal fölbátorultak illő türelemmel, ha a merészségnél

egyebet úgyse tudnak behozni a viadalba.” Úgy véli az „Idő törvényt és rendet tart még az irodalomban is”, s hogy nála jobb, igazabb magyar lírikus és a nálukénál erősebb irodalmi forrongás aligha születhet harminc-negyven évig.

Bíró Lajos szerint irodalompolitikára természetesen szükség van, s arra is, hogy a *Nyugat* állapodjon meg, „higgadjon le, vigyázzon az eddig eredményeire, és ne experimentáljon tovább, mert az experimentálás eddigi győzelmeinek – vagyis vezető embereinek – a rovására megy. Az irodalompolitikát itt okos üzleti politikának hívják.”

Ignotus – aki saját bevallása szerint „fogcsikorgatva” szokott belenyugodni Osvát ellenállásaiba, belátva, hogy mindig neki van igaza – Hatvany mellől visszatáncol Osváthoz, mondván: „A legfontosabb irodalompolitika az elfogulatlan kritika, mely kivétel nélkül s magát elméletekről meg nem köttetve helytáll minden jóért, és elutasít minden rosszat.”

Móricz – bár okosnak, s megtárgyalnivalónak ítéli a fölvetett kérdést – elhárítja a válaszadást, mondván, annyira lefoglalja az írás, hogy sem ideje, sem ereje nincs elmélkedésre. Mindazonáltal Hatvanynak ad igazat, s föltehetőleg ezért is lép vissza Osvát párbajsegédségétől.

Hatvany *Irodalompolitika – A Nyugat szerepe* címmel Adynak Berlinből írt – meglehetősen sértő – nyílt levelében mondja el véleményét, néven nevezve mindazokat, akik miatt visszavonul a *Nyugattól*, mert bennük elképzeléseinek kedvét szegő ellenlábasait látja: „A Nyugat-mozgalomnak szellemi vezetője, az egyetlen produktív erejű szerkesztő, Ignotus, a szerkesztés munkájában nem vett részt. A magyar irodalmat megifjító mozgalom Osvát Ernő és Fenyő Miksa b. barátaim ízlésén át, az egyiknek jóhiszemű és lelkes meddőségén [Osvát] s a másiknak sokat megértő, finom dilettantizmusán [Fenyő] szűrődött bele a Nyugatba.” Amíg a folyóiratot alapítók mellettük álltak, volt a lapnak „valami impozáns, eleven egyöntetűsége”, de Osvát „szabadjára eresztett impotenciája”, mértéket nem ismerő írófelfedező vágya, utat nyitva „a tizenkilenc-húszéves szárnypróbálgatóknak” (Ady szavával: „mezei hadak”-nak), kárára lett Adynak, Babitsnak, Móricznak, az egész magyar irodalomnak. Felemlégeti, hogy mikor mindezt szóvá tette, Osvát az irodalmi függetlenség jegyében adta tudtára: a kiadónak nincs joga a szerkesztő dolgába beleszólni. Ám a *Nyugatot* akkor csak felerészben eladó Hatvany a maga számára szerkesztői jogot kér, s az Osváttal történt megállapodásról szólva, egy oldalvágást tesz, és sejteni engedí, miszerint a felelős szerkesztő nézete irodalmi függetlensége veszélyeztetéséről „valamely ok”-ból megváltozik. Végül Hatvany úgy dönt: a *Nyugat* olvasója, munkatársa marad, de dolgozni már nem fog érte (ezzel végképp az üzletemberre, a Révai testvérek kiadójának egykori munkatársára, Magyar Mórra hagyva a kiadó szerepét, aki jelentős összeget, 62 ezer koronát fektet a *Nyugatba*.

Lásd Világ 1911. dec. 30.; 1911. dec. 31.

Lásd még *Irodalompolitika*: *Nyugat* 1911. II. aug. 1. 15. sz. 169–176.; **1912. január 3., január 6., január 13.; 1912. január 4.; 1912. január 7.; 1912. január 8.; 1912. január 16.**; Sándor Anna, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1954. 3. sz. 347–352.; Kőszeg/Márványi 1985. 24., 187–188.,

194–207., 563–564.; Buda 2000. 39–47.; Buda 2007. 60–61.; Veres András 2012. 50. és 17. lábjegyzet, 93. és 10. lábjegyzet

Szeleárd, 1911. december 31.

Babits, hosszú hallgatását restellve, levelet ír Dienes Valériának; mindennap meg akarta látogatni, de „a fárasztó, hercehurcás élet” megakadályozta. Kovács Lacitól hallotta, hogy ismét külföldre készülnek; „végtelenül” szeretne vele találkozni, mielőtt elmennek. „Másodikán már otthon leszek...” – írja. Megadja rákospalotai címét, ahová tudósítást kér, mikor keresheti föl őket. „Kedves férjednek is add át üdvözetemet” – zárja sorait, ami arra is utalhat, hogy Dienes Pállal személyesen még nem találkoztak.

Lásd Dienes Gedeon örökösének tulajdona; Téglás, Dunatáj 1984. május, 2. sz. 51.; Sáli 2003. 71–72., 338. (958. levél – nyomtatványból közli; tévesen úgy véli, „6-án, pénteken” találkoznak)

Lásd még *Tisztviselőtelep, 1912. január 5. péntek*

1911. december vége

Babits újévi üdvözetet küld Resch Aurélnak Szakolcára.

Lásd Resch 1912. március 24-i levelét: OSZK Fond III/1064/5.

1911 vége – „csütörtök”; „szerdán”

Ignotus „csütörtöki” levelében kissé körülményesen, név nélkül, „egy úri asszonyt” ajánl Babits figyelmébe, akinek „szívbeli ügye” – bizonyos tudományos és szépírói munkák – sem őt, sem „a Nyugat embereit” nem impresszionálják, mindazonáltal Babits értékítéletét kéri. (Az e körül forgó levelezésből kiderül, hogy Aszlányi Dezső újságíró, filozófus, költő írásait szeretné felesége a *Nyugatban* megjelentetni.)

Lásd OSZK Fond III/610/40.; Sáli 2003. 70–71., 337–338. (956. levél)

Következő, „szerdán” írt levelében Ignotus – ismét szabadkozva – újabb két kéziratot juttat el Babitsnak, amelyeket Aszlányiék hagytak számára. Ezekről is kéri a véleményét, nem akarva a maga „tudatlansága miatt elütni a tudományos vagy írói boldogulástól” a szerzőt.

Lásd OSZK Fond III/610/34.; Sáli 2003. 71., 338. (957. levél)

1911 vége

1912-es impresszummal jelenik meg *A Nyugat Almanachja*, benne Babits Mihályról címmel a *Nyugatban* 1909. július 16-án (14. sz. 97–98.) a *Levelek Iris koszorúja* kapcsán írt Ignotus-cikk, illetve a *Nyugat* 1911. május 1-jei (9. sz. 886–887.) számában Babits *Laodameia* című verses drámájáról Lengyel Menyhért-méltatás részletével. A 24. oldalon ugyanazt a Babits-fényképet közlik, amely az 1911 júliusában megjelent *Budapesti Újságírók Egyesülete Almanachjának* 280. oldalán szerepel.

Elek Artúr könyvéről (Poe Edgar – *Két tanulmány*) címmel pedig Babits a *Nyugat* 1911. május 16-i (10. sz. 955–957.) számában közzétett könyvismertetésének részletét jelentetik meg.

Lásd *A Nyugat Almanachja*. Nyugat Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1912. 24–25., 25–26., 32–33.; Sáli 2003. 348., Babits fényképének hasonmása: 551. (975. levél jegyzete)

Lásd még **1909. július 16.; 1911. május 1.; 1911. május 16.; 1911. július**

A *[Bánom is én...]* kezdetű Babits-töredék keletkezése.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 197. f. verzó (ceruzairású töredék)

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

1911 vége vagy 1912. január

A *Századvégi költő éneke* című Babits-vers keletkezése.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/1728/5. (tintairású fogalmazvány, Babits autográf aláírásával, a 3. f. verzóján a cím Török Sophie [?] írásával)

Rákospalota, 1911 vége–1912. tavasz

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint az *Illusztrációk mindenféle könyvekhez* 4. darabja, a *Modern vázlat (Modern festmény)* (B. M. verseskötetéhez – B. M. *modorában*) keletkezése: „Rákospalota 1911–12”.

Az első versszak és a második versszak első négy sorának ceruzairású kézírata (k₁) négyfóliós papír 4. fóliójának verzóján, az 1–3. fólió rektóján és verzóján, valamint a 4. fólió rektóján Alfred Tennyson *The Lotos-eaters* című versének fordítása: *A lótuszevők*; az 1–2. versszak felragasztott lapon. (A fordítás mellett – Basch Lóránt szerint – Négyesy László ceruzairású megjegyzései.)

Lásd k₁ = OSZK Analekta 292/6.; k₂ = OSZK Fond III/2356. 198. f. rektó (a fólión Török Sophie rájegyzése: „Írta Rákospalota 911”); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Kelevéz 1998. 88., 262–263.

Lásd még a ciklus 1–3., 5–7. darabját: [1. *Világhistória*] – *Álom* – 1906 nyara, [2. *Detektívregény*] – *Egy kép, csak egy pillanatra* [1912–1913], [3. *Régi magyar irodalom*] – *Liszt/Régi magyar arckép* – [1908. nyár], 5. *Nyugalmas téli kép* – [1912. november 16. után–1912 tele], 6. *Ligeti részlet* – [Budapest, 1911. augusztus vége/szeptember eleje–szeptember 12. előtt] – 7. *Utolsó kép* – [1912]; az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából*, *Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; BMÖV 1982. 208. (1911–1912); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 757.; Sáli 2003. 246.

A *Vigasztalás* című Babits-vers keletkezése.

Lásd k₁ = OSZK Fond III/2356. 199. f. rektó (ceruzairású fogalmazvány); k₂ = OSZK Fond III/1728/10. (Komjáthy Aladár tintairású másolata; a 3. sor utolsó előtti szava: „kicsi”, Babits ceruzairásával); Kelevéz 1998. 262–263.; Kelevéz (kézirat)

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; Sáli 2003. 246.

A [*Ha korábban elcsitítom...*] kezdetű Babits-vers keletkezése.

Lásd k = OSZK Fond III/2356. 199. f. verzó (tintairású fogalmazvány ceruzairású kiegészítésekkel); Kelevéz 1998. 262–263.; Sáli 2003. 246.; Kelevéz (kézirat)

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**

1911

Magyar költők 1910-től 1911-ig cím alatt föltehetőleg Karinthy Frigyes ír Babits-versparódiát: Papits Mihály: *A turul. Szonett*.

Lásd Fidibusz 1911. 10.

Megjelenik Kaposy/Kaposi [eredetileg Klein] József [irodalomtörténész, műfordító, Dante-kutató, felszentelt pap, aki 1906-ban lép ki az egyházi rendből] *Dante Magyarországon* című könyve, melyet Babits természetesen elolvas. Ez az első mű, amely ki meri mondani Szász Károly fordításáról, hogy rossz.

Lásd *Dante Magyarországon*. Révai–Salamon, Budapest, 1911; Babits, Nyugat 1912. I. ápr. 16. 8. sz. 659.

A *Temetői tavasz* című Babits-vers keletkezési ideje.

(Az 1915-ös ceruzairású fogalmazványvariáns [k₂] kéziratának rektóján a [*Száz a sereg...*] kezdetű töredék és egy aforizma: „Vízbefúlt ember órája jegyzi a percet”.)

Lásd k₁ = OSZK Fond III/1695/2. (tintairású fogalmazvány ceruzairású címmel és javítással); k₂ = OSZK Fond III/1683/14. (ceruzairású fogalmazványvariáns); BMÖV 1982. 571. (1911)

Lásd még ***Budapest, 1925. március 22.***

„Mikor Budapestre kerültél, hogy mondtam Neked! – csak ne emberek közé! [...] Itt majd körültáncolnak – megmondottam előre –, megrontják ítéletedet önmagad és mások irányában, – eltérítenek rideg, de egyedülszép utadról – s aztán otthagynak és ellened fordulnak végül. Emlékszel? – ezeket mondtam Neked akkor, – én és még egy úr – de nem hittél el nekünk” – írja nyílt levelében Füst Milán Babitsnak.

Lásd Nyugat 1924. I. ápr. 1. 7. sz. 503.

Középiskolai tanári minősítőlapja szerint 1911-ben Babits egész évi fizetése 2400 korona, amelyhez 200 korona személyi pótlékot, valamint 800 korona lakbérsegélyt

kap. Összehasonlítóképp: Móricz például többször, nagy összeget, 6000 koronát kap előlegül a Nyugat Részvénytársaságtól.

Lásd Téglás 1995. 102.; Buda, Irodalomismeret 1999. 3–4. sz. 155–164.; Buda 2000. 44.

Kemény Ferenc, pedagógiai szakíró, a békemozgalom elkötelezett híve, a Magyar Olimpiai Bizottság első elnöke, *A világbéke* című írásában – mely Radó Antal harmincfilléres füzet sorozatának, a *Magyar Könyvtárnak* 620. kötete – Babits 1910. május 18-i fogarasi békebeszédéről is szól.

Lásd *A világbéke. A művelt közönség részére, egyúttal ismertetés a magyar iskolákban elrendelt békenapra.* Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai), [1911]

Lásd még *Fogarás, 1910. május 18.*

1911–1913

A *Hadjárat a Semmibe* című stanzákban írt Babits-vers keletkezése. Az 1904. augusztus–szeptemberben (?) születő [*Földhöz ragadt, nyomorult tudomány...*] kezdetű vers (az *Angyalos* könyvben a *Versek 1903. jan.–1906. jul. Szonettek és canzonék I. Szonettek* 10. darabja) utóbb változtatásokkal e költemény része lesz.

Lásd *Hadjárat a Semmibe*: k = MTAK Ms 10.506/29. (tinta- és ceruzairású fogalmazvány 12 főliós papír rektóján, a 12. f. verzóján Babits ceruzairásával: „bőjti préd[ikáció]” és egy olvashatatlan szó); [*Földhöz ragadt, nyomorult tudomány*]: k = OSZK Fond III/2356. 28. f. verzó–29. f. rektó; Rába 1981. 225. (1913), 426–431. (1912–1913), 635. 18. lábjegyzet; BMÖV 1982. 215–223. (1911–1913); Kelevéz 1998. 249.

Lásd még az *Angyalos* könyv leírását: **1903. tavasz–1906 nyara–1908**; Vezér Erzsébet 2004. 38.

Babits névjegyén írt soraihoz („*Igen tisztelt Szerkesztő Úr, Ez a fiatal rajzoló...*”) egy G. A. [talán Gara Arnold?] szignóval jelzett tusrajzot mellékel.

Lásd PIM Kézirattára V. 3585/7/1–2.

1912 előtt

„Engem Dante vitt föl először [Kaposi/Kaposy József] József-körúti lakásába könyvért és tanácsért. Egészen fiatal ember voltam akkor. Mi bírta rá, hogy az ifjút és tudatlant, a kikiáltott modernet és nyugatost úgy fogadja, ahogyan fogadott? Bizonyára egyrészt a tanítás öröme, s más oldalt szeretetének és megértésének az a nyíltsága és előítélet nélkülsége, amely őt legfőképpen jellemezte” – emlékezik Babits Kaposy Józsefre.

Lásd Nyugat 1922. II. nov. 16., 22. sz. 1310.

Lásd még Sipos 2003. 54.

1912 eleje–1913. augusztus–1913. december 16. előtt

„Tudod egy paraszt pszihikumnál ha valami kiesik a helyéből, könnyű visszarakni. De egy komplikált és bonyolult idegrendszer ha egyszer megbomlik, hát ember legyen, aki rendbe hozza megint. Illetve asszony, vagy valami efféle csuda, amire mi mindig várunk, mint a *Te regénykompozíciód hőse*” – írja Kovács László 1912 februárjában Berlinből Babitsnak valószínűleg *A gólyakalifa* című regény hasadt lelkű hőséire utalva. [Kiemelés tőlem – R. J.]

Nem tudni, Babits csupán említi-e barátjának a regény tervét, vagy feljegyzéseit is megmutatja neki, a levélből az mindenesetre bizonyos, hogy *A gólyakalifa* megírása már ekkor foglalkoztatja őt. Sőt, már az egy évvel korábbi, 1911. január 29-i, Brassóból érkező kissé talányos levél is utalhat erre; Vágó Béla, a kissebesi vasútállomás hivatalnoka biztatja Babitsot: „elmenjen ám Szebenbe! Roppantul érdekes és tanulságos az az elmegyógyintézet. Dr Hollós [Hesslein] István főorvos és felesége várják önt s arra kéri ha átmegy [!] előzőleg írja meg mikor érkezik, hogy ott-hon legyenek. A vonattól kocsin elmehet oda 1 koronaért.” Bár 1911. június 27-én egy édesanyjának Szekszárdra küldött képeslap arról tanúskodik, hogy Babits ekkor Nagyszebenben jár, arról nem tudni, vajon fölkeresi-e az elmegyógyintézetet. „Első regénye, *A gólyakalifa*, egy kettéhasadt lélek története, melyben két gyötrelmes álom folytatja egymást, a lidérces álmot a rémálomszerű valóság, annyira egybekuszáltan s egymástól megkülönböztethetetlenül, hogy a két állapotot, álmot és ébrenlétet a hős egyetlen gyötrelmesen logikus sorsnak érzi. Ezt a fantasztikus regényt Babits Mihály át- meg átszötte saját életének színeivel, emlékeit torzítva s félelmeit vetítve benne...” – írja Török Sophie egy 1944-es vagy 1945-ös Babitsról szóló rádió-előadásra készült szövegében.

Dienes Pál 1912. (?) november 16. után küldött névjegykártyájára ceruzával írja Babits *A gólyakalifa* vázlattöredékét/szinopsziséjét: „a díjnok beszél álmairól és kinevetik / Félelem a rendőröktől, a hivatalszolgáktól / Az édes és nyugodt álmat odaadtam a Kasszirosnőért / Dissocnál [a disszociatív identitászavarnál, amely két, egymástól független személyiségállapot váltakozása a személyiség kontrollja nélkül] egy test két lélek itt inkább *egy lélek* / Erősebben kidomborítani az *álnév* miatti félelmet / köbgyök M / Ir a kávéház asztalra / palackok a Kávéház-Kasszá-nál / a pincérnek tartozzon / álom? Ha álom is, az ép olyan rossz / álmokór=közbe-szúrní / rojtos szolga.” Babits több vázlatos feljegyzést is készít, az első lapokat másolás céljából azonban csak 1913. augusztus 2. előtt, valószínűleg 1-jén küldi el Komjáthy Aladárnak.

[A többszörös személyiség az angломán Babits számára nem lehet újdonság, hiszen Hasfelmetsző Jack óta az a klasszikus bűnügyi történetek közhelye. A „ki vagyok én” kérdése *A gólyakalifa* központi problémája; a név – amely van is, meg nincs is – végső egzisztenciális kérdések szimbólumává válik a regényben.]

Lásd Vágó Béla 1911. január 29-i levelét: OSZK Fond III/1577/31.; Sáli/Tóth 2005. 133., 354–355. (766. levél); Kovács László 1912. február végi levelét: OSZK Fond III/791/26.; Sáli 2003. 93–96., 362–363. (995. levél), 247.; Török Sophie: OSZK Fond III/2664.; közli Téglás 2000. 185–186., 240.; Dienes Pál Babitsnak 1912. november 16. után írt névjegykártyája: OSZK Fond III/375/34.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 300., 304–305., 4. sz. 434., 436–438.; Rába 1983. 87–109.; Éder 1997. 448., 519–529.; Kelevéz 1998. 218–219.; Éder 2002. 205.; Sáli 2003. 247.; Sipos (Czeizel) 2004. 43.; *A magyar irodalom története* II. (Pléh) 2007. 781.; Kelevéz 2008. 149–151.; Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 767. (1912 közepére datálja a regényírás kezdetét)

Lásd még *1912–1913; 1913. nyár; 1913. augusztus 2. előtt; Tisztviselőtelep, 1912. [?] november 16. után*; az *Orsolya meséjének* (VI. fejezet) képzőművészeti ihletője: Éder, Irodalomismeret 1997. december, 97–101.; Éder 2002. 205–268.; Rába 2008. 138–139.

1912. január 1. előtt

Hofer Jenő Miklós küld újévi üdvözetet kedves volt osztályfőnökének, Babitsnak.

Lásd Hofer Jenő Miklós 1912. január 9-i levelét: OSZK Fond III/1895/15.

1912. január 1.

Megjelenik Babits *Líra, kalendárium, mese, vers, kabala* című elbeszélése, a novel-lán belül a következő versekkel: [*A naptár az év himnusza...*], [*Új esztendő beköszön*] (két színnel nyomtatva, az ünnepek neve és a versszakok közül a 4., 7., 10., 12. és 13. sorszáma piros, az [*Új esztendő beköszön...*] utolsó versszakának variánsa [*Klepetusán...*], *Epilóg, Kabala*.

A prózában talán a még mindig fájdalmas Kiss Böske-szerelmet idézi föl: „...eszembe jutott valaki, akit nagyon szerettem és aki talán mindenki közt legjobban szeretett, mint ahogy a vadászok szeretik legjobban az állatokat – és akihez minden kétségbeesett és szenvedélyes közelség sem tudott közel hozni...”

Lásd Nyugat 1912. I. jan. 1. 1. sz. 1–7.; idézi Csányi 1990. 81.; Kelevéz 1998. 170. és 447. lábjegyzet; Buda 2007. 63–64.; Kelevéz (kézirat)

Lásd még **1911. december**; id. Babitsné 1912. január 12-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/179/53.; Sáli 2003. 348. (975. levél jegyzete)

„Hálás tanítványa”, Halász László Újpestről küldött kézi festésű lapján kíván boldog új évet Babitsnak. [Halász az 1911/1912-es tanévben az újpesti gimnázium I/b osztályának tanulója; Babits az értesítő tanúsága szerint rövid ideig ennek az osztálynak az osztályfőnöke.]

Lásd OSZK Fond III/1895/35.; Sáli 2003. 72., 339–340. (960. levél)

Vö. Sáli 2003. 339–340. (960. levél – úgy véli, hogy Halász Babitscsal csupán helyettes tanárként vagy az önképzőkörben találkozhat, nem tud Babits rövid ideig tartó osztályfőnökségéről az I/b osztályban)

1912. január 1.–május 16.

A *Nyugat* címlapján főszerkesztőként Ignotust, szerkesztőként Fenyő Miksát és Osvát Ernőt tünteti föl. (Felelős szerkesztő Osvát Ernő; a folyóirat minden hónap 1-jén és 16-án jelenik meg, előfizetés egy évre 20 korona, fél évre 10 korona, egyes szám ára 1 korona. A szerkesztőség címe június 1-jéig továbbra is V. Mérleg u. 9. I. emelet.)

Lásd Nyugat 1912. I. jan. 1. 1. sz. és máj. 16. 10. sz. között minden szám címlapján

Szekszárd, 1912. január 2. előtt

Babits „szíves üdvözlét”, s újévi jókívánságot küld Szegedre egykori történelem–földrajz szakos tanártársának, Borosnyay Károlynak és feleségének.

Lásd Borosnyay Károly 1912. január 2-i válaszát: OSZK Fond III/1650/11.

Hazajövetelének időpontjáról Babits bizonyára értesíti Ignotust, s újévi jókívánságait is küldheti neki.

Lásd Ignotus 1912. január 2-i levelét: OSZK Fond III/610/32.

Rákospalota, 1912. január 2.

Szekszárdon, 1911 szilveszterén kelt, Dienes Valériának szóló levelében írja Babits: „Másodikán már otthon leszek...”

Lásd Dienes Gedeon örökösének tulajdona; Téglás, Dunatáj 1984. május, 2. sz. 51.

Lásd még ***Szekszárd, 1911. december 31.***

1912. január 2. kedd

Borosnyay Károly Szegedről (karácsonyfa mellett gyermeket ábrázoló) képeslapon küldi újévi jókívánságait Babitsnak. „A remek Charmidesért”, Babits áprilisban megjelent Oscar Wilde-fordításáért ő „egy karácsonyi éneket” (egy gyermek képét) küldi: „majd ha Te is apa leszel, akkor át fogod érezni annak mennyei harmóniáját”.

Lásd OSZK Fond III/1650/11.; Sáli 2003. 73., 340. (962. levél)

Ignotus „kedden este” válaszol Babits soraira, remélve, hogy már megérkezett, s minden jókat kíván az új esztendőre. A „kitűnő” Vörösmarty-tanulmány „egy megfigyelése vagy tétele: miszerint a szimbólum szimbólum-volta a primár, s csak aztán sántít utána az értelem: valóságos trouvaille [*francia* ’kitűnő gondolat’]” – jelenti ki, s mivel úgy véli, megfelel a pszichológia egy fő törvényének, figyelmeztette rá „a mi okos Ferenczi doktorunkat”. [A Freud-tanítvány Ferenczi Sándor idegrovost – Babits pontosan így fogalmaz: „Tévednek, akik azt hiszik, hogy a szimbólum csak valamely gondolat kifejezése: ellenkezőleg, a szimbólum az elsődleges lelki tény és a gondolat csak gyenge kifejezése a szimbólumnak.”] Kéri, Babits vállalja „Aszlányi dolgát”: ha értéktelen, írja meg neki, ha van benne érték, Osvátnál képviselje az ügyet. „Mihelyt a Nyugat undok bonyodalmain túl leszek, jelentkezem nálad.” [A *Nyugat* „undok bonyodalmi” kitétel Osvát és Hatvany szerkesztéspolitikai elveinek végül talán valóban párbajig (?) fajuló ütközésére utal.]

Lásd OSZK Fond III/610/32.; Sáli 2003. 74., 341–342. (964. levél – a jegyzetben az Osvát–Hatvany párbaj történetének összefoglalásával)

Lásd még *1911. február 5–12. között*; Babits, Nyugat 1911. dec. 16. II. 1047.; *1911. december 21. után, Karácsony előtt pár nappal: 22–23. [?]; 1911. december 30–31.; 1912. január 3., január 6., január 13.; 1912. január 4.; 1912. január 7.; 1912. január 8.; 1912. január 16.*; Sándor Anna, Irodalomtörténeti Közlemények 1954. 3. sz. 347–352.; Kőszeg/Márványi 1985. 187–188., 194–207., 563–565.; Kelevéz 2008. 70. és 18. lábjegyzet

1912. január 2. után (15., 22. vagy 29.), hétfőn

„Hétfőn” írott levelében Ignotus tudatja Babitscsal, hogy „szegény kis Aszlányiné” négy kéziratot keres rajta, amelyek bizonyára Babitsnál vannak. Kéri, küldje el őket Aszlányi Dezső címére Rákosligetre.

Lásd OSZK Fond III/610/28.; Sáli 2003. 86–87., 354. (985. levél – 1912. január végére datálja)

1912. január 3.

Dienes Valéria levelében péntek [január 5.] délután 4 óra körülre hívja Babitsot, hogy látogassa meg, mert hamarosan visszautazik Párizsba. „Talán többször is ki fogsz jönni azután, mikor én már elmentem, annak a szebb és jobb valakinek a kedvéért, akit mellettem találsz s aki most nem jöhet velem, pedig még sose hagytuk el egymást” – írja szeretett férjéről, Dienes Pálról, aki ekkor itthon írja matematikai

értekezését. (A Delej utca 1.-be hívja Babitsot, ahová a Nyugati pályaudvartól induló 29-es villamos visz el.)

[Dienes Valéria 1912 januárjától ismét Párizsban végzi tudományos munkáját, férje, Dienes Pál, a tisztviselőtelepi gimnázium értesítője szerint az 1911/12-es tanévben tanulmányi szabadságot kapva itthon írja matematikai értekezését.]

Lásd OSZK Fond III/378/3.; Dienesék 1982. 21–22., 187–188. (3. levél), hasonmása 244. lap után (18–19.); Téglás, Dunatáj 1984. május, 2. sz. 51–52.; Sáli 2003. 278. (869. levél jegyzetében), 75–76., 343. (966. levél – a pénteket tévesen január 6-ra teszi)

Lásd még Dienesék 1982. 157. (Dienesék tisztviselőtelepi lakásai: Delej utca 1., Szabóky utca 59., 1913-tól 1916-ig Villám utca 19., 1919-ig Család utca 28.)

Czecz János, volt fogarasi tanítványa – „este 12 órakor, miután leírta[m] a Zord idő [Kemény Zsigmond regénye] tartalmát” –, küld szeretetteljes levelet Babitsnak. Bocsnátot kér, hogy már régen nem írt, most azonban bepótolja, s részletesen beszámol az osztályról, s hogy milyen sokat kell tanulniuk. Az önképzőkör pályaműveiről szólva kijelenti: „Hej! ha a tanár úr itt lenne, hogy a tanár úrhoz forduljak tanácsért” (ti. mindhármát szeretné kidolgozni, de az egyiket nem érti, a másiknak pedig a rendszerében sem bizonyos!). „Bizony ahányszor visszagondolok a régi jó időkre, – amidőn a tanár úr 1000 jó tanáccsal halmozott el – megállok és gondolkodom.”

Lásd OSZK Fond III/1895/17.; Éder 1966. 75.; Sáli 2003. 74–75., 342–343. (965. levél)

Unokatestvére, Kapu Jenőné Halász Gizella küld levelet s maga készítette díványpárnát Babitsnak Miskolcra. Tréfásan utal Babits *Herceg...* és *Iris...* kötetére, hozzátéve: „Fekete országban jártam, s onnét hoztam magammal e párnát.” [Bizonyára Babits elmondta neki is, hogy a *Fekete ország* című verset egy feketével hímzett párnája ihlette.]

Lásd OSZK Fond III/1729/72.; Sáli 2003. 76., 343–344. (967. levél)

Lásd még *Fekete ország: Szeged, 1906 vége, december 14. előtt*

1912. január 3., január 6., január 13.

Osvát Ernő – aki ellen Hatvany Lajos a *Világ Irodalom-politika* ankétját elsősorban szervezi, s a maga Adynak címzett keserű kifakadását írja – szintén a *Világ* hasábjain közzétett rövid válasznyilatkozatában nem kevésbé sértő módon az általa „nemrég megleckéztetett Hatvany Lajos” „hosszú, kesergő” levelére visszavágva megismétli: „Ady Endre, az összes irodalompolitikusok, az egész magyar irodalom előtt vállalom a felelősséget azért, hogy Hatvany Lajost, amikor az én dögomba akart beleavatkozni – illetéktelenségének tudatára ébresztettem és megfékeztem [...]; úgy van, én vettem el a kedvét az »irodalompolitikától«.” Azt azonban hazugságnak, rágalomnak tartja, mintha „bizonyos el nem mondható, de »sejthető« okból – a magam szerkesztői függetlenségének értelmezésében engedtem volna abból az ideális

szigorból...”, s kijelenti: a *Nyugat*ban, amíg ő felel érte, „semmiféle tisztátalan irodalompolitikának” nem lesz helye.

[Hatvany oly mértékben megorrol, hogy Berlinből hazasietve párbajra hívja ki Osvátot, melyre január 6-án Budapesten a Fodor-féle vívóteremben kerül sor. Hatvany segédei Bródy Sándor és Mester Sándor, Osvátéi – miután Móricz visszalép – Ambrus Zoltán és Stankovics Sándor/Szilárd (?). A karddal vívott párbajról számtalan, egymásnak ellentmondó történet kering a napilapokban és a kortársak visszaemlékezéseiben (mindkét fél megsérül, egyikük sem sérül meg, a párbaj elmarad!). – A nézetkülönbség igazi vesztesének a Nyugat Irodalmi és Nyomdai Rt. igazgatója, Magyar Mór véli magát, s a várható anyagi veszteségtől való félelmében január 13-án – Móricz revolverével (!) – öngyilkos lesz.]

Lásd Világ 1912. jan. 3. 2. sz.; Belia/Sándor, Irodalomtörténeti Közlemények 1953. 4. sz. 330.; Sándor Anna, Irodalomtörténeti Közlemények 1954. 3. sz. 347–352.; Kőszeg/Márványi 1985. 24., 204., 564.; Pienták, Irodalomismeret 1999. 1–2. sz. 124–126.; Buda, Irodalomismeret 1999. 3–4. sz. 155–164. (Hatvany és a *Nyugat* kapcsolatának részletes bemutatásával); Buda 2000. 44.; Buda 2007. 60–61. (Osvát cikkének datálása: „február harmadikán” – bizonyára elírás); Buda (kézirat) 2012

Lásd még 1911. december 30–31.; 1912. január 4.; 1912. január 7.; 1912. január 8.; 1912. január 16.

Vö. Gréczi, Holmi 2008. január, 1. sz. 66. (a Hatvany–Osvát párbajt 1911 novemberére datálja)

1912. január 4.

Megjelenik Feleky Géza *Irodalom-politika. A Nyugat és a fiatalok* című cikke a *Nyugat* köré csoportosult írónemzedékek egymáshoz való viszonyáról, melyben Babitsot is megemlíti.

Lásd Világ 1912. jan. 4. 3. sz. 6.

Lásd még a Világ ankétjára: 1911. december 30.; 1911. december 31.; 1912. január 7.; 1912. január 8.; 1912. január 16.

Tisztviselőtelep, 1912. január 5. péntek

Babits Dienes Valéria meghívásával élve délután 4 óra felé bizonyára fölkeresi a Dienes házaspárt tisztviselőtelepi lakásán [Delej utca 1.]. Valószínűleg ekkor ismerkedik meg Dienes Pállal, s hamarosan őszinte barátság alakul ki közöttük. Dienes természettudományos műveltsége, politikai nézetei és baráti köre nagy hatást gyakorol Babitsra. Az 1905-ben Budapesten és Párizsban doktorátust szerzett matematika–fizika szakos Dienes 1907-től tanít a tisztviselőtelepi gimnáziumban. A sokoldalú tanár, aki a gimnáziumban szaktárgyain kívül filozófiát és francia nyelvet is oktat, hamar megbarátkozik a nála egy esztendővel fiatalabb, a differenciál- és integrálszámítás iránt érdeklődő Babitscsal. Dienes hívja föl igazgatója, id. Gaál Mózes figyelmét Babitsra.

Lásd Dienes Valéria 1912. január 3-i levelét: OSZK Fond III/378/3.; Dienesék 1982. 166.; Sipos 2003. 58–59.

Lásd még Babits Dienes Valériának írott 1911. december 31-i levelét: Téglás, Dunatáj 1984. május, 2. sz. 45.; **1912. május 24.**; Éder 1966. 136.; Dienesék 1982. 157. (Dienesék tisztviselőtelepi lakásai: Delej utca 1., Szabóky utca 59., 1913-tól 1916-ig Villám utca 19., 1919-ig Család utca 28.); Tóttós 2003. 22–24.

Vö. Éder 1966. 135.; Sipos 2003. 54. (1911 őszétől datálják a Dienesékkal való kapcsolatot); Sáli 2003. 339. (958. levél jegyzete – úgy véli, „január 6-án pénteken” találkozhatnak)

1912. január 7.

A *Világ Irodalom-politika* című ankétját követően gúnyvers jelenik meg, *Ballada az Hatvany Lajos árultatásáról*, amely többek között Babitsot is „megörökíti”, valamint közzéteszik „Lajoska”, „Ignotuska”, „Ernöke”, „Endrécse” és „Ernöcske” *Játsszunk irodalmat!* – *Egy nyugati gyermekszobából* – című, kevésbé elmés párbeszédet.

Lásd Borsszem Jankó 1912. jan. 7. 2. sz. 4.

Lásd még a *Világ Irodalom-politika* című ankétjára: **1911. december 30–31.; 1912. január 3., január 6., január 13.; 1912. január 4.; 1912. január 8.; 1912. január 16.**

1912. január 8. előtt

Babits levélben gratulál Juhász Gyulának a Bulyovszky-díjhoz [melyet *Pannoniában a légio dalol* című verséért nyer el a Petőfi Társaság (Bulyovszky Gyula és Bulyovszkyné Szilágyi Lilla nevéhez köthető) 1911-ben hirdetett 20 koronával járó pályázatán].

Lásd Juhász Gyula 1912. január 8-i válaszát: OSZK Fond III/658/7.

Lásd még Sáli 2003. 345. (969. levél jegyzete)

A műfordító Horvát Henrik levelében közli: „nagyon örvendenék, ha alkalmam nyílna személyesen megismerkedni Önnel”. Január 8-ig Pesten marad, várja Babits értesítését. Nem szereti a társaságot, ezért egy csendes budai vagy újpesti kávéházban (úgy véli, Pesten a Vigadó tűrhető lehetne [V. Deák Ferenc utca 2., bérlője a színigazgató Evva Lajos]) szeretne találkozni vele; pár új fordítását akarja bemutatni. [Lehetséges, hogy ekkor a találkozásra nem kerül sor, Horvát április 11. után írt levelében júliusi találkozót remél.]

Lásd OSZK Fond III/599/32.; Sáli 2003. 77., 344. (968. levél – Evva Lajost a Vigadó tulajdonosának tekinti)

Lásd még **1912. április 11. után, július előtt; 1912. december 25.**

1912. január 8.

Megjelenik Lázár Miklós *Ő és a Nyugat* című írása, amely a *Világ Irodalom-politika* ankétja kapcsán kíméletlenül kipellengérezi Hatvany Lajost, s méltatja a *Nyugatot* alapító „ízlésében és meggyőződésében megingathatatlan” szerkesztőt, Osvát Ernőt: „báró Hatvany Lajost legszívesebben egy igen kitűnő kolportőrnek [colporteur – *francia* ’könyvekkel, művészi tárgyakkal házaló kereskedő’] képzeljük el,

erre öröklött ösztönök is predesztinálják, egy pompás utazónak, aki irodalommal, könyvekkel és írókkal házal. [...] Írónak a nemes báró nem üti meg a mértéket. Nem haragszunk azokra a tehetségtelen írókra, akik a mesterségből élnek. De Hatvany Lajos passzióból tehetségtelen. [...] A rajongása is kellemetlen, szinte kompromitáló. Gyulai Pál már aggastyán volt, mégis félt tőle. Reszketek, hátha valamely kedves írómat, aki vele valamely üzleti összeköttetésben állott, véletlenül baleset éri, ez a vakmerő mágnás képes könyvet írni róla. Ich und Goethe. Ady Endrét sikerült lejáratnia, már Móricz Zsigmondot is kikezdte. Ez a schönggeist [*német* 'széplélek'] alapján mégis a briliáns Deutschok közül való, prompt üzletember, de nincs érzéke az irodalmi tisztesség iránt. [...] Legnagyobb tévedésük [ti. Osváté és Fenyő Miksáé] mégis báró Hatvany volt. Ludwig von Hatvany pénzt adott a vállalatához, és e révén irodalompolitikai képviselőnek választotta magát. [...] Kezdett a *Nyugat* szerkesztésébe avatkozni. Protegált és intrikált. A finom és ártatlan Ignost egyszerűen terrorizálta, Fenyő Miksát, aki nagyon kiváló és jóhiszemű ember, elkedvetlenítette, mesterséges palotaforradalmat inscenált [*latin–német* 'megrendez'], de Osvát Ernőn megtört minden konok próbálkozása. A *Nyugat* egyik napról a másikra egy kiváló üzletember, Magyar Mór kezébe került, aki ugyanolyan olvasott, értelmes, világlátott úr, mint a báró, de nincsenek irodalmi ambíciói. Ezért rendelte meg Hatvany a *Világban* Ady körkérdését. Ezért válaszolt rá. Ezért utazott vissza Berlinbe az íróasztalához. És most mit fog csinálni? Csak egyet tehet: Ady Endréről részvénytársaságot alapít. A koncessziót [*latin* 'engedély'] Ady harminc évre maga adta meg, kijelentvén, hogy harminc esztendőn belül a Természet, Istentől támogatva sem szülhet világra nálánál nagyobb poétát. Ahogy Adyt ismerjük, ő bizonyára nem fog ráfizetni erre az üzletre.”

Lásd Pesti Futár 1912. jan. 8. 3–5.; Buda (kézirat) 2012

Lásd még a *Világ Irodalom-politika* című ankétjára: 1911. december 30–31.; 1912. január 3., január 6., január 13.; 1912. január 4.; 1912. január 7.; 1912. január 16.

Juhász Gyula ír képeslapot Szakolcáról Újpestre Babitsnak. Gratulál Vörösmarty-tanulmányához (*Az ifjú Vörösmarty, A férfi Vörösmarty*) és a nagy érdeklődéssel várt *A Második Ének*hez, melynek bevezetőjében Babits a színházi előadás lehetőségét vetette fel.

Lásd OSZK Fond III/658/7.; BJKL 1959. 200., 316–317. (164. levél); Szalatnai 1962. 140.; JGYÖM Lev. 1981. 247–248., 442. (266. levél); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 222–223., 563. (221. tétel); Sáli 2003. 77., 345. (969. levél)

Lásd még *A Második Ének: Szekszárd, 1911. augusztus után, október 1. előtt*

Szekszárd és/vagy Rákospalota, 1912. január 9. előtt

Babits „kedves levelet” és „újévi jókívánságot” küld fogarasi tanítványának, Hofer Jenő Miklósnak. Levelében érdeklődik egykori diákja novellája iránt, s föltehetőleg hívja, ha Pesten jár, keresse fel őt.

Lásd Hofer Jenő Miklós 1912. január 9-i levelét: OSZK Fond III/1895/15.

1912. január 9.

Fogarasi tanítványa, Hofer Jenő Miklós küld levelet Babitsnak: köszöni kedves levelét és újívi jókívánságait. „Az osztály, mely gyakran emlegeti a kedves, volt Osztályfőnökét, a vakációzások után folytatja a tanulást, mely mindinkább kezd nehezedni” – számol be ő is az iskolai feladatokról és az önképzőköri pályázatokról [akárcsak osztálytársa, Czecz János tette január 3-i levelében]. Nagyon örül, hogy Babits érdeklődik novellája iránt; ha nem alkalmatlan, elküldi „megtekintés végett”. Ígéri, amint Pestre mennek, örömmel fölkeresi „szeretett” tanárát, „aki rossz tanítványára a távolból is gondol”.

Lásd OSZK Fond III/1895/15.; Sáli 2003. 78–79., 346. (973. levél)

1912. január 10.

A *Nyugatosok* című ismertetés *A Nyugat almanachjáról* szólva Babits nevét is megemlíti.

Lásd Budapesti Hírlap 1912. jan. 10. 8. sz. 10.

Újpest, 1912. január 11.

Osztályfőnöki értekezlet tartanak az újpesti gimnáziumban. Az igazgató szükségesnek ítéli az osztályok rendjének, az osztálykönyvek vezetésének ügyét, valamint „az ifjúság fegyelmezésére irányuló szabályzat betartatására vezető intézkedéseket s eljárást” megvitatni. Közli, hogy a karácsonyi szünet alatt az írásbeli dolgozatokat és az osztálykönyveket átnézte, az utóbbiak vezetését általában kielégítőnek tartja. Úgy tapasztalja, hogy a tanulók fegyelme „mintha a hagyományos szokástól eltérne”. „Katona József István és Babics [!] Mihály állandó hetes kijelölését nem tartja helyesnek, mivel ez a spiclirendszernek vethetné meg az alapját.” Az igazgató végül a „kolompások kinyomozását” és szigorú büntetését szorgalmazza a rend helyreállítása érdekében.

Lásd Buda 2007. 109–110.

Lásd még Katona József Istvánra: *Perugia, 1912. július 12.*

1912. január 11.

Kovács László Szekszárdról küldi a budapesti Bodó kávéházat [később Babits egyik kedvenc kávéházát] ábrázoló képeslapot: 17-én utazik Pestre, ahol 3–4 napig marad, s ezután már nyárig nem is láthatja Babitsot. Kéri, hogy vasárnap, amikor már a színházi programot közlik a lapok, írja meg, melyik estét „szánja neki”, és hová akar menni (ha a Nemzetibe, jelezze időben, hogy „féljegyről” gondoskodhasson). Szeretné, ha „a kis Komját” [!] is magukkal vinnék, s egy estét okvetlenül kint akar tölteni Dienes Valériáéknál.

Lásd OSZK Fond III/791/6.; Sáli 2003. 79., 347. (974. levél)

1912. január 12.

Id. Babitsné este írt hosszú levelében nehezményezi, hogy mióta Babits visszautazott, nem írt nekik. Büszkén számol be arról, hogy mindenütt gratuláltak neki fiának az ünnepekre a *Nyugat*ban megjelent szép írásaihoz [*A férfi Vörösmarty*]. Megvette a *Nyugat* január 1-jei számát, melyben Babits mindnyájuk tetszésére írta meg az öreg Sylvestert [*a Lira, kalendárium, mese, vers, kabala* című elbeszélés] és az „almanach”-ot is [*A Nyugat Almanachja*]. Aggódik fia egészségéért, ruházata miatt: „nadrágjaid sem elég meleged, féltelek a meghűléstől meg a villanyostól úgy e [!] vigyázol magadra, hát mikor az a rémitő szél dühöngött otthon voltál e?” Küldené Babitsot ismerősökhöz, rokonokhoz látogatóba. „Látod a Nyugaték mennyire megbecsülnek az almanachban is mennyire elő[!] vagy” – jegyzi meg, kissé csapongva. Érdeklődik, tetszik-e Babitsnak a Halász Gizi által küldött párna, s megköszönte-e neki, és hogy volt-e színházban – „ugy [!] féltelek ha éjjel villanyoztok [villamosoztok], vigyázz ám magadra nagyon”.

Lásd OSZK Fond III/179/53.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 223., 563. (222. tétel); Sáli 2003. 80–81., 347–349. (975. levél)

Lásd még *1911 vége; 1912. január 3.*

A Fogarasi Kaszinó Elnöksége nyomtatott körlevelét elküldi Babitsnak is [aki fogarasi tanársága idején tagja a Kaszinónak, melynek 1910–1912-ben könyvtárosa Ambrózy Pál, jegyzője Fridrich András], amelyben felszólítják, hogy az 1911. év II. és III. negyedére esedékes 10 korona tagsági díjat fizesse be. A rektón Babits rájegyzése: „Elküldtem”, a verzón: „Fogaras”.

[A fogarasi kaszinó a főtéri Hotel Mercur emeletén működik.]

Lásd OSZK Fond III/1577/18.; Sáli 2003. 81–82., 349. (976. levél)

Lásd még a fogarasi kaszinóra: Csokonai-Illés 2010. 102. (27. fényképmelléklet szövege), 281. lap után *Képek* (27. fénykép)

1912. január 15.

Kovács László Szekszárdról küld levelezőlapot Babitsnak, melyben tudatja: „csütörtökön [január 18-án] d. u. elvárhatsz. Nem bánom akárhova megyünk...” „Ha a Kisfiu [Komjáthy Aladár] színházba nem is jön, legalább d. u. hívd ki, mert meglehet, hogy szeptemberig sem találkozom veled. Írj haza. Már várják a leveled” – figyelmezteti barátját az anyai panaszra.

Lásd OSZK Fond III/791/5.; Sáli 2003. 82., 349–350. (977. levél)

Lásd még id. Babitsné 1912. január 12-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/179/53.

1912. január 16.

Megjelenik Kemény Simon *Irodalom-politika* című glosszája, mely a *Világ* 1911. december 30-án indult *Irodalom-politika* című ankétját foglalja össze, s többek között Babitsról is szól.

Lásd Magyar Figyelő 1912. jan. 16. 2. sz. 190–193.

Lásd még a *Világ Irodalom-politika* című ankétjára: **1911. december 30–31.; 1912. január 3., január 6., január 13.; 1912. január 4.; 1912. január 7.; 1912. január 8.**

Feleky Géza hírlapíró, író, esztéta [a *Világ* későbbi szerkesztője] küld levelet Babitsnak: „az egyik Vihart [ti. Shakespeare drámáját] már régóta nagyon szeretem, a másikat azóta, mióta egy felvonását a Nyugatban olvastam [A *Második Ének* című készülő mesedráma 3. felvonását/részét]. Ideges vagyok és rendkívül türelmetlenül vártam eddig a többi felvonásra: de eddig hiába.” Azzal a kéréssel áll elő: Babits adná át neki néhány órára, esetleg egy teljes napra drámája kéziratát, így Lesznai Anna is elolvashatná, „aki szintén nagyon szeretné”. Ha Babits bejön a városba, s telefonon értesíti, ő elmegy a kéziratért. [Mindezt bizonyára abban a meggyőződésben írja, hogy Babits kéziratban már elkészült a teljes drámával.]

Lásd OSZK Fond III/430/2.; Sáli 2003. 82–83., 350. (978. levél), 249.

Lásd még *Szekszárd, 1911. augusztus után, október 1. előtt; 1911. október 1.; 1942*

1912. január 17. ebéd után

Babits Angyal lapján tudatja, hogy nagyanyjuk beteg, tüdőgyulladást állapítottak meg nála, s nagyon aggódnak miatta. Babitsra neheztelnek, hogy mióta elment, nem ad hírt magáról.

Lásd OSZK Fond III/35/40.; Sáli 2003. 84., 351. (980. levél)

1912. január 17. szerda (vagy január 18. csütörtök?)

Móricz rövid [tévesen „csütörtök”-re keltezett] levélben közli, hogy szombaton [20-án] délután meglepi Babitsot, akár otthon lesz, akár nem.

Lásd OSZK Fond III/926/5.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 667. (6. levél); F. Csanak Dóra 1963. I. 110., 353. (71. levél); Sáli 2003. 83., 351. (979. levél)

Lásd még **1912. január 20. szombat**

1912. január 19.

Id. Babits Mihályné följegyzése szerint édesanyja, Kelemen Józsefné Raácz Inocencia reggel 6 órakor hal meg.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.200.; Vendel-Mohay, 1983. 38. (1912. február előtt); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 540. (10. tétel); hasonmása: Buda 1966. 566.; Sáli 2003. 352. (981. levél jegyzete); Buda 2007. 64. és 138. lábjegyzet

Vö. Buda 1996. 322. 1. lábjegyzet (bizonyára elírás, hogy 1912. január 12-re datálja Babits nagyanyjának halálát)

1912. január 20. szombat

Babits nagyanyja halála miatt váratlanul Szekszárdra utazik, s erről bizonyára már nincs ideje értesíteni Móriczt, aki levélbeli ígérete szerint meglátogatja őt, de mert üresen találja a házat, névjegyet hagyja ott. „Azér [!] is megnéztem a lakásodat. Szép a triptichonod...” – jegyzi meg valószínűleg a hármas osztatú ablakról.

Lásd OSZK Fond III/926/6.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 667. (7. levél); F. Csanak Dóra 1963. I. 110., 353. (72. levél – a triptichont nem azonosítja az ablakkal); Éder 1966. 113–114.; Sáli 2003. 236.; 84., 351–352., hasonmása: 552. (981. levél)

Lásd még Móricz 1912. január 17-i levelét: OSZK Fond III/926/5.; **1912. január 20. szombat; január 21. és utána;** Buda 2007. 64. és 139. lábjegyzet

1912. január 20.

Pethő Sándor, ez idő szerint az *Élet* szerkesztője – hogy levélbeli kapcsolatukat személyes megismerkedésre váltsa –, levelében meghívja Babitsot arra a január 28-án délután tartandó összejövetelre (teára), amelyet a *Budapesti Hírlap* és az *Élet* „pár reprezentánsa”, katolikus írók – Milotay István [1913-ban az *Új Nemzedék* alapítója], Ábrahám Ernő, Szemere György, Erdős Renée, Bokor Malvin – és két katolikus pap számára Fehérvári út 23. alatti lakásán rendez. Közli, hogy ez a társaság nagyon tiszteli Babitsot és tehetségét nagyra becsülik. „Ha Önnek nincs kifogása a társaság ellen, nagyon örülnénk, ha körünkben üdvözölhetnénk.” [Babits bizonyára – s nem csupán nagyanyja halálára való tekintettel – kimentti magát.]

Lásd OSZK Fond III/1011/3.; közli Kardos, *Studia Litteraria* V. 1967. 131.; Kardos 1972. 118.; Sáli 2003. 85., 352–353. (982. levél); Buda 2007. 63. és 135. lábjegyzet

1912. január 20. szombat; január 21. és utána

Nagyanyja halála és temetése miatt Babits néhány napot Szekszárdon tölt, és meghűl. Hendel Ödön tanártársa január 22-i leveléből vélhető, hogy szombaton, tanítás után utazik Szekszárdra: „Azt hittem, felolvasni mész, mikor szombaton futtában elutazásodról szóltál. Most tudtam meg, hogy temetni mentél.” Cenci néni temetése január 21-én délután fél 4-kor kezdődik.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1912. jan. 22. 3.; Hendel Ödön 1911. január 22-i (OSZK Fond III/567/1.) és id. Babitsné 1912. február 2-i (OSZK Fond III/179/41.) levelét

Lásd még Buda 2007. 64.

1912. január 21.

Megjelenik az *[Anyám nagybátyja régi pap] Örökségem* című Babits-vers.

Lásd Vasárnapi Újság 1912. jan. 21. 3. sz. 45.; Gál István, *Irodalomtörténet* 1975. 2. sz. 448–449.; Kelevéz 1998. 110.

1912. január 22.

Újpesti tanártársa, a történelem–földrajz szakos Hendel Ödön küld együtt érző sorokat Babitsnak. Mikor szombaton Babits „futtában” elutazásáról szólt, azt hitte, hogy szokásos felolvasásai egyikére utazik; most tudta meg – bizonyára az iskolában, ahol Babitsnak be kellett jelentenie elutazását –, hogy temetni ment. Visszaemlékezik a maga nagyanyjára, „az eszményi jószág megtestesülése”-re, képzelve, Babitsot is milyen nagy veszteség érte. „Résztevő szívvel vagyok Veled” – zárja levelét.

Lásd OSZK Fond III/567/1.; Sáli 2003. 85–86., 353. (983. levél)

Lásd még Buda 2007. 64. és 140. lábjegyzet

1912. január 26.

Az *Irodalmi levél* közlésezi a *Megyék enni a száműzetés kenyerét – a cukorbáró című*, Hatvany Lajost gúnyoló verset, amely Babitsot is „megörökíti”:

Hű barátom Ady Endre / Rágondolok újra kendre / Amióta tűzre rosszfát / Rakott meddő hívünk Osvát / Minden kezdő halálutat, / Balkán ez itt, nem is nyugat / Mert ki tudja vajon benő / Verse lágyán Józsi Jenő. // Alig győzőm már furcsálni / Miket firkál itt Turcsányi, / Amit meg B. Ferenc művel / Ki kék verni egy seprővel / Tőle immár nem alhatik / Az olvasó három napig / Csupa zöldség szállíttatik / Csíkszerdától Nagyszombatig. // Nyikorog mint régi cséza / Philoöpter Laczkó Géza / Repülne, de lába béna / Eget verni Balázs Béla / *Distichonban latin király / Alliterál Babits Mihály / Alliterál, felliterál / Mellén medál, talpán pedál.* // Kaffka Margit: verskolosszus / Elolvasni fülem bosszus, / Temetésre leng a zászló, / Philosophál Boross László, / Művét szegény eladogja / Szabó Dezső revuenk smokkja / Zsebemben kinyíl a bicska, / Kerreskedik Fenyő Micska. [!] // Vigyázz hát a hadirendre / Isten veled Ady Endre / Megöl a sok kitekert rím / Megyek innen hí már Berlin / Fáj a szívem mondhatatlan / Olthatatlan, bonthatatlan / Tarthatatlan, alhatatlan, / Halhatatlan híved: / Hatvany

Lásd Bácsmegyei Napló (Szabadka) 1912. jan. 26. 20. sz. 2. [Kiemelés tőlem – R. J.]

Újpest, 1912. január 26.

Babits *Szent Ferenc virágai* címmel előadást tart az Újpesti Katholikus Legényegyesületben.

Lásd *Az Újpesti Katholikus Legényegyesület téli előadásainak és tanításainak sorrendje és naptára az 1911–1912. évre*, Újpest, 1911. 40.; Sáli 2003. 360. (992. levél jegyzete)

1912. január 27.

Az első „osztályozó tanácskozmányt” tartják az újpesti gimnáziumban.

Lásd Buda 2007. 110.

1912. január 28.

Pethő Sándor katolikus írók részvételével összejövotelt rendez, melyen Babitsot is szívesen látnák. Babits föltehetőleg kimenti magát.

Lásd Pethő Sándor 1912. január 20-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/1011/3.; Kardos 1972. 118.

Közlík Beregi Oszkár február 9-i Royal Szálló-beli előadóestjének programját, mely szerint Babits Mihály készülő *A Pokol*-fordításából is elhangzik egy részlet.

Lásd Magyar Nemzet 1912. jan. 28. 24. sz. 12.; Pesti Napló 1912. jan. 28. 24. sz. 16.; Magyar Nemzet 1912. febr. 4. 30. sz. 12.

Halász Antalné Buday Margit id. Babitsné Kelemen Aurórának édesanyja, Cenci néni halála alkalmából, Pécsről küldött részvétlevelében írja: „Büszkén gondolok reá, hogy Misi gyermekkori játszótársam volt, milyen híres ember lett belőle.”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; Buda 1996. 328.

Lásd még a gyermekkori pajtásságra Babitsné Kelemen Auróra férjének, id. Babits Mihálynak 1890. augusztus 12-én írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.186

1912. január 29. előtt

Babits bizonyára tudatja Móricz Zsigmonddal, hogy nagyanyja meghalt.

Lásd Móricz 1912. január 29-i névjegyét: OSZK Fond III/926/7.

1912. január 29.

Móricz névjegyen értesíti Babitsot, hogy csütörtöktől vasárnapig elutazik [február 1-jétől 4-ig], és vagy addig, vagy azután szeretné látni őt. Babits nagyanyjának halála miatt részvétét nyilvánítja. „Az én nagyanyáim régen nincsenek már!” – teszi hozzá.

Lásd OSZK Fond III/926/7.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 667. (8. levél); F. Csanak Dóra 1963. I. 111., 353. (73. levél); Sáli 2003. 86., 354. (984. levél)

1912. január

Megjelenik Horváth János *Ignotus a Nyugat magyartalanságairól* című, Ignotusnak az ő korábbi tanulmányával vitába szálló előadására adott válasza.

Lásd Magyar Nyelv 1912. január, 1. sz. 5–10.

1912. február előtt (?)

„Sohasem felejttem el [Kaposi/Kaposy József] örömét, meglepetését, mikor munkámból [*A Pokol*-fordítás] először mutattam neki részleteket: ahogy fölugrott ülőhelyéből, a lelkes szavakat, az atyai csókot, amely olyan volt, mint a szent Kazinczy

csókjai istenfiak arcán. Attól fogva az én munkám az ő ügye is lett” – emlékezik Babits.

Lásd Nyugat 1922. II. nov. 16. 22. sz. 1310.

1912. február 2. péntek

Id. Babitsné ír szemrehányó levelet fiának, hogy nagy bánatukban rosszul esik neki is és Nennének [Kelemen Ilonának] is, hogy Babits nem ír. Gondot okoz, hogy az emeletet ki kell adni, s a házadót is be kell fizetni. Öccse, Pista két „buktit” (latinból és németből) hozott az iskolából, kétségbe vannak esve lustasága miatt. Mindenki meg van hűlve, aggódnak, hogy esetleg Babits is. Érdeklődnek, nem vált-e hátrányára a mulasztás. „Nagyanyika” halála miatt sokan jártak náluk és fejezték ki részvétüket. A *Pesti Naplóból* tudják, hogy Beregi Oszkár szaval Babits Dante-fordításából. Olvasták a *Vasárnapi Újságban* „versikéjét” (!) (*[Anyám nagybátyja régi pap] – Örökségem*).

Lásd OSZK Fond III/179/41.; Sáli 2003. 87–88., 355–356. (986. levél)

Lásd még *Vasárnapi Újság* 1912. jan. 21. 3. sz. 45.; **1912. január 28.**

Fenyő Miksa levélben kéri Babitsot, hogy kedden [6-án] délután 5 óra tájt a *Nyugat* szerkesztőségében látogassa meg őket, mert legközelebbi előadásuk [1912. március 10.] alkalmából Babits Dante-fordítására (*A Pokol*) gondoltak, s ennek a lehetőségét szeretnék megbeszélni. Kéri, a fordítást is hozza magával.

Lásd OSZK Fond III/438/15.; Sáli 2003. 89., 356–357. (987. levél); Buda 2007. 64–65. és 142. lábjegyzet

Lásd még ***Budapest, 1912. március 10. vasárnap***

1912. február 4. és 6.

Művészt, illetve *Beregi Oszkár estélye* címmel hirdetik Beregi Oszkár február 9-én a Royal Szállóban tartandó előadástjét, melyen többek között Babits Dante-fordításának egy részletét, *A Pokol* 5. énekét is fölolvassa.

Lásd Magyar Nemzet 1912. febr. 4. 30. sz. 12.; 1912. febr. 6. 31. sz. 11.

Budapest, 1912. február 6. kedd

Ha eleget tesz Fenyő Miksa kérésének, akkor Babits délután 5 óra tájt a *Nyugat* szerkesztőségében [1911 és 1912. május 16. között az V. kerület Mérleg utca 9. alatt] felkeresi őket a Dante-fordítás (*A Pokol*) előadása ügyében.

Lásd Fenyő Miksa 1912. február 2-i levelét: OSZK Fond III/438/15.

Farkas Zoltán, művészeti író, esztéta, levelében emlékezteti Babitsot, hogy Bajza Józsefről írott „kis művét” [*Bajza József élete és művei*. Olcsó Könyvtár, Bp., 1911] a megjelenése után elküldte neki, abban a reményben, hogy „szerény kísérletét” figyelemre méltatja. Értesítést vár, vajon Babits hajlandó-e a *Nyugat*-ban pár sorban ismertetni a könyvet. A levél verzóján Babits följegyzései: „Torma Komjáthy Gärtner [Károly kémikus (?)] / [Ernest William] Hobson [matematikus] *Theory of function of a real variable*.”

[Babits nem, de Kuncz Aladár ír a könyvről a *Nyugat* június 16-i számában.]

Lásd OSZK Fond III/421/5.; Sáli 2003. 89–90., 357–358. (988. levél)

Újpest, 1912. február 7.

A második módszeres „tanácskozmányt” tartják az újpesti gimnáziumban. Klima Lajos igazgató többek között az alábbi követelményeket támasztja a tanárokkal szemben: „a tanítás a tankönyv nyomán, s ne attól eltérő jegyzetek alapján történjék”, az egyes tantárgyak ne terheljék jobban a diákokat más tárgyak rovására, a nyelvtanárok a szókincs számonkérésére is fordítsanak gondot; „általában osztályfeleltetésre kell törekedni”. Úgy véli, különös hangsúlyt kell fordítani az ismétlésre. Az értekezleten Babits a kötelező magánolvasmányok számának növelésére és kiegészítésére tesz javaslatot.

Lásd Buda 2007. 110–111.

1912. február 9. péntek

A Royal Szálló dísztermében tartja Beregi Oszkár előadóestjét, melyen Babits Dante-fordításának, *A Pokolnak* 5. énekét is bemutatja.

Lásd Magyar Nemzet 1912. jan. 28. 24. sz. 12.; 1912. febr. 4. 30. sz. 12.; 1912. febr. 6. 31. sz. 11.; Sáli 2003. 356. (986. levél jegyzetében); Buda (kézirat) 2012

Vö. Budapest 1912. febr. 18. 42. sz. 15. (a kishír az estet *A Nyugat matiné*-jeként azonosítja, melyen úgy véli, Babits is fölolvastott)

1912. február 10.

Eötvös Károly Lajos – mint a család, elsősorban id. Babits Mihály régi barátja – Cenci néni gyászjelentését véve küldi részvétnyilvánító levelét id. Babitsné Kelemen Aurórának, akinek „alakja is úgy él előttem, amint, emlékszik-e? a »Szép Ilonka« szavalásakor hódított”. Majd hozzáteszi: „nem állom meg, hogy részvétlevelemben egyszersmind ne gratuláljak ahhoz a felajzott lanthoz, amivel a Méltóságod büszkesége, a szerény, ifjabb Babics [!] Mihály hódít és »nyugati« dalnoktársainak minden hibáját kiengeszteli, ellensúlyozza, feledteti”.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; Buda 1996. 329. (189. levél)

Lásd még ***1890-es évek eleje***

1912. február 11.

Megjelenik másodközlésben Babits [*Anyám nagybátyja régi pap*] *Örökségem* című verse. (Bizonyára átvétel a *Vasárnapi Újság* 1912. január 21-i 3. számából.)

Lásd Fogaras és Vidéke 1912. febr. 11. 6. sz. 5.; **1912. február 23.**; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 441.; Sáli 2003. 246.

A Társadalomtudományok Szabad Iskolája... című közlemény tudósítása szerint a programban többek között Babits Mihály *Az esztétika helye a filozófiában* című előadásával szerepel.

Lásd Népszava 1912. febr. 11. 36. sz. 9.

1912. február 12.

Dienes Pál küld levelezőlapot „a χ-ek és ω-ák legfrissebb barátjára”-nak [*khí*, a görög ábécé 22. betűje, a gráfelméletben a kromatikus szám jelölője, az analízisben a karakterisztikus függvényé; az *omega*, a 24. betű, a fizikában a szögsebesség jelölője] Babitsnak (Rákospalotára, a Fő út 2.-be), melyben javasolja, hogy csütörtökön (15-én?) folytassák nála „a szám és rend titkainak kikémlelését”. Kéri Babits válaszát.

Lásd OSZK Fond III/375/1.; Dienesék 1982. 24., 188. (5. levél), hasonmása 244. lap után (19–20.); Téglás, Dunatáj 1984. május, 2. sz. 52.; Sáli 2003. 90., 358–359. (989. levél)

Lásd még *Budapest, 1912. december 16.*; *Budapest, 1913. október 16.*

Újpest, 1912. február 15.

Babits fölolvasást tart (talán *A Pokol*-fordításból vagy a *Laodameiából*) az Újpesti Közművelődési Körben. [Az 1877-ben alakuló kör ekkor az Árpád út 56.-ban működik.]

Lásd az Újpesti Közművelődési Kör február 17-i köszönőlevelét: OSZK Fond III/1902/104.; Buda 2007. 111.

1912. február 16. előtt

A [Szép Ernő „Énekes könyve”] – Szép Ernő tintaírású tisztázatának keletkezése (autográf ceruzaírású javításokkal, vonalas füzetlapokon – aláírás: Babits Mihály).

Lásd OSZK Fond III/253/917. (Az Elek Artúrhoz került Osvát-hagyaték töredékéből, Németh Kálmán tulajdonából)

Babits *Három jellemzés* című fogalmazványának keletkezése (vonalas füzetlapon, az 1. és 2. fólió autográf tintaírású fogalmazvány autográf ceruzaírású javításokkal; a 3. fólión váltakozva autográf tinta-, illetve ceruzaírású fogalmazvány; a 4. fólió autográf ceruzaírású fogalmazvány, aláírás ceruzával: Babits Mihály).

Karinthy Frigyes *Így írtok ti* című irodalmi karikatúrái között szerepelnek Babits *Hegeso sírja*, *Az örök folyosó* és *A Danaidák* című versének motívumaira épülő paródiák: *Futurum exactum*, *Antik szerelem*, *Dana-Idák*.

Az *Így írtok ti* egyes darabjai különféle imitációs technikákkal – a betűk, a szavak, a címek, a nevek a gnómák permutációs játékaitól kezdve, a rímelési technika és a ritmus átvételével az egyszerűbb és bonyolultabb stílusimitáción át – parodizálják a kortársakat, köztük „Babits Mihály, *a klasszikus*”-t:

„Babits Bihály [1. lábjegyzet: Az eredeti »Mihályt«-t belügyminiszteri engedéllyel »Bihály«-ra változtatta költőnk, azzal a megjegyzéssel, hogy tehetségtelen keresztapja nem gondolt az alliterációkra.]” Mint a legtöbb paródia elé, itt is a szerző mulatságos, eltorzított irodalmi s kávéházi portréját helyezi:

Született Szegszárdon: néhány nappal születése előtt ugyanis titkos figyelmeztetéssel rávette édesanyját, hogy utazzék Szegszárdra, nehogy „Szegszárdon Születtem, Színésznőt Szerettem” című leendő versében az alliterációt elrontsák. Már hatéves korában egészen fejlett nyelvezete volt: az iskolában fél kézzel harmincezer olyan magyar szót tudott fölemelni, ami „B”-vel kezdődik, míg iskolatársainak a fáradtságtól már kilógott a nyelvezete. A fogarasi elemi és a verseci főgimnázium nyolc osztálya jártak beléje, azonkívül nála végzett a budapesti tudományegyetem filológiai fakultása. Majd a technikára került, ahol több szabadalmat nyert, újfajta alumínium ige-kötők-, szó-csavarok- és kettősfedelű mondat szerkezetekre, melyek Edisonsnak „A modern verstechnika vívmányai és a villamos nagyanyacsavar” című munkájában is fölemlítvék. Nyersei nyőleg a Nyugatnál nyelentek nyeg: legutolsó kötete, a „Főtisztelendő úr, kérem, az esti takarmányszállítás minden valószínűség szerint megérkezik” című, hosszú feltűnést keltett.

*A Klasszikus gyomorgörcsök ciklusból
Futurum exactum*

Plutó e torzót márványból szoborta
Ő torzók torza, bőrző Dunakorzó
Ő korzók korza, őrző dunnaorzó
Mint ferde torta és megint retorta.

De Áfrikában fű az ántipasszát
És négerek masszálnak pántlimasszát
És ott az ég oly régi, égi méla.
S tán pápuákok pengetnek poros fát
S nem lesz Nyugat már, sem Fenyő, sem Osvát
S még él Balázs, még él a méla Béla.

Antik szerelem

A szeretőm fiús, görög leány,
Lányos, török fiú, ki egykor élt,
Ahol tajtékot Aagis öble hány.

És Athenben született auzgewélt,
De most közöttünk jár, bár ő egy antik,
Kihez ma lelke esdve így beszélt:

„Ó kancsók kincse, ó görög romantik,
Orsók korsója, drágamívű borsó,
Akit szeretnek Bélák és a Bandik.

„Te tarfejű, tritóni, tarka torzó,
Dús, dőre dátum és dalos dativusz,
Post, penes, pone, praeter, ablativusz.

„Ki bűn borongva, barna, bús bajusszal,
Beteg bolyongó, béna bink balán...
És szólt a lány, gradus genitivusszal:

„Mi, hát nekem bajuszom van talán?”
S én szólék: Ó, kegyed mély mívű marha,
Ezt mondtam csak a széphangzás mián.

„De hogyha ezt nem érti, drága mirrha,
Egymáshoz nincs közünk, se végre mátul,
Kegyed nem készült, aztán hol az irka?

„Az ember végre még sincs csupa fábul,
Kegyed nem tudja, mi az asszonánc?
Eriggyen, mert rugok beléje hátul. –
(S megint előlről.)

Dana Idák

Lent a lenső lélekuton {Hádesz öblén, [hol a lélek élet – állott (élet – állott, mint az állat) s aspodélosz illatokkal] öblögetve, ablakokba} ablakokba öblögetve, öblögekbe ablakogva és makogva mekegve.

És mekegve és makogva √lent a mélybe, lent az éjbe, hol a kéjbe (éjbe, mélybe, kéjbe, éjbe) Ötven asszony, logarithmus ötven asszony és emelve és kivonva, négyzetekre köbgyökökre, ötven asszony, hetven asszony, százhuszonhét bűnös

asszony, ötven órjas amphorába, asfodélosz ötven asszony = bűnös asszony, mennyi jött ki, mennyi jött ki.

Százkilencven bűnös asszony, óriási amphorába, $\sqrt{\text{amphorába}}$, rába, rába, rába, majd mekegve, (log) majd makogva, mindörökre, mindhiába, (mert hiába [mind hiába] töltögetve, öblögetve) öblögetve ablakokba, ablagokva, és makogva, $\sqrt{\text{öblögekbe és mekegve és makogva}}$, $\sqrt{\text{fogjanak meg, fogjanak meg...}}$
(Megfogyják.)

Lásd Karinthy Frigyes: *Így írtok ti*. Athenaeum, Budapest, 1912. 14–17.; *Babits és Karinthy Frigyes* 1988. 21–26., 158.

Lásd még Peterdi István, *Nyugat* 1912. I. febr. 16. 4. sz. 363.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 203–204., 561. (205. tétel), *Sereg, Literatura* 2010. 3. sz. 261., 262., 263.

1912. február 16.

Szórólapon hirdetik az 1912. március 10-én délelőtt 11-kor a Vígszínházban tartandó *Nyugat*-matinét, amelyen többek között Babits olvas fel Dante-fordításából (*A Pokol*). Föltehetőleg Fenyő Miksa február 2-i levele és a február 6-i előzetes megbeszélés erre a matinéra vonatkozik.

Lásd *Nyugat* 1912. I. febr. 16. 4. sz. (külön lap)

Szép Ernő „Énekeskönyv”-e címmel két írás jelenik meg; Jász Dezsőé és Babitsé. Babits nem ír „tudós kritikát” Szép Ernő verseiről, mert egyszerűen csak szereti őket.

Babits *Három jellemzés* címmel Riedl Frigyes könyvéről [*Toldy Ferenc, Greguss Ágost, Katona Lajos emlékezete*] szól, aki „legfranciásabb irodalomértőnk”, s a francia kritikus, irodalomtörténész Hippolyte Taine módszerét követve írta meg íróportréit.

Lásd *Nyugat* 1912. I. febr. 16. 4. sz. 363–364.

Lásd még Buda 2007. 65.

Budapest, 1912. február 17. előtt

Babits rövid levelet vagy lapot küld Szekszárdra.

Lásd Babits Angyal 1912. február 17-i levelét: OSZK Fond III/35/41.

1912. február 17.

Angyal ír levelet bátyjának Rákospalotára. Örül, hogy végre Babits is megszólalt. Ők is éppen rá gondoltak: díszpárnát, pogácsát, pörkölt tortát [olvasztott cukor és dió vagy mandula keverékéből készült édesség] indítanak útnak számára. Pista „annyit olvas, hogy nem is csoda hogy megbukott”, mégsem szorgalmasabb. A nagymama,

Cenci néni emeleti lakását kiadnák, de nem keresik. Hosszabb levelet várnak Babitsról.

Lásd OSZK Fond III/35/41.; Sáli 2003. 90–91., 359. (991. levél)

Az Újpesti Közművelődési Kör jegyzője, Weis József és elnöke, dr. Führer Simon levélben mond köszönetet Babitsnak: 15-én megtartott fölolvásával „körük tagjainak és vendégeinek igazi műélvezetet nyújtott”. A levélen téves dátum („Újpest, 1910. február hó 17”) szerepel, hiszen Babits csak újpesti tanársága idején tarthat fölolvást a közművelődési körben.

Lásd OSZK Fond III/1902/104.; Sáli 2003. 91–92., 360. (992. levél)

1912. február 21.

Ignotus a *Nyugat* levélkártyáján tudatja Babitscsal, hogy az „igen elmés, művelt úrnő”, Polányi Cecil összel 18 éven felüli leányok számára „továbbképző lyceum-félélet” tervez indítani, melyen heti egy délelőtti órát Babitsról várna. Ignotus a vállalkozást pártolja, javasolja, Babits fogadja el a felkérést, mert akár irodalmat, akár filozófiát is előadhatna. Kéri, a részletek megbeszélésére vegye fel a kapcsolatot Polányi Cecillel.

[A *Nyugat* 1912. szeptember 16-i száma meghirdeti a levélben jelzett női líceumot, tudományos továbbképző tanfolyamot, az augusztus 16-i szám pedig a tanárok névsorát is közli, Babits azonban nem szerepel közöttük.]

Lásd OSZK Fond III/610/4.; Sáli 2003. 92., 360–361. (993. levél – a jegyzetben Polányi Cecil rövid életrajzával), 244.

1912. február 23.

A *Két Nyugat matiné* hírcikke szerint az első, március 10-i matinén „Babits Mihály ismerteti új Dante-fordítását [*Isteni Színjáték – A Pokol*] és részleteket is olvas fel belőle”.

Lásd Budapest 1912. febr. 23. 46. sz. 13.; Buda (kézirat) 2012

Lásd még Magyar Nemzet 1912. febr. 23. 46. sz. 10.

Fridrich András a fogarasi Ferenc József teret ábrázoló képeslapot küld Babitsnak, a képen az egyik ház fölé odaírja: „Krempels borbélyunk meghalt”. Babits ceruzával utóbb ráírja a lapra: „Reschnek is!” [talán azt jelezve, hogy vele is tudatni kellene a szomorú hírt]. Fridrich szabadkozik, hogy Babits 1911 őszén vett kedves sorait mindeddig nem válaszolta meg, nem lévén „igaz levélíró hangulat”-ban, s a csupán udvariaskodásból küldött levél „megcsúfolása lett volna meghitt barátságunknak”. Örömmel veszi számba mindazokat a híreket, melyek eljutottak hozzá Babitsról: a *Vasárnapi Újság*ban megjelent „szép verse” ([*Anyám nagybátyja régi papj Örökségem*), Beregi szavalata (*A Pokol*), a *Laodameia* felolvasása, valamint

megtartandó előadása az esztétikáról [*Az esztétika helye a filozófiában*]. „»Örökségem« többeknek furcsának, nekem ellenben igen tetszett: csinos miniatur [!] munka nagy önmegértéssel és szerető megértéssel elhunyt kanonok bátyád iránt.” (Jelzi, hogy a vers megjelent a *Fogarasz és Vidékében* is.) Reméli, hogy a „nagy vakációban” személyesen beszámolhat Babits volt osztályáról, „rég és új emberek-ről”. Közli továbbá, hogy Nádasdi Dániel kollégájuk még nem gyógyult fel teljesen, de húsvétkor Pesten esküszik, s Ambrózy Pál üdvözlét is tolmácsolja.

Lásd OSZK Fond III/1650/5.; Sáli 2003. 92–93., 361–362. (994. levél), 249.

1912. február vége

Kovács László Berlinből küld levelet Babitsnak, melyben beszámol egy kisebb bal-eset, bőrhorzsolás miatt elhúzódo kiutazásáról, kalandos berlini nyomorgásáról. Visszaidézi az 1911-es év második felének számára nehéz időszakát: „Mondhatnám elég jól érzem magam. A fejem még mindig nem periroz [paríroz – *latin, német* ’feltétel nélkül engedelmeskedik’], de legalább van hangulatom. Hol rossz, hol jó. Az nem baj. Csak legyen. [...] Volt idő, hogy visszakívántam még azokat a percek-et is, amikor megveszve az öklöm harapdálva jártam az utcákat és a vérem ketyegésén kívül mást nem hallott a fülem. Azt nem fogom neked elfelejteni soha, hogy ebben az időben jó voltál hozzám s amikor senki sem kellett és senki sem bírt rám vonzó, megtartó erővel, szereztél nekem egy pár kedves délutánt és adtál önbizalmat.” Óva inti barátját: ne rongálja meg munkával az idegeit: „Tudod egy paraszt pszihikumnál ha valami kiesik a helyéből, könnyű visszarakni. De egy komplikált és bonyolult idegrendszer ha egyszer megbomlik, hát ember legyen, aki rendbe hozza megint. Illetve asszony, vagy valami efféle csuda, amire mi mindig várunk, mint a *Te regénykompozíció-d hőse* [utalás *A gólyakalifa* című regény hasadt lelkű hősére – kiemelés tőlem R. J.]” A „kisfiút [Komjáthy Aladárt] is melegen üdvözlí”, kéri, ha lesz ideje és kedve, Babits is írjon magáról.

Lásd OSZK Fond III/791/26.; Sáli 2003. 93–96., 362–363. (995. levél), 247.

Lásd még a Kovács Lászlóval való barátságra: *1911. szeptember 27.; Szekszárd, 1911. október 5.; 1911. október 14.; 1911. október 18. szerda; Budapest, 1911. október 20. vagy 21.; 1911. október 25. szerda; 1911. december 18.; 1911. december 20. szerda; 1912. január 11.; 1912. január 15.*

1912. február

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság megalapítása című cikk beszámol a megalakulásról, s közli a tisztségviselők listáit. A rendes tagok között Babits Mihály neve is szerepel [bár sem az 1911. október 22-i alakuló ülésen, sem a december 11-i alapító közgyűlésen nem vesz részt].

Lásd Irodalomtörténet 1912. január–február, 1–2. sz. 85–94.; Sáli/Tóth 2005. 341. (749. levél jegyzetében)

Lásd még Pintér Jenő Babitsnak 1911. június 1. előtt írt levelét: OSZK Fond III/1018/24.

Rákospalota, 1912. február

Babits Osvát Ernőnek küldött levelében kéri, hogy a március 10-i *Nyugat*-matinéra számára „négy földszinti jegyet” tartsanak fenn [ti. az estre id. Babitsné és húga, Kelemen Ilona, a Nenne is Budapestre érkezik], melyekért pár nap múlva személyesen megy el. Leveléhez mellékeli Haugh Béla szekszárdi professzor levelét [magyar–latin szakos tanár, Babits István osztályfőnöke], aki Osvátnak korábban elküldött regényéről érdeklődik.

Lásd OSZK Fond III/253/708/18.; Sáli 2003. 96., 363–364. (996. levél)

Lásd még id. Babits Mihályné Szekszárd, 1912. március 7. után–március 10. előtt Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/179/235.

1912. február (?)

Móricz *Boldog világ* című, verses állatmeséit tartalmazó kötetét küldi el ajándékol Babitsnak.

Lásd Babits 1912. március eleji, március 15. előtti válaszlevelét: PIM Kézirattára M. 100/52/5.

Rákospalota, 1912. tavasz

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Palotai est* című vers keletkezése: „Rákospalota 1912 tavasz”.

[Szabó Lőrinc *A költő* című, Babitsot búcsúztató 1941-es írásában ezt a verset azon kettő egyikeként nevezi meg, amelyeket „jelentéktelennek” tart.]

Lásd kéziratát OSZK Fond III/2356. 200. f. verzó (tintaírású fogalmazvány, Török Sophie írásával: „(Rákospalota)”, „913. Vasárnapi Újság, 536.”; Török Sophie, *Magyar Csillag* 1942. I. 199–205.; idézi Téglás 2000. 138.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Szabó Lőrinc, *Babits Emlékkönyv* 1941. 15.; Rába 1981. 420.; BMÖV 1982. 188–189. (1912. tavasz); Kelevéz, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1994. 5–6. sz. 756.; Kelevéz 1998. 88., 94., 262–263.; Sáli 2003. 246.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Szekszárd–Budapest, 1912. tavasz

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Reggeli ének* keletkezése: „1912 tavasz Rákospalota? Bpest”. Az első szakasz és a negyedik szakasz utolsó két sora mellett: „Szekszárd”.

Dienes Valéria úgy véli, az első három szakaszt Babits Szekszárdon, bizonyára *a húsvéti szünetben* írja [csak hogy Babits ebben az esztendőben a húsvétot nem tölti Szekszárdon]. Elsőnek a vers 5. sora születik meg, végül Rákospalotán fejezi be. Babits a tisztviselőtelepi délutáni beszélgetések egyikén tréfásan faggatja Dienes Valériát, vajon tudja-e, melyik verssor volt az első, amely eszébe jutott. „Mondtam neki: »talán *Lekem kilép az álom fürdejéből*«; azt felelte: »Nem. *Tejjel és mézzel folynak ereim*«.”

Lásd (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Rába/Vezér 1967. 45.; Vendel-Mohay 1974. 98.; Rába 1981. 402., 632. 44. lábjegyzet; BMÖV 1982. 200. (1912. tavasz); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 757.; Kelevéz 1998. 57.; Sáli 2003. 247.; Dienes Valéria visszaemlékezése: Vezér Erzsébet 2004. 40–41.

Lásd még *Rákospalota, 1912. április 7–8.*

1912. tavasz

Babits nagynyjának, Cenci néninek halála után Nenne, Kelemen Ilona a szekszárdi ház udvari szárnyába költözik, s ettől az időtől az emeleti lakást lakóknak adják ki.

Lásd id. Babitsné 1912. február 2-i (OSZK Fond III/179/41.), valamint Babits Angyal 1912. február 17-i (OSZK Fond III/35/41.) Babitsnak írt levelét

Lásd még Vendel-Mohay, 1983. 6.; Sáli 2003. 237.

A Hatvany Lajos és a *Nyugat* közötti viszály további kimenetelét latolgatva Kaffka Margit Hatvanyinak írott levelében úgy véli, föltehetőleg „Babits magában se nem merne, se nem akarna” aláírni olyan levelet, melyben Hatvanynak a *Nyugathoz* való visszatérését követelnék.

Lásd *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 147., 639–640.

Lásd még *1912. január 2. kedd*

1912. tavasz (?)

A *Sivatag* című Babits-vers keletkezése.

Lásd gépiratát MTAK Ms 4699/14. (gépirású fogalmazvány ceruzairású címmel és variánsrészekkel; aláírás „Babits Mihály”; Melczer 1985. 49. (1911 második fele–1912?), 98.

1912. március eleje, március 15. előtt

Babits levélben köszöni meg Móricz Zsigmondnak a szép ajándékot [a *Boldog világ* című verses mesekönyvet], sürgős dolgai miatt csak március 15. utánra ígér személyes látogatást. Az *Egyedem-begyedem* és a *Mehemed tehene* című verseket „kitűnő”-nek tartja. „Hát még a Mehemed tehene! Egy kis hugom [talán Kelemen Gizella, a kis Licc] agyon nevette magát rajta.”

Lásd PIM Kézirattára M. 100/52/5.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 667. (9. levél); Rádics, Dunatáj 1983. december, 4. sz. 32., 38.; Sáli 2003. 97., 364–365. (997. levél – a jegyzetben a Belia/Móricz Virág-hivatkozás 1959-es dátuma bizonyára elírás)

Lásd még Babits ismertetését a *Boldog világról*: *Nyugat* 1912. I. márc. 16. 6. sz. 555–556.

1912. március 2.

Ifj. Leopold Lajos örömmel értesülván arról, hogy a *Nyugatban* Babits ír *A presztízis* című könyvéről, felhívja figyelmét néhány szempontra, mely az idevágó szakirodalom beható ismerete nélkül nem világlik ki könyvéből. Terjedelmes levelében

a korabeli szociológiáról és visszasságairól értekezik. A szociológia külön terét meghatározni kívánva írja: azt vélte megtalálni, hogy „jogi, etikai, pszichológiai, politikai stb. ismereteink, vagyis a már ismert diszciplínák mindaddig nem mondják fel a szolgálatot az emberek társas életének vizsgálata körül, amíg az emberek szeretni vagy gyűlölni tudják egymást (elfogultság, előítélet), vagy érteni tudják egymást (fogalom), de menten kifogyunk a régi diszciplínáinkból, mikor az előítélet és fogalom a *tömeges állandósággal* lehetetlenné válik, mikor az emberek már *nem ismerik* egymást, mikor az értékelés már csak pszichológiai, gondolatmechanikai. A látszat-uralom világa, [...], melynek] külön logikája van, helyesebben logikátlan-ságának törvényszerűségei lehetnek...” Szeretné, ha könyvének egy dedikált példányát Babits eljuttatná Riedl Frigyesnek, „akit irodalmunk egyik legnagyobb büszkeségének” tart.

Lásd OSZK Fond III/836.; Sáli 2003. 97–99., 365. (998. levél)

Lásd még Babits írását a könyvről: Nyugat 1912. I. máj. 1. 9. sz. 831–832.; **1912. május 1.**; Töttös 2003. 32.; **1910. szeptember 10.**; **1910; 1911. november 24.**

Újabb hírcikkek harangozzák be a *Nyugat* március 10-én a Vígszínházban tartandó matinéját, melyen Babits előadását olvassa föl az *Isteni Színjáték* fordításáról, valamint részleteket a műből; elhangzik még Szép Ernő *A hasbeszélő* című jelenete.

Lásd Független Magyarország 1912. márc. 2. 53. sz. 11.; Újság 1912. márc. 2. 53. sz. 15.

Újpest, 1912. március 2.

Babits névjegykártyán küldi sorait Osvát Ernőnek: „Egyelőre csak ez van meg [vagy a Dante-fordításról szóló előadásából, vagy *A Pokol*-fordításból] / Viszontlátásig szívélyesen üdvözlí”.

Lásd OSZK Fond III/253/708/21.; Sáli 2003. 99–100., 365–366. (999. levél)

1912. március 3.

Nyugat-matiné címmel újabb tudósítás adja hírül, hogy a *Nyugat* március 10-én déli előtt matinét rendez a Vígszínházban: többek között Babits Mihály ismerteti Dante-fordítását, és részleteket olvas föl belőle.

Lásd Magyar Hírlap 1912. márc. 3. 54. sz. 17.

1912. március 5., március 8.

„A Nyugat szerkesztősége március 10-én, vasárnap a Vígszínházban matinét tart. Szervezett munkások számára jegyek 1 korona, 1,50 és 40 filléres árban kaphatók a Népszava kiadóhivatalának pénztáránál” – adja hírül kétszer is a *Népszava*.

Lásd Népszava 1912. márc. 5. 15.; 1912. márc. 8. 7.

Újpest, 1912. március 6.

Babits ismét névjegyre írt sorokat küld Osvát Ernőnek: „Egynéhány dolgot óhajtok önnek megbeszélni. [...] *pénteken* [8-án] *d. u. 2 órakor* keresem a New Yorkban.” [Bizonyára a március 10-i *Nyugat*-matinéval kapcsolatban kíván beszélni Osváttal.]

Lásd OSZK Fond III/253/708/17.; Sáli 2003. 100–101., 366–367. (1001. levél)

1912. március 6. szerda

Ignotus „szerdán” tudatja Babitscsal, hogy a „matiné-jegyek rohamosan kelnek”, s atyaián figyelmezteti: „Te vagy az első előadó, ajánlatos hát, hogy már $\frac{3}{4}$ 11-kor ott légy a színpadon, a Pannonia-utcai leghátulsó (színész-)bejáron kell bemenned, – a kapus majd utba igazít –.”

Lásd OSZK Fond III/610/36.; Sáli 2003. 100., 366. (1000. levél)

1912. március 7.

Id. Babitsné szemrehányó levelében érdeklődik, hogy a február 17-én, azaz a farsang végére küldött édességet, valamint a vánkost megkapta-e Babits. Ismét jelzi, hogy Budapestre készül, mert fáj mindkét szeme, és orvoshoz kell mennie. Neheztelve jegyzi meg, hogy talán André [István, a szekszárdi szabó] inkább Babits eszébe jut majd, mint az édesanyja.

Lásd OSZK Fond III/179/42.; Sáli 2003. 101., 367. (1002. levél)

Lásd még Andréra Babits Angyal 1912. szeptember 3-i levelét: OSZK Fond III/35/43.

Ismét előzetes hír jelenik meg a március 10-én vasárnap délelőtt tartandó *Nyugat*-matinéről a Vígszínházban, melyen többek között Babits tart előadást az *Isteni Színjáték* fordításáról, s részleteket olvas föl belőle [*A Pokol*].

Lásd Magyar Hírlap 1912. márc. 7. 57. sz. 11.

Budapest, 1912. március 7. után–március 10. előtt

A szokásos számon kérő sorokra válaszul Szekszárdra küldött levelében Babits beszámol arról is, hogy nyilvános szereplése miatt izgatott [*A Pokol*ból készül fölolvashatni március 10-én], s hogy új, nagyon szép díványt vesz, Angyalnak pedig megírhatja, hogy a küldött díványpárna tetszik neki.

Lásd Babits Angyal 1917. február 17-i (OSZK Fond III/35/41.) és id. Babitsné és Babits Angyal közös, március 7. után–március 10. előtt írt levelét: OSZK Fond III/179/42.

Lásd még *Budapest, 1912. március 10. vasárnap*

1912. március 7. után–március 10. előtt

Id. Babitsné levelében örömmel nyugtázza fia sorait. Aggódik érte a nagyvárosban. Sajnálja, hogy izgatott a felolvasás miatt [*A Pokol*] – de hiszen sokat szerepelt már, s tudja, hogy a Dante-fordítás milyen szép – igyekszik nyugtatni Babitsot. Az ő szeme fáj, Pestre kéne mennie, megmutatni egy specialistának, s Nennét [Kelemen Ilonát] is vinné magával. Örül, hogy Babits szép díványt vett. Az otthoni eseményekről is szokás szerint beszámol: Pista szívesen hegedül, s emlegeti az órát, amelyet Babits ígért neki. Az emeletre nincs vevő, a szőlőre viszont van, méghozzá komoly, Leopold Mihály személyében. Angyal fejezi be a levelet: megismétli: édesanyjuk a szeme miatt még Húsvét előtt fölmegey Pestre, s így együtt utazhatnak haza. Örül, hogy Babits elégedett a díványpárnával, s hogy szép díványt vett. Inti őt, ne fogadjon el annyi fölolvast.

Lásd OSZK Fond III/179/235.; Sáli 2003. 102–103., 367–368. (1004. levél)

1912. március 7. után–március 10.

Húgával, Kelemen Ilonával, a Nennével jár Pesten id. Babitsné szembaja kezelése céljából. Föltehetőleg nem Babitsnál, hanem fivérüknél, Kelemen Imrééknél szállnak meg. Dienesékkal is találkoznak, akik igen kedvesek hozzájuk, s lehetséges, hogy velük együtt mennek el a *Nyugat*-matinéra.

Lásd id. Babitsné 1912. március 23-i (OSZK Fond III/179/43.), valamint 1912. március 7. után–március 10. előtt (OSZK Fond III/179/235.) kelt levelét

1912. március 9.

Az Újpestre kerülését 1911 őszétől kísérő támadássorozat újabb dokumentuma a „300 szabadgondolkodó diák” vádaskodó levelezőlapja, melyen felszólítják Babitsot, tegyen le arról a szándékáról, hogy a vasárnapi *Nyugat*-matinéén szerepeljen. „Nagyon sajnálnók a *Nyugatot*, ha ilyen blamage [*francia–német* ’baklövés’, ’felsülés’] érné, de nem tűrhetjük, hogy egy egyén a költészet glóriájával [!] övezve legyen, ki *önző* érdekből egy titkos maffia, egy vallásos klikk: a Mária Kongregáció lovagjává vedlett, noha egy igazi költői lélek piszkos emberi dolgokon érdekeken felül kell, hogy emelkedjék.”

Lásd OSZK Fond III/1930/1.; Buda, Újpesti Helytörténeti Értesítő 1994. 2. sz. 12.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 224., 563. (225. tétel); Sáli 2003. 103–104., 369. (1005. levél), 240.; közli Buda 2007. 65. és 143. lábjegyzet

Lásd még a Mária Kongregációba lépés vádjára: **1911. július 27. és utána; 1911. szeptember 15.; Budapest, 1911. október 3.; 1911. október 4. és 5.; 1911. október 16.**

Vö. *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 224. (225. tétel – tévesen 1912. május 9-re datálja)

Budapest, 1912. március 10. vasárnap

A Vígsházban délelőtt 11 órakor *Nyugat*-matiné kezdődik, amely telt házat vonz. A programban elsőként Babits lép fel, aki „Dantét zengette a huszadik századbeli

közönség elé”. Rövid bevezetés után felolvas *A Pokol*-fordításából [a Paolo és Francesca szerelméről, s a költőnek Vergiliusszal való találkozásáról szóló részletet]. A műsor Kernách Ilona parasztdrámájának és Szép Ernő *Hasbeszélő* című kis játékának előadásával folytatódik.

A szembaja kezeltetésére hűgával, Kelemen Ilonával Budapestre érkező id. Babits Mihályné is részt vesz a matinén.

Lásd Nyugat 1912. I. febr. 16. (külön lapon előzetes hirdetés), Nyugat 1912. márc. 16. 6. sz. 560.; Budapest 1912. márc. 12. 61. sz. 12.; Magyar Hírlap 1912. márc. 12. 61. sz. 10.; Sáli 2003. 357. (987. levél jegyzete)

Lásd még Babits Rákospalota, 1912. februári Osvát Ernőnek szóló (OSZK Fond III/253/708/18.) és id. Babits Mihályné 1912. március 7-én fiának írt levelét: OSZK Fond III/179/42.; Buda 2007. 65.; Babits Dante-felolvasásaihoz készült bevezető szövegeinek kéziratföredékeit: OSZK Fond III/1525.

1912. március 12. előtt

Szabó Ervin, a Társadalomtudományi Társaság alelnöke (gépírású) levelében tájékoztatja Babitsot, hogy a Társaság vitát rendez irodalom és társadalom kölcsönhatásának kérdéséről: milyen hatása van az irodalomnak a társadalom átalakulására és megfordítva, hogyan hat a társadalom az írói kifejezőmódra, esztétikai formákra stb., s vajon az irodalom fejlődését belső indítékok, avagy a társadalmi élet változásai idézik-e elő. A vitát március 12-én Ignotus vezeti be, a „befejező előadást Biró Lajos fogja megtartani, s a vitában való részvételét több esztétikus és szociológus, így többek között Diner-Dénes József, Fenyő Miksa, Hatvany Lajos, Jászi Oszkár, Lengyel Géza, Osvát Ernő, Szini Gyula, Schöpflin Aladár és Szende Pál ígérte meg”. A választmány megbízásából, amely „közreműködésére nagy súlyt helyez”, fölkéri Babitsot a vitában való részvételre. Értesítését kéri, mikorra várható felszólalása. A társaság üléseit kedden tartja, és vitára előreláthatólag március 12-én, 19-én, 26-án és április 2-án kerül sor.

[Ignotus bevezető előadása március 19-én hangzik el; Babits pedig majd április 11-én szól hozzá a vitához.]

Lásd OSZK Fond III/1161.; Sáli 2003. 104–105., 369–370. (1006. levél)

Lásd még *Budapest, 1912. március 19. kedd; Budapest, 1912. március 26.; Budapest, 1912. április 2.; 1912. április 11. előtt; Rákospalota–Budapest, 1912. április 11.; Budapest, 1912. április 23. kedd*

Vö. Sáli 2003. 369–370. (1006. levél – bár közli Rónai Zoltán 1912. április 11. előtt Babitsnak írt levelét az április 9. helyett április 11-re változtatott vita-időpontról, mégsem jelzi azt)

1912. március 12.

Tudósítások jelennek meg a napilapokban a *Nyugat* március 10-i vasárnap délelőtti vígszínházi matinéjáról, melyen Babits Dantéről beszélt és részletet olvasott föl *A Pokol* fordításából. A *Független Magyarország* [Elekes Dezső] E. D. ismertetését közli: „Babits mint költő jeles, mint műfordító legelső rangú. Hirtelenében nem

is tudunk hozzá hasonlatos értékűt. Rövid, érdekes s talán ezért nem a kritika magaslatain álló előbeszédben méltatta Dantét és az isteni komédiát, aztán dallamos egyhangúsággal, igazi költői hévtől elfogódottan szavalta Dante találkozását Vergiliusszal és Paolo Francescával. Az értő közönség odaadással figyelte Babitsot, akinek ajkán igaz életté elevenedett a századok óta porló költő ihlete. Sikere nagy volt.” A *Magyar Nemzet*-ben [Szilágyi Géza] sz. g. korántsem elragadtatott hangon szól Babits felolvasási technikájáról: „Babits Mihály olvasott fel Dante-fordításából. Aból, amit itt-ott meg lehetett érteni belőle, úgy tetszett, hogy a fordítás igen színes és nagyon jó, és a poéta jobb szolgálatot tett volna nekünk is, önmagának is, ha nem maga ül vala a székre.”

Lásd Budapest 1912. márc. 12. 61. sz. 12.; Magyar Hírlap 1912. márc. 12. 61. sz. 10.; Független Magyarország 1912. márc. 12. 61. sz. 9.; Magyar Nemzet 1912. márc. 12. 61. sz. 9.; Népszava 1912. márc. 12. 61. sz. 5.; Újság 1912. márc. 12. 61. sz. 17–18.

1912. március 13.

Dienes Pál levelezőlapján jelzi, hogy március 19-én, kedden délután kimenne [ti. Rákospalotára] Babitshoz. Várja értesítését, jó-e az időpont.

[Végül a közös fénykép tanúsága szerint Babits jön be a városba, s együtt mennek a Társadalomtudományi Társaság ülésére is.]

Lásd OSZK Fond III/375/2.; Dienesék 1982. 25. (6. levél); Sáli 2003. 105., 371. (1007. levél)

Lásd még *Budapest, 1912. március 19. kedd*

1912. március 14. előtt (vagy 16. előtt)

Füst Milán levelében kéri Babitsot, hogy Osvátnak az ő számára megígért nagy szívességét most teljesítse: szerezze meg nagybátyja [!] ajánlólevelét, mert Doleschall [Alfréd] egyetemi tanárnál szombaton [március 16.] reggel vizsgázik büntetőjogból. (Félbeszakadt levél, a 2. fólió rektójának maradékán látszik a dátum egy része: „912”, továbbá Babits ceruzáírásával: „Füst Sütő u. 6. IV.”)

Lásd OSZK Fond III/469/25.; Sáli 2003. 106., 371. (1008. levél)

Vö. Sáli 2003. 371. (1008. levél jegyzetében a vizsgát március 13-ra datálja, holott március 16. esik szombatra)

Rákospalota, 1912. március 14.

Babits szándékosan megkésve válaszol Füst levelére, nem akarván „a rossz hírral [...] a válságos napokban zavarni” őt: ti. ismerőse (nem nagybátyja [ugyanis Ujfalusy Imre épp egy esztendeje, 1911. március 17-én elhalálozott]), Mikovich [Lajos], az esküdtszék elnöke olyan sok szívességet kért már Doleschalltól, hogy Babits újabbat nem kívánhatott tőle. Különben Osvát Ernő megnyugtatta őt Füst fölkészültségéről, így reméli, azóta már túlesett a vizsgán. „Végtelenül sajnálom, hogy nem állt módomban Önnek ezt a csekély szívességet sem megtenni. Oly jól esnék az a tudat,

hogy Önért tehettem valamit! De sajnos nem az én buzgalmamon múlt a dolog”
– szabadkozik igen kedvesen.

Lásd PIM Kézirattára V. 4140/178/2.; Sáli 2003. 106–107., 372. (1009. levél)

Újpest, 1912. március 15.

A Babits vezette önképzőkör díszgyűlésén elszavalják Komjáthy Jenő addig kiadatlan *Március 15* című költeményét, amelyet fia, Komjáthy Győző „volt szíves szavalásra átengedni”.

Lásd Éder 1966. 131.

1912. március 16.

Babits ismertetést ír Móricz verses állatmeséiről, illetve ezek kapcsán értekezik a népköltészetéről *Boldog világ (Vagy értekezés a népies költészetéről)* címmel. Úgy véli, a költői kifejezőeszközök terén „a legnagyobb inventor a nép: az ős népköltészet, melynek a csiszolásra és gazdagításra legtöbb idő és legtöbb munkás állott rendelkezésére: a nyelv, a legfőbb eszköz, annyira népi termék, hogy az egyesek csak igen keveset hímezhetnek ebbe a milliók vásznába”. A kortárs magyar írók közül leginkább Móriczban látja „a régi kincsek új birtokosát; a régi magyar irodalom jellemző durvasága, a magyar népköltészet plasztikus világossága élnek túl műveiben”. S ezt „az öröklött gazdagságot” különösen állatmeséiben érhetni tetten.

A Disputa rovatban Fenyő Miksa reagál Szász Zoltánnak a *Pesti Hírlap*ban megjelent cikkére, amely folytatja a Horváth János által megkezdett vitát a *Nyugat* „magyaraltanságairól”. Fenyő természetesen védelmébe veszi a *Nyugat* íróit.

A *Nyugat* hírei rovatban megemlékeznek a március 10-i matinéről, amely Babits felolvasásával kezdődött. „Rövid és finom bevezető szavak után magát a költőt [Dantét] szólaltatta meg – olyan fordításban, mely a magyar írásművészet történetében dátummá teszi a napot, amelyen nyomtatásban áll majd az olvasók előtt.”

Lásd *Nyugat* 1912. I. márc. 16. 6. sz. 555–556., 559., 560.; Sáli 2003. 357. (987. levél jegyzete); Buda 2007. 65.

1912. március 16. után

Füst Milán levelében közli, hogy a vizsgája sikerült; (jogi) doktor lett – de a legnagyobb örömet az okozta, hogy Babits nem haragszik rá (?), „és hogy ennyire szíves hozzá[*m*], ilyen kedves, meleg levelet” írt neki, s érdekében fáradozott. Kéri, üzenje meg, mikor találkozhatnak.

Lásd OSZK Fond III/469/24.; Sáli 2003. 107., 372–373. (1010. levél)

Budapest, 1912. március 19. kedd

A Társadalomtudományi Társaság előadótérképében Ignotus bevezető előadásával kezdődik meg az a vita irodalom és társadalom viszonyáról, amelyhez április 11-én

majd Babits is hozzászól. Ekkor Diner-Dénes József (szociáldemokrata politikus, művészettörténész) és Schöpflin Aladár (a *Vasárnapi Újság* szerkesztője) felszólalása hangzik el. Az este 9-kor Dienes Valériának Párizsba képeslapként küldött fénykép tanúsága szerint Babits Dienes Pállal (és talán Komjáthy Aladárral) együtt részt vesz ezen az ülésen.

Lásd Huszadik Század 1912. május, 5. sz. I. köt. 666. (a Babits-hozzászólás időpontját a többiekével együtt még az első, április 9-i időpontra jelzi); Sáli 2003. 369–370. (1006. levél jegyzetében); a fénykép-képeslap: Dienes Gedeon örökösének tulajdona

A Gambrinus étteremben (Budapest, Erzsébet körút 27.) Dienes Pál képszéli datálása szerint este 9-kor együtt ül Babits, Dienes Pál és Komjáthy Aladár, s az ekkor az asztalnál róluk készült fénykép egyik példányát elküldik Dienes Valériának Párizsba: „Üdvözet a magyar ugarról. [Utalás Ady Endre *A magyar ugaron* című versére.] Levél megy. / Babits Mihály / Irodalmi vita után [utalás a Társadalomtudományi Társaság aznapi, irodalom és társadalom viszonyáról szóló előadásokra és felszólalásokra] csöndes emésztés közben »vettek fel« bennünket (pénzért). Várom a szombati [március 23.] Bergson előadást. Holnap Kollégium. Remélem komikus lesz. Csókol [Dienes] Pali.” Komjáthy Aladár nem írja alá a lapot.

[A képszélre fotografikus úton rávitt, merőlegesen olvasandó szöveg: „Gambrinus Budapest étterem”. – 1891-ben nyitják meg a Gambrinus sörháznak nevezett vendéglőt az Erzsébet körút és Wesselényi utca sarkán, az Erzsébet körút 27. szám alatt. A vendéglő nevét Gambrinus királyról kapja, aki flandriai és brabanti herceg korában, 1241-ben, a mai Belgium területén, a kézműves és serfőző céheket fejleszti.

Dienes Valéria, aki 1908-tól Párizsban jórészt matematikai stúdiumokat folytat, az 1909/10-es és 1911/12-es években hallgatja Henri Bergson filozófiai előadásait a párizsi Collège de France nyolcas termében, s az előadásokról francia nyelven jegyzeteket is készít, melyek között a Dienes Pál képeslapon említette előadás is szerepel: „1912. január 6.–1912. március 23: A fejlődés eszméje (133. fólió); 1912. január 6.–1912. március 23: Spinoza Etikája (121. fólió).”]

Lásd Dienes Gedeon örökösének tulajdona; Dienesék 1982. 244. lap után (10. kép); W. Somo gyi 1983. 217. (8. kép – 1912 – a kép megegyezik, a közlés csupán a Babits Angyalnak írt szöveget regisztrálja); Téglás, Dunatáj 1984. május, 2. sz. 46. (Dienes Gedeon örökösének tulajdona); Dolgozók Lapja 1983. nov. 26. 279. sz. 7.; Sipos 2003. 57. (1912 – a képre merőlegesen olvasható szöveg nélkül); Sáli 2003. 107–108., 373., a fotó hasonmása: 554. (1011. levél); Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. hasonmása [535.] 13. illusztráció

Lásd még Bergsonra (és Dienes Valériára): **1910. július 16.; 1910. július 16. után; 1911. július 15.; Rákospalota, 1912. március 22.;** Dienes Valéria kéziratos hagyatéka: OSZK Fond 223.; Vezér Erzsébet 2004. 43.

Rákospalota, 1912. március 22.

A hármójukról a Gambrinus étteremben március 19-én este készült felvétel egy másik példányát ugyancsak képeslapként, „Üdvözlő Misi / Dienes Pál / Komjáthy Aladár” (ceruzával írt) szöveggel küldik el Babits Angyalnak is.

Lásd OSZK Kézirattára Fond III/51/2.; Dienesék 1982. 244. lap után (10. kép); W. Somogyi 1983. 217. (8. kép – 1912 – a kép megegyezik, a közlés csupán a Babits Angyalnak írt szöveget regisztrálja); Téglás, Dunatáj 1984. május, 2. sz. 46. (Dienes Gedeon örökösének tulajdona); Dolgozók Lapja 1983. nov. 26. 279. sz. 7.; Sipos 2003. 57. (1912 – a képre merőlegesen olvasható szöveg nélkül); Sáli 2003. 108., 373., a képeslap hasonmása: 555. (1012. levél – a W. Somogyi 1983. 25. [!] kissé megtévesztő módon a 8. képet mutató, paginajelzés nélküli oldalra vonatkozik)

Lásd még ***Budapest, 1912. március 19. kedd***

1912. március 22.

Móricz – aki mindennap várja Babitsot, „mert a Kalendárium tul ment a 15-ön” [ugyanis Babits március eleji levelében ez idő körüli látogatására tesz ígéretet] – levélben köszöni meg *Boldog világ* című könyvéről írt ismertetését [*Boldog világ. Vagy értekezés a népies költészetéről*]: „Köszönöm a cikked lelkét. / Egy sajátos igazságot kaptam benne, amire eddig nem gondoltam: a régi irodalommal való egyességemet. Hatalmas örömezés az ilyen belátás.”

Lásd OSZK Fond III/926/8.; közli hasonmását is Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 668. (10. levél); F. Csanak Dóra 1963. I. 111., 354. (74. levél); Sáli 2003. 108., 374. (1013. levél)

Lásd még Babits Móricznak 1912. március eleji levelét: PIM Kézirattára M. 100/52/5.; Babits recenziója: ***1912. március 16.***

Budapest, 1912. március 22–31. között

Lehetséges, hogy a Szakolcáról bejelentés nélkül eltávozott Juhász Gyula találkozik Babitscsal Budapesten.

Lásd Resch Aurél 1912. március 24-i Babitsnak szóló levelét: OSZK Fond III/1064/5.

Budapest, 1912. március 22.–május 1. előtt

Az olcsó kiadású Jókai-könyveket üdvözlő kis ismertetésében írja Babits: „Még néztem a Herczeg Éva boszorkányát...”

Herczeg Ferenc *Éva boszorkány* című háromfelvonásos színjátékát a Nemzeti Színház március 22-én mutatja be Rákosi Szidi, Várady Aranka és Somlay Artúr főszereplésével.

Lásd Nyugat 1912. I. máj. 1. 9. sz. 832.

Lásd még Magyar Színpad 1912. márc. 22.; Várady István, Nyugat 1912. I. ápr. 16. 8. sz. 737–738.

1912. március 23.

Id. Babitsné levelében tudatja fiával: 50 forintot küldött neki, hogy az ünnepek gond nélkül teljenek. Sajnálják, hogy Babits a húsvétot nem tudja Szekszárdon tölteni. Pesten jártukkor nagyon jólesett nekik Dienesék figyelme; a tőlük kapott szép virágokat sikerült jó állapotban hazavinni. Anyai gondoskodással inti Babitsot: egyen rendesebben, igyon naponta tejet, vegyen magának szép felsőkabátot. Érdeklődik, Babits elégedett-e a verandabútorral. Sajnálja, ha Babits Dieneséket [Valit] elveszítené Budapestről [feltehetőleg Dienes Valéria, majd az őt követő Dienes Pál párizsi útjára céloz]. Angyal is fűz néhány sort a levélhez.

Lásd OSZK Fond III/179/43.

Lásd még id. Babitsné és Babits Angyal budapesti tartózkodására: **Budapest, 1912. március 10. vasárnap**

Vö. Sáli 2003 nem regisztrálja

1912. március 24.

A szakolcai iskolaigazgató Resch Aurél ír levelet Babitsnak, megkésve köszönve újjévi üdvözetét. Juhász Gyulának üzeni – aki bejelentés nélkül, március 22-én hagyta el Szakolcát –, mindent kész elsimítani. Babits segítségét kéri, hogy Juhász visszatérjen és hivatalos lépéseket tegyen áthelyezése ügyében. Kéri továbbá, hogy erről Kosztolányit is értesítse, akinél szerinte Juhász feltétlenül jelentkezik, mert verses-könyvét ő rendezi.

Lásd OSZK Fond III/1064/5.; BJKL 1959. 317. (164. levél jegyzete); JGYÖM Lev. 1981. 444. (273. levél jegyzetében); Apró 1983. 77.; Sáli 2003. 109–110., 375. (1015. levél)

Fenyő Miksa Babitsnak küldött képeslapján pár sorban a Dante-fordítás sikere [március 10. *Nyugat*-matiné] kapcsán rendkívüli örömének ad hangot.

Lásd OSZK Fond III/438/16.; Sáli 2003. 109., 374. (1014. levél); Buda 2007. 65. és 144. lábjegyzet

Újpest, 1912. március 26.

Főigazgatói látogatás zajlik az újpesti gimnáziumban.

Lásd Buda 2007. 111.

Budapest, 1912. március 26.

A Pesti Lloyd Társaság dísztermében folytatódik a Társadalomtudományi Társaság március 19-én kezdődött vitája irodalom és társadalom kapcsolatáról. (A vitához Babits április 11-én szól hozzá, de feltehetőleg ezen az ülésen is jelen van.) Ekkor Laczkó Géza (író, újságíró, műfordító) és Dénes Lajos (tanár, filozófus) tart előadást.

Lásd Huszadik Század 1912. május, 5. sz. I. köt. 666.; Sáli 2003. 369–370. (1006. levél jegyzetében)

1912. március vége

Babits a március 19-én kedden este a Gambrinus étteremben róla, Dienes Pálról és Komjáthy Aladárról készült fénykép egy harmadik példányát (bizonyára ekkor is képeslapként) küldi el Kovács László barátjának Berlinbe.

Lásd Kovács László 1912. március végén Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/791/24.

Kovács László Berlinből küld levelet Babitsnak. Előző nap kapta meg Babits képét [a Gambrinus étteremben Dienes Pállal és Komjáthy Aladárral közös felvételt], s reméli, akad „egy elnéző, résztvevő és meleg mosolya” számára, ha végignézni a versküldeményét. Kéri, ha talál a versek között arra érdemeset, juttassa el a *Nyugat* szerkesztőségébe; s „az eredményt” Dienes Valéria (párizsi) címével együtt írja meg neki. „Dienes Palit és a Kisfiut üdvözlöm (a két híres Good Templerista [az alkoholizmus leküzdésére New Yorkban 1851-ben alakult egyesület híve] közül melyik lett megint alkoholista? A sörös pohár köztük van.)” – utal a küldött képre. Végül nyomtatékosan inti Babitsot, hogy a húsvéti szünidőben ne felejtse el „Lajoskáékhoz” elmenni vizitbe.

(A rektóra Babits ceruzával ráírja: „Berlin Schützenstr. 33. IV. Treppe., Török Sophie ceruzairású magyarázó sorai szerint Kovács ifj. Leopold Lajos meglátogatására buzdítja Babitsot [nem tudva, hogy Babits a húsvétot nem tölti Szekszárdon].)

Lásd OSZK Fond III/791/24.; Sáli 2003. 111., 376. (1016. levél)

1912. április előtt

Pintér Jenő, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság folyóiratának, az 1912 januárjában induló *Irodalomtörténetnek* szerkesztője legjobb barátai egyikére, Sipőtz Pálra – Babits magyar–latin szakos tanártársára – hivatkozva sok dolga okán „sietős” levelet ír Babitsnak. Úgy hallja, szívesen dolgozna a folyóiratnak; így felkéri, örvendeztesse meg őt közleményeivel. Nagyon örülne egy Balassa-tanulmányának, melyben „teljesen szabad kezet” biztosít Babitsnak. Jelzi továbbá, hogy majd egy-egy bírálatra is szeretné felkérni, ha pedig Babits egy újonnan megjelent könyvről írna, kéri, nyílt levelezőlapon értesítse őt.

Lásd OSZK Fond III/1018/23.; Sáli 2003. 112., 376–377. (1017. levél – 1912. március vége), 249.

1912. április 1. előtt

A *Dante fordítása. Műhelytanulmány* tinta-, illetve ceruzairású fogalmazványának születése, vonalas füzetből kitépett lapokon (32 fólió, rektók). Az 1–26. és a 30–32. fólió tinta-, a 27–29. fólió és a cím ceruzairás. A fólió felső szélén Babits írásával a tanulmányhoz kapcsolódó feljegyzése: „Cary miltonikus. English classic. Bolygák. Cs., Papp J. és a 3-ik személy”, továbbá ceruzával keresztben áthúzott olasz nyelvű megjegyzések. A 32. fólió verzőján autográf ceruzairással: „Dante.” Aláírás: Babits Mihály.

Lásd MTAK Ms 633/6.

Újpest, 1912. április 1.

Babits névjegyre írt aggódó sorai kíséretében küldi Osvát Ernőnek *Dante fordítása* című „műhelytanulmányát”: „vajjon nem tulságosan [!] filológiai-e? Mindegy; megírtam: elküldöm.” Ígéri, hogy a választott Dante-részeket is hamarosan eljuttatja hozzá.

Lásd OSZK Fond III/253/708/20.; Sáli 2003. 113., 378. (1019. levél)

Lásd még **1912. április 16.**

1912. április 2. előtt

Pintér Jenő – akinek bevallása szerint „cseppet sem tetszik e mű” – levelében föl-kéri Babitsot a fiatal pécsi ciszterci tanár, Böröcz Marcell *Ferencesek a középkori magyar irodalomban* (1911) című munkájának bírálatára. Válaszát (és az előző levelében kért Balassa-tanulmányt vagy bármi egyebet) várja, hogy küldhesse a könyvet. A bírálatot április 7-ig kéri Babitstól.

(A 2. fólió rektóján Babits ceruzáírásával Pintér Jenő címe: „I. Várfoke u. 8.”, a verzón id. Babits Mihályné ceruzáírású ruhalistája.)

Lásd OSZK Fond III/1018/22.; Sáli 2003. 112–113., 377–378. (1018. levél), 249.

Budapest, 1912. április 2.

A Pesti Lloyd Társaság dísztermében folytatódik a Társadalomtudományi Társaság irodalom és társadalom viszonyáról zajló vitája. Ezen a napon Giesswein Sándor, Jászi Oszkár (társadalomtudós, a Társadalomtudományi Társaság főtitkára, a *Husadik Század* című folyóirat főszerkesztője) és Vér Mátyás (Wertheimer Mánó, ügyvéd, jogi és szépirodalmi író) szólnak hozzá. Föltehetően Babits is jelen van.

Lásd Huszadik Század 1912. május, 5. sz. I. köt. 666.; Sáli 2003. 369–370. (1006. levél jegyzetében)

Pintér Jenő zárt levelezőlapján köszöni meg Babitsnak „Böröcz gyúrmájáról” [Böröcz Marcell: *Ferencesek a középkori magyar irodalomban*] írt bírálatát, mely a legközelebbi füzetben jelenik meg. Továbbra is kéri, ha valamely könyv Babits kedvére való, jelezze, hogy bírálatot kíván írni róla az *Irodalomtörténetbe*, s akkor ő nem adja ki másnak.

Lásd OSZK Fond III/1018/1.; Sáli 2003. 114., 378–379. (1020. levél – a téves OSZK-jelzet [1018/2.] bizonyára elírás), 249.

Lásd még **1912. április 2. előtt; 1912. május; 1912. szeptember 5. előtt**

1912. április 5.

Kún József és felesége Firenzéből, „Dante földjéről” képeslapon küldi üdvözlétet Babitsnak Újpestre.

Lásd OSZK Fond III/809/12.; közli Apró 1983. 197. (Függelék 18. levél); Sáli 2003. 115., 379–380. (1022. levél)

Fogarasi tanítványa, Hofer Jenő Miklós küld levelet Babitsnak: már a félévi bizonyítvány is az osztály hanyatlását mutatta, s azóta sincs jelentős javulás, ezért úgy véli, a közelgő érettségi kétséges eredménnyel kecsegtet. Így hát alaposabban hozzá kell látniuk a tanuláshoz. Édesanyja üdvözlétét is tolmácsolva kíván kellemes ünnepet a „szeretett Tanár úrnak”.

Lásd OSZK Fond III/1895/16.; Sáli 2003. 114–115., 379. (1021. levél), 242.

1912. április 7.

Megjelenik az *Örökségem [Oly szomorú, hogy oly nehéz megélni...]* című Babits-vers.

Szabó Lőrincnek emlékezve Babits megjegyzi: „»Gyáros fejemet« Fenyő gyászosnak igazította ki a *Vasárnapi Újság*ban. De jókor visszaigazítottam.” Babits „tévedő emlékezete” a történetet – amely bizonyára a Nyugat kiadásában megjelenő, 1916-os *Recitativ* kötet korrektúrája idején esik meg – a *Vasárnapi Újság*hoz kapcsolja, noha annak szerkesztője nem Fenyő, hanem Schöpflin Aladár.

Lásd Vasárnapi Újság 1912. ápr. 7. 14. sz. 263.; (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; Szabó Lőrinc, *Babits Emlékkönyv* 1941. 10.; Kelevéz 1998. 110.

Rákospalota, 1912. április 7–8.

Babits a húsvéti ünnepeket nem tölti Szekszárdon.

Lásd id. Babitsné fiának írt 1912. március 23-i levelét: OSZK Fond III/179/43.

Újpest, 1912. április 8.

Babits Osvát Ernőnek (a Peterdi utca 39.-be) küldött névjegykártyáján szabadkozik: tisztában van „szerkesztő Úr” sok elfoglaltságával, mégis kéri, hogy javítás után még egyszer nézze át, nem maradt-e hiba a *Dante fordítása* című műhelytanulmánya szövegében. Sok hiba volt és ő is tett benne változtatásokat. Jelzi, ha ez terhes lenne Osvátnak, „nem volna baj, ha a cikk nem jönne: de ha jön akkor okvetlen úgy ahogy most áll”. A mellékelt borítékon rájegyzés: „czimzet nem volt othon Bpest 912 IV 8 Muchna/Michna/Muchner (?) az expres kézbesítés meg kísértetett 1912 IV/8 Burlás” [!].

Lásd OSZK Fond III/253/708/19.; Sáli 2003. 116., 380. (1023. levél – III/253/708/13-as jelzet bizonyára elírás)

Lásd még *Dante fordítása: 1912. április 1. előtt*

1912. április 10.

Közlemény jelenik meg *A Társadalomtudományok Szabad Iskolájában* címmel, mely szerint Babits *Az esztétika helye a filozófiában* című előadása április 11-én hangzik el.

Lásd Népszava 1912. ápr. 10. 86. sz. 10.

1912. április 11. előtt

A Társadalomtudományok Szabad Iskolája nevében dr. Rónai Zoltán által küldött levél szerint Babitsnak *Az esztétika helye a filozófiában* címen tartandó előadását „ápr. hó 11. napjának 7–8 órájára” osztották be, melyhez beleegyezését kéri.

(A verzón Babits ceruzairásával: „[a] műfordítás azért is tökéletlen mert míg a költőt a rím vitte, a műfordító iránya a műtől függetlenül adva van sőt a rímnek kell alkalmazkodni az irányhoz, ami által az irány elveszti látható okát és rugóját.”)

Lásd OSZK Fond III/1902/101.; Sáli 2003. 117., 381–382. (1025. levél)

Lásd még *Rákospalota–Budapest, 1912. április 11.*; Kardos 1972. 163.

Rákospalota–Budapest, 1912. április 11.

Rákospalotáról a Peterdi utca 39.-be Babits névjegy kíséretében kitöltetlen belépőjegyet küld Osvát Ernőnek a Társadalomtudományok Szabad Iskolája e napi vitájára. A névjegyre ráírja az ő előadásának/hozzászólásának időpontját is: „*Ma este 7–8 / Anker köz 4. / Üdvözlét Babits / A vita kéziratát Rónay ur el fogja küldeni Szerkesztő Urnak.*”

Lásd OSZK Fond III/253/708/27.; Sáli 2003. 118., 382–383. (1026. levél)

Lásd még **1912. április 11. előtt**

Folytatódik a Társadalomtudományi Társaság vitája a Pesti Lloyd Társaság dísztermében. Az irodalom és társadalom viszonyát taglaló vitához ezen a napon Babits Mihály, Színi Gyula (író, újságíró), Kutasi Elemér (Radisics Elemér, jogász, lapszerkesztő, politikai író) és Szabó Dezső szól hozzá.

Babits úgy véli, az irodalom nem vonhatja ki magát a társadalmi környezet hatása alól, mint ahogyan a testi világ sem a gravitáció törvényei alól. A szellemi világnak is megvan a maga gravitációja, s minden szellem hat egymásra, így a költő szellemében is ott él a társadalom „a múlt egész terhével, a jövő minden akarózásaival”. Azonban „veszedelmesebb és komolyabb kérdés”-nek ítéli, vajon az irodalmi mű értéke függ-e a környező társadalom eszméinek kifejezésétől. Szerinte annál a művésznél, aki csak azt tudja kifejezni művében, amit mindenki érez, csak a kifejezés fontos; ám mennél inkább eltér a költő „érzésmódja és eszmevilága” koráétól, annál fontosabbá válik mondanivalója. „[A] testi erőt aszerint mérhetjük, mennyire képes valaki a gravitáció ellen is mozgást végezni. Hasonló módon mérhetnők azt a szellemi erőt is, amelyet zseninek nevezünk. Bizonyos szempontból tehát azt

lehetne mondani, a művészeti érték igenis függ a társadalmi hatásoktól: annál kiválóbb művész valaki, mennél jobban ellen tud állani az őt környező társadalom hatásának. [...] A művész annál kiválóbb, mennél inkább képes új érzésekkel gazdagítani az életet. [...] egyszóval mennél alkalmasabb arra, hogy az olvasóban egészen új érzéseket, új megdöbbenéseket keltsen. Mert a tudós csak konstatáló, a politikus csak végrehajtó: a költő ellenben ötletadó, teremtő. [...] Mert a művészet hat az életre, a művészet az életnek egyik mozgató, újdonságok felé röpitő rugója és az az új, amit a művész a jelenből és az ellenkező, halni nem bíró múltból összeszőtt, jövővé fog válni és a jövőben jelenné. Az ellentétek örökös visszatéréséből, küzdelméből, kergetőzéséből, így alakult a történelemnek az a hullámozása, amelyet Hegeltől Bodnár Zsigmondig annyian észrevettek.” A művészet abban az értelemben konzervatív és arisztokrata, hogy nem elégszik meg kora eszméivel, hiszen „a jelen magában nem költői dolog”, s a valóban nagy költők műveiből, még ha koruk eszméinek költői akarnak is lenni, „mint Vörösmarty vagy Ady, ki-kicsendülnek a múlt hangjai, hogy az énekelt jelent jövőnek érezzük”. A politikai irányok tisztavirág életét állítja szembe a művészet halhatatlanságával, s kijelenti: „a politika a jelent gyűri múltba, a művészet a múltból jövőt teremt. A művészettől félni annyi, mint a jövődőtől félni.”

Lásd Huszadik Század 1912. május, 5. sz. I. köt. 666.; Babits előadásának szövege: Huszadik Század 1912. június, 6. sz. I. köt. 804–807.; utal rá a Társadalomtudományok Szabad Iskolájaként Rába 1983. 316.; Sáli 2003. 369–370. (1006. levél jegyzetében)

Lásd még **1912. április 10.; 1912. április 11. előtt**; Kardos 1972. 163.; Buda 2007. 61. és 127. lábjegyzet

Vö. Huszadik Század 1912. május, 5. sz. I. köt. 666. (ebben a számban Babits és a többiek előadását még az első, 1912. április 9-i időpont szerint közlik)

A Népszava A Társadalomtudományi Társaság... címmel tudósít az irodalom és társadalom viszonyáról tovább folyó vitáról, és ismerteti Babits álláspontját. *A Világ Irodalom és társadalom* című cikke a felszólalók között Babits nevét is említi.

Lásd Népszava 1912. ápr. 11. 87. sz. 8.; Világ 1912. ápr. 11. 87. sz. 12.

1912. április 11. után, július előtt

Horvát Henrik küld levelet Nagyváradról Babitsnak. Egy ottani tisztelője, Huzella Gyuláné, aki a *Huszadik Század*ba szokott írni, hallván Babits irodalom és társadalom kölcsönhatásáról szóló fölolvadásáról, rajta keresztül kéri az előadás kéziratát vagy vázlatát. Horvát júliustól Pesten lesz, szeretne akkor Babitscsal találkozni.

Lásd OSZK Fond III/599/21.; Sáli 2003. 116–117., 380–381. (1024. levél)

Lásd még Babits 1912. szeptember eleji válaszát: Babits Mihály Horvát Henriknek OSZK Levelestár

Vö. Sáli 2003. 380–381. (1024. levél – 1912. április 9. után-ra datálja, s a jegyzetben is ekkorra jelzi Babits felszólalását)

1912. április 12.

Id. Babitsné levelezőlapján tudósítja fiát, hogy vasárnap [14-én] a reggeli vonattal indul és 1 óra után lesz Pesten. A pályaudvari vendéglőben szeretne ebédelni, hogy azután kimehessen Rákospalotára Babitshoz a délutánt vele tölteni, hiszen a vásárlásokat [amelyek miatt Budapestre utazik] vasárnap úgysem bonyolíthatja.

Lásd OSZK Fond III/179/44.; Sáli 2003. 118–119., 383. (1027. levél)

Kovács László Berlinből küld levelezőlapot Babitsnak, melyen kéri, hogy az előző leveléhez mellékelte „nagy íráscsomó”-ról [ti. verseiről] írja meg, hogyan intézte el. Szekszárdról írták, hogy a vakációban még az utcán sem látták Babitsot [azt talán nem írták meg, hogy Babits a húsvéti szünidőt Rákospalotán töltötte], „csak agyon ne dolgozd magad” – inti barátját. Érdeklődik, Babits hogyan osztja be az idejét nyáron, mikor utazik, s mikor megy haza.

Lásd OSZK Fond III/791/7.; Sáli 2003. 119–120., 383–384. (1028. levél – Babits itáliai körútjának állomásaival; s kissé nagyvonalú időkezeléssel úgy véli, Babits az augusztust Szekszárdon tölti)

1912. április 13.

A pápa verse címmel versparódiákat tesznek közzé (talán Lovászy Károly tollából), többek között „Addyde Endre” [Ady Endre], „Vladics Mihály” [Babits Mihály], „Üsd Milán” [Füst Milán] „verseit”.

Lásd Mai Színlap 1912. ápr. 13. 158. sz. 5–6.

Rákospalota, 1912. április 14. vasárnap

Id. Babitsné 1 óra után érkezik Pestre vonattal, s a délutánt fiánál tölti Rákospalotán. Sajnos Babits ruhái között nem tud rendet teremteni, mert [Kelemen] Imréék is velük vannak. [Mint hogy édesanyja csupán vásárlásokat intézni érkezik Budapestre, bizonyára egy-két nap múlva visszautazik Szekszárdra.]

Lásd id. Babitsné 1912. április 12-i (OSZK Fond III/179/44.) és 1912. április 21-i (OSZK Fond III/179/234.) Babitsnak írt levelét

1912. április 14.

Laczkó Géza kritikus, író, műfordító, a *Pesti Napló* és a *Nyugat* munkatársa levelezőlapján közli Babitscsal, hogy Osvát Ernővel csütörtökben és a Korona kávéházban állapodtak meg. Ha Babitsnak megfelel, akkor már a legközelebbi csütörtökön [április 18-án] ott találkozhatnak. „Diszkrécio biztosítva!” – nyugtatja meg Babitsot. [Lehetséges, hogy az előző évi, majd ez év eleji Hatvany–Osvát ellentét továbbgyűrűzését, Osvát-pártolók toborzását szolgálják a „diszkrét” találkozók.]

Lásd OSZK Fond III/818/1.; Sáli 2003. 120., 384. (1029. levél)

Lásd még a Hatvany–Osvát ellentétre: *1911. augusztus 1. után; 1912. január 2. kedd; 1912. tavasz*

Megjelenik másodközlésben, átvételként a *Vasárnapi Újság* 1912. április 7-i számából az *Örökségem* [*Oly szomorú, hogy oly nehéz megélni...*] című Babits-vers.

Lásd Fogaras és Vidéke 1912. ápr. 14. 15. sz. 5.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 441.; Kelevéz 1998. 110.

1912. április 15.

Dienes Pál levelezőlapján tudatja, hogy szombat délután kivételével egész héten ráér, nagyon várja Babits látogatását, „ha még jólesnék, függvénytani csemegékkel is”. Kéri válaszát.

Lásd OSZK Fond III/375/3.; Dienesék 1982. 26. (7. levél); Sáli 2003. 120–121., 384–385. (1030. levél)

Újpest, 1912. április 16.

A VIII. osztályban tanítók értekezletet tartanak az újpesti gimnáziumban. Érettségire jelentkezik: Czeller Tibor, Donáth Alfréd, Helfgott Viktor, Hevesi Iván, Kalvariszky Jenő, Kiss László, Kohn József, Kovács Nagy Lajos, Nasser Jenő, Radó Lajos, Vaday Attila, Vas Béla, Willer János.

Lásd Buda 2007. 111.

1912. április 16.

Megjelenik a *Dante fordítása. Műhelytanulmány*, majd a *Jelenetek az Isteni Színjátékból*. A három részlet: *Paolo és Francesca*. *A Pokol* ötödik éneke, *Emberek és kigyók*. *A Pokol* huszonötödik éneke, *Az istenlátás*. *A Paradicsom* utolsó énekéből. Babits műhelytanulmányában elragadtatással szól az *Isteni Színjátékról*: „Dante fordítása mindig a világirodalom legnehezebb feladatai, legcsábítóbb problémái közé tartozott. [...] Nagy költők, nagy nyelv művészek és nagy tudósok áldozták rá idejük és erejük jó részét [...] a *Divina Commedia* terzinái még talánynak is tökéletesebbek minden más talánynál, melyet alkotás valaha műfordító elé állított. Az igazi talány, melynek csak egy megoldása van. Más remekműveknek el tudom képzelni több jó fordítását, Dante egy-egy tercínáját oly talánynak érzem, melynek minden nyelven csak egy tökéletes megoldása lehet...”

Amikor a tartalmi és formai hűség követelményét állítja fel, a fordítás általános gondjairól is beszél, s bemutatja a külföldi és az előző magyar Dante-fordításokat (Szász Károlyét is). Kazinczyra hivatkozva állapítja meg: „A műfordítás új csatornába kényszeríti egy nép gondolkodását, mely addig csak nyelvének megszokott folyosóin tudott haladni, mást alig sejtetett.” Kazinczy és Arany nyomán maga is azt az elképzelést vallja, mely szerint egy új fordításnak joga van az előző fordítás kiemelkedő megoldásait átvenni.

Lásd Nyugat 1912. I. ápr. 16. 8. sz. 659–670., 671–680.; Kardos 1972. 120.; Babits műhelytanulmányát idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 223–224., 563. (224. tétel); Kelevéz 1998. 173. és 452. lábjegyzet; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 91.

Lásd még Éder 1966. 54.; *A magyar irodalom története II.* (Szegedy-Maszák) 2007. 711.; *A magyar irodalom története III.* (Józan) 2007. 59., 66.; Buda 2007. 64. és 141. lábjegyzet

1912. április 16. után

Szabó Dezső az *Irodalomtörténet*nek szánt, a *Nyugat*ban megjelent szemelvények nyomán Babits Dante-fordításáról szóló cikkét – melynek közlésétől utóbb „szívesen eláll” – Osvátnak [?] írt levele szerint „azzal a sunyi szándékkal” küldi el a *Nyugat*nak, hogy az Babitshoz eljusson, és az ő beleegyezésével kerüljön a nyilvánosság elé. Osvát [?] választleveleiben bizonyára jelzi, hogy Szabó Dezső írásában csupán a Dante-értőket tartja szem előtt, s így a laikusok előtt félreértésekre adhatott okot. Szabó Dezső pedig épp ellenkezőleg, a közölt fordítások keltette „örömmek az első svungjában” írja cikkét, s azt akarja „érzékelteni az olvasóval, hogy micsoda óriási (ez itt nem líra) és milyen művészi munkával állanak szemben”. Reméli, ha az egész munka megjelenik, egy alaposabb tanulmánnyal ezt „ügyesebben” teheti majd meg. Mindazonáltal a levélíró „megtisztelő felhívása”-ra megteszi megjegyzéseit: a jegyzetéről nem tud lemondani, ismerte a nagyközönség műveletlenségét, de úgy véli, a magyarázatoknak a mű költői hatását semmi esetre sem szabad megzavarniok, ezért minden ének után egy rövid magyarázó tanulmány beiktatását javasolja. A tulajdonában lévő „fribourgi kiadás” [*Die Göttliche Komödie des Dante Alighieri nach ihrem wesentlichen Inhalt und Charakter dargestellt von dr. Franz Hettinger*. Herder Verlag, Freiburg im Breisgau, 1880] iránt viseltetik „a legtöbb szeretettel”, mert az „a legközépkoribb”, ugyanis ő Dantét csak középkori magyarázatokkal adná ki. Az egyes passzusok kapcsán tett megjegyzéseit illetően levelében tovább szabadkozik: bizonyára „ügyetlenül” fejezte ki magát, s „a másként értés”, a „más magyarázat elfogadása” példáival igyekszik azokat megvilágítani. Végül kijelenti: „Különben összes megjegyzéseim elenyésző semmiségek egy ilyen méretű munkánál. [...] ami leginkább a lelken fekszik: tudom, hogy mikor valaki egész lelkével egy ilyen nagyszabású művészi munkának áll, mennyire kellemetlenül érhetik egy rosszúl [!] hangzó közbekiáltás, egy ügyetlen kritika. Végtelenül sajnálnám, ha én szereztem volna Babits Mihálynak ilyen érzést csak egy percre is és ebben az esetben bocsásson meg.” Utóiratként hozzáteszi: „A cikket kérem megsemmisíteni.”

Szabó Dezső „lesújtó véleményét” többen is ismerhetik: Kőszegi László, Babits tisztviselelepi tanártársa is hivatkozik rá 1924-ben: „Babits Dante-fordítása igenis rossz [...]. Tessék csak megkérdezni az olaszul jól tudó Szabó Dezsőt.”

Hogy a levél valóban eljut Babitshoz, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy Babits, aki *Les hommes* címmel megkísérli Vörösmarty Mihály *Az emberek* című versét franciára fordítani, az első versszak fordítását (k₂) Szabó Dezső levelének (második része) 4. fóliójára írja.

Lásd Szabó Dezső levelének első fele: OSZK Fond III/120., második része: („12 év óta...”=) III/1162/5.; csak a levél második felét közli Gál István, Jelenkor 1970. 2. sz. 152–153.; Sáli 2003. 121–123., 385–387. (1032. levél – nem jelzi a Vörösmarty-vers fordítását a kéziratban – Babitsnak írt levélnek tekinti); *Les hommes*: k₂ = OSZK Fond III/1162/5. (ceruzairású töredék; a

Vörösmarty-vers első versszaka és annak francia fordítása); k₁ = OSZK Fond III/2356. 137. f. rektó (tintairású töredék; a Vörösmarty-vers első versszaka és annak francia fordítása)

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: *Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt*; Kelevéz 1998. 260–261.; *Les hommes: Fogarás, 1910 legvége, 1911 eleje*; Kőszegi László: *Eszthetikai megtisztulásunk*. Budapest, 1924. 67–68.

1912. április 18. csütörtök

Babits délben telefonon keresi Révai/Révay Mór, bizonyára Dante *A Pokol (Isteni Színjáték)* kiadása ügyében, s üzenetet hagy, miszerint másnap, péntek délután 6 órára találkozót kér tőle.

Lásd Révai/Révay Mór 1912. április 18-án Babitsnak küldött levelét: OSZK Fond III/1072/1.

Révai/Révay Mór a Révai Testvérek Irodalmi Intézet nyomtatott fejléces levélpapírján küld levelet Babitsnak Újpestre, hallván, hogy délben telefonon kereste, és másnap 6 órát jelölte meg találkozásuk időpontjául. Révai azonban orvosi kezelése miatt szombatra [április 20-ra] halasztja a megbeszélést; Babits 6 órakor a Központi kávéházban várja meg őt. Amennyiben nem felel meg az időpont, telefon-értesítést kéri.

[A Központi/Centrál kávéházat a IV. kerület Egyetem utca 1. szám alatt a neves kávé, Seemann Károly 1885-ben alapítja, s veje, Frankl Bertalan részére rendezi be, aki 1887-ben nyitja meg. 1900-tól Grüneck/Grineck Gusztáv a kávéház bérlője, majd 1905-ben leányának vőlegénye, későbbi férje, Mészáros Győző veszi át a kávéház vezetését. A kávéház a Kiss József szerkesztette *A Hét* és az Osvát Ernő szerkesztette *Nyugat* íróinak, így majd Babitsnak is, kedvelt találkozóhelye.]

Lásd OSZK Fond III/1072/1.; Sáli 2003. 124., 387. (1033. levél)

Lásd még a Központi/Centrál kávéházra: <http://www.dura.hu/pertl/central/central.html>; *Magyarországi szállodák, vendéglők, korcsmák és kávéházak címtára az 1912. évre*. Szerkesztette Zsovák Károly, Budapest, 1912. 38–50.

Újpest, 1912. április 20.

Babits levelezőlapon érdeklődik Móricztól, vajon kedd helyett meglátogathatja-e őt hétfőn [április 22-én, a címzés szerint az Üllői út 95.-ben]. „Ha semmi hírt nem kapok, hétfőn este felé bekocogok” – ígéri, kézcsókját küldve Móricz feleségének, Holics Jankának.

Lásd PIM Kézirattára M. 100/52/6.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 669. (11. levél); Rádics, Dunatáj 1983. december, 4. sz. 33.; Sáli 2003. 124–125., 387–388. (1034. levél)

Budapest, 1912. április 20. szombat

Babits este 6 órakor bizonyára találkozik Révai/Révay Mórral a Központi/Centrál kávéházban [főltehetőleg Dante-fordításának, *A Pokol*nak kiadása ügyében].

Lásd Révai/Révay Mór 1912. április 18-án Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/1072/1.

1912. április 21.

Id. Babitsné Pestről hazatérve írja levelében, hogy igen sajnálja Babitsot, amiért annyira elfoglalt. Szeretett volna a ruhái között rendet tenni, de nem tudott, mert [Kelemen] Imréék is velük voltak. Szokásához híven csapongva számol be mindenről, s ad tanácsot fiának. Angyálnak fáj a feje, gyomra – aggódik, hogy nem tud eredményt elérni [a továbbképző tanfolyamon, ahol nemzetgazdaságtant tanít]. Mondják, hogy gyönyörű Babits *Nyugarban* megjelent fordítása [*Isteni Színjáték*]. Ő most olvasta a *Vasárnapi Újságban* fia szép versét [*Örökségem – Oly szomorú, hogy oly nehéz...*]. Új ruhaneműket szeretne neki csináltatni. Javasolja, Babits kiadói ügyekben [A *Pokol* kiadása] kérjen tanácsot Kaposi/Kaposy [József]-től és Móricztól, mert ők járatosabbak az ilyesmiben [a „kiadói” kitétel arra vonatkozhat, hogy a Révai mellett a Franklin is szóba jön a Dante-fordítás megjelentetésére]. Nenne, Kelemen Ilona is ír tréfás üdvözetet Babitsnak: „Általános óhaj hogy új ceruzát vegyél s így előbb jöhet tőled betű és hosszú levél!”

Lásd OSZK Fond III/179/234.; Sáli 2003. 125–127., 388–389. (1035. levél – tévedésből megismétli az 1027. tétel OSZK-jelzetét)

Vö. Éder 1966. 137. (a levél alapján úgy véli, Babits Dante-fordítása, A *Pokol* már készen áll)

Balassa József nyelvész, középiskolai tanár levelében az iskolai év fontos információival, s irodalmi és történelmi tárgyú írásokkal évente megjelenő *Diáknaptár* számára kér Babitstól „vagy egy közleményt [...], mely a gondolkodó, felvilágosodott diáknak szólna”, vagy egy rövid bevezetővel ellátott, még meg nem jelent Dante-fordításrészletet (május 1-jei határidővel).

Lásd OSZK Fond III/188/1.; Sáli 2003. 127., 389–390. (1036. levél), 244.

Lásd még 1912. április 28.; 1912–1913; Buda 2007. 65. és 145. lábjegyzet

1912. április 22. hétfő

Babits 1912. április 20-án kelt levelében érdeklődik Móricztól: „Jó lesz-é, ha hétfőn jövök hozzád és nem kedden?” Lehetséges, hogy ezen a napon találkoznak.

Lásd PIM Kézirattára M. 100/52/6.

1912. április 23. kedd

Babits Angyal bátyjának írt levelében kétségbeesetten kéri, sürgősen szerezzen neki egy bővebb nemzetgazdasági könyvet, mert anélkül nem tud tanítani.

Lásd OSZK Fond III/35/42.; Sáli 2003. 127–128., 390. (1037. levél)

Dienes Pál – „az akadályoztatások sorozatát” folytatva – [ami arra utalhat, hogy Babits az április 15-i lapon ajánlott időpontban nem ért rá találkozni vele] – levelezőlapján kéri, módosítsák találkozásuk időpontját. Csütörtökön [április 25.], pénteken

[április 26.] vagy szombaton [április 27.] várja Babitsot. Javaslatot tesz egy vasárnapi kirándulásra is „a zöldbe” [április 28.].

[Dienesék kedvelt szórakozása a kirándulás; barátaikkal, Szilasi Vilmossal, Szabó Ervinnel és Jászi Oszkárral gyakran sétálnak a Margitszigeten és kirándulnak a budai hegyekbe.]

Lásd OSZK Fond III/375/4.; Dienesék 1982. 27., 189. (8. levél); Sáli 2003. 128–129., 390–391. (1038. levél)

Lásd még *1910–1919 őszéig; Budapest, 1913. november 9–13. között*; Dienesék 1982. 244. lap után (2., 3. kép – Dienes Valéria és Dienes Pál, illetve Dienes Pál, Dienes Valéria, jobbra Szabó Ervin, balra Jászi Oszkár 1905-ben – Dienes Gedeon örökösének tulajdona)

Schöpflin Aladár, aki 1909 óta többek között a Franklin Társulat irodalmi titkára is, Babitsnak a társulat fejléces levélpapírján írott levelében beszámol arról, hogy beszélt a Franklin Társulat igazgatójával, Gárdos Alfrédde, aki kijelentette, ha meg tudnának egyezni, szívesen vállalkozna Babits Dante-fordításának [*Isteni Színjáték – A Pokol*] kiadására. S bizonyos állandóbb jellegű összeköttetést ajánl könyvei kiadására Babitsnak a Franklinnal. Schöpflin azt javasolja, ha Babits már tudja, mit várhat a Révaitól, ne kötelezze el magát, míg a Franklinnal nem beszélt. Ha csütörtökön [25-én] bemegy a Korona kávéházba, megbeszélhetik a dolgot. (Úgy véli, „a Franklinnal való szövetkezésnek” az az előnye is lenne, hogy nem kéne féltennie fordítását attól, hogy Szász Károlyé mellett a kiadó háttérbe szorítja.)

Lásd OSZK Fond III/1115/4.; Sáli 2003. 129–130., 391–392. (1039. levél)

Lásd még Buda 2007. 64. és 141. lábjegyzet

Budapest, 1912. április 23. kedd

Befejeződik a Társadalomtudományi Társaság vitája a Pesti Lloyd Társaság dísztermében. Az irodalom és társadalom viszonyát taglaló vitához az utolsó napon Osvát Ernő, Gerő Ödön (író, újságíró), Pogány József (Schwartz József, politikus, újságíró, irodalomtörténész, a kommün idején népbiztos) és Szende Pál (ügyvéd, politikus, a *Huszedik Század* munkatársa) szól hozzá. Az ülésen feltehetőleg Babits is részt vesz.

Lásd Huszedik Század 1912. május, 5. sz. I. köt. 666.

Lásd még *Rákospalota–Budapest, 1912. április 11.*

1912. április 23. után

Babits pénzt küld Szekszárdra André [István szekszárdi szabó] és Szűr [Sándor szekszárdi cipész] számlájának kiegyenlítésére, illetve a számára készítendő új ruha költségeire. Húga, Angyal kérésére valamely nemzetgazdasággal foglalkozó könyvet is postára ad.

Lásd Babits Angyal 1912. április 23-i (OSZK Fond III/35/42.) és id. Babits Mihálynéval közösen írt 1912. május 26-i (OSZK Fond III/35/177.) levelét

Budapest, 1912. április 25. csütörtök

Schöpflin Aladár a Korona kávéházban találkozik Babits, ahol beszámol arról, Révai/Révy milyen feltételeket ajánl neki *A Pokol* fordításának kiadására.

Lásd Schöpflin Aladár 1912. április 23-i és 26-i leveleit: OSZK Fond III/1115/4., 5.

1912. április 26.

A Franklin igazgatósági fejleces papírján írt levelében Schöpflin Aladár tudatja Babitscsal, hogy előző napi megbeszélésük eredményét közölte Gárdossal, aki Révai/Révy ajánlatánál anyagilag és egyébként is kedvezőbbet tudna nyújtani. Javasolja, Babits mihamarabb fáradjon be a Franklinhoz a részleteket vele személyesen megbeszélni.

Lásd OSZK Fond III/1115/5.; Sáli 2003. 130., 392. (1040. levél)

1912. április 26. után–1912. május 12. előtt

A Franklin Társulat kedvező ajánlata (?) ellenére Babits a Révai Testvérekkel (a Révai Irodalmi Intézettel) állapodik meg Dante-fordításának, *A Pokol*nak kiadásáról.

Lásd Babits Angyal 1912. május 26-i Babitsnak szóló levelét: OSZK Fond III/35/177.

Lásd még **1912. május 12.**

1912. április 27.

Pethő Sándor a szerkesztőség fejleces papírján írt levelében fölkéri Babitsot, hogy az általa szerkesztett, új munkatársakkal induló, „keresztény és mindenek fölött magyar” *Élet* című lapnak dolgozzon. „Súlyt vetek rá, hogy Önt megnyerjem az *Élet*-nek s elhiheti, hogy a honorálásban rajta leszek, hogy kívánságát teljesíthessem. Szépen kérem egyúttal arra is, legyen szíves válaszolni kérésemre” – írja, s hozzáteszi, örülne, ha Babits személyes találkozásra is alkalmat adna számára.

[Pethő a lapot hivatalosan 1912. július 27-től veszi át; melyben Babitsnak csupán egy Kosztolányi-interjúval bevezetett Dante-fordítása jelenik meg.]

Lásd OSZK Fond III/1011/5.; Kardos, *Studia Litteraria* V. 1967. 131.; Kardos 1972. 119.; Sáli 2003. 130–131., 392–393. (1041. levél), 249.

Lásd még **1912. október 13.**; Buda 2007. 63. és 135. lábjegyzet

1912. április 28.

Balassa József név- és címjelzéses levélkártyáján mond köszönetet az „értékes dolgokért”, melyeket Babits a *Diáknaptár* számára küldött. [A *Diáknaptár az 1912–1913-as iskolaévre* közli Babits Dante és Vergilius című írását.] Tudatja, hogy a tiszteletdíjat a naptár elkészültekor, májusban küldeti el.

Lásd OSZK Fond III/188/2.; Sáli 2003. 131., 393. (1042. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 333. (1309. levél jegyzetében)

Lásd még **1912. április 21.**

1912. április 30. előtt és után

Babits levélben köszöni meg egykori egyetemi társa-barátja, György Oszkár levélét és elküldött verseskönyvét [*In memoriam*], s György számára „keserű, de igaz” bírálatot is mond róla.

Lásd György Oszkár köszönőlevelét: OSZK Fond III/532/45.

György Oszkár Debrecenből küldött levelében mond köszönetet Babits szíves válaszáért, hogy időt szakított könyve elolvasására, s a kritikáért, „dicséret[ért] és gáncs[ért] egyaránt. Főlemlíti közös egyetemi társuk, Mohácsi Jenő *Pester Lloyd*-beli (1911. június 11.) dicsérő kritikáját, amely azonban a formákat túlságosan önkényesnek tartja, s az *Új Idők* (1912. április 30.) méltatását. Röviden megemlíti, hogy nyomon követi Babits megjelenő műveit a *Nyugat*-ban; köszöni „a sok szépséget és megindulást”, kiemelve: „Különösen meglepett a *Laodameia*.”

Lásd OSZK Fond III/532/45.; Sáli 2003. 132–133., 394–395. (1044. levél), 249.

1912. április, május 1. előtt

Babits *A Presztízs. Írta Ifj. Leopold Lajos* című ismertetésének tintaírású tisztázata javításokkal, áthúzásokkal, vonalas füzetlapokon. Aláírás: Babits Mihály. Az 1. főlió szélén Osvát Ernő ceruzairásával nyomdai utasítások, valamint: „Figyelő. Én korrigálok – O. E.”

Lásd OSZK Fond III/253/916. (Az Elek Artúrhoz került Osvát-hagyaték töredékéből, Németh Kálmán tulajdonából – 1979)

Az Olcsó Jókai című Babits-ismertetés aláírt, tintaírású tisztázatának (ceruzairású áthúzásokkal) keletkezése.

Lásd MTAK Ms 10 506/42. (A kézirat-katalógus 1921. [!] áprilisi datálása bizonyára elírás)

1912. május 1. előtt

Dienes Valéria névjegyén hagy üzenetet, miszerint Szilasi [Vilmos] 7-kor várni fogja Babitsot a Báthory kávéházban [a Kálvin téren], s onnan mindketten – az orfeum helyett – vacsorázni hivatalosak Dienesékhez. Reméli, Dienes Pál náthájától nem ijednek meg.

[A névjegyen a X. Delej utca 1. szerepel címként, amelyet Dienes Pál 1912. május 3-i sorai szerint 1912. május 1-jével számolnak fel.]

Lásd OSZK Fond III/378/14.; Dienesék 1982. 45., 193. (19. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 18., 274–275. (1216. levél – a jegyzetben Dienes Valéria rövid életrajzát adja)

Lásd még 1912. május 3.

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 18., 274–275. (1216. levél – 1912. november után-ra datálja)

1912. május 1.

Babits két ismertetése jelenik meg. Az egyikben ifj. Leopold Lajos *A presztízs* című szociológiai munkájáról ír, s idéz Leopold hozzá intézett március 2-i leveléből is, amelyben a szerző taglalja könyve alapgondolatát. Babits értelmezésében Leopold a szociológia alapjává a presztízs fogalmát teszi, melyet élesen elkülönít a tekintély fogalmától. A tekintély logikai és etikai motívumokra vezethető vissza, a presztízs alapjában etikátlan, logikátlan tünet, ezért, kimondatlanul ugyan, Leopold szerint rossz. Mindazonáltal ez a rossz alaptünete az egész társadalomnak. Babits értékesnek-érdekesnek ítéli a könyvet. A másikban – *Olcsó Jókait* – (Herczeg Ferenc *Éva boszorkány* című színműve kapcsán) örvendezik az új kiadás(ok)nak, hiszen gyermekkorában ő is szeretett, sőt ha Szekszárdon jár, most is szeret Jókait olvasni.

Lásd Nyugat 1912. I. máj. 1. 9. sz. 831–832.

Lásd még ifj. Leopold Lajos 1912. március 2-i levelét: OSZK Fond III/836.; 1912. június 1.; Buda 2007. 65.

Osvát Ernő Rákospalotára küldött táviratában kéri Babitsot, sürgönyözzön, felolvassna-e vasárnap délelőtt [5-én] Kolozsváron. A másnapi viszontlátásig üdvözli Babitsot.

[1912 májusában a kolozsvári Nemzeti Színház drámatörténeti ciklusának utolsó előadásain Herczeg Ferenc, Bródy Sándor, Lengyel Menyhért egy-egy darabját játssza. Az előadások előtti bevezetőket Ignotus, Molnár Ferenc és Berczik Árpád olvassa fel; Babits pedig a kolozsváriak budapesti vendéglátékát tekinti meg, s ír róla figyelőt a *Nyugat*nak.]

Lásd OSZK Fond III/974/2.; Basch, Irodalomtörténet 1958. 2. sz. 237.; Kőszeg/Márványi 1985. 220., 566.; Sáli 2003. 133., 395. (1045. levél)

Lásd még *Budapest, 1912. május 2–8. között*

1912. május 2.

Osvát és Babits föltehetőleg találkoznak. (Lehetséges, hogy ekkor állapotodnak meg abban, hogy Babits nem utazik Kolozsvárra, inkább a színház pesti vendéglátékáról számol be a *Nyugat*ban.)

Lásd Osvát 1912. május 1-jei sürgönyét: OSZK Fond III/974/2.; Basch, Irodalomtörténet 1958. 2. sz. 237.; Sáli 2003. 249.

Budapest, 1912. május 2–8. között

A kolozsvári Nemzeti Színház társulata budapesti vendéglátékán – amelyet a Magyar Színházban tartanak – nevezetessé vált drámatörténeti ciklusát mutatja be. Babits, aki az előadásokról összefoglaló figyelőt ír a *Nyugat*ba, a programból a következő előadásokat láthatja: Sztáray Mihály *Az igaz papságnak tiköre*, Névtelen pálos

baráttól való *Omnia vincit Amor*, Csokonai *Gerson du Malheureux* vagy *Az ördögi mesterségekkel találtatott fiú*, Bessenyei György *A filozófus*.

Lásd Nyugat 1912. máj. 16. 10. sz. 893.; Sáli 2003. 395. (1045. levél jegyzetében)

Lásd még **1912. május 16.**

1912. május 3.

Babits hosszú hallgatása után Dienes Pál – aki a Delej utca 1. szám alatti lakást május elsejétől felszámolta, s a gimnáziumban Gaáléknál lakik [az épület Kendeffy (ma Györffy István) utcai szárnyában lévő igazgatói lakásban], míg „el nem szalad[ok] Vali elébe” Párizsba – levelezőlapot küld, melyen jelzi, hogy hétfőn [6-án] délután kimenne hozzá, ha ez megfelel neki. Csak néhány hétig lesz még Pesten, s nagyon szeretne Babitscsal találkozni.

[Bár az 1909/1910-es évkönyv szerint a Népligettel szembeni 2095 négyszögöles, négy utca által határolt gyönyörű telken már 1910. október végén tető alá kerül az épület, a diákok és Gaál Mózes, a Tisztviselőtelepi Állami Főgimnázium alapítója és 1904-től 1918-ig első igazgatója csak 1911. május elsején költözik be a főgimnázium Körössy Albert tervezte új, Szabóky utcai kétemeletes épületébe, melyben 14 tanterem, könyvtár, olvasóterem, zene- és tanulószoba, szertárak és előadótermek kapnak helyet. Gaál Mózes igazgató pedagógiai elképzelésének – ti., hogy „minden haladásnak forrása a munka” – megfelelően a diákok asztalos- és könyvkötő műhelyben is dolgoznak. Gaál Dienesékkal, majd Babitscsal is baráti kapcsolatot ápol.]

Lásd OSZK Fond III/375/5.; Dienesék 1982. 28., 189. (9. levél), hasonmása 244. lap után 20–21. (valamint 4. kép: Tisztviselőtelep térképe, 5. kép: gimnázium, 6. kép: a gimnázium tantestülete 1912-ben: középen Gaál Mózes, mögötte Dienes Pál); Sáli 2003. 134., 396. (1046. levél)

Lásd még **1912. május 24.; 1912. május 24. után; 1912. augusztus vége, szeptember eleje, pén-tek; 1912. november 14.; Rákospalota, 1912. november 15.(?); Újpest–Tisztviselőtelep, 1912. november 16. szombat–1916. májusig; 1912. november 16. szombat–1916. június; Tisztviselőtelep, 1912. (?) november 16. után; 1912-től;** Bakó Anna, „Miként ha tündérkastély volna” – OFI – OPKM – honlap www.opkm.hu/?lap=dok/dok&dok_id=203; Dienesék 1982. 157. (Dienesék tisztviselőtelepi lakásai: Delej utca 1., Szabóky utca 59., 1913-tól 1916-ig Villám utca 19., 1919-ig Család utca 28.); Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 247–248.

Újpest, 1912. május 4.

A nyolcadik osztályosok utolsó tanítási napja.

Lásd Buda 2007. 111.

Rákospalota (?), 1912. május 6.

Lehetséges, hogy Babits a délutánt Dienes Pállal tölti.

Lásd Dienes Pál 1912. május 3-i lapját: OSZK Fond III/375/5.

1912. május 8.

Jászi Oszkár a *Huszedik Század* fejléces levélpapírján géppel írt levelében tudatja Babitscsal, hogy a folyóirat júniusi száma folytatja a Társadalomtudományok Szabad Iskolájának *Irodalom és társadalom* című vitáján elhangzott felszólalások közlését. „Nagy súlyt helyezünk rá, hogy az Ön fontos fejtegetései is megjelenjenek a folyóirat hasábjain...” A kéziratot május 15-ig kéri hozzá eljuttatni.

[Jászi Oszkárhoz csupán laza hivatalos viszony fűzi Babitsot, Jászi – mint ekkor is – csupán kéziratot vagy nyilatkozatot kér tőle.]

Lásd OSZK Fond III/637/1.; Rába 1981. 421., 634. 5. lábjegyzet; Sipos, Hevesi Szemle 1987. 5. sz. 66–72.; Litván/Varga F. 1991. 197. (95. levél); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 227., 564. (229. tétel); Sáli 2003. 134., 396. (1047. levél), 249.; Jászira: Sipos 1976. 25.; Sipos 2003. 54.

Lásd még *Rákospalota–Budapest, 1912. április 11.*; utal rá Szabó Ervin kapcsán Sipos 1976. 9. (8. lábjegyzet)

Vö. *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 227., 564. (229. tétel – 1912. május 28-ra datálja)

1912. május 8. után

Rövid beszámoló jelenik meg a Társadalomtudományi Társaság irodalom és társadalom viszonyáról szóló többnapos vitájáról, majd elkezdik az előadások szövegének közlését. (Babits április 11-i felszólalása – mely a következő, júniusi számban jelenik meg – itt még az eredeti, április 9-i dátummal szerepel.)

Lásd *Huszedik Század* 1912. május, 5. sz. I. köt. 666–680.

Lásd még **1912. május 8.**

1912. május 10.

Kovács László Berlinből küld levelezőlapot Babitsnak: vasárnap [május 12-én] Pestre érkezik, de már következő nap utazik tovább [bizonyára haza Szekszárdra]. Örülne, ha Babits a vasárnap estét neki „spendírozná” [*német* ’rászánná’, ’neki adná’], s még inkább, ha a „Kisfiut” [Komjáthy Aladárt] is magával hozná. Esetleg kimehetnének a Margitszigetre vacsorázni, egyszer már szeretné megnézni a sziget szépségeit. Este 6–7-től Babits rendelkezésére áll, s értesítését kéri.

Lásd OSZK Fond III/791/8.; Sáli 2003. 135., 397. (1048. levél)

1912. május 12. előtt

A *Browning* autográf tinta- és ceruzaírású fogalmazványának keletkezése. Az 1. főlió tintaírás, a 2. főlió ceruzaírás, a 3. főlió első öt sora tinta-, a többi ceruzaírás. Az 1. főlión az eredeti címből – „Browning Robert” – a keresztnév kihúzva. Aláírás ceruzával: „Babits Mihály”. Az 1. főlión Osvát Ernő ceruzaírásával: „Figyelő”.

Lásd OSZK Fond III/252/909. (Az Elek Artúrhoz került Osvát-hagyaték töredékéből, Németh Kálmán tulajdonából)

A kolozsváriak tintaírású tisztázatának (javításokkal, áthúzásokkal) keletkezése.
Aláírás: „Babits Mihály.”

Lásd OSZK Fond III/253/914. (Az Elek Artúrhoz került Osvát-hagyaték töredékéből, Németh Kálmán tulajdonából – 1978)

Újpest, 1912. május 12. vasárnap

Babits névjegykártya kíséretében expressz küldi el Osvát Ernőnek (a Peterdi utca 39.-be) „az ígért figyelők”-et [a *Browning* és *A kolozsváriak* címűt].

Lásd OSZK Fond III/253/708/22.; Sáli 2003. 136., 397. (1049. levél)

Lásd még **1912. május 12. előtt; 1912. május 16.**

Rákospalota, 1912. május 12. vasárnap

Bizonyára a Berlinből hazaérkező, Budapesten átutazóban tartózkodó Kovács László barátjával tölti Babits az estét. Beszámol a Révai Testvérekkel (Révai Irodalmi Intézettel) Dante-fordítása, *A Pokol* kiadására vonatkozó megegyezéséről, s arról is, hogy levelet készül írni Szekszárdra, mert ruhát akar otthon rendelni.

Lásd Kovács László Berlinből 1912. május 10-én Babitsnak írt lapját: OSZK Fond III/791/8., valamint Babits Angyal és id. Babitsné 1912. május 26-i Babitsnak szóló levelét: OSZK Fond III/35/177.

1912. május 13.

Juhász Gyula – aki „sokszor és hálás szeretettel” gondol rá – ír pár sort Babitsnak Szakolcáról a *Dante fordítása (Műhelytanulmány)* című tanulmánnyal kapcsolatban: a mű utolsó bekezdése, melyben Babits a fordítás indítékait érinti – elszomorította, s reméli, az csak „költői szeszély”. Bizonyára a következő mondatokra utalva írja: „*Tu autem mane poeta, divine magister!*” (latin ’Te pedig maradj költő, isteni mester’): „Kit érdekelnek a fordító műhelytitkai? E fordítás egy egész kis világ, mint maga az örök költemény. Hol itt, hol amott fogok bele, évek óta. S az utolsó évben elcsüggedt bennem a költő. Az irodalom csüggesztette el. Most Dante szikláiból várat építek lelkem köré. Megutáltatták velem szegény hangszeremet. Amikor hát olyat kellett mondanom, amit csak zenével lehet kimondani, Dante nagy száz-húrú hárfájához nyúltam. És e hárfának volt húrja hangomra rezonálni. / Nem érzem magamat műfordítónak. Dantét csak költő fordíthatja. Hogy e költő méltó-e, rokon-e Dantéhoz? Nem tudom, de ha nem hinném, egy tercínát sem írtam volna le. / Lemondok arról a hiúságról, hogy színeredeti költőnek tartsanak. Megpróbálom a legjobb könyvet adni nemzetemnek, amit adni tudok. És mint a középkori másoló, ideírom az elejére: olvassák szívesen, mert igen szép.”

(A képslapon Babits ceruzáírásával: „Resznek is. Res.”)

Lásd OSZK Fond III/659/20.; BJKL 1959. 201., 318. (166. levél); Szalatnai 1962. 142.; JGYÖM Lev. 1981. 252–253., 445. (276. levél); Sáli 2003. 136., 397–398. (1050. levél)

Lásd még *Dante fordítása: 1912. április 16.*

1912. május közepe táján

Az 1911/12-es tanév végén Babits egész volt fogarasi osztálya írásban tudatja egykori kedves osztályfőnökével, hogy mindenki sikeresen túlesett az osztályvizsgán, senki sem bukott. Szorgalmasan készülnek az érettségire, nem akarnak szégyent hozni Babitsra. A lapot Deutsch Vilmos, Czecz [János], Gábor [Aurél], Fazekas [Csaba], Gávra [Sándor], Schul N[áthán], Maier [János], Buzeczky [Ernő], Turcu [Titus], Román [János], H[elmu] P.[éter], Steiner József, Hody [Károly], Hofer J[enő] M.[iklós] írja alá.

Lásd OSZK Fond III/1895/9.; részletét közli: Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 442.; Éder 1966. 75.; Sáli 2003. 137–138., 399. (1052. levél – Fogaras, 1912. május 20. előtt)

1912. május 16.

Babits kisebb tanulmányt közöl a Figyelő rovatban *Browningról*, születésének 100. évfordulója alkalmából. Említi, hogy szeretne egyszer egy igazi tanulmányt írni, hosszabban, *Browningról*, akinek „Minden költeménye egy-egy monológ. De egészen belső dráma ez: nem beszéd, hanem gondolatok folyamata. Olyan, amilyet még nem írtak: a lélek keresztmetszete. *Browning* a legnagyobb pszichológ költő *Shakespeare* óta: egészen belül akarja megfogni a lélek működését és azon nyersen versbe teremteni, mint a viviszekció, mintha az eleven szívet vágnád hirtelen át, hogy utolsó dobbanásában meglessed. A megfoghatatlant akarja megfogni: ezért egész költészete küzdelem. A szó csak arra való, hogy jelezze a gondolat menetét, a gondolatot úgy, amint villan, félig öntudatlan árnyalataival, melyeknél a világos kifejezés már meghamisítás volna”. *Pippa átmegy a színen* (*Pippa passes*) a címe leg híresebb drámájának, melyben az élet félelmetes erdején dalolva megy keresztül *Pippa*, aki voltaképp nem is szerepel a darabban, csak átmegy a színen. Mégis az ő megjelenésével teljesedik be az az egyensúly, melyet a költő a világban keres. „*Browning* a világköltészet legnagyobb optimistája – és ez az optimizmus valami transzcendens demokratizmuson alapul. »Mindannyian Isten bábui vagyunk« – mondja – »minden szolgálat egyenlő az Úr előtt.« Mindebben *Browning* tipikusan angol.” [Babits 1905 nyarán fordítja *Browningot*, többek között a *Pippa passes* című dráma átültetésébe is belefog.]

Ismertetésben számol be *A kolozsváriak* színházi vendéjátékáról. Az előadásokról hiányolja a közönséget, különösen az iskolákat kárhóztatja, melyeknek feladata lenne átadni az öröklött szellemi kincset a jövőnek. (A kolozsvári Nemzeti Színház május 2-tól több estén át vendégszerepel a Magyar Színházban május 8-ig.)

Lásd Nyugat 1912. I. máj. 16. 10. sz. 892–893.; Jankovics 2005. 212–216., 616–617.

Lásd még *Pippa passes*: OSZK Fond III/253/920. és III/1969/57.; 1905. nyár; *Szekszárd, 1905. augusztus 8. után; Szeged, 1906. október 3. után–1908. nyár; Fogaras, 1908. december 1.; 1910. szeptember 26.; Budapest, 1912. május 2–8.*; Sáli 2003. 395. (1045. levél jegyzetében), 249.; Buda 2007. 65.; Kelevéz 2008. 221. és 50. lábjegyzet

Újpest, 1912. május 18.

Az újpesti gimnázium az ünnepélyt rendező Babitsnak köszönheti a békenap méltó megünneplését.

Lásd Sáli 2003. 243.; Buda 2007. 111.

Rákospalota, 1912. május 19. előtt

Móricz meglátogatja Babitsot Rákospalotán, a Fő út 2.-ben. Látogatásáról két tréfas verssorral számol be feleségének: „Voltam Babitsnál / Meglátni mit csinál...”

Lásd Móricz május 19-i levelezőlapját: OSZK Fond III/926/9.

1912. május 19.

Levelezőlapon érdeklődik Móricz Babitstól, nem maradt-e nála „cvikker szabásu [szár és keret nélküli, az orra csipetével föltűzött] ócska szemüvege”. Közli, hogy a héten egyik nap sem mehet Schöpflinéhez, mert június 1-jéig a „munka rabszolgája”.

Lásd OSZK Fond III/926/9.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 669. (12. levél); F. Csanak Dóra 1963. I. 113., 354–355. (77. levél); Sáli 2003. 137., 398. (1051. levél)

Lásd még *Rákospalota, 1912. május 19. előtt*

1912. május 20.

A *Fogarasi Hírlap* első száma a lap munkatársai között Babits Mihályt is szerepelteti (*Munkatársaink*).

Lásd Fogarasi Hírlap 1912. máj. 20. 1. sz. 5.

Újpest, 1912. május 20–22.

Az írásbeli vizsgák s az első két napon Spitzkó Lajos tankerületi főigazgató látogatása is zajlik az újpesti gimnáziumban.

Lásd Buda 2007. 111.

Rákospalota, 1912. május 23. előtt

Babits bizonyára már ekkor dolgozik hosszú filozófiai dialógusán [*Mese a nagyvilágról/Játékfilozófia*], „Szókratész és Phaidrosz beszélgetése”-n, ahogyan Dienes Pál – akivel erről is eszmét cserélhet – 1912. júniusi firenzei, feleségével közös képslapjukon emlegeti.

Lásd Dienesék 1912. június 11-i lapját: OSZK Fond III/378/5., illetve Babits Osvát Ernőnek küldött 1912. május 25-i névjegyét: OSZK Fond III/253/708/16.

1912. május 23.

1912. május 23-ra Babits találkozót beszél meg a hosszabb külföldi útra készülő Dienes Pállal, de a „vérvörös csütörtök” eseményei, a villamosközlekedés megszűnése miatt ez megghiúsul (noha Dienes Pál egy órát vár Babitsra a megbeszélthelyen, „a friss eső utáni levegőben”). Erre is utal a munkástüntetés halottaira írott gyászéneke, a *Május huszonhárom Rákospalotán*: „Én egyedül tehetetlenül itt számolom a percet / nincs hír, nincs újság, villanyosom megakadt”.

[Dienes Pál és Valéria május 29-i firenzei lapja utal az elmaradt találkozóra.]

Lásd Dienes Pál és Dienes Valéria Firenze, 1912. május 29-i lapját: OSZK Fond III/378/4.; Rába 1981. 403–405., 408., 632–633. 54. lábjegyzet; Dienesék 1982. 190–191. (11. levél – Téglás szerint 1912. május 23-án kellett volna találkozniuk); Rába 1983. 316.

Lásd még **1912. május 29.**; Buda 2007. 66.

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Május huszonhárom Rákospalotán* keletkezése: „1912”.

A vers Babits autográf aláírású tintairású tisztázata a cím fölött a bal sarokban Osvát Ernő ceruzáírásával szerkesztői rájegyzés.

Lásd kéziratát PIM Kézirattára V. 949.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Rába 1981. 403–405., 632. 48. lábjegyzet; BMÖV 1982. 232–233. (1912. máj. 23–24.); Rába 1983. 316.

Lásd még Babits Osvát Ernőnek Rákospalota, 1912. május 23. után írt névjegyét: OSZK Fond III/253/708/28.; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Rákospalota, 1912. május 23. után

„A híres csütörtökön villanyosom nem közlekedett és nem tudtam Pestre bemenni [...]. Ahelyett hogy felkerestem volna, írtam hirtelen egy verset az Ön számára [*Május huszonhárom Rákospalotán*], hirtelen el is küldöm – jó-e rossz-e nem tudom” – szabadkozik Babits névjegykártyáján Osvát Ernőnek. Nagyon szeretne találkozni „a szerkesztő urral”, reméli, legkésőbb a következő csütörtökön sikerülni fog, a filozófiai dialógust [*Mese a nagyvilágról/Játékfilozófia*] azonban még nem küldheti, mert még alaposan át kell gondolnia.

Lásd OSZK Fond III/253/708/28.; Sáli 2003. 138., 399–400. (1053. levél), 240., 246.

Lásd még *Május huszonhárom Rákospalotán*: **1912. június 1.**; *Mese a nagyvilágról [Játékfilozófia]*: **1912. június 16.**

1912. május 24.

Dienes Pál – Paolo Dienes aláírással – olasz nyelvű sorokat küld Babitsnak (ez első olasz nyelvű levele – Il 24 Maggio 1912), melyhez mellékeli művét [feleségével, Dienes Valériával közös matematikai értekezését], s kéri Babits véleményét róla. Levélírói buzgalmában nem bíz, de Babits állásügye – a tisztviselőtelepi gimnáziumba való áthelyezése – érdekében személyesen kell „Gaál asszony házában” [Put-

novszky Gizella, az igazgató, id. Gaál Mózes felesége] megjelennie, így a náluk lakó Dienesel ott találkozhatna Babits.

[Babits nem érzi jól magát Újpesten (az *Örökségem [Oly szomorú, hogy oly nehéz...]* című vers kapcsán emlékezik Szabó Lőrincnek: „Szegény voltam, tanár és robotnak éreztem a dolgot”); állandó kellemetlenségei vannak Klima Lajos igazgatóval is. A Dienesékkal való találkozások kapcsán merül föl a tisztviselőtelepi gimnáziumba való áthelyezés gondolata – ahol Dienes Pál is tanít.]

Lásd OSZK Fond III/375/6.; Éder 1966. 106–107., 136.; Dienesék 1982. 29–30., fordítását: 190. (10. levél); Téglás 1991. 47–48.; Sáli 2003. 138–139., 400–401. (1054. levél)

Lásd még **1912. november 15.**; Kardos 1972. 117.; Dienesék 1982. 41., 192. és Gaál Mózes 1912. november 14-i levelét: OSZK Fond III/471.; Sipos 2003. 57., 59.; Tóttós 2003. 22.

Vö. Dienesék 1982. 30., 192. (téves OSZK-jelzet: Fond III/375/16.; Klima „Ferenc” keresztnéve bizonyára elírás)

1912. május 24. után

Babits látogatást tesz id. Gaál Mózeséknél, akikre kedvező benyomást tesz. Dienes Pál a látogatás idején valószínűleg már nincs Budapesten. Lehetséges, hogy id. Gaál Mózesné ekkor valamely darabját adja át Babitsnak, s véleményét kéri róla.

[Id. Gaál Mózes szívesen látná iskolájában Babitsot, támogatja is áthelyezését, de egy III. kerületi gimnáziumból átkerült tanár foglalja el az állást, ezért az 1912/13-as tanévet Babits kénytelen még Újpesten elkezdni, végül 1912. november 16-tól helyezi át.]

Lásd Éder 1966. 136.; a darabra id. Gaál Mózesné 1912. június 27-i levelét: OSZK Fond III/477.

Lásd még Sipos 2003. 59. (1912. júniusra teszi a látogatást)

Újpest, 1912. május 25.

Spitkó Lajos királyi tanácsos, tankerületi főigazgató az iskolai jegyzőkönyv tanúsága szerint elégedetten nyilatkozik Babits tanári munkájáról: „A VII.-ben is új tanár van, ki buzgó, hozzáértő; egyéb helyes dolgok mellett kiemeli az igen gondos jegyzetes füzeteket. Szóba jön a szorgalmas nyelvtani ismétlés szükségessége és a magyar–latin stílusgyakorlás. Az írásbeliek magyar–latin részében sok az elemi hiba.”

Lásd Újpesti Magyar Királyi Főgimnázium 1912. május 25-i értekezletének jegyzőkönyve, 5.; Sáli 2003. 243.; Buda 2007. 111.

Rákospalota, 1912. május 25.

Babits újabb névjegyén közli Osvát Ernővel: „Az ígért filozófiai cikket [*Mese a nagyvilágról/Játékfilozófia*], (amely nagyon hosszú) két levélben küldöm.” Érdeklődik, mikor beszélhetik meg a közlés módját, hogy ti. ketté kell-e osztania, vagy megjelenhet együtt. Jelzi, hogy csütörtökön [május 30-án] bejön Rákospalotáról, hozzátéve, hogy még egy „disputát” ír [„*Nem felelek...*” kezdettel pár soros reagálás

ifj. Leopold Lajos *A presztízs. Felvilágosító megjegyzések Babits Mihály bírálatához*], melyet másnap küld, s melynek közzétételét nagyon kéri.

Lásd OSZK Fond III/253/708/16.; Sáli 2003. 139., 401. (1055. levél – ifj. Leopold Lajos vitacikének címéből kihagyja a „felvilágosító” szót), 250.

1912. május 26.

Babits Angyal küld Szekszárdról levelet bátyjának: nagyon elfoglalt, s hetek óta macacs meghúléssel küszködik. Köszöni a küldött könyvet és a pénzt, bár ennek a szerzőgázó tematikájú könyvnek nemigen veszi hasznát. Nehezményezi, hogy hiába várták haza Babitsot Pünkösdkor. Panaszolja, hogy öccsüket, Pistát nem lehet megmenteni a bukástól. Beszámol Kiss Margit és Magdi közelgő bérnalkozásáról, arról, hogy Kiss Pista írásbeljei nem jól sikerültek, s érdeklődik, Kiss Ernő járt-e Babitsnál. Kovács Lacitól hallották megegyezését a Révai testvérekkel [a Dante-fordítás, *A Pokol* kiadásáról], s hogy levelet készül írni nekik ruharendelés ügyében. Azóta mindennap várják Babits levelét, de mindhiába. A levél 2. főlíójának verzőján id. Babitsné sorai: ő is levelet sürget fiától, mert előző levelének megannyi kérdésére vár választ, s tudni szeretné, hogy a küldött pénzzel vajon Andrét [André Istvánt, a szekszárdi szabót] és Szűrt [Szűr Sándort, a cipészt] fizessék-e ki. „Nagy szomorúságom a Pista!” – zárja levelét.

Lásd OSZK Fond III/35/177.; Sáli 2003. 140–141., 401–402. (1056. levél)

Lásd még **1912. április 23. kedd; 1912. április 23. után**

1912. május 29. előtt és május 29.

A Komjáthy Jenő-mozgalom vezetősége felolvasóestet rendez, melyen Babits Komjáthyról szóló tanulmányát olvassa fel. Az eseményről utóbb hír és tudósítás is megjelenik.

Lásd Újság 1912. máj. 29. 127. sz. 15.; Világ 1912. máj. 29. 126. sz. 13.

1912. május 29.

Dienes Valéria és Dienes Pál – aki az első 13 sort írja – képeslapot küld Babitsnak Firenzéből, „Dante városából”. Érdeklődnek Dante-fordításáról és a „forradalomról” [vérvörös csütörtök], amely miatt május 23-án nem találkozhattak, noha Dienes Pál egy órát várt Babitsra a megbeszélt helyen. Levelet várnak Babitstól, s hívják, hogy siessen utánuk Firenzébe. [Ez arra utal, hogy Gaál Mózeséknél Babits már nem találkozik Dienes Pállal. – Babits csak júliusban utazik Olaszországba, s az egymást keresztező levelek sorozatos félreértéséből következően ott sem találkozik Dienesékkal.]

Lásd OSZK Fond III/378/4.; Dienesék 1982. 31–32., 190–191. (11. levél); idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 229., 564. (231. tétel); Sáli 2003. 141–142., 403. (1057. levél), 240.

Lásd még **1912. május 23.**; Babits olaszországi utazására: **1912. július 13. után–22. előtt?**; **Assisi, 1912. július 31.**; **1912. augusztus 5.**; **Firenze (?)**, **1912. augusztus 19. előtt**; **1912. augusztus 18. vagy 19.**; **1912. augusztus 19.**; **1912. augusztus 19. után**

1912. május

Közlük Babits ismertetését Böröcz Marcell *Ferencesek a középkori magyar irodalomban* című könyvéről. Röviden summázható véleménye szerint: „Harminc jó könyvből kiírni egy harmincegyedik rosszat: nem gazdagítása, hanem megterhelése az irodalomnak.”

Lásd Irodalomtörténet 1912. május, 5. sz. 262–264.; lapkivágata: OSZK Fond III/1483/12. (2 főliós nyomtatvány rektóján és verzóján autográf ceruzairású javítások, más tanulmányok szövege kék ceruzával áthúzva, a cím pirossal aláhúzva, aláírás „Babits Mihály”)

Lásd még **1912. október 1. előtt**

Megjelenik Babits *Dante és Vergilius* című tanulmánya.

Lásd Diáknaptár az 1912/13. iskolai évre, 1912. 71–75.

Lásd még **1912. április 21.**; **1912. április 28.**

1912. június 1.

Közzéteszik Babits *Május huszonhárom Rákospalotán* című versét.

Ifj. Leopold Lajos a Disputa rovatban *A presztízs. Felvilágosító megjegyzések Babits Mihály bírálatához* címmel hosszadalmas fontoskodással okolja meg, miért nem ért egyet Babits presztízs-fogalmával.

Babits csupán néhány sorban reagál („*Nem felelek...*”), jelezve, hogy ha kifejti presztízs-elméletét, az filozófiai értekezés lesz. „Talán lesz” – teszi hozzá.

[A *Nyugat* címlapjáról ismét lekerül a virágkoszorúba fogott Mikes-érem, hogy helyét a „Blackman ventilátorok, szellőző-szívó-berendezések” hirdetése foglalhasssa el.]

Lásd *Nyugat* 1912. I. jún. 1. 11. sz. 913–914., 984–986.; Éder 1966. 134–135.; Rába 1983. 88.; Buda, *Irodalomismeret* 1999. 3–4. sz. 155–164.; Sáli 2003. 240., 246.; Buda 2007. 66.

Lásd még Babits bírálatát: *Nyugat* 1912. I. máj. 1. 9. sz. 831–832.; Csokonai-Illés 2010. 78.

Közlük Révész Andor *La poésie hongroise d'aujourd'hui* című tanulmányát, melyben Révész a magyar költészet két tengelyének Adyt és Babitsot jelöli meg. Ám Babitsot elismert tehetsége ellenére formalizmussal, hidegséggel, parnasszista iránnyal vádolja.

Lásd *Revue des Études Littéraires* 1912. jún. 1.; ismerteti Laczkó, *Nyugat* 1912. II. júl. 16. 14. sz. 156–157.; Révész cikkét magyarul közli *Alföldi Szemle* 1913. máj. 1. 1. sz. 5–7.

1912. június 1.–december 16.

A *Nyugat* szerkesztősége az V. kerületi Mérleg utcából a IX. kerület Lónyay utca 18.-ba költözik. A szerkesztőségi órák továbbra is du. 4–6 között vannak.

Lásd *Nyugat* 1912. I. jún. 1. 11. sz. és dec. 16. 24. sz. között minden szám címlapján

Újpest, 1912. június 1. után

Babits egyik újpesti tanítványa, Pauer Győző elbeszélése szerint a *Május huszonhárom Rákospalotán* megjelenése után néhány nappal egyik társuk beviszi az iskolába a *Nyugatot*, és lelkesen olvassa a verset az osztálynak. Különösen tetszik nekik a „nem bögnék a tehenek, még a malac se visít” sor. Babits órája előtt az udvarra néző nyitott ablakban hangosan olvassák a költeményt, de az udvaron áthaladó Babits zavarában-szerénységében mindaddig kívül marad az osztálytermen, míg abba nem hagyják az olvasást.

Lásd Éder 1966. 132–133.

1912. június 2.

A *Népszava* – Babits tudta és engedélye nélkül – „lemutatványozza” *Május huszonhárom Rákospalotán* című versét.

Lásd *Népszava* 1912. jún. 2. 130. sz. 9.

Lásd még **1912. június 16.**; Kardos 1972. 114.; Téglás 1987. 222.; Sipos 2003. 56.; Sáli 2003. 240.

1912. június 2–14. között

Az [*Önkommentár*] autográf tintairású tisztázatának keletkezése. A *Nyugat* 1912. június 16-i számának Disputa rovatában megjelenő cikk befejező, a folyóiratban nem közölt része, 2., illetve 3. fejezettszámmal. A fólió verzóján autográf ceruzaírással: „Önkommentár”. Aláírás: „Babits Mihály”. Ebben a két pontban Babits vers és politizálás s az általános választójog kérdéseivel foglalkozik.

Lásd OSZK Fond III/1833.; utal rá Sáli 2003. 406. (1061. levél jegyzetében), 240–241.

Lásd még Babits Osvát Ernőnek 1912. június 14-én küldött táviratát: OSZK Fond III/253/708/10.

1912. június 3.–július 1. előtt

Szegeden, 1912. június 3-án meghal Babits kedves szegedi tanártársa, barátja, Kún József.

A *Kún József*-nekrológ tintairású tisztázatának (betoldásokkal) keletkezése, füzetből kitépett, vonalas papíron. Aláírás: „Babits”. A fólió felső szélén idegen kéz írásával nyomdai utasítások. (A fólió alsó széléről egy darab letépvé, így az utolsó két sor és az aláírás csunkult.)

Lásd kéziratát MTAK Ms 10.506/14.; Nyugat 1912. II. júl. 1. 13. sz. 66.

Lásd még *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 95., 552. (89. tétel)

1912. június 11.

Dienes Valéria és Dienes Pál képeslapot küldenek Babitsnak Firenzéből, s szállásul olcsó firenzei szobájukat ajánlják neki. Érdeklődnek a Dante-fordításról és „Szókratész és Phaidrosz beszélgetéséről”, azaz a *Mese a nagyvilágról – Játékfilozófia* című írása megjelenéséről a *Nyugat*-ban.

Lásd OSZK Fond III/378/5.; Dienesék 1982. 33–34., 191. (12. levél); Sáli 2003. 142–143., 404. (1058. levél), 250.

Lásd még **1912. június 16.**

1912. június 12. előtt

Egy „lucskos és szép napon” regényével keresi föl Babitsot „a felbukkanó unokaöcs”, Nagy Péter József, s kéri véleményét róla. Babits – aki „szelíd jóindulat”-tal és „elnézés”-sel tekint a félszeg fiatalemberre, s „hosszabb idő múltán”-ra ígéri látogatását – bizonyára *A Pokol* fordítása kapcsán említi, hogy szüksége lenne az Angyal-féle Dante-fordításra [Dante: *A Pokol*. Fordította, jegyzetekkel ellátta dr. Angyal-Engel János, Budapest, 1878; *A tisztítóhely*. Temesvár 1885], s a váratlanul előkerült pécsi rokon (?) ígéretet tehet, hogy előkeresi számára.

Lásd Nagy Péter József Babitsnak szóló 1912. június 12-i levelét: OSZK Fond III/1650/30.

1912. június 12.

„Este $7\frac{3}{4}$ 9” között Újpesten a Hajóállomási vendéglőből – bizonyára hiába várva rá – Bimbis [Kelemen Imre], a „kis Licc” [Kelemen Gizella], az „öreg Gizi” [Kelemen Imréné Weininger Gizella] küld lapot Babitsnak: „Szíves meghívásodra pontosan megjelentünk e helyen s éltettünk téged is gyakran és szívesen”, dr. Mikovich [Lajos] hozzáteszi: „Kérünk egy oly helyszín képet, amelyen tanár úr is rajt lesz.”

Lásd OSZK Fond III/1485/19.; Sáli 2003. 145., 405–406. (1060. levél)

Nagy Péter József, a Pécsről elszármazott „felbukkanó unokaöcs” Erzsébetfalváról Babitsnak küldött levelében körülményesen szabadkozik merészsége miatt: „nem tudom megbocsátani magamnak azt, hogy [...] ellen nem állva vágyakozásomnak, személyem jelentéktelenségét rossz regényemmel súlyosbítva kerestelek föl”. Engedélyére hivatkozva jelentkezik, abban a reményben, hogy Babits nem teljesítette kérését és nem olvasta el a regényét, s hogy már letelt a „hosszabb idő, amelynek lefolyása után” ígérte Babits a látogatását. „Igaz rokoni érzéssel” hívja őt Erzsébetfalvi otthonukba. Sajnálattal tudatja, hogy az Angyal-féle Dante-fordítást [Dante: *A Pokol*. Fordította, jegyzetekkel ellátta dr. Angyal-Engel János, Budapest, 1878;

A tisztítóhely. Temesvár 1885] nem találta meg könyvei között, s Pécsről is azt a választ kapta, hogy ott sem maradt.

Lásd OSZK Fond III/1650/30.; Sáli 2003. 143–144., 404–405. (1059. levél – virtuálisnak tekinti a levél „unokaöcs” kitételét; a kapcsolatot Babits pécsi diákkorával és apja pécsi működésével hozza összefüggésbe)

Lásd még *1912. június 12. előtt*

Újpest, 1912. június 14. előtt

Babits névjegyére írt pár sor kíséretében küldi Osvát Ernőnek valószínűleg *A zengő szobor dala* című versét és az *Önkommentár* című *Népszavának* írt tiltakozását. „Ime! Megint vers és politika! Hiába: kiszámíthatatlan ember vagyok.”

Lásd OSZK Fond III/253/708/32.; Sáli 2003. 146., 406–407. (1062. levél – 1912. június 16. előtt)

Lásd még *Újpest, 1912. június 14.; 1912. június 16.*

Újpest, 1912. június 14.

Babits táviratban közli Osvát Ernővel: „Önkommentár második és harmadik pontját kérem egyszerűen elhagyni”.

Lásd OSZK Fond III/253/708/10.; Sáli 2003. 145., 406. (1061. levél), 240.

Lásd még *1912. június 2–14. között*

Újpest, 1912. június 15–21.

Osztályozó értekezletek zajlanak az újpesti gimnáziumban.

Lásd Buda 2007. 111.

1912. június 16.

Megjelenik a *Mese a nagyvilágról* címmel (*Játékfilozófia*) Babits párbeszédes formában írt, hit és kételkedés dilemmáját érintő tanulmánya, melyben Phaidrosz és Szókratész a tudományról és az esztétikáról elmélkednek. Mintája Platón *Phaidrosz* című Kr. e. 370-ből származó dialógusa. A Babitsra jellemző több szempontú megközelítés, ellentétekben való gondolkodás – akárcsak görög mintájában – ebben az esszében is megjelenik: amikor Szókratész az élet alapirányának a dolgok differenciálódását föltüntető gondolatmenetének végére ér, az ennek igazáról már szinte teljesen meggyőzött Phaidrosznak játékosan hozzáteszi: „Hisz az egészset megfordítva is elmondhattam volna.”

Közlük *A zengő szobor dala* című versét.

Szász Zoltán *Petőfi revíziója* című tanulmánya – bár nem említi Babitsot – nyilvánvalóan a *Petőfi és Arany*, illetve a Vörösmarty-tanulmányok gondolataira utal. *Önkommentár* címmel válaszol Babits a *Népszavának*, amely „kegyeskedett” *Május huszonhárom Rákospalotán* című versét „lemutatványozni” [a *Nyugat* 1912. I. jú-

nius 1., 11. sz. 913–914. közlését], „mint valami pártverset”, Babits engedélye nélkül. Babits mindenféle pártoskodástól elhatárolja magát. Tiltakozik a közreadás formája ellen, és megfogalmazza az etikai abszolútumra épülő morálfilozófiai álláspontját. A költemény – saját érzésein kívül – „egész Magyarország” véleményét fejezi ki, „ahol már nincs ember, aki ne érezné, hogy rettenetesen összebonyolódott hazugságok”-ban „megmaradni lehetetlen”. „Én hű katonája akarok lenni a jövődő Magyarországnak, melynek igazságtalanságok, előítéletek és hazugságok helyett őszinteség, szeretet és szabadság lesz az alapja. Gyáva nem vagyok, ha új állapotot kíván a forradalom: forradalmár vagyok” – jelenti ki.

Lásd Nyugat 1912. I. jún. 16. 12. sz. 991–1009., 1024–1025., 1026–1038., 1074.; *Játékfilozófia*: [Alszeghy Zsolt] Vas Tamás, Magyar Kultúra 1925. március, 3. sz. 123.; Király, Irodalomtörténet 1949. 180–181. (Szász Zoltán cikkére mint Babits *Petőfi és Arany* című tanulmányának gondolatait folytató írásra utal); Kardos 1972. 114.; Téglás 1987. 41–42., 221–222.; Téglás 1997. 17–18., 456. (6. tétel); Kelevéz 1998. 189–199.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 226., 563. (227. tétel); idézi Sipos 2003. 56.; Sáli 2003. 240.; Jankovics 2005. 49–71., 601–603.; Buda 2007. 66. és 146. lábjegyzet

Lásd még *A zengő szobor dala: 1903 eleje, március (?); 1903; 1904. október 22.; 1912. június 2.*; Kelevéz 2008. 21. és 48. lábjegyzet, 56. és 1. lábjegyzet; Rába, Holmi 2008. január, 1. sz. 83.; *Játékfilozófia*: Kelevéz 2008. 123–129.; „Szántszándékos anachronizmusok” mta.hu/fileadmin/I_osztaly/eloadastar/Babits_Kelevez.pdf

1912. június 17.

Riedl Frigyes irodalomtörténész professzor pár sort küld Babitsnak: „Igen örülnék, ha megjelölne egy napot, amelyen 2-kor a Margitszigeten az alsó vendéglőben együtt ebédelnénk. Ugy képelem csak ketten volnánk, Ön s. v. pl. [*francia* ’s’il vous plaît’ – ’legyen szíves, kérem’] mint vendégem.” (Andrássy út 82. számú címét adja meg.)

Lásd OSZK Fond III/1077/2.; Sáli 2003. 146., 407. (1063. levél)

1912. június 17–19. között

Babits válaszlevelében elfogadja Riedl Frigyes ebédmeghívását, s péntek [június 21.] 2 órát jelöl meg.

Lásd Riedl Frigyes 1912. június 17-i levelét (OSZK Fond III/1077/2.) és 1912. június 19-i táviratát: OSZK Fond III/1077/5.

1912. június 18.

„A B. Eötvös J. Collegium volt tagja”, esztétika–filozófia–művészettörténet szakot végzett Stiegelmar Róbert ismeretlenül küldi el mély tisztelete és hálája jeléül Meredithről szóló tanulmánya egy példányát [*George Meredith komikum-elmélete*. Németh József könyvkereskedése, Budapest, 1912], kérve, Babits „tekintse tanítványának”, hiszen ő, „Meredith első magyar ismerője” vezette el őt az „új erőt árasztó Meredith”-hez. (A levélen az Eötvös-Collegium Ménesi út 11–13. cím szerepel.)

Lásd OSZK Fond III/1155/1.; Sáli 2003. 146–147., 407–408. (1064. levél)

Lásd még Babits Meredith-tanulmányát: Nyugat 1909. II. okt. 16. 20. sz. 393–401.; **1912. június 18. után–1912. augusztus 10. előtt; 1912. augusztus 10.**

1912. június 18. után–1912. augusztus 10. előtt

Babits elismerő sorokat – melyből kiérezhető az őszinteség – ír Stieghelmár Róbert neki elküldött Meredith-tanulmányáról, s annak az óhajának ad hangot, hogy Meredith mielőbb magyar fordításban is a magyar olvasókörözönség elé kerüljön.

Lásd Stieghelmár Róbert Babitsnak 1912. augusztus 10-én (OSZK Fond III/1155/2.) írt levelét

1912. június 19.

Riedl Frigyes az újpesti gimnáziumba küldött táviratban megerősíti Babitscsal való találkozásuk időpontját: „Levelét késve kaptam péntek kettőkor”.

Lásd OSZK Fond III/1077/5.; Sáli 2003. 147., 408. (1066. levél)

1912. június 21. péntek

Babits délután 2-kor a margitszigeti Alsó vendéglőben együtt ebédel Riedl Frigyesel.

[Az 1912-es címtár a margitszigeti Alsó kávéház vezetőjeként *Kovács E. M.*-et jelöli meg. A Margitszigeten a Johannita lovagok várkolostorának helyén épül fel Ybl Miklós tervei alapján az Alsó Vendéglő 1855-ben, melyet 1869-ben átalakítanak. Az épületegyütteshez favázas épületű kávéház és cukrászda is csatlakozik. A két nagy vendéglátóhely, az „alsószigeti” és a „felsőszigeti” 1903-tól jelenik meg a címtárban kávéházként is. Az Alsó vendéglő akkori kávésa, Schäfer úr négy esztendővel később valószínűleg meghal, mert akkortól a felesége vagy a leánya, Ilona vezeti az üzletet, még tíz esztendeig. Néhány gazdaváltást követően ugyancsak hosszú ideig bérlő Márkus Imre. A szép épület eredetileg a millenniumi kiállításon József főherceg vadászati pavilonja, a főváros helyezi át a szigetre, majd 1930-ban lebontják. Az Ybl Miklós tervezte vendéglőépület az 1930-as évektől Casinóként működik.]

Lásd Riedl Frigyes 1912. június 17-i levelét (OSZK Fond III/1077/2.) és 1912. június 19-i táviratát: OSZK Fond III/1077/5.

Lásd még a margitszigeti Alsó vendéglőre: *Kávéház – Kiskörössy Halászcserda* www.kiskorossy-halaszcsarda.hu/index.php?; *Magyarországi szállodák, vendéglők, korcsmák és kávéházak címtára az 1912. évre.* Szerkesztette Zsovák Károly, Budapest, 1912. 38–50.; *A margitsziget – Szigetfutás – Futni.hu* www.futni.hu/amargitsziget.php

Vö. Sáli 2003. 407. (1063. levél jegyzetében az Alsó vendéglő tulajdonosaként az ekkorra már elhunyt Schäfer Józsefet nevezi meg)

Kis Licc, Kelemen Gizella – aki a nyarakat rendszeren Szekszárdon tölti – délután ³/₄ 5-kor hagy pár soros üzenetet Babitsnak rákospalotai lakásán: „Itt voltunk a végből, hogy mikor jönnél el velem Szekszárdra...” – másnap reméli, hogy [Babits]

Sándoréknál [Babits unokatestvérénél] találkozunk, ha nem, kéri, Babits menjen el hozzájuk megbeszélni a dolgot.

Lásd OSZK Fond III/1729/65.; Sáli 2003. 148., 409. (1067. levél)

Lásd még **1912. június 28.**

A Nyugat Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság bejelenti, hogy a *Nyugatot* Fenyő Miksa tulajdonába adják át. A *Magyar Nemzet* két nappal később már úgy tudja, a „*Nyugat* folyóirat a most kezdődő félévvel Ignótus főszerkesztő tulajdonába ment át, aki, mivel Osvát Ernő másnemű elfoglaltsága miatt a szerkesztést tovább nem vállalhatja, átveszi a tényleges szerkesztést is, Ady Endre és Fenyő Miksa szerkesztőtársak közreműködésével. Osvát Ernő megmarad a szemle főmunkatársának, s így a *Nyugatnak* a címlapon is megnevezett főmunkatársai: Ambrus Zoltán, Babits Mihály, Halász Imre, Móricz Zsigmond, Osvát Ernő, Schöpflin Aladár. A *Nyugat* régi munkatársai is mind tovább dolgoznak a lapnál.”

Lásd Buda, Irodalomismeret 1999. 3–4. sz. 155–164.; Magyar Nemzet 1912. jún. 23. 19.; Buda (kézirat) 2012

Lásd még **1912. július 1.**

Újpest, 1912. június 24.

Évzáró „tanácskozmányt” tartanak az újpesti gimnáziumban.

Lásd Buda 2007. 111.

1912. június 25.

Hendel Ödön Újpestről küldött levelében bizonyára a június 29-i tanévzáró diák búcsúbeszédei kapcsán közli Babitscsal, hogy Kiss László a napokban az Adriára utazott vakációra, tehát nem beszélhet, s tudtával Kalvariszky [Jenő] is elutazott [mindkettejük jeles diákjai – Babits magyart, Hendel történelmet tanított nekik]. Örömmel várja Babitsot (szerdát kivéve) a „cselédválság” miatt hideg vacsorára, kéri, üzenje meg, melyik este látogat el hozzájuk.

Lásd OSZK Fond III/567/2.; Sáli 2003. 148., 409–410. (1068. levél)

Lásd még Az újpesti Magyar Királyi Állami Főgimnázium értesítője az 1911–1912. tanévről. Újpest, 1912. 44., 67.

Újpest, 1912. június 26. előtt

Fénykép készül, melyen Babits tanítványai, az Újpesti Állami Főgimnázium tanulói körében látható, balján Komjáthy Aladár ül.

(Komjáthy Aladár jelenléte Babits balján cáfolja az idős Török Sophie-nak a fotó hátoldalára írt rájegyzése nyomán korábban elterjedt „Szeged” helyszínt, hiszen Komjáthy az újpesti gimnáziumban tanítványa Babitsnak. A szakirodalom további

állítás, ti. hogy a fotó az „érettségiző” tanítványokat örökíti meg, szintén téves, ugyanis Komjáthy Aladár majd 1913-ban tesz érettségi vizsgát, akkor azonban Babits már nem az Újpesti, hanem a Tisztviselőtelepi Főgimnáziumban tanít.)

Lásd OSZK Fond III/2267. (Babitsot ábrázoló részletreprodukciója: OSZK Fond III/2252/1.); Pók 1970. 56–57.; W. Somogyi 1983. 216. (5. kép); hasonmása: Sáli 2003. 556.

Lásd még Komjáthy, Nyugat 1924. I. 561–563.

Vö. Apró 1983. 126–127. (Szeged, 1908. június 24. vagy 27.); Keresztury 1970. 542. (szegedinek tekinti); Pók 1970. 56–57.; W. Somogyi 1983. 216. (5. kép) – (utóbbi kettő szerint Babits „érettségiző” tanítványai körében látható)

1912. június 27.

Id. Gaál Mózesné [Putnovszky Gizella] levele szerint már sokszor akart írni Babitsnak és hívni őt, de mert a darabja nála van, félt, hogy sürgetésnek veszi. Úgy érzi, nekik „találkozni *kell*”, nem maradhat abba az első „szimpátiarezgés”, amelyet találkozásukkor éreztek. Gaál Mózsi szívbe markoló ünnepi beszédet mondott az érettségi utáni ünnepélyen. Azért ír róla Babitsnak, mert remélik, hamarosan ő is tagja lesz ennek az iskolának. Szombaton Badacsonyra utaznak, kéri, Babits személyesen vagy levélben keresse föl őket.

Lásd OSZK Fond III/477.; Téglás 1991. 52–53.; Sáli 2003. 148–149., 410. (1069. levél), 244.

Vö. Sáli 2003. 410. (1069. levél – Badacsony egykori nevét, a levél végén címként megadott „Badacsony-hableány”-t panzióknak véli)

A Révai Testvérek Irodalmi Intézet Babitsnak küldött levelében jelzik, hogy a Dante-kiadáshoz elkészült néhány keretrajz, melyeket szeretnének a véglegesítés céljából megmutatni neki, továbbá a betűfajtában is meg akarnak állapodni. Minthogy tudomásuk szerint Babits a következő hónap elején hosszabb időre elutazik, kéri, hogy a fentiek megbeszélése érdekében másnap, 28-án délelőtt vagy július 1-jén délelőtt fáradjon be hozzájuk. Ha Babitsnak a délutáni időpont alkalmasabb, telefonon egyeztessen Révai/Révy Mórral. [Babits bizonyára már korábban közli, hogy előbb Szekszárdra, majd Itáliába utazik.]

Lásd OSZK Fond III/1858/3.; Sáli 2003. 149–150., 411. (1070. levél)

1912. június 28.

Id. Babitsné levelezőlapján szokásos aggodalommal írja fiának: egész éjjel nem aludt, mert „Licike” előző este megérkezett, de semmit sem tud Babitsról [akivel eredetileg együtt akartak Szekszárdra utazni]. Félt, hogy fiának baja esett, hisz egyik levelükre sem válaszolt; s hozzáteszi: a szabó is várta, hogy elkészítse számára az új ruhát.

Lásd OSZK Fond III/179/46.; Sáli 2003. 150., 411. (1071. levél)

Lásd még ***1912. június 21. péntek***

Budapest, 1912. június 28. vagy július 1.

Babits bizonyára valamelyik délelőtti bemegy a Révai Testvérek Irodalmi Intézetébe, hogy a Dante-kiadás [*A Pokol*] egynéhány keretrajzát megnézze és a betűtípusban megállapodásra jussanak.

Lásd a Révai Testvérek Irodalmi Intézete Babitsnak 1912. június 27-én írt levelét: OSZK Fond III/1858/3.

Újpest, 1912. június 29.

Tanévzáró ünnepély az újpesti gimnáziumban.

Lásd Buda 2007. 111.

1912. június

Folytatódik a Társadalomtudományi Társaság irodalom és társadalom viszonyáról szóló vitája anyagának az előző számban megkezdett közlése, többek között Babits április 11-i hozzászólásának szövegét is lehozzák.

Lásd Huszadik Század 1912. június, 6. sz. I. köt. 804–807.; Gál István 1975. 56–57.

Lásd még *Rákospalota–Budapest, 1912. április 11.; 1912. május 8.*

Vö. Gál István 1975. 56–57. (címül [*A költő és korá*]-t adja, holott a folyóirat Babits hozzászólásának éppúgy, mint a többiekének, nem ad címet)

1912. július 1.

Ignotus *A Nyugat olvasóihoz* című cikkében beszámol a *Nyugat* szerkesztőségében bekövetkezett változásokról, többek között arról, hogy Babitsot a főmunkatársak közé választották. A június 21-i bejelentéssel – ti., hogy a *Nyugat* Fenyő Miksa tulajdonába kerül – ellentétben közli: „A *Nyugat* ezen számával s most kezdődő kötetével, a *Nyugat* Irodalmi és Nyomdai Részvénytársasággal való barátságos egyezkedés után, e folyóirat az én tulajdonomba megy át, és, mivel Osvát Ernő barátunk egyéb munkássággal egyebüttl van lekötve, átveszem a szemle szerkesztését s az azzal járó felelősséget is. [...] Fenyő Miksa barátunk megmaradván továbbra is szerkesztőnek, vele együtt Ady Endre lesz társunk szerkesztői munkánkban, aminek jelentőségét ezeken a hasábocon, a *Nyugat* közönsége előtt, nem kell külön aláhúznom.” [Ez a változás azonban csupán formális, továbbra is Osvát szerkeszti a lapot, hiszen Adynak sem kedve, sem ideje nincs rá.]

Megjelenik az *Örökségem [Ilyenkor szünidőn járok...]* című Babits-vers.

Kún József halálára igen rövid nekrológot ír Babits: „Szegény, szegény Kún József! Költő volt és java korában, egészen váratlanul elhunyt. Barátom volt ő, mikor én még senki se voltam és ő már valaki. Az idősebb barát elnézésével és szeretetével vigasztalt fiatalos és oktan kétségbeeséseimben. Most nekrológot írjak róla! [...] Jó és szelíd ember volt: a kultúremberek azon fajából, melyet ma még inkább csak az utópisták regényeiben találunk leírva. [...] Szerető lélek volt és szerettem ezt a lelket.”

Petőfi revíziója címmel jelenik meg Schöpflin Aladár cikke, amely Szász Zoltán azonos című tanulmányára reagál. Név szerint nem említi Babitsot [*Petőfi és Arany*], de Szász bizonyára Babits gondolataival is polemizál, így Schöpflin írása közvetve Babitséhoz is kapcsolódik.

Lásd Nyugat 1912. II. júl. 1. 13. sz. címlap, 1–3., 38–42., 50–51., 66.

Lásd még Éder 1966. 47.; Csányi 1990. 71.; Buda, Irodalomismeret 1999. 3–4. sz. 155–164.; Buda 2007. 66.

1912. július 1-jétől december 16-ig

A *Nyugat* minden számának címlapján Babits mint főmunkatárs szerepel Ambrus Zoltánnal, Halász Imrével, Móricz Zsigmonddal, Osvát Ernővel és Schöpflin Aladárral együtt. Főszerkesztő: Ignotus, szerkesztők: Ady Endre, Fenyő Miksa. (A szerkesztésért felelős Ignotus.)

Lásd Nyugat 1912. II. júl. 1. 13. sz. és dec. 16. 24. sz. között minden szám címlapján, illetve a tartalmat közlő lapon; *Levelek Hatvány Lajoshoz* 1967. 641.

Szekszárd, 1912. július 1. után (?)–július 12. előtt; valamint augusztus 5. körül-től–augusztus 30-ig

Babits a nyár egy részét Szekszárdon tölti. Itáliai útja előtt és után dolgozik Dante-fordítása, *A Pokol* második részén. A szekszárdi ház udvarának közepén szőlőlugas áll szép márványpaddal, amely kedves helye; a nyári vakációk alatt itt dolgozik.

Lásd Fischer Izidor 1912. július 3-án Babitsnak írt sorait (OSZK Fond III/1577/19.); Babits Komjáthy Aladárnak július 7. előtt írott levelét és Komjáthy július 7-i válaszát (OSZK Fond III/753/1.); Babits Szekszárdról, 1912. augusztus 5. után Komjáthynek írt francia nyelvű levelét (PIM Kézirattára V. 5456/1/7.); Babits István 1912. augusztus 31-én Babitsnak írt levelezőlapját (OSZK Fond III/41/6.); Kardos 1972. 10.; a szőlőlugasra: Vendel-Mohay 1983. 36.

1912. július 3.

Magyar–latin szakos újppesti tanártársa, Fischer Izidor [1909-től a miskolci 10. honvéd gyalogezred tartalékos hadnagya] Egerből, a Várlaktanyából (ahol a 2. zászlóalj állomásozik) Szekszárdra küldött képeslapján érdeklődik, hogyan érzi magát Babits otthon, s hogy Szabó Mózes barátja jelentkezett-e nála [a szintén magyar–latin szakos tanár 1907/1908-ban tanít Újpesten]. Ő Egerben pihen, semmi dolguk, a századánál 6 tiszt és 7 legény van.

Lásd OSZK Fond III/1577/19.; Sáli 2003. 151., 412. (1072. levél), 243.

Lásd még Buda 2007. 66. és 147. lábjegyzet

Szekszárd, 1912. július 6.

„Megint innen üdvözöllek...” – írja Babits szabadkozó sorait a Szekszárdi Állami Főgimnáziumot ábrázoló képeslapon Móricz Zsigmondnak. Nagy elfoglaltsága miatt

lehetetlen volt egy délutánt szakítania, ezért már nem tesz „határidő-ígéretet”, hanem egyszer meglepi őket.

Lásd PIM Kézirattára M. 100/52/7.; közli Rádics, Dunatáj 1983. december, 4. sz. 33., 38. 8. lábjegyzet; Sáli 2003. 151–152., 412. (1073. levél)

Vö. Rádics, Dunatáj 1983. december, 4. sz. 33., 38. 8. lábjegyzet (1921-re datálja)

Szekszárd, 1912. július 7. előtt

Babits levélben kéri Komjáthy Aladárt, menjen ki Rákospalotára és a számára fontos Szász-féle Dante-fordítást küldje el Szekszárdra.

Lásd Komjáthy Aladár 1912. július 7-i levelét: OSZK Fond III/753/1.

1912. július 7. vasárnap

Komjáthy Aladár levélben tudatja a Szekszárdon időző Babitscsal, hogy aznap, vasárnap délelőtt kapta meg levelét, rögtön kiment Palotára, elhozta a könyvet és „útnak indította”, tudván, „hogy a tanár úrnak nagy szüksége van a könyvre”. Beszámol arról: járt orvosnál, aki eltiltotta a lumpolástól (!), dohányzástól. Szorgalmasan tanulja a francia nyelvet. Amikor a Szász-féle Dante-fordítást elhozta, Babits utólagos engedelmével magának is elhozta Poincaré *Wissenschaft und Hypothese [Tudomány és föltevés]* című könyvét. Röviden beszámol még francia matematikai tárgyú fordításáról is: az *Acta Mathematica*ból Richard halmazelméleti cikkét nyelvileg teljesen érti, de matematikai szempontból még át kell gondolnia. „[C]sak a legszükségesebb esetekben fogok írni, hogy hiábavaló dolgok megírása által ne vonjam el tanár úr munkájától a drága időt” – zárja levelét.

Lásd OSZK Fond III/753/1.; Buda, Újpesti Helytörténeti Értesítő 1994. 2. sz. 41–42.; Sáli 2003. 152–153., 413–414. (1075. levél); Buda 2007. 66. és 147. lábjegyzet

Riedl Frigyes (R. F. szignóval) ír rövid levelet Babitsnak: szerette volna, ha a Kún József halálára írt nekrológban „szerény rokonszenves költészetéről is írt volna...”, majd tréfásan megjegyzi: „A diis sacra Olaszországba indul? [„Haec est Italia diis sacra” (*latin* ’az istenek által megszentelt Itália’): Caius Plinius Secundus *Historia Naturalis [A természet históriája]* című enciklopédiájának III. kötetéből] Csak ne lődözze agyon izzó nyilaival a nagy istenek egyike, Apollo!”

Lásd OSZK Fond III/1077/3.; Sáli 2003. 153., 414. (1076. levél – „Csak ne lődözze nagyon izzó nyilaival...” bizonyára elírás)

Lásd még Riedl Frigyes és Kún József kapcsolatára: **1908. december 1.**; Babits Kún József-nekrológiára: **1912. július 1.**

1912. július 8.

Hendel Ödön Újpestről ír levelet Babitsnak. Sajnálja, hogy már nem találkozhattak. 26-án „egy csomó kellemes meglepetés” felizgatta, „mindjárt reggel az, hogy két

évi szünet után turkálhattam a múzeumi könyvtárban [Országos Széchényi Könyvtár]”; rosszul lett, így korán ment haza. Sajnos Babits sem mehetett el hozzá, így elesett *A Pokol*hoz írt bevezetéstől [*Előszó Dante Poklához?*], melyre nagyon kíváncsi. Érdeklődik, van-e új fordítás azóta. Alig várja, hogy megjelenjen Babits igazi magyar Dantéja. Babits fordításának egy-egy sora megvan a fejében, de bosszantja, hogy nem tudja folytatni. Köszöni a *Nyugat*ban megjelent filozófiai cikk [*Játékfilozófia – Mese a nagyvilágról*] szerezte élvezetet. Kívánja, hogy Firenze szépségei – melyeket lelkesen sorol a levélben – mossák le Babitsról az újpesti kellemetlenségeket.

Lásd OSZK Fond III/567/3.; Éder 1966. 106–107.; Buda, Újpesti Helytörténeti Értesítő 1994. 2. sz. 42.; Sáli 2003. 154–155., 414–416. (1077. levél), 250.; Buda 2007. 66. és 147. lábjegyzet

1912. július 10.

Babits fogarasi tanítványai a Bulea-tavat ábrázoló képeslapon küldenek üdvözlöt kedves tanáruknak; a lapot Hofer Jenő Miklós írja, az aláírók [köztük olyanok is, akik nem Babits osztályába jártak, de tanította őket]: Deutsch János, Zankó [Emil], Wenk Ágost, Deutsch Vilmos, Zankó Endre, Kandó Bertalan, Hámovszky Ödön [és olvashatatlan]. (Babits rákospalotai címe alatt a szekszárdi is szerepel.)

Lásd OSZK Fond III/1577/20.; Sáli 2003. 155., 416–417. (1078. levél)

Szekszárd, 1912. július 12. előtt

Talán még Szekszárdról két levelet is küld Babits Dieneséknek Firenzébe.

Lásd Dienesék 1912. július 19-i válaszát: OSZK Fond III/378/6.

Kaposi/Kaposy Józsefnek írt levelében Babits érdeklődik *A Pokol*-fordítás próbaszedéseiről és tervezett itáliai utazásáról számol be.

Lásd Kaposi/Kaposy József július 13-i képeslapját: OSZK Fond III/672/1.

Szekszárd–Itália, 1912. július 12. előtt–augusztus 5. előtt

Babits Szekszárdról indul itáliai körutazására, melynek állomásai a küldött képeslapok tanúsága szerint: Perugia, Velence, Ravenna, Firenze, Siena, Assisi lehet. Leginkább Dante nyomában (Ravenna, Firenze) jár; utazása szép, ám ahhoz túlságosan rövid, hogy dolgozni tudjon, ráadásul Firenzében különösen nagy a hőség.

Lásd *Perugia, 1912. július 12.*; Babits Komjáthy Aladárnak szóló 1912. július 18-i (fotokópiája: PIM Kézirattára V. 5456/1/1.); Hendel Ödönnek küldött 1912. július 20-i velencei lapját (OSZK Levelestár [2]); Fenyő Miksának Ravennából 1912 júliusában (talán 22-én? – *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 191. tévesen 1922-re datálva!); ugyancsak Ravennából 1912. július 22-én Móriczéknek (PIM Kézirattára M. 100/52/8.), Komjáthy Aladárnak (MTAK Ms 5086/255.), Osvát Ernőnek (OSZK Fond III/253/708/23.); Firenzéből 1912. július 26-án ismét Osvát Ernőnek (OSZK Fond III/253/708/24.); Sienából 1912. július 30-án Móricz Zsigmondné Holics Jankának

(PIM Kézirattára M. 100/3006/1.); Terontolából/Assisiból 1912. július 31-én Hendel Ödönnek (OSZK Levelestár [3]); Assisiból Komjáthy Aladárnak 1912. július 31.-én (fotokópiája: PIM Kézirattára V. 5456/1/2.) küldött levelezőlapját; valamint Komjáthy Aladárnak Szekszárdról 1912. augusztus 5. után írt francia nyelvű levelét (PIM Kézirattára V. 5456/1/7.)

Lásd még Buda 2007. 66. és 147–149. lábjegyzet

1912. július 12.

Kovács Aladár „v[ár]m[egyei]. levéltáros muzeumi igazgató őr” [Tolna vármegye főlevéltárnoka, a Tolnavármegyei Múzeum igazgatója], tudomást szerezve, hogy Babits otthon, Szekszárdon időz, értesítését kéri, mikor tehetné tiszteletét nála a személyes ismeretség és „némi irodalmi megbeszélés” okán. [Babitsot bizonyára már nem éri Szekszárdon a levél.]

Lásd OSZK Fond III/1827/102.; Sáli 2003. 156., 417. (1079. levél)

Perugia, 1912. július 12.

Perugiából küld képeslapot Babits Kacave Katona József Istvánnak [újpesti tanártársának]. A címzett 1932 után Babitsnak írt hosszú levelében főleg a lapot: „Pedig abból, hogy Perugia-ból nekem képeslapot küldtél 1912. júl 12. kelettel [...] azt mertem hinni, hogy volt egy piczinyke hely akkor számomra is szívedben.”

Lásd Kacave Katona József István Babitsnak 1932 után Máramaroszigetről küldött levelét: OSZK Fond III/1894/34.; Sáli 2003. 417. (1080. levél jegyzete)

Vö. Sáli 2003. 417. (1080. levél jegyzete – nem jelzi, hogy Katona József István Babits újpesti tanártársa)

1912. július 13.

Kaposi/Kaposy József, aki örömmel vette Babits levelét, Szekszárdra címzett képeslapján ígéri, mihamarabb visszakérül Tátralomnicról Pestre, azonnal bemegy Révai-ékhoz megnézni a próbaszedéseket (Dante: *A Pokol*). Babits olaszországi utazásához [feleségével] minden jót kívánnak.

Lásd OSZK Fond III/672/1.; Sáli 2003. 156–157., 418. (1082. levél)

1912. július 16.

Laczkó Géza *A magyar irodalom külföldön* címmel Révész Andor *La poésie hongroise d'aujourd'hui* című, a *Revue des Études Littéraires* 1912. júniusi számában megjelent cikkét ismerteti, amelyben a magyar költészet aktuális állapotát úgy látja, mint amelynek két tengelye Ady és Babits. Mindazonáltal Laczkó védelmébe veszi Babitsot, akivel szerinte Révész „kissé mostohán bánik el”.

Schöpflin *Petőfi revíziója* című cikkére Szász Zoltán megírja viszonylevelét a Disputa rovatban [„Igen tisztelt szerkesztő úr... ”], amely közvetve kapcsolódik Babits Petőfi-képéhez [*Petőfi és Arany*].

Lásd Nyugat 1912. II. júl. 16. 14. sz. 156–157., 158–160.

Velence, 1912. július 18.

Babits részben francia nyelvű lapot küld Velencéből Komjáthy Aladárnak (Újpestre, a Lőrinc utca 23.-ba): a könyvet [a Szász-féle Dante-fordítást] megkapta, köszöni szívességét. Franciául ígéri, hogy hamarosan küld neki ugyancsak francia nyelvű levelet, melyet bizonyára meg fog érteni. Ismét magyarra váltva kéri, ha korrektúraívet (Dante: *A Pokol* fordítása) kapna a Révaitól, javítsa ki, ahogy tudja, majd küldje el Szekszárdra. [Végül a Révai addig, míg nem kapja meg az egész kéziratot, 1912. augusztus végéig nem kezd el a szedést.]

Lásd az eredeti képeslap Komjáthy Géza (Marl, Németország) tulajdona; fotokópiáját PIM Kézirattára V. 5456/1/1.; Sáli 2003. 157., 418–419. (1083. levél); Buda 2007. 66. és 148. lábjegyzet

Lásd még a Dante-fordítás szedésére/korrektúrájára Babits Komjáthy Aladárnak Szekszárdról 1912. augusztus 5. után küldött francia nyelvű levelét: PIM Kézirattára V. 5456/1/7.

Vö. Éder 1966. 125. (úgy véli, *A Pokol* fordításának kéziratát Komjáthy Aladár másolja le a nyomda számára); Sáli 2003. 157., 418–419. (1083. levél – a jegyzetben úgy véli, a Révai már ekkor szedni kezdi a Dante-fordítást)

Velence, 1912. július 18–20. körül–Szekszárd, 1912. augusztus 5. után–augusztus 29.

Merceria című verse keletkezésére Babits így emlékezik Szabó Lőrincnek: „Velencében írtam. Ott van egy utca, olyan díszes, elegáns és szűk, kirakatos utca, mint nálunk a Váci-utca, ott szoktam sétálni. Merceria. Mikor legutóbb voltam Velencében, [Komjáthy] Aladár is ott volt... akkor [!] készült. Leírni csak hazatérve, Szekszárdon írtam, de teljesen kész volt már. Egyszerűen a kirakatban láttam egy forgóbabát.”

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a vers születése: „Szekszárd, 1913. ősz”. Babits, amikor visszaemlékezik, bizonyára összekeveri olasz útjait – a vers ugyanis 1912. szeptember 16-án megjelenik – tehát nem az 1913-as Komjáthy Aladárral közös utazáskor születik.

Lásd (Szabó L.) MTAK Ms 4699/83–85., 78–82.; Vendel-Mohay 1974. 103. (Szekszárd); Rába 1981. 408–409., 633. 55. lábjegyzet (1912. augusztus); BMÖV 1982. 196. (1912. nyár); Rába, Irodalomtörténet 1982. 3. sz. 664. (11. lábjegyzet); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.; Kelevéz 1998. 105. és 259. lábjegyzet

Lásd még **1912. szeptember 16.**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjelen a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Buda 2007. 203.

Vö. (Szilasi) OSZK Fond III/2357. (1913. nyár/ősz); Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 445. (Szilasi nyomán szintén Szekszárd, 1913 őszére datálja)

1912. július 19.

Dienes Pál és Valéria képeslapot küldenek az észak-itáliai Toblachból Babitsnak Szekszárdra. Megkapták, de már Toblachban, Babits két hozzájuk intézett levelét, amelyeket még Firenzébe küldött. Valéria tréfásan évődik azon, hogy Babits nehezen szánja rá magát a lap- vagy levélírássra. Várják értesítését, hol van, s ha tudja,

arról is, hol lesz őszig. [Ez és Dienesék további levélüzenetei nem jutnak el Babitshoz.]

Lásd OSZK Fond III/378/6.; Dienesék 1982. 35–36. (13. levél); Sáli 2003. 158., 419–420. (1086. levél)

Lásd még Dienes Valéria 1912. augusztus 19-i (OSZK Fond III/378/7.), illetve Dienes Pál 1912. augusztus 25-i (OSZK Fond III/375/26.) Babitsnak küldött névjegyét

Velence, 1912. július 20.

A velencei Szent Márk teret ábrázoló képeslapon küld Babits ceruzairású üdvözlét kedves tanártársának, Hendel Ödönnek.

Lásd Babits Mihály Hendel Ödönnek OSZK Levelestár (2); Sáli 2003. 159., 420. (1087. levél); Buda 2007. 66. és 148. lábjegyzet

1912. július 21.

Babits kiváló újpesti diákja, Gärtner Ferenc fg. (főgimnáziumi) VIII. osztályos tanuló Sinaiból képeslapon küld üdvözlétet – „Salutari din Romania!” – Rákospalotára.

Lásd OSZK Fond III/2412/1.; Sáli 2003. 159., 420–421. (1088. levél)

Lásd még Az Újpesti Magyar Királyi Főgimnázium értesítője az 1911–1912. tanévről. Újpest, 1912. 66.

1912. július 22.

Pintér Jenő levelében felkéri Babitsot, írjon bírálatot „lelkes fiumei tanártársuk”, Silvino Gigante [fiumei születésű olasz műfordító, történelem–földrajz–latin szakos tanár, majd 1912-től fiumei reáliskolai igazgató] munkájáról (*Canti Popolari ungheresi scelti e tradotti da Silvino Gigante*. Milano/Palermo/Napoli, 1912) az *Irodalomtörténet* számára. (A rektón Babits ceruzairásával Pintér Jenő címe: „Vár-fok u. 8.”)

[Babits *Magyar irodalom Itáliában* címmel ír erről a magyar népköltés-gyűjteményről is.]

Lásd OSZK Fond III/1018/2.; Sáli 2003. 161–162., 422–423. (1093. levél), 249.

Lásd még Babits Pintér Jenőnek 1912. október 1. előtt, szeptember elején (?) írt válaszát (OSZK Levelestár [1]), illetve Pintér Jenő erre küldött újabb levelét: OSZK Fond III/1018/21.; *Magyar irodalom Itáliában*: Irodalomtörténet 1912. november, 9. sz. 477–481.

Ravenna, 1912. július 22.

A ravennai S. Vitale-bazilika egyik oszlopfőjét ábrázoló képeslapon ír Babits Rávennából üdvözlétet Móriczéknek.

Lásd PIM Kézirattára M. 100/52/8.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 669. (13. levél); Rádics, Dunatáj 1983. december, 4. sz. 33.; Sáli 2003. 160., 421–422. (1090. levél)

Babits ceruzával írt francia nyelvű képeslapot küld Komjáthy Aladárnak: „Ravenában vagyok, ahol Dante meghalt. Egyébként ez a hazája Francesca de Rimininek, a Pokol ötödik éneke [97–107. sor] hősnőjének.” A képeslap, amint Babits írja is Aladárnak, „e szerencsétlen nő portréja, aki Dante ravennai vendéglátójának [Guido Novello da Polèntának] nagyanyja volt”. [Amikor Rimini nagy hatalmú ura, Gianciotto Malatesta rájön fivére, Paolo és felesége, Francesca da Polènta szerelmére, mindkettejüket megöli.]

Lásd MTAK Ms 5086/255.; Sáli 2003. 160., 421. (1089. levél); Buda 2007. 66. és 148. lábjegyzet

Ugyancsak ezen a napon a ravennai Basilica di S. Vitalét ábrázoló lapon küldi Babits (már tegező hangvétellű) üdvözlétét Osvát Ernőnek is, s hozzáteszi: „Innen, Dante sírja mellől megyek Firenzébe, a Dante szülővárosába.”

[A Szent Ferenc-bazilika szomszédságában lévő harangtoronyban az 1321-ben elhunyt Dante sírja az 1482/83-ban Pietro Lombardi tervei alapján épült, majd elpusztult mauzóleumnak csupán eredeti domborművét őrzi, alatta a szarkofágban föltehetőleg a költő hamvait rejtő urnával.]

Lásd OSZK Fond III/253/708/23.; Sáli 2003. 161., 422., a lap mindkét oldalának hasonmása: 558–559. (1091. levél)

Lásd még Dante hamvaira és sírjára: Vasárnapi Újság 1899. 46. évf. 44. sz. 735.

Ravenna, 1912. július 22. (?)

Babits valószínűleg ekkor küld „baráti üdvözlét”-et „Dante sírja mellől” Fenyő Miksának. [Fenyő visszaemlékezésében 1922 júliusára keltezi a lapot, ami azonban nem lehetséges, akkor ugyanis Babits már feleségével, Török Sophie-val együtt Freiburgban és Feldafingban Szilasi Vilmoséknál nyaral.]

Lásd/Vö. *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 191.

Lásd még *Freiburg–Feldafing, 1922. július–augusztus*

Barátja, Hendel Ödön július 26-i lapjának tanúsága szerint ugyanekkor küldheti üdvözlétét Babits neki is egy Dante sírját ábrázoló képeslapon: „Megilletődve nézgettem Dante sírhelyét, mely elmúlás helyett örök életet jelent.”

Lásd Hendel Ödön Babitsnak 1912. július 26-án Thurzófüredről küldött lapját: OSZK Fond III/567/4.

1912. július 23.

A *Fogarasi Hírlap*ban megjelenik a *Nyugat* előfizetési fölhívása. Ambrus Zoltán, Móricz Zsigmond, Osvát Ernő és Schöpfung Aladár mellett főmunkatársként Babits nevét is közlik.

Lásd Fogarasi Hírlap 1912. júl. 23. 10. sz. 5.

Hendel Ödön Thurzófüredről (Szepes megye) küld lapot Babitsnak Szekszárdra: köszöni „velencei megemlékezését”, képeslapját, melyet már itt kapott meg. „Hiszem, hogy Te is harmoniába jössz [!] Itáliában és szekszárdi hatalmas, de keserű versedre [*Örökségem – Ilyenkor szünidőn járok...*] illatos versvirágokat fonsz.”

Lásd OSZK Fond III/2448/27.; Sáli 2003. 162., 423–424. (1094. levél); Buda 2007. 66. és 147. lábjegyzet

Lásd még *Örökségem [Ilyenkor szünidőn járok]*: **1912. július 1.**

1912. július 26.

Tanítványa, Gärtner Ferenc „fg. VIII. o. t.” újabb képeslapján a Fogarastól észak-keletre fekvő Kőhalomból küldi szívélyes üdvözetét Babitsnak (Rákospalotára, illetve Szekszárdra).

Lásd OSZK Fond III/2412/2.; Sáli 2003. 162–163., 424. (1095. levél)

Hendel Ödön Thurzófüredről (Szepes megye) ír lapot barátjának Szekszárdra: a Babits Ravennából küldte képeslapon Dante sírhelyét nézegetve arra gondol, vajon eljut-e valaha oda.

Lásd OSZK Fond III/567/4.; Sáli 2003. 163–164., 425. (1097. levél); Buda 2007. 66. és 147. lábjegyzet

Firenze, 1912. július 26.

A firenzei Chiesa di Or S. Michelét ábrázoló lapon küldi Babits újabb üdvözetét Osvát Ernőnek.

Lásd OSZK Fond III/253/708/24.; Sáli 2003. 163., 424. (1096. levél)

Firenze (?), 1912. július 30. előtt (?)

Két kártyáját Babits végül már a tisztviselőtelepi iskolába – ahol Dienes Pál tanít – címzi Dieneséknek Olaszországból, s érdeklődik, vajon neheztelnek-e rá, azért nem írnak neki.

Lásd Dienes Valéria 1912. augusztus 19-i levelét: OSZK Fond III/378/7.

Vö. Sáli 2003. 170. (1108–1109. levél – a kártyákat Szekszárdról küldöttnek tekinti, holott Dienes Valéria augusztus 19-i levelében utal rá, hogy ők Szekszárdra is küldték üzeneteiket, így ha Babits kártyáit már otthonról küldené, akkor megkapta volna Dienesék apró üzeneteit, s nem gondolná, hogy neheztelnek rá)

Siena, 1912. július 30.

Babits képeslapján Sienából Móricz Zsigmondné Holics Janka „kezeit csókolja”.

Lásd PIM Kézirattár M. 100/3006/1.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 669. (14. levél); Sáli 2003. 164., 425. (1098. levél)

Vö. Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 669. (14. levél – az olasz Lug[lio]-t félreolvasva 1912. augusztus 30-ra datálja)

Terontola/Assisi, 1912. július 31.

Az assisi Szent Ferenc-templom belsejét ábrázoló képeslapon „Szent Ferenc városából” küldi Babits üdvözlétét kedves tanártársának, Hendel Ödönnek.

Lásd Babits Mihály Hendel Ödönnek OSZK Levelestár [3]; Sáli 2003. 164–165., 425–426. (1099. levél); Buda 2007. 66. és 148. lábjegyzet

Assisi, 1912. július 31.

Babits francia nyelvű, a Porta San Pietróból, a Szent Péter-kapuból nyíló látványt ábrázoló képeslapot küld Assisiből Komjáthy Aladárnak: „Ez Szent Ferencnek, a kereszténység egyik legnagyobb alakjának városa. A templom – furcsa mód – háromemeletes és Giotto csodálatos freskói díszítik. Írj nekem!” Érdeklődik, Aladár járt-e az orvsnál.

[Giotto di Bondone a *Jelenetek Szent Ferenc életéből* freskósorozatát 1297–1300 között készíti a bazilika felső templomában. Az 1997-es földrengés olyan súlyosan megrongálja a mennyezetet díszítő, *Szent Jeromost* ábrázoló remekművét, hogy az ötvenezer darabra esik szét. A freskót 15 restaurátor ötéves aprólékos munkával, 2,7 millió eurós költséggel állítja helyre a magas szintű számítógépes technológia lehetőségeit kihasználva.]

Lásd fotokópia PIM Kézirattára V. 5456/1/2.; Sáli 2003. 165., 426. (1100. levél – 1912. augusztus 5. előtt), 239.; Buda 2007. 66. és 148. lábjegyzet

Vö. Szávai János, Vigilia 1995. 4. sz. 272. (1909-re datálja a képeslapot)

1912. augusztus 5.

Komjáthy Aladár Babitsnak írt levelében tudatja, mindkét francia nyelvű levelezőlapját megkapta, és nagy örömeire könnyen megértette őket. Ideje nagy részét a francia nyelv tanulására fordítja; éppen Balzac *Eugenie Grandet*-jét olvassa, siet tanulni, mert „veszedelmesen közeledik az a rémes iskolaév”, ti. az érettségi éve. Érdeklődik, hogy „a firenzei nap, Dante áldott napja” a régi korok hangulatát őrző ódon épületek inspirálnak-e termékeny hangulatokat a fordításhoz. Tudósítja Babitsot, hogy Révai még nem küldött kefelevonatot, amin csodálkozik, mert már július közepére várta. Orvosnál még nem járt. Szeretett volna néhány francia sort írni, de fél, hogy „rettenetes számárság sülné ki belőle”, ezért inkább Babbitstól várna francia nyelvű levelet.

Lásd OSZK Fond III/753/2.; Buda, Újpest Helytörténeti Értesítő 1994. 2. sz. 43.; Sáli 2003. 165–166., 426–427. (1101. levél); Buda 2007. 66. és 147. lábjegyzet

Lásd még Babits két francia nyelvű levelezőlapját: ***Velence, 1912. július 18.*** (fotokópiája PIM Kézirattára V. 5456/1/1.); ***Ravenna, 1912. július 22.*** (MTAK Ms 5086/255.), illetve ***Assisi, 1912. július 31.*** (fotokópia PIM Kézirattára V. 5456/1/2.)

Szekszárd, 1912. augusztus 5. után–augusztus 29.

Itáliai útból hazatérve, Babits Szekszárdon fejezi be Dante *A Pokol* című művének fordítását. A Komjáthy Aladárnak ekkor írt sorai arról tanúskodnak, aggódik, hogy a Révai kiadó nem küld korrektúrát, s a későbbi szekszárdi családi levelek is rendre arról érdeklődnek, megszűntek-e fenntartásai Révaiékkal szemben, amelyekről ott-tartózkodásakor panaszkodik. Bizonyára nagy munkája ellenére öccsének, Pistának körmére néz a latin javítóvizsgára való felkészülésben, s id. Babitsné egyik őszi levele arra is utal, hogy a sok, számára nehezen elsajátítható vizsgaanyag (előbb a nemzetgazdasági ismeretek, majd a könyvvitel) miatt állandóan kétségbeesett, síró húga, Angyal segítségére is siet: „tudom, hogy te okosabb vagy mint Angyus, aki ma ismét sirt egy verset, bár beszélhetnél neki olyan okosan mint tetted a nyáron az mindig jó hatással volt rá”.

Valószínű, hogy a családi beszélgetések során szó kerül Horváth Károlyról, Babits apjának legkedvesebb barátjáról és annak fiáról, Jászay-Horváth Elemérről, akinek a verseit már 1910-től – de ebben az 1912-es esztendőben különös gyakorisággal – olvashatja Babits a *Nyugatban*, s aki kapcsolatban áll a Révai Testvérek Irodalmi Intézetével.

A Velencében született *Merceria* című versét is itt veti papírra.

Az *Őszi harangozó* Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerinti keletkezési ideje – „1913. ősz Szekszárd” – Babits tévedő emlékezetére vall, a vers ugyanis 1912. szeptember 16-án megjelenik. (E költeménynek a *Pargoletta* című, 1911. augusztus eleje után–1911 őszéről származó vers elejére szánt tercínái a Pargoletta-témába ágyazott variánsai.)

Lásd Babits Komjáthy Aladárnak Szekszárd, 1912. augusztus 5. után (fotokópiája PIM Kézirat-tára V. 5456/1/7.) írt levelét; Babits István bátyjának szóló 1912. augusztus 31-i lapját (OSZK Fond III/46/1.), s id. Babitsné fiának szóló 1912. október 15. után írt sorait (OSZK Fond III/58/10.); *Merceria*: **Velence, 1912. július 18–20. körül–Szekszárd, 1912. augusztus 5. után–augusztus 29.**; *Őszi harangozó*: **1912. szeptember 16.**; Rába 1969. 120.; Rába 1981. 411–414., 633. 59. láb-jegyzet; BMÖV 1982. 197–198. (1912. ősz); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.; Kelevéz 1998. 105. és 259. láb-jegyzet

Lásd még *Pargoletta*: **1911. augusztus eleje után–1911. ősz**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából*, *Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Horváth Károlyra és Jászay-Horváth Elemérré: **Pécs, 1891. május 5-től 1898. május 12-ig**; id. Babitsné fiának Szekszárd, 1912. szeptember 7. után írt levelét: OSZK Fond III/179/215.

Vö. (Szilasi) OSZK Fond III/2357.

Szekszárd, 1912. augusztus 5. után

Babits kedves tanítványa kérésére francia nyelvű sorokat küld Komjáthy Aladárnak: nagy örömet szerzett neki levelével, de sajnálja, hogy nem franciául írt, hiszen nem szégyelleni kellene magát, hanem büszkének lenni, mert meglepően sokat fejlődött. Hozzáteszi, hogy ő viszont szégyellhetné esetleges hibáit, „tudatlanságát” előtte, hiszen a tanítványa, mégsem teszi. Késve ír, mert nagyon el volt foglalva művével [Dante *A Pokol* második részének fordításával]. Utazása szép volt, de nem túl hosszú, s az utazás alatt nem tudott dolgozni. Firenzében pedig túl meleg volt,

„a hőség nem barátja a költészetnek” [az eredeti szólás – *Aurora musis amica*/a hajnal a múzsák barátja – aktualizálása: *canicula non est musis amica*]. Közli: néhány napon belül otthon lesz Rákospalotán, s akkor majd mindenről beszélhetnek. Tudja, franciából vizsgát kell tennie, de ő nem nyugtalan az eredmény miatt, hiszen Aladár mindent megtanult, amit két hónap alatt lehetett.

Révai/Révy Mór még mindig nem küldte a korrektúrákat, úgy véli, nem kezdtek el a könyv nyomását, talán mert addig várnak, míg megkapják Babits kéziratának második részét is. Hozzáteszi, hogy az csak két napja készült el, így még nem küldte el nekik. Reméli, az orvos most is egészségesnek fogja találni Aladárt, s ígéri, mihelyt Rákospalotán lesz, azonnal írni fog.

Lásd az eredeti kézirat Komjáthy Géza (Marl, Németország) tulajdona; fotokópiája PIM Kézirat-tára V. 5456/1/7.; Sáli 2003. 166–167., 427–428. (1102. levél); Buda 2007. 66. és 148. lábjegyzet

1912. augusztus 10.

Hendel Ödön ad postára újabb, az Assisiből küldöthöz „nem méltó” lapot Babitsnak Thurzófüredről (Szepes megye), melyen közli, hogy „Galamb [Sándor, Hendel magyar–német szakos tanártársa 1908–1910 között] is Firenzében van”.

Lásd OSZK Fond III/567/5.; Sáli 2003. 167–168., 428–429. (1103. levél); Buda 2007. 66. és 147. lábjegyzet

Stiegelmar Róbert küld levelet a Bács-Bodrog vármegyei Cservenkáról Babitsnak: Olaszországból hazatérve igaz örömet szereztek neki Babits megtisztelő sorai. Kíérzi a Meredith-dolgozatát elismerő bírálatból az őszinteséget, ami különösen értékké teszi számára a levelet, hiszen úgy véli, Babits az „egyedül illetékes”, „az egyetlen aki igazán ismeri és szereti Mereditht”. Reméli, hogy Babits óhaja, Mereditht magyar fordításban látni, előbb-utóbb teljesülni fog.

Lásd OSZK Fond III/1155/2.; Sáli 2003. 168–169., 429. (1105. levél)

Lásd még **1912. június 18.**

1912. augusztus 11.

Egykori fogarasi tanártársa, barátja, Fridrich András Weimarból, „a Költőkirály műhelyéből”, Goethe dolgozószobájából küldi üdvözlétét Babitsnak Szekszárdra.

Lásd OSZK Fond III/1650/6.; Sáli 2003. 169., 429–430. (1106. levél)

Vö. Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 215. (1911 augusztusára datálja)

1912. augusztus 14.

Jólesz Béla újpesti természetrajz–kémia szakos tanártársa kíván képeslapján továbbra is kellemes nyarat Babitsnak Zalaegerszegről.

Lásd OSZK Fond III/2448/42.; Sáli 2003. 169., 430. (1107. levél), 243.

1912. augusztus 19.

Dienes Valéria [már Budáról, az akkor I. (ma XI.) kerületi Ménesi út 4. szám alól írt] levelében eloszlatni igyekszik a félreértést, mert leveleik – Babits nekik szóló kártyáit végül a tisztviselőtelepi iskolába címzi – keresztezték, elkerülték egymást, így Babits úgy érezte, mintha neheztelnének rá, s ezért nem írnak neki. Nem érti, hogyan lehet ilyesmit. (Összetartozásukról ír kissé fennkölt sorokat: amely „olyan mint valami magasabb rendű természeti erő, nem akar semmit kapni, sem adni, nem köt, hanem felszabadít, nem idomít össze, hanem magunkról megbizonyosít”.) Hazaérkezése után várják-hívják őt magukhoz.

Dienes Pál és Valéria – bizonyára abban a hiszemben, hogy Babits még mindig Itáliában időz – ugyanekkor pár sort küldenek id. Babits Mihálynénak, melyben valószínűleg a fönti levél továbbítását kérik tőle: „nem tudjuk Mihály címét, nagyon megköszönném, ha a levelünket utána küldené. Valahogy nyomát vesszítettük egymásnak a nyáron a sok utazgatás közben...”

Lásd a Babitsnak szóló augusztus 19-i levelet: OSZK Fond III/378/7.; Dienesék 1982. 37–39. (14. levél); Sáli 2003. 170–171., 430–431. (1110. levél); az id. Babitsnénak írt levelet: WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.171.

Lásd még *Firenze (?)*, *1912. július 30. előtt (?)*; *1912. augusztus 19. után*

Vö. Buda 1996. 330–331. (190. levél – Dienes Valéria és Pál id. Babitsnénak szóló levelét a postabélyegző alapján 1912. augusztus 10-re datálja)

1912. augusztus 25.

Dienes Pál névjegyen (I. Ménesi út 4.) ír Babitsnak, mert szeretnék „az összeköttetést újból megindítani” és vele mielőbb találkozni. Valószínűleg Dienes Valéria augusztus 19-i levelének vétele iránt érdeklődik, reménykedve, hogy Babits ezután már nem gondol rájuk rossz érzéssel. Kéri, jöjjön be hozzájuk Rákospalotáról a Ménesi útra, mely a „Fejérváry útról nyílik [...] a Gellért[hegy] felé” [a mai Bartók Béla út neve ekkor Fehérvári út].

Lásd OSZK Fond III/375/26.; Dienesék 1982. 40. (15. levél – Téglás csupán tágabb, 1912-es dátumot ad); Sáli 2003. 171., 431. (1111. levél)

Lásd még Buda 2007. 67. és 150. lábjegyzet

Vö. Buda 1996. 330–331. (190. levél – 1. lábjegyzet: Dienes Pál Babitsnak szóló névjegyet az id. Babitsnénak 1912. augusztus 19-én írott levelükkel egyidejűnek tekinti)

1912. augusztus 27.

Matematika–fizika szakos újpesti kollégája, Lengyel Károly, hazaérkezve nagy körútjáról (többek között Korfut, Máltát, Cataniát megjárva) már Újpestről küldi képeslapon üdvözlését Babitsnak Szekszárdra (az útról nem tudott írni, mert elvesztette a címét).

Lásd OSZK Fond III/1650/41.; Sáli 2003. 172., 432. (1112. levél), 243.

Rákospalota, 1912. augusztus 29–30.

Babits már elutazása – augusztus 29. – második napján levelezőlapot küld haza Szekszárdra. Bizonyára kéri, hogy ruháit és könyveit küldjék utána.

[Lehetséges, hogy Babits az újpesti gimnázium augusztus 29-i alakuló értekezletére már Újpestre érkezik.]

Lásd Babits István augusztus 31-i levelét: OSZK Fond III/41/6.; Buda 2007. 67., 111.

1912. augusztus 30.

Gärtner Ferenc főgimnáziumi tanuló küld „Szerbia fővárosából”, Belgrádból üdvözlő képeslapot Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/1827/59.; Sáli 2003. 172–173., 432. (1113. levél)

Újpest, 1912. augusztus 30–31.

Pótvizsgák zajlanak az újpesti gimnáziumban.

Lásd Buda 2007. 111.

1912. augusztus 31.

Babits István ír levelezőlapot bátyjának Rákospalotára. Örül annak a ritka eseménynek, hogy Babits már elutazása második napján levelezőlapot küldött, amit sohasem szokott megtenni. Édesanyjuk beteg, Angyus dolgozik, így Nenne [Kelemen Ilona] csinál mindent. Remélik, hogy „a Révaiéknál sem volt semmi fönnakadás” [ti. a Dante-fordítás megjelentetése körül]; kéri, erről bátyja feltétlenül írjon. „Az én dolgom szerencsésen sikerült” – utal sikeres latin javítóvizsgájára. „A P. H. üzenete csütörtökön érkezett meg, amint előre is gondoltuk: semmi pozitív adattal.” [A különös megfogalmazás – „P. H. üzenete – lehetséges, hogy az augusztus 29-i csütörtöki *Pesti Hírlap* kinevezéseket, áthelyezéseket tartalmazó rovatára utal, amelyben Babits neve nem szerepel.]

Lásd OSZK Fond III/41/6.; Sáli 2003. 173., 433. (1115. levél)

Rákospalota, 1912. szeptember eleje

Babits „penitenciás” [*latin* ’bűnbánó’] levelet küld Horvát Henriknek, aki – úgy véli – méltán neheztelhet rá, hogy kedves levelére mindeddig nem válaszolt. „Meggyónja”, a levelezés ismeretében úgy tűnik, kissé eltúlozva sorolja az okokat: majdnem két hónapig [!] néhány ismert írásút kivéve, semmilyen címére érkező levelet nem bontott fel, hogy elmerülhessen a munkában [bizonyára Dante-fordítására utal], majd amikor a felgyült levélhalmot végignézte, nagy lelkifurdalással találta meg levelét, de nyáron nem tudva Horvát Henrik címét, nem tehetette azonnal jóvá a mulasztást. Huzella Gyulánétól kérjen bocsánatot a nevében, s ha még érdeklik „igénytelen megjegyzései az irodalom és társadalom viszonyáról”, közli, hogy a kéz-

iratot átadta Jászi Oszkárnak, aki közlést teszi, vagy már közzétette azt a *Huszdik Században*.

Lásd Babits Mihály Horvát Henriknek OSZK Levelestár; Sáli 2003. 189., 450. (1141. levél – Rákospalota, 1912. szeptember)

Lásd még Horvát Henrik 1912. április 11. után, július előtt Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/599/21.; Babits irodalom és társadalom viszonyáról a Társadalomtudományi Társaságban tartott előadásának szövege: *Huszdik Század* 1912. június, 6. sz. I. köt. 804–807.

Újpest, 1912 ősze

Az Újpesti Közművelődési Kör – tanártárs, Fischer Izidor közreműködésének köszönhetően – Babits-estet rendez, melynek első részében színészek adnak elő verseiből, a második részben pedig Babits olvassa fel a *Laodameiát*.

Lásd Éder 1966. 133.; Rába 1983. 316.; Kelevéz, *Irodalomtörténeti Közlemények* 2000. 1–2. sz. 68.; Kelevéz 2008. 86. és 31. lábjegyzet

Újpest, 1912. szeptember 1.–november 15/16.

Babits az újpesti gimnáziumban az I/a osztály osztályfőnöke, itt és a VIII.-ban tanítja a magyart és a latint heti 18 órában, s ő az önképzőkör vezetője is.

Lásd Az Újpesti Magyar Királyi Főgimnázium értesítője az 1912–1913. tanévről. *Újpest*, 1913. 5., 17., 20.; Éder, *Irodalomtörténet* 1962. 1. sz. 138–146.; Éder 1966. 137–138.; Sipos 2003. 60.

1912. szeptember 2. vagy 9. vagy 16. hétfő

Augusztus végén–szeptember elején Babits bizonyára folyamatosan kapja a Révai Testvérek Irodalmi Intézetől *A Pokol*-fordítás korrektúráját. Névjegy kíséretében „két borítékban” küldi vissza Révai/Révay Mór igazgatónak [vagy Molnár Imrénnek] a korrektúraíveket, s ígéri, hogy *másnap, kedden* délután 4 óra tájban személyesen felkeresi őt.

[Szeptemberben 19. – a második revízióra küldött korrektúraívek megküldésének ideje előtt – 3., 10. és 17. a szóba jöhető keddi napok.]

Lásd OSZK Fond III/5/75/3.; Sáli 2003. 183., 444. (1132. levél)

Lásd még a Révai Testvérek Irodalmi Intézet 1912. szeptember 19-én Babitsnak küldött levelét: OSZK Fond III/1858/4.

Vö. Sáli 2003. 444. (1132. levél – Újpest–Rákospalota, 1912. szeptember 3. és 16. között-re datálja, de a névjegyen említett „holnap, kedd”-et ennek ellentmondva „okt. 29”-i dátummal jelöli)

Újpest/Rákospalota, 1912. szeptember 3. vagy 10. vagy 17. kedd

Babits Révai/Révay Mórnak hétfőn (szeptember 2-án, vagy 9-én, vagy 16-án) írott névjegye ígérete szerint bizonyára *kedden* délután 4 óra tájban személyesen felkeresi őt.

Lásd Babits Révai/Révay Mórnak küldött névjegyét: OSZK Fond III/5/75/3.

Lásd még a Révai Testvérek Irodalmi Intézet 1912. szeptember 19-én Babitsnak küldött levelét: OSZK Fond III/1858/4.

1912. szeptember 3. kedd délután

Babits Angyal levélben tudósítja bátyját, hogy André [István, szekszárdi szabó] csak szombatra készíti el a ruháját, ők a többi holmiját, s a könyveket is ezzel a levéllel egyidejűleg küldik. Mint Pista lapjáról már értesült, öccsük átment a javítón. Kis Liccék [Kelemen Gizella és szülei] szombaton [szeptember 7-én] mennek Pestre. Édesanyjuk nincs jól, délelőtt többnyire fekszik, s nagyon szeretné tudni, Babits aggodalmait a Révai testvérekkel szemben elmúltak-e [A Pokol-fordítás megjelentetése miatt].

Lásd OSZK Fond III/35/43.; Sáli 2003. 175., 435–436. (1118. levél)

Még ugyanezen a napon Angyal pár sorban megírja bátyjának, hogy a küldött kosár (szőlő) kulcsához – melyet ajánlott levélben juttatnak el hozzá – hogyan férhet hozzá. (A feladóvevényen Angyal id. Babitsnét jelöli meg feladóként.)

Lásd OSZK Fond III/179/48.; Sáli 2003. 175., 436. (1119. levél)

Kovács László Szekszárdról küldött lapján közli Babitscsal, hogy pénteken, 6-án reggel megy Pestre és délután 5–6 között hozzá, Rákospalotára. Ha Babits nem lenne otthon, a holmijait a szobájában hagyja. Négy napig marad Pesten, kéri, hogy „a kisfiút”, Komjáthy Aladárt egy estére vagy délutánra „foglalja le”. Szabadkozik: ha most sokat lesz Babits nyakán, ne vegye rossz néven, karácsonyig a szigorlati könyveibe fog temetkezni, s addig pedig a színét sem látja. Utóiratként jelzi még, hogy egy este Dienesékhez is kimegy [akik július–augusztusban az I. kerület Ménési út 4.-ben laknak, a tanév kezdetekor pedig minden jel szerint már kiköltöznek a Tisztviselőtelepre, a Szabóky utca 59.-be].

Lásd OSZK Fond III/791/9.; Sáli 2003. 176., 436–437. (1120. levél)

Lásd még Dienesék 1982. 157. (Dienesék tisztviselőtelepi lakásai: Delej utca 1., Szabóky utca 59., 1913-tól 1916-ig Villám utca 19., 1919-ig Család utca 28.)

Vö. Sáli 2003. 436. (1120. levél – téves OSZK-jelzettel: a 1016. levél [OSZK Fond III/791/24.] jelzetét ismétli meg)

1912. szeptember 5. előtt

Umberto Norsa elküldi Babitsnak „két vaskos kötetben”, a Giovanni Pascoli szerkesztette Népkönyvtár, a Biblioteca dei popoli 10–11. darabjaként megjelent új Petőfi-fordítását: Petőfi, Sándor: *Poesie*. Versione interlineare con prefazione e note di Umberto Norsa. Edizioni R. Sandron, Palermo, 1912. [Az olasz műfordító Umberto Norsa érdeklődését a magyar nyelv és Petőfi Sándor költészete iránt Giosuè Carducci, Petőfi olaszországi kultuszának elindítója, a *Risorgimento* korának nagy

nemzeti költője kelti föl, aki Petőfit mint a bor, a szerelem és a szabadság dalnokát mutatja be.]

Lásd Babits 1912. szeptember 5. előtt Pintér Jenőnek írt levelét (OSZK Levelestár [1]) és Pintér választát (OSZK Fond III/1018/21.), valamint Schöpflin Aladár 1912. szeptember 5-én Babitsnak írt sorait (OSZK Fond III/1115/6.) és Babits 1912. szeptember 5. után küldött választát (OSZK Levelestár [9])

Lásd még Umberto Norsára: Elek Artúr, Nyugat 1923. II. 17–18. sz. 291–292.; Carduccira: Sárközi Péter, Hítel 2011. 24. évf. 10. sz. 109.

Rákospalota, 1912. szeptember 5. előtt

Babits szabadkozó sorokat küld Pintér Jenőnek, hogy kedves levelére – olaszországi útja miatt – megkésve válaszol, s úgy véli, a felajánlott ismertetés [Silvino Gigante népköltési gyűjteményéről] bizonyára már el van intézve. Közli azonban, hogy a napokban küldte el neki Umberto Norsa új Petőfi-fordítását, s érdeklődik, vajon az érdekelne-e az *Irodalomtörténet*.

Lásd Babits Mihály Pintér Jenőnek OSZK Levelestár (1); Sáli 2003. 174., 434. (1116. levél)

Lásd még **1912. július 22.**

Vö. Sáli 2003. 174., 434. (1116. levél – *Budapest*, 1912. szeptember eleje előtt-re datálja, noha Babits 1912. augusztus 29-én érkezik Szekszárdról Rákospalotára)

1912. szeptember 5. előtt

Pintér Jenő nagy örömmel vette Babits várva-várt levelét. A szóban forgó Silvino Gigante-kötet bírálatát – mert sejtette olaszországi útját – fenntartotta, s ehhez kéri Umberto Norsa Petőfi-fordításának bírálatát. Érdeklődik, küldje-e Gigante fordítását. Tehát legkésőbb október 1-jéig két bírálatot vár: 1. Népköltészet, 2. Petőfi.

Közli még Babitscsal, hogy a Böröcz-bírálatot [Böröcz Marcell: *Ferencesek a középkori magyar irodalomban*] „széltére dicsérték” az olvasók, s hozzáteszi: „Pikáns dolog, hogy két ciszterci is rendkívül örvendett az esetnek!” [Ti. hogy Babits kíméletből sem rejti véka alá lesújtó véleményét a könyvről.]

Lásd OSZK Fond III/1018/21.; Sáli 2003. 174., 434–435. (1117. levél), 249.

Lásd még **1912. május; 1912. november**

1912. szeptember 5.

Schöpflin Aladár a *Vasárnapi Újság* nyomtatott levélpapírján írt levelében fölkéri Babitsot, hogy 150–200 sorra menő ismertetést írjon számukra Umberto Norsa olasz Petőfi-fordításáról (ha elvállalja, küldi a két kötetet). Utóiratként tréfás felszólítást fűz a levélhez: „Nb. A Nyugatnak átadott helyett adósom egy nagyon szép verssel!” [Talán az *Örökségem* [*Ilyenkor szünidőn járok...*] című költeményre utal.]

Lásd OSZK Fond III/1115/6.; Sáli 2003. 176–177., 437. (1121. levél), 249.

Lásd még *Örökségem* [Ilyenkor szünidőn járok...]: **1912. július 1.; Újpest, 1912. szeptember 5. után; 1912. október 6.**

Ignotus csütörtök este „Kedves Barátom” megszólítással küld rövid levelet: egy németből fordított írást [Hans Leicht-fordítását] szeretne Babits figyelmébe ajánlani, véleményét kérve, vajon jónak találja-e a *Nyugatban* való közlésre. „[G]lyönyörű újabb verseidért üdvözlő, próza-kéziratot vár s viszontl[átásig] ölel barátsággal Ignotus” – zárja levelét. [Bizonyára a *Nyugatban* szeptember 16-án megjelenő *Mercuria* és *Őszi harangozó* című versekre utal; a Babits-próza majd az október 1-jei számban közzétett *Magántudósok* című írás lesz.]

Lásd OSZK Fond III/610/39.; Sáli 2003. 177., 438. (1123. levél), 245., 249.; Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 766–767.

Lásd még Ignotus 1912. szeptember 10-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/610/31.; **1912. szeptember 16.; 1912. október 1.**

Újpest, 1912. szeptember 5. után

Babits Schöpflin Aladár felkérésére küldött válaszában közli, hogy Umberto Norsa Petőfi-fordításának két kötetét nemrég elküldte neki, ő pedig Pintér Jenőnek, azaz az *Irodalomtörténet*nek már elígerte a recenziót, s nem tudja, „ez nem teszi-e nehezzé”, hogy a *Vasárnapi Újságnak* is írjon róla. Jelzi, hogy már van egy verse, melyet a *Vasárnapi Újságnak* szán, s néhány nap múlva elkészül vele. Ígéri, hamarosan felkeresi Schöpflint.

[Bár erre vonatkozó levél nem jelzi, Schöpflin bizonyára megnyugtatja Babitsot, hogy az *Irodalomtörténet*be írandó cikk nem akadályozza annak, hogy a *Vasárnapi Újságnak* rövid ismertetést adjon Norsa új Petőfi-fordításairól, hiszen 1912. október 6-án megjelenik Babits írása. A közeljövőre ígért vers azonban elmarad, s a következő, *A szerelmes éneke reggel* [= *A költő életének pusztájáról*] című Babits-költmény csak 1913. február 2-án jelenik meg a lapban.]

Lásd Babits Mihály Schöpflin Aladárnak OSZK Levelestár (9); Sáli 2003. 177., 438. (1122. levél)

Lásd még **1912. október 6.**

1912. szeptember 5. után–szeptember 10. előtt

Babits válaszol Ignotus (szeptember 5-i) csütörtök esti soraira, jelezve, hogy vállalja a németből fordított írás véleményezését.

Lásd Ignotus 1912. szeptember 5-i (OSZK Fond III/610/39.) és 1912. szeptember 10-i (OSZK Fond III/610/31.) levelét

1912. szeptember 6. péntek–szeptember 9. hétfő

A Szekszárdról Pestre érkező barát, Kovács László délután 5–6 között kimegy Babitshoz, s ha nem találja otthon, a holmijait a szobájában hagyja [ezek szerint nála szándékozik megszállni]. Négy napig marad Pesten, s kérésére Babits és Komjáthy

Aladár egy estét vagy délutánt bizonyára vele tölt. Az is lehetséges, hogy egyik este Dienesékhez is kimennek a Tisztviselőtelepre, a Szabóky utca 59.-be.

Lásd Kovács László Babitsnak 1912. szeptember 3-án küldött levelét: OSZK Fond III/791/9.

1912. szeptember 7. után

Babits nagybátyjával, Bimbissel [Kelemen Imrével] – aki leányával, a kis Liccel, Kelemen Gizellával szeptember 7-én indul haza Szekszádról Budapestre – bizonyára ruhavásárlásokat bonyolít.

Lásd Babits Angyal 1912. szeptember 3-án (OSZK Fond III/35/43.) és id. Babitsné Babitsnak 1912. szeptember 7. után írt levelét: OSZK Fond III/179/215.

Id. Babitsné írja fiának, hogy a pakkot postán adták fel, pedig talán vasúton kellett volna, olyan nehéz lett – érdeklődik, hogyan ért oda. André [István] szabó előző nap adta hírül, hogy küldi Babitsnak a ruhákat (id. Babitsné még egy melegebb kék kabátot, szürke nadrágot és sárga cipőt is küld benne). Megkapva a 200 forintot, betette fia nevére a takarékbba, ha majd szüksége lenne rá – ők most nem szorulnak a pénzre. Örül, hogy Babits bevásárolt Bimbissel [Kelemen Imrével], szeretné tudni, mit és milyent vettek. Pista megírta neki, hogy elégségesre javított, a beíratáskor tanárai panasztolták, hogy igen gyenge. Angyal sokat tanul és sír. Kérdi, Babits sokat jár-e Pestre, volt-e a Tisztviselőtelepen, kimentette-e őt Dienes Vali előtt, aki neki írt Babits miatt –, volt-e Révaiéknál, megkeresi-e (Jászay-)Horváth Elemért [Babits apja egykori barátjának, Horváth Károlynak szintén költővé lett fiát, aki a *Nyugat*-ban publikál, s aki kapcsolatban áll a Révai Testvérek Irodalmi Intézetével]. Ír még a családról meg a barátokról (Kiss Pista és Ernő már Pestre mentek, s ígérték, meglátogatják Babitsot). Angyal is üdvözetlet fűz a levélhez.

Lásd OSZK Fond III/179/215.; Sáli 2003. 178–179., 439–440. (1124. levél)

Lásd még *1912. szeptember 3. kedd délután*; Jászay-Horváth Elemérre: *Pécs, 1891. május 5-től 1898. május 12-ig; 1914. június 13.*

Vö. Sáli 2003. 439–440. (1124. levél – Szekszárd, 1912. szeptember 3. és 7. között-re datálja)

1912. szeptember 10. kedd

Ignotus levelében köszöni Babits fáradtságát; [Hans] Leicht-fordítását mihamarabb küldi. Babits prózáját és „nagyobb dolgait” várja, de addig is, míg azokkal elkészül, „végtelenül leköteleznél[!] odavetett, kivált aktuális apróságokkal” (a szeptember 1-jei apróság-rovatot szegényesnek találja, pedig szerinte „az teszi a szemlét: újság-gá”). Kéri, Babits egy nappal hamarabb tudassa vele, mikor jön be Rákospalotáról, „hogy este is vele maradjasson”.

Lásd OSZK Fond III/610/31.; Sáli 2003. 179–180., 440–441. (1125. levél)

1912. szeptember 13. péntek

Babits „baráti jóságát” [bizonyára a Hans Leicht-fordítás véleményezését] köszönve Ignotus tudatja, két nappal korábban kell megjelenniük, így azzal már mindenképp elkéstek, ám úgy véli, „ez az egyszerre ragyogó és gediegen [*német* ’alapos’, ’gondos’] dolog külön ékessége lesz az ugyancsak kitűnőnek ígérkező oktb. 1-i számnak”. Hozzáteszi még: „Állami dolgod, tudom, nem sikerült. A városnál most bocsátottam ki csápjaimat.” [Ignotus, akárcsak most, már 1911-ben is latba veti kapcsolatait Babits állás-ügyének rendezése érdekében.]

Lásd OSZK Fond III/610/44.; Sáli 2003. 180., 441. (1126. levél), 249.

Vö. Sáli 2003. 180., 441. (1126. levél – a német „gediegen”-nek indoklás nélkül nem az első [’alapos’, ’gondos’], hanem ritkább jelentéseit adja: „furcsa, egyedülálló, különös, vidám, komikus”; nem jelzi a „baráti jóság” kapcsán a Hans Leicht-fordítás véleményezését), 249.

Dienes Pál levelében sajnálattal értesíti Babitsot, hogy áthelyezése Újpestről a Tisztviselőtelepre mégsem sikerült, de Gaál Mózesnek Boncz [Ödön vallás- és közoktatásügyi miniszteri tanácsos] megígérte, hogy legkésőbb következő nyáron áthelyezik. Dienes mindamellett „tudományos és laikus összejöveteleiket” szeretné folytatni; szombat, vasárnap és hétfőn is várják Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/375/30.; Dienesék 1982. 41–42., 192–193. (16. levél); Téglás 1991. 54.; Sáli 2003. 180–181., 441–442. (1127. levél), 244.; Buda 2007. 67. és 151. lábjegyzet

Lásd még Babits sikeres áthelyezésére: **1912. október 26.; 1912. november 15.**

Rákospalota, 1912. szeptember 14. előtt

Babits vélhetően hűvös és tartózkodó levelet és kártyát ír id. Gaál Mózesnének.

Lásd id. Gaál Mózesné 1912. szeptember 14. körül kelt levelét: OSZK Fond III/478/1.

1912. szeptember 14. előtt

Id. Gaál Mózesné még Badacsonyból küldött levélben köszöni meg Babits levelét és kártyáját. „Jó volt érezni, hogy ide is gondolt, bár elzárta útját az én válasznak. Becsukta maga után az ajtót – jól tette. Ha kellett – csak így érhettem el” – írja kissé talányosan. – Most tudta meg, hogy Babits nem kerülhet az ő iskolájukba; nagyon fájlalja, hogy így nem fogják megismerni egymást. „Talán sikerül jövő évben, talán soha – egészen vesztes mégsem vagyok, mert megéreztem valamit lelkéből és gazdagodtam vele” – jelenti ki. A természet buja vegetációjáról, a világ és benne az ember parányi voltáról, mindarról, ami összeköti az embert a mindenséggel, s a „legszebb örökség”-ről, a szeretetről szóló, kissé nőies ömlengés zárja a levelet.

Lásd OSZK Fond III/478/1.; Éder 1966. 137. (1912. augusztus 20. utánra datálja); Téglás 1991. 57–58.; Sáli 2003. 181–182., 443. (1130. levél), 244.; Buda 2007. 67. és 151. lábjegyzet

Lásd még Gaál Mózesné 1912. június 27-i levelét: OSZK Fond III/477.

Vö. Sáli 2003. 181–182., 443. (1130. levél – a Badacsony-Hableány településnevet a Hableány szállóval azonosítja)

1912. szeptember 14.

Id. Gaál Mózes a X. kerületi Tisztviselőtelepi M. Kir. Állami Főgimnázium igazgatójának fejlődés levélpapírján írt, „Kedves Öcsém”-nek címzett soraiban sajnálkozik: nagyon fájjalja, hogy ebben az évben nem sikerült Babitsot odakéretnie az ő iskolájába. Már minden a legjobb úton volt, amikor a III. kerületből két tanárt helyeztek át: „Így ütöttek ki téged a tizenkettedik órában a markomból, pedig erősen szorongattalak.” Egyelőre meg kell elégedniük a kapott ígérettel, hogy jövőre áthelyezik Babitsot. Kéri, ne felejtse el, hogy a Hungária körúti „új ház”-ban [ma Könyves Kálmán körút, ahol akkor az új iskolaépületben laknak Gaálék] élnek olyan emberek, akik szeretik, becsülik és szívesen látják őt.

Lásd OSZK Fond III/471.; Téglás 1991. 55–56.; Buda, Újpesti Helytörténeti Értesítő 1994. 2. sz. 43.; idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 229., 564. (233. tétel); Sáli 2003. 182–183., 443–444. (1131. levél), 244.

Lásd még **1912. október 26.; 1912. november 15.**

1912. szeptember 16.

Megjelenik Babits *Merceria* és *Őszi harangozó* című verse.

Lásd Nyugat 1912. II. szept. 16. 18. sz. 393–394.

Lásd még *Merceria: Velence, 1912. július 18–20. körül; Szekszárd, 1912. augusztus 5. után–augusztus 29.; Őszi harangozó: Szekszárd, 1912. augusztus 5. után–augusztus 29.*; Sáli 2003. 246.; Buda 2007. 67.

1912. szeptember 19.

A Révai Testvérek Irodalmi Intézete dr. Szántó [Andor] és Molnár [Imre] (cégszerű) aláírásával ellátott levélben tudatja Babitscsal, hogy egyidejű postával küldik *A Pokol* 1–5. ívét „második revizóra a megfelelő korrektúrával együtt” [ti. az utánéző íveket az első korrektúralevonatokkal]. Az új levonatot két példányban postázzák, kérve, Babits juttassa el azokat annak, akit a revízióra fölkerült [Komjáthy Aladáról lehet szó, de esetleg a tanártárs Hendel Ödön is számításba jöhet]. A levonat egy harmadik példányát Babitsra hivatkozva elküldik Kaposi Józsefnek is [aki mindvégig nagy segítséget nyújt Babitsnak a levonatok átnézésében és javításában]. Küldenek továbbá néhány vörös keretes lapot [a könyvtervező grafikus Zádor István keretdíszes lapjait], melyek egyikére – megbeszélésük szerint – kéri, hogy „jó tollal és intenzív fekete tintával” írja Babits a [Kaposi/Kaposy Józsefnek szóló] ajánlás szövegét, hogy az írás jól reprodukálható legyen. Végül a rajzoló számára kéri, hogy küldje be azokat a könyveket is, amelyek után a Pokol vázlatait készítette (a Pokol függőleges keresztmetszete, a Pokol 8. köre keresztmetszetben, a Föld középpontja [34. ének] és Mantova környéke [20. ének]).

Lásd OSZK Fond III/1858/4.; Sáli 2003. 183–184., 445–446. (1133. levél)

Lásd még a Hendel Ödönnek dedikált korrektúralapot: OSZK Analekta 284/2. (nyomdai levonat ceruzairású apró javításokkal); **1912. október 9.**; **1912. október 10.**; **1912. október 16.**; a dedikációra, a könyv megjelenésére: **1912. november 20.**; a Komjáthy Aladárnak szóló dedikációra: **1912. november 21. után**

1912. szeptember 25. előtt

Az *Élet* szerkesztője, Pethő Sándor levelet vált, vagy üzenet útján lép érintkezésbe Ignotusszal, hogy beleegyezését bírja Babits Dante-fordítása egy részletének lapjában való megjelentetéséhez. [Bizonyára a Babits-kéziratokra kizárólagos jogot formáló *Nyugat* miatt van szükség az engedélykérésre, melyet Ignotus megad.]

Lásd Pethő 1912. szeptember 25-i (OSZK Fond III/1011/6.), valamint Kosztolányi Babitsnak 1912. szeptember 25. után írott levelét (MTAK Ms 4621/107.)

1912. szeptember 25.

Pethő Sándor levélben kéri Babitsot, hogy Dante-fordításából küldjön el egy részletet az *Élet* számára, minthogy Ignotus értesítette őt, nincs ez ellen kifogása.

Lásd OSZK Fond III/1011/6.; utal rá BJKL 1959. 319. (170. levél jegyzetében); Sáli 2003. 185., 446–447. (1135. levél), 249.

1912. szeptember 25. után

Kosztolányi a *Világ* nyomtatott fejléces levélpapírján írt soraiban az *Élet* számára kért Dante-fordításrészlet kapcsán úgy véli, Babits már megkapta Ignotus [!] és Pethő Sándor levelét, ő hozzájuk csatlakozva kéri, mielőbb küldje a kéziratot akár Pethő (Fehérvári út 23. II.), akár az ő (Újpest rakpart 6/a III. 19.) címére. „A redakció úrian fizet érte” – teszi hozzá.

Lásd MTAK Ms 4621/131.; BJKL 1959. 203., 319. (170. levél); Kosztolányi 1996. 240., 909. (338. levél); Sáli 2003. 185., 447. (1136. levél), 249.

Lásd még Pethő Sándor Babitsnak írt 1912. szeptember 25-i levelét: OSZK Fond III/1011/6.

Kosztolányi „1912. szeptemberben” kelt levélben kéri Babits sürgős értesítését, melyik délután várja őt, ugyanis „egy nagyon fontos és érdekes dologban szeretné[lek] felkeresni. [A 2. főlió rektóján Babits ceruzairásával Kosztolányi lakáscíme: „Újpesti rakpart 6a, III. 19.” – lehetséges, hogy az *Élet* 1912. október 13-i számában megjelenő, *A Pokol*-fordításrészletet bevezető íráshoz van Kosztolányinak szüksége a rákospalotai látogatásra. Valószínűleg ez a levél a második, melyet Kosztolányi Babitsnak küld, hiszen az előzőben írja meg a lakáscímét, melyet Babits erre a levélre is rájegyez.]

Lásd MTAK Ms 4621/107.; BJKL 1959. 202–203., 319. (169. levél); Kosztolányi 1996. 237., 908. (333. levél); Sáli 2003. 184., 446. (1134. levél – 1912. szeptember 25. körül-re datálja)

Rákospalota, 1912. szeptember 25. után–október 13. előtt

Kosztolányi Dezső felvételeket készít Babitsról és rákospalotai otthonáról, hatalmas könyvtáráról az *Élet* című lapban megjelenő *A Dantét fordító Babits* című írásához, amely bevezeti az utána következő Dante-fordításrészletet (*A pokol kapuja. Dante Poklának harmadik éneke*).

Lásd *Élet* 1912. okt. 13. 41. sz. 1287–1290.; Kardos, *Studia Litteraria* V. 1967. 132.; a két kép hasonmása: Sáli 2003. 560., 561.

1912. szeptember 26., október 4–5. előtt körülbelül egy héttel

Id. Babitsné és Angyal (szeptember eleje után ismét) egy kosár szőlőt és csomagot küld Babitsnak.

Lásd id. Babitsné és Kelemen Ilona 1912. szeptember 26-i (OSZK Fond III/179/214.), valamint id. Babitsné és Angyal október 4–5-i levelét: OSZK Fond III/179/49.

Levelet is ír id. Babitsné fiának. Neve napján gondolnak rá, remélték, hogy Bimbis-sel [Kelemen Imrével] jön, aki aznap este érkezett. A következő héten szüretelnek, kéri, Babits írja meg, milyen a küldött bor és hogyan ért oda a szőlő és a sütemény. Harisnyákat, zsebkendőket, Babits ezüst ceruzáját is elküldte. Szeretné, ha fiának lenne társasága; érdekli, jár-e színházba. Vendélgelje meg Dieneséket a szőlővel, igen örülne, ha ízlene nekik. Nenne, Kelemen Ilona is gratulál kedves unoka-öccse névnapjára.

Lásd OSZK Fond III/179/214.; Sáli 2003. 187–188., 449. (1139. levél)

Lásd még Kelemen Ilona, id. Babitsné, Kelemen Imre, Babits István és Babits Angyal 1912. szeptember 27-i lapját: OSZK Fond III/179/7.

Vö. Sáli 2003. (1139. levél – 1912. szeptember 29. körül-re datálja, holott a szeptember 27-i lapon már szerepel Bimbis/Kelemen Imre jókívánsága, aki e levél szerint este érkezik)

1912. szeptember 27.

Az előző napi levél után Kelemen Ilona levelezőlapot is címez jókívánságaival Babitsnak névnapja alkalmából, melyre még id. Babitsné, [Kelemen Imre] Bimbis, Babits István és Angyal ír üdvözlő sorokat. „Jobb lett volna, ha névnapodra haza jössz” – közli István öccse; Angyal, „a bösz könyvvivő” pedig szokásos intelmei egyikét fűzi jókívánságaihoz: „Írj Miska bácsinak [Kelemen Mihály] a névnapjára!!!”

Lásd OSZK Fond III/179/7.; Sáli 2003. 186., 447–448. (1137. levél)

1912. szeptember 28.

Anna [Halász Béláné Babits Anna] és Stánczi [Babits Konstancia] nénéi virágcsokrot ábrázoló lapon küldenek névnapj üdvözlőt Babitsnak. A lapot a Szekszárdon tartózkodó Kelemen Imre adja postára.

Lásd OSZK Fond III/2448/34.; Sáli 2003. 187., 448. (1138. levél)

Vö. a Babits-katalógus 10 368. tétele tévesen az 1901-ben elhunyt Ujfalusy Imréné Raácz Anna lapjaként regisztrálja; Sáli 2003. 448. (1138. levél – Babits Konstancia keresztnéve helyett tévesen Konstantint ír, amely a név férfiváltozata)

1912. szeptember 30.

Juhász Gyula „elkészve” s szabadkozva ír képeslapot Babitsnak Szokolcáról Újpestre, Mihály-nap (szeptember 29.) alkalmából. „Lassankint megvénülök, megtörök és minden, minden oda lesz már. Orosz regényekben élem ki magamat, végtelen orosz puszták, végtelen orosz bánat: ez az én életem, ez” – írja fájdalmas kiábrándultsággal szokolcai tanárságára utalva, s hozzáteszi: „Ti boldog pestiek!”

Lásd OSZK Fond III/658/8.; BJKL 1959. 203., 319. (171. levél); Paku 1962. 191.; Szalatnai 1962. 143.; JGYÖM Lev. 1981. 259., 448. (289. levél); Sáli 2003. 188., 449–450. (1140. levél)

1912. szeptember vége

Babits másod-unokatestvére, Buday Béla, „műszaki főtanácsos és családja” barátaikkal és ismerőseikkel nyomtatott kártyán tudatják, hogy a hónap első szombatját kivéve, minden szombat délután otthon vannak (II. Báró Liphay utca 3. II. emelet 11.) [azaz nyitott házat visznek].

Lásd OSZK Fond III/1650/21.; Sáli 2003. 189–190., 451. (1142. levél)

Rákospalota–Újpest, 1912. szeptember vége, október eleje, október 10. előtt

Gyakran érthetetlen rossz hangulat, lelkiállapot keríti hatalmába Babitsot. „Magányosan és nyomorúan” érzi magát Újpesten [bizonyára a Tisztviselőtelepre való át-helyezésének megghiúsulása miatt is]. Két hétig Dieneséken kívül senkivel sem találkozik, anyja leveleire és küldeményeire nem válaszol, sem Budapestre, sem Újpestre, az iskolába nem megy, amikor kiderül, hogy lehangoltságának oka [vagy talán inkább következménye!] betegeskedése: nátha és köhögés kínozza. [Mindazonáltal, ha kissé megkésve is, dolgozik *A Pokol* fordításának korrektúraívein.]

Lásd Babits id. Babitsnének 1912. október 15. után (OSZK Fond III/58/10.) és Kaposi/Kaposy József 1912. október 10-én Babitsnak írt levelét (OSZK Fond III/672/2.)

1912. szeptember–október előtt és szeptember–október

Megjelenik Agárdi László *A modernnek és az iskola* című tanulmánya arról, mit és hogyan tanítsanak az iskolában a modern irodalomról, s méltánylóan szól Babits Mihályról.

Lásd Az Erdélyi Római Katolikus státusú kegyesrendiek vezetése alatt álló Kolozsvári Főgimnáziumának értesítője. Kolozsvár, 1912. 9–68.

Horváth János bírálatot közöl Agárdi László *A modernnek és az iskola* című tanulmányáról. Többek között kifogásolja, hogy Agárdi „túlzó dicséreteket halmoz” Babitsra.

Lásd Irodalomtörténet 1912. szeptember–október, 7–8. sz. 404–407.; Láng József/Vezér Erzsébet 1973. 566–569. (110. tétel jegyzetében)

1912. október eleje

A torokgyulladásal kínlódó Hendel Ödön pár soros levélkártyáján Babits emlékezetébe idézi, hogy vasárnap délelőtt fél 11-re várják Galamb Sándorral együtt [Hendel magyar–német szakos tanártársa 1908–1910 között]. [Hendel bizonyára később, az iskolában értesül arról, hogy Babits nem jár be tanítani.]

Lásd OSZK Fond III/567/32.; Sáli 2003. 196., 456. (1153. levél)

Lásd még Hendel Ödön 1912. október 4–10. között kelt levelét: OSZK Fond III/567/33.

1912. október 1.

Megjelenik Szabó Dezső *Petőfi művészi fejlődése* című tanulmánya, amely – Babits nevének említése nélkül – a *Petőfi és Arany* gondolataival is polemizál, többek között kijelentve: „Megvallom – bármily veszélynek is tegyem ki intelligenciám megítélését: – szerintem Petőfit burzsoának keresztelni, Aranynál pedig a l’art pour l’art-ot csak fel is említeni, e két költő valóságával legkiáltóbban ellenkező dolog.”

Lásd Nyugat 1912. II. okt. 1. 19. sz. 510–521.

Lásd még **1910. november 16.**

Magántudósok című cikkében – Fitz József Brassai Sámuelről éppen megjelent könyve kapcsán – olyan „tudósokról” hoz példákat Babits, akik egész életükben csak a tények gyűjtögetéséig jutottak, de sosem voltak képesek alkotni. „Volt egy barátom, tanár egy erdélyi városkában. Szótalan ember, de azt mondták róla, hogy »nyolc nyelven hallgat«, s valóban sohasem lehetett tudni, mi mindenhez ért még. Három évig majd mindennap találkoztunk, és sohasem sejtettem, hogy spanyolul is ért: egyszer csak kisült. Valóban eleven szótár és lexikon volt, nem volt az az apró tény, amit ne tudott volna, sőt különös szeretettel volt az apró tények iránt [...]. Egyáltalán semmi érzéke sem volt költészet iránt, de olvasta a költőket, mint egy tényhalmazt, amit ismerni kell. Ez a nagy olvasó sohasem írt és alig beszélt: féltékenyen őrizte tudását, mint a régiséggyűjtő kincseit, melyeket senkinek sem mutat, mert büszke rá, hogy csak maga gyönyörködhetik bennük.” A „[v]olt egy barátom, tanár egy erdélyi városkában” kitétel miatt egyesek véleménye szerint fogarasi tanárkolégájára, Ambrózy Pálra céloz, akinek akaratgyengése miatt futott zátonyra pályája, Juhász azonban szegedi tanártársukat, Bérczi Edét véli benne fölismereni.

Lásd Nyugat 1912. II. okt. 1. 19. sz. 473–477.

Lásd még Juhász Gyula, Nyugat 1924. I. ápr. 1. 7. sz. 511. (Bérczi Ede); Éder 1966. 57. (Ambrózy Pál); Magyar, Délmagyarország 1936. ápr. 12. 93. sz. 13–14. (A Juhász Gyulával készült interjú szerint a *Magántudósok* ihletője szegedi tanártársuk, Bérczi Ede); Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 214.; Buda 2007. 67.

1912. október 1. után, október 2. (?) szerdán

Ignotus levelében sürgeti Babitsot, hogy ha válaszolni kíván Szabó Dezső Petőfi-tanulmányára, küldje el mielőbb a *Nyugat*nak. Ha ezt nem, akkor „egyebet, – sokféle apróságot” vár tőle. [Babits nem reagál Szabó Dezső írására.]

Lásd OSZK Fond III/610/35.; közli Gál István, *Filológiai Közlöny* 1973. júl.–dec. 3–4. sz. 409. és 10. jegyzet (idézi Szabó Dezső tanulmányát és a jegyzetben Ignotus levelét); Sáli 2003. 190., 451. (1143. levél), 249.

Lásd még **1912. október 1.**

1912. október 3.

Füst Milán pár sorban Osvát kérését közvetíti Babitsnak: a nála levő Dalcroze-könyvet [*Der Rhythmus. Ein Jahrbuch. Die Schulfeste der Bildungsanstalt Diederichs*, Jena, 1911–1912] néhány napra küldje el, mert Füst írni szeretne a felolvasásról. [A ritmikus művészi torna Emile Jaques-Dalcroze svájci zeneszerzőnek a hallás és a zenei készség fejlesztésére alkalmazott módszere, melyben a test a legfőbb „hangszer”: a diákok a zenedarab ritmusára koncentrálnak spontán testmozgással fejezik ki a hallott zenei folyamat lényegét, s jelenítik meg azokat az érzelmeket, melyek magát a zenét éltetik. E megközelítésben – a zenei folyamat ritmusai és a test természetes ritmusa közötti kapcsolat révén – a zene, a mozdulat, a szellem és a test harmonikus összeköttetése valósul meg.]

Lásd OSZK Fond III/469/2.; Sáli 2003. 191–192.; 452–453. (1145. levél)

Móricz levelében dicséri, „pompás”-nak tartja Babits *Magántudósokról* szóló elmélkedését. *Kerek Ferkó* című regényébe ő maga is belevett egy ilyen figurát, de nem lelt olyan könyvet, mely egy magántudós „tudományos portyázásait” mutatná be. Most Babits tisztázta számára a kérdést, bár úgy véli, nem hangsúlyozza eléggé: a magántudós legfőbb tulajdonsága, hogy nem akar másoknak használni a tudományával, s tanítani is csupán azért tanít, „mert ő az okosabb”. Itt egy oldalvágást téve, zárójelbe Szabó Dezső nevét teszi. Felesége nevében is kéri, Babits látogassa meg őket Leányfaluban.

Lásd OSZK Fond III/926/10.; Belia/Móricz Virág, *Csillag* 1956. 4. sz. 669–670. (15. levél); F. Csanak Dóra 1963. I. 115–116., 356–357. (81. levél); Sáli 2003. 190–191., 451–452. (1144. levél); Buda 2007. 67. és 152. lábjegyzet

Lásd még **1912. október 1.**

A *Nyugat* Irodalmi és Kritikai Félhavi Szemle 30 korona honoráriumot küld Babitsnak.

Lásd a feladóvevényt OSZK Fond III/1816/6. (nyomtatvány tintairású rovatkitöltéssel, a *Nyugat* Kiadó pecsétjével)

Vö. Sáli 2003. 317. (924. levél jegyzete – 1911. [!] október 27-nél jelzi az adatot, de a feladóvevény jelzetét nem adja meg!)

1912. október 3.–1912. november 15. között

K. Goll Aranka [talán Goll János újpesti zenepedagógus leánya; esetleg valamelyik tanártársának felesége] levelében kéri, hogy miután „Dekani tanár Úr hűtlen lett a megszokott ebéd companistáihoz [*latin* ’társ’]”, Babits üzenje meg, hogy a Vigadóban [az újpesti Vigadó kávéház] ebédel-e, mert aznap ő is házon kívül ebédel, „s egyedül unalmas vendéglőben enni”. „Ha van mersze Tanár Urnak velem enni jönni úgy egy órákor [!] iskolából jövet, szőljon be Tanár Úr Dekáni iskolájába itt vagyok. – Tanár Úr semmi kifogás! – jól fogunk mulatni – szörnyű jó kedvem van” – írja kissé fanyar ironiával. [Babits ezek szerint rendesen tanártársaival az újpesti Vigadóban ebédel.]

[Dékáni Árpád iparművész, rajztanár 1885-től a kiskunhalasi református gimnázium tanára, 1906-tól Budapesten az Iparművészeti Főiskolán, majd az Újpesti Gimnáziumban tanít. A halasi csipke néven ismert művészi csipkék rajzát tervezi, melyeket rajzai alapján Markovics Mária készít el, s melyek külföldön is hamar kedvelté válnak. 1904-ben a St.-Louis-i, 1906-ban a milánói világkiállításon csipkéivel Grand Prix-t (nagydíjat) nyer. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium csipkevarró tanfolyamok szervezésével bízta meg. E szervezőmunkával indul el a magyar háziipari mozgalom. 1912. szeptember 1-jén nyílik meg az újpesti Vasút utca 69.-ben a képző- és iparművészet valamennyi ágát felölelő, valószínűleg a levélben „Dekáni iskolája” néven említett műkedvelő tanfolyam – Dékani az 1912. október 3-án kelt miniszteri rendelet alapján vállalhat mellékfoglalkozást.]

Lásd OSZK Fond III/1827/66/a; Sáli 2003. 229., 482–483. (1191. levél)

Lásd még az újpesti Vigadóban tartott „búcsúlakomára”: *Újpest–Tisztviselőtelep, 1912. november 16. szombat–1916. január 18. (29.)/1916. május 17. körül*

Rákospalota, 1912. október 3. után

Babits névjegykártya kíséretében küldi el Füst Milánnak a kért „Dalcrose-féle könyvet”, szabadkozva a késedelemért.

Lásd PIM Kézirattára V. 4140/178/9.; Sáli 2003. 192., 453. (1146. levél – a téves PIM-jelzet [V. 4140/179/9.] bizonyára elírás)

Lásd még **1912. október 3.**

1912. október 3. után

Füst Milán monogramos névjegykártyájára ceruzával ír bocsánatkérő sorokat a Dalcrose-könyv megküldésének sürgetéséért, s talán indoklásul közli Babitscsal, hogy ágyban fekvő beteg.

Lásd OSZK Fond III/469/23.; Sáli 2003. 192., 453. (1147. levél)

1912. október 4. előtt

Az ekkor Szekszárdról Pesten tartózkodó Kiss István levelében érdeklődik, mikor találkozhatna Babitscsal, aki azonban nem válaszol neki.

Lásd id. Babitsné, Babits Angyal és Babits István 1912. október 4–5. levelét: OSZK Fond III/179/49.

1912. október 4. péntek reggel

Dienes Pál levelezőlapon értesíti Babitsot: bármilyen legyen is az idő, ő vasárnap [október 6-án] „11+1/2-kor” a Vígszínházhoz címzett kávéházban lesz [az V. kerület Lipót körút 32. alatti kávéház tulajdonosa ekkor Brück Károly], „hogy a továbbiak felől intézkedhessenek” (?). Reméli, Babits addigra „megbarátkozik” a matematikus Picard-ral [Émile Picard a komplex függvénytan és a differenciálegyenletek elméletével is foglalkozó, a modern matematikai analízis jelentős képviselője – lehetséges, hogy Dienes valamely könyvét ajánlja Babits figyelmébe].

Lásd OSZK Fond III/375/7.; Dienesék 1982. 43., 193. (17. levél); Sáli 2003. 192–193., 454. (1148. levél)

1912. október 4–5.

„Saját kezéhez: sürgős” felirattal id. Babitsné, Babits Angyal és Babits István küldenek aggódó-szemrehányó sorokat Babitsnak. Egy héttel korábban anyjuk levelet és csomagot, s egy kosár szőlőt adott postára – talán baja van, hogy nem válaszol. „Ma Bimbissel [Kelemen Imrével] a király névnapját ültük [Ferenc József október 4-i neve napja ekkor országos ünnep] s Pista kedvéért kártyáztunk, de Pista vesztett s így rém dühös” – számol be szokásához híven minden apróságról. Következő héten szüretelnek, hívják haza Babitsot, s azon gondolkodnak, hogyan lehetne őt válaszra bírni. Angyal szerint Pista öccsük „meghatóan szorgalmas”, az érettségire készül, s levelet vár bátyjától.

Lásd OSZK Fond III/179/49.; Sáli 2003. 193–194., 454–455. (1150. levél)

1912. október 4–10. között

Babits Komjáthy Aladárnak Rákospalotáról küldött levelében közli: „Sajnos, beteg vagyok, bejöttem ugyan nyolc órakor, de mindjárt haza kellett mennem. Így Dienes óráját sem hallgathatjuk ma meg.” Fontos mondanivalói vannak, ezért kéri, vagy délután, vagy másnap Aladár látogasson el hozzá.

Lásd eredetije Komjáthy Géza (Marl, Németország) tulajdona; fotokópiája PIM Kézirattára V. 5456/1/13.; Sáli 2003. 197., 457. (1155. levél – Rákospalota, 1912. október 4. körül)

Hendel Ödön szánakozó szívvvel értesül Babits betegségéről; szeretné meglátogatni, de a torkával vesződik. Bántja a lelkiismeret, hogy előző héten nem beszélt jobban rá Babitsot az otthonmaradásra, de bízik abban, hogy mihamarabb lerázza magáról a bajt.

Lásd OSZK Fond III/567/33.; Sáli 2003. 196., 457. (1154. levél)

Rákospalota, 1912. október 5. előtt

Babits Molnár Imrénék, a Révai Testvérek Irodalmi Intézete aligazgatójának – aki-vel *A Pokol*-fordításkötet terve, színmintái, illusztrációi stb. ügyében folytat levelezést – írt soraiban közli, hogy a küldöttek közül a 3. számú kárminpiros színt tartja stílszerűbbnek, középkoribbnak a lapokat szegélyező keret számára, mely úgy véli, sötétebb sárga, érdesebb papíron „kevésbé lesz tolakodó a szöveg rovására”.

Lásd Babits Mihály Révai Mórnak OSZK Levelestár; Sáli 2003. 194., 455., hasonmása: 562. (1151. levél – bizonyára az OSZK Levelestárának nyomán Révai/Révay Mórnak címzett levélnek tekinti, noha a technikai kérdésekről dr. Szántó Andor és Molnár Imre áll Babitscsal levelezésben)

1912. október 5.

Megkapva levelét és a visszajuttatott színmintákat dr. Szántó [Andor] és Molnár [Imre] cégszerű aláírásával a Révai Testvérek küld levelet Babitsnak. Nem értenek egyet színválasztásával, s kéri, nyugodjon bele a 2. számú cinóber-vörös színbe, amely a kiválasztott papíron jól érvényesül, s közelebb áll az olasz kiadás kereteinek színéhez, mint a Babits által javasolt. Megjegyzi továbbá, hogy az érdesebb papír egészen különleges, s csupán Olaszországban kapható. Elküldik a megbeszélésük értelmében a címlap külső oldalára tervezett Dante-fej rajzát is, melyről kéri Babits esetleges észrevételeit. Majd sürgetőleg hozzátesszik: „Végül arra bátorokdunk kérni Nagyságodat, hogy a már imprimálható [*latin* ’nyomásra engedélyt adó’] íveket hozzánk s[z]ignálva beküldeni sziveskedjék, mert már most ideje volna, hogy a nyomás megkezdődjék.”

Lásd OSZK Fond III/1858/2.; Sáli 2003. 195–196., 456. (1152. levél)

1912. október 6.

Megjelenik Babits *Egy új Petőfi-fordítás* című cikke Umberto Norsa *Alessandro Petőfi Poesie* kötetéről, felhíva a figyelmet azok egyikére, „akik messze idegenben is gondolnak ránk és megbecsülik a mi kincseinket”. Úgy véli, az olasz érdeklődés elsősorban azért állítja előtérbe Petőfit, mert a magyar költők közül belőle vész el a legkevesebb a fordításban, s talán ezért a legnépszerűbb mindenütt külföldön. „Petőfi nem oly speciálisan magyar s nem oly klasszikusan tömör, mint Arany; nem oly lázasan bizarr, nem oly árnyalatosan zenei, mint Vörösmarty. Közelebb jár a prózához: s a prózát mindig könnyebb fordítani. Umberto Norsa pedig prózában adja vissza Petőfit. [...] műve általában inkább tudósé, mint művészé; elismerésre méltóan pontos és lelkiismeretes életrajzában és jegyzeteiben, melyek nem felejtene ki semmi történeti vagy néprajzi érdekességet, nem mulasztják el az egyes költemények biográfiai hátterének megvilágítását sem.”

Lásd Vasárnapi Újság 1912. okt. 6. 40. sz. 811.

1912. október 8.

Fogarason továbbra is nagy figyelemmel követik Babits költői pályáját. A *Letelt szeptember harmadik hete...* című hírcikk beszámol arról, hogy a tudományos és irodalmi élet szezonjának megindulását jelzi a *Nyugat* megjelenése is, amelyben hosszú hallgatás után – valószínűleg a Dante-fordítás csiszolása miatt – Babits versekkel (*Merceria, Őszi harangozó*) jelentkezik.

Lásd Fogarasi Hírlap 1912. okt. 8. 21. sz. 6.

Lásd még **1912. szeptember 16.**

1912. október 9.

Révai/Révay Mór a Révai Testvérek Irodalmi Intézetének fejlődés levélpapírján írt expressz levelében tudatja Babitscsal, hogy előző nap megkapva az első 10 imprimált ívet, elküldték a nyomdába. Előző este azonban Kaposi/Kaposy József 11 ívet azzal adott át neki, hogy Babitsnak akarta volna megmutatni, mert bizonyos javítások kapcsán nincs tisztában Babits szándékaival. Révai/Révay ezeket az íveket összehasonlítva a Babits által jóváhagyottakkal, úgy véli, néhány lényeges eltérésről nem állapítható meg, hogy azok véletlenek, avagy szándékosak, ezért visszavették a nyomdából az első 10 ívet, s kéri, Babits postafordultával jelölje meg a helyes írásmódot. Közli továbbá, hogy Kaposi/Kaposy azon javításait, amelyek feltétlenül helytállóak, rávezették Babits példányára. Végül nyomatékosan felszólítja Babitsot, lehetőleg rögtön küldje el a választ, hogy a nyomtatást mielőbb megkezdhessék.

Lásd OSZK Fond III/1858/5.; Sáli 2003. 197–198., 458. (1156. levél)

Lásd még Buda 2007. 64. és 141. lábjegyzet

1912. október 9. utáni napokban

Babits névjegykártyára írt sorok kíséretében küldi Révai/Révay Mórnak a Kaposi-féle 11. ívet, jelezve, hogy az összes apró javítás bevezethető a végleges szövegbe. Ígéri, hogy másnap küldi „a kikorrigált Tárgymutatót”.

Lásd OSZK Fond III/5/75/2.; Sáli 2003. 198., 458. (1157. levél)

1912. október 10.

Kaposi/Kaposy József névjelzéses levélpapírján ír pár sort, melyben tudatja, hogy naponként várva Babits látogatását, a 12–15. íveket – melyek véleménye szerint jól vannak szedve – nem küldte el Révainak. A többi, amelyekben csak betűhibák voltak, javította és átadta nekik. (A 180–181. lapokon megjegyezte [bizonyára Dante tévedését javítva], hogy a firenzei San Giovanni-keresztelőkápolnában csak egy keresztút volt, több lyukkal a keresztelő papok számára.) Örül, hogy Babits egészsége már teljesen helyreállt, s reméli, hogy mihamarabb találkoznak.

Lásd OSZK Fond III/672/2.; Sáli 2003. 198–199., 459. (1158. levél)

Újpest, 1912. október 13.

Az Újpesti Magyar Királyi Állami Főgimnázium Mátyás Király önképzőköre délelőtt 10 órakor tartja „I. rendes ülését”. A (tintaírású) műsoron, melyet Babits jóváhagyólag kézjegyével lát el, hatodikként Komjáthy Aladár VIII. osztályos tanuló Henri Poincaré-ismertetése szerepel.

Lásd OSZK Kézirattár Analekta 284.

1912. október 13.

Kiss István levelében már másodszor kéri Babitsot, tudassa, hol és mikor találhatja meg, mert beszélni szeretne vele „fontos és nem fontos dolgokról”.

Lásd OSZK Fond III/41/7.; Sáli 2003. 199., 459. (1159. levél)

Lásd még id. Babitsné, Babits Angyal és Babits István 1912. október 4–5-i Babitsnak szóló levelét (OSZK Fond III/179/49.) és Babits id. Babitsnének 1912. október 15. körül írt levelét (OSZK Fond III/58/10.)

Megjelenik [Kosztolányi Dezső] K. D. cikke *A Dantét fordító Babitsról* (rákospalotai otthonáról, alkotói műhelyéről Babits fényképével), amely mintegy bevezetője az utána következő Babits-fordításrészletnek (*A pokol kapuja. Dante Poklának harmadik éneke*). „Jól érzi-e magát itt? – teszi föl Kosztolányi a kérdést. – Azt mondja, hogy jól, nem is akar eljönni a fővárosba, neki szüksége van arra, hogy teljesen egyedül tudja az életét. Egy elátkozott kastélyban vagy egy világítótoronyban, az óceán közepén nem lehetne jobban egyedül. Ablakából egy palánkra látok ki és egy fára, mely a szeles égből mered fel, egyedül. Elhagyott ágain lebeg a magány és a meditáció” – fest vigasztalan képet a környezetről Kosztolányi.

Lásd Élet 1912. okt. 13. 41. sz. 1–4., 1287–1290.; utal rá Kardos 1972. 119.; Sáli 2003. 236., 393., a fotók hasonmása: 560–561. (1041. levél jegyzetében); Buda 2007. 55. és 114. lábjegyzet

Lásd még *Rákospalota, 1911. október közepétől; 1912. április 27.*

1912. október 13. után–október 21. előtt

Babits október 26-i, kedd délutáni időpontot jelöl meg Kiss Istvánnak, amikor találkozhatnak.

Lásd Kiss István 1912. október 13-i (OSZK Fond III/41/7.) és október 21-i (OSZK Fond III/41/8.) Babitsnak szóló levelét

1912. október 14.

A regényíró Móra Ferenc, a szegedi Somogyi-könyvtár és Városi Múzeum igazgatója levelében Babits segítségét, tanácsát kéri „egy szerencsétlen ember” kéziratának megjelentetéséhez, „aki kétszeresen szerencsétlen, mert asszony”. Írói tehetsége ébresztett érdeklődést és szánalmat benne. A kéziratot [dr. Benárd Gyuláné Jéghegyek című önéletrajzi regényének kéziratát] Csókán – ahol régészeti ásatásokat

folytat – kapta e számkivetett asszonytól; „írásművészet ugyan nem sok van benne, helyenként brutális, máshol ijesztően sablonos”. Mindazonáltal érdeklődik, nem kaphatna-e helyet a *Nyugat* kiadványaiban. [Babits többévi szegedi tartózkodása ellenére aligha áll szorosabb kapcsolatban Mórával, aki maga is csupán „futólagos találkozások halvány emlékét” őrzi.]

Lásd OSZK Fond III/918/1.; Péter László, Üzenet 1978. 11. sz. 617. (1. levél); idézi Apró 1983. 144.; Sáli 2003. 200–201., 460–461. (1160. levél)

Lásd még Móra Ferenc Csóka, 1912. november 14-i (OSZK Fond III/918/2.); valamint Szeged, 1912. november 30-i levelét (OSZK Fond III/918/3.) Babitsnak

1912. október 15.

Id. Babitsné ismét szemrehányásokkal árasztja el fiát: kétszer küldtek „pakkot”, Babits névnapja is elmúlt, mégsem adott hírt magáról. Nagybátyja, [Kelemen] Imre zokon vette, hogy mióta eljött otthonról Szekszárdra, Babits nem nézte meg az övéit. Megvolt a szüret, a tavalyi termés fele lett csak. Kovács Lacitól hallották, hogy az *Élet* [1912. október 13.] közölt Babitstól, szeretnék megszerezni [Dante: *A pokol kapuja* – Részlet az *Isteni Színjáték*ból].

Lásd OSZK Fond III/179/50.; Sáli 2003. 206–207., 463–464. (1162. levél)

Lásd még **1912. október 13.**

A 23 esztendőes Fitz József – könyv- és nyomdászattörténész, akinek Brassai Sámuelről írt, doktori disszertációnak készült könyve 1911-ben jelent meg – kéri, Babits olvassa végig hosszú levelét. Úgy véli, *Magántudósok* című szellemes cikkében súlyos diagnózist ad róla: „Nem is akarok méltatlankodni, hogy korlátoznak nevezett, utóvégre Brassait is korlátoznak tetszett nevezni, Gyulai Pált is valamelyik régebbi cikkében, s általában ez Önnek egyik kedves gyakori kifejezése” – közli érezhetően vérig sértve. Hosszan, zavarosan ír a meddő ismeretek, a vizsgáztató tanárok, disszertációk hiábavalóságáról.

Lásd OSZK Fond III/450.; Sáli 2003. 201–206., 461–463. (1161. levél); Buda 2007. 67. és 153. lábjegyzet

Rákospalota, 1912. október 15. után

Babits bocsánatot kér édesanyjától hetekig tartó hallgatása miatt: „gyakran előforduló, érthetetlen lelkiállapotai”-ban nincs kedve írni. Dieneséket kivéve két hétig senkivel sem találkozott, nem tudott dolgozni, s arra sem tudta rászánni magát, hogy Budapestre bemenjen. A rossz hangulat, kiderült, betegség volt: nátha, köhögés; s hozzáteszi: „megtettem azt, amit Újpesten létem óta még nem tettem: nem mentem iskolába”. Köszöni a kétszeres szőlőküldeményt. Az *Élet* című lapot küldi. A Dante-könyv [*A Pokol*] nagyban készül, talán novemberre megjelenhetik. Sokat gondol rájuk, magányosan és nyomorúan érzi magát Újpesten. „Folyton zaklatnak,

emberek, akikhez semmi közöm” – fakad ki. Beszámol a Kiss Pistától kapott levélről, aki találkozót kér tőle. Angyusnak növényteni lapokat mellékel.

[Hendel Ödön 1912. október 21-i lapja szerint, Babits még akkor sem csillapodó köhögéssel küszködik.]

Lásd OSZK Fond III/58/10.; részletét közli Dienesék 1982. 188. (4. levél jegyzetében, bizonyára elírás a téves OSZK-jelzet: Fond III/57/10.); Téglás 1991. 60–62.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 230., 564. (235. tétel); Sáli 2003. 207–208., 464. (1163. levél); Sipos (Németh–Rihmer–Harmati) 2004. 257.; Buda 2007. 67. és 154. lábjegyzet

Lásd még **1912. október 21.**

1912. október 15. után

Babits Angyal és id. Babitsné nagy örömmel vették végre Babits levelét. Örültek az *Életnek* is, amelyet Angyal azonban időközben megrendelt. Érdeklődnek, jobban van-e a meghúléssal, s hogy a kedélye is helyreállt-e már. Óva intik mindketten: tartson mértéket a munkában, inkább maradjon otthon, ha még szükséges. Szekszárdon Kelemen Imre ott-tartózkodása miatt kissé elevebb az élet, Nenne [Kelemen Ilona] az udvari lakásba készül beköltözni, az emeletet azonban még nem sikerült kiadni. Pista valamivel többet tanul, mint eddig, Angyal viszont nehezen törődik bele, hogy könyvvitellel is foglalkoznia kell. Az örökösen betegeskedő id. Babitsné panaszkodik Angyal elkeseredése miatt, s alig várja a Dante-fordítás megjelenését, mondván, „attól félek hogy már meg sem érhetem”. Ígéri, hamarosan vörösbort is küldeni fog. Bár betegsége miatt óvna fiát, az intelem azonban ezt is fölülírja: Kelemen Imre reméli, hogy Babits azóta már meglátogatta a családot.

Lásd OSZK Fond III/35/180.; Téglás 1991. 63–65.; Sáli 2003. 208–210., 465. (1164. levél)

1912. október 16.

A Disputa rovatban megjelenik *Magántudósok* címmel Elek Artúr cikke, amely Babits írása kapcsán emlékezik néhány figurára, akiket „magántudósként” lehet jellemezni – e típus külföldi, elsősorban olasz példáit említi.

Lásd Nyugat 1912. II. okt. 16. 20. sz. 619–621.; Buda 2007. 67.

Kaposi/Kaposy József névjegykártya kíséretében küldi a Dante-fordítás, *A Pokol* 16–20. ívének revízióját Babitsnak (a 244. és a 276. lapra hívja fel a figyelmét).

Lásd OSZK Fond III/672/3.; Sáli 2003. 210., 466. (1166. levél)

Lásd még **1912. szeptember 19.; 1912. október 9.; 1912. október 10.**

1912. október 17.

Egykori fogarasi osztályának legjobb tanulója, az ekkor már mérnökhallgató Schul Náthán hálás levelet ír Babitsnak, a „szeretett tanár úr”-nak az „apai” nevelésért.

Most érzi csak, „mije volt tanár úr annak az osztálynak, melynek én is tagja voltam”. Kéri Babitsot, írja meg a címét, s fogadja őt, hogy tanácsait kérhesse.

Lásd OSZK Fond III/1895/18.; részletét Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 442.; Éder 1966. 76.; Sáli 2003. 211., 467. (1167. levél)

1912. október 18.

Gömöri Jenő szerkesztő levelében kéri, Babits írja meg, lehetne-e szó egy a *Modern Könyvtárban* megjelenő olyan verseskönyvről, amely eddigi munkáinak legjavát gyűjtené össze.

Lásd OSZK Fond III/519/2.; Sáli 2003. 212., 467–468. (1168. levél), 246.

Lásd még **1910. április 27.; 1913. január 3.; 1913. november 22.; 1913. november 30.; 1913. december 11.; Budapest, 1914. május 11. előtt;** Buda 2007. 254. és 37. lábjegyzet

1912. október 20.

Ady Endre öccse, Ady Lajos, gimnáziumi tanár, pedagógiai író (magázó hangú) levelében kéri föl Babitsot, hogy a középiskolák IV. osztálya számára szerkesztendő *Stilisztikába* maga jelölje ki azt az írását, melyet – stilisztikai olvasmányul – legalkalmasabbnak tart. „[N]em tudom, vajjon melyik versét is vegyem be – kettőt, hármat is olyannak tartok, hogy nincs lelkem csak *egy*et közölni...” Egyik tanulmányából is szeretne összefüggőbb részletet megjelentetni, s erre is javaslatot kér.

Lásd OSZK Fond III/3/1.; Sáli 2003. 212., 468. (1169. levél), 244.

Lásd még Babits Újpest, 1912. november 7-i válaszát: PIM Kézirattára V. 2375/1.; **1913. január**

1912. október 21.

Kiss István levelezőlapján ígéri, hogy a kedd délutáni találkozón [október 22-én?] ott lesz [valószínűleg Rákospalotán], de ha Babitsnak sürgős dolga van, emiatt ne halassza el.

Lásd OSZK Fond III/41/8.; Sáli 2003. 213., 468–469. (1170. levél)

Hendel Ödön Újpestről „délután” küld levelezőlapot Babitsnak: igazán sajnálja őt, de nem keresheti föl, mert „négy óra nyomja a vállát”. Talán Babits pár sorban tudatja vele, hogy még mindig nem gyógyult meg, s erre írja intelmeit: „Nehogy eljőjj, amíg egészen nem csillapodott meg a köhögésed. Külömben, ígérem, karhatalommal szállítlak haza. Ne játsz [!] az egészségeddel. Legyek ijesztő példa előtted [Hendel ugyanis tüdőbetegségben szenved]. Esténként igyál pemetefű teát. Éjszákára tégy a melledre hideg borogatást s egy száraz törülközővel kössed le.” Ígéri, amint lehet, fölkeresi barátját.

Lásd OSZK Fond III/567/6.; Buda, Újpesti Helytörténet Értesítő 1994. 2. sz. 14.; Sáli 2003. 213., 469. (1171. levél), 239.; Buda 2007. 67. és 154. lábjegyzet

1912. október 22.

A Brassói Leányegylet nevében (annak fejléces levélpapírján) Rosenfeld Ilona, a brassói polgári leányiskola ekkor II/a osztályos tanulója küld levelet Babitsnak: legutolsó gyűlésükön elhatározták, hogy minden hónapban matinét rendeznek, hogy a modern magyar irodalmat megismertessék a „kulturális áramlatoktól kissé elmaradt” városukkal. Az első rendezését ő vállalta, s ezen a matinén „kizárólag a Nyugat munkatársainak nevei fognak szerepelni. Természetesen a műsoron első helyet Babicsnak [!] szántuk” – közli (s Babits emlékezetébe idézi az 1911. március 19-i előadást, ahol Lesmann Ella nagy sikerrel adta elő Babits *Galáns ünnepségének Minét* címen megzenésített szonon-változatát; s a Gyermekvédő Liga május 7-i matinéját, amelyen Babits – a sajátjai mellett – Szép Ernő *Gyermekjáték* című versét is elmondta [ezt a verset is Babitsnak tulajdonítja!]). Most egy „Babics-rajongó” szeretné előadni néhány költeményét, ezért kéri, Babits adjon tanácsot, mely verseit, mely kötetéből válasszák.

Lásd OSZK Fond III/1902/12.; Sáli 2003. 214–215., 469–470. (1172. levél)

Lásd még Lesmann Ellára: **1911. március 17.**; a *Minét* (*Galáns ünnepség*) című versre: **1911. március 19. vasárnap**; a Gyermekvédő Liga matinéjára: **Fogarás, 1911. május 7.**

Rákospalota, 1912. október 22. kedd

Kiss Pista ígérete szerint délután bizonyára fölkeresi Babitsot Rákospalotán.

Lásd Kiss István 1912. október 21-i levelét: OSZK Fond III/41/8.

Lásd még id. Babitsné és Babits Angyal 1912. október 26. utáni levelét: OSZK Fond III/35/190.

Visegrád—Budapest, 1912. október 22. körül

Babits Visegrádon jár, és Pesten is több felolvasásra kéri fel (amiről Szekszárdon a család a Budapesten járt és Babitsot is fölkereső Kiss Istvántól értesül).

Lásd id. Babitsné és Babits Angyal 1912. november 3. után kelt levelét: OSZK Fond III/35/190.

1912. október 25.

Dr. Szántó [Andor] és Molnár [Imre] cégszerű aláírásával a Révai Testvérek küld levelet Babitsnak, melyben közlik, hogy *A Pokol* nyomtatása rendben halad, s az „egyenletes és szép nyomás érdekében kívánatos”, hogy továbbra is folyamatosan kapják az imprimatúrát. Az eddigi 13 ív hétfőre [október 28-ra] elkészül, kéri ezért, hogy a revíziót Babits a lehető leggyorsabban végezze el. Remélik, hogy „gyengélkedő állapota csak enyhébb természetű, úgy hogy az nem fogja a munkában akadályozni”. Kéri továbbá, hogy „a sajtóakció” megbeszélésére, melyre Kaposi/Kaposy Józsefet is meghívni szándékoznak, Babits – amennyiben állapota lehetővé teszi – a következő héten jelöljön meg egy időpontot.

Lásd OSZK Fond III/1858/6.; Sáli 2003. 215., 471. (1173. levél)

Lásd még **Rákospalota, 1912. október 25. után; Budapest, 1912. október 31. csütörtök**

Rákospalota, 1912. október 25. után

Babits valószínűleg Molnár Imrének (esetleg Révai/Révay Mórnak?) névjegy kíséretében küldi el *A Pokol* utolsó énekeinek második revízióját, Kaposi/Kaposy javításaival együtt, s közli, hogy „a rajzok minden változtatás nélkül szedhetők”.

Lásd OSZK Fond III/5/75/5.; Sáli 2003. 216., 471. (1174. levél – Révai Mórnak címzett levélként regisztrálja)

A Révai Testvérek október 25-i levelében jelzett „sajtóakció”-megbeszélés időpontja ügyében Babits újabb névjegyen közli, hogy „csütörtökön [október 31-én] a kora délutáni órákban teszi tiszteletét”.

Lásd OSZK Fond III/75/4.; Sáli 2003. 216., 472. (1175. levél – Révai Mórnak címzett levélként regisztrálja)

1912. október 26.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter e napon kelt 148 172. számú miniszteri rendelete alapján Babitsot a X. ker. Tisztviselőtelepi Állami Főgimnáziumba helyezik át [áthelyezési kérelmét Ignotus és Hatvany Lajos közvetett protekciójára, Szüllő Géza képviselő közbenjárására, másodjára fogadják csak el].

„Babits Mihály r.[endes] tanárt a nm. [nagyméltóságú (?)] minisztérium az újpesti áll. Főgimnáziumból a bpesti X. ker. tisztviselőtelepi áll. főgimnáziumhoz saját kérelmére áthelyezte. E kiváló tehetségű, páratlan szorgalmú, s hivatását példásan teljesítő tanár távozását az intézettől őszinte szívvel sajnáljuk. Mélyen s melegen érző szíve maradandó nyomokat hagyott maga után tanártársai s a tanulóifjúság lelkében” – búcsúznak tőle az újpesti gimnázium 1912/1913-as évkönyvében.

Lásd Hivatalos Közlöny 1912. nov. 15. 24. sz. 678.; Éder 1966. 138.; Sipos 2003. 59.; Sáli 2003. 244.; Jankovics 2005. 797.; Buda 2007. 68., 111.

Lásd még Az Újpesti Magyar Királyi Főgimnázium értesítője az 1912–1913. tanévről. Újpest, 1913; Téglás 1997. 457. (8. tétel jegyzetében)

Vö. Sipos 2003. 59., 209. (úgy véli, a miniszteri rendelet 1912. november 13-án kelt)

1912. október 30.

Gömöri Jenő szerkesztő az Athenaeum irodalmi és nyomdai rt. levélpapírján írt levelében tájékoztatja Babitsot, hogy a kiadótársulat 6 vagy 5 íves verseskötetért 200 koronát hajlandó fizetni, de nyilatkozatot kíván az előbbi verseskötényvek kiadójától, hogy a kötetbe kerülő költeményeket átengedi a *Modern Könyvtár*ban való megjelentetés céljából az Athenaeumnak. Várja Babits válaszát.

[Babits két verseskötényve, a *Levelek Iris koszorujából* 1909-ben és a *Herceg, hát-ha megjön a tél is!* 1911-ben a Nyugat kiadásában jelenik meg. Az Athenaeumnál végül nem adnak közre Babits-verseskötényt, elképzelhető, hogy a Nyugat kizárólagos jogai miatt.]

Lásd OSZK Fond III/519/3.; Sáli 2003. 216–217., 472. (1176. levél), 246.

Budapest, 1912. október 31. csütörtök

Babits névjegykártyáján tett ígérete szerint a kora délutáni órákban bizonyára Kaposi/Kaposy Józseffel együtt részt vesz a Révai Testvérek Üllői út 18. szám alatti kiadójában *A Pokol* „sajtóakcióját”, azaz előzetes hírverését, reklámját eldöntő megbeszélésen.

[Az 1895-ben alakult Révai Irodalmi Intézet Részvénytársaság új könyvesháza 1900-ban épül fel az Üllői út 18. számon lévő telken. Az épület központjában emeletnyi magasságban könyvcarnokot állítanak fel, s az emeleten működnek a szerkesztőségek.]

Lásd a Révai Testvérek 1912. október 25-i Babitsnak küldött levelét (OSZK Fond III/1858/6.), illetve Babits 1912. október 25. után kelt válaszát (OSZK Fond III/5/75/4.)

1912. október 31.

Szüllő Géza képviselő „örvendetes tudomásul” küldi Babitsnak a „csatolt levelet”, amely a X. ker. Tisztviselőtelepi Állami Főgimnáziumba történt áthelyezési rendelet lehet.

Lásd OSZK Fond III/1263.; Éder 1966. 137.; Téglás 1991. 66.; Sáli 2003. 217., 472–473. (1177. levél), 244–245.; Buda 2007. 68. és 155. lábjegyzet

1912. november előtt

Pintér Jenő Babitsnak írt sorai kíséretében föltehetőleg az *Irodalomtörténet* novemberi számában megjelenő *Magyar irodalom Itáliában* című könyvismertetésének korrektúráját küldi, kérve, hogy azt postafordultával juttassa vissza.

Lásd OSZK Fond III/1018/20.; Sáli 2003. 210., 466. (1165. levél)

1912. november 1. előtt

Babits *A kételkedés kötelessége* című írása tintairású tisztázatának – autográf tinta- és ceruzairású javításokkal, betoldásokkal, vonalas füzetből kitépett lapokon – keletkezése. Az 1. és 3. fólió – végleges lapszámozásuk 1. és 1/b – eredetileg egy oldalt alkot, melyet Babits kettévág, hogy e két rész közé egy újabb – 1/a lapszámmal jelölt – fólión két bekezdésnyi szövegrészt illeszthessen. A 12. fólió verzóján autográf ceruzairással: „A kételkedés kötelessége”. Aláírás: „Babits Mihály”. Az első fólió verzóján idegen kéz írásával nyomdai utasítások állnak.

Lásd MTAK Ms 633/2. (Komjáthy Aladár tulajdonából – 1960)

1912. november 1.

Megjelenik Babits *A kételkedés kötelessége* című cikke, amely Anatole France *Les dieux ont soif* [*Az istenek szomjaznak*] című regényét ismerteti, illetve ennek kapcsán elmélkedik France gondolatrendszeréről. Az új könyv fő tanítása: „A hit minden gonoszságoknak anyja; aki nem tud kételkedni, rossz ember. Semmi sem bizo-

nyos, de minden igaz lehet; és ezért minden iránt türelmesnek kell lennünk, kivéve a türelmetlenség iránt” – fogalmazza meg, foglalja össze Babits – talán ön maga számára is követendőként – France gondolatmenetét.

Lásd kéziratát MTAK Ms 633/2.; Nyugat 1912. II. nov. 1. 21. sz. 647–651.; Kelevéz 1998. 98.; Kelevéz 2008. 122. és 5. lábjegyzet

1912. november 2.

A debreceni Református Főgimnázium önképzőkörének Babits költészetét ismertető estélyét délután 5 órakor az éneketertemben rendezik. Dienes Pál öccse, Dienes Barna, az önképzőkör elnöke az estet Babits *A zengő szobor dala* című versével vezeti be, a felolvasás szövegét egyik barátja, az ekkor szintén VIII. osztályos Juhász Géza – utóbb Babits egyik legelső életrajzírója (!) – írja és olvassa föl, „mely – azt hiszem [így Dienes] –, elég bizonyosság, hogy mennyire értettük meg az ön költészetét”. A fölolvadás keretében a következő költeményeket adják elő a diákok: *Névgyemre*, *Arany Jánoshoz*, *Festett cél, pusztá semmi*, *Aliscum éjhajú lánya*, *Sírsírs*, *Golgotai csárda* (az utóbbi kettőt az ugyancsak VIII. osztályos Czellár Ferenc, Dienes Pál húgának, Katónak későbbi férje mondja el), egy Bach-szonáta után Dienes Barna és Juhász Géza *A Danaidákat* olvassa föl, majd Juhász Géza a *Két nővért*, következik még az *Esti kérdés*, a *Paysages intimes* [melyet a későbbi jeles drámaíró, az ekkor V. osztályos Hubay Miklós ad elő] és a *Mozgófénykép*. Az ismertetést Dienes Barna *A lyrikus epilógjával* zárja be. A fölolvadás szövegét és az elhangzó versek listáját Dienes utóbb levélben küldi el Babitsnak. „A közönségnek az a része, amely érdemes arra, hogy tanítsák, melegen rezonált a versekre s némelyek előtt talán olyan utakat és szépségeket tártunk fel, amelyek nagy hatással lesznek fejlődésére, egész felfogására...” – írja levelében Dienes Barna a Babits-versek fogadtatásáról.

Lásd Dienes Barna 1912. november 13-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/1827/37.; A debreceni református főgimnázium értesítője az 1912–1913. iskolai évről. Debrecen, 1913. 92–93.

Lásd még **1912. december 7.**; Juhász Géza 1928; Sáli 2003. 480–481. (1188. levél jegyzetében)

1912. november 3. után

Babits Angyal és id. Babits Mihályné küld újabb közös levelet Babitsnak. Már megint régen hallottak róla; csupán Kiss Pista írta, hogy Babitsnál járt, [Kelemen] Imréék sem tudnak róla, így arról sem, vajon a meghűlése elmúlt-e. Angyal beszámol az otthoni történetekről: édesanyjuk olvasta az újságban [*Pesti Hírlap* 1912. november 3.] dr. Ládai Lóránt ügyvéd hirtelen halálát, aki Babitscsal egy házban lakott; Nenne [Kelemen Ilona] készíti új otthonát [bizonyára elfoglalja az udvari lakást], öccsük, Pista latintanulásának problémáját, instruktor fogadását részletezi. Kéri, küldje haza a ruhákat, amelyeket nem használ – Pistának. Kiss Pistától tudják azt is, hogy Babits Visegrádon járt [talán csak a tájban gyönyörködni?], és Pesten több felolvasásra kérték fel. Id. Babitsné sorai zárják a levelet: érdeklődik, Babits teljesen készen van-e már Dantéja [*A Pokol*] javításával.

Lásd OSZK Fond III/35/190.; Sáli 2003. 217–218., 473–474. (1178. levél)

Lásd még Buda 1996. 326., 327. (2. lábjegyzet)

1912. november 6.

Havas Irén, a *Nyugat* titkárnöje „főszerkesztő urunk”, azaz Ignotus megbízásából küld levelezőlapot Babitsnak: kéri, november 8-án pénteken este fél 7-kor a Váci utcai Korona kávéházban a *Nyugat* szerkesztőségének összejövetelén jelenjen meg.

Lásd OSZK Fond III/1816/7.; Sáli 2003. 219., 474. (1179. levél)

Lásd még a Korona kávéháza: **Újpest, 1911. november 8.**

Babits áthelyezése miatt az Újpesti Állami Főgimnázium „magyar–latin tanszékére” pályázatot hirdetnek, melyre december 1-jéig az igazgatónál lehet jelentkezni.

Lásd Budapesti Közlöny Hivatalos Értesítője 1912. nov. 6. 25. (Pályázati rovat 1481169. száma)

Lásd még Váry Rezső (OSZK Fond III/1346/1.) és Juhász Gyula (OSZK Fond III/658/9.) egy napon, 1912. november 11-én kelt levelét

Újpest, 1912. november 7.

Babits késedelmes választ küld Ady Lajos fölkérésére: úgy véli (bizonyára némi iróniával), „mégis csak nagy kegyetlenség egy költőtől azt követelni hogy válogasson a verseiből”, s valamely tanulmánya részletének közlését a *Stilisztika* szöveggyűjteményben is csupán általánosságban jelzi/engedélyezi. [Végül az 1908 nyarán Szekszárdon született *Új leoninusok* című vers kerül bele a gyűjteménybe.]

Lásd PIM Kézirattára V. 2375/1. (tintaírás, a boríték verzőján ismeretlen ceruzaírása); Sáli 2003. 219–220., 474–475. (1180. levél)

Lásd még **1912. október 20.; 1913. január**

Rákospalota, 1912. november 8. előtt

Babits egykori fogarasi tanítványa, Schul Náthán október 17-i levelére válaszolva beszámol betegségéről, de arról is, hogy már meggyógyult.

Lásd Schul Náthán 1912. november 9-i levelét: OSZK Fond III/1895/19.

Lásd még Schul Náthán 1912. október 17-i levelét: OSZK Fond III/1895/18.

1912. november 8.

Hofer Jenő Miklós, kedves fogarasi tanítványa levélkártyáján pár sorban sajnálattal közli Babitscsal, hogy első látogatási terminusát vissza kell vonnia erős arcfájása és meghűlése miatt.

Lásd OSZK Fond III/1895/12.; Sáli 2003. 220., 475. (1182. levél), 242.

1912. november 9.

Schul Náthán előző nap megkapva a „Szeretett Tanár Úr” olyannyira várt levelét, siet mindjárt válaszolni: örül, hogy Babits már fölgyógyult betegségéből, és szeretné, ha kedden [november 12-én] délután fogadná őt, mert máskülönben csak egy hét múlva mehet [bizonyára Rákospalotára], pedig nagyon várja már a találkozást.

Lásd OSZK Fond III/1895/19.; Sáli 2003. 220–221., 475–476. (1183. levél), 242.

1912. november 9. után (?)

Babits ismeretlennek, talán egykori fogarasi tanítványai egyikének (lehetséges, hogy Schul Náthánnak) rákospalotai lakásán hagyott névjegyén szabadkozik: „csak ma kaptam értesítést és nem segíthettem már azon, hogy estére be kellett mennem Pest-re. ¹/₂ 6-ig vártam.” Kéri, a szobájában pihenje ki magát a hosszú út után és írja le neki pontos címét. „Bocsánatát kéri és szívből üdvözli *régi professzora*... [kiemelés tőlem – R. J.]”.

Lásd OSZK Fond III/114.; Sáli 2003. 231., 485–486. (1196. levél – 1912-re datálja, Fogarásról érkező diáknak véli a névjegyen említett „hosszú út” miatt, s indoklás nélkül úgy gondolja, esetleg Czecz Jánosnak szólnak Babits sorai)

Lásd még **1912. november 9.**

1912. november 9.–december 7. között

Dr. Balassa Ármin [ügyvéd, lapszerkesztő] küld levelet Szegedről Babitsnak. A *Szeged és Vidéke* fennállásának 10. évét töltötte be november 9-én, s az évfordulót karácsonyi számukban az összes eddigi külső és belső munkatárs írásaival kívánják megünnepelni, vagy a beérkező kéziratok mennyisége függvényében albumot adnának ki. Kéri, Babits közreműködésével emelje a *Szeged és Vidéke* „ünnepének fényét”.

Lásd OSZK Fond III/1578/92.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 25–26., 282. (1229. levél)

Lásd még Babits megjelenésére és színikritikusságára a *Szeged és Vidékében*: ***Szeged, 1906. október 3. után–1908. nyár; Szeged, 1908. február 12.–márciusig; 1912. december 7.***

1912. november 11. előtt

Babits ígéretet tesz másod-unokahúgának, Csemez Máriának, hogy a katolikus egyetemi hallgatónők Szent Margit Körének hangversenyén közreműködik.

Lásd Csemez Mária 1912. november 11-i Babitsnak szóló levelét: OSZK Fond III/1650/28.

Lásd még ***Budapest, 1912. november 26.***

1912. november 11.

Váry Rezső tanár, író, műfordító Babitsnak Kassáról küldött levelében tudatja, hogy a héten adja be az újpesti gimnáziumhoz pályázatát „a kiírt magyar–latin tanszékre”,

s bár személyesen nem ismeri „kollega urat”, mégis arra kéri, legyen szíves mellette „hangulatot kelteni”. Jelzi, hogy a Franklinnál hamarosan megjelenő novelláskötetéből majd küld tiszteletpéldányt, addig is mellékel a *Nyugat* számára egy „mérés” témájú novellát (ha Babits nem közölteti, azért ne dobja el, a visszajuttatásához Váry küld „portót”). [Végül nem ő kerül Babits helyére Újpestre, s novellája sem jelenik meg a *Nyugatban*.]

Lásd OSZK Fond III/1346/1.; Sáli 2003. 221., 476. (1184. levél), 245.

Lásd még *1912. október 26.; 1912. december 11.*

Juhász Gyula Szakolcáról írt levelében visszaidézi a Babitscsal közös szegedi éveket: „ugy tűnik föl, hogy tegnap volt, még látom elektromos fényben villogó komoly szemeidet (elektromos fényben csillogó elméd lámpásait), hallom idegesen nyugodt hangod férfias és egyéni zenéjét, s igyekszem elrakni a kincseket [...], melyeket elszórtál a kávéházi fülke jólesően baráti mélyén”. Értesíti, hogy elhagyott újpesti állását megpályázta, és barátja segítségét kéri-várja: „Légy szíves, kedves jó Mihály, ha lehet, ezirányban szólani a Magad körében. A gondolat, hogy közeledbe kerülhetnék, aranyos csillogással tölti el a szokatlanul sivár délutánt”. [Juhász reménye nem válik valóra, az újpesti állást más tölti be.]

Lásd OSZK Fond III/658/9.; BJKL 1959. 204–205., 319. (172. levél); Paku 1962. 192–193.; Szalatnai 1962. 144–145.; JGYÖM Lev. 1981. 262–263., 449. (294. levél); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 230–231., 565. (236. tétel); Sáli 2003. 222–224., 478–479. (1186. levél), 245.

Lásd még *Budapest, 1912. november 16. után–december 24. előtt*

Vö. JGYÖM Lev. 1981. 449. (294. levél – tévesen 1912 szeptemberétől jelzi Babits áthelyezését)

Másod-unokahúga, Csemez Mária levelében értesíti Babitsot, hogy hangversenyüket [a katolikus egyetemi hallgatónők Szent Margit Körének irodalmi és zenei estjét], melyre közreműködését megígérte, november 26-ra halasztották. Este 8-kor a Szent István Társulat Szentkirályi utcai dísztermében tartják az estet, melyre Thomán István zongoraművész, Csuka Béla gordonkaművész, Paulay Erzszi színésznő, előadóművész és a Szent Imre Kör énekkara ígéri szintén közreműködését. Érdeklődik, Babits „számát” hogyan vegyék föl a programba, s hová (esetleg Kelemen Imréékhez) küldjék-e érte a kocsit.

Lásd OSZK Fond III/1650/28.; Sáli 2003. 222., 477–478. (1185. levél)

Lásd még *Budapest, 1912. november 26.*

1912. november 12.

Id. Babitsné levelezőlapján kéri, fia erősítse meg a Kelemen Imrétől érkezett hírt [Babits áthelyezéséről], amelynek nagyon örültek, de a vasárnapi [november 10-i] lapokban hiába kerestek. Érdeklődik, mikorra szól az áthelyezése [Újpestről a Tiszt-

viselőtelepre], segíthet-e, s vajon Dienesék eligazítják-e Babitsot az ottani lakásokra nézve. Kéri fiát, írjon Pista ügyében is, mert fél, hogy az idei eset – ti. a bukás – megismétlődik, de reméli, hogy talán még lehet segíteni rajta.

Lásd OSZK Fond III/179/51.; Téglás 1991. 72.; Sáli 2003. 224–225., 479. (1187. levél)

Lásd még **1912. november 13.**; Babits 1912. november 15-i (?) anyjának szóló levelét: OSZK Fond III/58/11.

1912. november 13.

Az *Áthelyezés* című hírcikk közli, hogy Babitsot áthelyezik a X. ker. Tisztviselőtelepi Állami Főgimnáziumba.

Lásd Budapesti Hírlap 1912. nov. 13. 268. sz. 22.

Lásd még **1912. október 26.**; Az Újpesti Magyar Királyi Főgimnázium értesítője az 1912–1913. tanévről. Újpest, 1913. 5., 17., 20.

Vö. Sipos 2003. 59., 209. (1912. október 26. helyett úgy véli, a miniszteri rendelet e napon, november 13-án kelt)

Hírül adják, hogy *Babits Mihály budapesti tanár*.

Lásd Világ 1912. nov. 13. 268. sz. 15.

Lásd még **1912. október 26.**

Dienes Barna, Dienes Pál öccse, a debreceni Református Főgimnázium VIII. osztályos diákja, az önképzőkör elnöke küld levelet Babitsnak, melyben – kötelességének érezve – beszámol a Babits költészetéről tartott ismertető estélyükről, s további terveikről is, melyekhez Babits beleegyezését szeretnék elnyerni. Mellékeli az ismertető est felolvasásának szövegét, melyet egyik barátja [Juhász Géza] írt, bizonyoságául annak, mennyire értik Babits költészetét (ezeken kívül a margón megjelölt költeményeket adták elő). Az ismertetést Dienes Barna Babits *A zengő szobor dala* című versével vezette be, és *A lyrikus epilógjával* zárta. A *Laodameiát* nem akarták ismertetni, mert ahhoz nem érezték elég erőt, s legalább egy részét színpadi felolvasásként szeretnék előadni a következő hónapban rendezendő modern irodalmi ünnepélyük fő számaként, ehhez kérik Babits beleegyezését és engedelmét. Természetesen szívesen látnák a „tanár urat”, ha ünnepélyüket megtisztelné jelenlétével.

Lásd OSZK Fond III/1827/37. (a kézirat-katalógus tévesen Dienes *Hannának* tulajdonítja a levelet); Sáli 2003. 225–226., 480–481. (1188. levél), 249.

Lásd még *Laodameia*: **Fogarás, 1909 eleje; Fogarás, 1910. tavasz; Fogarás, 1910. május 1. után; 1910. szeptember 1.**; a levélben részletezett ismertető estre: **1912. november 2.**; a *Laodameia* részletének előadására: **1912. december 7.**; Juhász Géza, Nyugat 1931. II. dec. 16., 24. sz. 677.; Kardos 1972. 107.; Bakó, Alföld 1983. 11. sz. 65.

1912. november 14.

Móra Ferenc még Csókáról küld levelet Babitsnak, melyben emlékezteti az egy hónappal korábban elküldött kéziratra [dr. Benárd Gyuláné *Jéghegyek* című önéletrajzi regényére], s közli, hogy a szerző már igen szorongatja érte. Kéri, Babits azonnal küldje vissza már szegedi címére, s szabadkozik, hogy háborgatta vele. Áthelyezéséhez szívből gratulál.

Lásd OSZK Fond III/918/2.; közli Péter László, *Üzenet* 1978. 11. sz. 618. (2. levél); Sáli 2003. 228–229., 482. (1190. levél)

Lásd még **1912. október 14.**

A Tolnavármegye és a Közérdek hírt ad Babits áthelyezéséről a Tisztviselőtelepi Főgimnáziumba.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1912. nov. 14. 2.

1912. november 15.

A Hivatalos Közlöny Áthelyezések rovata közli, hogy Babits Mihályt az 1912. október 26-án kelt 148 172. számú miniszteri rendelet alapján a X. ker. Tisztviselőtelepi Állami Főgimnáziumba helyezik át.

„Az új tanévben a tanári testületben következő változások estek: Frencz Géza tanulmányútról visszatérve újra elfoglalta tanszékét. Ellenben az egész intézet őszinte sajnálatára az év kezdetén meg kellett válnunk Babits Mihálytól, kit a minisztérium a budapesti tisztviselőtelepi főgimnáziumhoz helyezett át. Szükségtelen erősítenem, milyen mély nyomokat hagyott az ő tanítása és önképzőköri vezetése intézetünk életében. Viszont örömmel kell kiemelnünk, hogy újpesti időzése alatt írói munkássága eredményekben dús volt. Itt készült műveinek mindenesetre leg szebb virága, Dante *Infernó*jának magyar fordítása, mellyel a nagy olasz költőt először vezette be méltóképpen a magyar irodalomba” – méltatja nem kis büszkeséggel a jó barát, Hendel Ödön Babits tanári és műfordítói érdemeit az újpesti állami főgimnázium 1905–1914-es krónikájában.

Lásd Hivatalos Közlöny 1912. nov. 15. 24. sz. 678.; Hendel 1915; közli Újpesti Helytörténeti Értesítő 1995. szeptember, II. évf. 5. sz. 19.; Éder 1966. 138.; Buda 2007. 111.

A Magyar Olvasókör Kozma Imre aláírásával küld (a vajdasági) Rumából [középkori nevén Árpatarló] levelet Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/1902/58.

Rákospalota, 1912. november 15. (?)

Babits levélben tudósítja édesanyját arról, amit már az újságokban is olvashattak: másnaptól [november 16.] kezdve tisztviselőtelepi tanár. Bármennyire örül ennek – amit egészen Dienes Pálnak és Gaál Mózesnek köszönhet –, sok gond és költség

szakad a nyakába, s azt sem tudja, mitévő legyen. Nem lakhat ugyanis tovább Rákospalotán, mert a Tisztviselőtelep nagyon messze van, ám ott a lakások kissé drágák. Dienesék és Gaálék néztek neki lakást ott: „ők úgy gondoskodnak rólam, hogy magam se tudom, mivel érdemeltem ezt meg”. Nincs máshova fordulnia pénzért – amelyre most azonnal szüksége van –, csak édesanyjához. Pista számára előző nap néhány ruhát küldött, s reméli, öccse szorgalmasan tanul az érettségire. Szeretné, ha anyja felmenne hozzá Pestre, megnézni új helyzetét. Boldog, hogy Újpesttől megszabadult. Könyve [Dante: *A Pokol*] gyönyörű lesz, néhány nap múlva kell megjelenie. Kéri anyját, ha lehet, *azonnal* küldjön 300 koronát, abban a reményben, hogy nagyon hamar visszaadhatja.

Lásd OSZK Fond III/58/11.; Éder 1966. 142.; Kardos 1972. 117. (Dienes Pálra és Gaál Mózesre utal); Dienesék 1982. 192–193.; Téglás 1991. 73–75.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 231–232., 565. (238. tétel); Sipos 2003. 59.; Sáli 2003. 227–228., 481–482. (1189. levél – Rákospalota, 1912. november 12. és 15. között-re datálja)

Lásd még a Szabóky utca 54. szám alatti lakásra: *Újpest–Tisztviselőtelep, 1912. november 16. szombat–1916. január 18. (29.)/1916. május 17. körül*

Vö. Dienesék 1982. 192–193. (téves jelzettel: III/57/11.)

1912. november 15. (?)

Id. Babitsné fia levelét véve küld 300 koronát, bár el sem tudja képzelni, mire kell Babitsnak azonnal ennyi pénz. A csekkszelvényen inti, bajt ne csináljon a nagy sietséggel. Ha szükség van rá, szívesen utazik hozzá segíteni, de javasolja, hogy jobb időkre tegye a hurcolkodást.

Lásd OSZK Fond III/179/52.; Téglás 1991. 76.; Sáli 2003. 229–230., 483–484. (1192. levél)

Lásd még *Újpest–Tisztviselőtelep, 1912. november 16. szombat–1916. január 18. (29.)/1916. május 17. körül*; id. Babits Mihályné és Babits Angyal 1912. november 24-én kelt levelét: OSZK Fond III/179/204.

1912. november 16. előtt, szerda, illetve szombat délután

Dienes Valéria (a maga és Dienes Pál nevében) szerda délután írott levelében közli, hogy inkább ők látogatnak ki [még Rákospalotára?] szombat délután Babitshoz, akit bizonyára kifárasztana a hozzájuk való utazás, s így jobban tudnak majd dolgozni (azaz matematikával foglalkozni Dienes Pállal). Dienes Valéria pedig korábbi olvasmányát is szeretné folytatni Babitsnál.

Lásd OSZK Fond III/374.; Dienesék 1982. 23., 188. (4. levél); Sáli 2003. 231., 484–485. (1194. levél – 1912. szeptember és november 15. között-re datálja)

1912. november 16.

Megjelenik Babits *Szerenád melyben a költő kedvese szépségét dicséri...* című verse.

Lásd A Színház (Kecskemét) 1912. nov. 16. 5. sz. 5.

A Tolnamegyei Közlöny tudósít Babitsnak a Tisztviselőtelepi Gimnáziumba történt áthelyezéséről.

Lásd Tolnamegyei Közlöny 1912. nov. 16. 3.; utal rá Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 248.

**Újpest–Tisztviselőtelep, 1912. november 16. szombat–
1916. január 18. (29.)/1916. május 17. körül**

Babits az újpesti Vigadóban november 16-án [szombaton] tartja „búcsúlakomáját” és Dante „születési áldomását”, s még aznap a Tisztviselőtelepre költözik [1916 májusáig lakik itt], abba a lakásba, melyet Gaál Mózes és Dienesék segítségével talál a tisztviselőtelepi iskola szomszédságában: a Szabóky utca – ma Bíró Lajos utca – 54. számú földszintes, négyablakos, díszes épületben két szobát vesz bérbe a Haász családtól, akiknek 14 éves Andor fia a gimnázium diákja.

[A Tisztviselőtelep ekkoriban a főváros egyetlen tervszerűen épült családi házas városrésze, az akkori Orczy-kert és a Népliget között – a mai Orczy út–Üllői út–Könyves Kálmán körút–Vajda Péter utca által határolt terület.]

Lehetséges, hogy a „búcsúlakoma” alkalmából írnak alá Babits számára egy képeslapot az Újpesti Könyves Kálmán Reálgimnázium tanárai: Fischer Izidor, Dekáni/Dekány Árpád, Horsch Arthur, Frencz [Géza], Divéky [Adorján], Szigeti [Gyula], Katona/Katonay [J. István], Pápay [Géza], Szalkay [Alfonz], a lapon további olvashatatlan aláírások.

A *Nyugalmas téli kép* (az *Illusztrációk mindenféle könyvekhez* 5. darabja) című verse kapcsán említi később Szabó Lőrincnek: „Házamnak fekete vaskapuja volt, de nem rácsos, hanem olyan nagy kerti ajtó – Szabóky utca 54. szám. A kertben galambok voltak, minden pontosan úgy, ahogy ott le van írva [ti. a versben]. A kis-lány tényleg ott lakott, a nagy kutyával; talán még mindig ott van.”

Lásd Hendel Ödön Újpest, 1912. november 18-i Babitsnak írott levelét (OSZK Fond III/567/7.) a „szombati” (1912. november 16.) búcsúlakomáról; a gimnázium tanárainak képeslapja: OSZK Fond III/1577/25. (közli: Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 164–165., 409. [1441. levél – Újpest, 1913]); Gulyás, Irodalomtörténet 1941. 192. (november 15-re teszi); Éder 1966. 138., 141.; Téglás 1976. 13–18.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 212. (november 15-re datálja); Dienesék 1982. 192–193.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 234–235., 565. (241. tétel); Sipos 2003. 59., 209.; Sáli 2003. 237.; Buda 2007. 113. és 191. lábjegyzet; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 252.

Lásd még (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 446–447.; *Nyugalmas téli kép: 1912. november 16. után–1912 tele*; a Tisztviselőtelepre: **1913. december 28. előtt**

Vö. Gulyás, Irodalomtörténet 1941. 192.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 212.; Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 264. (1202. levél jegyzetében) (a „búcsúlakomát” mindhárom 1912. november 15-re teszi)

Lányi Viktor új magyar fordításában jelenik meg egy részlet Richard Wagner *Lohengrin*-jéből. Lányi rövid bevezetőjéhez Babits *Dante fordítása* című műhelytanulmányából veszi mottóját: „a műfordítás nemcsak a közeledés eszköze: egyszersmind a gazdagodásé is. S a művész semmiféle módját a gazdagodásnak nem vetheti meg”, majd

hozzáteszi: „Babits Mihály axiómája, melyet Dante-fordítása elé írt »műhelytanulmány«-ából vettem ki, megadja a kulcsát annak a lelkesedésnek, ami egy operafor-dítót is fűthet munkája közben. Még egy sor más megállapítását idézhetném ezen a helyen, különösen a verselés megköötöttségére vonatkozólag alkalmazható a gondolatmenete – mutatis mutandis – az effajta munkára.”

Lásd Nyugat 1912. II. nov. 16. 22. sz. 744.

Budapest, 1912. november 16. után–december 24. előtt

Babits késve válaszol Juhász Gyula november 11-i soraira; helyesebben tollba mondja levelét Komjáthy Aladárnak, csak az aláírás származik tőle. „Nagyon elszomorított a leveled és bizony én, ha valaki, megértem szomorúságodat: bár tőlem függne rajtad segíteni!” Ígéri, megpróbál tenni valamit az újpesti állás elnyeréséért, de csak a tanári karban tud hangulatot kelteni Juhász mellett, s ezt igen kevés protekciónak ítéli. [Végül Juhász újpesti áthelyezése nem sikerül.] Érdeklődik: „Nem láthatnának meg valahogyan Karácsonkor [!]. Ha Pestre jössz [!], mindenesetre írd meg előre.” Közli, hogy most a Tisztviselőtelepen tanít, s megírja új címét is, „aggódással lesve” Juhász sorsát.

Lásd OSZK Fond III/86/12.; BJKL 1959. 206., 320. (174. levél); Paku 1962. 193. (1912. november vége); JGYÖM Lev. 1981. 264–265., 450. (296. levél); Péter László, Csongrád megyei Hírlap 1983. nov. 26. 279. sz. 7.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 231., 565. (237. tétel); Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 36–37., 295–296. (1246. levél)

Lásd még **1912. november 11.**

1912. november 16. után–1912 tele

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Nyugalmas téli kép* című verse (az *Illusztrációk mindenféle könyvekhez* 5. darabja) „Tisztviselőtelep, 1912”-ben keletkezik. Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „Tisztviselőtelepen készült. Házamnak fekete vaskapuja volt, de nem rácsos, hanem olyan nagy kerti ajtó – Szabóky utca 54. szám. A kertben galambok voltak, minden pontosan úgy, ahogy ott le van írva. A kislány tényleg ott lakott, a nagy kutyával; talán még mindig ott van. Még megjegyzem, hogy ezt a két sort: »Ha a várost tengernek mondjátok, ez egy békés, árnyas kis sziget«... kissé Petőfi-esnek találtam. (»Ha a föld Isten kalapja, úgy hazánk bokréta rajta«).” A *csengetyűsfű* keletkezésére emlékezve mondja Babits Szilasinak: „Szép derűs reggelek emléke, amikor mentem a Tisztviselőtelepen az iskolába. A nyugalmas téli kép emóciója is, ez reggel, az [ti. a *Nyugalmas téli kép*] délután.”

Lásd (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 446–447.; Rába 1981. 393., 631. 22. lábjegyzet; BMÖV 1982. 209. (1912); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 757.

Lásd még a ciklus 1–4., 6–7. darabját: [1. *Világhistória*] – *Álom* – 1906 nyara; [2. *Detektív-regény*] – *Egy kép, csak egy pillanat* – [1912–1913], [3. *Régi magyar irodalom*] – *Liszy/Régi magyar arckép* – [1908. nyár], [4. *Modern vázlat* – B. M. verskötetéhez] – B. M. *modorában*

[1911–1912], 6. *Ligeti részlet* [Budapest, 1911. augusztus vége/szeptember eleje–szeptember 12. előtt], [7. *Utolsó kép*] – [1912]; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: 1916. *április 16-i hét után*; Kelevéz 1998. 55.

Budapest, 1912. november 16. után–1914

Móricz Zsigmondot a Budapesti Tisztviselőtelepi Főgimnázium alagsori folyosóját ábrázoló képeslapon értesíti Babits, hogy meghűlése miatt „végtelen sajnálatára” este nem találkozhat vele.

Lásd PIM Kézirattára M. 100/52/24.; Rádics, Dunatáj 1983. december, 4. sz. 38., 39.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 31., 282–283. (1575. levél)

Vö. Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 31., 282–283. (1575. levél – 1914 körül-re datálja)

1912. november 15/16-tól 1916. január közepéig/január 31-ig/februárig

Amikor Babits és Dienes Pál „kollégaságban” együtt tanítanak a X. ker. Tisztviselőtelepi Állami Főgimnáziumban, Babits és Dienesék is a gimnázium közelében, a Szabóky utcában laknak [Dienes Valéria visszaemlékezésében tévesen a későbbi, csak 1913-tól meglévő Villám utcai lakást említi], és a tisztviselőtelepi „közös konyháról” étkeznek. Babits adagját is a lakásukra vitetik, és együtt költik el a „kollektív vállalkozásból” származó ebédet. Étkezés után Babits rendesen előveszi „az napi termését” – emlékezik Dienes Valéria –, s hozzáteszi, kissé összekeverve az időpontokat, hogy „Dante-fordításra készül ekkor [már a nyomdai munkálatok folynak], akkor jelent meg verseskötete, a *Herceg, hátha megjön a tél is!* [már 1911-ben kiadják!] és *A gólyakalifa*. Most is látom őt Pál dolgozószobájában, a sarki bőrfotelben, és szinte hallom, amint az ő zengő, szinte éneklő orgánumával osztogatja kincseit – egyelőre csak kettőnknek...” A tudós házaspár jelenti a magányos költőnek a társaságot, ők teremtenek számára meleg családi légkört. Dienes Pál és Babits gyakran szópárbajt vív, találós kérdéseket fogalmaznak, „különböző nyelvek szavait keverték találós mondatokká, vagy versenyfeladatokat adtak egymásnak különböző nyelvek ritka szavaiból”. A beszélgetésekben nyilvánvalóan szerepet kap a házaspár tudományos tevékenysége is: a matematikus férj egyre-másra írja magyar és francia nyelvű dolgozatait, több értekezését bemutatja a Magyar Tudományos Akadémia III. osztályán, 1908-tól egyetemi magántanárként felolvasásokat is tart. A matematikus-filozófus feleség, aki 1910-ben Babits Bergsonról írt tanulmányának főbb gondolatait – egyik személyes találkozásuk alkalmával – lefordítja a francia filozófusnak, a Bergson-féle mozdulatpszichológia alapján, Isadora Duncan inspirációjára kidolgozza mozdulatvilág-rendszerét, az orkesztikát. A délutáni beszélgetésekben bizonyára mindezek szóba kerülnek. Babits megismerkedik Dienesék baráti körével is, amelybe beletartozik Jászi Oszkár, a polgári radikális mozgalom egyik ideológusa, felesége Lesznai Anna író, Madzsar József orvos, Madzsarné Jászi Alice, a női testkultúra hazai meghonosítója, s szellemi kapcsolatát egyengethetik a *Huszdik Század* című folyóirathoz, a Társadalomtudományi Társasághoz és távolabbról a Galilei Körhöz.

Dienes Valéria visszaemlékezésében Babits akkori személyiségét így jellemzi: „Akkortáiban úgy éltünk, mint három testvér. Igazában ez volt az az idő, amikor Mihály probléma lett előttem. Minden gondolkodó ember szereti nézegetni a környezetében élők szellemi alkatát, én is nézelődtem magam körül, de Mihályhoz hasonló emberproblémára nem akadtam. Megdöbbenő hatással volt rám. Akkor még nem írta le: »engem nem látott senki«, de elég volt vele napról napra találkozni ahhoz, hogy megláthatatlansága tapasztalattá váljék. [...] Megpróbálom leírni, hogy milyen. És nem lehet. Nem árulja el, hogy kicsoda. Mintha féltene magát. Szemérmes. Szemérmesebb a belső világára a legtartózkodóbb leánynál. Nem akar egészen mutatkozni, neki az cédaság, levetkőzés. Pedig csak maga tud versének tárgya lenni. Vajon ez-e a legmélyebben fakadó paradox benne? A legbelsőt nem árulja el. Szigorú formaruhába öltözik. A vers a költő uniformisa, és ő szívesen ölti fel. Inkább ne legyen őszinte, csak ne komédiás. Ezt a nehézséget nem tudja másképpen megoldani, mint azzal a törvénnyel, hogy a legeslegbelsőt nem szabad mindenestül elárulni, mert elvész, mint az érzékeny lemez rajza a fényben. [...] Mintha óvakodnék attól, hogy valamilyenné legyen. Mintha félne, hogy akkor nem lesz szabadságában bármilyenné lenni. Hogy elveszíti a teremtmény újjaalakulás jogát és lehetőségét. [...] Nem akar kész körvonalakat kapni. Pedig logikája éles, mindig óvatosan kategorizál, attól azonban védekezik, hogy maga is kategóriába kerüljön. [...] Nem tud kész véleményrendszerbe öltözni. Talán ez a végleges tulajdonsága a többinek forrása. Jelenléte élő nyugtalanság. [...] Az a benyomásom, hogy mihelyt állást foglal valamiben, álarcot visel. Baráti körben azonban leteszi az álarcokat, vagy legalábbis elismeri, hogy a körülötte zúgó emberi kategorizálások között szórakozásul álarcot változtat. Nemegyszer hallottam, hogy miután álláspontját megvédte, ellenfelét meggyőzte, mosolyogva hozzátette: de azért az ellenkezője is lehet igaz. Ilyenkor messzenézés, felsőbbiségérzet és valami enyhe kicsinylés van a tekintetében azokkal szemben, akik vélnek valamit. Valami elszegényedést láthat bennük, elzárkózást a többi lehetőségtől, befalazkodást talán, és magasabbrendűnek tűnik fel neki az az elszabadultság, amelyet nem köt láncra a valóság sem – hiszen álmok is vannak! Talán fárasztja a vállalás felelőssége. Kívülről kapott benyomások nem hatnak rá eléggé, hogy odaálljon azok védelmére. Véleményekért nem, csak önmagáért érzi magát felelősnek. Csak önmagának talaja és bírója. Azé a valakié, akinek örök idegensége megdöbbeneti, amikor a névjegyére néz. [...] Mihály láthatólag szerette ezeket a baráti órákat, amelyekben gondolatain kedvére játszadozhatott. Mindennapos együttlétünk pihenés volt neki, amelyet kedve szerint hosszabbíthatott vagy rövidíthetett, érezte, hogy nálunk teljesen szabad, jön vagy elmegy, beszél vagy hallgat, verset olvas, vagy valami könyvbe rejtőzik. Senki sem szólítja el, ha még nem játszott eleget...” – emlékezik 1966-ban Dienes Valéria, aki azt is fölidézi, hogy Babits tisztviselőtelepi tanár korában még a házasság gondolatát is elveti: „Azért nem gondolok a házasságra, mert nem tudom elképzelni, hogy valaki mindig itt legyen.”

Érdekes szembesíteni ezt a képet Babitsnak két esztendővel később, 1914. december elején Móriczénál elbeszélte, korántsem ilyen idilli emlékeivel a közös étkezésekről és Dienes Valériával való kapcsolatáról: „[Dienes] Palival igen jóba’ va-

gyok, de a feleségével [Dienes/Geiger Valéria] egyáltalán nem.” Ebédet „[a] közös konyháról hozatnak. [...] Nem nagyon jó az. Sőt nekem nem is ízlett. Én azelőtt szintén onnan hozattam, és náluk fogyasztottam el. De ők látták, hogy nekem annyira nem ízlik. Szinte örültem, mikor abbahagyhattam, aztán a pedellussal főzettem, és onnan hozattam el.” „[Dienes Valéria] Nagyon hideg, eszes nő – s a homlokát aggódva felhúzta –, azt hiszem, egy olyan nő, aki mindent megért anélkül, hogy egy eredeti gondolatot hozott volna, vagy hozna valaha az életben. Nagyon szigorú, okos, hideg nő, nekem rokonom is távolról, de nem tudok jóba lenni vele, én pl. nem szoktam vitatkozni, legalább nem sokat, de ha vele vagyok, sajátságosan mindig úgy érzem, hogy nekem direkt ellent kell mondani, s a legszenvedélyesebb vitákat tudjuk folytatni. Úgy, hogy a végén szégyellem magam, s rájövök, hogy nincs is igazam, s máskor nem is gondoltam volna arra, amin most vitatkoztam vele. És nagyon féltékeny a tudományos hírnevére” – jelenti ki Babits.

1912. november 16-tól 1913 júniusáig Babits az I. és a II/c osztály osztályfőnöke (48 fiútanulóval). Az I/c-ben és a IV/b-ben magyart, az I/c-ben latint, a VIII.-ban görögépítő irodalmat tanít, összesen heti 17 órában.

Alapos verselemzései során az Arany-balladákat és a *Buda halálát* szinte soronként vizsgálja, s minden mondat költői szépségét feltárja hallgatói előtt. Amikor verstant tanít, legtöbbször Vörösmarty vagy Arany költeményeit hozza példaként. Dantét olaszul és magyarul olvassa a diákoknak, akik csak véletlenül tudják meg, hogy a magyar Dante-szövegek Babits fordításai.

Később egyik tanítványa „kedves, egyszerű, póz nélküli, de mégis csodásan lenyűgöző előadásmódjára” emlékezik, egy másik szerint benne él a tanításban, s szinte fizikai fájdalmat érez, ha diákjai valamit nem tudnak vagy eltévesztenek.

Czakó Gabriella 1902-ben született édesapja Babitscsal való, csupán hallomásból ismert „kalandját” beszéli el: „Apámnak az a megtiszteltetés jutott, hogy a neves személyiség nemcsak a magyar- és latintanára volt, hanem osztályfőnöke [ezek szerint az I/c egyik diákja], és egyben a szomszédja is. [...] Apám a latinnal többnyire csak birkózott, de kellően elsajátítani nem tudta, és mintha ez még nem lett volna elég, a tanár úr gyakran rábízta a hazaviendő dolgait, üzeneteit, miszerint ma nem vacsorázik otthon. Apám a cselédnél tovább sosem jutott, ezért igen megalázónak érezte a küldönc szerepét. / [...] az özvegyen maradt dédmama varrásból tartotta fenn a nivót. [...] komoly ruhaszalont üzemeltetett, varrólánnyokat alkalmazott. A szalon találkozóhelye lett a telepi asszonyoknak. Apám gyerekként ott serteper-telt a hölgyek között, és hallotta a rengeteg locsogást, szóbeszédet, pletykát. Föltűnt, hogy a tanár úr nejt [sic! – valószínűleg a Babitscsal rendszeresen együtt látható Dienes Valériát vélik a feleségének] rendszeren kibeszélik az asszonyok, miszerint olyan »furcsa« teremts, alig látni az utcán, nem áll le beszélgetni senkivel, nem vásárol, és nem vesz részt a telepi közéletben. Sőt, még azt is beszélik, hogy ő is ír, amolyan »kékhárisnya«. / Nahát, ez szöveget ütött Apám fejébe, gondolta, ennek utánajár. / Egyszer aztán, kedvezett neki a szerencse. / Paksamétával megrakodva, a tanár úr üzenetét hozva, kopogott a konyhaajtón. A cseléd nyakig lisztesen, nem tudta átvenni a csomagot, így hát beirányította a fiatalurat a dolgozószobába, merthogy a nagyságos asszony éppen ott van, neki adja át. / Az asszony

az asztalnál ülve írt. Intett a gyerekeknek, hogy valahová tegye le a cuccot. Apám, gondosan ügyelve, az asztal szélére pakolt, ami – persze teljesen véletlenül – leesett. Négykézláb mászkálva kezdte összeszedgetni a szétszóródott papírokat, és közben bosszúsán állapította meg, hogy ha egy hosszú ruhás nő ül, akkor még a cipője orra se látszik, nemhogy a harisnyája, hát akkor honnan a fenéből tudja meg az ember, hogy kék-e az a harisnya? / Irodalomkedvelő Apám, aki élete nagy részét olvasással töltötte, teljesen szubjektív módon kihúzta a magyar irodalomból a neves szomszéd és tanár, valamint kedves felesége [!] nevét. [...] Egyetlen dolog emlékeztette a dicstelen gimnáziumi évekre: az iratok között három megsárgult lap, melyek Apám gimnáziumi bizonyítványai, a nagy költő aláírásával.”

Lásd A budapesti X. kerületi Tisztviselőtelepi Magyar Királyi Állami Főgimnázium 1912–1913. évi értesítője (1913) 37., 50., 54., 57., 58., 64., 74.; Éder 1966. 147–148.; Dienes Valéria 1966. 243–260.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 212–213. (1912. nov. 15.–1916. február); Rába 1983. 112., 317.; Dolgozók Lapja 1979. jún. 24. 146. sz. 7. (1912. nov. 16-tól 1916. jan. közepéig); Vendel-Mohay 1983. 53. (1912–1916 elejéig); Dienesék 1982. 157–158., 192. (1916. jan. végéig); Téglás 1991. 273–274., 293., 287.; Kelevéz 1998. 190. és 503. lábjegyzet, 208. és 556. lábjegyzet; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 245–246., 566. (254. tétel); Rába 1981. 425.; Éder 2002. 205–206.; Sipos 2003. 62–63.; Tóttós 2003. 22., (Dienes Valériát idézi:) 99–102.; Vezér Erzsébet 2004. 35–37.; Móricz feljegyzéseire: Cséve Anna, Holmi 2004. december, 12. sz. 1462.; Janikovics 2005. 797.; Téglás 2007. 7–8.; Buda 2007. 113.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 248., 251.; Kelevéz 2008. 20. és 46. lábjegyzet, 122–123. és 6. lábjegyzet

Lásd még Babits véleményét Dienes Valériáról: **Budapest, 1914. december 2.**; Dienesék 1982. 244. lap után (8. kép: Dienesék Villám utca 19. szám alatti, 9. kép: Babits Szabóky utca 54. szám alatti lakása); Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. [532.] 9. kép: Dienesék lakása: Villám utca 19.; 10. kép: Babits lakása: Szabóky utca 54., 157. (Dienesék tisztviselőtelepi lakásai: Delej utca 1., Szabóky utca 59., 1913-tól 1916-ig Villám utca 19., 1919-ig Család utca 28.); Czákó Gabriella, Az utca másik oldala – Héttorony – Cikkek – 7torony.hu/content.php?c=32506; Sipos (Czeizel) 2004. 61.; *A gólyakalifa*: Éder 2002. 205–268.; Vezér Erzsébet 2004. 38–39.

Vö. Éder 2002. 205. (Dienes Valériát Babits unokanővérének tekinti)

1912. november 16.–1916. május

Babits a Szabóky utca (ma Bíró Lajos utca) 54. számú földszintes ház két szobáját bérlí özv. Haas (Haász) Tivadarnétól. Új lakóhelyéhez is ellentmondó érzések fűzik, gyönyörködik a szép utcában, de iszonyodik az éji magánytól e sötét külső körületben. Az 1915 júniusában nővérével, Hoffmann Máriával és a műfordító Horvát Henrikkel nála látogatóban járó Hoffmann Edith 1941-ben szobája berendezését már nem tudja föl idézni, de arra emlékezik, hogy Babitsnak „sok perzsaszőnyege volt és egy perzsaszőnyeggel leborított alacsony kereveten gyönyörű illusztrált könyveket rakosgatott ki” eléjük.

Dienesék szerint jól érzi magát itt (föltehetőleg az iskolában!), közel kerül az irodalmi élet központjához, és végre vannak barátai is. Dieneséken kívül, igazgatója, a nála húsz évvel idősebb Gaál Mózes, a korszak egyik legnépszerűbb ifjúsági írója (1914–1936 között *Az Én Újságom* című gyermeklap szerkesztője) is jó barátja lesz. „Babits Mihálytól hallottam, hogy mikor Gaál Mózes mint fiatal vidéki tanárt maga mellé hozta őt a fővárosba, a megismerkedésnél örömmel emlékezett, hogy

Gaál Mózes egyik regénye ifjúkorának egyik legkedvesebb olvasmánya volt. – Hát, fiam, azt nem én írtam, hanem Benedek Elek – mondta Mózsi bácsi, helyreigazítván, de minden harag nélkül. Az eset legkevésbé sem zavarta jóindulatát a fiatal költőtanárral szemben, akit szárnya alá vett” – írja Gaál Mózes halálakor Török Sophie. Gaál Mózes „a szíve, nevelése, ízlése a kilencvenes évek szelleméhez és stílusához vonzotta, de az igazi tehetséget és jellemet nagyon megbecsülte például Babits Mihályban [...], s a jó barátságot fenntartotta vele azután is, hogy Babits visszavonult az iskolától” – emlékezik Gaál halálakor Schöpflin Aladár. – „Nagyon szerette és becsülte őt Gaál Mózes igazgató úr. Emlékszem, egyszer Babits helyett Mózsi bácsi jött be az osztályunkba, és azt mondta: »Fiaim! Babits tanár úrnak most nagyon fontos dolga van. Nemcsak veletek akarja megismertetni a szépet, hanem mindenkivel. Verset ír. Ezért a mai órát én tartom meg nektek«” – idézi föl az igazgató és Babits szeretetteljes viszonyát Babits tanítványa, későbbi sógora, ifjabb Tanner Béla.

Lásd Schöpflin, Nyugat 1936. II. augusztus, 8. sz. 142.; Török Sophie, Nyugat 1936. II. augusztus, 8. sz. 142–144.; Hoffmann Edith, *Babits Emlékkönyv* 1941. 212.; Gellért 1962. 475. (a „Gaál-regény”-t ő is írja); Pók 1970. 212. (1916. júliusig!); Kardos 1972. 117–118.; Téglás 1976. 16., 31.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 212. (1916 júliusáig!); Téglás 1981. 178. (1912–1916 között); Dienesék 1982. 192–193. (Téglás szerint 1916 júniusáig lakik Babits a Szabóky utcában); Téglás 2000. 94., 229.; Sipos 2003. 58.; Téglás 2005. 8.

Tisztviselőtelep, 1912. november 16. után

Babitsék (bizonyára Babits és Komjáthy Aladár) üzenetére-kártyájára Dienes Valéria átmegy hozzájuk, de csak Cézárt (a kutyát) találja otthon, ezért névjegyet hagy (melyen a Delej utca 1. cím áthúzva [azt Dienes Pál még 1912. május 1-jén fölmondja], s fölötte kézírással az új lacím: Szabóky utca 59.).

Lásd OSZK Fond III/378/17.; Dienesék 1982. 52. (26. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 18., 275–276. (1218. levél – 1912. november után-ra datálja)

Lásd még **1912. május 3.**; Dienesék 1982. 157. (Dienesék tisztviselőtelepi lakásai: Delej utca 1., Szabóky utca 59., 1913-tól 1916-ig Villám utca 19., 1919-ig Család utca 28.)

Tisztviselőtelep, 1912. (?) november 16. után

Dienes Pál névjegyen hagy üzenetet Babits(ék)nak (bizonyára Komjáthy Aladárra vonatkozik a többes szám), s érdeklődik, nem volna-e kedvük délután nagyot mászkálni a budai hegyekben. Kéri, szóljanak be hozzájuk, „(Móziék)”-hoz, azaz Gaál Mózesékhez.

A névjegy hátoldalára Babitsnak *A gólyakalifához* készült, hevenyészett ceruzaírású jegyzete, szinopszisféléje: „a dijnok beszél álmairól és kinevetik / Félelem a rendőröktől, a hivatalszolgáktól / Az édes és nyugodt álmodat odaadtam a Kasszirosnőért / Dissocnál [a disszociatív identitászavarnál] egy test két lélek itt inkább *egy lélek* / Erősebben kidomborítani az *álnév* miatti félelmet / köbgyök M / Ir a kávéház asztalra / palackok a Kávéház-Kasszánál / a pincérnek tartozzon / álom? Ha álom is, az ép olyan rossz / álomkór=közbeszúrni / rojtos szolga.”

Lásd OSZK Fond III/375/34.; Dienesék 1982. 44. (18. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 114., 362. (1354. levél)

Lásd még **1912. augusztus–1913. december 16. előtt**

Vö. Dienesék 1982. 44. (18. levél – téves jelzet: OSZK Fond III/375/39.; nem közli Babitsnak a névjegy hátára írt, *A gólyakalifához* készült jegyzetét); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 114., 362. (1354. levél – Budapest, 1913. augusztus 2. előtt-re datálja, de nem névjegyként, hanem levélként/kártyaként, s kiadatlanak tekinti; a datálás indoklása, ti. hogy Komjáthy Aladár a regény „végleges változatának tisztázását végzi” 1913 augusztusában, Komjáthy augusztus 2-i levele alapján kissé túlzó, hiszen abban csak az első két oldal lemásolásáról van szó)

Újpest, 1912. november 18. dél

Hendel Ödön küld levélüzenetet Babitsnak: sajnálja, hogy nem vehetett részt Babits „búcsúlakomáján” és „magyar Dantéja születési áldomásán”, szombaton ugyanis vendégjárás volt náluk a fia [aki valószínűleg nemrég született] és az ő neve napja miatt, és estére holtfáradtan már nem tudott lemenni a Vigadóba. A maga részéről nem tekinti tehát búcsúnak az estélyt és ígéri, „Dante születésnapját” külön is megünnepelni. Fischer Izidor barátjuktól hallotta, hogy hiába keresné délután Babitsot a lakásán, mert már beköltözött a Tisztviselőtelepre, a Szabóky utcába. „Nagyon hiányzol az iskolában. – A lakásodat kiírtam. És szóltam a vasúti postásnak is, aki »buzgó munkálkodást« ígért. [...] Aranyember direktorodat [Gaál Mózes, a Tisztviselőtelepi gimnázium igazgatóját] melegen üdvözlöm” – zárja levelét.

[Bizonyára Babits új címét írja ki, a vasúti postástól pedig a Babits régi címére érkező levelek továbbítását kéri.]

Lásd OSZK Fond III/567/7.; Buda 2007. 69.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 8–9., 264–265. (1202. levél – a jegyzetben a „búcsúlakomát” 1912. november 15-re teszi); Buda 2007. 69.

1912. november 18.

Kovács László joghallgató, Babits barátja Szekszárdról küld levelezőlapot a „Szabóki u 54”-be (de a „Rákos-Palota Fő-utca 2.” címet is ráírja), melyben közli, hogy 23-án szombaton szigorlatozik, s másnap, vasárnap délután 4 és 6 között kimegy hozzá. Értesítést kér, ha az időpont nem alkalmas Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/791/10.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 7., 263. (1200. levél)

Dr. Szántó [Andor], a Révai Testvérek jogi megbízottja és Molnár [Imre] aligazgató cégszerű aláírásával a Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság küld levelet Babitsnak, melyben tudatják, hogy a könyvkötő értesítése szerint november 20-án, szerdán *A Pokol* kész példányai rendelkezésére állnak. Ezért kéri, Babits csütörtökön délután keresse fel a kiadót [VIII. Üllői út 18.] a dedikációs példányok elkészítése érdekében.

Lásd OSZK Fond III/1858/7.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 235., 565. (242. tétel); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 8., 263–264. (1201. levél), hasonmása: [526.] 2. illusztráció

Lásd még *A Pokol: Budapest, 1912. november 20.; Budapest, 1912. november 21. csütörtök*

**Újpest vagy Budapest, 1912. november 19. előtt és Budapest,
1912. november 19.**

Haberfeld Károly budapesti vagy újpesti műtermében fénykép készül Babitsról. Ez a fotó kerül a félárú jegy váltására jogosító vasúti igazolványba, melyet ekkor állítanak ki Babits számára az 1913. évre. A kartonlapra felkasírozott képen Babits tintatírási teljes névaláírása és a Magyar Királyi Államvasutak nyomott bélyegzője. A karton hátoldalán nyomtatott szöveg: „Haberfeld K. fényképészeti műterme Budapest Rákóczi út 4. sz. A Nemzeti Színház átellenében Újpest, Árpád út 52.”

Lásd OSZK Fond III/2252/72. (fénykép); III/1948. (vasúti igazolvány); W. Somogyi 1983. 217. (7. kép); hasonmása: Sáli 2003. 557.

1912. november 20. előtt (?)

A műfordító Horvát Henrik talán a Babitscsal való találkozásra/személyes beszélgetésre (esetleg levélbeli kérésére?) válaszolva tájékoztatja levelében, hogy „a Stefan George-féle Dante-fordítás egy része a *Blätter für die Kunst* Zweiter Sammelband (Verlag Bondi, Berlin) c. kötetben jelent meg [1909-ben]”. Minthogy neki csak az első és harmadik kötet van meg, így nem tudja elküldeni a fordítást. Babits nagyszerű Dante-fordításának megjelenését türelmetlenül várja. A 2. fólió verzóján Babits ceruzairású feljegyzése, áthúzásokkal: „Buchardt Hugo Heller Wien Georg Bondy Verlag Berlin v. München.”

Lásd OSZK Fond III/598/16.; Sáli 2003. 230., 484. (1193. levél – Budapest, 1912 őszére datálja)

1912. november 20.

Komjáthy Gyuláné, Komjáthy Aladár édesanyja küld hálálkodó sorokat Babits „Tanár Úr”-nak, aki a „legjobb és legnemesebb barát az egész világon!”, aki „apailag viseltetik” Aladár iránt. A túlradó köszönet annak szól, hogy Babitsnak sikerül Aladárt rávennie arra, hogy a Zsidó Kórházban vesse alá magát alapos kivizsgálásnak. Minthogy semmi komoly bajt nem találnak, az aggódó anya úgy érzi, hogy nyugalmat Babitsnak köszönheti.

Lásd OSZK Fond III/760/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 10–11., 267. (1205. levél)

A Nyugat Szerkesztősége (V. Mérleg utca 9.) Havas Irén aláírásával „szerdán” küld levelezőlapot Babitsnak (a Szabóky utcai cím alá a rákospalotai Fő út 2. számot is odaírja): a főszerkesztő Osvát Ernő kéreti, hogy pénteken [22-én] este fél 7 tájban Babits fáradjon el a Vigadó téri Vigadó kávéházba.

Lásd OSZK Fond III/1816/8.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 9., 265–266. (1203. levél)

Rédey Tivadar levél kíséretében küldi el *Prizma* című új verseskönyvét Babitsnak, s kéri, ha van kedve hozzá, írjon róla esetleg a *Nyugat*-ba. Értesítését várja, ti. ha Babits nem szándékozik írni róla, akkor eljuttatna recenziós példányt a *Nyugat*-nak

(„azonban leginkább a te kritikádat ambicionálnám” – teszi hozzá). Babits áthelyezéséhez is melegen gratulál.

[A *Nyugat* 1913. február 16-i 4. számában nem Babits, hanem Laczkó Géza ír a kötetéről.]

Lásd OSZK Fond III/1043/2.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 10., 266. (1204. levél – az OSZK-jelzetben a 6-os szám elütés; Rédeyt csupán Babits egyetemi kollégájaként aposztrofálja, gyermekkori szoros kapcsolatukat nem említi)

Dr. Szántó Andornak, a Révai Testvérek jogi képviselőjének 1912. november 18-i Babitsnak írott levele szerint: „van szerencsénk értesíteni, hogy a könyvkötő értesítése szerint szerdán, e hó 20-án rendelkezésre fognak állani a *Pokol* kész példányai.”

Dante [Alighieri]: *Dante komédiája I. A pokol* Babits fordításában, *Előszava* és a *Dante élete* című tanulmánya kíséretében jelenik meg a Révai Testvérek kiadásában (Pallas Nyomda), tizenkét régi kép hasonmásával, Zádor István könyvdíszítésével, papír-, vászon- [Gottermayer-kötés/Gottermayer Nándor könyvkötő műhelyében készülnek a Révai Testvérek könyvei], pergamenkötésben és szarvasbőr borításban, 1913-as impresszummal. (A 12 illusztráció: egy kódex miniatűrje a turini egyetemi könyvtárban [1.], az 1847-i bresciai Dante-kiadás képe [2.], az urbinói kódex miniatűrje a Vatikánban [3., 6., 7., 9., 11., 12.], egy vatikáni kódex miniatűrje [4., 10.], Luca Signorelli képe az orvietói dómban [5.] és Domenico Michelino képe a firenzei dómban [8.])

Babits a könyv egy példányát nyomtatott keretbe foglalt, tintairású dedikációval ajánlja Kaposi Józsefnek: „Ajánlom e könyvet / nagy tisztelettel és hálával / *Kaposi Józsefnek* / a kiváló magyar dantistának / ki nagy munkámban megbecsül- / hetetlen tudásával és Dan- / te-könyvtárának kincsei- / vel támogatott. Ha e könyv- / nek érdeme van, ez az / ő érdeme is. / Babits Mihály”.

A díszkiadású kötetekbe a belső előzéklapot követő 1. számozott lapon ennek a kézírásos ajánlásnak a hasonmása áll. A nem díszkiadású kötetekbe Babits kézírásának hasonmása helyett csupán az ajánlás szövegét nyomtatják. A kiadó a karácsonyi piacra szánja a könyvet.

„Az első kötet megjelenése valóságos ünnep volt számára” – emlékezik Babits Dante-fordítása legnagyobb támogatójára, *Kaposy Józsefről* írott nekrológjában.

Lehetséges, hogy Babits Dante-fordítása korrektúrájának egy lapját (a 7–30. sor szövegét) ekkoriban ajánlja (ceruzairással) úpesti tanártársának, az italianista Hendel Ödönnek: „Kedves barátomnak Hendel Ödönnek Babits Mihály”.

A „Szép Könyvek”-re is visszaemlékezik Révay Mór János 1920-as emlékiratában: „Mikor alkalmunk volt az újabb magyar költészet egyik kiváló egyéniségének, a magyar versforma egyik mesterének, Babits Mihálynak fordításában közzétenni Dante *Divina commediájának* első részét, *A Pokol*-t, azon voltunk, hogy ez a könyv külső mivoltában reprezentálja Dante világirodalmi nagyságát, úgy azonban, hogy a kiállítás a maga stílszerűségével felkeltse azt a hangulatot, amellyel az emberiségnek ehhez a nagy kincséhez hozzányúlni szabad. Azt hisszük, hogy sikerült is ezt a célt

elérni; és ezt főként a kiváló Dante-kutató, Kapossy [!] József értékes segítségének, nagy szakértelmének és kulturált ízlésének köszönhetjük. A közönség jobb ízlésű része méltányolta is törekvésünket, Babits Dante-kötete kedvelt munkája lett a magyar könyvvásárlóknak. Mindenesetre ez volt az utolsó szép magyar könyv, mert azután jött a háború és az lehetetlenné tette a könyvek szép kiállítását – hosszú időre.”

Lásd a Kaposi/Kapossy Józsefnek ajánlott kötetet: OSZK Fond 5/12. (a dedikáció fóliójának rektóján és verzóján idegen kéz nyomdai jelzései); Révai Mór János visszaemlékezésére: *Írók • Könyvek • Kiadók – Egy magyar könyvkiadó emlékiratai – Révai Mór János* (68 szövegképpel és 17 képmelléklettel) Második kötet. Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság kiadása, Budapest, 1920. 340.; Babits, Nyugat 1922. II. nov. 16. 22. sz. 1310.; Éder 1966. 125. (1912. ősz), 137. (november közepe); a korábbi Dante-fordításokra és a Babits-fordításra: Rába 1969. 124–154.; Kardos 1972. 113., 120.; Sipos 2003. 209.; Jankovics 2005. 797.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 264. (1201. levél jegyzetében); *A Pokol*: OSZK Analekta 284. (nyomdai levonat ceruzairású javításokkal)

Lásd még a vörös keretes lapokra, a Kaposi/Kapossy-dedikációra és a Pokol rajzaira: **1912. szeptember 19.; Újpest–Tisztviselőtelep, 1912. november 16.–1916. január 18. (29.)**; A budapesti X. kerületi Tisztviselőtelepi Magyar Királyi Állami Főgimnázium 1912–1913. évi értesítője (1913) 54.; **1912. november 18.; Budapest, 1912. november 21. csütörtök**; Sáli 2003. 357. (987. levél jegyzetében), 445–446. (1133. levél jegyzetében); a dedikáció és *A Pokol*-kötet belső címlapjának hasonmását: [527.] 3. illusztráció; Buda 2007. 64. 141. lábjegyzet

Vö. Vendel-Mohay 1983. 53. (bizonyára az impresszum nyomán 1913-ra datálja)

Budapest, 1912. november 21. csütörtök

Babits dr. Szántó Andornak november 18-i levele értelmében, a megjelölt időpontban, délután bizonyára fölkeresi a Révai Testvérek irodáját Dante *A Pokol* című műve dedikációs példányai ügyében.

Lásd dr. Szántó Andor Babitsnak küldött 1912. november 18-i levelét: OSZK Fond III/1858/7.

Lásd még **1912. november 18.; 1912. november 20.**

1912. november 21. után

Dante *A Pokol* című művének fordítását Babits valószínűleg az első között dedikálja (a belső előzéklapon, tintairással) Kelemen Ilonának: „Kedves Nennéjének / nagy szeretettel és / tisztelettel / küldi / Misi”.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 229.

Bizonyára Komjáthy Aladár is az első példányok egyikéből kap hálás szívvel köszönetet mondó ajánlású kötetet (a második előzéklapon tintairással): „Kedves fiamnak, Aladárnak, aki ennek / a könyvnek készítő- / sében, javításában / annyit segített nekem / igaz szeretettel / Babits Mihály”.

Lásd Komjáthy Aladárné (Budapest) tulajdonában

Lásd még **1912. szeptember 19.**

Babits egykori egyetemi tanárainak, Beöthy Zsoltnak és Négyesy Lászlónak is elküldi *A Pokol*-fordítását.

Lásd Négyesy László Budapest, 1912. november 18-i (OSZK Fond III/946/3.) és Beöthy Zsolt Budapest, 1912. november 29-i (vagy 28.!) (OSZK Fond III/267.) köszönőlevelét

„Herczeg Ferencnek nagy tisztelettel / és igaz hálával / Babits Mihály” – ezzel az ajánlással küldi az *Új Idők* szerkesztőjének *A Pokol* fordítását.

Lásd PIM Könyvtára C. 144.

„Riedl Frigyes / tanár úrnak / igaz bámulattal, / tisztelettel és hálával / Babits Mihály” – a belső címlap előtti előzéklapon tintaírással dedikálja Dante-fordítását (*A Pokol*).

Lásd OSZK Fond III/172/28.

Budapest, 1912. november 22. péntek

Amennyiben eleget tesz Osvát Ernő felkérésének, Babits fél 7 tájban megjelenik a Vigadó téri Vigadó kávéházban.

Lásd Nyugat Szerkesztőségének 1912. november 20-i levelezőlapját: OSZK Fond III/1816/8.

Budapest, 1912. november 23.

Kaposi/Kaposy József küld levelet (névjelzéses levélpapírján) Babitsnak: sajnálja, hogy előző nap nem találta; arra kéri, hogy egy hét múlva, november 30-án „szerecséltesse” őket „egy kis barátságos vacsorára”. „Kívüled Dedek [Crescens Lajos történetíró kanonok], Révai [Révai Mór János könyvkiadó], Mikovich [Lajos dr.] bíró és százados lesznek vendégeink” – közli tájékoztatásul.

Lásd OSZK Fond III/672/4.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 11., 267–268. (1206. levél)

Lásd még dr. Mikovich Lajos bírora **1911. július 19.; Rákospalota, 1912. március 14.; 1912. június 12.;** a *Fortissimo* című Babits-vers kapcsán: **Budapest, 1917. március 6.**

1912. november 24. vasárnap

Id. Babitsné nap mint nap várta, mikor lesz Babits költözködése, hogy felutazzon; jegyet is szerzett, s most [Kelemen] Imre írta, hogy már megtörtént a hurcolkodás, Babits pedig hallgat. Érdeklődik, vajon fia megkapta-e a küldött pénzt. Inti, hogy az új helyzet miatt ne dolgozza agyon magát. Angyal puszedlit sütött a születésnapjára, ő pedig szép törölruhákat ad postára. A ruhákat nem hiszi megjavíthatóknak, de megkeresi Andrét [André István szekszárdi szabót]. Kéri, Babits írjon öccsének, Pistának, hogy tanuljon, nehogy megbukjon az érettségén. Angyal is születésnapi jókívánságait küldi bátyjának.

Lásd OSZK Fond III/179/204.; Téglás 1991. 77–78.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 12., 268–269. (1207. levél – 1912. november 24. előtt-re datálja)

Lásd még id. Babitsné előző, november 16 (?) -i (OSZK Fond III/179/52.), valamint 1912. november 26-i (OSZK Fond III/179/54.) levelét

1912. november 26.

Id. Babitsné (a Szabóky utcába) küld pár soros lapot fiának: nagy szeretettel gondolnak rá születésnapján. Kéri, Babits feleljen vasárnapi levelére. Angyal és Pista is aláírja a lapot. Tudatják még, hogy Bimbis [Kelemen Imre] várja Babitsot és kéri, írjon Miska bácsinak [Kelemen Mihálynak].

Lásd OSZK Fond III/179/54.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 14., 270. (1209. levél)

Lásd még a „vasárnapi levelet”: **1912. november 24. vasárnap**

Hendel Ödön küld játékos levelezőlapot Babitsnak. (A dátumot [Újpest, 1912. IX. 22.] a november 26-i postabélyegző, illetve az új, Szabóky utcai cím tanúsága szerint bizonyára elírja.) Az EVVIVA, 'éljen' szót rajzolja ki olasz, német, magyar szavakkal, valószínűleg Babits áthelyezése és Dante-fordításának megjelenése felett érzett örömeinek hangot adva.

Lásd OSZK Fond III/2448/29.

Vö. Sáli 2003. nem regisztrálja

Budapest, 1912. november 26.

A katolikus egyetemi hallgatónők Szent Margit Köre este 8 órakor a neves katolikus könyvkiadó, a Szent István Társulat dísztermében (VIII. Szentkirályi utca 28.) rendezi „hangversenyét”, irodalmi és zenei estjét segítőalapja javára, melyen másod-unokahúga, Csemez Mária kérésére Babits is föllép [az előzetes sajtótudósítások nem jelzik, mely verseivel szerepel]. Az est további közreműködői: Thomán István zongoraművész, Paulay Erzsi, a Nemzeti Színház tragikája (Paulay Ede színész, színigazgató leánya), Komáromi Kacz Endre festő- és grafikusművész, s a Szent Imre Kör énekkara Jakoby Antal karnagy vezényletével [hogyan a Csemez Mária levelében említett Csuka Béla gordonkaművész fellép-e, arról a hírlapi előzetes nem tudósít].

[A Szent Margit Kört – több más katolikus egyesület mellett – a Szociális Missziótársulat főnökhasszonya, Prohászka Ottokár püspök munkatársa, Farkas Edit (Hanuy Ferenc egyetemi tanár, kanonok közreműködésével) szervezi meg 1906-ban a katolikus nőhallgatók összefogására, hitéletének fejlesztésére, tudományos továbbképzésére.]

Lásd Budapesti Hírlap 1912. nov. 17. 18.

Lásd még Csemez Mária 1912. november 11-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/1650/28.

Budapest, 1912. november 28.

Pethő Sándor, az *Élet* című lap (VII. Damjanich utca 50.) szerkesztője küld levelet Babitsnak: szeretné, ha karácsonyi számukat megtisztelné „valamiféle írásával, eredetivel v. fordítással, ahogy Önnek jobban konvenial [*latin* ’megfelel’, ’kedvére van’]. Mi mindenesetre szeretnénk, ha eredeti dolgozatot kaphatnánk”; úgy véli, a *Nyugat* szerkesztője nem emelne ez ellen kifogást. (A levél hátoldalán Babits ceruzafirkája.)

[Karácsonykor nem jelenik meg Babits-írás az *Élet*-ben.]

Lásd OSZK Fond III/1011/7.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 15., 270. (1210. levél)

Kedves egyetemi professzora, Négyesy László ír levelet Babitsnak: „A gyönyörű könyvet [Dante: *A Pokol*], melynél kedvesebb ajándékot nem kaphattam volna, szívem szeretetével köszönöm.” Babits irodalmi pályájának „diadal-állomása”-ként értékeli munkáját, s ígéri, hogy az „irodalmi eseményt” előadásain is bejelenti.

Lásd OSZK Fond III/946/3.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 16., 272. (1212. levél)

Budapest, 1912. november 29.

Beöthy Zsolt irodalomtörténész, Babits egykori egyetemi professzora ír meleg hangú levelet (névjegyzéses levélpapírján) Babitsnak. Kéri a jogot, hogy tisztelt barátjának szólíthassa, Babits irodalomszeretete és komoly hivatástudata okán, amely munkásságából sugárzik. Köszöni Dantét (*A Pokol*), még csak néhány részletét olvasta, de meglepte a dantei előadás egyszerű transzpozíciója [*latin*, itt: ’átültetése’], mellyel Babits közel hozta őt a mi világunkhoz. Szívből óhajtja a vállalkozás sikerét [ti. a teljes Dante, a *Purgatórium* és a *Paradicsom* lefordítását], s irigyli Babits erejét-idejét, hogy így tud foglalkozni Dantéval.

Lásd OSZK Fond III/267.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 15–16., 271. (1211. levél – 1912. november 28-ra datálja)

1912. november 30.

Móra Ferenc Szegedről küld (unoka)öccsével [Móra Jánossal] levelet Babitsnak, melyben kéri, „haladék nélkül” adja át neki a „csókai kéziratot” [Benárd Gyuláné *Jéghegyek* című önéletrajzi regényének kéziratát], mert „a boldogtalan szerző pörrel és skandalummal [*latin* ’botránnyal’] fenyeget”.

[Babits novemberi költözködése során valószínűleg elveszíti a kéziratot, ezért egyre halogatja a válaszadást.]

Lásd OSZK Fond III/918/3.; közli Péter László, *Üzenet* 1978/11. 618. (3. levél), 617.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 16., 272–273. (1213. levél)

Lásd még Móra Ferenc 1912. október 14-i Babitsnak küldött levelét: OSZK Fond III/918/1.

Budapest, 1912. november 30.

Ha eleget tesz Kaposi/Kaposy József meghívásának, akkor Babits Dedek Crescens Lajos, Révai Mór János és Mikovich Lajos bíró társaságában „barátságos vacsorán” vesz részt Kaposiék József körüti (77. szám alatti) lakásán. [Bizonyára az összejövetel egyik célja Babits Dante-fordítása megjelenésének ünneplése.]

Lásd Kaposi/Kaposy József Budapest, 1912. november 23-i levelét: OSZK Fond III/672/4.

Lásd még *A Pokol* Kaposynak szóló dedikációjára: **Budapest, 1912. november 20. szerda**

Komjáthy Aladárnak küldött levelében Babits szívességet kér tőle: minthogy fizetését a minisztérium még nem utalta a Tisztviselőtelepi Főgimnáziumba, elsején azt újpesti működése alapján kapja; Aladár menjen be másnap korán az iskolába és mondja meg Prsónak, vegye fel Babits fizetését is; „...levonva magának a megszkott borralalóját, a többit [...] küldje el nekem: címemet is megmondod neki” – utasítja diák-barátját, s kéri másnapi tájékoztatását, hogyan intézte el az ügyet. [A Babits levelében jelzett „holnap”, azaz december 1. vasárnapra esik.]

Lásd fotókópiáját PIM Kézirattára V. 5456/1/12.; Buda 2007. 69.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 17., 273–274. (1214. levél)

Lásd még utal rá Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 252.

Budapest, 1912. november 30. után–december 4. előtt

Babits röstellkedő levelet küld Móra Ferencnek; bizonyára hajszoltságára, költözködésére hivatkozva mentegetőzik, hogy a küldött kéziratról még nem mondott kritikát, s kilátásba helyezi „összinte véleményét”.

Lásd Móra Ferenc Szeged, 1912. november 30-i (OSZK Fond III/918/3.) és 1912. december 4-i (OSZK Fond III/918/4.) levelét

1912. november

Kosztolányi levelében kéri, Babits juttassa el neki címére (Fehérvári út 15/a V. 12.) Dante-fordítását (*A Pokol*) „mint bírálati tiszteletpéldányt”, s küldi – bár nem mint sajtópéldányt – saját könyvét (*Mágia*), amelyről örülne, ha Babits írna a *Nyugatban* (vagy legalább levélben közölje benyomásait, véleményét).

Lásd kéziratmásolatát OSZK Fond III/780.; BJKL 1959. 205., 319–320. (173. levél); részletét közli Réz, Irodalomtörténet 1977. 2. sz. 486.; Kosztolányi 1996. 243–244., 910. (346. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 17., 274. (1215. levél)

Lásd még Kosztolányi két névtelen bírálatára (*A Hétben*, illetve a *Világban*): **1912. december 29.; 1913. február 9.**; Babits *Nyugat*-beli kritikájára Kosztolányi *Mágia* című kötetéről: **Budapest, 1913. január 16.**

Vö. Kosztolányi 1996. 910. (346. levél – tévesen úgy véli, Babits 1913. január 16-i írása Kosztolányi *Beteg lelkek* című novelláskötetét ismerteti); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 274. (1215. levél – a levél jegyzetében és a 468. oldalon a rövidítésjegyzékben is a Kosztolányi-kötetet

tévesen 1998-ra datálja; az *Élet* 1912. október 13-i számába – a jegyzetben írtakkal ellentétben – nem bírálatot közöl Kosztolányi, hanem Babits fordításrészletét vezeti be)

Magyar irodalom Itáliában címmel megjelenik Babits ismertetése egy teljes olasz Petőfi-verseskötetről (Umberto Norsa: *Alessandro Petőfi Poesie*) és egy ugyancsak olaszra fordított magyar népköltésgyűjteményről (Silvino Gigante: *Canti popolari ungheresi*). A „hazafias örömről” túl részletesen elemzi mindkét munkát, miközben nem mulaszt el Petőfiről is néhány megjegyzést tenni, mondván: „Az ő költészete nagy részben az ötletek költészete...”

Lásd Irodalomtörténet 1912. november, 9. sz. 477–481.; Buda 2007. 67.

Lásd még Pintér Jenő 1912. november előtt kelt levelét: OSZK Fond III/1018/20.

Közlök Révész Béla (!) [helyesen Révész Andor] a *Revue des Études Littéraires*-ben 1912. június 1-jén megjelent, Ady Endréről, Babits Mihályról és Kemény Simonról szóló tanulmányát (*Studiul lui Révész Béla [!] despre Ady Endre, Babits Mihály și Kemény Simon în „Revue des études Littéraires” [1. iun]*).

Lásd Viața noastră (Nagyvárad) 1912. november, 11. sz. 315.

1912. november (?)

Az egyetemi tanárok és írók, többek között Kiss József és A Hét, valamint Osvát Ernő és a *Nyugat* munkatársai által szívesen látogatott IV. kerületi Váci utca 14. alatti Korona kávéház öreg épületét lebontják. Ettől kezdve elsősorban az Egyetem utcai Központi/Centrál kávéház (illetve Osváté a New York és a Vigadó kávéház is) lesz találkozóik színhelye.

Lásd *Újpest, 1911. november 8.*

Budapest, 1912. december 1.

Kozma Andor „a népnemzeti iskola költője” (név- és címjelzéses levélpapírján) levélben mond köszönetet Babitsnak „a kedves figyelemért, hogy remek kiadású Dante: *Pokol* műfordításának példányát számomra nagybecsű írott ajánlásával volt szíves ellátni”. Elfoglaltsága miatt még nem mélyedhetett el benne.

Lásd OSZK Fond III/792/1.; idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 236., 565. (244. tétel); Pethes Nóra/Vilcsák Andrea 2007. 19., 276. (1219. levél)

Lásd még Sipos 2003. 61.

Babits levelet küld Újpestre (a Lőrinc utca 23.-ba) Komjáthy Aladárnak, melyben közli: „Dienes Pál csütörtökön [1912. december 5.] tartja utolsó egyetemi óráját ebben a félévben. Hallgasd meg okvetlenül, úgyis te vagy a leghűségesebb (s azt hiszem a legértőbb) hallgatója. Ha csak lehet, én is elmegyek.”

Lásd eredeti Komjáthy Géza (Marl, Németország) tulajdona; fotomásolatát PIM Kézirattára V. 5456/1/3.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 19., 276–277. (1220. levél – a jegyzetben Dienes Pál rövid életrajzával); Buda 2007. 70.

Budapest, 1912. (?) december 1.

„Tisztelt Kollega Úr, Köszönöm a szép ajándékot...” – írja Riedl Frigyes, bizonyára Dante *A Pokol* című műve neki ajánlott példányát megkapva.

Lásd OSZK Fond III/1077/4.

Lásd még *Budapest, 1912. november 21. után*

Budapest, 1912. december 2.

Fenyő Miksa levélben köszöni meg a Dante-fordítást (*A Pokol*), s kifejezi nagyrabecsülését Babits iránt. Amit eddig ismer a fordításból, arra vall, hogy a könyv megjelenése igazi „irodalmi esemény”.

Lásd OSZK Fond III/438/17.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 20., 277. (1221. levél)

1912. december 3.

Rákosi Jenő „az MTA és a főrendiház tagja, a *Budapesti Hírlap* szerkesztője, kiadója, társtulajdonosa, az *Újság* nagyhatalmú főszerkesztője” levélben köszöni meg Babitsnak *A Pokol* „szignált példányát”, melyet „azon melegiben” elolvasott. Gratulál ehhez a gyönyörű munkához: „Magában egy ilyen munka elvégzése egy nagy cselekedet...” Ecseteli Dante nagyszerűségét. Nem tagadja meg önmagát, amikor azonnal kijelenti: kifogása sok helyen a verselése ellen van: úgy véli; számos sora döcög, a folyamatosság kárára. „De ezt csak azért mondom, hogy mondjam...” – teszi hozzá, bevallva, hogy sem olaszul, sem „dantéul” nem tud.

Lásd OSZK Fond III/1038/1.; utal rá Basch, Irodalomtörténeti Közlemények 1966. 5–6. sz. 654.; idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 236–237., 565. (245. tétel); Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 20–21., 278. (1222. levél); Sipos 2003. 61.; utal rá Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 241.

Madeleine Kont, Kont Ignácnak, a Sorbonne klasszika-filológiával és magyar irodalomtörténettel is foglalkozó tanárának leánya, gyengélkedő édesapja nevében Párizsból francia nyelvű levélben köszöni meg, hogy Babits elküldte Dante-fordítását (*A Pokol*). [Kont Ignác még e hónap 22-én meghal.]

Lásd OSZK Fond III/2439.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 21–22., 278–279. (1212. levél – a jegyzetben a levél magyar fordításával és Kont Ignác rövid életrajzával)

1912. december 4.

Móra Ferenc Szegedről küld újabb, immár szabadkozó levelet Babitsnak zaklatása miatt, s mentetgetzik, miszerint őt a szerző „fojtogat[ta], az amatőr-írók kitartó türelmetlenségével”. Örül a Babits által kilátásba helyezett „őszinte vélemény”-nek, de kéri, ne bánjon „fölös kegyetlenséggel” „egy amúgy is szerencsétlen néemberrel,

aki ha első kísérlete nem sikerül, valószínűleg nem tesz több kárt az irodalomban”. Utóiratban jelzi, hogy Babits Dantéját a *Vasárnapi Újság* nyomán kereste Szegeden, de „még nem ért oda”. Érdeklődik, hogy karácsonyra jön-e ki, s közli, hogy a Doré-rajzokkal együtt fogja olvasni.

Lásd OSZK Fond III/918/4.; közli Péter László, *Üzenet* 1978. 11. sz. 618. (4. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 22–23., 279–280. (1225. levél)

Lásd még a Doré-rajzokra: *Szeged, 1906. november 7. után–december*

1912. december 5.

Cs. Papp József, olasz irodalommal foglalkozó irodalomtörténész – aki prózai formába írta át és magyarázó jegyzetekkel látta el az *Isteni Színjátékot* [Kolozsvár, 1897, 1907, 1909] – Kolozsvárról mond köszönetet, hogy Babits elküldte neki Dante-fordítását (*A Pokol*). Örvendett, hogy Babits nagy munkáját Kaposi Józsefnek ajánlotta.

Lásd OSZK Fond III/992.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 23–24., 280. (1226. levél – bár a levél végi Kolozsvár helymegjelölést jelzi, a levél eleji dátumnál tévesen Budapestet szerepelteti)

1912. december 6.

Elek Artúr, művészettörténész, író, műfordító levélben köszöni meg Babits szép könyvét (Dante: *A Pokol*). Egyelőre kívülről gyönyörködik benne. Nemrég kapta vissza Patthy Károlytól, kedves tanárától, aki Rómában él, és sok régi Dante-kiadást gyűjtött össze. Kiváló műfordító, össze is mérte Babits munkáját az eredetivel, és nagy örömmel beszél róla.

Lásd OSZK Fond III/395/1.; Elek Artúr 1984. (1. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 25., 281. (1228. levél)

Oláh Gábor levelezőlapján kéri, ha Babitsnak módjában áll, tisztelje meg őt Dante-fordítása (*A Pokol*) egy példányával, mert a könyv drága, így ő nem tud másképp hozzájutni.

Lásd OSZK Fond III/967/1.; Tóth Endre, *Kritika* 1980. 8. sz. 19., 22. (12. lábjegyzet); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 24., 280–281. (1227. levél)

Móra Ferenc fivére, Móra István Budapestről küld levelezőlapot Babitsnak: öccse tudósította, hogy Babbitstól valamely értesítést kapott; kéri, tájékoztassa őt is, mit szándékszik tenni a kézirattal [dr. Benárd Gyuláné *Jéghegyek* című műve]. Azt is jelzi, hogy bár Móra Ferenc az ő gimnazista fiát bízta meg a feladattal, ő nem bízta a dolgot egy „diákgyerekre”, különösen, mert szívesen találkozna személyesen Babbitcsal.

Lásd OSZK Fond III/919.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 28–29., 284–285. (1233. levél – 1912. december 2. és 9. között-re datálja)

1912. december 6. után–1913. február 27.

„Oláh Gábornak igaz nagyrabecsüléssel régi tisztelője Babits Mihály” ajánlással küldi el Oláh kérésére Dante-fordítása, *A Pokol* egy példányát.

Lásd Oláh Gábor 1913. február 27-i levelét: OSZK Fond III/967/2.; közli Tóth Endre, *Kritika* 1980. 8. sz. 19.

1912. december 7.

Hendel Ödön ír levelet: örömmel vette Babits Komjáthyval küldött üzenetét, hogy legközelebb megküldi Dantéját (*A Pokol*). Meg akarta venni, de még nem látta megjelenését. Szabadkozik: föl akarta keresni Babitsot, de megbetegedett [Hendel gyógyíthatatlan tüdőbajban szenved]. Hallja Komjáthytól, hogy a Dante szebb lett, mint Babits remélte, és roppant öröme van benne. Kéri, Babits küldessen Francesco Sirolának [a budapesti egyetemen diplomát szerzett műfordítónak] Fiuméba (az Állami Főgimnázium címére), aki a *Nyugatban* megjelent szemelvény után nagy érdeklődéssel várja – biztosan ír róla valamely olasz lapba. (Köszöni Norsát és Gigantét – arra utalva, hogy Babits *Magyar irodalom Itáliában* címmel ismertetést közölt egy teljes olasz Petőfi-verseskötetről [Umberto Norsa: *Alessandro Petőfi Poesie*] és egy ugyancsak olaszra fordított magyar népköltésgyűjteményről [Silvino Gigante: *Canti popolari ungheresi*], amelyeket talán neki ajándékozott. Úgy tűnik, az itáliai Hendel baráti kapcsolatot ápol a két fiú tanárral, akik kultúrmissziót töltenek be a magyar irodalom olasz nyelvű terjesztésével.) Utóiratban hozzáteszi: „Fiam György pokoli bömböléssel üdvözl.”

Lásd OSZK Fond III/567/8.; Buda, Újpesti Helytörténeti Értesítő 1994. 2. sz. 15.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 237., 565. (246. tétel); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 27., 283–284. (1231. levél); Buda 2007. 70.

Lásd még Umberto Norsára és Silvino Gigantéra: **1912. július 22.; 1912. október 1. előtt; 1912. november; 1912. december 20.**

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 284. (1231. levél – Norsát tévesen „Normá”-nak olvassa és jegyzeteli; Gigante keresztnévét tévesen Silviónak írja, s nem jelzi Babits ismertetését)

Dr. Balassa Ármin újabb levelet (levelezőlapot) küld Babitsnak, melyben sürgeti a *Szeged és Vidéke* ünnepi, karácsonyi számába küldendő kéziratot.

Lásd OSZK Fond III/1578/4.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 26., 282–283. (1230. levél)

Lásd még **1912. november 9.–december 7. között**

A debreceni Református Főgimnázium önképzőköre délután 5 órakor ünnepélyt rendez a sárospataki Erdélyi János szoboralap javára. „Irodalmi ünnepélyünk, mely a modernség jegyében készül, mint ilyen, első lesz. S így mindent el akarunk követni, hogy olyat mutassunk be a közönségnek, ami a diadalát jelenti ennek az iránynak” – írja Dienes Barna november 13-i levelében Babitsnak. Az est negyedik műsorszámaként részlet hangzik el Babits *Laodameia* című verses drámájából (melyhez

Dienes Barna levelében a költő engedélyét kéri, s ennek fényében bizonyára meg is kapja!). Dienesnek az estet beharangozó levele szerint csak színpadi felolvasásra merészkednek, „az alvilág leírásától kezdve”, s „az antik felfogásból kiindulva a félkarokat 2-3, az egész kart 4-6 fiúval olvastatva” (végül a félkarokat 3-3 diák adja elő). Az előadást Dienes Barna vezeti be, aki Laodameia szerepét is vállalja, 1 félkar pedig két másik diákkal együtt Juhász Géza előadásában hangzik el, aki 1931-ben (kissé nagyvonalú időkezeléssel) emlékezik az ünnepélyre: „Babits darabjait először diákok vitték színpadra, *húsz év előtt* [kiemelés tőlem – R. J.] a *Laodameiát*...”

Lásd A debreceni református főgimnázium értesítője az 1912–1913. évre. 1913. 94.; Juhász Géza, Nyugat 1931. II. dec. 16., 24. sz. 677.; utal rá Kardos 1972. 107.

Lásd még **1912. november 2.**; Dienes Barna 1912. november 13-i Babitsnak írt levelét (OSZK Fond III/1827/37.); Sáli 2003. 480. (1188. levél jegyzetében); Bakó, Alföld 1983/11. 65.

1912. december 8.

Francesco Sirola lapját véve – melyben örömmel jelzi, hogy megkapta Babits Dante-fordítását, s hogy felajánlotta Paradinak (?), hogy ír róla a lapjába – Hendel Ödön újabb pár sort küld Babitsnak, köszönve, hogy megelőzte őt abbéli óhajában, hogy Sirolának küldjön példányt.

Lásd OSZK Fond III/567/9.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 28., 284. (1232. levél); Buda 2007. 71.

1912. december 10.

Tudomány és Irodalom. Új könyv címmel hírt adnak Babits Dante-fordításának, *A Pokolnak* megjelenéséről, mely szokatlanul díszes kiállításban jelent meg.

Lásd Fogarasi Hírlap 1912. dec. 10. 30. sz. 6.; Újság 1921. dec. 10. 292. sz. 17.

Budapest, 1912. december 11. előtt

Balázs Béla elküldi Babitsnak *Misztériumok* című dramakötetét: „Első könyvem melyet az Ön teljes nagy súlyának alája merek fektetni. Ezek »drámák« akarnak lenni [...]. Kettőben a székelly népballada fluidumát [*latin* 'kisugárzó szellemi erejét'] próbáltam drámává nagyítani.” A szerkesztőség óhaját is közvetítve kéri, Babits írjon róla a *Nyugatba* (s jelzi, hogy a karácsonyi szám leadási ideje szerda – Babits írása azonban csak 1913. február 1-jén jelenik meg a *Nyugatban*).

Lásd OSZK Fond III/190/8.; Téglás 1988. 91–93., 288. (8. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 29., 285–286. (1234. levél)

Lásd még **Budapest, 1912. december–1913. február 1. előtt; Budapest, 1913. február 1.**

1912. december 11.

Kelemen Ilona – addig is, míg személyesen teheti – névjegykártyán gratulál és köszöni meg Babitsnak a Dante-fordítást, a rektón id. Babitsné pár sorban érdeklődik,

fia megkapta-e küldeményüket, s mikor mehet haza [bizonyára a karácsonyi ünnepekre].

Lásd OSZK Fond III/1485/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 29–30., 286. (1235. levél)

Váry Rezső tanár, író, műfordító küld levelet Babitsnak Kassáról, melyben lemondóan tudatja, hogy hiába pályázott Babits helyére Újpestre, Klima igazgató már másnak ígérte az állást. Érdeklődik, Babits megkapta-e a novelláját, s volt-e türelme átolvasni. Ha Babits szerint érdektelen, a mellékelt bélyeggel kéri visszaküldeni. Utóiratként kedves humorral írja: „A Dante-fordítását megrendeltem. Ezt a »Pokol«-t mennyei gyönyörűség olvasni, gratulálok.”

Lásd OSZK Fond III/1346/2.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 30., 287. (1236. levél)

1912. december 13. előtt

Babits „melegsavú dedikációval” küldi el Dante-fordításának, *A Pokol*nak egy példányát Hendel Ödönnek.

Lásd Hendel Ödön 1912. december 13-i köszönőlevelét: OSZK Fond III/567/36.

1912. december 13.

Hendel Ödön küld Újpestről ujjongó levelet Babitsnak, hogy végre megkapta a díszkiadású, „minden ízében költői” magyar Dantét (*A Pokol*). Köszöni a „melegsavú dedikációt”, s úgy véli, végre igazi Vergiliusa akadt Danténak Babits személyében, aki elhozta őt Magyarországra. (A második főlíó verzóján Babits ceruzairású matematikai számításai.)

Lásd OSZK Fond III/567/36.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 31., 288–289. (1238. levél); Buda 2007. 71.

A történetíró-pap (prépost, kanonok), az Egyetemi Könyvtár munkatársa, Dedek Crescens Lajos nyomtatott névjelzéses kártyán köszöni meg Babitsnak azokat az élvezetes órákat, melyeket Dante *Pokl*ának „fölségesen hű és az eredetiség gigászi erejével ható” fordításával okozott. Csatolja viszonzásul a maga „szerény konzervatív próbálkozását” [valószínűleg az 1912-ben a Szent István Társulat kiadásában megjelent, *Tu me sequere/Te kövess engem* című regényét]. [Babits csak igen megkésve, 1913. március 18-án köszöni meg a küldeményt.] A levélre Babits ráírja Dedek Crescens budapesti, illetve voloscai címét: „VIII. Kálvária-tér 18. II/12. Vollosca Villa Giovanni.”

Lásd OSZK Fond III/361.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 30–31., 288. (1237. levél)

Lásd még *Budapest, 1913. március 18.*

Fischer Izidor Újpestről pár sorban köszöni meg „a tanári kar nevében” Babits „kedves ajándékát”, a Dante-fordítás (*A Pokol*) elküldését, s hozzáteszi: „amelyre már eddig is hét előjegyzés történt”. Érdeklődik, Babits hogy érzi magát új környezetében.

Lásd OSZK Fond III/1894/9.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 32., 289. (1239. levél); Buda 2007. 71–72. és 158. lábjegyzet

A Petőfi, Arany és Madách műveit fordító Umberto Norsa olasz nyelvű levelet küld Mantovából Babitsnak: köszöni a gyönyörű kiállítású Dante-kötetet, melyet Babits küldetett a kiadóval, és gratulál a „hatalmas vállalkozáshoz”. Köszönetét fejezi ki Babitsnak az ő Petőfi-kötetéről írt két cikkéért (*Vasárnapi Újság, Irodalomtörténet*), s bár kijelenti: jobb és értőbb bírát nem kívánhatott magának, vitába száll Babits egyes állításával, többek között azzal is, hogy miközben elismeri fordításainak szinte aggályoskodó pontosságát, úgy tűnik, tagadja azok irodalmi értékét. Ezzel szemben a Petőfi-kötet szerkesztőjére, az áprilisban elhunyt olasz költő, Giovanni Pascoli méltatására hivatkozik.

Lásd OSZK Fond III/960/2.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 32–33., 289–292. (1240. levél – a jegyzetben a levél magyar fordításával)

Lásd még Babits két írására: **1912. október 6.; 1912. november**

1912. december 14.

Hendel Ödön előző napi levele után újabb pár sort meneszt Babitsnak. Lehetséges, hogy valamely olasz nyelvű szerző – akit Hendel tréfásan „Schlemmer von Slemil”-nek nevez [Schlemmer, *német* ’dözsölő, tékozló’, slemil, *jiddis* ’ügyefogyott, gyámoltalan’ = ti. ’az ügyefogyottságban tobzódó’] bizonyára valamely gyöngye leíró életrajzi munkája okán – levelére fogalmaz Babits nevében „sablónos” választ a Babitsról írandó cikk ügyében, melytől az életrajz ismeretében nem sok jót vár. Közli, ha Babitsnak cikk ügyében, melytől az életrajz ismeretében nem sok jót vár. Közli, ha Babitsnak nem felel meg a levél, írja meg a választ magyarul, ő pedig postafordultával küldi a fordítást. (Ismét mellfájásról panaszkodik.)

Lásd OSZK Fond III/567/11.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 34., 292. (1241. levél); Buda 2007. 72.

1912. december 16. előtt

A *Tudomány és művészet* című Babits-írás tintairású tisztázatának (7 főlíó rektó) – vonalas füzetlapokon javításokkal, áthúzásokkal – keletkezése. Az 1. főlíó jobb felső sarkában autográf tintairással: „Dienes Pálnak és Valériának”. A 7. főlíó verzőjén autográf ceruzairással: „Tudomány és művészet”. Aláírás: „Babits Mihály”. Az 1. főlíó felső szélén idegen kéz írásával nyomdai utasítások.

Lásd MTAK Ms 633/3.

Budapest, 1912. december 16.

Babits két versét – az *Októberi ájtatosságot* és a *Reggeli éneket* – adja közre a *Nyugat*. „Dienes Pálnak és Valériának” ajánlással jelenik meg szintén a *Nyugatban* a *Tudomány és művészet* című párbeszédes formájú elmélkedés, amelyben az Élet és a Tudat beszélnek a tudomány és a művészet közötti hasonlóságokról és különbségekről. Az esszédialogus, majd az 1913-ban megjelenő *Hadjárat a Semmibe* című vers gondolatmenete, filozófiai mondanivalója Cantor halmazelméletének ismeretét és Poincaré tanításának szellemét tükrözi, s azt, hogy Babits – bizonyára a Dienes Pállal való közös munka kapcsán – tájékozottságra tesz szert a matematika rendszereiben is.

Lásd *Nyugat* 1912. II. dec. 16. 24. sz. 909–910., 953–956.; Rába 1981. 426–427.; Kelevéz 1998. 189.; Sáli 2003. 358. (989. levél jegyzete); Jankovics 2005. 71–76., 603–604.; Hibscht/Pienták 2009. 491.

Lásd még *Budapest, 1912. február 12.*; *Budapest, 1913. október 16.*

Frencz Géza, az újpesti Magyar Királyi Állami Főgimnázium tanára küld névjegykártyáján üzenetet Babitsnak: „Komjáthy [Aladár] VIII. oszt. tanuló. átadta nekem az önképző kör tkp. [takarékpénztár (?)] könyvét.”

Lásd OSZK Fond III/1894/11.; Buda 2007. 72.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 7., 262. (1199. levél)

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 7., 262. (1199. levél – 1912. november 16-ra datálja)

Budapest, 1912. december 18.

Schöpflin Aladár Babitsnak írt levelében közli, hogy „tanulmányai kiadásának dolgát megbeszélte König Gyulával” [a *Nyugatban* is publikáló műfordító – később Babitscsal baráti kapcsolatot ápoló – König György tudós matematikus apja, a Franklin Társulat irodalmi tanácsának Schöpflinnel együtt tagja], ami tehát „már elintéztnek is tekinthető”, König azonban január közepéig elutazik, addig Babits türelmét kéri. A *Nyugatban* megjelent versei, „főleg a második, fényesek [*Októberi ájtatosság, Reggeli ének*]. Külön is irigylem önt, hogy reggeli fölkelés, ami nekem napról napra megújuló keresztre feszítés, önnek gyönyör” – jegyzi meg.

[A tervezett tanulmánykötet csak 1917-ben jelenik meg, *Irodalmi problémák* címmel.]

Lásd OSZK Fond III/1115/7.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 34–35., 292–293. (1242. levél)

1912. december 20.

Francesco Sirola olasz nyelvű, Fiuméből küldött levelében megköszöni Babitsnak a Dante-fordítás „csodálatos példányát”, mely „tipográfiaiilag gazdag és felülmúlja az általam ismert összes külföldi *Isteni Színjáték*-kiadást”. „Vallásos érzülettel” fogja olvasni, és írni szándékozik róla valamely olasz folyóiratba [mégsem jelenik meg ismertetés tőle].

Lásd OSZK Fond III/1142.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 35., 293–294. (1243. levél – a jegyzetben a levél magyar fordítása)

1912. december 20. körül–1913. január 5. előtt

Móra Ferenc, őszinte sajnálatára, ismét levéllel, most már „ultimátummal” „zaklatja” Babitsot: ha nem nézte át a kéziratot [Benárd Gyuláné regényét], és erre a karácsonyi szünetben sem lesz ideje, értesítse Mórát, hogy január 5-én vagy 6-án, amikor ő Pesten lesz, hol vehetné át a kéziratot. Utóiratként közli: „Dantéját most olvasom másodszor, jegyzeteket róva a szélére; szeretnék valamit írni róla, ha hozzá jutnék.” [Nincs nyoma annak, hogy Móra írta a Dante-fordításról.]

Lásd OSZK Fond III/918/6.; közli Péter László, Üzenet 1978. 11. sz. 619. (5. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 41., 300–301. (1254. levél)

1912. december 22.

Harsányi Lajos *A Pokol (Dante és Babits)* című, felsőfokú dicséreteket halmozó ismertetése jelenik meg Babits fordításáról.

Lásd Élet 1912. dec. 22. 51. sz. 1645.

[Magyar Elek] m. e. ismertetését közlik Babits Dante-fordításáról.

Lásd Magyarország 1912. dec. 22. 302. sz. 34–35.

[Dudek János (?) egyetemi tanár, a *Religio* főszerkesztője] x. ismerteti Babits *A Pokol*-fordítását.

Lásd Religio 1912. dec. 22. 43. sz. 684.

Lásd még **1913. április 30.**

Budapest, 1912. december 23.

Megjelenik Angyal Dávid jelentése a Greguss-jutalomról. (Az 1906–1911 között megjelent fontosabb művekről; többek között Babits Mihály figyelemre méltó munkásságáról.)

Lásd Kisfaludy Társaság Évkönyve Új folyam 1912–1913. 47. köt. 190–224.

Kulka Gyula, Babits újpesti diákja, levelezőlapján bocsánatot kér, hogy előző, újrólévi üdvözlőlapja rossz címezése, s a postabélyeg miatt Babitsnak valószínűleg büntetést kellett fizetnie. Kéri továbbá Babitsot, hogy a Komjáthy Aladár által egyszer neki adott francia drámát [?], amelyből gyakorolt, „emlékképen” [!] ajándékozza neki.

Lásd OSZK Fond III/2444.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 36., 295. (1245. levél)

Szekszárd, 1912. Karácsony

Babits a karácsonyi szünidőt és az ünnepeket bizonyára Szekszárdon tölti.

Lásd Dienesék december 28-i, id. Babits Mihálynénak címzett sorait: WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.172.

1912. december 25.

Mai írók és művészek tegnapja címmel Szenes Béla és Medgyes László interjú-sorozata jelenik meg. „Milyen reményekkel és vágyakkal eltelve alkotta első műveit? Milyen külső körülmények segítették elő érvényesülését? Hogyan értékeli első munkáit most?” – ezekre a kérdésekre válaszol többek között Babits is: „Azt hiszem, mindig tudtam, hogy író leszek, de csak néhányan, egyetemi kollégáim, így Juhász Gyula és Kosztolányi Dezső tudtak verseimről.” Föleleveníti *A Holnap* körüli, számára kellemetlen „hirtelen feltűnést”, a gyorsan ítélok Ady-utánzó bélyegét, s hogy Osvát „néhány nagy feltűnést keltő sorban” megdicsérte őt. „Ma már bátran elmondhatom, meglehetősen sikerem van, sőt újabban – ahonnan legkevésbé vártam – konzervatív részről is elismeréssel fogadják munkásságom.”

Lásd Világ 1912. dec. 25. 304. sz. 37.; Téglás 1997. 18–19., 456–457. (7. tétel)

Megjelenik Sebestyén Károly rendkívül elismerő hangú ismertetése Babits *A Pokol*-fordításáról *Az új magyar Dante* címmel.

Lásd Budapesti Hírlap 1912. dec. 25. 304. sz. 109–110.

Lásd még Ady véleményét a kritikáról: **1913. február 16.–március 1. között**

[Stefani Elsa] E. St-i ismertetése jelenik meg Babits Dante-fordításáról. Közlik Babits *In Horatium* című versét Horvát Henrik fordításában.

Lásd Pester Lloyd 1912. dec. 25. 304. sz. 66., 39.

1912. december 26.

Ifj. Gaál Mózes – Babits tanítványa, tisztviselőtelepi igazgatójának fia – ausztriai képeslapon (!) kellemes ünnepi hetet, „kevés látogatást, kevés rokoni érdeklődést” kíván Babitsnak, „a kedves Mesternek”.

Lásd OSZK Fond III/476/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 38., 297. (1248. levél)

„Öreg bátyja”, Kelemen Mihály Pécsről, a tőle megszokott szigorúsággal írt sorai-ban nyugtázza Babits *Pokol*-fordításának megjelenését: „amelyről ugyan még csak elismerő bírálatot olvastam, de majd magam is alaposan és élvezettel fogok hozzá olvasásához. – Nagyon helyeslem, hogy a rendes tanári foglalkozásod mellett az irodalom terén is bemutatod tehetségedet...”

Lásd OSZK Fond III/1729/83.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 37–38., 296–297. (1247. levél)

Lásd még Kelemen Mihály Babitsnak írt 1913. február 4-i köszönőlevelét: OSZK Fond III/1729/86.

1912. december 27.

Umberto Norsa képeslapján Mantováól küld olasz nyelvű tiszteletteljes újévi üdvözetet Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/960/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 39., 297. (1249. levél – a jegyzetben az üdvözet magyar fordítása)

Szekszárd, 1912. december 28.

Geiger Gyuláné Benczelits Erzsébet leveléhez, melyben megköszöni id. Babitsné Kelemen Auróra „kedves kártyáját”, fűz néhány sort Dienes Valéria, Dienes Pál és Valéria húga, Geiger Edit: „Misinek nagy tízórás alvásokat kívánunk s benne szép folytatásos álmokat.” [Tehát Babits ekkor még Szekszárdon tartózkodik.]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.172.; Buda 1996. 331. (191. levél – 1912. december 29-re datálja)

Megjelenik [Balassa József] sz.[ürke] p.[ál] tárcája, amelyben többek között abbéli örömet fejezi ki, hogy Babits nagyszerű fordításában megjelent Dante *Pokla*.

Lásd Szeged és Vidéke 1912. dec. 28. 299. (3396.) sz. 2.

1912. december 29.

Névtelen ismertetés – valószínűleg Kosztolányi tollából – jelenik meg *A Pokol (Babits Mihály fordítása)* címmel. A méltató hangsúlyozza, hogy az egész fordítás „a *fűlnek* készült”. „Sokszor hangosan olvasom a terzinákat. Ekkor megértem, hol van ennek a munkának a súlya. [...] A szadista és plasztikus Dante remekül dörög magyarul. Csodálatos, hogy egymásra találtak: Babits, az ideges művész, és Dante, a nyugodt zseni, akiben egy szikra neuraszténia sincs. Babits egy stilizált régi nyelvet készített, amilyenre csak az ő kísérteties kor- és stílusérzéke képes. Úgy érezzük, hogy ötszáz év múlva is az ő Dante-fordítását kéri ki a magyar kisdíák az iskolai könyvtárból.”

Lásd A Hét 1912. dec. 29. 52. (1190.) sz. 847–848.; közli Réz, Irodalomtörténet 1977. 2. sz. 487–489.

Frencz [Géza] – újpesti tanártársa, akit külföldi tartózkodása idején Babits helyettesített – egy Dantét ábrázoló képeslapon küld újévi üdvözetet Firenzéből Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/1894/10.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 39., 298. (1250. levél)

1912. december 30.

Edmondo Kamondy – talán volt tanítványa – olasz nyelvű üdvözlétet (magyarul „Jó véget és jó kezdetet”) küld Újpestről Babitsnak egy Fra Angelico-festményt (*Angelo del Tabernacolo/Ereklyetartó*, 1434 körül) ábrázoló lapon. [A kártya címezése Szekszárdra szól, a lapot bizonyára id. Babitsné továbbítja fiának Pestre.]

Lásd OSZK Fond III/2448/28.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 40., 298–299. (1252. levél)

Kaposi/Kaposy József névjegykártyán küldi a maga és övéi újesztendei jókívánságait Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/672/5.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 40., 298. (1251. levél)

1912. december vége, 1913. január 16. előtt

Babits *Az irodalom karácsonya* című cikke 10 főlíós tintairású tisztázatának – javításokkal, csíkos füzetből kitépett lapokon – keletkezése. A cikk első címváltoztatát – „Karácsonyi könyvek” – tintával áthúzza, s mellé írja a végleges címet. A 10. főlíó verzóján autográf ceruzairással ugyancsak a végleges cím áll. Aláírás: „Babits Mihály”. Az 1. főlíó bal felső sarkában idegen kéztől származó nyomdai utasítás.

Lásd MTAK Ms 633/5.

Budapest, 1912. december–1913. február 1. előtt

Balázs Béla levelében örömet és köszönetét fejezi ki, hogy Babits elvállalta *Misztériumok* című drámakötetének bírálatát a *Nyugat* számára, kijelentve: „Lukács Györgyön kívül maga az egyetlen, akire nyugodt lélekkel rábízom. [...] ez az első könyvem melyben *engem* fog érezni a kritika (nem csak a könyvet) és az én írói sorsomat és kedvemet fogja eldönteni.” Kéri, Babits bírja rá a szerkesztőt [Osvátot], hogy bírálatát cikknek hozza „bent a lapban és ne figyelőnek” [Balázs ebbéli kívánsága teljesül]. „Úgy érzem, most nézek szembe irodalmunkban *nekem* szánt sorsommal” – zárja sorait szokásos teatralitásával.

[Balázs Béla Lukács Györgynek 1913 januárjában írt sorai – hangvételt tekintve – korántsem a fenti levélhez hasonlóan hízelgők Babitsra nézvést: „Azt hallottam, hogy Babits Mihály fog írni cikket *rólad és rólam*, egy közös cikket a *Nyugat*-ba. Ebből baj lesz, sejtem. De nem fogom szó nélkül hagyni!” – Babits 1913. február 1-jei írása csupán Balázs Béla kötetéről szól, melyre a *Nyugat* február 16-i számában Lukács válaszol.]

Lásd OSZK Fond III/190/6.; Téglás 1988. 94–97., 289. (9. levél – a levél hasonmása a kötet első és hátsó belső borítóján); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 51., 310–311. (1269. levél – „szerkesztő”-ként nem a gyakorlatban ezt a szerepet betöltő Osvátot jelöli meg, hanem a címlapon szereplőket)

Lásd még *Budapest, 1912. december 11. előtt; Budapest, 1913. február 1.; Budapest, 1913. február 16.*; Balázs Béla Lukács Györgynek írt 1913. januári levelét: Fekete/Karádi 1981. 514. (254. levél, 5., 6. jegyzet)

1912 vége

Borbély Gyula, egyik volt fogarasi tanártársa ír Babitsnak a gimnáziumi könyvtárból kikölcsönzött/elvesztett (?) könyvek (Goethe: *Faust*, Dante: *Purgatórium*, *Világtörténet* kézikönyv) ügyében.

Lásd a levél létezéséről Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 310.

Lásd még Major Károly 1913. január 6-i levelét ugyanebben a tárgyban, majd az ügy lezárásaként 1913. január 26-i képeslapját és számláját (OSZK Fond III/1577/22.)

Budapest, 1912

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Vakok a hídon* keletkezése: „1912. Bpest”. A verset az 1913. március 1-jei *Nyugat*-beli megjelenés után Babits 1912-es évszámmal harmadik, *Recitativ* című kötetébe veszi majd fel. Ihletője, keletkezésének körülményei nem ismeretesek, 1924-ben Hevesy Iván, Babits egykori újpesti tanítványa (Babits István és Komjáthy Aladár egyetemi társa) úgy véli: „Ilyen monumentális víziót a Sorsról nagyon keveset írtak eddig. Közömbös a hatás és az eredmény szempontjából, hogy a kiindulópont egy japán fametszet volt, az egész emberiség groteszk, tragikomikus attitűdje jelenik meg ebben a versben. Igazi hatása formaszuggesziós hatás. A rejtelmes ritmus, a szétszaggatott rövid sorok furcsa monoton zenéje, amelyet néha követnek szabályos időközökben az összefogottabb sorok, a tehetetlenséget, csüggedt sivárságot minden szóbeli kifejezésnél erőteljesebben szuggérálják.”

Kacusika Hokusai japán képzőművész, fametsző vagy idősebb Pieter Brueghel *Vakok* című 1568-as képének ihlető hatása sem zárható ki, mely utóbbit Babits 1909-es olasz útja során a Nápolyi Képtárban láthat. Költészeti előképének Joseph Addison *Story of Abdallah and of Hilpa* című költeményének egy részlete, valamint Baudelaire *A vakok* című szonettje tekinthető.

Lásd (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Hevesy, *Nyugat* 1924. I. 7. sz. 549.; Rába 1981. 399–401., 632. 34., 35., 36., 37. lábjegyzet; BMÖV 1982. 202–203. (1912); Sipos (Kelemen Péter) 1990. 85–106.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 757.

Lásd még megjelenésére: *Budapest, 1913. március 1.*; Babits nápolyi tartózkodására: *Nápoly, 1909. július 27.*; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából*, *Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: *1916. április 16-i hét után*; Rába 2008. 140.

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint az *Atlantisz* keletkezése: „Bpest. 1912.” E versének elsüllyedt város motívumai már föltűnnek Kosztolányinak 1904 novemberében írt levelében, s a motívumok utalnak arra is, hogy Babits jól ismeri Heine *Atlantis* című versét.

Lásd (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; BJKL 1959. 53., 257.; Kardos 1972. 136.; Rába 1981. 395–401., 631. 28., 29. lábjegyzet; BMÖV 1982. 201–202. (1912); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 757.; Rába 2008. 118.; Bartal, Literatura 2008. 3. sz. 332–349.

Lásd még *Budapest, 1904. november 17.; Szekszárd vagy Baja, 1906. augusztus*; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Kenyeres Zoltán, Tiszatáj 2007. 11. sz. 57–68.

Vö. Bartal, Literatura 2008. 3. sz. 332–349. (1913-ra datálja a verset)

Szilasi Vimos kötetének bejegyzése szerint az *Utolsó kép* (Az *Illusztrációk mindenféle könyvekhez* 7. darabja) keletkezési ideje: „1912. Bpest”.

Lásd (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Rába 1981. 393., 631. 23. lábjegyzet; BMÖV 1982. 210–211. (1912); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 757.

Lásd még a ciklus 1–6. darabját: [1. *Világhistória*] – *Álom* – 1906 nyara; [2. *Detektívregény*] – *Egy kép, csak egy pillanat* – [1912–1913]; [3. *Régi magyar irodalom*] – *Liszt/Régi magyar arckép* – [1908. nyár]; [4. *Modern vázlat* – *B. M. verskötetéhez*] – *B. M. modorában* [1911–1912]; 5. *Nyugalmas téli kép* – [1912. november 16. után–1912 tele]; 6. *Ligeti részlet* [Budapest, 1911. augusztus vége/szeptember eleje–szeptember 12. előtt]; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

A *Szerelem* című Babits-elbeszélés keletkezési ideje.

Lásd k = MTAK Ms 4699/69. (10 főlő rektójára tintával írt fogalmazvány ceruzairású javításokkal, Babits autográf aláírásával, az 1. f. rektóján Osvát Ernő ceruzairású nyomdai utasítása); g = MTAK Ms 4699/70. (talán 1914 után készült gépiratmásolat ceruzairású névaláírással, az 1. főlő rektóján Osvát Ernő ceruzairású nyomdai utasítása); Csányi, Dunatáj 1983. augusztus, 3. sz. 40.; Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 172–181., 768. (23. tétel)

Lásd még *Budapest, 1914. február 16.*

1912

Ambrózy Pál – Babits lapját megkapva – küldi „2000 méter magasságból”, a foga-rasi havasokat ábrázoló képeslapon üdvözetét Babitsnak. A lapot Fridrich [András] is aláírja.

Lásd OSZK Fond III/1577/21.; Sáli 2003. 232., 486. (1198. levél)

Ugat címen a *Nyugatot* és szerzőit („Üsd Milán, Xarinty Frederik, Adyde Endre, Nyaffka Margit”) parodizáló kiadvány jelenik meg, melynek címlapja is a Falus Elek által készített tervet követi. „Én magam rajzoltam meg a füzet fedelét, a Nyugatéval azonosan s ott, ahol a Nyugat signettje, a gondolkozó ember foglal helyet, ugyanazon a helyen ugyanúgy elhelyezve, ugyanabban a felfogásban egy ugató kutyát rajzoltam” – emlékezik később Tevan Andor. „Főszerkesztő Lovászy. Szerkesztő Lovászy Károly és más nem. Hetedik ezer. Szerkesztőség feloszlott. Kiadóhivatal a Méreg utcában.” A 15 lapos füzetben a Maccsics Mihály *Mi csüng a csendben* című Babits-versparódia is szerepel.

Lásd *Ugat*. Tevan Adolf, Békéscsaba, 1912. 6.; Tevan Andor: *Narancsliget az Északi-sarkon. A nyomda könyvkiadásának történetéből*. Békéscsaba–Gyoma, 1989. 5.

Rákospalota, 1912

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint *A „Fiamhoz”* című vers keletkezése: I. rész: „Budapest”; II. rész: „Rákospalota 1912”. A második rész föltehetőleg 1912. november 16. előtt születik. Az első rész kéziratán az „ajánlás” – „Aladár fiamnak, aki most tesz érettségit” – a költemény ezen részének 1913-as befejezésére utal, Komjáthy Aladár ugyanis akkor tesz érettségi vizsgát, amikor Babits már a Tisztviselőtelepi Főgimnáziumban tanít. (A vers *Nyugat*-beli első megjelenésétől kezdve nyomtatásban a cím alatt mindig az 1913-as dátum szerepel.)

Lásd kéziratát és gépiratait: k = Komjáthy Géza (Marl, Németország) tulajdonában, fotomásolata: PIM Kézirattára V. 5456/7/1. (1 fóliós papír rektóján a vers második részének változata, tinta- és ceruzairású fogalmazvány; a cím, az utolsó két sor és az aláírás ceruzával – „Aladár fiamnak, aki most tesz érettségit”); g+k = OSZK Fond III/1572. (2 fólió rektó; a g másodpéldánya, ceruzajavításokkal és kiegészítésekkel, a vers első 36 sora); g = OSZK Fond III/2383/13. (2 fóliós papír rektóján gépirású fogalmazványvariáns részlete); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; *Nyugat* 1915. II. nov. 16. 22. sz. 1246.; Rába 1981. 481–484., 639. 59., 60–63., 65. lábjegyzet; BMÖV 1982. 229–231. (1912–1913); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 757.; Sipos 2003. 64.

Lásd még *Budapest, 1913. június 24–26. körül; Budapest, 1915. november 16.*; a Szilasi-köttek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Sipos 2003. 64.

Vö. a kézirat-katalógus I. kötetének 39., 40., 41. tétele az „Aladár fiamnak, aki most tesz érettségit” ajánlás alapján valamennyi kéziratot tévesen 1912 júniusára datál; Dienesék 1982. 195. (Téglás 1915-re, a megjelenés idejére teszi), 54.

Babits *Kárvavár* című regényéhez apró cédulákra jegyzi föl újpesti benyomásait, szekszárdi olvasmányélményeit, újpesti tanártársával, Hendel Ödönnel, Dienes Pállal, Móricz Zsigmonddal kapcsolatos reflexióit. A feljegyzések tanúsága szerint az öngyilkos fogarasi tanártárs, László Béla, „A szegény László történetét”-t, s nagybátyja, Kelemen Imre, „Bimbis hatosos hölgyé”-vel való kalandját is bele kívánja építeni a regénybe, a költőnő Dapsy Gizella férjét, a neves színész Rozsnyai Kálmánt is megörökítené: „Hol lakik Delaux Mimi – Jaj annak egy híres ember kuri-zál”. A regény legellenszenvesebb alakját újpesti gimnáziumi igazgatójáról, Klima Lajosról mintázza, aki Pósa tanfelügyelőként jelenik meg. A cédulák újpesti, rákospalotai hang- és látványélményeket örökítenek meg. (Az 1936-ban megjelenő *A 100 éves Újpest története* című helytörténeti kiadvány Ugró Gyuláról szóló életrajza büszkén jelenti ki: „Babits Mihály *Kárvavár* című regényében róla mintázza regénye hőst – a polgármestert.”)

Lásd OSZK Fond III/1683.; Sáli 2003. 246–249.

Lásd még *A 100 éves Újpest története. Újpest–Rákospalotai Lexikon*. Szerkesztette Negyedi Szabó Béla adatai alapján Léderer Otto. Ritter Jenőné kiadása, Újpest, 1936. 18.; idézi Buda 2007. 104. és 163. lábjegyzet; a *Kárvavár* címadásához: Rába 1981. 626. 54. lábjegyzet

„Babits Mihály” aláírással [ezért vélhető, hogy 1912-ben íródik, amikor még nem „Mihály bátyád” az aláírás] „Kedves Fiam, Mózsi csakugyan szerzett nekünk jegyeket szombatra az Operába...” kezdetű sorokat küld Komjáthy Aladárnak. Kéri, jöjjön ki szombat délután és akkor [Gaál] Mózsi eljön érte, s Gaálékhoz viszi, hogy a *Tosca* zenéjének sajátságai, motívumaival megismertesse. Aladár édesapját is bármikor szívesen látja-várja.

Lásd eredetije Komjáthy Géza (Marl, Németország) tulajdona, fotokópiája PIM Kézirattára V. 5456; Buda 2007. 68. és 156. lábjegyzet

1912 (?)

Komjáthy Gyuláné – bizonyára Babits levélüzenetére válaszul – névjegykártyáján tudatja: „Tisztelt Tanár úr! Aladár nincs itthon. Nem tudom, bemehet-e. Lehetséges azonban, hogy bemegy, mivel bérletet szándékozik váltani.”

Lásd OSZK Fond III/760/2.

Vö. Sáli 2003. nem regisztrálja

Fraknói Vilmos „Mélyen tisztelt Mester!” megszólítással „Szombat”-on küld levelet Babitsnak: másnap, vasárnap délután teszi tiszteletét, mert a dolgozatát kívánja fölolvasni. Kéri továbbá a *Pokol* VIII. énekének 49. és következő sorait Babits fordításában, amelyet közrebocsátani csak akkor és olyan formában fogja, amint azt Babits kívánja. (A verzón Babits ceruzairású római és arab számai: „XI. 115”; „XIX. 10”.)

Lásd OSZK Fond III/462.

Vö. Sáli 2003. nem regisztrálja

1912 körül

A *Barkóczy* tintaírású tisztázata, autográf ceruzairású javításokkal, füzetből kitépelt vonalas, középen kettéválasztott lapokon. Aláírás: „Babits Mihály”. A 3. fölió verzóján Török Sophie ceruzairásával: „Barkóczyról”. „Magyarországnak talán a legrosszabb, de a legerősebb, a legtudatosabb nevelői közé tartozott ez az ember. És ahol nem volt hívő, aki őszinte lelkesedésből támogatta volna politikáját, tudott teremteni magának hadseregeket, zsoldosokat, bár [az] akarnokokat és képmutatókat [...] megvetette, de fölhasználta őket” – írja Babits talán az 1905-től 1912-ig a Valás- és Közoktatásügyi Minisztérium középiskolai ügyosztályát vezető Barkóczy Sándor bukásakor születő, meg nem jelent írásában.

Lásd OSZK Fond III/1446.; Éder 1966. 81–86.; Hibsich/Pienták 2009. 560.

Lásd még *Szeged–Budapest–Szekszárd, 1908. június 29. után, július eleje*

Az Illatkoncert utópiában [Egyszer évekkel, évekkel ezelőtt szagokról, illatokról írtam értekezést...] tintaírású fogalmazványtöredéke, aláírás nélkül, valamint tinta- és ceruzairású tisztázata. Az 1. fólió Babits tintaírása, a 2–6. fólió Komjáthy Aladár ceruzairása. Aláírás Komjáthy Aladár ceruzairásával: „Babits Mihály”. A 2–6. fólión keresztben kék ceruzával 102-től 107-ig terjedő számok. A 6. fólió verzóján Komjáthy ceruzairásával: „Babics” (?)

Lásd fogalmazványtöredékét: k_1 = OSZK Fond III/1625.; tisztázata: k_2 = MTAK Ms 10.506/44.; Hibsches/Pienták 2009. 203–205., 577–578. (57. tétel), 205–206., 578. (58. tétel)

Lásd még **1909. március 1.**

A *[Nem bűnös ki szive szerint...]* kezdetű Babits-vers keletkezése. Írásképe alapján időben az *Angyalos* könyvben előtte szereplő *Palotai est* című költeményhez közelebb áll, mint az 1916-ban születő *A literátor* című „érzékenyjáték”-hoz. Babits nem publikálja ezt az Arany *A walesi bárdokjának* ellenkező előjelű párját, melyben – a minden irányba nyitott elfogadás jegyében – erkölcsi kérdéstről töpreng: „Nem bűnös ki szive szerint / tesz, bár a tette rossz / Edvárd király, angol király / se volt tán gonosz. [...] Hiszem hogy önfeláldozó / és nagy tettekre kész / s a hon baján segíteni / bölcs volt a zsarnokész.” [Az 1920-as években keletkezett töredéket tartalmazó ceruzairású lapon a vers szövegének az a variánsa szerepel, amelyet Babits majd *A könnytelenek könnyei* című versébe illeszt.]

Lásd k_1 = OSZK Fond III/201. f. rektó; k_2 = OSZK Fond 1969/63. (kézirata kelete: 1920-as évek); Kelevéz 1998. 94–99.; 262–263. (1912. tavasz?); utal rá Kelevéz 2008. 177. és 23. lábjegyzet

Lásd még az *Angyalos* könyv harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek** Vö. Melczér 1985. 52–54. („versét 1916-ban, nyilvánvalóan Ferenc József halála [november 21.] után írhatta”)

Budapest, 1912–1913

Szilasi Vilmos – Eötvös collegiumi tanulás, párizsi és berlini tanulmányok után, Alexander Bernát tanársegédéként – személyesen is megismerkedik Babitscsal. A közös filozófiai érdeklődés, a görög kultúra tisztelete, a Szilasival jó kapcsolatot ápoló Dienes házaspár figyelme, otthonuk légköre erősítheti kettejük kötődését is. „1912–1913 óta minden írásának keletkezésénél tanú voltam” – emlékezik Szilasi Vilmos a három Babits-kötet ihlettörténeti bejegyzései kapcsán. Babits vibráló, betegesen izzó személyiségét igen találóan jellemzi: „Babits a szellem izgatottságának költője. Minden külső kép nemcsak ópium számára, – mint egyik verstöredékében írja, hanem varázslat, mely rögtön hatalmába keríti. Fizikai szervezete is csupa izgatottság volt. Járása rendkívül gyors, szaggatott, furcsa ritmus szerinti. Néha tréfából mondtam neki, hogy disztichonban mozog, melynek minden sorában vannak szabályellenes spondeusok és rendellenesen változó cezúrák. Arckifejezése zordon és ideges, tiszta felhőjáték volt, majdnem minden derű nélkül. Kézmozdulatai is hirtelenek; gyorsan, élvezet nélkül evett. Beszédmódja szenvedélyes hangosságával és

gyorsaságával úgy hatott, mintha mindig meg volna bántva, akkor is, mikor a legmelegebb rokonszenv érzései fűtötték.”

Lásd *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 17., 21.; Vilcsek 2008. 82.

Lásd még levelezésük kezdete: **1910. április 5. előtt**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Éder 1966. 150–152.; Sipos 2003. 63. (1913 elejére datálja)

Udvary [Gézáné] Panni névjegykártyáján emlékezteti Babitsot, Kaposi/Kaposy Józsefénál megígérte, hogy meglátogatja őket. Vasárnap, 14-én délután egy csé-sze teára várja, csak Kaposiék és művészek lesznek hivatalosak, s reméli. Babitsot érdekelni fogja „az ura[m] itthoni műterme is”. [A festő Udvary Géza (1872–1932) müncheni és párizsi tanulmányok után hét éven át Lotz Károly mesteriskolájának növendéke. Portrék és tájképek után reneszánsz hangulatú figurális kompozíciókat fest. 1917/18-ban kollektív kiállítást rendez Budapesten. Az Országház számára két freskót készít (*Hunyadi Nándorfehérvár falai előtt* és *Mátyás király bevonulása Budavárába*). Az Iparművészeti Iskola tanára. A Műcsarnok 1932-ben emlékkiállítást rendez műveiből.]

Lásd OSZK Fond III/2392/75.

Vö. Sáli 2003. nem regisztrálja

1912–1916

Havas Irén a *Nyugat* nyomtatott fejléces levélpapírján, „csütörtökön” pár sorban Ignotus és Fenyő Miksa kérését tolmácsolja: másnap este, színház után Babits fáradjon el a Liszt Ferenc kávéházba, mert igen örülnének, ha ott találkozhatnának vele. [A VI. Andrassy út 67. szám alatti kávéház tulajdonosa Klein Ármin.]

Lásd OSZK Fond III/1816/52.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 9., 263. (1545. levél – 1914. október 3. előtt-re datálja)

1913

1913. január 1.–december 16.

A *Nyugat* minden számának címlapján olvasható Babits neve a főmunkatársak között Ambrus Zoltánnal, Halász Imrével, Móriczcal, Osváttal, Schöpflinnel együtt. A június 16-i 12. számtól főmunkatárs az előbb felsoroltakon kívül Elek Artúr, Kaffka Margit és Laczkó Géza is. Főszerkesztő: Ignótus, szerkesztők: Ady Endre, Fenyő Miksa. (A szerkesztésért felelős Ignótus.) A folyóirat minden hónap 1-jén és 16-án jelenik meg, előfizetési ára nem változik: egy évre 24 korona, fél évre 12 korona, egyes szám ára 1 korona 20 fillér. A szerkesztőség címe továbbra is IX. Lónyay utca 18.

A címlapon kifejezett óhajként tüntetik föl: „Tisztelt olvasóinkat igen kérjük, hogy rendelésnél, vásárlásnál a lapunkban hirdető cégeket méltóztassanak tekintetbe venni. A Kiadóhivatal.”

Lásd *Nyugat* 1913. I. jan. 1. 1. számtól 1913. II. dec. 16. 24. számig minden szám címlapján

1913. január 3.

Gömöri Jenő [Tamás], a Modern Könyvtár megalapítója és szerkesztője Privigyéről küldött rövid levelében kéri Babitsot, menjen be Ranschburg [Viktor] igazgatóhoz az Athenaeumba, hogy az antológiába beveendő versfordítások honoráriumát megbeszéljék (*Modern Könyvtár*).

Lásd OSZK Fond III/519/4.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 40–41., 299–300. (1253. levél)

Lásd még **1912. október 18. és 30.**

1913. január 5.

Dombi Márk ismertetése (*Dante komédiája*) jelenik meg Babits Dante-fordításáról az ezen a napon induló, a magyar jezsuiták Bangha Béla által szerkesztett, *Magyar Kultúra* című, kéthetente megjelenő egyházi folyóiratában. Úgy véli, Babits személyében „Dante új fordítására az ifjabb költői gárda egyik legtehetségesebb tagja s talán legkiválóbb versművésze” vállalkozott, aki „az eredetinek gondolatait meglepő hűséggel, szinte sorról sorra követi, ami, ha tekintetbe vesszük Dante bámulatos tömörségét, ugyancsak nem könnyű munka.” „[A]z a művészet, mellyel Dante csodás zengésű, ritmikus terzinait követni törekszik, legtöbbször teljes elismerésünket, néha valósággal csodálatunkat érdemli ki”, s annak az óhajának ad hangot, „vajha

minél előbb üdvözölhetnők és pedig a mostanihoz hasonló örömmel a nagy mű második és harmadik részének megjelenését”.

Lásd Magyar Kultúra 1913. jan. 5. 1. sz. 49–50.

1913. télhó [január] 5.

Paolo E. Pavolini ír tört magyarsággal kedves hangú levelet Firenzéből, melyben köszönetet mond Babitsnak *A Pokol*-fordításáért. Bár nem Dante-kutató, reménye van, hogy alkalmas helyen tudósíthat a fordításról. (A második főlíó verzóján Babits ceruzaírású matematikái egyenletei, valamint Török Sophie rájegyzése.) [Pavolini a *Rassegna bibliografica della letteratura italiana* hasábjain ír ismertetést a fordításról.]

Lásd OSZK Fond III/1004.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 41–42., 301. (1255. levél)

1913. január 5. után

Megjelenik P.[aolo] E.[milio] Pavolini ismertetése Babits *Pokol*-fordításáról.

Lásd *Rassegna bibliografica della letteratura italiana* 1913. 46–49.

1913. január 6.

Major Károly, a fogarasi gimnázium igazgatója ír levelet Babitsnak a gimnázium könyvtárából kikölcsönzött/elveszett (?) könyvek (Goethe: *Faust*, Dante: *Purgatorio*, *Világtörténet* kézikönyv) ügyében.

Lásd a levél létezéséről Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 310.; Marosi, Előre (Bukarest) 1969. ápr. 27. 6682. sz. 4.

Lásd még **1912 vége; 1913. január 26.**

Budapest, 1913. január 7.

Megjelenik [Rákosi Jenő] -ő elismerő hangú recenziója (*Orgonaszó. Vers-olvasmányaimról*) Babits Dante-fordításának 1. részéről (*A Pokol*).

Lásd Budapesti Hírlap 1913. jan. 7. 6. sz. 1–2.

1913. január 7.

Kelemen Mihály – Buday Lászlótól hallva, hogy Babits Csicsáky Imre [plébános, író, műfordító] Dante-fordítását [*Alighieri Dante Commedia művének 3. része, a Paradicsom*. Temesvár, 1887] keresi – újabb pár sort küld Pécsről Babitsnak, melyben jelzi, szívesen megküldi „használatra” a birtokában lévő kötetet. S újból megjegyzi: „Megjelent fordításodról itt is igen kedvezőleg nyilatkoznak akik olvasták.” [Eserint Babits már az *Isteni Színjáték* további részeinek fordítását tervezi.]

Lásd OSZK Fond III/1729/85.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 42., 301–302. (1256. levél)

Octavian Goga erdélyi román író, aki mellett alig egy évvel korábban – amikor nemzetiségi izgatással vádolják (s 1912. február 21-én a szegedi Csillag börtönben kezdi meg pár hónapos fogházbüntetését) – Ady nemes gesztussal kiáll, a *Románul című aradi román napilapban* – román nyelven írt, magyarul *Egy anakronizmus: magyar nemzeti kultúra* című cikkében – mely a *Huszadik Században* Braun Róbert sebtében készült fordításában és kommentárjával jelenik meg – szenvedő magyar kultúrán: „Az emberi nem által megmászott gondolatcsúcsok a magyar becslés retoráján [*latin* ’lepárlásra szolgáló körte alakú edény’] át nyomorúságos, értéktelen vakondtúrásokká válnak, ellenben a turáni agyvelő ártatlan életnyilvánulásai óriási méreteket öltenek.” Pedig Goga szerint „Budapest szellemi gimnasztikájának nincs semminemű közössége az ezeréves magyar nemzet kovászával, természetes, hogy a Király utcai gettó penészes falai közül nem visszhangozhatnak a magyar betyárok vadromantikus dalai. Érthető, hogy a Népszínháznak, melyben szókimondó pusztai pásztorok és lobogó gatyájú kecskeméti betyárok kértek szót, meg kellett buknia, hogy helyet csináljon kozmopolita operetteknek és Molnár vígjátékainak, melyekből kiérezheted a szemita szellem hideg humorát, fölforgató cinizmusát és mesterkéeltségeit. [...] Ez az idegen beáramlás szakította meg a magyar irodalomban a magyar szellem történelmi folytonosságát és szülte azt a sajátosság nélküli, a szokásos nemzetközi termelés előírásaitól vezetett irodalmat, melyben ha ugyan van nemzeti vonás, az szemita. [...] A megértő olvasóra nézve a legnagyobb könnyűséggel válnak világosakká e két nép faji vonásai, kiket a balsors arra kényszerített, hogy irodalmi kompromisszumot kössenek. Pl. Ady Endre hipermodern költészetéből, minden verlaine-i egzotikusságával, érzékeny, beteg egocentrizmusával, kifejtetted a magyar vér féktelen szenvedélyét és heves akaratosságát, viszont Szép Ernő csengő szólása és szójátékai elárulják a terézvárosi *gamint* [*francia* ’csibész, utcagyerek’], a *pure et simple* [*francia* ’tisztá és egyszerű’] zsidót”.

Hosszas fejtegetésének konklúziója szerint „a magyar nemzeti irodalom véget ért a költészetben Petőfivel és Arany Jánossal, a prózában pedig Mikszáthtal, helyett csinálva a budapesti zsidó nemzeti irodalomnak, mely napjainkban uralkodik”. A magyar irodalom „gettóiságát” Ignotusról mintázza: utal egy írására, mely szerint Ignotus rosszul érzi magát a fenyves homályában, s csak a nyírott kerteket szereti, „a gettó nehéz levegőjétől ellankadt tüdeje pedig nem viseli el az özont, és hagyományos szemita félelmét fölriasztja minden lelki emóció”. Végül kijelenti: „Szeretném azonban, ha egy tanulság levonatnék e sorokból, mégpedig az a tény, hogy egy ily sajátosság nélküli, gyökeretlen kultúra, amilyen a mai magyar [...], nem lehet veszélyes ránk nézve, kivált ma, amikor a román irodalom szuperiális irodalmi tehetségek tömege által nemzeti irányban halad. / Megmagyarosítani minket jelenlegi termelésével a magyar irodalom nem képes, legfőljebb szemitává tehetne, erre azonban túlságosan összebarátkoztunk a fenyőerdőkkel, melyekben oly rosszul érzi magát Veigelsberg Leó úr [Goga Ignotus/Veigelsberg Hugo helyett apját nevezi itt meg].”

Lásd Romānul (Arad) 1913. jan. 7., fordítását: Braun Róbert, Huszadik Század 1913. 2. sz. 199–204. (a fordító kommentárja: 204–212.); idézi Quintus [Kenedi Géza], Szózat 1923. máj. 27. 118. sz. 7.

Lásd még *Budapest, 1913. január 20–27. között*; Ignotus, Nyugat 1913. I. márc. 1. 5. sz. 327–331.; Ady, Nyugat 1913. I. máj. 16. 10. sz. 789–790.; www.origo.hu/.../20120224-octavian-goga-ady-endre-... – Tárolt változat

Budapest, 1913. január 8.

Ferenczi Zoltán irodalomtörténész, műfordító, az Egyetemi Könyvtár igazgatója levelében megkésve mond köszönetet Babitsnak a gyönyörű Dantéért, abban a hitben, hogy a kiadó nagyvonalúsága révén jutott hozzá, s csak most vette észre „a címlap *előtti* lapon” „a kedves és megtisztelő dedikációt”, s hozzáteszi: „adja az Ég, hogy az egész mű lefordítását befejezhesse”. (A levél verzóján Babits ceruzaírású matematikai képletei.)

Lásd OSZK Fond III/443/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 43., 302–303. (1258. levél)

1913. január 8.

Móra Ferenc Szegedről névjegyén elkeseredett sorokat küld Babitsnak: dr. Benárd Gyuláné egy zentai ügyvéd útján perrel fenyegette meg, ha *Jéghegyek* című regényének kéziratát – melyet Móra Babitshoz továbbított véleményezésre – tíz nap alatt neki vissza nem juttatja. „Kérem, kíméljen meg a botránytól és szíveskedjék a kéziratot [...] címemre azonnal visszaküldeni” – zárja üzenetét.

Lásd OSZK Fond III/918/5.; Péter László, Üzenet 1978. 11. sz. 619. (6. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 42., 302. (1257. levél)

1913. január 9.

Sztrakoniczky Károly (yK.) szignóval *Dante Komédiája* (Babits Mihály fordítása) címmel, a költői-műfordítói tevékenységet mélyen értő és magasztaló tárcát tesz közzé Babits *Pokol*-fordításáról.

Lásd Alkotmány 1913. jan. 9. 8. sz. 1–2.

Lásd még *1913. április 30.*

Budapest, 1913. január 10. péntek

„Pali hugod” aláírással másod-unokatestvére, Csemez Paula, küld pár soros meghívást Babitsnak: szívesen látják 12-én vasárnap délután; nagybátyját, Kelemen Imrééket és a Kiss fiúkat [Kiss Istvánt és Ernőt, szekszárdi barátaikat] is meghívták – remélik, még nem ígérkezett el máshová.

Lásd OSZK Fond III/1485/30.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 43., 303–304. (1259. levél)

1913. január 13.

Id. Babitsné hosszú levelet ír fiának, azzal az ígérettel, hogy ha az idő enyhül, elmegy hozzá, s kéri, Babits írja meg, melyik nap a legkevésbé elfoglalt. Öccse, az érettségire készülő Babits István anyjuk levelébe beleszúrja: „Én éppen semmit sem olvashatok [ti. tanulnia kell], még a Dantét sem.” Kiss Ernőtől hallották, hogy a *Budapesti Hírlap* „nagyon megdicsérte” Babitsot és az *Újság* is szép kritikát közölt róla; sajnálja, hogy ő nem jutott ezekhez hozzá. Tudatja, hogy Babits elutazása napján Szekszárdra érkezett neki egy levél és egy kártya, amelyet id. Babitsné elküldött utána pesti címére (úgy véli, Komjáthy Aladár levele lehetett, amelyet Babits várt). Beszámol a nőegyleti estélyekről, a látogatókról, a villanyvilágítás bevezetésének lehetőségéről, és panaszkodik arról, hogy bizonytalan az emeleti lakás kiadása, mert sok a kiadó lakás. Természetesen nehezményezi, hogy fia ritkán ad hírt magáról, érdeklődik Dienesékről is, s inti Babitsot, pihenjen és főképp a szemét kímélje.

Lásd OSZK Fond III/179/55.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 44–45., 304–305. (1260. levél)

Lásd még id. Babitsné 1913. február 6-i levelét: OSZK Fond III/179/56.

1913. január 15.

Sík Sándor ír Babits Dante-fordításáról (*Dante Komédiája*).

Lásd Magyar Középiskola 1913. jan. 15. 1. sz. 43–45.

A Pécsi Ingyenes Népkönyvtár Egyesület Zsolnay [Miklós] (?) elnök aláírásával küld Pécsről levelet Babitsnak: előadásokkal törekszenek Pécs kultúrájának emelésére; eddig az előadásokat „helyi erők” tartották, most azonban országos hírű előadókat, így Babitsot is szeretnék megnyerni, aki gyermek- és gimnazista éveit a városban töltötte. Kéri, Babits tudassa, mely feltételekkel hajlandó előadást tartani Pécsen.

Lásd OSZK Fond III/1902/28.; Könyvtáros 1983. 11. sz. 678.; Tüskés 1984. 53–54.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 46., 305–306. (1261. levél – OSZK-jelzet: III/1902/76.)

Budapest, 1913. január 16.

Megjelenik Babits *Az irodalom karácsonya* című cikke, amely a karácsonyi könyvpiac reprezentatív jelenségeként beszél Kosztolányi *Mágia* című kötetéről.

Fenyő Miksa *Beöthy Zolt – Herczeg Ferenc* címmel a Disputa rovatban Beöthy és Herczeg Petőfi Társaság-beli nyilatkozatairól ír. Beöthy szerint az elmúlt tíz év legkiemelkedőbb alkotói: Herczeg [Ferenc], Molnár [Ferenc] és Kozma Andor. Fenyő rámutat, hogy legalábbis „gondolkozva kellene megállani” egy becsületes tudósnak a Babits-jelenség előtt, amely mindenképpen figyelemre méltóbb költészet, mint a Kozma Andoré. „Ami Arany és Vörösmarty költészetében nagyszerű, ami lényege-lelke költészetünknek, bizonyonnyal inkább nyilvánul meg Babits művészetében, mint teszem Szabolcskáéban. [...] Babits művészetének kohójában minden,

ami igazít produkált a múlt: egyénivé, különössé izzik s az ő csúcsait is ugyanaz a nap aranyozza be, mely sugaraival előnti Arany és Vörösmarty költészetének ormait.”

Lásd Nyugat 1913. I. jan. 16. 2. sz. 81–85., 148–151.

1913. január 17.

Komjáthy Aladár, „szerető tanítványa” Újpestről küldött levelezőlapon értesíti Babitsot, hogy vasárnap [19-én] délelőtt osztályával Konkoly Thege Miklós (csilagász) 11 órakor kezdődő ismeretterjesztő felolvasására megy, s utána – „legkésőbb 1/2 2 órakor” – fölkeresi Babitsot a Szabóky utcában.

Lásd OSZK Fond III/753/3.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 46–47., 306. (1262. levél)

Vö. Buda 2007. 72. és 160. lábjegyzet (1913. január 13-ra datálja)

Budapest, 1913. január 19. vasárnap

Komjáthy Aladár fél 2 körül rossz hangulatban keresi föl Babitsot a Szabóky utcában.

Lásd Komjáthy Aladár 1913. január 17-i Babitsnak szóló levelét (OSZK Fond III/753/3.), valamint Babits Komjáthy Aladárnak 1913. január 19. vasárnap után–január 25. szombat előtt írt sorait (fotokópia: PIM Kézirattára V. 5456/1/5.)

Juhász Gyula *Rákosi Jenő olvas* című cikkében Rákosi irodalomkritikusi tevékenységéről szólva Babitsot is megemlíti.

Lásd Független Magyarország 1913. jan. 19.

1913. január 19. vasárnap után–január 25. szombat előtt

Babits Komjáthy Aladárnak írt levelében közli, hogy vasárnap (26-án) a Tisztviselőtelepi Főgimnázium „mensa academicáján [*latin* ’diákasztal’ – szegény sorsú diákoknak díjtalanul vagy csekély összegért történő étkeztetése] ugynevezett »családi ebéd« lesz”, ezért kéri, hogy inkább szombaton menjen be hozzá (tanítványának a szombati leckét adja meg vasárnap) mindjárt ebéd után. Arra is kéri, hogy a még nála lévő Dante-példányok csomagolását és postára adását is intézze el. Közli, hogy megvette számára Alphonse Daudet *Sapphóját*, melyet úgy véli, „nagy élvezettel és okulással” fog Komjáthy olvasni, s jelzi, hogy „[Édouard Jean-Baptiste] Gourzat is útban van”. Kéri, hogy a *Mercure de France*-nak azt a számát, amelyben a Bergson-interjú megjelent, hozza magával, mert Dienesék kíváncsiak rá. Reméli, hogy jobb hangulatban látja majd „kedves fiát”, mint előző vasárnap. Hozzáteszi még, hogy szombaton este a tisztviselőtelepi gimnázium önképzőkörének ülésére magával vinné Aladárt „összehasonlító tanulmányokat tenni”. Azonnali értesítést kér, ha Komjáthy szombaton nem érne rá.

Lásd eredetije Komjáthy Géza (Marl, Németország); fotokópia PIM Kézirattára V. 5456/1/5.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 48., 307. (1264. levél – Georges Palante Bergsonról szóló írását jelöli meg a *Mercure de France* 1913. február 16-i számából, 378–383. – amikor Babits levelét 1913. január 25. előtt-re datálja – valószínűleg a *Mercure de France* dátuma téves!, hasonmása [534.] 12. illusztráció)

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 307. (1264. levél – a francia filozófus, szociológus Palante nevét Georges Plante-nak írja)

Budapest, 1913. január 20–27. között

A Városmajor Szanatóriumban Ady társas vacsorát ad a Pesten tartózkodó Octavian Goga román költő tiszteletére. Erre az estére Babitsot, Fenyő Miksát, Papp Viktort, Móriczot, Schöpflint, Ignotust és fivérét, Ady Lajost hívja meg.

„Tanulmányának megjelenése óta Goga Oktávián itt fennjárt Budapesten, s nagy politikai elfoglaltsága közepette módját ejtette, hogy megismerkedjék, és – azt hiszem – összebarátkozzék velünk –, én legalább, noha éppen engem tisztel meg azzal, hogy irodalmunk gettóiságát rólam mintázza meg, őszinte barátságot érzek e meleg és színes intellektus iránt, s nem gondolnám, hogy ő viszont közömbösen vált volna el tőlem Adytól, Babitstól, Móricz Zsigmondtól, kikkel összetalálkoztam” – véli Ignotus *Magyarság és irodalom* című, a *Nyugat* 1913. március 2-i matinéjának bevezetőjében.

Ady Endre szántsándékkal – 1913 májusáig – halogatja a választ „*Goga Oktávián vádjai*”-ra, mondván: „majdnem csak tegnap volt, amikor is baráti asztalhoz kerítettem Gogát Ignotusékkal, reprezentáló románként ugyanilyen magyar magunkkal. Bizony Isten még cigányoztunk is, a Gacsaj Pista románcát is elbúsultuk, csak úgy, lelkünk önkénytelen kedvére, szóval borzasztóan bús-magyarok s természetfiak valánk. *A Goga írásos vádjairól még nem tudtunk akkor, s nekem is csak óvatos szavakkal aggódta el magát a magyar irodalmat megszállott némely zsidók miatt.*” [Kiemelés tőlem – R. J.]

Lásd Ignotus, *Nyugat* 1913. I. márc. 1. 5. sz. 327–331.; Ady, *Nyugat* 1913. I. máj. 16. 10. sz. 789–790.; Ady Lajos 1923. 162–163.; Gál István 1975. 11.; Kántor Lajos 1979. 68.; Fried, Dunatáj 1984. február, 1. sz. 11.

Lásd még Octavian Goga cikkét: **1913. január 7.**

1913. január 24.

Bencze László, egykori pécsi gimnáziumi osztálytársa küld levelet Babitsnak, melyben kéri: „Légy kegyes és fogadd el a »Pécsi Ingyenes Népk[öny]vtár Egyesület« meghívását a pártfogásodra méltó ügy érdekében. Mi, akik az általad megvilágított területet figyelemmel kísérjük, mi kérünk Téged, hogy az Igazság útján segítsd fölfelelni ennek a városnak gondolkodni és tudni akaró emberei előtt.”

Lásd OSZK Fond III/1650/48.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 47., 306–307. (1263. levél)

Lásd még **1913. január 15.**

Budapest, 1913. január 25. szombat

Este a tisztviseelőtelepi gimnázium önképzőköre ülést tart, melyre Babits föltehetőleg Komjáthy Aladárt is magával viszi. A levélben jelzi: „Zene is lesz; néha igen jó.”

Lásd Babits Komjáthy Aladárnak 1913. január 19. vasárnap után–január 25. szombat előtt írt levelét: fotokópia PIM Kézirattára V. 5456/1/5.

Budapest, 1913. január 26. vasárnap

A Tisztviseelőtelepi Főgimnázium „mensa academicáján [*latin* ’diákasztal’ – szegény sorsú diákoknak díjtalanul vagy csekély összegért történő étkeztetése] ugynevezett »családi ebéd« lesz, amelyen ezuttal én is ott akarok lenni, délután is valószínűleg el leszek foglalva...” – írja Babits Komjáthy Aladárnak.

Lásd Babits Komjáthy Aladárnak 1913. január 19. vasárnap után–január 25. szombat előtt írt levelét: fotokópia PIM Kézirattára V. 5456/1/5.

Peterdi Sándor ismertetését (*Irodalmi beszámoló*) teszik közzé többek között Babits Dante-fordításáról.

Lásd Budapest, 1913. jan. 26. 22. sz. 30.

Ismertetés jelenik meg – valószínűleg Schöpflin Aladár tollából – Babits *Pokol*-fordításáról. Szász Károly fordítását – minden hibája, hiányossága ellenére – méltányolja mint az első „érdemleges kísérletet” arra, hogy a magyar olvasó fogalmat alkothasson az olasz középkor nagyszerű eposzáról. Minthogy akkor nem sokan éltek a lehetőséggel, fölteszi a kérdést, vajon „az új Dante-fordítás, költőink egyik legkitűnőbbikének, Babits Mihálynak a munkája” áttöri-e a közömbösség jegét. Nagyra értékeli Babits filológus elmélyedését, s úgy véli: „Babits Mihály tehetsége egész természeténél fogva hivatott a Dante-fordítás nagy, nehéz és hálás munkájára. A magyar vers legművészebb és legtudatosabb mesterei közül való, gyönyörködni tud a szavak muzsikájában, a rímek csengésében, a ritmus hullámmozgásában [...], az ő Dante-ját úgy olvashatjuk, hogy benne cseng minden, ami Dante versében lényeges...”

Lásd Vasárnapi Újság 1913. jan. 26. 4. sz. 75.

1913. január 26.

Major Károly Fogarasról írt képeslapjához számlát mellékel Babitsnak, azzal a kéréssel, hogy annak „értékét vagy bélyegeken vagy postautalványon Thierfeld Dávid könyvkereskedőnek” küldje el. [Bizonyára a fogarasi könyvtárból kikölcsönzött/hiányzó könyvek újravásárlásának – melyek ügyében előbb 1912 végén Borbély Gyula fogarasi tanártársa, majd 1913. január 6-án ugyanebben a tárgyban Major Károly igazgató ír levelet – ellenértékét fizettetik meg Babitscsal.] A rektóra Babits ceruzával följegyzi: „Elküldtem.”

Lásd OSZK Fond III/1577/22.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 49., 308. (1265. levél)

Budapest, 1913. január 30.

A Galilei Kör Németh Andor aláírásával küld levelet, aki ígéretére emlékeztetve kéri, hogy Babits filozófiai előadását „a jövő hét vége felé megtartani szíveskedjék”, majd pontosítja a dátumot: február 8-án szombaton „tisztelje meg előadásával a Galilei kört”. Postafordultával várja előadása címét, hogy a meghívókat elküldhessék. Ha pedig az időpont nem felelne meg, újabb idő jelzését kéri. Beszámol arról is, hogy nemrég Balázs Béla élénk érdeklődésre számot tartó előadása hangzott el. (A verzón Török Sophie ceruzairású rájegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/948/2.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 50–51., 309–310. (1268. levél)

„Csütörtök este” küld egyetlen soros levelet Kelemen Imre Babitsnak: „Szombaton este várunk!”

Lásd OSZK Fond III/1485/20.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 50., 309. (1267. levél)

1913. január 30.

Soós Nándor, egykori gimnáziumi osztálytársa küld Pécsről levelet Babitsnak, abban a reményben, hogy emlékezni fog rá. Két okból „háborgatja”: az egyik az iskolatársi találkozó, a másik *A Pokol*. Szemrehányást tesz Babitsnak, hogy 1911 júliusában tartott 10 éves érettségi találkozójukon nem vett részt, s még csak ki sem mentette magát. „Értesítelek, hogy 1921-ben [!] júl. első keddjén újból találkozunk. A társak az összehívással engem bíztak meg, ezért érdekel annyira a dolog. Már most figyelmeztetek, hogy rendőrileg foglak elővezetni, ha majd ismét elmaradnál. Így jegyezd tehát elő az ügyet. [...] *A Pokol*hoz gratulálok [...]. Ha eddigi verseidre – tisztelet a szépszámú kivételnek – nem is voltam iszonyu büszke, annál inkább az vagyok a *Pokolra*, amely gyönyörű és óriási munka” – fogalmazza meg kétélű dicséretét. Beszámol néhány osztálytársukról is, s szorgalmazná a kapcsolattartást. A verzóra Babits ceruzával följegyzi: „Soós Nándor rendőrkapitány Pécs.”

Lásd OSZK Fond III/1650/52.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 237., 565. (247. tétel); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 49–50., 308–309. (1266. levél)

1913. január

Megjelenik Ady Lajos és Endrei Ákos szerkesztésében a *Magyar stilsztika Arany János „Toldi”-ja alapján olvasmányokkal és gyakorlatokkal a középiskolák IV. osztálya számára*. (A szemelvények között az Arany Toldijával kapcsolatos írások mellett főként magyar, többségükben 19. századi szerzők műveiből közölnek.) A könyvben az 1908 nyarán, augusztusban Szekszárdon született *Új leoninusok* című Babits-vers a következő lábjegyzettel szerepel: „Leoninusnak nevezik a rímes distichont; régebben divatos verselési mód volt az ilyen. Babits, aki a legifjabb költői tábor egyik jeles tagja, érdekes költői játékként írta ezeket a sorokat.”

Lásd *Magyar stilsztika*. Athenaeum, Budapest, 1913. 229.; Sáli 2003. 468. (1169. levél jegyzetében)

Lásd még Ady Lajos 1912. október 20-i Babitsnak szóló felkérő levelét: OSZK Fond III/3/1.

Budapest, 1913. február 1. előtt

Babits *Dráma* című ismertetése tinta-, illetve ceruzairású tisztázatának (javításokkal, vonalas füzetből kitépett lapon) keletkezése. Az 1. fólió – az utolsó sor kivételével – tinta-, a további 9 ceruzairás. Az eredeti cím: „Dráma és esztétika”, ebből ceruzával törölve: „és esztétika”. Aláírás: „Babits Mihály”. Az 1. fólió felső szélén idegen kéztől származó nyomdai utasítások.

Lásd MTAK Ms 633/4.

Lásd még ***Budapest, 1913. február 1.***

Budapest, 1913. február 1.

Közlík Babits *Dráma* című ismertetését, amelyben Balázs Béla *Misztériumok* című drámakötete kapcsán beszél Balázs drámafelfogásáról. „[M]ég mindig igen német Balázs...” – Babits fönntartásában érzékelhető a *Nyugat* szerzőinek többségére jellemző törekvés a német művelődéstől való eltávolodásra.

Lásd *Nyugat* 1913. I. febr. 1. 3. sz. 166–169.

Lásd még ***Budapest, 1912. december 11. előtt; Budapest, 1912. december–1913. február 1. előtt; A magyar irodalom története II.*** (Szegedy-Maszák) 2007. 832.; Vilcsék 2008. 77. 4., 5. lábjegyzet, 79–81. és 8. lábjegyzet

Megjelenik Ady Endre *Téli alkú szememmel* című verse „Babits Mihálynak küldöm” szövegű ajánlással.

Lásd *Nyugat* 1913. I. febr. 1. 3. sz. 213.; Melczer, Irodalomtörténeti Közlemények 1977. 1. sz. 119.

A *Nyugat hírei* közli: „A Nyugatnak e hó 23-án de. 11 órakor matinéja lesz a Nemzeti Színház színpadján, elsősorban előfizetői és olvasói számára. Móricznak két egyfelvonásosa kerül színre, s felolvasnak ő, Ady, Babits és Ignótus.”

Lásd *Nyugat* 1913. I. febr. 1. 3. sz. 224.

Ha Babits eleget tesz nagybátyjáék meghívásának, akkor ezen a szombaton fölkeresi Kelemen Imrééket az Aréna úton.

Lásd Kelemen Imre 1913. január 30-i meghívását: OSZK Fond III/1485/20.

Budapest, 1913. február 1. után, csütörtök

Ignótus küld pár sort Babitsnak: „minden, amit írsz, nyereség: Kosztolányi, Balázs, minden. Holnap, pénteken találk. A Vigadó kávéházban”.

Lásd OSZK Fond III/610/37.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 52., 311. (1270. levél), hasonmása: [528.] 4. illusztráció

Lásd még *Budapest, 1913. január 16.; Budapest, 1913. február 1.*

Budapest, 1913. február 1. után, péntek

Babits – Ignotus meghívására – valószínűleg részt vesz a Vigadó kávéházban a *Nyugat* munkatársainak összejövételén.

Lásd Ignotus Budapest, 1913. február 1. után, csütörtökön Babitsnak írt sorait: OSZK Fond III/610/37.

Budapest, 1913. február 2.

Megjelenik Babits *A szerelmes éneke reggel* [= *A költő életének pusztájáról*] című verse.

Lásd Vasárnapi Újság 1913. febr. 2. 5. sz. 87.; Vendel-Mohay 1974. 98.

Megjelenik [Kenedi Géza] K. G. ismertetése Babits *A Pokol*-fordításáról.

Lásd Újság 1913. febr. 2. 29. sz. 53.

Budapest, 1913. február 3. előtt

Babits Németh Andornak szóló levelében elfogadja a felkérést, hogy február 8-án filozófiai előadást tartson a Galilei Körben.

Lásd Németh Andor Budapest, 1913. január 30-i felkérőlevelét (OSZK Fond III/948/2.), valamint Budapest, 1913. február 3-i levelét (OSZK Fond III/948/1.)

Budapest, 1913. február 3.

A Galilei Kör nevében Németh Andor ír újabb levelet Babitsnak: nagy örömmel veszi tudomásul ígéretét, s eszerint az előadást február 8-án szombaton este 7 órakor tartják a Társadalomtudományi Társaság nagytermében. (A rektón ismeretlen, a verzőn Török Sophie ceruzairású rájegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/948/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 52., 312. (1272. levél)

1913. február 4. előtt

Babits Dante-fordítását (*A Pokol*) a belső címlap előtti előzéklapra tintával írt ajánlással küldi el Kelemen Mihálynak: „Igen tisztelt kedves / Miska bácsijának / nagy hálával / Babits Mihály”.

Lásd Janus Pannonius Tudományegyetem Könyvtára (Pécs); közli Tüskés, Jelenkor 1959. június, 6. sz. 85.; Tüskés 1984. 52.

1913. február 4.

Kelemen Mihály, „aki most már egyedüli örömét és szórakozását csakis a könyvekben találja fel”, Pécsről írt levelében köszöni meg Babitsnak „értékes munká[ja] [Dante: *A Pokol*] megküldését”. Összehasonlítást akar tenni az előbbi fordításokkal, hogy láthassa, mennyi szól Babits előnyére. „Édes Anyád velem együtt nem csak örülünk, de büszkéek is vagyunk rád” – jelenti ki.

Lásd OSZK Fond III/1729/86.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 52–53., 312–313. (1273. levél)

Lásd még Kelemen Mihály 1912. december 26-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/1729/83.

1913. február 6.

Id. Babitsné szemrehányó sorokat küld fiának, aki „korábbi hosszú levelére” – melyben ígérte Babitsnak, hogy az idő enyhültével ellátogat hozzá – nem válaszolt. Gondolja, hogy nincs már rá szükség. [Kelemen] Imrétől tudja, hogy Babits megint „nagy költségbe verte magát”. Angyustól hallja, hogy húsvétra nem szándékozik hazamenni, így inkább ők utaznának. Küld vánkost, ruhát, vörösbort, pogácsát, ha fia kéri. Panaszkodik, hogy Szekszárdon „drágán élnek”. Pista nem bukott meg. Kisséktől megkapta a *Vasárnapi Újságot* a Dante-kritikával, meg az *Újságot* is. Olvasta Babits versét Ady és Kosztolányié mellett, a *Vasárnapi Újságban* [*A szerelmes éneke reggel* – február 2.]. Beszámol arról is, hogy az emelet még nincs kiadva; [Babits] Sanyit Kolozsváron doktorrá avatták (még nem kapott kinevezést a hadbíróshoz, talán ügyvédi irodát nyit). Érdeklődik, küldött-e Babits [Kelemen] Miska bácsinak a Dante-fordításból. Tudatja továbbá, hogy március elején K.[ovács] Laci Babitsnál akar megszállni Pesten. Angyal is ír üdvözlő sorokat a levélhez.

Lásd OSZK Fond III/179/56.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 53–54., 313–314. (1274. levél)

Lásd még *1913. január 26. vasárnap; 1913. február 2.; Budapest, 1913. február 6. után*

Budapest, 1913. február 6. után

Babits levelet küld édesanyjának: szeretné, ha meglátogatná, mert most már enyhe az idő és neki a délutánjai mindig szabadok. Tudatja, hogy Kelemen Mihálynak elküldte a Dante-fordítás egy példányát, aki már meg is köszönte. Bevezettette végre a villanyvilágítást, de az várakozáson felül sokba került, úgy véli, a szerelő becsapta; s a nagy pénzzavarból csak most kezd kilábalni. Kis polcot is vett a Dante-relief számára. Panaszkodik, hogy pénzszerzés miatt kellett írnia, ami terhére volt, és néhány előadást is kell tartania. Örül, hogy öccse nem bukott meg. Kiss Pista előző nap járt nála; megkapta tőle a gyűrűt, amelyet most visel és a ládácskát. Kéri, Kovács Laci írja meg pontosan, mikor jön Pestre (aggódik, hogy most nincs más párnája, csak amelyiken fekszik, s vajon azt adhatja-e Kovács Lacinak, ahogyan „fiának”, Komjáthy Aladárnak, aki, ha színházba megy, néhányszor nála alszik). Megismétli, ha anyja hoz ágyneműt, bármennyi időre szívesen látja.

Lásd OSZK Fond III/58/12.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 60–61., 320–321. (1286. levél)

1913. február 6. után

Id. Babitsné fiának írt levelében közli, bár szeretne volna látni Babitsot, nem mehet, mert Angyal sok kiadást, s így adósságot csinált neki, s jobban szeretné, ha Babits menne haza. Talán majd húsvétkor két napot a Nagyhétből Angyallal mégis Pesten töltenének, és Babitscsal együtt utazhatnának vissza Szekszárdra. Fehérneműt és nadrágot, s két vánkost is küld, mondván, majd Pesten vesz neki paplant és lepedőt. Angyal sült pogácsát. Örült Babits levelének, kéri, mielőbb írjon húsvéti terveiről. Kovács Laci március elseje körül megy Pestre, ígéri, hogy később pontosan megírja Babitsnak. Pistának egyheti szünete volt, mert egyik osztálytársa skarlátot kapott – zárja Angyal a levelet.

Lásd OSZK Fond III/179/203.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 61–62., 321–322. (1287. levél)

1913. február 7.

Lampérth Géza író, költő, az Országos Levéltár munkatársa küld pár soros levelet Babitsnak – a „nemes, szent gyönyörűségért”, Dante *A Pokol* „congeniális fordítójának” ismeretlenül, gondolatban megszorítja művész-kezét. (A verzón Babits ceruzairásával: „Lampérth Géza”.)

Lásd OSZK Fond III/822.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 55., 314. (1275. levél)

Budapest, 1913. február 8.

Babits este 7 órakor előadást tart a Galilei Körben [a Társadalomtudományi Társaság helyiségében/nagytermében – VI. Anker köz 4.] *Az anyag metafizikája/A modern metafizikáról* címmel. Az anyag filozófiai fogalmáról szóló bonyolult előadást „nagy és figyelmes hallgatóság” fogadja. Hírlapi tudósítások és a *Világ* részletes ismertetése jelenik meg az előadásról.

Lásd Népszava 1913. febr. 8. 34. sz. 11.; Világ 1913. febr. 8. 34. sz. 14.; Pesti Napló 1913. febr. 9. 35. sz. 13.; Világ 1913. febr. 9. 35. sz. 13.; Gál István, Irodalomtörténet 1972. 1. sz. 189–190.

Lásd még Németh Andor Budapest, 1913. január 30-i felkérőlevelét (OSZK Fond III/948/2.), valamint Budapest, 1913. február 3-i levelét (OSZK Fond III/948/1.)

1913. február 9.

Névtelen bírálat – valószínűleg ismét Kosztolányi tollából – jelenik meg Babits *A Pokol*-fordításáról. Érdekesnek tartja, hogy a költők miként találják meg a maguk egyéniségét az idegen poétákban. „Babits választása is frappáns. Ő, aki gyönyörű verseit a rákospalotai magányban, zajtalan lámpafényben rója és ott távoli gazdag kultúrák kincseiben, s a lelke egzotikus színeiben gyönyörködik, a pompás középkori poétát, Dantét választotta, akiben mindazok a tulajdonságok megvannak, melyek költészetét érdekessé teszik. [...] Muzsika: ez a műfordítása vezérmotívuma. Kezdve az első komoran zengő tercínától a súlyos és befejező énekig a fordító-költő nem esik ki a stílusból, mindvégig dantei marad. [...] Egy változatos, tökéletes, izgató nyelv-szimfónia: ez Babits Mihály munkája.”

Lásd Világ 1913. febr. 9. 35. sz. 40.; közli Réz, Irodalomtörténet 1977. 2. sz. 489–491.

1913. február 10.

Korábbi tanártársa és barátja, Fischer Izidor küld Újpestről levelet Babitsnak: a *Kunst Segantini* számai [Giovanni Segantini, 1858–1899, olasz festő], melyeket Babits megküldött neki, nagy örömet szereztek, a reprodukciókat azonnal berámáztatta. Igen sajnálja, hogy csak utóbb értesült Babitsnak a Galilei Körben tartott előadásáról; reméli, valahol megjelenik majd, hogy elolvashassa. Megemlíti, hogy az új tanárok közül az egyiknek szintén tüdőcsúcsburujta van, utalva arra, hogy közös barátjuk, Hendel Ödön is tüdőbajban szenved.

Lásd OSZK Fond III/1894/12.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 55., 315. (1276. levél – a III/1984/12. jelzet bizonyára elírás); Buda 2007. 73.

1913. február 11.

Londesz Elek, író, költő, műfordító [a *Debrecen*, az *Arad és Vidéke* segédszerkesztője, a *Pesti Napló* szerkesztője] Budapestről, a *Tolnai Világlexikona* szerkesztőségének fejlődés levélpapírján küld levelet Babitsnak: kéri, adja meg születése évét a *Tolnai Világlexikon*ban megjelenő életrajzához. [Tolnai Simon újságíró, 1868–1944, 1912-ben alapítja a Tolnai Nyomda és Könyvkiadó Vállalatot, amely 1914-ben adja közre első ízben utóbb nagy népszerűségnek örvendő lexikonát.]

Lásd OSZK Fond III/1877/4.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 56., 315–316. (1277. levél)

1913. február 15.

Közzéteszik a február 23-ra tervezett Nemzeti Színház-beli *Nyugat*-matiné programját, mely szerint Ady Endre, Babits Mihály, Ignotus és Móricz Zsigmond tart felolvasást.

Lásd Magyar Nemzet 1913. febr. 15. 40. sz. 11.

Lásd még a matiné elhalasztására: **1913. február 21.; Budapest, 1913. március 2. vasárnap**

1913. február 16.

Lukács György Heidelbergből ír nyílt levelet (*Egypár szó a dráma formájáról. Babits Mihálynak*) a Disputa rovatba, melyben válaszol Babits Balázs Béla *Misztériumok* című drámakötetéről írott cikkére (*Dráma*). Nem ért egyet azzal, hogy Babits Balázs drámáit „a lyrához viszi közel”, s vitázik Babits Bergson filozófiai rendszerére épített formaelméletével.

Lásd Nyugat 1913. I. febr. 16. 4. sz. 324–325.

Lásd még **Budapest, 1912. december–1913. február 1. előtt; Budapest, 1913. február 1.;** Vilcsek 2008. 78. 8. lábjegyzet

Újabb előzetes híradások, tudósítások szerint február 23-án délelőtt 11 órakor a Nemzeti Színház színpadán Móricz, Ady, Babits és Ignotus felolvasásával *Nyugat*-matinét rendeznek.

Lásd Nyugat 1913. I. febr. 16. 4. sz. 326.; Magyar Hírlap 1913. febr. 16. 41. sz. 16.

Lásd még a matiné elhalasztására: **1913. február 21.; Budapest, 1913. március 2. vasárnap**

[Kosztolányi Dezső] Punin *Az új magyar nyelv* című írásában Rákosi Jenő nyelvezetét elemezve Babits Mihály stílusáról és a latin kultúra kapcsolatáról is szól.

Lásd A Hét 1913. febr. 16. 7. (1197.) sz. 111–112.

1913. február 16.–március 1. között

Ady Herczeg Ferencet kioktató, *Ne tessék bántani* című cikkében – amely végül nem jelenik meg – többek között ezt írja: „Pár héttel ezelőtt a Rákosi Jenő Sebestyénjét [Sebestyén Károlyt] akartam orron verni, mikor nem kóser kezével a Babits Mihály gyönyörű és nemes Dante-fordításához olyan, de olyan világosan célzatos ostobasággal nyúlt.”

Lásd *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 158–159., 482.; Melczer, Irodalomtörténeti Közlemények 1977. 1. sz. 119.

Lásd még Sebestyén Károly ismertetését: **1912. december 25.**

Budapest, 1913. február 18.

Kaposi/Kapossy József küld levelet (névjelzéses levélpapírján) Babitsnak: feleségével együtt sajnálják, hogy két nappal korábban nem találkozhattak, de remélik, hogy a legközelebbi szabad vasárnapján, március 2-án fölnéz hozzájuk egy csésze teára. „Eleve biztosítalak, hogy a lehető legkevesebben leszünk. Csupa híveid és tisztelőd” – teszi hozzá, ismelve Babits ódzkodását a társasági élettől.

[Babits a Nemzeti Színház-beli *Nyugat*-matiné miatt március 2-án nem valószínű, hogy meglátogatja Kaposiékát.]

Lásd OSZK Fond III/672/6.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 56., 316. (1278. levél)

Lásd még **Budapest, 1913. március 2. vasárnap**

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 316. (1278. levél – úgy véli, Babits a Széchenyi önképzőkör üléseit vasárnap tartja – ennek ellentmond Babits Komjáthy Aladárnak **1913. január 19. vasárnap után–január 25. szombat előtt** írt levele, melyben szombat estére hívja őt a tisztviselőtelepi önképzőkörbe, illetve Szilasi Vilmosnak 1913. október 16-án küldött lapja a 18-i, szintén szombati önképzőköréről)

1913. február 18. (?)

Kovács László – bizonyára értesülve Babitsnak édesanyja útján tolmácsolt meghívásáról – levelében közli, hogy március 1-jén reggel szigorlathallgatások címén öt napra Pestre érkezik és Babits meghívásával élve, nála száll meg. Azért megy szombaton, hogy a „kisfiuval” [Komjáthy Aladárral] is találkozzon. Sokat tanul, jelenleg éppen büntetőjogot, s panaszkodik, hogy szeptember óta nem volt vakációja. Sze-

retné a *Caesar és Cleopátrát* (G. B. Shaw darabját) Babitsékkal megnézni, ha lesz rá idejük.

[Kosztolányi a *Világ* 1913. február 22-i 46. számában (9.) ír a Nemzeti Színház bemutatójáról.]

Lásd OSZK Fond III/791/11.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 56–57., 316–317. (1279. levél – 1913. február 20. [?] előtt)

Lásd még Kovács László látogatására: **1913. február 25.**

1913. február 20.

Brázay Emil újságíró, műfordító Berlinből írt levelében közli, hogy március elején induló *Berlini Magyar Revüjében* szeretne verset hozni Babitstól [valószínűleg a *Herceg, hátha megjön a tél is!* kötetből]. Beleegyező nyilatkozatot kér, s általános engedélyt, hogy máskor is közölhet Babitstól már megjelent verset.

Lásd OSZK Fond III/310.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 58., 318. (1281. levél)

Lásd még **1913. március 5.**

1913. február 21. előtt (?)

A Nyugat Szerkesztősége Havas Irén titkárnő aláírásával a főszerkesztő Ignotus megbízásából tudatja Babitscsal, hogy a *Nyugat-matinét* egy héttel későbbre, március 2-ra halasztják.

Lásd OSZK Fond III/1816/44.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 58., 318–319. (1282. levél – 1913. február 23. előtt)

1913. február 21.

A napilapok hírcikkben tudósítanak arról, hogy a *Nyugat matinétjét elhalasztották*, s február 23. helyett március 2-án tartják meg.

Lásd Magyar Hírlap 1913. febr. 21. 45. sz. 12.; Magyar Nemzet 1913. febr. 21. 45. sz. 9.

1913. február 23. vasárnap

Juhász Gyula február 28-i levele szerint: „vasárnap” ismerteti Babits Dante-fordítását Szakolcán az önképzőkörben.

Lásd Juhász Gyula 1913. február 28-i levelét: OSZK Fond III/658/10.

1913. február 25.

Kovács László Szekszárdról küld újabb levelet Babitsnak: szombaton [március 1-jén] délután fél 3 tájban érkezik Babitshoz Kelenföldről villamossal. Ígéri, ha valami közbejönne, sürgönyöz.

Lásd OSZK Fond III/791/12.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 59., 319. (1283. levél)

1913. február 27.

Oláh Gábor Debrecenből küldött levelében köszöni meg, hogy Babits az ő kérésére elküldte Dante-fordítása (*A Pokol*) egy példányát. Az új magyar irodalomban egyedül Babitsot tartja „egész” embernek, aki nem hagyta magát „összetörölni”.

Lásd OSZK Fond III/967/2.; Tóth Endre, *Kritika* 1980. 8. sz. 19., 22. (13. lábjegyzet); Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 59., 319–320. (1284. levél)

1913. február 28. előtt

Babits Juhász Gyulának írott levelében érdeklődhet, vajon Juhász neheztel-e rá valamiért. Lehetséges, hogy elküldi neki is Dante-fordítása egy példányát.

Lásd Juhász Gyula 1913. február 28-i levelét: OSZK Fond III/658/10.

1913. február 28.

Juhász Gyula ír képeslapot Szakolcáról a Tisztviselőtelepre Babitsnak. „[N]em neheztelek, sőt nagyrabecsülésem nő az idővel és távolla” – jelenti ki. Ígéri, hogy Húsvétkor meglátogatja barátját. Közli, hogy vasárnap [február 23-án] Babits Dante-fordítását ismertette az önképzőkörben. [Nincs nyoma annak, hogy Juhász Húsvétkor valóban fölkeresné Babitsot.]

Lásd OSZK Fond III/658/10.; BJKL 1959. 207., 320. (175. levél); JGYÖM Lev. 1981. 272., 452. (307. levél); Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 60., 320. (1285. levél)

Budapest, 1913. február

Megjelenik Radó Antal ismertetése *A Pokol*-fordításról. A Francesca és Paolo epizódot, az V. ének 97–12. sorát veszi górcső alá, s teszi bírálat tárgyává, s bár Babits „nyelv és verselés dolgában való gondosságát” méltányolja, kijelenti: az „ideális” fordítástól még távol vagyunk, de úgy véli, mindenképpen „tisztos” hely illeti meg Babitsot a Dante-fordítók között.

Lásd Egyetemes Philologiai Közlöny 1913. február, 2. sz. 112–115.

Közik Harsányi Lajos elragadtatott méltatását Babits Dante-fordításáról (*Dante Komédiája. Első rész: A Pokol*. Ford. Babits Mihály). Miután nagy vonalakban vázolja a kort, melyben Dante, „a világirodalom legnagyobb látnoka” élt, küzdött és szeretett, számba veszi a magyar Dante-fordítókat, akik közül egyedül Császár Ferencet tekinti figyelemre méltónak. Szász Károly fordítását – amely eleddig a legnagyobb tekintélynek örvend – egyáltalán nem tartja költőinek, pedig véleménye szerint „Dante fordítójának elsősorban költőnek kell lennie”. Úgy véli: „Babits Dantéja a ma lehetséges legjobb fordítás, melyet nyelvünk eddigi fejlettsége lehetővé tett. Nem hiszem, hogy viszonylagosan annál jobb német, angol vagy francia Dante-fordítás volna.” Kiemeli, Babits milyen kitűnően birkózik meg „a Pokol egyik leghíresebb, legnehezebb helyével, a Pokol kapujának fölíratával”, s hozzáteszi: „a ver-

selési virtuozitás Babits legnagyobb erőssége. Valóban muzsikál az egész költemény; rímei zengők, sorai omlók, kifejezései váratlanok, meglepők. Valósággal kápráztatnak komor, sötét képei, zuhognak mély áriái...”

Lásd Katholikus Szemle 1913. február, 27. kötet 2. füzet 185–193.

Lásd még **1913. április 30.**

Rónai [Zoltán ügyvéd] titkár a Társadalomtudományok Szabad Iskolájának igazgatósága nevében levélben kéri fel Babitsot, hogy az iskola második félévében – február 20.–április 27. között – *Dante* címmel 3 órás előadást tartson. Kéri válaszát az időpont megjelölésével, hozzátéve, ha Babits más témáról kíván előadni, azt is jelezze.

[A Társadalomtudományok Szabad Iskolája, melynek fő célja a tudományos ismeretterjesztés, 1906 októbere és 1919 között Jászi Oszkár vezetésével működik.]

Lásd OSZK Fond III/1902/89.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 57., 317. (1280. levél – Budapest, 1913. február 1–20. között-re datálja, az OSZK-jelzet: III/1902/85. bizonyára elírás – a Társadalomtudományok Szabad Iskolája tevékenységének bemutatásával)

Lásd még **Budapest, 1913. március 29.**

Budapest, 1913. március 1.

Magyarság és irodalom címmel közreadják Ignótus bevezető szavait a március 2-i Nemzeti Színház-beli *Nyugat*-matinéhoz, amelyben „oktalan vád”-ként aposztrofálja a *Budapesti Szemle* egy igen gyenge irodalmi tanulmányának kitételét, miszerint a *Nyugat* köreiből „veszett neve van mindennek, ami magyar”, s többek között Babits, Ady és Móricz műveire hivatkozva utasítja vissza Octavian Goga támadását, a modern magyar irodalom sémitaságának vádját is.

Megjelenik Babits két verse: *Vakok a hídon* és *Atlantisz, egy világ, amely lemondotta az életet*.

Lásd *Nyugat* 1913. I. márc. 1. 5. sz. 327–331., 343., 344.

Lásd még Octavian Goga látogatására: ***Budapest, 1913. január 20–27. között***

Vö. Sipos (Kelemen Péter) 1990. 85–106.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 239. (248. tétel) (mindkettő a *Vakok a hídon* című vers megjelenését tévesen 1913. február 1-jére datálja)

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság első rendes közgyűlése – valószínűleg Horváth János közbenjárására – választmányi tagjai közé választja a fiatal költő-tanár Babitsot és Schöpflin Aladárt is.

Lásd Pintér Jenő Babitsnak Budapest, 1913. március 3-án írt levelét: OSZK Fond III/1018/3.; Rába 1981. 421., 634. 3. lábjegyzet; Rába 1983. 87., 316.

Budapest, 1913. március 2. vasárnap

Nyugat-matinét tartanak a Nemzeti Színházban, melyen „Bevezető szavak”-at Ignotus mond. Előadásában utal a *Budapesti Szemle* cikkére és Octavian Goga január 7-i „kis tanulmányá”-ra, s a *Nyugat* irodalmának hazafiasságát, nemzeti szellemét, fajiságát taglalva utasítja vissza a magyar irodalom sémitaságának vádját. Babits verseket, „többek között az *Atlantisz* című gyönyörű költeményét”, Móricz egy novelláját adja elő, Adyt pedig – aki új verseiből olvas fel – „meleg ünnepléssel” fogadja a közönség. Végül a Nemzeti Színház művészei Móricz két egyfelvonásosát mutatják be.

Lásd Budapest 1913. márc. 4. 54. sz. 15.; Fenyő, *Nyugat* 1913. I. márc. 16. 6. sz. 510.

Lásd még **1913. január 7.**; Ignotus, *Nyugat* 1913. I. márc. 1. 5. sz. 327–331.

Budapest, 1913. március 3.

Pintér Jenő irodalomtörténész, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság elnöke udvarias levélben közli, hogy előző nap [!] a Társaság első rendes közgyűlésén (1913. március 1-jén) választmányi tagnak választotta Babitsot. „Tartoztunk vele, s ha kedves kartárs úrnak ez csekély jelentőségű is, *nekünk öröm és megnyugvás.*” Kéri, Babits támogassa a társaság munkáját „a magyar irodalomtörténet és a kritika modern szellemű művelésében”. [Ekkor a Társaság már körülbelül ezer tagot számlál.]

Utóiratban fölkéri „kedves kartárs úr”-at, Kelecsényi János *Az esztétika alapvető elvei* (Budapest, 1913. 169 lap) című művének bírálatára, „ha kedve van rá”. Bármilyen más témát örömmel lát Babitstól.

Lásd OSZK Fond III/1018/3.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 244., 566. (251. tétel); Sipos 2003. 62., 141.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 62–63., 322. (1288. levél)

Lásd még **Budapest, 1913. március 1.**; Sáli/Tóth 2005. 341. (749. levél jegyzete)

Horváth János irodalomtörténész, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság titkára is küld pár sort Babitsnak arról, hogy a Társaság választmányi taggá választotta, s kéri, Babits „ajándékozza meg Társaságunkat állandó, szíves érdeklődésével”.

Lásd OSZK Fond III/602/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 63., 322–323. (1289. levél)

Budapest, 1913. március 3. után–április 5. előtt

Babits Horváth Jánosnak, az Irodalomtörténeti Társaság titkárának írt levelében meglepetésének és köszönetének ad hangot „a meg nem érdemlett megkülönböztetés [!]”, ti. választmányi taggá választása miatt.

Lásd Babits Mihály Pintér Jenőnek Budapest, 1913. március 3. után–április 5. előtt írt levelét: OSZK Levelestár (2)

Lásd még **Budapest, 1913. március 3.**

Babits Pintér Jenőnek, az Irodalomtörténeti Társaság elnökének is megköszöni, hogy az őt ért megtisztelő és váratlan kitüntetésről értesítette. Közli, hogy Horváth János titkárnak is megírta, mennyire meglepte és megörvendeztette választmányi taggá választása, mert elejétől fogva érdeklődéssel kíséri a Társaság tevékenységét. A bírálatban megjegyzi, hogy Kelecsényi könyvét nem ismeri, s „[h]a nem teljesen jelentéktelen dolog”, szívesen ír róla, mert a téma régóta foglalkoztatja.

Lásd Babits Mihály Pintér Jenőnek OSZK Levelestár (2); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 71., 329. (1304. levél)

Lásd még *Budapest, 1913. március 3.*

Budapest, 1913. március 4.

Hírlapi tudósítások jelennek meg a március 2-i, vasárnapi Nemzeti Színházban rendezett *Nyugat*-matinéről. A *Népszava* tudósítását „be” szignóval Bresztovszky Ernő jegyzi: „Babits néhány ügyes versét olvasta el, tapsoltak is neki. Igen nagy hatást tett ellenben Ady néhány verse. A közönség el sem akarta engedni a fölolvásó asztaltól, újrázást követelt tőle. Móricz Zsigmond egy csendes, igaz humorú novellával lepte meg a publikumot.”

Lásd Budapest 1913. márc. 4. 54. sz. 15–16.; Független Magyarország 1913. márc. 4. 54. sz. 12.; Magyar Hírlap 1913. márc. 4. 54. sz. 13.; Magyar Nemzet 1913. márc. 4. 54. sz. 15–16.; Népszava 1913. márc. 4. 54. sz. 8.

1913. március 5.

Közzik Babits *Névjegyemre* című versét.

Lásd Berliini Magyar Revü 1913. márc. 5. 1. sz. 17.

Lásd még *1913. február 20.*

Tudósítás jelenik meg *A Nyugat matinéja a Nemzeti Színházban* címmel, melyben úgy ítélik: Babits „három régebbi és kevésbé jelentékeny versét” olvasta föl.

Lásd Temesvári Hírlap 1913. márc. 5. 53. sz. 6.; Buda (kézirat) 2012

Budapest, 1913. március 7.

A Babits Mihály – kabaréban híre szerint Lusztig Jenő megzenésítésében Babits *Éjszaka* című versét ezen a napon éneklik először a Modern Színpadon.

Lásd Világ 1913. márc. 7. 57. sz. 13.

Budapest, 1913. március 9.

A Társadalomtudományok Szabadiskolájának... közleménye szerint programjukon többek között szerepel Babits *Dante* című előadása is.

Lásd Népszava 1913. márc. 9. 59. sz. 11.

Budapest, 1913. március 12.

Kosztolányi levelezőlapon érdeklődik Babitsról, mikor látogathatná meg másodmagával (?). Kéri, tudassa, mikor van otthon, s mikor a legkevésbé alkalmatlan a látogatás. Közli Fehérvári úti címét, melyre értesítést vár.

Lásd MTAK Ms 4621/109.; BJKL 1959. 207., 320. (176. levél); Kosztolányi 1996. 245. (349. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 63., 323. (1290. levél)

Budapest, 1913. március 13.

A *Világ* László Jenő aláírásával küldött levelében azzal a kéréssel fordul Babitshoz, hogy húsvéti számuk részére mondja el véleményét *Alkohol és művészet* kérdéséről, s az írást vasárnapig [március 16-ig] küldje el.

Lásd OSZK Fond III/1578/5.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 64., 324. (1291. levél)

1913. március 16. előtt

Babits 1908. őszi keltezésű *Palinódia* című verse kéziratának kelte.

Lásd OSZK Fond III/2356. 86. f. rektó (tintaírású fogalmazvány ceruzairású címmel és aláírással: „Babits M.” – fólióra ragasztott két papíron)

Lásd még *Fogarás, 1908. ősz*; az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: *Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt*; *Budapest, 1913. március 16.*

Emil Isac a *Világ* hasábjain nyílt levelet intéz Ignotushoz „*Az új magyar irodalomról* s Goga Oktávián társunknak ez ellen forduló kedvetlenségéről”.

Lásd Ignotus, *Nyugat* 1913. I. márc. 16. 6. sz. 496–498.

Budapest, 1913. március 16.

Megjelenik Babits *Novella az emberi húsról és csontról* című elbeszélése és *Palinódia* című verse, keletkezésére vonatkozó megjegyzésével: „Ezt a verset még 1908-ban írtam. Hogy félre ne magyarázzák, nem akartam akkor közzétenni. Most is minden félreértés elkerülése végett teszem éppen a *Nyugat*-ban közzé. Ma már nem is aktuális: ma már csak egy irodalomtörténeti adalék, de mint ilyen, azt hiszem, híven fejezi ki azt az elkedvetlenedést és kétséget, mely ama lázas és zavart tülekedés korában, a sok tehetségtelen divatforradalmár közt talán épp a legjobbakon erőt vett. De ezek a legjobbak nem azok voltak, akik érdekből színészes megtéréseket játszottak el.”

Fenyő Miksa *A Nyugat hírei*. *Nyugat-matiné* címmel számol be a március 2-i előadásról, melyen Babits több műve mellett *Atlantisz* című versét is fölolvasta.

Lásd *Nyugat* 1913. I. márc. 16. 6. sz. 407–412., 472., 510.; *Novella az emberi húsról és csontról: Nyugat népe* (Buda Attila) 2009. 235–252.; Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 164–171., 767. (22. tétel)

Lásd még *Palinódia: Fogaras, 1908. ősz*; Kelevéz 1998. 127. és 324. lábjegyzet; Buda (kézirat) 2012

Ignotus közzéteszi *Az új magyar irodalom – Levél Isac Emilhez* című írását, válaszul Emil Isac hozzá intézett *Világ*-beli nyílt levelére, mely részben az Octavian Goga új magyar irodalmat sémitának nevező vádja ellenében születik. Ignotus örömmel veszi Isac nemes helytállását, s közlését, miszerint a progresszív románság többi szellemi vezére is türelmesebb és megértőbb az új magyar irodalommal, mint Goga. Úgy véli, a románoknál éppolyan forrongás zajlik az irodalomban és a társadalomban, mint Magyarországon. „Nem tudom, mi része van az önök zsidainak az önök kultúrájában – én a mienkben a mi zsidainkét nem tartom csekélynek, még kevésbé szégyellnivalónak, ha kedves kollégám túl is becsüli abbéli jelentőségüket, mintha jelenleg ők képviselnék a magyar talentumot. Vannak terek, ahol igen, de éppen az irodalomban igen arányos a százalékszámuk. Persze, nem volna baj az sem, ha ez az arány továbbtolódnék öfelénk – de hát nem tolódtott arra. Azt sem lehet mondani, hogy akár irodalomban, akár politikában vagy egyéb kultúrtereken csakis ők képviselnék, helyzeti hajlandóságból, a progresszív irányzatot. Alig van magyar költő, ki ne hajlanék balfelé – s éppen a legkiválóbbak s legtörzsökösebbek leginkább” – jelenti ki. Végül köszönetet mond „a tiszta kultúrlevegő”-ért, mely Isac leveléből árad.

Lásd Nyugat 1913. I. márc. 16. 6. sz. 496–498.; Buda (kézirat) 2012

Móricz levelében dicséri a *Novella az emberi húsról és csontokról* című elbeszélést: „Nem is értem, hogy nem néztem ki belőled, a poétából, hogy így tudd a diskuráló prózát. Most már nem kétlem, nagyszerű lesz a regényed...” [*A gólyakalifa*]. Örül Babits készülő látogatásának.

[Lehetséges, hogy március 2-án, a matinén beszélnek meg a látogatást vagy Babits levelet ír március 16. előtt Móricznak, hogy felkeresi őt. Nem tudni, valóban találkoznak-e.]

Lásd OSZK Fond III/926/11.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 670. (16. levél); F. Csanak Dóra 1963. I. 118., 358. (84. levél – *A gólyakalifa* című regénynek csak 1916-os könyv alakban való megjelenését jelzi); Éder 1966. 145.; Éder 2002. 205.; Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 64., 324–325. (1292. levél); Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 767.

Budapest, 1913. március 16. után–június 16. előtt (?)

Babits, Ady és Ignotus tanácskozást folytat Emil Isackal.

Octavian Goga erdélyi román írónak az egész új magyar irodalmat ért támadása – ti., hogy a magyar nemzeti irodalmat a pesti zsidó szellem uralja – után Emil Isac előbb nyílt levelet intéz Ignotushoz a *Világ* hasábjain, majd talán személyesen is kifejezi a magyar tehetségek iránti tiszteletét. Június 16-án pedig *Új románság* címmel tanulmányát közli a *Nyugat* a magyar–román összefogás szükségéről az olyan fenyegető erők ellen, mint Oroszország és a pánszlávizmus.

Lásd Ignotus, Nyugat 1913. I. márc. 16. 6. sz. 496–498.; Isac, Nyugat 1913. I. jún. 16. 12. sz. 900–903.; Gál István, Filológiai Közlöny 1967. júl.–dec. 3–4. sz. 367–368.

Lásd még Ignotus, Nyugat 1913. I. márc. 1. 5. sz. 327–332.

Budapest, 1913. március 17. előtt

Fenyő Miksa levélben értesíti Babitsot, hogy a *Levelek Iris koszorujából* ügye [2. kiadása] rendben van, a Nyugat kiadja, Babits keresse föl Salamon [József] igazgatót. Kétezer példányos kiadásért Fenyő 350 koronát kért, annyit, amennyit egy második kiadásért meg lehet adni, s javasolja, ebből Babits egy fillért se engedjen. [A második kiadás egy esztendővel később, 1914 áprilisában jelenik meg.]

Lásd OSZK Fond III/438/51.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 64., 325. (1293. levél)

Lásd még ***Budapest, 1913. március 17.; Budapest, 1914. április, május 11. előtti hét***

Budapest, 1913. március 17.

A Nyugat szerkesztősége levélben küldi el Babitsnak a *Levelek Iris koszorujából* kötetének [második] kiadására vonatkozó szerződését, s kéri, hogy az aláírva küldje vissza.

Lásd OSZK Fond III/1816/9.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 65., 325–326. (1294. levél); Buda 2007. 251. és 19., 20. lábjegyzet

Lásd még ***Budapest, 1913. március 17. előtt; Budapest, 1914. április, május 11. előtti hét***

Budapest, 1913. március 18.

Babits szabadkozik Dedek Crescens Lajosnak küldött levelében, hogy az ajándékot, „a szép regényt” megkésve köszöni meg, „mely témájánál és nyelvénél fogva egyaránt érdekelt[e]”.

[Dedek Crescens regénye, a *Tu sequere me/Te kövess engem* témáját az ellenreformáció korából meríti.]

Lásd Főszékesegyházi Könyvtár (Esztergom); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 66., 326. (1295. levél)

Lásd még ***1912. december 13.***

Tisztviselőtelep, 1913. március 21. előtt

Id. Babitsné Angyallal együtt meglátogatja fiát, s egy-két napot töltenek nála.

Lásd id. Babitsné március 21-i levelét: OSZK Fond III/178.

Lásd még ***1913. február 6. után***

1913. március 21.

Id. Babitsné 100 koronát küld fiának, s a feladóvevényre írt soraiban megnyugtattja, hogy baj nélkül érték haza. Szeretné, ha Babits felsőkabátot venne magának („[Dienes] Pali segít választani”). Reméli, nem hátráltatták nagyon, hogy napjait igénybe vették.

Lásd OSZK Fond III/178.; Téglás 1991. 121.; idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 244., 566. (252. tétel); Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 66., 326–327. (1296. levél)

Budapest, 1913. március 21. után

Babits anyjának küldött levelében bizonyára megköszöni a küldött 100 koronát.

Lásd id. Babitsné, Babits Angyal és Babits István 1913. április 23. előtt Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/179/238.

Budapest, 1913. március 22. előtt

Babits „kedves lapot” küld újpesti tanártársának-barátjának, Hendel Ödönnek.

Lásd Hendel Ödön 1913. március 26-án Babitsnak írt válaszát: OSZK Fond III/567/12.

1913. március 23.

Megjelenik Kardos Albert *Nemzeti irodalmunk feltámadása* című tanulmánya.

Lásd Debreczeni Szemle 1913. márc. 23. 12. sz. 3.

1913. március 24.

Kvassay Gyuláné Halmay Aranka Aranyosgyéresről id. Babitsné Kelemen Aurórának küldött levelében – a családját ért tragédiákról szóló beszámoló után – írja: „Misiről gyakran olvasok dicséretet, aminek mindig nagyon örülök.”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; Buda 1996. 333. (192. levél)

1913. március 26.

Hendel Ödön küld levelet Babitsnak Újpestről: lapját szombat [március 22.] délután vette, de abban a hiszemben, hogy Babits a húsvéti ünnepeket Szekszárdon tölti, nem válaszolt azonnal. A Nagyhétre tervezett látogatását egy alapos meghűlés megakadályozta, de már „itt a tavasz”, s talán a következő szombaton, április 5-én, ha Babitsnak alkalmas, „betoppanhat” hozzá.

Lásd OSZK Fond III/567/12.; Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 67., 328. (1299. levél); Buda 2007. 73.

Lásd még Hendel Ödön 1913. április 5-i [4-i] levelét: OSZK Fond III/567/13.

Budapest, 1913. március 29.

Dr. Rónai Zoltán titkár aláírásával a Társadalomtudományok Szabad Iskolája küld értesítést Babitsnak: előzetes megállapodásuk értelmében Dante-előadásait április 3-án, 10-én és 17-én este 7–8 órára tűzték ki programjukban.

Lásd OSZK Fond III/1902/90.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 68., 328. (1300. levél)

Lásd még **1913. február**

Balla Erzsébet (író, újságíró) ismeretlenül küld hosszú, szorongó levelet Babitsnak: Dante-fordítását pénz híján sokáig nem tudta megvásárolni; s amikor végre hozzájutott, nagy izgalommal és csodálatos érzéssel látta benne Babits kézírását. Eleinte aggódott, hogy nem fogja Dantét érteni, mert nem eléggé művelt hozzá, mégis úgy érzi – bár mások kiábrándították, mondván, csak hiszi –, hogy egészen jól érti. (A rein-karnációban való hite szerint a hibáin, bűnein érzi, hogy a lelkének még többször kell lekerülnie a földre, hogy tökéletes emberré legyen.) Azzal a kéréssel fordul Babitshoz, engedje meg, hogy meglátogassa, láthassa szobáját, ahol Dantét fordította. Annak ellenére kéri ezt tőle, hogy valaki, aki ismeri Babitsot, elbeszélte neki azt az esetet, hogy amikor egy leány megszólította és meg akart ismerkedni Babitscsal, sarkon fordult és otthagya. Biztosítja Babitsot arról, „hogy nem a közönséges kíváncsiság” vinné oda.

Lásd OSZK Fond III/1827/97.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 68–70., 329. (1301. levél)

Lásd még **1914. február 5.**

Vö. A kézirat-katalógus (1993) tévesen *Balta* Erzsébetnek olvassa.

1913. március 30.

Fenyő Miksa pompeji képeslapon küld üdvözetet Babitsnak Nápolyból.

Lásd OSZK Fond III/438/18.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 70–71., 329. (1302. levél)

A Társadalomtudományok Szabadiskolájának... közleménye szerint programjukon április 3-án szerepel Babits *Dante* című előadása.

Lásd Népszava 1913. márc. 30. 76. sz. 14.

1913. március

Megjelenik Dienes Valéria ismertetése Dante *Pokláról*, melyben részletesen elemzi Babits fordítását. Úgy véli, Dante költő és tudós egyszerre, aki éppúgy a lélek mélységeit járja, mint a dolgok valóságát, s hogy Babits fordítása olyan jól sikerült, az egyféle „benső rokonság”-nak, „a világ nézésében tanúsított magatartás közönségének” is köszönhető. „[M]inden igazi fordítási siker csoda. Mert azt jelenti, hogy a fordító valakivel együtt tudott menni úgy, mintha magától ment volna arra;

hogy valamit más szemével tudott nézni úgy, mintha maga nézte volna; hogy ezt a valamit más képeivel, más szó-zenéjével tudta elmondani úgy, mintha az a magáé lett volna.” Kiemeli, hogy „az értelmi hűség [...] egy testet alkot a formai hűséggel, a legtöbb helyen a gondolatok formai legördülése is párhuzamos az eredetivel”. A fordítás sikere eszközeiként tartja számon a „szerencsés rímek”-et és „a szótag-szám megmentésére a betoldás”-t. Babits a híres tömörségű Dantéba itt-ott betold valamit: „az üresen maradt verslábakat valami hasznos rímbe végződő szép hasonlattal, kisebb hiányok esetében egy-egy jól alkalmazott jelzővel tölti meg”. Az egész munka egyenletes szépségét, „a művészi figyelem egyenletességét” emeli ki, hozzátéve: „Nincs magyar könyv, mely szebben volna kiállítva.”

Lásd Huszadik Század 1913. I. március, 3. sz. 358–363.; Dienesék 1982. 191.

Rácz Lajos közöl ismertetést Babits *A Pokol*-fordításáról, melyben nehezményezi, hogy „Ha a kath. lapok és folyóiratok idevonatkozó ismertetéseit elolvassuk, mihamar észre vesszük, hogy tetszésök, elismerésük kiváltásában egyaránt része van Danténak, illetőleg a középkori kath. világnézetet visszatükröző mélységes költői alkotásának, s e nagy költemény új, tökéletesebb magyar tolmácsolásának, végül annak, hogy ezt az új fordítást egy igazhitű kath. költő eszközölte, aki ezzel Szász Károly eddig uralkodó, az Akadémiától favorizált fordítását háttérbe szorította, legyőzte, leverte”. Ennek ellenére kijelenti: „Babits fordításáról csak jót mondhatok [...]. Nyelve könnyed, zengzetes, a verselésben mester, költői ereje kiváló...”, bár bevallja, a *Pokol*-kapu híres felirata neki Szász fordításában kedvesebb. A díszes kiadást drágállja, mert az „űgyszólván csak amatőrök számára való”.

Lásd Protestáns Szemle 1913. március, 3. sz. 203–206.

Budapest, 1913. március (?)

Horváth János rg. szignóval ismerteti Angyal Dávid jelentését a Kisfaludy Társaság által kiadott Greguss-díjról (*A Greguss-jutalom*). A bizottság – Horváth szerint – saját magát és természetesen saját kegyeltjeit jutalmazta a kritikai díjjal, amelyet pedig leginkább Schöpflin Aladár, Babits Mihály és Oláh Gábor érdemelt volna.

Lásd Irodalomtörténet 1913. március, 3. sz. 184–188.; Rába 1981. 634. 3. lábjegyzet (1913 eleje); Budapesti Szemle 1913. 1. 117–141.

Lásd még Budapesti Szemle 1913. április, 136–144.

Budapest, 1913. április 3., 4. (?), 10., 17.

Az előzetes hírlapi tudósítások szerint a Társadalomtudományok Szabadiskolájában Babits április 3-ra tervezett *Dante* című előadás-sorozatának első alkalmát egy nappal később, április 4-én tartja, majd április 10-én folytatja, végül a befejező rész április 17-én hangzik el. [Dr. Rónai Zoltán titkár levele április 4-i dátumot nem jelöl meg!]

Lásd Népszava 1913. márc. 9. 59. sz. 11.; Népszava 1913. márc. 30. 76. sz. 14.; Világ 1913. ápr. 4. 80. sz. 14.; Népszava 1913. ápr. 6. 82. sz. 12.; Világ 1913. ápr. 11. 86. sz. 88.; Népszava 1913. ápr. 13. 88. sz. 13.; Világ 1913. ápr. 18. 92. sz. 7–8.

Lásd még dr. Rónai Zoltán 1913. március 29-i Babitsnak írott levelét: OSZK Fond III/1902/90.

Újpest, 1913. április [4.] 5. péntek délután

Hendel Ödön küld levélüzenetet: jobban van, „de még nem jól”, ezért másnap még nem látogathatja meg Babitsot. Reméli, hogy következő szombaton végre sikerül találkozniuk.

Lásd OSZK Fond III/567/13.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 72., 331. (1306. levél)

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 72., 331. (1306. levél – nem jelzi, hogy április 5. 1913-ban szombatra esik, tehát a „pénteki” levél 1913. április 4-i dátumú); Buda 2007. 74. (április 5-re datálja)

1913. április 5–6. (?)

Hatvany Lajos Adynak írott levelében meglehetősen kíméletlen őszinteséggel jegyzi meg: „Belőled is hiányzik a koncentráció, a nagyszerű tehetség megmunkálása. Ami Babitsban hiba, Aranyban erény és Flaubert-ben csoda, áhítat, szentség, művészet, élet.”

Lásd *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 645–646.; *Hatvany Lajos levelei* 1985. 95–96., 444. (98. levél)

Budapest, 1913. április 6.

Pintér Jenő egysoros levelében/levelezőlapján sürgeti Babitstól a Kelecsényi-bírálatot.

Lásd OSZK Fond III/1018/4.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 72., 331. (1305. levél)

Lásd még *Budapest, 1913. március 3.*; *Budapest, 1913. március 3. után–április 5. előtt*; *Budapest, 1913. július 2.*

Hírlapi tudósítás szerint a *Nyugat* április 20-án délelőtt 11-kor a Fővárosi Orfeumban matinét rendez, melyen Babits néhány megzenésített versét is előadják. [Végül a megváltozott programból kimaradnak a Babits-versek.]

Lásd Magyar Hírlap 1913. ápr. 6. 82. sz. 15.

Lásd még *Budapest, 1913. április 20. vasárnap*

Budapest, 1913. április 10.

Babits este 7–8 óra között tartja [második] Dante-előadását a Társadalomtudományok Szabad Iskolájában.

Lásd dr. Rónai Zoltán Babitsnak 1913. március 29-én írt levelét: OSZK Fond III/1902/90.

1913. április 13. vasárnap

Schöpflin Aladár írja Adynak: „Horváth János és társai [...] azért választottak be Babitsot és engem az Irodalomtörténeti Társaság választmányába, hogy támogatói legyünk törekvéseiknek.”

Lásd Belia/Ady II. 1983. 543. (883. levél jegyzetében)

Lásd még *Budapest, 1913. március 1.*; *Budapest, 1913. március 3.*

Ignotus „vasárnap d. e.” küld szabadkozó sorokat a Maria Grün-i szanatóriumban tartózkodó Ady Endrének: „Drága fiam, úgy volt, hogy [...] leszaladok hozzád, de matinébajaim vannak. [...] Jó, hogy nem vagy itthon – csúf az idevaló világ. [...] Szeretettel ölel igaz barátod és híved Ignotus [Babits kézírásával:] Babits is.”

[Ezek szerint Babits a levél írásakor Ignotusszal együtt talán a *Nyugat*-matiné dolgában értekezik.]

Lásd Belia/Ady II. 1983. 555. (894. levél jegyzetében)

1913. április 15.

Komjáthy Aladár küld Babitsnak – kívánsága szerint – pár sort, hogy vasárnap [április 13-án] megérkezett [otthonról, Szapárról, ahol föltehetőleg a húsvéti ünnepeket töltötte], és kezd kilábalni a meghűlésből.

[Babits gyakran aggódik, és érdeklődik kedves tanítványa egészségi és kedély-állapotáról.]

Lásd OSZK Fond III/753/4.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 73., 331–332. (1307. levél)

Lásd még *1913. január 19. vasárnap után–január 25. szombat előtt*

Vö. Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 73., 331–332. (1307. levél – a vasárnap – 1913. április 1. bizonyára elírás 13. helyett)

Budapest, 1913. április 17.

Babits este 7–8 óra között tartja befejező Dante-előadását a Társadalomtudományok Szabad Iskolájában. Lehetséges, hogy a felolvasást meghallgatja Kiss István is.

Lásd dr. Rónai Zoltán Babitsnak 1913. március 29-én írt levelét: OSZK Fond III/1902/90.

Lásd még Kiss Istvánra: id. Babitsné 1913. április 23. előtti levelét: OSZK Fond III/179/238.

Budapest, 1913. április 19.

Jászi Oszkár szociológus, politikus, a Társadalomtudományok Szabad Iskolájának alapító igazgatója küld gépírású levelet a *Huszedik Század* fejléces levélpapírján Babitsnak: a Társadalomtudományok Szabad Iskolájában tartott Dante-kollégiuma „oly nagy és tartós érdeklődést keltett”, hogy szeretné az előadásnak Dante politi-

kai és társadalmi világfelfogására vonatkozó részét a *Huszedik Században* megjelentetni.

[Babits előadásának részlete nem jelenik meg a folyóiratban.]

Lásd OSZK Fond III/637/2.; Rába 1981. 634. 5. lábjegyzet; Litván/Varga F. 1991. 104., 207.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 73–74., 332–333. (1308. levél)

Budapest, 1913. április 20. vasárnap

A *Magyar Hírlap* még úgy tudja, a *Nyugat* délelőtt 11-kor a Fővárosi Orfeumban rendezett matinén Babits néhány megzenésített versét is előadják. A *Nyugat hírei* szerint azonban Balázs Béla két misztériuma kerül színre, közöttük pedig Bartók Béla játssza el újabb zongoradarabjait: „a nagy zeneköltő és nagy zongorajátzó a *Nyugatban* megjelent *Allegro barbarón* kívül még sehol meg nem jelent dolgai-ból is fog zongorázni”.

[Bartók 1913-tól 1930 márciusáig hét alkalommal szerepel zongoristaként a *Nyugat* rendezvényein. Bizonyára Babits is találkozik vele, 1936-ig azonban nem kerülnek szorosabb kapcsolatba.]

Lásd Magyar Hírlap 1913. ápr. 6. 82. sz. 15.; *Nyugat* 1913. I. ápr. 16. 8. sz. 655.; *Nyugat* 1913. máj. 1. 9. sz. 727.; Móser 2009. 38.

Budapest, 1913. április 21.

Balassa József a *Diáknaptár* következő évfolyamát állítja össze, s név- és címjelzős levélkártyáján közli: „nagyon örülnék, ha ismét megtisztelné munkájával [a *Diáknaptárt*]. Akár költemény, akár próza (talán felső osztályos diákoknak szánt esztetikai elmélkedés), egyaránt kedves.” A határidő május 15.

[Babits az előző évben is ad írást a *Diáknaptárnak*.]

Lásd OSZK Fond III/188/11.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 74., 333. (1309. levél)

Lásd még **1912. április 21.**; **1912. április 28.**

Budapest, 1913. április 23. előtt néhány héttel (március vége, április eleje?)

Babits levelet küld édesanyjának.

Lásd id. Babitsné 1913. április 23. előtti levelét: OSZK Fond III/179/238.

1913. április 23. előtt

Id. Babitsné fiának írt levelében a szokásos anyai aggodalmak után említi, hogy Kiss Pista beszélte: ott volt Babits egyik felolvasásán, amely nagyon jól sikerült [a Dante-előadások egyikén, valószínűleg 17-én]. Pista többet tanul, nagyon izgatja az érettségi gondolata. Panaszodik, hogy a szőlőnek a fagy megártott, s az emeletet sem tudták kiadni. Érdeklődik, miként van Babits a kiadóval (amelyről anyja ottlétekor beszéltek [?]), kijutott-e a pénzzavarból, gyakran találkozik-e Dienesékkal, járt-e Kelemen Imrééknél, ahol a Kis Licc kanyarót kapott, s Kamarásékhoz [Kamarás

Béláékhoz, id. Babits Mihály ifjúkori barátjához] mennek-e Béla-napra [április 23.]. Gondolja, Babits még nem élvezheti a verandát, hiszen hideg van. Pünkösdre Komjáthy Aladárral együtt várják Szekszárdra. Angyal is hívja bátyját haza Pünkösdre. Pista érettségije ügyében könyvekről érdeklődik, s kéri, Babits írja meg, milyen ember Badics [Ferenc irodalomtörténész, középiskolai tanár, tankerületi főigazgató], aki érettségi biztosuk lesz.

Lásd OSZK Fond III/179/238.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 74–75., 334–335. (1310. levél – 1913. április 23. körül)

Lásd még Badics Ferencre: *Budapest, 1916. január 18.; Budapest, 1916. január 18. után–március végéig*

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 74–75., 334–335. (1310. levél – a Dante-előadásokat tévesen a Galilei Körnél, s nem a Társadalomtudományok Szabad Iskolájában elhangzottként jelzi)

1913. április 30.

Floznik György, a Collegium Germanicum et Hungaricum növendéke, Dante rajongója és tudós kutatója, Rómából monstre – 16 lapos – levélben méltatja „a legújabb magyar Dante aranytollú mesteré”-nek, Babitsnak fordítását (*A Pokol*). Beszámol Giacomo Poletto olasz költő-irodalomtudóshoz, kora egyik legjelentősebb Dante-kutatójához fűződő személyes kapcsolatáról, közli, hogy januárban Babits fordítását is bemutatta neki, s igen sajnálta, hogy nem tudta számára kézzel fogható bizonyosságát adni, „miképen [!] tud a fordító [ti. Babits], ha igaz költő is, meg a magyar nyelvnek is elismert művésze, fordításában költői eredetiséget költői hűséggel párosítani”. Számptalan aprólékos kritikai megjegyzést fűz Babits fordításához: nyelvi tévedésekre, félrefordításokra, dogmatikai problémákra és kíváncsúnak tartott javításokra, módosításokra hívja föl figyelmét, s a korábbi fordításokkal (főként Szász Károlyéval) is összeveti az új, „legnagyszerűbb”-nek ítélt Dantét. Néhány megjelent magyar méltatásra is reflektál, így például Harsányi Lajos *Katholikus Szemle*-beli (1913. február) bírálatára, amelyben alig hiszi, hogy Babits nagy örömét lelte. Az *Alkotmány* 1913. január 9-i számában megjelent ismertetésről úgy véli, bár szerzője dicséri a munkát, „sajnos úgy látszik az egész könyvből csak az első lapon látható kámzsás Dante-képet látta” (s ebből Dantéra, a „vörös barát”-ra asszociál, holott a kámzsza nemcsak a kapucinusok szerzetesruhája, „hanem a florenci polgárok középkori viselete” is). A *Religió*ban megjelent (1912. 43. szám) Dudek-ismertetés kifogásait is elvetni javasolja. „Epedve, talán úgy mint senki más, várom a Purgatorio és a Paradiso megjelenését is” – s néhány dogmatikai probléma megvilágításával már előreszalad a további részek fordításához, megjegyezve, hogy Kaposi József, aki „theológiailag képzett férfiú”, ezekben a kérdésekben Babits segítségére lehet.

Floznik „mellékelt szerény (!) levelét” névjegy kíséretében küldi el Babitsnak, melyen közli, hogy ha egy esztendő múlva, római kurzusai befejezése után végleg hazamegy, keresni fogja az alkalmat, hogy Babitscsal Dantéjáról személyesen is beszélhessen.

[*Flozник György* (1888–1954) 1907-től a római Collegium Germanicum et Hungaricum növendéke, teológiai doktorátust szerez, Babitsnak szóló levele megírása után alig két hónappal, 1913. június 20-án tér haza, október 15-én Gyulafehérvárott szentelik pappá.]

Lásd OSZK Fond III/453/1. (levél); III/1827/52. (névjegy); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 76–86., 336–341. (1312. levél)

Lásd még **1914. január 24.**

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 76–86., 336–341. (1312. levél – csak a levelet, az azt kísérő névjegyet nem jelzi és nem közli, a levél jelzete [III/453/11.] téves; *Flozник György* életrajzi adatait nem ismeri; Döbrentei Gábor Dante-fordítása az elírás [1906] helyett helyesen 1806-ban készül)

Budapest, 1913. április 30.

A Házépítő Tisztviselők Egyesülete Barsinszky Ede egyesületi pénztáros aláírásával (25/913. iktatószámával) küld értesítést Babitsnak, mely szerint, belépési nyilatkozata alapján a Kör április 19-én tartott ülésén 1913. április 1-jétől felvette tagjai sorába.

[Az Egyesületet 1883-ban a kertés lakótelep építésében érdekelt tisztségviselők alapítják; az akkori Orczy-kert és Népliget között (ma Orczy út, Üllői út, Könyves Kálmán körút, Vajda Péter utca határolta terület) vásárolnak ingatlant, melyre fölépítik a Tisztviselőtelepet. – Nem tudni, Babits miért lép be az egyesületbe.]

Lásd OSZK Fond III/1902/38.; Téglás 1991. 122.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 76., 335–336. (1311. levél)

1913. április

Angyal Dávid válaszol Horváth Jánosnak az *Irodalomtörténet* márciusi számában megjelent cikkére (*A Greguss-jutalom*), amely elmarasztalja őt a díj szubjektív szétosztása miatt. [Horváth János majd az *Irodalomtörténet* következő számában reagál Angyal válaszára.]

Lásd Budapesti Szemle 1913. április, 436. sz. 136–144.

Lásd még **1913. március; 1913. május**

Schöflin Aladár ismerteti néhány éppen megjelent könyvet (*Szépirodalmi Szemle*), közöttük Babits pár versét mint az év lírai terméséből kiemelkedő alkotást (címek nélkül) említi, s *A Pokol* fordítását „kulturális tett”-nek nevezve méltatja.

Lásd Huszadik Század 1913. I. április, 4. sz. 494–502. (496.)

Társasági ügyek. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1913. február 22-én választmányi ülést tartott címmel beszámoló jelenik meg többek között arról, hogy a választmány Babits Mihály választmányi taggá jelölését elfogadta és megválasz-

tására a javaslatot a március 1-jei első rendes közgyűlés elé terjeszti. [Babitsot március 1-jén a választmány tagjai közé választják.]

Lásd Irodalomtörténet 1913. április, 4. sz. 244–246.

Lásd még *Budapest, 1913. március 1.; Budapest, 1913. március 3.; 1913. április 13. vasárnap*

1913. május előtt

Babits a vallás- és közoktatásügyi minisztertől az 1913/1914-es tanévre egyévi alkotói szabadságot kér Dante *Isteni Színjáték* című műve *Purgatórium* és *Paradicsom* része fordításának nagyszabású munkájára tekintettel. Noha 1913. július 2-án Pintér Jenő még úgy tudja, hogy Babits a szabadságot elnyerte – végül elutasítják. Majd csak a következő, az 1914/1915-ös tanévben kapja meg a szabadságot, melynek lehetőségével azonban a háborúra való tekintettel már nem él.

Lásd Kelemen Mihály 1913. május 12. után id. Babits Mihálynénak (WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.254.), majd 1913. szeptember 27-i Babitsnak írt levelét (OSZK Fond III/1729/84.); Éder 1966. 146.

Lásd még *1913. június 6.; 1913. július 2.;* a visszamondott alkotói szabadságra: *Budapest, 1914. ősz; Budapest, 1914. október eleje–1915. május 22. (?)*; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 248.

1913. május 1.

Közlík Révész Andor *A mai magyar költészet* című, Babits költészetét is érintő cikkének – mely eredetileg franciául látott napvilágot a *Revue des Études Littéraires* (Párizs) 1912. június 1-jei számában – magyar fordítását.

Lásd Alföldi Szemle 1913. máj. 1. sz. 5–7.

Lásd még Laczkó Géza bírálatát: Nyugat 1912. II. júl. 16. sz. 156–157.

Megjelenik Babits *Illusztrációk mindenféle könyvekhez* című versciklusa: 1. *Álom* [*Világhistória*]; 2. *Egy kép, csak egy pillanatra* [*Detektívregény*]; 3. *Régi magyar arckép* [*Régi magyar irodalom*]; 4. *Modern festmény. B. M. modorában* [*Modern vázlat. B. M. verskötetéhez*]; 5. *Nyugalmas téli kép*; 6. *Ligeti részlet*; 7. *Utolsó kép*.

Lásd Nyugat 1913. I. máj. 1. sz. 660–663.

Lásd még a ciklus egyes darabjainak keletkezését: [*1. Világhistória*] – *Álom* – 1906 nyara; [*2. Detektívregény*] – *Egy kép, csak egy pillanat* – [1912–1913], [*3. Régi magyar irodalom*] – *Liszt/Régi magyar arckép* – [1908. nyár], [*4. Modern vázlat – B. M. verskötetéhez*] – *B. M. modorában* [1911–1912], 5. *Nyugalmas téli kép* – [1912. november 16. után–1912 tele], 6. *Ligeti részlet* – [Budapest, 1911. augusztus vége/szeptember eleje–szeptember 12. előtt] 7. *Utolsó kép* – [1912]; *Régi magyar arckép*: Kelevéz 2008. 8. és 6. lábjegyzet; Kelevéz, Holmi 2008. január, 1. sz. 76–77.

Budapest, 1913. május 2.

Mint az *Élet* című lap könyvkiadványainak szerkesztője, dr. [Tápay] Szabó László küld levelet Babitsnak: szeretne kötetet kiadni tőle: „talán, ha lehetne, a Vörös-

marty-tanulmányt, némi kiegészítéssel, vagy egyéb irodalmi tanulmányokat, – esetleg olvasmányul a nagy közönség számára élet- és korrajzot Dantéről”, de már megjelent írások felvételétől sem zárkózik el. Honorárium kérdésében úgy véli, jobban állnak, mint más kiadók. Szeretné, ha Babits alkalmat adna e kérdés megbeszélésére; ennek érdekében közli elérhetőségét a *Budapesti Hírlap* szerkesztőségében.

Lásd OSZK Fond III/1165/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 87., 341–342. (1313. levél)

1913. május 2.–1916. márciusig

Intenzív levelezés folyik Babits és [Tápay] Szabó László között Babits egy tanulmánykötetének esetleges kiadása ügyében az „Élet könyvei” sorozatában. A kötet végül nem születik meg, mert filozófiai tanulmányait csak akkor lennének hajlandók megjelentetni, ha azok a katolikus világnézettel nem ütköznek. A további huzavonának véget vet *A gólyakalifa* című regénynek a *Nyugatban* 1913 decemberében való megjelenése, valamint Babits előadása a Galilei Körben, az egyetemi ifjúság baloldali szellemű egyesületében; ezekre hivatkozva Szabó László nem tartja kívánatosnak Babits tanulmányainak katolikus könyvsorozatban való megjelentetését: „rövid idővel azután, hogy a tanulmányok kiadására nézve megállapodtunk, méltóztatott a *Nyugatban* egy regényt közölni, mely bizonyos katolikus körökben igen nagy visszatetszést keltett, annnyival is inkább, mert bizonyos erotikus dolgoknak ennyire nyílt tárgyalása [bizonyára Tábornak az utcalánnyal való kalandja] a katolikus morális felfogással szinte diametriálisan ellenkezik. / A helyzetnek a mi szempontunkból való kényességét még csak fokozza a Galilei-körben tartott előadás.”

Lásd Szabó László 1913. május 2-án (OSZK Fond III/1165/1.), 1913. május 8-án (OSZK Fond III/1165/2.), 1913. május 13-án (OSZK Fond III/1165/3.), 1913. május 31-én (OSZK Fond III/1165/4.), 1913. június 5-én (OSZK Fond III/1165/5.), 1913. június 17-én (OSZK Fond III/1165/6.), 1913. június 23-án (OSZK Fond III/1165/10.), 1913. június 24-én (OSZK Fond III/1165/7.), 1913. október 23-án (OSZK Fond III/1165/8.) Babitsnak írt leveleit; valamint Babits Szabó Lászlónak írt válaszait: Budapest, 1913. május 8. után–május 13. előtt (OSZK Levelestár), Tisztviselőtelep, 1913. május 16. (OSZK Levelestár); *A gólyakalifára* és a Galilei Körre utaló levelet: 1916. március 22. (OSZK Fond III/1165/9.)

Lásd még Kardos 1972. 119–120.; Éder 2002. 215.

1913. május 3.

Id. Babitsné szemrehányó sorokat ír lapján fiának: neheztel, hogy Babits egy kártyát sem küld, levelére sem adott választ. [Kiss] Pista pedig, aki most Szekszárdon van, négy ízben is kinn járt Babitsnál, de nem találta otthon. Aggódik fiáért, szeretné, ha Pünkösdre hazamenne, „hisz két ünnep lesz” [bizonyára id. Babits Mihály halálának május 12-i, 15. évfordulójára utal, amely ekkor Pünkösddel egybeesik]. Pista vizsgái 19-én kezdődnek, kéri, Babits javasoljon (latin) szótárt számára.

[Babits azonban az ünnepet nem tölti Szekszárdon.]

Lásd OSZK Fond III/177.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 87–88., 342. (1314. levél)

1913. május 4. vasárnap és 5. hétfő, 6. kedd

Szilasi Vilmos május 5-i levelében előző napi meghiúsult találkozásukról ír Babitsnak (még magázó hangvételű) pár sort: jelzi, hogy másnap, kedden ismét fölkeresi őt, s kéri, ha bármilyen elfoglaltsága lenne, üzenje meg a háziak révén, mikor teheti tiszteletét.

[Szilasi 1913 második felében már rendszeres vendég a Szabóky utcában.]

Lásd OSZK Fond III/1236/2.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 31., 212. (5. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 87–88., 342–343. (1315. levél)

Lásd még Sipos 2003. 63.

Budapest, 1913. május 8.

Dr. Szabó László küld újabb, május 2-i levelére választ sürgető sorokat Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/1165/2.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 89., 343. (1316. levél)

Lásd még **1913. május 2.–1916. márciusig**

Budapest, 1913. május 8. után–május 13. előtt

Babits Szabó Lászlónak írott levelében szabadkozik késedelmes válasza miatt; személyesen akarta fölkeresni, de előbb különböző elfoglaltságok, s most egy nagyobb meghűlés akadályozza ebben. Közli: ajánlatára legszívesebben a Vörösmarty-tanulmányt engedné át kiadásra néhány apróbb irodalmi tanulmánnyal kiegészítve, s honorárium fejében beérné 600 koronával, a kötet anyagát pedig rövid időn belül tudná szolgáltatni.

Lásd Babits Mihály Szabó Lászlónak OSZK Levelestár; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 89–90., 343. (1317. levél)

Lásd még **1913. május 2.–1916. márciusig**

1913. május 12. után

Kelemen Mihály unokahúgának, id. Babitsnének írt levelében beszámol arról, hogy id. Babits Mihály „sírjánál éppen halála napján [május 12.]” járt. Elégedetten jelenti ki: „Úgy látszik, Misi komolyan hozzálát a Dante fordításához – a szabadságot bizonyosan megkapja ilyen ügyre, mely neki is szép hírt s nevet fog szerezni.”

[Az 1918. szeptember 3-i középiskolai tanári minősítés az 1913–1914-es tanév-nél jelzi, hogy Babits 1914 júniusától kap tanulmányi célra egyéves alkotószabadságot, amelyet a háború kitörése következtében beállt munkaerőhiány miatt nem vesz igénybe. A „komolyan hozzálát a Dante fordításához” kitétel – annak fényében, hogy *A Pokol* fordítása már 1912 végén megjelenik – bizonyára a *Purgatórium* és a *Paradicsom* átültetésére vonatkozik.]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.254.; Téglás 1995. 95–105.; Buda 1996. 334–335. (193. levél)

Lásd még **1913. július 2.**; a visszamondott alkotói szabadságra: **Budapest, 1914. ősz; Budapest, 1914. október eleje–1915. május 22. (?)**; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 248.

Budapest, 1913. május 13.

Szabó László újabb levelében érdeklődik, hogy a Babits említette „apróbb tanulmányok, melyek a Vörösmarty-stúdiumot kiegészítenék egy kötetté, megvannak-e már, vagy még csak ezután készülnek el?”, továbbá, hogy egész bizonyosan mikor kaphatja meg az anyagot, s tudatja, ha lehet 20 íves kötetet csinálni belőle, kész lenne 600 koronánál nagyobb tiszteletdíjat adni. Nyáron szedetni, ősz elején pedig kiadni szeretné, mert télen Horváth János irodalmi tanulmányai és Ambrus Zoltán egy irodalmi kötete is náluk, az Élet-könyvek sorozatában jelenik meg. Postafordultával vár választ Babitstól.

Lásd OSZK Fond III/1165/3.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 90–91., 344. (1318. levél)

Lásd még **1913. május 2.–1916. márciusig**

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 90–91., 344. (1318. levél – tévesen keveredik ide a hivatkozás Babits május 31. után–június 5. előtt írt levelére, a május 8. után–május 13. előtt írt levél helyett)

Budapest, 1913. május 14. szerda

Bizonyára az előző heti, keddi időpont nem felel meg Babitsnak, ezért Szilasi Vilmos rövid levélben kéri, hogy másnap [csütörtökön, május 15-én] délután 6 óra tájban fölkereshesse.

Lásd OSZK Fond III/1236/3.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 31. (6. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 87–88., 345. (1319. levél)

Lásd még **1913. május 4. vasárnap és 5. hétfő, 6. kedd**

Tisztviselőtelep, 1913. május 15. csütörtök

Lehetséges, hogy több időpont-egyeztetés és meghíúsult találkozás után Szilasi Vilmos 6 óra tájban végre fölkeresheti Babitsot.

Lásd Szilasi Vilmos Babitsnak írott május 5-i és május 14-i leveleit: OSZK Fond III/1236/2., 3.

1913. május 16.

A *Nyugat* Disputa rovatában megjelenik Ady Endre válasza *Goga Oktávián vádjai*-ra, melyek szerint „magyar lélek nincs már, magyar irodalom, mindenekelőtt kigondolásunk karaktertelen és szerfőlött ügyes zsidósság, s csuhaj, de könnyen elbánhat ilyen ellenféllel a cincinnatusokba oltott román lelki előkelőség”. Majd Ady – szokásos, kedvesen gúnyolódó stílusában, nem minden célzatosság nélkül – folytatja: „a román zsidógyűlölet majdnem bizáncian szép. Viszont az én hitem a szükséges és helyes adagnyi antiszemitaság mellett, melyet sok árja ellen is szeretettel táplállok, az, hogy az Isten csak egyet teremtett a magyarság javára, a zsidót. Zagyva, álmos vérségünk s sötét keletiségünk ellen adatott ellenméreg ez, antiveronál. Nagy-

szerű, zsidó eredetű magyar íróink is vannak, mert annyira még nem vagyunk Romániában Magyarországon sem, hogy a dinamika törvényei is csődöt mondjanak. De Isten ments, hogy például az én Goga-kidicsérte szittyaságos voltom legyen hátár, sőt példa, mert abból elég az enyém, sőt sok is. Ez is jó, ez is kell, ilyen Szilágy-ság-beli, ősi, kurtanemes, megbőszült finomulás, de kell minden, ami magyarul lelkekhez szól és lelkeket szólaltat meg. És itt hamarosan megérkeztem a Goga-vádak titkos, bujkáló, majdnem félt és félig-tudattalan okához: az irigységhez. Bizony ez a furcsa Magyarország egy kicsit mindig Európával élte az életét [...]. Szerencsénk vagy átkunk: nemcsak keresztül-kasul hatott, de át- és áthasogatott bennünket a legnagyobb civilizációk minden kilüktetése. Nem mondom, hogy elképzelhetetlen, de egyelőre szédítően nagy, színesen gazdag a mai románságnak a mi intellektuális kultúránk, főképpen pedig vakító, tehát bosszantó is. [...] Egyelőre pedig az igazibb román kultúra Magyarországé s Goga is a mienk, malgré lui [*francia* ’valakinek a tetszése ellenére’], és ezt se szabad elfelejteni. Baráti összejövetelelünkör dicsértük volt magunkat: ez se történhetett volna meg tíz évvel ezelőtt – mondogattuk. Szóval nemesen meg kellene becsülnünk egymást, szomszédoknak a Földön s lelkeink útirányában, de ehhez megértés is kell, s amaz ócska, kompromittált, bizonyos szeretet. Ez a szeretet most csak az igazság kedvéért látszik kitérülni Goga és a románság elől, de bennem például megvan s nemcsak megmarad, de Ignotusunk buzdítása szerint s nagy tanulással csak nőni fog.”

Lásd Nyugat 1913. I. máj. 16. 10. sz. 789–790.

Lásd még 1913. január 7.; Budapest, 1913. január 20–27. között; Budapest, 1913. március 1.; Budapest, 1913. március 16.

Tisztviselőtelep, 1913. május 16.

Babits [Tápay] Szabó Lászlónak az Élet-könyvek sorozatába tervezett kötetre vonatkozó válasza szerint meglévő írásaiból csak akkor lehetne 20 éves könyvet kiállítani, ha abban minden prózai írása szerepelne, így a kötet túlságosan vegyes tartalmú lenne; az egységes, irodalmi tanulmányok pedig csak 10-12 ívet tesznek ki. Ezt már 2 hét múlva bizonyosan adhatná, 20 éves kötetet pedig, mely filozófiai dolgozatokat is tartalmazna, egy hónapon belül tudna elkészíteni.

Lásd Babits Mihály Szabó Lászlónak OSZK Levelestár; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 91–92., 345. (1320. levél)

Lásd még 1913. május 2.–1916. márciusig

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 91–92., 345. (1320. levél – a levél dátumánál téves az „Újpest” megjelölés)

1913. május 21. de. 11 óra után

Babits István levelezőlapján az érettségi írásbelik utolsó napján számol be az eredményekről: mindegyik sikerült, bár úgy véli, a magyart jobban is megcsinálhatta volna; közli továbbá, hogy a szóbeli időpontja június 9., hétfő.

Lásd OSZK Fond III/41/9.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 92., 345–346. (1321. levél)

Lásd még **1913. június 10.**

1913. május 23. előtt

Babits „néhány rendkívül megtisztelő levelet” küld a Bécsben katonáskodó Fehérváry Dezsőnek.

Lásd Fehérváry Dezső 1913. május 23-án Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/1880/1.

1913. május 23.

Fehérváry Dezső „tanárjelölt” hosszú levél kíséretében küldi el verseit Babitsnak. Bécsi katonáskodása után – ahová Babits küldött neki néhány levelet – visszatért Budapestre, hogy egyetemi tanulmányait befejezze. Részletesen beszámol vizsgáiról, s Babits protekcióját kéri: juttassa be ismeretségei révén valamely laphoz, hogy megélhetését vizsgái idejére biztosíthassa. Karácsony táján meg akarta látogatni Babitsot Rákospalotán, de értesült tisztviselőtelepi áthelyezéséről. Kéri Babits új címét; szeretné fölkeresni, amikor legkevésbé háborgatja.

Lásd OSZK Fond III/1880/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 92–96., 346. (1322. levél)

Budapest, 1913. május 31.

Dr. Szabó László – miután igazgatóságával tárgyalt a kérdésről – válaszol Babitsnak az Élet-könyvek sorozatába tervezett kötete ügyében, mely „tartalmazhatna filozófiai stúdiumokat is, amennyiben azok a katolikus világnézetbe bele nem ütköznek”. Legcélszerűbbnek azt tartaná, ha Babits átadná neki az írásokat: „én megígérhetem, hogy egy nagyon világos fejű és modern gondolkozású, előkelő papi emberrel 24 óra alatt elolvastatom”. Érdeklődik, mikor küldethet a már kéznél levő anyagért.

Lásd OSZK Fond III/1165/4.; Kardos, Studia Litteraria V. 1967. 132.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 97., 346–347. (1323. levél)

Lásd még **1913. május 2.–1916. márciusig**

Budapest, 1913. május 31. után–június 5. előtt

Babits dr. Szabó Lászlónak szóló levelében közli, tanulmányai mellett rövidebb írásait is hajlandó elküldeni neki.

Lásd Szabó László 1913. június 5-i Babitsnak szóló válaszát: OSZK Fond III/1165/5.

1913. május

Horváth János válaszol Angyal Dávidnak a *Budapesti Szemlé*ben 1913 áprilisában megjelent cikkére, amely az ő – az *Irodalomtörténet* márciusi számában megjelent – írására reagál, s amely elítélőleg szól Angyalnak a Greguss-jutalom elosztásának

szempontjait ismertető jelentéséről. Horváth továbbra is főntartja azt a véleményét, hogy a jutalmat Schöpflin Aladár, Babits és Oláh Gábor érdemelte volna.

Lásd Irodalomtörténet 1913. május, 5. sz. 305–315.

1913. nyár

Megjelenik Párkány Norbert *Visszapillantás a pécsi ciszterci rendi főgimnázium Faludi önképzőkörének ötvenéves történetére* című írása, amelyben Babits önképzőkori szereplésére is visszaemlékezik.

Lásd A Ciszterci rend Pécsi Római Katolikus Főgimnáziumának értesítője 1912–1913. iskolai évről. Pécs, 1913. 20–22.

Lásd még *Pécs, 1899. szeptember 5–9., 1899/1900-as tanév*

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Mozipark (Detektívregény)*, első kiadásában: *Egy kép csak egy pillanatra*, az *Illusztrációk mindenféle könyvekhez* 2. része) című vers keletkezése: „1912–13. Budapest.” Babits vallomása Szabó Lőrincnek azonban inkább az 1913-as dátumot erősíti meg: „Dieneséssel (Pali) voltam moziban, a Rákóczi-úti Uránia-épületben és azért mentem el, mert azt mondták, hogy egy bizonyos »Egy test, két lélek« c. darabot adnak – Wegener játszotta a főszerepet – amelyik tartalmilag hasonlít *A gólyakalifához*. Ez a mozifilm talán Stevenson regényéből van csinálva és az van benne, hogy valaki, aki nappal előkelő úr, éjjel csavargó lesz, betöréseket követ el, gyilkol. A versben is az a jelenet van, ahogy kilép az ablakon.”

[Babitsot itt megcsalja az emlékezete: az *Egy test, két lélek (Der Andere)* című 1913-as Max Mack-film főszerepét – dr. Hallerst – Albert Bassermann alakítja (további szereplők: Emmerich Hanus, Nelly Ridon, Otto Collot...): az első szerzői német film Paul Lindau színdarabjából készül, mely Robert Louis Stevenson *The Strange Case of Dr Jekyll and Mr Hyde* történetét meséli el: az ügyvéd dr. Hallers jót nevet egy úri társaságban, amikor a tudathasadásról esik szó: ilyesmi vele sohasem történhet meg... Nemsokára azonban baleset éri: leesik egy lóról. Egyre nagyobb az alvászényszere, és ebből az álomból „másik”-ként ébred fel. Összeáll egy betörővel és a saját lakásába törnek be. A rendőrség elfogja őket, a „másik” elalszik, és amikor felébred, nincs tudatában annak, mit is követett el. Robert Louis Stevenson regényét 1913-ban fordítják magyarra. Az Apolló mozit jelölik meg a filmbemutató 1913-as helyszínéül, de lehetséges, hogy valójában az Uránia mutatja be, ugyanis 1913 nyarán Fleiner Samu, Kozma Sándor és Spitzer Samu, az Apolló mozi tulajdonosai megvásárolják az Uránia Színházat. Elképzelhető az is, hogy Babits két filmet kever össze: Paul Wegener ugyanis *A prágai diák (The student of Prague)* című, ugyancsak 1913-ban készült film főszerepét játssza, mely szintén egy kettős személyiségről szól.]

Lásd (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 445–446.; Rába 1981. 394.; *Detektívregény*: BMÖV 1982. 206–207. (1912–1913)

Lásd még a ciklus 1., 3–7. darabját: [1. *Világhistória*] – *Álom* – 1906, [3. *Régi magyar irodalom*] – *Liszt/Régi magyar arckép* – [1906. nyár], [4. *Modern vázlat* – B. M. verskötetéhez] – B. M. *modorában* – [1911–1912], 5. *Nyugalmas téli kép* – [1912. november 16. után–1912 tele], 6. *Ligeti részlet* – [Budapest, 1911. augusztus vége/szeptember eleje–szeptember 12. előtt], 7. *Utolsó kép* – [1912]; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 757.; az *Egy test, két lélek* című filmre: Művészek www.btm.hu/palyazat/plakat/plakat.htm; **1912 eleje–1913. augusztus–1913. december 16. előtt**; **Tisztviselőtelep, 1912. (?) november 16. után**; Éder 2002. 217. (a Zolnai Béla-utalás Paul Linda [!] nevet említ); Nemeskürty, <http://www.mek.oszk.hu/08600/08687/html/02.htm#51>

Vö. Éder 2002. 206. (tévesen hivatkozik Nemeskürty István *A képpé varázsolt idő* [Magvető, Budapest, 1983. 150.] című könyvében szereplő *Két test egy lélek* című, szintén 1913-ban bemutatott, Stellan [!?] rendezte filmjére)

1913. június 1.

Megjelenik Babits *Két szellem* című ismertetése Henri Poincaré *Utolsó gondolatai* című könyvéről. Poincaré két szellemirányt, idealistát és realistát különböztet meg, Babits szerint ezek nem pusztán tudományos irányok, az emberi élet más területein is végigvonul egy-egy ilyen szembenállás.

Az *Homme de lettres* vallomása című kis cikkben arról elmélkedik Babits, hogy a művész életében a könyvek, a műveltség, a társak, az emberek és a hasznos tevékenység egyformán lényeges. „[M]ilyen életszükség volt nekem hajdan művésszé lennem! A magas élvezetek féktelen vágyával születtem, [...] zenét, könyvet, nyelvet kellett magamnak teremtenem. Magamnak: máshoz nem volt közöm” – vallja be. A cikkben belül a [*Levelek, levelek, asztalomon...*] című betétvers szerepel.

Lásd Nyugat 1913. I. jún. 1. 11. sz. 850–851., 858–859.; Éder 1966. 143–145.; Rába 2008. 140.

Lásd még Csokonai-Illés 2010. 80. (2. lábjegyzet)

1913. június 5.

Komjáthy Aladár levelezőlapon értesíti Babitsot, hogy vasárnap [8-án] délelőtt fél 9-kor a „találkozási helyen” lesz. [Gaál] Mózsinak [az ifjabbnak] már írt azon levelezőlapok egyikén, melyet a Gambrinusban [az előző évben] készítettek róluk.

Lásd OSZK Fond III/753/5.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 99., 348–349. (1327. levél), hasonmása [535.] 14. illusztráció; Buda 2007. 74.

Lásd még a Gambrinusban készült fotóra: **Budapest, 1912. március 19. kedd**

Budapest, 1913. június 5.

Dr. Szabó László válaszelevelében helyesli, hogy Babits „az apróságokat is” rendelkezésükre bocsátja, s úgy véli, „így csupán az irodalmi cikkekből is kikerül a kötet”. Tíz nap múlva, június 16. körül várja az anyagot, s jelzi, hogy a hónap végéig Pesten lesz.

Lásd OSZK Fond III/1165/5.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 99., 348. (1326. levél)

Ignotus aláírásával a Társadalomtudományi Társaság elnöksége küld levelet és belépési nyilatkozatot Babitsnak, melyben tudatják, hogy a Társadalomtudományi Társaság tagjai sorából művészetszociológiai szakosztályt alakított, melynek célja a művészet és a társadalmi élet összefüggéseinek kutatása. Kéri, hogy a szakosztály munkájában való részvétel érdekében Babits lépjen be a Társadalomtudományi Társaság tagjai sorába.

Lásd OSZK Fond III/1902/91.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 98., 347. (1324. levél – a Társadalomtudományi Társaság rövid történetével)

1913. június 6.

Kaposi József küld üdvözlőlapot Babitsnak Bad Wildungenből – ahol „kúrázgat” –, remélve, hogy még a vakáció előtt Budapesten találkozhatnak. Érdeklődik, vajon Babits megkapta-e már „a nagy szabadságot”.

Lásd OSZK Fond III/672/7.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 100., 349. (1328. levél)

Lásd még az alkotói szabadságra: **1913. május előtt**; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 248.

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 100., 349. (1328. levél – „a nagy szabadságot” Babits nyári vakációjával azonosítja, nem tud az ekkorra kért egyévi alkotói szabadságról)

1913. június 8. vasárnap

Délelőtt fél 9-kor Babits találkozik Komjáthy Aladárral (és talán ifjabb Gaál Mózsival is?) „a találkozási helyen”.

Lásd OSZK Fond III/753/5.

Lásd még **1913. június 5.**

1913. június 10. előtt (8. vasárnap?)

Babits Komjáthy Aladárral közös kártyát küld öccsének, Istvánnak.

Lásd Babits István június 10-i levelét: OSZK Fond III/41/10.

1913. június 10.

Babits István és Angyal küld Szekszárdról levelezőlapot Babitsnak, melyen Pista beszámol sikeres szóbeli érettségi vizsgájáról, érdeklődik Komjáthy Aladár vizsgáiról és köszöni kártyájukat. Angyal haza, Szekszárdra hívja bátyját.

Lásd OSZK Fond III/41/10.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 100–101., 350. (1330. levél)

Lásd még **1913. május 21. de. 11 óra után**; Komjáthy Aladár érettségi vizsgáira: **1913. június 24.**

1913. június 11.

Id. Babitsné ismét szemrehányó sorokat meneszt fiának [a levél eleje föltehetőleg hiányzik], mert nem ad hírt magáról. Kéri, írja meg, mikor megy haza. A tisztítandó

ruhákat, a kisvankos-cihát, valamint Angyal „Móricztól” [Móricz Zsigmondtól] kapott könyvét is kéri, hogy vigye magával. Figyelmezteti, mielőtt hazamenne, szóljon be a háziasszonyához, hogy a cseléd gondolja a virágokat, mindenét, ami ott marad, jól zárja el, s keresse meg Pista ottfelajtott ezüstmedaillonját; „talán jó lenne az évi szabadságod után is járni” – teszi hozzá az intelmekhez, bizonyára a következő tanévre kért alkotói szabadságra utalva.

Lásd OSZK Fond III/179/45.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 101–102., 350–351. (1331. levél)

Lásd még *1913. május 12. után*

1913. június 12.

VIII. osztályos tisztviselőtelepi tanítványa, Schützenberger Lajos küld levelet Kispestről Babitsnak, melyben közli, hogy vasárnap, június 15-én 11 órakor, ha nem alkalmatlan, fölkeresi őt.

Lásd OSZK Fond III/2475/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 102., 351. (1332. levél)

Budapest, 1913. június 13.

Babits gépirású levelében (tintaírási címmel és névalírással) 5 pontba foglalja az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Igazgatóságával kötött megállapodását: „Eladom Önöknek a kiadásukban való megjelentetés céljára tíz megjelent novellám és egy megírandó regényem [*A gólyakalifa*] szerzői és kiadói jogát.” Kiköti, hogy az írásokat előzőleg bármely lapban megjelentetheti, s kötelezi magát, hogy a kötet kéziratát – mely az Athenaeum Könyvtár alakjában és szedésével jelenik meg – 1914. január 1-jén nyomdakészen átadja. A honorárium fejében jelzett 1000 koronából 400 e szerződés aláírásakor, a fennmaradó 600 a kézirat átadásakor válik esedékessé, s e tiszteletdíj ellenében a munka kizárólagos kiadási jogát is az Athenaeumra ruházza.

[*A gólyakalifa*t 1913 decemberében közli a *Nyugat*, könyv alakban a regény és néhány novella végül csak 1916-ban jelenik meg az Athenaeumnál. A szerződésben említett, egy híján tíz novella: *Este az utcasarkon*, *Tél*, *Útinapló*, *Karácsonyi Madonna*, *Kezdődik Éliás testvér hiteles története*, *Mese a Decameronból*, *Huszdik, huszadik század*, *Lira*, *kalendárium*, *mese*, *vers*, *kalaba*, *Novella az emberi húsról és csontokról* – a tizedik, a *Szerelem*, jóval e megállapodás után, 1914. február 16-án jelenik meg a *Nyugat*ban.]

Lásd OSZK Fond 3. Babits Mihály szerződések; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 102–103., 351–352. (1333. levél); Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 767–768.

Lásd még *Budapest, 1913. december 16.; Szekszárd (?), 1913. december 29. hétfő; 1914. január 2.; Budapest, 1916. május 1. előtt*

Budapest, 1913. június 15. vasárnap

Levelének megfelelően Schützenberger Lajos 11 órakor bizonyára meglátogatja Babitsot.

Lásd Schützenberger Lajos 1913. június 12-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/2475/1.

Budapest, 1913. június 16.

A *Nyugat* eddigi minden számának címlapján olvasható Babits neve a főmunkatársak között Ambrus Zoltánnal, Halász Imrével, Móriczcal, Osváttal, Schöpflinnel együtt. Ebben a számban még főmunkatárs az előbb felsoroltakon kívül Elek Artúr, Kaffka Margit és Laczkó Géza is. Főszerkesztő Ignótus, szerkesztők Ady Endre és Fenyő Miksa. A szerkesztésért felelős Ignótus.

Lásd *Nyugat* 1913. I. jún. 16. 12. sz. címlap

Budapest, 1913. június 17.

Szabó László Babitsnak írott levelében köszönettel nyugtázza az Élet-könyvek sorozatába szánt kötet anyagát; ígéri, egy-két nap múlva konkrét szerződési ajánlatot tehet, abban a reményben, hogy valamely cikk esetleges kihagyása nem lesz akadály a megegyezésüknek. Ismét akkurátusan hangsúlyozza: csupán az a cél vezérli, „hogy nemcsak egy cikk, de egy mondat, egy szó se kerüljön ki az Élet firmája [*olasz–német* ’cég, vállalat’] alatt, amit bárki is az egyház vagy a katolicizmus ellen intézett támadásnak minősíthetne”.

Lásd OSZK Fond III/1165/6.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 104., 353. (1335. levél)

1913. június 17.

Unokatestvére, Kapu Jenőné Halász Gizella küld lapot Babitsnak, melyben „kedves ígéretére” emlékezteti, ti., hogy meglátogatja őket Miskolcon. Tudatja, hogy testvérei, Pista és Angyal idén felmennek hozzájuk, s kéri, még mielőtt Babits Olaszországba indul, ő is töltsön ott, a jó levegőn legalább egy hetet.

Lásd OSZK Fond III/1729/73.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 103–104., 352. (1334. levél)

1913. június 19.

Kovács László még Szekszárdról postázott levelezőlapján közli Babitscsal, hogy 25-én szigorlatozik, s másnap, 26-án, csütörtökön délután 4 órakor kimegy hozzá. „Nagyon szeretném, ha a kisfiút [Komjáthy Aladárt] is ott találnám” – jelenti ki.

Lásd OSZK Fond III/791/13.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 105., 353. (1336. levél)

Budapest, 1913. június 23.

Szabó László pár soros levélüzenetében kéri, hogy Babits még ezen az estén 6 és fél 8 között a *Budapesti Hírlap*nál keresse fel, hogy a szerződést elkészíthessék.

Lásd OSZK Fond III/1165/10.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 105., 354. (1337. levél)

Budapest, 1913. június 24.

Szabó László újabb levélüzenetet küld Babitsnak: kéri, hazajövele után minél előbb keresse fel őt, vagy adja meg a helyet és az időt, amikor ő megtalálja. Jelzi, hogy 6 és fél 8 között minden este a *Budapesti Hírlap* szerkesztőségében tartózkodik. (A verzón Török Sophie ceruzairású rájegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/1165/7.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 106., 354. (1338. levél)

1913. június 24.

Komjáthy Aladár Újpestről küld immár tegező hangvétellű lapot „*Kedves Mihály bátyám*”-nak. A szóbeli érettségi vizsgái 26-án csütörtökön reggel 8 órakor kezdődnek; s bár az egész hetet készüléssel tölti, mégis úgy érzi, semmit sem fog tudni. Idézi Berzsenyi Dániel *Barátomhoz* című versét (1804): „Bízd az Istenség vezető kezére, / S élj az idővel!”

[A szóbeli érettségi vizsga időpontját bizonyára azért tudatja Babitscsal, mert ehhez kell igazítaniuk indulásukat a részben közös itáliai útra.]

Lásd OSZK Fond III/753/6.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 106., 354–355. (1339. levél); Buda 2007. 74.

Lásd még **1913. június 30.**; Buda 2006. 159–160. (89. levél jegyzete)

Budapest, 1913. június 24–26. körül

Babits az ajánlás szerint – „Aladár fiamnak, aki most tesz érettségit” – ekkortájt fejezheti be a Rákospalotán, 1912-ben kezdett *A „Fiamhoz”* című versét.

Lásd kéziratát és gépiratait: k = Komjáthy Géza (Marl, Németország) tulajdonában, fotómásolata: PIM Kézirattára (1 fóliós papír rektóján a vers második részének változata, tinta- és ceruzaírásu fogalmazvány; a cím, az utolsó két sor és az aláírás ceruzával – „Aladár fiamnak, aki most tesz érettségit”); g+k = OSZK Fond III/1572.; g = OSZK Fond III/2383/13. (2 fóliós papír rektóján gépirású fogalmazványvariáns részlete); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Nyugat 1915. II. nov. 16. 22. sz. 1246.; BMÖV 1982. 231. (1912–1913); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 757.; Sipos 2003. 64.; Kelevéz (kézirat)

Lásd még *Rákospalota, 1912; Budapest, 1915. november 16.*; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Vö. Dienesék 1982. 195. (Téglás 1915-re, a megjelenés idejére teszi), 54.; Sipos (Czeizel) 2004. 58. („...az 1912 júniusában írt és 1913-ban közzétett [helyesen: **Budapest, 1915. november 16.**] *A „Fiamhoz”* című versében...” kissé pontatlan ajánlósszöveggel)

Budapest, 1913. június 25.

Babits Osvát Ernőnek írt expressz levelében szabadkozik: amikor a megígért verset [?] reggel elővette, hogy számára leírja és elküldje, „új de egészen szükségképeni [!] gondolataim jöttek melyek a költemény egy részének erős módosítását tesz szükségessé”. Úgy véli, ez néhány napot igénybe vesz, de ígéri „[e]gypár nap múlva mindenesetre elküldöm neked, akár véglegesnek fogom tartani akkori formáját, akár nem”.

Lásd OSZK Fond III/253/708/25.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 107., 350–351. (1340. levél)

1913. június 26. csütörtök

Szilasi Vilmos Heidelbergből küld képeslapot Babitsnak: csak onnan – a várhegyről – tud a Szabóky utcába hangot adni, ahol pénteken [27-én] összegyűlik a kis kör Komjáthy Aladárt üdvözölni [valószínűleg sikeres érettségi vizsgája alkalmából].

Lásd OSZK Fond III/1236/16.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 32., 212. (7. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 126., 373. (1376. levél)

Lásd még *Budapest, 1913. június 27. péntek*

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 126., 373. (1376. levél – 1913. [?] 26-ra datálja és augusztus végéhez sorolja)

Budapest, 1913. június 26. csütörtök

Kovács László június 19-i levele értelmében délután 4 órakor bizonyára meglátogatja Babitsot a Tisztviselőtelepen, a Szabóky utcában.

Lásd Kovács László 1913. június 19-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/791/13.

Budapest, 1913. június 27. péntek

Babits baráti köre [Dienesék] összejön a Szabóky utcai lakáson Komjáthy Aladárt köszönteni; sikeres érettségi vizsgáját ünnepelni. Erre az alkalomra küldi Szilasi Vilmos Heidelbergből üdvözlősorait.

Lásd Szilasi Vilmos lapját: OSZK Fond III/1236/16.

Lásd még *1913. június 26. csütörtök*

1913. június 30.

Babits Angyal levelében jelzi, mindnyájan igen szeretnék, ha Babits és Komjáthy Aladár velencei útjuk előtt ellátogatnának Szekszárdra.

Lásd OSZK Fond III/35/44.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 107–108., 355–356. (1341. levél)

1913. július 1. előtt

Amikor Horváth János az *Irodalomtörténetben* bírálatot ír Angyal Dávidnak a Greguss-jutalomról szóló jelentéséről, majd erre Angyal válaszol, ebben a válaszban Angyal már „nem azt nézi, hogy Horváth Jánosnak igaza van-e vagy sem, hanem – mint Babits Mihály helyesen jegyezte meg [kiemelés tőlem – R. J.] – a gutgesinntségét [német ’jóérzését’, ’jóindulatát’] teszi vizsgálat tárgyává” – írja Fenyő Miksa *A Greguss-jutalom* című glosszájában.

Lásd Nyugat 1913. II. júl. 1. 13. sz. 41.

1913. július 1.

Megjelenik Fenyő Miksa *A Greguss-jutalom* című cikke, amelyben Angyal Dávid jelentéséről, Horváth Jánosnak ezt a jelentést elemző cikkéről, valamint Angyal válaszáról ír. Úgy véli, bár Horváth János igyekezett a *Nyugatot*, így Babitsot is, védelmébe venni Angyallal szemben, végül ő is visszakozott. Fenyő egyértelműen kiáll Babits, Schöpflin és Ady irodalmi érdemei mellett.

Lásd Nyugat 1913. II. júl. 1. 13. sz. 41–45.

Budapest, 1913. július 2. előtt

Babits „nagy lelkifurdalás”-sal ír levelet Pintér Jenőnek, mert régóta nem válaszolt, és „nagy torlódó munkái”, „s ezek között egyre fokozódó rossz idegállapota” miatt nem küldte a „kért és reklamált kritikát” Kelecsényi könyvéről. Már csak azért is kellett volna írnia, hogy megköszönje Pintér kedvességét, hogy „nagy és értékes könyvét” [föltehetőleg *A magyar irodalom története: Bessenyei György fellépésétől Kazinczy Ferenc haláláig 1772–1831*. 1–2. kötet, A szerző kiadása, Budapest, 1913 – melyet Kuncz Aladár méltat a *Nyugat* 1913. 13. július 1-jei számának Figyelőjében] elküldte neki. „A könyv már bekötve áll itt könyvespolcomon, leghasznosabb tudományos könyveim között.” Ígéri, hogy a Kelecsényi-kritikát, ha még nem késett el, megírja, mihelyt az iskolai ügyek szorításából kikerül.

Lásd Babits Mihály Pintér Jenőnek OSZK Levelestár (3); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 108–109., 356–357. (1343. levél)

Lásd még *Budapest, 1913. március 3.; Budapest, 1913. április 6.*

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 108–109., 356–357. (1343. levél – nem jelzi, hogy Pintér Jenő mely könyvét küldi el Babitsnak)

1913. július 2.

Pintér Jenő küld képeslapot Babitsnak: igen örült megtisztelő sorainak, mindazonáltal jelzi, hogy a Kelecsényi-kritika már elkésett, de felajánlja: „ha kb. két petit [8 pontos betűméret] nyomtatott oldalra össze lehetne szorítani, készséggel beleilleszteném legközelebbi füzetünkbe”, s hozzáteszi: „Jólesőleg vettem tudomásul (legalább a hír azt mondta), hogy egy évi szabadságot nyert.” [Bizonyára a maga is

középiskolai tanár Pintér értesül Babits alkotói szabadság-kérelméről, amelyről azonban tévesen véli, hogy meg is kapta.]

Lásd OSZK Fond III/1018/5.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 109., 357. (1344. levél)

Lásd még Kelemen Mihály Pécs, 1913. szeptember 27-i Babitsnak írt levelét a miniszter elutasításáról: OSZK Fond III/1729/84.

1913. (?) július 4.

„Vicefia”, ifj. Gaál Mózes Balatonfüredről ír Babitsnak a Szabóky utcába. Nem tudja, lapja Pesten találja-e „a kedves jó Mester”-t. Próbál gyógyulni: igazi nyár, magyar élet, vitorla, kártya, rulett, kurizálás stb.

[A „vicefia” talán a „fiúságban” őt megelőző Komjáthy Aladárra utal.]

Lásd OSZK Fond III/476/14.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 215., 455. (1524. levél)

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 215., 455. (1524. levél – 1914. július 4-re datálja, holott akkor ifj. Gaál Mózes már tegező hangú leveleket, lapokat ír Babitsnak és nem szólítja őt „Mester”-nek)

1913. július 6.

Megjelenik Babits *Palotai est* című verse.

Lásd Vasárnapi Újság 1913. júl. 6. 27. sz. 536.; Kelevéz 1998. 88.

Szekszárd (?), 1913. július 9.

Babits Osvátnak szóló levelében írja: „Az ígért költeményt itt küldöm. Ezt most már, így ahogy van, közzé is lehet tenni. Én nagyon szeretem ezt a versemet és nagyon kíváncsi vagyok a Te véleményedre.” Valószínűleg ez arra a versre vonatkozik, melyet június 25-i Osvátnak írt levelében módosítandónak ítél.

[Fenyő Miksa szeptember végén írt levelében hiányolja, hogy már igen régen nem látott a Nyugat Babits-verset. Legközelebb a *Hadjárat a Semmibe* című vers jelenik meg október 16-án.]

Lásd OSZK Fond III/253/708/2.; üres boríték: OSZK Fond III/253/708.

Lásd még *Budapest, 1913. június 25.; 1913. szeptember 29.; Budapest, 1913. október 16.*

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 356. (1342. levél jegyzete – a július 1-jei üres borítékot jelzi; a július 9-i levelet nem)

1913. július 10.

Dienes Pál és Dienes Valéria Debrecenből küldött (Pestre, majd Szekszárdra címzett) képeslapjukon érdeklődnek, hol van és mit csinál Babits, s kérik, írjon pár szót. (Ők 16-án hajnalban már Pesten lesznek.)

Lásd OSZK Fond III/375/8.; Dienesék 1982. 46. (20. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 110., 357. (1345. levél)

1913. július 11.

Tisztviselőtelepi tanártársa, a klasszika-filológus Kallós Ede küld képeslapján üdvözlötet Drezdából Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/669/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 110., 358. (1346. levél)

Szekszárd–Velence–Garda-tó–Észak-Olaszország, Milánó–Svájc–Franciaország (?), 1913. július 12. előtt–július 27.

Komjáthy Aladár az érettségi vizsgák után bizonyára leutazik Szekszárdra, ahonnan Babitscsal együtt indulnak egy rövid ideig közös itáliai utazásukra. A kedves tanítvány – valószínűleg miután Velencében találkoznak Móricz Zsigmonddal és feleségével, Holics Jankával, s július 12–18. között a Garda-tónál és talán Veronában időznek – hamarabb visszatér a nyaralásból (lehetséges, hogy már a Gardatóra sem tart velük), Babits pedig egyedül folytatja az utazást – július 19-i, Kelemen Imrénének küldött lapja szerint – Milánóba, majd másnap Comóba (Hendel Ödönnek küldött lapja szerint). Innen Svájcba is átmegy (a július 27. előtt a Dienes házaspárnak Montreux-ből küldött „szükszavú” lap tanúsága szerint). Kétséges azonban a franciaországi út, melyre erről a nyárról sem képeslap, sem levél nem utal.

Lásd 1913. június 24.; 1913. június 30.; *Velence, Vicenza, Garda-tó (Peschiera, Desenzano, Gardone, Riva)*, 1913. július 12–18.; *Milánó*, 1913. július 19.; *Como*, 1913. július 20.; *Montreux*, 1913. július 27. előtt; 1913. július 27.; Éder 1966. 145.; Éder 1997. 529.; Buda 2006. 159–160. (89. levél jegyzete – Éder 1997 helyett 1977 bizonyára elírás!)

Vö. Sipos (Czeizel) 2004. 58. (1913 júniusára datálja Babits és Komjáthy Aladár utazását és úgy véli, „együtt töltötték a nyarat Olaszországban, Svájcban és Franciaországban, ahol Babits Mihály mint a mester a tanítványát kalauzolta, Dante nyomait keresve”); Buda 2006. 159–160. (az 1941-es *Kelet Népe*-beli Móricz-írás alcím-dátumát tévesen közli: 1912. június 12–18.)

Velence, Vicenza, Garda-tó (Peschiera, Desenzano, Gardone, Riva), 1913. július 12–18.

Móricz Zsigmond és felesége, Janka a velencei Szent Márk téren véletlenül találkoznak Babitscsal és tanítványával, Komjáthy Aladárral. Néhány napot együtt töltenek Velencében, Palladio városában, Vicenzában és a Garda-tó mellett (a hajóút állomásai: Peschiera, Desenzano, Gardone, Riva), s talán Veronában is. Életről, írásról, az író hivatásáról, feladatáról vitatkoznak. Móricznak két, részben egymásnak ellentmondó visszaemlékezése örökíti meg a közösen eltöltött napokat. Először 1924-ben, a *Nyugat* Babits-számában közölt írás szól évmegjelölés nélkül erről is: „Egyszer Velencében [...] kettesben bolyongtunk párommal, a világ szalonjában, a Szent Márk téren, forró napon lankadtunk... [...] egyszerre csak Babits állt előttünk kedvesen és tanárosan s növendéket cipelve és forró, titkolt bánattal, fanyar illatú életsírással és igen kedvesen. / Jó néhány nap együtt: milyen kellemes és gyámoltalan, ítéletbiztos és járatlan, tudós, és élettudattalan, milyen ijedt és vértelen, gyöngéd és rideg és sérteni nem tudó és sérülékeny és engesztelékeny, és feledékeny, és költő. / Úgy benne van alakja életem Velencéjének kövei közt és Veronám tég-

lái közt, az Aréna csúcsán (pedig talán ott nem is volt már velünk), és a kék olasz tavak tükrén, nevüket sem tudom már (ő tudja) kis olasz város, gyönyörű estén, másodemeleti ablakunkból a nagyszerű kék tó, csodálatos kék hegyek, kék ég, ó milyen kék vizek, ha az evezőt kiemelik, kéken csöpög a csöpp. Életem egy igen szép szakasza: nem beszéltünk sokat, de együtt, ugyanarra a pontra néztünk hármasan: Padua is, öreg templom, öreg képek, titkos, gazdagító művészi hatások, osteria, főtt bab, leve nélkül, apró kenyér, s zabbajjone, zabajjone... / Hol is váltunk el? Pálya-udvaron, beszáll egy vonatba, úti zavarában az utolsó percben leejtette cvikkerét s egyik üvege szilánkokra pattant a barna betonon, beszáll a kupéba, mi utánanéztünk, szeretettel, mosolyogva, mint öregek a kedves fiuk után, sose nézett ki többet az ablakon...”

Babits halála után *Babits Mihállyal a Garda-tón* címmel, már pontos időmeghatározással, 1913. július 12–18. közöttre datálva, és sokkal részletesebben írja meg az együtt töltött idő történetét, amely legalább annyira szól feleségéről, Holics Jan-káról, „a normális ember” Adyról, magáról Móriczról, aki mindenben a való életet értékeli, mint a cvikkeres, állandó zavarral küzdő, „bájosan” esetlen, ideálokban, filozófiában élő Babitsról. Eszerint Babits ekkor egyedül [!] jár Dante nyomában, s a Garda-tó után Milánóba is el akar utazni [lehetséges, hogy Móricz ekkor a Kom-játhy Aladárral való kapcsolat rosszízű pletykájától akarja megkímélni a halott Babits emlékét]. Kissé keverednek a tények és az emlékek a véletlen találkozásra utaló 1924-es visszaemlékezésével; ti. Babits 1912 nyarán utazik *egyedül* (amint ez az 1941-es írásban áll), 1913-ban pedig Komjáthy Aladárral (ahogyan azt Móricz az 1924-es visszaemlékezésben még jelzi). 1941-ben azt is megjegyzi, Babits és Holics Janka „nem nagyon ismerték egymást, egy hangversenyen találkoztak a télen, ahol Babits szavalt” – ez pedig 1911 novemberében a Magyar Kereskedelmi Csarnokban a közös felolvasáskor lehet. Móricz keresetlen őszinteséggel vallja meg, hogy Janka és Babits sokkal közelebb állnak egymáshoz, mint akármelyikük öhozá, amit hasonló családi háttérükkel is indokol, hozzátéve, hogy Ady sokkal jobban hasonlít az ő típusához, akivel Janka, akárcsak az urával, épp ezért örökös harcban áll. Móricz – felesége és Babits minden tiltakozása ellenére – egy Velencében szereplő operatársulat *Borisz Godunov-*(?) előadására is jegyet vesz mindhármuknak. A zene kapcsán Móricz úgy véli, Babits „az a költő, aki a muzsikát beleírja versébe”, ezért tökéletesen kizárja, szolgai munkára ítéli a zeneköltőt. Bartók és Kodály, akik ekkor már benne élnek az irodalmi köztudatban, „a magyar psziché felé mélyítették el a poézis mezejét, ahogy Babits [épp ellenkezőleg] a világkultúra felé nyitogatta a magyar litterátori távlatot”. Móricz „igazi elvarázsoltként”, Dantéval egy ritmusban élőként látta Babitsot, akitől irigylis olaszstudását, aki azonban a hétköznapi olasz nyelvvel nemigen boldogul. Amikor Gardonében kiköt a hajó, s Babits megjegyzi, hogy fönna a hegyen áll D’Annunzionak az olasz állam költségén fönntartott kastélya, Móricz tréfásan érdeklődik, Babits szeretne-e „ilyen állami asylumot”, „az nálunk nincs”, válaszolja Babits, Móricz pedig ugratja: „Talán addig lesz. [...] Húsz, harminc év. [...] És a Dante akkor is éppen úgy fog fogyni, mint ma... vagy még jobban...” (ez a megjegyzés pedig az 1913-as évszámot erősíti, hiszen *A Pokol* 1912 végén jön ki a nyomdából). Főlemlegeti Móricz azt is, hogy mikor

zágrábi tartózkodásuk élményét megosztja Babitscsal, s célzást tesz arra, hogy „minden sarkon egy-egy Babić cégtábla [...], Babits szinte megrettent: kérlek, monda, az én őseim előkelő magyar nemes család”. Szó esik közöttük Babits gyermekkoráról, apjáról, fogarasi emlékeiről, minden apró sérelméről, a szekszárdi borról, melynek kapcsán Móricz nem felejt el megemlíteni, hogy egyszer egy kis hordó bort kapnak Babits édesanyjától (ez pedig a levelezés tanúsága szerint 1914 márciusában esik meg); a hordó csúfos véget ér, mert a bor megsavanyodik benne.

A *Babits Emlékkönyvet* szerkesztő Illyés Gyula részben kegyeletsértőnek tartva az 1941-es írást, végül visszaadja Móricznak, és az 1924-ben a *Nyugat*-ban már megjelent, *Babits Mihály* című emlékezést közli.

Lásd Móricz, *Nyugat* 1924. I. ápr. 1. 7. sz. 481–482.; Móricz, *Kelet Népe* 1941. aug. 15. 15. sz. 1–6.; Éder 1966. 145.; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 169–170., 485.; Rába 1983. 316.

Lásd még **1914. március 19.**; Móricz „kegyeletsértő” írására: Illyés Gyula: *Iránytűvel*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1975. 292–293.; Sipos 2003. 64.

Vö. Gál István, *Hungarológiai Intézet Tudományos Közleményei* 1975. december, 25. sz. 131. (Móricznak zágrábi tartózkodásukra utaló 1941-es visszaemlékezését tévesen úgy érti, Babits „újra meglátogatta a horvát fővárost az első világháború előtti útján, ez alkalommal éppen Móricz Zsigmond társaságában”); Buda 2006. 159–160. (az 1941-es *Kelet Népe*-beli Móricz-írás alcím-dátumát tévesen közli: 1912. június 12–18.)

Milánó, 1913. július 19.

Babits a milánói dómot ábrázoló képeslapon küld „kézcsókot és üdvözetet” Kelemen Imréné Weininger Gizellának.

[A lapot Komjáthy Aladár nem írja alá, ezért vélhető, hogy Babits ekkor már egyedül folytatja utazását.]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 71.8.15.; közli Csizsár–Vendel-Mohay 1991. 41. (1. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 111., 358–359. (1347. levél)

Como, 1913. július 20.

Babits az északolasz Comóból (a svájci határnál) képeslapon küld üdvözetet Hendel Ödön barátjának.

Lásd Babits Mihály Hendel Ödönnek OSZK Levelestár (6); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 111., 359. (1348. levél)

1913. július 20. után

Hendel Ödön késve köszöni meg Babits kedves megemlékezését, mert nem tudta, merre jár. Ő otthon töltötte a nyarat a múzeumi könyvtárban, s most indul egy hónapra pihenni az Adriára.

Lásd OSZK Fond III/567/35.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 191., 431. (1479. levél)

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 191., 431. (1479. levél – Budapest, 1914. március 18. előtt-re datálja)

1913. július 21.

A *Személyi hírek* tudósítása szerint Babits Mihály „velencei útjáról” (!) hazatérve szabadsága idejét Szekszárdon tölti.

[Ez bizonyára csupán „előzetes hír”, hiszen Babits csak július 27-én érkezik haza Szekszárdra és mindössze két napot tölt családjá körében.]

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1913. júl. 21. 58. sz. 4.

Lásd még Babits István és Babits Mihály közös, Szekszárd, 1913. július 29-i levelét Komjáthy Aladárnak: PIM Kézirattára V. 5456/4a

1913. július 23.

A volt tanítvány, Schützenberger Lajos Brassóból küld képeslapot Babitsnak: végigcsavargott a Balatonon, az Alföldön, Nagyszebenen, s most a határszélen van; 10 nap múlva Pesten lesz, de hogy otthon marad-e, még nem tudja.

Lásd OSZK Fond III/2475/2.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 112., 360. (1350. levél)

Montreux, 1913. július 27. előtt

Babits a svájci Montreux-ből „gyönyörű”, ám igen szűkszavú kártyát küld Diene-séknek.

Lásd Dienesék 1913. július 27-i lapját: OSZK Fond III/375/9.

Itália, 1913. július 27. előtt

Babits a magyar–német szakos Galamb Sándornak [későbbi színháztörténész, dramaturgnak] is küld üdvözlötlet Itáliából.

Lásd Galamb Sándor 1913. szeptember 2-án küldött képeslapját: OSZK Fond III/2448/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 111., 359. (1349. levél)

1913. július 27.

Dienesék Debrecenből képeslapot küldenek Babitsnak, melyben tudatják, hogy megkapták Montreux-ben feladott gyönyörű, ámde szűkszavú kártyáját. Ígérik [augusztus] elseje után, Pesten lévén, érintkezésbe lépnek majd Babitscsal.

Lásd OSZK Fond III/375/9.; Dienesék 1982. 47. (21. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 112–113., 360–361. (1352. levél)

Szekszárd, 1913. július 27. vasárnap

Babits vasárnap este érkezik haza itáliai útjáról Szekszárdra.

Lásd Babits István Komjáthy Aladárnak Szekszárd, 1913. július 29-én írt levelét: PIM Kézirat-tára V. 5456/4a

1913. július 29.

Kelemen Ilona és Kelemen Gizella közös levelet küldenek Budapestről Babits Angyalnak Szekszárdra, melyben Kelemen Ilona érdeklődik: „Kérlek, írd édes Angyuskám, Misi megjött-e és szeretném a szennyes fehérneműt magammal hozni, mint ígértem s leltárt készíteni az ottmaradtakról. Küld el tehát postán a kulcsot és írd meg, hogy a kapukulcs hol van? mert [Kelemen] Imre azt hiszi, hogy senki nincs ott a házban [a Tisztviselőtelepen, a Szabóky utca 54.-ben]. [Ezek szerint Babits utazása idejére a lakáskulcsát Szekszárdon hagyja.]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; Buda 1996. 337–338. (195. levél)

Szekszárd, 1913. július 29.

Babits István ír levelet Komjáthy Aladárnak, részben bizonyára Babits kérésére, aki vasárnap [27-én] este érkezett haza Szekszárdra itáliai útjáról: „ép bőrrel, semmi baja sem esett Domodossolanál [Domodóssola északolasz város a svájci határnál]”. Csak két napot szándékozik Szekszárdon tölteni, s másnap, 30-án, szerdán Pestre utazik. Aladár mielőbb látogassa meg; délután 3 óra tájban bármely napon megtalálja; de szeretné, ha már csütörtökön [31-én] elmenne hozzá; ha nem érne rá, feltétlenül értesítést vár. Babits István érdeklődik Aladár költözéséről, hogyan töltötte az időt otthon, Szapáron, s tolmácsolja Babits kérdését: elolvasta-e már [Anatole France] *Az istenek szomjaznak* című könyvet, s mit szól hozzá. „A viszontlátásig üdvözlő Mihály bátyád” – zárja öccse levelét Babits.

[A levél végén a dátumban Babits István tévesen „jun.”-t ír július helyett.]

Lásd PIM Kézirattára V. 5456/4a; Buda 2006. 158–161. (89. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 113., 361. (1353. levél)

Lásd még Buda 2007. 57. és 118. lábjegyzet

Vö. Buda 2006. 159–160. (az 1941-es Kelet Népe-beli Móricz-írás alcím-dátumát tévesen közli: 1912. június 12–18.)

1913. július 29. után–augusztus 2. előtt

Komjáthy Aladár – mert Babits „szigorúan meghagyta”, hogy mikor Újpestre érkeznek, feltétlenül értesítse – képeslapján közli, hogy még mindig Szapáron van, s nem tudja mikor, talán 5-én vagy 6-án megy haza.

Lásd OSZK Fond III/753/53.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 114., 362–363. (1355. levél)

Budapest, 1913. augusztus 2. előtt

Babits levél kíséretében elküldi készülő regénye, *A gólyakalifa* első lapjait Komjáthy Aladárnak Szapárra. Kéri, másolja le őket, s érdeklődik, milyen hatást tesz rá a regény eleje. Komjáthyra nézve „igen kellemes” dolgokat (?) is ír levelében.

Lásd Komjáthy Aladár augusztus (2–)3-i levelét: OSZK Fond III/753/7.

Lásd még *1912 eleje–1913. augusztus–1913. december 16. előtt; Tisztviselőtelep, 1912. (?) november 16. után*; Sipos 2003. 64.

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 114., 363. (1356. levél – Budapest, 1913. augusztus 2-ra datálja, holott Komjáthy augusztus 3-i levele szerint Babitsnak ezt a levelét augusztus 2-án kapja meg)

1913. augusztus (2–)3.

Komjáthy Aladár válaszol Babits előző nap (augusztus 2-án) estefelé, 7 órakor érkezett levelére. A regény – *A gólyakalifa* – hozzá, Szapárra eljuttatott lapjai már le vannak írva. Babits kérdésére, hogy milyen hatást tesz rá az elkészült rész, nehezen tud felelni. Mindenesetre a regénykezdet költőre valló líraiságát emeli ki, megjegyezve, hogy „Egy Dickens, egy Balzac, a regény igazi professzionista nagymesterei sohasem kezdenének ilyen módon egy regényt. Te belőled azonban akiből csak úgy duzzad a líraiság, mindjárt a két első lapon egy sereg gyönyörű hasonlat buggyan ki – az el nem fojtható lírai költő hasonlatai”. Szombaton, 9-én délután már otthon lesz, akkor viszi magával a regény leírt lapjait. A Babits-levél többi, rá nézve „igen kellemes” részeit jobbnak látja szóban megbeszélni. Kitartó munkát kíván Babitsnak bizonyára a regényíráshoz. (Az 1. főlió rektóján Babits ceruzairású vázlata *A gólyakalifa* első fejezetéhez.)

Lásd OSZK Fond III/753/7.; idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 245., 566. (253. tétel); Éder 2002. 205., 208.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 115–116., 363. (1357. levél), hasonmása [535.] 15. illusztráció; Buda 2007. 75.

Lásd még *1912 eleje–1913. augusztus–1913. december 16. előtt; Tisztviselőtelep, 1912. (?) november 16. után*; Sipos (Czeizel) 2004. 58.

1913. augusztus 4.

Dienes Pál és Valéria mielőtt Grazba (majd Abbáziába) indulnának, éjjel 11-ig Dienes Lajossal [Dienes Pál orvos bátyjával] együtt várják Babitsot, aki megígérhette, hogy meglátogatja őket. Babits azonban bizonyára fáradt és alszik, vagy *A gólyakalifa* című regényének írásába merül.

Lásd Dienesék 1913. augusztus 5-i lapját: OSZK Fond III/375/10.

„Örökké hálás tanítványa”, Szabó Sándor Gyulavári-Solymosmajorból küld képeslapot Babitsnak: „Örömpesve ragadom meg az alkalmat, hogy mély tiszteletem s legnagyobb hálám a tanár Úr iránt, a megemlékezésem e csekély jelével kinyilváníthassam, amiben eddig tanulói voltom gátolt.”

Lásd OSZK Fond III/1895/24.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 116., 364. (1358. levél)

1913. augusztus 5.

Dienes Pál és Valéria Grazból küld képeslapot Babitsnak. Előző nap este 11-ig Dienes Lajossal [Dienes Pál orvos bátyjával] együtt várták őt. Reméli, folytatta a jó

alvást és regényét (*A gólyakalifa*). Hazajövet hosszú fölolvadásokat várnak Babits-tól. (Abbáziai címüket is megadják Babitsnak.)

Lásd OSZK Fond III/375/10.; Dienesék 1982. 48., 194. (22. levél); Éder 2002. 205.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 117., 364. (1359. levél)

1913. augusztus 7.

Dienes Pál és Valéria újabb, tréfás képeslapon panaszkodnak (részben németül) Babitsnak arról, hogy Klagenfurtban örökké esik (ők meg sírnak), és indulnak Abbáziába, hátha ott napot is látni.

Lásd OSZK Fond III/375/11.; Dienesék 1982. 49., 194. (23. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 117., 364–365. (1360. levél)

„2. számú fia”, ifj. Gaál Mózes egy Nürnberg melletti szanatóriumból, Bad Neuheimből ír Babitsnak, ahol gyógykezelik. Eddig nem küldött levelet, mert Babits „kóbor útján” [bizonyára itáliai utazására utal] úgysem kapta volna meg. Mennivel jobb lehetett az – véli –, mint neki az „angol–német szanatórium”. Nürnberget azonban megnézték. Újabb levelet is ígér.

Lásd OSZK Fond III/476/2.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 118., 365. (1361. levél)

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 118., 365. (1361. levél – a jegyzetben Babits Komjáthyval közös utazását tévesen már júniusra is datálja!)

1913. augusztus 7. után

Ifj. Gaál Mózes ismét pár sort küld a Bad Neuheim-i szanatóriumból Babitsnak. Nem írhat sűrűn, a kúra miatt nem szabad – egy verset azért elkövetett, melyet mellékel Babitsnak. „Bad Nauheim aggodalmas szent azílum [...]. A legnémetebb lelkiismeret áll őrt a szentségek felett” – írja Babits „2. sz. fia”.

Lásd OSZK Fond III/476/25.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 118–119., 366. (1362. levél)

A következő levelet ifj. Gaál Mózes – minthogy kúráját ott folytatja – Kölnből küldi Babitsnak: Neuheimből eljőve még nem volt jobban, a szénsavas fürdők gyengítették, jó hatásuk majd csak utólag, egy-két hónap múlva lesz érezhető. Kölnben már sokkal jobban érzi magát. [Babits Istvánnal és Komjáthy Aladárral is levélben tartja a kapcsolatot.]

Lásd OSZK Fond III/791/32.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 119., 366. (1363. levél)

Ifj. Gaál Mózes a Költől északra fekvő Dellbrüchből/Delbrückből adja postára képeslapját Babitsnak: „milyen jó volna, ha [Komjáthy] Aladárral itt lennének” – írja „Alexander” aláírással, ahogyan Németországban nevezik. A lapon még G. magyar nyelvű, valamint Clara Schlömer német nyelvű ceruzairású üdvözlete.

Lásd OSZK Fond III/123/2.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 120., 366–367. (1364. levél)

„Kedves, jó Mester! Tegnapelőtt behajtottunk Párizsba...” – tudatja a Notre Dame-ot ábrázoló képeslapján „Lexije” aláírással ifj. Gaál Mózes.

Lásd OSZK Fond III/123/1.

1913. augusztus 8.

Dienes Pál és Valéria képeslapon küldenek Babitsnak üdvözlétet Adelsbergből: „Meseszip, tündéri lyukban bolyongtunk teljes két óra hosszat.”

[Adelsberg a Karszt sivár mészfennsíkján a triesztiek nyári kirándulóhelye. A község mögött 676 méter magasan Adlersburg romjai, 4 km-re északnyugatra húzódik az adelsbergi barlang, amelynek 4172 métere járható, sok elágazással; 2268 méter hosszú vasút is van benne, 2–4 óra alatt az egész bejárható.]

Lásd OSZK Fond III/375/12.; Dienesék 1982. 50. (24. levél); Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 120., 367. (1365. levél)

1913. augusztus 10. előtt

Id. Gaál Mózes Tátraszépplakról képeslapon küldi üdvözlétét Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/472/2.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 126., 372. (1375. levél – 1913. augusztus)

1913. augusztus 10.

Id. Gaál Mózes Tátraszépplakról küld újabb képeslapot Babitsnak, s érdeklődik, „perceg-e” Babits tolla [bizonyára *A gólyakalifa* című regény írására céloz], s otthon esik-e az eső, mert ott perceg a toll, és esik az eső.

Lásd OSZK Fond III/472/1.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 121., 368. (1367. levél)

Lásd még **1913. augusztus 1.**

Babits Angyal levelezőlapon értesíti bátyját, hogy Pistával együtt szerdán, 13-án mennek Miskolcra [unokatestvérükhöz, Kapu Jenőné Halász Gizike és férjéhez]. 1:55-kor lesznek Pesten, és csak 5:10-kor indulnak tovább. Kéri, hogy Babits várja őket az állomáson. Babits István is aláírja a levelet.

Lásd OSZK Fond III/35/45.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 121., 367–368. (1366. levél – a téves OSZK-jelzet bizonyára elírás)

Lásd még **Miskolc, 1913. augusztus 25. előtt; augusztus 23. (?)**

Budapest, 1913. augusztus 13. szerda

Babits 1:55-kor várja hűgát és öccsét az állomáson és 5:10-ig, Miskolcra indulásukig együtt töltik az időt.

Lásd Babits Angyal augusztus 10-i levelét: OSZK Fond III/35/45.

1913. augusztus 13. után

Id. Babitsné ír lapot Babits István „joghallgatónak” Miskolcra, s érdeklődik, mikorra várják „Misit” Miskolcra. Angyalt, Gizikét, Jenőket [Kapu Jenőt és Kapu Jenőné Halász Gizit] is csókolják.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 80.3.84.

1913. augusztus 15. előtt

Kovács László barátja Szekszárdról küld levelet Babitsnak, melyhez mellékeli szatmári ügyvéd unokatestvére Babitsnak (és esetleg Móricznak, valamint Ignotusnak) felolvasásra szóló levélbeli meghívását, melyért 100 forint honoráriumot kínál, s lakásán látná vendégül őt. Kovács szerint Babits miskolci útjával összekapcsolhatná a felolvasást, hiszen Szatmár nem esik messze onnan. Szeptember (?) 12. táján hivatalos ügyben Pestre kell mennie, kéri Babits értesítését, vajon ő és [Komjáthy] Aladár Pesten vannak-e.

Lásd OSZK Fond III/791/33.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 122., 368–369. (1368. levél – 1913. júl.–aug. elejére datálja)

1913. augusztus 15.

Dienes Pál és Valéria képeslapon küldik üdvözlüket Babitsnak Abbáziából, s jelzik, hogy kedden [19-én] érkeznek haza Pestre.

Lásd OSZK Fond III/375/13.; Dienesék 1982. 51. (25. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 122., 369. (1369. levél)

1913. augusztus második fele

Halasi Fischer Ödön (1885–1955) nagykereskedő és újságíró, a *Világ* munkatársa kezdeményezi Thomas Mann meghívását Budapestre, hogy a magyar irodalomkedvelőkkel föllovasóesten ismertesse meg kedves íróját, akit augusztus második felében fölkeres a Münchentől délre, a bajor Alpok lábánál fekvő Bad Tölz-i otthonában. Bizonyára ekkor készül az az interjú, amelyben Thomas Mann Babitsról is nyilatkozik, akit Magyarország egyik legnagyobb költőjeként ismert meg és tanult becsülni.

Lásd Josefíne Kaufmann 1914. február 10-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/703.

Lásd még *Budapest, 1913. december 5–8.*

1913. augusztus 17.

Babits Angyal Miskolcra képeslapon számol be bátyjának arról, hogy odaérkezésük óta először van jó idejük. Kíváncsi, vajon Babits hazamegy-e Ilona-napra [augusztus 18-ra, bizonyára nagynénjük, Kelemen Ilona, a Nenne köszöntésére]. [Kapu Jenőné Halász] Gizi és [Kapu] Jenő, valamint Babits István is aláírja a levelet. Valamennyien szeretnék, ha Babits meglátogatná őket.

Lásd OSZK Fond III/35/46.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 123., 369–370. (1370. levél)

1913. augusztus 18.

Dienes Lajos, Dienes Pál orvos bátyja Nagysárosról küldött képeslapján szabadkozik, hogy szerdán [augusztus 13.] nem mehetett a megbeszélt időben ebédelni – csütörtökön és pénteken [augusztus 14–15.] viszont ott volt, szombat [augusztus 16.] óta Nagysároson tartózkodik, s reméli, Babits nem veszi rossz néven elmaradását.

Lásd OSZK Fond III/1650/16.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 123., 370. (1371. levél)

1913. augusztus 19.

Babits István képeslapján Miskolcra hívja bátyját – szombatra [augusztus 23-ra] vagy még előbb –, „Gizi néniékhez és Jenő bácsiékhoz”. Érkezésének pontos idejét kéri, hogy várhassák az állomáson. Angyal, [Kapu Jenőné Halász] Gizi és [Kapu] Jenő is egy-egy sort ír a lapra: nagyon várják Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/41/11.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 124., 370–371. (1372. levél)

Miskolc, 1913. augusztus 25. előtt; augusztus 23. (?)

Lehetséges, hogy Babits már augusztus 23-án megérkezik Miskolcra.

Lásd Babits István 1913. augusztus 19-i (OSZK Fond III/41/11.) Babitsnak szóló, valamint Babits Angyal Miskolc, 1913. augusztus 25-i id. Babitsnének (WMMM Kéziratgyűjtemény), továbbá Babits ugyanezen a napon anyjának küldött képeslapját: WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.80.

Miskolc, 1913. augusztus 25.

Babits Angyal írja id. Babitsnének a lillafüredi vízesést ábrázoló képeslapján: „Ma délután megnézzük a Hámori tavat, szerencsére szép időnk van. Misi szerencsésen érkezett.”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; Buda 1996. 338. (196. levél)

Lásd még **1913. augusztus 19.**

Ugyanezen a napon Babits is küld édesanyjának egy a miskolci Széchenyi utcát ábrázoló lapot, melyet [Kapu Jenőné Halász] Gizi címez meg, s [Kapu] Jenő, Pista és Angyus is aláír.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.80.; Buda 1996. 339. (196. levél 1. jegyzete); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 124–125., 371. (1373. levél)

1913. augusztus 27. szerda

Babits Angyal küld pár sort bátyjának. Szerencsésen hazaérkeztek. Kérik, Babits nézzon utána Pista hegedűjének, melyet javításra küldtek Pestre. Miska bácsi [Kelen Mihály] és Klárka [Buday Klára] péntek [29-én] délben mennek hozzájuk,

ha akar velük találkozni, Babits is akkor jöjjön Szekszárdra, mert valószínűleg csak egy napig maradnak.

[Babits István szeptember 1-jei levele arra utal, hogy Babits föltehetőleg már nem utazik Szekszárdra.]

Lásd OSZK Fond III/35/47.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 125., 372. (1374. levél)

Dienesék [Valéria, Pál és Valéria édesanyja és húga, Benczelits Erzsébet és Geiger Edit] id. Babitsnénak írott lapjukon köszönik „a kedves családi kártyát”, s Dienes Pál írja: „Kezeit csókolja és elrablott barátját visszavárja: Pali.”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.173.; Buda 1996. 339. (197. levél – az időpontok szorossága miatt nem valószínű, hogy a „családi kártya” az 1. jegyzetben említett, augusztus 25-i miskolci lap lenne)

Budapest, 1913. augusztus

Fogarasi barátja, Fridrich András „különösen a múlt hóban Pesten eltöltött két kedves napra gondolva” írja szeptember 27-i lapját Babitsnak, majd november 17-i levelében is megemlíti, hogy a fogarasi tanártársak általános érdeklődésére tartott számot pesti találkozásuk. „A mesélgetésből különösen a »Tanagra« tetszett a népnek, annak is főleg a kikiáltója. Egyes kiszólásai szűkebb körünkben szállóigévé lettek” – ezekből a sorokból vélhető, hogy Babits és Fridrich András az Angolparkban is járnak, melynek ekkori látványosságát Szép Ernő így örökíti meg: „odakinn sétáltam a nyári este szórakozó telepén [Angolpark] és végighallgattam a Tanagra-színház ünnepelt kikiáltóját. Mikor először hallottam, jót nevettem a komoly vurstlitisztviselő vad mondókáján. Azóta a kikiáltó nagyon népszerű lett, egész Budapest róla beszél, az újságok kiadták az arcképét meg az életrajzát és esténként jókedvű urak állják körül és végigskandalják vele a mondókáját. A kikiáltóból primadonna lett, komázik a közönséggel, cifrázza a beszédét, szónoklatokat intéz a hallgatósághoz s a jóízű mondókából rossz ízű ostobaság lett. Szegény embert tönkretették, amikor fölfedezték.”

Lásd Fridrich András Fogaras, 1913. szeptember 27-i lapját (OSZK Fond III/1650/7.) és 1913. november 17-i levelét (OSZK Fond III/1650/8.); Szép Ernő: *Sok minden*. Athenaeum irodalmi rt. kiadása, Budapest, 1914. 97–98.

Szekszárd, 1913. ősz

A *Merceria* című vers keletkezésére helyesen lásd *Velence, 1912. július 18–20. körül–Szekszárd, 1912. augusztus 5. után–augusztus 29.*; az *Őszi harangozó* című vers keletkezésére helyesen lásd *Szekszárd, 1912. augusztus 5. után–augusztus 29.*

Lásd Kelevéz 1998. 105. és 259. lábjegyzet

Tisztviselőtelep, 1913. szeptember–1914. június, 1913/1914-es tanév

A X. kerületi Tisztviselőtelepi Magyar Királyi Állami Főgimnáziumban Babits a II/c-ben osztályfőnök, s a magyart és a latint, az V.-ben pedig a magyart és a görög-pótlót tanítja (összesen 17 órában), s vezeti a Széchenyi önképzőkört.

Az iskola eszközeinek gyarapítására és szegény diákjainak támogatására életre hívott Segítő Egyesület javára előadásokat tart a tisztviselőtelepi gimnázium nagytermében – egy alkalommal saját Dante-fordításából olvas föl. (Föltüntetik, hogy a Szabóky utca 54.-ben lakik.)

Önképzőköri munkája során közelebbről megismeri diákjai életét, sokuk szegénységét, s ellátogat tanítványaihoz a pestszentlőrinci kis házakba, putrikba.

Egyik tanítványa emlékezete szerint: „Aszkétaszerű, papos megjelenésű, szerény, sőt talán kissé félszeg ember.” „Sötétbőrű, de azért mindig sápadt, beesett arcával, tétova tekintetével maga volt a szerencsétlenség szobra, a félszegség mintaképe [...] nem volt csöppet sem ideális férfialak. Merengő lénye, amely mindig mindenkinek részben igazat adott, félszeg kézfogásai, kissé köpködő beszéde és néha indulatos kéz- és arcrángásai, nem voltak ideálisak” – idézi föl, korántsem hízelgő módon alakját egy másik diákja. Abban minden visszaemlékező tanítvány megegyezik, hogy Babits tudása lenyűgöző, tud „tiszteletet teremteni maga körül”, „az összefüggő gondolatoknak, a szép beszédnek” nagy jelentőséget tulajdonít, és „nagy hangsúlyt helyez az írásbeliknél a helyesírásra, a tömör gondolatátvitelre, az összefüggésre és a szép stílusra”.

Az önképzőköri üléseket szombatonként tartják, a tanév során 24 alkalommal. Szépirodalmi műveket, műfordításokat, tudományos értekezéseket, természettudományi dolgozatokat olvasnak föl, zeneszámokat mutatnak be. Babits az önképzőkör tisztségviselőivel személyes kapcsolatba is kerül. A diákok lakásán is meglátogatják, itt beszélnek meg „az önképzőkör ülésére előkészített anyagot”.

Babits *Levelek Iris koszorujából* című kötete második kiadásának egy példányát a könyvtárnak ajándékozta.

Lásd A budapesti X. kerületi Tisztviselőtelepi Magyar Királyi Állami Főgimnázium 1913–1914. évi értesítője, 1914. 7., 13., 17., 23., 30., 42.; Éder 1966. 146., 147.; Sipos 2003. 60–61.

Lásd még Dienesék 1982. 167.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 248.

1913/1914-es és 1914/1915-ös tanév

Majdani feleségének, Tanner Ilonának [Török Sophie-nak] öccse, ifjabb Tanner Béla ebben a két esztendőben Babits tanítványa a tisztviselőtelepi főgimnáziumban. Ötödikben magyart és görög-pótló irodalmat, hatodikban latint tanít neki, s az osztályfőnöke is. A nem különösebben tehetséges tanítványt magyar nyelvből Babits meg is buktatja. (Török Sophie visszaemlékezése szerint, apjuk hiába kérleli, Babits szerint a „rossz és hanyag gyerekek nem érdemlik meg, hogy jó szülők aggódjanak értük”.) A későbbi rokoni viszony és talán a megszépítő emlékezet okán a gimnáziumi éveket 76 esztendősen visszaidéző Tanner Béla a pótvizsga tényét nem említi: „Barátaimtól hallottam, hogy a görög-pótló órákat tartó tanár nagyon érdekesen mesél az ókori világ történetéről és művészetéről. Én is ezt a tárgyat választottam

és nem bántam meg. Babits nagy szeretettel és lelkesedéssel beszélt a homéroszi világról, előadásait szép képekkel tette szemléletessé. Szavai nyomán az élettelen Akhilleusz-kép szinte megelevenedett [...]. Latint és magyar is tanított. Ha a költészetéről beszélt, akkor lángolt, s lelkesedése átragadt ránk is. [...] mindenkivel rendkívül humánus volt. [...] Azokat szerette igazán, akik lelkesedtek az irodalomért és sokat olvastak.” A 14-15 éves diák Verne és Jókai könyveit már olvasva, Babitstól újabb olvasnivalót kér, aki Stendhal *Vörös és fekete* című regényét ajánlja neki. Török Sophie kevésbé idilli képet idéz: „Fivérem beszélte róla, hogy nagyon okos és nagyon ideges ember volt, s a rendetlenkedőket következetesen: »pimasz, kidoblak« felkiáltással fegyelmelte.”

Lásd Téglás 2000. 10., 218. 2. lábjegyzet; Téglás 2005. 7–8., 10. (Tanner Béla születési évszáma bizonyára elírás, helyesen 1899)

Lásd még Török Sophie naplójegyzeteit: OSZK Fond III/2699.; Téglás 1991. 266–271.; Sipos (Czeizel) 2004. 61.

1913. szeptembertől 1916. januárig

Önképzőkörös diákjai egyike-másika előtt Babits felolvassa egy versét – például az *Egy szomorú vers* és a *Fekete ország* címűt. Előfordul az is, hogy egyik tanítványa, Újváry László tanácsára valamely versén változtat. Máskor kávéházba viszi diákjait, ahol Adyt és Móriczot is látják.

Lásd Gulyás, Irodalomtörténet 1941. 192.

1913. szeptember 1.

Babits István – aki bizonyára a családi hagyományt követve iratkozik be a Pázmány Péter Tudományegyetem jogi karára – levelezőlapján tandíj-, terminus- és beiratkozás-ügyekben kér felvilágosítást és tanácsot bátyjától. [Kelemen] Miska bácsi járt náluk, s biztatta, írjon Buday Lászlónak; talán bejárhatna a hivatalába dolgozni. Kiss Pistával akar közös szobát keresni pesti tanulmányai idejére.

Lásd OSZK Fond III/41/12.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 127., 373–374. (1377. levél)

Lásd még Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 231–232.

Szilasi Vilmos levelében közli, hogy szombat [szeptember 6.] délután helyett péntek [szeptember 5.] délután, 5 után menne ki Babitshoz.

Lásd OSZK Fond III/1236/4.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 32. (8. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 128–129., 375. (1380. levél)

Vö. *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 32. (8. levél – szeptember 10-i dátumot ad)

1913. szeptember 2.

Galamb Sándor Újpesten postára adott képeslapján köszöni meg Babits Itáliából küldött „szíves megemlékezését”.

Lásd OSZK Fond III/2448/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 129., 375–376. (1381. levél)

Komjáthy Aladár Újpestről a Szabóky utcába küldött levelezőlapján értesíti „Mihály bátyját”, hogy szombaton [6-án] 5 óra felé fölkeresi. Kéri, tudassa vele és Szilasi Vilmossal is (VIII. Röck Szilárd utca 17. IV. 2.), ha az időpont alkalmatlan, ti. Szilasi levelezőlapra kért tőle és természetesen vele együtt Babitstól „találkát”.

[Lehetséges, hogy Komjáthy végül Szilasi szeptember 5-i, pénteki látogatásához csatlakozik.]

Lásd OSZK Fond III/753/8.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 130., 376. (1382. levél); Buda 2007. 75–76.

Lásd még *Budapest, 1913. szeptember 5. péntek*

Budapest, 1913. szeptember 5. péntek

Szilasi Vilmos valószínűleg délután 5 óra tájban meglátogatja Babitsot. [Elképzelhető, hogy Komjáthy Aladár, aki szombaton akarja Babitsot fölkeresni, csatlakozik hozzájuk.]

Lásd Szilasi Vilmos 1913. szeptember 1-jei levelét: OSZK Fond III/1236/4.

Lásd még Komjáthy Aladár 1913. szeptember 2-i sorait: OSZK Fond III/753/8.

1913. szeptember 10.

König György a *Vasárnapi Újság* nyomtatott fejléces levélpapírján írt levelében a szerkesztőség nevében felkéri Babitsot, hogy „a most lefolyt ünnepségek” apropóján írjon számukra cikket Boccaccióról. (Ha vállalja, hétfőre/keddre [15/16-ra] várják az írást.)

[Giovanni Boccaccio (1313–1375) születésének 600. évfordulója alkalmából az Operaház bemutatja Franz von Suppé *Boccaccio* című vígoperáját.]

Lásd OSZK Fond III/797/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 130–131., 376–377. (1383. levél)

1913. szeptember 12.

Szilasi Vilmos délután keresi Babitsot és pár soros üzenetet hagy neki, hogy másnap délután nem tud kimenni hozzá. 7-kor viszont a Vigszínház kávéházban lesz, ha szép az idő. Az üzenetet követő, a Szabóky utcába küldött levelezőlapján már azt jelzi, hogy ha másnap *este* együtt mennének vacsorázni [ti. Babits és Komjáthy Aladár], velük tartana. Közli azt is, hogy 7-re mégsem lesz a kávéházban, de 8-kor találkozhatnak „a Margitszigeten, a lóvasút alsó végállomásán”.

Lásd OSZK Fond III/1236/5.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 32. (9. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 131., 377. (1384. levél)

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 377. (1384. levél jegyzetében: Szilasi Babitsnak szóló levélüzenetét a Komjáthy Aladárnak 1913. szeptember 2-án vagy előtte [!] küldött levelezőlapjával azonosítja)

1913. szeptember 15.

König György nem kapva választ „csütörtökön” [helyesen szerdán!], 10-én írt levelére, pár sort küld a *Vasárnapi Újság* nyomtatott fejléces levélpapírján Babitsnak, kérve „azonnali választ”, várhatják-e másnapra a Boccaccióról szóló cikket.

Lásd OSZK Fond III/797/2.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 132., 377–378. (1385. levél)

Lásd még *Budapest, 1913. szeptember 21.*

1913. szeptember 18.

Babits Sándor levélben hívja meg Babitsot Kolozsvárt, szeptember 27-én tartandó esküvőjére. Szinte könyörög neki, hogy menjen el, mert a családjából senki nem tud részt venni az esküvőn. Kéri Babits értesítését (Budapest, II. kerületi Kacsai utcai címére). [Föltehetőleg Babits sem megy el.]

Lásd OSZK Fond III/183/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 132–133., 378. (1386. levél)

1913. szeptember 19.

Komjáthy Aladár Újpestről küld levelezőlapot Babitsnak: „hétfőn [22-én], a mondott időben” nem lehet nála, mert a tandíjmentesek csak 22-, 23-, 25-én iratkozhatnak. Ezért a következő szombaton, 27-én délután fogja felkeresni őt fél hat felé, mert 5-ig órája van. Babits értesítését kéri, ha az időpont nem alkalmas neki.

Lásd OSZK Fond III/753/9.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 133., 378. (1387. levél); Buda 2007. 76.

Budapest, 1913. szeptember 19.

A Nyugat Szerkesztősége Havas Irén aláírásával küld levelet Babitsnak: a főszerkesztő megbízásából értesíti, hogy „a Nyugat szerkesztőségi összejövetelei minden kedden – először f. hó 23-án – du. 6 óra után a Vigadó kávéházban lesznek”.

Lásd OSZK Fond III/1816/10.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 134., 379. (1388. levél)

Lásd még *Budapest, 1913. szeptember 23. kedd; 1913. szeptember 29.*

A családtagok és Babits „Misi” aláírással a budapesti Szabadság teret ábrázoló képeslapon kíván öccsének, Babits Istvánnak minden jót születésnapja alkalmából [1895. szeptember 21.]; a lapot nagybátyjuk, „Bimbis bácsi” [Kelemen Imre] címezi, és jókívánságai mellett kéri, „Misinek otthon lévő Jókai és Mikszáth könyveit,

ha kiolvastátok, hozd magaddal!”. „Gizi néni” [Kelemen Imréné], „Gizike” [Kelemen Gizella] és Farkas Klárka [talán Kelemen Gizella egyik barátnője] is aláírja a lapot.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.79.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 134., 379–380. (1389. levél – a közlés címzésében bizonyára véletlen elírásként „Babits Mihály [!]” joghallgató úrnak” áll)

1913. szeptember 21. előtt

A *Boccaccio* tintairású tisztázatának (javításokkal, betoldásokkal) keletkezése. Aláírás: „Babits Mihály”. Az első fólió felső szélén idegen kéztől származó nyomdai utasítások.

Lásd PIM Kézirattára V. 2121.

Lásd még *Budapest, 1913. szeptember 21.*

Budapest, 1913. szeptember 21.

Babits pár sort ír a budapesti tisztviselőtelepi főgimnázium folyosóját ábrázoló képeslapon Szilasi Vilmosnak másnapi programjukról: déli 1 órától kezdve várja Komjáthy Aladárt a Múzeum kávéházban, ahonnan az Ernst Múzeumba mennek. 5 órakor már bizonyosan otthon lesz, kéri, Szilasi keresse fel, vagy menjen velük a múzeumba.

[1912 májusában nyílik meg az Ernst Múzeum, az első magyarországi magánmúzeum Budapesten, a Nagymező utca 8. szám alatt, az akkoriban épült szecessziós bérház első emeletén. Ernst Lajos (1872–1937) az 1880-as évektől gyűjti elsősorban a magyar történeti vonatkozású művészeti alkotásokat, s elsőként ismeri föl a kész festmények vázlatainak értékes voltát. A múzeum 14 termében állandó kiállítást, a többiben időszakos tárlatokat tartanak. A művészekkel jó kapcsolatot ápoló neves műgyűjtő a műtárgyak konjunktúrájának idején, 1917-ben kezdi meg aukciók szervezését. Az 1920-as évek gazdasági válsága és a túlzott vásárlások következtében Ernst anyagilag tönkremegy, gyűjteményét jelzáloggal terhelik, 1937 tavaszán öngyilkosságot követ el. – Török Sophie-val is gyakran látogatja a múzeumot Babits, ahol többek között Rippl-Rónai József róla készített portréját is kiállítják, s az Ernst halálát követő könyvárverésen könyveket is vásárol.]

Lásd OSZK Fond III/108/5.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 34. (10. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 135., 380. (1390. levél), hasonmása [536.] 16. illusztráció

Lásd még Ernst Múzeum: *Budapest, 1923. május 14.–1923. kora ősz; Dömös, 1923. július 21.; Budapest, 1923. október 14.; Budapest, 1925. február 18.; Budapest, 1925. november 28.; Budapest, 1931. április 1. előtt; Budapest, 1932. április 17.; Budapest, 1932. május 13.; Budapest, 1934. január 21.; Budapest, 1939. február 21.; Budapest, 1940. február 4.*

Közzik *Boccaccio* című esszéjét, Giovanni Boccaccio születésének 600. évfordulója alkalmából, melyben Babits a póztalan, minden keresettséget nélkülöző kedves

anekdotázónak, „a jó, őszinte, nemes embernek” állít emléket, akinek könyveit – bár még életében Itália erkölcsi megrontásával vádolták – évszázadok óta mosolygva adják kézről kézre az olvasók. „Őszintén és bátran szerette az életet és egy kicsit megvetette és kinevette azokat, akik ugyanezt csak bújva és tolvajok módjára merik szeretni. Nagy mulatsága telt abban, ha felfedezhette, hogy azok, kik folyton a túlvilág felé forgatják szemeiket, titkon szintén ennek a siralomvölgynek a rétejeire lopakodnak mézért. [...] Mélyen tudott szeretni és bámulni: Dantét, a túlvilág énekesét, aki annyira különbözött tőle, felolvasta, kommentálta, gyönyörű cicerói körmondatokban írta meg életrajzát. A könyvek szeretete, klasszikusok tisztelete hozta össze Petrarccal, akire ő az ifjabb kortárs bámulatával tekinthetett: a tudós barátság, humanisták szabadkőművesi testvérisége és Boccaccio természetes tisztelni-tudása szilárdá tette viszonyát ezzel a hiú és elkényeztetett hírességgel.”

Lásd Vasárnapi Újság 1913. szept. 21. 38. sz. 753.

Budapest, 1913. szeptember 22. hétfő

Babits déli 1 órától várja Komjáthy Aladárt a Múzeum kávéházban, ahonnan az Ernst Múzeumba mennek, onnan pedig haza, Babitshoz.

[Lehet, hogy Szilasi Vilmos is velük tart.]

Lásd Babits Szilasinak szóló szeptember 21-i levelét: OSZK Fond III/108/5.

Lásd még Sipos 2003. 64.

Budapest, 1913. szeptember 23. kedd

Kedd délutánonként a *Nyugat* szerkesztői rendszeren „zártkörű” összejövetelt tartanak délután 6 óra után a Vigadó kávéházban, „melyen csak főmunkatársakat látnak szívesen”. Babitsot is elvárják, ő azonban – Fenyő Miksa szeptember 29-i levelének tanúsága szerint – nem mindig megy el – ezen az estén is távol marad.

Lásd a *Nyugat* Szerkesztősége 1913. szeptember 19-i (OSZK Fond III/1816/10.) és Fenyő Miksa 1913. szeptember 29-i (OSZK Fond III/438/19.) levelét

Lásd még a „keddi” *Nyugat*-összejövetelekre: **1918. január 30. előtt**

1913. szeptember 27.

Fridrich András Fogarasról küldött képeslapján „a múlt kedves napjaira, különösen a múlt hóban Pesten eltöltött két kedves napra gondolva” kíván még sok boldog Mihály-napot Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/1650/7.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 135., 380–381. (1391. levél)

Lásd még a fogarasi Lenkert utcai lakásban tartott Mihály-napokra: *Fogaras, 1908–1911*; utal rá Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 435.; ***Budapest, 1913. augusztus***

Anyai nagybátyja, Kelemen Mihály Pécsről küldi jókívánságait Babitsnak névnapja alkalmából. „Nagyon elbámultam, midőn édes Anyádtól hallottam, hogy a minster nem adta meg a kért egy évi szabadságot, holott közömbös dolgokért is megszokták azt adni – valami mulasztásnak kellett a kérvény körül előfordulni” – véli, s óvja Babitsot „a túleröltetéstől”, mert főleg az idegrendszer megkívánja olykor-olykor a pihenést és a szórakozást.

Lásd OSZK Fond III/1729/84.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 136., 381. (1392. levél)

Lásd még **1913. május előtt**; Éder 1966. 146.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 248.

1913. szeptember 28.

A család küld lapot Szekszárdról Babitsnak, melyre id. Babitsné, [Kelemen Ilona], a „Nenne” és [Halász Béláné Babits Anna] „Anna nénéd” írja jókívánságait Mihály-nap alkalmából, s a lapot [Babits István] Pistván [!] és [Babits Angyal] Angyus minden jót kívánva, [Babits Konstancia] Stánci tánti”, „[...] bácsi” és [Dörnyei Ferencné Babits Róza, Babits apai nagynénje] „Róza nénéd” is aláírja.

Lásd OSZK Fond III/1485/3.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 136–137., 381–382. (1393. levél)

1913. szeptember 29.

Fenyő Miksa ír levelet Babitsnak, mondván, kedden [23-án] sajnálattal nélkülözték. Újból „meginvitálja” keddi találkozójukra, s tréfásan figyelmezteti létezésükre, minthogy a *Nyugat* már régóta nyomát se látta Babits-kéziratnak.

Lásd OSZK Fond III/438/19.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 137., 382–383. (1394. levél)

1913. szeptember 30. előtt és szeptember 30.

Szabó Dezső, aki az 1913/14-es tanévben Sümegen tanár, már onnan küld képeslapot, tegező sorokkal Babitsnak, melyben tudatja, hogy Pesten járva, valamely $\frac{3}{4}$ 9-ig tartó előadás után nagy társasággal egy vendéglőbe mentek, s onnan telefonáltak neki a Vígszínház kávéházba, de Babits „már vagy még” nem volt ott. Sajnálja, hogy nem találkozhattak, s reméli, hogy a találkozás Sümegen megtörténhet. [Szabó Dezső *Életeim* című önéletírásában szerepel a sümegi *Nyugat*-est terve: Adyt, Babitsot, Balázs Bélát és Kaffka Margitot várná szereplésre, végül azonban csupán Kaffka Margit lép föl Sümegen.]

Lásd OSZK Fond III/1162/1.; Gál István, Jelenkor 1970. 2. sz. 153.; Sipos 2003. 62.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 137–138., 383. (1395. levél)

Lásd még Szabó Dezső 1982. 470–471.

Budapest, 1913. október 4.

Babits és Komjáthy Aladár a tisztviselőtelepi főgimnázium dísztermét ábrázoló lapjukon sajnálkoznak, hogy Szilasi Vilmos nincs velük.

[Bizonyára valamely kávéházban vagy vendéglőben, ahol hármásban gyakran találkoznak.]

Lásd OSZK Fond III/108/6.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 34. (11. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 138., 383–384. (1396. levél)

1913. (?) október 5. vasárnap

Id. Babitsné küld szemrehányó levelet fiának (a Szabóky utcába), zokon véve, hogy régen nem tud róla, pedig névnapján sokat foglalkozott vele – vörösbort is küldött neki. Szólt azonban idén nem küldhet, mert az eső miatt megrohadt. Beszámol arról, hogy másnap kezdik a szüretet, Angyus 3 napi szabadságán Sárbogárdra ment, Pista pedig egész nap tanul. Félti Babitsot „különösen a sok éjjelezéstől a könyvekkel” (!). „Csak erről szoknál le édes Misim hisz azért vagy olyan ideges, pedig saját magad vigyázhatnál legjobban arra hogy egészséges lehess és hogy örülhetnél az életnek hisz tudod hogy ez volna a legfőbb óhajom!” – teszi hozzá szokásos intelméit. André [István, szekszárdi szabó] számlákat hozott, de ő nem fizette ki, hiszen tudja, hogy André járt Babitsnál, aki nyilván kiegyenlítette őket. Hívja haza Babitsot, s akkor Pista dolgát [bizonyára valamely állást] is megbeszélhetnék.

Lásd OSZK Fond III/179/57.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 139., 384–385. (1397. levél)

Lásd még Babits István állására Babits öccsének 1913. október 6. után írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.112.

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 139., 384–385. (1397. levél – a jegyzetben a „Pista tanul egész nap” mondatra az „érettségi sikerét” vonatkoztatja, noha Babits István ekkor már joghallgató)

1913. október 6.

Kelemen Ilona küld képeslapot Babitsnak: „a szüret kezdetével” üdvözlük „az érdeklődést nélkülöző érdekeltet” – id. Babitsné jelzi, hogy előző nap is írt, s várja fia sorait; a lapot [Kelemen Imre] Bimbis és Babits István is aláírja.

Lásd OSZK Fond III/1729/8.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 140., 385. (1398. levél)

Budapest, 1913. október 6.

Babits „Misi” aláírással a budapesti tisztviselőtelepi főgimnázium földrajzi előadótermét ábrázoló lapot küld öccsének, Babits István „joghallgató úrnak”: kéri, azonnal küldje el ajánlva Komjáthy Aladár címére az indexét egyeztetés céljából, amit Aladár elintézt helyette.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.106.; közli Csizsár–Vendel-Mohay 1991. 41. (2. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 140., 385–386. (1399. levél)

Lásd még az index-ügyekre utal Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 232.

Budapest, 1913. október 6. után

A budapesti tisztviselőtelepi gimnázium ebédlőjét ábrázoló lapon Babits „Misi” aláírással küld újabb néhány sort öccsének, Babits Istvánnak: azt javasolja, ne habozzon, fogadja el az állást a Statisztikai Hivatalban, mert bárkivel beszélt róla, mindenki előnyösnek találja. Tudatja azt is, hogy Komjáthy Aladár aznap vagy előző nap intézte öccse ügyét [valószínűleg az indexegyeztetést].

[Babits István munkavállalására bizonyára azért van szükség, hogy anyjuk anyagi nehézségein enyhíteni tudjon.]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.112.; közli Csiszár–Vendel-Mohay 1991. 42. (3. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 141., 386. (1400. levél)

Lásd még Babits öccsének 1913. október 6-i lapját: WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.106.; Buda 2005. 11–12.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 232.

Budapest, 1913. október 14.

Babits a budapesti tisztviselőtelepi főgimnázium tanácskozótermét és kollégáit ábrázoló lapot küld édesanyjának, jelezve, hogy ő nincs közöttük. Pár sorban tudatja, hogy Andrét [André István szekszárdi szabót] nem fizette ki, de reméli, hogy még ebben a hónapban küldhet pénzt; köszöni a bort s megírja azt is, hogy másnapra meghívta [igazgatóját, id.] Gaál Mózes és Dieneséket.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.107.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 141., 387. (1401. levél)

Budapest, 1913. október 15.

A könyvkereskedelemben dolgozó Sugár Jenő névjelzéses levélpapírján elküldi körlevele egy példányát Babitsnak is: Hermann Bahr [író, osztrák irodalomszervező] néhány évvel korábbi kezdeményezésének mintájára – aki kis füzetkéjében felsorolja a maga és munkatársai által legjobbnak tartott tíz könyvet – ő magyar írók véleményével és nyilatkozataival hasonló vállalkozást kíván elkészíteni, ezért kéri a lapon megjelölt kérdésre Babits lehetőleg kimerítő válaszát, „melyik tíz könyv az, amelynek elolvasását minden ifjú emberre nézve okvetlenül szükségesnek és amelyek irodalmi értékét és becsét legnagyobbra tartja”.

Lásd OSZK Fond III/1877/5.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 142., 387–388. (1402. levél)

Lásd még *A magyar könyv- és zeneműkereskedő alkalmazottak országos egyesületének („Csak szoroson”) negyvenéves története 1873-tól 1913-ig.* Írta Kiszlingstein Gusztáv egyesületi alelnök. Az Egyesület saját kiadása, Budapest, 1913 (ez a kötet jegyzi Sugár Jenőnek az egyesületben a [magyar és angol] könyvkereskedelem tárgyában 1912–1913-ban tartott előadásait)

Budapest, 1913. október 16.

Babits a tisztviselőtelepi főgimnázium földrajzi előadótermét ábrázoló lapon néhány sorban tudatja Szilasi Vil móssal, hogy sem Aladár, sem ő nem tud megjelenni a jelzett időben; szombaton [18-án] önképzőköri ülés miatt nem ér rá, de vasárnap [19-én]

délután hat óráig otthon lesz és örömmel várja őt. [Babits a tisztviselőtelepi gimnázium önképzőkörét, a Széchenyi-kört vezeti.]

Lásd OSZK Fond III/108/7.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 34. (12. levél); Téglás 1991. 133.; Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 143., 388–389. (1404. levél)

Megjelenik a *Hadjárat a Semmibe. Strófák egy képzelte költeményből* című Babits-vers. Idézőjelek között a [*Földhöz ragadt, nyomorult tudomány...*] kezdetű, 1904-es versének első öt sorát beépíti ebbe a költeményébe.

Babits Dienes Valériával sokat beszélget Bergsonról, „s hogy »ses pensées« [*francia 'gondolatai'*] mennyire éltek benne, nagyon elárulta a »Hadjárat a semmibe«” – emlékezik Dienes Valéria egy 1964 novemberében kelt levelében.

Lásd Nyugat 1913. II. okt. 16. 20. sz. 536–542.; Vendel-Mohay 1983. 53. (1913. ősz); Szabó SJ 2001. 229.

Lásd még *1904. augusztus–szeptember (?)*; *1919 vége–1920 (?)*; *Budapest, 1912. december 16.*; Rába 1981. 427–431.; Kelevész 1998. 249.

Budapest, 1913. október 18. szombat

Babits a tisztviselőtelepi gimnázium Széchenyi önképzőkörének ülésén vesz részt.

Lásd Babits Szilasinak szóló október 16-i levelét: OSZK Fond III/108/7.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 34., 213.

1913. október 19. előtt

Székely Artúr följegyzése szerint a Galilei kör ülése után a Magyar Királyban vacsora közben a *Világ* szerkesztőségéből küldönc érkezik Adyhoz vasárnapi versért. „Ady Babits felé elismerő és baráti gesztusként [ti. az akkor megjelent Dante-fordításért] dantei stílusban és versformában, tercinában kívánta megírni a verset. Ki tudná megmondani, kérdezte, hogy a tercínák melyik sorai rímelnék egymással. Ady erre papírt és ceruzát vett elő, és ott az asztalon [...] néhány perc alatt megszületett a vers: *Nagy lopások bűne*.”

Lásd Sz. A. [Székely Artúr], Haladás 1949. ápr. 14. 15. sz. 5.; Gál István, Irodalomtörténet 1972. 1. sz. 188. (lábjegyzet); Gál István 1975. 10–11.

1913. október 19. vasárnap

A *Világ*ban megjelenik Ady *Nagy lopások bűne* című verse, még a kötetben szereplő alcím és ajánlás nélkül: „Dante ezt, ha jobban is, valahogyan így írta volna meg Babits Mihálynak”.

Lásd *Világ* 1913. okt. 19.; Gál István 1975. 10–11.; Melczer, Irodalomtörténeti Közlemények 1977. 1. sz. 119.

Babits István pár sorban másnapi, hétfő esti (fél 10-es) Budapestre érkezéséről tudósítja bátyját.

Lásd OSZK Fond III/41/13.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 143., 389. (1405. levél)

Ha él barátja meghívásával, lehetséges, hogy Szilasi Vilmos fölkeresi Babitsot a Szabóky utcai lakásban.

Lásd Babits Szilasinak 1913. október 16-án írt sorait: OSZK Fond III/108/7.

Budapest, 1913. október 20. hétfő–november 1. Mindenszentek előtt

Október 20-án este fél 10-kor érkezik Budapestre öccse, István. Babits azonban nem akarja testvérének megengedni, hogy nála maradjon [talán mert zavarja őt a munkájában].

Lásd Babits István október 19-i sorait: OSZK Fond III/41/13.; id. Babitsné november 1-jei levelét: OSZK Fond III/179/208.

Budapest, 1913. október 23.

(Tápay) Szabó László pár soros levelében kéri, Babits postafordultával küldje el arcképét, hogy azt az *Élet* című lap prospektusában, a lapokban és egyéb kiadványaikban közölhessék.

Lásd OSZK Fond III/1165/8.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 144., 389. (1406. levél)

Budapest, 1913. október (szeptember 29. után)

Babits Sándor és felesége [Keresztes Ilona] házasságkötésük miatti „nagy boldogságukban” megfeledkezve Babits névnapjáról [szeptember 29.], késve gratulálnak, s kéri, adjon alkalmat „egy vacsora utáni kis viszontlátásra” és az ifjú feleséggel való megismerkedésre (II. kerületi Zsigmond utcai lakásukban).

Lásd OSZK Fond III/183/17.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 145–146., 390–391. (1408. levél)

1913. október 28.

A Babitscsal egy időben a fogarasi polgári leányiskolában nyelvet és történettudományt tanító Hajtay Etelka küld levelet Babitsnak, az „Igen tisztelt, kedves Tanár úr”-nak Fogarásról. *Királykisasszony* című darabját – melynek előadásáról annak idején Babits is nagy elismeréssel nyilatkozott –, Stojanovics [Jenő] zeneszerző ismeretlenül megzenésítésre és átdolgozásra kéri tőle. Azzal a „merész kívánsággal” fordul Babitshoz – bár tudja, hogy nagy regényen [*A gólyakalifa*] dolgozik, amelynek karácsonyra el kell készülnie –, írná meg az ő darabjához még szükséges „kis románcz”-ot, vagy ha ő nem tud ezzel foglalkozni, nyerve meg számára Szép Ernőt,

„aki jó barátja”. Jelzi, hogy a darabot majd saját új átdolgozásában elküldi Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/539/2.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 144–145., 390. (1407. levél – a jegyzetben a téves jelzetszám – 6539! – bizonyára elírás)

1913. (?) november 1., Mind(en)szentek előtt

Id. Babitsné zokon veszi, hogy Babits nem akarja Pistának megengedni, hogy nála maradjon, pedig öccse kollokválni akar, hogy tandíjmentességet kapjon. Leveleiben kéri, tűrje meg Pistát, míg a pénze tart és Mind(en)szentekkor utazzanak együtt haza. Balog [Károly, Babits bérma-keresztapja] Pécsről érdeklődött, s szeretné Babits arcképét is. Kovács Lacitól hallotta, hogy Babitsnak semmi baja, s jól érezte magát a társaságban [bizonyára Dienesekre és id. Gaál Mózesre utal]. Szeretné olvasni készülő regényét [*A gólyakalifa*]. Közli, hogy Andrét [André István szabót] kifizette. Intelmeket is küld fiainak: nézzenek Pistának télikabátot, s a javítani való ruhát vigyék haza, Licikét [Kelemen Gizellát] látogassák meg, vigyázzanak a „vilányos”-ra, amitől id. Babitsné nagyon fél és őket is félti. „[S]zeretnék veled sokat beszélgethetni amit meg sajnos te nem szeretsz...” – jegyzi meg némi iróniával. Angyal pár sorban kéri Pistát, hogy bátyjukat is vigye haza Mindenszentekre.

[Babits István egy darabig bátyja lakóhelyéhez közel, szintén a Szabóky utcában, a 41. szám alatt vesz ki albérletet, hamarosan azonban visszamegy Szekszárdra, ahonnan csak a vizsgák idején jön fel Budapestre. Id. Babitsné – Kelemen József 1914. május 20-i levelének tanúsága szerint – családi és baráti kapcsolatai révén megkísérli az országos bírói és ügyészi internátusba ingyenes helyre bejuttatni Pistát, illetve a Kassalik-féle jótékonyági alapítványtól – mely az önhibájukon kívül szegénységre jutott középosztálybeliek megsegítését célozza – évi segílyt szerezni taníttatásához – mindhiába.]

Lásd OSZK Fond III/179/208.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 146–147., 391–392. (1409. levél – Szekszárd, 1913. október)

Lásd még Buda 2005. 11.; Buda 2006. 162. (91. levéljegyzete); 168–169. (98. levél); Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 232.

1913. november 2.

Az „Élet” könyvei – *Bibliotheca vitae* – sorozatról jelenik meg általános ismertetés. A sorozat tervezett szerzői között, Sík Sándor, Ambrus Zoltán, Cholnoky Viktor, Kosztolányi Dezső, Tömörkény István mellett Babits is szerepel, végül azonban nem jelenik meg kötete.

Lásd Élet 1913. nov. 2. 44. sz. 1417.

1913. november 8.

Bimbis, Kelemen Imre képeslapot küld Babits István joghallgatónak Szekszárdra. Köszöni a bizonyára a november 5-i Imre-napra küldött jókívánságokat s jelzi: „szívesen látlak Misivel együtt mához egy hétre vacsorára”.

[Ezek szerint Babits István a november eleji kettős ünnep után ismét Budapestre érkezik a kollokviumok miatt.]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.261.; Buda 1996. 339–340. (198. levél)

Budapest, 1913. november 9.

Szilasi Vilmos levelében november 13-ra, csütörtökre meghívja Babitsot a Filozófiai Társaság első összejövetelére, „társaságunk születési ünnepére” (fél 7-kor a Mária Terézia [ma Horváth Mihály] téri, városi Paedagógiai Seminárium pszichológiai előadótermébe), amelyen Révész Géza [pszichológus] fog előadni. Általa üzeni, hogy Komjáthyt és Dieneséket is elvárja. Jelzi, hogy valamelyik nap szívesen ki-menne Babitscsal Dienesékhez.

[1913 elején merül föl egy új filozófiai társaság gondolata, melynek leendő tagjaiként csak olyanok kerülnek szóba, akik „komolyan foglalkoznak filozófiával és erről publikációval tanúskodnak”. Az alapítók: Zalai Béla, Lukács György, Szilasi Vilmos, Fogarasi Béla, Enyvvári Jenő, Ritoók Emma, Szemere Samu, Fülepi Lajos és Révész Géza. A társaság végül mégsem alakul meg.]

Lásd OSZK Fond III/1236/7.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 35. (13. levél); Lengyel András, A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, 1991/1992. 1. 261.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 147–148., 392. (1410. levél)

Budapest, 1913. november 9–13. között

Szilasi Vilmos értesíti Babitsot, hogy a Filozófiai Társaság első ülését egy héttel el kellett halasztani [főltehetőleg 13. csütörtökről 20-ra], mert Révész [Géza] nem készült el az előadásával. Kéri, hogy ígéretéhez híven, akkor is jöjjön el. Várja Babits értesítését egyéb közös programjaikról (mozi, kirándulás): „Nekem minden délutánom szabad s változatlanul rendelkezésedre állok.”

Lásd OSZK Fond III/1236/6.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 35. (14. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 148., 393. (1411. levél)

Budapest, 1913. november 15.

Ha elfogadják meghívását, Babits öccsével, az ismét Budapesten tartózkodó, jogi egyetemi előadásokat hallgató Pistával Bimbisnél, Kelemen Imrénél vacsorázik.

[Babits István vélhetőleg még egész novemberben Budapesten marad.]

Lásd Kelemen Imre Babits Istvánnak szóló november 8-i lapját: WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.261.

Lásd még **1913. november 20. csütörtök**

1913. november 17.

Fridrich András Fogarasról küldött levelében legelőbb megismétli Hajtmann/Hajtay Etelka már előadott kérését, ti. hogy Babits írjon verset az ő „Király Kisasszony” című operettjének prózai szövegébe. Érdeklődik, vajon meglesz-e az új évre Babits készülő regénye [*A gólyakalifa*]. Tájékoztatja tanártársai sorsáról (például, hogy egy kolléga eljegyezte Theisz Vilmát [azt a tanárnőt, aki miatt László Béla öngyilkos lett], bár úgy véli, a *Fogarasi Hírlap*ból mindezt tudja már [ugyanis Babits még évekig járattja a lapot]. „Ősszel visszajöve, amint megtudták, hogy Pesten találkoztam veled, általános volt az érdeklődés. [...] A mesélgetésből különösen a »Tanagra« tetszett a népnek, annak is főleg a kikiáltója. Egyes kiszólásai szűkebb körünkben szállóigévé lettek” – utalás arra, hogy Babits és Fridrich András megtekintik az Angolpark ekkori látványosságát, a Tanagra-színház Budapest-szerte népszerű kikiáltóját is. (A levélírástól betegesen irtózó Ambrózy Pál barátjukról közli, hogy rendületlenül olvas és járattja az *Illustration*.)

Lásd OSZK Fond III/1650/8.; részletét közli Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 435., 437.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 149–150., 393–394. (1413. levél)

Lásd még László Béla öngyilkosságára: *Fogaras, 1911. január 11. szerda, éjjel 11–12 óra között–reggelig*; a levélben említett „Tanagra-színház”-ra: *Budapest, 1913. augusztus*

Vö. Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 149–150., 393–394. (1413. levél – nem tud a „Tanagra-színház”-ról)

Budapest, 1913. november 17.

Dr. Pethő Sándor küld levelet Babitsnak, melyben közli, hogy az *Élet* karácsonyi számában *Katholicizmus és irodalom* címmel körkérdest intéz „a magyar szellemi élet vezetőihez”: „mit értenek a katolikus szellemen és minek tulajdonítják azt, hogy *ujabban annyi jelentős európai író fordult a katolikus miszticizmus felé?*” – tehát nem a programköltészetről, hanem a nagyon aktuális „európai katolikus reneszanszról” kéri Babits véleményét.

Lásd OSZK Fond III/1578/6.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 149., 393. (1412. levél)

1913. november 18.

Babits a tisztviselőtelepi gimnázium Széchenyi önképzőkörének élén hazafias ünnepélyen vesz részt. [Az 1865. november 18-án Kolozsváron tartott országgyűlés deklarálja Erdély unióját Magyarországgal.]

Lásd Téglás 1976. 39.

1913. november 20. csütörtök

Babits Angyal „csütörtök délután az iskolában” ír pár sort bátyjának (mely öccsüknek is szól): Pistát várták kedden és szerdán, de hiába. Kéri, Babits írja meg, Pista ott van-e még, vagy írasson vele, mert édesanyjuk aggódik.

Lásd OSZK Fond III/35/64.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 151., 394–395. (1414. levél)

Budapest, 1913. november 22. szombat

Franyó Zoltán – legutóbbi személyes találkozásuk értelmében – ír levelet Babitsnak, s jelzi, hogy kilátogatna hozzá a Modern Könyvtár számára készülő antológia [az 1916-ban megjelenő *Wilde Oszkár verseiből* fordításkötet] ügyében. Másnap, vasárnap 3 órakor kimenne Babitshoz, ha alkalmas neki az időpont.

Lásd OSZK Fond III/464/2.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 151., 395. (1415. levél)

Lásd még *Budapest, 1913. november 23. vasárnap; Budapest, 1913. november 24. hétfő*

Budapest, 1913. november 23. vasárnap

Részletes ismertetés szerint a Természettudományi Társulat előadásciklusának keretében elhangzik Babits Mihály előadása (*Modern metafizika*).

Lásd Világ 1913. nov. 23. 277. sz. 20.

Délután 3 órakor Szabóky utcai lakásán Franyó Zoltán fölkeresi Babitsot a Modern Könyvtár részére készülő/készítendő antológia ügyének megbeszélésére [a következő napi levél ismeretében, melyben „fordításokról” esik szó, a megbeszélés az *Oscar Wilde*-kötetre vonatkozhat].

Lásd Franyó Zoltán 1913. november 22-i (OSZK Fond III/464/2.) és 1913. november 24-i (OSZK Fond III/464/3.) Babitsnak írt sorait

Budapest, 1913. november 24. hétfő

Franyó Zoltán előző napi találkozásukat követően – amikor megállapodtak, Babits a hét közepén bemegy a Modern Könyvtár szerkesztőségébe, hogy a fordításokra nézvést mindent megbeszéljenek – levelében a szerdai [november 26.] vagy pénteki [november 28.] napot javasolja, mert akkor Gömöri [Jenő] szerkesztő is ott van, s Babits magával hozhatná a fordításokat is.

Lásd OSZK Fond III/464/3.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 153., 397. (1418. levél)

Bimbis [Kelemen Imre] küld képeslapot Babitsnak születésnapi jókívánságokkal. A lapot még „öreg Gizi” [Kelemen Imréné Weininger Gizella], „Gizike” [Kelemen Gizella] és „Pista” [a még Pesten tartózkodó Babits István] írja alá.

Lásd OSZK Fond III/1485/21.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 152., 395–396. (1416. levél)

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 152., 395–396. (1416. levél – úgy véli, a „Pista” aláírás Kiss Istvánt jelenti)

Schöpflin Aladár a *Vasárnapi Újság* nyomtatott fejléces levélpapírján küldött levelében érdeklődik, vajon Babits, ha már a *Nyugat* számára foglalkozik Rabindranáth Tagore műveivel, lefordítana-e kettőt-hármat az ő számukra is. Ha nem vállalja, egy-két napra szeretné kölcsönkérni a könyvet. Reméli, hogy másnap találkoznak

[bizonyára a *Nyugat* szerkesztőségének szokásos keddi összejövetelén], s akkor majd választ adhat.

Lásd OSZK Fond III/1115/8.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 152., 396. (1417. levél)

Lásd még ***Budapest, 1913. november 30. vasárnap; Budapest, 1913. december 1.***

Vö. Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 152., 396. (1417. levél – nem jelzi, hogy három versfordítás jelenik meg a *Vasárnapi Újság* november 30-i számában)

Budapest, 1913. november 25. kedd

Babits valószínűleg elmegy a *Nyugat* szokásos keddi összejövetelére a Vigadó kávéházba, már csak Schöpflin Aladár kedvéért is, hogy talán ekkor átadhassa neki a kért Tagore-fordításokat.

Lásd Schöpflin, 1913. november 24-i levelét: OSZK Fond III/1115/8.; ***Budapest, 1913. november 30. vasárnap***

Lásd még a keddi összejövetelekre: ***Budapest, 1913. szeptember 19.***

Budapest, 1913. november 27.

Az orvos dr. Mayer Ernő, haláláig (1919-ig) a színésznő Medgyaszay Vilma első férje, Medgyaszay Kabaréjának (VI. Andrásy út 69.) nyomtatott fejléces levélpapírján ír levelet: felesége kabaréjának következő havi műsorában szeretné Babits *Cigánydalát* Nádor Mihály zeneszerző kísérezőzenéjével előadni, ehhez kéri az engedélyét (jelezve, hogy többek között Molnár Ferenc, Móricz Zsigmond és Márkus László szerepel még a műsoron).

[A Modern Színház 1913 folyamán alakul Medgyaszay Vilma kabarészínházává.]

Lásd OSZK Fond III/1527/2.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 153., 397–398. (1419. levél)

Lásd még *Cigánydal: 1911. szeptember 1.*; *Magyarország történeti kronológiája III.* 1982. 827.

Budapest, 1913. november 28. előtt

Babits válaszol Franyó Zoltánnak a Modern Könyvtárnál tervezett műfordítások/antológia [*Wilde Oszkár verseiből*] ügyében, valamely kérdésben [talán egy újabb időpontra] választ várva, s jelzi, hogy betegeskedik/gyengélkedik (ezért nem mehet be az ajánlott időpontban a Modern Könyvtár szerkesztőségébe).

Lásd Franyó 1913. november 28-i választ: OSZK Fond III/464/4.

Budapest, 1913. november 28. péntek

Franyó megkapva Babits „kedves levelét” – minthogy sem Ranschburg [Viktor] igazgató, sem Gömöri [Jenő] szerkesztő nincs ott –, nem adhat rögtön választ. Közli: vasárnap [november 30.] délután 3 óra után ismét fölkeresi Babitsot, hogy mindent elintézzenek. Addig is javulást kíván.

Lásd OSZK Fond III/464/4.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 154., 398–399. (1421. levél)

1913. november 28.

Dr. Brájjer Lajos a *Fiumei Estilaptól* értesíti Babitsot, hogy kötetet készül kiadni, melyben a modern magyar költőket kívánja bemutatni. Lekötelezné, ha Babits fordításra alkalmas négy-öt költeményt küldene, s azok fordítására fölhatalmazzná.

Lásd OSZK Fond III/1578/91.

Lásd még **1913. december 24. előtt és december 24.**

Budapest, 1913. november 30. vasárnap

Ha Babitsnak megfelel az időpont, s már nem gyengélkedik, Franyó Zoltán bizonyára fölkeresi őt lakásán, délután 3 óra után a Modern Könyvtár számára készíten-dő antológia ügyében.

Lásd Franyó 1913. november 28-i levelét: OSZK Fond III/464/4.

Megjelenik Schöpflin Aladár jegyzetével Babits három Rabindranáth Tagore-for-dítása: *Észre sem vettem a pillanatot...*, *Kevélykedem az emberek között...*, *Ha tarka játékokat hozok eléd...* – melyek a *Ghitanjali* című mű részletei; Babits ennek an-gol fordítása nyomán ülteti át az ez évi Nobel-díjas hindu költő verseit.

Lásd *Két szent* – [*Észre sem vettem a pillanatot...*]: g = OSZK Fond III/1703/38. (gépiratmásolat tintairású javításokkal); Vasárnapi Újság 1913. nov. 30. 48. sz. 949.

Lásd még **Budapest, 1913. december 1.**; Rába 1969. 23.

Budapest, 1913. december 1.

Megjelenik *Két szent* címmel Babits ismertetése a Kaposi József által fordított *Fiorrettiről* (*Szent Ferenc Virágoskertje*) és Rabindranáth Tagore *Ghitanjali* (*Song Offerings*) című verseskötetéről. Az összevetés apropója az, hogy a kötethez írott be-vezetőben az ír költő, William Butler Yeats Tagorét Szent Ferenchez hasonlítja.

Lásd Nyugat 1913. II. dec. 1. 23. sz. 733–736.

Lásd még **1913**

1913. december 1.

Fridrich András küld Fogarásról lapot Babitsnak, melyhez az András-napot ünneplők csatlakoznak: „az új supplens” [*latin* ’helyettes tanár’] Rozsonдай Győző fűzi a lapra üdvözlő sorait, melyet Kontesveller [Károly], Ambrózy Pál, Blanár János és „a másik új supplens”, Szeiber/Szeiler Antal is aláír.

Lásd OSZK Fond III/1577/24.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 154–155., 399. (1422. levél)

Budapest, 1913. december 3.

Móricz a *Nyugat* Babits Mihályt ábrázoló és *Új leoninusok* című versét közlő képeslapján sürgeti Babitsot: nézzen már el egyszer hozzájuk.

Lásd OSZK Fond III/926/12.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 670. és lábjegyzet (17. levél); F. Csanak Dóra 1963. I. 120., 358–359. (87. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 155., 400. (1423. levél)

Budapest, 1913. december 3. (és utána?)

Kosztolányi Dezső a *Világ* nyomtatott fejléces levélpapírára írt körlevelet (mely gépiratmásolat tintairású kitöltéssel és Kosztolányi névalírásával) küld Babitsnak (a verzón Kosztolányi pár szavas, ismeretlennek szóló, tintairású levéltöredéke), mely szerint a *Világ* karácsonyi száma be akarja mutatni „a mai magyar lyra reprezentáló egyéniségei”-t, ezért kéri, hogy december 10-ig egy új versét küldje el a lap VI. Gyár utca 4. szám alatti címére.

Kosztolányi névjegykártyáját vagy a hivatalos levélhez mellékeli, vagy pár nappal később tesz újabb kísérletet, kérve: „Kedves, jó barátom, hacsak teheted, teljesítsd a *Világ* kérését. *Nekem* teszel vele szívességet.”

[Kosztolányi 1910-től a *Világ* munkatársa. Babits a nyomatékos felkérés ellenére sem küld verset a lap karácsonyi számába.]

Lásd körlevél: OSZK Fond III/779/1.; Kosztolányi névjegye: OSZK Fond/III/779/9.; BJKL 1959. 208., 320. (178., 179. levél); Réz 1998. 257. (375., 376. levél – külön levélként kezeli); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 155–156., 400., 401. (1424–1425. levél – nem tekinti egyidejűnek a körlevelet és a névjegyet), hasonmása: [529.] 5. illusztráció

1913. december 3. körül–december 17. előtt

Hevesy/Hevesi Iván b. h. [bölcsezhallgató – Babits volt újpesti tanítványa, s a jogi egyetemen Babits István és Komjáthy Aladár évfolyamtársa, később neves filmesztéta, művészettörténész] két levelet küld Babitsnak. Az egyikben tudósítja arról, hogy [Komjáthy] Aladárnál enyhe lefolyású hastífuszt állapítottak meg, 8–10 napig senkit sem fogadhat, de már nincs semmi veszély. Ha Babits akarja, ő elmegy néha Aladárékhoz, és megírja, hogyan van a beteg.

Babits István kollokviumi ügyében közli, hogy csütörtökig eljutnak a B betűig, ezért Babits Istvánnak már szerdán Pesten kellene lennie. Egyidejűleg ez ügyben neki is írt Szekszárdra. (Az 1. főlió rektóján Babits ceruzairásával: „Hevesi Iván”.)

Az újabb levelet Hevesi Babits István egyetemi kollokviuma ügyében meneszti. A jelentkezés már hétfőn lejárt, utólagos jelentkezést Timon [Ákos jogtörténész] csak személyesen fogad el. Következő szombaton kerül sor körülbelül a B betűre, s a legjobb lenne, ha Babits István pénteken vagy szombaton feljönne Pestre.

Bizonyára Hevesy/Hevesi Iván levelével nagyjából egyidejűleg érkezik Szekszárdra Babits István egy másik egyetemi kollégájának, ismeretlen Imrének 1913. december 3-án írott levele, aki arról számol be, hogy aznap nem hallotta Babits István nevét, mikor Timon „a keddi csoport tagjait felolvasta”. Figyelmezteti, hogy ha elmulasztotta volna a jelentkezést, úgy valószínűleg nem kollokválhat. Összintén

aggódik barátjáért, s javasolja, hogy betegséggel igazolja a jogászprofesszornál a jelentkezés elmaradását.

Lásd OSZK Fond III/571/1., 2.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 127–128., 374. (1378. levél – 1913. szeptember után); 128., 374–375. (1379. levél – 1913. szeptember után); Ismeretlen Imre levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény; Buda 2006. 163–164. (93. levél)

Lásd még *Szekszárd, 1914. január 4.*

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 127–128., 374. (1378. levél – 1913. szeptember után); 128., 374–375. (1379. levél – 1913. szeptember után) (fordított sorrendben közli a leveleket, nem jelzi Hevesy/Hevesi Iván [1893–1966] kapcsolatát Babitshoz, illetve adatait)

Budapest, 1913. december 5–8.

Thomas Mann első ízben látogat Budapestre Halasi Fischer Ödön nagykereskedő-újságírónak, a *Világ* munkatársának kezdeményezésére. A korabeli lapok tudósítása szerint igen sikeres fölolvását december 6-án este tartják a Zeneakadémia kistermében. Thomas Mann lelkesen számol be látogatásáról egyik levelében: „Pesten nagyszerűen ment a dolog: életemben így még nem ünnepeltek és hordtak a tenyerükön. Maga a kultuszminiszter is fogadott...”

[Nincs nyoma annak, hogy Babits elmenne a fölolvásra, ráadásul igen elfoglalt ezekben a hetekben, többek között *A gólyakalifa* megjelentetése okán.]

Lásd Schweitzer, Irodalomtörténeti Közlemények 1998. 3–4. sz. 562.

Lásd még *1913. augusztus második fele*

Budapest, 1913. december 7.

Özv. Kún Józsefné (fekete keretes) névjegykártyán küld üzenetet Babitsnak: aznap postára adta férje, Kún József hátrahagyott verseinek kötetét tiszteletpéldányként, abban a reményben, hogy Babits írni fog róla, hiszen tudja, hogy szerette őt. [*Kún Józsefhagyatéka*. Versek. Singer és Wolfner, Budapest, 1913 – a kötethez Kún nagybátyja, Kiss József ír előszót.]

Lásd OSZK Fond III/2392/46.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 156., 401. (1426. levél)

Budapest, 1913. december 11.

Franyó Zoltán levélben értesíti Babitsot, hogy Ranschburg [Viktor] igazgató visszaérkezett Londonból, s Babits valamelyik délután fáradjon be a Modern Könyvtárba, hogy a műfordítások ügyét végképp elintézhessék [*Wilde Oszkár verseiből*].

Lásd OSZK Fond III/464/5.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 157., 401–402. (1427. levél)

Budapest, 1913. december 13. előtt és december 13. szombat

Az 1913-ban induló, rövid életű *Május* című folyóirat nyomtatott fejléces levélpapírján a szerkesztő Kázmér Ernő küld levelet Babitsnak. Már négyszer járt kinn

a Szabóky utcában, de egyszer sem találta őt otthon; közli, másnap, vasárnap fél 4 és 4 között újra felkeresi őt.

Lásd OSZK Fond III/704/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 157., 402–403. (1428. levél)

1913. december 13. előtt

Babits levélben tudatja Hendel Ödönnel, hogy egy csütörtöki napon kilátogat hozzá Újpestre. Valóban kimegy hozzá, Hendelt azonban nem találja otthon.

Lásd Hendel Ödön december 13. és 19-i levelét: OSZK Fond III/567/14.

1913. december 13. és 19.

Hendel Ödön december 13-án kezdett, majd 19-én folytatott levelében sajnálkozik, hogy nem volt otthon, amikor Babits kilátogatott hozzá (azóta se volt távol hazulról, remélve, hogy barátja újra kimegy) – de mentségére legyen, hogy Babitsot „ama hét csütörtökjére” várta, értesítése szerint. Szeretett volna beszélgetni Babitscsal, aki persze most már készül haza, így nem ér rá. Gyönyörűséggel olvasta a *Két szent*-ről írt elmélkedését. Várta a regényt is [*A gólyakalifa*], de úgy látszik, Komjáthy még nem készült el a tisztázással. [Föltehetőleg még nem látta a december 16-i *Nyugatot*!] A napokban egy antikváriusnál egy úr mindenáron meg akarta venni Babits *Purgatórium*-fordítását (!) – ez az igazi kritika, véli Hendel. Reméli, Babits hamarosan valóban lefordítja a *Purgatóriumot* és a *Paradicsomot* is.

Lásd OSZK Fond III/567/14.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 159–160., 404–405. (1432. levél)

Vö. Éder 2002. 208–209.; Buda 2007. 77. (mindketten csak a december 19-i dátumot jelzik)

Budapest, 1913. december 14. vasárnap

Kázmér Ernő névjegykártyát hagy Babits Szabóky utcai lakásán, ahol ismét sikertelenül keresi őt: „A Május irodalmi folyóirat szerkesztői óhajtanák mélyen tisztelt Tanár Úrnál tiszteletüket tenni.”

Lásd OSZK Fond III/704/6.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 158., 403. (1429. levél)

Budapest, 1913. december 14. után

Az ismételt sikertelen látogatás miatt Babits – bizonyára szabadkozó – sürgönyt küld Kázmér Ernőnek, a *Május* című lap szerkesztőjének, aki pár sorban megköszöni „kitüntető sürgönyét”, s kéri, levelezőlapon tudassa, hol és mikor zavarhatná legkevésbé látogatásával.

Lásd Kázmér levelét: OSZK Fond III/704/5.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 164., 408. (1440. levél – 1913. december 13. után-ra datálja)

1913. december 16. előtt

A Hírek tintairású tisztázatának (kisebb javításokkal) keletkezése. A fólió verzóján autográf ceruzairással: „A Hírek”, aláírás: „Babits Mihály”.

Lásd OSZK Fond III/1616.

Budapest, 1913. december 16.

Megjelenik Babits *A gólyakalifa* című regénye, melynek XI., zárófejezete Móricz Zsigmondhoz intézett levélformában utal a Babits emlékezetében sokáig elevenen élő tanártárs-barát László Béla öngyilkosságára, amely a regény hasonló megoldását is sugalmazhatja: „Kedves Barátom, három éve beszéltem neked először a Táborny Elemér írásairól. Akkor történt az a rejtelmes tragédia, amelyről az újságok is írtak: halva találták őt szobájában, a homlokán lőtt sebbel és semmiféle fegyver sem volt körülötte. Mi történhetett? Semmiféle nyomozás sem vezetett eredményre. Az írásokat sokáig rejtettem, bár az elhunyt szabad rendelkezésemre testálta és így azonnal kiadhattam volna. Azt vártam, hogy a katasztrófát elfeledjék és a hősre ne ismerjenek rá. A neveket mind megváltoztattam. De te tudni fogod, kiről van szó. Engedd meg, hogy neked küldjem meg először e szomorú lapokat, akiről biztos vagyok, hogy érdeklődéssel és részvéttel fogod őket olvasni.”

A gólyakalifa környezetrajza, alakjai jórészt Fogaras emlékképeihez fűződnek. A fogarasi születésű Bisztray Gyula úgy véli, oly pontos topográfia bontakozik ki *A gólyakalifa* fejezeteiből, hogy „e leírások és utalások segítségével bárki idegen olyan otthonosan járhat az 1910 körüli kisvárosban, mintha Baedekert tartana kezében”. A fogarasi városliget, a Papírmalom nyári vendéglője, az évenként hagyományosan megrendezett majálisok központja, a legapróbb részletekig híven őrzi Babits fogarasi életének egy-egy pillanatfelvételét. A regény Darvas tanár urának mintájára – ugyancsak Bisztray vélekedése szerint – a Babitsban mély nyomot hagyó tanártárs, a „nyolc nyelven hallgató” Ambrózy Pál szolgál: „S most végre föl kell lebbentetnem a fátylat, mely *A gólyakalifában* Ambrózy Pál sok-sok szeretettel megrajzolt arcképét fedi. Annál is inkább, mert amikor egyszer, Babitsról beszélgetve, az ő irodalmi képmása felől kérdezősködtem, szelíd mosollyal csak ennyit felelt »– Tán engem is említ valahol...«. Babits nemcsak hogy említi, de az egész regénynek legművészibb s legemberibb alakját éppen Ambrózy Pálról mintázza!” Hogy a főhős Táborny Elemér megformálását pedig a másik tanártárs, László Béla inspirálja, azt az Ignác Rózsa által az idős Ábel Jankával (a fogarasi polgári leányiskola egykori tanítónőjével, László Béla szállásadónőjével) készített interjú erősíti meg (ebben azonban tévesen/zavaróan Ambrózy Pál neve szerepel): „így, ahogy hallom [ti. *A gólyakalifa* történetét], arra kell gondolnom, hogy az Ambrózy [helyesen László Béla] tanár úr élete is ihlethette Babitsot a két életet élő hős megírására *A gólyakalifában*. Igaz barátok voltak, s Ambrózy [helyesen László Béla] albertletben nálam lakott. Őt jól ismerem, és tudom, hogy mindig az álmai hatása alatt élt. Öngyilkos lett később.”

Babits önnön félelmeinek, szorongásainak emléke is benne él a regényben, ahogyan 1923-ban vallja: „Egy rettenetes, önmagát mindig folytató álom gyötört gyer-

mekkoromon át. Mintha egész életem, s talán minden költő életének szimbóluma volna, mely külsőleg simán foly, s csak belül gyötrődik álmaiban. *A gólyakalifa* regény nem egészen képzelet alkotása, gyermekkorom rémei ébrednek föl benne.” 1930-ban első regénye születésére emlékezve nyilatkozza a *Tolnai Világlapjának*: „forradalmasított irodalom nehéz levegőjű hőskorát éltük. Minden forrt és a levegőben új jelszavak röpködtek. Ekkor határoztam el, hogy megírom ezt a modern és kissé fantasztikus regényt. Megírtam a kettős életet élő egzaltált fiatalember furcsa életét és titokzatos halálát. Ahhoz képest, hogy első regényem volt, elég nagy sikert aratott és nagy kritikai vitákat vont maga után.”

A Híresek címmel ír Babits a Figyelő rovatba Hatvany Lajos azonos című drámájáról, illetve annak előadásáról ismertetést. A darabnak Babits szerint az a fő baja, hogy nem az emberek élnek benne, hanem maga az irodalom, ami Hatvanyt leginkább érdekli, s így az előadás szövege is gyakran karikatúraszerűvé válik.

Lásd Nyugat 1913. II. dec. 16. 24. sz. 805–907., 957–958.; Halász Gábor, *Babits Emlékkönyv* 1941. 18.; Ignác, Új Idők 1947. ápr. 19. 364–365.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 3. sz. 300., 303., 304., 4. sz. 434.; Éder 1966. 145., 148–149.; Pók 1970. 70–71.; Téglás 2000. 83–84., 226. (Török Sophie feljegyzése OSZK Fond III/172/80.); utal rá Sipos 2002. 111.; Sáli 2003. 247.; Sipos 2003. 209.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 214.; Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 324–325. (1292. levél jegyzetében); Csokonai-Ilés 2010. 57–59. (51., 52. lábjegyzet)

Lásd még *A gólyakalifa: 1912 eleje–1913. augusztus–1913. december 16. előtt; Tisztviselőtelep, 1912. (?) november 16. után; 1915. január 16.; 1915. január 29.*; F. I. [Fazekas Imre], Magyarország 1923. dec. 8. 278. sz. 5.; (Szabó L.) MTAK Ms 4699/129.; Tolnai Világlapja 1930. dec. 17. 51–52.; Téglás 1997. 116., 471. (40. tétel – *Magyarország* helyett *Pesti Naplót* ír); Rába 1983. 101.; Éder 2002. 245., 250–253.; Sipos (Németh–Rihmer–Harmati) 2004. 258.; Sipos 2004. 285.

Vö. Dienesék 1982. 194. (22. levél jegyzete); Vendel-Mohay 1983. 53. (mindkettő 1913 őszére teszi *A gólyakalifa* megjelenését); Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 324–325. (1292. levél jegyzetében – „A regényt Babits Móricz Zsigmondnak ajánlotta [!]”); Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 253. („Babits regénye 1913. december 16-ától jelenik meg folytatásokban [!] a Nyugatban”)

Budapest, 1913. december 17.

Móricz Babitsnak küldött, a Magyar Színházban játszott *A kék madár* című színmű plakátját ábrázoló képeslapján Komjáthy Aladár hogyléte felől érdeklődik, s értesítést kér róla.

[Hevesi/Hevesy Iván Babitsnak, majd Babits Istvánnak 1913. december 3. körül–december 17. előtt írt két levele, valamint Babits István és Babits Szekszárdról 1914. január 4-én Komjáthynek küldött levele szerint Aladár nagybeteg.]

Lásd OSZK Fond III/926/13.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 671. (18. levél); F. Csanak Dóra 1963. I. 120., 359. (88. levél – Aladárt Schöpflinnel azonosítja); Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 158., 403. (1430. levél)

Lásd még Komjáthy Aladár betegségére: ***1913. december 3. körül–december 17. előtt; Szekszárd, 1914. január 4.***

1913. december 17. szerda, december 18.

Babits Angyal szerdán kártyát ír – amelyet bizonyára másnap ad fel – bátyjának és öccsének: örül, hogy mindketten hamarosan Szekszárdon lesznek. Kéri, Babits válasszon ki Pesten egy szép könyvet Kiss Magdinak karácsonyi ajándékkul, ő majd kifizeti. Valamennyien szeretnék, ha minél hosszabbra alakítaná otthoni időzését.

Lásd OSZK Fond III/35/48.; Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 158–159., 404. (1431. levél)

Szekszárd, 1913. december 19. után–1914. január 10.

A karácsonyi szünidőt Babits nem túl jó egészségi állapotban Szekszárdon tölti. Szilasi Vilmosnak írt december 25-i levele szerint már másnap vissza szeretne utazni Budapestre, de betegeskedése miatt 1914. január 10-ig minden bizonnyal mégis Szekszárdon marad.

Lásd Hendel Ödön december 13–19-i (OSZK Fond III/567/14.), Babits Szilasnak szóló december 25-i (OSZK Fond III/108/8.) és Szilasi Vilmos Babitsnak 1913. december 31-én írt levelét (OSZK Fond III/1236/8.), Fenyő Miksa december 30-i (OSZK Fond III/438/20.) és 1914. január 10-i (OSZK Fond III/438/21.), valamint Babits és Babits István Komjáthy Aladárnak Szekszárdról 1914. január 4-én küldött levelét

1913. december 24. előtt és december 24.

Megjelenik Brájjer Lajos *Moderne Ungarische Dichter* (Nagybecskerek, 1914) című kötete, melyben Babits-versek is szerepelnek: *Die Csarda von Golgota/Golgotai csárda* (21–22.); *Abendfrage/Esti kérdés* (23–24.).

A *Magyar költők németül* című írás ismerteti az antológiát.

Lásd Újság 1913. dec. 24. 304. sz. 11.

Lásd még Rózsa Mária, Magyar Könyvszemle 2004. 1. sz. 76–77.

Szekszárd, 1913. december 25.

Babits a szekszárdi Pénzügyigazgatósági Palota és Hitelbank épületét ábrázoló képeslapon tudatja Szilasi Vilmostal: már másnap este visszamegy Budapestre. „Dolgozni, olvasni akarok – elsősorban filozófiát” – jelenti ki, s kéri, hogy származtassa vissza hozzá Léon Brunschvicg *Les étapes de la philosophie mathématique* című könyvét (1912).

[Babits azonban valószínűleg kimerültség okozta betegeskedése miatt január 10-ig biztosan Szekszárdon marad.]

Lásd OSZK Fond III/108/8.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 36., 213. (15. levél); Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 160., 405. (1433. levél), hasonmása [537.] 17. illusztráció

1913. december 25.

A *Nyugat* (Fenyő Miksa) 150 korona honoráriumot küld Babits számára.

Lásd Fenyő Miksa 1914. január 10-i levelét: OSZK Fond III/438/21.

Megindul a Függetlenségi Párt Károlyi Mihály gróf vezette szárnyának hetilapja *Új Nemzedék* címmel, Milotay István szerkesztésében.

Lásd *Magyarország történeti kronológiája III.* 1982. 826.

1913. december 28. előtt

Székely Aladár portréfelvételeket készít műtermében Babitsról (aki jobb könyökére támaszkodva fejét tenyerébe hajtja, bal kezében lapot tart, melyet elmélyedve néz). Ekkor készülhet *Az Érdekes Újság Dekameronjának* 1913. december 28. előtt 1914-es dátummal megjelent II. kötetében közölt fénykép is, valamint még három felvétel (ezeken Babits bal könyökére támaszkodva hajtja fejét tenyerébe), melyeknek eredeti pozitív kópiái nem ismertek. (Az üvegnegatívok hátoldalán Székely Aladár [?] tintairásával: „2255 Babits Mihály”.)

Lásd OSZK Fond III/2252/73. (Török Sophie-től származó szűkebb kivágású reprodukciója: PIM Művészeti Tára Ltsz. 3948); *Az Érdekes Újság Dekameronja* II. 1914. 26. és 27. oldalak között; W. Somogyi 1983. 217–218. (9. kép); eredeti sérült üvegnegatívja: PIM Művészeti Tára Ltsz. 7680.; Kelevéz (W. Somogyi) 1983. 309. (3. kép); eredeti sérült üvegnegatívja: PIM Művészeti Tára Ltsz. 3849.; Kelevéz (W. Somogyi) 1983. 310–311. (4. kép); eredeti pozitív: PIM Művészeti Tára Ltsz. 2643/1. (Török Sophie által készített, albumból kiemelt reprodukciója: PIM Művészeti Tára Ltsz. 2643/2.) további kópiák: PIM Művészeti Tára Ltsz. 2643/3/a, b, c; Kelevéz (W. Somogyi) 1983. 310–311. (5. kép); Téglás 2000. 9., 11., 219. 4. lábjegyzet

Lásd még Magyar Fotográfiai Múzeum (Kecskemét) Ltsz. 2004.7564; Dávid Katalin: *Foto Székely Aladár*. Corvina Kiadó, Budapest, 1968. (23. fotó); *A Fotómúzeum kincsei / Treasures of the Hungarian Museum of Photography*. Szerkesztette Kolta Magdolna. Magyar Fotográfiai Múzeum, [Kecskemét], 2004. 114.

Kabos Ede szerkesztésében, a Légrády Testvérek kiadásában megjelenik *Az Érdekes Újság Dekameronjának* II. kötete, melyben a 26–27. oldalak között található Babits-portré Székely Aladár műtermében, 1913-ban készülhet. A könyv 25–28. oldalán *Száz magyar író száz legjobb novellája (!)* címen közlik Babits *Önéletrajzát*, a 29–42. oldalon pedig a *Novella az emberi húsról és csontokról* című elbeszélését. A rövid „autobiográfiá”-ban megjegyzi többek között: „Most itt lakom, a szép Tisztsíkságon, a fővárosban és mégis kisvárosban, csendben. Hogy éltem? Mit csináltam? Dolgoztam, ahogy lehetett, és a munkáim elbeszélnek az életemről, amennyit lehet. Egyéb mondanivalóm, mint amit ezekben elmondtam, nekem az életemről nincs.”

Lásd *Az Érdekes Újság Dekameronja* 1914. II. kötet, 25–28., 26–27. oldalak között, 29–42.; Téglás 1997. 21–22., 457. (8. tétel); Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 767.

Lásd még idézi Sipos (Czeizel) 2004. 116.; Téglás 2000. 11.

1913. december 28.

Az *Érdekes Újság Dekameronjának* II. kötetéből átvételként két lap is közli az *Írók önmagukról* sorozatban Molnár Ferenc, Ambrus Zoltán, Oláh Gábor és Elek Artúr mellett Babits önéletrajzát [*Születtem Szekszárdon...*] (Gedő Lipót karikatúrái között Babitsé nem szerepel).

Lásd Budapest 1913. dec. 28. 306. sz. Irodalmi melléklet 18–20.; Magyarország 1913. dec. 28. 306. sz. 35.; Téglás 1997. 455. (8. tétel jegyzetében)

Vö. Sipos (Czeizel) 2004. 116. (az *Érdekes Újság Dekameronját* datálja „1913. dec. 28”-ra)

Mélyen tisztelt Szerkesztő Úr! Ime: eljöttem A Hét jubileumára... címmel közlik Babits Kiss Józsefet [70. születésnapja alkalmából] köszöntő beszédének szövegét, amelyben megemlékezik elhunyt barátjáról, Kún Józsefről is. Babits fényképe is megjelenik a lapban.

Lásd A Hét 1913. dec. 28. 52. (1252.) sz. 858–859.; Babits fényképe: 839.

Szekszárd (?), 1913. december 29. hétfő

Ranschburg Viktor igazgatónak levél kíséretében küldi el Babits az Athenaeum Könyvkiadó számára – előzetes megállapodásuknak megfelelően – *A gólyakalifa* című regénye kéziratát, jelezve, hogy a kéziraton megkezdett javításokat folytatni kívánja. Bizonyára érdeklődik a *Levelek Iris koszorujából* új kiadásának megjelenési idejéről és a tiszteletdíj hátralevő részéről [a Nyugat Kiadó 1913-ban ugyanis a felszámolási eljárás során a legnagyobb részvényes, az Athenaeum kezébe kerül], valamint bizonyos Shakespeare-fordítások lehetőségéről, továbbá a Modern Könyvtár versgyűjteményének ügyéről, s valószínűleg közli, hogy a Franyó-féle antológia számára átengedett versfordításaiért egyenként 20 koronát igényel.

Lásd Ranschburg Viktor (Athenaeum) 1914. január 2-i Babitsnak küldött levelét: OSZK Fond III/1437/1.

Lásd még *Budapest, 1913. június 13.*; Éder 2002. 211.; Buda 2007. 248.

Szekszárd, 1913. december 30. előtt

Babits kissé ingerült levelet ír Fenyő Miksának a *Két szent* című cikke és *A gólyakalifa* című regénye megjelenése után, honorárium-ügyekben.

Lásd Fenyő 1913. december 30-i (OSZK Fond III/438/20.) és 1914. január 10-i levelét (OSZK Fond III/438/21.)

1913. december 30. előtt

Fenyő Miksa Babits tisztviselőtelepi lakására küldött levelében a *Nyugat* honoráriumtartozására – 300 koronára – január első feléig kér halasztást.

Lásd Fenyő 1913. december 30-i levelét: OSZK Fond III/438/20.

1913. december 30.

Babits ingerült levelére válaszolva Fenyő Miksa közli, hogy Babits számadása a *Nyugat*-nál miként áll: a *Két szent* című cikkéért 25 korona, regényéért, *A gólyakalifáért* 525 korona, összesen 550 korona jár. Ebből két összegben 250 koronát már küldtek, tehát Babitsnak még 300 korona jár. Ezenkívül évente, a rendes honoráriumon felül még 400 korona. Ez nem sok, de Fenyő és Ignotus a *Nyugatra* még saját pénzükből ráfizetnek. A félreértést az okozhatta, hogy Babits a küldött 250 koronát tekintette az egész honoráriumnak, holott Fenyő a tisztviselőtelepi lakásra írt levelében halasztást kért január első felére erre a 300 koronára. Szeretné eloszlatni a félreértést, ennek érdekében Babits Szekszárdról visszajövele után beszélhetnének. Babits addig is „szedje össze egészségét”. [Az összegeket Fenyő 1914. január 10-i levelében korrigálja.]

(Az emblémával ellátott, nyomtatott fejléces papírra [Nyugat Budapest, IX. Lónyay utca 18.] írt levél második föliójának verzóján Babits ceruzairású képletei és háromszöggrajza.)

Lásd OSZK Fond III/438/20.; Éder 2002. 209.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 161–162., 406–407. (1437. levél)

Lásd még Fenyő 1914. január 10-i levelét: OSZK Fond III/438/21.

A *Nyugat* (Fenyő Miksa) Babits számára 100 korona honoráriumot küld.

Lásd Fenyő 1914. január 10-i levelét: OSZK Fond III/438/21.

1913. december 31.

Szilasi Vilmos levelében mindenekelőtt boldog új esztendőt kíván, majd melegen gratulál Babitsnak a *Nyugat*-ban megjelent regényéhez, *A gólyakalifához*. Vasárnap [december 28-án] délelőtt kint járt nála, hogy beszámoljon Ranschburg [Viktor]-ral, az Athenaeum igazgatójával való szombati találkozásáról, s annak lelkesedéséről a mű iránt, amely – állítása szerint – az ő számára készült, „ő szedte ki” Babitsból „előzetes alkuval”, csak Babits még nem adta át neki, s hozzátette: „Rendkívül óhajtom, hogy mielőbb németül is megjelenjék. [...] S rajta leszek, hogy most egy egész nagy regényt kapjak mielőbb Babitstól.” Szilasi beszámol arról is, hogy mindenkítől hallja, „félliterátusoktól és literátusoktól, és az ún. nagyközönség tagjaitól egyaránt, hogy [...] ez a regény [ti. *A gólyakalifa*] tényleg a legmeglepőbb termék mostani irodalmunkban” – Szilasi is biztatja, hogy minél előbb kezdjen új alkotásba, „akár regénybe, akár novellába, akár versbe, – csak kezdj, talán leginkább egy szép nagy regénybe...”

[Ranschburg Viktor 1916-ban az Athenaeum könyvtár 43. köteteként jelenteti majd meg könyv alakban *A gólyakalifát*, Stefan J. Klein német fordításában – *Der Storchkalif* – pedig a Kurt Wolf Verlag adja közre 1919 késő őszén, már 1920-as évszámmal.]

Lásd OSZK Fond III/1236/8.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 36–37., 213. (16. levél); idézi Éder 1997. 451–452.; Éder 2002. 209–210.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 247–248. (256. tétel); Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 162–163., 407. (1438. levél)

Lásd még az Athenaeummal kötött előzetes megállapodást: **Budapest, 1913. június 13.; Budapest, 1916. május 1. előtt; 1919. október 4. és utána**; Sipos 2003. 64–65.; a fordításra utal Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 255. (Stefan I. [!] Kleint ír)

Vö. *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 213. (Ranschburg Viktort tévesen Ranschburg Gusztáv antikváriussal azonosítja)

1913 vége–1914 eleje

„Amikor a »Gólyakalifá«-t befejeztem, hallatlanul fáradt és ideges voltam. Külföldi szanatóriumban akartam pihenni, de közben kitört a világháború...” – nyilatkozza Babits egy 1929-es interjúban Szilágyi Ödönnek.

Lásd Délibáb 1929. febr. 9. 6. sz. 9.; Téglás 1997. 255., 490. (97. tétel)

Lásd még Fenyő Miksa 1914. január 10-i levelét: OSZK Fond III/438/21.

1913

Az [*Ó sors, a lelkem mindhiába kér...*] kezdetű szonett-rögtönzés keletkezése, melyet Babits a műfordító Horvát Henrik névjegykártyájának rektójára és verzőjára ceruzával ír (ugyancsak a névjegy mindkét oldalán Horvát Henrik rímsszavai). A rektón Horvát Henrik rájegyzése: „Ezt a szonettet Babits Mihály írta 1913-ban a Baross kávéházban, az általam feladott vég [áthúzva] rímekre. H. H.”

Lásd PIM Kézirattára V. 3482/95.

Babits Dienesék Villám utcai lakásán találkozik Révész Ilussal, Dienes Pál öccsének, Dienes Barnának menyasszonyával. Megtetszik neki a később Párizsban Isadora Duncan tanítványaként mozdulatművészettel foglalkozó leány, s megvallja neki szerelmét. Révész Ilus azonban hűséges vőlegényéhez (aki a háború kitörése után öt évre dél-franciaországi internálótáborba kerül). A szerelmi vallomás visszautasítása miatt barátságuk nem szakad meg. (Babits még évekig szerelmes a leányba, s róla írja majd az eredetileg a Kiss Böske-szerelem hatása alatt kezdett *Játszottam a kezével* című verset.)

„1913-ban ismerkedtek meg Budapesten. Akkor volt Ilus elsőéves az Iparművészeti Főiskolán és a Hűvösvölgyben lakott, ahol Babits sokszor felkereste, de sokat találkoztak Dienes Valiéknál is. 1913-ban ajándékozta meg Ilust Mihály a *Fioretti* magyar fordításával, azóta is mindennap forgatja” – tudósít Révész Ilussal New Yorkban, 1964 októberében folytatott személyes beszélgetése nyomán Mattyasovszky Erzsébet (aki Szabó Lőrinc egyetemi társaként 1919-ben hallgatja Babits előadásait). A Kaposi József fordításában ebben az esztendőben megjelenő *Assisi Szent Ferenc Virágos kertje, Fioretti* című könyvet Babits a *Nyugat* 1913. december 1-jei számában ismerteti.

Lásd Dienesék 1982. 178–179.; Rába 1983. 118.; Éder (Mattyasovszky Erzsébet Frideczky Józsefné), Irodalomismeret 1999. 1–2. sz. 17–19. és 8., 9., 10. lábjegyzet; Sipos (Czeizel) 2004. 53–54.

Lásd még *Budapest–Bécs, 1915. augusztus 16. előtt – július*; Babits, Nyugat 1913. II. dec. 1. 23. sz. 733–736.; Éder 1966. 166–172.; Dienesék 1982. 157. (Dienesék tisztviselőtelepi lakásai: Delej utca 1., Szabóky utca 59., 1913-tól 1916-ig Villám utca 19., 1919-ig Család utca 28.)

Portréfelvétel készül Babitsról vasúti igazolványa számára. A kép előoldalán *Magyar Királyi Államvasutak* feliratú körbélyegző, valamint Babits autográf tintaírású név aláírása.

Lásd PIM Művészeti Tár Ltsz. 3958.; korábbi állapotát tükröző üveg reпрónegatívja: OSZK Fond III/2332/290.; Kelevéz (W. Somogyi) 1983. 308. (2. kép)

Debrecenben, a *Magyar irodalomtörténeti életrajzok* Kardos Albert szerkesztette első (és egyben utolsó) kötetében megjelenik Babits *Balassa Bálint*-életrajza. Babits gyakorló tanár lévén nyelvezetében, stílusában könnyen befogadható, élvezetes olvasmányt kínál középiskolás diákok számára. Az életrajz bizonyos elemeit Balassi-versek szó szerinti vagy tartalmi idézésével támasztja alá.

„Ez Életrajzok tulajdonképp az iskola céljaira készültek. Arra voltak rendelve, hogy az iskolai füzetek borítéklapjain helyet foglalva terjesszék a magyar irodalomtörténeti ismereteket és állandóan ébren tartsák az ifjúság kegyeletes érdeklődését irodalmunk és költészetünk nagyjai iránt” – fogalmazza meg előszavában Pintér Jenő a sorozatnak a szerkesztő Kardos Alberttől származó célját. Csupán négy életrajz jelenik meg füzetek borítójára nyomva: Labancz Mihálynak Czuczor Gergelyről, Kardos Albertnek Arany Jánosról, Teleki Lászlóról és Gyulai Párról írt dolgozatai. „A [füzetek a] tanulóknak oly mindennapi társaivá lettek, hogy bátran tehettünk egy további lépést, kötetekbe foglalhattuk az életrajzokat, hogy az iskola falain túl és együttesen tehessék a maguk hatását” – indokolja a könyv alakban való megjelenést, szintén az előszóban, Pintér Jenő.

Lásd *Magyar irodalomtörténeti életrajzok*. Hegedűs és Sándor Könyvkiadóhivatala, Debrecen, 1. kötet. 1913. 9–12., 1.; Hibsich/Pienták 2009. 489–490.; Topor, Irodalomtörténeti Közlemények 2010. 4. sz. 362–368.

Lásd még **1911. február 2.**; Egy „megbújó” kézirat – Magyaratanár: mnyelv.ektf.hu/wiki/index.php/Egy_%22megbujó%22_kézirat [a „február 8”-i dátum bizonyára elírás]; *Balassi Bálint élete*, www.tortenelemklub.com/eletrajzok/.../144-balassi-bal... (két kéziratoldal hasonmásával)

A magyar irodalom története Bessenyei György fellépésétől Kazinczy Ferenc haláláig (1772–1831) (Budapest, 1913) című munkáját ajánlással küldi: „Babits Mihálynak / meleg barátsággal / Pintér Jenő”.

Lásd WMMM (Szekszárd) Babits Mihály könyvtára OSZK letét 75

Babits *Magyar irodalom* című tanulmányának keletkezése. A tanulmány majd 1917-ben, az *Irodalmi problémák* című kötetben jelenik meg. Ott Babits előszava azt jelzi, hogy „másfél éve készült: eredeti alakjában a *Műveltség Könyvtárának a Világ-irodalom* című kötete számára”. Az Athenaeum 1938-as gyűjteményes kötetében (*Írás és olvasás*) maga Babits adja az 1913-as évszámot a szövegközlés címe alatt, majd ugyanitt, az első oldalon az *Irodalmi problémák* fenti előszavát ismétli meg, zavarba ejtően beleszúrva az 1915-ös évszámot. Babits a szöveges részben bizonyára téves dátumot ad.

Lásd Éder 1966. 51–53.; Rába 1981. 30., 577. 88. lábjegyzet; Hibsches/Pienták 2009. 490. (a datálási problémára fölhívják a figyelmet)

Lásd még **1915; 1917**; Csányi 1990. 10.

Vö. Hibsches/Pienták 2009. 490. (a kézirat-katalógus nyomán *A magyar irodalom helye a világ-irodalomban* című előadás 1916 februárjában készülő gépiratos/ceruzairású kéziratával [OSZK Fond III/1757.] azonosítja)

A cambridge-i King's College-ban tanuló Békássy Ferenc (akit 1912-ben az „Apostolok”, azaz a Cambridge Conversation Society 1820 óta fennálló társaságának tagjai közé választanak, s aki James Stracheyt és a később Nobel-díjas közgazdásszá lesz John Maynard Keynest, valamint Virginia és Leonard Woolfot mondhatja barátjának) a legújabb kor magyar költészetéről, Adyról, *A Holnapról*, Kosztolányiról, a *Nyugatról*, Babitsról (*Magyar költészet 1906 óta*) angolul olvas fel Cambridgeben, majd cikkét az egyik legjobb angol revü, a *Poetry and Drama* közli. Előszőr *A Holnap* kapcsán foglalkozik Babits költészetével: „Van köztük egy titokzatos költő, Babits Mihály, kinek az első könyvben megjelent – igen kevés – verse olyan, mintha stílusgyakorlatok volnának, mintha az író nem tudná, mit csináljon nagy verset-író erejével.” Majd az 1910–1911-es évek *Nyugatjának* Babitsát mutatja be (aki „mintaképe lehet a művelt magyar írónak”, aki Bergson követője, s aki „[e]gészen öntudatosan, fáradozó gondnal dolgozva ki stílusát, de mindig benső ihlet erejénél fogva alkot verseket, amelyek szépek legyenek”), s közöl néhány általa készített Babits-fordítást (*Arany kísértetek*, *Ballada Iris fátyoláról*, *Lyric Love*, valamint a *Laodameia* néhány részlete).

Lásd Békássy 1917. 71–123.; Békássy 2010. 267–268., 283–311., 431., 438.

Lásd még Békássy Ferenc Babitsnak írt 1914. januári levelét: OSZK Fond III/258.; Babits, *Nyugat* 1915. II. aug. 1. 15. sz. 824–828.; utal rá Sipos 2003. 62.; Békássy Elemérné 1915. február 10-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/254/1.; Éder 1989; Sipos, *Irodalomismeret* 1999. 1–2. sz. 20–26.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 238–239.

1913 (?)

„Igen tisztelt uram, manapság nem divatos többé az írók közötti levelezés” – jelenti ki Csáth Géza Babitsnak szóló levelében, melyben szabadkozva vallja be, amit szerinte Babits is tud, tudniillik: „hogy mennyire szeretem az írásait, mennyire örülök a sikereinek, milyen várankozással várom az új dolgait stb. stb. stb. [...] ebben

az önző, egymással nem törődő, általános marakodásban és becsmérésekben kulináló írói világban – én sem vagyok külön a többenél. Ez az üdvözlő, köszönő, hálálkodó levelem is merő önzés”.

Lásd OSZK Fond III/345/2.; közli Demény János, Dunatáj 1983. 3. sz. 59. (2. levél)

1913 után

Babits *Drága élet* című elbeszélésének keletkezése.

Lásd Sipos, Irodalomtörténet 1978. 2. sz. 462.

Horvát Henrik műfordító a Café Magyar Világ kávéház (Budapest IV. Kossuth Lajos u. 8. Tulajdonos Losonczi Gusztáv) levélpapírján, magázó hangvételi sorokat küld Babitsnak: úgy véli, már régen nem sakkoztak, ezért egy „fondorlatos királygambitra” invitálja, s kéri, keresse meg őt pénteken 2–3 között a kávéházban. [*Királygambit* = királycsel; *csele* = a nyitásban általában egy gyalog fölládozása más előnyökért cserébe; a század első felében dívik: a királycselemben már az első lépésként kezdve igen vad, fantáziadús játék kezdődik, amelyet azonban a Botvinnik-féle tudományos játék elterjedésével már nemigen mernek megjátszani.]

Lásd OSZK Fond III/599/25.

Lásd még *Budapest, 1914. december 14. előtt*

1913–1914

Dienes Kató, Dienes Pál húga, aki a debreceni református fiúgimnáziumban Szabó Lőrincsel jár egy osztályba, Babitscsal még szinte gyermekként találkozik először a Tisztviselőtelepen, Dienes Pálék lakásán. (A debreceni Dienes-ház megjelenik a Dienes Kató iránt reménytelen szerelmet tápláló Szabó Lőrinc *Tücsökgaz* című verses önéletrajzában: Kató „szép volt, komoly és Pestre járt / (s ismerte Adyt s tegezte »Mihályt«, / Babitsot), ő, ki fény volt s révület: / lehetett-e istennél kedvesebb?”)

Lásd Dienesék 1982. 180–181.

Lásd még *1915. február 11.*

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület évjegyet állít ki Babits Mihálynak az 1913/1914-es évre.

Lásd OSZK Fond III/2389. (nyomtatvány tintaírású rovatkitöltéssel)

1913–1915 (?) között

A családi emlékezet szerint Babits Prágából utazik Heidelbergbe, hogy meglátogassa Szilasi Vilmost és megismerkedjen a filozófus Emil Laskkal.

Lásd *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 4–5., 12.

Lásd még [*Egy filozófus halálára*] – *Carmen novum lyrico-philosophicum In memoriam Aemilii Lask: Budapest, 1917. március 1.*

1913–1919 között

Babits és Komjáthy Aladár géppel írt, a tisztviselőtelepi főgimnázium asztalosműhelyét ábrázoló lapon hívják meg magukhoz Szilasi Vilmost: „csütörtökön együtt leszünk Aladárral, jere el, ha lehet este felé”. Tintával tréfásan hozzáteszik: „A fentiek hitelül Mihály / Aladár”.

Lásd OSZK Fond III/108/4.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 43., 215. (32. levél)

„1913–19-ig egy városban éltünk, és majdnem naponta láttuk egymást” – írja Szilasi Vilmos Basch Lórántnak 1958. január 16-án kelt levelében Babitshez fűződő barátságáról. Mindennapos személyes találkozósaik idején, telefon híján, számos levélüzenetet írnak egymásnak. Találkozót ígérnek, vagy beszélnek meg törzskávéházaikba, a Barossba [VIII. József körút 45. – tulajdonosa German Jenő] és a Bodóba [VIII. József körút 56. – tulajdonosa Bodó Adolf], valamint a Centrálba, az egyik legnépszerűbb irodalmi kávéházba [ma Károlyi Mihály utca–Irányi utca sark] vagy a lakásukra. Szilasi emlékezete szerint e rövid cédlák jól jellemzik azt az ideges állapotot, melyben a háború alatt Babits él, s az izgalmakat, melyeket állása elvesztése okoz. Rettenetes idegességére és önkínzására világítanak rá a levelek. Látható, hogy senki a világon nem szenved oly rettenetesen azon, hogy háború van, mint éppen Babits. Talán Szilasi az egyetlen, aki rövid időre kissé meg tudja nyugtatni. (Egyik üzenetét például Babits késő éjjel küldi – feltehetőleg a házmesterrel –, mert bátorításra, tanácsra vágyik Szilasitól.)

Lásd OSZK Fond III/108/11., 24., 25., 9., 10., 13., III/1236/13., 14., 15., 16.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 16., 17–18., 43–47., 212., 215. (33–42. levél)

Lásd még **1914. augusztus**; <http://egykor.hu/budapest-viii-kerulet/bodo-kavehaz/1018>

1913–1930. március 16-ig (áprilisáig)

Bartók hét alkalommal szerepel zongoristaként a *Nyugat* rendezvényein. Bizonyára Babits is találkozik vele, 1936-ig azonban nem kerülnek szorosabb kapcsolatba.

Lásd Móser 2009. 38.

Lásd még **1935. december közepe; 1936. február 3.**

1914. január 1.–december 16.

A *Nyugat* minden számának címlapján olvasható Babits neve a főmunkatársak között Ambrus Zoltánnal, Halász Imrével, Móriczsal, Osváttal, Schöpflinnel, Elek Artúrral, Kaffka Margittal és Laczkó Gézával. Főszerkesztő: Ignótus, szerkesztők: Ady Endre, Fenyő Miksa. (A szerkesztésért felelős Ignótus. Május 1-jétől kiadótulajdonos Ignótus és Fenyő Miksa.) A folyóirat minden hónap 1-jén és 16-án jelenik meg, előfizetési ára nem változik: egy évre 24 korona, fél évre 12 korona, egyes szám ára 1 korona 20 fillér. A szerkesztőség címe továbbra is IX. Lónyay utca 18.

Lásd *Nyugat* 1914. I. jan. 1. 1. számtól dec. 16. 24. számig minden szám címlapján

1914. január 2.

A *Nyugat* rt. elküldi Babitsnak a *Levelek Iris koszorujából* című verseskötet második kiadásának honoráriumából még hátralévő 50 koronát.

Lásd Ranschburg Viktor (Athenaeum) 1914. január 2-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/1437/1.

Az Athenaeum Könyvkiadó, Ranschburg Viktor és Lasswitz [Kálmán] aláírásával küld válaszlevelet Babits 1913. december 29-i soraira. Köszönettel megkapták *A gólyakalifa* kéziratát, melyet azonban nyomban vissza is küldenek, hogy Babits a megkezdett javításokat végigvezethesse rajta. Az átdolgozott kéziratot legkésőbb január végéig várják tőle, egyben közlik, hogy a kézirat anyaga kevés: „még legalább 20-30 *Nyugat*-oldalnyi anyagot kérünk a kötethez”. Tudatják, hogy a *Levelek Iris koszorujából* új (második) kiadása márciusban jelenik meg [végül áprilisban jön ki a nyomdából!], s a tiszteletdíjból még hátralékos 50 koronát a *Nyugat* rt. Babitsnak ezen a napon már elküldte. Szívesen vennék, ha Babits újabb verseskötetét – amennyiben van egy kötetre való – anyagát megtekintésre elküldené a kiadónak, tiszteletdíjra csak ennek ismeretében adhatnak választ. A Modern Könyvtár versgyűjteményének ügye – melyhez Babitsnak régebbi és a *Nyugat* kiadásában megjelent költeményeiből kértek néhányat – egyelőre függőben marad. Tudomásul veszik, hogy a Modern Könyvtár Franyó-féle antológiája számára átengedett versfordításaiért egyenként 20 koronát igényel; mindazonáltal esetleg pauszösszeget [átalányt] szeretnének felajánlani az összes versért. Végül a Shakespeare-fordítások ügyében személyes tárgyalást javasolnak.

Lásd OSZK Fond III/1437/1.; idézi Éder 1997. 453.; Éder 2002. 211.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 165–166., 410. (1442. levél); Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 768.

Lásd még *Budapest, 1913. március 17. előtt; Budapest, 1913. június 13.; Budapest, 1913. november 22. szombat; Budapest, 1913. december 11.; 1914. március 14.*; a Nyugat Kiadó és az Athenaeum kapcsolata: Buda (kézirat) 2012

Budapest, 1914. január 3. előtt

Babits „pártfogoltja”, Komjáthy Aladár ügyében [bizonyára súlyos betegsége miatt] ír „kedves” levelet Benedict Henriknek, 1913-ban a Zsidó Kórház belgyógyász főorvosának, majd igazgatójának.

Lásd Benedict Henrik január 3-i levelét: OSZK Fond III/265.

1914. január 3.

Dr. Benedict Henrik névjelzéses levélpapírján géppel írt levelet küld Babitsnak. Felhasználja az évfordulót [ti. az új esztendőt], hogy Babitsnak és pártfogoltjának [Komjáthy Aladárnak] minden jót és szépet kívánjon, s hogy Babits utolsó kedves leveléért köszönetet mondjon, és tudassa, milyen gyönyörűséget szerzett neki a *Nyugatban* megjelent *A gólyakalifa*. (A rektón Török Sophie és ismeretlen ceruzairású följegyzése.)

[Édesanyja 1912 novemberében Babitsnak írt hálálkodó levele szerint Komjáthy Aladár már ekkor teljes kivizsgáláson jár a Zsidó Kórházban.]

Lásd OSZK Fond III/265.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 166–167., 411–412. (1445. levél)

Lásd még *1912. november 20.*

Dr. Rónai Zoltán a Társadalomtudományi Társaság elnöksége nevében küld levelet Babitsnak: a társaság művészetszociológiai szakosztálya elhatározta, hogy *Az irodalmi oktatás problémájáról a középiskolában* vitát rendez, s Babitsot előadás tartására kéri föl, melynek időpontjára nézvést várják válaszat.

Lásd OSZK Fond III/1902/92.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 167., 412. (1446. levél)

1914. január 4. előtt pár nappal

A nagybeteg Komjáthy Aladár – már gyógyulóban – küld levelet a Szekszárdon gyengélkedő/betegeskedő Babitsnak, melyben beszámol javuló állapotáról, de arról is, hogy még nem kíván sokáig fönnmaradni és nehezebb ételt enni. Ismerve Babits ideges, nyughatatlan természetét, úgy véli, nem elégszik meg a pihenéssel Szekszárdon.

Lásd Babits István és Babits Mihály 1914. január 4-én Szekszárdról Komjáthy Aladárnak küldött levelét: PIM Kézirattára V. 5456/4b

Lásd még *1913. december 3. körül–december 17. előtt*

1914. január 4.

Dr. Révész Géza [pszichológus] levelében kéri Babitsot, hogy 7-én, szerdán pontban 6 órakor jelenjen meg a pedagógiai szeminárium lélektani laboratóriumában, hogy a körüket [Filozófiai Társaság] érdeklő dolgokat megbeszélhessék.

Lásd OSZK Fond III/1075/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 169., 413. (1448. levél)

Lásd még *Budapest, 1913. november 9.; 1913. november 20.*

Szekszárd, 1914. január 4.

Babits István ír levelet Komjáthy Aladárnak: beszámol arról, hogy Szekszárdon pihenő bátyja néhány nappal korábban megkapta ugyan Aladár sorait, de levélírásba nagyon nehezen fog, ezért nem válaszolt rá. Mindnyájan örültek Aladár levelének, s a hírnek, hogy állapota örvendetesen javul; mindazonáltal óvja őt, mondván, betegségének ez a gyógyulási szakasza a legveszedelmesebb. Úgy látszik, ezt Aladár érzi is, hiszen nem kíván sokáig fönnmaradni és nehéz ételeket enni. Beszámol bátyja állapotáról is: a pihenése nem sokat ér, folyton matematikával, integrállal, Laplace-egyenlettel foglalkozik, de amióta otthon, Szekszárdon van, szemmel láthatólag javul az állapota, egész nap ki sem mozdul a házból, s a nyugodt élet jót tesz az idegességének. Nemsokára azonban fölmege Pestre, s akkor „első dolga lesz” Aladárt meglátogatni. Pista az egyetemi ügyeket is említi barátjának; hamarosan neki is „fel kell rukkolni az egyetemre” a beiratkozások miatt. Megjegyzi, hogy amikor utoljára Pesten járt, összebarátkozott Hevesivel [Hevesy/Hevesi Ivánnal], aki szíveséget is tett neki [lehetséges, hogy a decemberi elmaradt jelentkezés ügyében] és Czeizlerrel (?) is – érdeklődik, vajon gyakran meglátogatják-e Aladárt. Mielőbbi teljes gyógyulást kíván, s kéri, barátja ne erőltesse magát.

Babits „Mihály bátyád” aláírással pár sort fűz öccse leveléhez: nem feledkezett meg a levélírásról, de Aladár tudja a legjobban, mennyire nem szeret levelet írni. Köszöni kedves sorait, s a közeli viszontlátás reményében kívánja, hogy haladjon tovább a javulás útján.

Lásd PIM Kézirattára V. 5456/4b; Buda 2006. 164–166. (94. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 168–169.; 412–413. (1447. levél); Buda 2007. 57. és 118. lábjegyzet

Lásd még *1913. december 3. körül–december 17. előtt*; Babits matematikai érdeklődésére: *Tisztviselőtelep, 1912. január 5. péntek; 1912. július 7. vasárnap; 1912. október 4. péntek reggel; Budapest, 1912. december 16.*

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 412–413. (a levél forrásai hiányoznak, Buda 2006 közléséről nem tud, így kiadatatlannak tekinti; Babits matematikai érdeklődése kapcsán Dienes Pált nem említi)

1914. január 7. szerda

Babits föltehetőleg még Szekszárdon betegeskedik, így nem valószínű, hogy a kért időpontban [6-kor] találkozna Révész Gézával a pedagógiai szeminárium lélektani laboratóriumában.

Lásd Révész 1914. január 4-i levelét: OSZK Fond III/1075/1.

A *Nyugat* 150 korona honoráriumot küld Babitsnak.

Lásd Fenyő Miksa 1914. január 10-i levelét: OSZK Fond III/438/21.

1914. január 9.

Dienes Pál küld Budapestről aggódó lapot Babitsnak (Szekszárdra és a Szabóky utcába is címezve), melyet Debrecenből Pestre látogató húga, Kató és Dienes Valéria is aláír: „Hogy vagy? Mi bajod hogy se nem írsz se nem jössz? [...] Itt van Katóka s szörnyen algebrázunk.”

Lásd OSZK Fond III/1930/3.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 170.; 413–414. (1449. levél)

Szekszárd, 1914. január 10. előtt

Babits bizonyára levélben tudatja Fenyő Miksával, hogy Szekszárdon betegeskedik.

Lásd Fenyő Miksa 1914. január 10-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/438/21.

1914. január 10.

Fenyő Miksa – a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége ügyvezető igazgatójának fejléces levélpapírján írt – Szekszárdra küldött levelében sajnálkozik, hogy Babits betegeskedik; úgy véli, ebben része lehet a túlfeszített munkának. Regényének (*A gólyakalifa*) nagy sikere volt, ő maga is „új, meg új kvalitásokat” fedezett fel benne, melyek Babits „művészetét eddig ismeretlen oldaláról mutatták be”. Utána nézett a honoráriumoknak: 1913. december 25-én 150, 30-án 100, 1914. január 7-én 150 korona – összesen 400 – ment el Babitsnak budapesti lakására. Honorárium fejében még 150 korona, valamint 200 korona fél évi tiszteletdíj jár neki. Érdeklődik, hová küldjék a pénzt, s meddig marad Babits Szekszárdon, és fölveti, nem volna-e jobb egy kis szanatóriumi pihenés.

Lásd OSZK Fond III/438/21.; idézi Éder 1997. 452.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 252., 566. (257. tétel); Éder 2002. 210.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 170–171.; 414. (1450. levél)

Lásd még **1913. december 30.**; Sipos 2003. 65.; Sipos (Németh–Rihmer–Harmati) 2004. 258. és 44. lábjegyzet

1914. január 22.

KZs szignóval Krammer Zsófia számol be arról *Drámai estély* című hírcikkében, hogy Beregi Oszkár előadta Babits Dante-fordításának részleteit, valamint *Fekete város* [bizonyára *Fekete ország*] című versét.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1914. jan. 22. 7. sz. 4.

1914. január 24.

Floznik György [1913 nyaráig a római Collegium Germanicum et Hungaricum teológushallgatója, ekkor már felszentelt pap, ditrói káplán] ír Babitsnak, mert a Dante-

fordítás első kötetről a napokban publikálni kíván; s Rómából is „feszült érdeklődéssel” várnak új hírt a Babits-féle Dantéről. Tudni szeretné, a munkának lesz-e folytatása [*Purgatórium, Paradicsom*], nyáron ugyanis a Révai Testvéreknél érdeklődött, de nem sokat tudott meg tőlük. Kérdezi, volt-e szép keletje *A Pokolnak*, s fog-e apróságokat változtatni az első kötetben. Eljutott hozzá is Kaposi [József] polemikus levele Vargha [Lászlóhoz]. [1913 végén Kaposi *Assisi Szent Ferenc virágoskertje, Fioretti* című fordításáról folyik vita Szeghy Ernő (teológiai tanár, ciszterci, majd kármelita szerzetes), Vargha László és Kaposi között a jezsuiták lapjának, a *Magyar Kultúrá*nak hasábjain.] Örül, hogy olvashatta, különben a *Magyar Kultúra* kritikája félrevezette volna őt is. Sajnálja, hogy Kaposi stílusa kissé személyeskedő. Várja Babits válaszát, s buzdítja: feltétlenül be kell fejeznie a nagy munkát.

Lásd OSZK Fond III/453/2.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 171–172.; 414–415. (1451. levél)

Lásd még **1913. április 30.**

1914. január 25.

Hírt adnak Babitsnak a X. kerületi Tisztviselőtelepi Magyar Királyi Állami Főgimnáziumban Dante *Isteni Színjátékáról* tartandó február 5-i előadásáról.

Lásd Újság 1914. jan. 25. 22. sz. 17.; Világ 1914. jan. 25. 22. sz. 20.

Lásd még **1914. január 29.; 1914. február 5. előtt és február 5.; 1914. február 5.**

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 419. (1457. levél jegyzete – az egyszeri, 1914. február 5-i ismeretterjesztő előadásról szóló megismételt híradásokat tévesen többszöri előadások – 1914. január 24., január 29., február 5. – időpontjának véli)

1914. január 26.

Rónai [Zoltán] aláírásával a Társadalomtudományok Szabad Iskolája újabb levelet küld Babitsnak, minthogy előző levelére, melyben előadás tartására kérte fel, nem érkezett válasz. Értesítését kéri, vajon számíthatnak-e rá. Ugyanakkor újabb felkérést intéz Babitshoz: február 15. és április 15. között „valamilyen esztétikai vagy filozófiai pár órás előadás” tartására, a témát tetszésére bízzák.

Lásd OSZK Fond III/1902/93.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 172–173.; 415–416. (1452. levél)

Lásd még **1914. január 3.**

Budapest, 1914. január 26. után–február 14. előtt

Babits a Társadalomtudományok Szabad Iskolája (Rónai Zoltán) felkérésére közli, hogy a kért előadásokat márciusban, illetve/vagy áprilisban tudja megtartani.

Lásd a Társadalomtudományok Szabad Iskolája (Rónai Zoltán) 1914. február 14-i levelét: OSZK Fond III/1902/94.

1914. január 29.

A X. kerületi Tisztviselőtelep Magyar Királyi Állami Főgimnázium ismeretterjesztő előadásainak keretében Babits február 5-én Dantéről tart előadást.

Lásd Újság 1914. jan. 29. 26. sz. 17.; Világ 1914. jan. 29. 26. sz. 20.

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 419. (1457. levél jegyzete – az egyszeri, 1914. február 5-i ismeretterjesztő előadásról szóló megismételt híradásokat tévesen többszöri előadások – 1914. január 24., január 29., február 5. – időpontjának véli)

1914. január 31. előtt

A *Május* folyóirat nyomtatott fejléces levélpapírján a szerkesztő Kázmér Ernő, „könnyen múló betegsége” miatt nem személyesen, hanem levélben kéri föl Babitsot, hogy a *Május* szombaton – január 31-én, délután 4 órakor – tartandó irodalmi délutánján „(Nemzeti szalon–Galimberti [Sándor festő, grafikus] kiállításon: Beregi Oszkár, Lányi Sarolta, Rozványi Vilmos stb. részvételével)” néhány perces, bármilyen tárgyú bevezetővel tisztelje meg őket.

Lásd OSZK Fond III/1578/96.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 173.; 416–417. (1453. levél)

Budapest, 1914. január 31. szombat

Kelemen Imréné Weininger Gizella küld képeslapot Babitsnak (a „Gizik” utalás leányára, Kelemen Gizellára): másnap, vasárnap estefelé szívesen látják egy csésze teára.

Lásd OSZK Fond III/1729/59.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 173–174.; 417. (1454. levél)

1914. január

A cambridge-i King’s College-ban tanuló Békássy Ferenc – akinek a legújabb kor magyar költészetéről írt cikkét (*Magyar költészet 1906 óta*) a háború előtt (1913-ban) az egyik legjobb angol revü, a *Poetry and Drama* közli, benne néhány szép Babits- és Ady-fordítással – ismeretlenül néhány versét küldi Babitsnak, s őszinte véleményét, „tisztán irodalmi ítéletét” kéri róluk. Babits verseit nagyon szereti és becsüli: „annyira örülök, mikor látom hogyan lesz bennük abból amit a múlt halmozott össze, valami egészen új”.

Lásd OSZK Fond III/258.; Babits, Nyugat 1915. II. aug. 1. 15. sz. 824–828.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 253., 566–567. (259. tétel); Sipos, Irodalomismeret 1999. 1–2. sz. 20–26.; utal rá Sipos 2003. 62.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 174–175.; 417–418. (1455. levél)

Lásd még **1913**; a nagynéni, Békássy Eleménné 1915. február 10-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/254/1.; Békássy 1917.

Babits, emlékezete szerint, Békássy verseivel kapcsolatban eléggé szárazon ítél (amiért az ifjan, a harctéren elhunyt fiatalembert méltató megemlékezésében szemrehányást tesz magának: „Mért nem küldtem néhány jobb szót a fiúnak, valami

nagyobb dicséretet...”): „A versek nem voltak teljesen érettek, írójuk inas volta különböző hatások készséges átvételén s a technika némely kezdetlegességén is kilátsozott, de lendületük meglelt s őszinte örömmel olvastam fel akkor barátaimnak néhány strófájukat, melyeket finom ízlés, komoly tanulmány, a külsőséges hatások és éretlen újdonságok megvetése, az egyforma köntös alatt forró nagy lendület tettek rokonszenvesekké, csupa olyan vonások, melyeket ifjú költőinknél nemigen találunk” – írja a nekrológban Babits.

Lásd Nyugat 1915. II. aug. 1. 15. sz. 824–828.; Békássy 2010. 427.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 418. (1456. levél jegyzete)

Lásd még Sipos, Irodalomismeret 1999. 1–2. sz. 20–26.

Megjelenik Radó Antal részletes kritikája *A Pokol*-fordításról. Tehetségesnek, ambiciózusnak tartja Babitsot, örül a jó fordításnak, de felsorolja a nyelvi furcsaságokat, „túlfordításokat” is: „Babits ott is, ahol Dante egészen sima, egyenes beszédű, keresni látszik a különös, erőszakos szólásokat, aminőket némely új divatú poéták szoktak hajhászni [...], képet használ ott, hol az eredetiben nincs kép.”

Lásd Budapesti Szemle 1914. [január] 157. kötet, 445. sz. 151–154.

Lásd még Fried, Tiszatáj 2008. 11. sz. 67–68.; 27. lábjegyzet

1914. február 2.

Kelemen Mihály id. Babitsnének Pécsről írt levelében úgy véli: „Misi jól tette, hogy pihenni hazament egyet, úgyis eleget dolgozik.” [Babits a téli szünetet meghosszabbítva január elejéig, 10-ig mindenképpen Szekszárdon marad.] Örül, hogy Babits István szorgalmasan tanul, és hogy „akadt a borra vevő és hozzá elég jó áron kelt el”, s így nagy gondtól menekedtek meg. Beszámol Buday Dezső és Jóritz Hilda (egy gazdag vaskereskedő leánya) csöndben lezajlott lakodalmáról (ahol – a család kívánsága szerint násznagyként – csupán Buday Béla volt jelen).

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; Buda 1996. 340–341.

Lásd még Babits szekszárdi tartózkodására: *Szekszárd, 1913. december 25.; 1913. december 30.; Szekszárd–Budapest, 1913. december 26.–1914. január 10. (és utána?)*

1914. február 5. előtt és február 5.

Balla Erzsébet író-újságíró ismét hosszú levelet ír Babitsnak: „szeretném tudni, hogy miért nem dobott ki a multkor – tudom, hogy nem voltam kellemes – csak a nőt látta bennem akivel szemben mindig betart bizonyos formákat, amiket különben nem tart sokra? [...] Ha férfi lettem volna egészen bizonyos, hogy nem ültetett le” – soraiból vélhető, hogy talán a lakásán, esetleg a tisztviselőtelepi gimnáziumban személyesen is fölkeresi Babitsot.

A levél szerint aznapi Dante-fölolvasásán „nagyon udvariasnak” látta Babitsot, amikor „a hölgyekhez szólott, pedig érezhette, hogy a »tisztelt hölgyeim« nem

értenek egy betűt sem az előadásából – Mit értenek a nők egy Dante előadásból – Iszonyúan le tudom nézni a fajtámat, mert minden korlátoltságomat a nememnek köszönhetek” – jegyzi meg némi indulattal. Egy barátját emlegeti, aki megígérte neki, hogy húsz év múlva (!) összeismerteti Babitscsal, „és én türelmesen várom, leszámítva az olyan türelmetlen meg lázas pillanatokot amikor – és most szégyenkezve be kell vallanom – nem tudok annyira uralkodni magamon, hogy legalább a szobája ablakára föl ne nézzek – de ez nem fog sokszor ismétlődni – igaz, hogy ma sem tudtam megállni mikor megláttam, hogy ne köszönjek – a lépcsőn [bizonyára a Dante-előadásra igyekezve] már rohantam mert még egy pillanat és megszólítom...” – vallja be Babits iránti áhítatos rajongását.

Lásd OSZK Fond III/1827/9.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 176–177.; 419. (1458. levél – úgy véli, a kézirat-katalógus nem jelöli, pedig az a 4733-as tétel)

Lásd még *Budapest, 1913. március 29.; 1914. február 5.*

1914. február 5.

Hendel Ödön küld üzenetet Újpestről Babitsnak: [Francesco] Sirola Arany balladái-nak prózai olasz fordítását előző nap postára adta számára, ha tetszik, kéri, írjon róla. „Lelkileg ott voltam Dante felolvasásodon, ha másként nem lehetett” – utal Babitsnak a levélírás napján, február 5-én tartott előadására [amelyen bizonyára tüdőbaja okozta állandó betegeskedése miatt nem vehet részt].

Lásd OSZK Fond III/567/15.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 175–176.; 419. (1457. levél); Buda 2007. 77.

Lásd még *1913. december 19.*

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 175–176.; 419. (1457. levél jegyzete – az egyszeri, 1914. február 5-i ismeretterjesztő előadásról szóló megismételt híradásokat többszöri előadások időpontjának tartva úgy véli, Babits három előadást tart Dantéről a gimnáziumban)

1914. február 8.

A Magyar regény szerb nyelven hírcikke szerint a Matica kultúregyesület felkérésére Schöpflin Aladár három regényt ajánl szerb fordításra: Kaffka Margit *Színek és évek*, Móricz Zsigmond *Sárarany* és Babits Mihály *A gólyakalifa* című művét. (Babits regényét nem fordítják le.)

Lásd Világ 1914. febr. 8. 34. sz. 41.

Júnosi Imréné küld levelet Mátyásföldről Babitsnak: *A gólyakalifa* olvasása közben nagy kedve támadt „ezt a kis remekművet németre lefordítani”. Kéri Babits engedélyét a fordításhoz, s referenciaként Dienes Valériára, egyetemi kollégájára hivatkozik. Megköszöni Babitsnak „azokat a hátborzongatóan fölséges órákat, melyeket a Gólyakalifa olvasása szerzett”.

Lásd OSZK Fond III/1579/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 178., 419–420. (1459. levél)

1914. február 10.

Az ágyhoz kötött, súlyos beteg Josefina Kaufmann – aki szerénységgel él – állítja, hogy Magyarország legkedveltebb és legkeresettebb fordítói közé tartozik – Budapestről küld német nyelvű, géppel írt levelet Babitsnak, melyben szíves hozzájárulását kéri, hogy *A gólyakalifa* című regényét német nyelvre fordíthassa, s hogy a fordítást azután Thomas Mann-nak elküldhesse, aki bizonyára ajánlani fogja az S. Fischer berlini kiadónak a könyvet. Utal Thomas Mann Halasi Ödönnek 1913 nyarán adott interjújára, melyben a német író úgy nyilatkozott, hogy Babitsot Magyarország egyik legnagyobb költőjeként ismerte meg és tanulta meg becsülni.

Lásd OSZK Fond III/703.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 179–180., 420–422. (1460. levél – a jegyzetben a levél magyar fordításával)

Lásd még 1913. augusztus második fele

1914. február 13.

Palla Jenő székelyudvarhelyi rajztanár levélben ajánlkozik: ha Babits *A gólyakalifa* című regényét könyv alakban megjelentetné, és rajzokat is szándékozna készíttetni hozzá, akkor őt bízta meg vele, mert igen kedvére való munka lenne. Legközelebb megjelenő valamely verseskötetéhez is boldogan készítené rajzokat.

Lásd OSZK Fond III/989.; idézi Éder 1997. 452.; Éder 2002. 210.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 180–181., 422. (1461. levél)

Lásd még Sipos 2003. 65.

Gerő Mancsi, Babits egyik rajongója küld keresztnév-jelzéses levélkártyát Babitsnak (a *Nyugat* szerkesztőségébe?), melyben autogramot kér tőle.

Lásd OSZK Fond III/1827/62.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 181., 423. (1462. levél)

Lásd még két következő levelét: 1914. március 15.; 1914. március 25.

1914. február 14.

Dr. Rónai (Zoltán) aláírásával a Társadalomtudományok Szabad Iskolája küld levelet Babitsnak: köszönettel veszik tudomásul, hogy a kért előadásokat Babits márciusban, illetve áprilisban tartaná meg. Ígéri, hogy hamarosan közlik, mely napokra tervezik Babits előadásait.

Lásd OSZK Fond III/1902/94.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 182., 423–424. (1464. levél)

Budapest, 1914. február 16.

Megjelenik Babits *Szerelem* című novellája.

Tóth Árpád Kosztolányi Dezső *Modern költők* (Az „Élet” kiadása) műfordításkötetét ismertetve említi Babitsot, Adyt, Gellért Oszkárt és Füst Milánt mint a modern

magyar líra különböző, karakteres alakjait; „külön-külön modernségű pátoszukban” gyönyörködik.

A *Nyugat* címlapján mint „legkiválóbbakat” hirdeti Székely Aladár művészi fényképeit (ettől kezdve, egy-egy szám kivételével, 1916 közepéig, éveken át reklamozzák a fotóit).

A *Nyugat* hírei rovat felhívja az olvasók figyelmét a folyóiratszámhoz mellékelt meghívóra, mely a március 4-én megtartandó irodalmi estély programját közli (benn Babits Mihállyal).

Lásd *Nyugat* 1914. I. febr. 16. 4. sz. 268–274., 287–288., 296., címlap; *Szerelem*: Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 172–181., 768. (23. tétel)

Lásd még *Szerelem: Budapest, 1912*

Fenyő Miksa a *Nyugat*-felolvasás dolgában ír Babitsnak, s tájékoztatja, hogy rá való tekintettel március 4-re tették az időpontot. Ha egészsége engedi, kéri, hogy vállalja, s még aznap délután küldjön a szerkesztőségbe értesítést. A másnapi viszontlátás reményében búcsúzik [a *Nyugat* munkatársainak szokásos keddi találkozójára utalva]. [Babits nem vesz részt a március 4-i matinén.]

Lásd OSZK Fond III/438/22.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 182–183., 424. (1465. levél)

A Társadalomtudományok Szabad Iskolája (olvashatatlan aláírással, de bizonyára Rónai Zoltánéval) küldött nyomtatvány szerint Babitsnak *A műfajok fejlődése* című 2 órás előadását április 29-én 7–8 órára osztják be, remélve, hogy nincs kifogása az időpont ellen.

[Az előadásra végül Babits „gyengélkedése” miatt nem kerül sor.]

Lásd OSZK Fond III/1902/95.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 183., 424–425. (1466. levél)

Lásd még *1914. március 7.*

Budapest, 1914. február 17. kedd

Babits valószínűleg eleget tesz Fenyő Miksa kérésének, s részt vesz a *Nyugat* munkatársainak szokásos keddi Vigadó kávéház-beli összejövetelén.

Lásd Fenyő 1914. február 16-i levelét: OSZK Fond III/438/22.

Budapest, 1914. február 18.

A budapesti tisztviselőtelepi főgimnázium fizikai műhelyét ábrázoló képeslapot küld Babits édesanyjának: „Az ösöket megkaptam, köszönöm. Mindanyitokat [!] ölel Misi”.

Egy bő esztendővel később Hoffmann Edith, a Szépművészeti Múzeum munkatársa, 1915 júniusában a műfordító Horvát Henrikthől hallja, hogy Babitsnak „szép képei vannak” Borsos Józseftől (!), s szívesen megmutatná. Az ismeretlen Borsos-

képek reményében Mária nővérével, Horvát Henrikkel és Reichard Piroskával fölkeresi Babitsot: „akkor a Tisztviseelőtelepen lakott, gyönyörű kertben [...]. Egy nagy verandán fogadott minket. Beléptünk a szobába, rögtön a képeket kerestem. Én ugyan még csak kis gyakornok voltam s nem valami nagy tudós, de azt első pillantásra láttam, hogy ezek a képek egy kedves, vidéki piktör munkái a XIX. század elejéről és nem Borsostól valók.” Babits a családi szájhagyományra hivatkozva nevezi meg Borsost, a nővér Hoffmann Mária azonban felfedezi, hogy a képek aláírása nem Borsos, hanem Boros. Babits igen röstelli, hogy egy tévedés miatt ilyen messzire kijöttek hozzá. A képek „nagyon hozzá is tartoztak Babits egyéniségéhez. A sárganadrágos fiúcska az ostorral, a vörös sálas empire-ruhás néni, a gyűrűs kanonok (*Anyám nagybátyja, régi pap*) és a többi három erős szálakkal fonták őt körül, s szobájában azt az emlékektől ittas úri levegőt árasztották, mely annyira eleme volt. Mindig úgy éreztem, hogy ezek nélkül a képek nélkül nem is volna az az ő szobája” – emlékezik Hoffmann Edith, aki hazaérve kideríti, hogy a Bécsben tanulmányokat folytató *Boros Ferenc* a 19. század elején dolgozik Szekszárdon, természetes tehát, hogy a szekszárdi ősoket, többek között a Tolna vármegyei főfizikus dédapa (szintén Babits Mihály) arcképét családjával együtt ő festi meg 1814-ben.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.108.; közli Csiszár–Vendel-Mohay 1991. 42–43. és 1. lábjegyzet (4. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 183–184., 425. (1467. levél)

Lásd még **1915. június 26. előtt; 1915. június 26.**; Hoffmann Edith, *Babits Emlékkönyv* 1941. 211–212.; Török Sophie följegyzését: OSZK Fond III/172/80.; közli Koháry, Kortárs 1982. december, 1964–1966.; Téglás 2000. 81., 226.; Fráter Zoltán, jelenkor.net/main.php?disp=disp&ID=1835 – Tárolt változat

Vö. Sipos (Németh–Rihmer–Harmati) 2004. 266. (Hoffmann Edith művészettörténészt, aki később a Szépművészeti Múzeum grafikai osztályának vezetője, pszichológusnak tekinti); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 425. (1467. levél jegyzetében igen zavarosan hivatkozik Hoffmann Edithnek az 1941-es *Babits Emlékkönyv*-ben megjelent írásában közölt tényekre – Boros Ferenc szekszárdi festőművészt nem jelöli)

Budapest, 1914. február 19. előtt

A *Nyugat*-ban 1911 óta publikáló Rozványi Vilmos író, költő, levelében egy-két hétre kölcsönkéri Babits „eddigi könyveit” a róla írandó esszéjéhez, mert nincs olyan anyagi helyzetben, hogy megvásárolhassa őket. „Ha Önről írandó essay-m tán nem is jelenik meg, nem fontos. Nem e miatt kérem Önt. A vefoglalkozásért, az estéért, amiken Önről írok.” (A 2. fólió verzóján Babits valamely műre vonatkozó ceruzairású feljegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/1092/3.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 184., 426. (1468. levél)

Lásd még ***Budapest, 1914. február 19.***

Babits Rozványi Vilmosnak írt levelében ígéri, hogy műveit igyekszik számára megszerezni.

Lásd Rozványi Vilmos 1914. február 19-i levelét: OSZK Fond III/1092/1.

Budapest, 1914. február 19.

Hírcikkek tudósítása szerint március 4-én este fél 9-kor a *Nyugat* irodalmi estet rendez – elsősorban a lap előfizetői számára – a Zeneakadémia nagytermében. Az es-ten Marschalkó Rózsi adja elő többek között Babits néhány megzenésített versét.

Lásd Magyar Hírlap 1914. febr. 19. 43. sz. 16.; Világ 1914. febr. 19. 43. sz. 16.; Buda (kézirat) 2012

Rozványi Vilmos hálasan köszöni Babits ígérését, hogy igyekszik számára megszerezni a műveit, „s a kedves, oldó hangulatot, melyet levelével szerzett”. Egy indus mese vázát írja le a levelében a „Nagy Vízben” kagylóvá lett „színpompás pikkel-lyű hal”-ról, mely kifelé szürke és semmitmondó, de „befelé egyre színesebb réte-gek következnek” – mert ekkora lírizmussal él benne Babits írói képe. „Hogy mű-veit hosszabb időn át nélkülözni kellett szinte betegséggemmé vált valami témátlan láz Ön körül. A szó szoros értelmében ezt a betegséget kell meggyógyítanom az-zal, hogy Önről írjak” – jelenti ki nagy lelkesedéssel. (Az 1. főlíó rektóján ismeret-len ceruzairású rájegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/1092/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 185–186., 426–427. (1470. levél)

Lásd még Rozványinak Babits *Recitativ* kötetéről szóló írását: *Nyugat* 1916. I. jún. 1. 11. sz. 638–643.

Budapest, 1914. február 20.

A Társadalomtudományok Szabad Iskolája híre szerint Babits Mihály *A műfajok fej-lődése* című előadása is szerepel a programban.

Lásd Népszava 1914. febr. 20. 44. sz. 11.

1914. február 22.

Modern magyar költők németül címmel ajánlják Brájjer Lajos versfordítás-kötetét, melyben többek között Babits Mihály versei is szerepelnek.

Lásd Új Idők 1914. febr. 22. 9. sz. 231.

Lásd még **1913. december 24. előtt és december 24.**

Kovács László Szekszárdról, véletlenül „főgimn. Tanár ú[asszony]nak” címezve, küld levelezőlapot Babitsnak; a hátoldalra fényképet ragaszt, melyen egy korcsolyás férfi és egy kislány áll kézen fogva. Március első napjaiban Pestre jön szigorlatokat hallgatni, kéri, tartson fönn egy estét részére [Komjáthy] Aladárral.

Lásd OSZK Fond III/791/14.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 186., 427. (1471. levél)

1914. február 26. csütörtök

Id. Babitsné ír levelet fiának. Most fejtett egy 15 literes hordót teli az évi vörösborral, kérdezi, milyen címre küldje [Móricz Zsigmondéknak]. Szeretné, ha sokat írna, mert Pisti alig beszél róla [Pista egyetemi tanulmányai miatt bizonyára ismét Pesten van]. Érdeklődik, kell-e neki tavaszi öltözék, mert Andréval [André István szekszárdi szabóval] úgyis dolga van március elején. Kéri, Babits írja meg, mikor megy haza.

Lásd OSZK Fond III/179/58.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 186–187., 427–428. (1472. levél)

Lásd még a Móriczéknak küldött hordóra: **1914. március 10. kedd; 1914. március 19.**

1914. március 1.

A *Nyugat* hirdeti március 4-i irodalmi estjét, s közli a részletes programot is.

Lásd *Nyugat* 1914. I. márc. 1. 5. sz. 3., számozatlan előzéklap

1914. március 3.

Egykori fogarasi tanártársa, „öreg tisztelője”, Szentirmai Imre Budapestről küld levelet Babitsnak: magántanári habilitációja folyamatban van, kissé üdülnie is kell, ezért fél évi vakációt kapott, melyet Pesten tölt. A kimerítő tanulás ellensúlyozására szívesen tartana felolvasásokat, előadásokat, dolgozna lapoknak és persze nagyon szeretne már Babitscsal beszélni.

(A verzón Babits ceruzairású számításai.)

Lásd OSZK Fond III/1218/1.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 187., 428. (1473. levél)

Budapest, 1914. március 4.

A Zeneakadémia nagytermében este fél 9-kor irodalmi estélyt rendez a *Nyugat* (elsősorban előfizetői részére, akik bármely helyre két darab félárú jegyet kapnak). A műsorban fölolvass Ignótus, Kaffka Margit, Schöpflin Aladár, Móricz és Szép Ernő. Marschalkó Rózsi Ady, Babits, Balázs Béla és Kaffka Margit megzenésített verseit adja elő, köztük Babits *Esti dalát* Molnár Antal (más közlés szerint Zágon Géza Vilmos) megzenésítésében, a zongoránál Radnay Miklós.

Lásd Magyar Hírlap 1914. febr. 19. 43. sz. 16.; Világ 1914. febr. 19. 43. sz. 16.; *Nyugat* 1914. I. márc. 1. 5. sz. 3., számozatlan előzéklap; Buda (kézirat) 2012

Lásd még az időpontra Fenyő Miksa Babitsnak szóló február 16-i levelét: OSZK Fond III/438/22.

Budapest, 1914. március 5.

Cikk és tudósítás számol be az előző napi *Nyugat*-matinéről, melyen többek között „Marschalkó Rózsi, az Operaház művésznője is szerepelt, aki bájos finomsággal énekelte Ady, Babits Mihály és Kaffka Margit dalait. A zeneszerzők Zágon, Balabán és Radnai. A zongorakíséretet Radnai Miklós látta el”.

Lásd Az Újság 1914. márc. 5. 55. sz. 17.; Világ 1914. márc. 5. 55. sz. 14.; Buda (kézirat) 2012

Budapest, 1914. március 7. előtt

Babits gyengélkedésére való hivatkozással lemondja a Társadalomtudományi Társaságban már meghirdetett előadását.

Lásd a Társadalomtudományi Társaság (Rónai Zoltán) 1914. március 7-i levelét: OSZK Fond III/1902/96.

1914. március 7.

Rónai Zoltán a Társadalomtudományok Szabad Iskolája nevében küld levelet, nagyon sajnálva, hogy Babits gyengélkedése miatt nem tudja megtartani előadását a Társadalomtudományi Társaságban (*Az irodalmi oktatás problémájáról a középiskolában*). Mindazonáltal nem szeretnének lemondani a Szabad Iskolában kitűzött előadásokról (*A műfajok fejlődése*), ezért javasolja, ha Babits egészségi állapota megengedi és másként nem lehetséges, egy órára összevonva tartsa meg őket. Küldi a Szabad Iskola programját, melyben Babits előadásainak ideje is fel van tüntetve.

Lásd OSZK Fond III/1902/96.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 188., 429. (1475. levél)

Lásd még *1914. január 3.*; *1914. január 26.*; *Budapest, 1914. január 26. után–február 14. előtt*; *Budapest, 1914. február 16.*

1914. március 10. kedd

Babits István indexe kivétele/fölvétele ügyében üzen levelezőlapján bátyján keresztül Komjáthy Aladárnak. Március 15-ig, vasárnapig kér értesítést, és még aznap fölmenne Pestre (ezért kéri, hogy Babits „bebocsájtása” felől intézkedjen – ekkor már bizonyára nem tartja fenn az albrétét). Id. Babitsné pár ideges sorban közli, hogy már két hete megtöltötte a kis hordót, de Babitstól régen nem érkezett válasz, talán elfelejtette, amit olyan nagyon akart: „írj már mielőbb, igazán már ki nem bírom hallgatásod!”

Lásd OSZK Fond III/41/14.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 188–189., 429–430. (1476. levél)

Budapest, 1914. március 14.

Babits (tintaírású névaláírással) gépírású megállapodást küld az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Igazgatóságának, melyben kötelezi magát, hogy: „Shakespeare ismertebb drámáit magyarra fogom lefordítani olyképen, hogy évenként lehetőleg két dráma fordítását végzem.” Fordításai kizárólagos kiadói jogát az Athenaeumra ruházza – a kiadó minden egyes drámáért a kézirat leadásakor 600 koronát fizet –, az előadásuk jogát magának tartja fenn. [Végül Babits Shakespeare drámái közül csupán *A vihart* fordítja le.]

Lásd OSZK Fond 3. (Babits Mihály szerződések); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 189–190., 430. (1477. levél)

Lásd még a Shakespeare-fordításra: *Szekeşárd, 1914. augusztus–szeptember 22. előtt*

1914. március 15.

Babits a tiszttviselőtelepi gimnázium Széchenyi önképzőkörének élén „hazafias ünnepélyen” vesz részt.

Lásd Téglás 1976. 39.

Gerő Mancsi, Babits egyik rajongója küld újabb levelet (keresztnév-jelzéses levélpapíron) Babitsnak, melyben köszönetet mond azért az élvezetért, melyet a művei neki szereznek, majd ismét „kérve kér” egy saját kezűleg írt sort tőle.

Lásd OSZK Fond III/510.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 190., 430–431. (1478. levél)

Lásd még **1914. február 13.; 1914. március 25.**

1914. március 18.

Hendel Ödön küld sušaki lapot Fiuméból Babitsnak: elutazása előtt készült felkeresni őt, de kifogyott az időből. Néha az kívánja, hogy véget érjen a szabadsága és a munkája, hogy időnként szabad napja is legyen. „Itt lakom Fiume Kainszerű testvérvárosában és innen járok be Fiuméba dolgozni.” Ígéri, amint hazajut, első dolga lesz Babitshoz kilátogatni.

[Talán a Fiumétól 15 kilométerre fekvő Szádrévre utal, a két város a környező településekkel a Magyar tenger melléket alkotva a Magyar Királyság része. – Hendel Ödön az 1913/14-es tanévre alkotói szabadságot és állami támogatást kap, hogy Fiumében kutathasson, s a Michele Rossi-féle *Dizionario del Risorgimento Italiano* című történelmi szaklexikon számára megírhasa az olasz szabadságharc magyar hőseinek életrajzát.]

Lásd OSZK Fond III/567/16.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 191–192., 431–432. (1480. levél); Buda 2007. 78.

Lásd még Éder 1966. 108–109.

1914. március 19.

Id. Babitsné fiának a Szabóky utcába írt levelében közli, hogy a húsvéti szünidő előtt Angyallal együtt néhány napra Pestre utazna, majd Babitscsal együtt mennének haza Szekszárdra. Szeretnének valami új, jó darabot is megnézni valamelyik színházban. Angyalt [Landerer] Elza hívja, hogy nála szálljon meg, de ő Budán lakik, s az messze van Babitstól. Érdeklődik, Pistának mikor kell Pestre mennie. Tudatja, hogy a 15 literes kis hordót most küldte el Móricz Zsigmond címére, szeretné, ha örülne neki, s feladónak Babits Mihály főgimnáziumi tanárt írt. Kéri, Babits „iparkodjon” hosszabb szabadságot kérni, hogy kicsit otthon lehessen velük.

[Id. Babitsné Angyallal végül a húsvéti ünnepeket is Pesten, Dienesék Villám utcai lakásában megszállva tölti. A küldött hordó történetét Móricz 1941-ben, Babits halálára írt visszaemlékezésében említi meg: „csakugyan egyszer csak kaptunk az édesanyjától egy kis hordó bort. / Avval meg aztán én nem tudtam, mit csináljak. /

Sose ittam a bort. / Egyszer csak visszakérték a hordót. Kiderült, hogy le kellett volna húzni palackokba. Így bizony elromlott a hordó, megsavanyodott benne a bor... Mihály úgy hallgatta a dolgot, mint valami hihetlent: egész megjelenése tiszta volt és mocskotalan, elképzelhetetlen volt, hogy borivó legyen. De konzervatív volt s kötelességének tartotta, hogy ha atyja, sőt ha édesanyja termeli, annyi szeretettel, áhítattal: hogy ő megvesse... Úgy itta meg, mint a nektárt.”]

Lásd OSZK Fond III/179/221.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 192., 432. (1481. levél)

Lásd még *Budapest, 1914. április 9–14.; Budapest, 1914. április 10.; 1914. április 13. Húsvét-hétfő*; Móricz, Kelet Népe 1941. aug. 15. 15. sz. 1–6.

Vö. Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 192., 432. (1481. levél – Babits Angyal barátnőjéről, Landerer Elzáról nem tud)

1914. március 20. előtti napok és március 20.

Hendel Ödön újabb, Babitsnak Fiuméből küldött lapján sajnálkozik, hogy Babits a napokban náluk járva már másodszor hiába kereste, mert ő nem értesítette azonnal az elutazásáról.

Lásd OSZK Fond III/567/17.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 193., 432. (1482. levél); Buda 2007. 78.

1914. március 25.

A Babits-rajongó Gerő Mancsi – aki már két levelet is írt neki: egyet a *Nyugat* szerkesztőségébe, egyet a gimnáziumba – harmadszor is küld levelet, mert autogramot szeretne Babitstól. Közös ismerőseik azt mondták, Babits „végtelen kedves ember, biztosan küld autogramot”. Nagyon várja azt az aláírást. (A 2. fölión Török Sophie ceruzáírású rájegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/2415.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 193., 433. (1483. levél)

Lásd még *1914. február 13.; 1914. március 15.*

Megjelennek Juhász Gyula „lírai feljegyzései” *A holnap városa* címmel Nagyváradról, *A Holnap* antológiákról és Babitsról is. „Igen bizony, jól esik erre emlékezni, mert valljuk be őszintén: ennél önzetlenebb, magyarabb, poétásabb irodalmi mozgalom nem volt azóta, mióta az irodalmat részvénytársasági alapon szervezik és még a költőknek is juttatnak belőle osztalékot. Szeretem az üldözött, a kigúnyolt és immár beszünt *Holnapot*, a gúny, az üldözés, az agyonreklámozás és agyonhallgatások dacára is szeretem, mert a fiatalságom volt ez a *Holnap*, őszinte, lelkes, örökké édesbús ifjúságom.”

Lásd Nagyvárad Napló 1914. márc. 25.

Lásd még *1919. augusztus 2.; 1922. szeptember 17.; 1933. május 20.*

Budapest, 1914. március 27. péntek

Ignotus táviratot küld Babitsnak: „kérlek írj mistralrol lapzártá hétfőn [március 30.] reggel...”

Lásd OSZK Fond III/610/5.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 194., 433. (1484. levél)

Lásd még *Budapest, 1914. március 27–30.; Budapest, 1914. április 1.*

Budapest, 1914. március 27–30.

A *Mistral* gépiratos tisztázatának indigós másolata. A 2. fólió verzóján autográf ceruzairással: „Mistral”, aláírás „Babits Mihály”.

Lásd OSZK Fond III/1780.

Lásd még *Budapest, 1914. március 27. péntek*

1914. március 31.

Hendel Ödön Velencéből, a Ponte dei Sospirit ábrázoló lapot küld Babitsnak: „Hét évig voltam száműzve második hazámból, Itáliából. Egy velencei nap kárpótolt érte” – írja, és húsvétra hívja magához [Fiuméba] Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/567/18.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 194., 434. (1485. levél); Buda 2007. 78.

1914. március–április, szeptember

A Cambridge-ben tanuló Békássy Ferenc egyetemi évei végén *Könyvekről, amiket olvastam. II.* című jegyzékében írja: „Babits magyarsága tulajdonság. Ady érzés. (Ez megfelel költészetünk természetének: a szép és a jó.)” H. A. Giles (*Chinese Poetry in English*) fordítása kapcsán pedig: „amit Giles elmulaszt, s amit például Babits tesz, az, hogy fordításába lelket önt: azaz a fordítás nemcsak az eredetinek, hanem annak is képe, hogy a fordító költő mit érez az eredeti iránt. Ehhez szükséges, hogy a költő (s az olvasó is) lássa, hogy mi az eredeti valóban s azt csak a hű szó szerinti fordítás mutathatja meg. Ennek keretein belül találjon helyet a költő (s mindig marad erre hely) például az érzéki képből az érzéki szépnékvont, majdnem regyszerű felfogását alkotni. (Babits Wilde »Charmides«-jében.)”

Lásd Békássy 2010. 199., 211.

1914. április 1. előtt

Debrecenben megjelenik Oláh Gábor *Szegény magyarok* című regénye, amelyben megnevezetlenül vagy álnéven a *Nyugat* íróiról (Ady, Babits, Móricz) is jellemzést ad – kissé ironizáló hangnemben. „Tar László sokkal tösgyökeresebb magyarságot hozott Debrecenből, semhogy egyszerre testvéreinek érezte volna ezeket a bújdosló gyűjtogatókat [...], volt abban valami csábító, hogy őket most nem érti meg a kor [...]. Az egész irodalmi forradalomnak Idakéry volt a vezére [...], aki a mánor és

az önbizalom táltosain rohant hadoszlopa előtt [...]. Ő volt a legszilajabb és legcsodálatosabb; aranyat és szemetet, sarat és gyöngyöket bizzar zűrzavarban ontott és öntött nemzete fejére. Az ország fele átkozta, másik fele imádta. Egészen új csendű nyelvet teremtett magának; négy sorából névtelenül rá lehetett ismerni. Élete szakadatlan hajrátempóban zuhogott; betegség és ambíció vérebei marták a sarkát, futnia kellett. *Utána egy szláv nevű ember ment hallgatagon [...] középkori szerzetes módjára szeretett volna élni a Szépség elefántcsonttornyában. Szöve-szövegetve szimbolikus álmainak finom és kimért díszítésű szőnyezeit [...] görög tógák és khitonok klasszikus mezébe lett volna vágya gondolatait öltöztetni [...]. De sorsa tanári katedrába ültette; élete szürkességét Dantéval fényesítette [...]. Ott haladt a kis csapat jobbszárnyán egy zömök, tagbaszakadt magyar; turáni apró szeme élesen vágott bele a dolgok és az emberek lelkébe és mindent meztelenül látott. [...] minden regénye önmagával vívott csata volt. [...] a felszabadult jobbagyságot képviselte a huszadik század magyar szellemi forradalmában. Voltak azután furcsa, sőt groteszk alakok is, akik többet ártottak, mint használtak az ügynek. [...] Lászlót az egész mozgalomnak a tragikuma ragadta meg. [...] Ő valahogy szeretne volna áthidalni az ellentétek szakadékát, de belátta, hogy lehetetlen. [...] Azért a forradalom zászlajára esküdött.”*

Lásd Oláh Gábor: *Szegény magyarok*. Debrecen, 1914. 133–135. (kiemelés tőlem – R. J.); idézi a regényrészletet is Lakner Lajos 2002. 120. (206. lábjegyzet); Láng József 1982. 295–298. (47. tétel jegyzetében)

Lásd még Ady, Nyugat 1914. I. ápr. 1. 497–498.; utal rá Tóth Endre, Kritika 1980. 8. sz. 19.

Budapest, 1914. április 1.

Megjelenik Babits *Mistral* című írása, amelyben Frédéric Mistral provanszál költőről, az utolsó „patriarka-költő”-ről beszél, aki költészetével akarta megerősíteni népének életét, „provinciáját”. Újjáteremtett egy nyelvet, egy tartományt (a 19. századi Provence-t), úgyszólván magát a provincializmust és magát a patriarkális költészetet – egy emberfajt, egy műfajt.

Lásd Nyugat 1914. I. ápr. 1. 7. sz. 488–489.

Lásd még *Budapest, 1914. március 27–30.; 1936. augusztus 1.*

1914. április 1.

Id. Babitsné ír levelet fiának. Örültek meghívásának, de azért nem éltek vele, mert csak pénteken [március 27-én] indulhattak volna (ugyanis nem jött meg a vasúti jegy), s Babits szombaton már hazajöhet. Várják őt, ők pedig majd az ünnepek után mennek. Kéri, Babits a javítani való ruhákat vigye haza.

A levél verzóján Babits ceruzáírással jegyzet egy előadáshoz: „alap nélkül, mert az alap a célja! [Svante August] Arrheniusnak [svéd fizikokémikus – 1859–1927] az volt a felfogása az élet keletkezése = talán két principium (dualizmus) {a nőstényete} Minden ami változik él nem merek hozzászólni. [Valamint] {zárt...-ki-

kötőink} A statisztika mégis azt mutatja, hogy Fiume elég forgalmas (Térképrajz vetítendő {A gazd.} A magy. Kormány áldozatai (Képek – Következetlen bírálóat) Ketten vetítsenek.”

Lásd OSZK Fond III/179/59.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 195., 435. (1487. levél)

Lásd még Babits Angyal április 6-i levelét: OSZK Fond III/35/49.

1914. április 6.

Babits Angyal ír levelezőlapot bátyjának: Dienes Valéria id. Babitsnének küldött soraiból értesültek arról, hogy Babits még mindig őket várja Pestre, pedig édesanyjuk megírta, hogy az ünnepekre nem mennek, mert a vasúti jegy nem érkezett meg. Babitsot viszont azonnalra várják.

Lásd OSZK Fond III/35/49.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 195–196., 435. (1488. levél)

1914. április 8.

Babits István Szekszárdról küldött táviratában édesanyjáék másnapi 9 órai indulásáról értesíti Babitsot. (A verzón id. Babits Mihályné tintaírási feljegyzései.)

Lásd OSZK Fond III/41/15.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 196., 436. (1489. levél)

Budapest, 1914. április 9–14.

Id. Babitsné és Angyal mégis feljönnek Babitshoz Pestre a húsvéti ünnepekre: 9-én 9-kor indulnak Szekszárdról és április 14-én utaznak haza.

Lásd Babits István április 8-i táviratát (OSZK Fond III/41/15.) és Babits, id. Babitsné és Babits Angyal 1914. április 11-i lapját Babits Istvánnak (WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.109.)

Budapest, 1914. április 10. péntek

Babits képeslapon értesíti Móricz Zsigmondné Holics Jankát, hogy ha nem alkalmatlan, Húsvétvasárnapján [április 12.] édesanyjával együtt „tiszteletüket tennék”.

Lásd Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 671. (20. levél)

Vö. Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007 (nem regisztrálta Babits lapját)

Budapest, 1914. április 11. szombat

Ráduly Tibor, „szerető tanítványa” a kőbányai Szt. László téri iskolát ábrázoló képeslapon kíván boldog húsvéti ünnepeket Babitsnak. A képes oldalra ráírja: „Itt jártam első elemibe.”

[Ráduly az 1912/13-as tanévben a Tisztviselőtelepen Babits osztályának, az I/c-nek diákja.]

Lásd OSZK Fond III/1930/4.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 197., 437. (1491. levél)

„Misi” névaláírással – alatta a „Babits” vezetéknev, melyet bizonyára véletlenül ír előbb a lapra – a budapesti tisztviselőtelepi főgimnázium tanácskozótermét ábrázoló lapot küldi öccsének, Babits Istvánnak. A képeslapon „anyád”, azaz id. Babits Mihályné aláírása és „Angyus” (Babits Angyal) címzése és sorai öccsének: tudatják, hogy kedden [április 14-én] este érnek haza, boltokat járnak, s átmennek Budára [talán Landerer Elzát meglátogatni], és hogy bátyjuk sajnálta, hogy Pista nem jött föl velük. Beszámol arról is, hogy a *Sybillt* megnézték, s hozzáteszi: „bolondság”. [1914. február 27-én a Király Színházban mutatják be Jacobi Viktor háromfelvonásos operettjét, a *Sybillt*, melynek főszerepét Fedák Sári játssza.]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.109.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 196., 436. (1490. levél)

Lásd még *Magyarország történeti kronológiája III.* 1982. 827.

1914. április 12./Húsvét előtt

Dienes Pál francia nyelvű szöveget ír névjegykártyáján (X. Villám utca 19.) Babitsnak, mely szerint D.[ienes] P.[ál] egyetemi magántanár bemutatja értekezését, melyet a matematikai filozófia kongresszusára [Congrès de philosophie mathématique-ra] szán.

[A kongresszust, melyen Dienes *Symbolisme et réalité dans les mathématiques* címmel tart előadást, Húsvétkor Párizsban rendezik.]

Lásd OSZK Fond III/375/32.; Dienesék 1982. 53., 194. (27. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 194., 434. (1486. levél)

1914. április 12. Húsvétvasárnap

Babits édesanyjával együtt meglátogatja Móriczékát.

Lásd Babits Móricznének küldött április 10-i képeslapját: Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 671. (lábjegyzet) (20. levél)

1914. április 13. Húsvéthétfő

Fenyő Miksa Rómából szelíd ironiával számol be Babitsnak egy rosszul öltözött, de magántudósokra emlékeztető lelkesedésű emberről, aki a „Kolosszeum kövéről másfél óráig szónokolt arról, hogy Dante igazolta a katholicismust. Vagy tizenöt ember hallgatta, de nem állandóan”.

Lásd OSZK Fond III/438/23.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 197., 437. (1492. levél)

Dienes Valéria Pápáról írja id. Babits Mihálynénak: „Nagyon örülnék, ha minél tovább igénybe vennék lakásunkat [Villám utca 19. – ide címzik a lapot is], s ha még hazatérkezésünkkel találkozhatnánk...” „Miskát és Angyust öleli...”

[Id. Babitsné és Angyal ugyanis Dienesék tisztviselőtelepi lakásában és nem Babitséban szállnak meg.]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.174.; Buda 1996. 341–342. (200. levél); Buda 2006. 168. (97. levél 2. jegyzete)

Budapest, 1914. április 12–13., Húsvét és utána

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Fájó, fázó ének* keletkezése: „1914. húsvét. Budapest”. Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „Első egy pár strófa, »Szőnyeg-puhába betegem« – a szobában otthon, este készült. Aztán a többi, míg az orvostól jöttem haza, az alatt. Akkor még nem volt gondunk az ágyúra, én Gábor Áronra gondoltam, s Gaál Mózes iskolájában tanítván, a székely hősi emléke nem volt távol, de nem tudom pontosan: miért jutott eszembe éppen akkor. Végét pedig a következő nap délután iskolánkból kijövet írtam. Szép napos idő volt és a Népligetben sétáltam, onnan származik az emlék, hogy a ház előtt üldögélnek az öregek. Nem ültek ugyan előttünk (?), de olyan békés, nyugalmas életnek látszott minden.”

Lásd (Szabó L.) MTA Ms 4699/78–82., 83–85.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 448.; Kelevész, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.

Lásd még a Szilasi-köteteket (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Éder 1966. 149.; Rába 1981. 431–435., 636. 33. lábjegyzet; BMÖV 1982. 190–191. (1914. húsvét); Rába 2008. 140.

Vö. Sipos (Németh–Rihmer–Harmati) 2004. 258. (a vers keletkezését 1914 májusára teszi)

1914. április 14. kedd

Id. Babitsné és Angyal visszautaznak Szekszárdra, estére érnek haza.

Lásd Babits, id. Babitsné és Babits Angyal 1914. április 11-i lapját Babits Istvánnak: WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.109.

1914. április 20.

Id. Babits Mihályné küld képeslapot Babitsnak: hazaérkezve sokat gondol fiára, vajon jól érzi-e magát. Közli, hogy Pista csak pár hét múlva megy [bizonyára a vizsgákra]. Érdeklődik, Babits megelégedésére „ütött e ki az übezieher- [*német* ’felöltő’] próba”, vánkosméretet is kér, hogy Pistával küldhessen vánkosokat.

[Babits Szilasi Vilmosnak a *Fájó, fázó ének* keletkezése – 1914. Húsvét táján – kapcsán megemlíti: „orvostól jöttem haza” – talán erre vonatkozik id. Babitsné aggodalma.]

Lásd OSZK Fond III/179/60.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 198., 438. (1493. levél)

Lásd még ***Budapest, 1914. április 12–13., Húsvét és utána***

Budapest, 1914. április, május 11. előtti hét

Második kiadásban jelenteti meg a Nyugat Irodalmi és Nyomdai Rt. (Nyugat nyomda) Falus Elek címlapjával Babits *Levelek Iris koszorujából* című kötetét, melynek *Előszavában* (3.) Babits a következőket írja: „első kiadásuk régen elfogyott. De bár a közönség mind sűrűbben adta jelét, hogy egy második kiadást kíván, ennek sür-

getésére nem minden habozás nélkül határozta el magamat. Kissé szégyenlem, ebben a kinőtt ruhában megjelenni az emberek előtt. De ime: ha kinőtt is, tiszta ruha és sehol se foszladozó. És régi napok illata szivódott szövetébe...”

In Horatium (5–6.), *Óda a bűnhöz* (7–8.), *Himnusz Irishez* (9–11.), *Messze... messze* (12–13.), *Paris. Fantázia* (14–16.), *Tüzek* (17–19.), *Éjszaka!* (20–21.), *Sunt lacrimae rerum* (22–23.), *Anyám nevére* (24–25.), *Sírvers* (26–27.), *Darutörpeharc* (28–29.), *Hegeso sírja. Egy görög emlékre* (30.), *Aliscum éjhaju lánya. Irtam Aliscumban* (31–33.), *Golgotai csárda* (34–35.), *Theosophikus énekek. Keresztény, Indus* (36–38.), *Strófák a wartburgi dalnokversenyből. Wolfram így énekelt, Tannhäuser pedig így énekelt* (39–43.), *Turáni induló* (44–46.), *Galáns ünnepség* (47–48.), *Recanati* (49–51.), *San Giorgio Maggiore* (52.), *Zrinyi Velencében* (53.), *Itália* (54.), *Aestati hiems* (55.), *Szőllőhegy télen* (56.), *Vásár* (57–58.), *A csendéletekből. Asztalfiók, Cumulus* (59–60.), *Mozgófénykép (Máskép: Amerikai leányszöktetés – szenzációs szerelmi tragédia mozgófényképpen előadva)* (61–63.), *Régi szálloda* (64–67.), *Városvég* (68–70.), *A világosság udvara* (71–74.), *Emléksorok egy régi pécsi uszodára* (75–79.), *Vérivő leányok* (80–81.), *Sugár* (82–83.), *Hunyt szemmel* (84.), *Fekete ország* (85–86.), *A halál automobilon. Egy képhez* (87–89.), *Az örök folyosó* (90–91.), *A templom! Röpi!* (92–93.), *A lyrikus epilógia* (94.).

(A második kiadást csupán egyetlen méltatás fogadja Schöpflin Aladár tollából.)

Lásd *Levelek Iris koszorujából*. (Második kiadás, Nyugat Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1914 tavaszán) 3.; Kelevész 1998. 28., 33. és 60. lábjegyzet, 34. és 61. lábjegyzet

Lásd még **1914. január 2.; 1914. május 31.; Budapest, 1914. május 11.;** Buda 2007. 277.

Vö. Sipos, Tiszatáj Diákmelléklete 2007. november, 123. szám, 2. (úgy véli: „A költő utólag maga is megnövelte a két vers jelentőségét. Az első kiadáshoz képest, ahol a szedésforma egyöntetű volt, az 1914-es második és az 1922-es harmadik kiadásban, továbbá az Athenaeum tízkötetes *Összes versei* változatában az *In Horatium* első négy sorát és *A lírikus epilógiát* dőlt betűvel szedette, s hasonlóképpen járt el a *Hunyt szemmel...* című verssel is” – ez azonban csupán az Athenaeum 1937. szeptemberi *Összes versek* kiadására igaz)

Feszt Aladár tankerületi főigazgató látogatást tesz a tisztviselőtelepi gimnáziumban. Elismeréssel szól Babits latintanításáról (és önképzőkör-vezetői munkájáról): „A II. c-ben a Liber Sexti [Latin nyelvkönyv a gimnázium I. és II. osztálya számára. Szerkesztették dr. Fodor Gyula és dr. Székely István. Szent István Társulat, Budapest, 1912] Castra olvasmánya alapján beszédgyakorlatokkal és mondatalakításokkal foglalkoztak, a tanulókat a tanár állandóan foglalkoztatta. Az eredmény szemmel látható.” Babits 1940. október 23-i beszélgetőlapján, Babits Ildikó latin tankönyve kapcsán írja Raics Olgának: „A *Liber Sexti* egy mesét adott, valósággal érdekelt a gyerekeket; Sextus személyes ismerősük volt. Itt [ti. Ildikó könyvében] sokszor csak érdektelen és összefüggéstelen mondatok vannak.”

Lásd Éder 1966. 146–147.; *Beszélgetőfüzetek II.* 1980. 47.; Téglás 2007. 8–9., mellékletek (3., 4., 5.)

Budapest, 1914. május előtt (?)

A műfordító Horvát Henrik küld levelet (a Fővárosi Pedagógiai Könyvtár nyomott fejléces levélpapírján) Babitsnak: a kölcsönadott francia detektívregényt ismerőse kéri sürgősen vissza, vagy küldje az ő címére, vagy a tulajdonosnak, Tószögi Imrének a Savoy Szállóba Horvát költségére. Indítványozza, hogy pénteken vacsorázzanak együtt „valami rokonszenves búdai [!] vendéglőben. Nagyon örvendének e bachanaliának”. Várja Babitsot a lakásán, „(ahol különben egy az Ön tiszteletére fellobogózott írógépet is fog találni)” – teszi hozzá [esetleg ez azt jelentené, hogy Babitsnak ő ajándékoz ekkor egy írógépet?].

Lásd OSZK Fond III/598/7.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 199., 439. (1495. levél – 1914. tavasz-ra datálja)

Lásd még az írógépre: **1914. május 6. szerda**

1914. május 5.

Az 1914-ben mindössze három számot (április–július) megért *Modern Szemle* – a fellelős szerkesztő Rezek Román mellett másik – szerkesztője, dr. Walter-Veér Imre küld levélüzenetet Babitsnak: „lapunk megjelenésével mindmáig vártunk annak pusztá lehetőségeért, hogy kéziratot méltóztatik küldeni. Ha tolakodónak is látszunk, mégis kéziratát oly nagyra becsüljük, hogy e látszatot is elviseljük annak reményében, hogy valamit, talán néhány sor fordítást mégis méltóztatik küldeni” – közli kedves rámenősséggel. Hozzáteszi, hogyha a küldönc nem találná otthon, másnap reggel ismét érte küldik.

Lásd OSZK Fond III/1578/7.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 198., 438–439. (1494. levél)

1914. május 6. szerda

Id. Babitsné küld levelezőlapot Babitsnak: sajnálja, hogy Babits Bimbisékkel [Kelemen Imréékkel] nem ment el az orvos-rokon Buday Kálmánékhoz. A rövid kívánságlista: mire Pista ismét Pestre megy, Babits írasson Móriczcal Angyal könyvébe, hogy magával hazavihesse, reméli továbbá, hogy Dienes Pált is megkérte, hogy a pünkösti ünnepeket náluk töltsék „kedves élete párjával”, azaz Dienes Valériával, akivel erről húsvétkor személyesen is beszélt. Végül a szokásos kérés: „Írj már egyszer egy tisztességes levelet hogy tudhassak valamit rólad, *hisz talán ezt most már az író géped is elvégzi ha te tudsz már vele rendelkezni.*” [Kiemelés tőlem – R. J. – Babits bizonyára anyja és húga húsvéti látogatásakor számol be frissen szerzett írógépéről.] Pista öccse is kéréssel fordul Babitshoz: vajon nem feledkezett-e meg az indexmásolatról? Kéri, minél előbb adják be a folyamodást a questurába [*latin* – itt *a. m.* ’dékáni hivatal’-ba – a többes szám bizonyára Komjáthy Aladárra utal].

Lásd OSZK Fond III/179/61.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 199–200., 440. (1496. levél)

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 199–200., 440. (1496. levél – a questurát „gazdasági-igazgatási hivatal”-nak tekinti)

Budapest, 1914. május 11. előtt

Babits nagy elfoglaltságára és gyakori betegeskedésére hivatkozva szabadkozik Ranschburg Viktornak az egyre halogatott levélírás és kéziratküldés miatt. Levélvel egyidejűleg küldi Oscar Wilde-fordításait a Modern Könyvtár számára – amint ebben legutóbbi találkozásukkor elvben megállapodtak. De mivel sokat kiselejtett a versek közül, a füzet a tervezett 6 ív helyett körülbelül csak 4 ív terjedelmű, így beérné „250 koronányi csekély díjazással”. Küldi újabb költeményeit is; új verseskötete anyagát. Érdeklődik, miért késik regénye, *A gólyakalifa* nyomtatása, hiszen az igazgató legutóbbi találkozásukkor azonnal szedetni rendelte, továbbá, hogy a *Levelek Iris koszorujából* verseskötet második kiadásának – melyet a Nyugat ad ki –, noha a próbaíveket már régen visszaküldte, megjelenése miatt késik hosszú idő óta.

Lásd OSZK Fond III/72.; idézi Éder 1997. 454.; Éder 2002. 211.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 200–201., 440–441. (1497. levél)

Lásd még *Levelek Iris koszorujából*: **Budapest, 1914. április, május 11. előtti hét**; *Wilde Oszkár verseiből*: **1916. április 5. előtt**; *A gólyakalifa*: **Budapest, 1916. május 1. előtt**

Budapest, 1914. május 11.

Az Athenaeum könyvkiadó igazgatója, Ranschburg Viktor küld válaszlevelet Babitsnak: köszönettel igazolja a Wilde-kéziratok átvételét, de kéri Babits tájékoztatását, vajon a fordítások megjelentek-e már valahol, mert csak ennek ismeretében adhat választ a füzet kiadására vonatkozóan. Közli, hogy a *Levelek Iris koszorujából* második kiadása az előző héten megjelent, s intézkedett, hogy Babits 20 tiszteletpéldányt kapjon belőle, végül tudatja azt is, hogy *A gólyakalifa* „szedés alatt van és egy-két hét múlva megindítjuk belőle a korrekturákat”.

Lásd OSZK Fond III/1437/2.; Éder 2002. 211.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 201., 441. (1498. levél); Buda 2007. 251.

Vö. Buda 2007. 251. és 21. lábjegyzet (1914. május 1-jére datálja)

Budapest, 1914. május 16. előtt

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint *A csengettyűsfű* című vers keletkezése: „1914. május, Budapest.” Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „Szép derűs reggelek emléke, amikor mentem a Tisztviselőtelepen az iskolába. A nyugalmas téli kép emóciója is, ez reggel, az délután. Régibb feldolgozása is van. Ez nagyon mulatságos, majd fogsz röhögni, ... ilyen valami. Nagykomoly bötűk: »Iskolába, iskolába, akár mint a Miska lába.« Népszerű vers volt a Csöngettyűs fiúról, aki a saját nevében beszélt és utána eltűnt. Mikor megjelent, volt aki (a *Nyugat* emberei közül Laczkó Géza is) azt mondta, hogy hát kétfajta költő van, van aki a csöngettyűs fiút kereskedelmi problémának írja le és olyan aki... szóval nem helyeselte, hogy szépet lássunk benne. Mikor írtam, akkor jött hozzám (délután írtam le a reggeli témát), éppen akkor jött hozzám az öreg Gaál Mózes. Meg is mutattam, tetszett neki.”

Szilasi Vimos kötetének bejegyzése szerint ugyancsak „1914. máj. Bpest” keletkezésű az *Ecet-dal* című vers (amely majd 1914. július 16-án jelenik meg).

Kézirata ceruzairású fogalmazványtöredék, a vers 9–12. sora. A fólió rektójának felső részén talán Komjáthy Aladár kézírásával Babits és Komjáthy születési és vélelmezett/jósolt [!] halálozási éve: „B. M. 1883–1952. K. A. 1894–1923.” [Babits 1941-ben, Komjáthy 1963-ban hal meg.] A verzón az [*Ilyenkor tavaszi langyos áradásban...*] szövegű, ceruzairású töredék.

Az *Ecet-dal* gépirata – az első gépiratos tisztázat (!) – az utolsó versszaknál kettészelt, alul és fölül is megvágott, Babits által két részben felragasztott fólión. A tintairású cím tintával kétszer áthúzva, a felragasztott nagyobb fóliórész verzóján valószínűleg Babits ceruzairású, erősen elhalványult, töredékes verssorai.

Lásd *Ecet-dal*: kézirata OSZK Fond III/1969/94.; g = PIM Kézirattára V. 5094.; (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Kardos 1972. 137.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 447.; Rába 1981. 435., 636. 38. lábjegyzet; *A csengetyűsfű*: BMÖV 1982. 192–193. (1914. máj.); Kelevéz 1998. 55.; *Ecetdal*: Rába 1981. 436., 636. 39. lábjegyzet; BMÖV 1982. 193–194. (1914. máj.); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.; Kelevéz 1998. 55.; *A csengetyűsfű*: Bartal, Literatura 2008. 3. sz. 332–349.

Lásd még a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Budapest, 1914. május 16.

Megjelenik Babits *Fájó, fázó ének* és *A csengetyűsfű* című verse.

Lásd Nyugat 1914. I. máj. 16. 10. sz. 678–680.

Budapest, 1914. május 19. kedd

A Nyugat Szerkesztősége küld táviratot Babitsnak, mely szerint az aznapi értekezelést az Eskü téri [ma Március 15. tér] Modern kávéházban tartják.

Lásd OSZK Fond III/1578/8.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 202., 441. (1499. levél)

Budapest, 1914. május 21.

Babits Ranschburg Viktornak küldött levelében a Wilde-fordítások kiadása esetén neki járó honorárium iránt érdeklődik.

Lásd Ranschburg Viktor (Athenaeum) 1914. május 22-i levelét: OSZK Fond III/1437/3.

Budapest, 1914. május 22.

Az Athenaeum Könyvkiadó igazgatója, Ranschburg [Viktor] válaszol Babits előző napi levelére: a Wilde-fordítások honoráriumaként „kivételesen [!] 200 koronát vagyunk bátrak Nagyságodnak följánlani”.

Lásd OSZK Fond III/1437/3.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 202., 442. (1501. levél)

Budapest, 1914. május 22. után–május 27. előtt

Babits levélben értesíti Ranschburg Viktort, hogy a Wilde-fordításokért felajánlott 200 korona honoráriumot elfogadja.

Lásd Ranschburg Viktor 1914. május 27-i levelét: OSZK Fond III/1437/4.

1914. május 24.

Antal Sándor –or. szignóval ír *Vasárnapi levelet a Holnap életéről, haláláról és föltámadásáról*, azzal a céllal, hogy újjáéleszti A Holnap társaságot. Számba veszi a hat évvel korábban Nagyváradon született mozgalmat, „amely két egész éven át lázban, forrongásban tartotta az ország irodalmi életét. Két éven át dicsőség volt holnaposnak lenni, a két éven túl pedig szégyen. [...] egyszerűen dolgoztunk, új, jó írásokat produkáltunk és bízunk benne, hogy munkánkkal átsegítjük a magyar irodalmat azon a holtponton, amelyen hat esztendő előtt volt. / Most utólag elismerjük, hogy önbizalmunk kissé nagy volt, de ott már régen tartunk, hogy legnagyobb és legtekintélyesebb ellenfeleink is elismerik, hogy azt a nagy munkát, amelyre vállalkozni bátorkodtunk, csudák csudájára mégis elvégeztük. Megtörtént a nagy átértékelése a jelenkor és a közelmúlt magyar irodalmának, elégtételt kapott Kiss József, Ady Endre, *Ignotus*, helyet kapott *Móricz* Zsigmond és nagyhirtelen olyan aktuális probléma lett az irodalom ebben az országban, mint Vörösmarty Mihály fellépése idejében. / *Dutka* Ákos, *Juhász* Gyula, *Emőd* Tamás, *Babits* Mihály, *Balázs* Béla, *Miklós* Jutka országosan elismert és nagyrabecsült nevek lettek, megszülettek a legnagyobb szerűbb poémák és Nagyvárad egyszerűben irodalmi Münchene lett Magyarországnak. Két éven keresztül nem múlt el hét, hogy a Holnap ellen vagy a Holnap mellett cikk, röpirat vagy pamflet ne jelent volna meg valamelyik budapesti vagy vidéki lapban. / A budapesti kávéházi irodalmat megdöbbenetette a nagyváradi Holnap. Budapesten hamarabb észrevették, mint Váradon, hogy a Holnap többet jelent, mint egy vidéki kis mozgalom [...]. / De nem ők ártottak meg a Holnapnak, hanem azok, akik itthon felfedezték, hogy a Holnap irodalmi mozgalomnak szép, de üzletnek is jó lehet. Ez nem lett volna baj, ha ezek a jó üzletemberek, a Holnapos írók és költők próbálták volna kamatoztatni a Holnap erkölcsi sikerét. De ezek az ügyes boltosok pajtáság, véletlenség, egy kölcsönzött forint vagy esztétika révén kedvesen beveztek a Holnap ölébe és az első csendes negyedóra után adminisztrálni kezdték magukat a Holnap cégére alatt. [...] Lettek utcai verekedések is, nyíltterezések [*nyílttér*: napilapok magánközleményeinek rovata] és egyéb szép dolgok. [...] A szelíd holnapos költők [...] beleegyeztek, hogy mindenki holnapos legyen, akiben van nagy akarat. A nagyot akarók tehát benn voltak és megnyitották a boltjukat a holnapos költők áruival. Ami bejött, azon ők osztozkodtak. Az osztozkodás kissé hangosan történt, noha a költők, akik nem kaptak semmit munkájukért, nem panaszkodtak. / De panaszkodott egyik ál-holnapos a másikra, olyan hangon, hogy a közönség undorodni kezdett [...]. A Holnap tehát meghalt, vagy igazabb szóval kifejezve eldőglött, megették az ügyes emberek. / Az a csuda mégis megtörtént azonban, hogy a holnapos poéták tisztán, megnöve kerültek ki a skandalumból. [...] Rákosi Jenő öt esztendő után hasábokon át értékeli azokat, akiket régen bolond

senkiknek nevezett. Ma nincsen irodalmat élvező ember, aki Dutka Ákost, Juhász Gyulát, Babits Mihályt, Balázs Bélát és Miklós Jutkát nem úgy tekintené, mint a modern magyar irodalom kiválóságait. Tehát csak a Holnap halt meg, a holnaposok azonban élnek és nagyra nőttek.”

Antal Sándor Pünkösdi vasárnapjára ígéri a Holnap „feltámadását” [de sem ekkor, sem később, 1918-ban a tizedik, majd 1928-ban a huszadik évforduló alkalmából még ünnepi találkozót sem sikerül összehívni].

Lásd Nagyvárad Napló 1914. máj. 24.

Lásd még Vág Sándor, Irodalomtörténet 1961. 2. sz. 173.

1914. május 25.

Kaposi József ellátogat az első lipcsei könyvkiállításra [BUGRA], melyet a Königliche Akademie für Graphische Künste und Buchgewerbe/Grafika és Könyvnyomtatás Királyi Akadémiája fennállásának 150. évfordulója alkalmából rendeznek, s Bad Wildungenből küld képeslapot Babitsnak: a kiállítás csak a következő hónap elején készül el egészen, de az olaszok pavilonja, amely őt a legjobban érdekelné, talán még akkor sem nyílik meg.

[A grandiózus nemzetközi könyvművészeti, könyvnyomdai és grafikai kiállításnak három hónapi fennállása után véget vet a világháború.]

Lásd OSZK Fond III/1577/28.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 203., 443. (1502. levél)

Budapest, 1914. május 27.

Az Athenaeum Könyvkiadó, Ranschburg [Viktor] aláírásával levélben küldi el Babitsnak a Wilde-fordításokra vonatkozó szerződést, melynek egyik példányát aláírva kéri vissza.

Lásd OSZK Fond III/1437/4.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 203–204., 443–444. (1503. levél)

Budapest, 1914. május 27–30. között

Babits aláírva visszaküldi a szerződést, mely szerint eladja az Athenaeumnak Wilde-fordításai szerzői és kiadói jogát 200 korona tiszteletdíj ellenében, melynek kifizetése „a szerződés aláírásával válik esedékessé”. Többek között rögzíti a szerződés, hogy a munka nyomtatásának és kiadásának idejét a kiadó határozza meg, a szerző köteles a nyomdai revíziót két napon belül elvégezni, s a kiszedett szövegen való változtatásainak költségét köteles viselni.

Lásd OSZK Fond III/3. Babits Mihály szerződések; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 204–205., 444. (1504. levél – a kiadó által küldött napra, 1914. május 27-re datálja)

Budapest, 1914. május 28. előtt

Babits István – valószínűleg tanulmányai miatt – Pesten, bátyjánál (vagy esetleg Dieneséknél) tartózkodik.

Lásd Dienes Valéria és Dienes Pál 1914. május 28-i lapját: WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.175.

Budapest, 1914. május 28. csütörtök

Dienes Valéria és Dienes Pál levelezőlapon értesítik id. Babits Mihályt: „ha semmi közbe nem jön, szombaton [május 30.] az esti vonattal érkezünk Pistivel [Babits István] és Mihállyal együtt”.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.175.; Buda 1996. 342. (201. levél)

Budapest, 1914. május 30.

Móricz üzenetet – és felesége által küldött kóstolót, talán cseresznyét – hagy Babitsnak, mert estére el akarja „csábítani” az orosz balett előadására. „Ne utazz még, no.” Ha Babits mégis maradna, délutánra hívja magukhoz.

[Babits azonban Dienes Pállal és Valériával meg öccsével, Pistával Szekszárdra utazik. – A *Világ* május 31-i tudósítása szerint az Orosz Balett a Tisza Kálmán (majd előbb Köztársaság, ma II. János Pál) téri Népopera-ban (később Városi Színház, majd Erkel Színház) Riccardo Drigo *A bűvös fuvola*, Karl Maria von Weber *Felhívás táncra*, *A haldokló hatyú*, *A pillangó* című baletteket adja elő.]

Lásd OSZK Fond III/926/14.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 671. (21. levél); F. Csanak Dóra 1963. I. 123., 361. (95. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 205., 444–445. (1505. levél)

Az Athenaeum Könyvkiadó, Ranschburg [Viktor] aláírásával elküldi Babitsnak az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt.-vel kötött szerződés egy példányát a már átadott Wilde-fordítások kiadására.

Lásd OSZK Fond III/1437/5. (nyomtatvány tintaírási rovatköltéssel); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 206–207., 445–446. (1506. levél)

Budapest–Szekszárd, 1914. május 30. szombat

Babits az esti vonattal érkezik Szekszárdra Dienes Valériával, Dienes Pállal és öccsével, Istvánnal.

Lásd Dienes Valéria és Dienes Pál 1914. május 28-i lapját id. Babitsnének: WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.175.

Szekszárd, 1914. május 30. este–június 1.

A Dienes Valériával és Dienes Pállal Szekszárdon töltött két napon Babitsot fogfájás gyötri.

Lásd Dienes Valéria június 3-i, id. Babitsnének írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.176.; ***Budapest, 1914. június 1. éjjel–június 3.***

1914. május 31.

Schöpflin Aladár (név nélkül) ír Babits *Levelek Iris koszorujából* című kötete második kiadásáról. Úgy véli, a könyv most újraolvasva „kétszeresen érdekes” – „a költő azóta lényegesen továbbfejlődött egyéniségén keresztül”.

Lásd Vasárnapi Újság 1914. máj. 31. 22. sz. 440.

1914. nyár előtt (?)

Szekszárdi barátja, „Kovács Laci” hagy levélüzenetet Babitsnak: nála járt; szombaton délután 4 és 6 között jön el ismét, ha Babitsnak valami közbejönne, értesítését dr. Halász István leveleivel várja a József utca 23. III. 23.-ba.

Lásd OSZK Fond III/791/28.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 222., 459–460. (1531. levél)

1914. nyár

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Magamról* 1. darabja, a *Nel mezzo...* keletkezése: „1914 nyár Szekszárd”. Babits az *Isteni Színjáték* kezdőszavait (*Nel mezzo del cammin di nostra vita...* – Babits fordításában: *Az emberélet útjának felén... – olaszul ’közepén’*) emeli verse címéül.

Lásd k_1 = MTAK Ms 10.506/26. (ceruzairású fogalmazvány Babits autográf aláírásával); k_2 = MTAK Ms 5077/40. (tintairású fogalmazvány ceruzairású javításokkal, a verzón Babits írásával: „Nel mezzo 1. r.”; „A Magamról 1. r.”; „Saison”, valamint két rajzolat); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Kardos 1972. 147. („még a háború előtt”); Vendel-Mohay 1974. 98.; Rába 1981. 450–454., 637. 19. lábjegyzet; BMÖV 1982. 235. (1914. nyár)

Lásd még a Szilasi-köteteket (*Levelek Iris koszorujából*, *Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

1914. nyár/ősz (?)

A budapesti X. kerületi tisztviselőtelepi m. kir. áll. főgimnázium 1913/14. évi értesítőjében megjelenik Babits beszámolója a *Széchenyi körőről*.

Babits az 1913/14-es tanév végén 14 jeles (1), 10 jó (2), 11 elégséges (3) és 5 elégtelen (4) osztályzattal értékeli tanítványai latintudását.

[A korabeli négyosztályzatos minősítés szerint az 1-es a legjobb, a 4-es a legrosszabb jegy.]

Lásd A tisztviselőtelepi m. kir. áll. főgimnázium 1913/14. évi értesítője 66–67.; Téglás 2007. 9.

Szekszárd, 1914. nyár (?)

A szekszárdi Babits-ház udvarán fénykép készül, melyen Babits Mihály, Babits Angyal, Babits István, Kelemen Ilona, a Nenne és id. Babits Mihályné látható.

Lásd W. Somogyi 1983. 219. (11. kép)

Vö. *Szekszárd, 1915 nyarán*; W. Somogyi 1983. 219. (11. kép – 1915-re datálja, ami aligha lehetséges, mert Babits István ekkor először Reichenbergben, majd Gablonzban van tiszti iskolában, és csupán az október 25. előtti két hétre érkezik haza szabadságra)

Budapest, 1914. június előtt

Dienes Valéria D. P. [Dienes Pál] francia névjegyén aláírás nélküli levélüzenetet hagy Babitsnak, melyben emlékezteti, hogy aznap 11-kor Máté Olga fotóművésznél kellett volna lenniük. Üzent Babitsért az iskolába és haza is. Ha Babits nem tud menni, mondja meg a [z üzenetet vivő] „leányzónak”, aki majd Benkő [Imré]vel, [a tisztviseletélepi gimnázium pedellusával] telefonáltasson Máté Olgának. Hívja, látogassa meg őket; Dienes Pál ágyban fekvő beteg. (A rektón K[ardos] P[ál] későbbi tintaírású rájegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/375/28.; Dienesék 1982. 55., 195. (29. levél), 242. hasonmása 244. lap után 21.; Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 207., 446–447. (1508. levél)

Máté Olga, a modern arcképfényképezés egyik jeles képviselője [Babits egyetemi társának, Zalai Béla filozófusnak második felesége], több fényképfelvételt készít Babitsról, amelyek egyikének teljesebb nagyítása megjelenik *A Fényben*. (Az egyik képen Babits kezében zsebkést tart.) A képek előoldalán a papírba nyomva: „Máté Olga Budapest”. Utóbb, 1924 áprilisában Babits e felvételek két kópiáját dedikációval látja el: „Szeretettel és meleg barátsággal 924. április Babits Mihály”; illetve „Szeretettel és meleg kézzorítással 924 április Babits Mihály”.

Lásd OSZK Fond III/253/693., III/2252/64.; részletkópiája: PIM Művészeti Tára Ltsz. 2645/1.; *A Fény* 1914. 2. sz. 13.; PIM Művészeti Tára Ltsz. 2645/2.; Kelevéz (W. Somogyi) 1983. 312. (6. kép); PIM Művészeti Tára Ltsz. 2300/1., 2.; Kelevéz (W. Somogyi) 1983. 312–313. (7. kép); W. Somogyi 1983. 218–219. (10. kép); erre utalhat: Dienesék 1982. 55., 195. (29. levél jegyzete), 244. lap után (1. kép – az eredeti oldalfordított részlete); Sipos 2004. 307. (I. illusztráció); Szőke Mária 2005. Illusztrációk 17.; Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. [525.] 1. illusztráció; Téglás 2007. Mellékletek (1)

Vö. részletét *Babits Emlékkönyv* 1941. IV/1. kép (1916-ra datálja)

Budapest, 1914. június 1. éjjel–június 3.

Dienes Valéria június 3-i lapján megköszöni id. Babits Mihálynénak a Szekszárdon töltött két kedves napot [május 30. estétől június 1-ig]: „olyan jó visszagondolni rájuk, mint némely rövid, szép álmunkra, melyekben néhány pillanatra visszaszáll ránk a gyermekkor minden nyugalma és gondtalansága.” Hazaérkezésükről is beszámol: „Miska megkapta a Wilde-fordításainak honoráriumát. Első éjjel [június 1.] nálunk aludt, jól és fogfájás nélkül. Másnap [június 2.] már sokkal jobban volt, mint az úton. Azt hiszem, a napokban eljutunk a fogorvosig mind a hárman [Babits, Dienes Pál és Valéria].”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.176.; Buda 1996. 342–343. (202. levél)

1914. (?) június 2.

Özvegy Benkő Józsefné Pestszentlőrincről küldött levelében fia, Benkő Jenő V/b osztályos tanuló számára kéri Babits elnézőbb bánásmódját. Gyermeke „ideggyöngesége” miatt könyörög a „Nagyságos Tanár Úrnak”, ne buktassa meg őt magyarból.

Lásd OSZK Fond III/1930/8.

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. nem regisztrálja

Budapest, 1914. június 8. előtt

„Édes Miska bátyám, most én kerültem hasonló sorsba, mint Miska-bátyám, [...] lázongva fekszem és nem szándékozom pár napig felkelni. A házunk egy kis kórház, minden szobában köhög valaki” – tudatja képeslapján „öccse”, az ifjabb Gaál Mózes, aki kéri, ha Babits elolvasta novelláját, csak egy cédulán jelezze, vajon tetszett-e neki.

Lásd OSZK Fond III/476/22.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 207–208., 447. (1509. levél)

Budapest, 1914. június 8.

Ifjabb Gaál Mózes – „vicefia Mózsika” – újabb levelében tudatja Babitscsal, hogy náthája mégis jobban van, így másnap utaznak Balatonfüredre. Nem biztos, hogy előtte lesz ideje elbúcsúzni Babitstól, ezért kéri, hogy levele kézbesítőjének Babits adja át a regényét. Mesegyűjteményéről is várja véleményét. „Ha Osváth [!] válaszol, akkor kérem nagyon szépen tessenek engem egy kártyán értesíteni, Balatonfüred Erzsébet udvar.”

[Bizonyára Babits viszi el Osvátnak ifj. Gaál Mózes kéziratait, aki először *A kastély* című novellájával jelenik meg a *Nyugat* 1915. július 16-i számában.]

Lásd OSZK Fond III/476/33.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 208–209., 447–448. (1510. levél)

Lásd még *Nyugat* 1915. II. júl. 16. 14. sz. 758–779.

1914. június 11.

„Vicefia”, ifj. Gaál Mózes írja Babitsnak, hogy már negyvennyolc órája Balatonfüreden van. Jól érzi magát, ígéri, majd küld levelet, Komjáthy Aladárt öleli.

Lásd OSZK Fond III/476/3.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 209., 448–449. (1511. levél)

Budapest, 1914. június 13. előtt

Babits „kedves, baráti” levelet küld Jászay-Horváth Elemérnek [apja egykori legjobb barátja fiának].

Lásd Horváth Elemér 1914. június 13-i válaszlevelét: OSZK Fond III/1650/42.

Elkezdődnek Babits *A gólyakalifa* című regényének nyomdai munkálatai, folyamatosan küldik a korrektúraíveket (ekkor az első hat ívet). Babits Polgár Géza leveleinek tanúsága szerint – az Athenaeum és Ranschburg Viktor kívánságára – a regényt néhány novellával kiegészítve rendezi kötetbe.

Lásd Ranschburg Viktor 1914. január 2. (OSZK Fond III/1437/1.) és Polgár Géza 1914. június 16-i (OSZK Fond III/1020/3.) levelét

Budapest, 1914. június 13.

[Jászay-] Horváth Elemér a Révai Nagy Lexikona szerkesztőségének nyomtatott fejléces levélpapírján ír szabadkozó levelet Babitsnak, hogy kedves, baráti levelére elkésve válaszol. Reménykedett, hogy sikerül kilátogatnia hozzá, de nagy elfoglaltsága miatt ez egyre halasztódott. Most azonban a Lexikon [Révai Nagy Lexikona] folyó kötetét befejezve, ha Babitsnak is megfelel, következő szerdán [június 17-én] este fél 7 tájban felkeresné.

Lásd OSZK Fond III/1650/42.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 210., 449–450. (1513. levél)

Polgár Géza szerkesztő az Athenaeum nyomtatott fejléces levélkártyáján küldi sorait: egyrészt kéri, hogy a kötet [*A gólyakalifa*] végső íveit, másrészt a mellékelt két levelet (?) Babits lehetőleg postafordultával küldje vissza. (A verzón Babits ceruzaírású számításai.)

Lásd OSZK Fond III/1020/1.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 210., 450. (1514. levél); Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 769.

Budapest, 1914. június 13–15.

Babits visszaküldi *A gólyakalifa* korrektúrájának első hat ellenőrzött ívét az Athenaeum Kiadónak (a szerkesztő Polgár Gézának). Valamely revü és benne novellája (?) megjelentetése iránt is érdeklődhet.

Lásd Polgár Géza 1914. június 15-i levelét: OSZK Fond III/1020/2.

Budapest, 1914. június 15.

Polgár Géza az Athenaeum nyomtatott fejléces levélkártyáján küldi újabb levelét Babitsnak: megkapta az első 6 ívet, mellékelten küldi a 11–13. ívet, s ígéri, majd folytatása következik. Tudatja, hogy a revü kiadását egyelőre hosszabb időre kénytelenek elhalasztani, s így a kérdéses novella (?) ügye is halasztódik.

Lásd OSZK Fond III/1020/2.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 211., 450–451. (1515. levél); Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 769.

Budapest, 1914. június 16.

Megjelenik Schöpfung Aladár *Babits Mihály* című tanulmánya, amely a *Levelek Iris koszorujából* című kötet 2. kiadásához írott Babits-előszóból idéz, s ebből kiindulva

elemzi Babits egész költészetében, műfordítói gyakorlatában, illetve *A gólyakalifa*-ban megnyilatkozó költői-emberi egyéniség nagyságát, teljességét. „Hamis beállítás, amikor Babitsot mint a való élettől elvonatkozott, önmagával játszó »l’art pour l’art« művészt akarják megérteni. Ellenkezőleg [...] az életnek semmi benyomása nem marad idegen tőle. Csakhogy az élet drámája nem kívülről, a külső világban játszódik, hanem belül a lelkében.” [Mintegy addigi kritikáit – *A Holnap új versei*. Vasárnapi Újság 1909. 17. 359., *Levelek Iris koszorujából*. Vasárnapi Újság 1909. 26. 551–552. – visszavonva írja meg kritikái „ódáját”, „az érzés intelligenciáját”, valamint „izgatott értelmi és érzelmi kíváncsiságát” jelölve meg Babits költői egyénisége középpontjával.]

Lásd Nyugat 1914. I. jún. 16. 12. sz. 801–805.; Rába 1981. 7., 571. 5. lábjegyzet; utal rá, idézi Éder 2002. 211., 255.

Polgár Géza az Athenaeum nyomtatott fejléces levélkártyájára írott sorai kíséretében küldi Babitsnak *A gólyakalifa* 14–16. korrektúraívét. A kötet címe ez idő szerint „B. M. / A Gólyakalifa / Regény” – minthogy azonban a kötet végén van néhány novella, Babits értesítését várja, vajon ne tüntessék-e fel azokat is a címlapon: „és néhány novella”.

Lásd OSZK Fond III/1020/3.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 211., 451. (1516. levél); Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 769.

Budapest, 1914. június 17. szerda

Amennyiben Babitsnak is megfelel az időpont, [Jászay-] Horváth Elemér fölkeresi őt este fél 7 tájban a Szabóky utcában.

Lásd Horváth Elemér 1914. június 13-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/1650/42.

Budapest, 1914. június 20. előtt

Babits visszaküldi Polgár Gézának *A gólyakalifa* három korrigált ívét.

Lásd Polgár Géza 1914. június 20-i levelét: OSZK Fond III/1020/4.

Budapest, 1914. június 20.

Polgár Géza Babitsnak az Athenaeum nyomtatott fejléces levélkártyájára írt levelében nyugtázza az aznap megérkezett 3 ívet, egyúttal kéri, hogy az utolsó íveket a hét első napjaiban juttassa vissza, s ismét rögzíti a könyv címét: „B. M. *A Gólyakalifa. Regény és néhány novella.*” [Az 1916-ban kiadott könyv címe valóban ez lesz.]

Lásd OSZK Fond III/1020/4.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 212., 451. (1517. levél); Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 769.

1914. június 24.

Id. Babitsné írja levelezőlapján: minden vonattal várták Babitsot, s aggasztó, hogy még csak nem is ír. Angyal is csak aznap végzett, annyi az elfoglaltsága. Kéri, hogy csak ha már megígérte Komjáthy Aladárnak a Szekszárdra utazást, akkor vigye, mert ott szórakozás nincs, Babitsnak viszont otthon lenne a legmegfelelőbb pihenése. Sokat szeretne fiával beszélgetni. Javasolja, menjen el az orvos Buday Kálmánhoz, mielőtt hazautazik. Kéri, vigyen haza ruhákat is nyárra, azokat is, amelyek javításra szorulnak.

Lásd OSZK Fond III/179/241.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 212., 452. (1518. levél)

1914. június 25.

Schöpflin Aladár küld levelet a *Vasárnapi Újság* nyomtatott fejléces levélpapírján Babitsnak, kérve, hogy Tormay Cécile regényét [valószínűleg *A régi ház* című családregényt] másnap juttassa vissza hozzá (adja be a Centrálba Józsi pincérnek), mert odaígérte König Györgynek. Örülne, ha még vasárnapi [június 28-i] elutazása előtt találkozhatnának.

Lásd OSZK Fond III/1115/9.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 213., 452–453. (1519. levél)

1914. június 27.

Babits Angyal levelezőlapján tréfás meghívót küld bátyjának Péter-Pál-napra, június 29. hétfőre, édesanyjuk születésnapjára ebédjére Szekszárdra.

[Babits valószínűleg ekkor még nem utazik haza.]

Lásd OSZK Fond III/35/50.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 213., 453. (1520. levél)

1914. június 27. (?)

Szilasi Vilmos Nagykanizsáról, a József Főherceg laktanyát ábrázoló képeslapon ír katonaeletről, „komisz bakaságáról” (a képes oldalon megjelöli az ablakát is). Kéri, Babits tegyen valamit az idegessége ellen.

Lásd OSZK Fond III/1236/9.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 37. (17. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 214., 453–454. (1521. levél – 1914. június végére datálja – megjegyzés nélkül átveszi Sipos [Németh–Rihmer–Harmati] 2004. 263. közlését, miszerint Babits 1913-ban „egy verset sem írt”, holott ekkor fejezi be *A „Fiamhoz”* című 1912-ben kezdett költeményét és február 2-án jelenik meg *A szerelmes éneke reggel*)

1914. június 28.

A trónörökös Ferenc Ferdinánd és felesége, Hohenberg hercegnő ellen Szarajevóban bombamerényletet követnek el, amely azonban csak két, egy másik autóban ülő, a trónörökös kíséretéhez tartozó urat sebesít meg. Amikor a városháza megtekintése után a trónörökös a helyőrségi kórházba indul, hogy a sebesülteket meglátogassa, az egyik utcasarkon egy nem sokkal korábban Belgrádból Boszniába érkezett Gavrilo Princip nevű szerb diák két revolverlövése kioltja a főhercegi pár életét.

Lásd *Magyarország történeti kronológiája* III. 1982. 828.; *Babits-olvasókönyv* I. 1999. 259–260., 567. (262. tétel – idézi Gratz Gusztáv *A dualizmus kora. Magyarország története 1867–1918*. Budapest, 1934. II. 282–283.); Jankovics 2005. 694.

Budapest–Szekszárd, 1914. június

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Haza a telepre* című vers keletkezése: „1914. VI. Bpest–Szekszárd”. Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „Villanyos út. Este a Bándlinál a Körúton [Baross kávéház, a VIII. kerület József krt. 45. szám alatt (tulajdonosa German Jenő)] vacsoráztam, a Baross-utcán mentem a 16-oson. Az Örömvölgy-utca [ma Diószeghy Sámuel utca] undok utca. Tényleg olyan macskazajok hallhatók, bár nem biztos, hogy éppen akkor költöttem. Sokszor mentem én ott gyalog haza. Tényleg egy iszonyú fordulatot csinál a villamos. Általában pontos író vagyok. A kocsis most már nem megy az Örömvölgy utcán keresztül, hanem az Orczy-úton. A Kálvária dombon szoktak lenni, de ez lapos; ezek olyan Krisztus kínszenvedését ábrázoló 12 kép.”

Lásd k_1 = MTAK Ms 10.506/22. (tinta- és ceruzaírású fogalmazvány, autográf aláírás: „Babits Mihály”); k_2 = OSZK Analekta 10.783 (tintairású tisztázata); (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Éder 1966. 149.; Gál István, *Irodalomtörténet* 1975. 2. sz. 447.; Rába 1981. 438–441., 636. 41. lábjegyzet; BMÖV 1982. 194–195. (1914. jún.); Kelevéz, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1994. 5–6. sz. 756.; Kelevéz 1998. 55.; Rába 2008. 119.

Lásd még a Szilasi-köteteket (*Levelek Iris koszorujából*, *Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Babits *Isten kezében* című versének keletkezése Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint: „914. VI. Bpest”. A keresztény makáma, rimes próza alapvízióját bizonyára Dante *Isteni Színjátéka* inspirálja, ahol a görög mitológia gigásza, Anteus veszi tenyerére Dantét és Vergiliust, hogy aztán a pokol legmélyére helyezze őket. A *Theosophikus énekek* második darabja, az 1906. november–decemberi keletkezésű *Indus*, Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése nyomán e vers előképének tekinthető: „Az első tél [Szegeden], a rosszabb. Ugyanily hangulatot érez azóta a most készülő istenkéz vershez.” [A „most készülő” megjegyzés bizonyára a *Recitativ* kötet 1914–1916-ra datált *Isten kezében* verseire is utal.] A fantasztikus istenképzet az emberi lét kiszolgáltatottságának, a Semmitől, az életet pusztító monoton erőtlől, az Isten roppant tenyerén mozgó „féregember”-nek a Semmibe hajíttatásától való félelem monumentális álmoképe.

Lásd (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Rába 1981. 414–415., 417–419., 633. 65. lábjegyzet; Dienesék 1982. 178–179.; BMÖV 1982. 204–205.; Rába 1983. 101., 118.; Kelevéz, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1994. 5–6. sz. 757.

Lásd még *Indus*: **Szeged, 1906. november–december**; a Szilasi-köteteket (*Levelek Iris koszorujából*, *Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Éder 1966. 149., 172–173.

1914. július előtt

Bodnár István [a *Tolnavármegye és a Közérdek* felelős szerkesztője, költő, újságíró] küld a szekszárdi Séd utcát ábrázoló képeslapot Bátaszékről Babitsnak: „Beregi Dantéból olvasott ma nálunk, Dante pokla helyett Menyországban [!] jártunk.” A lapot még Wigand Jánosné, Holub [János]né, Kovács [Dávid]né, Holub János, Bodnár [István]né, Bodnár [István], Wigand Edith, Dr. Leopold [Lajos]né, Wigand Hedvig, Wigand János, „üdv Beregi Oszkár”, Dr. Örfly Gyula, Scholtz Gusztávné, Scholtz [Gusztáv] és Kovács Laci írja alá.

Lásd OSZK Fond III/2448/6.; Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 221., 459. (1530. levél)

Vö. Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 221., 459. (1530. levél – Bodnár Istvánra: „Nem sikerült a nyomára akadnunk – V. A.”)

1914. július 1.

Külön lapon teszik közzé a *Nyugat* előfizetési felhívását, melyben Adyt, Babitsot, Ignost, Kaffka Margitot és Móriczot olyan írókként említik, mint akiknek „egész irodalmi munkássága a Nyugaté”. Az új előfizetőknek ingyen küldik meg a *Nyugat* 1913. évi karácsonyi kettős számát, benne Babits *A gólyakalifa* című regényével.

Lásd *Nyugat* 1914. II. júl. 1. 13. sz. külön lapon

Lásd még *Nyugat* 1913. II. dec. 16. 24. sz. 805–907., 957–958.

Budapest, 1914. július 4. előtt

Babits levelet küld Szekszárdra azzal az ígérettel, hogy kedd [június 30. vagy július 7.] után hazautazik.

Lásd Babits István 1914. július 4-i levelét: OSZK Fond III/41/16.

1914. július 4.

Babits István levelezőlapján érdeklődik, mikor érkezik bátyja Szekszárdra, hiszen előző levelében azt írta, hogy kedd után [június 30. vagy július 7. után] már tud menni, de azóta nem adott hírt magáról. Könyveket kér Babitstól, amelyeket vinne magával, ha hazautazik. Ő is csatlakozik a családi „intelmekhez”: közli, Babits Sándornak előző nap [helyesen július 2-án] kisfia született, gratuláljon neki. De első sorban levelet várnak tőle, mert mindnyájan nyugtalankodnak érte.

Lásd OSZK Fond III/41/16.; Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 214–215., 454–455. (1523. levél)

Budapest–Szekszárd, 1914. július 4. után (július 7. [?]-július 11. előtt)

Babits – ígérete szerint – valószínűleg ekkor utazik haza Szekszárdra.

Lásd Babits István 1914. július 4-i (OSZK Fond III/41/16.) és Komjáthy Aladár Babitsnak már Szekszárdra küldött 1914. július 11-i (OSZK Fond III/753/10.) levelét

1914. július 11.

Komjáthy Aladár Újpestről küld zárt levelezőlapot Babitsnak Szekszárdra: az elmúlt hét alatt semmi leírásra érdemes nem történt, ki sem mozdul a szobájából, könyveivel foglalkozik, de szenved a mozgáshiánytól. Érdeklődik, vajon Babits állapota „érik-e a szanatóriumi üdülésre”, reméli, semmi nem tartja vissza egy „felüdítő és helyre állító kúrától”. Mindenkit sokszor üdvözölve tudatja, hogy valószínűleg a következő héten utazik [édesanyjával Aradra].

(A verzón Babits ceruzairásával: „gyufa, villanylámpa szappan revolver [?] hajnyírógép faggyú kapa kanári m hajvédő hósapka tea páncél hálósák tábori prém-mellény...?” [talán a frohnleiteni szanatóriumba viendő holmik összeírása], valamint tanítványok neve és osztályzatuk: „Rott 3 / [...?] / Tunyogi 4 / Verderher 2/3” és olvashatatlan nevek.)

Lásd OSZK Fond III/753/10.; Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 216., 455–456. (1525. levél); Buda 2007. 78–79.

Lásd még **1914. július 18. szombat; Budapest–Szekszárd, 1914. július 28–29.; Szekszárd–Budapest, 1914. július 31.–augusztus 2.**

1914. július 12.

Közlík Babits [*Immortale jecur*] *Immortale iecur...* című versét.

Lásd Vasárnapi Újság 1914. júl. 12. 28. sz. 547.; Rába 1981. 422.; Kelevéz 1998. 126. és 321. lábjegyzet

1914. július 16.

Az *Ecet-dal*, a *Haza a telepre* és az *Isten kezében*. *Keresztény makáma* című Babits-versek jelennek meg.

Lásd Nyugat 1914. II. júl. 16. 14. sz. 61–64.

Szekszárd, 1914. július 18. előtt

Babits levelezőlapot küld Komjáthy Aladárnak, melyben talán felsorolja kéréseit is.

Lásd Komjáthy Aladár 1914. július 18-i levelét: OSZK Fond III/753/11.

1914. július 18. szombat

Komjáthy Aladár elutazása előtt pár órával – édesanyjával Aradra indulnak – ír levelet Babitsnak Szekszárdra: mindent elintézett, amit Babits mondott; elhozta a könyveket Bartától [Barta (Bassist) Sándor, a *Nyugat* kötetébláinak készítője], igen szépek, 8,50 koronát fizetett, Ignotus levelét – Babits kérése szerint – mellékeli [lehetséges, hogy Ignotus ajánlólevelet ír Babits számára a Graztól északra fekvő Frohnleiten szanatóriuma valamely orvosának?]. Viszont Babits – ígérete ellenére – nem küldte el a „poémát”. Gyakran forgatja Babits versesköteteit mostanában: „Én nem tudom pontos okát adni, de ezt a[z első] kötetet [*Levelek Iris koszorujából*]

szeretem a legjobban. Lehet azért mert a bennük szövődő érzések és hangulatok jobban megtartották saját ritmusukat és a formai tökély melynek mindig nagyobb és nagyobb mestere leszel még nem volt akkora benned, hogy a forma ritmusa tökéletesen fedni tudta volna a hangulatok ritmusát. Újabb verseidben ez a két ritmus az euklideszi geometria két párhuzamos egyenese, míg a régebbiekben inkább a bolygai geometria párhuzamos egyeneseihez hasonlítható, melyek metszik egymást...” Úgy véli, az ember valamennyi működési területén, így a művészetekben is az évek múlásával „az alkotás bizonyos mesterség jellegét” ölti, s talán éppen ennek híján a sokszor rossz fiatalkori alkotások a legszebb dolgaik. Végül kéri, Babits vigyázzon az egészségére és okvetlenül keresse fel a szanatóriumot. (Aradi címét – az *Arad és Vidéke* szerkesztőségét – is megadja.)

Lásd OSZK Fond III/753/11.; idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 260., 567. (263. tétel – hiányos OSZK-jelzettel); Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 217–218., 456–457. (1527. levél); Buda 2007. 79–80.

Vö. Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 456–457. (1527. levél – Bartát tévesen Barta Lajos íróval azonosítja)

1914. július 25.

Dénes Zsófia nem kis elfogultsággal írja Adynak a *Világ* 1914. július 19-i számában megjelent tárcája (*Rainer Maria Rilkenél, Páris, július hó*) kapcsán: „Ellenben azt a két másik nevet, melyet Rilke a tieden kívül tényleg ismert még: (Kosztolányit és Babitsot!), ha agyonütnek, se írtam volna melléd, te egyetlen király.”

Lásd Belia/Ady 1983. 306.

Szekszárd–Budapest, 1914. július 25. szombat–július 26. vasárnap

Babits „Mihály bátyád” aláírással Szekszárdról küld levelet Komjáthy Aladárnak Aradra, abban a reményben, hogy még aznap Pesten át Frohnleitenbe, a szanatóriumba utazhat, noha bevallja, cseppet sincs kedve oda menni: „inkább kellemetlen kötelességnek tekintem az egészet. (Azért a pénzért milyen szép utat csinálhatnék Parisba vagy Athénbe!)” Ígéretéhez híven leveléhez mellékeli legújabb verse kéziratát [*Haza a telepre*], mely a *Nyugat*-ban talán már meg is jelent. A nagy melegben kissé unatkozott Szekszárdon, de édesanyja kívánta, hogy minél tovább maradjon családja körében. Tréfásan morgolódik, hogy Komjáthy „szerető gondoskodásból” megakadályozta, hogy olvasmányokat vigyen magával Szekszárdra. Attól fél, a szanatóriumban is sokat fog unatkozni, ezért reméli, hogy Aladár mindenről beszámol, arról is, hogy [Szudy] Elemér, az *Arad és Vidéke* szerkesztője [Komjáthy Aladár féltestvére] „mennyire van a dolgaival”. Fiatal barátjának előző levelében a verseire és a fiatalság–öregség viszonyára vonatkozó megállapításaira is reflektál: úgy véli, bár a tényeket tekintve igaza van, az értékelésben saját fiatalsága elragadja. „Nem az-e a célja végelemzésben minden emberi újításnak és próbálgatásnak, hogy még hasznos és magasabbra segítő automatizmust szerezzen magának?” A „homályos-

ság iránti érzék” kapcsán óvja Aladárt a félreérthető fogalmazástól, úgyis sokan azonosítják azt a zsenialitással. (A levélhez Babits István – „Pista” – füzi üdvözlétét.)

Lásd MTAK Ms 10.506/20.; idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 260–261., 567. (264. tétel); idézi Sipos (Németh–Rihmer–Harmati) 2004. 258.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 219–220., 457–458. (1528. levél – a *Babits olvasókönyv I.* téves lapszáma bizonyára elütés)

Lásd még Babitsnak a *Nyugatban* megjelent verseire: **1914. július 16.**

Miután július 23-án Belgrádban az Osztrák–Magyar Monarchia követe átnyújtja az ultimátumot, július 25-én Nikola Pašić szerb miniszterelnök válaszol az ultimátumra, melyet általában elfogad, de ahhoz nem járul hozzá, hogy a Monarchia szervei nyomozást folytassanak Szerbiában a trónörökös meggyilkolása ügyében. Az uralkodó, Ferenc József 1914. július 25-én 21 óra 23 perckor elrendeli a mozgósítást az Osztrák–Magyar Monarchiában Szerbia és Montenegró ellen. (A hadüzenetet a Monarchia követe három nappal később, július 28-án nyújtja át Belgrádban.)

A *Budapesti Hírlap* július 26-i száma érzékelteti azt a hangulatot, mely a bizonyára még július 25-én Budapestre felutazó Babitsot fogadja: „Mikor e sorokat írjuk, a főváros utcáin lelkesen ünneplő néptömeg hullámszik. A kora délutántól esti hét óráig gyakran változó s a békés megoldást variáló híreket a közönség meglehetősen fanyar kedvvel fogadta, míg a háborút jelentő hírekre hatalmas éljenriadal tört ki.” Erről számol be július 27-i lapján Komjáthy Aladárnak: „ideérkezésem napján [július 25-én este] tört ki a háborús állapot; ez az izgalom Pesten tartott még pár napra. Pest most nagyon érdekes.” Az idegkimerültségben szenvedő, s testileg is leromlott Babits betegségét súlyosbítja az első világháború kitörése s a katonai behívástól való félelem.

Lásd *Budapesti Hírlap* 1914. júl. 26.; ***Budapest, 1914. július 27.***; *Magyarország történeti kronológiája III.* 1982. 828.

Babits a budapesti tisztviselőtelepi főgimnázium művészeti rajztermét ábrázoló lapon, július 26-án, vasárnap értesíti édesanyját: egy nap alatt nem tudott elkészülni, vasárnap pedig nem akar menni, ezért csak hétfőn [július 27-én] reggel indul [Grazon át Frohnleitenbe]. „A háborútól ne féljete: Pistit nem vihetik el” – igyekszik nyugtatni családját és talán saját magát is [abban a tudatban, hogy az ekkor 19 éves Babits Istvánt az 1912/13-as véderőtörvény szerint nem sorozhatják be, hiszen nem éri el a 21–23 éves állításköteles kort].

[Babits július 27-i Komjáthy Aladárnak küldött lapja szerint tervezett szanatóriumi tartózkodása idejére Dienesék Villám utca 19. alatti címét adja meg, Dienes Pállal megegyezve, hogy bárhová azonnal utánaküldi a postáját.]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.110.; közli Csiszár–Vendel-Mohay 1991. 43. (5. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 220., 458. (1529. levél), hasonmása [538.] 18. illusztráció

Lásd még ***Budapest, 1914. július 27.***; Buda 2005. 13.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 232.

Budapest, 1914. július 27.

A budapesti tisztviselőtelepi főgimnázium asztalosműhelyét ábrázoló lapot küld Babits – „Mihály bátyád” aláírással – Komjáthy Aladárnak Aradra: „A menetrendek kavarodnak, nem tudom megmondani mikor és hogyan mehetek tovább [bizonyára Grazon át Frohnleiten felé].” Kéri, Aladár „azonnal” írjon legalább néhány sort magáról a Villám utca 19.-be, Dienesék címére, hogy hírt halljon róla – Dienes utánaküldi a postáját. Érdeklődik, nem jönnek-e ők is haza, hátha néhány nap múlva már nem lesz közlekedés Arad és Budapest között.

Lásd MTAK Ms 10.506/19.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 222–223., 460–461. (1533. levél); Buda 2007. 80.

Budapest, 1914. július 27. után

Dienes Pál – aki ez idő tájt Villám utcai lakásán fogadja Babits hozzá irányított postáját – „hétfő délben” levélüzenetet küld Babitsnak, aki számára egy „barátságos levél” érkezett, melyet Dienes úgy fog elintézni, hogy 6 után telefonál Szabó [Ervin?, Dezső?] úrnak, s majd levélapon értesíti Babitsot „egy újabb terminus”-ról. Közli, hogy más postája nem érkezett Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/375/21.; Dienesék 1982. 57. (31. levél); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 222., 460. (1532. levél)

1914. július 28.

Komjáthy Aladár Aradról küldött levelében „tüntető lelkes tömeg”-ről és „óriási tömegű katoná”-ról számol be Babitsnak. Értetlenkedik, hogy „ilyen nagy események tanujaként” hogyan jut Babits eszébe éppen iránta érdeklődni. Pár nap óta nemigen tud bármivel is foglalkozni, többnyire lent van az utcán, mert különösen közelről érintik az események: [Babitscsal ellentétben] ő elképzelhetőnek tartja, hogy egy világháború esetén a később sorozásra kerülő korosztályokat már előbb behívják és kiképzik, így őt is. [Valóban, 1915 elején módosítják a korhatárt és a sorozási kötelezettséget kiterjesztik a 18 és 50 év közötti, fegyverviselésre alkalmas férfiakra.] „[A] világ eseményei most minden más dolognál jobban érdekelnék” – jelenti ki. Mindannyian jól vannak, a hazautazással nem sietnek, szerinte a vasútvonalak csak a mozgósítás első napjaiban vannak teljesen lefoglalva.

(A 2. főlíó verzóján Babits ceruzaírással bizonyára a tanítványok érdemjegyei: „Tunyogi 4 / Vacho 4 / Mátéfi 4 / Bernolák 4 / Kulich 4 / Kubinyi 4 / Andrejevics 4 / Gáspár 2/3 / Cebe Gy 2/3.”)

Lásd OSZK Fond III/753/12.; idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 261., 567. (265. tétel); idézi Sipos 2003. 67.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 223–224., 461–462. (1534. levél); Buda 2007. 80–81.

Lásd még Buda 2005. 13.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 228–229.

Budapest–Szekszárd, 1914. július 28–29.

A frohnleiteni szanatóriumba készülő Babits bizonyára értesül arról, hogy a háborús állapotok miatt a külföldi utazáshoz igazolásra van szüksége, ezért kénytelen visszatérni Szekszárdra. Az 1939-es *Curriculum vitae*-ben ugyan nem említ dátumot, Budapestről Szekszárdra érkezése azonban egyértelműen 1914. július 28-hoz, a hadüzenet napjához köthető: „Én délben érkeztem meg Budapestről, útközben, jól tudom még egy francia könyvet olvastam, mely bizonyos rejtelmes fizikai tüneményekről szólt, esetleges kozmikus befolyásokról, amik planétánk életét megváltoztathatják.”

„Ebéd után hirtelen elborult, szinte egészen sötét lett, mint ítélet napján, a fák derékban megcsavarodtak, az udvar közepén hatalmas portölcser emelkedett, s az emeletről egy ablaktábla csörömpölve zuhant a pázsitra. A kapu fölött magától csöngett a drótszengő. Minden olyan volt, mintha csakugyan valami kozmikus erő ragadta volna meg a világot, s az elemek harcával jelentené be, hogy ezentúl minden másképp lesz, mint eddig volt. [...] Másnap izgatott csoportok gyűltek az utcákon, mindenki a jövőt találgatta, a katonasorban lévők már bevonulásra készülődtek, a türelmetlenek a vasúthoz gyalogoltak ki újságért.”

[A Tolnavármegye és a Közérdek július 27-én, hétfőn számol be a „csütörtöki (július 23-i) országos vihar”-ról; nagy károkat okozó, pusztító orkánról, villámcsapásos halálesetekről Borjádön, Dombóváron, Felsőnyéken, Nakon. Szekszárdot nem említi, ám az „országos” vihar bizonyára ezt a várost sem kíméli, s erre utalhat Babits leírása, mely az írói szabadság okán az égzengést a mozgósítás/a hadüzenet idejével kapcsolja össze.]

Lásd *Keresztül-kasul az életemen* 1939. 15–16.; Éder 1966. 152.; Kardos 1972. 151.; *Magyarország történeti kronológiája III.* 1982. 828.; idézi Babits-olvasókönyv I. 1999. 262., 567. (266. tétel); Jankovics 2005. 589., 694.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 225.

Lásd még Tolnavármegye és a Közérdek 1914. júl. 27. 60. sz. 3.; Sipos 2003. 66.

Szekszárd–Sárbogárd–Budapest, 1914. július 31.–augusztus 2.

Szekszárdon július 31-én a város helyettes polgármesterének (olvashatatlan) aláírásával (tintairású) igazolást állítanak ki Babits Mihály kifogástalan politikai magatartásáról, valamint Frohnleitenbe [tévesen Cronleitent írnak!] való utazásának szükségességéről. Az igazoláson Szekszárd, július 31-i dátum áll, valamint Sárbogárd 1914. augusztus 2-i bélyegzője. Eszerint Babits a hétvégét még Szekszárdon tölti, hogy megszerezhesse az igazolásokat, melyekre szüksége van, hogy elhagyhassa az országot. A bélyegző tanúsága szerint Sárbogárdon át utazik vissza Budapestre. A *Curriculum vitae* fölidézi a fölbolydult, vészterhes állapotot: „A vonat valószínűtlenül késett. A szerelvények vég nélkül vesztegeltek az állomásokon, s teljes huszonnégy óráig tartott, míg szülőhelyemről visszaérkeztem Budapestre. Budapesten már a levegő is megváltozott, a gépkocsiknak valóságos puszkaporszagát éreztem, mely elvegyült a nyárvégi külvárosok zöldségbúzában, s az arcokon villogó vagy aggodalmas feszültséget láttam. A biztonságérzés és nyugalom eltűnt a világból [...]. Lassan eltűnt a szellemi erőd szilárdságába vetett hit is.”

Lásd az igazolást: OSZK Fond III/1617/6.; *Keresztül-kasul az életemen* 1939. 15–16.; Jankovics 2005. 589., 694.

Szekszárd, 1914. augusztus 3. hétfő

Id. Babitsné (Angyal révén) délben táviratban értesíti Babitsot: Frohnleitenből sürgönyöztek, hogy a szanatóriumba [üres hely híján] nem vesznek fel beteget. A biztosság kedvéért Bimbisnek, Kelemen Imrének és Dienes Pálnak is táviratoztak, hát-ha Babits már útnak indult.

Lásd OSZK Fond III/179/62.; utal rá BJKL 1959. 321. (182. levél jegyzetében); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 225., 462–463. (1536. levél), hasonmása [539.] 19. illusztráció

Babits Angyal ugyanezen a napon, a sürgöny után, délután 3 órakor levelet is mentest bátyjának, abban a reményben, hogy a sürgönyt – amelyben értesítették, hogy a szanatórium nem fogad beteget, ezért Babits ne induljon el Graz felé – időközben megkapta, s nem utazott el. Szeretné, ha hazamenne pihenni, hacsak nem találja jobbnak egy pesti szanatóriumba felvétetni magát. Kéri, írjon azonnal haza, s lemasolja a frohnleiteni távirat német szövegét is.

Lásd OSZK Fond III/35/51.; utal rá BJKL 1959. 321.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 225–226., 463. (1537. levél)

1914. augusztus 16. előtt

A [*Most tűzaknává izzad az enyhe víz...*] kezdetű vers és a [*Ki hallana gyöngye verseket...*] kezdetű Babits-töredék keletkezése.

Lásd kéziratát MTAK Ms 4699/30. (ceruzairású fogalmazványtöredékek); [*Ki hallana gyöngye verseket*]: Gál István, Új Írás 1973. 12. sz. 13–18.

Lásd még *Gyermekek és a háború: 1914. augusztus 16.–szeptember 1.*; Rába 1981. 447–448., 637. 10. lábjegyzet

Budapest, 1914. augusztus 16.

Babits Ferenc Józsefet ábrázoló színes lapot küld id. Babits Mihálynénak Szekszárdra („kézcsókkal üdvözlő Misi”), melyre Pali [Dienes Pál] és [Geiger] Edith, Dienes Valéria húga, valamint Erzsi [Geiger Gyuláné Benczelits Erzsébet] ír ceruzairású üdvözlőt; a lapot Vali [Dienes Valéria] is aláírja.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.111.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 226., 463–464. (1538. levél)

1914. augusztus 16.–szeptember 1.

Megjelenik Babits *Gyermekek és a háború* című – ritmikus ditirambus-töredéknek tekinthető – cikke. „A gyermekek mutatják meg nekünk, milyen ősemléki, ősalatti dolog a háború” – írja, mert ők tudják még élvezni a veszélyt. A cikk a [*Most tűzaknává izzad az enyhe víz...*] kezdetű verstöredékkel zárul.

Lásd Nyugat 1914. II. aug. 16.–szept. 1. 16–17. sz. 260.; Éder 1966. 152–153.; Rába 1981. 447.; Kelevéz (Rába György) 1983. 9.; utal rá Sipos 2003. 67.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 229., 240.

1914. augusztus 31.

Dr. Mikovich Lajos [Kelemen Imre kollégája, a budapesti királyi büntető törvényszék bírója] küld levélkártyát Babitsnak, melyben kéri, járjon közbe, hogy Czagány Sándort, egy osztálytanácsos barátja unokaöccsét vegyék fel az ötödik osztályba. Azért nem ír Gaál Mózesnek, mert évtizede nem találkoztak, s talán már nem is emlékszik rá.

Lásd OSZK Fond III/1930/5.; Téglás 1991. 137.; Pethes Nóra/Vilcek Andrea 2007. 227., 464. (1539. levél)

1914. augusztus

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint – az első, áldozatokról szóló hadijelentés nyomán – magától Babitstól származó adat szerint a *Gyermekek és a háború* című cikkel csaknem egy időben – születik legkorábbi háborús verse, a *Fiatal katona*: „1914. VIII.” Az 1914 novemberéből való *Prológus* bizonyára nem autográf gépiratán a vers utolsó 16 sora helyén a [*Fiatal katona*] szövege áll.

Szilasi Vilmos visszaemlékezésében fölidézi Babits ekkori zaklatott állapotát: „ezt a fizikailag és szellemileg egyaránt túlzigult kedélyt a sors az emberiség egyik legizgatottabb, izgalmaival leginkább telített korába vetette bele. A világháború alatt majdnem mindennap együtt voltunk, gyakran többször is. Néha késő éjjel hozott a házmester egy kusza írású cédulát, melyben megható óvatossággal a rögtöni találkozás kényszerét alighogy érintette. Vigyázni kellett rá. Volt, hogy délután a Körúton fékezhetetlen indulat fogta el, és kiáltva figyelmeztette az embereket a rémségekre, melyek köröttük lejátszódnak. Bátrabb és megrázóbb harcos a békéért mint ő, nem volt akkor. Nagyszerű versei, – egyedüliek azokban az években, főleg már a háború első napjaiban, közismertek és remélem közbámultak ma is. [...] Nem tudott egy percig sem másra gondolni, mint a háború iszonyára, s arra, hogy minden erőfeszítés ellene hiába, – pedig minden csupán emberek műve és emberi szolidaritás végét vethetné. Ekkor kezdődött véget nem érő bizalmatlansága az érvek, a ráció sőt a vers hatékonyságával szemben.”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 71.6.10. (az 1. fólió verzóján, a 2. fólió rektóján és verzóján ceruzafirkálmányok); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Éder 1966. 154.; Pók 1970. 78.; Kardos 1972. 139.; Vendel-Mohay 1974. 103.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 22.; Rába 1981. 450., 455. (legkorábbi háborús verse); BMÖV 1982. 234. (1914. aug.); Rába 1983. 115.; Sipos 2003. 67.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 229., 241.

Lásd még **1913–1919 között; 1915. február 28. előtt; 1915. február 28.; 1915. március 9.**; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Szekszárd, 1914. augusztus–szeptember

Babits *Egy régi hasonlat*, valamint [*Felásva készen az árok...*] kezdetű töredékének keletkezése. (A kézirat rektóján az *Ünnep* című vers gép- és ceruzairású fogalmazványa.)

Lásd kéziratukat MTAK Ms 10.506/28. (ceruzairású fogalmazványok, illetve töredék)

Lásd még *Szekszárd, 1914. augusztus–szeptember, szeptember 8. körül (november 16. előtt)*

Szekszárd, 1914. augusztus–szeptember, szeptember 8. körül (november 16. előtt)

Az *Ünnep* című Babits-vers keletkezési ideje. Szekszárdon, szeptember 8-án, Kisasszony napján, Szűz Mária születésének ünnepén tartják a búcsút. Szülőházától nyugatra fekszik a Remete-kápolna, régi búcsújáróhely, ahol ezen a napon hajóhinta, céllövölde és lacipecsenyés sátrak állnak. Erre utal a vers címe és egyes részei is.

(Gép- és ceruzairású fogalmazványának rektóján a [*Felásva készen az árok...*], a verzőjén az [*Egy régi hasonlat*] című vers fogalmazványa.)

Lásd g+k MTAK Ms 10.506/28. (gép- és ceruzairású fogalmazvány); Kardos 1972. 149–150.; Vendel-Mohay 1974. 98.; BMÖV 1982. 579–580. (1914. szept. 8.)

Lásd még *Szekszárd, 1914. augusztus–szeptember*

Szekszárd, 1914. augusztus–szeptember 22. előtt

Babits, miután a frohnleiteni szanatóriumba való felvétele sikertelen kísérletnek bizonyul, Szekszárdra utazik pihenni, s csak október elején tér vissza Budapestre.

Lásd BJKL 1959. 320–321.; Éder 1966. 152.; Kardos 1972. 151.; Vendel-Mohay 1974. 103.; Vendel-Mohay 1983. 32., 53.; Rába 1981. 450.; Rába 1983. 115.

„Menekülni egy álomvilágba” a szörnyű események keltette hangulat elől – Babits Szekszárdon ekkor fog hozzá Shakespeare *A vihar* című művének fordításához. Eredetileg a *Rómeo és Júlia* átültetésének gondolata foglalkoztatja, *A vihar*hoz a korhangulat vezet: „Mikor a nagy aggodalmak megbénították bennem az energiát és koncentrációt, melyet minden alkotás munkája oly nagy mértékben megkíván: és műfordítással akartam szellememet leköttni, és naponkint legalább órákra az életből kimenteni, ez a hangulat vonzott a legjobban. [...] Nem is volt kezemnél a régi fordítás [Szász Károlyé], és nem is tudtam, milyen az. Egy új angol Shakespeare-szótáron kívül csak a Schlegel-féle, néhány helytől eltekintve igazán majdnem tökéletesnek mondható német fordítást használhattam. Vidéken voltam, a mozgósítás legnehezekebb napjaiban, ahol más könyv nem állt rendelkezésemre” – emlékezik *A Shakespeare-ünnephez* című írásában 1916-ban.

Lásd Babits, Nyugat 1916. I. jún. 16. 12. sz. 727–728.; Gál István 1942. 30., 32–33.; Éder 1966. 152.; Kardos 1972. 202–203.; Rába 1981. 448. (kisebbsajta ideg-összeroppanással Budapestről

Szekszárdra utazik, megnyugvasként fordítja *A vihart*; Kosztolányi levelére hivatkozva szeptember közepére teszi a visszatautazást); Rába 1983. 115.

Lásd még (utal rá) *A magyar irodalom története II.* (Kappanyos) 2007. 395.

Budapest, 1914. ősz

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Miatyánk* című vers keletkezése: „1914. ősz. Bpest”. „Egy bécsi műintézet megbízásából, egy műlaphoz, adott ötlet szerint készítettem, egy hasonló német kiadvány párja gyanánt” – írja Babits 1915-ben [az „adott ötlet szerint” kitételből vélhető, hogy Babitsot bizonyára arra kéri föl, írjon költői parafrázist a *Miatyánk*hoz. A bécsi műintézethez, a Literarisches Institut Kosmoshoz talán Lampérth Géza rovására (?) Szilágyi Géza ajánlja be Babitsot]. A verset, a „harcokban, bűnökben, szennyekben” vergődő „árva világ” Istenhez könyörgését külön propaganda-nyomtatványként inkább csak vidéken terjesztik, így sokan levélben értesítik Babitsot, hogy a költeményt nem tudják megszerezni. (Ezzel indokolja Babits 1915 novemberében a vers *Nyugat*-beli közlését.)

[A *műlap* a német *Kunstblatt*, a *műintézet* a *Kunstanstalt* tükörfordítása. A háborús emléklapok, amelyek egyikén Babits *Miatyánk*ja eredetileg megjelenik, művészi kivitelben, egy-egy grafikával vagy kalligrafikus szépséggel kinyomtatott rövid szöveggel készülnek. Az értük kapott pénzt sebesülteknek, hadba vonult katonák otthon hagyott családtagjainak segélyezésére fordítják. Babitsnak a *Miatyánk* protestáns és katolikus szövegét követve, két változatban kell megírnia a költeményt.]

A parafrazeálásra Dante példája is indíthatja (ekkoriban foglalkozik az *Isteni Színjáték* további fordításával). A *Purgatórium* XI. éneke első strófáiban a gögösök kórusa énekli a *Miatyánk* szövegét. Az imádság nem pusztá átírása a *Miatyánk*nak, „hanem hányatott lelkű emberek könyörgéseként hangzik fel, s a gög még ráveti utolsó sugarait, mielőtt örökre kihúnyna”. Babits épp arra kaphat ösztönzést Dantétól, hogy a Jézustól örökölt ősi imádságot saját vívódó könyörgéseként mondja el újra. A Dante-inspiráció tényszerű bizonyítéka, hogy Dante a harmadik tercina első sorában a *Miatyánk* második kérését kiegészítéssel idézi: beleiktatja a *béke* szót („Venga il tuo regno” helyett azt írja: „Venga ver’noi la pace del tuo regno” – Babits fordításában: „Jöjjön el a Te országod, a Béke.”). A *Miatyánk*ban Babits az Úr imádságának első kérésébe építi bele a *Béke* szót: „a te neved megszenteltessék, / a te legszebb neved: Békesség!” Babits gyermekkorából emlékezhet az imádságos könyvek *Miatyánk*ot értelmező hagyományára is. A *Miatyánk*ban, a háborús események szorításában vigaszt, erőt keresve, visszatálal gyermekkor egy-istenéhez, akit a *Hiszekegyben* (látszólag) megtagadott.

A költemény az ima zárlatával fejeződik be. Már a legelső keresztény nemzedékek szükségét érezték annak, hogy a hét súlyos kérdés után egy dicsőítő záradékkal fejezzék be a Jézustól tanult imádságot. Talán azért is, hogy ne a *gonosz* legyen a végszava. Babits költeménye is ezzel zárul. („Tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség” – ezt a mondatot a protestánsok teljesen a *Miatyánk*hoz tartozóként használják.) A vers protestáns szövege 42 soros (melyből tizenöt a Károli Gáspár fordította evangéliumi imádság szinte szó szerinti idézete; Máté 6,9–13), a katolikus 44 soros; az

első 35 sorig a két változat megegyezik, ezután válik ketté a költemény. A *Nyugat*-beli közlés a protestáns véget őrzi. A katolikus befejezés: „de szabadíts meg a gonosztul, / hogy a lelkünk méltó légyen / és meg ne öljön a szégyen / ha eljön a Te országod / megszenteltetik a Te neved / és megpihen fáradt világod, / amely ma oly égve tisztul / harcokban, bűnökben, szennyekben / Miatyánk, ki vagy a mennyekben!”

(A ceruzairású kiegészítésekkel ellátott gépirású változatok sorait Babits ötösével sorszámozza; az első 42 soros változat fölé géppel írja: „(Protestáns)”, a gépirású aláírás alá szintén géppel írja: „Katolischer Text (Ende)” [német ’Katolikus szöveg (vége)’], az utóbbi alatt a vers [katolikus] befejezése.)

Lásd g+k = Komjáthy Géza (Marl, Németország) tulajdonában (gépirású változatok ceruzairású kiegészítésekkel, gépirású aláírással), fotokópiája PIM Kézirattára V. 5456/7/2.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Babits, *Nyugat* 1915. II. nov. 16. 22. sz. 1249.; Kardos 1972. 139–140., 166.; Rába 1981. 462–466., 638. 31. lábjegyzet; BMÖV 1982. 243–245. (1914. ősz); Jelenits István, *Vigilia* 2009. 2. sz. 114–124. (a jegyzetben a Literarisches Institut Kosmosnak csupán egyetlen levelét említi)

Lásd még *Budapest, 1914. november 6. előtt; 1914. november 7.; 1914. november 25.; Budapest, 1914. december 8.; 1915. április 9. péntek;* a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: *1916. április 16-i hét után;* Sipos 2003. 67.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 229., 241., 269.

Vö. Rába 1981. 462. (a vers *Nyugat*-beli megjelentetésében Babits által jelzett „bécsi műintézet”, illetve „műlap” kapcsán úgy véli: „az sem lehetetlen, hogy csak fikcióról van szó”); Sipos 2003. 67. („*pécsi*” műintézetet ír); Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 269. (1554. levél jegyzetében sajátos módon úgy véli: „Az emléklap katolikus és protestáns kiadásban [!] jelent meg a »Miatyánk 1914« kiadóhivatalnál”, 272. forrásmegjelölés nélkül idézi a vers katolikus befejezését)

Babits egyévi alkotói szabadságot kér és kap az 1914/15-ös tanévre, de a háborús viszonyok következtében beállt tanárhiányra való tekintettel lemond róla, s részt vállalt a hadba vonult tanárok óráinak ellátásában is.

Lásd Gulyás, *Irodalomtörténet* 1941. 192.; Éder 1966. 146., 155.; Sipos 2003. 68.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 248.

1914. szeptember 1.

Kovács László Bécsből küldi „az önkéntes abteilung [német ’alakulat’] képét” Babitsnak. „Mi borzasztó változatos életet élünk. Fegyverszíjjakat [!] és menázsi [ménage *francia*–német ’katonai étkezde’] edényt surolunk [!], esténként meg a legjobb kávéházakban forgunk, ha nem vagyunk bezárva” – írja kesernyés iróniával. Kéri, Babits írjon magáról és Aladárrol.

Lásd OSZK Fond III/791/15.; Pethes Nóra/Vilcsék Andrea 2007. 227., 464. (1540. levél)

1914. szeptember közepe

Kosztolányi Dezső – hiába keresve – névjegykártyát hagy Babitsnak, melyen érdeklődik, mikor találkozhatnak akár Babitsnál, akár náluk, a Fehérvári úton. Kéri,

írjon neki és menjen el hozzájuk. Kosztolányi névjegyét talán Dienes Pál küldi Babits után Szekszárdra.

Lásd OSZK Fond III/779/4.; BJKL 1959. 209., 320. (181. levél); Kosztolányi 1996. 275., 918. (416. levél); Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 7., 261. (1541. levél – életre szóló barátságot jelez, noha Babits és Kosztolányi kapcsolata már 1909–1910 táján megromlik)

Lásd még Babits és Kosztolányi lazuló barátságára: **1907. április 24. körül; 1907. október 9. előtt; 1909. szeptember 4. és 1910. április között**

Szekszárd, 1914. szeptember közepe–szeptember 22. előtt

Kosztolányi névjegyére – melyet utánaküldenek Szekszárdra – válaszolva írja Babits, hogy beteg, s ezért Szekszárdon pihen. Ekkor még úgy dönt, hogy október 2-án megy vissza Pestre, s ígéri, akkor fölkeresi Kosztolányit.

Lásd OSZK Fond III/96/15.; BJKL 1959. 209., 320–321. (182. levél)

Vö. a kézirat-katalógus 1918. szeptember közepére datálja; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008 nem regisztrálja a levelet

Szekszárd–Budapest, 1914. szeptember 22. előtt

Babits valószínűleg már ekkor visszatér Szekszárdról Budapestre.

Lásd Havas Irén 1914. szeptember 22. előtt (OSZK Fond III/1816/47.) és szeptember 22–26. között kelt levelét (OSZK Fond III/1816/48.)

Lásd még ***Szekszárd, 1914. szeptember közepe–szeptember 22. előtt***

Budapest, 1914. szeptember 22. előtt, hétfő

Havas Irén „főszerkesztő Urunk” megbízásából kéri Babitsot, hogy a mellékelt füzetben lévő Conan Doyle-novellát a *Nyugat* 16-án megjelenő számába fordítsa le, s a levél átadójával üzenje meg, mikor küldhet a kéziratért és a füzetért. [Ignotusnak bizonyára tudomása van arról, hogy Babits kedveli a detektívregényeket, ezért kérheti föl a legendás mesterdetektív, Sherlock Holmes megteremtője, az eredetileg orvos Sir Arthur Conan Doyle *Danger! Being the Log of Captain John Sirius* (magyarul végül Góth Sándor fordításában *Nagy-Britannia veszedelme*) című novellájának lefordítására.]

Lásd OSZK Fond III/1816/47.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 8., 262. (1543. levél)

Lásd még ***Budapest, 1914. szeptember 22–26. között; Budapest, 1914. október 3.***

Budapest, 1914. szeptember 22–26. között

A Nyugat kiadóhivatala (bizonyára Havas Irén) küld sürgető sorokat Babitsnak: Ignotus megbízásából kérik, hogy a Doyle-fordítás már meglevő részét küldöncüknek adja át és üzenje meg vele, mikor küldhetnek a folytatásért. Hogy ez a novella megjelenhessen a következő számban, a lap megjelentetését keddre halasztják.

Móricz Zsigmond írókról, művészekről szóló 1914–1915-ös kéziratosa „életolvasó” feljegyzései („a mi életünk nyers tükörképekben megrögzítve”), a *Tükör*-jegyzetek Babitscsal folytatott beszélgetéseit is rögzítik, melyek között szerepel egy szeptember 22–26. között lejegyzett, éppen idevágó is: „Babits: Azér’ az ember gondolatainak a hátterébe ott van, míg nyugodtan és szépen eszik, hogy mit csinálnak odale... [bizonyára a fronton lévőkre utal]. Egyetlen módszer az elalvás ellen. Az éjjel elaludtam az íróasztal fölött. Egy Conan Doyle novellán, érdekfeszítő. És reggel 7-kor a Nyugat kéziratért küldött. / – Kettőkor? / – Hét, hét, hettő [!].”

Lásd OSZK Fond III/1816/48.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 8., 263. (1544. levél)

Lásd még Móricz feljegyzéseire: Cséve Anna, Holmi 2004. december, 12. sz. 1450.; **Budapest, 1914. október 3.**

1914. szeptember 28.

Kelemen Ilona, a Nenne ír névnapi üdvözlöt Szekszádról küldött lapján Babitsnak, melyet „[Kelemen Imre] Bimbis, [Babits István] Pista, [Halász Béláné Babits Anna] Anna néni [és Babits Konstancia] Stanci tántid” és ismeretlen „László” ír alá.

Lásd OSZK Fond III/1729/9.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 7–8., 261–262. (1542. levél)

Vö. Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 7–8., 261–262. (1542. levél – „Ká[...] László”-t Kovács Lászlóval azonosítja, aki pedig „Kovács Laci”-ként írja alá leveleit, s ráadásul szeptember 1-jén önkéntesként Bécsből küld lapot Babitsnak)

Budapest, 1914. szeptember 29. kedd

Ady titkára, Steinfeld Nándor írja Ady Endrének: „*Ma délután [Papp] Viktornál voltam, s onnan a Centrálba mentünk, hol Schöpflinnel és Babitscsal beszéltem. Mindnyájan üdvözlnek. [...] Babits meséli, hogy Petri Mór elszavalta neki a Varga [Vargha Gyula?] helyett őáltala megírt Himnusz folytatását.*”

Lásd MTAK Ms 8/106.; Belia/Ady III. 1983. 353–354.

Budapest, 1914. szeptember

Kilián Frigyes könyvkereskedő (Magyar Királyi Egyetemi Könyvkereskedés IV. Váci utca 32.) 10 százalékos kedvezménnyel több mint 200 koronára rúgó számát állít ki Babits Mihály részére. (A kiválasztott matematikai tárgyú könyvek [köztük Émile Borel, Henri Poincaré és Julius König (*Neue Grundlagen der Logik, Arithmetik und Mengenlehre*) munkái], a tudományos-fantasztikus művek [H. G. Wells *The Sleeper Awakes/Mikor az alvó ébred, The Invisible Man/A láthatatlan ember*] az irodalmi, irodalomtörténeti, képzőművészeti és történelmi tárgyú kötetek Babits szerteágazó érdeklődésének bizonyítékai [Théophile Gautier *Nouvelles*, Filippo Lussana *Lettere di illetterati*, Alfred Bassermann *Orme Di Dante in Italia/Dante nyomában Itáliában, Fables de La Fontaine/La Fontaine meséi*, François Villon összegyűjtött munkáit (*Œuvres*); Rabindranath Tagore *The Gardener/A kertész*; Sandro Botticelli *Der Bilderzyklus zu Dantes Göttlicher Komödie/Festményciklus*

Dante Isteni Színjátékához; [Sister] Nivedita–Ananda K. Coomaraswamy *Myths of the Hyndus/A hinduk mítoszai*; Anatole France *La révolte des anges/Angyalok lázadása*; Gustave Kahn *Félicien Rops*; Szekfű Gyula *A száműzött Rákóczi*; Szekfű Gyula *Felelet A száműzött Rákóczi dolgában*].

Lásd OSZK Fond III/1661.

Budapest, 1914. október eleje–1915. május 22. (?)

Babits hivatalosan talán szeptember 15-től, de szekszárdi tartózkodása miatt föltehetőleg csak október elejétől a tisztviselőtelepi gimnázium VI. osztályában magyart, az V/b-ben (és március 15-től) a VI.-ban latint, az V/a-ban, az V/b-ben és a VI.-ban görögpótlót, a VI/b-ben (és március 15-ig) a VII.-ben történelmet tanít, összesen 17, illetve 18 órában. Az V/ b (42 fiútanuló) osztályfőnöke. Az ötödikes görögpótló órákon a görög dráma történetével foglalkozik, Szophoklész *Oidipusz királyát* és az *Oidipusz Kolonoszban-t* olvassák (melyeket Babits utóbb lefordít). Egy latinórán, Vergilius kapcsán állítólag fölsóhajt: „Szegény katonáink...”

Egykori VII. osztályos diákja, Dörner György – akinek Babits történelmet tanít – emlékezete szerint akkori osztályfőnökük, Vinkler József felolvassa az osztálynak *A Danaidákat*, amely újszerűségével és ritmusával nagy hatást tesz rájuk. A történelemórákon Babits az újkort adja elő, rendkívül érdekesen bemutatva a nyugati és északi államok kifejlődését és kultúrtörténetüket.

Lásd Éder 1966. 155–158.; Sipos 2003. 68.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 248.

1914. október 3.

Tóth Árpád barátjának, Nagy Zoltánnak írott levelében beszámol arról, hogy Babits igazgatójánál, Gaál Mózesnél melegen ajánlotta az ekkor Debrecenben tartózkodó Havas Gyulát korrepetitornak, de állást nem kaphat ebben az évben, mert az igazgatók szerint a családok „örülten spórolnak” és mellőzik a korrepetítort. [A *Nyugat*-ban publikáló fiatal költő Havas 1918-ban, 25 éves korában a harctéren szerzett betegségébe hal bele.]

Lásd Nagy Zoltán, *Nyugat* 1938. II. 408–409., 410–423.; Kocztur Gizella/Kardos László/Kardos Pál 1973. 73. (74. levél)

Lásd még Tóth Árpád, *Nyugat* 1918. II. okt. 1. 19. sz. 517–522.

Budapest, 1914. október 3.

A *Nyugat* Szerkesztősége táviratban értesíti Babitsot, hogy a „Conan Doyle-fordítás tárgytalan, mert megjelent a *Magyar Figyelő*”-ben; a füzetet pedig kéri vissza tőle.

Lásd OSZK Fond III/1816/11.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 9., 264. (1546. levél)

Budapest, 1914. október 3. után

A Nyugat Szerkesztősége újabb táviratot küld Babitsnak: „verset és Strand Magazine-t kérjük mielőbb”. [A *Nyugat* október 16-i számában a *Fiatal katona* és a *Magamról* [I. *Nel mezzo...*, II. *S e zord napokban...*, III. *A szörnyű másnap...*] című Babits-versek jelennek meg.]

[A *The Strand Magazine*, az első nagy népszerűségnek örvendő szórakoztató irodalmi lap 1891-ben indul Londonban; Doyle Sherlock Holmes-történetei itt jelennek meg először a rajzoló Sidney Paget Holmes-képével. A Nyugat Szerkesztősége már az előző táviratban is jelzi, hogy a füzetet, melyből Babits a Doyle-fordítást készítette, visszavárják.]

Lásd OSZK Fond III/1816/53.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 13., 266. (1550. levél)

Vö. Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 266. (1550. levél – a *Strandmagazin*-ról közli: „nem tudni, hogy milyen lapról lehet szó”!)

Budapest, 1914. október 9–10.

Az „idegen országban sok éven át küzdő” Pál Erzsébet, Babits ismeretlen tisztelője, barátnőjének, Kiss Herminnek Jászberénybe küldi el hosszú levelét, aki azt átolvassva, úgy dönt, postára adja Babitsnak, azzal a megjegyzéssel, hogy ha kedves neki „Erzsók” levele, tartsa meg, ha nem, küldje vissza. A Lipót körüti Gergő panzióban megszállt levélíró leány – akihez aránylag későn jutottak el a „Mester” versei –, nagyon vágyott arra, hogy elmondhassa, megérzi Babits „lelke tisztaságát, amelyből gyöngyeit merítette”. Ezekben a szomorú napokban jött haza, szinte semmit nem tud Babitsról, s csupán a „létezésének örül”.

Lásd Pál Erzsébet 1914. október 9-i levelét: OSZK Fond III/1827/124.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 10–11., 264. (1547. levél); Kiss Hermin 1914. október 10-i levelét: OSZK Fond III/1827/96.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 11–12., 264–265. (1548. levél)

Vö. Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 11–12., 264–265. (1548. levél – indoklás nélkül, tévesen úgy véli, hogy Kiss Hermin a Babitscsal „rokonságban levő Kiss család tagja”)

1914. október 15.

Id. Babitsné levelezőlapján fájlalja, hogy Babits nem gondol rájuk, a szüretre – melyet csak aznap kezdtek – nem ment haza. Kéri, vigyázzon az egészségére. Angyal, [Kelemen] Imre, [Kelemen Imréné] Gizi, Laci vagy Lali? P[ista] [„index” – bizonyára figyelmeztetés bátyjának, hogy ne feledje az ő egyetemi ügyeit] és [Kelemen Ilona] Nenne – ki-ki habitusa szerint – fűz még néhány tréfás-szemrehányó sort a levélhez.

Lásd OSZK Fond III/179/63.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 12–13., 265. (1549. levél)

Vö. Sipos 2003. 68. (úgy véli, Babits István 1914 őszén nem folytatja jogi tanulmányait, s szeptemberben jelenik meg a sorozáson, holott arra csak 1915. március 17-én kerül sor)

Budapest, 1914. október 16. előtt

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint Babits *Magamról* című versének 2. darabja, a *S e zord napokban...* keletkezési ideje: „1914. ősz Bpest”. Valószínűleg egyidejű a 3. darabbal – *A szörnyű másnap* – és a *Miatyánk* című verssel.

Lásd (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Éder 1966. 154.; Kardos 1972. 139–140., 149–150.; Vendel-Mohay 1974. 98. (késő ősz); Rába 1981. 450., 453–454., 637. 19. lábjegyzet; BMÖV 1982. 235–236. (1914. ősz)

Lásd még a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

A *Magamról* 3. darabjának, *A szörnyű másnap...*-nak keletkezése Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint: „1914 ősz Bpest”.

Lásd (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Kardos 1972. 139–140., 149–150.; Vendel-Mohay 1974. 98. (késő ősz); Rába 1981. 453–454., 637. 19. lábjegyzet; BMÖV 1982. 236. (1914. ősz)

Lásd még a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Budapest, 1914. október 16.

Megjelenik Babits *Fiatal katona* és *Magamról* című versének három darabja: *I. Nel mezzo...*, *II. S e zord napokban...*, *III. A szörnyű másnap...*

Lásd Nyugat 1914. II. okt. 16. 20. sz. 347–349.

Lásd még Éder 1966. 154–155.

Budapest, 1914. október 16. után

Móricz *Tükör*-feljegyzései között megörökít egy esti beszélgetést: Babits Móricz és Schöpflin társaságában föltehetőleg éppen a Baross kávéházból indul haza, s Móricz invitálja, hogy menjen fel hozzájuk, Üllői úti otthonukba. Babits azonban fejfájásra hivatkozva elhárítja a meghívást, de egy darabon elkíséri Móriczot, mondván, szívesen járkál: „– Mostanában sokat fáj a fejem [...], azt hiszem, hogy a szemüvegtől fáj, már észrevettem többször, hogy ha soká nézek rajta, megfájdul a fejem. / – Mért viseled? / – Mert nem tudok anélkül menni. Nem látok. / – Hát mit nézel? / – Mindent. Mindent megnézek. A... / – A nőket? / – Azokat is, az arcokat, azt mind jól megnézem. / – De gondolat is fűződik hozzá. / – Mihez? / – Gondolsz is arra, amit nézel? / – Nem... Hát, vannak típusaim, azokat osztályozom... / Pár lépés csöndben. / – Érdekes, most nem tudok olvasni, inkább hallani szeretem a híreket. / – Igen. Ez mulatságosabb. / – Igen. Voltaképpen én írni szeretnék, csak rém lusta vagyok. Pedig azt hiszem, nagyon jó novellákat tudnék írni. / [...] – És az az érdekes, hogy folyton csataképekre gondolok, jóllehet egyáltalán nem érdekel a háború. Nem tudom belevinni magamat. Az nekem mind hivatal. Nem kapcsolódom bele. A politika igen, az sokkal jobban érdekel. / – Elvontabb is a gondolkodásod. / – Tudod, hogy érdekel engem a háború? Csak az én képzeletemben, ahogy egy csa-

tát elképzelek. Ma egészen végiggondoltam... Ezt meg tudnám írni, de azt hiszem, nagyon kinevetnének érte. Mert csak olyan dolgokat tudok gondolni, amiknek az élethez majdnem semmi közük, de azt meg nem tudom tenni, hogy egészen elszakadjak a valóságtól, viszont azt sem, hogy szolgálilag leírjam a valóságot. Így aztán valami egészen különös dolgok sülnek ki, nagyon furcsák – s a cvikkerje mögött felhúzza a szemöldöke legsarkát, s a szeme szélső ránca is erősen gyűrődik, barna szeme élesen csillog, és úgy sehova se néz. / – Hát hogy képzeled a csatát? / – Én nem tudom, ahogy gyerekkoromban gondoltam, mikor kisfiú voltam, mindig huszár ezredes szerettem volna lenni. Állva, ahogy domboldalon, erdőben állanak, és lesik az ellenséget... Egy tiszttel beszéltem múltkor, és az egész pontosan és elég jól elmondta, hogy megy a csata. Azt hiszem, egy kisebb csatározás volt, amiben részt vett, de ő úgy adta azt elő, mint egy nagy csatát... Ebéd után gondoltam rá, meg a villanyoson, ahogy gondolkodni szoktam... És érdekes, hogy így az emberek beszéde nem érdekel, nem vagyok annyira regényíró, nem is figyelek rá, ha beszélnek. Már egyszer megtörtént a villanyoson, hogy valamit hallottam és gondoltam, ez érdekes, erre figyelek, de egy perc múlva azon kaptam magam, hogy nem hallok őket... / – Mégis szemüveget viselsz. / – Igen, azért megnézem az arcokat, én voltaképpen festőnek volnék jó. / – Mégse írsz le képszerű dolgokat. / – Talán versben. / – Na igen, de az más. Én a prózádra gondolok. / – Mit írok én prózát – s kissé tanáros metodikus lett –, írtam tanulmányokat, ahol nem volt helye, és elbeszéléseket, ahol a mesét kellett elmondanom. / – Ez az éppen, hogy neked, aki folyvást hangulattal és képekkel vagy tele, az ízeokről, szagokról írtál elméletileg, a regényben gyors meséd van. / – Igen, szeretem a mesét – s két ujjal megigazítja a szemén a cvikkert. / – Hát az alakjaid, mondjad, mind gyerekkori emlék? / – Mind. És annyi van, hogy ezer novellát tudnék írni. No, nem megírni, mert mondom, nagyon lusta vagyok, de témában készen van a fejemben. / * / – Ennek az esztendőmnek az eredménye volt. [...] – Rájöttem a saját magam titkára. [...] / – Hogy nem versírónak, hanem regényírónak való vagyok. / – A verseidet [*Fiatal katona, Magamról*] még nem olvastam. / – No, nemigen jók. Úgy látom, a Baross asztalnál általános köznevettséget arattak – s nevet furcsa, kongó, kurta nevetéssel, felcsípett szemekkel oldalt lesve. / *Schöpflin*: Az a legjobb bizonyíték arra, hogy jók. / – Az elsőt olvastam. [*Fiatal katona*] – Az a legrosszabb. Voltaképp az a bajom, hogy mindent félig készen dobok ki. Ez is. És ennek még az a baja, hogy átélt. [...] / – És az mindig rossz, ha közvetlenül átélt dolgot írok. Már egyszer akartam neked megmutatni, hogy azok a verseim, amelyeket szerelmes érzéseimből írtam, milyen rosszak. Egészen rosszak, üresek és fásak. / – Nem vagy elég távol tőlük. / – Igen. Sőt, nagyon is közel, nincs eléggé feldolgozva.”

Lásd Cséve Anna, Holmi 2004. december, 12. sz. 1450–1452.; utal rá Buda 2007. 228. 227. lábjegyzet

Lásd még *Budapest, 1914. október 16.*

Budapest, 1914. október vége

Babits levelével együtt „királyos és vöröskeresztes lev.lapokat” küld húgának és öccsének Szekszárdra. A korabeli képeslapok az uralkodót – „*Őfelsége I. Ferenc József sebesült katonákat látogat*” –, illetve a Vöröskereszt betegápoló tevékenységét népszerűsítik.

Lásd Babits Angyal és Babits István 1914. október végi levelét: OSZK Fond III/35/165.; *nemfelejtjük.blog.hu/.../a_hadra_kelt_seregekenel_elof...* - Tárolt változat

Babits Angyal és Babits István írnak – vasárnap – levelet bátyjuknak. [A levél eleje hiányzik.] Angyal közli, hogy a „királyos és vöröskeresztes lev.lapokat” megkapták, örülnek, ha Babits ír, kéri, tegye minél gyakrabban. A szekszárdi orvos, Drágs Imre, aki gyakran ellátogat hozzájuk, érdeklődik Babitsról, s üzeni, ne fárasztassa ki magát. Édesanyjuk érdeklődik, Babits mit csinál „a sok pénzzel”, „el ne veszítsd!” – teszi hozzá Angyal [bizonyára mindketten a szanatóriumi kezelésre szánt, megmaradt összegre utalnak]. Ők a takarékból nem vették ki a pénzüket, mert több ismerőst megkérdeztek, akik ezt nem tanácsolták. Pista a háborús híreket kommentálja, mondván, mindenki örül a „mi és a németek győzelmes előrenyomulásának”, bár „iszonyú rémhírek keringenek a roppant veszteségeinkről” az alsó-Drina menti visszavonulás kapcsán. „Bárcsak kitörne a török–orosz háború az rajtunk sokat segítene [...]. Az orosz visszavonulás különös színben tűnik fel előttem: most érzik aztán a sűrű vasutak hiánya.”

Lásd OSZK Fond III/35/165.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 14., 266–267. (1552. levél)

Lásd még a szanatóriumi kezelés összegére is: *Szekszárd–Budapest, 1914. július 25. szombat–július 26. vasárnap*

Vö. Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 266–267. (1552. levél – nem jelezi, hogy a levél eleje hiányzik, s úgy véli a „sok pénz” esetleg a Literarisches Institut Kosmos 100 koronájára vonatkozik, noha az ő Babitsnak szóló levelük – melyben csak jelzik a vers kézhezvétele után járó honorárium összegét – 1914. november 7-i; vagy talán a *Levelek Iris koszorujából* második kiadásának honoráriuma, melynek azonban utolsó 50 korona részletét Babits már 1914. január 2-án megkapja)

1914. október vége (?)

Id. Babitsné ismét szemrehányást tesz fiának, mert régen nem írt, s fáj neki Babits „közönye”. Hallja, hogy újabb foglalkozást szerzett magának [?], pedig tudja, hogy az irodai [?] munka csak növeli idegességét – noha megígérte, hogy mielőbb helyreállítja egészségét –, s most mi jutott eszébe, hogy a már megszerzett szabadságot visszamondta. Bántja, hogy Pista öccse iránt sem érdeklődik, pedig nemsokára hozzá küldi, mert az internátusba menetelből nem lehet semmi. Gyámolítsa őt, nem fog alkalmatlankodni, hiszen Babitsnak két szobája van. Érdeklődik, volt-e Babits orvosnál, és a sok pénzzel [!] mit csinált. Kéri, ne izgassa magát ismét meggondolatlanul.

Lásd OSZK Fond III/179/228.

Lásd még a visszamondott alkotói szabadságra: **1913. május 12. után; Budapest, 1914. ősz;** Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 248.

Vö. Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008 nem regisztrálva

Budapest, 1914. október 29. után

Móricz egyik Babitscsal folytatott beszélgetésének *Tükör*-feljegyzése: „– Most feljött Budapestre lakni az unokabátyám [talán Buday Dezső] és meglátogatott. Nem voltam otthon, és a névjegyét otthagya, és én nem adtam vissza a vizitet. S így telik az idő, nem tudom, mit csináljak... / – Remélem, hogy hall róla, a többi rokontól, hogy milyen vagyok... / – Ha dolgozni kell, felállok és járkálok. Leveszek egy könyvet, ami taláломra kezembe kerül, s olvasok pár oldalt. Akkor eszembe jut, hogy dolgoznom kell, gyorsan visszateszem a könyvet, és leülök az asztalhoz. Ott vannak a levelek, felveszek egyet és olvasom, akkor felállok, nem is tudom, mért, felveszek egy virágot, és az összes szirmát széttépem egyenként, és a virágra gondolok, nem a munkámra. Ha valaki jön, úgy örülök, hogy van ürügy, hogy ne dolgozzak. / * / [...] / – Hát Dieneséknek hogy megy az egyetem? Az előadások? / – Hát jól. Még van 3 hallgatója. Én ugyan ma nem mentem el, s így hallgatói harmadát elvesztette. [...] / – A másik hallgatója, az egyetlen biztos, [Komjáthy] Aladár. És van egy harmadik is. [...] – Az első előadáson volt egy csomó lány, akkor Dienes [Pál] nagyon büszke volt, de azok többet nem jöttek el. / – Már én is sokat vesztettem a háborúval. / – A mellékeseket. / – Mit gondolsz, mennyi az én fizetésem? / – 350 korona. – 220! / – És a házbéres hónapban? / – Az épp 1.000 korona, s annyit fizetek a lakásért. [...] / – Nekem nem fontos, hogy mit mondanak a munkámról. Igazán nem. Bánom is én, ha már kiadtam a kezemből... Te az egyetlen vagy a világon, akivel beszélek a munkáimról, hát te azt hiszed, hogy én azokat nagyra értékelem... Azelőtt igen, de oly sok baj és kellemetlenség ért miattuk, hogy most már nem törődöm vele... Nemcsak kritika, bár nekem is volt abban részem, de az, hogy belőlről rájöttem, hogy nem tudom azt megcsinálni, amit akarok.”

Lásd Cséve Anna, Holmi 2004. december, 12. sz. 1455–1456.

Budapest, 1914. november első fele, 19. előtt

Babits *Prológos* című versének – melyet november 19-én olvas föl – keletkezési ideje Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint: „1914 Bpest”. (Nyitánya a három évvel korábbi, *Prológ [egy jótékony célú mulatságra]* című vers parafrázisa.)

Lásd k_1 = Babits Mihály Komjáthy Aladárnak OSZK Levelestár (ceruzairással a vers 1. sora Babits 1916-ban, a *Recitativ* kötet összeállításakor Komjáthy Aladárnak írt levelében); k_2 = Jankovics József (Budapest) tulajdonában (a vers első 28 sorának idegen kéztől származó másolata, a 13–16. sor és a 23. sor első két szava áthúzva, mellettük Babits kézírásával az ezeket helyettesítő 4 sor és 2 szó – a kézirat az 1920-as évek elején iskolai ünnepség céljára készült); (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Rába 1981. 456–462.; BMÖV 1982. 241–243. (1914. nov.)

Lásd még a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után; Prológ [egy jótékony célú mulatságra]: 1911. szeptember 6. előtt; Szekszárd, 1911. október 5.**

1914. (?) november 5. Imre-nap [csütörtök]

Babits Angyal szemrehányó levelet küld bátyja hallgatása okán. Aggódnak sorozása miatt és Pistáért is. „Vajjon Pesten sem remélik a háboru gyorsabb befejezését?” – kérdezi nem kis naivitással. Sanyiról [Babits Sándorról] a legborzasztóbb hírek keringenek (hogy egy srappel roncsolta szét) – október 6. óta a család nem tud róla biztosat. Kéri, Babits tudakozódjon felőle. Imre-napon írja a levelet, s nem marad el a szokásos figyelmeztetés: Bimbist, Kelemen Imrét gratulálja meg mihamarabb, mert vasárnap ő már ismét hazamegy Szekszárdra. Angyal levelét édesanyjuk fejezi be – aki tudatja: „hosszabb időre elmegyek hazulról” –, s az utóbbi leveleire mindinkább jellemző keserű szemrehányással, kifakadással zárja sorait: „sajnálom hogy nem láthatlak de hisz te avval ugy sem törödsz. Bizony sokat írhatnék de hát téged ez vajmi kevésbé érdekel...” Utóiratként mindazonáltal aggódva fűzi hozzá: „Szeretném tudni hogy vigyázol e egészségedre? [...] táplálkozol e eléggé? fürödsz e langyosan a mint az orvos előírta? szabad levegőn vagy e eleget?”

Lásd OSZK Fond III/35/191.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 15–16., 268–269. (1153. levél), 229.

Budapest, 1914. november 6. előtt

Babits levelet küld Bécsbe a Literarisches Institut Kosmosnak a *Miatyánk* című versének műlapon való megjelentetése ügyében.

Lásd a Literarisches Institut Kosmos (Dr. Klein) 1914. november 7-i válaszát: OSZK Fond III/1732/9.

Lásd még *Budapest, 1914. ősz; 1914. november 25.; Budapest, 1914. december 8.*

1914. november 7.

A Literarisches Institut Kosmos – november 6-án megkapva Babits sorait – nyomtatott fejléces levélpapírján, Dr. Klein aláírásával küld Bécsből német nyelvű levelet: a Babits levelében foglaltakkal egyetértenek; a megállapodás szerinti 100 korona honoráriumot a vers kézhezvétele után utalják. Egyúttal arra kéri, hogy elküldésével egyidejűleg azt is igazolja, hogy a vers teljes és korlátlan szerzői jogát rájuk ruházza.

Lásd OSZK Fond III/1732/9.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 16., 269. (1554. levél)

Lásd még *Budapest, 1914. ősz; Budapest, 1914. december 8.*

Vö. Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 16., 269. (1554. levél – a jegyzetben a levél kissé hibás fordításával: „vers” helyett „versek” szerepel)

Budapest, 1914. november 16. előtt

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint Babits *Kép egy falusi csárdában* című versének keletkezése: „1914. nov. Bpest”.

Lásd (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Rába 1981. 456., 466–468., 638. 37. lábjegyzet; BMÖV 1982. 237–239. (1914. ősz)

Lásd még a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**

Budapest, 1914. november 16.

A következő Babits-verseket teszik közzé: *Keserű órán (1906)* [*Régi vers egy fiatal költő keserűségeiből*], *Ünnep, Kép egy falusi csárdában*.

Lásd Nyugat 1914. II. nov. 16. 22. sz. 457–460.; Rába 1981. 508., 642. 113. lábjegyzet; Kelevéz 1998. 127. és 323. lábjegyzet

Budapest, 1914. november 17.

Szini Gyula küld levelet a *Pesti Napló* nyomtatott fejléces levélpapírján Babitsnak: szeretné egy félóráját – „egy ügyben, amely önt érdekli” – igénybe venni, s öröme-re szolgálna, ha valamelyik este 9–10 között a *Pesti Napló* Vilmos császár úti (55.) [ma Bajcsy-Zsilinszky út] szerkesztőségében találkozhatnának. [Bizonyára írást akar kérni tőle, amelyet meg is kap, hiszen Babits *Barátság* című elbeszélése a *Pesti Napló* 1915. január 3-i számában jelenik meg.] (A verzón Babits ceruzairású grafikonja és számolásai.)

Lásd OSZK Fond III/1243/1.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 17., 270. (1555. levél); Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 769.

Lásd még *Pesti Napló* 1915. jan. 3. 3. sz. 2–5.; Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 182–191., 769. (24. tétel)

Budapest, 1914. november 19.

Somogyi Sándor főtktár és Illés Béla elnök levelükben a főiskolásokat, egyetemistákat tömörítő Márciusi Kör nevében Babits „Tanár urat” fölkéri, hogy körüket egy előadásával tisztelje meg. Jelzik, hogy a válasz átvételére november 21-én délelőtt küldöttségük fölkeresi Babitsot a gimnáziumban.

Lásd OSZK Fond III/1902/68.; Gál István, Népszabadság 1974. márc. 17. 64. sz. melléklet 6–7.; Komlós Aladár, Élet és Irodalom 1974. ápr. 27. 17. sz. 9.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 17., 270–271. (1556. levél), 244.

Újpest, 1914. november 19. és utána

Nőegyleti hangversenyt rendeznek az újpesti városháza közgyűlési termében, ahol Babits fölolvassa *Prológus* című versét. A vers megjelenésekor így emlékezik hozzáfűzött „előszavá”-ban: „Elmondtam a háború elején, Kerékjártó Ducinak egy jó-tékony célú hangversenyén. Közreadását többek közt indokolja az, hogy tapasztalatom szerint kéziratban elferdítve terjedt, s több vidéki koncerten e hibás alakban előadták.” (Ezt támasztja alá a *Makói Újság* 1915. márciusi közlése, melyben a vers utolsó 16 sora helyére – néhány sor átköltéssel – a *Fiatal katona* huszonnégy sorát illesztik.)

[Kerékjártó Gyula (Duci) hegedűművész (1898–1962), Hubay Jenő növendéke, már igen korán feltűnik mint csodagyermek; hangversenykörútjain nagy sikereket arat.]

Lásd Nyugat 1915. II. nov. 16. 22. sz. 1248–1249.; Benedek 1969. 45.; Kardos 1972. 166.; Rába 1981. 457.; BMÖV 1982. 241–243. (1914. nov.)

Lásd még *Fiatal katona: 1914. augusztus; 1915. március 9.; Budapest, 1915. november 16.*

Budapest, 1914. november 21.

Délelőtt bizonyára fölkeresi Babitsot a Márciusi Kör küldöttsége, válaszát kérve, vajon elvállalja-e, hogy előadást tart a Kör számára. (A *Magyar Hírlap* 1915. márciusi híradása szerint Babits április 3-án tart előadást a Körben.)

Lásd a Márciusi Kör Szervezőbizottsága (Somogyi Sándor és Illés Béla) 1914. november 19. levelét: OSZK Fond III/1902/68.

Lásd még *Budapest, 1915. március 20.; Budapest, 1915. április 3.*

Budapest, 1914. november 24.

Móricz Tükör-feljegyzései között a „*Nyugat asztal megfigyelései*” Babitsról: „Szótalanul ül, s ha ránéznek, kínosan mosolyog az ügyetlen cvikkerje mögött, s odakap az üveghez, mint a diák, akinek az orráról mindjárt leesik a szerszám. Kínosan és bután hallgatja a beszédeket s keresztülérzi mindenkinek a szaván a stílusát, s undorodik tőlük. Az írók a legundorítóbb beszélők írónak, mert a saját mesterségüket lopják. Adomákat mondanak el rettegve, hogy valaki megírja előlük a társaságban, s mégis beszélnek, mert olyan ostobák, hogy kibeszélik magukat még itt is, ahol úgy keresztülnéznek egymáson, mint az üvegen. A háborúról beszélnek, és ő szédül, folyvást ugyanazok a dolgok, még a nevek is ugyanazok, ha az ember újságba néz, mindent előre tud, ami ott van, semmi szenzáció, semmi meglepetés, mert szenzációt csak a saját átélés ad s a művészet. A ronda asszony [Kaffka Margit?] megszúrta még a társalgás elején, maliciózus szájából, mint a bűdös kő alól a kobra, csúszott elő valami fullánk a múlt számbeli verseiről [*Ünnep, Kép egy falusi csárdában, Késérű órán*] egy célzás, amelytől elpirult a lelke legfenekéig. S a kis észgnóm is oly idegen most, olyan hűvös, amilyen nem indokolt lenni, biztos, hogy a versek gyalázatosan rosszak. Felhányja az emlékeiben azokat a boldog érzéseket, amelyekkel el volt telve, mikor írta, mintha harangoztak volna, a gyermekhinta kolompolásán át a gyerekkori vásáron, a távoli csaták egész dübörgését átszűrve. S a másikon a friss és pattogósan karikás-ostoros hang, a mélyén filozófiai összefoglalás, a falusi csárda képének kicserélése... És [Komjáthy] Aladárnak is úgy tetszett, és egyáltalán olyan jól érezte magát, s ezek itt, most beleköptek a lelkébe, amelytől ki kell hánynia a hangulatait. Most már nem tudja, mikor ír megint verset. Pedig mennyivel terhes most. Azt hitte, önteni fogja. Hiszen csak ott lehetne hagyni, de nem lehet, mert nincs kész helye, ahova úgy odaadhatja, mint ezeknek. És nem kényelmes, ámbár pénzt nem kap értük. Olyan dühös és szórakozott, úgy utálja és gyűlöli ezeket, s nem tudja megérteni, mit tudnak nevetni és annyit beszélni. Folyvást azon jár az esze, hogy hát csakugyan oly gyalázatos rosszak azok a versek? Mert ha azok,

akkor nincs semmi célja az életnek, az ember azért éljen, hogy az iskolában tanítson, a csatatéren harcoljon, a vendéglőben ebédeljen, hogy jogcím és önérték nélkül járjon a világban, ha a versei rosszak. S csak lám, egyszer legyenek gyengébben, mert azt mégsem hiszi el magáról, hisz ismeri a saját kvalitásait, hogy egészen rosszak, de ha egyszer nem sikerült elvakítani a világot, akkor már hűvösek az arcok, a kezek, kegyetlenek a szavak, hiányzik a szemekből a meleg, biztató, simogató pillantás, a témákat nem találják neki az ő szája íze szerint, s nem veszi körül az a jó, élenyes, emelő fluidum, amellyel az emberek olyan jól tudják a szárnyaikra emelni a jó versek íróját. Jaj, persze, azt a fiatalkori verset nem kellett volna kiadni!... S míg ő azon tűnődik, hogy arról van szó, hogy Lacit [Hatvany Lajos] befönték egy kis pénz erejéig, s ki fognak adni karácsonyra öt kötet könyvet, s ő nem lesz az öt közt, de a gonosz nő, és az epigramma benne lesz s ez őket felgalvanizálta, úgy, hogy nevetnek azon, aki verset ír, ami nem hoz pénzt. Valahogy magason érzik az élettökéjükét a poétáké felett, s részben önkéntelenül packáznak vele, részint takarják előle, mert még nem kész, a koncot féltik, s félnek, hogy ez is beleharap.”

Lásd Cséve Anna, Holmi 2004. december, 12. sz. 1458.

Budapest, 1914. november 25.

Móricz ezen a napon estére levélben hívja magukhoz [Üllői úti otthonukba] Babitsot: „lesz itt vagy két fiu” (?). Dicséri új verseit, különösen az *Ünnepet* és a „Falusi kép”-et [*Kép egy falusi csárdában*].

Lásd OSZK Fond III/926/15.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 672. (22. levél); F. Csanak Dóra 1963. I. 126., 362. (102. levél); Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 19., 272–273. (1558. levél)

Lásd még Móricz véleményére: ***Budapest, 1914. november 24.***

Móricz és felesége párbeszédét Babitsról – melybe utóbb valószínűleg a cseléd is bekapcsolódik – rögzíti a *Tükör*-feljegyzések egy lapja: „Levelet ír, hogy ma betegem ébredt, nem megy a vendéglőbe. / – Küldök neki virágot. / – A csuprot is. / – Azt már nem. / – Úgyse szép ez. / – Azt nem. / – Ne küldje el. / – Eh. / – Ő is adott nekem egy könyvet, ami neki 7 koronába került. / Nem szól, kiviszi. / – Vigye el ezt a tanár úrnak. / – Vázástól? / – Igen, úgyis tudom, nincs vázája. / – Én teszem neki vízbe. A múltkor is hozott egy szál szegfűt, oly soká elvult, mindig tiszta vizet adtam rá, és takarítok neki.”

Lásd Cséve Anna, Holmi 2004. december, 12. sz. 1459.

1914. november 25.

A Literarisches Institut Kosmos Dr. Klein aláírásával ismét küld (német nyelvű) levelet Babitsnak. Megkapták verskézirátát, melyhez a következő észrevételt fűzik: a rendelkezésükre álló információ szerint, melyet a magyar nyelv ismeretének hiányában nem tudnak ellenőrizni: 1. Babits a *Miatyánk* imádságának két sorát – „És

bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek” – nem illesztette bele a versébe, pedig ezeknek a soroknak mindenképpen be kell kerülniük. 2. Babits kézírata szerint a protestáns szöveg 42, a katolikus pedig 43 sor; míg a németben a protestáns 40, a katolikus 38 sor. A két kimaradt sor (és az emelések) beillesztésével a terjedelem még jobban megnövekszik, minek következtében kisebb betűméretű lesz a nyomtatás, amibe bele kell törödniük, amennyiben Babits a rövidítésbe nem egyezik bele. Viszont kéri, hogy a katolikus szöveget vagy rövidítse, vagy toldja meg egy sorral. A szedés némiképp ellentétes lesz, ezért fontos, hogy a vers azonos számú sorból álljon. Kéri, hogy a fenti változtatásokat minél hamarabb hajtsa végre, s bár úgy vélik, Babitsnak van másolata a kéziratból, csatolva küldenek egy általuk készítettet.

[A *Miatyánk* kimaradt két sora végül így kerül a versbe: „Bocsásd meg a mi bűneinket, / miképpen mi is megbocsátunk / ellenünk vétetteknek”.]

Lásd OSZK Fond III/1732/10., III/1732/8.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 18–19., 271–272. (1557. levél)

Lásd még *Budapest, 1914. ősz; 1914. november 7.; Budapest, 1914. december 8.; Budapest, 1915. november 16.*

Vö. Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 271–272. (1557. levél – nem jelzi a levél 2. oldalának jelzetét [III/1732/8.]; a jegyzetben a levél értelemzavaró fordítását közli: megtévesztően „verssek”-et fordít „vers” helyett és a „Satz” szónak nem ismerve a ’szedés’ jelentését, értelmetlenné teszi a fordítást: „a mondat [sic!] ugyanis ellentmondásos lesz...” helyesen: „a szedés némiképp ellentétes lesz...”; azonos számú sor helyett „páros számú” sort fordít – a jegyzet további szövege nem világos: „a költemény 46 soros. A vers kéziratban két kiadásban jelent meg [?]. A protestáns szöveg 42, míg a katolikus 44 soros. Az első 35 sorig a vers ugyanaz, ezután válik ketté a költemény.” – nem jelzi, honnan idézi a vers katolikus végét)

Budapest, 1914. november 26. csütörtök

Ignotus küld táviratot Babitsnak: „leköteleznél, ha figyelőt vagy cikket küldenél szombatig”. [Babitsnak nem jelenik meg írása a december 1-jei *Nyugat*ban.]

Lásd OSZK Fond III/610/6.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 20., 273. (1559. levél)

Vö. Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 273. (1559. levél – a jegyzetben úgy véli, hogy az 1905-től önálló lapként induló *Figyelő* „beolvadt” [!] a *Nyugat*ba, holott a két korábbi, szintén Osvát szerkesztésében közreadott folyóirat, a *Magyar Génius* [1902–1903] és a mindössze kilenc hónapot megélt *Figyelő* [1905] *folytatása és kiteljesedése* [!] a *Nyugat*, ezért szerepel az első szám címlapján: a „Figyelő új folyama” megjelölés, s ezért őrzik meg a *Figyelőt* a kritikák összefoglaló rovatcímeiként is)

1914. november 26. után

Fénykép készül Babitsról, melyet egy térképblokk kíséretében küld el a családnak Szekszárdra.

Lásd Babits István és id. Babits Mihályné levelét: OSZK Fond III/41/87.

1914. november 26. után–december 17. előtt

Babits István és id. Babitsné ír közös levelet. Pista születésnapjára jókívánságait küldi bátyjának, megtoldva azzal, hogy ne iparkodjon beválni katonának. A „soroztatási szemléről” érdeklődik, az egész család aggodalmát tolmácsolja: „Úgy látom, abban nem lehet biztosan hitekedni, hogy a tanárok, nagy hiány folytán, nem válnak be. [...] Az itteniek közül [Kaposváron] még púpos, tüdővész és általános gyengeségben és vékonyságban sínylő egyéneket is bevettek.” A Babits által küldött fénykép nem nyerte meg a család tetszését („elégge rosszul nézel ki rajta. Az volt az általános benyomás, hogy kissé kihúzhattad volna magad, és a hajadat is elsimíthattad volna”), a mellékelt térképblokk azonban örömet szerzett („most már csak a törökök és a szerbek háborújáról nincs bővebb térképem” – teszi hozzá). Az egyetemi aláírások idejéről kér tájékoztatást bátyjától. „Ami a harctéri helyzetet illeti, jobb arról nem is emlékezni. Teljes bizalmunk herceg Hindenburgban, ő a mi mentvárunk” – jelenti ki. Nem tudja, mikor kell felmennie az egyetemre, kéri, bátyja nézzen utána [Komjáthy] Aladárval, aki írta, hogy sok a dolga.

Id. Babitsné folytatja a levelet: „Születésed napján érted imádkoztam [...]; féltetek, hogy nem iparkodsz idegesség leküzdésén mert ehhez erős akarat szükséges, jó és rendszeres táplálkozás, szabad levegő sok...” Aggódik fia egészségéért, jó téli öltözködést akar rendelni számára, és főképp a sorozásról vár híreket. (A 2. főlió verzőjén Babits megfakult ceruzáírása: „Jaj sok [...] [női].”)

Lásd OSZK Fond III/41/87.; idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 266., 567. (271. tétel – téves OSZK-jelzettel és csupán Babits István levelének tekinti); Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 20–21., 273–274. (1560. levél)

Lásd még *Budapest, 1914. december 17.*

Vö. Sipos 2003. 68. (tévesen úgy véli, Babits István 1914 őszén nem folytatja jogi tanulmányait, s szeptemberben jelenik meg a sorozáson – holott sorozására csak 1915. március 17-én kerül sor); Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 274. (1560. levél – a jegyzetben november 26. helyett bizonyára elírásként november 23-ra teszi Babits születésnapját)

1914. november (?)

A továbbra is reménytelenül szerelmes Babits – amint azt az akkor nagy nyomorban élő Révész Ilus barátnőjének, Mattyasovszky Erzsébetnek elbeszéli – 1914 novemberében (?) megkéri a Párizsból hazatérő lány kezét, aki azonban hű marad a dél-franciaországi Aveyron internálótáborában sínylő szerelméhez, Dienes Barnához (aki csak 1919 nyarán térhet haza). „Talán arra gondolt [ti. Babits], hogy a lány egyszer csak megunja az éhínséget, ha a háború még tovább tart. Ő nyugalmas, meghitt otthont tudott volna biztosítani neki. Közös rokonok is biztatták a lányt, hogy Miskát válassza, de ő állhatatos maradt. Babits végre is meghajolt a jellemes nő akarata előtt és magában újból elzokogta, hogy »minden e világon itt furcsa szirtekbe ütközik« [*Játszottam a kezével*].”

Lásd Éder 1966. 166–175.; Éder (Mattyasovszky Erzsébet Frideczky Józsefné), *Irodalomismeret* 1999. 1–2. sz. 17–19. és 8., 9., 10. lábjegyzet

Budapest, 1914. december 2.

Milotay István, az *Új Nemzedék* című, 1913-ban indult folyóirat főszerkesztője levélben kér a lap karácsonyi számába „egy szép verset” Babitstól. Jelzi, hogy Márkus László [író, rendező, a folyóirat munkatársa] alkalomadtán személyesen is tolmácsolni fogja kérésüket.

Lásd OSZK Fond III/898.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 22., 274–275. (1561. levél)

Móricz *Tükör*-feljegyzése rögzíti Babits látogatását az Üllői úton (igen különös és tanulságos, ahogyan ekkor igen távolságtartóan, sőt a régi barátságot szinte egyenesen megtagadóan nyilatkozik Dienes Valériáról): „– Nézze csak, mit hozott Mihály. / – Á, gyönyörű. [– szól Janka.] / Három szál virág volt a vázában, szép nagy fehér nyíló rózsák. Kettő hosszú száron merészkedett szét a szép bokaj kancsóból, egyik egészen lent a lombok közt húzódott meg, kevés rózsaszín volt rajtafelejtve a szirmokon. Nem voltak igazán nemesek a rózsák, de fiatalok, üdék, virágok, s Babitstól oly szokatlan figyelmeesség. / – Hol vetted? – kérdezte meg tőle később. – Jaj, igaz, bent voltál a városba. / – Itt az Üllői úton – mondta a nyers kérdésre, fejét kényelmetlen vetette hátra, koromfekete hajának egy szálás fürtje szétbomlott a homlokára. / – Úgy látszik, máskor is vettél már ott. / – Igen. / – Gyakran? / – Egyszer, mikor a Dienes húgának [Dienes Kató] a névnapja volt. / Mosolygott rajta, nehéz rugékonyságú életmódját karakterizálta az eset. Nem tudott más helyre menni rózsát venni, csak ahol egyszer már vett. / – Az Aladár [Komjáthy Aladár] ideálja – nevetett fel. Ma olyan derült és jókedvű. Apróságok nem tudják kedvét szegni, egyszerre túláradja s csupa kellemes dolog jut az eszébe. / – Igazán? Szép lány? / – A legszebb lány neki. Szerelmi verset is írt hozzá. Most nincs itt, Debrecenben van, de a napokban is említette, hogy hiába, Kató a legszebb lány! / Nevet, a két fogsort szétnyitva s a nyelvét közte földuzzasztva, mint a madár, amely a nyelvét a csőre nyílásában tartja, ha fütyöl. A fejét is úgy hátraveti, és a két kezét egymáson simítja a térde fölött kifeszített tenyérrel. / – Sokat jár a Dienes [Pál] előadására – kérdi a fiatalasszony [Holics Janka], hogy a beszélgetést tovább táplálja. / – Most már nem. Eleinte többször voltam, de most már fáraszt, nem érdekel. / – Az asszony jobban érdekli. / – Sőt – és újra nevetett a furcsa madárnevetésével, annyira bizarr volt, ahogy a helyzetre gondolt – inkább azt hiszem – és a hangja erősen, ércpengetésesen hangzott –, hogy Palival igen jóba vagyok, de a feleségével [Dienes/Geiger Valéria] egyáltalán nem. / – Az egy eszes hölgy. / – Sőt, tudós hölgy – s újra nevetett. / – És azok polgári életet élnek? – kérdezte a háziasszony. / – Nagyon. / – Főz? / – Nem. A közös konyháról hozatnak. / – Ja. Az nagyon jó. / – Nem nagyon jó az. [...] Kíváncsi vagyok, hogy az új állapot hogy fog hatni a Dienesné tudományára. / – Miért? Lesz valami? – kérdezte a felesége. / – Sőt, nagyon is, a napokban lesz [december 16-án születik Dienesék első gyermeke, Gedeon] – s újra megjelent az arcán a különös nevetés, amely mindig ott volt, ahányszor azt mondta, hogy sőt. A belső meglepett csodálkozás fénye a helyzetek igazi képének túl élénk bevilágítására. / – Eddig nem volt nekik? Pedig már nem fiatal házások. Hogy lehet az? / – Többféle magyarázat lehetséges – szólt pikántosan az ura –, de egy sem illendő –

s lógó bajusza alatt somolygott. / – Milyen asszony az? / – Nagyon hideg, eszes nő – s a homlokát aggódva felhúzta – [...] És nagyon féltékeny a tudományos hírnevére. / – Az urával szemben is? / Kényelmetlenül zökkent fanyar komollyá. / – Nahát az uráéra féltékeny. Neki magának nincs, ő nem tanít. Könyveket írt. De az ura sikereire. / – Persze, azt csak véletlen lehet megtudni, belelátni, hogy az urával szemben mekkora az önállósága, a távolsága... / – De az urát félti, és nagyra tartja az ő sikereit, és hogy nincs elég sikere – s a jobb szemöldökét felhúzza, s gyorsítva folytatja –, Palival én sokkal jobb viszonyban volnék a felesége nélkül, én érzem, hogy ő mindenben egyetértene velem, de a felesége miatt egészen ellenkezőt mond avval, amit magától mondana.”

Lásd Cséve Anna, Holmi 2004. december, 12. sz. 1461–1463.

Budapest, 1914. december 8.

Móricz Tükör-feljegyzése valószínűleg a Petőfi Társaság helyiségében egy Szilágyi Géza és Lampérth Géza közötti párbeszédet rögzít: „Egy fejbiccentéssel, egy mosollyal ment el tőle s a bús fejű Lampérthez, aki úgy vitte kopasz, kerek homlok a kevés átfésült hajjal, mintha egy lampion volna a nyakára fölszerelve, útban találta, belelépett. / – Szervusz. / – Szervusz – mondta az dűnnyögve, talán tudja, hogy *a minap elrontotta egy üzletét, s Babitsnak juttatta a verses Miatyánkot?*” [Kiemelés tőlem – R. J. – eszerint a kritikáiban Babitsot támadó Szilágyi Gézának szerepe lehet Babits és a Literarisches Institut Kosmos kapcsolatának létrejöttében].

Lásd Cséve Anna, Holmi 2004. december, 12. sz. 1472., 1478.

Lásd még *Budapest, 1914. ősz; Budapest, 1914. november 6. előtt; 1914. november 7.; 1914. november 25.*

Budapest, 1914. december 10.

Muskát Béla Könyvnyomdája nyomtatott fejléces levélpapírján a tulajdonos Muskát Béla értesíti Babitsot (Újpestre címzi levelét!), hogy a háborús idők miatt nem tudja verseskötetét a megbeszélrt papíron kinyomtatni. Kéri, fáradjon be hozzá megbeszélésre.

Lásd PIM Kézirattára (Magyar Könyvterjesztők Egyesülete anyagából); Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 23., 275. (1563. levél)

Vö. Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 275. (1563. levél – úgy véli, a *Levelek Iris koszorujából* második kiadására vonatkozhat a levél, holott az már áprilisban, a május 11. előtti héten megjelenik)

Ignotus küld ismét táviratot Babitsnak: „Karácsonyi számból írásod ki nem maradhat, küldj sürgősen”. [1914 decemberétől 1915. március 16-ig – amikor közlik Tennyson-fordítását, *A lótusz-evőket* – nem jelenik meg Babits-írás a *Nyugatban*.]

Lásd OSZK Fond III/610/7.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 22., 275. (1562. levél)

Lásd még *Nyugat* 1915. I. márc. 16. 6. sz. 286–290.

Vö. Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 275. (1562. levél – a jegyzetben: „1914 decemberétől 1915 májusáig [!] nem jelent meg írása a NY-ban”)

Budapest, 1914. december 14. előtt

Babits – a fordító Horvát Henrik segítségét igénybe véve – német nyelvű levélben érdeklődik a „bécsi műintézet”-től (a Literarisches Institut Kosmostól), hogy *Mi-
atyánk* című versének honoráriumát miért nem kapta még meg, noha a kéziratot már 10 nappal korábban elküldte. A Café Magyar Világ kávéház (Budapest IV. Kossuth Lajos u. 8. Tulajdonos Losonczi Gusztáv) levélpapírára ceruzával írott német nyelvű levélfogalmazvány Horvát Henrik kézírása. (A Babits által lemásolt és elküldött levél lappang.)

Lásd OSZK Fond III/91.

Lásd még *Budapest, 1914. ősz; 1914. november 7.; 1914. november 25.; Budapest, 1914. december 8.; 1914. december 14.*; Horvát Henrik kézírására: *1913 után; Budapest, 1915. november 16.*

Vö. Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008 nem regisztrálja sem Horvát Henrik levélfogalmazványát, sem Babits hiányzó levelét

1914. december 14.

A Literarisches Institut Kosmos Dr. Klein aláírásával küld német nyelvű levelezőlapot Babitsnak: aznap vették kézhez levelét, s most értesítik, hogy a magyar Postatakarékpénztáron keresztül 100 koronát utaltak át számára. Kéri, igazolja vissza az összeg kézhezvételét. Ígéri, hogy a korrektúrát azonnal küldik, amint a verset kinyomtatták.

Lásd OSZK Fond III/1732/11.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 23–24., 276. (1564. levél)

Lásd még *Budapest, 1914. ősz; 1914. november 7.; 1914. november 25.; Budapest, 1914. december 8.; Budapest, 1914. december 14. előtt*

Vö. Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 276. (1564. levél – a jegyzetben a levél hibás fordítása: „Elküldtünk Önnek egy írást...” ahelyett, hogy „Ma kaptuk kézhez az Ön levelét...”, s nem jelzi, hogy a levelet Dr. Klein írja alá)

Budapest, 1914. december 17. előtt

Babits levelében megírja családjának Szekszárdra, hogy december 17-én kerül sorozásra.

Lásd id. Babits Mihályné Babitsnak 1914. december 17. előtt írt levelét: OSZK Fond III/179/72.; Buda 2005. 13.

1914. december 17. előtt

Babits István és id. Babits Mihályné küld levelet Babitsnak. Id. Babitsné a december 17-i sorozás hírére, aggódik, s azon gondolkodik, mit tehetne fiáért, aki a legutóbb küldött arcképen is rosszul néz ki, s ha Babits „nyári nagy bajai”-ra gon-

dol, félti, hogy újra megbetegszik. Úgy véli, mielőbb ismét el kellene mennie Ranschburg [Pál] professzorhoz elmondani, hogy a nyárra tanácsolt üdülés [a frohnleiteni szanatóriumi tartózkodás] nem sikerült, s a professzor bizonyára igazolja, hogy alkalmatlan a katonai szolgálatra, „hisz ha egyéb bajod nem is volna de tagjaid vékonysága sem alkalmas a fegyver hordásra” – teszi hozzá anyai naivitással. Kéri, majd írja meg, mit intézett Ranschburgnál, Pista pedig egyetemi ügyében vár választ, mert fél, hogy elkésik az index-aláíratással. Érdeklődik, rendeljen-e Andrénál [André István szekszárdi szabónál] téli ruhát, szeretné, ha fia mielőbb hazamehetne, hogy „összeszedje magát”. Beszámol arról is, hogy minden iskola tele van sebesülttel, 4500 katona van náluk Kassáról, akiknek barakkokat építenek a vásártéren – „szomorú világ van nálunk és igen nagy a drágaság”.

Öccse, Pista sürgető sorokat fűz anyjuk leveléhez: siessenek [Aladárral] meg tudni, lesz-e Karácsony előtt aláíratás, mert még Miskolcra meg kell hozatnia a vasúti jegyét, s az 4-5 napba is beletelhet. Úgy véli, a központi egyetemre Babits is benézhetne. Tudakolja, vajon az indexe bátyjánál van-e, ha nincs, Aladár, amikor kimegy Babbitshoz, vigye magával. Reméli, hogy „az egyeztetés” sikerült, s nehezményezi, hogy erről semmit sem írtak. Utóiratként hozzászól: „Kiss Pistát ma viszik a harctérre!”

Lásd OSZK Fond III/179/72.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 24–25., 276–277. (1566. levél)

Id. Babits Mihályné előző nap írt levele után meneszt egy újabbat, mert arról lehagyta a X. kerületet, s fél, hogy Babits nem kapja meg. Részben megismétli az előző nap írtakat: közeledik 17., tele van aggódással fia miatt: Babits a sorozóbizottságnak mutassa be Ranschburg [Pál elme- és idegyógyász] írásos igazolványát, hogy orvosi gyógykezelés alatt áll. Ignatusnak is szólhatna, aki „befolyásos ember” és „úgyis szeretne mindig valamit tehetni” Babitsért. Úgy véli, fia többet buzgolkodhat a magyarság érdekében ott, ahol van, mint amit tehetne a harctéren „a muszkával szemben”. Tegye meg, amit előző levelében is kért tőle [bizonyára, hogy mihamarabb menjen haza összeszedni magát]. Szerette volna fiát megnézni, várta az arcképes [vasúti] igazolványt, de csak az új évre élvezheti. Írjon Babits, mikor mehet haza és Pista indexe miatt is.

Lásd OSZK Fond III/179/73.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 279. (291. tétel); Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 26., 277–278. (1567. levél – nem jelzi a *Babits-olvasókönyv* téves datálását és ugyancsak téves OSZK-jelzetét)

Vö. *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 279. (291. tétel – tévesen id. Babitsné 1915. december 9-i levelének jelzetét [OSZK Fond III/179/69.] adja, s ezt a levéldíszet 1915 decemberére datálja)

Budapest, 1914. december 17.

Babits „Mihály bátyád” aláírással küld levelezőlapot Komjáthy Aladárnak: „elválásunk után rögtön írok, hogy el ne feledd Szabó Tivadartól [Babits egykori újpesti tanítványa, Aladár osztálytársa Babits Istvánnal együtt végzi a jogi egyetemet] csütörtökön [december 17-én] megkérdezni a címét, mert hátha Pisti [Babits István]

váratlanul betoppan, és akkor kétségbe lesz esve, hogy hol találja meg őt. Tudod, az öreg milyen skrupulózus [*latin* 'aggályoskodó'] gyerek. Egyébként most írok neki is, expressz, megnyugtassam." Aladárnak azt tanácsolja, érezze jól magát és ne erőltesse meg magát a tanulással. Emlékezteti a vasárnapi [december 20-i] viszontlátásra is. [Babits a postabélyegző tanúsága szerint a lapot december 17-én adja föl.]

Lásd eredetije Komjáthy Géza (Marl, Németország), fotokópiája PIM Kézirattára V. 5456/1/4.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 27., 278–279. (1568. levél); Buda 2007. 81.

Babits – ahogyan Komjáthy Aladárnak írja – öccsének, Pistának megnyugtatóására expressz levelet küld indexe ügyében, amelyet a címzett csak pénteken [18-án] reggel kap kézhez, így már nem jöhet fel Pestre az aláíratásokra.

Lásd Babits István 1914. december 21-i Babitsnak írt levelezőlapját: OSZK Fond III/41/17.

Babits sorozáson vesz részt. (Bár a sorozás időről időre megismétlődő réme fenyegeti, minden alkalommal szív működési rendellenességek miatt alkalmatlannak nyilvánítják a katonai szolgálatra.)

Lásd id. Babits Mihályné december 17. előtti (OSZK Fond III/179/73.) és Babits István december 21-i (OSZK Fond III/41/17.) levelét; utal rá Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 229.

Lásd még az ismétlődő sorozásokra: ***Budapest, 1915. november 10. előtt; 1916. május 24.; 1916. június 8.; Budapest, 1917. március 1–3.***

Vö. Sipos (Szállási) 2004. 122. (az 1904. májusi katonai sorozást tekinti az elsőnek és az utolsó-
nak, „később soha nem hívták be semmilyen ellenőrzésre”)

1914. december 19.

Füst Milán – aki ekkor a Mester utcai felsőkereskedelmi iskolában tanít – rövid levélben kéri, ha Babitsnak már nincs szüksége a *Boldogtalanok* kéziratára, küldesse vissza neki egy tanítványával.

Lásd OSZK Fond III/469/3.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 28., 279. (1570. levél), 254.

1914. december 19. után–1915. január 4. körül

Babits Füst Milánnak ír szabadkozó sorokat, amiért leveleit eddig válaszolatlanul hagyta, s nem juttatta vissza neki a *Boldogtalanok* kéziratát: „Oly könyelmű [!] voltam, hogy elutazásom előtt nem gondoskodtam kéziratáról, és leveleit csak most, hazatérésem után [1915. január 4. körül] kaptam meg. Mellékelve küldöm vissza a drámát, melyhez őszintén és melegen gratulálok. *Kitűnő naturalisztikus rajz van benne, főleg Huber* [a Füst-dráma főhőse Huber Vilmos nyomdavezető] *és az anyja valósággal élnek. Az egész sivár hangulata ellenére is, vagy éppen azzal megkapó olvasmány. Szeretnék Önnek élőszóval többet mondani róla, remélem lesz alkalmam.*” [Kiemelés az eredetiben.]

Lásd PIM Kézirattára V. 4140/178/3.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 28–29., 280. (1571. levél)

1914. december 21. hétfő

Babits István bátyjának küldött levelezőlapján közli, hogy az ünnepekre Licivel [Kelemen Gizellával] együtt Szekszárdra várják, ezért azonnal keresse fel nagybátyjukat, Bimbist [Kelemen Imrét], s nyugtassa meg őket az utazás felől. A sorozás eredményéről „tüstént” kérnek híradást az otthoniak. Köszöni bátyja intézkedéseit egyetemi ügyeiben.

Lásd OSZK Fond III/41/17.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 29–30., 280–281. (1572. levél)

Vö. Sipos 2003. 68. (úgy véli, Babits István 1914 őszén nem folytatja jogi tanulmányait)

Szekszárd, 1914. december 23–24. Karácsony–1915. január 4. előtt

Babits december 23-án vagy 24-én utazhat Szekszárdra – bizonyára unokahúgával, Kelemen Gizellával együtt –, hogy a karácsonyi ünnepeket és az újesztendőt is családjá körében töltsse.

Lásd id. Babitsné december 17. előtti (OSZK Fond III/179/73.), 1915. január 8-i (OSZK Fond III/179/64.) és Babits István december 21-i, valamint 1915. január 4-i (OSZK Fond III/41/17., 18.) levelét

1914. december 25.

Komjáthy Aladár Szekszárdra küldött karácsonyi háborús propagandalapon kíván Babitsnak és mindnyájuknak boldog karácsonyi ünnepeket: „mulassatok olyan jól amennyire a szívetek rávisz”. Jelzi, hogy az orvoshoz csak az ünnepek után jut el.

Lásd OSZK Fond III/753/13.; Fodor Tünde/Topolay Ágnes 2008. 30., 281. (1573. levél); Buda 2007. 81.

1914

„[Babits] Angliába sohasem jutott el, bár oda is készült, s ha nem tör ki a háború, valószínűleg már az 1914. évben felkereste volna Londont is. Többször emlegette, hogy okvetlenül ellátogat Shakespeare szülőhelyére, Stratfordba is, azonban persze ez is csak terv maradt [...]. Babits az angolt a világ legelső nemzetének tekintette...” – emlékezik Babits István 1942-ben.

Lásd Babits István 1942. március 19-én Gál Istvánnak írott levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény

Lásd még Babits Shakespeare-fordítására (*A vihar*): ***Szekszárd, 1914. augusztus–szeptember 22. előtt***

MUTATÓK

Versek

- A „Fiamhoz” 392, 562, 608, 687
A Campagna éneke 110, 113, 191, 308
A csendéletek 1–2. Asztalfiók, Cumulus 92, 197, 199, 266, 331, 675
A csengetyűsfű 534, 677, 678
A csüggedt kapitány – Magamhoz 62, 119, 140
A Danaidák 71, 123, 164, 168–172, 174, 180, 181, 196, 197, 200, 203, 266, 277, 302, 305, 306, 308, 310, 312, 321, 324, 326, 335, 346, 357, 376, 394, 443, 526, 702
A halál automobilon – Egy képhez 92, 187, 675
A kis fejekben hogy feszül az ész 123, 176
A költő életének pusztájáról 348, 357, 358, 506, 576
[A költő hajdan víg fiú volt...] 121, 151
A költő szól 117, 121, 151, 205, 208, 216, 308, 381
A könnytelenek könnyei 564
A lírikus/lyrikus epilógja 55, 92, 100, 101, 165, 266, 526, 530, 675
[A magyar fának magyar ága...] 122, 153
A nagy szobában 143
[A naptár az év himnusza...] 417, 420, 427
A pályaudvaron – (Közél, közelg a gyorsvonat...) 143
A sorshoz 71, 116, 118, 128, 168–170, 180, 308
A szerelmes éneke reggel *lásd* A költő életének pusztájáról
A templom! Röpül! 74, 91, 92, 675
A viláosság udvara 74, 79, 80, 92, 94, 266, 364, 675
A zengő szobor dala 484, 485, 526, 530
Aestati hiems 92, 164, 310, 675
[Aki a kékes égbe néz...] 267
Aliscum éjhaju lánya 92, 526, 675
Alkony (Az erdő hallgatag...) (Paysages intimes 3.) 56, 58, 73, 182, 308
Alkonyi prologus 56, 71, 86, 154, 308, 331
Alla Musa 114, 120, 334
[Álmok találkozója mind a költő...] 159
Álom *lásd* Világhistória (Illusztrációk mindenféle könyvekhez 1.)
Anyám nagybátyja régi pap *lásd* Örökségem
Anyám nevére 40, 41, 53, 57, 59, 71, 73, 92, 100, 101, 144, 410, 675
Apróságok I. *lásd* Luna (Paysages intimes 5.)
Apróságok II. *lásd* Hesperus [= Találka előtt] (Paysages intimes 7.)
Arany Jánoshoz 109, 116, 118, 134, 135, 159, 161, 163, 172, 253, 308, 526
Arany kísértetek 121, 123, 147, 154, 155, 226, 232, 236, 269, 308, 331, 651
Aranyfürdő, Aranyeső, Danaé 125, 298, 335
Asztalfiók *lásd* A csendéletek 1–2.
Atlantisz, egy világ, amely lemosdotta az életet 560, 583, 584, 586
Augusztus 271, 272, 348, 358, 359, 367, 407
Az egy lélekben összegyűlt zene 122, 153
Az elbocsátott vad 299
Az életemet elhibáztam 348, 358, 367
Az elveszett kincs 265
Az én lelkem esti madár 122, 153
Az Olt partján 99, 143
Az örök folyosó 32, 41, 92, 150, 410, 443, 675
Az őszi tücsökhöz 70, 71, 77, 78, 147, 148, 150, 164, 185, 197, 199, 246, 308, 318, 331
Azt álmodtam, hogy álmodtam 47
Babona, varázs 126, 299, 335
Bakhánslárma 308, 315
Ballada Iris fátyoláról 87, 102, 105, 298, 308, 651
[Bánom is én...] 126, 423
Belovöd O Beloved. Erzsébet-éra 119, 138, 159, 161, 308, 333
Bolyai 116, 119, 139, 297, 371, 373
[Böjt szele verdesi bus szívedet...] 123, 176
Bözsikének *lásd* Sokszor az élet rémes erdő
Chanson *lásd* Egy dal
Cigánydal 125, 298, 371, 373, 638
Cumulus *lásd* A csendéletek 1–2.
Csipkerózsza 71, 122, 168–172, 180, 181, 308, 318
Csömör *lásd* Egy verseskönyv epilógusa – Naiv csömör

Dal (Szület idején versciklus 8.) 410
 Dal, régimódi 123, 177, 300, 335
 Danaé *lásd* Aranyfürdő, Aranyeső, Danaé
 Darutörpeharc 92, 675
 Detektívregény (Egy kép csak egy pillanatra)
 (Illusztrációk mindenféle könyvekhez 2.)
 368, 423, 534, 561, 597, 603
 Divina machina 124, 262–264, 272, 273

 E komor június havon 341
 Ecet-dal 678, 690
 Édes az otthon 38, 299
 Egy dal 120, 262, 269, 270, 285, 286, 290, 294
 [Egy jól nevelt intézeti hölgy...] 159
 [Egy könyvet adtam, kulcsot egy világba...] 93
 Egy kuruc a XX. században 125, 268, 335
 Egy régi hasonlat 697
 Egy régi szerelmes Velencében 219, 335
 Egy rövid vers 119, 140, 285, 286, 290, 293, 294
 Egy szegény magára maradt 30, 118, 135, 159, 161, 177, 308
 Egy szomorú vers 123, 177, 285, 286, 290, 293, 294, 624
 Egy teknő itt a völgy az ég alatt... 143
 Egy vers, amit a porvárosban írtam 143
 Egy verseskönyv epilógusa – Naiv csömör 124, 263, 264, 272, 369
 Egyedül... Messze... *lásd* Miként szélcsendben a hajó
 Éhszomj 268, 275, 308, 331
 Éji dal 56, 122, 154, 166, 308
 Éjszaka! (Ó, éjszaka) 31, 34, 38, 41, 92, 675
 Ékszerláda 125, 265
 Emlékezés 271, 272, 348
 Emléksorok egy régi pécsi uszodára 46, 70, 73, 74, 91, 92, 675
 [Én is fa vagyok...] – A szelek istene... 143
 [Én nevezem Adeodátnak...] 121, 151
 Énekek éneke 155
 Epilóg – Farsang 417, 418, 420, 427
 Esti dal 122, 192, 208, 210, 308, 415, 666
 Esti imádság – Pro mortuis ignotis 263, 264, 272, 285, 286, 290, 294
 Esti kérdés 56, 71, 86, 87, 149, 164, 308, 310, 526, 645

 Fájó, fázó ének 674, 678
 Fekete ország 32, 33, 41, 70, 78, 89, 92, 102, 164, 166, 182, 210, 259, 261, 266, 272, 377, 430, 624, 657, 675

[Felásva készen az árok...] 697
 Fellegszerű hegyek 143
 Festett cél, pusztá semmi – Szonett 121, 212, 219, 308, 526
 Fête galante *lásd* Galáns ünnepség
 Fialat katona 696, 703, 704, 705, 709, 710
 [Földhöz ragadt, nyomorult tudomány...] (Szonettek és canzonék I. Szonettek 10.) 425, 632
 [Fület nekem aki hallani tudja...] 123, 176

 Galáns ünnepség – Fête galante 34, 40, 92, 225, 226, 304, 305, 410, 523, 675
 Golgotai csárda 32, 92, 102, 164, 197, 331, 383, 526, 645, 675
 Gretna Green 299

 Gyöngylelet 361

 [Ha eltörik az edény...] 124, 173, 261
 [Ha korábban elcsitítom...] 127, 424
 [Ha lelkemről, e tábláról...] 267
 Hadjárat a Semmibe 369, 425, 555, 611, 632
 [Hahó hahó májusban újra...] 122, 153
 Hajrá cégérezett/cégézzet Holnaposok 121, 150
 [Haláltánc] – Ha a pusztán zug a tél... 69, 73, 308
 Hanton, dombon, dombvidéken jártam 120
 Haris harsog 143
 Haza a telepre 688, 690, 691
 Hegeso sírja 32, 57, 92, 97, 102, 185, 443, 675
 Helios 69, 73, 152
 Héphaisztosz 119, 138, 159, 161, 172, 308
 Hesperus – Apróságok II. *lásd* Találka előtt
 [Hiába akartok megismerni...] 124, 264
 Himnusz Irishez 74, 92, 164, 675
 Hiszekegy 125, 297, 299, 335, 336, 698
 Homérosz. XX. század – Homeros a XX. században 116, 119, 137, 138, 159, 161, 308
 [Hordja a kútra a korsót...] 159
 [Hova lett lelkem régi tisztasága...] 418
 Hunyt szemmel 92, 100, 101, 675

 Idyll 63, 67
 Illusztrációk mindenféle könyvekhez (versciklus) 117, 121, 126, 368, 423, 533, 534, 561, 597, 603
 [Ilyenkor szünidőn járok a vén szobákban...] *lásd* Örökségem
 [Ilyenkor tavaszi langyos áradásban...] 678
 Ima – Szonett 147, 150, 268, 308
 Immortale iecur.../Immortale jecur 690

- In Horatium 74, 92, 266, 557, 675
 Intermezzo (versciklus) 359
 Isten kezében 688, 690
 Itália 60, 63, 65, 67, 92, 97, 100, 101, 197, 331, 675
 [Izzik az ablak...] *lásd* Márciusi reggelen
- Játszottam a kezével 114, 271, 272, 358, 359, 649, 713
 Jövő, te szép jövő... 143
 Július 271, 299, 348, 358, 367
- Kabala 416, 419, 420, 427
 Kabaré 123, 177
 Kék faluk 143
 [Kék Quamerónak vizén...] 121, 147
 Kép egy falusi csárdában 708–711
 Késérő órán – Régi vers egy fiatal költő keserűségeiből 709, 710
 [Késő májusi tél volt...] 121, 151
 Két nővér 71, 122, 164, 168–172, 180, 181, 255, 258, 303, 308, 310, 401, 526
 [Ki hallana gyöngye verseket...] 695
 [Ki járt már, ki járt már Bergengóciában?...] 267
 [Kincses Kolozsvár, hova lett a kincsed?] 121, 152
 Kisiklani 34
 Klasszikus álmok 71, 123, 169–173, 181, 249, 308, 309
 [Klepetusán...] 417, 418, 420, 427
 Kútban 49, 52, 66, 67, 74, 308
- [Lám a macska talpra áll...] 125, 264
 [Látván szürke tudákoság porával...] 267
 [Lelkem mint a kivert gyerek...] 124, 180
 [Lenge légbé veté vasfogú csolnakát...] 120, 152
 Levél *lásd* Levél Tomiból
 Levél Tomiból 48, 116, 118, 284, 371, 373
 [Levelek, levelek, asztalomon...] 604
 Lichthof *lásd* A világosság udvara
 Ligeti részlet (Illusztrációk mindenféle könyvekhez 6.) 368, 423, 535, 561, 597, 604
 Liszt/Régi magyar arckép *lásd* Régi magyar irodalom (Illusztrációk mindenféle könyvekhez 3.)
 Luna – Apróságok I. (Paysages intimes 5.) 74, 182, 308
- Ma délelőtt, ma délelőtt 106, 122
- Magam sem tudom a titkomat *lásd* Mi az? Mi az?
 Magamhoz *lásd* A csüggedt kapitány
 Magamról 1. Nel mezzo... 682, 703–705
 Magamról 2. S e zord napokban... 703–705
 Magamról 3. A szörnyű másnap 703–705
 Magdolna szeretője 126, 301
 Május huszonhárom Rákospalotán 478, 481, 482, 484
 Márciusi reggelen – [Izzik az ablak...] 143
 Másik szimbólum (Új magyar költészet) (Szimbólumok. Stanzák. 3.) 123, 140, 178–180, 233, 234, 308
 Megállj 46, 49
 Memento 69, 73, 102
 Mennyei színjáték (Paysages intimes 6.) 119, 181, 182, 308, 309
 Merceria 494, 499, 506, 509, 518, 622
 Messze... messze... 92, 141, 675
 Mézkirálynő 147, 148
 [Mi a tudás?...] 219, 266
 Mi az? mi az? – Magam sem tudom titkomat 70, 77, 120, 155
 Miatyánk 698–699, 704, 708, 711, 712, 715, 716
 Miként szélcsendben/szélcöndben a hajó – Egyedül... Messze... 118, 125, 154, 155, 269, 323, 325, 333, 334
 [Milyen zenét szeret az Isten?] 120, 143
 [Minden reggel a városon...] 126, 300
 [Minden sikerülni fog...] 125, 264
 [Minden színekből összetéve...] 122, 153
 Mindenek szerelme 121, 150, 153, 157, 194, 308
 Minét *lásd* Galáns ünnepség
 Mint a halász amott 143
 Mint forró csontok a máglyán *lásd* [Nem az énekes szüli a dalt...]
 [Minthogyha ebben a kis udvarban...] 122, 151
 Modern költészet *lásd* Téli dal
 Modern vázlat (B. M. verskötetéhez – Babits Mihály modorában) (Illusztrációk mindenféle könyvekhez 4.) 126, 368, 423, 534, 561, 597, 604
 [Mondd, van-e, van-e szebb, mint...] 143
 [Most tűzaknává izzad az enyhe víz...] 695
 Mozgófénykép 31, 38, 92, 526, 675
- Naiv ballada 125, 264, 285, 286, 290, 293, 294
 Naiv csömör *lásd* Egy verseskönyv epilógusa
 Naptalan *lásd* Egy szegény magára maradt
 Ne mondj le semmiről (Szimbólumok. Stanzák. 1.) 119, 140, 178–180, 233, 234, 308

[Nem az énekes szüli a dalt...] 121, 152
[Nem bűnös ki szíve szerint...] 127, 564
Nervus urbis 120, 140, 160, 165, 183, 189, 191
Névjegyemre 74, 94, 308, 328, 526, 585
Nunquam revertar (Szimbólumok. Stanzák. 4.)
124, 140, 178–180, 233, 234, 308

Nyári idill 298

Nyugalmas téli kép (Illusztrációk mindenféle
könyvekhez 5.) 368, 423, 533, 534, 561,
597, 604, 677

[Ó de hát így szenved minden ember?...] 159

Ő éjszaka *lásd* Éjszaka!

O lyric love 123, 176, 190, 308, 651

[Ó sors, a lelkem mindhiába kér...] 649

Óda a bűnhöz 60, 63, 67, 68, 74, 80, 81, 92,
164, 390, 675

Óda a szépségről 123, 168, 169, 181, 193, 308

Óda új könyvekre *lásd* Új könyvek

Odysseiai tájkép 152

Októberi ájtatosság 46, 47, 555

Olvasás (Paysages intimes 1.) 182, 308

[Oly sóvár szemmel nézek...] 125, 264

Oly szomorú, hogy oly nehéz megélni *lásd*
Örökségem

Örök dolgok közé legyen híred beszótt 123,
179, 190, 193, 308, 331

Örökségem – (Ilyenkor szünidőn járok a vén
szobákban...) 349, 489, 497, 505, 506

Örökségem – Anyám nagybátyja, régi pap 379,
416, 417, 437, 440, 442, 446, 664

Örökségem – Oly szomorú, hogy oly nehéz
megélni 416, 417, 461, 465, 468, 479

Ősz, kriptá, ciprus, szüret, tánc, kobold 124,
220, 260, 308

Őszi csengő (Paysages intimes 4.) 182, 308
Őszi harangozó 360, 361, 499, 506, 509, 518,
622

Őszi tücsök *lásd* Az őszi tücsökhöz

Palinódia 120, 586, 587

Palotai est 127, 448, 564, 611

[Palotáknak, templomoknak...] 219

Pargoletta 271, 348, 349, 360, 361, 499

Paris – Fantázia 46, 48, 53, 74, 90, 92, 209, 675

Paysages Intimes. 1. Olvasás, 2. Tavasz előtt,
3. Alkony, 4. Őszi csengő, 5. Luna, 6. Meny-
yei színjáték, 7. Hesperus [= Találka előtt]
58, 74, 119, 181, 182, 186, 187, 308, 526

Példa a holdvilágról – Példabeszéd a Holdvi-
lágról 122, 154

Példabeszéd a Holdvilágról *lásd* Példa a hold-
világról

Pictor Ignotus 62, 108, 114, 129, 133, 137, 308

Pro mortuis ignotis *lásd* Esti imádság

Prológ – (Komoly deszkák előtt komoly kö-
zönség!...) 159

Prológ (egy jótékonycélú mulatságra) 372, 373,
379, 380, 384, 385, 707

Prológus 372, 385, 707, 709

Protesilaos 123, 173, 174, 204, 308

Recanati 74, 92, 315, 675

Reggeli ének 448, 555

Reggeli szél 155

Régi magyar arckép *lásd* Régi magyar iroda-
lom

Régi magyar irodalom – Liszty/Régi magyar
arckép (Illusztrációk mindenféle könyvek-
hez 3.) 117, 118, 121, 368, 423, 534, 561,
597, 604

Régi szálloda 92, 675

Régi tojás, régi vaj 123, 176, 177

Régi vers egy fiatal költő keserűségeiből *lásd*
Keserű órán

Romulus Augustulus 122

[Rügyek csírák...] 121, 152

[S az egyik óra vigan illan...] 122, 153

[S melyet már annyi régi legény tiport...] 154,
155, 269

San Giorgio Maggiore 60, 63, 67, 92, 675

Sárga lobogó (Szimbólumok. Stanzák. 5.) 124,
140, 178, 179, 233, 234, 308, 415

Sírsvers 31, 34, 38, 41, 92, 102, 164, 526, 675

Sivatag 449

[Sok a város háztetője...] (Egy tél Budapesten
7.) 127

Sokszor az élet rémes erdő – Bözsikének 128,
271, 276

Spleen 300, 371, 373

Strófák a wartburgi dalnokversenyből 74, 79,
92

Sugár 60, 63, 67, 68, 79, 92, 102, 164, 310, 345,
419

Sunt lacrimae rerum 32, 46, 92, 148, 266

[Száz a sereg...] 424

Századvégi költő éneke 423

Széchenyi 114, 120

Szent Mihály 30, 116, 118, 370, 371, 373
 Szerelmem, ő szerelmem *lásd* Belovőd O Beloved
 Szerenád 251, 285, 286, 290, 294
 Szerénység és Kegyesség és Okosság 119, 139, 267
 Szilveszter *lásd* [Klepetusán...]
 Szimbólum a holdvilágról (Szimbólumok. Stanzák. 2.) 123, 140, 178–180, 233, 234, 308
 Szimbólumok. Stanzák. 1. Ne mondj le semmiről, 2. Szimbólum a holdvilágról, 3. Másik szimbólum (Új magyar költészet), 4. Nunquam revertar, 5. Sárga lobogó 119, 123, 124, 140, 178, 179, 233, 234, 308, 415
 Szonett *lásd* Ima
 Szonettek 109, 116, 119, 138, 159, 161, 163, 172, 197, 308, 331
 Szonettek és canzonék ciklus I. Szonettek 425
 Szonettek és canzonék ciklus II. Canzonék 32
 Szöllőhegy télen 32, 74, 78, 81, 85, 92, 215
 Szület *lásd* Dal (Szület idején versciklus 8.)
 Tájkép *lásd* Alkony (Az erdő hallgatag...)
 Tájkép – Egyszer, például, alkonyattal járok [A vérvörös nap ködbe süllyed...] 143
 Találka előtt – Hesperus (Paysages intimes 7.) 74, 75, 182, 308
 [Tar kertünk dermedett fűvén...] 269
 Tavasz előtt (Paysages intimes 2.) 182, 186, 187, 308
 Téli dal 197, 262, 270, 285, 286, 290, 293, 294, 331, 335
 Téli képzetek 31, 38, 45
 Temetői tavasz 424
 Térítő 114, 120, 266
 Thamyris 116, 118, 135, 138, 308
 Theosophikus énekek. I. Keresztény, II. Indus 92, 675, 688

[...tok, doboz, szelence mélye...] 219, 266
 Turáni induló 58, 92, 675

[Úgy szimatolták a zenét is...] 407
 [Új esztendő beköszön...] 126, 417, 418, 420, 427
 Új könyvekre – Óda új könyvekre 118, 124, 243, 289, 290
 Új leoninusok 159, 161, 195, 196, 527, 574, 640
 Új magyar költészet *lásd* Másik szimbólum (Szimbólumok. Stanzák. 3.)
 Újév (Szonettek és canzonék ciklus II. Canzonék) 31, 32, 46
 Utolsó kép (Illusztrációk mindenféle könyvekhez 7.) 368, 423, 535, 561, 597, 604

Ünnep 697, 709–711

Vágy *lásd* Vágy ered
 Vágy ered 182
 Vágyak és Soha 125, 297, 335
 Vakok a hídon 560, 583
 Várakozás *lásd* Vágy ered
 Városvég 92, 675
 Vásár 34, 43, 92, 675
 Vasárnap 56, 71, 86, 107, 112, 120, 144, 308
 Vasúton 143
 Vérivó leányok 92, 94, 675
 Vigasztalás 118, 126, 423
 Világhistória – Álom (Illusztrációk mindenféle könyvekhez 1.) 121, 368, 423, 534, 561, 597, 604
 Vonaton 123, 178, 204, 308

Zrínyi Velencében 60, 63, 67, 92, 675

Verseskönyvek

A Holnap (antológia) 34, 36, 37, 39, 42, 45, 46, 51, 58, 59, 61, 62, 66, 72, 83, 102, 109, 114, 183, 384, 557, 651, 669, 679
 A Holnap új versei (antológia) 7, 39, 41, 45, 52, 53, 58, 62, 65, 66, 74–76, 78, 80–85, 88–91, 94, 95, 97, 98, 102, 104, 105, 111, 137, 146, 149, 160, 175, 182, 183, 209, 233, 669, 679, 686
 Angyalos könyv (kéziratos „őskötet”) 30–32, 48, 71, 113–129, 135, 136, 138–141, 143, 147, 150–155, 165, 168–170, 173–180, 182,

205, 220, 244, 251, 263–265, 268–271, 284, 298–301, 334, 369–371, 418, 423–425, 448, 467, 564, 586

Herceg, hátha megjön a tél is! (verseskönyv) 7, 48, 56, 62, 71, 86, 87, 102, 113, 135, 136, 138–140, 151, 154, 155, 168–170, 174–180, 182, 220, 244, 248, 249, 252, 253, 255, 258, 263–265, 268–270, 272–274, 285, 289, 292, 293, 298–300, 303, 308, 309, 311, 314–318, 320–322, 324–326, 328, 329, 331, 333, 336,

- 341, 342, 357–359, 367, 368, 392, 407, 416, 417, 423, 448, 478, 494, 499, 524, 535, 560–562, 565, 581, 604, 608, 674, 678, 682, 688, 696, 699, 704, 707, 709
- 448, 478, 494, 499, 524, 535, 560–562, 565, 581, 588, 604, 608, 623, 647, 654, 674, 675, 677, 678, 682, 685, 686, 688, 690, 696, 699, 704, 706, 707, 709, 715
- Klasszikus álmok *lásd* Herceg, hátha megjön a tél is!
- Nyugtalanlás völgye (verseskönyv) 30, 155, 263, 264, 370, 371
- Levelek Iris koszorujából (verseskönyv) 7, 30, 48, 54–56, 62, 67–69, 71, 78, 79, 82, 83, 87, 88, 92–113, 133–136, 138–141, 146, 147, 149–151, 154, 155, 159, 162, 165, 166, 168–170, 174–180, 182, 183, 186, 189, 194, 200, 203, 206, 210, 213, 214, 216, 217, 220, 221, 244, 252, 258, 265, 269, 270, 278, 285, 293, 298–301, 303, 309, 311, 318, 320, 324, 342, 346, 348, 351, 357–359, 361, 365, 367, 368, 371, 377, 382, 407, 416, 417, 422, 423,
- Recitativ (verseskönyv) 48, 56, 62, 71, 87, 102, 113, 135, 136, 138–140, 151, 154, 155, 168–170, 174–180, 182, 220, 244, 252, 265, 269, 270, 285, 298–300, 320, 342, 357–359, 367, 368, 407, 416, 417, 423, 448, 461, 478, 494, 499, 535, 560–562, 565, 604, 608, 665, 674, 678, 682, 688, 696, 699, 704, 707, 709
- Sziget és tenger (verseskönyv) 92, 308

Novellák, elbeszélések

- [A gyerek, aki bűgöcsigáját elereszti...] 157
- A karperec. Ízléstelen történet függelékül egy elmélkedéssel, mely az esztétika alapproblémáját érinti (töredék) 99
- Karácsonyi Madonna (Regényes legenda) 31, 46, 149, 150, 160, 187, 240, 261, 266, 606
- Líra, kalendárium, mese, vers, kabala – Szilveszteri novella 416–420, 427, 435, 606
- Barátság 709
- Mese a Decameronból 31, 149, 187, 219, 239, 240, 242, 261, 266, 606
- Drága élet 652
- Mese az emberi húsról és csontokról 586, 587, 606, 646
- Éliás testvér 31, 149, 186, 187, 240, 261, 606
- Este az utcasarkon 606
- [Görög Pál főgimnáziumi tanár...] (töredék) 157
- Szerelmem 561, 606, 662, 663
- Husadik, huszadik század (Novella, semmi más) 264, 272, 278, 281, 293, 384, 606
- Tél 31, 38, 39, 45, 64, 149, 187, 240, 261, 606
- Úti napló 108, 129, 143, 238, 606

Regények

- A gólyakalifa 284, 348, 426, 427, 447, 535, 538–540, 587, 598, 603, 606, 616–619, 633, 634, 636, 641–644, 647, 648, 654, 655, 657, 661, 662, 677, 685, 686, 689
- Kártyavár 388, 389, 562

Drámák

- A literátor 115, 117, 127, 564
 A Második Ének 115, 117, 126, 269, 348, 349, 358, 369, 383, 386, 391, 392, 433, 436
 A Simóné háza 33–35, 45, 46, 53
 A vihar (Egy balatoni mesedráma töredéke)
lásd A Második Ének
 Laodameia 29, 33, 49, 115, 117, 124, 174, 175, 194, 221, 222, 228, 234, 248, 273, 308, 315, 322, 324, 338, 422, 442, 446, 471, 503, 530, 551, 552, 651

Tanulmányok, cikkek, kritikák

- A férfi Vörösmarty 153, 398, 399, 408, 413, 415, 433, 435
 A kettőszakadt irodalom (Válasz Berzeviczy Albertnek) 99
 [A különböződés fogalmáról] („befejezetlen filológiai tanulmány”) 158
 Az ifjú Vörösmarty 397, 398, 399, 415, 419, 433
 Az irodalom halottjai [Sikabonyi Antal *Komjáthy Jenő*, Rédey Tivadar *Péterfy Jenő*, *Dömötör János munkái* című kötetekről] 193–195, 200, 201, 203, 204, 208, 258, 287, 310, 314, 322, 324
 Ady (Analízis) 67, 73, 82, 99, 100, 103, 104, 107
 Arany, mint arisztokrata 116, 309
 Barkóczy (kiadatlan írás) 563
 Bergson filozófiája 119, 129, 158, 210, 211, 214, 215, 219, 255, 256, 318, 535
 Boccaccio [Giovanni Boccaccio születésének 600. évfordulójára] 625–628
 Browning [Robert Browning születésének 100. évfordulójára] 474–476
 Dante és Vergilius 470, 481
 Dante fordítása. Műhelytanulmány 70–71, 116, 459–461, 465, 466, 475, 533, 534
 Előszó Dante Poklához 492
 Én is Shaw Caesarjáról 79–80
 George Meredith 34, 35, 108, 129, 137, 141, 144, 145, 486
 Gyermekek és a háború [ritmikus ditirambus-töredék] 695, 696
 Illatkoncert utópiában 564
 Irodalmi nevelés (Stilisztika és retorika a gimnáziumban. Egy tantárgy filozófiája tanulók számára) 107, 165, 166
 Játékfilozófia *lásd* Mese a nagyvilágról
 Magyar irodalom 651
 Megjegyzés [*Két kritika* előszava] 297, 310
 Mese a nagyvilágról (Játékfilozófia) 158, 278, 477–479, 483–485, 492
 Művészet és szabadság 397, 398, 399
 Nietzsche mint filológus 323, 346
 Önkomentár 482, 484
 Petőfi és Arany [Hartmann János *Petőfi-tanulmányok* című könyvéről] 197, 244, 248, 249, 258, 282, 287, 310, 314, 324, 394, 402, 484, 485, 490, 493, 513
 Stilisztika és retorika a gimnáziumban *lásd* Irodalmi nevelés
 Swinburne 29, 34, 49, 54, 60, 174
 Szagokról, illatokról 34, 62, 63, 65, 96, 134, 564
 XIX. század költészetéről 158
 Tudomány és művészet 554, 555

Egyetemi szakdolgozat

- Arany János az 1877. év második felében 103, 116

Tanulmánykötetek

Az európai irodalom története 105

Balassa Bálint [biográfia] 288, 650

Írás és olvasás 107, 398, 651

Irodalmi problémák 107, 116, 555, 651

Két kritika [*Petőfi és Arany; Az irodalom hálottjai*] 7, 258, 293, 297, 310, 311, 314–318, 320–322, 324, 325, 338, 346, 351, 361, 365, 371, 377, 382, 386, 394

Ismertetések

A *Híresek* [Hatvany Lajos drámájáról] 643, 644

A lélek és a formák [Lukács György könyvéről] 200, 219, 235, 237, 240, 241, 247, 248, 250, 252, 253, 419

A kételkedés kötelessége [Anatole France *Les dieux ont soif/Az istenek szomjaznak* című könyvéről] 525–526

A kolozsváriak [A kolozsvári színház budapesti fellépéséről] 472, 475, 476

A presztízs. Írta ifj. Leopold Lajos 449, 471, 472, 480, 481

Az igazság Gyulai Pálról [Riedl Frigyes *Gyulai Pál* és Hatvany Lajos *Gyulai Pál estéje* című könyvéről] 294, 295, 297, 301, 306, 307, 314

Az illatok filozófiája [Charles Regismanset könyvéről] 129, 134

Az irodalom karácsonya [Kosztolányi Dezső *Mágia* című kötetéről] 559, 570

Beatrix királynő [Berzeviczy Albert könyvéről] 99, 100

Boldog világ (Vagy értekezés a népies költészetről) [Móricz Zsigmond verses állatmeséiről] 448, 449, 455, 457

Böröcz Marcell: *Ferencesek a középkori magyar irodalomban* 460, 481, 505

Carducci magyarul, Vörösmarty olaszul és más dolgok [Zoltán Vilmos Carducci-fordításáról és Silvino Gigante Vörösmarty *Zalán futása* 1. énekének átültetéséről] 332

Dráma [Balázs Béla *Misztériumok* című drámakötetéről] 552, 559, 575, 579

Egy új Petőfi-fordítás [Umberto Norsa: *Alessandro Petőfi Poesie*] 517

Elefántcsonttorony [Michael Joseph Eisler verseskötetéről] 332

Életfilozófia [Szitnyai Elek *Életfilozofia* című könyvéről] 303, 307

Futurizmus [az *Aeroplanok* című olasz futurista kötetéről, benne Paolo Buzzi verseiről] 181, 186–187

Halálesztétika – Balázs Béla könyve 38

Három jellemzés [Riedl Frigyes emlékbeszédei Toldy Ferencről, Greguss Ágostról és Katona Lajosról] 442, 445

Kék hegyek (Kún József verseskötetéről] 67, 79–80, 91

Két fordítás [Johann Wolfgang Goethe *Torquato Tasso* című drámája, Csengery János, a Kudrun-eposz Körös Endre fordításában] 204

Két szellem [Henri Poincaré *utolsó gondolatjai*] 604

Két szent [Fioretti (Szent Ferenc Virágoskertje) – Kaposi József fordításáról és Rabin-dránáth Tagore *Ghitanjali/Song Offerings* című verseskötetéről] 639, 642, 647, 648

Kísérletek – Ignóus új könyve 181, 183

Korunk hőse [Oláh Gábor verses regényéről] 181, 186–187, 257

Könyvek angol költészetről [Elek Artúr két, Edgar Allan Poe-ról szóló könyvéről és Raymond Laurent *Études Anglaises* című munkájáról] 332

Könyvről könyvre – Egy népszerű auktor [Euripidész] 116–117

Magántudósok [Fitz József könyve Brassai Sámuelről] 157, 506, 513, 514, 520, 521, 673

Magyar irodalom Itáliában [Umberto Norsa: *Alessandro Petőfi Poesie*; Silvino Gigante: *Canti popolari ungheresi*] 495, 525, 548, 551

Maupassant – Kosztolányi [Kosztolányi Maupassant-versfordításai] 34–35, 54, 58–60
 Mistral [Frédéric Mistral provanszál költőről] 670, 671
 Múlt és jelen (Csudáky Bertalan *Kultúrtörténeti rajzok* című könyvéről) 181, 186, 187
 Nem felelek... [reagálás ifj. Leopold Lajos *A presztízs*. Felvilágosító megjegyzések Babits Mihály bírálatához írására] 479–481

Olcsó Jókai [Herczeg Ferenc *Éva boszorkány* című darabjáról] 471, 472

Ödipusz király [Max Reinhardt budapesti rendezéséről] 213, 377, 383, 386

Petőfiről [Földessy Gyula *Petőfi*-könyvéről] 402, 414

Platon [Szilasi Vilmos *Platon: Tartalom és forma párhuzamossága dialógusaiban* című könyvéről] 188, 203, 233, 234

Pour mieux connaître Homère [Michel Bréal francia nyelvész könyvéről] 104, 105

Reviczky Gyula [Paulovics István könyvéről] 287, 311, 312

Ritoók Emma: *A nagy véletlen* 103, 104, 130, 133

Shakespeare drámái hazánkban [Bayer József bibliográfiai munkájáról] 204

Szép Ernő „Énekeskönyv”-e 442, 445

Tanulmányok Pascalról [Medveczky Frigyes könyvéről] 206, 207

Nekrológok

B. F. huszáronkéntes: elesett az északi harc-téren, 1915. június [Békássy Ferenc halálára] 659–660

Kaposy Józsefről 542
 Kún József 482, 489, 491

Előadások, beszédek

A filozófia főbb problémái napjainkig/A jelenkori filozófia főbb problémáiról [szabad-líceumi előadás a Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnáziumban] 132, 160–162, 187

A magyar irodalom helye a világirodalomban 651

A modern impresszionizmus/Modern impresszionisták [szabadliceumi előadás a Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnáziumban] 237–239, 246, 250, 257, 259, 260, 270, 274, 304, 343

A műfajok fejlődése [előadás a Társadalomtudományok Szabad Iskolájában] 663, 665, 667

A vitézi költészetről [szabadliceumi előadás a Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnáziumban] 132, 133, 150

Az anyag metafizikája/A modern metafizikáról [előadás a Galilei Körben] 578, 637

Az esztétika helye a filozófiában [előadás a Társadalomtudományok Szabad Iskolájában] 442, 447, 462

Az irodalmi oktatás problémájáról a középiskolában 655, 667

Az *Isteni Színjáték* fordításáról [előadás az 1912. március 10-i Vígszínház-beli *Nyugat*-matinén] 446, 450, 451

Békenapon [beszéd a Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnáziumban] 201, 203, 425
 Bevezető beszéd a „Császár katonái” című ifjúsági előadáshoz [Fogarasi] 132, 149, 160

Dante [előadás a Társadalomtudományok Szabad Iskolájában] 583, 585, 590–595

Dante: *Isteni Színjáték* [előadás a X. kerületi Tisztviselőtelepi Magyar Királyi Állami Főgimnáziumban] 658–661

Előadás a kuruc korról [Fogarasi Magyar Királyi Állami Főgimnázium] 132, 133

Irodalom és társadalom [előadás a Társadalomtudományi Társaság vitáján] 453, 455, 456, 458, 460, 462, 463, 474, 489, 502, 503

Komjáthy Jenő [előadás a Komjáthy Jenő Társaság felolvasóestjén] 480

[Mindig kissé elfogultan érzem magamat...] (bevezető szavak egy felolvasóesthez) 128

Petőfi [előadás honvédtisztok számára Fogarason] 242, 281–282, 343

Shakspere [!] egyénisége [szabadliceumi előadás-sorozat a Fogarasi Magyar Királyi Ál-

lami Főgimnáziumban] 43, 64–67, 69, 72, 77, 80, 84, 88, 96

Swinburne, a nagy angol költő (rádió-előadás) 50

Szent Ferenc virágai [előadás az Újpesti Katolikus Legényegyesületben] 438

Zrinyi Miklós a hadvezér és hadtudományi író/Zrinyi Miklós mint hadvezér és hadtudományi író [ismeretterjesztő előadás a honvédsázlóalj altisztjeinek Fogarason] 36

Vallomások, önéletrajz, személyes dokumentumok

A jubiláns Babits Mihály elmondja, hogyan lett költővé (Bende László interjúja, 1928) 127
Az én könyvtáram 70

Beszélgetőfüzetek 134, 163, 215, 244, 245, 361, 675

Curriculum vitae 694

Fogarás 37

Forgatókönyv [kéziratos töredék] 267

Homme de lettres vallomása 604

Költészet és valóság 193, 194, 361

Önéletrajz helyett 357

Önmagamról 342

[Születtem Szekszárdon...] 647

Műfordítások

Versek

(A verscímek betűrendjében)

A Caracalla thermái előtt/Dinnanzi alle Terme di Caracalla (Giosuè Carducci) 113, 122, 208

A halász/Der Fischer (Johann Wolfgang Goethe) 295

A harangok/The Bells (Edgar Allan Poe) 43

A holló/The Raven (Edgar Allan Poe) 53–54

A lótosz-evők/The Lotos-eaters (Alfred Tennyson) 423, 715

A prolókus (Canterbury Tales/Canterbury mesék – részlet) (Geoffrey Chaucer) 159

A semmi vágya (Charles Baudelaire) 127

[A szellemet kancsóval szokta inni...] (töredék) 159

A vízbe/In the Water (Algernon Charles Swinburne) 50, 174–175

Álomország/Dream-Land (Edgar Allan Poe) 129

Anni/For Annie (Edgar Allan Poe) 108, 110

Árny, csönd és a tenger (Algernon Charles Swinburne) 49

Charmides (Oscar Wilde) 108, 318, 429, 670

Délen/Im Süden (Friedrich Nietzsche) 137, 141, 150

Egy pogány imája/La Prière d'un païen (Charles Baudelaire) 133–134

Észre sem vettem a pillanatot... Ghitanjali (részlet) (Rabindranáth Tagore) 637–639

Ha tarka játékokat hozok eléd... Ghitanjali (részlet) (Rabindranáth Tagore) 637–639

Himnusz/Hymn (Edgar Allan Poe) 129

Isteni Színjáték – A Pokol/La Divina Commedia – Inferno (Dante Alighieri) 7, 70–71, 439, 440–442, 445, 446, 450–453, 465, 467–470, 475, 480, 483, 489, 490, 492–494, 496, 499, 503, 504, 509–512, 517, 519–521, 523–526, 532, 540, 542–544, 546–558, 563, 567, 569, 573, 574, 576–578, 591, 595, 596, 599, 613, 658, 660, 682, 688

Kevélykedem az emberek között... Ghitanjali (részlet) (Rabindranáth Tagore) 637–639

Kísértet/Une phantome (Charles Baudelaire) 63, 128
 La fuite de la lune (Impressions II.)/Benyomások II. A hold eltűnése (Oscar Wilde) 42
 Lee Annácska/Annabel Lee (Edgar Allan Poe) 107, 111
 Les silhouettes (Impressions I.)/Benyomások I. Árnyékképek (Oscar Wilde) 61, 64
 Léthe/Le Léthé (Charles Baudelaire) 31, 38
 Lucifer csillagfényénél/Lucifer in Starlight (George Meredith) 118, 135, 208
 [mert fenséges szívében rejtí ő...] (részlet) (Algernon Charles Swinburne) 49
 Messze... messze... (Charles Baudelaire) 128

Mit beszélnek a fecskék/Ce que disent les hirondelles (Théophile Gautier) 250
 Moesta et errabunda (Charles Baudelaire) 127
 Parfum exotique (Charles Baudelaire) 60, 63
 Pippa átmegy a színen/Pippa passes (részlet) (Robert Browning) 230, 476
 Spleen (Charles Baudelaire) 128
 Ulalume (Edgar Allan Poe) 108, 110
 Valakinek a Paradicsomban/To One in Paradise (Edgar Allan Poe) 108, 112
 Várakozás, Két szicilián. I. A boldogok szigete, II. Fecske-szicilián (Detlev von Liliencron) 141

Dráma

A vihar/The Tempest (William Shakespeare) 382, 667, 697, 698, 719

Szerzők szerint

Baudelaire, Charles
 A semmi vágya 127
 Egy pogány imája/La Prière d'un païen 133–134
 Kísértet/Une phantome 63, 128
 Léthe/Le Léthé 31, 38
 Messze... messze... 128
 Moesta et errabunda 127
 Parfum exotique 60, 63
 Spleen 128

Browning, Robert
 Pippa átmegy a színen/Pippa passes (részlet) 230, 476

Carducci, Giosuè
 A Caracalla thermái előtt/Dinnanzi alle Terme di Caracalla 113, 122, 208

Chaucer, Geoffrey
 A prológos (Canterbury Tales/Canterbury mesék) 159

Dante Alighieri
 Isteni Színjáték/La Divina Commedia – A Pokol/Inferno 7, 70–71, 439, 440–442, 445, 446, 450–453, 465, 467–470, 475, 480, 483, 489, 490, 492–494, 496, 499, 503, 504, 509–512, 517, 519–521, 523–526, 532, 540, 542–544, 546–558, 563, 567, 569, 573, 574,

576–578, 591, 595, 596, 599, 613, 658, 660, 682, 688

Gautier, Théophile
 Mit beszélnek a fecskék/Ce que disent les hirondelles 250

Goethe, Johann Wolfgang
 A halász/Der Fischer 295

Liliencron, Detlev von
 Várakozás, Két szicilián. I. A boldogok szigete, II. Fecske-szicilián 141

Meredith, George
 Lucifer csillagfényénél/Lucifer in Starlight 118, 135, 208

Nietzsche, Friedrich
 Délen/Im Süden 137, 141, 150

Poe, Edgar Allan
 A harangok/The Bells 43
 A holló/The Raven 53–54
 Álomország/Dream-Land 129
 Anni/For Annie 108, 110
 Himnusz/Hymn 129
 Lee Annácska/Annabel Lee 107, 111
 Ulalume 108, 110

Valakinek a Paradicsomban/To One in Paradise 108, 112

Shakespeare, William

A vihar/The Tempest 382, 667, 697, 698, 719

Swinburne, Algernon Charles

A vízbe/In the Water 50, 174–175

Árny, csönd és a tenger 49

[mert fenséges szívében rejtj ő...] (részlet) 49

Tagore, Rabindranáth

Észre sem vettem a pillanatot... Ghitanjali (részlet) 637–639

Ha tarka játékokat hozok eléd... Ghitanjali (részlet) 637–639

Kevélykedem az emberek között... Ghitanjali (részlet) 637–639

Tennyson, Alfred

A lótusz-evők/The Lotos-eaters 423, 715

Wilde, Oscar

Charmides 108, 318, 429, 670

La fuite de la lune (Impressions II.)/Benyomások II. A hold eltűnése 42

Les silhouettes (Impressions I.)/Benyomások I. Árnyékképek 61, 64

Műfordításkötet

Oscar Wilde-fordításkötet terve (Kún József-fel, 1909, Singer és Wolfner) 34, 91, 98

Wilde Oszkár verseiből (Modern Könyvtár 1916) 192, 637, 638, 641, 677–681, 683

Babits Mihály verseinek német és angol fordításai

Abendfrage/Esti kérdés (Brájer Lajos) 645
Abendlied/Esti dal (Elsa Kondor) 415

An die Herbstgrille/Az őszi tücsökhöz (Horvát Henrik) 197, 199, 331

Ballada Iris fátyoláról (Békássy Ferenc) 651

Die Csarda von Golgota/Golgotai csárda (Brájer Lajos) 645

Cumulus (Horvát Henrik) 197, 199, 331

Die Danaiden/A Danaidák (Hatvani Pál) 197, 302, 376

Golden Ghosts/Arany kísértetek (Békássy Ferenc) 651

In Horatium (Horvát Henrik) 557

Italien/Itália (Horvát Henrik) 197, 331

Laodameia (részlet) (Békássy Ferenc) 651

Lyric Love (Békássy Ferenc) 651

Sonette/Szonettek (Horvát Henrik) 197, 331

Winterlied/Téli dal (Horvát Henrik) 197, 331

Wirtshaus am Galgenberg (Alte Passionsmelodie)/Golgotai csárda (Horvát Henrik) 197, 331

Babits Mihály regényének német fordítása

Der Storchkalif/A gólyakalifa (Stefan J. Klein) 648

Babits Mihály fordítói

Békássy Ferenc

Ballada Iris fátyoláról 651

Golden Ghosts/Arany kísértetek 651

Laodameia (részlet) 651

Lyric Love 651

Brájer Lajos

Abendfrage/Esti kérdés 645

Die Csarda von Golgota/Golgotai csárda 645

Hatvani Pál

Die Danaiden/A Danaidák 197, 302, 376

Horvát Henrik
An die Herbstgrille/Az őszi tücsökhöz 197, 199,
331
Cumulus 197, 199, 331
In Horatium 557
Italien/Itália 197, 331
Sonette/Szonettek 197, 331
Winterlied/Téli dal 197, 331

Wirtshaus am Galgenberg (Alte Passionsme-
lodie)/Golgotai csárda 197, 331

Kondor, Elsa
Abendlied/Esti dal 415

Klein, Stefan J.
Der Storchkalif/A gólyakalifa 648

Arany János és Vörösmarty Mihály művei
Babits Mihály görög, latin és francia fordításában

Arany János: *Keveháza* (görög, hexameterek-
ben) 116–117
Vörösmarty Mihály: *A haldokló lány/Puella*
moriens (latin, distichonban) 116, 122, 153,
413

Vörösmarty Mihály: *Az emberek/Les hommes*
(francia) 125, 265, 466, 467
Vörösmarty Mihály: *Gondolatok a könyvtár-
ban/Pensées dans la bibliothèque* (francia)
124, 180

Babits Mihály lakásai és iskolái (1908–1916)

(A táblázat nem tünteti föl, hogy Babits gyermekkorától fogva a nyarakat Szekszárdon tölti, s a nyári külföldi utazásokat sem regisztrálja)

Év	Lakcím	Iskola
<i>Fogaras, 1908. augusztus 28., 28. után–1909. májusig/nyár végéig</i>	Fogaras, Lenkert utca 30. (ma 32.) szám alatt özv. Tamás néni házának utcai szobáját bérlő Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája I. 452</i>	Fogarasi Állami Főgimnázium (Bethlen utca), az egykori Bartók-kúria épületében – a magyarnak és a latinoknak rendes tanára; a Mikszáth Kálmán önképzőkör vezetője Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája I. 132, 343, 452</i>
<i>Fogaras, 1909. május 10. körül–1911. június 26-ig (?)</i>	Fogaras, Lenkert utca 9. szám alatt özvegy Tomtschkónénál (Ida Olmützernél) bérelt lakást Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája II. 90–91</i>	A Fogarasi Állami Főgimnázium új, kétemeletes épületét a Berivoji-patak mellett, a Teleki utca elején 1909 őszén adják át Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája II. 131–133, 220</i>
<i>Fogaras, 1909. szeptember 7.–1910. június, 1909/1910. iskolai év</i> <i>Fogaras, 1910. szeptember 8.–1911. június, 1910/1911. iskolai év</i>		Fogarasi Állami Főgimnázium – a magyar és a latin kívül nem szakosként „történetet” is tanít a IV. osztályban Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája II. 131–133, 220</i>
<i>Budapest, 1911. augusztus vége/szeptember eleje–szeptember 12. előtt</i>	Átmenetileg anyja bátyjához, Kelemen Imréhez, az Aréna út 11. II. emelet 18.-ba költözik (ahol egyetemi éveit is lakott) Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája II. 368</i>	
<i>1911. szeptember 6. (?) után– október közepe (?)</i>	Az akkor még önálló, nem Budapesthez tartozó Rákospalotán, a Fő út végén álló, 2. szám alatti egyemeletes, Reich Miklós-féle ház első emeletén (6. számú lakás) bérlő első lakását (előszobával, két mellékhelyiséggel és egy nagy alkóvos szobával) Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája II. 372–373</i>	

<i>Év</i>	<i>Lakcím</i>	<i>Iskola</i>
<i>Újpest, 1911. szeptember 1.</i> <i>Újpest, 1911. október 10.;</i> <i>Újpest, 1911. október 10-től,</i> <i>1911/1912-es tanév</i>		Újpesti Állami Főgimnázium (Újpest, Venetianer utca) – a magyar, a latin és görög- pótló irodalom rendes tanára; a Mátyás király Ifjúsági Ön- képzőkör vezetője Lásd <i>Babits Mihály életének</i> <i>kronológiája II. 370, 386–390,</i> 392, 503, 519, 531
<i>Újpest–Tisztviselőtelep,</i> <i>1912. november 16.</i> <i>szombat–1916. január 18.</i> <i>29.)/1916. május 17. körül</i>	A Budapest, X. kerületi Tisztviselőtelepre költözik; az iskola szomszédságában, a Szabóky – ma Bíró Lajos – utca 54. számú földszintes, négyablakos, díszes épület- ben két szobát vesz bérbe a Haász családtól Lásd <i>Babits Mihály életének</i> <i>kronológiája II. 533, 538</i>	Tisztviselőtelepi Főgimná- zium (Budapest, X. Szabóky utca) – a magyar, a latin, a görög-pótló irodalom rendes tanára; a Széchenyi önképzőkör vezetője Lásd <i>Babits Mihály életének</i> <i>kronológiája II. 535–538</i>
<i>Tisztviselőtelep, 1913.</i> <i>szeptember–1914. június,</i> <i>1913/1914-es tanév</i> <i>1914. október eleje–1915.</i> <i>május 22. (?)</i>		Tisztviselőtelepi Főgimná- zium (Budapest, X. Szabóky utca) – a magyar, a latin, a görög-pótló irodalom rendes tanára; a Széchenyi önképzőkör vezetője Lásd <i>Babits Mihály életének</i> <i>kronológiája II. 571, 623–624,</i> 702

- Abbázia 617, 618, 620
 Arad 80, 141, 166, 183, 189, 216, 275, 283, 307, 318, 335, 342, 344, 350, 568, 569, 690, 691, 693
 Aranyosgyéres 589
 Assisi 481, 492, 493, 498, 500
 Assisi, Porta San Pietro (Szent Péter-kapu) 498
 Assisi, Szent Ferenc-templom 498
 Athén 444, 691
 Aveyon 713
 Avignon 213, 214, 216, 279, 337
- Bad Neuheim 618
 Bad Tölz 620
 Bad Wildungen 605, 680
 Badacsony 488, 508, 509
 Badacsony-Hableány *lásd* Badacsony
 Baja 63, 86, 95, 117, 125, 143, 269, 270, 285, 286, 333, 341, 342, 561
 Baja, baja–bátaszéki híd 34
 Balatonfüred 611, 684
 Balatonfüred, Erzsébet udvar 684
 Balatonvilágos 364
 Bátaszék 689
 Bécs 105, 212–214, 262, 269, 272, 279, 302, 316, 337, 358, 359, 602, 650, 664, 698, 699, 701, 708, 716
 Belgium 222, 456
 Belgrád 502, 687, 692
 Berlin 59, 73, 83, 186, 219, 247, 251, 277, 287, 306, 318, 354, 406, 421, 426, 431, 433, 438, 447, 459, 464, 474, 475, 541, 564, 581, 662
 Berlin, Schützenstr. 33. IV. Treppe 459
 Bern 145
 Brassó 108, 211, 283, 304, 305, 426, 523, 615
 Brassó, Vigadó 305
 Budapest 29, 31, 33, 35, 36, 47, 50, 52, 59, 64, 74, 106, 107, 112, 113, 119, 125, 129, 135, 137, 150, 151, 155, 171, 172, 175, 180–182, 186, 187, 191, 193, 194, 196, 206, 208, 213–215, 218, 219, 221, 222, 228, 232, 234, 235, 237, 238, 248, 255–257, 261–263, 265, 266, 268, 270, 272, 273, 279, 281, 282, 292, 294, 300, 306, 309, 316, 320–322, 332, 335–337, 341, 345, 347, 349, 350, 352–356, 358, 359, 361, 362, 366–368, 371–373, 377, 379, 380, 383–385, 388, 391–395, 397–400, 402–404, 406, 407, 411, 413, 414, 416, 419, 420, 423, 424, 445, 447, 448, 451–458, 460, 462, 464, 467, 469, 470, 472, 474–476, 479, 483, 485, 486, 489, 505, 507, 512, 515, 520, 522, 523, 525, 528–530, 534, 535, 538, 540, 541, 543–553, 555, 556, 559–565, 567–580, 582–611, 614, 616, 617, 619, 620, 622, 623, 625–650, 652, 653, 655–667, 669–686, 688, 718
 Budapest, Andrássy út 86
 Budapest, VI. Andrássy út 22. (Operaház) 563, 625
 Budapest, VI. Andrássy út 38. I. emelet (Modern Könyvtár) 399
 Budapest, VI. Andrássy út 47. (Palermo kávéház) 289, 290
 Budapest, VI. Andrássy út 67. (Liszt Ferenc kávéház) 565
 Budapest, VI. Andrássy út 69. (Modern Színpad Nagy Endre, majd Medgyaszay Vilma Kabaréja) 40, 638
 Budapest, VI. Andrássy út 82. (Riedl Frigyes címe) 485
 Budapest, Angyalföld [ma Béke út] 392
 Budapest, VI. Anker köz 4. (Társadalomtudományi Társaság székháza) 462, 578
 Budapest, VII. Aréna (ma Dózsa György) út 11. II. emelet 18. (Kelemen Imréc lakása) 213, 368, 372, 375, 575
 Budapest, VII. Aréna (ma Dózsa György) út 66. földszint 2. (*Nyugat* szerkesztősége) 33, 88
 Budapest, II. Báró Liphay utca 3. II. emelet 11. (Babits másod-unokatestvérének, Buday Bélának lakása) 414, 512
 Budapest, VIII. Baross utca 688
 Budapest, Berliini [ma Nyugati] tér 392
 Budapest, VII. Damjanich utca 12. (*Renaissance* szerkesztősége) 208
 Budapest, VII. Damjanich utca 50. (*Élet* szerkesztősége) 546
 Budapest, V. Deák Ferenc utca 2. (Vigadó kávéház) 432
 Budapest, Dorottya–Vigadó utca sarka (Magyar Király Szálló) 632
 Budapest, IV. Egyetem utca 1. (ma Károlyi Mihály utca–Irányi utca sarok) (Central/Központi kávéház) 391, 467, 548, 653, 687, 701
 Budapest, VII. Erzsébet körút 9–11. (New York kávéház) 211, 212, 380, 408, 451, 548
 Budapest, VII. Erzsébet körút 27. (Gambrinus sörház, vendéglő) 456, 457, 459, 604

- Budapest, Erzsébet körút 32. („Kostyál Jenő antiquarium”) 237
- Budapest, VII. Erzsébet körút 41–53. (Royal Szálló) 164, 166–168, 171, 172, 255, 256, 439–441
- Budapest, VII. Erzsébet körút 41–53. (Royal Szálló Fodor-féle vívóterem) 431
- Budapest, V. Erzsébet tér (Nemzeti Szalon) 659
- Budapest, XX. Erzsébetfalva 483
- Budapest, Eskü [ma Március 15.] tér (Modern kávéház) 678
- Budapest, Fehérvári út 15/a V. 12. (Kosztolányi Dezső lakása) 547
- Budapest, Fehérvári út 23. II. (Pethő Sándor címe) 510
- Budapest, Fejérváry/Fehérvári út (a mai Bartók Béla út neve 1912-ben) 501
- Budapest, VIII. Főherceg Sándor utca 2. (Múzeum kávéház) 627, 628
- Budapest, VI. Gyár utca 4. (*Világ* szerkesztősége) 640
- Budapest, Hungária körút (ma Könyves Kálmán körút – Tisztviselőtelepi Gimnázium) 509
- Budapest, Hűvösvölgy 352, 649
- Budapest, VII. Izabella (ma Hevesi Sándor) tér (Magyar Színház) 377, 380, 472, 476, 644
- Budapest, VIII. József körút 14. III/6. (Kosztolányi Dezső lakáscíme) 406
- Budapest, VIII. József körút 45. (Baross kávéház) 653, 649, 688, 704, 705
- Budapest, VIII. József körút 56. (Bodó étterem és kávéház) 434, 653
- Budapest, VIII. József körút 77. (Kaposi/Kaposy József lakása) 426, 544
- Budapest, VIII. József utca 23. III. 23. (Dr. Halász István lakása/Kovács László) 682
- Budapest, II. Kacska utca (unokaöccse, Babits Sándor címe) 626
- Budapest, VIII. Kálvária tér 18. II/12. (Dedek Crescens Lajos címe) 553
- Budapest, Károly körút 26. („Szilágyi Béla antiq.”) 237
- Budapest, Kelenföld 581
- Budapest, Keleti pályaudvar 409, 410
- Budapest, Kereskedelmi Kaszinó 395, 404
- Budapest, IV. Kossuth Lajos utca 8. 652, 716
- Budapest, XIII. Lehel út/utca 368, 392
- Budapest, V. Lipót körút 16. (Club kávéház) 413
- Budapest, V. Lipót körút 32. (Vígsház kávéház) 516, 625, 629
- Budapest, V. Lipót körút (Gergő panzió) 703
- Budapest, [VI. Liszt Ferenc tér 8.] (Zeneakadémia) 641, 665, 666
- Budapest, IX. Lónyay utca 18. (*Nyugat* szerkesztősége) 482, 566, 648, 654
- Budapest, Magyar Kereskedelmi Csarnok 398, 403, 613
- Budapest, Margitsziget 469, 474, 625
- Budapest, Margitsziget (Alsó vendéglő) 485, 486
- Budapest, Mária Terézia (ma Horváth Mihály) tér 635
- Budapest, Ménesi út 11–13. (Eötvös-Collegium) 335, 356, 368, 485, 564
- Budapest, I. (ma XI.) kerületi Ménesi út 4. (Dienes Pálék egyik lakása) 501, 504
- Budapest, V. Mérleg u. 9. I. emelet (*Nyugat* szerkesztősége) 160, 217, 272, 409, 428, 440, 482, 541
- Budapest, VI. Nagymező utca 8. (Ernst Múzeum) 627, 628
- Budapest, VI. Nagymező utca 17. (Fővárosi Orfeum) 592, 594
- Budapest, Népliget 473, 533, 596, 674
- Budapest, Nyugati pályaudvar 211–213, 392, 430
- Budapest, Orczy-kert és a Népliget közötti terület (ma Orczy út–Üllői út–Könyves Kálmán körút–Vajda Péter utca által határolt terület) 533, 596
- Budapest, VIII. Orczy út 688
- Budapest, VIII. Örömvölgy (ma Diószeghy Sámuel) utca 688
- Budapest, XIII. Pannónia utca (Vígsház színesszbejáró) 451
- Budapest, IV. Párisi utca 3. (Elsner divatruház) 402
- Budapest, VII. Peterdi utca 39. (Osvát Ernő lakása) 419, 461, 462, 475
- Budapest, V. Petőfi tér 1. (Bristol kávéház) 288, 391
- Budapest, VIII. Rákóczi út–Múzeum körút sarka (1913-ig Nemzeti Színház) 89, 391, 457, 575, 579–581, 583–585
- Budapest, VIII. Rákóczi út 4. (Haberfeld K. fényképészeti műterme) 541
- Budapest, VIII. Rákóczi út 9. II. em. 3. (*Nyugat* szerkesztősége) 33, 112, 160
- Budapest, VIII. Rákóczi út (Uránia Színház) 603
- Budapest, Rákosliget 429
- Budapest, VIII. Röck Szilárd utca 17. IV. 2. (Szilasi Vilmos lakása) 625

- Budapest, VII. Sajó u. 5/a (*Nyugat* szerkesztősége) 33
- Budapest, V. Sütő u. 6. IV. (Füst Milán címe) 454
- Budapest, V. Szabadság tér 626
- Budapest, Savoy Szálló 676
- Budapest, VIII. Szentkirályi utca 28. (Szent István Társulat) 529, 545
- Budapest, VIII. Szentkirályi utca (Tanítók háza) 414
- Budapest, Szépművészeti Múzeum 663, 664
- Budapest, VIII. Tisza Kálmán (majd Köztársaság, ma II. János Pál) tér (Népopera, később Városi Színház, majd Erkel Színház) 681
- Budapest, X. Tisztviselőtelep, Delej utca 1. (Dienes Pálék lakása) 394, 395, 430–432, 471, 473, 504, 538, 539, 650
- Budapest, X. Tisztviselőtelep, Szabóky (ma Bíró Lajos) utca 41. (Babits István albérlete) 634
- Budapest, X. Tisztviselőtelep, Szabóky (ma Bíró Lajos) utca 54. (Babits lakása) 532–535, 538–541, 545, 571, 599, 609, 611, 616, 623, 625, 630, 633
- Budapest, X. Tisztviselőtelep Szabóky (ma Bíró Lajos) utca 59. (Dienes Pálék lakása) 395, 430, 432, 473, 504, 507, 535, 538, 539, 650, 657, 668, 686
- Budapest, X. Tisztviselőtelep Szabóky (ma Bíró Lajos) utca (Tisztviselőtelepi Főgimnázium) 473
- Budapest, X. Tisztviselőtelep Kendeffy (ma Györfly István) utca 473
- Budapestről, Új Szent János Kórház 353
- Budapest, Újpest rakpart 6/a III. 19. (Kosztolányi Dezső címe) 510
- Budapest, VIII. Üllői út 18. (Révai Irodalmi Intézet Részvénytársaság könyvesháza) 525, 540
- Budapest, VIII. Üllői út 95. (Móricz Zsigmondék lakása) 399, 467
- Budapest, IV. Váci utca 14. (Korona kávéház) 400, 419, 464, 469, 470, 527, 548
- Budapest, IV. Váci utca 73. (Szüllő Géza címe) 355
- Budapest, I. Várlok u. 8. (Pintér Jenő címe) 460, 495
- Budapest, XIV. Városliget (Beketow/Beketov Cirkusz) 377
- Budapest, XIV. Városliget (Angol Park bajor sörkertje, „Alpesi Falú”) 206
- Budapest, I. Városmajor utca 64. (Városmajor Szanatórium; János Szanatórium, 1912) 572
- Budapest, V. Vigadó tér 2. (Vigadó/Vigadó kávéház) 184, 541, 544, 548, 575, 576, 626, 628, 638, 663
- Budapest, XIII. Vígyszínház 382, 403, 404, 445, 450–453
- Budapest, Vilmos császár (ma Bajcsy-Zsibinszky) út 55. (*Pesti Napló* szerkesztősége) 709
- Budapest, Zugliger 413
- Budapest, II. Zsigmond utca (Babits Sándorék lakása) 633
- Budapest, III. Zsigmond utca (Óbudai Gimnázium) 280
- Cambridge (King’s College) 651, 659, 670
- Catania 501
- Como 612, 614
- Cervin-hegy [németül Matterhorn] Cornergrat falu mellett (Svájc) 148
- Cöthen 77
- Cservenka (Bács-Bodrog vármegye) 500
- Debrecen 282, 345, 380, 471, 526, 530, 551, 552, 582, 611, 615, 650, 652, 657, 670, 671, 702, 714
- Dellbrüch/Delbrück 618
- Desenzano (Garda-tó mellett) 612
- Déva 221, 349
- Ditró 657
- Domodossola (Olaszország) 616
- Drezda 612
- Eger 490
- Előpatak (Kovácsna megye, Románia) 347
- Esztergom 62, 168, 245, 588
- Feldafing (Svájc) 496
- Felsősebes 33, 35, 36
- Firenze 179, 238, 336, 460, 477, 478, 480, 481, 483, 492, 494, 496, 498–501, 558, 567
- Firenze, Chiesa di Or S. Michele 497
- Firenze, dóm 542
- Firenze, Piazzale Michelangelo 336
- Firenze, San Giovanni-bazilika keresztelőkápolnája 518
- Fiume 111, 211, 212, 218, 332, 495, 551, 555, 668–670, 672
- Fogaras 29–31, 33–38, 40, 42–44, 46–57, 59–73, 75–79, 83–91, 94–98, 100, 102, 104–110,

- 113–116, 118–126, 128–155, 157, 160–211, 214, 218–224, 226–248, 250–260, 262–266, 268–292, 294–315, 317–319, 321–345, 347–351, 354, 357, 362–366, 369–373, 375, 376, 378–380, 383, 387, 392, 403, 405, 418, 423–425, 430, 433–435, 446, 448, 461, 467, 476, 492, 500, 513, 518, 521, 523, 527, 528, 530, 560–562, 564, 567, 573, 586, 587, 614, 622, 628, 633, 636, 639, 643, 666
- Fogaras, Berivoji-patak 115
- Fogaras, Bethlen utca 91, 275, 276, 298
- Fogaras, Bulea-tó 492
- Fogaras, Chyba/Chiba cukrászda 138
- Fogaras, Ferenc József tér 446
- Fogaras, Hotel Mercur (Kaszinó) 34, 235, 435
- Fogaras, Király utca 37. 276
- Fogaras, Lenkert utca 9. 87, 90, 91, 115, 307, 350, 628
- Fogaras, Lenkert utca 30. (ma 32.) 86, 307, 350, 628
- Fogaras, Mercur Palace étterem 235
- Fogaras, Mexikó vendéglő 313
- Fogaras, Papírmalom liget 90, 153
- Fogaras, Stolp-ház 49
- Fogaras, Teleki utca 115
- Fogaras, Teleki utca (Cigánia/Cigónia) 298
- Fogaras, vár 48
- Fogarasbethlen 154
- Franciaország 145, 210, 212, 213, 216, 217, 612, 649, 713
- Freiburg 496
- Frohnleiten (szanatórium – Ausztria) 690–695, 697, 717
- Gablonz 683
- Galac (község Fogaras mellett) 300
- Garda-tó 393, 612, 613
- Gardone (Garda-tó mellett) 612
- Graz 617, 690, 692, 693, 695
- Gyulafehérvár 596
- Hága 201
- Hátori-tó (Lillafüred) 621
- Háromszék vármegye 37
- Heidelberg 579, 609, 652
- Herkulesfürdő 342, 347, 350
- Hódmezővásárhely 331
- Jászberény 703
- Kassa 528, 553, 717
- Kecskemét 532, 646
- Kissebes 283, 426
- Klagenfurt 618
- Kolozsvár 30, 134, 220, 238, 252, 256, 304, 472, 476, 512, 550, 577, 626, 636
- Kolozsvár, Gámán Könyvkereskedés 237, 238
- Korfu 501
- Kőbánya, X. Szent László tér 672
- Kőbánya, X. kerületi Magyar Királyi Állami Főgimnázium 273
- Kőhalom (Románia) 497
- Köln 618
- La Manche 137
- Lillafüred (vízesés) 621
- Lipce 279, 680
- London 198, 382, 641, 703, 719
- Málta 501
- Mantova 509, 554, 558
- Marl (Németország) 494, 500, 516, 549, 562, 563, 572, 608, 699, 718
- Marosvásárhely 277
- Marseille 211, 213
- Miklósvár (Kovászna megye, Erdély) 271
- Milano 495, 515, 612–614
- Miskolc 83, 95, 216, 231, 240, 242, 243, 248, 326, 430, 490, 607, 619–622, 717
- Monaco 211, 213
- Monte-Carlo 213, 214, 216, 279, 337
- Montreux 612, 615
- München 197, 207, 211, 213, 218, 279, 337, 541, 565, 620, 679
- Nagybecskerek 645
- Nagydorog (Tolna vagy Fehér megye) 367
- Nagykanizsa, József Főherceg Laktanya 687
- Nagysáros (Szlovákia) 621
- Nagyszeben 33, 284, 315, 342, 350, 426, 615
- Nagyvárad 33–35, 39, 42, 44, 45, 47, 52, 53, 57–59, 65, 70, 72, 74–77, 82, 83, 85, 98, 100, 197, 199, 238, 261, 269, 361, 463, 548, 669, 679
- Nápoly 62, 110–112, 560, 590
- New Brunswick, New Jersey 148
- New York 141, 459, 649
- Nizza 211, 213, 214, 216, 231, 279, 337
- Nürnberg 618
- Nyitra 401

Olaszország 62, 109–111, 113, 189, 210, 211, 213, 216, 217, 480, 481, 491, 493, 497, 500, 505, 517, 607, 612
 Olt szurdokvölgye (ma Turnu Roşu – Porcsesd) 202
 Orsova (Al-Duna – Románia) 342, 346, 350
 Padua (Padova) 613
 Palermo 495, 504
 Palics (Szerbia) 111
 Párizs 78, 93, 96, 97, 145, 163, 175, 176, 209, 211, 213, 215, 218, 231, 260, 279, 308, 318, 319, 337, 350, 351, 382, 383, 412, 429–431, 456, 458, 459, 473, 549, 564, 565, 597, 619, 649, 673, 713
 Párizs, Moulin-Rouge 260
 Párizs, Notre Dame 619
 Párizs, Sorbonne Collège de France nyolcas terme 456
 Párizs, Théâtre Française 213, 383
 Pécs 7, 45, 68, 73, 77, 79, 95, 100, 101, 238, 280, 314, 348, 356, 371, 439, 460, 483, 484, 499, 507, 557, 567, 570, 572, 574, 576, 577, 603, 611, 629, 634, 660
 Pécs, Nádor kávéház 280, 348
 Perugia 434, 492, 493
 Peschiera (Garda-tó mellett) 612
 Pozsony 316, 388
 Prága 652
 Provence 671
 Purkersdorf (Ausztria) 79
 Rákospalota 126, 127, 368, 377, 380, 392, 393, 397–399, 404, 406–409, 413, 416, 420, 422, 423, 428, 433, 442, 445, 448, 449, 453, 454, 456, 457, 461, 462, 464, 469, 472–475, 477–479, 489, 491, 495, 497, 500–503, 505, 507, 508, 510–512, 515–517, 519, 520, 523, 524, 527, 528, 531, 532, 544, 562, 608
 Rákospalota, Fő utca/út 2. (Reich Miklós-féle ház) I. 6. (Babits lakása) 371, 372, 376, 377, 380, 392, 393, 397–399, 404, 416, 423, 442, 445, 486, 492, 504, 511, 512, 516, 519, 520, 522, 523, 528, 532, 541, 578, 602
 Ravenna 492, 495–498
 Ravenna, S. Vitale-bazilika 495, 496
 Riva (Olaszország) 82, 612
 Riviéra (francia) 213
 Róma 62, 109, 110, 113, 550, 595, 596, 658, 673
 Róma, Collegium Germanicum et Hungaricum 595, 596, 657

Ruma (középkori nevén Árpatarló – Vajdaság, Szerbia) 531
 San Remo 211, 213
 Schaffhausen (Rajna vízése) 213, 279, 337
 Schönbrunn 316
 Selmecbánya 312
 Siena 492, 497
 Sinaia (Románia) 495
 Stratford upon Avon 719
 Sušak (Fiume mellett) 668
 Sümeg 629
 Svájc 145, 514, 612, 614–616
 Szabadka 61, 80, 109, 150, 212, 261, 406, 408–412, 438
 Szádrév (Magyar tengermellék, Magyar Királyság) 668
 Szakolca 373, 381, 385, 386, 422, 433, 457, 458, 475, 512, 529, 581, 582
 Szapár 593, 616, 617
 Szarajevó 687
 Szatmár 620
 Szeged 32–34, 38, 39, 46, 52, 57, 58, 70, 71, 75, 76, 78, 86, 87, 91, 94, 95, 119, 120, 122, 149, 181, 200, 230, 238, 242, 262, 269, 270, 278, 282, 285, 286, 305, 309, 315, 363, 381, 428–430, 476, 482, 487, 488, 513, 519, 520, 528, 529, 531, 546, 547, 549, 550, 563, 568, 569, 688
 Szeged, Szent György utca 261
 Szeged, Tisza kávéház 57, 86
 Szeghalom 200, 296, 303
 Szekszárd 7, 32, 33, 35–38, 45, 52, 61, 63, 70, 72, 73, 75, 77, 90, 101, 106, 108–113, 118, 121, 126–129, 134, 143–145, 147, 148, 158, 169, 193, 195, 196, 198, 209–214, 216–219, 223, 225–227, 229, 232, 235, 236, 249, 251, 252, 254, 260, 262, 265, 268–270, 272, 274–277, 284, 286, 290, 294, 298, 301, 305, 313, 315–317, 319–321, 327, 331, 333, 334, 340, 342, 345–350, 352, 353, 355, 357–359, 361, 362, 366–369, 371–373, 375, 377, 379–386, 390–393, 395–398, 400, 401, 404, 410, 414, 416, 417, 419, 420, 422, 426, 428, 433–437, 445, 447–449, 451, 458, 459, 461, 464, 469, 472, 474–476, 480, 486, 488, 490–494, 497, 499–502, 504–507, 509, 511, 515, 520, 521, 523, 527, 540, 544, 557–559, 561–563, 569, 570, 574, 577, 578, 581, 589, 595, 598, 605–607, 609, 611, 612, 614–616, 620, 622, 629–631, 634, 635, 640, 641, 644,

- 645, 647, 648, 650, 655–657, 660, 664–668, 672, 674, 681–683, 688–691, 694, 695, 697–698, 700–702, 706–708, 712, 716, 717, 719
- Szekszárd, László utca (ma Babits Emlékház) 72, 108, 449, 490
- Szekszárd, Szekszárd Szálló 384
- Szekszárd, Krammer Vilmos könyvkereskedése 49, 101, 236, 316
- Szekszárd, Pénzügyigazgatósági Palota és Hitelbank 645
- Szekszárd, Remete-kápolna 697
- Szekszárd, Séd utca 689
- Szilágyság 601
- Tátralomnic 493
- Tátraszéplak 619
- Temes megye 210, 211
- Temesvár 56, 57, 61, 63, 64, 67, 166, 233, 342, 347, 350, 483, 484, 567
- Temesvár, Liget híd 347
- Terontola (Olaszország) 493, 498
- Thurzófüred (Felvidék, Szepes megye) 496, 497, 500
- Tivoli 110, 113
- Toblach 494
- Újpest 7, 190, 355, 356, 363, 364, 366, 368, 370–374, 376–378, 381, 384–392, 394, 397, 399, 400, 402, 407, 408, 413, 414, 416, 428, 432–434, 438, 441, 442, 446, 450–452, 455, 458, 460, 461, 465, 467, 473, 475, 477, 479, 482–484, 486–495, 498, 500–503, 506, 508, 509, 512, 515, 519, 520, 522, 524, 527–534, 540–543, 545, 547, 548, 553–556, 558–560, 562, 571, 579, 589, 592, 601, 608, 616, 625, 626, 640, 642, 661, 690, 709, 715, 717
- Újpest, Árpád út 392
- Újpest, Árpád út 52. (Haberfeld K. fényképészeti műterme) 541
- Újpest, Árpád út 56. (Újpesti Közművelődési Kör) 442, 446
- Újpest, István (ma Szent István) út 392
- Újpest, Lőrinc utca 23. (Komjáthy Aladárék lakása) 494, 548
- Újpest, Újpesti Katolikus Legényegyesület 438
- Újpest, Vasút utca 69. („Dekáni képző- és iparművészeti iskolája”) 515
- Újpest, Venetianer utca 366, 388
- Újpest, Vigadó 515, 533, 540
- Vacaria-hegy (Románia) 144
- Vajdahunyad 342–344, 350
- Varjas (Temes megye, Románia) 210–213, 217, 218, 366
- Vaskút (Románia) 239
- Velence 62, 86, 100, 143, 174, 211, 219, 240, 492, 494, 495, 497–499, 509, 609, 612, 613, 615, 622, 670
- Velence, Accademia delle Belle Arti 62, 117
- Velence, Ponte dei Sospiri 670
- Velence, Szent Márk tér 495, 612
- Verona 410, 612
- Verona, Chioistro di S. Zeno 410
- Vicenza 612
- Visegrád 316, 523, 526
- Volosca, Villa Giovanni (Dedek Crescens Lajos címe – ma Horvátország) 553
- Vöröstorony (Románia) 202
- Weimar 500
- Zágráb 147, 614
- Zalaegerszeg 500

- A. Ilona 276
 Ábel Janka 223, 275, 284, 334, 340, 643
 Ábrahám Ernő 437
 Ábrányi Emil 48, 259
 Ábrányi Kornél 184
 Addison, Joseph 560
 Ady Endre 11, 13, 16, 25, 36, 39, 40, 42–48, 52, 53, 58, 59, 61, 65–67, 72–74, 78, 79, 81–83, 85, 88, 89, 91–95, 97–101, 103–105, 107, 109, 111, 135, 142, 143, 163, 172, 173, 175, 176, 180, 183, 186, 197, 212, 213, 220, 226, 229, 233, 234, 238, 240, 242, 244, 248, 250, 252, 253, 259, 262, 265, 266, 271, 274, 277, 278, 280, 286, 292, 293, 297, 309, 310, 312, 315, 325, 345, 359–361, 384, 391, 394, 402, 407–410, 412, 414, 419–421, 430, 433, 438, 456, 463, 464, 481, 487, 489, 490, 493, 522, 548, 557, 561, 566, 568, 569, 572, 575, 577, 579, 580, 583–585, 587, 592, 593, 600, 607, 610, 613, 624, 629, 632, 651, 652, 654, 659, 662, 666, 670, 671, 679, 689, 691, 701
 Ady Lajos 11, 522, 527, 572, 574, 575
 Agárdi László 512
 Aiszkhülosz 175
 Albert János 132, 223, 254, 334, 374
 Albrich János 202, 316, 379
 Albrich Ottó 281, 379
 Alexander Bernát 35, 219, 564
 Alpár Ágnes 11, 40, 225
 Alpár Ignác 115
 Alszeghy Zsolt 87, 299, 485
 Ambrózy Pál 57, 62, 90, 91, 100, 110, 111, 134, 156, 157, 173, 211, 218, 250, 275, 311, 312, 319, 338, 342, 350, 366, 435, 447, 513, 561, 636, 639, 643
 Ambrus Zoltán 190, 213, 431, 487, 490, 496, 566, 600, 607, 634, 647, 654
 Andor József 60
 András Ernő 80
 André István 73, 378, 451, 469, 480, 504, 507, 544, 630, 631, 634, 666, 717
 Andrejevics 693
 Angyal Dávid 280, 281, 287, 288, 556, 591, 596, 602, 610
 Angyal-Engel János, dr. 483
 Angyalosi Gergely 20
 Antal Gábor 346, 353
 Antal Sándor 39, 679, 680
 Ányos Pál 389
 Apafi Mihály 48
 Apáthy István, ifj. 48
 Apponyi Albert, gróf 201
 Apponyi Gézáné, grófnő 384
 Apró Ferenc 13, 31, 34, 43, 58, 63, 65, 67–69, 71, 74, 78–81, 89, 91, 92, 95, 98, 99, 102, 106, 142, 144, 246, 262, 264, 270, 294, 305, 309, 315, 373, 458, 461, 488, 520
 Arany János 49, 55, 64, 106, 116, 117, 119, 126, 131, 135, 167, 172, 195, 217, 224, 237, 238, 244, 245, 248, 253, 254, 261, 271, 279, 286, 291–293, 309, 314, 327, 338, 343, 344, 354, 384, 389, 390, 402, 465, 513, 517, 537, 554, 564, 568, 570, 571, 574, 592, 650, 661
 Arany László 68
 Ariosto, Ludovico 237
 Arisztotelész 131, 132, 222
 Arrhenius, Svante August 671
 Aszlányi Dezső 422, 429
 Aszlányi Dezsőné 429
 Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat 54, 92, 107, 192, 237, 309, 445, 524, 566, 575, 606, 622, 647–649, 651, 654, 655, 667, 675, 677, 678, 680, 681, 685, 686
 Babits Angyal 32, 37, 38, 48, 49, 51, 61, 63, 69, 75, 77, 83, 102, 134, 146, 198, 223, 226, 227, 229, 247, 254, 260, 262, 272, 274, 275, 283, 284, 293–296, 313, 316, 317, 326, 329, 334, 348, 349, 365, 368, 371–374, 376, 378, 384, 395, 396, 398, 400, 401, 403, 404, 436, 445, 449, 451, 456–458, 468–470, 475, 480, 499, 502, 504, 507, 511, 516, 519, 521, 523, 526, 532, 577, 589, 609, 616, 619–621, 629, 630, 636, 645, 669, 672–674, 682, 687, 695, 706, 708
 Babits Ildikó 675
 Babits István 38, 50, 63, 69, 77, 83, 96, 101, 144, 223, 236, 247, 254, 262, 266, 272, 274, 283, 290, 294, 296, 307, 314, 328, 329, 334, 336, 337, 339, 377, 400, 401, 440, 445, 448, 452, 480, 490, 499, 502, 504, 507, 511, 516, 519, 521, 526, 530, 532, 544, 545, 560, 570, 577, 578, 589, 594, 595, 598, 601, 605–607, 615, 616, 618–622, 624, 626, 629–631, 633–637, 640, 644, 645, 655, 656, 660, 666–668, 672–674, 676, 681–683, 689, 692, 701, 703, 706, 708, 712, 713, 716–719
 Babits Konstancia (Stanci néni) 75, 81, 511–512, 629, 701
 Babits Mihály (Babits dédapja) 371, 664

- Babits Mihály, id. 90, 363, 439, 441, 595, 598, 599
- Babits Mihályné Kelemen Auróra, id. 32, 38, 45, 50, 65, 68, 69, 73, 75, 77, 90, 96, 101, 144, 146, 157, 231, 232, 236, 246, 247, 254, 257, 262, 271, 275, 276, 282, 290, 295, 314–316, 323, 325, 326, 328, 330, 334, 336, 337, 339, 349, 356, 365, 372–376, 381, 394, 397, 404, 428, 435–437, 439–441, 448, 449, 451–453, 458, 460, 461, 464, 468, 469, 475, 480, 488, 499, 501, 504, 507, 511, 512, 516, 519–521, 526, 529, 532, 544, 545, 552, 557–559, 570, 577, 578, 588, 589, 593, 594, 597–599, 605, 620–622, 629, 630, 633, 634, 660, 666–668, 671–674, 676, 681–683, 687, 695, 703, 706, 712, 713, 716–719
- Babits Olga 316
- Babits Sándor 220, 626, 633, 689, 708
- Babits Sándorné *lásd* Keresztes Ilona
- Babos/Bakos (?) István 230
- Bacon, Francis 115, 118, 128
- Badics Ferenc 595
- Baditz Ottó 237
- Baedeker, Karl 279
- Bahr, Hermann 631
- Bajza József 441
- Bajomi Lázár Endre 214, 215
- Bakó Anna 473
- Bakó Endre 530, 552
- Balassa Ármin, dr. 528, 551
- Balassa József 468, 470, 558, 594
- Balassa/Balassi Bálint 55, 207, 251, 288, 291, 459, 460, 650
- Balázs Béla 12, 23, 38, 41, 66, 74, 89, 95, 105, 111, 142, 146, 188, 207, 209, 229, 230, 243, 244, 252, 253, 289, 412, 438, 443, 552, 559, 560, 574, 575, 579, 594, 629, 666, 679, 680
- Bálint Gábor 193
- Bálint Lajos, dr. 186, 345
- Balla Erzsébet 590, 660
- Balla Ignác 328
- Balla Károly 48
- Balog Károly 94, 101, 634
- Balogi Virág 12
- Balta Béla 280, 348
- Balzac, Honoré de 498, 617
- Bán Jenő 83
- Bánfi Dénes 48
- Bangha Béla SJ 566
- Bánóczi László 207
- Bányai Elemér (Zuboly) 32, 48, 49
- Baranyai Zoltán 142
- Baráth Sándor 112
- Bárdos Judit 18
- Barkóczy Sándor 300, 301, 352–354, 563
- Barna Sándor 287
- Baross Gyula 335
- Barrett Browning, Elizabeth 332
- Barsinszky Ede 596
- Bársony István 43, 44, 90, 156
- Barta János 310
- Barta Lajos 691
- Barta (Bassist) Sándor 690, 691
- Bartal Mária 29, 138, 170, 188, 299, 561, 678
- Bartók Béla 20, 74, 594, 613, 653
- Barzini, Luigi 237
- Basch Lóránt 35, 78, 280, 288, 290, 352, 423, 472, 549, 653
- Baskircsef/Baskircsev, Maria Konstantinovna 82
- Bassermann, Albert 603
- Bassermann, Alfred 701
- Baudelaire, Charles 31, 38, 49, 60, 63, 117, 127, 128, 133, 134, 139, 300, 417, 560
- Bausz Gyula 132, 334, 343, 367
- Bayer József 204
- Beardsley, Aubrey 168
- Beatrix királyné 99, 100
- Beck Ö. Fülöp 97, 270, 347, 399
- Bedcsula Olívia 321
- Begyáts László 243
- Békássy Elemérné 651, 659
- Békássy Ferenc 12, 75, 221, 318, 651, 659, 660, 670
- Béldi Pál 48
- Belia György 13, 17, 19, 34, 40, 41, 53, 67, 70, 139, 165, 169, 193, 197, 240, 244, 245, 269, 297, 314, 336, 342, 361, 392, 399, 405, 408, 409, 418, 431, 436, 437, 439, 449, 457, 467, 477, 495, 497, 498, 514, 587, 593, 640, 644, 672, 673, 681, 691, 701, 711
- Benárd Gyuláné, dr. 519, 531, 546, 550, 556, 569
- Bencze László 72
- Benczúr Gyula 237
- Benda Kálmán 19
- Bende László 29, 127
- Benedek Elek 539
- Benedek Marcell 13, 170, 288, 407, 710
- Benedict Henrik, dr. 655
- Benkő Imre 683
- Benkő Jenő 684
- Benkő Józsefné, özv. 684
- Beöthy Zsolt 189, 237, 248, 544, 546, 570

- Bérczi Ede 57, 94, 95, 513
 Bérczi László 95
 Berczik Árpád 472
 Beregi Oszkár 164, 166, 186, 439–441, 446, 657, 659, 689
 Berényi Zsuzsanna 186
 Bergson, Henri 119, 129, 151, 158, 210, 211, 214, 215, 219, 238, 255, 256, 318, 319, 351, 456, 535, 571, 572, 579, 632, 651
 Berki Miklós 61
 Bernolák 693
 Berzeviczy Albert 99
 Berzsenyi Dániel 55, 131, 167, 291, 343, 344, 389, 608
 Bessenyei György 344, 389, 473, 610, 650
 Bielek (Dezséry) Dezső 273
 Bimbis *lásd* Kelemen Imre
 Biró Lajos/Biro, Ludwig 59, 68, 72, 255, 420, 421, 453
 Bíró-Balogh Tamás 52
 Bisztray Gyula 33, 43, 48, 56, 59, 66, 71, 87, 90, 91, 96, 98, 110, 113, 115, 133–140, 149, 150, 155, 162, 164, 169–172, 174–180, 187, 191, 197, 199, 210–214, 220, 229, 239, 244, 246, 250, 264, 269, 276, 278, 281, 283, 285, 289, 296–300, 312, 319, 326, 328, 334, 342, 344, 355, 366, 373, 375, 376, 379, 380, 386, 427, 442, 465, 476, 522, 560, 567, 628, 636, 643, 644
 Blaha Lujza 404
 Blánár János 639
 Blériot, Louis 137
 Blondin, Charles/Jean François Gravelet-Blondin 140
 Boccaccio, Giovanni 219, 239, 625–628
 Bodnár György 21
 Bodnár István 38, 333, 385, 689
 Bodnár Istvánné 689
 Bodnár József 149
 Bodnár Zsigmond 463
 Bodó Adolf 653
 Bodor Aladár 48
 Bodzasy Pista 307
 Bokor Malvin 437
 Boncz Ödön 508
 Borbély Gyula 315, 405, 560, 573
 Borel, Émile 701
 Boros Ferenc 416, 664
 Boros Gábor, dr. 189
 Borosnyay Károly 94–96, 108, 230, 428, 429
 Borosnyay Károly (miskolci mérnök) 95
 Borosnyay Károlyné *lásd* Gyertyánffy Adrienne
 Boross László 438
 Borsai J. Rezsőné Lux Ilona 340
 Borsai Rezső, nagyenyedi 340
 Borsos József 663–664
 Borzsák József 42
 Botta Anna 276
 Botticelli, Sandro 701
 Botvinnik, Mihail Moisejevics 652
 Boukuár Ernő 363
 Böcklin, Arnold 31
 Bölöni György 13, 53, 93, 186
 Böröcz Marcell 460, 481, 505
 Böszörményi Andor, dr. 58, 88
 Brájjer Lajos, dr. 639, 645, 665
 Brandschott Dezső 220, 373
 Branyiczky Dezső 94
 Brassai Sámuel 513, 520
 Braun Róbert 568, 569
 Brázay Emil 581
 Bréal, Michel 104
 Bresztovszky Ernő 44, 45, 110, 111, 377, 381, 382, 384, 394, 396, 398, 585
 Bródy Miksa 65, 96, 321
 Bródy Sándor 190, 255, 431, 472
 Browning, Robert 176, 230, 474–476
 Bruckner Lajos 307
 Brueghel, Pieter 560
 Brunschvicg, Léon 645
 Brück Károly 516
 Buchner, Georg 82
 Bucska Hugó 133
 Bucsy István 78
 Buda Attila 9, 13, 14, 30, 34–36, 44, 54–56, 63, 64, 66–68, 71, 73, 76, 82, 84, 89, 91, 92, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 110, 113, 114, 117, 129, 133, 142, 144, 148, 149, 160–162, 165, 167, 169, 171, 172, 175, 179, 183–185, 187, 191, 192, 195, 198, 199, 201, 202, 205–209, 211, 214, 217–219, 221–223, 225, 227–229, 231–233, 237, 238, 240, 242, 243, 248, 249, 252, 254, 255, 256, 261, 266, 273, 274, 278, 280, 281, 283, 287, 290, 292–294, 296, 297, 301, 303, 304, 306, 307, 309–314, 319, 323–325, 327–331, 333–335, 337–342, 344, 348–356, 362–366, 368, 369, 371–378, 380, 382, 384, 385, 386, 388–394, 396, 397, 399, 402, 403, 406, 408–413, 416, 419, 422, 425, 428, 431, 433, 434, 437–442, 445, 446, 452, 453, 455, 458, 463, 465, 466, 468–470, 472, 473, 476–479, 481, 484, 485, 487–498,

- 500–502, 508, 509, 513, 514, 518–522, 524, 525, 527, 531, 533, 538, 540, 543, 547, 548, 549, 551–555, 558, 562, 563, 571, 579, 585–589, 592, 599, 604, 608, 612, 614, 616, 617, 621, 622, 625, 626, 631, 634, 635, 641, 642, 647, 655, 656, 660, 661, 665, 666, 668–670, 674, 675, 677, 681, 683, 690–693, 705, 716, 718, 719
- Buday Béla 235, 414, 512, 660
- Buday Dezső 75, 79, 80, 83, 94, 100, 660, 707
- Buday Dezsőné Jörítz Hilda 660
- Buday Kálmán, dr. 145, 676, 687
- Buday Klára 621
- Buday László (jogász, statisztikus) 235, 322, 567, 624
- Bulyovszky Gyula 432
- Bulyovszkyné Szilágyi Lilla 432
- Bunovszky 103
- Burlás 461
- Burne-Jones, Edward 168
- Buzeczky Ernő 133, 220, 373, 379, 476
- Buzzi, Paolo 181, 187
- Byron, George Gordon 49, 332
- Cantor, Georg Ferdinand Ludwig Philipp 555
- Carducci, Giosuè 113, 122, 208, 332, 504, 505
- Carpaccio, Vittore 117
- Catilina, Lucius Sergius 344, 389
- Catullus, Caius Valerius 174
- Cebe Gy. 693
- Cézanne, Paul 82
- Chaplin, Charles 82
- Charomes, P. (?) 82
- Chaucer, Geoffrey 159
- Chéret, Jules 82
- Cholnoky (László/Viktor) 252
- Cholnoky Viktor 634
- Chorin Ferenc 30, 217
- Cicero, Marcus Tullius 55, 84, 189, 344, 379, 389, 628
- Coleridge, Samuel Taylor 332
- Collège de France nyolcas terme 456
- Collegium Germanicum et Hungaricum 595, 596, 657
- Collot, Otto 603
- Coomaraswamy, Ananda K. 702
- Cowper, William 332
- Czagány Sándor 696
- Czakó Gabriella 537, 538
- Czank (Rank?) Dezső, dr. 307
- Czecz János 133, 220, 342, 374, 379, 385, 430, 434, 476, 528
- Czeizel Endre, dr. 22, 138, 145, 298, 349, 358, 361, 380, 388, 393, 417, 427, 538, 608, 612, 617, 624, 646, 647, 650
- Czeizler (?) 656
- Czellár Ferenc 526
- Czeller Tibor 465
- Czímer Károly 230
- Czóbel Minka 401
- Czuczor Gergely 650
- Czwittinger Dávid 335
- Csanak Dóra, F. 14, 193, 239, 242, 256, 336, 399, 405, 408, 436, 437, 439, 457, 477, 514, 587, 640, 644, 681, 711
- Csányi László 14, 30, 50, 73, 75, 91, 101, 134, 143, 169, 170, 226, 266, 349, 361, 428, 490, 561, 651
- Csáth Géza 95, 186, 242, 252, 651
- Csemez Mária 528, 529, 545
- Csemez Paula 569
- Csengeri János 204
- Cserei Mihály 48
- Cserép József 354, 389
- Cséve Anna 9, 538, 701, 705, 707, 711, 715
- Csicsáky Imre 567
- Csikó Gergely 64, 377
- Csikó Jenő 304
- Csiszár Mirella 14, 111, 112, 144–146, 148, 196, 202, 216, 227, 231, 238, 260, 317, 343, 344, 346, 347, 397, 614, 630, 631, 664, 692
- Csizi Renáta 10
- Csizmadia Sándor 44, 45
- Csokonai Vitéz Mihály 55, 224, 291, 343, 344, 389, 473
- Csokonai-Illés Sándor 14, 30, 34, 37, 43, 44, 55, 62–64, 66–69, 72, 76, 77, 80, 84, 85, 88, 89, 91, 100, 104, 106, 113, 115, 131, 133, 136, 137, 142, 146, 148–150, 157, 159–162, 164, 165, 167, 182–186, 189, 191, 192, 195, 197, 198, 200–204, 206, 207, 212, 214, 219, 220, 223–225, 227, 229, 235, 237–239, 242, 243, 246, 250, 254, 255, 258–260, 270, 271, 274–279, 281–284, 287, 291, 292, 301–305, 307, 311–313, 319, 320, 323, 326–331, 333, 334, 337–340, 342, 344, 347, 364–367, 399, 435, 481, 604, 644
- Csorba Csilla, E. 20
- Csudáky Bertalan 181, 186
- Csuka Béla 529, 545

- Dániel Ödön, dr. 332
- Dante Alighieri 7, 35, 70, 71, 73, 108, 116, 179, 222, 234, 237, 261, 264, 285, 297, 360, 405, 419, 424, 426, 440, 441, 445, 446, 450, 452–455, 458–461, 465–470, 475, 480, 481, 483, 488–494, 496–499, 502, 510, 511, 517–521, 526, 531–535, 537, 540–558, 560, 566, 567, 569–571, 573, 576–578, 580–583, 585, 590–599, 612, 613, 623, 628, 632, 657–661, 673, 688, 689, 698, 701, 702
- D'Annunzio, Gabriele 613
- Dapsy Böske 307
- Dapsy Gizella (Nil) 169, 199, 204, 268, 295, 296, 302, 303, 307, 562
- Darvas János 243
- Darwin, Charles Robert 7
- Daudet, Alphonse 571
- Dávid István 189
- Dávid Gyula 277
- Dávid Katalin 646
- Deák Ferenc 55, 131, 167, 225, 301
- Deáky Loránd 90, 211, 279, 296
- Dedek Crescens Lajos 544, 547, 553, 588
- Degas, Edgar 82
- Dékány Árpád 388, 515, 533
- Delfli, Gay 82
- Delvaille, Henry-Caro 82
- Demény János 652
- Démosztenész 291
- Dénes Iván Zoltán 310
- Dénes Lajos 458
- Dénes Zsófia 691
- Deutsch János 492
- Deutsch Vilmos 133, 220, 347, 373, 379, 476, 492
- Deutsch Zsigmond cég 74
- Dévényi Iván 263, 264
- Dickens, Charles 617
- Dienes Barna 526, 530, 551, 552, 649, 713
- Dienes Gedeon 341, 422, 428, 456, 457, 469, 714
- Dienes Kató 526, 652, 657, 714
- Dienes Lajos, dr. 617, 621
- Dienes Pál 351, 395, 422, 427, 429–431, 442, 454, 456–459, 465, 468, 469, 471, 473, 477–480, 483, 492, 494, 495, 497, 501, 504, 507, 508, 511, 512, 516, 520, 526, 530–533, 535, 536, 538, 539, 548, 549, 554, 555, 558, 562, 564, 570, 571, 589, 594, 603, 609, 611, 612, 615, 617–622, 631, 634, 635, 649, 652, 656, 657, 668, 673, 676, 681, 683, 692, 693, 695, 700, 707, 714
- Dienes Valéria 14, 21, 22, 24, 214, 215, 255, 256, 318, 319, 341, 350, 395, 407, 422, 428–432, 434, 448, 449, 456, 458, 459, 469, 471, 478, 480, 483, 492, 494, 495, 497, 501, 504, 507, 511, 520, 530, 532, 533, 535–539, 554, 555, 558, 564, 570, 571, 590, 594, 609, 611, 612, 615, 617–620, 622, 631, 632, 634, 635, 649, 657, 661, 668, 672, 673, 676, 681, 683, 692, 693, 695, 707, 714
- Diner-Dénes József 453, 456
- Diószegi András 15
- Dóczy Jenő 11
- Doleschall Alfréd 454
- Dombi Márk 566
- Domokos (-Haraga Balázs) 304
- Domokos László 242
- Domokos Lászlóné Lölbach Emma 242
- Donáth Alfréd 465
- Doré, Gustave 550
- Doyle, Sir Arthur Conan 700–703
- Döbrentei Gábor 596
- Dömötör János 194, 195, 203, 204, 310
- Dörner György 702
- Dörnyei Ferencné Babits Róza 629
- Dragics Imre, dr. 706
- Drigo, Riccardo 681
- Dudek János 556, 595
- Dugonics András 389
- Dugonics Társaság 84
- Dunántúli *lásd* Rákosi Jenő
- Duncan, Isadora 535, 649
- Dutka Ákos 57, 61, 66, 74, 105, 146, 345, 679, 680
- Éder Zoltán 15, 29, 31, 45, 47, 62, 67, 74, 78, 87, 91, 92, 109, 110, 113, 118, 133, 136, 138, 141, 143, 166, 168–175, 180, 201, 203, 211, 214, 220, 225, 227, 229, 231, 232, 236, 245, 249, 265, 272, 280, 282, 284, 291, 301, 306, 309, 310, 312, 319, 320, 323, 326, 328, 339, 344, 348–353, 355, 358, 359, 363, 364, 366, 368, 370, 373–376, 378, 382–386, 388–392, 394, 399, 407, 427, 430, 432, 437, 455, 466, 468, 476, 479, 481, 482, 490, 492, 494, 503, 508, 513, 522, 524, 525, 531–533, 538, 543, 563, 565, 587, 597, 598, 604, 612, 614, 617, 618, 623, 629, 642, 644, 647–651, 655, 657, 662, 668, 674, 675, 677, 686, 688, 694, 696, 697, 699, 702, 704, 713
- Eisemann György 87, 194
- Eisler, Michael Joseph 287, 332

- Elek Artúr 15, 54, 105, 107, 110, 112, 129, 161, 164, 290, 310, 332, 416?418, 420, 423, 442, 443, 471, 474, 475, 505, 521, 550, 566, 607, 647, 654
 Elekes Dezső 453
 Eliot, T. S. 332
 Emma (fogarasi cukrászkisasszony [?]) 29, 30, 138, 276, 286, 294
 Emőd Tamás 52, 58, 66, 70, 74, 75, 81, 89, 105, 173, 182, 679
 Endrei Ákos 574
 Endrődi Sándor 78, 237
 Enyvvári Jenő 635
 Eötvös József 55, 131, 167, 225
 Eötvös Károly 32, 59
 Eötvös Károly Lajos 441
 Eötvös Collegium 335, 356, 368, 485, 564
 Eötvös-páholy 186
 Erdős Renée 437
 Erkel Ferenc 388
 Erkel Sándor 388
 Ernst Lajos 627
 Ernst Múzeum 627, 628
 Ernst, Paul 251
 Erzsébet királyné 145
 Euklidész 139, 691
 Evva Lajos 432

 F. Margit 271
 Fabó Irma 186
 Fábri Anna 12
 Faludi önképzőkör (Pécs) 603
 Falus Elek 73, 82, 92–95, 159, 186, 190, 195, 270, 271, 308, 310, 347, 561, 674
 Faragó (újpesti fényképész) 392
 Faragó József 83
 Faragó Lajos 218, 293, 307
 Farkas Edit 545
 Farkas Klárka 627
 Farkas Zoltán 441
 Fazekas Csaba 476
 Fazekas Gyula 133, 373, 379
 Fazekas Imre 644
 Fazekas Mihály 237, 291, 344
 Fedák Sári 673
 Fehér Károly szintársulata 132, 149
 Fehérváry Dezső 602
 Fekete Béla 283, 284, 329, 348
 Fekete Éva 15, 188, 219, 230, 241, 247, 251–253, 287, 560
 Fekete Jenő 133
 Feleky Géza 206, 431, 436

 Fényes Annuska 280
 Fenyő Miksa 30–35, 41, 54–56, 60, 67–69, 73, 82, 92–95, 97, 99, 105, 135, 142, 143, 160, 163, 172, 173, 178, 183, 192, 205, 208–211, 213, 217, 218, 222, 226, 240, 248, 249, 253–255, 258, 268, 272, 273, 278, 280, 281, 286, 288–290, 292, 293, 303, 309, 312, 391, 394, 414, 417, 421, 428, 433, 438, 440, 443, 445, 453, 455, 458, 461, 487, 489, 490, 492, 496, 549, 565, 566, 570, 572, 584, 586, 588, 590, 607, 610, 611, 628, 629, 645, 647–649, 654, 657, 663, 666, 673
 Fenyves Gábor 411, 412
 Ferenc Ferdinánd trónörökös 687, 692
 Ferenc József osztrák császár, magyar király 136, 204, 516, 564, 692, 695, 706
 Ferenczi Sándor, dr. 429
 Ferenczi Zoltán 237, 569
 Feszt Aladár 675
 Fischer Izidor 388, 390, 413, 490, 503, 533, 540, 554, 579
 Fischer, S. 662
 Fitos Vilmos 173
 Fitz József 513, 520
 Flaubert, Gustave 253, 592
 Fleiner Samu 603
 Floznik György 595, 596, 657
 Fodor Gyula, dr. 675
 Fodor Tünde 16, 331, 390, 401, 473, 533, 535, 538, 547, 549, 565, 597, 600, 605, 623, 624, 629–631, 634, 644, 649, 651, 692–694, 696, 699–703, 706–709, 711–719
 Fogarasi Béla 238, 255, 256, 635
 Földes Györgyi 63
 Földes Imre 132, 149
 Földessy Gyula 11, 19, 402
 Földi Mihály 194, 204
 Fra Angelico (Fra Giovanni da Fiesole – Guido di Pietro) 559
 Fraknoi Vilmos 563
 France, Anatole 383, 525, 526
 Francesca de Rimini/Francesca da Polenta 453, 454, 465, 496, 582, 616, 702
 Frankl Bertalan 467
 Franklin Társulat 188, 191, 193, 219, 234, 237, 244, 245, 253, 266, 354, 468–470, 529, 555
 Franyó Zoltán 34, 57, 64, 166, 183, 189, 244, 252, 307, 335, 415, 637–639, 641, 647, 654
 Fráter Zoltán 22, 664
 Frencz Géza 363, 370, 531, 533, 555, 558
 Freud, Sigmund 429
 Freund Ervin 350

Frideczky Józsefné *lásd* Mattyasovszky
 Erzsébet
 Fridrich András 33, 57, 160, 173, 208, 210–214,
 217–219, 292, 366, 370, 380, 435, 446, 500,
 561, 622, 628, 636, 639
 Fried István 572, 660
 Friedrich, Caspar David 82
 Friedrich István 61, 91
 Führer Simon, dr. 446
 Fülepi Lajos 14, 238, 239, 241, 256, 264, 635
 Füst Milán 16, 172, 273, 280, 424, 454, 455,
 464, 514, 515, 662, 718

 Gaál Attila 24
 Gaál Mózes, id. 431, 473, 479, 480, 488, 508,
 509, 531–533, 538–540, 619, 631, 634, 674,
 677, 696, 702
 Gaál Mózes, ifj. 557, 563, 604, 605, 611, 618,
 684
 Gaál Mózesné, id. Putnovszky Gizella 478,
 479, 488, 508
 Gábor Áron 674
 Gabor Aurél 133, 220, 373
 Gajári Ödön 306, 307
 Gál Emese 12
 Gál István 12, 16, 22, 34, 48, 56, 64, 71, 87, 93,
 99, 114, 128, 139, 149, 150, 154, 169–172,
 175, 177–179, 201, 214, 219, 230, 241, 244,
 247, 249, 251, 263–265, 267, 270, 285, 286,
 297–300, 310, 332, 358–360, 367, 368, 391,
 403, 412, 416, 417, 437, 466, 489, 494, 514,
 533, 534, 572, 578, 588, 603, 614, 629, 632,
 674, 678, 688, 695, 697, 709, 719
 Galamb Sándor 500, 513, 615, 625
 Galilei, Galileo 74
 Galilei Kör 165, 184, 535, 574, 576, 578, 579,
 595, 598, 632
 Galimberti Sándor 659
 Gámán Könyvkereskedés (Kolozsvár) 237
 Gara Arnold 151, 425
 Garay János 38, 369
 Gárdos Alfréd 469, 470
 Gärtner Ferenc 390, 495, 497, 502
 Gáspár 693
 Gautier, Théophil 250, 701
 Gávra Miklósné, özv. 239
 Gávra Sándor 133, 220, 239, 373, 379, 476
 Gazsi 353
 Gedő Lipót 647
 Geiger Edit 558, 622, 695
 Geiger Gyuláné Benczelits Erzsébet 558, 622,
 695

Gelencsér 414
 Gellért [Goldmann] Oszkár 16, 30, 54, 57, 72,
 75, 76, 95, 102, 146, 243, 251, 320, 321,
 383, 384, 390, 394, 539, 662
 George, Stefan 91, 541
 Geréb József 189
 German Jenő 653, 688
 Gerő Mancsi 662, 668, 669
 Gerő Ödön 186, 469
 Giesswein Sándor 460
 Gigante, Silvino 332, 495, 505, 548, 551
 Giles, Herbert Allen 670
 Giotto di Bondone 698
 Girscht Henrik 302
 Goethe, Johann Wolfgang 204, 295, 343, 433,
 500, 560, 567
 Goga, Octavian 568, 569, 572, 583, 584, 586,
 587, 600, 601
 Goll Aranka, K. 515
 Goll János 515
 Gondos József, dr. 331
 Göth Sándor 700
 Gottermayer Nándor 542
 Gourzat, Édouard Jean-Baptiste 571
 Gózon Gyula 58
 Gömöri György 12
 Gömöri Jenő Tamás 192, 206, 207, 254, 522,
 524, 566, 637, 638
 Görcsöni Dénes *lásd* Friedrich István
 Görög Zoltán 132
 Gratz Gusztáv 688
 Gréczi Emőke 431
 Gregh, Fernand 168
 Greguss Ágost 445
 Greguss-jutalom 556, 591, 596, 602, 610
 Gremesperger Tibor 85
 Grezsa Ferenc 17
 Grüneck/Grineck Gusztáv 467
 Gubányi Károly 237
 Guido Novello da Polenta 496
 Gulyás Pál 533, 624, 699
 Gusieille András 161
 Gvadányi József 291, 344, 389

 Gyenes György 22
 Gyergyai J. Dezső 226
 Gyertyánffy Adrienne 230, 428
 Gyöngyösi István 224, 344, 389
 Győrbíró János 133
 György Oszkár 345, 471
 Gyukics Gábor 12

- Haan József 132
 Haas (Haász) Tivadar, özv. 538
 Haász Andor 533
 Haberfeld Károly 541
 Haidekker/Heidekker Béla 90
 Haidekker/Heidekker Lajos 274
 Hajtay/Hajtmann Etelka 221, 222, 315, 349, 633, 636
 Hajtmann Pál 349
 Halasi Andor 150, 213
 Halasi Fischer Ödön 620, 641, 662
 Halasi Lipót, dr. 401
 Halassy Géza 283
 Halasy Imre 233, 234
 Halász Antalné Buday Margit 439
 Halász Béláné Babits Anna 69, 75, 81, 196, 236, 511, 629, 701
 Halász Gábor 644
 Halász Imre 487, 490, 566, 607, 654
 Halász István, dr. 682
 Halász László 428
 Halley, Edmond 193, 201
 Halmy Gyula 37, 136, 149, 171, 172, 191, 195, 312, 327, 328, 330, 340, 365, 366
 Halmy Gyuláné 327
 Hámovszky Ödön 492
 Hannibál 167
 Hanus, Emmerich 603
 Hanuy Ferenc 545
 Haraszthy Lajos 244
 Harkai Mór 400
 Harmati Lídia 22, 71, 175, 177, 258, 265, 349, 367, 369, 521, 644, 657, 664, 674, 687, 692
 Harsányi Lajos 341, 556, 582, 595
 Hartmann (Keményfy) János 244, 310
 Hatvani Deutsch lásd Hatvany Lajos, báró
 Hatvani Pál (Paul Hirsch) 197, 277, 302, 305, 306, 312, 324, 326, 346, 357, 376, 405
 Hatvany Lajos, báró 7, 16, 19, 30, 40, 42, 47, 56, 67, 78, 79, 83, 93, 142, 161, 167, 171, 186, 192, 205, 208, 209, 211, 213, 217, 229, 231, 232, 240, 245, 249, 253–255, 261, 268, 271, 277, 279, 282, 286, 287, 289, 290, 292, 294, 295, 297, 300, 301, 303, 306–309, 318, 323, 324, 326, 345, 346, 349, 353–355, 359–362, 370, 376, 379, 401, 406, 407, 414, 420, 421, 429–433, 438, 449, 453, 464, 490, 524, 592, 644, 711
 Hatvany Lajosné 19
 Hatvany Sándor 30
 Haugh Béla 37, 290, 316, 448
 Hauptmann, Moritz 296, 343
 Hauser Arnold 351
 Havas Gyula 702
 Havas Irén 527, 541, 565, 581, 626, 700
 Hazay Olivér 266, 351
 Hegedűs-Bite Gyula 228
 Hegedűs és Sándor Könyvkiadóhivatala 650
 Hegel, Georg Wilhelm Friedrich 463
 Hegyi Katalin 16, 59, 79, 83, 86
 Heine, Heinrich 102, 321, 560
 Helfgott Viktor 465
 Helmu/Helmut Péter 133, 220, 342, 374, 385
 Heltai Gáspár 55, 131
 Heltai Jenő 167, 171, 190, 207, 213, 338, 403
 Hendel Ödön 16, 366, 370, 374, 386, 388, 390, 437, 438, 487, 491–493, 495–498, 500, 509, 510, 513, 516, 521, 522, 531, 533, 540, 542, 545, 551–554, 562, 579, 589, 592, 612, 614, 642, 645, 661, 668–670
 Hengeler, Adolf 82
 Herczeg Ferenc 36, 46–48, 59, 190, 457, 472, 544, 570, 580
 Hermann Ottó 55
 Hérodotosz 189
 Hettinger, Franz, dr. 466
 Heumann Mór 411, 412
 Hevesi Sándor 287, 391, 393
 Hevesy/Hevesi Iván 465, 640, 641, 644, 656
 Hibsches Sándor 17, 35, 36, 50, 54, 58, 63, 64, 66, 67, 69, 72, 73, 80, 82, 84, 88, 100, 103–105, 107, 108, 129, 133, 134, 137, 141, 149, 150, 158, 162, 166, 183, 187, 188, 193, 194, 197, 199, 201, 203, 204, 206, 210, 211, 214, 215, 219, 234, 240–242, 244, 245, 247, 249–252, 254–256, 259, 260, 274, 281, 288, 294, 297, 303, 310, 311, 313, 351, 355, 376, 399, 403, 416, 555, 563, 564, 650, 651
 Hídvégi Ernő 325, 326, 328
 Hirschhorn Nándor 258
 Hobson, Ernest William 441
 Hodgson, Burnett 380
 Hódi/Hódy Károly 133, 220, 373, 379, 476
 Hofer Jenő Miklós 220, 373, 374, 385, 386, 405, 427, 433, 434, 461, 476, 492, 527
 Hoffmann Edith 416, 538, 539, 663, 664
 Hoffmann Mária 538, 664
 Hofmannsthal, Hugo von 86
 Hohenberg hercegnő 687, 692
 Holics Janka 408, 467, 492, 497, 612, 613, 672, 714
 Hollós (Hesslein) István, dr. 283, 284, 426
 Hollós (Hesslein) Istvánné 283, 284, 426
 Holub János 38, 689

- Holub Jánosné 689
 Holzwarth, Franz Joseph 405
 Homérosz 104, 105, 116, 117, 119, 135, 137, 138, 159, 161, 174, 175, 308, 624
 Homor István 58
 Horatius Flaccus, Quintus 49, 74, 174, 390
 Horger Antal 288
 Horkayné *lásd* Herczeg Ferenc
 Hornyánszky Gyula 233
 Horsch Arthur 533
 Horvát (Lemberger) Henrik 40, 197–199, 206, 207, 261, 277, 306, 318, 331, 357, 361, 410, 432, 463, 502, 503, 538, 541, 557, 649, 652, 663, 664, 676, 716
 Horváth János 87, 151, 183, 286, 309, 310, 335, 415, 439, 455, 512, 583–585, 591, 593, 596, 600, 602, 603, 610
 Horváth Károly 499, 507
 Horváth Lajos 230
 Horváth (Mihály?) 225
 Hubay Jenő 710
 Hubay Miklós 526
 Hunfalvy Pál 55
 Hunyadi János 131, 565
 Huxley, Aldous 332
 Huzella Gyuláné 463, 502
 Huzella Ödön 361
- Ibsen, Henrik 256, 257
 Ignác Rózsa 91, 275, 643, 644
 Ignotus (Veigelsberg Hugo) 30, 32, 43, 44, 54, 68, 73, 78, 79, 82, 83, 95, 103, 110, 129, 160, 161, 165, 166, 176, 181–183, 186, 206, 208, 209, 213, 217, 219, 226–229, 231, 232, 235, 236, 246, 272, 277, 286, 287, 290, 295, 297, 301, 309, 327, 331, 349, 350, 352, 353, 383, 391, 394, 396, 399, 403, 414, 415, 420–422, 428, 429, 432, 433, 439, 446, 451, 453, 455, 472, 487, 489, 490, 506–508, 510, 514, 524, 527, 565, 566, 568, 569, 572, 575, 576, 579, 581, 583, 584, 586–588, 593, 601, 605, 607, 620, 648, 654, 666, 670, 679, 689, 690, 700, 712, 715, 717
 Ilia Mihály 17, 39, 61, 72
 Illés Béla 709, 710
 Illés Endre 16
 Illés László 15
 Illés Sándor *lásd* Csokonai-Illés Sándor
 Illits Gyula 391
 Ilosvai Selymes Péter 224, 344, 389
 Ilosvai Varga István 93
 Illyés Gyula 12, 614
- Irinyi [Zrinyi] Jenő 307
 Isac, Emil 586–588
- Jakobi Viktor 673
 Jakoby Antal 545
 Jakube 387
 Jankovics József 17, 43, 48, 50, 63, 64, 66, 67, 69, 72, 75, 80, 84, 88, 92, 99, 100, 169, 214, 244, 245, 309, 310, 349, 355, 373, 399, 407, 416, 476, 485, 524, 538, 543, 555, 688, 694, 695, 707
 János szász király *lásd* Philalethes
 Jaques-Dalcroze, Emile 514, 515
 Jászay-Horváth Elemér 499, 507, 684–686
 Jászi Oszkár 19, 453, 460, 469, 474, 503, 535, 583, 593
 Jeffries, Stephen 306, 357
 Jeney Éva 11
 Jeromos, Szent 498
 Jób Dániel 167
 Jókai Mór 55, 131, 167, 390, 457, 471, 472, 624, 626
 Jókai nyomda 35, 92, 195, 394
 Jólesz Béla 390, 500
 Jósika Miklós 390
 Józán Ildikó 11
 József főherceg 486
 Józsi pincér 687
 Juhász Géza 17, 526, 530, 552
 Juhász Gyula 13, 17, 20, 22, 31, 33, 34, 41, 42, 44–47, 50–53, 57–61, 63, 65, 66, 70, 74–76, 80, 82, 85, 89, 95, 101, 105, 137, 142, 147, 182, 213, 225, 238, 252, 269, 345, 362, 373, 381, 385, 386, 432, 433, 457, 458, 475, 512, 513, 527, 529, 534, 557, 571, 581, 582, 669, 679, 680
 Juhász Jenőné 416
 Júnosi Imréné 661
- Kabos Ede 420, 646
 Kacusika Hokusza 560
 Kaffka Margit 83, 213, 231, 286, 298, 345, 438, 449, 566, 607, 629, 654, 661, 666, 689, 710
 Kahn, Gustave 702
 Kallós Ede 221, 612
 Kalvariszky Jenő 465, 487
 Kamarás Béla 594, 595
 Kamondy, Edmondo 559
 Kandó Bertalan 492
 Kántor Lajos 572
 Kaposy Lucian 41

- Kaposy/Kaposi [Klein] József 424, 426, 439, 468, 492, 493, 509, 512, 518, 521, 523–525, 542–544, 547, 550, 559, 565, 580, 595, 605, 639, 649, 658, 680
- Kappanyos András 187, 399, 416, 698
- Kapu Jenő 69, 216, 231, 325, 326, 331, 619–621
- Kapu Jenőné Halász Gizella 69, 216, 231, 325, 326, 331, 430, 607, 619–621
- Karádi Éva 15, 188, 219, 230, 241, 247, 251–253, 287, 560
- Kardos Albert 288, 298, 589, 650
- Kardos László 17, 18, 29, 181, 702
- Kardos Pál 17, 18, 29, 43, 48, 68, 87, 107, 129, 166, 175, 181, 197, 215, 225, 240, 245, 264, 278, 281, 288, 300, 321, 348, 350, 352, 355, 359, 360, 376–378, 383, 384, 389, 393, 394, 399, 416, 417, 437, 439, 462, 463, 465, 470, 479, 482, 485, 490, 511, 519, 530, 532, 539, 543, 552, 561, 598, 602, 678, 682, 694, 696, 697, 699, 702, 704, 710
- Karinthy Ferenc 12
- Karinthy Frigyes 12, 79, 80, 96, 103, 177, 207, 249, 252, 408–411, 424, 443, 445
- Kármán József 237, 291, 344, 389
- Károlyi Mihály, gróf 646
- Karres György 133
- Katona Gyula 413
- Katona József 389
- Katona József István, Kacave 434, 493
- Katona Lajos 237, 445
- Katona/Katonay J. István 533
- Kaufmann, Josefine 620, 662
- Kazinczy Ferenc 131, 167, 225, 291, 344, 389, 439, 465, 610, 650
- Kázmér Ernő 641, 642, 659
- Keats, John 49, 332
- Kelecsényi János 584, 585, 592, 610
- Kelemen Auróra *lásd* id. Babits Mihályné
- Kelemen Gizella (Kis Licc) 77, 90, 97, 101, 196, 247, 260, 316, 350, 397, 398, 400, 449, 486, 504, 507, 594, 616, 627, 634, 637, 659, 719
- Kelemen Ilona (Nenne) 69, 230, 231, 294, 313, 316, 317, 325, 329, 330, 378, 381, 400, 440, 448, 449, 452, 453, 468, 502, 511, 521, 526, 543, 552, 616, 620, 629, 630, 682, 701, 703
- Kelemen Imre (Bimbis) 35, 51, 63, 90, 96, 97, 101, 111, 112, 114, 145, 202, 213, 219, 223, 230, 235–237, 240, 247, 257, 262, 274, 276, 294, 314, 316, 317, 320, 328, 350, 352, 368, 372, 376, 396, 397, 400, 404, 405, 452, 464, 468, 483, 504, 507, 511, 516, 520, 521, 526, 529, 544, 545, 562, 569, 574, 575, 577, 594, 616, 626, 630, 635, 637, 676, 695, 696, 701, 703, 708, 719
- Kelemen Imréné Weininger Gizella 90, 111, 112, 196, 213, 216, 237, 247, 262, 316, 325, 342, 343, 346, 347, 351, 397, 400, 483, 486, 504, 614, 627, 637, 659, 703
- Kelemen János 214
- Kelemen József (nagyprépost) 314, 416
- Kelemen Józsefné, özv. (Raácz Inocencia) 35, 75, 230, 231, 235, 316, 317, 381, 436, 439, 441, 449, 483
- Kelemen Mihály 73, 75, 80, 94–96, 101, 231, 236, 356, 511, 545, 557, 558, 567, 576, 577, 597, 599, 611, 621, 624, 629, 660
- Kelemen Péter 21, 560, 583
- Kelemen Tekla 235
- Kelevéz Ágnes 9, 10, 12, 15, 17, 18, 30–32, 34–38, 40, 41, 43, 45, 48, 50–54, 56, 58, 59, 62, 63, 65, 69, 71, 75, 77–79, 83, 87, 92, 93, 96, 97, 99–102, 105, 106, 108–118, 128, 129, 134–136, 138–141, 143, 144, 151–155, 157–159, 163, 165, 167–181, 185, 188, 192–194, 196, 197, 201, 205, 206, 210, 213, 214, 220–222, 225, 233, 234, 243, 245, 246, 249, 252, 260, 262–271, 273, 284–286, 289, 290, 294, 297–301, 309, 312, 315, 324, 332–335, 338, 342, 347, 348, 357–359, 361, 367–371, 375–377, 382, 383, 399, 407, 416–418, 423–425, 427–429, 437, 448, 449, 461, 465, 467, 476, 485, 494, 499, 503, 526, 534, 535, 538, 555, 560–562, 564, 587, 597, 604, 608, 611, 622, 632, 646, 650, 674, 675, 678, 683, 688, 690, 696, 709
- Kemény Ferenc 201, 425
- Kemény János 224
- Kemény Simon 30, 54, 60, 96, 102, 111, 146, 435, 548
- Kemény Zsigmond 131, 237, 430
- Kemény Zsigmond Társaság 19
- Kenedi Géza 36, 40, 45, 81, 569, 576
- Kenyeres Zoltán 561
- Kepes Ernő 88, 103, 104, 133
- Kerecsényi Dezső 63
- Kérékjártó Gyula (Duci) 709, 710
- Keresztes Ilona (Babits Sándorné) 633
- Keresztury Dezső 18, 22, 175, 369, 383, 488
- Kernách Ilona 453
- Kernstok Károly 165, 206, 259
- Kilián Frigyes 233, 701
- Király István 19

- Kis Licc *lásd* Kelemen Gizella
 Kisfaludy Károly 55, 131, 167, 291, 343, 388, 389
 Kisfaludy Társaság 81, 556, 591
 Kiss Böske 193, 271, 276, 277, 283, 284, 316, 329, 336, 337, 339, 348, 358–361, 364, 367, 369, 400, 427, 649
 Kiss Ernő, id. 271, 276, 314, 316, 329, 364, 365, 404
 Kiss Ernő, ifj. 400, 404, 480, 507, 569, 570
 Kiss Ernőné Kelemen Brigitta 400
 Kiss Erzsébet *lásd* Kiss Böske
 Kiss Hermin 703
 Kiss István 271, 283, 329, 336, 337, 400, 404, 480, 507, 515, 519, 521–523, 526, 569, 577, 593, 594, 598, 624, 637, 717
 Kiss József 34, 46, 59, 91, 100, 130, 200, 467, 548, 641, 647, 679
 Kiss László 465, 487
 Kiss Magdi 480, 645
 Kiss Margit 480
 Kiszlingstein Gusztáv 631
 Klein, dr. 708, 711, 716
 Klein Ármin 565
 Klein Kázmér 242
 Klein, Stefan J. 648, 649
 Kleiszner Pál 196, 203
 Klima Lajos 364, 366, 388, 390, 441, 479, 553, 562
 Kner Imre 39
 Kóbor Tamás 252
 Koczás Sándor 16, 25
 Kocztur Gizella 18, 181, 702
 Kocsi Lajos 12
 Kohn József 465
 Kollányi Boldizsár 39, 50–52, 58, 65, 66, 70, 74, 85, 89, 92
 Kolta Magdolna 646
 Kolumbusz Kristóf 74
 Komáromi Deáky Loránd, dr. 90, 211, 279, 296
 Komáromi Kacz Endre 545
 Komjáthy Aladár 140, 159, 267, 360, 386–389, 391–393, 414, 423, 427, 435, 447, 456, 457, 459, 474, 487, 488, 490–494, 496, 498, 499, 504, 506, 507, 509, 510, 516, 519, 525, 534, 539–541, 543, 547, 548, 551, 555, 556, 560, 562–564, 570, 571, 573, 577, 580, 593, 595, 604, 605, 607–609, 611–618, 620, 625–631, 635, 640, 642, 644, 645, 653, 655, 656, 665, 667, 676, 678, 684, 687, 689–693, 707, 710, 713, 717, 719
 Komjáthy Aladárné 393, 543
 Komjáthy Géza 494, 500, 516, 549, 562, 563, 572, 608, 699, 718
 Komjáthy Győző 455
 Komjáthy Gyuláné 541, 563
 Komjáthy Jenő 194, 204, 310, 324, 390, 455, 480
 Komjáthy Jenő Társaság 378, 480
 Komlós Aladár 57, 182, 243, 382, 419, 709
 Kondor, Elsa 415
 Konkoly Thege Miklós 571
 Kont Ignác 549
 Kont, Madeleine 549
 Kontesveller Károly 33, 160, 208, 211, 213, 276, 342, 375, 392, 403, 639
 Koós István 252
 Korbonits Dezsőné, özv. 51, 90
 Kornfeld Móric 30
 Korompay H. János 310
 Kósa György 221
 Kossuth Lajos 55, 131, 167, 225
 Kostyál Jenő 237
 Kosztolányi Dezső 13, 18, 21, 24, 34, 35, 49–51, 54, 57–61, 70, 87, 95–97, 106, 109, 110, 113, 129, 130, 133, 158, 168, 189, 207, 252, 294, 315, 322, 328, 338, 345, 356, 357, 370, 392, 406, 408–412, 458, 470, 510, 511, 519, 547, 548, 557, 558, 560, 570, 575, 577, 578, 580, 581, 586, 634, 640, 651, 662, 691, 698–700
 Kosztolányi Dezsőné 18, 34, 60, 96, 130, 189
 Kovács Aladár 493
 Kovács Dávid 226
 Kovács Dávidné 689
 Kovács E. M. 486
 Kovács Ida 18
 Kovács László (Babits fogarasi tanítványa) 133
 Kovács László (Babits szekszárdi barátja) 380, 384, 391, 394–396, 414, 422, 426, 427, 434, 435, 447, 459, 464, 474, 475, 480, 504, 506, 507, 520, 540, 577, 578, 580, 581, 607, 609, 620, 634, 665, 682, 689, 699, 701
 Kovács Lili 410, 411
 Kovács Nagy Lajos 465
 Kovalovszky Miklós 15
 Kozma Andor 401, 548, 570
 Kozma Imre 531
 Kozma Sándor 603
 Köhalmi Béla 116, 117
 Kölcsey Ferenc 55, 167, 174, 225, 291, 344, 389
 König György 555, 625, 626, 687
 König Gyula 555
 König, Julius 701

- Königliche Akademie für Graphische Künste und Buchgewerbe/Grafika és Könyvnyomtatás Királyi Akadémiája 680
- Körös Endre 204
- Körösi Csoma Sándor 55, 131, 167
- Körössy Albert 473
- Kőszeg Ferenc 18, 35, 54, 68, 253, 289, 290, 293, 421, 429, 431, 472
- Kőszegi László 466, 467
- Krammer Vilmos 49, 101, 236, 316
- Krammer Zsófia 657
- Krauss Emma 275
- Krebsz Ernő 57, 89, 130, 132, 136, 182, 195, 223, 316, 330, 334, 338, 339, 343, 374
- Krepfels 446
- Kubinyi 693
- Kulcsár Gyula 137
- Kulcsár Szabó Ernő 20
- Kulich 693
- Kulka Gyula 556
- Kún József 34, 57, 67, 76, 79, 80, 86, 91, 94, 95, 98, 111, 262, 269, 305, 314, 315, 460, 482, 489, 491, 647
- Kún Józsefné, özv. 641
- Kuncz Aladár 18, 175, 176, 441, 610
- Kunszery Gyula 88, 104, 110, 133, 378
- Kurt Wolf Verlag 648
- Kutasi Elemér (Radisics Elemér) 462
- Kvassay Gyuláné Halmay Aranka 589
- La Touche, Gaston 82
- Labancz Mihály 650
- Laczkó András 350
- Laczkó Géza 206, 321, 391, 438, 458, 464, 481, 493, 542, 566, 597, 607, 654, 677
- Láday Lóránt, dr. 526
- Lakner Lajos 19, 47, 143, 256, 257, 671
- Lampérth Géza 36, 45, 578, 698, 715
- Landerer Elza 668, 669, 673
- Lang, Louis 82
- Láng József 16, 17, 19, 25, 513, 671
- Lányi Sarolta 659
- Lányi Viktor 533
- Lask, Emil 652, 653
- Lasswitz Kálmán 654
- László Béla, dr. 33, 42, 43, 76, 132, 136, 162, 164, 173, 187, 195, 204, 223, 275, 276, 278, 279, 282, 292, 311, 313, 319, 327, 562, 636, 643
- László Fülöp Elek 82
- László Jenő (bankhivatalnok) 292
- László Jenő (a *Világ* munkatársa) 586
- Laurent, Raymond 332
- Lavery, John, Sir 82
- Lázár Miklós 432
- Lechner Ödön 74
- Léderer Otto 562
- Légrády Testvérek 646
- Lehr Albert 354
- Leibl, Wilhelm Maria Hubertus 82
- Leicht, Hans 506–508
- Lenbach, Franz von 82
- Lengyel András 635
- Lengyel Géza 453
- Lengyel Károly 390, 501
- Lengyel Menyhért 73, 142, 213, 217, 255, 308, 309, 324, 422, 472
- Leopardi, Giacomo 74
- Leopold Lajos, ifj. 226, 265, 404, 449, 459, 471, 472, 480, 481
- Leopold Lajosné, dr. 489
- Leopold Mihály 452
- Lepage Lajos 273
- Lesmann Ella 304, 305, 523
- Lesmann Heinrich/Henrik, dr. 223, 304, 334, 343
- Lesznai Anna 146, 242, 255, 300, 353, 436, 535
- Leunis János P. 354
- Lexi *lásd* ifj. Gaál Mózes
- Ligeti Ernő 259
- Lindau, Paul 603
- Lisztóczy László 19, 76
- Literarisches Institut Kosmos 698, 699, 708, 711, 715, 716
- Litván György 19, 474, 594
- Livius, Titus 132, 167, 202
- Lloyd, Edward 406
- Lnor, Rudi 82
- Lombardi, Pietro 496
- Londesz Elek 579
- Losonczy Géza 70, 75
- Losonczy Gusztáv 652, 716
- Lovas Csilla 13
- Lovászy Károly 72, 85, 464, 561
- Lölbach Emma *lásd* Domokos Lászlóné
- Lőrincz Csongor 56, 87
- Lőrincz Gergely 12
- Lukács László 57
- Lukács György 15, 92, 146, 147, 165, 188, 200, 219, 229, 235, 237–241, 246–248, 250–253, 259, 287, 419, 559, 560, 579, 635
- Lukianosz 174, 175
- Lussana, Filippo 701
- Lusztig Jenő 585

- Mack, Max 603
 Mackensen, Fritz 82
 Madách Imre 101, 237, 554
 Madácsi Gyula 49
 Madzsar Gyula 288
 Madzsar József, dr. 535
 Madzsarné Jászi Alice 535
 Magyar Elek 556
 Magyar Mór 421, 431, 433
 Magyar István 389
 Maier János/Majer János 133, 220, 342, 374, 379, 385, 476
 Major Károly 42, 43, 51, 149, 155, 160, 165, 184, 189–192, 198, 212, 223, 227–229, 236, 237, 242, 243, 279, 304, 307, 313, 319, 324, 327, 330, 331, 334, 337–340, 347, 351, 365, 366, 560, 567, 573
 Major Mariska 155, 156
 Makai Emil 338
 Malatesta, Gianciotto 496
 Malatesta, Paolo 496
 Manet, Édouard 82
 Mann, Thomas 620, 641, 662
 Manojlovics Theodor 58, 65, 70
 Márciusi Kör 709, 710
 Mária Kongregáció 354, 376, 383, 394, 452
 Marinetti, Filippo Tommaso 186, 187
 Markovics Mária 515
 Márkus Imre 486
 Márkus László 391, 638, 714
 Márkus nyomda 74
 Marosi Barna 19, 30, 87, 91, 110, 115, 214, 276, 278, 355, 567
 Marosi Ildikó 19, 277
 Marschalkó Rózsi 665, 666
 Marton Manó 39, 58
 Marton Manóné 58
 Márványi Judit 18, 35, 54, 68, 253, 289, 290, 293, 421, 429, 431, 472
 Marx Ferenc 51
 Máté Olga 2, 683
 Mátéfi 693
 Matica kultúregyesület 661
 Máti Livia 17
 Matlák József 302
 Mátyás király Ifjúsági Önképzőkör (Újpest) 388–390, 392, 428, 455, 503, 519, 531, 555
 Mattyasovszky Erzsébet (Frideczky Józsefné) 175, 249, 359, 649, 650, 713
 Mayer Ernő, dr. 638
 Mayláth István 48
 Maynard Keynest, John 651
 Maywald József 354
 Medgyaszay Vilma 40, 225, 255, 256, 258, 361, 403, 638
 Medgyes László 557
 Medveczky Frigyes 206
 Meissonier, Jean-Louis-Ernest 82
 Melczer Tibor 9, 19, 20, 59, 87, 114, 152, 154, 240, 246, 264, 267, 301, 342, 449, 564, 575, 580, 632
 Mendlik Béla 80
 Menzel, Adolph 82
 Meredith, George 34, 35, 108, 118, 129, 135, 137, 141, 144, 145, 208, 485, 486, 500
 Mester Sándor 431
 Mészáros Győző 467
 Metian Szilviusz 133
 Mezey Zsiga 58
 Michelangelo Buonarroti 62
 Michelino, Domenico 542
 Mikes Kelemen 97, 131, 159, 291, 344, 389, 399, 481
 Mikes Klára 54
 Mikes Lajos 190
 Miklós Andor 190
 Miklós Jenő 102
 Miklós Jutka 52, 64–66, 74, 89, 100, 105, 182, 679, 680
 Mikovich Lajos, dr. 352, 454, 483, 544, 547, 696
 Mikszáth Kálmán 31, 32, 47, 55, 115, 129, 156, 568, 626
 Mikszáth Kálmán Önképzőkör (Fogarás) 132, 343
 Mildemberger Márton 388
 Milotay István 437, 646, 714
 Miskolczi Simon János 83
 Mistral, Frédéric 670, 671
 Mohácsi Jenő 221, 413, 471
 Mohos Ágoston 307
 Mohos Ágostonné 307
 Molnár Antal 666
 Molnár Ferenc 190, 213, 472, 568, 570, 638, 647
 Molnár Imre 503, 509, 517, 523, 524, 540
 Molnár Mór 38
 Molnera György (?) 239
 Móra Ferenc 519, 520, 531, 546, 547, 549, 550, 556, 569
 Móra István 550
 Móra János 546, 550
 Móricz Pál 142

- Móricz Virág 193, 336, 392, 399, 405, 408, 409, 436, 437, 439, 449, 457, 467, 477, 495, 497, 498, 514, 587, 640, 644, 672, 673, 681, 711
- Móricz Zsigmond 14, 30, 142, 146, 171, 172, 190–193, 196, 212, 213, 286, 299, 336, 367, 391, 393, 399, 402–404, 407–409, 412, 414, 420, 421, 425, 431, 433, 436, 437, 439, 448, 449, 455, 457, 467, 468, 477, 487, 490, 492, 495, 496, 514, 535, 536, 538, 562, 566, 572, 575, 579, 583–585, 587, 606, 607, 612–614, 616, 620, 624, 638, 640, 643, 644, 654, 661, 666, 668–670, 673, 676, 679, 681, 689, 701, 704, 707, 710, 711, 714, 715
- Móricz Zsigmondné *lásd* Holics Janka
- Morvay Győző 280–282, 287, 288
- Móser Zoltán 20, 594, 653
- Moskovitz Geyza 300, 353
- Mócsi *lásd* ifj. Gaál Mózes
- Munkácsi Mihály 82
- Muskát Béla Könyvnyomda 715
- Nádai Pál 97
- Nádasdi/Nádasdy Dániel 132, 223, 315, 380, 381, 405, 447
- Nádor kávéház (Pécs) 280, 348
- Nádor Mihály 638
- Nagy Endre 40, 225
- Nagy János 257
- Nagy Péter 19
- Nagy Péter József 483
- Nagy Zoltán 181, 702
- Nasser Jenő 465
- Nefertari/Nofretiti királynő 179
- Negyedi Szabó Béla 562
- Négyesy László 321, 323, 354, 400, 423, 544, 546
- Négyesy-szeminárium 111, 137, 384, 413
- Némédiné Kiss Adrien 16, 20, 31, 99, 108, 110, 143, 149, 157, 187, 205, 209, 219, 240, 242, 273, 278, 293, 384, 394, 416–418, 420, 427, 506, 561, 586, 587, 606, 646, 655, 663, 685, 686, 709
- Nemes Nagy Ágnes 20, 87
- Nemeskéri Erika 9, 129, 249
- Nemeskürty István 604
- Németh Andor 574, 576, 578
- Németh Attila 22, 71, 175, 177, 258, 265, 349, 367, 369, 521, 644, 657, 664, 674, 687, 692
- Németh Kálmán 442, 443, 471, 474, 475
- Nemzeti Szalon 659
- Nemzeti Színház 89, 391, 457, 472, 476, 541, 545, 575, 579–581, 583–585
- Neumann Elza 103
- Nietzsche, Friedrich 29, 54, 86, 137, 141, 142, 150, 154, 175, 323, 346, 347, 350, 416
- Nil *lásd* Dapsy Gizella
- Nivedita, Sr. 702
- Norsa, Umberto 504–506, 517, 548, 551, 554, 558
- Nyerges Judit 17
- Nyugat Irodalmi és Nyomdai Rt. 35, 394, 423, 431, 487, 489, 674, 675
- Nyugat Kiadó (és Irodalmi RT) 12, 13, 18, 24, 30, 97, 514, 647, 655
- Nyugat Könyvkiadó Részvénytársaság 30, 217
- Nyugat Nyomda 35, 394, 674
- Oláh Gábor 19, 42, 46, 47, 142, 143, 181, 186, 187, 256, 257, 288, 550, 551, 582, 591, 603, 647, 670, 671
- Osvát Ernő 7, 18, 29–32, 34, 54, 60, 61, 68, 72, 95, 102, 108–110, 113, 129, 137, 160, 171, 175, 176, 181, 194, 200, 206, 210, 217, 225, 248, 253, 254, 262, 263, 272, 280, 287, 289, 290, 292, 293, 332, 349, 361, 362, 373, 381, 391, 400, 408, 416–421, 428–433, 438, 442, 443, 448, 450, 451, 453, 454, 460–462, 464, 466, 467, 469, 471, 472, 474, 475, 477–479, 482, 484, 487, 489, 490, 492, 496, 497, 514, 541, 544, 548, 557, 559, 561, 566, 607, 609, 611, 654, 684, 712
- Overbeck, Johann Friedrich 82
- Ovidius, Publius Naso 48, 55
- Örffy Gyula, dr. 689
- Paget, Sidney 703
- Paku Imre 20, 51, 53, 58, 373, 512, 529, 534
- Pál Erzsébet 703
- Paládi-Kovács Attila 10
- Palágyi Menyhért 237
- Pálincás József 10
- Pálla Jenő 662
- Pap Gyula 401
- Pápay Géza 533
- Papp István 130, 223, 334
- Papp János 273, 339
- Papp József, Cs. 237, 550
- Papp Viktor 572, 701
- Paradi 552
- Párkány Norbert 603
- Pascoli, Giovanni 504, 554
- Pašić, Nikola 692

- Patthy Károly 550
 Pauer Győző 482
 Paul Cassirer Verlag (Berlin) 277
 Paulay Ede 545
 Paulay Erzsí 529, 545
 Paulovics István, dr. 287, 311–313
 Pavolini, Paolo E. 567
 Pázmány Péter 131, 237, 387, 389, 390
 Pécsi Ingyenes Népkönyvtár Egyesület 570, 572
 Peptea György 133, 220, 316, 373, 379
 Perczel Dezső 283
 Periklész 55, 291
 Péry Ilona 83
 Pesti Lloyd Társaság 406, 458, 460, 462, 469
 Péter László 46, 75, 315, 381, 520, 531, 534, 546, 550, 556, 569
 Peterdi Andor 401
 Peterdi István 445
 Peterdi Sándor 573
 Péterfy Jenő 200, 201, 203, 204, 261, 310, 322
 Pethes Nóra 20, 71, 363, 366, 393, 404, 456, 470, 471, 528, 533, 534, 538–559, 566, 567, 569–574, 576–590, 592–596, 598–602, 604–612, 614–622, 624–642, 644, 645, 648, 649, 655–670, 672–674, 676–678, 680–687, 689–693, 695, 696, 699
 Pethő Sándor 281, 287, 288, 320, 321, 437, 439, 470, 510, 546, 636
 Petőfi Sándor 44, 55, 64, 78, 99, 131, 167, 197, 224, 237, 242, 244, 245, 248, 249, 258, 281, 282, 287, 291, 297, 310, 314, 318, 321, 324, 325, 343, 364, 384, 390, 394, 402, 405, 414, 484, 485, 490, 493, 504–506, 513, 514, 517, 534, 548, 551, 554, 568
 Petőfi Társaság 36, 40, 81, 432, 570, 715
 Petrányi Ilona 280
 Petrarca, Francesco 628
 Petri Mór 701
 Phaidrosz 477, 483, 484
 Pheidiasz 170
 Philaethes (János százsz király) 70
 Philarète, Charles 95
 Philippe, Charles-Louis 251
 Picard, Émile 516
 Picard, Georges 82
 Pienták Attila 17, 30, 35, 36, 50, 54, 58, 63, 64, 66, 67, 69, 72, 73, 80, 82, 84, 88, 100, 103–105, 107, 108, 129, 133, 134, 137, 141, 149, 150, 158, 159, 162, 166, 183, 187, 188, 193, 194, 197, 199, 201, 203, 204, 206, 210, 211, 214, 215, 219, 234, 240–242, 244, 245, 247, 249–252, 254–256, 259, 260, 274, 281, 288, 294, 297, 303, 310, 311, 313, 351, 355, 376, 399, 403, 416, 431, 555, 563, 564, 650, 651
 Pintér Jenő 288, 335, 447, 459, 460, 495, 505, 506, 525, 548, 583–585, 592, 597, 610, 611, 650
 Pirnitzerék 73, 276
 Palante, Georges 572
 Platón 132, 188, 189, 203, 233, 234, 484
 Pléh Csaba 427
 Plinius, Caius 131, 491
 Plutarkhosz 55
 Poe, Edgar Allan 43, 53, 54, 105, 107, 108, 110–112, 129, 133, 332, 383, 423
 Pogány Béla 94
 Pogány József (Schwartz József) 241, 248, 250, 381, 382, 393, 469
 Pogány Mihály 85
 Poincaré, Henri 390, 391, 491, 519, 555, 604, 701
 Pók Lajos 20, 34, 36, 64, 87, 92, 107, 166, 171, 220, 246, 249, 281, 296, 344, 348, 355, 364, 369, 376, 383, 384, 389, 392, 488, 539, 644, 696
 Pokol Jenő 133
 Polányi Cecil 446
 Poletto, Giacomo 595
 Polgár Géza 685, 686
 Ponori Thewrewk Emil 139
 Popper Leó 251
 Pósa Lajos 259
 Poszler György 18
 Princip, Gavriló 687
 Prohászka Ottokár (püspök) 234, 235, 384, 545
 Prónay Antal 389
 Prsó 547
 Puskin, Aleszandr Szergejevics 237
 Quintus *lásd* Kenedi Géza
 Rába György 21, 2430, 32, 33, 48, 56, 58, 62, 69, 71, 74, 75, 77, 78, 87, 92, 93, 96–98, 106, 109, 110, 113, 129, 134–136, 138–141, 151, 153–155, 168–170, 172–176, 178, 179, 193–195, 197, 204, 214, 220, 240, 243, 245, 246, 249, 251, 252, 262–265, 268–270, 272, 273, 276, 285–287, 294, 297–300, 309, 310, 322, 329, 333, 336, 338, 339, 342, 348, 355, 357–359, 361, 364, 367–369, 371, 372, 376, 378, 383, 385, 388, 392, 399, 407, 416, 417, 425, 427, 448, 449, 463, 474, 478, 481, 485, 494, 499, 503, 534, 538, 543, 555, 560–562,

- 583, 591, 594, 603, 604, 614, 632, 639, 644,
650, 651, 674, 678, 682, 686, 688, 690,
695–699, 704, 707, 709, 710
- Rácz Lajos 591
- Rádics Károly 192, 193, 196, 399, 402, 405,
408, 449, 467, 491, 495, 535
- Radnai Béláné, dr. 263
- Radnay Miklós 666
- Radó Antal 64, 237, 425, 582, 660
- Radó Lajos 465
- Ráduly Tibor 672
- Raffai/Raffay István 325
- Raics Olga 675
- Rákóczi Ferenc, II. 191, 199, 702
- Rákosi Jenő 31, 32, 34, 41, 45, 47, 59, 81, 94,
95, 100, 143, 359, 549, 567, 571, 580, 679
- Rákosi Szidi 457
- Ranschburg Gusztáv 649
- Ranschburg Pál, dr. 717
- Ranschburg Viktor 192, 566, 638, 641, 647–649,
654, 677–681, 685
- Ráth Mór 64
- Rédey Tivadar 200, 203, 310, 322, 541, 542
- Reichard Piroska 83, 87, 317, 416, 664
- Reifferscheid, Heinrich 82
- Reinach, Solomon 237
- Reinhardt, Max 213, 377, 383
- Resch Aurél 57, 58, 373, 381, 385, 422, 446,
457, 458, 475
- Révai és Salamon Nyomda 35, 394, 424
- Révai/Révay Mór 467, 470, 488, 500, 503, 517,
518, 524, 543, 544, 547
- Révai Nagy Lexikona Szerkesztősége 685
- Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytár-
saság 235, 421, 467–470, 475, 480, 488,
489, 493, 494, 498, 499, 502–504, 507, 517,
518, 523–525, 540, 542, 543, 658
- Révay József 116, 117
- Révész Andor 481, 493, 548, 597
- Révész Béla 70, 147, 148, 420, 548
- Révész Géza 635, 656
- Révész Ilus 249, 271, 358, 359, 649, 713
- Reviczky Gyula 78, 200, 287, 311, 312, 401
- Réz Pál 18, 193, 547, 558, 578, 640
- Rezek Román 676
- Richard, Jules 491
- Richepin, Jean 298
- Ridon, Nelly 603
- Riedl Frigyes 237, 248, 281, 287, 288, 294,
317, 323, 400, 445, 450, 485, 486, 491, 544,
549
- Rignano, Eugenio 158
- Rihmer Zoltán 22, 71, 175, 177, 258, 265, 349,
367, 369, 521, 644, 657, 664, 674, 687, 692
- Rilke, Rainer Maria 60, 133, 691
- Ritoók Emma 103, 104, 130, 133, 635
- Ritter Jenőné 562
- Román János 133, 220, 373
- Rosenfeld Ilona 523
- Rossetti, Dante Gabriel 82, 138
- Rossi, Michele 668
- Róth Mici 29, 30
- Rott 690
- Rozványi Vilmos 659, 664, 665
- Rózsa Mária 277, 331, 376, 645
- Rozsics István 16, 306, 357
- Rozsnyay Kálmán (van der Hoschke, Sidney
Carton) 200, 302, 307, 562
- Rozsnyay Kálmánné lásd Dapsy Gizella (Nil)
- Rubinyi Mózes 288
- Rusiñol, Santiago 82
- Ruttkey Helga 10
- Salamon József 588
- Salamon [Lajos vagy Ferenc?] 225
- Sáli Erika 21, 31–33, 40–42, 49, 50, 54, 56, 58,
63–69, 72, 73, 75, 76, 78, 80, 81, 84, 88,
90–96, 98, 100–105, 108–113, 129, 130,
133, 134, 137, 141, 144–150, 156, 157, 160,
162, 164, 166, 171–173, 175, 181–183,
187–189, 192–223, 225–232, 234–236,
239–243, 246–254, 256–266, 270, 272–284,
287–290, 292–297, 301–307, 309–357,
362–366, 368–381, 383–386, 388–397,
399, 400, 402–406, 408–410, 413, 414, 416,
420, 422–424, 427–430, 432–442, 446–465,
467–498, 500–533, 541, 543, 545, 552, 555,
561–563, 565, 575, 584, 644
- Salló László 43, 164, 366
- Sallustius, Caius S. Crispus 311, 344, 389
- Sándor Anna 421, 429, 431
- Sándor Dezső 163, 360
- Sargent, John Singer 82
- Sárközi Péter 505
- Sáron (Schwimmer) Etel 410, 411
- Sas Ede 85
- Sassy Csaba 83
- Schäfer József 486
- Scheiber Sándor 148
- Schenk Adolf 162
- Schlömer, Clara 618
- Schmidt (Béla?) Mihály 307
- Scholtz Gusztáv 689
- Scholtz Gusztávné 689

- Schöpflin Aladár 40, 41, 53, 84, 95, 96, 98, 106, 112, 171, 172, 194, 221, 240, 317, 321, 323–325, 379, 391, 398, 417, 453, 456, 461, 469, 470, 477, 487, 490, 493, 496, 505, 506, 539, 555, 566, 572, 573, 583, 591, 593, 603, 607, 610, 637–639, 644, 654, 661, 666, 675, 682, 685, 687, 701, 704, 705
- Schul Richárd, dr. 332
- Schul Náthán 133, 162, 183, 220, 316, 373, 379, 476, 521, 527, 528
- Schütz Antal 235
- Schützenberger Lajos (Babits tisztviselőtelepi tanítványa) 606, 607, 615
- Schweitzer József 641
- Scribe, Eugène 156
- Sebestyén Gyula 237
- Sebestyén Károly 98, 557, 580
- Sebők Imre 237
- Seemann Károly 467
- Segantini, Giovanni 579
- Sereg Mariann 445
- Seyfert Ottó 192
- Shakespeare, William 43, 64–67, 69, 72, 77, 80, 84, 88, 95, 96, 131, 167, 204, 237, 291, 343, 382, 436, 476, 647, 654, 667, 697, 719
- Shaw, George Bernard 79, 80, 581
- Shelley, Percy Bysshe 49, 332
- Signorelli, Luca 542
- Sík Csaba 14
- Sík Sándor 222, 243, 309, 337, 339, 570, 634
- Sikabonyi Antal 194, 310
- Singer és Wolfner Kiadó 79, 91, 256, 345, 641
- Sipos Lajos 12, 14–17, 20–22, 24, 25, 30, 35, 40, 41, 46, 56, 60, 63, 64, 71, 75, 78, 87, 91–93, 101, 107, 109, 133, 138, 141, 145, 147, 149, 166, 172, 175, 177, 187, 188, 194, 197, 201, 206, 208–210, 214, 215, 217, 220, 227, 229, 232, 239, 240, 245, 246, 258, 263–265, 280, 290, 298, 307, 309, 311, 312, 315, 344, 345, 349, 350, 353, 355, 358, 361, 364, 367, 369, 378, 380, 383, 388, 389, 392, 393, 399, 417, 426, 427, 431, 432, 456, 457, 474, 482, 485, 503, 521, 524, 530, 532, 533, 538, 539, 543, 548, 549, 560, 562, 565, 583, 584, 599, 608, 612, 614, 617, 623, 624, 628, 629, 644, 646, 647, 649–652, 657, 659, 660, 662, 664, 674, 675, 683, 687, 692–694, 696, 699, 702, 703, 713, 718, 719
- Sipőtz Pál 459
- Sirola, Francesco 551, 552, 555, 661
- Socolu András 190
- Somlay Artúr 255, 457
- Somogyi Ágnes, W. 22, 196, 197, 400, 402, 456, 457, 488, 541, 646, 650, 682, 683
- Somogyi Magda, T. 16
- Somogyi Sándor 709, 710
- Soós Nándor 280, 574
- Spinoza, Baruch 74, 456
- Spitkó Lajos 477, 479
- Spitzer Samu 603
- Sponer Andor 401
- Stan Virgil 295, 343
- Stankovánszky Imre 236
- Stankovics Sándor/Szilárd (?) 431
- Stefani Elsa 557
- Steinburgi Pildner Viktor 302
- Steiner József 133, 220, 373, 379, 476
- Steinfeld Nándor 701
- Stendhal (Marie-Henri Beyle) 110, 159, 624
- Stenszky Cecília 12
- Stevenson, Robert Louis 603
- Stieglmár Róbert 485, 486, 500
- Storch Ernő 318
- Strachey, James 651
- Stróbl Alajos 244
- Stroia Miklós 133
- Sugár Elemér 217
- Sugár Jenő 631
- Suppé, Franz von 625
- Surányi József 190, 228
- Swinburne, Algernon Charles 29, 34, 35, 49, 50, 54, 60, 74, 86, 87, 169, 174, 175
- Sydney Carton *lásd* Rozsnyay Kálmán
- Szabadkai Lloyd Társaság 408–412
- Szabó Dezső 22, 175, 176, 245, 265, 345, 438, 462, 466, 513, 514, 623, 629
- Szabó Endre 44
- Szabó Ervin 300, 353, 354, 453, 469, 474, 693
- Szabó Ferenc SJ 22, 215, 632
- Szabó István 280, 281, 289
- Szabó László 597–602, 604, 607, 608, 633
- Szabó Lőrinc 7, 22, 29, 48, 54, 56, 71, 86, 87, 139, 153, 154, 168–170, 174, 177–179, 243, 249, 251, 263, 264, 270, 285, 286, 297–300, 358, 367, 368, 416, 417, 448, 461, 479, 494, 533, 534, 603, 644, 649, 652, 674, 677, 678, 688
- Szabó Lőrinccné *lásd* Mikes Klára
- Szabó Mózes 490
- Szabó Sándor 617
- Szabó Tivadar 387, 717
- Szabolcska Mihály 45, 46, 78, 85, 259, 570
- Szakács Rózsi 277

- Szalai Anna 17
 Szalatinai Rezső 22, 267, 373, 386, 433, 475, 512, 529
 Szalay László (?) 225
 Szalkay Alfonz 533
 Szállási Árpád, dr. 22, 718
 Szántó Andor, dr. 517, 542, 543
 Szántó Gábor András 16, 20, 31, 99, 108, 110, 143, 149, 157, 187, 205, 209, 219, 240, 242, 273, 278, 293, 384, 394, 416–418, 420, 427, 506, 561, 586, 587, 606, 646, 655, 663, 685, 686, 709
 Szapphó 174
 Szász Károly 78, 424, 465, 469, 491, 494, 573, 582, 591, 595, 697
 Szász Zoltán 245, 455, 484, 485, 490, 493
 Szávai János 498
 Szávay Zoltán, dr. 64, 410
 Szebenyi/Szebenyei József/Lajos (?) 406, 410
 Széchenyi Ágnes 277
 Széchenyi István, gróf 55, 131, 167, 225, 388
 Széchenyi Önképzőkör (tisztviselőtelepi gimnázium) 571, 573, 580, 623, 624, 631, 632, 636, 668, 675, 682
 Szegedy-Maszák Mihály 11, 50, 58, 105, 166, 187, 217, 318, 332, 466, 575
 Szeghy Ernő 658
 Szeiber/Szeiler Antal 639, 663
 Székely Aladár 646
 Székely Artúr 632
 Székely Éva 21
 Székely István 675
 Székely Sz. Magdolna 20
 Szekfű Gyula 309, 310, 356, 368, 702
 Szelényi és Társa könyvnyomda 83
 Széll József 33
 Szemere György 437
 Szemere Samu 635
 Szenci Molnár Albert 87
 Szende Pál 453, 469
 Szenes Béla 557
 Szent Imre Kör 529, 545
 Szent István Társulat 235, 529, 545, 553, 675
 Szent Margit Kör 528, 529, 545
 Szentirmai/Szentirmay Imre, dr. 133, 136, 173, 184, 276, 334, 339, 343, 666
 Szép Ernő 167, 171, 207, 277, 328, 403, 442, 445, 450, 453, 523, 568, 622, 633, 666
 Szerb Antal 138, 139
 Szerdahelyi Sándor 48
 Szigeti Gyula 388, 533
 Szigligeti Ede 132
 Szilágyi Béla 237
 Szilágyi Géza 89, 91, 109, 139, 207, 252, 454, 698, 715
 Szilágyi Ödön 118, 649
 Szilágyi Sándor 79
 Szilasi Vilmos 7, 12, 22, 48, 55, 56, 62, 71, 86, 87, 110, 113, 115, 134–140, 151, 153–155, 168–170, 173–180, 182, 188, 203, 205, 220, 222, 228, 233, 234, 243, 244, 251, 252, 262, 264, 265, 269, 270, 284, 285, 297–300, 341, 342, 356–359, 367, 368, 407, 416, 417, 423, 448, 449, 469, 471, 478, 494, 496, 499, 533–535, 538, 539, 560–562, 564, 565, 580, 599, 600, 603, 604, 608, 609, 624–633, 635, 645, 648, 649, 652, 653, 674, 677, 678, 682, 687, 688, 696, 698, 699, 704, 707–709
 Szini Gyula 252, 290, 453, 462, 709
 Szirmai Albert 40, 225, 305, 403
 Sztinyai Elek 303, 354
 Szókratész 477, 483, 484
 Szomory Dezső 255, 286
 Szophoklész 377, 702
 Szőcs Géza 12
 Szőke Mária 22, 31–46, 49–54, 56–61, 63–73, 75–85, 88–92, 99, 105, 109, 112, 118, 148, 151, 264, 266, 394, 683
 Sztáray Mihály 472
 Sztrakoniczky Károly 324, 569
 Szudy Elemér 691
 Szüllő Géza 209, 217, 232, 235, 236, 290, 300, 307, 355, 524, 525
 Szűr/Szür Sándor 331, 401, 469, 480
 Szűts Dezső 49
 Tagore, Rabindranáth 637–639, 701
 Taine, Hyppolite 99, 208, 237, 445
 Tanagra-színház 622, 636
 Tanner Béla, ifj. 539, 623, 624
 Tanner Ilona *lásd* Török Sophie
 Tápay Szabó László *lásd* Szabó László
 Társadalomtudományi Társaság 415, 453–456, 458, 460, 462, 463, 469, 474, 489, 503, 535, 576, 578, 605, 655, 667
 Tas Kálmán 202
 Téglás János 12, 14, 15, 18, 22, 23, 29, 38, 41, 92, 109, 117, 118, 163, 184, 185, 215, 225, 226, 230, 243, 244, 251, 258, 261, 270, 276, 285, 300, 309, 320, 341, 342, 349, 351, 355, 357, 358, 360, 366, 367, 369, 370, 376, 378, 384, 389, 392, 399, 422, 425, 427, 428, 430, 432, 442, 448, 456, 457, 478, 479, 482, 485, 488, 501, 508, 509, 521, 524, 525, 530, 532,

- 533, 538, 539, 545, 552, 557, 559, 562, 589,
596, 599, 608, 624, 632, 636, 644, 646, 647,
649, 664, 668, 675, 682, 683, 696
- Teleki László 225, 650
- Tennyson, Alfred 168, 332, 423, 715
- Tersánszky Józsi Jenő 24, 240, 242, 361, 362
- Tevan Andor 561, 562
- Thaulow, Frits 82
- Theisz Vilma 276, 636
- Theisz Vilmosné 315
- Thierfeld Dávid 312, 573
- Thomán István 529, 545
- Thoma, Hans 82
- Thuküdidész 291, 311
- Thúry Károly 390
- Tibullus, Albius 153, 413
- Timár Árpád 419
- Timon Ákos 640
- Tinódi Lantos Sebestyén 131, 224, 344, 389
- Tisza István 307
- Toldy Ferenc 445
- Tolsztoj, Lev 283, 317
- Tomek, Helene 90
- Tomskóné, özv. (Tomtschkóné Ida Olmützer)
87, 90, 91
- Toncs Gusztáv 237
- Topolay Ágnes 16, 331, 390, 401, 473, 533,
535, 538, 547, 549, 565, 597, 600, 605, 623,
624, 629–631, 634, 644, 649, 651, 692–694,
696, 699–703, 706–709, 711–719
- Topor István 288, 650
- Tordai Ányos 209
- Tormay Cécile 687
- Tószögi Imre 676
- Tóth Árpád 17, 18, 21, 29, 105, 181, 206, 321,
391, 662, 702
- Tóth Béla 237
- Tóth Endre 187, 257, 550, 551, 582, 671
- Tóth Máté 21, 31–33, 40–42, 49, 50, 54, 56,
58, 63–69, 72, 73, 75, 76, 78, 80, 81, 84, 88,
90–96, 98, 100–105, 108–113, 129, 130,
133, 134, 137, 141, 144–150, 156, 157, 160,
162, 164, 166, 171–173, 175, 181–183,
187–188, 192–219, 225–232, 234–236,
239–243, 246–254, 256–264, 270, 272–284,
287–290, 292–297, 302–307, 309–318,
320–348, 350, 352, 354, 355, 357, 363, 366,
373, 376, 380, 392, 396, 399, 406, 416, 427,
447, 500, 513, 584, 644
- Tömörkény István 84, 634
- Török Bálint 131
- Török Ottóné 377
- Török Sándor 109
- Török Sophie 13, 14, 18, 23, 24, 29, 48, 56, 109,
115, 117, 124, 134, 136, 139, 140, 155, 158,
159, 165, 169, 173, 175–178, 220, 243, 251,
262–265, 269–271, 285, 293, 297–300, 349,
357, 358, 360, 367, 369, 392, 423, 426, 427,
448, 459, 487, 496, 539, 563, 567, 574, 576,
608, 623, 624, 627, 644, 646, 655, 664, 669
- Töttös Gábor 24, 215, 226, 266, 290, 432, 450,
479, 538
- Traiber Vince 363
- Trimbitas György 190
- Troján Pál 378, 388
- Tunyogi 690, 693
- Turcu Titusz 133, 220, 316, 362, 373, 379, 476
- Tüskés Tibor 24, 95, 280, 348, 570, 576
- Tverdota György 10, 20, 175
- Tyndale, Walter 82
- Udvary Géza 565
- Udvary Gézané Panni 565
- Ugró Gyula 562
- Ujfalusy Imre 69, 75, 90, 94, 96, 100, 101, 145,
230, 304, 305, 313, 314, 328–330, 339, 454
- Ujfalusy Imréné Raács Anna 81, 512
- Ujházi Ede 404
- Újváry László 624
- Váczy János 189, 354
- Vadas Ferenc 14
- Vaday Attila 465
- Vág Sándor 78, 680
- Vágó Béla 283, 426, 427
- Vak Gyula 361
- Várady Aranka 457
- Várady István 457
- Varga F. János 19, 474, 594
- Vargha Gyula 322, 701
- Vargha Kálmán 14
- Vargha László 658
- Varsányi Irén 167
- Váry Rezső 527–529, 553
- Vas Béla 465
- Vas Tamás *lásd* Alszegehy Zsolt
- Vásárhelyi Miklós 190
- Vásárhelyi Tessa 408, 409, 411
- Vass István, dr. 307
- Veigelsberg Hugo *lásd* Ignotus
- Veigelsberg Leó 568
- Vende Ernő 237
- Vendel-Mohay Lajosné 14, 24, 92, 143, 169,
170, 196, 214, 220, 221, 269, 270, 309, 314,

- 348, 349, 357–359, 368, 369, 371, 373, 383,
389, 416, 417, 436, 449, 490, 494, 538, 543,
576, 614, 630–632, 644, 664, 682, 692, 696,
697, 704
- Vér Mátyás (Wertheimer Manó) 460
- Verderher 690
- Veres András 11, 24, 60, 61, 78, 79, 159, 163,
197, 245, 271, 410, 411, 422
- Vergilius Maro, Publius 48, 74, 97, 98, 131,
132, 174, 344, 354, 389, 453, 454, 470, 481,
553, 688, 702
- Verhaeren, Émile 240
- Verlaine, Paul 117, 301, 568
- Vermes Ernő 39, 64
- Verne, Jules 50, 624
- Verres, Gaius 189
- Verseghy Ferenc 55
- Vészi József 277, 306, 405
- Vezér Erzsébet 15, 16, 19, 21, 24, 25, 215, 249,
425, 449, 456, 513, 538
- Vilcek Andrea 20, 71, 363, 366, 393, 404, 456,
470, 471, 528, 533, 534, 538–559, 566, 567,
569–574, 576–590, 592–596, 598–602,
604–612, 614–622, 624–642, 644, 645, 648,
649, 655–670, 672–674, 676–678, 680–687,
689–693, 695, 696, 699
- Vilcek Béla 24, 25, 46, 118, 175, 221, 222,
369, 579
- Villon, François 87, 701
- Vincze Sándor 57
- Vinkler József 702
- Virág Benedek 225, 389
- Vitályos László 16, 25, 59, 79, 83, 86, 173
- Vitányi Iván 215
- Vodraska Vencel 130, 145, 223, 334, 340, 343
- Vörösmarty Mihály 49, 55, 116, 122, 124, 125,
131, 153, 167, 180, 224, 265, 286, 291, 332,
343, 390, 397–399, 408, 413, 415, 419, 429,
433, 435, 463, 466, 467, 484, 517, 537, 570,
571, 599, 600, 679
- Wagner, Richard 86, 533
- Walter-Veér Imre, dr. 676
- Walther Béla, kistétényi 84, 98, 156, 185, 189,
202, 223, 308, 310, 311, 313, 334
- Weber, Karl Maria von 681
- Wegener, Paul 603
- Weiner Sennyey Tibor 12
- Weis József 446
- Weiss Fülöp-jutalom 244
- Weiss Manfréd 30
- Wells, H. G. 701
- Wenk Ágost 492
- Wesselényi Miklós, id. 55, 131, 224
- Wesselényi Miklós, báró
- Whistler, James McNeill 82
- Wigand Edith 689
- Wigand Hedvig 689
- Wigand/Vigand János 63, 316, 689
- Wigand Jánosné 689
- Wilamowitz-Möllendorf, Ulrich von 354
- Wilde, Oscar 34, 42, 61, 64, 79, 91, 98, 108,
192, 318, 429, 637, 638, 641, 670, 677–681,
683
- Wildner Ödön 142, 301, 349, 350, 352
- Willer János 465
- Woolf, Leonard 651
- Woolf, Virginia 651
- Xenophón 189
- Yartin József 186
- Ybl Miklós 486
- Yeats, William Butler 639
- Zádor István 509, 542
- Zádor Jenő 307
- Zalai Béla 103, 104, 395, 397, 635, 683
- Zankó Emil 492
- Zankó Endre 492
- Zichy János, gróf 231, 232, 236, 300, 353
- Zigány Árpád 64, 200, 229
- Zilahy Lajos 142
- Zimmermann Artúr 32, 38
- Zlinszky Aladár 237
- Zolnai Béla 604
- Zoltán Vilmos 332
- Zrínyi Miklós 36, 131, 156, 224, 343, 344, 387,
389, 390
- Zsámboky János 189
- Zsoldos Sándor 25, 158, 269
- Zsolnay Miklós 570
- Zsovák Károly 467, 486